GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2025

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 12 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2022/8151 16.09.2025
ARZU ÖZFİDAN VE DİĞERLERİ

002 2022/9655 16.09.2025
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ (2)

003 2022/21803 16.09.2025
HACİ DARGA

004 2022/28465 16.09.2025
RESUL KAYA

005 2022/30555 16.09.2025
ALSHAMSAN JEHAD ABDULAZİZ

006 2022/39504 16.09.2025
DİLEK ÇELİKTEN

007 2022/41697 16.09.2025
KUTBETTİN ONUR

008 2022/51627 16.09.2025
SEDAT GÜLEÇ VE DİĞERLERİ

009 2022/52529 16.09.2025
AHMET OKTAR BABUNA

010 2022/54205 16.09.2025
VEYSEL KIZIL VE DİĞERLERİ

011 2022/59269 16.09.2025
ŞERAFETTİN IŞIK

012 2022/60808 16.09.2025
BERKAY GÜNTEPE VE GÖKÇE ŞENTÜRK

013 2022/67376 16.09.2025
UMUT GÜNDÜZ ALTUN

014 2023/2315 16.09.2025
B.E. VE DİĞERLERİ

015 2023/7828 16.09.2025
RAZİ NERSE

016 2023/47839 16.09.2025
NAGİHAN TOĞYUNER

017 2023/51685 16.09.2025
AHMET OFLAZ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

018 2023/60326 16.09.2025
ŞEMSİHAN AKCAN VE DİĞERLERİ

019 2023/96966 16.09.2025
ENGİN AVCI

020 2018/38093 17.09.2025
CAVİT İHTİYAR

021 2019/10274 17.09.2025
UMUT ERKAN

022 2019/10519 17.09.2025
HÜSEYİN EZGİN

023 2019/35713 17.09.2025
B.G.

024 2019/36963 17.09.2025
SEMİRE NERGİZ

025 2020/3066 17.09.2025
VEYSİ ÇEVİK

026 2020/14786 17.09.2025
AKİF KUVET VE MEHMET ÜNLÜKAHRAMAN

027 2020/15832 17.09.2025
MERAL GENÇTÜRK

028 2020/17133 17.09.2025
ÖZGÜR AKTOMAS

029 2020/19864 17.09.2025
MUSTAFA KUMCU

030 2020/39044 17.09.2025
MEVLÜDE GÜLDÜOĞLU

031 2020/39066 17.09.2025
ÖZBAK GERİ DÖNÜŞÜM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. (2)

032 2020/39898 17.09.2025
M.Y.

033 2021/1275 17.09.2025
S.N.A.V.

034 2021/1927 17.09.2025
MOHAMMADREZA KARAMI

İçindekiler - devam

035 2021/4288 17.09.2025
ATİLLA DURUP

036 2021/8370 17.09.2025
FATMA ATEŞ VE DİĞERLERİ

037 2021/20075 17.09.2025
MEHMET ÖZTÜRK (2)

038 2021/34342 17.09.2025
ALİ DENİZ ESEN

039 2021/42882 17.09.2025
DİLBER ŞAHİN VE SELİM ŞAHİN

040 2021/57960 17.09.2025
MERT YAŞAR

041 2021/65262 17.09.2025
ALPASLAN ŞAHİNTÜRK

042 2022/9328 17.09.2025
HANEFİ ERDEM

043 2022/24846 17.09.2025
MURAT BAL

044 2022/31008 17.09.2025
EMEL GÖKDEMİR

045 2022/32530 17.09.2025
METİN YAMALAK (4)

046 2022/45768 17.09.2025
GÖKHAN BABA

047 2022/49900 17.09.2025
MUTLU ERER EZ

048 2022/55162 17.09.2025
HÜSEYİN SAĞLIK

049 2022/58084 17.09.2025
32 YAYINCILIK BİLGİSAYAR GIDA İNŞ. TUR. REK. İTH. İHR. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

050 2022/61957 17.09.2025
CEBRAİL OĞUR

051 2022/64676 17.09.2025
MÜNİR EL AHMED

İçindekiler - devam

052 2022/73899 17.09.2025
YILMAZ BİÇER

053 2022/80608 17.09.2025
GÖKMEN ALİOĞLU

054 2022/84248 17.09.2025
ALİ OSMAN BULUT

055 2022/104370 17.09.2025
İSMAİL UĞUR DÜNDAR

056 2023/7051 17.09.2025
ABDULKERİM MALĞAZ

057 2023/7832 17.09.2025
MEHMET KARAŞİ

058 2023/13639 17.09.2025
MEDENİ DOĞAN VE DİĞERLERİ

059 2023/61841 17.09.2025
CAFER ÖZÇALKAP

060 2018/313 18.09.2025
ÖZGÜR ARIKAN (2)

061 2020/1500 18.09.2025
ALİ SUAT ERTOSUN (16)

062 2020/2003 18.09.2025
ÖZLEM GÜNER GÜRLEK VE MEHMET BARTU GÜRLEK

063 2020/27651 18.09.2025
HÜRMET ALPAY VE DİĞERLERİ

064 2021/15533 18.09.2025
EMRE NAZLIGÜLOĞLU

065 2021/65748 18.09.2025
YAKUP ASLANTEPE (2)

066 2022/52566 18.09.2025
EMİN HEYBELİ

067 2022/103844 18.09.2025
GENÇAĞA KARAFAZLI

068 2023/16452 18.09.2025
FATİH BOZKURT

İçindekiler - devam

069 2020/31370 25.09.2025
ALİ BAYRAM İSKENDER

070 2020/36986 25.09.2025
ŞERİF ÖZMUTLU

071 2023/57158 25.09.2025
SİNAN ULU

072 2023/90390 25.09.2025
TURGAY USANMAZ

073 2023/93746 25.09.2025
YAVUZ KÖK

074 2019/14094 01.10.2025
IŞIK KAYASELÇUK

075 2019/18125 01.10.2025
MUSTAFA DENİZ

076 2019/28967 01.10.2025
ESRA KILIÇ

077 2020/16156 01.10.2025
Y.Y.

078 2020/23918 01.10.2025
CEMAL KORKMAZ VE KEMAL KORKMAZ

079 2020/27480 01.10.2025
ÖMÜR KINAY ALKAN

080 2021/3732 01.10.2025
Z.J.M.R.

081 2021/7312 01.10.2025
KONUŞAN KAFALAR TURİZM ORGANİZASYON SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

082 2021/8675 01.10.2025
BULUT DUMAN VE DİĞERLERİ

083 2021/11678 01.10.2025
EBRU KIZILIRMAK

084 2021/14225 01.10.2025
MEHMET KÜÇÜK

085 2021/16397 01.10.2025
N.R.M.

İçindekiler - devam

086 2021/18462 01.10.2025
RAFİYE ÇAKAR

087 2021/18818 01.10.2025
KEMAL TUĞRUL

088 2021/19225 01.10.2025
EŞREF ERDOĞAN

089 2021/20270 01.10.2025
BELEDİYE VE ÖZEL İDARE ÇALIŞANLARI BİRLİĞİ SENDİKASI VE TÜM BELEDİYE VE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ EMEKÇİLER...

090 2021/23608 01.10.2025
VELİ BÜYÜKŞAHİN VE ANADOLU MEDYA İLETİŞİM HİZMETLERİ TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

091 2021/26482 01.10.2025
FATİH KORKMAZ

092 2021/31592 01.10.2025
HALİL İBRAHİM YILMAZ

093 2021/36409 01.10.2025
EMİNE BAŞLI

094 2021/52322 01.10.2025
DİLAVER AYDIN VE DİĞERLERİ

095 2021/52370 01.10.2025
CENAP AKMAN

096 2021/53058 01.10.2025
DAVUT ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

097 2021/58283 01.10.2025
MUSTAFA SEYHAN

098 2021/62868 01.10.2025
EVRİM AYDAR VE NERMİN BİLGİN

099 2022/19784 01.10.2025
DAVUT BUZKIRAN

100 2022/21094 01.10.2025
SAMNAR FOOD STUFF TİCARET LTD. ŞTİ.

ARZU ÖZFİDAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/8151 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/8151

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARZU ÖZFİDAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/8151)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1.Arzu ÖZFİDAN

Vekili : Av. Efekan KAPTAN 2. İsmail YUMURTACI

Vekili : Av. Özer UYSAL 3. Oğuzhan ÖZSARI

Vekili : Av. Nurdan GÖKGÖZ 4. Recep YAZGAN

Vekili : Av. Doğan ESER 5. Ali KORKMAZ

Vekili : Av. Mustafa BÜYÜKAVCIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesi feshedilen başvurucuların sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucuların iddiasına göre iş sözleşmeleri, sendikal nedenlerle sonlandırılmıştır. Başvurucular, bu kapsamda işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmışlardır.

3. Açılan davalarda mahkemeler, başvurucuların sendikal fesih iddiasını ispatlayamadıkları sonucuna ulaşmış ve bu kararları Bölge Adliye Mahkemeleri veya Yargıtay da uygun bularak kesin olarak reddetmiştir.

4. Nihai kararların tebliği üzerine başvurucular, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/70476, 2022/72818, 2022/82156, 2022/93803 numaraları başvuruların 2022/8151 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucular; iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, eksik inceleme sonucu verilen ret kararlarının sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, sendika hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formunda yer alan iddiaları yinelemiştir.

9. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu’nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin … yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun …, 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. ..”

10. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

11. Anayasa Mahkemesi, benzer başvurularda mahkemelerin sendikal nedenlerle iş sözleşmelerinin feshinin sendika hakkını ihlal ettiği iddialarını incelemiştir (bkz. Emine Yaşar Kaya ve Melike Gök [2. B.], B. No: 2020/32802, 19/7/2013, Aydın Okutucu ve diğerleri [2. B.], B. No: 2020/11279, 24/5/2023, Ayhan Akyüz ve diğerleri [1. B.], B. No: 2018/6851, 10/5/2023; Refiye Şentürk Varlı [1. B.], B. No: 2021/10518, 20/7/2023; Emrah Üzegül ve diğerleri [1. B.], B. No: 2020/22386, 7/6/2023; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023). Anayasa Mahkemesi, bu başvurularda bir iş sözleşmesinin salt sendikal nedenlerle feshedilip feshedilmediğinin tespit edilebilmesi için -Yargıtay ve AİHM içtihatlarında vurgulanan hususları da gözönüne alarak- bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler, dava konusu olaylara göre genişletilmesi mümkün olmakla birlikte şöyle sıralanabilir;

- Fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten istifa eden/istifa sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı,

- Sendikal neden kavramının, bir fiilin sendikal olarak değerlendirilebilmesi için sadece kurulu bir sendika tarafından yahut sendika üyeleri tarafından yapılmasının zorunlu

olmadığının gözönüne alınması, sendika üyesi olmayan bir işçinin henüz kurulmamış bir sendikanın örgütlenmesi için veya kurulmuş bir sendikanın propagandasını yapmak üzere organizasyon düzenlenmesi ya da düzenlenen bir faaliyete katılması veya destekleyici eylemlerde bulunması (sendikaya üye toplama, sendikal konuşmalar yapma, broşür dağıtma vb.) gibi faaliyetlerin de sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilmesi, bunun sonucunda anılan hususların iş sözleşmesinin feshinde etkili olup olmadığının belirlenmesi,

- İş sözleşmesi feshedilenlerin sendikal faaliyette öncü olup olmadıkları,

- Toplu iş sözleşmesi (TİS) prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı,

- Özellikle sendika üyesi olan ve/veya sendikal faaliyet içerisinde bulunan işçilerin benzer gerekçelerle ve/veya yakın tarihlerde işten çıkarılıp çıkarılmadığı,

- İşyerinde başka sendikalara üye olan işçilerin olup olmadığı, mensubu olduğu sendikadan istifa edenlerin başka bir sendikaya üye olup olmadığı, tüm sendikalı işçilerin toplam işçi sayısına oranı (işyerinin varsa başka şubelerinde çalışan sayısının da dikkate alınarak bu oranın belirlenmesi), bu oranın dava konusu fesih tarihinden önceki ve sonraki dönemlerde ne şekilde değiştiği (örneğin altışar aylık ya da birer yıllık önceki ve sonraki dilimlerin esas alınması),

- Hâlen sendikalı çalışan varsa sayılarının sembolik olup olmadığı, bu kişilerin üye olduğu sendikaların işyerinde TİS imzalayabilmek için yetkili sendika olma ihtimallerinin bulunup bulunmadığı,

- Sendikal fesih iddialarına ilişkin tanık dinlenip dinlenmediği, bilirkişi raporu alınıp alınmadığı; bu delillerin ne şekilde değerlendirildiği, anılan delillere itibar edilmemişse nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı,

- Sendikalı olanların veya sendikal faaliyette bulunanların çalışma alanlarında baskıya uğrayıp uğramadığı (bilmedikleri işlerde çalıştırma, işveren tarafından bizzat yahut diğer çalışanlar aracılığıyla sözlü baskı yapılması, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, gerek olmadığı hâlde fazla iş yükleme/fazla mesaiye bırakma, düşük ücretle çalıştırma, özlük haklarından yararlandırmama veya az yararlandırma vb.),

- Sendikal faaliyetlerin iş gücünü etkileyip etkilemediği ve bunun işverence ortaya konulup konulamadığı,

- İşletmesel nedenlerle işten çıkarmalarda öncelikle sendikalı veya sendikal faaliyette bulunan işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı,

- Performans nedeniyle işten çıkarmalarda objektif kriterler belirlenip belirlenmediği, bu kriterlerin sendikalı veya sendikal faaliyette bulunanlarla diğer işçilere aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığı,

- Aynı ya da benzer gerekçelerle işten çıkarılan işçilerin başka mahkemelerde görülen davalarının farklı sonuçlandığına ilişkin iddialar varsa bu iddiaların dikkate alınıp alınmadığı, varsa bu kararlardan neden ayrışıldığının izah edilip edilmediği kriterlerin mahkemelerce somut olaya uyduğu ölçüde uygulanması gerekir (Ahmet Yavuz [2. B.], B. No: 2019/28133, 14/12/2023, § 28).

12. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir.

Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede derece mahkemelerinin yeri alınmamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası [2. B.], B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası [2. B.], B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri [1. B.], B. No: 2016/16056, 21/4/2021, §57; Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, § 39). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculara sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

1. Başvurucu Arzu Özfidan Yönünden

13. İlk derece mahkemesi kararında, başvurucunun B. sendikasına üye olduğu, davalı banka tarafından verilen yazı cevabında 22/10/2014-9/8/2016 dönemi içerisinde toplam işten çıkarılan personel sayısının 2.765 olduğu, bunlardan 1.918'inin sendikaya üye olan personellerden oluştuğu, 22/10/2014-20/6/2019 tarihleri arasında işe alınan 6.991 çalışanın 223'ünün sendikalı olduğu, dava tarihi itibarıyla toplam 13.899 çalışanın 4.851'inin sendikalı olduğunun bildirildiği belirtilmiştir. Mahkeme kararda; dava konusu dönemde iş akdi feshedilen birçok çalışan tarafından sendikal tazminat istemiyle açılan davalarda istinaf ve temyiz mercilerinin fesihlerin sendikal nedenle gerçekleşmediği sonucuna vardığı, sendikal örgütlenmenin davalı bankada uzun zamandır bulunduğu, hâlâ çalışanlar içinde çok sayıda sendikalı çalışan olduğunun görüldüğü gerekçesine yer vermiştir. Anılan karar, Bölge Adliye Mahkemesince aynı gerekçelerle uygun bulunarak kesinleşmiştir.

14. Söz konusu mahkeme kararlarında; davalı işyerinde önceki dönemlerde kaç çalışanın sendikalı olduğu; mevcut sendikalı çalışanların aynı sendikaya mensup olup olmadıkları, işyerinde bir TİS süreci olup olmadığı, başvurucunun mensubu olduğu sendikanın dava tarihinde yetkili sendika olup olmadığı, yetki sürecinin devam edip etmediği (dava konusu bir uyuşmazlık olup olmadığı), başvurucunun mensubu olduğu sendikaya mensup işçilerin davalı işyerindeki işçi sayısına ve diğer sendikalı işçilere oranı, başvurucunun sendikal faaliyetlerde öncü olup olmadığı, farklı sendikaya mensup sendikalı işçilerin işten çıkarılıp çıkarılmadığı gibi hususlara değinilmemiştir. Dolayısıyla gerek ilk derece gerek Bölge Adliye Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz.§ 11) uygulamadığı görülmüştür.

2. Başvurucu Recep Yazgan Yönünden

15. İlk derece mahkemesi; işyerinde uzun süredir devam eden sendikal yetki tespiti süreci

ve işveren aleyhine açılmış sendikal tazminat talepli kesinleşmiş veyahut yargılama süreci devam eden derdest davalar olduğunu belirtmiştir. Mahkeme; işyerinde 2021 yılı Temmuz ayında davalı işyerinde 34 işçinin iş akdinin feshedildiğinin ve bunlardan 24 tanesinin sendika üyesi olduğunun, işyerinin geçirmiş olduğu teftiş ve başvurucunun fabrika önünde önündeki eylemlere katılması ile emsal mahiyetteki dosyada dinlenen davalı tanıklarının beyanları bir arada değerlendirildiğinde iş akdinin sendikal sebeplerle feshedildiği hususunda emareler bulunduğunun altını çizmiştir. Buna karşın mahkeme; başvurucunun sendikaya üyelik tarihinin feshe konu olaydan yaklaşık iki hafta sonra tam fesih tarihinde olduğunu, sendikada herhangi bir görevinin bulunmadığını belirterek sendikal fesih olgusunun gerçekleşmediği sonucuna ulaşmıştır. Karar, Bölge Adliye Mahkemesince aynı gerekçelerle uygun bulunmuş ve kesinleşmiştir.

16. Somut olayda mahkemeler; sendikal fesih emareleri bulunduğu sonucuna ulaşmakla birlikte; salt başvurucunun sendika üyelik tarihi ve başvurucunun sendikada görevinin bulunmaması nedenleriyle sendikal feshin gerçekleşmediğini belirtmekle yetinmiş, daha ileri bir değerlendirmede bulunmamışlardır. Dolayısıyla gerek ilk derece gerek Bölge Adliye Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz.§ 11) uygulamadığı görülmüştür.

3. Başvurucu Oğuzhan Özsarı Yönünden

17. İlk derece mahkemesi; başvurucunun 14/6/2020 tarihinde T. Sendikasına üye olduğunu, başvurucunun sözleşmesinin feshedildiği 22/9/2020 tarihinde davalı işyerinde sendika üyesi çalışan sayısının 73 olduğunu, tanık anlatımlarına göre işveren tarafından işyerinde sendikal faaliyetlerle ilgili olarak baskılar yapıldığını, sendikaya üye olanlara işten çıkarmalarda öncelik verildiğini, işçilerin sendikalılıklarının e-devlet şifresi üzerinden kontrolünün yapıldığını ya da bu korkunun çalışanlarda oluşturulduğunu, benzer mahiyette açılan diğer dosyalarda fesih gerekçelerinin aynı olduğunu ve bu durumun hayatın olağan akışına aykırı olduğunu belirterek feshin sendikal nedenlerle gerçekleştiğini kabul etmiştir.

18. Kararın istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi; davalı işyerinde T. Sendikasına farklı zamanlarda 90 işçinin üye olduğunu, bunlardan 23'ünün çekildiğini ancak ilgili işçilerin üye olma tarihleri ile üyelikten çekilme tarihlerinin bildirilmediğini belirterek eksik inceleme nedeniyle ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi; T. Sendikasının davalı işyerinde yeterli çoğunluğa ulaşamadığı için yetki prosedürü işlemlerinin başlatılamadığı, dolayısıyla TİS imzalanmadığı, işyerinde 119 işçinin sendikaya üye olduğunu, 35'inin sendika üyeliğinden istifa ettiği, 40'ının üyeliğinin işsizlik ve iş kolu değişikliği nedeniyle sonlandığı, başvurucunun iş akdinin feshinden kısa süre önceki ve sonraki dönemlerde de işyerinde sendikalı (başka bir sendika) çalışanların ve sendikaya üye olup çalışmaya devam edenlerin bulunduğu gerekçesiyle sendikal tazminat talebi yönünden davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar Bölge Adliye Mahkemesince aynı gerekçelerle uygun bulunarak kesinleşmiştir.

19. Başvuruya konu dosyada ilk derece mahkemesinin ilk kararındaki detaylı değerlendirmeleri sonucunda sendikal feshin gerçekleştiği sonucuna varıldığı; sonraki yargılamada ilk değerlendirmelere yer verilmediği görülmüştür. Yanı sıra başvurucunun mensubu olduğu sendikanın üyelik sayısında çok ciddi azalma olduğu; yeterli çoğunluk sağlanamadığı için TİS imzalanamadığı hususları dikkat çekicidir. Buna karşın salt bir başka sendikaya üye olan işçilerin olması esas alınarak işverenin sendikal nedenlerle fesih

yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak başvurucunun iş sözleşmesinin sonlandırıldığı dönemde TİS süreci olup olmadığı, sendikanın gücünün kırılması adına bu sendikaya mensup işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı; başvurucunun mensubu olduğu sendikaya mensup işçilerin davalı işyerindeki işçi sayısına oranı, başvurucunun sendikal faaliyetlerde öncü olup olmadığı, diğer sendikalı işçilerin sayısı ve bu işçilerin işten çıkarılıp çıkarılmadığı gibi hususlara değinilmemiştir. Dolayısıyla gerek ilk derece gerek Bölge Adliye Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz.§ 11) uygulamadığı görülmüştür.

4. Başvurucu İsmail Yumurtacı Yönünden

20. İlk derece mahkemesi değerlendirmesinde; davalı işverenin, işçinin disipline ve sivil havacılık kurallarına uymadığını ileri sürerek sözleşmesini feshettiğini, feshe dayanak gösterilen eylemlerin fesihten çok önce gerçekleştiğini ve bu kadar süre geçtikten sonra belirtilen eylemleri feshe konu almanın iyi niyetli olmadığını belirtmiştir. Mahkemeye göre; başvurucu ile birlikte işten çıkarılan sair kimselerin de sendika üyesi olmaları ve sendika üye sayısının belli düzeyde tutulması için işten çıkarıldığını kanıtladığı anlaşıldığından fesih sendikal nedenlerle gerçekleşmiştir.

21. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay; ilk derece mahkemesince görevsizlik kararı verilmesi gerektiğinden bahisle bozma kararı vermiştir.

22. Bozma üzerine; ilk derece mahkemesi dinlenen davacı tanıklarından G.E.nin de sendikalı olduğunu ancak işine devam ettiğini, sadece sendikalı çalışanların işine son verildiğine ilişkin dosyada delil bulunmadığını belirterek sendikal feshin gerçekleşmediği sonucuna ulaşmış, karar Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

23. Bu durumda gerek ilk derece mahkemesinin gerek Yargıtayın Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz.§ 11) uygulamadığı görülmüştür.

5. Başvurucu Ali Korkmaz Yönünden

24. İlk derece mahkemesi; feshin sendikal nedenle yapılmış olduğu ispatlanmadığından sendikal tazminata ilişkin talebin reddine karar vermiştir. Bunun üzerine Bölge Adliye Mahkemesi gerekli araştırmalar yapılmadan karar verildiği gerekçesiyle kararı kaldırmıştır.

25. Kaldırma kararı üzerine ilk derece mahkemesince yapılan yargılamada; işyerinin kapatılması nedeniyle üst kademe yönetici olan birkaç kişi dışında sendikalı ayrımı yapılmaksızın iş sözleşmelerinin feshedildiği, davalı ile yetkili sendika B. arasında 31/12/2017 tarihine kadar geçerli TİS uygulandığı, sendikadan istifa eden davalı çalışanlarının 2015 yılında 1705, 2016 yılında 357, 2017 yılında 1694, 2018 yılında 251 kişi olduğu, 2017 yılı Eylül ayı itibarı ile davalı bankanın toplam çalışan sayısının 13952, B. Sendikası üyesi çalışan sayısının ise 5709 kişi olduğu ve müzekkere cevap tarihi itibariyle B. Sendikası üyesi çalışanın 4035 kişi olduğu, sendika üyeliğinden istifa eden işçilerin işveren etkisine bağlı olarak bu tasarrufta bulunduğuna dair bir kanaatin oluşmadığı, aynı sendika üyesi olmayan ancak bu şubede çalışan personelin de iş akdinin sonlandırıldığı, hâlen davalı bankada aynı sendikaya üye çalışanların olduğu gerekçesiyle sendikal tazminat talebi reddedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ek bir değerlendirmede bulunmaksızın kararı uygun bulmuş ve karar kesinleşmiştir.

26. İncelenen olayda; davalı işyerinde önceki dönemlerde kaç çalışanın sendikalı olduğu; mevcut sendikalı çalışanların aynı sendikaya mensup olup olmadıkları, işyerinde bir TİS

süreci olup olmadığı, başvurucunun mensubu olduğu sendikanın dava tarihinde yetkili sendika olup olmadığı, yetki sürecinin devam edip etmediği (dava konusu bir uyuşmazlık olup olmadığı), başvurucunun mensubu olduğu sendikaya mensup işçilerin davalı işyerindeki işçi sayısına ve diğer sendikalı işçilere oranı, başvurucunun sendikal faaliyetlerde öncü olup olmadığı, farklı sendikaya mensup sendikalı işçilerin işten çıkarılıp çıkarılmadığı gibi hususlara değinilmemiştir. Dolayısıyla gerek ilk derece gerek Bölge Adliye Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz.§ 11) uygulamadığı görülmüştür.

27. Neticede somut başvurulara konu davalarda, mahkemelerin ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde Anayasa Mahkemesince geliştirilen ve benimsenen kriterleri dikkate almadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda sendika hakkının gerektirdiği düzeyde yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Anlatılan nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Ayrıca başvuruculardan İsmail Yumurtacı 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi; Recep Yazgan 30.416,06 TL maddi, 50.000 TL manevi; Oğuzhan Özsarı 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi; Ali Korkmaz 250.000 TL maddi, 250.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular İsmail Yumurtacı, Recep Yazgan, Oğuzhan Özsarı, Ali Korkmaz'a ayrı ayrı net 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararlara ilişkin taleplerinin yeniden yargılama kapsamında giderilmesi mümkün olduğundan maddi tazminat talepleri reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İstanbul Anadolu 25. İş Mahkemesine (E.2016/474, K.2020/933), Bakırköy 27. İş Mahkemesine (E.2020/229, K.2021/166), Düzce 3. İş Mahkemesine (E.2021/395, K.2022/76); Eskişehir 1. İş Mahkemesine (E.2022/74, K.2022/257); Konya 6. İş Mahkemesine (E.2021/398, K.2022/22) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculardan İsmail Yumurtacı, Recep Yazgan, Oğuzhan Özsarı ve Ali Korkmaz'a ayrı ayrı net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin tüm başvuruculara ayrı ayrı ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ (2)

B. No: 2022/9655 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/9655

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2022/9655)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ GENEL MERKEZİ

Vekili : Av. İlyas TARIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; idarece tüm etkinliklerin izne bağlanması ve gerçekleştirilmesi planlanan bir etkinliğin uygun görülmemesi nedenleriyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, idari işleme karşı açılan davanın duruşma yapılmaksızın ve deliller toplanılmaksızın gerekçesiz şekilde reddedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. İçişleri Bakanlığı tarafından 19/8/2019 tarihinde Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları, PKK/KCK terör örgütü ile ilgili yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle görevlerinden alınmış ve yerlerine Diyarbakır, Mardin ve Van Valileri, belediye başkan vekilleri olarak görevlendirilmiştir.

3. Batman Valiliği(Valilik) 26/9/2019 tarihli kararıyla, resmî kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak etkinlikler hariç olmak üzere, il genelinde düzenlenecek tüm eylem ve etkinlikleri on beş gün süreyle mülki idare amirinin iznine bağlamış; ayrıca ceza infaz kurumlarının çevresindeki alanlarda her türlü etkinliği yasaklamıştır. Valiliğin resmî

internet sitesinde yayımlanarak kamuoyuna duyurulan anılan kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"İlimizde milli güvenliğin sağlanması, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlükler ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin ve genel asayişin korunması ile şiddet olaylarının yaygınlaşmasının önlenmesi amacıyla İlimiz merkezinde 28/9/2019-12.10.2019 tarihleri arasında resmi kamu kurum ve kuruluşlarının yapacağı resmi toplantı, tören, şenlik, karşılama, stant açma, uğurlama gibi etkinlikler hariç olmak üzere;

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamındaki her türlü miting, kapalı ve açık yer toplantıları ile gösteri yürüyüşlerinin, basın açıklaması, çadır kurma, stant açma, oturma eylemi, anma töreni vb. türdeki eylem ve etkinlikler ile 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu Ek-1. maddesi kapsamındaki oyun, temsil ve çeşitli şekillerdeki gösteri ve etkinliklerin, ticari kimliği bulunan özel hukuk tüzel kişilerinin ticari faaliyetleri hariç olmak üzere el ilanı dağıtılmasının ve pankart/afiş asılmasının mülki idare amirinin İZNİNE BAĞLANMASI, ..."

4. Halkların Demokratik Partisi (HDP) Batman İl Başkanlığı 1/10/2019 tarihinde, belediye başkanlarının görevlerine iade edilmesi talebiyle bir imza kampanyası düzenlemek amacıyla 5/10/2019-20/10/2019 tarihleri arasında Batman Parkı, Atatürk Parkı ve parti il binası önü ile Gülistan Caddesi'nde stant açmak üzere Batman Valiliğine bildirimde bulunmuştur.

5. Valilik 2/10/2019 tarihinde İl Emniyet Müdürlüğünden stant açılmasının kamu düzeni bakımından sakıncasının bulunup bulunmadığı hakkında görüş talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğü aynı tarihli cevabi yazısında, stant kurulmak istenen alanların vatandaşların yoğun olarak kullandığı merkezi bölgeler arasında bulunduğunu, bu durumun halkın günlük yaşamını olumsuz etkileyebileceğini ve etkinliğin konusu itibarıyla yasa dışı eylem ve etkinliklere dönüşme ihtimali bulunduğunu belirterek stant açılması talebinin uygun olmayacağı yönünde görüş bildirmiştir. Valilik 3/10/2019 tarihli kararında, kolluğun bildirdiği gerekçelerle stant açma talebinin uygun olmadığına karar vermiştir. Anılan kararda, suç işlenmesinin önlenmesi, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ile kamu düzeninin sağlanması amacıyla 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) bendi uyarınca talebin uygun görülmediği açıklanmıştır.

6. Başvurucu; Valiliğin 3/10/2019 tarihli stant açma talebinin reddine ilişkin işlemi ile bu kararın dayanağını oluşturan ve il genelinde tüm etkinliklerin mülki idare amirinin iznine bağlanmasını öngören 26/9/2019 tarihli idari kararın iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle 12/10/2019 tarihinde idare mahkemesinde dava açmıştır.

7. Valilik 18/10/2019 tarihinde İl Emniyet Müdürlüğünden dava konusu işlemlere ilişkin bilgi ve belgelerin yanı sıra, stant açma talebi ile -HDP Batman İl Başkanlığı yönetiminde yer alan- İ.İ. tarafından 16/10/2019 tarihinde yapılmak istendiği bildirilen açık hava toplantısının yapılmasında konu ve içerik yönünden bir sakınca bulunup bulunmadığına ilişkin değerlendirmeyi de içeren görüş talep etmiştir.

8. İl Emniyet Müdürlüğü 24/10/2019 tarihli görüş yazısında; terör örgütüne müzahir bazı internet siteleri ile sosyal medya hesaplarında, HDP'nin 19 Ekim'e kadar kesintisiz eylem kararı aldığına ilişkin bir yazının yer aldığı, ayrıca Türkiye genelinde gerçekleştirilecek tüm eylemlerin meşru kabul edildiği, bu eylemlerin büyükşehirlerde düzenleneceği ve kolluk kuvvetlerine ait araçlara yaklaşılmaması gerektiği yönünde paylaşım ve uyarılarda

bulunulduğu yönünde bilgi edinildiği ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca, planlanan etkinliklerde belediyelere kayyum atanmasının ve Barış Pınarı Harekâtı'nın protesto edilmesinin amaçlandığı, bu kapsamda marjinal gruplar tarafından sansasyonel ve provokatif eylemler gerçekleştirilerek toplumsal şiddet olaylarının çıkarılabileceği, kamu düzeninin bozulabileceği, halkın can ve mal güvenliğinin tehlikeye düşebileceği, karşıt gruplar arasında çatışma yaşanabileceği, yasal zeminde başlatılan bir toplantının amacı dışında çıkarak terör örgütü propagandasına dönüşebileceği ve toplumsal olaylara neden olabileceği değerlendirmelerine yer verilmiştir. Kolluk, anılan gerekçelerle imza kampanyasına yönelik stant açılması talebinin uygun bulunmaması yönünde görüş bildirilmiştir.

9. İdare Mahkemesi (Mahkeme) yürütmenin durdurulması talebine ve işlemin iptaline ilişkin davayı reddetmiştir. Mahkeme, kararında İl Emniyet Müdürlüğünün 24/10/2019 tarihli görüş yazısındaki değerlendirmelere yer vererek, etkinliklerin halkın gündelik yaşamında yoğun olarak kullandığı kamusal alanlarda gerçekleştirilmek istendiğini, bu nedenle marjinal gruplar tarafından toplumsal şiddet hareketlerine yönelik sansasyonel ve provokatif eylemlerin meydana gelebileceğini, kargaşa ortamı çıkarılmaya çalışılabileceğini ve etkinliklerin terör örgütünün propagandasına dönüştürülme riskinin bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme, dava konusu yasaklama ve kısıtlama işlemlerinin Anayasa ve ilgili mevzuat uyarınca idareye tanınan takdir yetkisi çerçevesinde, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması amacıyla tesis edildiği kanaatine vararak, dava konusu işlemin hukuka uygun olduğunu değerlendirmiştir.

10. Başvurucu, davanın reddine ilişkin karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi 30/11/2021 tarihinde, başvuruya konu mahkeme kararının hukuka uygun olduğu sonucuna vararak istinaf istemini kesin olarak reddetmiştir. Anılan kararda bir hâkim üye, uyuşmazlığa konu yasaklama kararının alınmasını gerektiren yakın veya açık bir suç şüphesinin olduğuna dair herhangi bir tespit söz konusu olmaması nedeniyle yasaklama kararının Anayasa ve ilgili mevzuataaçıkça aykırı olduğu gerekçesiyle çoğunluk görüşüne katılmamıştır.

11. Başvurucu, nihai hükmü 26/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, halkın geniş kesimince desteklenen bir siyasi parti olduğunu belirterek çoğulcu demokratik sistemin gereği olarak siyasi partilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının daha geniş olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, partinin il örgütü tarafından gerçekleştirilmek istenen etkinliklerin gerekçesiz yasaklanması ve engellenmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının; söz konusu idari işlemlere karşı açılan davanın gerekçesiz şekilde reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanabilecek kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf etmek için tedbir alabilecekleri ifade edilmiştir. Bakanlık, kamu düzenine yönelik tehlike bulunması durumunda, alınan tedbirlerin durumun özelliklerine göre değişiklik gösterebileceğine ve hakkın sınırlandırılabileceğine dair Avrupa

İnsan Hakları Mahkemesinin bazı kararlarını alıntılamıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir

16. Valiliğin bir ilde gerçekleştirilecek tüm etkinlikleri izne bağlama ve gerçekleştirilmek istenilen etkinliği uygun görmeme kararının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir. Müdahalenin dayanağı olan 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ve somut başvuru bakımından uygun düşen diğer ölçütlere uygunluk yönünden inceleme yapılmalıdır. Eldeki başvuruda bu kapsamda incelenmesi gereken iki müdahale bulunmaktadır ki bunların ilki etkinliklerin mülki idare amirinin iznine bağlanmasını öngören ve iptal davasına konu edilen düzenleyici işlem niteliğindeki idari karar, ikincisi ise başvurucunun etkinlik düzenleme talebinin uygun bulunmamasına ilişkin birel işlem niteliğindeki idari karardır. Anılan müdahaleler belirtildiği sırayla incelenecektir.

17. Valilik 26/9/2019 tarihli kararıyla, resmî kamu kurum ve kuruluşlarının düzenlediği etkinlikler hariç olmak üzere il genelinde yapılacak tüm eylem ve etkinlikleri on beş gün süreyle mülki idare amirinin iznine tabi tutmuştur. Anılan karar, müdahaleye dayanak olduğu belirtilerek iptal davasına konu edilmiştir (bkz §§ 3,6).

18. Anayasa Mahkemesi, idarenin etkinlikleri izne bağladığı somut olaya benzer nitelikte olan Cihan Tüzün ve diğerleri ([GK], B. No: 2019/13258, 10/11/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda, Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen “Anayasa’nın sözüne aykırı olmama” ölçütü çerçevesinde, tüm eylem ve etkinliklerin mülki idare amirinin iznine bağlanmasının Anayasa’nın 34. maddesinde yer alan ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının önceden izin almadan kullanılabileceğini koruma altına alan ek güvenceye aykırı olduğu, dolayısıyla bu sınırlamanın Anayasa'nın ilgili maddesinin sözüyle çeliştiği değerlendirilmiştir (Cihan Tüzün ve diğerleri, §§ 22-30).

19. Batman ilinde gerçekleştirilecek tüm eylem ve etkinliklerin mülki idare amirinin iznine bağlandığı somut olay yönünden de Cihan Tüzün ve diğerleri kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı anlaşılmıştır. Buna göre 26/9/2019 tarihli idari kararın Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının önceden izin almadan kullanılabileceği yönündeki ek güvencesine aykırı olduğu ve Anayasa maddesinin sözüyle çeliştiği kanaatine varılmıştır.

20. Mevcut başvuruda ayrıca, stant açma talebinin uygun olmadığına dair karar ile anılan karara dayanak diğer gerekçelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.

21. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (bu konuda genel ilkeler için bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; Sevinç Hocaoğulları [2. B.], B. No: 2015/271,

15/11/2018; §§ 37-46). Devletin, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlamaya ve üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmaya yönelik pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122; İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri [2. B.], B. No: 2016/23696, 8/6/2021, §§ 42, 47; AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, 28/9/2017, § 34). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, birçok kararında kamu düzenini bozacak nitelikte bir tehlike veya tehdidin bulunması ve bunun daha hafif tedbirlerle bertaraf edilememesi durumunda son çare olarak hakkın sınırlanabileceğini vurgulayarak ve çatışan haklar arasında adil bir denge kurulması gerektiğini değerlendirmiştir (İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, § 42; Hrant Dink Vakfı [2. B.], B. No: 2021/29443, 12/6/2024, § 45; Nizamettin Öztürk (2) [1. B.], B. No: 2019/18668, 21/9/2023, § 11). Dolayısıyla hakka yönelik müdahalenin zorunlu sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığının ortaya konulması ve bunun ispatı kural olarak müdahale eden idareye ve müdahaleyi denetleyen idari yargıya düşmektedir (idare ve derece mahkemelerinin adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koymaları gerektiğine ilişkin kararlar için bkz. İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, § 45; Mahir Engin Çelik ve Sakine Esen Yılmaz [1. B.], B. No: 2016/8776, 7/9/2021, § 44; Şerafettin Can Atalay [1. B.], B. No: 2021/9387, 19/1/2023, § 38).

22. Anayasa Mahkemesi; yakın ve geçmiş tarihli kararlarında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunma ve bu fikirleri kamuoyuna duyurma amacıyla bir araya gelebilme özgürlüğünü korumayı hedeflediğini vurgulamıştır (birçok karar arasından bkz. Hrant Dink Vakfı, § 34). Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğünde olduğu gibi, siyasal ve kamusal meselelerin söz konusu olduğu durumlarda toplantı hakkına yapılan müdahalelerin çok daha dar bir çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 46; Hrant Dink Vakfı, § 44). Bu tespitle uyumlu olarak da kararlarda, barışçıl yöntemlerle mevcut düzene itiraz eden veya değişim talep eden siyasi fikirlerin yasal yollarla ifade edilmesinin, demokratik toplum düzeninin temel bir gereği olduğunu vurgulamıştır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 42; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80). Anayasa Mahkemesi bilhassa, barışçıl amaçlarla bir araya gelen kişilerin, kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına karşı devletin sabır ve hoşgörü göstermesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Osman Erbil [2. B.], B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 54; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri [2. B.], B. No: 2014/17391, 19/4/2018, § 54).

23. Somut olayda başvurucu siyasi parti, Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alınmasına karşı, belediye başkanlarının görevlerine iade edilmesini talep etmek amacıyla bir imza kampanyası düzenlemeyi planlamış ve bu kapsamda Batman'da bazı yerlerde stant açmak üzere Valiliğe bildirimde bulunmuştur. Valilik 3/10/2019 tarihinde, stant kurulması talep edilen alanların vatandaşlarca yoğun şekilde kullanılan merkezi yerler arasında olduğu, bu durumun halkın günlük yaşamını olumsuz etkileyebileceği ve etkinliğin konusu itibarıyla yasa dışı eylem ve etkinliklere dönüşme ihtimali olduğu gerekçeleriyle başvurucunun stant açma talebini uygun bulmadığını bildirmiştir (bkz § 5).

24. Anılan karara karşı açılan iptal davası, dava açıldıktan sonra kolluk makamı tarafından düzenlenen 24/10/2019 tarihli görüş yazısındaki değerlendirmeler esas alınmak suretiyle, dava konusu işlemin idarenin takdir yetkisi kapsamında kaldığı ve müdahalenin kamu

düzeninin korunmasına yönelik olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. İdare Mahkemesi kararında; etkinlik yapılmak istenen alanların halkın gündelik yaşamında yoğun olarak kullandığı kamusal alanlar arasında yer aldığı, marjinal gruplarca provoke edilebilecek sansasyonel ve kışkırtıcı eylemler meydana gelebileceği, kamu düzenini bozma amacıyla bir kargaşa ortamı çıkarılabileceği ve etkinliklerin terör örgütü propagandasına dönüşme riski taşıdığı belirtilerek, bu risklerin etkinliğe izin verilmemesini haklı kıldığı sonucuna varılmıştır (bkz § 9).

25. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, özellikle halka açık alanda gerçekleştirilen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin doğası gereği hayatın olağan akışında belirli düzeyde rahatsızlık, karışıklık ya da aksamaya neden olabileceğini belirtmiş; bu tür etkilerin, hakkın kullanımının doğal sonucu olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, trafik akışının kısa süreli olarak durması veya aksaması da dâhil olmak üzere gündelik hayatın işleyişinde meydana gelen bazı aksaklıkların bu hakkın kullanılmasından kaynaklanan sonuçlar olduğunu açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, § 73; Ömer Faruk Akyüz [2. B.], B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 57; Osman Baydemir [1. B.], B. No: 2018/24509, 15/9/2021, § 76; Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve diğerleri (2) [GK], B. No: 2016/14518, 12/10/2023, § 76; Ramazan Düğer ve diğerleri [2. B.], B. No: 2018/31211, 2/10/2024, §§ 82-85).

26. Buna göre somut olayda kamu makamlarınca, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının doğası gereği kamusal alanda belirli ölçüde rahatsızlığa veya günlük yaşamda bazı aksamalara yol açmasının kaçınılmaz olduğu hususu gözardı edilerek, yalnızca etkinliğin gerçekleştirilmek istendiği alanların merkezi konumda bulunması gerekçesiyle başvurucunun stant açma talebinin reddedildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvuruya konu olayda, etkinliğin kamu düzenini açık ve yakın tehlike veya tehdit oluşturduğuna ya da gündelik yaşamı aşırı ve katlanılamaz şekilde zorlaştıracağına dair somut olgulara dayanmadan, ayrıca etkinliğin kamu düzenini tehdit etmeyecek biçimde icrasını mümkün kılacak alternatif tedbirlerin alınıp alınamayacağına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan hakka müdahale edilmiştir. Ne var ki barışçıl yollardan siyasi bir talebin dile getirilmesini amaçlayan bir etkinliğin, yalnızca halkın yoğun olarak kullandığı alanlarda gündelik yaşam üzerinde belli ölçüde bulunabileceği gerekçesiyle engellenmesi hakka yönelik müdahaleyi tek başına haklı kılmaz; etkinliğin engellenmesini zorunlu kılacak, somut ve ikna edici gerekçelerin ortaya konulması gerekir.

27. Diğer yandan, somut olayda idare tarafından başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin gerekçesi olarak, etkinliğin konusu itibarıyla yasa dışı eylem ve etkinliklere dönüşme ihtimali gösterilmiştir. Kamu makamları, kamu düzeninin sağlanması veya suç işlenmesinin önlenmesine yönelik geniş bir takdir yetkisine sahip olduklarında tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği üzere, idare tarafından ileri sürülen güvenlik mülahazalarının, etkinliğin yasaklanmasından doğacak dezavantajlarla karşılaştırıldığında açıkça daha ağır nitelikte olduğunun, ayrıca etkinliğin daha dar kapsamlı sınırlama ve önlemlerle gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığının somut ve denetlenebilir gerekçelerle ortaya konulması gerekir (bkz.§ 19; DİSK ve diğerleri (2), § 78). Diğer bir ifadeyle, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik müdahale, kamu düzenini bozacak nitelikte bir tehlikenin daha hafif tedbirlerle bertaraf edilmesinin mümkün olmaması ve sınırlamanın son çare olarak zorunlu görülmesi hâlinde meşru kabul edilebilir. Kuşkusuz idarenin gerekçe sunma yükümlülüğü, güvenlik kaygılarına ilişkin tüm ayrıntıların açıklanması anlamına gelmemektedir. Ancak müdahalenin

demokratik toplum gereklerine uygun olup olmadığının yargısal denetime elverişli olacak biçimde ortaya konulması zorunludur.

28. Somut olayda başvurucu Parti tarafından düzenlenmek istenen ve içeriği itibarıyla barışçıl olmadığına ilişkin herhangi bir tespitin bulunmadığı stant kurma etkinliğine, bazı grupların provokatif eylemler gerçekleştirebileceği, çatışma çıkabileceği ya da etkinliğin terör örgütü propagandasına dönüşebileceği yönündeki soyut varsayımlar gerekçe gösterilmiştir. İdarenin müdahale gerekçesini haklı gösterebilecek nitelikte somut herhangi bir bilgi, olgu veya güvenlik riski ortaya konulamamış; yalnızca etkinliğin konu ve içeriği gözetilerek genel bir risk varsayımına dayanılmıştır.

29. Anayasa Mahkemesi yerleşik içtihadında, yalnızca ihtimallere ve varsayımlara dayanan genel güvenlik kaygılarının, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yapılan müdahaleleri haklı kılmak için yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda, bir müdahalenin demokratik toplum düzeninde zorunlu olup olmadığının değerlendirilebilmesi için, kamu düzenini bozabilecek nitelikte açık ve yakın bir tehlikenin somut olarak ortaya konulması gerektiği vurgulanmıştır (ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Ali Bozan, § 37-38). Somut olayda ise, hem idarenin hem de derece mahkemesinin müdahaleyi haklı göstermek için ileri sürdüğü gerekçelerde, kamu düzenini bozabilecek nitelikte açık ve yakın bir tehlikenin varlığının ortaya konulmadığı, soyut güvenlik tehditlerine dayandığı anlaşılmaktadır. Nitekim istinaf incelemesinde bir hâkim üye, somut olayda yakın veya açık bir suç şüphesinin olduğuna dair herhangi bir olgunun ortaya konulamaması nedeniyle yasaklama kararının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle istinaf talebinin reddi yönündeki çoğunluk görüşüne katılmadığı görülmektedir(bkz. § 10).

30. Öte yandan bir etkinliğin kamu düzenini bozma ihtimalinin bulunması, devletin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz. Aksine, kamu otoritelerinin, başvurucunun talep ettiği etkinliği gündelik yaşama en az müdahale ile gerçekleştirebileceği alternatif yolları değerlendirmesi ve etkinliğin barışçıl şekilde icrasını mümkün kılacak koruyucu önlemleri alması beklenir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Nizamettin Öztürk (2), §15). Ne var ki somut olayda idare, koruyucu önlem alma yönündeki pozitif yükümlülüğünü gözardı ederek, potansiyel bazı risklere dayanarak etkinliği otomatik biçimde yasaklamış; bu doğrultuda, alınabilecek önlemlerin bulunup bulunmadığını da değerlendirmemiştir. Bu tespitlerle uyumlu olarak idarenin, başvuruya konu müdahale ile giderilmek istenen güvenlik endişelerinin somut, spesifik ve yeterli biçimde ortaya koyamadığı ve bu müdahaleyle çatışan hak ve menfaatler arasında adil bir denge kuramadığı anlaşılmıştır. Ayrıca somut olayda, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesini engelleyen herhangi bir istisnai hâlin mevcut olduğu da ileri sürülmemiştir.

31. Diğer yandan ret kararına esas alınan 24/10/2019 tarihli Emniyet Müdürlüğü görüş yazısının içeriği incelendiğinde; görüşün, sadece stant açma faaliyetine ilişkin olmayıp, dava dışı başka bir etkinlik olan 16/10/2019 tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan bir açık hava toplantısına yönelik değerlendirmeler de içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla yargı merciinin ret kararına esas aldığı görüş ve gerekçelerin, sadece başvurucunun bildirimine konu edilen stant açma faaliyetiyle bağlantılı olmadığı, herhangi bir ayrım yapılmaksızın, farklı tarih ve içerikli bir etkinliğe ilişkin değerlendirmeleri de içerdiği anlaşılmaktadır (bkz. § 8).

32. Sonuç olarak, başvurucu siyasi partinin açmak istediği standın engellenmesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığına ve yarışan haklar arasında adil bir denge kurulduğuna

ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulamadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla idarenin müdahalesinin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvurucunun, talep ettiği deliller toplanılmadan eksik inceleme ile karar verilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasının İlker Erdoğan ([1. B.], B. No: 2013/316, 20/4/2016, §§ 33, 34) ve duruşma yapılması talebine ilişkin olarak karar verilmemesi ve yargılamanın duruşmasız yapılması nedeniyle aleni yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Nevruz Bozkurt ([1. B.], B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 50.000 TL maddi ve 100.000 manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİYLE,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman İdare Mahkemesine (E.2019/1042, K.2020/220) GÖNDERİLMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 16/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, idarenin belirli konularda yapılmak istenen eylemlere yönelik hukuka aykırı olarak yasaklama kararı vermesinin ve bu kararın iptaline yönelik açılan davanın reddedilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, idarenin müdahalesinin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Batman Valiliği, 26/9/2019 tarihli kararıyla, milli güvenliğin sağlanması, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlükler ile başkalarının hak ve özgülüklerinin ve genel asayişin korunması ile şiddet olaylarının yaygınlaşmasının önlenmesi amacıyla resmî kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak etkinlikler hariç olmak üzere, il genelinde düzenlenecek tüm eylem ve etkinliklerin on beş gün süreyle mülki idare amirinin iznine bağlandığını belirtmiş; ayrıca ceza infaz kurumlarının çevresindeki alanlarda her türlü etkinliğin 28/9/2019- 12/10/2019 tarihleri arasında yasaklanmasına karar vermiştir.

3. Halkların Demokratik Partisi Batman İl Başkanlığı 1/10/2019 tarihinde, yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar kapsamında İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alınan belediye başkanlarının görevlerine iade edilmesi talebiyle bir imza kampanyası düzenlemek amacıyla 5/10/2019-20/10/2019 tarihleri arasında Batman Parkı, Atatürk Parkı ve parti il binası önü ile Gülistan Caddesi’nde stant açmak üzere Batman Valiliğine bildirimde bulunmuş; Valilik, stant kurulmak istenen alanların vatandaşların yoğun olarak kullandığı merkezi bölgeler arasında bulunması, bu durumun halkın günlük yaşamını olumsuz etkileyebilecek nitelikte olması ve etkinliğin konusu itibarıyla yasa dışı eylem ve etkinliklere dönüşme ihtimalinin bulunmasını gerekçe göstererek stant açma talebinin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 11. maddesinin (C) bendi uyarınca reddine karar vermiştir.

4. Başvurucu; Valiliğin stant açma talebinin reddine ilişkin işlemi ile bu kararın dayanağını oluşturan ve il genelinde tüm etkinliklerin mülki idare amirinin iznine bağlanmasını öngören 26/9/2019 tarihli idari kararın iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle Batman İdare Mahkemesi nezdinde iptal davası açmıştır. Başvurucu, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma haklarının ellerinden alındığını ileri sürmektedir.

5. Toplanma hakkı demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer alır. Demokratik bir toplumda mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı sunulmalıdır. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışındadır. Dolayısıyla toplanma hakkının amacı, şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Bunun dışında toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi yoktur. Şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplanma özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler demokrasiye zarar verir. Bu nedenle barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplanma hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına

devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 117, 118; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47).

6. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi, toplanma hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğine daha önce karar vermiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Derhâl tepki verilmesinin haklı olduğu özel durumlar hariç bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplanma hakkının etkin kullanılması imkânını sağlamaktır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81; Osman Erbil, § 52; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122). Buradan çıkan sonuca göre toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabilecekleri kabul edilmelidir. Alınan tedbirler, durumun özelliklerine ve gerekliliklerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81).

7. Somut olayda İdare Mahkemesi, ilk olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve İl İdaresi Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükümlerine göre, başvuru konusu 28/9/2019-12/10/2019 tarihleri arasında geçerli olan yasaklama işleminin yasal dayanağının olduğunu belirtmiştir. Yine, İdare Mahkemesi, toplanma hakkına getirilen sınırlamanın, Anayasa'nın 34. maddesinin 2. fıkrası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesinde yer verilen sınırlama sebeplerinden olan milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ve özellikle meydana gelebilecek terör ve şiddet olaylarının önlenmesi amacıyla başvuru konusu işlemin tesis edildiği sonucuna varmıştır (bkz. § 9). Davanın reddine ilişkin karara karşı başvurucunun yaptığı istinaf talebi, İdare mahkemesi kararının hukuka uygun olduğu gerekçesiyle Gaziantep Bölge İdare Mahkemesince reddedilmiştir.

8. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 34.maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

HACİ DARGA

B. No: 2022/21803 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21803

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACİ DARGA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/21803)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Haci DARGA

Vekili : Av. Adar ADIBELLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle kararın icrası hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye, 2015 yılı Haziran ayından itibaren yoğun bir şekilde terör saldırılarına maruz kalmıştır. Bu kapsamda PKK tarafından Şırnak'ın merkezi ile Cizre, Silopi ve İdil ilçelerinde, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesinde, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçelerinde, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçelerinde, Muş'un Varto ilçesinde cadde ve sokaklara hendekler kazılıp barikatlar kurularak, bu barikatlara bomba ve patlayıcılar yerleştirilerek teröristler tarafından bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda terörist, halkın bu yerlere giriş ve çıkışını engellemek istemiştir. Güvenlik güçleri, hendeklerin kapatılması ve barikatların kaldırılması suretiyle yaşamın normale dönmesini sağlamak amacıyla operasyonlar yapmış; teröristlerle çatışmaya girmiştir. Aylarca devam eden bu operasyon ve çatışmalar sırasında yaklaşık iki yüz güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş, tonlarca bomba ve patlayıcı imha edilmiştir (Figen Yüksekdağ Şenoğlu [2. B.], B. No: 2016/25187, 4/4/2018, § 18).

3. Başvurucu, Hendek olaylarının yaşandığı döneme ilişkin oluşan zararları nedeniyle

17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında Şırnak Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) başvurmuş ve talebinin zımnen reddedilmesi üzerine Mardin 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 27/3/2018 tarihli kararla; başvurucunun sokağa çıkma yasağı sürecinde çalışamaması sebebiyle uğradığı gelir kaybı ve yapılan kira ödemelerinin 5233 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığının sabit olduğunu ancak karşılanmasını talep ettiği evindeki (taşınmaz) ve içerisinde bulunan eşyalardaki (taşınır) zararlarına ilişkin olarak Komisyonca herhangi bir inceleme ve araştırma yapılmaksızın karar verilmesinin hukuka uygun olmadığını belirterek bu yönüyle işlemin iptaline karar vermiştir. Kanun yoluna başvurulmadan karar kesinleşmiştir.

4. Başvurucu, yargı kararının icra edilmediği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Anayasa Mahkemesince, başvurucunun uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve başvurucu hakkında Mahkeme kararı gereğince yeni bir karar alınıp alınmadığı hususlarında Şırnak Valiliği Zarar Tespit Komisyonundan bilgi istenmiştir.

6. Komisyon tarafından gönderilen yazı ve eklerinde 15/11/2018 tarihli kararla başvurucuya taşınır ve taşınmaz mallarındaki oluşan zararlar nedeniyle 10.378,37 TL maddi zararın ödenmesine karar verildiği, 7/5/2019 tarihinde sulhname imzalandığı ve başvurucuya ödeme yapıldığı bildirilmiştir. Ayrıca başvurucunun taşınmaz zararına ilişkin 86.486,40 TL (ıslah sonrası 198.486,40 TL), ev eşyalarında oluşan zarar bakımından 1.000 TL maddi tazminat talepli aynı mahkemede dava açtığı belirtilmiştir. Mahkemenin 7/12/2022 tarihli kararla; 1.000 TL maddi tazminat talebinin feragat edilmesi nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına, 198.486,40 TL tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verdiği ifade edilmiştir. Anılan Mahkeme kararı ve meblağın başvurucuya ödendiğine ilişkin evrak dosya kapsamında sunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, Mahkemece verilen iptal kararı üzerine Komisyon tarafından Mahkeme kararının uygulanmadığını belirterek makul sürede yargılanma, kararın icrası hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Diğer yandan 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile İçtüzük'ün 83. maddesinde başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvurunun reddedileceği ve yargılama giderlerinin dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verileceği öngörülmüştür.

9. Genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu

gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö. [2. B.], B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

10. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

11. Somut olayda başvurucu, Mahkemece verilen iptal kararının Komisyon tarafından uygulanmadığını ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur. Ancak yapılan yazışmalar neticesinde Komisyonun 15/11/2018 tarihli karar aldığı 10.378,37 TL maddi zararın başvurucuya ödenmesine karar verildiği, başvurucu ve Komisyon arasında 7/5/2019 tarihli sulhname imzalandığı ve ödeme yapıldığı anlaşılmıştır. Başvuru tarihinden önce Komisyon karar vermişken hiç karar verilmemiş gibi bireysel başvuruda bulunulmuştur. Kaldı ki süreç içerisinde başvurucu tazminat davası açmış ve 198.486,40 TL tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verildiği de yapılan yazışmalar neticesinde tespit edilmiştir. Başvurucu bu hususları da bildirmemiştir.

12. Bireysel başvurunun yapılmasından önceki süreçte Komisyonun başvurucu lehine karar alması başvurucunun özellikle mağdur statüsünün değerlendirilmesi bağlamında kabul edilebilirlik incelemesi bakımından oldukça önemlidir. Buna karşılık başvurucu, İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde yukarıda belirtilen Komisyon kararına ve sulhnameye ilişkin herhangi bir bildirimde bulunmamıştır. Mahkeme kararından haberdar etmemiştir.

13. Bu itibarla başvurucunun başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan unsurlar hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği sonucuna varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF

TUTULMASINA 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RESUL KAYA

B. No: 2022/28465 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/28465

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESUL KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/28465)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Resul KAYA

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mal varlığına ulaşamama nedeniyle oluşan zararlar için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Siirt'in Eruh ilçesi, Kekliktepe köyü, Duygulu mezrasında ikamet etmekteyken 1989 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle mal varlığına ulaşamadığını iddia ederek 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında oluşan zararlarının tazmini istemiyle Siirt Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) 30/5/2008 tarihinde başvurmuştur. Komisyon başvurucunun yaşadığı köyün güvenlik nedeniyle boşalan ya da boşaltılan köyler arasında yer almadığı gerekçesiyle talebini reddetmiştir. Anılan işlemin iptali istemiyle başvurucu Batman İdare Mahkemesinde dava açmış, Mahkeme araştırma ve keşif yapılarak karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle 22/4/2014 tarihinde Komisyon kararını iptal etmiştir. Karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Başvurucu iptal kararı üzerine tekrar Komisyona başvurmuştur. Komisyon 5/9/2019 tarihinde başvurucunun 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yargılandığını ve hakkında mahkûmiyet

hükmü verildiğini belirterek 5233 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu, Komisyon kararının iptali istemiyle Siirt İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme 1/6/2020 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun hakkında Malatya 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin 17/11/1994 tarihli kararıyla terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan mahkûmiyet hükmünün bulunduğu, söz konusu suç nedeniyle mahkûmiyeti olanların zararının 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmini mümkün olmadığından, Komisyon kararında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun istinaf talebi, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdari Dava Dairesi tarafından 3/2/2022 tarihli kararla reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 3/3/2022 tarihinde öğrendikten sonra 7/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında kısmi kabul edilemezlik kararı vermiş; diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Ayrıca adli yardım talebinin kabulüne ve başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasını da kararlaştırmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; keşif yapılmadan, yeterli araştırma yapılmadan karar verilmesinin hatalı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Siirt Valiliğinden alınan görüş sunulmuştur. Anılan yazıda başvurucunun talebinin kanun kapsamında bulunmadığından reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

9. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı; 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (Necati Gündüz ve Recep Gündüz [1. B.], B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

10. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

11. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin anılan Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ve Kanun’un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesine ilişkin

takdir derece mahkemelerine aittir (Ali Şaşkın ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/6819, 21/4/2016, § 38).

12. Terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmamasından kaynaklanan ihlal iddiaları daha önce de bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi bu konuda verdiği kararlarda, derece mahkemelerinin kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin genel olarak yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkûm olan kişileri bu Kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı, Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör örgütüne yardım ve yataklıktan hüküm giymiş kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği yönündeki gerekçelerinin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna ulaşmış; başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Abdulkadir Güneş [2. B.], B. No: 2013/4347, 30/3/2016, §§ 29-35; Abdurrahman Ete [2. B.], B. No: 2013/5489, 30/3/2016, §§ 24-30; Hamit Yıldız ve Halit Yıldız [2. B.], B. No: 2013/7720, 30/3/2016, §§ 19-26).

13. Başvuruya konu olayda Mahkeme, Malatya 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin kararına yer vermiş, başvurucu hakkında terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan mahkûmiyet hükmü bulunduğu ve 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin f bendi gereğince taleplerin kanun kapsamında bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karar, istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

14. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin f bendinde; 3713 sayılı Kanun'un 1'inci, 3'üncü ve 4'üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararların kanun kapsamı dışında kaldığı düzenlenmiştir. Kanun; sadece terör örgütü üyeliğinden mahkûm olanları kapsam dışında tutmamış, madde metninden de anlaşıldığı üzere 3713 sayılı Kanun'un 1'inci, 3'üncü ve 4'üncü maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkûmiyeti bulunanların da anılan Kanun'dan faydalanmalarının mümkün olmadığına yer verilmiştir.

15. Somut olayda 17/11/1994 tarihinde, başvurucu hakkında 1/7/1926 tarihli 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi gereği terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan 3 yıl 9 ay hapis cezası verilmiştir. Anılan karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Başvurucu 1989 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle Komisyona başvurmuştur. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldığı görülmektedir. Nitekim Mahkeme karar gerekçesinde de başvurunun kapsam dışında kaldığı belirtilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirtildiği üzere Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör suçundan mahkûm olan kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği gözetildiğinde Mahkemenin söz konusu gerekçesinin Anayasa Mahkemesinin gerekçeleriyle uyumlu olduğu ve hukuk kurallarının yorumlanması ve değerlendirmesi kapsamında kalan Mahkeme kararında bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik bulunmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu

anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu; 5233 sayılı Kanun kapsamında zararının karşılanması talebiyle yaptığı başvurunun keşif yapılmaksızın hakkındaki hüküm dikkate alınarak reddedilmesi ve mal varlığını kullanamaması nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucunun terör olayları nedeniyle zarar gördüğünü ve erişemediğini ifade ettiği mal varlığı değerlerinin kendisi için mülk teşkil ettiği açıktır. Zarar olgusu ve belirli bir dönem mülke ulaşamama mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu müdahalenin terör, terör olayları ve genel olarak şiddetin önlenmesi, bu bağlamda kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacına yönelik tedbirler kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Emrullah Yılmaz [2. B.], B. No: 2019/37252, 15/6/2022, § 42). Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin üçüncü kural kapsamında incelenmesi gerekir.

20. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu kapsamda somut olay incelendiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 3713 sayılı Kanun'a dayandığı ve terörle mücadelenin gerekli kıldığı meşru amacın takip edildiği anlaşılmıştır (Şahin Aslan [2. B.], B. No: 2022/83563, 27/2/2025, §19).

21. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

22. Somut olayda başvurucunun mal varlığına belirli bir süre ile ulaşımının kısıtlanması hâli ve alınan tedbirlerin terörle mücadele edilmesine ilişkin meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Başvuruya konu olayda nihai olarak orantılılık incelemesi yapılmalıdır. Başvurucunun Komisyona yaptığı başvuru üzerine Komisyonun ulaştığı nihai sonuç ile iptal davası sonucunda gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun terör örgütüne yardım ve yataklık suçundan hakkında mahkûmiyet hükmü bulunduğu anlaşılmakla uğradığını belirttiği zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı neticesine ulaşılmıştır. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bu durumda başvurucunun oluştuğunu ileri sürdüğü zararları nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozmadığı, müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır (Şahin Aslan, § 21).

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALSHAMSAN JEHAD ABDULAZİZ

B. No: 2022/30555 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/30555

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALSHAMSAN JEHAD ABDULAZİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/30555)

Karar Tarihi:16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Alshamsan Jehad ABDULAZİZ

Vekili : Av. Mustafa KOCAMANBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Suudi Arabistan vatandaşı olan başvurucu hakkında idari gözetim kararı alınmıştır. Başvurucunun idari gözetim kararına itirazı sulh ceza hâkimliğince reddedilmiş ve başvurucu süresinde bireysel başvuru yapmıştır.

3. İdari gözetim sürecinin başvurucu hakkındaki sınır dışı işleminin iptal edilmesinin ardından sona erdiği anlaşılmıştır.

4. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebinin kabulü ile bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucu, idari gözetim altında tutulmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Anayasa Mahkemesinin B.T. ([GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017) ve A.A. ([1.B.], B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37) kararlarında idari gözetimin sona erdiği durumlarda tam yargı davası açmak üzere idari yargıya müracaat edilebileceği ifade edilmiştir. Somut olayda başvurucu hakkındaki idari gözetimin sona erdiği görülmüş olup başvurucunun anılan kanun yoluna başvurduğuna ilişkin herhangi bir bilgi/belge mevcut değildir.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLEK ÇELİKTEN

B. No: 2022/39504 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/39504

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLEK ÇELİKTEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/39504)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Dilek ÇELİKTEN

Vekili : Av. Elif Esra KIRIMLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltı ile tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, çocuğun cinsel istismarı suçlamasıyla 22/6/2021 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Başvurucu, sorgusunun ardından 25/6/2021 tarihinde atılı suçtan tutuklanmıştır.

4. 12/10/2021 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır.

5. İddianameyi kabul eden İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) müteaddit defa başvurucunun tutukluluk durumunu incelemiş ve son olarak 13/1/2022 tarihinde başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

6. Başvurucunun karara itirazı İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 4/2/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 7/2/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 7/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Yapılan yargılama sonucunda başvurucunun çocuğun cinsel istismarı suçundan hapis cezasıyla mahkûmiyetine karar verilmiştir. Bu karar Yargıtay tarafından 10/7/2024 tarihinde onanmış ve aynı tarihte kesinleşmiştir.

9. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

10. Başvurucu, şartları oluşmadan gözaltı tedbiri uygulandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150). Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

13. Başvurucu, tutuklama tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ilgili Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak değerlendirmenin bu içtihat doğrultusunda yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

15. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve anılan iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan [1.B.], B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse [2.B.], B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26; Metin İyidil [GK], B. No: 2020/3067, 12/12/2024, § 32). Somut olayda da kesinleşmiş bir hüküm bulunduğundan başvurucunun tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği görülmektedir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

18. Başvurucu, tutukluluğunun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (İrfan Gerçek [1. B.], B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan [2. B.], B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda hakkında mahkûmiyet hükmü verilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

21. Başvurucu; soruşturma dosyasında gizlilik kararının bulunması nedeniyle hakkındaki suçlamaları ve bu suçlamaların delillerini öğrenemediğini, bu nedenle tutuklamaya etkin bir şekilde itirazda bulunamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

23. 5271 sayılı Kanun'un 260. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 267. maddesi uyarınca hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı ilgililer itiraz kanun yoluna gidebilecektir. Soruşturma dosyasına şüpheli ve/veya müdafilerin erişiminin engellenmesi sonucunu doğuran ve 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları ile 157. maddesine dayalı olarak alınan kararların da bu yönüyle itiraz kanun yoluna tabi olduğu görülmektedir (Adnan Erol [1.B.], B. No: 2020/27934, 15/3/2022, § 69).

24. Diğer yandan itiraz kanun yolunun inceleme konusu şikâyet açısından müdahalenin ortadan kaldırılması imkânı sunmadığına dair bir durum da tespit edilememiştir. Zira şüpheli ve/veya müdafiler itiraz kanun yoluna başvurduğunda itiraz mercii 5271 sayılı Kanun'un 260. maddesine bağlı olarak itirazı yerinde görebilecek ve müdahale konusu kararı ortadan kaldıracak nitelikte yeni bir karar alabilecektir (Adnan Erol, § 70).

25. Somut olayda başvurucunun, soruşturma dosyasına erişimin engellenmesine ilişkin karara itiraz ettiğine yönelik herhangi bir açıklamada bulunmadığı ve itiraz ettiğini gösterir belge sunmadığı görülmüştür. Buna göre başvurucunun olağan kanun yolunu tüketmeden bireysel başvuru yaptığı sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

27. Başvurucu, soruşturma aşamasında karar veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmadığını ileri sürmüştür.

28. Sulh ceza hâkimliklerinin kanuni hâkim güvencesini sağlamadığı, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadığına ilişkin iddialar Anayasa Mahkemesince birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2) [2. B.], B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97). Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Sulh ceza hâkimliklerinin yapısı ile bağımsız ve tarafsız olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KUTBETTİN ONUR

B. No: 2022/41697 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/41697

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KUTBETTİN ONUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/41697)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Kutbettin ONUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda yapılan arama sırasında ele geçirilen radyo nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu olay tarihinde devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan hüküm özlü olarak Tekirdağ 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun kaldığı odada 24/12/2021 tarihinde yapılan genel arama sırasında komodinin çekmecesinde bütün ekmek içinde zulalanmış vaziyette bir adet FM-SW-MW bantlara sahip radyo ve sarılı bakır tel bulunmuştur. Radyonun kime ait olduğunun tespit edilememesi sebebiyle içerisinde başvurucunun da yer aldığı odada bulunan beş kişi hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu idaresi, disiplin soruşturması kapsamında ilgililerin savunmalarını istemiştir. Başvurucu haricindeki mahkûmlar odadaki radyonun kime ait olduğunu bilmediklerini beyan etmiştir. Başvurucu; söz konusu radyonun kendisine ait olduğunu, odada bulunan kişilerle ilgisinin ve ilişkisinin bulunmadığını, diğer ceza infaz kurumlarında

bu tip radyoların kullanılmasının serbest olduğunu, idarece el konulma endişesiyle radyoyu sakladığını, radyonun hukuken yasak olmadığını belirtmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) yaptığı değerlendirme sonucunda başvurucu haricindekiler hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu yönünden ise 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca 1 gün hücreye koyma disiplin cezası vermiştir. Disiplin Kurulu kararında; ele geçirilen radyonun başvurucu tarafından kendisine ait olduğunun ikrar edildiğini, radyonun AM bandı olması sebebiyle Ceza İnfaz Kurumunda yasaklı olduğunu, başvurucunun odasında bulunan komodin içinde bahse konu radyoyu saklandığının tespit edildiğini belirtmiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Tekirdağ 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği; yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda disiplin cezasına konu eylemin sabit olduğunu, soruşturmanın süresinde açıldığını ve usulünce yapıldığını, eylemin nitelendirilmesinde ve hükmolunan disiplin cezasının takdirinde bir hatanın olmadığını gerekçe göstererek başvurucunun şikâyetinin reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; kullanılan radyonun hiçbir şekilde yasak olmadığını, tüm ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutukluların kullandığını, Ceza İnfaz Kurumu idaresinin ise kendilerine tanınan yasal hakkı ilgili radyoyu yasaklı araç sayarak keyfî bir şekilde ellerinden aldığını, mevzuatta bu şekilde bir yasaklama bulunmadığını ileri sürmüştür.

8. İtirazı inceleyen Tekirdağ 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme), radyo yönü ile yapılan inceleme sonucunda radyonun üç bantlı olduğunu, bazı kanal ve frekans grubunun özel olarak çekmesi için anteni güçlendirme kapsamında tel bulundurulduğunu belirterek verilen kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazının reddine 11/3/2022 tarihinde karar vermiştir.

9. Başvurucu, mahkeme kararını 29/3/2022 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 4/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; el konulan radyoyu ceza infaz kurumu kantininden aldığını, yasaklamaya ilişkin herhangi bir idari ve yargısal kararın bulunmadığını, radyosuna el konulması sebebiyle geniş haber alma özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade hürriyetinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki itirazlarını genel olarak tekrar etmiştir.

13. Başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir (benzer yönde bir karar için bkz. Nevzat Turgut (2) [2. B.], B. No: 2019/41273, 10/7/2024, § 13).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Ceza infaz kurumunda bulunan başvurucuya ait radyo nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılması haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmiştir. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

16. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (g) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

17. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

18. Ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü ve tutukluların oda ve eklentilerinde bulundurabilecekleri eşya ve maddeler 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiş; bu çerçevede bulundurulacak eşyaların sayısı, niteliği, hacmi ve bunların temin edilme şekilleri açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre her bir hükümlünün kurum kantininden satın almak kaydıyla bir adet kulaklıklı küçük el radyosu bulundurabilme ve kullanma hakları bulunmaktadır. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarında hükümlünün radyo dinleme ve televizyon yayınlarını izleme hakkı bulunduğu belirtildikten sonra bunların nasıl kullanılacağı ve edinme şekilleri de gösterilmiştir. Kanunda, merkezî yayın sistemi bulunmayan ceza infaz kurumlarında, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilebileceği; bu tür cihazların, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınabileceği fakat her ne biçimde olursa olsun dışarıdan gelenler tarafından getirilen radyo ve televizyonun kuruma alınmayacağı belirtilmiştir. Kaldı ki yüksek güvenlikli ceza infaz

kurumlarının sıkı güvenlik rejimine tabi hükümlülerin barındırıldıkları yerler olduğunu ve infaz kurumlarında düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması hususunda devletin takdir hakkının daha geniş olduğu da unutulmamalıdır (Gıyasettin Aydın (2) [1. B.], B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 42).

19. Bu doğrultuda, Ceza İnfaz Kurumunda yapılan arama sırasında başvurucunun yasaklı olduğu belirtilen SW ve MW bantlı radyoyu bulundurduğu ve kullandığı gerekçesiyle 5275 sayılı Kanun uyarınca disiplin soruşturması başlatılmıştır.

20. Yargı makamlarınca yapılan denetimde ise Disiplin Kurulu kararı gerekçesinde ifade edilen tespit ve değerlendirmeler ile başvurucunun şikâyet ve itirazı incelenmiş ve disiplin cezası yerinde bulunarak ret kararları verilmiştir.

21. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E. 2013/6, K. 2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber [1. B.], B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22). Ayrıca, Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir [2. B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22).

22. Somut olayda, başvurucunun bulunduğu odada yapılan arama sırasında tespit edilen ve başvurucuya ait olduğu hususunda ihtilaf bulunmayan bir adet radyonun kısa ve orta dalga özelliği taşıması sebebiyle başvurucunun disiplin cezasıyla cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen düzenlemeler ışığında her türlü radyonun ve iletişim aracının değil, sadece uzun dalga (AM) modülasyonuna sahip veya bu modülasyon içerisinde yayın yapan kısa dalga (SW) ve orta dalga (MW) bantlarını taşıyan radyoların ceza infaz kurumlarındaki güvenliği veya disiplini bozacak veya ceza infaz kurumlarındaki düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde bulundurulması ve dinlenmesi yasaklanmıştır.

23. Dolayısıyla başvuruya konu olay açısından esas olan başvurucunun sahip olduğu kısa ve orta dalgalı radyonun ceza infaz kurumlarındaki güvenliği veya disiplini bozacak nitelikte olup olmadığının incelenmesidir. Bu bağlamda, ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için koğuş, oda ve eklentilerinde bulundurulacak eşyalara karşı daha hassas olunması gerektiğinde herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

24. Başvuru konusu olayda kısa ve orta dalga özelliğine sahip radyo bulundurulması ve bu radyo ile yasak yayınlar kapsamında terör örgütü propagandası yapan yayınların dinlenmesi ile takip edilmesinin, buradan verilecek mesajlara göre hareket edilmesinin Ceza İnfaz Kurumunun düzeni ve güvenliği açısından idarenin daha hassas davranmasını gerektirdiği açıktır. Bu nedenle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasının, ceza infaz kurumlarında

düzenin ve güvenliğin sağlanması, dolayısıyla kamu düzeninin sağlanması amacıyla demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir (Mehmet Reşit Arslan (4) [2. B.], B. No: 2013/2909, 9/3/2016, § 54).

25. Somut olayda, devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü bozma suçundan hüküm özlü olan başvurucunun odasında bulunan komodinin içindeki ekmeğin arasında birden fazla bant dalgası olan bir radyo gizlediği tespit edilmiştir. Ayrıca, radyonun anten alıcısını güçlendirmek amacıyla bakır bir telin de yapılan arama sırasında ele geçirildiği görülmektedir (bkz. § 3). Bu hâliyle başvurucuya ait radyonun kullanım şekli ve niteliği gözönünde bulunduruluğunda Ceza İnfaz Kurumu tarafından kurumun düzeni ve güvenliği için bir tehdit olarak değerlendirilemeyeceği söylenemez.

26. Dolayısıyla başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda bulunmasının gerektirdiği sorumluluğuna uygun davranmaması nedeniyle verilen cezanın zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı, başvurulan yöntemden beklenen fayda ile Ceza İnfaz Kurumundaki disiplinin sağlanması arasındaki dengenin sağlandığı değerlendirilmiştir. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu idaresinin takdir payı ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya eylemi nedeniyle verilen 1 gün hücreye koyma disiplin cezasının orantılı olmadığının da söylenemeyeceği, bu nedenlerle müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kabul edilmiştir (Ayten Tikit [2. B.], B. No: 2021/42046, 22/1/2025, § 23). Zira Ceza İnfaz Kurumu idaresince disiplin cezasına konu eyleme yönelik olarak Kanun'da öngörülen 1 günden 11 güne kadar hücreye koyma yaptırımı kapsamında alt hadden -1 gün hücreye koyma- ceza verilmesinin tercih edildiği görülmektedir (bkz. § 5).

27. Bu şekilde demokratik toplum düzeni bakımından alınması gerekli tedbirler kapsamında başvurucunun ifade özgürlüğü sınırlandırılırken Ceza İnfaz Kurumunda düzenin sağlanması şeklindeki kamu yararı ile kişilerin ifade özgürlüğü arasında makul dengenin kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır (Ahmet Temiz (5) [1. B.], B. No: 2013/8696, 10/3/2016, § 55).

28. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEDAT GÜLEÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/51627 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/51627

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEDAT GÜLEÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/51627)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : Sedat GÜLEÇ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : Av. Beyhan AKBAŞ Av. Muhammed TOKPUNAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; alt işveren-asıl işveren arasında muvazaa ilişkisi tespit edilmesine karşın toplu iş sözleşmesinden yararlandırılmama nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, başlangıçtan beri asıl işverenin işçileri olmalarına karşın muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçileri olarak gösterildiklerini belirterek; muvazaanın tespiti ile birlikte toplu iş sözleşmesi (TİS) alacaklarının tahsili talepli dava açmıştır.

3. Açılan davalarda mahkemeler muvazaa ilişkisini tespit etmekle birlikte; asıl işverene sendika üyeliğinin bildirim koşulunun gerçekleşmediği gerekçesiyle TİS'ten kaynaklı alacak talepleri yönünden davanın reddine karar vermiştir.

4. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

5. Komisyon, ekli listede yer alan başvuruların 2022/51627 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ekli listenin (C) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucular, alt işveren-asıl işveren arasında muvazaa ilişkisi tespit edilmesine karşın TİS'ten yararlandırılmadıklarını belirterek sendika hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

1. 2022/56210 ve 2022/59357 numaralı Bireysel Başvuru Dosyaları Yönünden

10. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvurucuların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

11. 2022/56210 numaralı bireysel başvuru dosyasında başvurucu Hüseyin Artun'un TİS'ten kaynaklı sendikal alacak talebiyle açtığı dava reddedilerek 28/3/2022 tarihinde Yargıtay onama kararıyla kesinleşmiştir. Karar, başvurucu vekiline elektronik tebligat (e-tebligat) usulüyle tebliğ edilmiştir. E-tebligat başvurucu vekili tarafından 18/4/2022 tarihinde açılarak öğrenilmiştir. Buna rağmen başvuru, otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 23/5/2022 tarihinde yapılmıştır.

12. 2022/59357 numaralı bireysel başvuru dosyasında başvurucu Ramazan Dallı'nın TİS'ten kaynaklı sendikal alacak talebiyle açtığı dava reddedilerek 28/3/2022 tarihinde Yargıtay onama kararıyla kesinleşmiştir. Karar, başvurucu vekiline elektronik tebligat (e-tebligat) usulüyle tebliğ edilmiştir. E-tebligat başvurucu vekili tarafından 26/4/2022 tarihinde açılarak öğrenilmiştir. Buna rağmen başvuru, otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 27/5/2022 tarihinde yapılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle bu başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer Başvurular Yönünden

a. İlgili Hukuk

14. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...Asıl işverenin işçilerinin alt işveren tarafından işe alınarak çalıştırılmaya devam ettirilmesi suretiyle hakları kısıtlanamaz veya daha önce o işyerinde çalıştırılan kimse ile alt işveren ilişkisi kurulamaz. Aksi halde ve genel olarak asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı işleme dayandığı kabul edilerek alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılarak işlem görürler. İşletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işler dışında asıl iş bölünerek alt işverenlere verilemez."

15. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Toplu iş sözleşmesinden yararlanma" kenar başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Toplu iş sözleşmesinden taraf işçi sendikasının üyeleri yararlanır.

(2) Toplu iş sözleşmesinden, sözleşmenin imzalanması tarihinde taraf sendikaya üye olanlar yürürlük tarihinden, imza tarihinden sonra üye olanlar ise üyeliklerinin taraf işçi sendikasınca işverene bildirildiği tarihten itibaren yararlanır.

...

(4) Toplu iş sözleşmesinin imzası sırasında taraf işçi sendikasına üye olmayanlar, sonradan işyerine girip de üye olmayanlar veya imza tarihinde taraf işçi sendikasına üye olup da ayrılanlar veya çıkarılanların toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, toplu iş sözleşmesinin tarafı olan işçi sendikasına dayanışma aidatı ödemelerine bağlıdır.

b. Somut Olayın Değerlendirilmesi

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi Murat Tokar ([GK], B. No: 2022/44255, 15/5/2025) kararında muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçisi gösterilmesine karşın ve bu durumda başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılacağı kuralı karşısında muvazaalı işlemin tarafı olan işverene neden sendika üyeliği bildirilmesi koşulu arandığının mahkeme kararlarında açıklanmadığını ve başvurucunun bu yöndeki yargılama sırasında dile getirdiği uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının da karşılanmadığını belirtmiştir (§ 38). Anılan kararda; başvurucu bakımından, muvazaalı olduğu yargı kararıyla kesinlemiş iş sözleşmesi nedeniyle TİS'ten yararlanamamanın önemli bir külfete yol açtığı, başvurucunun üstlendiği bu külfetin karşısında; muvazaaya kusurlu işlemi nedeniyle neden olan işverene sendika üyeliğinin bildirilmesi gerektiği şeklindeki değerlendirmelerin - söz konusu kanun hükümleri dikkate alındığında - öngörülebilir ve makul olmadığı, bu nedenlerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 39-43).

18. Eldeki başvuruda da başvuruculaların başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi oldukları yani muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçisi gösterildikleri tespit edilmesine rağmen başvurucular asıl işverenin taraf olduğu TİS'in sağladığı sendikal haklardan, muvazaalı işlemin tarafı olan işverene sendika üyeliğinin bildirilmesi koşulu sağlanamadığı gerekçesiyle, faydalanamamıştır. Dolayısıyla eldeki başvuru bakımından Murat Tokar kararında belirlenen ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir yön görülmemiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında başvuruculaların sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için manevi zararları karşılığında tüm başvuruculara ayrı ayrı 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. 2022/56210 ve 2022/59357 numaralı bireysel başvuru dosyaları yönünden başvuruların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

4. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

5. Başvuruculara net 34.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

6. Başvurucu Sedat GÜLEÇ'e 1.480,40 TL harç tutarının ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin ise tüm başvuruculara müştereken ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET OKTAR BABUNA

B. No: 2022/52529 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/52529

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET OKTAR BABUNA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/52529)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Ahmet Oktar BABUNA

Vekili : Av. Elif Esra KIRIMLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, terör örgütüne üye olma ve birden fazla kişiye yönelik cinsel saldırı suçlarından 19/7/2018 tarihinde tutuklanmıştır.

3. Başvurucu hakkında başlayan yargılama sürecinin sonunda İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi, 11/1/2021 tarihli kararıyla başvurucunun atılı suçlardan ayrı ayrı hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

4. Başvurucu mahkûmiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvurusunu inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi 15/3/2022 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına ve başvurucunun tahliye edilmesine karar vermiştir.

5. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tahliye kararına itiraz etmiştir. Söz konusu itiraz İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi tarafından yerinde görülmeyerek incelenmesi amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine

gönderilmiştir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 28/3/2022 tarihli kararı ile itirazı kabul etmiş ve başvurucunun tutuklanmasına yönelik yakalama emri çıkartılmasına karar vermiştir.

6. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi belirtilen karar kapsamında hazır edilen başvurucunun ifadesini almış ve 29/3/2022 tarihinde, başvurucunun nitelikli cinsel saldırı ve çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, itiraz mercii olan İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi ise 18/4/2022 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu anılan kararı aynı tarihte öğrendiğini ifade etmiştir.

9. Başvurucu 18/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurucu bozma sonrası başlayan yargılama sonucunda isnat edilen suçlardan 16/11/2022 tarihinde İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ayrı ayrı hapis cezasına mahkûm edilmiş, ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin hükümle birlikte devamına karar verilmiştir.

11. Başvurucu mahkûmiyet hükmüne karşı kanun yollarına başvurmuştur. Devam eden süreçte temyiz mercii olan Yargıtay 1. Ceza Dairesi 10/7/2024 tarihli kararla mağdurlardan A.B.ye yönelik cinsel saldırı suçundan verilen mahkûmiyet hükmünü bozmuş, başvurucunun diğer hükümlere yönelik temyiz talebini ise esastan reddederek hükümleri onamıştır. Mahkûmiyet hükümleri aynı tarihte kesinleşmiştir.

12. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebi kabul edilmiş ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, tutuklamanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ilgili Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak değerlendirmenin bu içtihat doğrultusunda yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

15. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve anılan iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan [1. B.], B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse [2. B.], B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26; Metin İyidil [GK], B. No: 2020/3067, 12/12/2024, § 32). Somut olayda da kesinleşmiş bir hüküm bulunduğundan başvurucunun tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği görülmektedir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSEL KIZIL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/54205 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/54205

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSEL KIZIL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/54205)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : Veysel KIZIL ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : Av. Hilmi GÜMÜŞ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, alt işveren-asıl işveren arasında muvazaa ilişkisi tespit edilmesine karşın toplu iş sözleşmesinden yararlandırılmama nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, başlangıçtan beri asıl işverenin işçileri olmalarına karşın muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçileri olarak gösterildiklerini belirterek; muvazaanın tespiti ile birlikte toplu iş sözleşmesi (TİS) alacaklarının tahsili talepli dava açmıştır.

3. Açılan davalarda mahkemeler muvazaa ilişkisini tespit etmekle birlikte; asıl işverene sendika üyeliğinin bildirim koşulunun gerçekleşmediği gerekçesiyle TİS'ten kaynaklı alacak talepleri yönünden davanın reddine karar vermiştir.

4. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

5. Komisyon, ekli listede yer alan başvuruların 2022/54205 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar vermiştir.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar

verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ekli listenin (D) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular, alt işveren-asıl işveren arasında muvazaa ilişkisi tespit edilmesine karşın TİS'ten yararlandırılmadıklarını belirterek sendika hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

1. İlgili Hukuk

11. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...Asıl işverenin işçilerinin alt işveren tarafından işe alınarak çalıştırılmaya devam ettirilmesi suretiyle hakları kısıtlanamaz veya daha önce o işyerinde çalıştırılan kimse ile alt işveren ilişkisi kurulamaz. Aksi halde ve genel olarak asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı işleme dayandığı kabul edilerek alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılarak işlem görürler. İşletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işler dışında asıl iş bölünerek alt işverenlere verilemez."

12. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Toplu iş sözleşmesinden yararlanma" kenar başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Toplu iş sözleşmesinden taraf işçi sendikasının üyeleri yararlanır.

(2) Toplu iş sözleşmesinden, sözleşmenin imzalanması tarihinde taraf sendikaya üye olanlar yürürlük tarihinden, imza tarihinden sonra üye olanlar ise üyeliklerinin taraf işçi sendikasınca işverene bildirildiği tarihten itibaren yararlanır.

...

(4) Toplu iş sözleşmesinin imzası sırasında taraf işçi sendikasına üye olmayanlar, sonradan

işyerine girip de üye olmayanlar veya imza tarihinde taraf işçi sendikasına üye olup da ayrılanlar veya çıkarılanların toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, toplu iş sözleşmesinin tarafı olan işçi sendikasına dayanışma aidatı ödemelerine bağlıdır.

2. Somut Olayın Değerlendirilmesi

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi Murat Tokar ([GK], B. No: 2022/44255, 15/5/2025) kararında muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçisi gösterilmesine karşın ve bu durumda başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılacağı kuralı karşısında muvazaalı işlemin tarafı olan işverene neden sendika üyeliği bildirilmesi koşulu arandığının mahkeme kararlarında açıklanmadığını ve başvurucunun bu yöndeki yargılama sırasında dile getirdiği uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının da karşılanmadığını belirtmiştir (§ 38). Anılan kararda; başvurucu bakımından, muvazaalı olduğu yargı kararıyla kesinlemiş iş sözleşmesi nedeniyle TİS'ten yararlanamamanın önemli bir külfete yol açtığı, başvurucunun üstlendiği bu külfetin karşısında; muvazaaya kusurlu işlemi nedeniyle neden olan işverene sendika üyeliğinin bildirilmesi gerektiği şeklindeki değerlendirmelerin - söz konusu kanun hükümleri dikkate alındığında - öngörülebilir ve makul olmadığı, bu nedenlerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 39-43).

15. Eldeki başvuruda da başvuruculların başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi oldukları yani muvazaalı bir biçimde alt işverenin işçisi gösterildikleri tespit edilmesine rağmen başvurucular asıl işverenin taraf olduğu TİS'in sağladığı sendikal haklardan, muvazaalı işlemin tarafı olan işverene sendika üyeliğinin bildirilmesi koşulu sağlanamadığı gerekçesiyle faydalanamamıştır. Dolayısıyla eldeki başvuru bakımından Murat Tokar kararında belirlenen ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir yön görülmemiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında başvuruculların sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Yanı sıra kimi başvuruculların maddi ve manevi tazminat talepleri vardır.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Öte yandan ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için manevi zararları karşılığında tazminat talebi bulunan başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen miktarlarda manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvuruculların uğradıklarını iddia

ettikleri maddi zarar talebi yeniden yargılama kapsamında giderilebileceğinden maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminat talebinde bulunan başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen miktarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ekli listenin (D) sütununda yer alan başvuru harçlarının belirtildiği şekilde, ekli listenin (G) sütununda yer alan vekâlet ücretinin tabloda gösterildiği şekliyle başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAFETTİN IŞIK

B. No: 2022/59269 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/59269

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERAFETTİN IŞIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/59269)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Şerafettin IŞIK

Vekili : Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Muş Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), PKK/KCK terör örgütünün hiyerarşik yapılanması içinde faaliyet gösteren kişilerin tespitine yönelik bir soruşturma başlatmıştır.

3. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında 18/3/2022 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu ifadesinde örgütle herhangi bir bağlantısının bulunmadığını ileri sürmüştür.

4. Başsavcılık, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Muş Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

5. Hâkimlikçe başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararda, başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delillerin bulunduğu belirtilerek silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliği, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığı ve suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında sayılması hususlarına bağlı olarak adli kontrol tedbirinin

yetersiz kalacağı ifade edilmiştir.

6. Başvurucunun anılan karara itirazı Muş Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 29/3/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

7. Bu karar başvurucuya 20/4/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 13/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başsavcılık 22/4/2022 tarihli iddianame ile silahlı terör örgütüne üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından cezalandırılması istemiyle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

9. İddianamede, suçlamalara esas alınan temel olgular özetle şöyledir:

i. Başvurucunun kendisine ait sosyal medya hesabından bazı paylaşımlar yaptığı ve bu paylaşımların başvurucunun terör örgütüyle iltisakını gösterir mahiyette olduğu ileri sürülmüştür. Anılan sosyal medya paylaşımlarının içeriği ve bunlara yönelik olarak Başsavcılığın değerlendirmeleri iddianamede yer aldığı şekliyle temel olarak şöyledir:

"-22/11/2015 tarihinde güvenlik güçlerince etkisiz hale getirilen Siyabend (K) Lokman BİRLİK isimli örgüt mensubunun görüntülerinin bulunduğu videoyu paylaştığı, şüphelinin bu paylaşımının terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-14/10/2015 tarihli paylaşımda -güvenlik güçlerinin Varto Kolan bölgesinde bulunan ve etkisiz hale getirilen örgüt mensuplarının defnedildiği bir mezarlığın çevresine yönelik operasyonu sonrası- görüntü paylaştığı, anlatımında mezarlık için şehitlik ibaresini kullandığı ve bu paylaşımın terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-20/6/2015 tarihinde "Vahşi IŞİD çetesi ile PYD ve PKK'yı bir görmek tek kelime ile kör ve sağır olmak demektir" başlıklı anlatımda PYD ve PKK terör örgütünü legal bir zemine sığdırılıp haklı bir mücadele içerisinde gibi gösterildiği, bu paylaşımın terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-14/6/2015 tarihinde PKK/KCK terör örgütü kurucusu Abdullah Öcalan'ın görüntüsü ile örgütün flamasının bulunduğu konser alanına ilişkin bir görüntü paylaştığı, ... bu paylaşımın terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-2/6/2015 tarihinde PKK/KCK terör örgütü flamasının bulunduğu gösteri yürüyüşüne ilişkin bir görüntü paylaştığı, ... bu paylaşımın terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-14/5/2015 tarihinde "Şehidimizi uğurladık..." başlığıyla örgüt mensubunun cenaze merasimine ait kendisinin de yer aldığı tören görüntüsünü paylaştığı, görüntü içeriğinden merasim alanında çok sayıda örgütsel flama bulunduğunun anlaşıldığı ve bu paylaşımın terör örgütünün cebir ve şiddet içeren eylemlerini meşru gösterir ve teşvik eder mahiyette olduğu,

-4/10/2014 tarihli paylaşımda Türkiye Cumhuriyet Devletinin PKK/KCK terör örgütünü terör örgütü kabul etmesi nedeniyle duymuş olduğu üzüntüyü dile getirdiği ve terör örgütünü meşru göstermeye çalıştığı,

-13/2/2013 tarihli paylaşımda PKK/KCK terör örgütünün kırsal alanda faaliyet göstermesinin bir zorunluluk olduğu şeklinde ifadeler kullandığı,

-4/8/2013 tarihli paylaşımda PKK/KCK terör örgütünün üst düzey yöneticisi olan APE HÜSEYİN (K) Kadri ÇELİK'in etkisiz hale getirilmesi akabinde bu kişiye yönelik 'arkadaşımız, kardeşimizdi' dediği ve övgü dolu ifadeler kullandığı..."

ii. Terör örgütüyle bağlantılı organizasyonlar tarafından 2012-2015 yılları arasında Muş'ta düzenlenen basın açıklamaları ve gösterilere başvurucunun da katıldığı ve bu gösterilerde PKK/KCK propagandası yapıldığı vurgulanmıştır.

iii. Başvurucunun konutunda yapılan aramada ise bir adet yasaklı yayının ele geçirildiği belirtilmiştir.

10. Muş 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır.

11. Mahkeme 28/9/2022 tarihli duruşmanın sonunda başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl 13 ay, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ise 6 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmetmiş ve yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanması suretiyle başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

12. Bireysel başvuruyu inceleme tarihi itibarıyla yargılama istinaf kanun yolu aşamasında derdesttir.

13. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Öte yandan başvurucu, ifade hürriyeti kapsamında kalan eylemlerinin tutukluluğuna dayanak kılındığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ilgili Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak değerlendirmenin bu içtihat doğrultusunda yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

17. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

18. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

19. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

20. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede temel olarak başvurucunun sosyal medya paylaşımları ile konutunda bulunan yasaklı yayına ve katıldığı gösterilere dayanıldığı görülmektedir (bkz. §§ 5, 9).

21. Başvurucunun sosyal medya hesabından farklı tarihlerde yaptığı paylaşımlar bir bütün olarak gözetildiğinde bu paylaşımların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayşe Nazlı Ilıcak [GK], B. No: 2016/24616, 3/5/2019, §§ 63-65; Koçer Muhlis Bozdemir [2. B.], B. No: 2022/7771, 20/11/2024, § 22).

22. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 5).

24. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş [1. B.], B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

25. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151).

26. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri [2. B.], B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64).

27. Yukarıda ulaşılan sonuçlar karşısında başvurucunun tutuklama tedbiri nedeniyle ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarının incelenmesi gerekli görülmemiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BERKAY GÜNTEPE VE GÖKÇE ŞENTÜRK

B. No: 2022/60808 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/60808

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BERKAY GÜNTEPE VE GÖKÇE ŞENTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/60808)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucular : 1. Berkay GÜNTEPE 2. Gökçe ŞENTÜRK

Vekili : Av. Engin KARA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, izin almaksızın afiş asılması nedeniyle idari para cezası uygulanmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular; bireysel başvuru formunda Sosyalist Emekçiler Partisinin kurucusu, üyesi ve yöneticileri olduklarını belirtmiştir.

3. Başvuruculara 26/3/2022 tarihinde Aydın ilinde bazı mahalle ve caddelerdeki otobüs duraklarına ve trafo üzerilerine "Sunum&Söyleşi, Yeni Başlayanlar İçin Lenin ve Ekim Devrimi Ücretsizdir. 26 Mart Cumartesi/ 16.00 Yer: Yeni Eski Cafe Bar (Hasanefendi Mahallesi 1913 Sokak Efeler/Aydın Bize Ulaşın: ... Adnan Menderes Üniversitesi Marksist Fikir Topluluğu" şeklindeki afişleri astıkları kolluk görevlilerince tespit edilmesi üzere 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca başvuruculara izinsiz afiş asma kabahatinden ayrı ayrı 18.028 TL idari para cezası uygulanmıştır.

4. Başvurucular, afişlerde yazan ibarelerin suç unsuru içermediğini ve ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu belirterek Aydın 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) itiraz etmiştir. Başvurucular dilekçelerinde, siyasi kimliklerinden ötürü yaptırıma maruz

kaldıklarını ve kolluk görevlileri tarafından hiçbir gerekçe olmaksızın en üst hadden idari para cezası uygulandığını belirtmişlerdir.

5. Aydın İl Emniyet Müdürlüğü itiraza yönelik Sulh Ceza Hâkimliğine sunmuş olduğu cevabi yazılarında, başvuruculara 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesi uyarınca idari yaptırım uygulandığını, başvuruculara 25/3/2022 tarihinde de afiş asmaları nedeniyle 581 TL idari yaptırım uygulandığını ancak başvurucuların aynı eylemi devam ettirmeleri nedeniyle 5326 sayılı Kanun'un 15. maddesinin 1. fıkrasında "Bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi halinde bu kabahatlere ilişkin tanımlarda sadece idarî para cezası öngörülmüşse, en ağır idarî para cezası verilir. Bu kabahatlerle ilgili olarak kanunda idarî para cezasından başka idarî yaptırımlar da öngörülmüş ise, bu yaptırımların her birinin uygulanmasına karar verilir." hükmü uyarınca üst hadden idari para cezası uygulandığını belirtmiştir. Ayrıca, başvurucular hakkında daha önce "terör örgütü propagandası yapmak, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanuna muhalefet, kasten yaralama ve tehdit suçlarından" çok sayıda adli tahkikat yapıldığı ve izinsiz afiş asma kabahatinden çok sayıda idari yaptırım kararı uygulandığı belirtilmiştir.

6. Sulh Ceza Hâkimliği, yaptığı değerlendirme sonucunda başvuruculara itirazlarını 19/4/2022 tarihinde ayrı ayrı reddetmiştir. Hâkimlik kararlarında, başvuruculara izinsiz afiş asma eylemlerinin tutanaklarla tespit edildiği, başvurucular hakkında uygulanan idari yaptırım kararının hukuka uygun olduğu belirtilmiştir.

7. Başvurucular tarafından Sulh Ceza Hâkimliği kararına karşı yapılan itiraz da Aydın 2. Sulh Ceza Hâkimliğince değerlendirilerek 11/5/2022 tarihinde kesin olarak ayrı ayrı reddedilmiştir.

8. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

9. Komisyonca başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne, başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/62044 numaralı başvurunun 2022/60808 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucular; üyesi oldukları partinin ve gençlik kollarının afişleri nedeniyle idari yaptırıma maruz kaldıklarını belirterek ifade özgürlüğü, örgütlenme ve toplantı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca siyasi kimlikleri nedeniyle idari makamlar tarafından yaptırım uygulandığını ve afiş asarlarken kolluk görevlilerince bizzat görülmediklerini, bu doğrultuda adil yargılanma hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvuruculara ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruculaların yetkili makamlardan izin almaksızın afiş asması nedeniyle haklarında idari para cezası uygulanmasının ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu açıktır. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

15. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeni amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

16. Anayasa Mahkemesi, izinsiz afiş asılması nedeniyle idari para cezası uygulanmasının anayasal hakları ihlal edip etmediğini denetlediği önceki kararlarında afiş asma yoluyla yapılan düşünce açıklamalarının anayasal güvencelerden yararlanmasının afiş asmanın bazı ön biçim koşullarına bağlanmasına engel teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir (afiş asma nedeniyle gerçekleştirilen müdahalelere ilişkin farklı bağlamda değerlendirmeler için sendika hakkı kapsamında bkz. Abdulvahap Can ve diğerleri [2. B.], B. No: 2014/3793, 8/11/2017, § 53; toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında bkz. Sinan Cem Öztürk [1. B.], B. No: 2016/13477, 9/1/2020, § 43; Burcu Bardakcı ve Erdem Yinanç [1. B.], B. No: 2016/13475, 11/9/2019, § 44; ifade özgürlüğü kapsamında bkz. Gökçe Ekin Baran [1. B.], B. No: 2016/13539, 9/1/2020, § 31).

17. Anayasa Mahkemesi, izinsiz afiş asma nedeniyle uygulanan idari para cezasını anayasal hak ekseninde değerlendirdiği birçok kararında tek başına izin koşulunun ihlal edilmiş olmasının yaptırım uygulanması bakımından yeterli görülmeyebileceğini, kamu düzeninin bozulup bozulmadığı veya çevre kirliliğine sebebiyet verilip verilmediğinin de değerlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır (çevre kirliliğini önlemeye ilişkin hukuk normuna uyulmaması nedeniyle uygulanan yaptırımın demokratik toplumda gerekli olduğuna dair karar için bkz. Halil Devrim Ulaş ve diğerleri [1. B.], B. No: 2015/12590, 6/3/2019, §§ 37-45; kamu düzeninin bozulduğuna veya bu yönde bir tehlikeye neden olduğuna ilişkin tespit ve değerlendirme bulunmaması nedeniyle hakkın ihlal edildiğine dair kararlar için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017 §§ 88, 89; Abdulvahap Can ve diğerleri, § 55; Ahmet Özdem [2. B.], B. No: 2016/13541, 28/5/2019, § 33; Sinan Cem Öztürk, § 45, Burcu Bardakcı ve Erdem Yinanç, § 46; İbrahim Hallaç [1. B.], B. No: 2016/9009, 7/11/2019, § 45; Zeynep Gülşah Aksoy [2. B.], B. No: 2016/50678, 28/5/2019, § 45). Ayrıca Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60).

18. Somut olayda başvuruculara, üyesi oldukları siyasi partinin düşüncelerini yaymak amacıyla gerçekleştirecekleri söyleşiyi kamuoyuna duyurabilmek amacıyla Aydın'da otobüs duraklarına ve trafo üzerilerine afiş astıkları gerekçesiyle ayrı ayrı 18.028 TL idari para cezası uygulanmıştır. İdari para cezasına karşı başvuruculaların yaptığı itirazlar yargı

mercilerince reddedilmiştir.

19. Başvurucular, kamusal bir alanda izinsiz afiş astıkları gerekçesiyle idari para cezasıyla cezalandırılmış olup ayrıca afişte yer alan düşünceler nedeniyle kamu makamlarınca herhangi bir adli soruşturmaya muhatap olduklarına dair bir açıklamada bulunmamıştır. Başvuruya konu eylemin siyasal bir mesele hakkında afiş asılması olduğu gözetildiğinde Anayasa'nın 26. maddesinde, yalnızca ifade edilen fikir ve bilgilerin içeriği değil bunların ifade ediliş biçimlerinin de koruma altında olduğu hatırlatılmalıdır (kıyaslamak için bkz. Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 105; İrfan Sancı (2) [2. B.], B. No: 2018/5652, 30/3/2022, § 58; Meki Katar [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 58).

20. Başvuru konusu idari yaptırım kararının gerekçesi 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesine dayanmaktadır. Anılan Kanun maddesi kamuya ait alanlarda afiş asılmasını yetkili makamın, özel alanlarda ise malikinin iznine bağlı kılmış ve izin koşulu yerine getirilmeden afiş asılmasını idari para cezası yaptırımına tabi tutmuştur. Bu konuda kanun koyucunun takdir yetkisini haiz olduğunun kabulü gerekir (Neslihan Albayrak [1. B.], B. No: 2015/19611, 13/9/2018, § 21).

21. Öte yandan, 5326 sayılı Kanun'un gerekçesinde kamuya ait alanlarda afiş asmanın yetkili makamın iznine tabi kılınmasının görüntü kirliliğinin engellenmesi amacına dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de düzenli, sağlıklı bir çevrede yaşanması ve görüntü kirliliğinin önlenmesi amacıyla kamuya ait alanlarda afiş asmanın izne bağlanmasının gerekli bir tedbir olmadığı söylenemez. Somut olayda da, söz konusu afişlerin gelişigüzel ve süresiz bir şekilde yapıştırılmasının görüntü ve çevre kirliliğine sebebiyet vereceği açıktır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mesut Baylav ve Salih Can Aldemir [2. B.], B. No: 2019/2781, 2/10/2024, § 32). Kaldı ki, her ne kadar bireyler iletmek istedikleri ifadelerin aktarılma şeklini seçmekte özgür iseler de internetin, sosyal medyanın ve diğer iletişim olanaklarının son derece geliştiği, topluma erişmek ve fikirleri yaymak için birçok alternatif yöntemin olduğu günümüz koşullarında, üstelik yetkili idari makamlara başvurarak mevzuata uygun biçimde afişlerin asılması da mümkünken görüntü kirliliği oluşturacak biçimde kamu alanlarına afiş asılmasının ifade özgürlüğünün etkin şekilde kullanımı için zorunlu olmadığı değerlendirilmiştir (Bermal Can ve diğerleri [2. B.], B. No: 2021/936, 5/10/2023, § 35). Bu doğrultuda, afişlerin izinsiz şekilde asılması, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının korunması amacıyla getirilen hukuk normunu ihlal etmesi nedeniyle başvuruculara uygulanan yaptırımın zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık gelmediği söylenemez (Mesut Baylav ve Salih Can Aldemir, § 34).

22. Son olarak, orantılılık yönünden yapılan incelemede 2022 yılında 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinde düzenlenen idari para cezasının alt sınırının 581 TL ve üst sınırının ise 18.028 TL olduğu görülmektedir. Üst hadden yaptırım uygulanmasının nedeni idari yaptırımı uygulayan idari kurum tarafından başvuruculardan bazılarının yakın zamanda olmak üzere birden fazla aynı kabahati işlediği, haklarında çeşitli suçlardan adli tahkikat yürütüldüğü, bu nedenlerle 5326 sayılı Kanun'un 15. maddesindeki hüküm uyarınca en üst hadden idari para cezası uygulandığı şeklinde izah edilmiştir.

23. 5326 sayılı Kanun'un 15. maddesinde bir fiil ile birden fazla kabahati işlendiği durumlarda kabahatlerin yaptırımı sadece idari para cezasını gerektiriyorsa bu cezalardan en ağır olanının uygulanacağı belirtilmiştir. Bu kuraldan hareketle Sulh Ceza Hâkimliği, başvuru konusu olayda bir fiil ile birden fazla kabahatin işlendiği değerlendirmesiyle cezanın üst hadden verilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

24. Buna göre mevcut başvuruya bakıldığında, başvuruculaların farklı zamanlarda işledikleri kabahatlerin nasıl bir fiil ile işlendiği ve üstelik aynı kabahat kapsamında kalan eylemlerden hangisinin cezasının diğerinden fazla olduğu konusunda idare ve yargı mercileri kararlarında herhangi bir açıklama yapılmadığı gözlemlenmektedir. Kaldı ki teşdit uygulanması yönünden idare tarafından gösterilen nedenler, başvuruculara verilen idari para cezalarının alt sınırından ayrılmak için bir gerekçe olarak kabul edilse bile en üst hadden yaptırım uygulanması için yeterli değildir. Dolayısıyla, somut olayda uygulanan idari yaptırımın ulaşılmak istenen meşru amaçlarla orantılı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı olmayan ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ile 18.028 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aydın 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2022/1522 ve 2022/1523 D.İş sayılı kararları) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UMUT GÜNDÜZ ALTUN

B. No: 2022/67376 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/67376

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

UMUT GÜNDÜZ ALTUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/67376)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Umut Gündüz ALTUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda slogan atılması nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; başvuru tarihinde ruhsatsız ateşli silahlarla mermileri satın alma, taşıma veya bulundurma suçundan hükümlü olarak Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. 25/1/2022 tarihli olay tutanağına göre aynı gün hastaneye sevki bulunan başvurucu nakil için jandarma görevlilerine teslim edilmiştir. Jandarma görevlileri tarafından başvurucunun üst araması yapılırken başvurucu "böyle bir aramayı kabul etmiyorum. 12 eylül gibi bunlarında hesabı sorulur. Bu yaptıklarınız iyi hatırlanmayacak" şeklinde sözler söylemiştir. Bunun üzerine başvurucu, hastaneye sevki yapılmadan bekleme odasına alınmıştır. Bekleme odasına alındığı esnada başvurucunun "tedavi hakkımız engellenemez" diyerek slogan attığı tespit edilmiştir.

4. Yapılan tespit sonrasında başvurucu hakkında Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığınca (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturması sonucunda başvurucuya 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen

gereksiz olarak marş söyleme veya slogan atma eyleminden -iyi hâlli olmadığı da gözönünde tutularak- Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmiştir.

5. Disiplin Kurulu kararında başvurucunun slogan atma eyleminin sabit olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda olay anına ilişkin kamera görüntüsünün deşifresine kararda yer verilmiştir. Anılan görüntü incelemeye ilişkin belirlemeler şöyledir:

"25/01/2022 tarihinde saat 08:28 sularında hükümlü Umut Gündüz ALTUN' un mahkum kabul duyarlı kapının bulunduğu kısma getirildiği, duyarlı kapıdan geçiş yaparak mahkum kabul birimine götürüldüğü, mahkum kabul bekleme odasına konulduğu, saat 08.35 sularında jandarma personellerinin mahkum kabul birimine giriş yaptıkları, saat 08:41 sularında hükümlü Umut Gündüz ALTUN' un bekleme odasından çıkarılarak jandarma personellerinin yanına getirildiği, hükümlü jandarma personelleri ile el kol hareketleri ile görüşme sağlandığı, saat 08:43 sularında mahkum kabul bekleme odasına konulduğu, daha sonra görevli personeller tarafından farklı bir bekleme odasından bir hükümlü/tutuklunun çıkarıldığı, jandarma personellerinin bekledikleri kısma getirildiği, hükümlü/tutuklunun, jandarma personelleri tarafından üst araması yapılarak kurumdan çıkış yaptığı, saat 08:58 sularında jandarma personellerinin mahkum kabul biriminden çıkış yaptıkları görülmüştür."

6. Başvurucu, Disiplin Kurulu kararına karşı şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvuru dilekçesinde yapılan disiplin soruşturmasının uyulması gereken sürelerde yapılmadığını ve kararın eksik imzayla alındığını belirterek usul kurallarına aykırı gerçekleştirildiğini, yapmış olduğu eylemin ise Ceza İnfaz Kurumunun düzeni ve güvenliğini bozmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, infaz koruma memurlarının tanık olarak dinlenmesi, olay anındaki kamera görüntülerinin incelenmesi taleplerinde bulunmuş ve şikâyetin inceleneceği duruşmaya doğrudan katılmak istediğini bildirmiştir.

7. Şikâyet başvurusunu inceleyen Adana 1. İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği/ Hâkimlik) başvurucunun duruşmaya katılma talebini 28/2/2022 tarihli tensip kararıyla özetle koronavirüs (COVID-19) salgınının devam ediyor olması nedeniyle reddetmiştir. Başvurucunun savunmasının duruşma tarihi olan 3/3/2022 günü saat 10.20'de Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla tespit edilmesine karar vermiştir.

8. Başvurucu, SEGBİS aracılığıyla yapılan duruşmada yüz yüze ifade vermek istediğini ve duruşmanın SEGBİS aracılığıyla yapılmasına dair tensip kararına itiraz ettiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine İnfaz Hâkimliği, itirazın incelenmesi için dosyanın nöbetçi ağır ceza mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. İtirazı inceleyen Adana 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi/Mahkeme) ise İnfaz Hâkimliğinin SEGBİS ile savunmanın tespit edilmesi yönündeki kararının usul ve kanuna uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

9. İnfaz Hâkimliği 21/3/2022 tarihli duruşmada tekrar başvurucunun savunmasını SEGBİS aracılığıyla tespit etmiştir. Başvurucu, bu celsede de duruşmaya bizzat katılmak istediğini belirtmiş ve hakkında verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Hâkimlik; başvurucu hakkında yapılan disiplin soruşturmasının süresinde olduğunu, başvurucunun slogan attığının sabit olduğunu belirterek şikâyetin reddine karar vermiştir.

10. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi kararda usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmadığını belirterek 25/5/2022 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 1/6/2022 tarihinde öğrenmiştir. Başvuru 14/6/2022 tarihinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucu; altı yıldır ceza infaz kurumunda kaldığını, hapishane koşulları ve başka nedenlerden dolayı sağlık sorunları yaşadığını, hastaneye sevki sırasında yapılan aramanın usulsüz olması nedeniyle itiraz ettiğini bunun üzerine hastaneye götürülmediğini ve bu haksızlığı protesto etmek için "tedavi hakkımız engellenemez" sloganını attığını bu nedenle disiplin cezası aldığını belirterek ifade özgürlüğünün ve yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olaya benzer olaylarda verdiği bazı kararlara yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü şikâyetlerini genel olarak yenilemiştir.

15. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda, ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu/hükümlülerin kurumda attığı slogan nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasını ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Cihat Özdemir [2.B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 19; Ömer Haran [1.B.], B. No: 2017/33744, 1/7/2020, § 21; Barış İnan (2) [1.B.], B. No: 2018/38006, 17/11/2021, § 17). Söz konusu kararlar çerçevesinde başvurucunun iddialarının bir bütün hâlinde ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine dair iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu belirtmiştir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

18. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptirler (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

19. Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda

ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

20. Kurum içinde attığı slogan nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında kaldığı anlaşılmıştır. O hâlde Anayasa Mahkemesinin yapması gereken, söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzenin gereklerine uygunluğunu denetlemektir.

21. İnfaz hukukuna ilişkin disiplin suç ve cezaları 5275 sayılı Kanun'un Sekizinci Bölümü'nde düzenlenmiş; bu çerçevede uygulanacak disiplin suç ve cezalarının amacı, mahiyeti, kapsamı, sınırları ve uygulanma koşulları 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Kanun'daki disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğindeki bu madde uyarınca bu Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013).

22. Somut olayda attığı bir slogan nedeniyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi de dikkate alındığında ceza infaz kurumunda yalnızca slogan atılmasının aynı Kanun'un 42. maddesinde öngörülen disiplin suçunu oluşturabilmesi için yeterli olmayıp bu eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, § 22). Bununla birlikte ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunabilecek toplu eylemlere karşı daha hassas olunması gerektiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı da ifade edilmiştir (Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun gerçekleştirdiği slogan atma eyleminin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı ile bu hususta idare ve yargı mercilerince ilgili ve yeterli gerekçelerin ortaya konulup konulmadığı incelenmelidir.

23. Olay günü başvurucunun hastaneye sevki bulunması nedeniyle başvurucu hastaneye götürülmek üzere jandarma görevlilerine teslim edilmiştir. Jandarma görevlileri tarafından yapılan üst aramasına karşı başvurucunun yaptığı itiraz üzerine jandarma görevlileri başvurucuyu hastaneye götürmeyip bekleme odasına almışlardır. Başvurucu bekleme odasına alındığında "tedavi hakkımız engellenemez" şeklinde slogan atmıştır. Yapılan soruşturma sonucunda başvurucuya disiplin cezası uygulanmıştır.

24. Disiplin Kurulu kararında başvurucunun yaptığı slogan atma eyleminin Kurum düzeni ve

güvenliği üzerindeki etkisi yönünden bir değerlendirmeye yer verilmemiştir(bkz. § 5). Bununla birlikte kararda yer verilen olay anına ilişkin kamera görüntülerinin tutanağa geçirilmesine ilişkin açıklamalarda başvurucunun jandarma görevlilerinin talimatları doğrultusunda hareket ettiği anlaşılmaktadır. Yargılama makamlarının da başvurucunun kabul ettiği slogan atma eyleminin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirildiğine ilişkin bir belirlemesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucu hakkında uygulanan 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde disiplin cezası öngörülen tipik eylem "gereksiz yere slogan atma" olarak düzenlenmiştir. Buna göre slogan atılmasının tespit edilmesinin bu tipikliği oluşturamayacağı açıktır. Dolayısıyla yargılama makamlarının anılan hüküm gereğince verilen disiplin cezalarında icra edilen fiilin tipikliği oluşturması kapsamında atılan sloganın gereksizliğine ilişkin belirlemelerde bulunması gerekir. Ancak somut başvuruda yargılama makamları, başvurucunun slogan attığı tespitinde bulunmanın haricinde bu sloganın gereksizliğiyle ilgili bir değerlendirmeye de yer vermemiştir.

25. Mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olan ceza infaz kurumları sıkı güvenlik koşullarına tabi olan, düzenli bir yaşamın sürdürülmesinin, güvenliğin ve disiplinin sağlanmasının son derece önem taşıdığı yerlerdir. Bu bağlamda mahpusların toplu olarak gerçekleştirdikleri özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya yönelik toplu ve sistematik bir eylem niteliğindeki protesto eylemlerinin kurumun güvenliğini veya disiplinini bozacağı ya da kurumda düzenli yaşamı sürdürmeyi etkileyeceği açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir § 24; Şükrü Yıldız [2. B.], B. No: 2015/18720, 9/5/2018, § 27; Rıza Şahin [1. B.], B. No: 2016/12909, 22/7/2020, §44). Ancak somut olayda başvurucunun yapılan üst aramasına itirazı sonrasında bekleme odasına alındığı ve bu odadayken yapmış olduğu eylemin disiplin cezasını oluşturacak nitelikte olup olmadığı ile kurumun güvenliği veya disiplini ya da kurumdaki düzenli yaşamı olumsuz etkilediği somut olgulara dayalı olarak ortaya konulmalıdır.

26. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3) [1. B.], B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve yargılama makamları, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

28. İfade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılması ve buna dair hükmedilen giderim dikkate alındığında başvurucunun disiplin soruşturması sürecindeki usulü eksikliklerle bağlantılı olarak ileri sürdüğü iddiaların ve duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ayrıca incelenmesine gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

32. Ayrıca ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia ile diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2022/907, K.2022/1036) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.E. VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/2315 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/2315

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

B. E. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/2315)

Karar Tarihi:16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucular : 1. B.E. 2. M.E. 3. N.B. 4. O.E.

Başvurucular Vekili : Av Altan BALANTEKİN Av. Muhammet Emin CÜREBAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma karşılığında hükmedilen tazminatların enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013), Kadir Çakar [1. B.], (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz ([1. B.], B. No: 2015/19289, 17/7/2018), Türkan Poyraz ([1. B.], B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma bedellerinin ve kamulaştırmasız el atma karşılığında hükmedilen tazminatların enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına veya uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmasız el atma karşılığında hükmedilen tazminatların enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının

veya uğratılarak ödenmesinin başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

4. Kamulaştırmasız el atma karşılığında hükmedilen tazminatların değer kaybetmesi nedeniyle tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Diğer taraftan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından diğer tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucuların kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesine gönderilmek üzere (E.2021/1393, K.2021/1200) Alanya 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2020/207, K.2021/163) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 1.480,40 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 31.480,40 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAZİ NERSE

B. No: 2023/7828 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/7828

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAZİ NERSE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/7828)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Razi NERSE

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mal varlığına ulaşamama nedeniyle oluşan zararlar için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Siirt'in Pervari ilçesi, Yapraktepe köyü, Çemikare mezrasında ikamet etmekteyken 1989 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle mal varlığına ulaşamadığını iddia ederek 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında oluşan zararlarının tazmini istemiyle Siirt Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) 30/5/2008 tarihinde başvurmuştur. Komisyon 14/7/2020 tarihinde başvurucunun 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında ceza aldığını belirterek 5233 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu, Komisyon kararının iptali istemiyle Siirt İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme 11/3/2021 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucu hakkında Şırnak 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 10/2/2017 tarihli kararıyla terör örgütü üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan 3 yıl, 1 ay mahkûmiyetinin

bulunduğu, söz konusu suç nedeniyle mahkûmiyeti olanların zararının 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmini mümkün olmadığından, Komisyon kararında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun istinaf talebi, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdari Dava Dairesi tarafından 17/1/2023 tarihli kararla reddedilmiştir.

5. Başvurucu nihai kararı 26/1/2023 tarihinde öğrendikten sonra 27/1/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında kısmi kabul edilemezlik kararı vermiş, diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Ayrıca adli yardım talebinin kabulüne ve başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasını da kararlaştırmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; otuz yıl önceki zarar için şimdi verilen cezanın dikkate alınarak talebinin reddedilmesinin hatalı olduğunu, tazminini istediği zararla cezaya konu olay arasında illiyet bağının bulunmadığını, terör örgütü üyeliğinden değil örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemekten ceza aldığını, örgüt üyesi olmadığını mahkemenin hatalı kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı; 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (Necati Gündüz ve Recep Gündüz [1. B.], B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

9. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

10. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin anılan Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ve Kanun’un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesine ilişkin takdir derece mahkemelerine aittir (Ali Şaşkın ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/6819, 21/4/2016, § 38).

11. Terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmamasından kaynaklanan ihlal iddiaları daha önce de bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi bu konuda verdiği kararlarda, derece mahkemelerinin kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin genel olarak

yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkûm olan kişileri bu Kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı, Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör örgütüne yardım ve yataklıktan hüküm giymiş kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği yönündeki gerekçelerinin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna ulaşmış; başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Abdulkadir Güneş [2. B.], B. No: 2013/4347, 30/3/2016, §§ 29-35; Abdurrahman Ete [2. B.], B. No: 2013/5489, 30/3/2016, §§ 24-30; Hamit Yıldız ve Halit Yıldız [2. B.], B. No: 2013/7720, 30/3/2016, §§ 19-26).

12. Başvuruya konu olayda Mahkeme, Şırnak 1. Ağır Ceza Mahkemesinin kararına yer vermiş başvurucu hakkında terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan mahkûmiyet hükmü bulunduğu ve 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin f bendi gereğince taleplerin kanun kapsamında bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

13. Somut olayda başvurucu hakkında, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçunu işlediği hususu sübuta erdiğinden eylemine uyan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesi gereğince 5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına, takdiri indirimle 3 yıl 1 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Anılan karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

14. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin f bendinde; 3713 sayılı Kanunun 1'inci, 3'üncü ve 4'üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararların kanun kapsamı dışında kaldığı düzenlenmiştir. Kanun, sadece terör örgütü üyeliğinden mahkûm olanları kapsam dışında tutmamış; madde metninden de anlaşıldığı üzere 3713 sayılı Kanunun 1'inci, 3'üncü ve 4'üncü maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkûmiyeti bulunanların da anılan Kanun'dan faydalanmalarının mümkün olmadığına yer verilmiştir.

15. Somut olayda başvurucu hakkında 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesi gereği hapis cezası verilmiştir. Anılan madde 3713 sayılı Kanun'un 3. maddesinde terör suçları arasında sayılmıştır. Bu durumda başvurucunun talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldığı görülmektedir. Nitekim Mahkeme karar gerekçesinde de başvurunun kapsam dışında kaldığı belirtilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirtildiği üzere Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör suçundan mahkûm olan kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği gözetildiğinde Mahkemenin söz konusu gerekçesinin Anayasa Mahkemesinin gerekçeleriyle uyumlu olduğu ve hukuk kurallarının yorumlanması ve değerlendirmesi kapsamında kalan Mahkeme kararında bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik bulunmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu; 5233 sayılı Kanun kapsamında zararının karşılanması talebiyle yaptığı başvurunun keşif yapılmaksızın hakkındaki hüküm dikkate alınarak reddedilmesi ve mal varlığını kullanamaması nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvurucunun terör olayları nedeniyle zarar gördüğünü ve erişemediğini ifade ettiği mal varlığı değerlerinin kendisi için mülk teşkil ettiği açıktır. Zarar olgusu ve belirli bir dönem mülke ulaşamama mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu müdahalenin terör, terör olayları ve genel olarak şiddetin önlenmesi, bu bağlamda kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacına yönelik tedbirler kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Emrullah Yılmaz [2. B.], B. No: 2019/37252, 15/6/2022, § 42). Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin üçüncü kural kapsamında incelenmesi gerekir.

20. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu kapsamda somut olay incelendiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa dayandığı ve terörle mücadelenin gerekli kıldığı meşru amacın takip edildiği anlaşılmıştır (Şahin Aslan [2. B.], B. No: 2022/83563, 27/2/2025, §19) .

21. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

22. Somut olayda başvurucunun mal varlığına belirli bir süre ile ulaşımının kısıtlanması hâli ve alınan tedbirlerin terörle mücadele edilmesine ilişkin meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Başvuruya konu olayda nihai olarak orantılılık incelemesi yapılmalıdır. Başvurucunun Komisyona yaptığı başvuru üzerine Komisyonun ulaştığı nihai sonuç ile iptal davası sonucunda gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemekten hakkında mahkûmiyet hükmü bulunduğu anlaşılmakla uğradığını belirttiği zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı neticesine ulaşılmıştır. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bu durumda başvurucunun oluştuğunu ileri sürdüğü zararları nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozmadığı, müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır (Şahin Aslan, § 21).

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAGİHAN TOĞYUNER

B. No: 2023/47839 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/47839

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAGİHAN TOĞYUNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/47839)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Nagihan TOĞYUNER

Vekili : Av. Kerem ALTIPARMAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sosyal medya platformunda sarf edilen sözler sebebiyle manevi tazminata hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1971 doğumlu olduğunu ve Facebook isimli sosyal medya hesabını yalnızca ailesi ve yakın çevresi için kullandığını belirtmektedir. M.F. (davacı) ise ceza hukuku profesörü olup başvuruya konu olay tarihinde Türkiye Barolar Birliği (TBB) Başkanlığı görevi yapmaktadır. TBB'de düzenlenen Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Açısından 27'nci Yılında Hocalı Katliamı sempozyumuna katılan davacı yaptığı konuşmasında "Her 24 Nisan'da göstermelik çağdaşlık ve modernlik uğruna 'Hepimiz Ermeniyiz' diyerek, kendini Batı dünyasına kabul ettirmeye çalışan, aslında işgal altındaki İstanbul'un aydınımsı bir devamı olan malumlara inat bugün diyoruz ki 'Hepimiz Türküz' " şeklinde açıklama yapmıştır. Bu açıklamalar ulusal alanda yayın yapan bir gazetenin internet sitesinde ve Facebook hesabında paylaşılmıştır. Başvurucu ise yapılan bu paylaşımın altına "dangalak" şeklinde yorum yapmıştır.

3. Bunun üzerine davacı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuş, tarafların uzlaşamaması üzerine Başsavcılık tarafından düzenlenen 21/12/2020

tarihli iddianame ile başvurucunun hakaret suçundan cezalandırılması talep edilmiştir. Başvurucunun Ankara 50. Asliye Ceza Mahkemesinde (Asliye Ceza Mahkemesi) yapılan yargılamasında hakaret suçunu işlediği sabit görülerek 1.740,00 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"... suç tarihinde sanığın kullanmış olduğu facebook isimli sosyal medya hesabından katılana yönelik olarak 'Dangalak' şeklinde kişilerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edici nitelikte paylaşımda bulunduğu, sanığın alınan savunmalarında iddiaya konu sosyal medya hesabının kendisine ait olduğunu, ancak paylaşımı yapıp yapmadığını hatırlamadığı, paylaşımı kendisinin yaptığı kabul edilse bile söylemin eleştiri kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini beyan etmekle üzerine atılı suçlamayı kabul etmediği anlaşılmakla sanığın paylaşımın yapıldığı sosyal medya hesabının kendisine ait olduğu yönündeki ikrarı, sanığın kullanmış olduğu sosyal medya hesabını ve bu hesaba ilişkin şifreyi koruma yükümlülüğünün bulunması, sanığın kendisine ait bu hesabın kullanımına ilişkin bilgileri başkasına verdiği ve hesabın başkası tarafından kullanıldığına ilişkin tüm dosya kapsamında şüphe niteliğinde dahi somut delil bulunmaması, kolluk tutanakları, iddiaya konu paylaşımın içeriği ve ifade ettiği anlam bir bütün olarak değerlendirildiğinde sanığın üzerine atılı suçun sübut bulduğu kanaatine varılmış, eleştiri sınırını aştığı kanaati ile sanığın cezalandırılmasına karar verilmiş[tir]."

4. Bu karara karşı yapılan itiraz ise Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/3/2022 tarihli kararıyla reddedilerek kesinleşmiştir. Başvurucu verilen karar üzerine 31/3/2022 tarihinde Anayasa Mahkemesine 2022/42280 numaralı bireysel başvuruyu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu benzer nitelikteki başvurularla birleştirerek Metin Taşdelen ve diğerleri ([2. B.], B. No: 2022/40176, 22/5/2024) kararında değerlendirilmiş ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği tespitiyle yeniden yargılama yapılmasına hükmetmiştir. Bu doğrultuda yeniden yargılamaya başlanması üzerine Mahkemenin başvuru hakkındaki HAGB kaydının silinmesi için Adalet Bakanlığı Adli Sicil İstatistik Genel Müdürlüğüne 15/5/2025 tarihinde müzekkere yazdığı görülmektedir.

5. Öte yandan davacı, hakaret içerikli paylaşımın kişilik haklarına saldırı teşkil ettiğini belirterek Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesi (Asliye Hukuk Mahkemesi) nezdinde başvurucu aleyhine manevi tazminat davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi, eylemin kişilik haklarına haksız bir saldırı oluşturduğunu belirterek başvurucu aleyhine 3.000,00 TL manevi tazminata hükmetmiştir. Kararın gerekçesindeki ilgili kısım şöyledir:

"Somut olayda; Davalının facebook adlı internet sitesinden suç tarihinde Türkiye Barolar Birliği Başkanı olan davacı [M.F.ye] 'dangalak' şeklinde yazı yazarak paylaşımda bulunduğu, davacı tarafından yapılan suç duyurusu üzerine Ankara 50. Asliye Ceza Mahkemesinin 2021/4 E. sayılı dosyasında ceza davasının açıldığı, yapılan yargılama sonucunda verilen 01.02.2022 tarih 2021/4 E. 2022/94 K. sayılı kararla davalının hakaret suçunu işlediğinin sabit olduğu, işbu kararın 07/03/2022 tarihinde kesinleştiği, davalının paylaşımında açıkça davacıya yönelik hakarette bulunduğu, bu ifadelerin herkesin kolaylıkla erişebildiği internet sitesinde yer aldığı ve suç tarihinde Türkiye Barolar Birliği Başkanı olan davacının kişilik haklarına haksız saldırı oluşturduğu, TMK 24 ve TBK 58. maddesi gereğince davacının manevi tazminat talebinde haklı olduğu sonucunu doğurduğundan davacı lehine manevi tazminata hükmedilmesi yasal görülmüştür."

6. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş ve Ankara Bölge Adliye

Mahkemesi 25. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) yaptığı inceleme sonucunda eylemin hakaret suçunu oluşturduğunu belirtmekle birlikte başvurucunun istinaf talebini kısmen kabul ederek hükmedilen manevi tazminat tutarının 1.500 TL'ye indirilmesine karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının gerekçesi şu şekildedir:

"... Somut olayda, davalının paylaşımının hakaret teşkil ettiği, sözün kaba, değer yargısı veya ağır eleştiri olarak kabul edilemeyeceği, kamuya mal olmuş kişiler ile ilgili yapılan eleştirilerin de bir sınırının olması gerektiği, kamu menfaatinin davacının kişisel itibarının korunmasından yana olduğu anlaşılmakla demokratik toplum yönünden davalının ifade özgürlüğüne sınırlama getirilmesini gerekli kılan nedenlerin bulunduğu kanaatine varılmıştır. (...)

Somut olayda, paylaşımın içeriği, sebebi, paylaşım tarihi, davacının sıfatı, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile manevi tazminatın bir ceza olmadığı gibi mal varlığı hukukuna ilişkin bir zararın karşılanmasını amaç edinmediği yönündeki ilkeler dikkate alındığında, ilk derece mahkemesince hükmedilen manevi tazminat tutarının fazla olduğu, daha alt düzeyde tazminat takdir edilmesi gerektiği anlaşılmakla, aynı ilkeler gözetilerek davacı yararına 1.500 TL manevi tazminata hükmedilmesinin somut olayın özelliklerine ve manevi tazminatın amacına uygun olacağı kanaatine varılmıştır."

7. Başvurucu, nihai kararın 27/4/2023 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 24/5/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, hakkında görülen ceza yargılaması sonucunda HAGB'ye karar verildiğini, bunun mahkûmiyet anlamı taşımadığını, HAGB'nin suçluluğu tespit eder nitelikte olduğunun kabul edilmesinin temel hakları ihlal edebileceğini belirtmiştir. Ayrıca kullanılan ifadenin hakaret anlamı taşımadığını, eleştiri mahiyetinde olduğunu ileri sürmüştür. Buna karşın bireysel başvuruya konu edilen HAGB kararına da gerekçede yer verilerek aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin adil yargılanma hakkını ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin içtihatlarına değinilerek ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

10. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

12. Somut başvuruda başvurucunun sosyal medya hesabından yaptığı paylaşım sebebiyle açılan davada başvurucunun manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulmuştur. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu noktada

müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü yönünden incelenmesi gereklidir.

13. Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir. Bu bağlamda inceleme yaparken ifade özgürlüğünün herkes için geçerli ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğu dikkate alınacaktır (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36).

14. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E. 2018/69, K. 2018/47, 31/5/2018, § 15; AYM, E. 2017/130, K. 2017/165, 29/11/2017, § 18). Buna göre ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

15. Bu bağlamda somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğü ile siyasetçi olan davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurulmalıdır (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73). Çatışan bu iki hak arasında dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci [1. B.], B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları, katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7) [1. B.], B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 128, 129; Nilgün Halloran [2. B.], B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59-61),

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32),

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan [1. B.], B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2) [1. B.], B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28),

v. Şikâyetçinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun [1. B.], B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2) [1. B.], B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39),

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2) [2. B.], B. No:

2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık [1. B.], B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24),

vii. Hukuki yaptırıma konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı [2. B.], B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36),

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi [1. B.], B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46),

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48,49).

16. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun sosyal medya paylaşımı sebebiyle aleyhine manevi tazminata hükmedilmesinin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, gerçekleşmesi amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçenin Anayasa Mahkemesince ortaya konulan ve yukarıda açıklanan kriterleri karşılayan, ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak görünüp görünmediğini davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120).

17. Başvurucu, ülke çapında bilinen bir meslek kuruluşunun başkanı hakkında yaptığı yorum sebebiyle hem adli para cezasıyla cezalandırılmış hem de manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir. Tazminata yönelik derece mahkemelerinin gerekçeli kararları incelendiğinde, Asliye Hukuk Mahkemesi ceza yargılamasının kesinleşmiş olduğuna vurgu yaparak "dangalak" ifadesinin hakaret olduğunu ve kişilik haklarına saldırı oluşturduğunu kabul etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de kullanılan sözün kaba, değer yargısı veya ağır eleştiri olmadığını, söz konusu ifadenin hakaret oluşturduğunu ancak hükmedilen miktarın yüksek olduğunu belirterek daha düşük tutarda bir tazminata karar vermiştir.

18. Başvurucunun kullandığı ifade sebebiyle görülen ceza davası sonucunda verilen HAGB kararı üzerine yapılan bireysel başvuru, benzer nitelikteki dosyalarla birleştirerek Metin Taşdelen ve diğerleri ([2. B.], B. No: 2022/40176, 22/5/2024) kararında değerlendirilmiştir. Bu kararda olay ve olguları benzer nitelikte olan Atilla Yazar ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkelerin belirlendiğine değinen Anayasa Mahkemesi; usuli güvenceleri ortadan kaldırır şekildeki HAGB kurumu uygulamasının kanunilik ölçütünü sağlamadığını belirtmiştir (Atilla Yazar ve diğerleri, § 174). HAGB kararlarına karşı itiraz mercilerinin davayla doğrudan ilgili olan hususları ayrıca değerlendirerek yeterli bir gerekçe ile cevap vermeleri gerekirken sistemsel olarak bu yükümlülüklerini yerine getirmediklerine yer vermiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca HAGB kararlarına karşı itiraz yolunun açık olduğunu düzenleyen kuralın iptaline yönelik verdiği karardaki değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ile cezalandırılan sanık hakkında HAGB'yi öngören ve bunun şartlarını düzenleyen tüm kuralları iptal etmiştir (AYM, E.2022/120, K.2023/107, 1/6/2023, §§ 22-56). Sonuç olarak yargılamanın adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelere uygun şekilde yürütülmediği gerekçesiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve yeniden yargılama yapılması gerektiğine hükmetmiştir.

19. Somut olayda davacı mesleki kariyerinde önemli görevlerde bulunmuş, kamu tarafından yakından tanınan ve takip edilen tecrübeli bir hukukçudur. Başvurucu ise sade bir vatandaş konumundadır. Olay tarihinde davacı, ülkedeki tüm baroların bağlı olduğu üst meslek kuruluşu niteliğindeki birliğin başkanı konumundadır. Bu görevi nedeniyle de basın ve kamuoyunun davacıya olan ilgisinin diğer kişilere göre daha fazla olduğu dikkate alınmalıdır. Üstelik davacının, demokratik bir ortamda ve başvuruya konu açıklamaları yaptığı koşullarda kendisine yönelik ağır eleştiriler yapılabileceğini bilerek tercihlerini belirlemesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla davacıya yönelik eleştirinin sınırlarının sıradan insanlara göre daha geniş olduğunu kabul etmek gerekir.

20. Halkın tanınmış kişilere ilişkin bilgileri alma hakkı da gözetildiğinde davacının eylemlerinin ve sözlerinin kamuoyu tarafından izleneceğini, hakkında haberler yapılacağını, ağır eleştirilerde bulunulabileceğini öngörmesi ve demokratik çoğulculuk açısından bizzat başlattığı bir tartışmada kendisine yöneltilen eleştirilere daha fazla tahammül etmesi gerekir (kamuoyunda tanınan veya kamusal yetki kullanan kişilerin yapılan eleştirilere katlanma yükümlülüğüne ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. Nilgün Halloran, § 45; Safure Güneş [1. B.], B. No: 2016/24905, 8/9/2020, § 41; Orhan Gökdemir [2. B.], B. No: 2017/38377, 30/9/2020, § 44; Ozan Güven [GK], B. No: 2021/8967, 27/9/2023, § 34).

21. Toplumsal hayatta kullanılan ve dilin anlam dairesinde olan sözcüklerin tazminata konu edilebilmesi için söylendiği bağlama göre sebepsiz bir saldırı oluşturmasının yanında hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisinin de gözetilmesi gerekir (bkz. § 14/vi). Davacının bizzat içinde yer aldığı tartışmada yaptığı açıklamalarının kamusal menfaate ilişkin olmadığı söylenemez. Başvurucunun da bu açıklamalar üzerine yaptığı paylaşım sonucunda davacı, kendisine yöneltilen kaba sözlerin odağında yer almıştır. Bu bağlamda, ilk derece mahkemesinin, somut olayda, davacının sebepsiz bir şekilde hedef alınıp alınmadığı hususunda bir değerlendirmede bulunması gerekmektedir.

22. İncelenen olayda manevi tazminata konu edilen "dangalak" ifadesi Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde "akılsız, düşüncesiz kimse" manasına gelmektedir. Söz konusu ifadenin değer yargısı içeren incitici ve sert bir ifade olduğu noktasında kuşku bulunmamaktadır. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, ifadenin gerçek veya duygusal olup olmadığına, başkalarının onu yararlı veya zararlı, değerli veya değersiz olarak değerlendirmesine bakılmaksızın ifadeyi korur. İfadenin polemik içermesi veya kırıcı olması bile onu koruma kapsamından mahrum etmez (Orhan Gökdemir, § 42).

23. Öte yandan; basın yayın organlarını ve sosyal medyayı sık kullanan davacının, kendisine yöneltilen ifadeye cevap verme olanağının bulunup bulunmadığının (bkz. § 14/v) yargı mercilerince dikkate alınması önem arz etmektedir.

24. Ayrıca davacı kişilik haklarına saldırıldığını iddia etmişse de Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında belirttiği üzere demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü, sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerli olduğu hatırlatılmalıdır (Emin Aydın (2) [2. B.], B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun [1. B.], B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102). Şu hâlde bir ifadenin kaba ve rahatsız edici olması hukuk sisteminde

ceza veya tazminat şeklinde bir müeyyideye bağlanmasının tek başına haklı gerekçesi olmadığı bilinmektedir (Bekir Çeper ve diğerleri, § 29).

25. Eldeki başvuruda yukarıda yer verilen şeref ve itibarın korunmasını isteme hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki dengeleme ölçütlerinden; ifadelerin kim tarafından kime karşı dile getirildiği, ifadenin değer yargısı veya olgu isnadı olup olmadığı, tartışmanın kamusal bir yararının bulunup bulunmadığı ve güncelliği, ifadelerin bağlamı ile buna cevap verme imkânının gözetilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. İlk derece mahkemesinin başvurucu hakkında kurduğu mahkûmiyet hükmünde tartışmayı başlatanın kamuoyunda tanınmış bir kişi, buna cevap veren başvurucunun sade bir vatandaş olduğunu, tartışmanın güncel olup olmadığını ve kamusal bir yarara hizmet edip etmediğini, ifadelerin bütünü üzerinden bağlamın ne olduğunu, müştekinin başvurucuya cevap verme imkânının bulunup bulunmadığını, ifadelerin değer yargısı olup olmadığını değerlendirme konusu yapmadan sadece başvurucunun paylaşımında sarf ettiği "dangalak" ifadesine odaklanarak sonuca vardığı görülmektedir.

26. Bu durumda somut olayda tazminat davasında ilk derece mahkemesinin sadece ceza yargılamasındaki mahkûmiyet sonucuna odaklanıp sırf bu karara dayanarak tazminata hükmettiği, istinaf makamının ise sözün hakaret olduğunu belirtmekle yetinip Anayasa Mahkemesinin yukarıda yer verilen ölçütlerine göre somut olay açısından bir dengeleme yaparak bu konuda ilgili ve yeterli gerekçe oluşturma yoluna gitmedikleri anlaşılmaktadır. Oysa davacının kişilik haklarına saldırının oluşup oluşmadığının ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında -en azından yukarıda vurgulanan yönleriyle- bir dengeleme yapılmadan belirlenmesi düşünülemez. Kaldı ki yargı mercilerinin tazminata hükmederken gerekçelerinde (bkz. §§ 5-6) referans verdikleri ceza yargılaması kapsamındaki mahkûmiyet kararı da bireysel başvuruya konu edilmiş ve bu başvuruda Anayasa Mahkemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (bkz. §§ 4-17). Başvurucu aleyhine manevi tazminata hükmedilen kararların gerekçesinde herhangi bir açıklama yapılmaksızın sadece davaya konu paylaşımı başvurucunun yaptığı tespit edilmiş ve ifadenin hakaret olduğuna karar verilmiştir. Mahkemeler; başvurucunun paylaşımında kullandığı ifadenin anlamını, bağlamını ve sebepsiz bir saldırı niteliğinde olup olmadığını değerlendirmemiştir. Bunun yanında müştekinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağı olup olmadığını yeterince tartışmadan sosyal medya paylaşımında kullandığı ifade nedeniyle başvurucu aleyhine tazminata karar vermiştir.

27. Bütün bu açıklamalar ışığında, somut olayda derece mahkemelerinin başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunması hakkı arasında Anayasa Mahkemesinin koyduğu ölçütleri dikkate alarak bir değerlendirme yaptığını söylemek mümkün görünmemektedir. Şu hâlde, manevi tazminat ödenmesine karar veren mahkemelerin ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyduğu söylenemez.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile birlikte 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Başvurucuya toplam 34.000 TL manevi tazminatın ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2022/311, K.2022/591) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 1.480,40 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 31.480,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET OFLAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/51685 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/51685

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET OFLAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/51685)

Karar Tarihi: 16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucular : 1. Ahmet OFLAZ 2. Erol SARIKAYA 3. Faruk SARIKAYA 4. Yunis KARATAŞ 5. Zafer YELOK

Vekili : Av. Mehmet OKATAN 6. Harun GÜLBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda geçen sürenin 30 yıl yerine 36 yıl olarak belirlenmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 19/6/2023, 17/7/2023, 25/7/2023 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir. Konu yönünden hukuki irtibatları nedeniyle 2023/68992, 2023/69032, 2023/69052, 2023/69862, 2023/80899 bireysel başvuru numaralı dosyaların 2023/51685 sayılı dosyada birleştirilmesine karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

6. Kamuoyunda Madımak olayları olarak bilinen ve 35 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaya ilişkin olarak başvurucuların anayasal düzeni zorla değiştirmeye teşebbüs etme suçundan (1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi) idam cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 4/5/2001 tarihinde bu kararı onamış ve mahkûmiyet hükümleri kesinleşmiştir.

7. Başvurucular hakkında verilen idam cezaları 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik kapsamında, Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/10/2002 tarihli kararıyla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür.

8. Müebbet ağır hapis cezasından hüküm giymiş olan başvurucuların bu cezası 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un geçici 11. maddesi gereğince ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına (Yunis Karataş hakkında Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 22/2/2005 tarihli kararıyla, diğer başvurucular yönünden ise belirlenemeyen bir tarihte) dönüştürülmüştür.

9. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu gereğince yapılan uyarlama sonrasında başvurucuların cezaları Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 23/6/2005 ve 8/12/2005 (başvurucu Harun Gülbaş yönünden) tarihlerinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür.

10. Başvurucuların cezasının koşullu salıverilme imkânı olmadan infaz edilmesine karar verilmiştir.

11. Başvurucu Yunis Karataş 22/6/2021 tarihinde koşullu salıverilme hükümleri uygulanmadan cezasının infaz edilmesinden dolayı suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesi, koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabilmesi açısından önemli olan terör suçlusu tabirinin öngörülemez bir şekilde yorumlanması nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Yunis Karataş [GK], B. No: 2021/34231, 26/1/2023, §§ 42-60).

B. Bireysel Başvuru Süreçleri

1. Başvurucu Yunis Karataş Yönünden

13. Başvurucu Yunis Karataş 17/4/2023 ve 18/4/2023 tarihli dilekçeleriyle Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı doğrultusunda müddetnamenin düzeltilmesini Sivas İnfaz Hâkimliğinden talep etmiştir.

14. Sivas İnfaz Hâkimliği 19/4/2023 tarihinde yasal olarak terör suçlusu sayılmayan başvurucunun koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanması gerektiğini, koşullu salıverilme hükümleri açısından lehine olan kuralın uygulanması prensibi gereği de cezasının 36 yılını iyi hâlli olarak çekmesi durumunda bu müesseseden faydalanma imkânı bulunduğunu belirterek müddetnameye yönelik itirazın kabulüne karar vermiştir.

15. Başvurucu 25/4/2023 tarihinde bu karara itiraz etmiştir. Başvurucu itiraz dilekçesinde

12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 17. maddesinin ilk hâlindeki "Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler" ibaresinin özel bir prosedüre ilişkin olduğunu, hakkında verilen idam cezasının bu prosedür çerçevesinde değil 4771 sayılı Kanun ile kaldırıldığını, bu nedenle koşullu salıverilme süresinin 36 yıl olarak belirlenemeyeceğini, 4771 sayılı Kanun uyarınca cezası müebbet ağır hapse dönüştüğünden bu ceza için 3713 sayılı Kanun'da öngörülen 30 yıllık sürenin geçerli olduğunu, 3713 sayılı Kanun’da yapılan sonraki değişiklikler aleyhine olduğu için bunların uygulanamayacağını belirtmiştir.

16. Sivas İnfaz Hâkimliği 26/4/2023 tarihinde başvurucunun itirazını yerinde görmemiş, itirazı incelemeye yetkili olan merciye göndermiştir.

17. Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi 5/6/2023 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

18. Başvurucu 19/6/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Başvurucu Harun Gülbaş Yönünden

19. Başvurucu Harun Gülbaş 18/4/2023 tarihinde Anayasa Mahkemesinin Yunis Karataş kararındaki gerekçeler doğrultusunda müddetnamenin düzeltilmesi talebiyle Sivas İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur.

20. Sivas İnfaz Hâkimliği 22/5/2023 tarihinde başvurucunun koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanması gerektiğini, cezasının 36 yılını iyi hâlli olarak çekmesi durumunda bu müesseseden faydalanma imkânı bulunduğunu belirterek müddetnameye yönelik itirazın kabulüne karar vermiştir.

21. Başvurucu, koşullu salıverilmeden yararlanması için ceza infaz kurumunda geçirmesi gereken sürenin 36 yıl değil 30 yıl olması gerektiği gerekçesiyle 29/5/2023 tarihinde bu karara itiraz etmiştir.

22. Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi 9/6/2023 tarihinde yukarıda belirtilen gerekçeyle itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Bu karar 16/6/2023 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

23. Başvurucu 14/7/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Diğer Başvurucular Yönünden

24. Başvurucular Faruk Sarıkaya, Erol Sarıkaya, Zafer Yelok, Ahmet Oflaz da Anayasa Mahkemesinin Yunis Karataş kararından sonra müddetnamenin düzeltilmesi talebiyle Tokat İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur.

25. İnfaz Hâkimliği 14/6/2023 ve 15/6/2023 tarihli kararlarıyla başvurucuların koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanması gerektiğini, cezalarının 36 yılını iyi hâlli olarak çekmeleri durumunda bu müesseseden faydalanma imkânlarının bulunduğunu belirterek müddetnameye yönelik itirazın kabulüne karar vermiştir.

26. Başvurucular bu karara koşullu salıverilmeden yararlanmaları için ceza infaz kurumunda geçirmeleri gereken sürenin 36 yıl değil 30 yıl olması gerektiği gerekçesiyle itiraz etmiştir.

27. Tokat 1. Ağır Ceza Mahkemesi sırasıyla 7/7/2023, 10/7/2023, 11/7/2023 tarihlerinde itirazların reddine kesin olarak karar vermiştir.

28. Başvurucular 25/7/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Bireysel Başvurudan Sonraki Gelişmeler

29. Bireysel başvurudan sonra Tokat ve Sivas İnfaz Hâkimliklerince başvurucu Ahmet Oflaz'ın 24/2/2025 tarihinden sonra geçerli olmak üzere; Erol Sarıkaya, Faruk Sarıkaya, Harun Gülbaş, Yunis Karataş, Zafer Yelok'un ise 25/2/2025 tarihinde geçerli olmak üzere koşullu salıverilmelerine karar verilmiştir.

30. Başvurucular hakkında düzenlenen müddetnamelerde Ahmet Oflaz'ın koşullu salıverilme tarihi 24/2/2025 (başka 2 yıl 6 ay hapis cezası nedeniyle), Erol Sarıkaya'nın 6/8/2024 (başka 1 yıl 8 ay hapis cezası nedeniyle), Faruk Sarıkaya'nın 23/8/2023, Harun Gülbaş'ın 19/1/2024, Yunis Karataş'ın 10/8/2024, Zafer Yelok'un 14/1/2024 (başka 10 ay hapis cezası nedeniyle) olarak belirlenmiştir. Müddetnamelerde ve koşullu salıverilme kararlarında koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin 30 yıl olduğu belirtilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 16/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucular; haklarında düzenlenen ve koşullu salıverilme imkânından yararlandırılmadığı müddetnameye yönelik itirazlarının İnfaz Hâkimliklerince kabul edildiğini ancak koşullu salıverilme süresinin 30 yıl yerine, hatalı bir şekilde 36 yıl olarak belirlendiğini, bu durumun lehe kanun ilkesine aykırı olduğunu belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde, başvurucuların suçta ve cezada kanunilik ilkesi ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

34. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Anayasa Mahkemesi koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda kalınması gereken sürenin cezanın ne kadar çekileceğini belirlediğinden hükümlü açısından cezanın kapsamına ilişkin olduğunu, dolayısıyla bu hususta suçta ve cezada kanunilik ilkesini düzenleyen Anayasa'nın 38. maddesi çerçevesinde değerlendirilme yapılması gerektiğini belirtmiştir (Yunis Karataş, § 48; benzer yöndeki kararlar için bkz. Efendi Yaldız [1. B.], B. No: 2013/1202, 25/3/2015, § 42; Metin Durmaz [1. B.], B. No: 2013/7764, 25/3/2015, § 60; Burhan Yaz [GK], B.No: 2021/7919, 29/5/2024, § 65).

37. Anayasa Mahkemesi ayrıca Anayasa'nın 38. maddesinin gereği olarak lehe kanunun

geçmişe yürümesi ilkesinin koşullu salıverilmeye de uygulanacağı sonucuna ulaşmıştır. Buna göre suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre koşullu salıverilmeye hak kazanan kimsenin bu hakkının geri alınamayacağı, suç işlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre koşullu salıverilme hakkını kaybeden kimseye aleyhe olan hükmün uygulanamayacağı, suç tarihinden sonra yürürlüğe giren lehe düzenlemelerin hükümlü hakkında derhâl uygulanacağı kabul edilmelidir (Burhan Yaz, § 67; Yunis Karataş, § 50). Bu kapsamda ceza infaz kurumunda kalınması gereken süreyi kısaltan bir düzenleme hükümlünün lehine olacaktır.

38. Anayasa Mahkemesinin Yunis Karataş kararının ardından başvurucular, haklarında yeniden değerlendirme yapılması için İnfaz Hâkimliklerine başvurmuş; İnfaz Hâkimlikleri başvurucuların koşullu salıverilme hakkından faydalanmaları gerektiğini belirtmiş ancak koşullu salıverilme için ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreyi 36 yıl olarak belirlemiştir. Başvurucular koşullu salıverilme süresinin 36 yıl değil 30 yıl olarak uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür.

39. Somut olayda bireysel başvurudan sonra İnfaz Hâkimlikleri başvurucuların koşullu salıverilme sürelerinin 30 yıl olduğunu kabul etmiş ve başvurucuların koşullu salıverilmelerine karar vermiştir. İnfaz Hâkimliklerinin vardığı bu sonuç, başvurucuların Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan haklarının en azından özü itibarıyla ihlal edildiğinin kabul edildiği anlamına gelmektedir. İnfaz Hâkimliklerinin vardığı bu sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

V. GİDERİM

41. Başvurucu Harun Gülbaş ihlalin tespit edilmesi ve giderilmesi isteminde bulunmuş, tazminat talep etmemiştir. Diğer başvurucular ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL maddi, 200.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda hak ihlali İnfaz Hâkimliklerince tespit edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Öte yandan İnfaz Hâkimlikleri ihlali tespit etmiş ise de bu tespit, Ahmet Oflaz haricindeki başvurucular için uygun ve yeterli bir telafi teşkil etmemektedir. Zira koşullu salıverilme süresi daha önce yanlış belirlendiği için bu başvurucular koşullu salıverilmeleri gerekirken ceza infaz kurumunda kalmaya devam etmiştir. Bu nedenle ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucular Erol Sarıkaya, Faruk Sarıkaya, Zafer Yelok ve Yunis Karataş'a ayrı ayrı net 166.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Başvurucu Harun Gülbaş tazminat talebinde bulunmamıştır. Başvurucu Ahmet Oflaz yeni hazırlanan müddetname gereğince koşullu salıverilme tarihi olan 24/2/2025'te salıverildiği için ihlalin tespiti yeterli bir giderim olarak kabul edilmiştir. Öte yandan başvuruculara uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucular Erol Sarıkaya, Faruk Sarıkaya, Zafer Yelok ve Yunis Karataş'a net 166.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucular Yunis Karataş, Zafer Yelok, Ahmet Oflaz, Erol Sarıkaya, Faruk Sarıkaya’ya MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEMSİHAN AKCAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/60326 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/60326

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEMSİHAN AKCAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/60326

Karar Tarihi:16/9/2025

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucular : Şemsihan AKCAN ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekili : Av.Nimetullah TARLAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, kamulaştırmasız el atma tazminatının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ekli listenin (B) sütununda bulunan başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2023/60326 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ali Şimşek ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013), Kadir Çakar ([1. B.], B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz ([1. B.], B. No: 2015/19289, 17/7/2018), Türkan Poyraz ([1. B.], B.

No: 2015/15388, 13/9/2018) ve Emine Dilek Onaran ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında kamulaştırma bedellerinin ve kamulaştırmasız el atma tazminatlarının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına veya uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma bedellerinin ve kamulaştırmasız el atma tazminatlarının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının veya uğratılarak ödenmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş [2. B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

7. Kamulaştırmasız el atma karşılığında hükmedilen tazminatların değer kaybetmiş olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri [1. B.] (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Diğer taraftan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculara tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (G) sütununda yer verilen mercilere GÖNDERİLMESİNE,

D. Ekli listenin (D) sütununda ayrıntısı belirtilen başvuru harçlarının ve (F) sütununda yer alan vekâlet ücretinin ise ekli listede gösterildiği şekliyle başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemelerin kararların tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENGİN AVCI

B. No: 2023/96966 | Karar tarihi: 16.09.2025

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/96966

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENGİN AVCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/96966)

Karar Tarihi: 16/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2026 - 33164

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Muhterem İNCE

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : Engin AVCI

Vekili : Av. Sümeyye AYDOĞDU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sosyal medyada yapılan paylaşımlar nedeniyle hapis cezasına hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuru formunda kendisini yazar ve gazeteci olarak tanıtmaktadır. Müşteki ise başvuruya konu olayların yaşandığı dönemde Ankara Adliyesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktadır.

3. Başvurucu, kendi adıyla kullandığı sosyal medya hesabı üzerinden bazı paylaşımlar gerçekleştirmiştir. Başvurucu, bu paylaşımlarda şüpheli olarak bulunduğu bir soruşturma dosyasında yaşananlarla ilgili olarak müşteki hakkında bazı iddialarda bulunmuştur. Başvurucu ilk olarak 21/9/2020 tarihinde Hâkimler ve Savcılar Kuruluna (HSK) müştekiyi şikâyet ettiği dilekçenin bir görüntüsünü ekleyerek ve o tarihte görevde bulunan HSK Başkanvekili'ni de etiketleyerek "2020/2581 sayı ile Ankara CBS HSK muhabereye verdik dilekçeyi. Savcı suç işliyor çeteye adli yardım sağlıyor diye.. Tedbir istemli. Ancak hala savcısı görevde.." şeklinde paylaşım gerçekleştirmiştir. Başvurucunun paylaşımına eklediği

dilekçede müştekinin adı, soyadı ve görevi de açık şekilde yer almaktadır.

4. Başvurucu 22/9/2020 tarihinde ise sıralı şekilde kendi sosyal medya hesabından o tarihte görevde bulunan Ankara Cumhuriyet Başsavcısı'nı etiketleyerek bazı paylaşımlarda bulunmuştur. Yapılan paylaşımlar şu şekildedir:

"Aleynayı katleden ümitin annesi de infaz edildi. Çete olarak adı duyurulur duyulmaz hem de. Ankara adliyesinde çarpık ilişkiler var. Bu dosya [Y.K. etiketi] i yer... Zira bende daha yeni bir çeteye adli koruma sağlayan savcıyı şikayet ettim. Umarım başsavcı koridorları bir gezer."

"Daha yeni haysiyet ve şeref arayamayacağımız kadar seviyesi sorunu olan bir savcı yüzünden hiçbir kusuru yokken 2 polis memurunun yeri değişti an(k)arada. Neden? Çünkü o savcı görmek istemiyormuş...

[Y.K. etiketi]

Savcılar haşa Allah (c.c) değildir.

Onlarda suç işler işliyorlar.."

"#aleynaçakır cinayeti, bağlantıdaki çete, infaz edilen kadın, peşpeşe öldürülen 2 escort kız, göreceksiniz. Kaç bürokrat kaç hakim savcı olayın altından çıkacak.. Biz [Y.K. etiketi] samimiyetine inanıyoruz. Adliye sadece odadan yönetilmez. Uyarımızdır. Savcı rotasyonu şart!""

5. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) yapılan paylaşımlar nedeniyle başvurucu hakkında resen soruşturma başlatmıştır.

6. Başvurucu; soruşturma kapsamında verdiği savunmasında, kendi aracını gasbetmeye çalışan kişilerden şikâyetçi olduğunu ancak şikâyetçi olduğu N.Ç.nin de kendisinden şikâyetçi olması üzerine şüpheli duruma düştüğünü, soruşturmayı müştekinin yürüttüğünü, kendisini gözaltına aldırdığını ve iki kez tutuklamaya sevk ettirdiğini beyan etmiştir. Başvurucu; müştekinin kendisi hakkındaki tutukluluk taleplerinin reddedildiğini ancak Sulh Ceza Hâkimliği kararına uymak istemediğini, hatta tutuklanması için üçüncü kez talepte bulunduğunu beyan etmiştir. Başvurucu son olarak müştekinin eylemleri nedeniyle HSK'ya şikâyetçi olduğunu, kendisinin gazeteci olduğunu, kendisine yapılan haksızlıklar ve müştekinin suç şebekesiyle olan ilişkilerini kamunun da öğrenmesi gerektiğini düşünerek paylaşımlarda bulunduğunu belirtmiştir.

7. Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun yaptığı paylaşımlar nedeniyle başvurucu hakkında kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret, tehdit ve iftira suçlarından 15/6/2021 tarihinde iddianame tanzim etmiştir. İddianamede şu hususlar belirtilmiştir:

"Twitter sosyal medya hesabının basın kanununa tabi olmadığı gibi atılan twit içerikleri incelendiğinde, yukarıda yazıldığı üzere müşteki Cumhuriyet Savcısını görevi ile ilgili yaptığı eylemler hakkında küçük düşürücü ibarelerle sosyal medyada paylaşım yaptığı, eğer herhangi bir tespiti var ise bunu ilgili makamlara bildirebileceği, keza paylaşımlardan anlaşıldığı üzere müşteki ile ilgili ayrıca dilekçe de verdiği, ancak dilekçeyi de olduğu gibi sosyal medyada yayınladığı, dolayısıyla tarafsız bir gazetecilik haberi yerine kendi başından geçen olaylar veya kendi verdiği ifade ya da dilekçeleri haber haline getirip yayınladığı görülmüş,

Yapmış olduğu eylemin Basın Kanununca koruma altına alınan herhangi bir basın organında

veya gazetecilik kapsamında olmadığı anlaşılmıştır.

Şüphelinin yukarıda yazılı olduğu üzere müşteki hakkında çetelerle ilgisi olduğu, onları koruduğu şeklinde isnatlar yanında 'haysiyet ve şeref arayamayacağımız kadar şeref sorunu olan bir savcı' şeklinde ifadelerle sosyal medyadan hakarette bulunduğu,

Müştekiyi bulunduğu büro ve görevden aldırmak için başsavcı ile görüşmeye çalıştığı, aldırmaya çalıştığına dair tehdit içeren mesajlar paylaştığı,

Müşteki hakkındaki iddialarını Başsavcıyı, HSK Başkanvekilini, İçişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanı'nı etiketlemek suretiyle bu şekilde hakkında işlem yapabilecek mercilerin işlem yapması maksadıyla iftirada bulunduğu anlaşılmış olup,"

8. İddianamenin kabulüne karar veren ilk derece mahkemesi 3/11/2021 tarihli duruşmada müştekinin ifadesine başvurmuştur. Müşteki ifadesinde; söz konusu soruşturma işlemlerini kendisinin yürüttüğünü, N.Ç.nin odasına gelerek başvurucu hakkında bazı beyanlarda bulunduğunu, buna göre başvurucunun N.Ç.den şikâyetten vazgeçmesini isteyip bu konuda savcıyla görüştüğünü söylediğini beyan etmiştir. Müşteki ayrıca N.Ç.nin kendi odasındayken de başvurucu tarafından telefonuna mesaj atılmaya devam edildiğini, bunun üzerine kolluk görevlilerini arayarak gözaltındayken bunun nasıl mümkün olduğunu sorduğunu, sorumluların isimlerini istediğini ve başvurucunun adliyeye gelmesinin ardından başvurucuyu adli kontrole sevk ettiğini beyan etmiştir.

9. Başvurucu 30/6/2022 tarihli celsede soruşturma aşamasındaki vermiş olduğu ifadelere benzer bir savunma yapmıştır.

10. Yapılan yargılama sonucunda, ilk derece mahkemesi başvurucu hakkında iftira suçundan 10 ay hapis cezası ve kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçundan ise 7.080 TL adli para cezasına hükmetmiştir. Tehdit suçundan ise beraat kararı vermiştir. Hapis cezasını erteleyen Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Engin Avcı Hakkında Üzerine Atılı Hakaret Suçu Nedeniyle Açılan Kamu Davasında Somut Olayda; Dosya içindeki ekran görüntüleri ve araştırma raporu incelendiğinde, sanığın kendisine ait olduğu tespit edilen twitter hesabında 31/08/2020 tarihinde kendisine ait ifade tutanağına fotoğrafını paylaştığı ve yorum olarak milli sporcu olmayan kişileri savcılığa bildirdiği yazdığı, 21/09/2020 tarihinde Hakimler Savcılar Kuruluna yönelik bir şikayet dilekçesi yazdığını belirterek dilekçeyi Ankara CBS HSK Muhabere Bürosuna 2020/2581 sayı ile verdiğini belirtip müştekinin adı, soyadı ve unvanını açıkça yazıp 'Savcı suç işliyor, çeteye adli yardım sağlıyor... Hala görevde' şeklinde yorum yazdığı, altına HSK Başkan vekili Mehmet Yılmaz hesabını etiketlediği, 22/09/2020 tarihinde kendisinin bir çeteye adli koruma sağlayan savcıyı şikayet ettiğini yazarak twit attığı, başsavcının sosyal medya hesabını etiketlediği ve savcı rotasyonu yapılmasını istediği yazdığı, sonraki twitinde 'daha yeni haysiyet ve şeref arayamayacağımız kadar seviye sorunu olan bir savcı yüzünden hiçbir kusuru yokken iki polis memurunun yeri değişti' şeklinde twit attığı görülmüş, Twitter sosyal medya hesabının basın kanununa tabi olmadığı gibi atılan twit içerikleri incelendiğinde, yukarıda yazıldığı üzere müşteki Cumhuriyet Savcısını görevi ile ilgili yaptığı eylemler hakkında küçük düşürücü ibarelerle sosyal medyada paylaşım yaptığı, müşteki hakkında vermiş olduğu dilekçeyi olduğu gibi sosyal medyada yayınladığı, "haysiyet ve şeref arayamayacağımız kadar şeref sorunu olan bir savcı" şeklinde ifadelerle katılana yönelik hakaret eyleminde bulunduğu kanaatine varılarak cezalandırılması yönünde karar verilmiştir.

Sanık Engin Avcı Hakkında Üzerine Atılı İftira Suçu Nedeniyle Açılan Kamu Davasında Somut Olayda; sanığın katılan hakkındaki iddialarını başsavcıyı, HSK başkan vekilini, İçişleri Bakanı ve Cumhurbaşkanını etiketlemek suretiyle bu şekilde hakkında işlem yapabilecek mercilerin işlem yapması maksadıyla iftirada bulunduğu anlaşılmış olup yasal unsurları oluşan iftira suçundan cezalandırılmasına karar verilmiştir."

11. Bölge Adliye Mahkemesi 4/10/2023 tarihinde başvurucunun istinaf talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 10/10/2023 tarihinde öğrendikten sonra 7/11/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, sosyal medya hesabı üzerinden kendisi hakkındaki adli sürece dair bir gazeteci olarak eleştiri mahiyetinde paylaşımlar yaptığını ileri sürmüştür. Başvurucu; yaptığı paylaşımlar nedeniyle hakkında hakaret ve iftira suçundan ceza verilmişse de unsurları itibarıyla bu suçların oluşmadığını, yaptığı paylaşımların doğruluğu konusunda yargı mercilerinin yeterli araştırma yapmadığını ve gerekçesiz şekilde hüküm kurulduğunu belirterek ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Son olarak başvurucu, hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken 10 ay hapis cezası verilmesinin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olayda çatışma hâlinde olan ifade özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurulabilmesi için konuya ilişkin içtihatların ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Başvurucunun sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı paylaşımlar nedeniyle hakaret suçundan cezalandırılmasının ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu açıktır. Anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

18. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiş, müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahale, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü bakımından incelenecektir.

19. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için toplumsal bir ihtiyacı karşılaması ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olması gerekir. Nitekim bu şartları taşımayan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu kabul edilemez (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Başvuruya benzer davalarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlamaları hayati önem taşımaktadır (ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkının dengelenmesinde dikkate alınacak ölçütlere ilişkin daha detaylı açıklama için bkz. Bilal Uçar [1. B.], B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 14).

20. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun müşteki hakkında kullandığı ifadeler sebebiyle mahkûmiyet kararı verilmesinin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, müdahalenin gerçekleşmesi amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçenin Anayasa Mahkemesince ortaya konan ve yukarıda açıklanan kriterleri karşılayan, ilgili ve yeterli bir gerekçe olup olmadığını davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Sinan Baran [1. B.], B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 38; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120). Bununla birlikte eldeki başvuruda çözümlenmesi gereken meselenin ifadelerin niteliği ile olgusal iddiaların temellendirilmesine ilişkin olduğu görüldüğünden inceleme bu alan üzerinde yoğunlaşacaktır.

21. Somut olayda başvurucu, kendi sosyal medya hesabı üzerinden Ankara Cumhuriyet Başsavcısı'nı etiketleyerek yaptığı paylaşımlarla müştekinin çetelere adli yardımda bulunduğunu ve onları koruduğunu iddia etmiştir. Ayrıca müşteki hakkında HSK'ya gönderdiği şikâyet dilekçesini müştekinin adı, soyadı ve görevi de görünecek şekilde sosyal medya hesabı üzerinden yayımlamış ve HSK Başkanvekili'ni etiketlemiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bu durumun tespit edilmesi üzerine başvurucu hakkında ceza soruşturması başlatılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda da başvurucu hakkında hakaret ve iftira suçlarından mahkûmiyet kararı verilmiştir.

22. Başvurucunun paylaşımlarında hedef aldığı müşteki, o tarihte Ankara Adliyesinde görev yapan Cumhuriyet savcısıdır. Adalet sisteminin düzgün işlemesi için görev yapan hâkim ve savcılar diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip olmalıdırlar. Bu sebeple adalet sisteminde görev alan hâkimler ve savcılarla birlikte diğer yargı çalışanlarını sebepsiz saldırılardan korumak devletin görevlerindendir. Demokratik bir toplumda bireylere, yargı sistemi ve ona dâhil olan kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı tanınmış olmakla birlikte bu eleştirilerin kişilerin şeref ve itibarlarının korunmasını isteme haklarını ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İlhan Cihaner (3) [2. B.], B. No: 2013/5298, 20/5/2015, §§ 26, 27). Ayrıca, yargı mensuplarının eleştirilere karşılık vermek bakımından -yaptıkları işin doğası gereği- diğer insanlara göre oldukça sınırlı bir özgürlüğe sahip olmaları da özellikle dikkate alınmalıdır (Arif Altın [1. B.], B. No: 2014/2170, 10/1/2018, § 43).

23. Somut olayda, yargı mercileri başvurucunun mahkûmiyetinde "Zira bende daha yeni bir çeteye adli koruma sağlayan savcıyı şikayet ettim. Umarım başsavcı koridorları bir gezer.", "Daha yeni haysiyet ve şeref arayamayacağımız kadar seviyesi sorunu olan bir savcı

yüzünden hiçbir kusuru yokken 2 polis memurunun yeri değişti", "Savcı rotasyonu şart!" şeklindeki paylaşımları ile müştekinin adı, soyadı ve ünvanı görünür şekilde, HSK'ya göndermiş olduğu dilekçeyi ekleyerek "Savcı suç işliyor, çeteye adli yardım sağlıyor... Hala görevde" şeklindeki paylaşımı esas almıştır. Söz konusu paylaşımlar bir bütün olarak ele alındığında, savcı olan müştekinin çetelere adli yardım yaptığı ve çeteleri korumak amacıyla suç işlediğine ilişkin olgusal isnatlarda bulunulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, kişilik haklarına saldırı niteliği taşıyan bu isnatların yeterli kaynaklar ile desteklenmesi gerekmektedir (benzer yönde bir değerlendirme için bkz. Nihat Durmuş ve Durmuş Ofset Gaz. Bas. Yay. Mat. Kül. ve Spor Etk. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2014/5761, 10/5/2018, § 54).

24. Başvurucunun müşteki hakkındaki iddialarını; kendisine haksız şekilde şüpheli sıfatı verilmesi, soruşturma kapsamında hakkında gözaltı, tutuklamaya sevk gibi birtakım adli işlemler yapılması, bu suretle dosyadaki diğer tarafın korunmaya çalışılması şeklindeki isnatlara dayandırdığı görülmektedir (bkz. § 6). Bununla birlikte söz konusu isnatlarından hareketle başvurucu, müştekinin hangi çetelerle nasıl bir irtibatının olduğu veya çetelere ne gibi bir koruma sağladığı konularında yargılama sırasında yahut başvuru formunda somut herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Bu durumda başvurucunun müştekiye yönelik iddialarını, sadece kendisi hakkındaki haksız olduğunu düşündüğü bazı adli işlemlerden hareketle bir varsayıma dayandırdığı anlaşılmaktadır. Oysa somut olaydaki gibi suç isnadına varan olgusal iddiaların somut birtakım verilerle desteklenmesi şarttır. Aksi hâlde başvurucunun tarafı olduğu adli soruşturmayı Cumhuriyet savcısı sıfatıyla yürüten müştekinin nahoş ve temelsiz saldırıların hedefi hâline gelmesi söz konusu olacaktır (benzer yönde değerlendirme için bkz. F.E. (2) [1. B.], B. No: 2015/10184, 29/11/2018, § 71).

25. Diğer yandan başvurucunun konu hakkındaki endişelerini ve varsa somut iddialarını soruşturmasını yürüten müştekinin itibarına zarar vermeden de ilgili makamlara iletmesi mümkündür. Nitekim başvurucu da müştekiye yönelik iddialarını HSK'ya bildirmiştir. Bu iddialarına yönelik herhangi bir sonuç almayı makul bir süre beklemeden yargı mensubu olan müştekinin kimlik bilgilerini kamuoyuyla paylaşıp varsayıma dayalı olarak müştekinin çetelerle iş birliği içinde olduğu iddiasında bulunan başvurucunun müştekiyi doğrudan hedef hâline getirdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla müştekinin şeref ve itibarının korunması amacıyla başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurucuya verilen ceza miktarları ile yargı mercilerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payları gözetildiğinde müdahalenin orantılı da olduğu değerlendirilmiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu, iftira suçundan da cezalandırıldığını ancak söz konusu suçun unsurları itibarıyla oluşmadığını ve yargı mercilerinin bunu değerlendirmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu; söz konusu paylaşımların eleştiri kapsamında olduğunu, hakkında başka bir delil olmamasına rağmen varsayımsal olarak hüküm kurulduğunu ve son olarak yargı mercilerince müşteki hakkında HSK'ya yaptığı şikâyet sonuçlanmadan veya bu şikâyetin sonucu araştırılmadan hakkında iftira suçundan hukuka aykırı şekilde mahkûmiyet kararı verildiğini belirtmiştir.

28. Başvurucunun iftira suçu yönünden iddiaları suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden

incelenmiştir.

29. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesinin genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlamı ve önemi olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş. [1. B.], B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Adnan Şen [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 104; Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 46).

30. Anayasa’nın 38. maddesine koşut olarak 5237 sayılı Kanun'un 2. maddesinde de düzenlenen ilke, yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmıştır (Fikriye Aytin ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 51; AYM, E.2010/69, K.2011/116, 7/7/2011; AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, § 13; Hasan Sarıcı, § 47).

31. 5237 sayılı Kanun'un 267. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan iftira suçunun oluştuğunun kabul edilmesi için "işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat" edilmesi gerekmektedir. Yargıtay içtihatlarında da vurgulandığı üzere öncelikli olarak iftira suçunun oluşabilmesi için kendisine hukuka aykırı fiili isnat edilen kişinin bu eylemi işlemediğinin bilinmesi ve kendisine hukuka aykırı fiil isnat edilen kişi hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacıyla hareket edilmesi gerekir. Bu itibarla suçun asılsız suç isnadında bulunulan mağdurun masum olduğunu ya da isnat edilen fiilin asılsızlığını kesin olarak bilmesi arandığından bu suç özel kastla işlenebilir (Arifhan Mehmet Kızılyalın [2. B.], B. No: 2016/9398, 14/9/2021, § 40).

32. Somut olayda ilk derece mahkemesi, kararında her iki suç bakımından ayrı ayrı başlıklar altında gerekçelerini sunmuşsa da Anayasa Mahkemesi yapacağı incelemede ilk derece mahkemesi kararını bir bütün olarak ele alacaktır. Bu doğrultuda, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyete esas aldığı paylaşımlarda başvurucunun Ankara Cumhuriyet Başsavcısı'nı etiketlediği ve HSK dilekçesini ekleyerek yaptığı paylaşımında ise HSK Başkanvekili'ni etiketlediği gözlemlenmektedir. Ayrıca yukarıda da incelendiği üzere başvurucunun paylaşımlarında müştekinin suç işlediğini belirten ancak somut herhangi bir veriyle desteklenmeyen olgusal isnatlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun olgusal temellere dayanmayan paylaşımlarıyla müşteki hakkında haksız bir şekilde adli/idari soruşturma başlatmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

33. Öte yandan cezai sorumlulukların kapsamını belirlemek, buna bağlı olarak da suçun unsurları itibarıyla oluşup oluşmadığını ya da bunun karşılığı olan cezanın derecesini değerlendirmek derece mahkemelerinin görevidir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereği olarak derece mahkemelerinin bu değerlendirme kapsamındaki yorumlarının suçun tanımlandığı ve cezanın belirlendiği kuralın özüyle çelişmemesi ve öngörülebilir olması gerekir. Başvurucunun iddiaları kapsamında gerçekleştirilen incelemede, yargı mercilerinin suçun unsurları itibarıyla oluştuğuna dair değerlendirmelerinin temelsiz, suçun özü ile

uyumsuz ve öngörülemez olduğu söylenemez.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAVİT İHTİYAR

B. No: 2018/38093 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/38093

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAVİT İHTİYAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/38093)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportörler : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Cavit İHTİYAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturması kapsamında 6/1/2017 tarihinde tutuklanarak Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) alınmıştır (Hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan verilen 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası kesinleşen başvurucu 19/2/2022 tarihinde şartlı salıverilmiştir.).

3. Başvurucunun İnfaz Kurumunda koğuş kapasitesinin üzerinde kişi ile barındırıldığına ilişkin şikâyeti Karşıyaka İnfaz Hâkimliğince 10/2/2018 tarihinde "İdare ve Gözlem Kurulu Kararının Yönetmelik gereğinin yerine getirildiği, kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı, kanun yasa ve yönetmeliklere uygun olduğu, takdir hakkının kötüye kullanıldığına dair delil de bulunmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir. Gerekçeli karar başlığında başvurucunun isminin yanlış yazılması sebebiyle 1/10/2018 tarihli ek kararla önceki kararın iptaline, başvurucunun şikâyetinin aynı gerekçeyle reddine karar verilmiştir. Başvurucunun karara itirazı Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesince 1/11/2018 tarihinde reddedilmiş, anılan karar başvurucuya 29/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

4. Başvurucu 14/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, adil yargılanma hakkı, eğitim hakkı, eşitlik ilkesi, ifade özgürlüğü, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialarının kabul edilemez olduğuna, kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

6. İnfaz Kurumu 30/11/2020 tarihinde başvurucunun tutulma şartlarına ilişkin olarak yazılan yazıya 3/12/2020 tarihinde verdiği cevapta;

i. Başvurucunun 7/1/2017-6/11/2020 tarihleri arasında kapasitesi 14 kişi olan bir odada kaldığını,

ii. Başvuru tarihi itibarıyla oda mevcudunun 25 olduğunu,

iii. Başvurucunun tutulduğu A-10 numaralı odanın iki katlı olup ortak yaşam alanı, yatakhane kısmı ve havalandırma (bahçe) bölümlerinden oluştuğunu, odanın ortak yaşam alanı 28,32 m², yatakhane 44,88 m², havalandırma (bahçe) bölümü 34,68 m² olmak üzere alanının toplam 107,88 m² olduğunu,

iv. Kurumun 2015 yılının Ağustos ayında hizmete açıldığını, bina yeni olduğundan koğuş ve odaların bakım/onarım gerektirmediğini, koğuşun fiziki yapısı nedeniyle elektrik arızası gibi durumlar yaşandığında hükümlü ve tutukluların hem sözlü hem de yazılı olarak Kurum idaresine durumu bildirebildiklerini, teknik arızaların Kurumun teknisyenleri vasıtasıyla süratle giderildiğini, Kurumda bir elektrik teknisyeni, tesisat ve inşaat işleri için görevlendirilen bir infaz ve koruma memuru bulunduğunu, her ay düzenli olarak bit, pire, kene, tahta kurusu, sıtma, haşere gibi vektörlerden bulaşan hastalıklarla mücadele kapsamında hükümlü ve tutukluların barındırıldığı koğuş ve odalar ile birimlere ait tüm odaların ilaçlandığını, başvurucunun barındırıldığı koğuşlardan koku, akma vb. şikâyet gelmediğini,

v. Koğuşlarda tuvalet ve banyo bulunduğunu, tuvalet kullanım süresinin bir kişi için 2 saat, banyo kullanım süresinin 1 saat 10 dakika olduğunu,

vi. Kurumda her koğuşun havalandırma (bahçe) kısmı ve ortak yaşam alanı olduğunu, havalandırma bahçelerinin 34,68 m², ortak yaşam alanının 28,32 m² olduğunu, hükümlü ve tutukluların koğuşların ortak yaşam bölümlerinde, varsa koğuşlarında televizyon seyredebildiğini, Kurum kantininden aldıkları satranç takımlarıyla bu bölümlerde vakit geçirebildiğini,

vii. Her koğuşun havalandırma (bahçe) kısmı olup havalandırma bahçelerinin 34,68 m² olduğunu,

viii. Başvurucunun Kurumda barındırıldığı süre içinde en fazla 63 kişi ile kaldığını,

ix. Banyo ihtiyacına yönelik olarak koğuşlara bir kişi için günlük 50 litre sıcak su, 150 litre içme ve kullanım suyu verildiğini, her gün saat 23.00'te kullanım limitinin otomasyon sistemiyle yenilendiğini, başvurucunun bireysel başvuru tarihi olan 14/12/2018'de A Blok 10 numaralı koğuşta barındırıldığını, koğuş mevcudunun 20 kişi olup banyo kullanım süresinin bir kişi için ortalama 1 saat olduğunu,

x. Her hükümlü ve tutukluya nevresim takımı, battaniye ve yatak verildiğini, ranzada yatamayan hükümlü ve tutukluların yer yatağından faydalandırıldığını, yer yatağında yatan hükümlü ve tutukluların sevk veya tahliye olan hükümlü ve tutuklulardan boşalan

ranzalarda koğuş ve odaları değiştirilmek suretiyle yatmalarının sağlandığını,

xi. Kurum 14 kişilik 62 oda, 8 kişilik 8 oda, 1 kişilik 18 odadan olmak üzere 950 kişilik olarak planlanmasına rağmen 15 Temmuz darbe girişiminden sonra İzmir ve çevre illerde tutuklanan şahısların nakilleri yapıldığından koğuş ve odalarda barınan hükümlü ve tutuklu sayısının üzerine çıkıldığını, 14 kişilik odaların kapasitesini aşarak 25-30 kişiye ulaştığını, ranzada yer bulamayan hükümlü ve tutukluların yer yatağından faydalandırıldıklarını, yer yatağında yatan hükümlü ve tutukluların sevk veya tahliye olan hükümlü ve tutuklulardan boşalan ranzalarda koğuş ve odaları değiştirilmek suretiyle yatmalarının sağlandığını,

xii. Her koğuşun bahçe kısmının olduğunu, koğuşta kalan her hükümlü ve tutuklunun bahçe kısmından faydalandığını, koğuş ve odaların bahçe kapısının kış aylarında saat 07.00'de açılıp saat 16.40'ta, yaz aylarında ise saat 07.00'de açılıp saat 19.00'da kapandığını,

xiii. Saat 08.00'de ve saat 20.00'de olmak üzere günde iki kez ortak yaşam alanında sayım yapıldığını,

xiv. Koğuşlarda hükümlü ve tutukluların eşyalarını muhafaza edebilmesi için on dört eşya dolabı olduğunu, eşya dolabı kullanamayan hükümlü ve tutukluların Kurum kantininden plastik eşya komodini alabildiğini bildirmiştir.

7. İnfaz Kurumu 5/7/2022 tarihinde başvurucunun hangi odada, kaç kişi ile hangi tarihler arasında kaldığına ilişkin olarak yazılan yazıya 7/7/2022 tarihinde verdiği cevapta;

i. A-206 No.lu odada 7/1/2017-12/12/2017 tarihleri arasında en az 14, en fazla 62 kişi,

ii. A-205 No.lu odada 12/12/2017-24/5/2018 tarihleri arasında en az 14, en fazla 39 kişi,

iii. A-301 No.lu odada 24/5/2018-6/11/2018 tarihleri arasında en az 14, en fazla 30 kişi,

iv. A-10 No.lu odada 6/11/2018-28/1/2019 tarihleri arasında en az 14, en fazla 20 kişi,

v. A-25 No.lu odada 28/1/2019-29/6/2020 tarihleri arasında en az 14, en fazla 63 kişi,

vi. A-10 No.lu odada 29/6/2020-7/7/2020 tarihleri arasında en az 14, en fazla 22 kişi,

vii. A-10 No.lu odada 7/7/2020-6/11/2020 tarihleri arasında en az 14, en fazla 37 kişi barındırıldığını, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) raporlarında koğuşlara giriş tarihlerinin verildiğini ancak hükümlülerin odadan çıkış tarihlerinin verilmemesi nedeniyle ilgililerin beraber kaldığı sürenin tespit edilemediğini bildirmiştir.

8. Her iki yazı cevabının yeterli bilgi içermemesi nedeniyle 26/7/2022 tarihinde yazılan yazıya İnfaz Kurumunca 10/8/2022 tarihinde verilen cevaba göre başvurucu;

i. A-206 No.lu odada en fazla 24 kişiyle (30 gün),

ii. A-205 No.lu odada en fazla 20 kişiyle (31 gün),

iii. A-301 No.lu odada en fazla 22 kişiyle (31 gün),

iv. A-10 No.lu odada en fazla 24 kişiyle (30 gün),

v. A-25 No.lu odada en fazla 22 kişi ile (61 gün) barındırılmıştır. Ayrıca verilen cevaptan başvurucunun 22 ve üstü sayıda kişiyle farklı zamanlarda iki kez 30, üç kez 31, bir kez de 100 gün aralıksız tutulduğu dönemler olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan 114 gün 15 ve altında sayıda kişiyle birlikte tutulmuştur.

9. Başvurucunun en fazla kaç kişiyle tutulduğu hususunda oluşan çelişkinin giderilmesi için

İnfaz Kurumuna yazı yazılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu 27/9/2022 tarihli cevabi yazıda "3/12/2020 tarihli yazının UYAP raporlarından hazırlandığı ancak raporda hükümlü-tutuklu giriş/çıkış tarihlerinin mevcut olmaması sebebiyle sayıların yanlış çıktığı, 10/8/2022 tarihli yazının ise günlük sayım tutanakları incelenerek hazırlandığı, 10/8/2022 tarihli yazı ve eklerinin dikkate alınması gerektiğini" belirtmiştir. Ayrıca yazıdan başvurucunun tutulduğu odaların hepsinin yapı, özellik ve ölçü olarak aynı olduğu anlaşılmıştır.

10. İnfaz Kurumu 6/9/2023 tarihinde yazılan yazıya verdiği 7/9/2023 tarihli cevapta, koğuşlarda ortak alanda iki adet 120x100 cm ebadında, üst kat yatakhane kısmında dört adet 120x100 cm ebadında tek kanadı açılan pencere olduğunu, ışık girmesini engelleyen yapı olmadığını, her odada çift katlı 90x200 cm ebadında olan, pencere ve ışığı engellemeyen sekiz ranzalı yatak bulunduğunu, kişi başına günlük 50 litre sıcak su, günlük kişi başı 150 litre içme ve kullanım suyu verildiğini, merkezî kalorifer sistemi olduğunu, koğuşlarda iki tuvalet, bir banyo olduğunu, tuvalet kullanım süresinin bir kişi için 2 saat, banyo kullanım süresinin bir kişi için 1 saat 10 dakika olduğunu, havalandırma bahçesinin kapısının saat 08.00'de açılıp saat 19.45'te kapandığını, duvardan duvara yatakhane kısmının 6,8x5,1 m, banyonun 3,6x2,8 m, ortak kullanım alanının 4,8x3,8 m, bahçenin 6,8x5,1 m, yüksekliğin 3,3 m olduğunu bildirmiştir.

11. İnfaz Kurumuna kullanım alanı hususunda oluşan çelişkinin giderilmesi için yazı yazılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu 21/2/2024 tarihli cevabi yazıda tuvalet kısmının ortak alana dâhil edilmesi nedeniyle çelişki oluştuğunu, A-206, A-205, A-301, A-10 ve A-25 No.lu odaların bahçe kısmının 6,8x5,1 metre ve 34,68 m² (yüksekliğin 7 metre), mutfak ve ortak yaşam alanının 4,8x3,8 metre ve 18,24 m² (yüksekliğin 3,3 metre), tuvalet kısmının 3,6x2,8 metre ve 10,08 m² (yüksekliğin 3,3 metre), üst katın 6,8x6,6 metre ve 44,88 m² (yüksekliğin 3 metre) olduğunu belirtmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, İnfaz Kurumunda kapasitesinin üzerinde kişinin bulunduğu bir koğuşta kaldığını ve yerde yattığını ileri sürerek kötü muamele yasağının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, tutulma koşullarına ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadına değinilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa'nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74; K.K. [GK], B. No: 2020/34532, 29/5/2024, § 26).

16. Anılan yasak kapsamında kalan hususlar, ceza infaz kurumlarında farklı şekillerde

tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir (Turan Günana [1. B.], B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 37).

17. Anayasa'nın 17. maddesi, tutuklu ve hükümlülerin tutulma koşullarının da insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını koruma altına alır. Bu nedenle tutuklu ve hükümlüler özgürlükten mahrum kalmalarının doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet çekecekleri bir duruma sokulmamalıdır. Ayrıca bu kişilerin sağlık ve esenlikleri yeterli bir şekilde güvence altına alınmalı, bu kişilere ihtiyaç duydukları tıbbi yardım sağlanmalıdır (Turan Günana, § 39).

18. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarının bahsi geçen asgari ağırlık eşiğine ulaşıp ulaşmadığı konusunda yapılacak değerlendirmede tutulma süresi, açık havada egzersiz yapma olanakları, koşulların neden olduğu fiziksel ve psikolojik etkiler, bazı durumlarda mahpusun yaşı, cinsiyeti, sağlığı ve davanın tüm koşulları gibi birçok faktörün önemli rol oynadığı belirtilmelidir. Bunlarla birlikte tutulma koşullarının kötü muamele oluşturup oluşturmadığı belirlenirken kişisel alan faktörünün temel bir unsur olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanmalıdır (Cengiz Yetgin [GK], B. No: 2019/39068, 14/6/2023, § 58; geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 93).

19. Ceza infaz kurumlarındaki aşırı kalabalıklaşma ve buna bağlı oluşan kişisel alan eksikliğine ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde dikkate alınacak temel ilkeler Levent Cantekin ([GK], B. No: 2019/34408, 9/10/2024, §§ 33, 34) kararında ortaya konmuştur. Sözü edilen ilkelere göre tutuklu ve hükümlülerin tutulduğu çok kişilik koğuşlarda bir kişi için yüzey alanı en az 3 m² olmalıdır. Bir mahpus için olan yüzey alanının hesabında banyo ve tuvalet gibi sıhhi tesis ile havalandırma bahçesi yaşam alanına dâhil edilmese de mobilyaların kapladığı alan dâhil edilir. Çok kişilik koğuşlarda mahpus başına düşen yüzey alanı 3 m²den az ise ya da her tutuklu ve hükümlünün ayrı bir uyku yeri yoksa veya koğuşun genel yüzeyi tutuklu ve hükümlülerin mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin vermiyorsa tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşur. Bu karine ancak üç unsurun bir arada bulunması durumunda ortadan kaldırılabilir. İlk unsur asgari kişisel alanın 3 m²nin altına düşmesinin kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olmasıdır. İkinci unsur bu tür azalmaların koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmesidir. Son unsur, tutuklu ve hükümlünün genel olarak uygun nitelikte olan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutulmasıdır.

20. Mahpusların 3 m² ile 4 m² arasında kişisel alana sahip olduğu hâllerde alan faktörü, tutulma koşullarının yeterliliğinin değerlendirilmesinde önemlidir ve bu durumun uygunsuz tutulma koşullarının diğer yönleriyle birleşmesi hâlinde kötü muamele yasağı ihlal edilmiş olur. Mahpusların daha fazla kişisel alana sahip olmaları nedeniyle kişisel alana ilişkin herhangi bir sorunun ortaya çıkmadığı durumlarda ise tutulma koşullarının yeterliliği konusunda tutulma koşullarının diğer yönleri değerlendirilmelidir. Tutulma koşullarının diğer yönleri arasında temel sıhhi ve hijyen gereklerine uygunluk, tuvalet ve banyonun mahrem kullanılması, açık hava egzersizine, doğal ışık veya havaya erişim, havalandırma ve ısıtma sistemlerinin yeterliliği yer alır. Belirtilen koşullar altında tutulmanın süresi de dikkate alınmalıdır (Levent Cantekin, § 35).

21. Somut başvuruda başvurucu, odada tutulan kişi sayısının fazlalığından şikâyet etmiştir. İnfaz Kurumunun başvurucuyla birlikte tutulan kişilerin sayısının bildirilmesi için yazılan yazılara verdiği cevapların çelişkili olması üzerine çelişkinin giderilmesine yönelik olarak aynı Kuruma yeniden yazı yazılmıştır. İnfaz Kurumu ilk yazının UYAP raporları esas alınarak hazırlandığını ancak raporlarda hükümlü ve tutukluların giriş/çıkış tarihlerinin mevcut olmaması sebebiyle sayıların yanlış çıktığını, ikinci yazının ise günlük sayım tutanakları incelenerek hazırlandığını belirterek ikinci yazının dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir. UYAP raporları temelinde verilen cevabın hükümlü/tutuklu giriş ve çıkış tarihlerini içermemesi sebebiyle gerçeğe uygun olmayabileceği gözetilerek günlük sayım tutanakları temelinde verilen cevap değerlendirmeye esas alınmıştır.

22. Başvurucu, şikâyetçi olduğu İnfaz Kurumunda 3 yıl 9 ay 29 gün barındırılmıştır. Başvurucunun tutulduğu odaların fiziki boyutları ve yapıları aynıdır. Buna göre sıhhi tesisler ve havalandırma bahçesi dışında kalan alanın büyüklüğü 63,12 m²dir. Bu durumda odada tutulan kişi sayısı 21 ve altında olduğu durumda kişisel alan büyüklüğü 3 m²nin üstünde olacaktır. İnfaz Kurumu tarafından sağlanan bilgilere göre başvurucuya tahsis edilen kişisel alanın 253 gün 3 m²nin altında olduğu (yani 22 ve üstü sayıda kişinin birlikte tutulduğu) tespit edilmiştir (bkz. § 8). Başvurucu, 114 gün dışında (4 m² üstü) ise 3 m² ile 4 m² arasında kişisel alanda tutulmuştur. Başvurucu sadece kalabalık odada tutulmaya ilişkin şikâyetler öne sürdüğünden, tutulma koşullarının diğer yönlerine dair şikâyet dile getirmediğinden başvurucunun tutulma koşulları, sahip olduğu kişisel yaşam alanı gözetilerek iki başlık altında incelenecektir:

1. Başvurucunun 3 m²den Daha Az Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem Yönünden

23. Başvurucuya tutulduğu odalarda toplam 253 gün 3 m²nin altında kişisel alan sağlanabilmiş; bu durum farklı zamanlarda olmak üzere iki kez 30, üç kez 31 ve yine bir kez 100 gün boyunca aralıksız devam etmiştir. Asgari kişisel yaşam alanındaki bu azalma kendi başına tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturmaktadır.

24. Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yönelik ortaya çıkan güçlü karine üç unsurun bir arada bulunması hâlinde ortadan kaldırılabilecektir. İlk olarak değerlendirilmesi gereken asgari kişisel alanın 3 m²nin altına inmesinin süresi, sıklığı ve çapıdır. Bu kapsamda beşi 30-31 ve biri 100 günü aralıksız toplamda 253 gün devam eden kişisel alan eksikliğinin kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olduğu söylenemeyecektir.

25. Bu nedenle meydana gelen alan azalmalarının -tutulma koşullarının ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkileri de hesaba katılarak- Anayasa'nın 17. maddesi anlamında kötü muamele yasağı olarak nitelendirilmesi için gerekli olan ağırlık seviyesine ulaştığı sonucuna varılmıştır. Güçlü karinenin ortadan kalkması için aranan ilk unsurun sağlanmadığı anlaşıldığından asgari kişisel alandaki azalmaların koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmesine, başvurucunun genel olarak uygun nitelikte bulunan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutuluyor olmasına ilişkin diğer iki unsurun değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Başvurucunun 3 m² ile 4 m² Arasında Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem

Yönünden

27. Başvurucuya tutulduğu odalarda yaklaşık iki yıl on ay 3 m² ile 4 m² arasında kişisel alan sağlandığı tespit edilmiştir (bkz. §§ 8-11). Anayasa Mahkemesi mahpusların asgari kişisel alana sahip olduğu hâllerde kötü muamele yasağı kapsamında bir değerlendirme yaparken kişisel yaşam alanı büyüklüğünün asgari standardı karşılamasının her zaman tek başına yeterli olmadığını, tutulma koşullarının diğer yönlerinin yeterliliğinin/yetersizliğinin incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda alan faktörü asgari standardı karşılasa da açık hava egzersizine, doğal ışığa veya havaya erişim, havalandırmanın mevcudiyeti, ısıtma düzenlemelerinin yeterliliği, tuvaleti özel olarak kullanma, temel sıhhi ve hijyen gerekliliklerine uygunluk gibi diğer unsurların eksikliğiyle birleştiğinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilebilecektir (bkz. § 20). Bu nedenle başvurucunun alan faktörü dışındaki tutma koşullarının kabul edilebilir olup olmadığı belirlenmelidir.

28. Başvurucu, gün ışığından ve temiz havadan yararlanabileceği, bu alanı temel bireysel egzersiz için kullanabileceği havalandırma bahçesine gün ışığında sınırsız erişime sahiptir ve bu durum kişisel alanın kısıtlı tahsisi ile ilgili olarak önemli ölçüde hafifletici bir faktör olarak dikkate alınmalıdır.

29. Başvurucunun tutulma koşullarında (hijyen yönünden ve sıhhi yönden) barındırıldığı odalarda iki tuvalet olduğu, her gün hem soğuk hem de sıcak suya erişebildiği tespit edilmiştir. Tuvaletlerin mahrem kullanılabilmesine ilişkin olarak başvurucunun bir şikâyeti yoktur. Odaların ve sıhhi tesislerin temizliği, tuvalet ve lavabo sayısı, mahpusların bunları kullanmak için harcadıkları zamanın yetersiz olduğu tespit edilmemiştir. Mahpusların tutulduğu odaların havalandırma bahçesine açılan bir kapısı ve her katta havalandırma ve ışık sağlayan birden fazla pencere olduğu da görülmüştür. Bu nedenlerle temizlik, havalandırma ve aydınlatma dâhil genel koşulların tutulma koşullarının standartlarına göre yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

30. Başvurucu, yerde yatmak zorunda kaldığını iddia etmiştir. Başvurucunun her zaman kendi yatağı, nevresim takımı ve battaniyesinin olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucu, verilen yatakta vardiyalı olarak uyumak zorunda kaldığını iddia etmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun kişisel bir uyku yerinin ve uyumak için yeterli imkânının olduğu görülmüştür. Bu durumda zaman zaman yerdeki yatakta uyuyup ranzadaki yataklarda uyuyamamasının başvurucunun üzerinde ağır bir bedensel ve ruhsal yük oluşturduğu söylenemeyecektir.

31. Sonuç olarak tutulma koşullarının fiziksel ve zihinsel etkileri, ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkileri hesaba katılarak değerlendirildiğinde başvurucunun söz konusu 3 m² ile 4 m² arasında kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönem yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı olarak nitelendirmek için gerekli olan ağırlık seviyesine ulaşılmadığı sonucuna varılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

33. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 3.400.000 TL manevi ve tutar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Başvurucunun şikâyetçi olduğu ceza infaz kurumunda bulunmadığı anlaşıldığından

ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 115.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Başvurucunun 3 m²den daha az kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönem yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Başvurucunun 3 m² ile 4 m² arasında kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönem yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 115.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (E.2018/707, K.2018/674) ve Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/3595 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UMUT ERKAN

B. No: 2019/10274 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10274

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UMUT ERKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10274)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportörler : Volkan ÇAKMAK Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Umut ERKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu iddiasıyla 9/8/2016 tarihinde tutuklanarak Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Kurum) yerleştirilmiştir. Kurum içinde farklı koğuşlarda ve değişen sayıda mahpus ile barındırılan başvurucu 17/12/2018 tarihinde Kuruma, 24/12/2018 ve 22/1/2019 tarihlerinde ise Düzce İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) sunduğu dilekçelerle koğuşta kapasitenin üzerinde (20-25 kişi) mahpus barındırıldığını ve bu durumun yaşam koşullarını olumsuz etkilediğini belirterek mevcudun azaltılmasını talep etmiştir.

3. İnfaz Hâkimliği 1/2/2019 tarihli yazısıyla başvurucunun talebi hakkında karar verilmesi için Kuruma bildirimde bulunmuştur. Kurumun İdare ve Gözlem Kurulu (Gözlem Kurulu) tarafından 7/2/2019 tarihinde alınan kararla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda başvurucunun bulunduğu koğuşta 24 kişinin barındığı, suçlarına göre mahpusların tasnif edildiği, mevcudun azaltılmasının imkânlar dâhilinde olmadığı zira darbe girişimi sonrası ülke çapında tutuklu ve hükümlü sayısının öngörülemeyecek şekilde arttığı, her kurumda kapasitenin üzerinde mahpus olduğu ifade edilmiştir.

4. Başvurucunun Gözlem Kurulu kararına karşı yaptığı şikâyet; mevcudun azaltılması talebi ile ilgili olarak Kurum tarafından alınabilecek bir önlem olmadığı, mahpus sayısının ülke çapında öngörülemeyecek şekilde arttığı gerekçesiyle 12/2/2019 tarihinde İnfaz Hâkimliğince reddedilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itirazı inceleyen Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesi 27/2/2019 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 7/3/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 15/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, bireysel başvuru tarihinden sonra 24/2/2021 tarihinde tahliye edilmiştir.

6. Kurumdan ve Adalet Bakanlığından (Bakanlık) alınan bilgi ve belgelerden başvurucunun Kurumda kaldığı dönemde normal koğuş olarak nitelendirilen ve birbiriyle aynı fiziksel özellikleri olan 6 farklı koğuşta barındırıldığı anlaşılmıştır. Buna göre söz konusu koğuş tipinin mutfak- yemek alanı 18,3 m², yatak alanı 44,3 m², lavabo alanı 4,29 m², tuvalet alanı 3,38 m², banyo alanı 1,30 m² ve bahçe/havalandırma alanı 32,5 m²dir. Lavabo, banyo, tuvalet ve bahçe alanı hâricinde başvurucunun barındırıldığı koğuş tipinin toplam büyüklüğü (yaşam alanları olan mutfak-yemek ve yatak alanı toplamı) 62,6 m²dir. Kurumun sunduğu belgelere göre başvurucunun Kurumda bulunduğu dönemde kaldığı koğuş numaraları, tarih aralıkları, koğuştaki kişi sayısı ve kişi başına düşen yüzey alanı aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir:

Koğuş Tarih Aralığı Kişi Sayısı Kişisel Alan

C-17 9/8/2016-23/9/2016 16 3,91 m²

B-11 23/9/2016-12/10/2018 24 2,60 m²

A-10 12/10/2018-15/11/2018 24 2,60 m²

A-20 15/11/2018-25/11/2019 25 2,50 m²

B-5 25/11/2019-2/9/2020 30 2,08 m²

B-6 2/9/2020-24/2/2021 26 2,40 m²

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; kapasitesinin üzerinde kişi bulunan koğuşlarda barındırıldığını, 25 kişilik koğuşta kalmakta olduğunu, koğuşun yetersiz zemin alanı olduğunu, beton zemin üzerinde yattığını, daha önce uzun süre 27 kişi ile aynı koğuşta bulunduğunu, yatak ve sabit eşyalar dışında hareket edecek, ibadet edecek boşluk olmadığını, kalabalık ortamın ve hareket alanı yokluğunun insan onuru ile bağdaşmadığını ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden temin edilen veriler doğrultusunda başvurucunun barınma koşullarına dair detaylı bilgiler verilmiş, odalarda altı pencere olduğu, ihtiyaç durumuna göre pencereleri açıp kapama iradesinin mahpuslara ait olduğu ifade edilmiştir. Mahpusların her birine yatak, battaniye, yastık verildiği, başvurucunun da bireysel kullanımına yatak, nevresim, yastık, battaniye, elbise dolabı tahsis edildiği vurgulanarak mevsim şartlarına göre havalandırma bahçelerinin gün boyu açık olduğu, mahpusların

havalandırma imkânından yararlandırıldığı, mahpuslara günlük 50 lt sıcak, 200 lt soğuk su kullanım imkânı sağlandığı, mahpuslar için etkinlik ve kurslar düzenlendiği hatta başvurucunun ebru kursuna katıldığı belirtilmiştir. Hijyenik malzeme ve temizlik malzemelerinin Kurum bünyesinde satıldığı, maddi imkânı olmayan mahpusların temizlik malzemelerinin de olanaklar dâhilinde Kurum bütçesinden karşılandığı ifade edilmiştir. Başvurucunun Kurumda bulunduğu dönemde 22 kez sağlık kurumuna sevk edilmek suretiyle muayene ve tedavi işlemlerinin gerçekleştirildiği belirtilerek yapılacak değerlendirmede sunulan insan hakları yargısına ilişkin içtihadının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa'nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74; K.K. [GK], B. No: 2020/34532, 29/5/2024, § 26).

13. Anılan yasak kapsamında kalan hususlar, ceza infaz kurumlarında farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir (Turan Günana [1. B.], B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 37).

14. Anayasa'nın 17. maddesi, tutuklu ve hükümlülerin tutulma koşullarının da insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını koruma altına alır. Bu nedenle tutuklu ve hükümlüler özgürlükten mahrum kalmalarının doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet çekecekleri bir duruma sokulmamalıdır. Ayrıca bu kişilerin sağlık ve esenlikleri yeterli bir şekilde güvence altına alınmalı ve bu kişilere gerek duydukları tıbbi yardım sağlanmalıdır (Turan Günana, § 39).

15. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarının bahsi geçen asgari ağırlık eşiğine ulaşıp ulaşmadığı konusunda yapılacak değerlendirmede tutulma süresi, açık havada egzersiz yapma olanakları, koşulların neden olduğu fiziksel ve psikolojik etkiler, bazı durumlarda mahpusun yaşı, cinsiyeti, sağlığı ve davanın tüm koşulları gibi birçok faktörün önemli rol oynadığı belirtilmelidir. Bunlarla birlikte tutulma koşullarının kötü muamele oluşturup oluşturmadığı belirlenirken kişisel alan faktörünün temel bir unsur olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanmalıdır (Cengiz Yetgin [GK], B. No: 2019/39068, 14/6/2023, § 58. Geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. K.A.[GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 93).

16. Ceza infaz kurumlarındaki aşırı kalabalıklaşma ve buna bağlı oluşan kişisel alan

eksikliğine ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde dikkate alınacak temel ilkeler Levent Cantekin ([GK], B. No: 2019/34408, 9/10/2024, §§ 33, 34) kararında ortaya konmuştur. Sözü edilen ilkelere göre tutuklu ve hükümlülerin tutulduğu çok kişilik koğuşlarda kişi başına düşen yüzey alanı en az 3 m² olmalıdır. Mahpus başına düşen yüzey alanının hesabında banyo ve tuvalet gibi sıhhi tesis bölümü ile havalandırma bahçesi yaşam alanına dâhil edilmese de mobilyaların kapladığı alan dâhil edilir. Çok kişilik koğuşlarda mahpus başına düşen yüzey alanı 3 m²den az ise ya da her tutuklu ve hükümlünün ayrı bir uyku yeri yoksa veya koğuşun genel yüzeyi tutuklu ve hükümlülerin mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin vermiyorsa tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşur. Bu karine ancak üç unsurun bir arada bulunması durumunda ortadan kaldırılabilir. İlk unsur asgari kişisel alanın 3 m²nin altına düşmesinin kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olmasıdır. İkinci unsur bu tür azalmaların koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmesidir. Son unsur tutuklu ve hükümlünün genel olarak uygun nitelikte olan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutulmasıdır.

17. Mahpusların 3 m² ile 4 m² arasında kişisel alana sahip olduğu hâllerde alan faktörü, tutulma koşullarının yeterliliğinin değerlendirilmesinde önemlidir ve bu durumun uygunsuz tutulma koşullarının diğer yönleriyle birleşmesi hâlinde kötü muamele yasağı ihlal edilmiş olur. Mahpusların daha fazla kişisel alana sahip olmaları nedeniyle kişisel alan sorununa ilişkin herhangi bir sorunun ortaya çıkmadığı durumlarda ise tutulma koşullarının yeterliliği konusunda tutulma koşullarının diğer yönleri değerlendirilmelidir. Tutulma koşullarının diğer yönleri arasında temel sıhhi ve hijyen gereklerine uygunluk, tuvalet ve banyonun mahrem kullanılması, açık hava egzersizine, doğal ışık veya havaya erişim, havalandırma ve ısıtma sistemlerinin yeterliliği yer alır. Belirtilen koşullar altında tutulmanın süresi de dikkate alınmalıdır (Levent Cantekin, § 35).

A. Başvurucunun 3 m²den Daha Az Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem Yönünden

18. Başvurucunun, Kurumda tutulduğu sürenin yaklaşık dört buçuk yıllık bölümünde 2,08 m² ila 2,60 m² aralığında olmak üzere hep 3 m² altında kişisel alana sahip olduğu görülmüştür. Asgari kişisel yaşam alanına ilişkin bu belirleme kendi başına tutulma koşullarının kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönünde güçlü bir karine oluşturmaktadır.

19. Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yönelik ortaya çıkan güçlü karine üç unsurun bir arada bulunması hâlinde ortadan kaldırılabilecektir. İlk olarak değerlendirilmesi gereken, asgari kişisel alanın 3 m²nin altına inmesinin süresi, sıklığı ve çapıdır. Bu kapsamda toplam dört buçuk yıl boyunca kesintisiz olarak 3 m²nin altında kişisel alanda barındırılmış olan başvurucu için kişisel alan eksikliğinin kısa süreli, küçük çaplı ve ara sıra olduğu söylenemeyecektir. Bu nedenle söz konusu durumun Anayasa'nın 17. maddesi anlamında kötü muamele yasağı olarak nitelendirilmesi için gerekli olan asgari ağırlık eşiğine ulaştığı sonucuna varılmıştır. Güçlü karinenin ortadan kalkması için aranan ilk unsurun sağlanmadığı anlaşıldığından asgari kişisel alandaki azalmaların koğuş dışı yeterli dolaşım özgürlüğü ve yeterli koğuş dışı etkinliklerle desteklenmesine, başvurucunun genel olarak uygun nitelikte bulunan ve tutulma koşullarını ağırlaştırıcı başka bir unsur taşımayan bir ceza infaz kurumunda tutuluyor olmasına ilişkin diğer iki unsurun değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

20. Varılan sonuç da dikkate alınarak başvurucunun koğuş kalabalıklığı nedeniyle beton zemin üzerinde yattığına ilişkin iddia hakkında ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek

görülmemiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun 3 m² İle 4 m² Arasında Kişisel Yaşam Alanına Sahip Olduğu Dönem Yönünden

22. Başvurucu, 9/8/2016-23/9/2016 tarih aralığında 3,91 m² kişisel yaşam alanına sahip olmuştur (bkz. § 6).

23. Başvurucu, bu dönemde gün ışığı ve temiz havadan yararlanabileceği ve temel bireysel egzersiz için kullanabileceği havalandırma bahçesine gün ışığında sınırsız bir biçimde erişme imkânına sahiptir. Bu durum kişisel alan kısıtlılığının yol açtığı olumsuz etkiyi önemli ölçüde hafifletici bir faktör olarak dikkate alınmalıdır.

24. Kurum ve Bakanlığın sağladığı bilgi ve belgelerden hijyen ve sıhhi tesislerle ilgili bir sorunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca odaların ve sıhhi tesislerin temizliği, mevcut tuvalet ve lavabo sayısı, mahpusların bunları kullanmak için harcadıkları zamanın yetersiz olduğu tespit edilmemiştir. Odaların havalandırma bahçesine açılan bir kapısı, her bir birimin havalandırma ve ışık sağlayan birden fazla penceresi olduğu da anlaşılmıştır. Bu nedenle temizlik, havalandırma ve aydınlatma dâhil genel koşulların tutulma koşullarının standartlarına göre yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

25. Sonuç olarak tutulma koşullarının fiziksel ve ruhsal etkileri ayrı ayrı ve başvurucu üzerindeki toplu etkisi hesaba katılarak değerlendirildiğinde başvurucunun 3 m² ile 4 m² arasında kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönemdeki tutulma koşullarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebilmesi için aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Başvurucu 24/2/2021 tarihinde tahliye edildiğinden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 380.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu; maddi tazminata ilişkin herhangi bir bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Başvurucunun 3 m²den daha az kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönem yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Başvurucunun 3 m² ile 4 m² arasında kişisel yaşam alanına sahip olduğu dönem yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 380.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Düzce İnfaz Hâkimliğine (E.2019/238, K.2019/302) ve Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2019/339 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN EZGİN

B. No: 2019/10519 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10519

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN EZGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10519)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Hüseyin EZGİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; tutuklama ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutuklama ve adli kontrol tedbirine yönelik itirazları inceleyen ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması, tutukluluğa itirazların süresinde değerlendirilmemesi ve ceza infaz kurumunda avukatla görüşmelerin kayıt altına alınması ve haberleşme araçlarının kullanımının sınırlandırılmasına bağlı olarak tutukluluğa etkili itiraz edilememesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

3. Başvurucu 29/6/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu 29/6/2017 tarihinde kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan tutuklanması istemiyle İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Hâkimlik aynı tarihte başvurucunun isnat edilen suçtan tutuklanmasına karar vermiştir.

5. Başsavcılık 19/12/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme ile kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarından cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

6. İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 28/12/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiştir.

7. Mahkeme 19/7/2018 tarihli duruşmanın sonunda başvurucunun tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

8. Devam eden süreçte Mahkeme 15/11/2018 tarihinde delil durumuna bağlı olarak başvurucunun konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri altına alınmasına ve yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin devamına karar vermiştir.

9. Başvurucunun konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılması talebi Mahkemenin 19/2/2019 tarihli ara kararıyla reddedilmiştir.

10. Başvurucunun anılan karara itirazı ise İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/3/2019 tarihli ve kesin nitelikteki kararı ile reddedilmiştir.

11. Başvurucu itirazın reddine ilişkin kararı 21/3/2019 tarihinde öğrendiğini belirterek 5/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Yapılan yargılama sonunda Mahkeme 10/12/2019 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan 4 yıl 8 ay 20 gün olmak üzere hapis cezasına mahkûm edilmesine ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılıp yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının devamına karar vermiştir.

13. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi 8/5/2024 tarihinde başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet hükümlerinin kaldırılmasına ve isnat edilen suçlardan ayrı ayrı beraatine karar vermiştir.

14. Başsavcılık, bu karara karşı temyiz kanun yoluna müracaat etmiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan verilen beraat kararını onamış ve beraat kararı 4/11/2024 tarihinde kesinleşmiştir. Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan verilen beraat kararı ise bozulmuş olup inceleme tarihi itibarıyla belirtilen suçtan yargılama devam etmektedir.

15. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutukluluğa İlişkin İddialar

16. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verilmesi, makul olmayan bir süre boyunca tutuklu kalması, tutukluluğa itirazlarının süresinde değerlendirilmemesi, tutuklama tedbirine yönelik itirazları inceleyen ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması ve ceza infaz kurumunda avukatla görüşmelerin teknik araçlarla kayda alınıp haberleşme araçlarının kullanımının sınırlandırılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında

incelenmesi gerekir.

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

19. Başvurunun süresinde yapılmış olması, her aşamada dikkate alınması gereken usule ilişkin ön şartlardan biridir (Yasin Yaman [1. B.], B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 18).

20. Suç isnadına bağlı özgürlükten yoksun bırakılma hâllerinde, yargılama merciince hüküm verilmeden önce tutukluluk hâli sona eren bir kişinin en geç tahliye edildiği tarihten itibaren otuz günlük yasal süresi içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak tutuklulukla ilgili şikâyetlerini ileri sürmesi gerekmektedir (Cüneyt Kartal [2. B.], B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 22).

21. Somut olayda 19/7/2018 tarihinde tahliye edilen başvurucunun, inceleme konusu iddialar açısından en geç müdahalenin sona erdiği tahliye tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken 5/4/2019 tarihinde başvuruda bulunduğu anlaşılmış olup bireysel başvuru için öngörülen otuz günlük sürenin geçtiği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adli Kontrol Tedbirine Yönelik İtirazları İnceleyen Ağır Ceza Mahkemelerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

23. Başvurucu; adli kontrol tedbirine yönelik itirazlarını inceleyen ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmadığını ve bu tedbire etkili bir şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde, kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçe ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir [1. B.], B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

25. Somut olayda başvurucu, başvuru formları ve eklerinde, inceleme konusu ihlal iddiasına dair hiçbir belirleyici ya da ayırt edici ifade kullanmamış; iddiasını herhangi bir olgu veya olay belirtmeksizin soyut olarak dile getirmiştir. Dolayısıyla başvurucunun ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaylara ilişkin iddialarını kanıtlama ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmediği anlaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Konutu Terk Etmeme Şeklindeki Adli Kontrol Tedbirinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

27. Başvurucu, mevcut delil durumu dikkate alınarak İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/7/2018 tarihli kararıyla yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması suretiyle tahliye edildiğini ancak değişen mahkeme heyetinin 15/11/2018 tarihli duruşmanın sonunda konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol tedbiri uygulanmasına ve yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin devamına karar verdiğini belirtmiştir. Başvurucu, tahliye edildiği andaki delil durumunda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen verilen konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olduğunu ve bu tedbir nedeniyle lisansüstü eğitimine devam edemediğini ifade ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, eğitim hakkının ve seyahat hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ilgili Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak değerlendirmenin bu içtihat doğrultusunda yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

29. Başvurucunun şikâyetinin özü, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

30. 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (l) bendinde, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır.

31. Somut olayda başvurucunun hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanmış olup başvurucu isnat edilen bu suçtan beraat etmiş ve beraat kararı kesinleşmiştir. Başvurucu, mezkûr beraat kararına istinaden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Bahsi geçen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı görülmektedir.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Avukatla görüşmelerin kayıt altına alınması ve haberleşme araçlarının kullanımının sınırlandırılmasına bağlı olarak tutukluluğa etkili itiraz edilememesi dolayısıyla kişi hürriyeti

ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluğa itirazların süresinde değerlendirilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutuklama tedbirine yönelik itirazları inceleyen ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Adli kontrol tedbirine yönelik itirazları inceleyen ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.G.

B. No: 2019/35713 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35713

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35713)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportörler : Hüseyin Ozan ADIYAMAN Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : B.G.

Vekili : Av. Bilal KOLBÜKEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltında tutulan şüphelinin fiziksel ve sözlü saldırıya uğraması, belli şekilde ifade vermeye zorlanması ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle kötü muamele yasağının, gözaltı, tutuklama ve tutukluluk süreci nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, darbe teşebbüsünün gerçekleştiği 15/7/2016 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığında (İstihbarat Dairesi Başkanlığı) bilgisayar mühendisi olarak görev yapmaktadır. Çalıştığı kurumda 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçunu işlediği iddiasıyla sevk edildiği Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) 23/7/2016 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Hâkimliğin kararında başvurucunun anılan suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe sebepleri olduğu açıklanmıştır.

6. Başvurucunun, gözaltında tutulduğu süreçte hakkında düzenlenen 17/7/2016, 20/7/2016 (saat 12.55), 21/7/2016, 22/7/2016 tarihli genel adli muayene raporlarında ve düzenlendiği tarihle ilgili bilgi bulunmayan birbirinden farklı üç genel adli muayene raporunda vücudunda darp ve cebir izi bulunmadığının; 20/7/2016 tarihinde saat 15.44'te düzenlenen genel adli muayene raporunda ise şikâyetinin olmadığının, sırtında minimal hiperemik olduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu 22/7/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) müdafi huzurunda alınan ifadesinde hakkındaki suçlamayı kabul etmediğini belirtmiş, gözaltında kolluk görevlilerinin kötü muamele niteliğindeki eylemlerine uğradığına dair bir açıklamada bulunmamıştır.

8. Başvurucu; tutuklanması istemiyle sevk edildiği Hâkimlikteki sorgusunda kod adı kullanmadığını, aleyhine verilen ifadeleri kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucunun sorgusunda kötü muameleye uğradığına dair bir açıklamada bulunduğu tespit edilememiştir.

9. Başvurucu, müdafi ile birlikte Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde 1/2/2017 tarihinde verdiği ifadesinde etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak istediğini açıklayarak Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasıyla (FETÖ/PDY) olan ilişkisini kabul etmiş; bu kapsamda kod adı kullandığını, telefonuna ByLock ve Eagle programlarını kurduğunu ve kullandığını, 15 Temmuz tarihinde Tango görünümlü Eagle programı üzerinden darbe teşebbüsüne katılan kişilerle görüştüğünü ancak bu kişilerin isteklerini yerine getirmediğini, zaman kazanmak amacıyla bu kişilerle yazıştığını ifade etmiştir.

10. Başvurucu; Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutukluluk hâlini değerlendirdiği 2018/3842 D.İş. sayılı sorgusunda önceki savunmalarını kabul etmediğini, aç ve susuz bırakıldığını ve ağır işkence gördüğünü belirtmiştir.

11. Başsavcılık 23/9/2018 tarihli iddianameyle başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, silahlı terör örgütüne üye olma, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askerî casusluk amacıyla temin etme suçlarından cezalandırılmasını talep etmiştir. Bu iddianameyle açılan ceza davası Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmüştür.

12. Mahkeme, yargılamanın 10/1/2019 tarihli dördüncü celsesinde başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucu; savunmasında, gözaltında tutulduğu İstihbarat Dairesi Başkanlığında kolluk görevlilerinin kötü muamele niteliğindeki eylemlerine maruz kaldığını ileri sürerek kamera kaydı yapılmayan kapalı garajın alt katına götürüldüğünü, otuz kırk kişinin yumruk ve tekme atarak kendisini darbettiğini, yere yatırdığını ve ayaklarıyla kafasına bastığını, yüzüstü yere yatırıp ellerini ve ayaklarını birbirine bağladığını, gözlerine

siyah bir bez bağlayarak kendisini yerde sürüklediğini, orada bulunan kolluk görevlilerinin "Başkanım" diye hitap ettiği bir kişinin tabancanın namlusuyla başına vurduğunu belirtmiştir. Bilgisayar, telefon ve mail adresine ait şifrelerin zorla alınmasından sonra bodrum katta bulunan bir banyoya götürüldüğünü açıklayan başvurucu; gözü bağlı ve elleri arkasından kelepçeli olarak bir buçuk gün kadar bekletildiğini, yemek ve su ihtiyacının da karşılanmadığını ileri sürmüştür. İsteneni yapmaması hâlinde öldürülmekle tehdit edildiğini, bir süre sonra götürüldüğü spor salonunda da gözleri bağlı, elleri arkadan plastik kelepçeli olarak iki buçuk gün kadar ayakta tutulduğunu, su ve yemek ihtiyacının karşılanmadığını, kolluk görevlileri tarafından darbedildiğini söylemiştir. Ayrıca spor salonunda tutulurken kolluk görevlilerinin ilaçlı su ile ayranı zorla içirdikleri ve yemeği zorla yedirdikleri, bundan dolayı doğru düşünemediğini, Başsavcılıkta verdiği beyanda belirttiği kötü muameleye ilişkin açıklamalarının tutanağa geçirilmediğini de ileri sürmüştür. Ayrıca 2017 yılının başında içinde bulunduğu ruhsal çöküntü hâli devam ederken ailesi ile tehdit edildiğini ve istenen belgeleri bu durumun etkisiyle okumadan imzaladığını ifade etmiştir.

13. Mahkeme 5/9/2019 tarihli ara kararıyla diğer sanıklarla birlikte başvurucunun tahliye taleplerini reddetmiş ve tutukluluk hâllerinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz da Ankara 23. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/10/2019 tarihli ve 2019/408 D.İş. sayılı kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Ret kararı başvurucuya 15/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Anılan kararın gerekçesi şu şekildedir:

"Sanıklara isnat edilen suçun vasıf ve mahiyeti, suçun işlendiği hususunda kuvvetli suç şüphesi sebeplerinin varlığı, suç için yasada öngörülen cezanın alt ve üst haddi, atılı suçun tutuklama nedeni sayılan CMK 100/3-a maddesindeki katalog suçlardan olması, adli kontrolün bu aşamada yetersiz olacağı [anlaşılmıştır.]"

14. Başvurucu 31/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Bireysel başvuruda bulunulduktan sonra Mahkeme 18/1/2021 tarihli celsede başvurucunun anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçundan müebbet, gizli kalması gereken belgeleri açıklama suçundan ise 25 yıl hapis cezasıyla mahkûmiyetine hükmetmiştir. Mahkeme mahkûmiyet kararının gerekçesinde özetle başvurucunun FETÖ/PDY içinde bulunduğunun kendisinin ve diğer sanıkların beyanlarıyla sabit olmasına, ByLock kullanıcısı olduğunun tespit edilmesine, darbe teşebbüsünün gerçekleştiği gece kendisi gibi örgüt yapılanması içinde yer alan kişilerle gizli bir haberleşme programı üzerinden darbe girişimine iştirak ettiklerini gösteren yazışmalarına dayanmıştır. Kararda başvurucunun diğer sanıklarla birlikte BACKBONE (omurga güvenlik duvarı) adlı sistemin bir yedeğini kendi kurdukları gizli sistemde tuttuklarına da vurgu yapmıştır. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısımları özetle şöyledir:

"... Sanık İDB'de bilgisayar mühendisi olarak çalışmıştır.

Dosya arasında bulunan 9920 ID nolu bylock çözüm tutanağının incelenmesinde; kullanıcı adının bg, adının bg olduğu, 506 665 [...] nolu telefonda bu bylock programını kullandığı, [B.A. ve A.G.nin] arkadaş olarak bulunduğu, kendisine isim verenlerin [B.] Başkan, B Başkan ve bg olarak isim verildiği ...

Sanık [H.T.nin] telefonunda ele geçirilen yazışmalarda bg kodu olarak yazan kişinin [B.G.] olduğu; gerek bu yazışmalarda gerekse [H.T.nin] mahkememizce esas alınan ilk savunmasında bu kişinin [B.G.] ve kod adının Levent olduğunu belirtmesi ile ortaya çıkmıştır. ...

(...)

Sanık 01.02.2017 tarihli müdafi huzurunda verdiği savunmasında, üniversiteyi okurken üçüncü sınıfta Fetö ile tanıştığını, evlere gitmeye başladığını, dördüncü sınıfta bu evde ücretsiz olarak kaldığını, kendisine Java ve veri tabanı kursu verildiğini, kariyer.net isimli internet sitesine CV bıraktığını, kendisinin İDB'den çağrıldığını, burada [A.G.] ile samimi olduğunu, ilerleyen süreçte, [A.G., B.A. ve H.T.nin] kendisinden sisteme takılmadan verileri yedeklemek için gerekli network ayarlamasının yapılmasını istediğini, 2014 yılının Haziran ayında eski sistem odasına [H.T.nin] ayarladığı bir sunucuya gerekli sistemi kurduğunu, bundaki amacın log kayıtları düşmeden İDB'ye ait olan konteyner denilen mobil yedek sistem odasını önemli görülen verile[rin] silinmeye karşı yedeklenmesi olduğunu, İDB'de çalışan mühendis grubunun belli bir abisinin olmadığını, [A.G.nin] grubu yönlendirdiğini, eagle programı içerisinde bulunan gruba Akif kod isimli şahsın [B.A.] tarafından eklenip çıkartıldığını, bu şahsın zaman zaman sorular sorduğunu, ... 15 temmuz gecesinde kendisinin İDB'de görevli olduğunu, yeni alınması düşünülen ürünlere ilişkin demo çalışmasının yapılacağını, bu nedenle [F., İ., N.] komiserler ve [N. ve İ.A.] ile birlikte kaldıklarını, o gece 21.00 sıralarında yemeğe gittiklerini, yemekteyken uçak seslerini duyduklarını, [F.] Komisere darbe oluyor diye telefon geldiğini, kalkıp iş yerine gittiklerini, buradan darbeyi takip ettiklerini, [H.T.nin] telefonunda ele geçirilen yazışmalarda BT isimli grubun Bilgi Teknolojilerinin kısaltılması olduğunu, BTX isimli grubunun BT grubunun bir alt grubu olduğunu, eagle üzerinden kurulduğunu, gruptaki bg isimli kişinin kendisi olduğunu, kod adının Levent olduğunu, Yavuz kodun [Y.Z.S.], Sabri Kodun [E.L.], BKR isimli kişinin [B.A.], Ömer kodun [A.Ö.Ö.], Namık kodun [N.Ş.M.], ... olduğunu belirtmiştir. Yemek sırasında Akif kod isimli şahsın mesaj attığını, darbe olduğunu öğrendiğini, [B.A.nın] kendisinden network bağlantılarının kesilmesini istediğini belirtmiştir. Sanığın belirttiği konuşmalar 69 ile 104. sayfalar arasında bulunmaktadır. Sanığın burada 'beklemedeyiz abi, sil dediğiniz anda sileriz, ayarları geri getiremeyecek şekilde sileceğim, yedeğini aldık biz, sonra kapatma işi zaman alır, seript hazırlamak lazım, ben çıktıktan sonra durmasını sağlayabilirim, buradan direk mi kapatayım, zamanlı mı, basıyorum son karar mı, ne kadar süre vereyim, içerdeyim, arkalarda dışarıda ne oluyor, ben bastım ama kapandı mı kapanmadı mı bilmiyorum' diye cevap verdiği, [H.] isimli kullanıcının 'iki cihazı da kapattıysan sen kendini koru' diye cevap verdiği görülmüştür. Sanık bu yazışmalarla ilgili BACKBONE denen cihazın haberleşme ağının omurgası olduğunu, bunun kapatılması halinde tüm Türkiye'deki emniyet istihbaratının sistemlerine erişiminin engellenmesi demek olduğunu, bunun düzeltilmesinin bir ay süreceğini, Türkiye'ye maddi zararın ölçülemeyeceğini, bir ay süre ile emniyet istihbaratının elinin kolunun bağlanması demek olduğunu, bu sistemi geri getiremeyecek şekilde uçurabilecek tek kişinin kendisi olduğunu, yazışmalarda kendisinden sistemin kapatılmasının istenildiğini, kendisinin de konuşmalar yaparak zaman kazanmaya çalıştığını, kuruma zarar vermemeye çalıştığını belirtmiştir. BACKBONE (omurga güvenlik duvarı)'nin kapatılması halinde Türkiye'de tam anlamıyla İstihbarat zafiyeti doğmasına sebep olacaktır. BTX konuşmaları nazara alındığında bu sistemi yeniden kuracak kişiler dosyamızda bulunan mühendislerdir. Çünkü askeri ve siyasal casusluk kısmında ayrıntıları açıklandığı üzere sistemin bir yedeği sanıkların kurduğu gizli sistemde tutulmaktadır. Sanık [H.nin] bahsinde açıklandığı üzere sanık Haşim'in telefonunda tespit edilen konuşmaların incelenmesinde; 15 Temmuz 2016 günü İDB'ye gelmekle ilgili konuşmaların olduğu, aynı gün saat 21:56'da Akif isimli kullanıcının 'Abiler dalga başladı, bizim yildiz bilgi islemi korumamiz lazim, adamlarin verileri vs silmelerini engellememiz lazim, herkes teyekkuzda olsun hatta abiler daireye doğru

gidebilir, her türlü riski alıp daireyi korumamız lazım' dediği, [B.] isimli kullanıcının 'Abi bizde geçelim mi [H.] abi ile, Levent Network bağlantılarını kessin sistem odasının' dediği, Akif isimli kullanıcının 'Geçin abi, oralar da olun bize iş düşebilir' dediği, sanık [H.nin] 'Tamam abi biz de çıkalım mı?' diye sorduğu, [B.nin] 'Tamam yukarıda sordum', [O.] isimli kullanıcının 'Ben de çıkıyorum, yakınlarda olurum, abdestli ciktim' dediği, [H.nin] '[N.] da hazırda beklesin' dediği, BG isimli kullanıcının 'Şimdi yemekteyiz abi, [f.] haber aldı geliyoruz' dediği, [H.nin] bu konuşmada İKK'da ki makinelerin korunması, BACKBONE'un kapatılacak durumda olması, teradata bağlantılarının da özellikle kapanmalı şeklinde konuşmaların bulunduğu görülmüştür. Bu konuşmalar mesajların tespit edildiği tutanağın 70 ve 91. Sayfaları arasında bulunmaktadır. Sanık [H.] ve aşağıda belirtilecek sanıkların burada İDB'nin ele geçirilmesi ile ilgili neler yapılması gerektiği ile ilgili konuşmaları yaptıkları görülmektedir. Bu durumda mahkememizin kabulünün doğru olduğunu ortaya koymuştur. BTx konuşmalarının 81. Sayfasında sanık [B.nin] diğer sanık [H.T.] ve intihar eden [B.A.ya] 'Bekir abi, Hayrettin abi, girebilirsiniz aslında, şu an kapı panik biz yürüyerek girdik kimse sormadı' şeklinde mesaj yazdığı ve onların İDB ye nasıl girecekleri hususunda yol gösterdiği görülmektedir.

(...)

Sanığın savunması, bylock tutanağı, BT ve BTX teki konuşmaları, bunlarla uyumlu yukarıda bahsi geçen [H.T. ve M.K.nin] yine müdafi huzurundaki verdiği savunmaları nazara alındığında sanığın önceden planlanan çalışma nedeniyle İDB'de 15 Temmuz gecesinde görevli olduğu, darbe başladıktan sonra örgüt tarafından verilen emir gereğince İstihbarat Daire Başkanlığının sistemini çökertmeye çalıştığı anlaşılmıştır. BTx grubunda bulunan yazışmalara bakıldığında; Sayfa 62-73 sayfalar arasında Akif kod [M.K.nin] akşam için İDB de birilerinin kalması yönünde talimatı ve bunun nasıl yapılacağı hususunda konuşmalar yaptığı görülmektedir. Ayrıca grupta 'Network un kapatılması için Levent ya da [N.] kapatacak durumda ol' şeklinde mesaj gelmiştir. Burada grupta bulunan Namık kod [N.Ş.M.dir]. Diğer Levent kod ise [B.G.dir]. BTX grubundaki konuşmalar nazara alındığında hafta sonu için İDB de birilerinin kalması gerektiği ısrarla belirtilmektedir. Bunun için planlar bile yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar normal fazla çalışma için kalınmış olsa bile bunun örgütün direktifi ile kuruma başka bir neden ileri sürülerek fazla mesaiye kalındığı mahkememizce kabul edilmiştir. Gruptaki yazışmalar mahkememizin kabulünü doğrulamaktadır. Tanık [F.nin] beyanı nazara alındığında sistemin yedeklerinin kapatıldığı anlaşılmaktadır. Darbenin öğrenilmesi sonrasında tanık [F.] ve yanındakiler İDB ye gelmişler ve sanık [B.] bilgisayarının başına geçmiştir. Bu nedenlerle sanığın aldığı talimat doğrultusunda İDB nin sistemini çökertmeye çalıştığı ancak bunda başarılı olmadığı anlaşılmıştır. ..."

16. Öte yandan başvurucu, Başsavcılığa hitaben yazdığı 11/1/2021 tarihli dilekçe ile açık kimlik bilgilerini verdiği kolluk görevlileri ve hekimler hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.

17. Başvurucu anılan dilekçede diğer hususların yanında İstihbarat Dairesi Başkanlığında hukuka aykırı şekilde gözaltına alındığını, İstihbarat Dairesi Başkanlığında gözaltında bulunduğu süre içinde otuz kırk kişinin fiziksel saldırısına uğradığını, ellerinin ve ayaklarının arkadan bağlandığını, Başkanlığın bodrum katında soğuk, ıslak ve karanlık bir yerde üç gün boyunca aç, susuz ve uykusuz, elleri arkadan kelepçeli ve gözleri bağlı olarak bekletildiğini, bu süre boyunca kolluk görevlilerinin hakaret ve tehdit niteliğindeki söylemlerine maruz kaldığını, silahın namlusuyla başına defalarca vurulduğunu ileri

sürmüştür. Ayrıca gözaltına alındığının ailesi ve avukatına bildirilmediğinden yakınmış, maruz kaldığı kötü muamele iddialarını sanığı olduğu davada ifade etmesine rağmen sorumlular hakkında herhangi bir işlem yapılmadığını iddia etmiştir. Kötü muamelenin gerçekleştiğine dair görüntü kayıtlarının yargılama makamlarından gizlendiğini ileri süren başvurucu, gözaltında bulunduğu sırada yasak sorgu yöntemleri kullanılarak ifade vermeye zorlandığından, gözaltında bulunduğu süre boyunca vücudunda yaralanmasına dair izlerin bulunmasına karşın adli raporların sahte ve gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğinden ve gözaltına alındığının ailesi ve avukatına bildirilmediğinden de yakınmıştır. Öte yandan tutuklanmasından sonra kolluk görevlilerinin ceza infaz kurumundan kendisini çıkararak zorla yeniden beyanda bulunmaya zorladıklarını, hukuka aykırı şekilde gözaltına alınan kardeşine zarar vereceklerini söyleyerek onu ifade vermek zorunda bıraktıklarını ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun şikâyetleri hakkında başlatılan soruşturmada Başsavcılık, Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet Müdürlüğü) hitaben yazdığı 2/3/2021 tarihli yazı ile şikâyete konu iddiaların araştırılmasını istemiştir. Emniyet Müdürlüğünün 8/3/2021 tarihli cevabında başvurucunun 17/7/2016-23/7/2016 tarihleri arasında gözaltında kaldığı sürede her bir gün için doktor raporlarının aldırıldığı ve bu raporlara göre başvurucunun vücudunda darp ve cebir izine rastlanmadığı ifade edilmiştir.

19. Başsavcılık 24/3/2021 tarihinde şüpheli kamu görevlileri hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Başsavcılık; kararında başvurucunun soruşturmaya konu olayların üzerinden yaklaşık dört buçuk yıl gibi uzunca bir sürenin geçmesinden sonra şikâyetçi olduğuna vurgu yapmıştır. Bununla birlikte Başsavcılık soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgelere göre başvurucunun iddialarının doğrulanamadığını değerlendirmiştir. Başsavcılığın değerlendirmeleri şu şekildedir:

"Yapılan soruşturma sırasında Ankara İl Emniyet Müdürlüğünce yazılan 08/03/2021 tarihli yazıda; 15/07/2016 günü FETÖ/PDY silahlı terör örgütünce gerçekleştirilen darbe teşebbüsü esanasında İstihbarat Daire Başkanlığını ele geçirmeye çalışan mensuplarının gözaltına alındığı, bu kapsamda müştekinin de 17/07/2016 tarihinde gözaltına alındığı ve tutuklandığı tarih olan 23/07/2016 tarihine kadar gözaltında kaldığı, bu süreçte tüm günlere ilişkin doktor raporlarının aldırıldığı, aldırılan doktor raporlarında müştekide herhangi bir darp-cebir izinin bulunmadığının tespit edildiği, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyelerinin kamu kurum ve kuruluşlarını itibarsızlaştırmak, kamu görevlilerini hedef göstermek ve kamuoyunda olumsuz gündem oluşturabilmek için asılsız iddialar ortaya attıklarının, bu şekilde terörle mücadelede görevli kamu görevlilerinin açık kimliklerinin deşifre edilmesini ve sonrasında hedef göstermeyi planladıkları hususlarının bildirildiği,

Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelere göre; şikayetçinin iddialarını doğrular nitelikte kamu davası açılmasını haklı gösterecek ve yeterli şüphe oluşturacak nitelikte somut delil elde edilemediği, öte yandan müştekinin iddia ettiği olaylar üzerinden yaklaşık 4,5 yıl gibi uzunca bir sürenin geçtiği ve bu süre zarfında herhangi bir şikayet müracaatının da bulunmadığı, ayrıca müştekinin arama ve el koyma işlemlerinin usulsüz olduğuna, yasak sorgu yöntemlerinin kullanılması nedeniyle soruşturmadaki ifadesinin hükme esas alınmaması gerektiğine yönelen iddialarını savunma hakkı kapsamında hakkında davanın açıldığı Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinde hem de istinaf-temyiz süreçlerinde ileri sürebileceği, bahse konu olayların müştekinin soyut iddiaları dışında kamu davası açılmasını haklı gösterecek somut, inandırıcı ve yeterli herhangi bir delille desteklenmediği [anlaşılmıştır]."

20. Başvurucu vekili, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde benzer iddialarını tekrarlayan başvurucu vekili kararın soruşturma kapsamında toplanması gereken deliller elde edilmeden alındığını ileri sürmüştür. Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği kovuşturmaya yer olmadığı kararındaki gerekçeyi yerinde görerek itirazın reddine karar vermiştir. Ret kararı başvurucu vekiline 31/8/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu vekili 23/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Konu ve kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2021/38424 numaralı başvurunun 2019/35713 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu 31/10/2019 tarihli bireysel başvuru formunda; İstihbarat Dairesi Başkanlığında gözaltına alınırken otuz kırk kişinin fiziksel saldırısına maruz kaldığını, ellerinin ve ayaklarının arkasında birbirine bağlandığını belirtmiştir. Bununla birlikte Başkanlığın bodrum katında soğuk, ıslak ve karanlık bir yerde üç gün boyunca aç, susuz ve uykusuz, elleri arkadan kelepçeli ve gözleri bağlı olarak bekletildiğini, bu süre boyunca kolluk görevlilerinin hakaret ve tehdit niteliğindeki söylemlerine maruz kaldığını, silahın namlusuyla başına defalarca vurulduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca gözaltına alındığının ailesi ve avukatına bildirilmediğinden yakınmış ve maruz kaldığı kötü muamele iddialarını sanığı olduğu davanın 23/5/2018 ve 7/1/2019-11/1/2019 tarihli celselerinde ifade etmesine rağmen sorumlular hakkında herhangi bir işlem yapılmadığını açıklamış ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu 23/9/2021 tarihli bireysel başvuru formunda ise gözaltında bulunduğu sırada yasak sorgu yöntemleri kullanılarak ifade vermeye zorlandığını, gözaltında bulunduğu süre boyunca vücudunda yaralanmasına dair izlerin bulunmasına karşın adli raporların sahte ve gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğini belirtmiş; gözaltına alındığının ailesi ve avukatına bildirilmediğinden yakınmıştır. İstihbarat Dairesi Başkanlığında kolluk görevlilerinin kendisini yere yatırdıklarını, tekme ile kafasına vurduklarını ve kafasına bastıklarını, kendisini yüzüstü yatırıp ellerini ve ayaklarını arkasından birbirine bağladıklarını, gözlerini siyah bir bezle bağlayarak kendisini yerde sürüklediklerini, gözlerinin üç dört gün boyunca bağlı kalması nedeniyle burnunun üzerinde yara oluştuğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte "Başkanım" diye hitap ettikleri bir kişinin silahın namlu kısmıyla kafasına vurduğunu, kendisini tehdit ettiğini beyan etmiştir. Bulunduğu binanın bodrum katındaki banyoya götürüldüğünü, burada bir buçuk gün boyunca gözü bağlı, ters kelepçeli ve çıplak olarak ayakta bekletildiğini, yine götürüldüğü

spor salonunda yaklaşık üç gün boyunca gözleri bağlı ve elleri arkadan plastik kelepçeli olarak tutulduğunu ve plastik kelepçelerin bileklerini kestiğini, burada çıplak bırakıldığını, copla dövüldüğünü, gözaltında tutulduğu süre boyunca kolluk görevlilerinin hakaret ve tehdit niteliğindeki söylemlerine maruz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca kolluk görevlilerinin gözaltında uzun süre su ve yemek vermediklerini, buna bağlı yorgunluk nedeniyle yerde oturduğu sırada tekme ile vurarak sağ omzundan yaralanmasına neden olduklarını, bir müddet sonra kabul etmemesine karşın yemek yemeye zorladıklarını, yemeği yedikten üç dört saat sonra uyuşukluk hissettiğini, uyku ile uyanıklık arasında kaldığını, düşünemediğini ve kontrolünü kaybettiğini, yemekle kendisine ilaç verdiklerini anladığını ileri sürmüştür. Öte yandan tutuklanmasından sonra kolluk görevlilerinin kendisini ceza infaz kurumundan çıkararak yeniden beyanda bulunmaya zorladıklarını, hukuka aykırı şekilde gözaltına aldıkları kardeşine zarar vereceklerini söyleyerek ifade vermek zorunda bıraktıklarını ifade etmiştir. Başvuru konusu kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak etkili bir soruşturma yapılmadığını, İstihbarat Dairesi Başkanlığındaki kamera kayıtları temin edilmeden, kötü muamelede bulunduğu iddia olunan kolluk görevlileri tarafından hazırlanan belgelere dayanılarak burada bulunan diğer kişilerin kötü muamele iddialarını doğrulayan tanık beyanları, kamera görüntülerinin yargılama makamına sunulamadığı ve resmî belgelerin sahte olarak düzenlendiği görmezden gelinerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini belirtmiş ve açıklanan nedenlerle kötü muamele yasağının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. Bakanlık görüşünde; başvurucunun özen yükümlülüğüne uygun davranmayarak olayların üzerinden yaklaşık dört buçuk yıl geçtikten sonra savcılığa şikâyette bulunduğu, Başsavcılığın başvurucunun şikâyet ettiği hususlara ilişkin delilleri topladığı ve bu kapsamda soruşturma konusu iddiaları değerlendirdiği belirtilmiştir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamakla birlikte somut bir açıklama yapmadan darbe teşebbüsünün bastırılmasında görev alan doktorların baskı altında olduklarını beyan ettikleri belgelerin bulunduğunu ve bu belgelerin elde edilerek gönderileceğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Başvuru, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

29. Kötü muameleye maruz kalmaları nedeniyle mağdur olduklarını ileri süren kişiler; ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar hariç olmak üzere kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceğini gösteren emare ve delilleri -haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece- zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar, kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan ve dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek mümkün değildir (Beyza Metin [1. B.], B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45-47).

30. Somut olayda 17/7/2016-23/7/2016 tarihleri arasında gözaltında tutulan başvurucu

hakkında sekiz ayrı genel adli muayene raporu düzenlenmiştir. Bu raporlardan yedisinde başvurucunun vücudunda darp ve cebir izinin bulunmadığı tespit edilmiş; 20/7/2016 tarihinde saat 15.44'te düzenlenen raporda ise sırtta minimal hiperamik (kızarıklık) olduğu belirlenmiştir.

31. Her ne kadar 20/7/2016 tarihinde saat 15.44'te düzenlenen raporda başvurucunun sırtında minimal kızarıklık tespit edilmiş ise de bu bulgu maruz kalındığı iddia edilen kötü muamele iddiasını doğrulayabilecek nitelikte değildir. Bununla birlikte başvurucu, maruz kaldığı muamelenin doktorlar tarafından bilinmesine karşın raporlara geçirilmediğini belirtmekte ise de kötü muamele iddialarını destekleyen bir bulgu ortaya koyamamıştır. Ayrıca dosya kapsamında başvurucunun sözlü şiddet iddialarını destekleyen bir veri de bulunmamaktadır.

32. Öte yandan başvurucunun 22/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta, 23/7/2016 tarihinde Hâkimlikteki sorgusunda ve tutuklanmasından yaklaşık beş ay sonra 1/2/2017 tarihinde Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde müdafi huzurundaki ifadelerinde, gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına dair bir beyan ya da iması bulunmamaktadır. Başvurucu, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2018/3842 D.İş. sayılı sorgusunda aç ve susuz bırakıldığını ve ağır işkenceye maruz kaldığını ileri sürmüş ise de herhangi bir açıklama yapmamıştır. Başvurucu, ilk kez yargılamanın 10/1/2019 tarihli celsesinde maruz kaldığını iddia ettiği kötü muamele niteliğindeki eylemlerle ilgili açıklama yapmıştır.

33. Buna göre başvurucu, gözaltında kötü muameleye maruz kaldığı iddiasını ilk kez gözaltı hâlinin sona ermesinden 2 yıl 5 ay 17 gün sonra yargılandığı Mahkemede; 4 yıl 5 ay 14 gün sonra da Başsavcılıkta dile getirmiştir. Dolayısıyla başvurucu, kötü muamele iddialarıyla ilgili olayların ortaya çıkarılması için üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Nitekim aradan geçen süre nedeniyle soruşturmada yeniden doktor raporu alınması ve güvenlik kamerası kayıtlarının temin edilmesi mümkün olmamıştır.

34. Tüm bu tespitlere göre başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir bir iddia ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuka Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu; gözaltı kararı ve gözaltı sebebi bulunmamasına rağmen görev yaptığı İstihbarat Dairesi Başkanlığında zorla tutulduğunu, gözaltına alınmasına ilişkin evrakın sonradan gerçeğe aykırı şekilde düzenlendiğini, gözaltının uzatılmasına dair herhangi bir karar olmadan kanundaki azami süre aşılarak altı gün boyunca gözaltında tutulduğunu, gözaltında tutulduğu süre boyunca ailesi ve avukatı ile görüşme, tutulma sebebini öğrenme ve gözaltı kararına itiraz etme haklarının kullandırılmadığını ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

37. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf

yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya [2. B.], B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal [1. B.], B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-38).

38. Başvurucu ayrıca gözaltında tutulduğu süre boyunca ailesi ve avukatı ile görüşme, tutulma sebebini öğrenme ve gözaltı kararına itiraz etme haklarının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde kanuni hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlanma isteği yerine getirilmeden tutuklanan; (g) bendinde yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan; (k) bendinde ise yakalama işlemine karşı Kanun'da öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan kişilerin tazminat isteyebileceği öngörülmüştür (benzer yönde bkz. Deniz Özfırat [2. B.], B. No: 2013/7929, 1/12/2015, § 53; Mehmet Bilal Çolak [2. B.], B. No: 2017/25971, 30/10/2018, § 87; Mehmet Sedek Zengin [GK], B. No: 2015/819, 22/11/2018, § 53; Adem Gedik [1. B.], B. No: 2013/2950, 14/10/2015, § 37; Yaşar Saçlı [1. B.], B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 35-40). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu, tutukluluk hâlinin devamına dair kararlarda bir tutuklama nedenine dayanılmadığını, kararların gerekçesiz olduğunu, tutukluluğun devamına dair kararların gerekçelerinde kanuni terimlerin soyut şekilde tekrar edildiğini, tutukluluk hâlinin makul süreyi aştığını, tutuklu olduğu süre boyunca 24/5/2018-7/1/2019 tarihleri arasında yaklaşık yedi buçuk ay boyunca tutukluluk hâlinin devam edip etmemesi hususunda bir değerlendirme yapılmadığını, hukuka aykırı şekilde elde edilen maddi deliller ve işkence altında verildiği açıklanan beyanlara dayanılarak defalarca tutukluluk hâlinin devamına karar verildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

41. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

42. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak [2. B.], B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek [1. B.], B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet

Kubilay Tezcan [2. B.], B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 18/1/2021 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluğun Devamı Kararlarının Tebliğ Edilmediğine ve Tutukluluğa İtirazların Geç İncelendiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu; tutukluluğun devamı kararlarının kendisine tebliğ edilmediğini, tutukluluk hâlinin devamı kararına karşı yaptığı itirazların uzun süre incelenmediğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

45. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre suç isnadına bağlı olarak tutuklanan kişilerin tutukluluğun devamına yönelik bir kısım kararın tebliğ edilmediği, tutukluluk hâlinin devamı kararına karşı yapılan itirazların uzun süre incelenmediği iddialarının başvurucunun tahliyesine ya da mahkûmiyetine karar verilmesi hâlinde asıl davanın sonuçlanmasını beklemeden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi hükümlerine göre tazminat talep etmesi mümkündür (Özgür Arıbaş [1. B.], B. No: 2015/2394, 31/10/2018, §§ 55-61; Oktay Şener [1. B.], B. No: 2020/9407, 3/3/2022, §§ 81-84; Hüseyin Ekinci (2) [1. B.], B. No: 2017/29200, 9/1/2020, §§ 51, 52; Emre Altındağ [1. B.], B. No: 2017/7726, 10/3/2021, §§ 98-101; B.K. [1. B.], B. No: 2018/2111, 8/7/2020, §§ 46-50; Mustafa Cengiz [2. B.], B. No: 2016/77983, 3/11/2020, §§ 73, 74; Abdurrahim Özkan [1. B.], B. No: 2017/25586, 18/4/2018, § 85; Mehmet Aslan [1. B.], B. No: 2018/14190, 8/9/2020, § 36). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Duruşma Açılmadan Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

47. Başvurucu; hâkimlik ya da mahkeme huzurunda hazır edilmeden tutukluluk hâlinin devamına karar verildiğini, başvuru tarihi itibarıyla kırk aydır tutuklu olmasına karşın tutukluluk hâlinin devamına karar verilen duruşmalardan sadece sekizinde hazır bulunduğunu ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

48. Anayasa Mahkemesi, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla kişi hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu kabul etmiştir (Salih Sönmez [2. B.], B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 166-177). Somut olayda başvurucunun bu kapsamdaki şikâyeti bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

50. Başvurucu, dosyada gizlilik kararı olduğu için tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz etme hakkını kullanamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

51. Bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

52. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca, Mahkemece iddianamenin kabul edildiği 12/10/2018 tarihi itibarıyla kısıtlılık kanun gereği kendiliğinden sona ermiş ve dosyaya erişim imkânı sağlanmıştır. İddianame ve tensip zaptı, başvurucuya 25/10/2018 tarihinde tebliğ edilmiş; bu tebliğ ile birlikte başvurucu soruşturma dosyasına getirilen kısıtlamanın kalktığını öğrenmiştir. Dolayısıyla başvurucunun dosyaya erişiminin kısıtlanmasına yönelik başvurusunu 25/10/2018 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapması gerekmektedir. Otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 31/10/2019 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı bulunduğu anlaşılmıştır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali İpekli ve diğerleri [GK], B. No: 2017/30997, 22/1/2021, § 101).

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

6. İtiraz Merciince Alınan Cumhuriyet Savcılığı Görüşlerinin Bildirilmediğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

54. Başvurucu, Cumhuriyet savcılığının tutukluluk hâliyle ilgili mütalaalarının kendisine tebliğ edilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

55. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir [1. B.], B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit [1. B.], B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19).

56. Somut olayda başvurucu, tutukluluğun devamı kararlarında alınan Cumhuriyet savcılığı görüşünün kendisine bildirilmediğini ileri sürmüştür. Ancak başvurucu, bu iddiasını soyut bir şekilde ileri sürmüş, hangi tarih ya da tarihlerde savcılık görüşü alındığına dair hiçbir

kanıtlayıcı bilgi ya da belgeyi bireysel başvuru dosyasına eklememiştir. Bu itibarla başvuruya konu ihlal iddialarıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını kanıtlamak ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koymak yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen başvurucu bu yükümlülüğü yerine getirmemiştir.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun bu bölümdeki iddiasının temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

58. Kısıtlılık kararına rağmen soruşturma dosyası içeriğinin paylaşıldığı medya organlarınca adının geçtiği haberlerin yapılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 24) kararı doğrultusunda temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerektiği anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

D. 1. Kötü muamele yasağının ve diğer ihlal iddialarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gözaltının hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluğun devamı kararlarının tebliğ edilmemesi ve tutukluluğa itirazların geç incelenmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın duruşma açılmadan yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Tutukluluğa itiraz incelemelerinde alınan savcılık görüşünün bildirilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım

talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMİRE NERGİZ

B. No: 2019/36963 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36963

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMİRE NERGİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36963)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Semire NERGİZ

Vekili : Av. Müzeyyen NERGİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, arama kararının hukuka aykırı olması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, gözaltında soruşturma konusu suçla ilgili olarak bilgilendirilmeme, tutukluluk incelemesinin hâkim önüne çıkarılmaksızın yapılması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 31/3/2019 tarihinde yapılan Mahallî İdareler Genel Seçimi sonucunda Halkların Demokratik Partisinden Nusaybin Belediye başkanı seçilen başvurucu hakkında Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) PKK'nın hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatmıştır.

3. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 15/10/2019 tarihinde gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu, sorgusunda soruşturma konusu eylemlerin ifade hürriyeti ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kapsamında olduğunu belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

5. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Mardin 1.

Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

6. Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliği 17/10/2019 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

7. Tutuklanan başvurucu, İçişleri Bakanlığının 18/10/2019 tarihli kararıyla PKK ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle görevden uzaklaştırılmıştır.

8. Başvurucu 21/10/2019 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Mardin 2. Sulh Ceza Hâkimliğince aynı tarihte itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

9. Diğer yandan Başsavcılık, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasına istinaden başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak "soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle müdafiinin dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanması ile başvurucunun ikametgâhında arama yapılabilmesine karar verilmesi için talepte bulunmuştur. Mardin 2. Sulh Ceza Hâkimliği 14/10/2019 tarihinde aynı gerekçeyle talebin kabulüne karar vermiştir. Başvurucunun bu karara itirazı Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 18/10/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

10. Tutuklama kararı ile kısıtlılık kararına yapılan itirazlar üzerine verilen kararlar başvurucuya 24/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 13/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Mardin 2. Sulh Ceza Hâkimliği 15/11/2019 tarihinde yaptığı tutukluluk incelemesi sonucunda yurt dışına çıkış yasağı ve imza atma yükümlülüğü şeklindeki adli kontrol tedbirleri uygulanarak başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

13. 5/7/2024 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır.

14. Yargılama sonucunda 21/1/2025 tarihinde başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Beraat kararı istinaf kanun yoluna başvurulmadan 18/2/2025 tarihinde kesinleşmiştir.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, suç şüphesi olmadan evinde arama işleminin gerçekleştirilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ([GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararında, koruma tedbirlerinin maddi hakları ihlal ettiği iddiaları yönünden bireysel başvuruda yapılması gereken denetimin sınırlarını çizmiştir. Koruma tedbirine karar veren makamların tedbir uygulanmasının gerekliliğine dair daha iyi değerlendirme yapabilecek konumda olmaları nedeniyle geniş takdir yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ancak koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır sonuçlara yol açtığının veya keyfî uygulandığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu hâllerde esas yönünden daha ileri bir değerlendirme yapılması gerektiği kabul edilmiştir (ilkeler için bkz. Hülya Kar, §§ 21-46).

18. Somut olayda başvurucu hakkında başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun konutunda arama yapıldığı tespit edilmiştir. Başvurucu, bu tedbir nedeniyle özel hayata ve

aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Söz konusu tedbirin bir soruşturma kapsamında maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

19. Koruma tedbirine yönelik şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi kararın verildiği dönemin şartlarını dikkate alır. Başvuruya konu koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla ve suç şüphesi bulunan hâllerde uygulanmıştır. Söz konusu tedbir öngörülebilir, belirli bir hukuki düzenlemeye dayanmaktadır ve başvurucuya itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı tanınmıştır. Diğer yandan tedbir belirli bir süre zarfında tatbik edilmiş ve süreklilik arz eder biçimde uygulanmamıştır.

20. Başvuru konusu koruma tedbirinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı üzerindeki etkileri birlikte gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu veya koruma tedbirinin keyfî uygulandığı değerlendirilmemiş; başvurucu da bireysel başvuru formunda aksini kanıtlayacak bir açıklamada bulunmamıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

22. Başvurucu, şartları oluşmadan gözaltı tedbiri uygulandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesi, yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya [2. B.], B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47). Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Suç İsnadıyla İlgili Bilgilendirilme Yapılmadığına İlişkin İddia

25. Başvurucu, gözaltına alındıktan sonra soruşturma konusu suçla ilgili olarak bilgilendirilmediğini ileri sürmüştür.

26. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendinde, yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine yazıyla veya bunun hemen mümkün olmadığı hâllerde sözle açıklanmayan kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır.

27. Anayasa Mahkemesi, yakalama nedenlerinin ve suçlamaların bildirilmemesine yönelik iddialara ilişkin olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Deniz Özfırat [2. B.], B. No: 2013/7929, 1/12/2015, §§ 52, 53).

28. Somut olayda anılan içtihat da gözetildiğinde başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen ve mezkûr iddia yönünden etkili bir hukuk yolu olan yargısal yolu tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

30. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Öte yandan başvurucu, ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında kalan eylemlerinin tutukluluğuna dayanak kılındığını belirterek hakkında uygulanan tedbirin siyasi amaç taşıdığını iddia etmiştir. Başvurucu bu nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesi ile siyasi faaliyette bulunma hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade hürriyetinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, başvurucunun tutukluluk nedeniyle uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır.

33. Başvurucu, hakkındaki beraat kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Bahsi geçen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı görülmektedir.

34. Başvurucunun siyasi bir amaçla tutuklandığı ve tutuklama tedbiri nedeniyle ifade hürriyeti, siyasi faaliyette bulunma hakkı ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarının ise -5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine istinaden açılacak bir tazminat davasında yargı makamınca tazminat tespitinde dikkate alınacağı gerekçesiyle- incelenmesi gerekli görülmemiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

36. Başvurucu, tutuklanmasına dayanak teşkil eden soruşturma dosyası üzerinde gizlilik kararı bulunduğunu ve bu nedenle tutukluluk durumuna etkili bir şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, soruşturma dosyasına getirilen gizlilik kararının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını yineleyerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası

bağlamında incelenmesi gerekir.

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

39. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Fıkrada öngörülen bu usulde, adil yargılanma hakkının bütün güvencelerini sağlamak mümkün değil ise de iddia edilen tutmanın koşullarına uygun somut güvencelerin yargısal nitelikli bir kararla sağlanması gerekir (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri [2. B.], B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 250).

40. Tutuklu yargılamalarda, kişinin bir suç işlediğine dair kuvvetli şüphenin devam etmesi, tutukluluk hâlinin devamının hukuka uygunluğu için olmazsa olmaz bir koşul olduğundan tutuklu kişiye kendisine karşı yöneltilen suçlamalara neden olan unsurlara itiraz etme yönünde gerçek bir fırsatın sunulması gerekmektedir. Bu husus kişinin -veya müdafiinin- soruşturma dosyasındaki belgelere erişebilmesini gerektirebilir (Hüda Kaya [GK], B. No: 2023/102251, 25/2/2025, § 94).

41. Ancak tutuklu kişinin soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgelere, delillere sınırsız erişim hakkı bulunmamaktadır. Üçüncü kişilerin temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek, adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak, şüphelilerin delilleri değiştirmelerini ve soruşturmanın selametine zarar vermelerini engellemek, adli makamların bazı soruşturma yöntemlerini gizli tutmak gibi amaçlarla veya soruşturma dosyasında devletin gizli kalması gereken belgelerinin ya da gizli örgüt yazışmaları gibi bilgilerin olması durumunda soruşturma aşamasında delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlama, söz konusu amaçlar ışığında kesinlikle gerekli olmalıdır (Hüda Kaya, § 95).

42. Bu bağlamda soruşturma makamlarınca söz konusu kısıtlamanın öngörülen amaçlar ışığında kesinlikle gerekli olduğunun yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasını gerektiren bir durumun olması hâlinde bile soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasının savunmaya getirdiği her türlü zorluğun yeterince telafi edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilmelidir. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca tutuklamaya neden olan ve tutuklamanın hukukiliğinin tartışılması bakımından temel oluşturacak delillerin tutuklu kişi tarafından incelenebilmesi gerekir (Hüda Kaya, § 96).

43. Başsavcılık, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak "soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle müdafiinin dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanmasına karar verilmesi için başvuruda bulunmuş; bu talep yerinde görülerek kısıtlılık kararı verilmiştir. Başvurucu kısıtlama kararına itiraz etmiş, itiraz Mardin 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir.

44. Kısıtlama kararının daha sonra kaldırılıp kaldırılmadığı hususunda herhangi bir belge veya bilgi bulunmamakla birlikte iddianamenin kabul edildiği tarih itibarıyla kısıtlılık, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca kendiliğinden sona ermiş

bulunmaktadır.

45. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanmasına karar verilmiştir. Bu hükme göre müdafiinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Dolayısıyla kısıtlama kararı verilebilmesi için soruşturmanın amacının tehlikeye düşme ihtimalinin bulunması gerekir. Bununla birlikte gerek kısıtlama kararında gerekse Başsavcılığın kısıtlama talebinde soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi ihtimalinin nasıl gerçekleştiğine ilişkin bir somutlaştırmada bulunulmamıştır. Başvurucunun belgelere erişiminin, söz konusu ceza soruşturmasının amacını nasıl tehlikeye düşürebileceği açıklanmamıştır. Dolayısıyla geçerli bir gerekçe olmaksızın dosyaya erişim olanağından yoksun bırakılan başvurucunun tutuklanmasını haklı göstermek için ileri sürülen gerekçelere tatmin edici şekilde itiraz etme imkânının bulunmadığı sonucuna varılmıştır (benzer yönde değerlendirme için bkz. Hüda Kaya, § 98).

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluk İncelemesinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

47. Başvurucu, tutuklama kararına itirazı üzerine yapılan incelemenin kendisi ve müdafii dinlenmeksizin dosya üzerinden karara bağlandığını ve bu nedenle tutukluluğuna etkili şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

49. Anayasa Mahkemesi aynı mahiyetteki şikâyetlere ilişkin yaptığı incelemelerde; inceleme tarihi itibarıyla başvurucunun hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını, bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki dava yolunun inceleme konusu şikâyet açısından telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Yavuz Cengiz [1. B.], B. No: 2019/37138, 15/6/2021, §§ 53-61).

50. Somut olayda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, tutuklama kararına itirazının reddedilmesi sonrası başvurucunun müdafii eşliğinde mahkeme huzuruna çıkarak tutukluluğuna yönelik itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olduğu ve hakkında tahliye kararı verildiği görülmüştür. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

52. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 200.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminat talebinde

bulunmuştur.

53. Başvuruda, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İnceleme tarihi itibarıyla soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması hâli sona ermiştir. Dolayısıyla kararın yeniden değerlendirme yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesinde hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

54. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasındaki illiyet bağına ve maddi zararın miktarının ne olduğuna ilişkin herhangi bir bilgi ve belge sunmadığı için maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gözaltının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Suç isnadıyla ilgili bilgilendirilme yapılmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

6. Tutukluluk incelemesinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ ÇEVİK

B. No: 2020/3066 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3066

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3066)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucu : Veysi ÇEVİK

Vekili : Av. Şeyhmus TAŞKIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yargılamanın uzun sürmesinden dolayı kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının, bozmaya uyma kararıyla oluşan usule ilişkin kazanılmış hakkın korunmaması ve makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu tarafından 20/6/2003 tarihinde Şırnak Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Karayolları Genel Müdürlüğü (İdare) aleyhine Şırnak ili, Merkez ilçe, Yenimahalle mevkiinde bulunan 576 ada 24 parsel sayılı taşınmazına kamulaştırmasız el atıldığı iddia edilerek taşınmaz bedelinin tahsili ile tapu kaydının yol olarak terkini talebiyle dava açılmıştır. Mahkemece keşif yapılarak bilirkişi raporu alınmış, alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 15/6/2004 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararda 576 ada 24 parsel sayılı taşınmaza 1/3 oranında paydaş olan başvurucuya kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminatın payı oranında ödenmesine hükmedilmiş ve anılan taşınmazın tamamı İdare adına tescil edilmiştir.

3. Şırnak ili, Merkez ilçe, Yenimahalle mevkiinde bulunan 576 ada 28 parsel sayılı taşınmaza ise kamulaştırmasız el atıldığı iddia edilerek taşınmaz bedelinin tahsili ile tapu kaydının yol

olarak terkini talebiyle taşınmazın maliki Z.B. tarafından 16/10/2003 tarihinde dava açılmıştır. Mahkemece keşif yapılarak bilirkişi raporu alınmış, alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 15/6/2004 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararda 576 ada 28 parsel sayılı taşınmazın maliki Z.B.ye kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminatın ödenmesine hükmedilmiş ve anılan taşınmazın tamamı İdare adına tescil edilmiştir.

4. Mahkemece verilen her iki karar da 10/3/2005 tarihinde Yargıtayca onanarak kesinleşmiştir.

5. Başvurucu 18/2/2008 tarihinde İdare aleyhine Şırnak ili, Merkez ilçe, Yenimahalle mevkiinde bulunan 576 ada 8, 11, 24, 25, 28, 29 ve 30 parsel sayılı taşınmazlarına kamulaştırmasız el atıldığını iddia ederek taşınmaz bedelinin tahsili ile tapu kaydının yol olarak terkini talebiyle dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde 576 ada 8, 11, 24, 25, 28, 29 ve 30 parsel sayılı taşınmazların maliki olduğunu, İdare tarafından fiilen el atılan taşınmazlarında tasarruf etme imkânının kalmadığını, 24 ve 28 parsel sayılı taşınmazlar için daha önce kısmi ve ek davalar açtığını ancak İdarenin yolu genişletmek için anılan taşınmazlara değişik oran ve miktarlarda ayrıca el attığını, Mahkemece yapılacak keşifte hangi taşınmaza hangi miktarda el atıldığının ortaya çıkacağını belirterek taşınmaz bedelinin 125.000 TL'lik kısmını kısmi dava olarak talep ettiğini belirtmiştir.

6. Mahkemece keşif yapılarak bilirkişi raporu alınmış, alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 10/3/2015 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; 576 ada 25 ve 29 parseller yönünden herhangi bir el atma olmadığından davanın reddine, bilirkişilerce hesaplanan 8, 11, 24, 28 sayılı parseller yönünden taşınmazın el atılan kısmının bedeli ile hafriyatın uzaklaştırılma bedelinin başvurucuya ödenmesine, 30 sayılı parselin el atılan kısmının bedelinin başvurucuya ödenmesine, anılan taşınmazların tapu kayıtlarının iptali ile yol olarak terkinine karar verilmiştir.

7. Anılan karar taraflarca temyiz edilmiştir. Başvurucu, temyiz dilekçesinde 30 sayılı parsel yönünden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Davalı İdare vekili ise temyiz dilekçesinde başvurucunun dava dilekçesinde sadece kamulaştırmasız el atma nedeniyle 125.000 TL tazminata hükmedilmesini talep ettiği, hafriyat kaldırma giderlerini talep etmediği hâlde Mahkemece kamulaştırmasız el atma tazminatının yanı sıra hafriyat kaldırma bedeline de hükmedilerek taleple bağlılık ilkesinin ihlal edildiğini, bilirkişi raporları ile hesaplanan bedellerin arasında fahiş fark bulunduğunu, çelişkiler giderilmeden hatalı emsal değerlendirmesi yapıldığını ileri sürmüştür.

8. Yargıtayca yapılan temyiz incelemesi sonucunda 2/5/2016 tarihinde bozma kararı verilmiştir. Bozma kararında hükme esas alınan bilirkişi raporunun satış tarihi dava tarihinden sonra olan emsal taşınmazın incelenmek suretiyle taşınmaza değer biçilmesi nedeniyle geçersiz olduğu, yeniden rapor alınması gerektiği belirtilmiş, ayrıca başvurucunun davayı ıslah etmemesi nedeniyle talep aşılarak fazlaya hükmedilemeyeceği ve müdahil yönünden de karar verilmesi gerektiği değerlendirilmiş, bozma kararında taşınmazların ada ve parsel bilgisine yer verilmemiştir.

9. Mahkemece bozma kararına uyularak yeniden keşif yapılmış ve bilirkişi raporu alınmıştır. Mahkemece yapılan yeniden yargılama sonucunda 29/11/2018 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar verilmiştir. Mahkemece 576 ada 25 ve 29 sayılı parseller yönünden herhangi bir el atma olmadığından, 30 sayılı parsel yönünden ise feragat nedeniyle davanın reddine, 8 ve 11 sayılı parseller yönünden hafriyat dökülerek ve yol geçirmek suretiyle taşınmaza el atılan kısımlar yönünden bilirkişilerce hesaplanan tazminat

bedelinin başvurucuya ödenmesine, yol geçirilen kısımların tapu kayıtlarının iptali ile yol olarak terkinine, 24 ve 28 sayılı parseller yönünden ise kesin hüküm bulunması nedeniyle dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir.

10. Mahkeme gerekçesinde; E.2003/115, K.2003/106 sayılı dosyanın incelenmesinden başvurucunun 576 ada 24 parsel sayılı taşınmaza kamulaştırmasız el atıldığı iddiasıyla tazminat davası açtığının anlaşıldığı, davanın kabul edilerek başvurucuya tazminat ödendiği, anılan kararın Yargıtayca onanarak 6/5/2005 tarihinde kesinleştiği belirtilmiştir. Mahkemece ayrıca E.2003/185, K.2004/111 sayılı dosyanın yapılan incelemesinde davacı Z.B.nin 576 ada 28 parsel sayılı taşınmaza kamulaştırmasız el atıldığı iddiasıyla tazminat davası açtığı, davanın kabul edilerek başvurucuya tazminat ödendiği, anılan kararın Yargıtayca onanarak 4/5/2005 tarihinde kesinleştiği tespit edilmiştir.

11. Mahkemece verilen karara karşı taraflarca önceki iddialara benzer nitelikte beyanlarda bulunularak temyiz kanun yoluna başvurulmuş, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince 4/11/2019 tarihinde düzeltilerek onama kararı verilmiştir.

12. Nihai karar, başvurucu vekiline 18/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 17/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

14. Başvurucu 26/1/2025 tarihinde vefat etmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu 576 ada 24 ve 28 parsel sayılı taşınmazlar yönünden usule ilişkin kazanılmış hakkı bulunmasına rağmen Mahkemece bozma sonrası farklı bir sonuca varmak suretiyle kesin hüküm bulunması nedeniyle dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verildiğini, Mahkemenin bozma öncesi verdiği kararda hafriyatın kaldırılması nakli ve uygun bir yere dökülmesi giderine de hükmedildiği hâlde bozma sonrası kararında bu hususa değinmeden karar verdiğini, hafriyata ilişkin giderin bozma dışı bırakılan bir konu olduğunu, usule ilişkin kazanılmış hakkının korunmadığına ilişkin itirazlarına değinilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yargılamanın uzun sürdüğünü ve uzun süren yargılama nedeniyle kamulaştırmasız el atmaya dayalı olarak Mahkemece hükmedilen tazminatın değer kaybettiğini belirterek mülkiyet hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Başvurunun incelenmesi devam ederken başvurucunun 26/1/2025 tarihinde vefat ettiği bireysel başvuru dosya kaydı bilgilerinin yer aldığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden görülmüştür.

17. Anayasa Mahkemesi Abdurrahman Beycur ve diğerleri ([GK], B. No: 2023/76490, 31/7/2025) kararında başvurucunun bireysel başvuru tarihinden sonra vefat etmesi hâlinde bireysel başvurudan haberi olmayan mirasçılarının hak kaybına uğramaması için yapılması gerekenler hususunda genel ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi mirasçıların hak kaybına uğramalarını engellemek, bireysel başvuruların neticelendirilmesini sağlamak gerekliliğini birlikte karşılayabilecek bir yol olarak 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin verdiği yetkiyle 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü

Kanunu'nun 26. maddesinin başvuru tarihinden sonra ölüm hâli için de uygulanabileceği kanaatine varmıştır. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, başvurucunun bireysel başvuru tarihinden sonra ölmesi hâlinde bu kişi yönünden başvurunun işlemden kaldırılmasına karar verilmesinin uygun olacağı sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında vefat etmiş olan başvurucunun mirasçısı olduğunu bilgi ve belgeleriyle ispat eden kişilerin ise makul bir süre içinde bireysel başvuruyu takip etme iradesini ortaya koymaları hâlinde -mirasçıların menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurunun incelenmesine devam edilebileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen bir başvurucunun mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletme yükümlülüğünün kendileri üzerinde olduğu kaydedilmelidir. Öte yandan Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurucunun bireysel başvuru tarihinden sonra ölmesi durumunda dahi başvurunun incelenmeye devam edilebileceği vurgulanmalıdır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun ölüm nedeniyle işlemden kaldırılmasına karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ölüm nedeniyle İŞLEMDEN KALDIRILMASINA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKİF KUVET VE MEHMET ÜNLÜKAHRAMAN

B. No: 2020/14786 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14786

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKİF KUVET VE MEHMET ÜNLÜKAHRAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14786)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Gökhan SÖNMEZ

Başvurucular : 1. Akif KUVET 2.Mehmet ÜNLÜKAHRAMAN

Vekili : Av. Esra CİMİÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tasarrufun iptali davasına konu taşınmazlar üzerindeki ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculların da aralarında olduğu davalılar aleyhine Büyükçekmece Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından 2/3/2012 tarihinde Kilis 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tasarrufun iptali davası açılmıştır. Mahkemece 12/3/2012 tarihinde taşınmazların üçüncü kişilere devrinin ve temlikinin önlenmesi amacıyla taşınmazlara ihtiyati tedbir konulmuştur.

3. Mahkeme 28/5/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

4. Başvurucular, yargılama devam etmekteyken 7/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi 30/3/2021 tarihinde davacının istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Mahkemenin kararı 21/12/2021 tarihinde Yargıtay 4. Hukuk Dairesi tarafından bozulmuştur.

6. Bozma sonrasında Mahkeme 21/9/2023 tarihinde borcun ödenmiş olmasıyla konusuz kalan davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve taşınmazlar üzerindeki ihtiyati tedbirin kaldırılmasına karar vermiştir.

7. Başvuru konusu dava tarafların istinaf kanun yoluna başvurmaması üzerine 9/7/2024 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. 2020/14982 numaralı başvurunun konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/14786 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular, taşınmazları üzerindeki ihtiyati tedbir kararının uzun süre devam etmesinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık), başvurucuların mülkiyet hakkı ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin ([2. B.], B. No: 2015/7044, 23/1/2019), İbrahim Geçer ([1. B.], B. No: 2014/19056, 19/2/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda 12/3/2012 tarihli Mahkeme kararıyla konulan ihtiyati tedbir 21/9/2023 tarihinde kaldırılmıştır. Yaklaşık on bir yılı aşkın süredir devam eden ihtiyati tedbirin, süresi itibarıyla orantılı olmadığı anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucular; ihlalin tespiti ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası nedeniyle manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucular mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle manevi tazminat talebinde bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bunun yanında başvurucuların mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle ayrıca tazminat talebi de olmadığından ihlalin tespiti ile yetinilmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. 446,90 TL harcın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kilis 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2022/64, K.2023/195) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERAL GENÇTÜRK

B. No: 2020/15832 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15832

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERAL GENÇTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15832)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Meral GENÇTÜRK

Vekili : Av. Burak SABUNCU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, İzmir'de bir ilkokulda rehberlik öğretmeni olup Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM-İŞ) üyesidir.

3. 10/11/2017 tarihli ve 30236 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Rehberlik öğretmeninin görevleri" başlıklı 34. maddesinde rehberlik öğretmenlerinin sınavlarda görev alabileceği, belleticilik ve nöbet görevi yapacakları kuralına yer verilmiştir. Mezkûr Yönetmelik'e kadar rehberlik öğretmenlerine nöbet ve diğer bazı görevlerin verilmediği anlaşılmaktadır. Söz konusu Yönetmelik yürürlüğe girdikten kısa bir süre sonra bazı eğitim sendikaları rehberlik öğretmenlerinin nöbet görevlerini yerine getirmemesi yönünde kararlar almıştır. Ayrıca rehber öğretmenlere nöbet görevi verilmesini öngören söz konusu düzenlemenin iptali talebiyle idari yargıda dava açılmıştır (rehberlik öğretmenlerine nöbet görevi verilmesinin detaylı arka plan bilgisi için bkz. Bahar Kılınç [2. B.], B. No: 2020/23722, 26/3/2025, §§

4-11).

4. EĞİTİM-İŞ 13/11/2017 tarihli kararıyla nöbet, belleticilik ve okul içi sınav görevi verilmesi hâlinde bu görevleri yerine getirmeyecekleri yönünde rehberlik öğretmenlerinin okul idarelerine dilekçe vermeleri ve bu doğrultuda görevleri yerine getirmemeleri yönünde karar almıştır. Rehber öğretmenlere nöbet görevi verilmesine ilişkin uygulamanın devam etmesi üzerine sendikanın 3/9/2018 ve 2/9/2019 tarihli kararlarıyla aynı eylemi 2019-2020 eğitim öğretim yılında da sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

5. Başvurucu; söz konusu sendika kararlarına istinaden kendisine nöbet görevi verilmemesini, verilmesi hâlinde bu görevi yerine getirmeyeceğini 15/12/2017 tarihli dilekçeyle okul idaresine bildirmiştir. Başvurucuya 9/3/2018 tarihinde okulun bahçe bölümünde aynı okulda öğretmen olan F.G. ile birlikte nöbet tutma görevi verilmiştir. Söz konusu tarihte okulun bahçesinde bir öğrencinin gözünden yaralanması üzerine başvurucunun nöbet görevini yerine getirmediği tutanak altına alınmış ve okul müdürü, okul müdür yardımcısı, öğretmen F.G. ile birlikte başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Hakkında soruşturma yapılan diğer kamu görevlilerine ceza tayin edilmezken başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (a) alt bendinde yer alan "Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak" kuralı gereğince kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Olay tarihinde okul bahçesinde nöbet görevini yerine getiren F.G.; idari soruşturma kapsamında verdiği ifadesinde okul bahçesinin büyük olduğunu, bu nedenle bahçenin ön kısmında nöbet tuttuğunu, olayın okulun arka kısmında meydana geldiğini belirtmiştir. Okul müdürü ise nöbet sahasının geniş olduğunu ancak öğretmen sayısının sınırlı olması nedeniyle daha fazla öğretmen görevlendirmenin mümkün olmadığını belirtmiştir.

6. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; rehber öğretmen olduğunu, üyesi olduğu sendikanın aldığı eylem kararı kapsamında nöbet görevini yerine getirmeyeceğini daha önceden okul idaresine bildirdiğini, bu nedenle okul idaresinin olay tarihinde eğitim faaliyetlerinde aksama olmaması için kendisiyle birlikte -mutat uygulamanın aksine- başka bir öğretmeni daha görevlendirdiğini, bu şekilde görevlendirilen öğretmen F.G.ye ceza verilmezken kendisine nöbet tutmadığı gerekçesiyle ceza verildiğini, dolayısıyla sendika hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Dava dilekçesi ekinde sunulan ve idare tarafından yargılama kapsamında itiraz edilmeyen 5/3/2018-9/3/2018 tarihleri arasındaki nöbet çizelgesine göre okul bahçesinde salı ve perşembe günleri birer öğretmen, pazartesi, çarşamba ve -başvurucunun nöbetçi olduğu- cuma günleri iki öğretmen görevlendirilmiştir. İzmir 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) davanın reddine karar vermiştir. İlgili mevzuat, sendika ve eğitim hakkına ilişkin Anayasa hükümleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükmüne de yer verilen karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, İzmir İli, Karabağlar İlçesi, Şehit Muzaffer Erdönmez İlkokulu'nda rehber öğretmen olarak görev yapan davacının, üyesi olduğu sendikanın almış olduğu 'nöbet görevini yerine getirmeme' kararını uyguladığı, buna yönelik dilekçesini de okul idaresine sunduğu, ancak olay tarihinde kendisi ile birlikte öğretmen F.G.'ye nöbet görevi verilmesine rağmen nöbet yerinde olmadığının tespit edildiği, bu kapsamda, eğitim ve öğretim faaliyeti devam etmekte iken, kurum sınırları içerisinde, her ne kadar sendikal bir amaç

doğrultusunda bir faaliyet olarak söz konusu fiil gerçekleşmişse de, eğitim ve öğretim faaliyeti içerisinde olan, yaş grubu itibarıyla da kontrol ve yönlendirme ihtiyacı bulunan öğrencilerin, süresiz bir şekilde bu denetim ve yönlendirmeden mahrum bırakılmasının 'ölçülü' olmadığı, nitekim bunun sonucunda bir öğrencinin ciddi bir biçimde yaralandığı ve bu gibi olayların ise anılan mekanizma olmaksızın meydana gelmesinin muhtemel olduğu kanaatine varılarak, davacı hakkında yürütülen soruşturma sonucunda 'nöbet yerinde olmama' fiili sabit olduğu ortaya konulmak suretiyle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

7. Kararın istinaf edilmesi üzerine İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi ek gerekçe oluşturmadan ilk derece mahkemesi kararını yerinde bularak istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 1/4/2020 tarihinde öğrenmiş olup 2/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. COVID-19 salgını nedeniyle 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun uyarınca 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar bireysel başvuru süresinin durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; sendikanın aldığı karar uyarınca nöbet görevini yerine getirmediğinden öğrencinin yaralanmasından sorumlu tutulamayacağını, olay nedeniyle sadece kendisine ceza verildiğini ileri sürerek ifade özgürlüğünün, örgütlenme özgürlüğünün, sendika hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucu, başvuru konusu nöbet tutmama eylemiyle idareyi baskı altına alarak rehberlik öğretmenlerinin nöbet görevi yapmalarına ilişkin düzenlemenin kaldırılması, nöbet tutmaktan muaf kılınmasını hedeflemiş ve bu eylemi sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalenin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 48-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucunun üyesi olduğu sendikanın aldığı karar kapsamında nöbet tutmaması üzerine disiplin cezasıyla tecziye edilmesinin sendika hakkına müdahale oluşturduğu

değerlendirilmiştir. Başvurucunun sendika hakkına müdahalenin kanuni dayanağını 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır. Sendika hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 55; Abidin Aydın Tüfekçi [1. B.], B. No: 2013/1315, 15/4/2015, § 52; Hikmet Aslan [2. B.], B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 50). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

15. Somut olayda rehberlik öğretmeni olan başvurucu, üyesi olduğu sendikanın aldığı nöbet tutmama eylemine katılmıştır. Başvurucu ve F.G.nin nöbet tutmakla görevlendirildiği okulun bahçesinde bir öğrencinin gözünden yaralanması nedeniyle başvurucu disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucunun üyesi olduğu sendikanın aldığı karar kapsamında nöbet tutmadığı, bu gerekçeyle görevlendirildiği bir günde nöbet yerinde bulunmadığı esnada bir öğrencinin yaralanması üzerine kınama disiplin cezasıyla cezalandırıldığı görülmektedir. Bu noktada başvurucuya verilen disiplin cezasının gerekçesinin ortaya konulması gerekmektedir.

16. Öncelikle başvurucuyla birlikte 9/3/2018 tarihinde okul bahçesinde nöbet tutmakla görevlendirilen ve nöbet yerinde bulunan F.G. hakkında yürütülen soruşturma neticesinde herhangi bir ceza tayinine yer olmadığına karar verilmiştir. Soruşturma raporunda öğrencinin yaralanmasından -nöbet yerinde bulunmama dışında- nöbetçi öğretmenlerin sorumluluğuna ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. İkinci olarak idare, başvurucunun disiplin cezasına konu fiilini verilen görevin tam ve zamanında yapılması (bkz. § 5) kapsamında değerlendirmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında disiplin soruşturmasına konu fiil nedeniyle herhangi bir cezai soruşturma da yapılmadığı görülmektedir. Özet olarak aynı nöbet görev yerinde bulunan F.G.ye ceza verilmezken başvurucunun cezalandırılmış olması ve başvurucuya verilen disiplin cezasının dayanağı kanun maddesi birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun gerçekleşen yaralanma olayı nedeniyle değil nöbet görev yerinde olmaması yani nöbet tutmaması nedeniyle cezalandırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Mahkeme kararında da başvurucunun gerçekleşen yaralanma olayı nedeniyle değil, nöbet görev yerinde olmaması nedeniyle cezalandırılmış olması hukuka uygun bulunmuştur. Kararda, başvurucunun nöbet görevini yerine getirmemesi sonucunda bir öğrencinin yaralanmasının mezkûr gerekçeyi doğruladığı belirtilmiştir (bkz. § 6).

17. Başvurucu, sendika kararı kapsamında nöbet tutmama eylemine katıldığı için disiplin cezasıyla cezalandırılmıştır. Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki Bahar Kılınç kararında üyesi olunan sendikanın rehberlik öğretmenlerinin nöbet tutmaması yönündeki kararı üzerine nöbet görevini yerine getirmeyen rehberlik öğretmeninin kınama disiplin cezası ile cezalandırılmasını sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

18. Anılan kararda öncelikle, sendika kararına dayanılarak yapılan toplu eylemin disiplin cezasına konu edilmesi durumunda daha önce olmayan nöbet görevinin kanun altı mevzuat değişikliğiyle rehber öğretmenlere verildiğinin hem idare hem de yargı makamlarınca yapacak değerlendirmelerde gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Bahar Kılınç, § 53). Kararda, yargılama mercilerinin rehberlik öğretmenlerine nöbet tutma yükümlülüğü getiren

yönetmelik kuralını işlemin hukuka uygunluğunun temeli olarak gördüğü ancak yargılama mercilerinin karar verdikleri tarihlerde ilgili yönetmelik hükmünün iptali talebiyle Danıştayda açılmış olan davanın derdest olduğu, kuralın hukuka aykırı bulunarak iptal edilebileceğinin değerlendirilmediği belirtilmiştir (Bahar Kılınç, § 54).

19. Bahar Kılınç kararında, 2017 yılının Kasım ayından önceki mevzuata göre nöbet tutmayan rehberlik öğretmenlerinin yönetmelik değişikliğinden sonra da nöbet tutmamasının eğitim öğretim faaliyetine nasıl bir olumsuz etkisi olduğuna ilişkin idari ve yargısal bir değerlendirme de yapılmadığı belirtilmiştir (Bahar Kılınç, § 56). Kararda, idare ve yargılama mercilerinin sadece kanun altı düzenlemeyle öngörülen görevin sürekli olarak yerine getirilmediği tespitinde bulunulduğu, 2017 yılına kadar yürürlükte olan mevzuat uyarınca nöbet tutma görevi verilmeyen rehberlik öğretmenlerinin bu konuda nöbet tutmamaya ilişkin gerekçelerinin yargılama mercilerince değerlendirilmediği belirtilerek başvurucunun sendikal hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamadığından ihlal sonucuna ulaşılmıştır (Bahar Kılınç, §§ 57-58).

20. Somut olayda başvurucunun rehberlik öğretmeni olduğu, üyesi olduğu sendikanın eylem kararları uyarınca nöbet tutmadığı, açtığı davanın nöbet tutmama gerekçeleri değerlendirilmeden reddedildiği anlaşıldığından eldeki başvuruda Bahar Kılınç kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Buna ilaveten başvurucunun sendikal eylem kapsamında olaydan önce okul idaresine nöbet tutmayacağı bilgisini verdiği, bu nedenle okul idaresinin F.G.yi de aynı gün aynı yerde görevlendirdiği, normalde bir nöbetçi öğretmen görevlendirilen bahçede iki öğretmen görevlendirildiği, bununla bağlantılı şekilde nöbet yeri okul bahçesi olarak belirlenen başvurucu ve F.G.nin aralarında resmî bir görev taksimi bulunmadığına ilişkin başvurucunun yargılama mercileri önünde ileri sürdüğü iddiaların da karşılamadığı görülmüştür.

21. Bu itibarla yargısal makamlarca başvurucunun sendikal hakkına yapılan müdahalenin ve yargılama aşamasında ileri sürdüğü iddiaların demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamamıştır. Başvurunun bütün bu koşulları gözetildiğinde başvurucu hakkında kınama cezası verilmesi ile Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altında olan sendika hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucu, aynı sendika kararından kaynaklanan müdahalelerin incelendiği davalarda bazı mahkemelerce iptal kararları verildiğini belirterek içtihat farklılığı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sendika hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç ve buna ilişkin aşağıda hükmedilen giderim gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu

ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 2. İdare Mahkemesine (E.2018/1276, K.2019/837) GÖNDERİLMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZGÜR AKTOMAS

B. No: 2020/17133 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17133

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZGÜR AKTOMAS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/17133)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Gökhan SÖNMEZ

Başvurucu : Özgür AKTOMAS

Vekili : Av. İlhami ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu aleyhine 13/12/2010 tarihinde Kayseri 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tapu iptal ve tescil davası açılmıştır. Mahkeme 17/12/2010 tarihinde davaya konu olan taşınmazın üçüncü kişilere devrinin ve temlikinin önlenmesi amacıyla taşınmaz üzerine ihtiyati tedbir konulmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, 3/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Başvuru konusu yargılama iş bölümü kararı gereğince görüldüğü Kayseri 9. Asliye Hukuk Mahkemesinde derdesttir. Taşınmaz üzerindeki tedbir de devam etmektedir.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu, taşınmazı üzerindeki ihtiyati tedbirin uzun süredir devam ediyor olmasından yakınmıştır.

7. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin ([2. B.], B. No: 2015/7044, 23/1/2019), İbrahim Geçer ([1. B.], B. No: 2014/19056, 19/2/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda 17/12/2010 tarihinde konulan ihtiyati tedbirin devam ettiği görülmüştür. Yaklaşık on dört yılı aşkın bir süredir devam eden ihtiyati tedbirin, süresi itibarıyla orantılı olmadığı anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı hakkında Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

11. Başvurucu; ihlalin tespiti ile makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle 50.000 TL manevi, mülkiyet hakkının ihlal edilmesi nedeniyle 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda

ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalınarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 9. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2020/75) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KUMCU

B. No: 2020/19864 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19864

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KUMCU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19864)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Mustafa KUMCU

Vekili : Av. İsmihan Kübra TOPAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine öğle arasındaki nöbet görevlerini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, oybirliği sağlanamadığı için başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Arka Plan Bilgisi

4. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile nöbet görevine ilişkin genel arka plan bilgisi

için bkz. Osman Bayat ve diğerleri [GK], B. No: 2016/11319, 5/9/2024, §§ 5-10.

5. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile nöbet görevine ilişkin düzenlemeler 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği) "Müdür yardımcısı ve öğretmenlerin nöbet görevi" başlıklı 44. maddesi ile 7/9/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği) "Öğretmenlerin görevleri ve sorumlulukları" başlıklı 86. ve "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesinde yer almaktadır (Osman Bayat ve diğerleri, § 5).

6. Anılan mevzuata göre nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülerek "Nöbetçi Öğretmen Görev Talimatnamesi" hazırlanır. Söz konusu görev, eğitim faaliyetinin başlamasından belli bir süre öncesinde başlar ve bitiminden sonra belli bir süre daha devam eder. Bu süre zarfında nöbetçi öğretmenden öğrencilerin izlenmesinden, öğretmenlerin derslere zamanında girip girmediğinin kontrolüne, izinli öğretmenler nedeniyle boş kalan sınıfların idareye bildirilmesinden, binanın ısıtma, elektrik ve sıhhi tesislerin çalışıp çalışmadığının takibine kadar idarecilerle koordinasyon içinde olmak kaydıyla bir dizi yoğun emek ve dikkat gerektiren çeşitli görevleri yerine getirmesi beklenir. Buna göre nöbet görevi eğitim ve öğretim hizmetlerinin gereği gibi (düzenli ve sürekli) yerine getirilmesinin asli bir unsurudur ve bu bağlamda izleme ve denetleme görevlerini kapsar (Osman Bayat ve diğerleri, § 6).

7. Nöbet görevi, öğretmenlerin asli görevi içinde kabul edilmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, § 7). Başvurucunun üyesi olduğu Türk Eğitim Sendikası (TÜRK EĞİTİM SEN) tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarında görev yapan üyelerinden isteyenlerin 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar öğle arasında nöbet tutmamaları kararını almıştır. Mezkûr 12/3/2018 tarihli ve 53 sayılı karar şöyledir:

"Tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere, kesintisiz bir şekilde, tüm gün nöbet görevi verilmekte ve öğle arasında da nöbet alanında bulunarak nöbet görevini yerine getirmeleri istenilmektedir. Öğretmenlerimizi beslenme, dinlenme ve ibadet gibi en temel ve insani ihtiyaçlarını karşılama hakkı verilmeksizin tüm gün nöbet görevi verilmesi yasal ve adil değildir. Bu sebeple tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarında nöbet görevini yerine getiren üyelerimizden isteyenlerin 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar öğle arasında dinlenme hakkını kullanmalarına ve öğle arasında nöbet tutmamalarına karar verilmiştir."

8. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası'nın (EĞİTİM SEN) 26/2/2018 tarihli kararı ise şöyledir:

"Tam gün eğitim yapılan okullarda, sendikamız üyesi öğretmenlerin öğle tatillerinde, temel gereksinimlerini karşılayabilmeleri için, nöbet görevlerini 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar yerine getirmemeleri kararı alınmıştır."

9. Öte yandan mezkûr sendika kararlarının (bkz. §§ 7-8) alındığı ve başvuru konusu disiplin cezasının tesis edildiği tarihlerde tam gün eğitim yapan okullarda öğle arasında nöbet tutmaya ilişkin anılan yönetmeliklerde bir düzenleme olmadığı görülmektedir. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde 10/7/2019 tarihinde ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde 5/9/2019 tarihinde yapılan değişikliklerle tam gün eğitim yapan okullarda öğle arası nöbet görevinin öğretmenlerin temel ihtiyaçlarının gözönüne alınarak dengeli bir şekilde

düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

10. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

11. Başvurucu, İstanbul'da bir ortaöğretim kurumunda öğretmen olarak görev yapmaktadır.

12. Başvurucunun üyesi olduğu TÜRK EĞİTİM SEN 2017-2018 öğretim yılında tam gün eğitim yapan okullarda öğle aralarında nöbet görevlerinin yerine getirilmemesine yönelik karar almıştır (bkz. § 7).

13. Söz konusu karara istinaden nöbet görevini yerine getirmemesi üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucunun 8/2/2019 tarihli işlemle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (a) alt bendi gereğince kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

14. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle dava açmıştır. İstanbul 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme), başvurucunun nöbet görevini yerine getirmeme gerekçesini sendikanın aldığı karar olarak gösterdiğini ancak nöbet tutmama fiilinin sendikal amaçların sınırını aşarak yönetmelik hükmünün sürekli olarak yerine getirilmemesi niteliğinde olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... üzerine atılı nöbet tutmama fiili sabit olan ve nöbet tutmama gerekçesi olarak sendika kararlarını gösteren davacının, nöbet tutmamasına ilişkin olarak idareye kabul edilebilir bir mazeret bildirmediği, gerekçe olarak gösterilen sendika kararının, kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek şeklindeki sendikal amaçlarının sınırlarını aşarak yönetmelik hükümlerinin sürekli bir biçimde uygulanmaması niteliği taşıdığı ve bu haliyle sendika üyelerinin çıkarlarını koruma ve iyileştirmeye yönelik olmadığı, davacının eyleminin hukuken korunması gerekli sendikal eylem niteliğinde görülmesine de olanak bulunmadığı, bu nedenle bahsi geçen sendika kararının davacının nöbet tutmaması için geçerli bir mazeret olarak kabul edilemeyeceği..."

15. Kararın istinaf edilmesi üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (BİM), istinaf başvurusunu gerekçeli olarak esastan reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Her ne kadar dava konusu işlemde; soruşturma raporunda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin 1. fıkrasının C bendinin (a) alt bendi (Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları[n] yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak) uyarınca aylıktan kesme cezası önerilmesinden ve alt ceza durumuna dair düzenlemeden bahsedilmiş ise de, dava konusu işlemde; disiplin amiri tarafından davacının savunmasının yeterli görüldüğünün de belirtilmesi ve karşılığı kınama cezası olan yasal alt bendin de gösterilmesi karşısında, dava konusu işlemin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin 1. fıkrasının B bendinin (a) alt bendi uyarınca verilen kınama cezası olduğunun kabulüyle, mahkeme kararında, dava konusu işlemle verilen kınama cezasının aylıktan kesme cezasının alt cezası olarak kurgulanması yerinde bulunmamıştır.

Ancak; davanın reddine hükmeden mahkeme kararının gerekçesinde dava konusu işleme

esas alınan maddi eylem, uyuşmazlığa konu olay ile diğer hukuki düzenlemeler/açıklamalar sonucunda yapılan irdelemeler ve sonrasında varılan neticeden, davacının 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin 1. fıkrasının B bendinin (a) alt bendinde yer alan ve maddi eylemiyle örtüşen fiili işlediğinin sabit olduğuna, dolayısıyla kınama cezasıyla tecziyesine dair dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına ulaşılmaktadır."

16. Başvurucu, nihai kararı 4/5/2020 tarihinde öğrenmiş olup 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. COVID-19 salgını nedeniyle 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun uyarınca 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar bireysel başvuru süresinin durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 657 sayılı Kanun'un "Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı" başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelipte Devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır."

18. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

B- Kınama : Memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak."

19. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin olay tarihinde yürürlükte olan "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesi şöyledir:

"(1) Öğretmenler, nöbet görevini nöbet çizelgesine göre yerine getirirler.

(2) Nöbetlerde aşağıdaki esaslara uyulur:

a) Öğretmenlere, dersinin en az bulunduğu gün veya günlerde nöbet görevi verilir.

b) Birden fazla okulda ders görevi bulunan öğretmenlere kadrosunun bulunduğu okulda, kadrosunun bulunduğu okulda dersi yoksa en çok ders okuttuğu okulda nöbet görevi verilir.

c) Nöbet görevi, ilk dersten 15 dakika önce başlar, son ders bitiminden 15 dakika sonra biter. İkili öğretimin yapıldığı okullarda öğretmenler, tek devrede nöbet tutarlar.

ç) Bayan öğretmenlere, doğumuna üç ay kala ve doğumdan sonra bir yıl nöbet görevi

verilmez.

d) İstekleri hâlinde hizmet yılı 20 yıldan fazla olan bayan öğretmenlerle 25 yıldan fazla olan erkek öğretmenler, nöbet görevinden muaf tutulabilirler. Ancak bu kapsamdaki öğretmen sayısının fazla olması nedeniyle nöbet görevinin aksaması durumunda bu öğretmenlere de nöbet görevi verilir.

e) Nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülür ve okul yönetimince öğretmenlere yazılı olarak duyurulur.

f) Nöbet görevine özürsüz olarak gelmeyen öğretmen hakkında derse özürsüz olarak gelmeyen öğretmen gibi işlem yapılır."

20. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 91. maddesinin (1) numaralı fıkrasına 5/9/2019 tarihli ve 30879 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan değişiklikle eklenen kural aşağıdaki gibidir:

"i) Normal eğitim yapılan okullarda öğle arasında yapılan nöbet görevi, nöbetçi müdür yardımcısı ve öğretmenlerin temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak okul müdürü tarafından dönüşümlü ve dengeli şekilde düzenlenir."

21. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 91. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendinde yer alan "normal" kelimesi 8/9/2023 tarihli ve 32303 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan değişiklikle "tekli" olarak değiştirilmiştir.

22. 10/7/2019 tarihli ve 30827 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 44. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yapılan değişiklikle, öğle arasında öğretmenlerin nöbet görevine ilişkin olarak aşağıdaki cümle eklenmiştir. Söz konusu yönetmeliğin 44. maddesinin (4) numaralı fıkrasına eklenen cümle şöyledir:

"(4) ...Ayrıca normal eğitim yapılan okullarda öğle arasında yapılan nöbet görevi nöbetçi öğretmenlerin dinlenme süreleri göz önünde bulundurularak dönüşümlü ve dengeli olacak şekilde okul idaresi tarafından düzenlenir."

23. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 44. maddesinin (4) numaralı fıkrasının son cümlesindeki "normal" kelimesi 14/10/2023 tarihli ve 32339 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelikle "tekli" olarak değiştirilmiştir.

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ve uluslararası hukuk düzenlemeleri için bkz. Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 30-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; kamu görevlilerinin üyesi oldukları sendikaların aldıkları kararlar doğrultusunda eylem hakkına sahip olduklarını, bu eylemlere katılanların cezalandırılamayacağını, bunun Anayasa ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerle sabit olduğunu, eyleminin sendikal faaliyet kapsamında mazeret olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, müdahalenin kanuni dayanağı ve meşru amacının olduğu vurgulandıktan sonra başvurucuya geçmişteki durumu dikkate alınarak bir alt ceza

uygulandığı, hükmedilen disiplin cezasının somut olaya uygun, ölçülü ve orantılı olup olmadığı değerlendirilirken bu hususun gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Anayasa Mahkemesi Kararları

i. Osman Bayat ve diğerleri Kararı

29. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda, sendikaların öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebine ilişkin yetkililere seslerini duyurmak için 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar çeşitli sendikal araçlarla etkinlikler düzenledikleri ve nihayetinde üyelerinin 2015 yılı ikinci döneminde kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde kararlar aldıkları görülmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 7-9). Öğretmenlere nöbet ücreti ödenmesi taleplerine ilişkin olarak düzenlenen eylem kararına istinaden 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmeyen başvuruculara uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvurucular, bu disiplin işlemlerine karşı açtıkları davaların reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, anılan başvuruyu sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

30. Osman Bayat ve diğerleri kararında, kamu görevlileri sendikalarının çeşitli sendikal araçlarla taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen görevi yerine getirmeme şeklindeki eylemlerin devletin öğretmenler için asli bir görev olarak öngördüğü ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir önemi olan nöbet düzenlemesinin tamamen ve fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kararda, iki ay gibi eğitim hizmeti bakımından oldukça uzun kabul edilebilecek bir süre boyunca devam eden nöbet görevini terk etme eylemine karşılık olarak başvuruculara uyarma cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 48-49).

31. Anılan kararda başvuruculara yaptıkları eylem nedeniyle hemen cezalandırılmadıkları, başvuruculara uzunca bir süre müsamaha gösterildiği, dahası başvuruculara yükümlü oldukları bir görevi yerine getirmemeleri nedeniyle disiplin cezaları sıralamasının en alt kategorisinde yer alan uyarma cezasıyla tecziye edildikleri hatırlatılarak müdahalelerin orantılı olduğu değerlendirilmiştir. Mezkûr gerekçelerle müdahalelerin sendika hakkını ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.

ii. 25/1/2023 Tarihli ve E.2022/97, K.2023/13 Sayılı Kararı

32. Anayasa Mahkemesi, norm denetimi kapsamında verdiği 25/1/2023 tarihli kararında sağlık çalışanlarına icap nöbeti karşılığında aylık ancak 120 saate kadar ücret ödeneceği, bu sürenin üzerinde icap nöbeti tutmanın gerekli olması hâlinde ise herhangi bir ücret ödenmeyeceğini öngören kuralın Anayasa'ya aykırılığı iddiasını denetlemiştir.

33. Kararda, kuralın Anayasa'nın 18. maddesine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kararın gerekçesinde, icap nöbeti boyunca kişi kural olarak evinde kalsa da çağrıldığında gitmek

zorunda olmasının kişinin zihni ve bedensel olarak yeterince dinlenmesini önleyebileceği, icap nöbeti tutulmakla yükümlü kılınabilecek süre yönünden herhangi bir üst sınır getirilmemesinin kişinin sürekli olarak icap nöbetçisi olması riskini beraberinde getirdiği, bunun da icap nöbeti yükümlüsünün yeterince dinlenememesine sebep olabileceği, acil sağlık hizmetlerinin kesintisiz olarak yürütülmesi önemli olmakla birlikte bu hizmetlerin sağlık çalışanlarının dinlenme hakkının ortadan kaldırılması pahasına yürütülemeyeceği vurgulanmıştır (AYM, E.2022/97, K.2023/13, 25/1/2023, § 23).

34. Kararda sonuç olarak, itiraz konusu kuralın çok istisnai hâllerde bu fazla çalışmayı telafi edecek bir ücretin ödenmesini de güvence altına almadığı, icap nöbeti yükümlülüğünün Anayasa'nın 18. maddesinin gerekliliklerini karşılamadığı ve sağlık çalışanlarına orantısız bir külfet yüklediği belirtilmiştir (AYM, E.2022/97, K.2023/13, 25/1/2023, § 24).

b. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

35. Toplu eylemde bulunma Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının çekirdek alanında kalan bir faaliyet türü olmasa da toplu eylemde bulunmanın çalışanların hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla başvurulabilecek yardımcı bir sendikal araç olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bu nedenle toplu eylemde bulunmak da sendika hakkının kapsamında kalmaktadır (Osman Bayat ve diğerleri, § 28). Dolayısıyla somut olaydaki eylemin amacı gözetildiğinde, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar uyarınca öğle arasında nöbet tutmama eylemine katılan başvurucunun kınama disiplin cezası ile cezalandırılmasının sendika hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerekir.

36. Eldeki başvuruda sendika hakkına müdahale edildiğinin kabul edilmesi, somut olaya konu eylemin amaç yönüyle sınırlı olarak inceleneceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte kamu görevinin yerine getirilmemesi biçimindeki toplu eylem yöntemine başvurulmasının kamu görevlileri sendikalarının sendikal amaçlarını gerçekleştirmek için veya kamu görevlilerinin mesleki ve ekonomik çıkarlarını korumak için başvurabileceği meşru eylemlerden olup olmadığının somut olay yönünden değerlendirilmesi "Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı" başlığı altında yapılacaktır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nigar Hürel ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/16800, 22/11/2022, § 15).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 51. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

39. 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Başvurucunun nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

41. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır (sendikalarla ilgili olarak bkz. Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 31, 32; Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, §§ 53, 70, 74; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 73; Birleşik Metal İşçileri Sendikası [2. B.], B. No: 2015/14862, 9/5/2018, §§ 42, 43; derneklerle ilgili olarak bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç [1. B.], B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 45). Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve orantılı olmalıdır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 18; AYM, E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018, § 15).

42. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Tayfun Cengiz, § 56; Adalet Mehtap Buluryer [2. B.], B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

43. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret eder. Kamu gücünü kullanan organlar, örgütlenme özgürlüğü kapsamındaki faaliyetlere müdahale ederken bu özgürlüğün kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermelidir (sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50).

44. Örgütlenme özgürlüğüne yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak değerlendirilemez (sendika hakkı yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Kristal-İş Sendikası, § 70; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, § 43; Ahmet Parmaksız, § 80). Örgütlenme özgürlüğüne yargısal veya idari bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olup olmadığına, bu

bağlamda toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına ve sınırlamanın izlenen amaçlarla orantılılığına bakmak gerekir (İsmail Aslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/7197, 8/9/2015, §§ 51-62).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

45. Somut olay, üyesi olduğu sendikanın aldığı tam gün eğitim yapılan okullarda öğle arası nöbet tutulmaması eylemine katılan başvurucunun kınama disiplin cezası ile cezalandırılmasına ilişkindir. Sendikanın eylem kararının gerekçesinde kesintisiz tüm gün nöbet görevi verilen öğretmenlere öğle arasında da nöbet görevi verildiği, öğretmenlerin beslenme, dinlenme, ibadet vb. ihtiyaçlarını karşılayacak bir zaman dilimi mevcut olmadığı, bu durumun yasal ve adil olmadığı belirtilmiştir.

46. Yargılama neticesinde Mahkeme; başvurucunun nöbet tutmamasına ilişkin olarak idareye kabul edilebilir bir mazeret bildirmediği, gerekçe olarak gösterilen sendika kararının kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek şeklindeki sendikal amaçlarının sınırlarını aşarak yönetmelik hükümlerinin sürekli bir biçimde uygulanmaması niteliği taşıdığını ifade etmiştir. Kararda, eylemin sendika üyelerinin çıkarlarını koruma ve iyileştirmeye yönelik olmadığı, başvurucunun eyleminin hukuken korunması gerekli sendikal eylem niteliğinde görülmesine de olanak bulunmadığını belirterek dava konusu kınama cezasının hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. BİM istinaf başvurusunu gerekçeli olarak reddetmiştir. Kararda, başvurucuya doğrudan kınama cezası verildiği, aylıktan kesme cezasının bir alt cezası olarak kınama cezası verilmediği, Mahkeme kararındaki mezkûr hususa ilişkin değerlendirmeler haricinde kararın hukuka uygun olduğu belirtilmiştir.

47. Buna göre eldeki başvuruya konu disiplin cezasının kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olan bir talebin konu edildiği sendika kararının uygulanmasından kaynaklandığı görülmüştür. Zira başvurucunun üyesi olduğu sendikanın toplu eylem kararı almasına konu olan husus üyelerinin nöbet tutma göreviyle doğrudan ilgilidir.

48. Yapılacak anayasallık denetiminde ilk olarak somut olaydaki durumun Osman Bayat ve diğerleri kararından (bkz. §§ 29-31) farklı olduğunu belirtmek gerekir. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda başvurucular, kamuda çalışan öğretmenlerin asli görevlerinden kabul edilen nöbet görevi karşılığında ücret ödenmediği için sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevlerini yerine getirmemişlerdir. Anılan karara konu olayda nöbet tutmama eyleminin nöbet için ücret ödenmesi talepli eylemlerin bir halkasını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Nöbet görevinin bazı istisnaları hariç -rehberlik öğretmenleri gibi- tüm öğretmenlerce yerine getirildiği ve yerine getirilmemesi gerektiği yönünde genel bir kabulün veya bir iddianın da ileri sürülmediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle anılan karara konu olayda öğretmenler nöbet tutmamayı değil tuttukları nöbetin ücretinin ödenmesini talep etmektedirler. Ayrıca Osman Bayat ve diğerleri kararında başvuruculaların taleplerini karşılamaya yönelik hâlihazırda yürüyen olumlu bir politika yapım sürecinin devam etmesine rağmen eylemde ısrar edilmesi önemli bir değerlendirme etkeni olmuştur (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 43-44). Nitekim kararda sendika hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılırken; talebin nöbet görevine ilişkin yapısal bir reformu ilgilendirdiği, sendikaların bu sürece katlanmaları gerektiği, eylemin öğrencilerin eğitim hakkını etkilediği, taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen öğretmenlerin asli bir görevin ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz devamı için önemli olan nöbet

düzenlemesinin fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu belirtilmiştir.

49. Osman Bayat ve diğerleri kararında; kamu görevlisi başvuruculaların öğrencilerin eğitim hakkını ve güvenliğini olumsuz yönde etkileme ihtimali son derece kuvvetli olan nöbet tutmama eylemine birçok defa (7-11 gün arasında değişen sürelerde) başvurarak, kamu makamlarının sendika hakkı kapsamında yapılan eylemlere göstermesi gereken müsamaha seviyesinin ötesine geçtikleri, devletin ve toplumun başvuru konusu eylemlere katlanması gerektiğinden söz edilemeyeceği vurgulanmıştır (Osman Bayat ve diğerleri, § 47). Kararda son olarak, başvuruculara bir görevi yerine getirmemeleri nedeniyle sıralamanın en alt kategorisinde yer alan uyarma cezaları verildiği belirtilmiştir.

50. Somut olayda ise tam gün eğitim faaliyeti yapılan okullarda görev yapan öğretmenler, gün boyu verilen nöbet görevinin öğle arasında da devam etmesi nedeniyle temel insani ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını gerekçe göstererek nöbet tutmamışlardır. Nitekim sendikaların aldıkları toplu eylem kararlarında da bu hususun ön plana çıkarıldığı görülmektedir (bkz. §§ 7-8). Şu hâlde eldeki başvuruya konu olayda talebin nöbet görevine ücret verilmesine ilişkin olmadığı, insani gereksinimlerin karşılanacak şekilde nöbet düzenlemesi yapılmasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut başvuru ile Osman Bayat ve diğerleri kararındaki olay ve olgular arasındaki birtakım farklılıkların yapılacak hukuki değerlendirmede dikkate alınması gerekir.

51. Tam gün eğitim yapan okullarda nöbetçi olan öğretmenlerin öğle arasındaki kesintisiz nöbet görevi nedeniyle temel insani ihtiyaçlarını karşılayamadıkları yönünde eleştirileri olduğu, başvurucunun üyesi olduğu sendikanın da aralarında bulunduğu bazı sendikaların bu gerekçeyle eylem kararı aldığı görülmektedir. Olay tarihinde yürürlükte olan mevzuata göre tam gün eğitim yapılan okullarda öğle arasında tutulan nöbetin kesintisiz olduğu (bkz. § 19), dolayısıyla nöbetçi öğretmenlerin öğle arasında da aralıksız şekilde nöbet görevlerine devam etmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda nöbetçi öğretmenin zihinsel ve bedensel olarak yeterince dinlenmeden öğleden sonraki derslerine girmek zorunda kalacağı, temel insani ihtiyaçlarının dikkate alınmadığı, bu uygulamayla anayasal bir hak olan dinlenme hakkına riayet edilmediği yönündeki şikâyetlerin temelsiz olduğu söylenemez.

52. Nöbet görevi, öğretmenlerin asli görevi içinde olmakla birlikte bu görevin öğretmenlerin dinlenme hakkına da saygı gösterilerek düzenlenmesi için bazı çözümlerin geliştirilmesi gerektiğine kuşku yoktur. Nitekim 2019 yılında kanun altı mevzuatta yapılan değişiklikle tam gün eğitim yapan okullarda öğle arasında yapılan nöbet görevinde, öğretmenlerin temel ihtiyaçları gözönüne alınarak dönüşümlü ve dengeli bir şekilde nöbet görevinin planlanması öngörülmüştür (bkz. §§ 20, 22). Buradan hareketle başvurucunun, sendikanın toplu eylem çağrısına katılmasına neden olan konuda temel insani ihtiyaçlara ilişkin ciddi bir iddiasının olduğu kabul edilmelidir. Şu hâlde başvurucunun hakkında verilen kınama cezasına karşı açtığı iptal davasında sendikal hak kapsamında ileri sürdüğü iddiaların değerlendirilmesi elzemdir. Zira tam gün eğitim yapan okullarda öğretmenlerin öğle arasında nöbet tutmalarının temel gereksinimlerini karşılamalarına engel olduğu iddiası söz konusu sendikal toplu eylemin gerekçesi ve meşruluğuyla doğrudan bağlantılıdır.

53. Öte yandan nöbet görevi ihtiva ettiği izleme ve denetleme özellikleri ile ders çizelgesinin gerektiği gibi uygulanması, ders dışı zamanlarda okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması, okulun fiziksel şartlarının (ısıtma, elektrik ve sıhhi tesisat) kontrol edilmesi gibi bir dizi görevler bütünüdür (bkz. § 6). Bu itibarla anılan görevin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinin ve eğitim hakkının korunmasının önemli araçlarından biri

olduğu açıktır (Osman Bayat ve diğerleri, § 46). Bununla birlikte nöbetçi öğretmenlerin dinlenme ve ibadet gibi temel insani ihtiyaçlarını karşılayacakları bir mekanizma kurularak öğrencilerin eğitim ve güvenlik hakkı ile öğretmenlerin haklarının dengelenmesi gerekmektedir.

54. Bu ihtiyaç doğrultusunda 2019 yılında yapılan kanun altı mevzuat değişikliği ile tam gün eğitim yapan ilkokul ve ortaöğretim kurumlarında öğle arasında nöbet görevlendirmesinde temel ihtiyaçların karşılanması ve dengeli bir dağılım yapılması gerektiği düzenlenmiştir (bkz. §§ 20, 22). Bu düzenleme öncesinde bir dengeleme mekanizmasının kurulmadığı, başvurucunun toplu eyleme katılmasının nedeninin de bu olduğu anlaşılmaktadır.

55. Başvurucunun sendika faaliyetleri çerçevesinde nöbet tutmamak şeklindeki eylemine verilen disiplin cezasının demokratik toplumda gerekli olduğunun kabulü için disiplin cezası verilmesine ve buna dair açılan davanın yargı mercilerince reddedilmesine ilişkin gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gereklidir (benzer yaklaşım için bkz. Tayfun Cengiz, § 57).

56. Başvurucunun üyesi olduğu sendika, aldığı eylem kararında bu eylemin gerekçesini; tam gün eğitim yapan okullarda öğretmenlere kesintisiz olarak tüm gün nöbet görevi verildiğini, öğle arasında da nöbet tutan öğretmenlerin beslenme, dinlenme ve ibadet gibi en temel ve insani ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını, bu sebeplerle öğle arasında dinlenme haklarını kullanarak nöbet görevinin yerine getirilmemesi yönünde eylem kararı alındığı şeklinde açıklamıştır. Başvurucu da disiplin soruşturması sürecinde ve yargılama mercileri önünde nöbet tutmamasının gerekçesini açıklarken 12/3/2018 tarihli sendika kararını gerekçe olarak göstermiştir. Somut olaya konu tarihte, disiplin cezasına konu eylem kararının alındığı süreçte tam gün eğitim yapan okullarda nöbetçi öğretmenlerin temel gereksinimlerini karşılaması için yeterli zamanın sağlanmasını temin eden bir mekanizma olmadığı anlaşılmaktadır (bkz. § 54). Şu hâlde nöbet tutmama gerekçeleri gözönünde bulundurularak yapılan sendika kararına dayalı toplu eylemin disiplin cezasına konu edilmesi durumunda hem idarenin hem de yargı makamlarının yapacakları değerlendirmelerde bu hususu da gözetmesi beklenir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, sürekli icap nöbeti tutmayı öngören normun Anayasa'ya aykırılığını incelediği kararda -acil sağlık hizmeti dahi olsa- kamusal menfaatlerle dinlenme hakkı arasında adil bir dengelemeyi öngören mekanizma kurulması gerektiğini belirtmiştir (bkz. §§ 32-34).

57. Somut olayda başvurucunun nöbet tutmama nedeni olan sendika kararında ileri sürülen sakıncalara ilişkin olarak ne soruşturma raporunda ne de mahkeme kararlarında bir değerlendirme yapılmamıştır. Mahkeme kararında, başvurucunun usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan yönetmelik hükmü ile kendisi için öngörülen nöbet görevini sürekli olarak yerine getirmemesinin sendikal faaliyet kapsamında görülemeyeceği, sendikal amaçların sınırını aşarak yönetmelik hükümlerinin sürekli bir biçimde uygulanmaması niteliğini taşıdığı belirtilmiştir. Oysa tam gün eğitim yapan okullarda öğle arasında kesintisiz şekilde nöbet tutmanın dinlenme ve ibadet hakkı gibi temel insani ihtiyaçların giderimini imkânsız kıldığı hususunda ileri sürülen iddiaların yapılacak idari ve yargısal değerlendirmede haklı bulunması durumunda davanın esasını ve sonucunu doğrudan etkileme ihtimali vardır. Bu durumda, idari karar sürecinde ve buna dair yargısal denetimde sadece yönetmelikle verilen nöbet görevinin yerine getirilmediği tespitiyle sınırlı bir inceleme yapılması yeterli olmayacaktır.

58. Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın esasını doğrudan etkileyecek itirazları

konusunda yukarıda ifade edilen çerçevede bir değerlendirme yapılmadan cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Mahkeme kararında da sadece başvurucunun yönetmelik hükmüyle kendisi için öngörülen görevi sürekli olarak yerine getirmemesinin sendikal faaliyet kapsamına girmediği tespitinde bulunulmakla yetinildiği görülmektedir. Bu yönüyle başvurucunun sendika hakkına yapılan müdahaleye ilişkin gerekçenin yeterli olduğu söylenemez.

59. Bu itibarla yargısal makamlarca başvurucunun sendikal hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamamıştır. Başvurunun bütün bu koşulları gözetildiğinde başvurucu hakkında kınama cezası verilmesi ile Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altında olan sendika hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna varılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

61. Başvurucu, ihlalin tespitini talep etmiştir.

62. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2019/1282, K.2019/2261) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEVLÜDE GÜLDÜOĞLU

B. No: 2020/39044 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39044

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEVLÜDE GÜLDÜOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39044)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Gökhan SÖNMEZ

Başvurucu : Mevlüde GÜLDÜOĞLU

Vekili : Av. Hayri GÜLDÜOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, A.A.nın mirasçısıdır. Başvurucu aleyhine 7/11/2014 tarihinde murisi A.A. adına kayıtlı taşınmazın tapu kaydının iptali ile davacılar adına tescili talebiyle dava açılmıştır. Dava konusu taşınmaz üzerine Kayseri 4. Asliye Hukuk Mahkemesince (Mahkeme) 10/11/2014 tarihinde üçüncü kişilere devir ve temlikini önler nitelikte ihtiyati tedbir konulmuştur.

3. Başvurucu, 20/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Mahkeme 14/12/2023 tarihinde davanın reddine karar vermiş olup dava, istinaf kanun yolu aşamasındadır. Taşınmaz üzerindeki tedbir ise devam etmektedir.

5. Komisyon, adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, taşınmazı üzerindeki ihtiyati tedbirin uzun süredir devam ediyor olmasından yakınmıştır.

7. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin ([2. B.], B. No: 2015/7044, 23/1/2019), İbrahim Geçer ([1. B.], B. No: 2014/19056, 19/2/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda 10/11/2014 tarihinde konulan ihtiyati tedbirin devam ettiği görülmüştür. Yaklaşık on yılı aşkın bir süredir devam eden ihtiyati tedbirin, süresi itibarıyla orantılı olmadığı anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

10. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 4. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2023/287, K.2023/477) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZBAK GERİ DÖNÜŞÜM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. (2)

B. No: 2020/39066 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39066

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZBAK GERİ DÖNÜŞÜM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/39066)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucu : Özbak Geri Dönüşüm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Recep ÇERÇİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari para cezası verilmesine bağlı olarak aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/12/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, kabul edilebilirlik konusunda oybirliği sağlanamadığından kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Niğde Bor Karma Organize Sanayi Bölgesi'nde atık yağ geri dönüşümü alanında faaliyet gösteren bir şirkettir.

6. Niğde Valiliği (Valilik) kurum ve kuruluşlarına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezine (CİMER) il geneline rahatsız edici bir kokunun yayıldığına dair çok sayıda şikâyetin iletilmesi üzerine inceleme başlatılarak Niğde Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü (İdare) görevlilerince Niğde'deki Kızılca Deresi'nden numune alınmıştır. Başvurucu Şirketin çalışanı Ş.E. tarafından Niğde'deki Kızılca Deresi'ne 27/6/2016 tarihinde gece saat 02:00 civarında kasten kimyasal atık döküldüğü alınan numunelerde yapılan analizler sonucunda ve görgü tanıklarının beyanı alınarak Niğde İl Emniyet Müdürlüğü tarafından tespit edilmiştir.

7. İdare tarafından çevreyi kasten kirleten sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiştir.

8. Başvurucu Şirkete Niğde'deki Kızılca Deresi'ne tehlikeli atık boşaltarak çevreyi kirlettiği ve bu fiilinin 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin (v) bendini ihlal ettiği gerekçesiyle 2.148.132 TL idari para cezası verilmiştir. İdarece para cezası miktarına 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 17. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan yeniden değerleme oranı uygulanarak 2016 takvim yılı için 613.752 TL tutarında alt sınır, 6.137.679 TL tutarında üst sınır belirlenmiş; aynı maddenin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen "...idarî para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte gözönünde bulundurulur." hükmü uyarınca alt sınırdan uzaklaşılmıştır. İdare alt sınırdan uzaklaşılmasında çok sayıda vatandaşın hastaneye müracaatta bulunması, resmî kurumlara çok sayıda şikâyetin gelmesi gibi sebepleri dikkate aldığını belirtmiştir.

9. Başvurucu Şirket 25/8/2016 tarihinde söz konusu işlemin haksız olduğu iddiasıyla iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle Aksaray İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde atık yağ geri kazanım işlemlerinden dolayı ortaya çıkan atıkların herhangi bir yere dökülmesinin söz konusu olmadığını, analiz sonucunun tek başına delil teşkil etmeyeceğini ileri sürmüştür.

10. İdare cevap dilekçesinde; 27/6/2016 tarihinde saat 02:00 sıralarında il merkezini yoğun bir şekilde kaplayan keskin ve rahatsız edici koku nedeniyle vatandaşlardan gelen şikâyetler üzerine derhâl araştırma yapıldığını, kokunun il merkezinden geçen Kızılca Deresi'ne evsafı bilinmeyen sıvı atığın kanuna aykırı olarak dökülmesinden kaynaklandığının anlaşıldığını, atık deşarjı yapılan yerden saat 05:30'da atık numunesi alındığını ve numunenin analizi sonucunda tehlikeli atık olarak tespit edildiğini, görgü tanıklarının başvurucu Şirketin çalışanı Ş.E.nin tehlikeli atığı dereye boşalttığını beyan ettiğini, Ş.E.yi teşhis ettiklerine dair Canlı Teşhis Tutanağı düzenlendiğini belirtmiştir. İdare cevap dilekçesinde ayrıca numune analizi sonuçlarının başvurucu Şirketten alınan numune ile örtüştüğünü, başvurucu Şirkete ait aracın Plaka Tanıma Sistemi (PTS) kayıtlarının Emniyet Müdürlüğünce incelenmesi sonucunda olay esnasında aracın Niğde'de bulunduğunu, başvurucu Şirket tesislerinin giriş ve çıkışlarının açık ve kamera kayıtları altında olduğunu beyan etmesine rağmen olay gününe ait kamera kayıtlarına dair yapılan incelemeler neticesinde kayıtların silindiğinin anlaşıldığını ifade etmiştir. İdare uygulanan idari para cezası tutarının belirlenmesinde çok sayıda vatandaşın şikâyetinin olmasının ve sağlık kuruluşlarının acil servislerine başvurarak tedavi görmek zorunda bırakılmalarının dikkate alındığını da vurgulamıştır.

11. İdare Mahkemesi 28/11/2016 tarihinde ceza miktarının yüksek olmasından dolayı işlemin icrası hâlinde davacı Şirket bakımından telafisi güç zararlar meydana gelebileceğinden 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinde öngörülen koşulların bir arada bulunması nedeniyle yürütmenin durdurulması hakkındaki istemin kabulüne karar vermiştir.

12. İdare Mahkemesi 25/5/2017 tarihinde oyçokluğu ile davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi gerekçesinde özetle atık yağ geri dönüşüm tesisi olarak faaliyet gösteren başvurucu Şirketin Kızılca Deresi'ne tehlikeli atık boşaltarak çevreyi kirlettiğinin yapılan tespitler sonucunda sabit olduğunun anlaşıldığını, mevzuat hükümleri uyarınca uygulanan dava konusu idari para cezasında hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. İdare Mahkemesi ayrıca başvurucu Şirketin cezanın ölçülü olmadığını ileri sürmesine karşın uyuşmazlık konusu eyleminin çevre ve insan sağlığı açısından doğurduğu olumsuz sonuçların önemine dikkat çekmiştir.

13. Anılan karardaki karşıoyda; başvurucu Şirket hakkında ilk defa tespit yapılması, Şirketin sermaye yapısı ve ekonomik ölçeği gibi hususlar dikkate alınmadan, orantılılık ilkesine uyulmadan kuruluş sermayesi 100.000 TL olan başvurucu Şirkete sermayesinin çok üstünde ceza uygulanmasının caydırıcılığın ötesinde Şirketin faaliyetlerine engel olma sonucunu doğurabileceğinden işlemin hukuka aykırı olduğu görüşü belirtilmiştir.

14. Bu karara karşı başvurucu Şirket istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu istinaf dilekçesinde; ödenmesi gereken idari para cezasının çok yüksek olduğunu, atık yağları işlemek ve geri dönüştürmek üzere satın aldıklarını, bu nedenle dereye dökmelerinin söz konusu olmadığını, idari yaptırımı gerektiren fiilin kendileri tarafından gerçekleştirildiğinin ispat edilemediğini belirtmiştir. Konya Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 9/5/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine oyçokluğu ile karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararında, İdare Mahkemesi kararının ve dayandığı gerekçenin usul ve kanuna uygun olduğunu belirtmiştir.

15. Anılan karara yönelik karşıoyda, 5326 sayılı Kanun'un "Genel kanun niteliği" başlıklı 3. maddesinde genel hükümlerin idari para cezası gerektiren bütün fiiller hakkında uygulanacağının, 15. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ise bir fiilin hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış olması hâlinde sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabileceğinin düzenlendiği belirtilmiş; dava konusu idari para cezasına esas alınan eylemin aynı zamanda suç teşkil ettiği iddiasıyla davacı Şirket yetkilileri hakkında kamu davasının açıldığı, para cezasına konu eylemin hem suç hem de kabahat olarak tanımlandığı, bu durumda ancak suçtan dolayı yaptırım uygulanmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Karşıoyda ayrıca 5326 sayılı Kanun uyarınca para cezası yaptırımının ancak suçtan dolayı yaptırım uygulanamadığı hâllerde, örneğin takipsizlik, beraat kararı verilmesi gibi durumlarda uygulanabileceği, bu nedenle idarece ceza yargılaması devam ettiği sürece başvurucu Şirket hakkında idari para cezası uygulanmasında hukuka uygunluk bulunmadığı değerlendirilmiştir. Karşıoyda ayrıca her ne kadar 2872 sayılı Kanun'un 27. maddesinde "Bu Kanunda yazılı fiiller hakkında verilecek idari nitelikteki cezalar, bu fiiller için diğer kanunlarda yazılı cezaların uygulanmasına engel olmaz." hükmüne yer verilmişse de 5326 sayılı Kanun'un 3. maddesinde idari para cezası gerektiren tüm kabahatler için bağlayıcı bir özel hüküm ihdas edildiği, buna göre her durumda genel yasa niteliğini haiz olan 5326 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı, aynı zamanda suç teşkil ettiği iddiasıyla ceza yargılamasına konu olan eylem nedeniyle davacı Şirkete idari para cezası kesilmesine dair işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilmiştir.

16. Niğde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan soruşturmanın sonucunda Niğde 4. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında başvurucu Şirket yetkilisi M.Ö. hakkında çevreyi kasten kirletme suçundan mahkûmiyet kararı verilmiş, hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Anılan karar 11/6/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

17. Başvurucu, istinaf başvurusunun esastan reddine dair karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; temyiz dilekçesinde istinaf başvuru dilekçesi ile benzer şikâyetleri dile getirmiştir. Danıştay 6. Daire tarafından Bölge İdare Mahkemesi kararının hukuka ve usule uygun olduğu belirtilerek 6/10/2020 tarihinde kararın onanmasına kesin olarak karar verilmiştir.

18. Başvurucu, nihai hükmü 28/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 21/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. 2872 sayılı Kanun'un "Amaç" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır."

20. 2872 sayılı Kanun'un "Kirletme yasağı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır.

Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirleten, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler."

21. 2872 sayılı Kanun'un "İdari nitelikteki cezalar" başlıklı 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İdarî nitelikteki cezalar şunlardır:

...

v) Bu Kanunda ve ilgili yönetmeliklerde öngörülen yasaklara veya sınırlamalara aykırı olarak tehlikeli atıkları toplayan, ayıran, geçici ve ara depolama yapan, geri kazanan, yeniden kullanan, taşıyan, ambalajlayan, etiketleyen, bertaraf eden ve ömrü dolan tehlikeli atık bertaraf tesislerini kurallara uygun olarak kapatmayanlara 100.000 Türk Lirasından (2.786.491 TL) 1.000.000 Türk Lirasına (27.865.872 TL) kadar idarî para cezası verilir.

...

Bu maddenin (ı) bendinin (1), (2), (3) ve (4) numaralı alt bentleri ile (k), (l), (r), (s), (t), (u), (v) ve (y) bentlerinde öngörülen idarî para cezaları kurum, kuruluş ve işletmelere üç katı olarak verilir.

..."

22. 2872 sayılı Kanun'un "Diğer kanunlarda yazılı cezalar" başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunda yazılı fiiller hakkında verilecek idari nitelikteki cezalar, bu fiiller için diğer kanunlarda yazılı cezaların uygulanmasına engel olmaz."

23. 2872 sayılı Kanun'un "Kirletenin sorumluluğu" başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar.

..."

24. 5326 sayılı Kanun'un "Genel kanun niteliği" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında,

uygulanır."

25. 5326 sayılı Kanun'un "İçtima" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"(1) Bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi halinde bu kabahatlere ilişkin tanımlarda sadece idarî para cezası öngörülmüşse, en ağır idarî para cezası verilir. Bu kabahatlerle ilgili olarak kanunda idarî para cezasından başka idarî yaptırımlar da öngörülmüş ise, bu yaptırımların her birinin uygulanmasına karar verilir.

(2) Aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idarî para cezası verilir. Kesintisiz fiille işlenebilen kabahatlerde, bu nedenle idarî yaptırım kararı verilinceye kadar fiil tek sayılır.

(3) Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır."

26. 5326 sayılı Kanun'un "İdarî para cezası" başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) İdarî para cezası, maktu veya nispi olabilir.

(2) İdarî para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idarî para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur.

...

(7) İdarî para cezaları her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilân edilen yeniden değerleme oranında artırılarak uygulanır. Bu suretle idarî para cezasının hesabında bir Türk Lirasının küsuru dikkate alınmaz. Bu fıkra hükmü, nispi nitelikteki idarî para cezaları açısından uygulanmaz."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Aynı Fiil Nedeniyle Yeniden Yargılanmama veya Cezalandırmama İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu Şirket; bir fiilin hem kabahat hem suç olarak tanımlanması durumunda yalnızca suçtan ötürü yaptırım uygulanabileceği hâlde aynı fiilden dolayı haksız şekilde idari yaptırım uygulandığını, Şirket yetkilisi hakkında çevreyi kasten kirletme suçundan mahkûmiyet kararı verildiğini, aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde, Şirket yöneticisi hakkında çevreyi kasten kirletme suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin aynı fiilden dolayı iki kez yargılanmama ilkesine aykırı olmadığı değerlendirilmiştir.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama (ne bis in idem) ilkesi gereğince kişi aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılanamaz veya cezalandırılamaz. Ancak bu ilke mutlak olmayıp korunan hukuki yararı, unsurları, amacı ve neticesinin farklı olması nedeniyle ayrı hukuk disiplinleri kapsamında aynı fiilin farklı şekillerde mütalaa edilmesi mümkündür. Bu ilke sadece ceza davalarına ilişkin olduğu için aynı fiilden dolayı ceza soruşturmasının yanında ayrıca hukuk davası veya disiplin soruşturması açılmasına engel teşkil etmez. Dolayısıyla bir fiilin söz konusu hukuk disiplinlerinin öngördüğü farklı yaptırımlarla cezalandırılması "Aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz." ilkesine aykırılık oluşturmaz (bazı değişikliklerle birlikte bkz. AYM, E.2017/28, K.2017/107, 31/5/2017, § 15).

32. Aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin uygulanabilmesi için hukuka aykırı fiillere bağlanan iki ayrı cezanın birlikte uygulanıp uygulanmadığı ve dolayısıyla aynı kişinin iki kere yaptırıma tabi tutulması sonucuna yol açılıp açılmadığı değerlendirilmelidir. Ayrıca ne bis in idem ilkesine uygunluk yönünden müdahalenin yol açtığı söz konusu mükerrerliğin aynı fiilden kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususunun da irdelenmesi gerekir (AYM, E.2017/95, K.2017/119, 12/7/2017, § 13).

33. Somut olayda Kızılca Deresi'ne tehlikeli atık boşaltılması nedeniyle başvurucu Şirket aleyhine 2872 sayılı Kanun'a göre idari yaptırım uygulanmıştır. Bunun yanında başvurucu Şirketin yetkilisine çevreyi kasten kirletmek suçundan cezalandırılması talebiyle ceza davası açılmış ve yapılan yargılama sonucunda Şirket yetkilisinin atılı suçtan mahkûmiyetine hükmedilerek hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Bir başka deyişle her iki takibat farklı kişiler hakkında yürütülmüş, idari takibat sonucunda başvurucu Şirket aleyhine idari yaptırım uygulanmış, Şirket yetkilisi hakkında ise cezai takibat yapılmıştır.

34. Yukarıda açıklanan ilkeler somut olayla birlikte değerlendirildiğinde idari süreç sonunda idari para cezasının başvurucu Şirket aleyhine, adli süreç sonunda mahkûmiyet kararının başvurucu Şirketin yetkilisi aleyhine verilmesi nedeniyle başvurucunun ihlal iddiasının aynı fiil nedeniyle iki kez yargılanmama veya cezalandırmama ilkesi kapsamına girmediği anlaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu Şirket; yetkilisi hakkında ceza yargılamasının devam ettiğini, 100.000 TL kuruluş sermayesine sahip bir şirket olduğunu, atık yağları geri dönüştürerek bunların tekrar ekonomiye kazandırılmasını sağladığını, aleyhine uygulanan idari para cezasının çok yüksek olması nedeniyle iflasa sürükleneceğini, bu durumun ölçülülük ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde; idari para cezasının çevre ve insan sağlığı, kamu menfaatleri dikkate alındığında ölçülülük ilkesine aykırı olmadığı ve yargı mercileri tarafından denetlenerek kesinleştiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

38. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, idari para cezası uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Başvurucunun ölçülülük ilkesi bağlamında ileri sürdüğü iddiaların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

41. İdari para cezası uygulanmasıyla başvurucunun mal varlığında eksilmeye yol açıldığı kuşkusuz olduğuna göre bu paranın başvurucu açısından mülk teşkil ettiği açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Orhan Gürel [2. B.], B. No: 2015/15358, 24/5/2018, § 43; Mustafa Taş [1. B.], B. No: 2017/23968, 31/10/2018, § 35; Ö. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2018/18975, 15/9/2021, § 40).

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel

çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

43. Somut olayda başvurucu Şirketin çevreyi kirletmesi nedeniyle aleyhine idari para cezası uygulanmıştır. Söz konusu müdahale ile çevrenin korunması amaçlanmaktadır. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

44. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

45. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde tutulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

46. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company [2. B.], B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

47. Somut olayda çevreyi kirlettiği belirtilen başvurucu Şirketin idari para cezasından sorumlu tutulmasının dayanağının 2872 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (v) bendi ile 5326 sayılı Kanun'un 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası olduğu dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olduğu kuşkusuzdur.

(2) Meşru Amaç

48. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân verdiğinden, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır.

Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah [2. B.], B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar [1. B.], B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

49. Anayasa'nın 56. maddesinde, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu düzenlenmiş; çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını korumanın ve çevre kirliliğini önlemenin devlet ve vatandaşların ödevi olduğu belirtilmiştir (AYM, E.2010/51, K.2011/137, 12/10/2011).

50. Buna göre çevrenin geliştirilmesine, çevre sağlığının korunmasına ve çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik tedbirleri almak devletin temel ödevlerindendir. Bu amaçla devlet, çevrenin korunmasını sağlamak için etkili bir hukuk düzeni oluşturmakla yükümlüdür (AYM, E.2019/35, K.2019/53, 26/6/2019, § 20).

51. Bu bağlamda çevrenin korunması amacıyla çevre mevzuatına aykırılıkların yaptırıma tabi tutulmasında kamu yararı amacı bulunduğu kuşkusuzdur. Dolayısıyla somut olayda atık yağın dökülmesi sonucu çevrenin kirletilmesi nedeniyle başvurucu Şirketin idari para cezasından sorumlu tutulmasında kamu yararına dayalı meşru bir amacın olduğu anlaşılmıştır.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

52. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

53. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

54. Mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine göre ölçülü olabilmesi için her şeyden önce bu tedbirin öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olması zorunludur. Diğer taraftan müdahalede bulunulurken takip edilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye en uygun aracın seçilmesi gerekmektedir. Bu alanda hangi araçların tercih edileceği ise öncelikli olarak daha isabetli karar verebilecek konumda olan ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Bu nedenle hangi aracın tercih edileceğinin belirlenmesi hususunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ne var ki seçilen aracın gerekliliğine ilişkin olarak idarelerin sahip olduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Tercih edilen aracın müdahaleyi ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna ulaşılması mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda yapacağı denetim, seçilen aracın isabet derecesine yönelik olmayıp hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu müdahalenin ağırlığına dönüktür (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Hamdi Akın İpek [2. B.], B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 108; Hanife Ensaroğlu [1. B.], B. No: 2014/14195,

20/9/2017, § 67).

55. Diğer taraftan hukuk devletinde; ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerine ilişkin kurallar Anayasa'ya aykırı olmamak üzere ülkenin sosyal, kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereksinimlerini gözönüne alan suç politikasına göre belirlenir. Kanun koyucu, izlediği suç politikası gereği bazı fiilleri ceza hukuku alanından çıkarabileceği gibi korudukları hukuki yararları ve neden olduğu sonuçları esas alarak birtakım suçları farklı yaptırımlara da tabi kılabilir. Kanun koyucunun bu konudaki tercih ve takdirinin yerindeliğinin incelenmesi, anayasal denetimin kapsamı dışında kalmaktadır (AYM, E.2017/170, K.2018/77, 5/7/2018).

56. Bununla birlikte orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Arif Güven [2. B.], B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

57. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk [1. B.], B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 64; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

58. Başvurucu, atık yağları geri dönüştürerek tekrar ekonomiye kazandırılmasını sağladığını, yüksek miktarda para cezasından sorumlu tutulmasının iflasa sürüklenmesine neden olacağını belirtmiş; başvuru formunda genel olarak sorumlu tutulduğu bedelin yüksek oluşundan yakınmış ancak yargılama sürecinin aksine bireysel başvuru aşamasında çevreye zarar verdiği belirtilen eylemi gerçekleştirmediğini ileri sürmemiş, formda bu konuda bir şikâyette bulunmamıştır.

59. Öncelikle başvurucuya idari para cezası kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Yargılama aşamasında kendisini avukat ile temsil ettiren başvurucunun önce idare mahkemesinde dava açtığı, davanın reddine ilişkin karara karşı da istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurduğu, kendisine söz konusu idari yaptırım kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanındığı anlaşılmaktadır.

60. Başvurucu Şirket idari para cezası miktarının yüksek olması nedeniyle cezanın ölçüsüzlüğünden yakınmaktadır.

61. 2872 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (v) bendinde çevrenin kirletilmesi nedeniyle uygulanacak para cezasının alt ve üst sınırları belirlenmiş, idareye bu konuda bir takdir yetkisi verilmiştir. İdare, takdir yetkisini kullanarak para cezasının miktarının belirlenmesinde alt sınırdan uzaklaşmak zorunda kaldığını belirtmiş; alt sınırdan

uzaklaşmasına gerekçe olarak Kızılca Deresi'ne atılan kimyasal atık nedeniyle oluşan kötü kokudan dolayı Niğde'de Valilik, BİMER ve CİMER'e çok sayıda müracaat olmasını, bazı vatandaşların sağlık kuruluşlarına başvurarak tedavi olmak zorunda kalmalarını göstermiştir. İdare 5326 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde belirtilen "işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru" unsurlarının takdir yetkisi çerçevesinde değerlendirildiğini belirtmiştir.

62. Anayasa'nın 56. maddesinin birinci fıkrası ise "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir." denilmek suretiyle toplumun temiz ve düzenli bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almıştır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında "...çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." şeklindeki düzenlemeyle de devlete ve bireylere çevrenin korunmasına ilişkin bazı ödevler yüklemiştir. Bu çerçevede düzenli ve sağlıklı bir çevrede yaşanmasına ilişkin olarak kamu otoritelerinin aldığı tedbirler toplumun sağlığını korumak, dolayısıyla kamu düzenini sağlamak için bir zorunluluktur.

63. Nitekim kanun koyucu çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla 2872 sayılı Kanun'un 28. maddesinde, çevreyi kirletenlerin kusur şartı olmaksızın sorumlu tutulacağını düzenlemiş; aynı Kanun'un 20. maddesinde çevreyi kirletme eylemi idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Somut olayda da başvurucu Şirket aleyhine idari para cezası tesis edilmesiyle çevre kirliliğinin engellenmesi amaçlanmaktadır. Çevrenin korunmasının toplum açısından arz ettiği önem gözönüne alındığında çevrenin kasten kirletilmesinin idari yaptırıma bağlanması gerekliliği kuşkusuzdur. Bunun yanında devletin idari yaptırım düzenlenmesi ve uygulanması alanında geniş bir takdir yetkisinin olduğu da dikkate alınmalıdır. Ayrıca idari yaptırım kararı verilmesine yol açan fiilin başvurucunun kusurundan kaynaklandığı, somut olayda kamu makamlarının özensiz bir tutum veya davranışının ise söz konusu olmadığı da gözetilmelidir. Her ne kadar başvurucu Şirket, idari para cezası miktarının Şirket üzerinde yıkıcı etkisi olduğundan söz etmişse de ileri sürdüğü verilerin tek başına ekonomik durumunda idari para cezasının nasıl bir etkiye yol açtığını belirlemeye yeterli olmadığı, ölçülülük karşılaştırması yapmaya elverişli bir bilgi veya belge sunmadığı anlaşılmaktadır.

64. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.Y.

B. No: 2020/39898 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39898

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39898)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : M.Y.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; meslekten uzaklaştırma kararı ile meslekten çekilme tarihleri arasındaki dönem için parasal hakların ödenmesi talebiyle açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, mahrum kalınan parasal hakların ödenmemesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca (HSYK/HSK) 10/8/2016 tarihinde açığa alınmış; 31/8/2016 tarihinde ise meslekten çıkarılmıştır.

3. Başvurucu 8/5/2017 tarihinde meslekten çekilme talebinde bulunmuştur. HSK 16/5/2017 tarihinde başvurucunun talebini kabul etmiştir.

4. Başvurucunun meslekten çıkarma kararına karşı yeniden inceleme yapılması talebi üzerine HSK 31/5/2017 tarihinde başvurucu hakkındaki meslekten çıkarma kararının kaldırılmasına karar vermiştir. HSK, meslekten çekilme talebi hakkında ise 16/5/2017 tarihinde karar verildiğini tespit etmiş ve meslekten çekilme talebi kabul edilen başvurucunun görevi sona erdiğinden göreve yeniden başlatılması hakkında karar

verilmesine yer olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5. Başvurucu, açığa alınma tarihi ile meslekten çıkarma kararının kaldırılarak istifasının kabul edildiği tarih arasında mahrum kaldığını iddia ettiği parasal haklarının iadesini 28/2/2019 tarihinde idareden talep etmiştir.

6. İlgili yer olan Develi Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 22/3/2019 tarihinde başvurucunun talebini reddetmiştir. Başsavcılık kararında 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. maddesi uyarınca kamu görevine iade edilenlerin göreve başlama hâli bulunmaması nedeniyle talebe konu dönemler için maaş ödemesinin yapılamayacağını açıklamıştır.

7. Başvurucu 2/5/2019 tarihinde talebinin reddi hakkındaki işlemin iptali ve parasal haklarının ödenmesi için dava açmıştır.

8. Konya 1. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 19/11/2019 tarihinde süre aşımı nedeniyle davayı reddetmiştir. İdare Mahkemesi kararın gerekçesinde; öncelikle 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda dava açma sürelerini öngören 10. ve 11. maddelerine ilişkin açıklamada bulunmuştur. Buna göre hukuk aleminde mevcut olan işlemin kaldırılması, düzeltilmesi veya değiştirilmesine yönelik başvuruların 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesine tabi olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamalar ışığında somut olayı değerlendiren İdare Mahkemesi, başvurucunun meslekten çıkarılma kararının yeniden incelenmesi ile meslekten çekilme talepleri hakkında HSK'nın 31/5/2017 tarihinde karar verdiğini kaydetmiş, başvurucunun açığa alındığı tarih ile meslekten çekilme tarihi arasındaki parasal haklarının ödenmesini talep ettiğinden dava açma süresinin 11. madde kapsamında kaldığını belirtmiştir. HSK'nın 31/5/2017 tarihli meslekten çıkarma kararının kaldırılmasına ilişkin işleminin tebliğiyle altmış günlük dava açma süresinin başlayacağını, buna karşılık başvurucunun 28/2/2019 tarihinde idareye başvurması ve 2/5/2019 tarihinde dava açmasının süre aşımı nedeniyle davanın esasının incelenmesine imkân vermediğini ifade etmiştir.

9. Başvurucu; HSK'nın 31/5/2017 tarihli kararında parasal haklarına ilişkin bir işlem tesis edilmediğini, söz konusu parasal haklarına dair ilk olarak Başsavcılıkça tesis edilen işlemin 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında kaldığını ve davayı süresinde açtığını belirterek istinaf başvurusunda bulunmuştur.

10. Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 15/10/2020 tarihinde kararı hukuka uygun bulduğunu belirterek istinaf başvurusunu kesin olmak üzere reddetmiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 14/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur

12. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; İdare Mahkemesinin dava açma süresini başlattığı 31/5/2017 tarihli HSK

kararının dava konusu olan maaş ve diğer özlük haklarının ödenmesine ilişkin olmadığını, dava açma süresinin Başsavcılığa yapılan başvuru üzerine söz konusu taleple ilgili olarak ilk defa tesis edilen işlem niteliğinde olan karar tarihinden itibaren başlatılması gerektiğini, dava açma süresinin hesaplama usulünün hatalı olduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve başvurunun koşulları dikkate alınarak inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu cevabında, Bakanlık görüşüne itiraz ederek önceki iddialarını yinelemiştir.

15. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

16. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç [1. B.], B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

17. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirleme ve mevzuatı bu yönüyle yorumlama görevi esasen mahkemelere aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım [1. B.], B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

18. Başvurucunun açtığı davanın süre aşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. İdare Mahkemesi, HSK'nın 31/5/2017 tarihinde tesis ettiği işlemden itibaren 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesinde öngörülen süre içinde dava açılmadığını belirterek davayı süre aşımından reddetmiştir. Başvurucu, HSK'nın 31/5/2017 tarihli kararında parasal haklarına dair bir işlem tesis edilmediğini ve 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi uyarınca davayı süresi içinde açtığını ileri sürmüştür. İdari yargılama usulüne ilişkin kuralların yorumlanması ve uygulanmasında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadıkça yetkinin idari yargı makamlarına ait olduğu hatırlatılmalıdır. Meslekten ayrılma tarihinden önceki dönem yönünden parasal haklarının ödenmesini talep eden başvurucunun meslekle ilişiğinin HSK'nın 31/5/2017 tarihli kararıyla kesildiği kaydedilmelidir. Dolayısıyla İdare Mahkemesinin dava açma süresinde HSK'nın 31/5/2017 tarihli kararını esas almasının keyfî olduğu veya bariz takdir hatası içerdiği söylenemez. Bu nedenle müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunduğu kabul edilmelidir.

19. İdari bir işleme karşı açılacak davada süre koşulu öngörülmesinin hukuk devleti

ilkesinin bir gereği olan idari istikrarın sağlanması şeklinde meşru bir amacı vardır. Müdahalenin ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesinde öncelikle HSK'nın 31/5/2017 tarihinde tesis ettiği işlemle başvurucunun meslekten ayrıldığı olgusunun ortaya çıktığı, bir diğer ifadeyle başvurucunun göreviyle ilişiğinin kesildiği belirtilmelidir. Başvurucunun süre aşımı gerekçesiyle reddedilen davasına konu talebi de meslekten ayrıldığı tarih öncesi açıkta geçirdiği dönemde mahrum kaldığı parasal hakların tazmin edilmesine ilişkindir. Dolayısıyla İdare Mahkemesinin açığa alınma ve meslekten çekilme tarihleri arasında mahrum kalınan parasal hakların ödenmesi için açılan davada, dava açma süresinin başlangıcını HSK'nın 31/5/2017 tarihinde tesis ettiği işlemden itibaren başlatması keyfî ve temelsiz değildir. Öte yandan başvurucunun meslekten çıkarma kararının kaldırılması ve meslekten çekilme talebinin kabul edilmesi hakkındaki kararın tarihi ile parasal haklarının ödenmesi talebiyle idari makamlara yaptığı başvurunun tarihi arasındaki geçen süre de gözetildiğinde İdare Mahkemesi yorumunun başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu, açığa alınma tarihinden meslekten çekilme tarihine kadar olan parasal haklarının ödenmediğini ve benzer durumdaki kişilere ödemelerin yapıldığını ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, başvurucunun mülkü veya meşru beklentisi bulunmadığı ve ayrımcılık iddiasını temellendiremediği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki iddialarını yinelemiştir.

22. Başvurunun bu kısmındaki iddialar mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal merciilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir (İsmail Buğra İşlek [1. B.], B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17). Anayasa Mahkemesi Abdulkadir Güneşdoğdu ([1. B.], B. No: 2013/6590, 21/1/2015) ve Ali Rıza Baylı ([2. B.], B. No: 2014/2458, 5/7/2017) kararlarında, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren ancak idari işlemler için süresinde dava açmayan başvuruculların hukuk sisteminde düzenlenen başvuru yollarını usulünce tüketmediğini, bu nedenle başvuru yollarını usulünce tüketmeden bireysel başvuruda bulunduklarını belirtmiş ve başvuruları başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Abdulkadir Güneşdoğdu, §§ 61-63; Ali Rıza Baylı, §§ 52-53).

24. Başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarını dile getirebileceği dava süre aşımı yönünden reddedilmiştir. Yukarıda mahkemeye erişim hakkı kapsamında yapılan tespitler de gözetildiğinde başvurucu, iddiaya konu şikâyeti yönünden söz konusu olağan hukuk yolunu tüketme konusunda üzerine düşen gerekli özeni göstermemiştir. Buna göre başvuru yollarının usulüne uygun olarak tüketildiğinden söz edilemez.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.N.A.V.

B. No: 2021/1275 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.N.A.V. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1275)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : S.N.A.V.

Vekili : Av. Taner KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, aile hayatına saygı hakkı ile sınır dışı etme davasında bazı usul güvencelerine aykırı davranılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca başvurucunun sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1987 doğumlu bir kadın olup Irak Cumhuriyeti vatandaşıdır.

7. İltisaklı birimlerle yapılan koordineli çalışmalar neticesinde başvurucunun Türkiye'de DEAŞ silahlı terör örgütü adına faaliyet yürüttüğü, örgüt adına infaz gerçekleştirdiği ve kırsal alan yapılanmalarının hazırlık sürecinde destek sağladığı yönünde bilgilere ulaşılmıştır. Bu kapsamda başvurucu, Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü (TEM) ekiplerince 30/7/2019 tarihinde düzenlenen operasyonla yakalanmıştır. Başvurucunun ifadesi aynı tarihte bilgi sahibi sıfatıyla TEM personeli tarafından alınmıştır. İfadesinde DEAŞ terör örgütüyle herhangi bir bağlantısı olmadığını beyan eden başvurucuyla yapılan görüşme neticesinde Risk Analiz Mülakat Formu düzenlenmiştir. Anılan mülakatta başvurucu; ev hanımı olduğunu, eşinin Irak'ta polis olarak görev yaparken 2014 yılında DEAŞ'ın Telafer'i ele geçirmesi üzerine görevinden ayrıldığını, yaklaşık iki yıl önce Türkiye'ye kaçak yollarla giriş yaptığını beyan etmiştir. Söz konusu görüşme ve elde edilen bilgiler doğrultusunda başvurucunun 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) ve (d) bentleri uyarınca sınır dışı edilmesinin uygun olacağı görüşü bildirilmiştir.

8. Başvurucu, alınan ifadesinin ardından yabancı terörist savaşçı kapsamında değerlendirilerek sınır dışı işlemleri için Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (Göç İdaresi) gönderilmiştir. Göç İdaresi 31/7/2019 tarihinde, 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi (kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar) uyarınca başvurucunun sınır dışı edilmesine ve aynı Kanun'un 57. maddesi kapsamında idari gözetim altına alınmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu, sınır dışı etme kararının iptali talebiyle Ankara 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, Irak'ta iç karışıklığın ve şiddet hareketlerinin devam ettiğini, Sünni Türkmen olması nedeniyle Şii çoğunluğun elinde olan Irak Hükûmetinin baskısı altında olduğunu, hiçbir somut bilgi ve belgeye dayanmadan hakkında sınır dışı kararı alındığını, ülkesine gönderilmesi durumunda hayatının tehlikede olacağını veya kötü muameleye maruz kalacağını, sınır dışı edilmesi hâlinde aile bütünlüğünün bozulacağını iddia etmiştir.

10. İdare Mahkemesi 17/9/2020 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Geçmişteki hangi fiili veya durumları nedeniyle ülkesine iadesi halinde zulme maruz kalacağı konusunu maddi gerekçelere dayandıramayan davacının, geri gönderilmesi durumunda zulme uğrayacağına ilişkin somut bilgi ve belge de bulunmadığından, kötü muameleye maruz kalma konusunda 'gerçek bir risk' ile karşı karşıya olmadığı, yukarıda yer verilen menşe ülke bilgilerine ilişkin açıklamalarda gözönünde bulundurulduğunda, davacının 6458 sayılı Kanun'un 4. ve 55. maddesi kapsamında da bulunmadığı anlaşıldığından, söz konusu iddiasına itibar edilmemiştir."

11. Başvurucu, nihai kararı 23/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili ulusal ve uluslararası mevzuat, içtihat ve belgeler için bkz. N.S.M.M. [1. B.], B. No:

2020/18122, 17/7/2024, §§ 12-20.

13. Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA) tarafından 29/6/2022 tarihinde yayımlanan Irak Ülke Rehberi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"2.15.1. Türkmenler

Türkmenler, Araplar ve Kürtlerden sonra Irak'taki en büyük üçüncü etnik grup ve Kürt bölgesindeki en büyük ikinci gruptur. Türkmenler hem Sünni hem de Şiilerden ve küçük bir Hıristiyan Türkmen grubundan oluşmaktadır.

...

Üye Risk Analizi

Bu profil altındaki bireylerin maruz kalabileceği eylemler, zulüm anlamına gelecek kadar ağır niteliktedir (örneğin, öldürme, kaçırma, toplu istismarlar). Diğer durumlarda, bireyler (yalnızca) ayrımcı tedbirlere maruz kalabilir ve ayrımcılığın zulüm anlamına gelip gelmeyeceğine ilişkin bireysel değerlendirme, eylemlerin ciddiyetini ve/veya tekrarlanabilirliğini veya çeşitli tedbirlerin bir toplamı olarak ortaya çıkıp çıkmadığını dikkate almalıdır.

Bu profildeki tüm bireyler, haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu oluşturmak için gereken risk düzeyiyle karşı karşıya kalmayacaktır. Başvuru sahibinin zulme uğrama ihtimalinin makul bir düzeyde olup olmadığına ilişkin bireysel değerlendirmede, menşe bölgesi (örneğin DEAŞ'in faaliyet göstermeye devam ettiği bölgelerdeki Şii Türkmenler), DEAŞ ile algılanan bağlantı (özellikle Sünni Türkmenler için), din, cinsiyet vb. gibi riski etkileyen koşullar dikkate alınmalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Aghelı Kohne Shahrı ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda da yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; Irak'ın Telafer şehrinden geldiğini ve Sünni Türkmen kökenli olduğunu, hakkındaki DEAŞ üyeliği veya destekleyici olduğu suçlamasıyla Irak'a sınır dışı edilmesi

hâlinde Sünni bir Türkmen olarak Irak Hükûmetinin ve ona bağlı olup aleni bir cezai sorumsuzlukla hareket eden Haşdi Şabi'nin kötü muamelesine maruz kalacağını, yaşamının tehlikeye gireceğini belirterek yaşam hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa, mevzuat hükümleri ve tespitlerin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, Bakanlığın cevabi yazısının bireysel başvurudaki beyan ve anlatımlarını teyit ettiğini, ayrıca sınır dışı kararında menşe ülkesine veya güvenli üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiğini ancak hangi ülkeye sınır dışı edileceğinin belli olmadığını ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

17. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

19. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır (birçok karar arasından bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

20. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında kötü muamele yasağı güvence altına alınmıştır. Bu yasakla ilgili herhangi bir istisna da kabul edilmemiştir. “Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması” başlıklı 15. maddede ise savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı ifade edilmiştir. Kötü muamele yasağının mutlak niteliğini ortaya koyan sözü edilen düzenlemelere göre bir yabancının sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği hâllerde yabancının sınır dışı edilmesi kötü muamele yasağını ihlal edebilir zira böyle bir durumda yabancının kötü muamele riskiyle karşıya kalması devletin tutumunun doğrudan bir sonucudur (A.A. ve A.A., §§ 55, 56, 59; Poorya Parva [1. B.], B. No: 2018/27830, 23/10/2024, § 16). Dolayısıyla devlet bu hâllerde yabancıyı o ülkeye sınır dışı etmeme yükümlülüğü altındadır (Masoud Talebı [2. B.], B. No: 2023/26088, 19/3/2024, § 64). Bu yükümlülük, yabancıların riskin bulunduğu ülkeye dolaylı olarak gönderilmemelerini de kapsamaktadır (A.D. [1. B.], B. No: 2014/19506, 3/4/2019, § 55).

21. Sınır dışı edilmesi hâlinde kötü muameleye uğrayacağını iddia eden yabancı, ilke olarak sınır dışı edileceği ülkede kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı nedenler bulunduğunu kanıtlayabilecek delilleri idari merciler ile yargı mercilerine sunmalıdır. Bu doğrultuda yabancı, sınır dışı edileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, varsa bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri ibraz etmelidir (A.A. ve A.A., § 68).

22. Yabancı; etnik kökenleri, dinî inançları, siyasi görüşleri ya da belirli bir gruba mensubiyetleri gibi nedenlerle sınır dışı edileceği ülkedeki kamu makamlarının kişilere sistematik olarak kötü muamelede bulunduklarını iddia ediyor ise uygulamanın varlığı ile risk altında olduğu iddia edilen gruba mensup olduğuna inanılması için ciddi nedenler bulunduğunu ortaya koymalıdır. Geri gönderileceği ülkedeki riskin kamu görevlisi olmayan kişi veya gruplardan kaynaklandığını ileri süren yabancı, hem riskin gerçekliğini hem de söz konusu ülkenin kamu makamlarının bu riski ortadan kaldırmak konusunda yeterli korumayı sağlamakta yetersiz kalacaklarını kanıtlamalıdır. Bununla birlikte yabancı, sınır dışı edileceği ülkede uzun süredir devam eden genel siyasi istikrarsızlık ya da ülkenin tamamına yayılmış iç karışıklık nedeniyle kötü muameleye maruz kalacağını ileri sürmüşse anılan ülkenin genel koşullarının nesnel olarak kötü muamele yasağına aykırılık oluşturmayacağı idari ve yargısal makamlar tarafından ortaya konulmalıdır (A.A. ve A.A., §§ 66-69).

23. İspat külfetinin başvurucuya ait olduğu ve bu külfetten doğan yükümlülüğün yerine getirildiği hâllerde idari ve yargı mercileri gerçek riskin varlığı konusunda titiz bir inceleme yapmalıdır. Bu inceleme yapılırken yabancının sınır dışı edilmesinin öngörülebilir sonuçları, yabancının sınır dışı edileceği ülkenin genel durumu, yabancının kişisel durumu ve uğranılacağı iddia edilen muamelenin kötü muamele yasağı için aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşıp ulaşmadığı dikkate alınmalıdır. Riskin varlığı araştırılırken ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşların düzenledikleri raporlardan ya da somut olay hakkında bilgi edinilmesini sağlayacak başka kaynaklardan yararlanılması mümkündür (A.A. ve A.A., §§ 62-64).

24. Gerçek riskin varlığıyla ilgili değerlendirmede kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki koşullar dikkate alınmalıdır ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler de gözönünde tutulmalıdır (A.A. ve A.A., § 70).

25. Sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan ve başvurucunun sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin rolü, kural olarak başvurucuyu doğrudan veya dolaylı olarak kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını tespit etmektir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. A.A. ve A.A., § 71; M.A. [2. B.], B. No: 2023/104230, 20/11/2024, § 19). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel koşulları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir (A.A. ve A.A., § 72).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. Anayasa Mahkemesi N.S.M.M. başvurusunda Iraklı başvurucunun esas olarak DEAŞ terör örgütünün neden olduğu tehlikeye, ülkedeki iç karışıklığa ve Sünni olması nedeniyle Haşdi Şabi'nin tehdidine dikkat çekerek geri gönderilmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddiasını incelemiştir. Yapılan incelemede konuyla ilgili bazı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile sözü edilen kararlara yansıyan uluslararası kuruluş raporlarına işaret edilip Irak güvenlik güçlerinin 2017 yılı Aralık ayında DEAŞ terör örgütünü yenilgiye uğratmasının ülkedeki genel şiddet seviyesinin azalmasına olumlu katkı

sağladığına değinilerek başvurucu hakkında sınır dışı etme kararının alındığı dönemde veya sonrasında -başvurucunun daha önce yaşamını sürdürdüğü ve bir dönem DEAŞ'ın kontrolünde olan Enbar bölgesi dâhil olmak üzere- Irak'ın genel güvenlik durumunun geri gönderilmesi hâlinde bir kişi için kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir risk oluşturacak seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 32, 33). Bu tespit ve değerlendirmeler bu başvuru için de geçerlidir. Dolayısıyla başvurucunun geri gönderilmesi hâlinde menşe ülkede karşılaşacağı riskin gerçekliği kişisel durumu incelenerek belirlenmelidir.

27. Başvurucu, Sünni bir Türkmen olarak DEAŞ üyeliği veya bu örgüte destek sağladığı yönündeki suçlamalar temelinde Irak'a sınır dışı edilmesi hâlinde Irak güvenlik güçlerinin bir unsuru olan Haşdi Şabi'nin tehdidi altında olacağını ileri sürmüştür. Uluslararası kuruluşların raporlarında Irak'taki Türkmenlerin kötü muameleye uğrama riski bakımından tek başına etnik kökenin yeterli görülmediği, bu gruba mensup kişilerin gerçek bir riskle karşı karşıya olduklarının kabul edilebilmesi için kökene eşlik eden başka kişisel unsurların da bulunması gerektiği belirtilmiştir (bkz. § 13). Başvurucunun kişisel durumuna bakıldığında başvurucunun DEAŞ ile bağlantılı olarak algılanma, menşe bölgesi ya da bireysel tehdit geçmişi gibi kişisel nitelikteki risk unsurları bulunduğu yönünde ikna edici açıklama, bilgi veya belge sunamadığı görülmüştür. Diğer taraftan başvurucu, her ne kadar Irak'a sınır dışı edilmesi hâlinde DEAŞ üyeliğiyle suçlanacağını ileri sürmüş ise de hakkında açılmış herhangi bir adli soruşturma bulunmamaktadır. Başvurucunun yalnızca bilgi sahibi sıfatıyla ifadesine başvurulmuş olup bu beyanı dışında kendisine yöneltilmiş herhangi bir somut suç isnadı tespit edilmemiştir. Ayrıca başvurucu hakkında verilen sınır dışı etme kararında da DEAŞ terör örgütüyle bağlantılı olduğuna dair açık bir tespitte bulunulmamış, karar kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesine dayandırılmıştır.

28. Sonuç olarak başvurucunun geri gönderilmesi hâlinde menşe ülkesinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin bulunmadığı anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

30. Başvurucu; eşi ve yedi çocuğu ile birlikte Ankara'da ikamet ettiğini, sınır dışı edilmesinin aile bütünlüğünü bozacağını belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Aile hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşlar tarafından değil hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından oluşturulan aile birliklerini de koruduğunun kabulü gerekir. Ancak göç kontrolü ve kamu düzeninin korunması için söz konusu olan gereklilikler nedeniyle aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletin geniş takdir yetkisi vardır. Bu bakımdan aile yaşamının gelişim gösterdiği şartlar, aile hayatındaki ilişkilerin ne ölçüde kesildiği ya da kesileceği, ülkedeki bağların ne ölçüde olduğu, başka bir yerde aile yaşamını sürdürmek için aşılamaz nesnel engeller olup olmadığı, göç kontrolünün gereklerinin veya sınır dışı edilmenin ağır bastığı kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınarak inceleme yapılmaktadır (Peri Kırık [2. B.], B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 26).

32. Başvurucunun Irak'a gönderilmesi hâlinde kötü muamele yasağı kapsamında bir riskle karşı karşıya kalmayacağı değerlendirilmiştir. Başvurucu, kötü muamele riski dışında aile birlikteliğini ülkesinde sürdürememe sebebini açıklamamıştır. Dolayısıyla ailesinin de kendisi ile birlikte Irak'a dönmesinde ne gibi önemli engeller bulunduğu anlaşılamayan başvurucunun iddiasını temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Başvurucu; İdare Mahkemesinde yeterli inceleme ve değerlendirme yapılmadığını, soyut bir iddia ile hakkında sınır dışı kararı alındığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

36. Sınır dışı işlemleri, suç isnadı veya medeni hak ve yükümlülükle ilgili olmadığından adil yargılanma hakkının konusuna girmemektedir (Aıgul Mavlıanova [1. B.], B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27).

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

E. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

G. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MOHAMMADREZA KARAMI

B. No: 2021/1927 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1927

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MOHAMMADREZA KARAMI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1927)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : Mohammadreza KARAMI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; eş cinsel bir bireyin cinsel yönelimi nedeniyle kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilmesine karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, bu karara karşı açılan davada bazı usul güvencelerine uyulmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. 1996 doğumlu İran İslam Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu, 25/8/2016 tarihinde uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu, uluslararası koruma başvurusu kayıt formu ve/veya eklerinde Türkiye'ye geliş amacına dair herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

6. Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ekiplerince, ildeki yabancı uyruklu F.H.nin uyuşturucu madde satışı yaptığına ilişkin elde edilen istihbari bilgiler doğrultusunda 14/3/2020 tarihinde saat 16.00 sıralarında ilgili adrese yönelik izleme faaliyeti başlatılmıştır. Aynı gün saat 16.10'da başvurucunun söz konusu adrese gelerek binaya girdiği, kısa bir süre sonra da binadan ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu gelişme üzerine başvurucunun uyuşturucu madde temin ettiği şüphesiyle yapılan fiziki takip neticesinde üzerinde uyuşturucu madde bulunmuş ve hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma suçundan adli işlem yapılmıştır.

7. Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğünde şüpheli sıfatıyla ifadesi alınan başvurucu; 2016 yılında İran'dan Türkiye'ye geldiğini, yaklaşık iki buçuk yıldır uyuşturucu madde kullandığını beyan etmiştir. Başvurucu, kolluk görevlilerince düzenlenen Yasa Dışı Göçmen Mülakat Formu'nda yer alan ülkesinden ayrılma amacına ilişkin soruya "iş gereği" şeklinde yanıt vermiştir.

8. Başvurucu hakkındaki adli işlemlerin tamamlanmasının ardından gerekli idari işlemlerin tesisi için Eskişehir İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (Göç İdaresi) sevk edilmiş ve Göç İdaresince 16/3/2020 tarihli işlemle 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı etme ve aynı Kanun'un 57. maddesi kapsamında altı ay süreyle idari gözetim kararı verilmiştir.

9. Başvurucu, sınır dışı edilmesi işlemine karşı Eskişehir 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde; ülkesine gönderilmesi hâlinde mevcut siyasi ve toplumsal koşullar nedeniyle kötü muameleye maruz kalma riski bulunduğunu, askerlik yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle İran'da kırbaç cezası ile karşı karşıya kalacağını, hakkında ceza davası açılmadığından tesis edilen idari işlemin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sınır dışı kararı verilirken idarenin menşe ülke araştırması yapmadığını, İran'a gönderilmesi hâlinde kötü muameleye uğrayıp uğramayacağına dair herhangi bir değerlendirme yapılmadığını ileri sürmüştür.

10. Başvurucu, dava dilekçesinde açıkça belirtmemiş olmakla birlikte idarenin savunmasına karşı verdiği dilekçede eş cinsel olduğunu ve cinsel yöneliminin İran kolluk makamlarınca öğrenilmesi üzerine Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldığını beyan etmiştir. İran'da eş cinsel ilişkinin suç sayıldığını ve bu suçun en ağır cezasının idam olduğunu, geçmişte İran'da eş cinsel eylemler nedeniyle çok sayıda kişinin idam edildiğini gösteren uluslararası raporlar bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda 1979-1990 yılları arasında cinsel yönelim temelli davranışlar gerekçe gösterilerek en az 107 kişinin idam edildiğinin bazı insan hakları kuruluşlarının raporlarında yer aldığını, başka bir kuruluşun verilerine göre ise 1979 yılından bu yana benzer gerekçelerle idam edilenlerin sayısının 4.000'i bulduğunu beyan etmiştir. Ayrıca Uluslararası Af Örgütüne göre Ocak 1990'da eş cinsel olan en az beş kişinin halka açık şekilde idam edildiğini ifade etmiştir.

11. İdare Mahkemesi, başvurucunun uyuşturucu madde kullandığını kabul ettiğini, bu durumun kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğunu belirtmiş; eş cinsel kimliği ve askerlikten kaçtığına ilişkin iddialarına dair somut bir veri sunulmadığından bu beyanlara itibar edilemeyeceğini değerlendirmiş; dava konusu sınır dışı etme işleminde

hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle 27/11/2020 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 22/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 6458 sayılı Kanun'un "Geri gönderme yasağı" başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez."

14. 6458 sayılı Kanun'un bireysel başvuru tarihi itibarıyla "Sınır dışı etme kararı" başlıklı 53. maddesi şöyledir:

"(1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

15. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınacaklar" başlıklı 54. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

...

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

..."

16. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar" başlıklı 55. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "İşkence yasağı" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına göre kötü muamelenin 3. madde kapsamına girmesi ve ilgili yükümlülükleri tetiklemesi için asgari bir ciddiyet düzeyine ulaşması gerekmektedir. Bu asgari seviyenin değerlendirilmesi görecelidir. Muamelenin niteliği ve bağlamı, süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ve bazı durumlarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi davanın tüm koşullarına bağlıdır (Stası/Fransa, B. No: 25001/07, 20/10/2011, § 75).

19. Devletler yerleşik uluslararası hukukun bir gereği olarak ve antlaşma yükümlülüklerine tabi olarak, vatandaş olmayanların girişini, ikametini ve sınır dışı edilmesini kontrol etme hakkına sahiptir. AİHM; Soerıng/Birleşik Krallık (B. No: 14038/88, 7/7/1989) kararında, ilk kez, başvurucunun iadesinin, iade eden devletin Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki sorumluluğunu gündeme getirebileceğine hükmetmiştir. O tarihten bu yana AİHM tutarlı bir şekilde bir yabancının taraf devlet tarafından sınır dışı edilmesinin 2. ve 3. maddeler kapsamında bir soruna yol açabileceğine, dolayısıyla sınır dışı edilmesi hâlinde gideceği ülkede 2. veya 3. maddelere aykırı muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli gerekçeler gösterilmesi durumunda bu devletin Sözleşme kapsamında sorumluluğu doğabileceğine hükmetmiştir.

20. AİHM, yukarıda belirtilen yükümlülükleri, cinsel yönelimleri veya toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle zulüm görme (Sözleşme'nin 2. veya 3. maddelerine aykırı muameleye maruz kalma) riskiyle karşı karşıya olan LGBTİ bireylerin menşe ülkelerine geri gönderilemeyecekleri şeklinde yorumlamıştır. AİHM; cinsel yönelimin bir kişinin kimliğinin temel bir parçasını oluşturduğuna, hiç kimsenin zulümden kaçınmak için cinsel yönelimini gizlemek zorunda bırakılamayacağına karar vermiştir (I.K./İsviçre, B. No: 21417/17, 19/12/2017, § 24).

21. Cinsel yönelimi nedeniyle kötü muamele riski altında olacağı bir ülkeye (Gambiya) sınır dışı edilmesine itiraz eden (aynı cinsiyetten olan bir kişiyle ilişkisi bulunan) eş cinsel bir erkeğin davasıyla ilgili olan B ve C/İsviçre (B. No: 889/19, 43987/16, 17/11/2020) kararı özellikle önemlidir. AİHM, I.K./İsviçre kararını teyit etmiş ve ilk başvurucunun doğruluğu tartışmalı olmayan cinsel yöneliminin Gambiya'ya gönderilmesi hâlinde ortaya çıkabileceği yönünde değerlendirme yapmıştır. İlk kez başvuruculların cinsel yönelimleri nedeniyle kötü muamele görme riski altında olacakları Avrupa dışındaki bir ülkeye geri gönderilmelerinin Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali anlamına geldiğine karar vermiştir. Özellikle ilk başvurucunun cinsel yöneliminin Gambiya makamlarının veya diğer kişilerin dikkatini çekmesinin muhtemel olmadığı görüşünü benimseyen yerel mahkemelerin devlet dışı aktörlerden kaynaklanan zararlara karşı devlet korumasının mevcudiyetine ilişkin bir değerlendirme yapmadıkları ve başvurucunun Gambiya'da bir eş cinsel olarak kötü muamele görme riskini yeterince değerlendirmedikleri sonucuna varmıştır.

22. Geri göndermeme ile ilgili genel ilkeler AİHM tarafından J.K. ve diğerleri/İsveç ([BD], B. No: 59166/12, 23/8/2016, §§ 77-105) ve F.G./İsveç ([BD], B. No: 43611/11, 23/3/2016, § 127)

kararlarında özetlenmiştir ancak AİHM'e göre LGBTİ bireylere ilişkin bazı noktalar ayrıca ele alınmalıdır:

a. Risk

23. Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca, varış ülkesinde devletten veya devlet dışı aktörlerden (aile üyeleri de dâhil olmak üzere) kaynaklanabilecek kötü muamele riski gerçek olmalıdır. Gerçek bir riskin varlığına ilişkin değerlendirme, oradaki genel durum ve başvurucunun kişisel koşulları dikkate alınarak başvurucunun gideceği ülkeye gönderilmesinin öngörülebilir sonuçlarına dayanmalıdır. Örneğin, B ve C/İsviçre kararında AİHM, devlet dışı aktörlerden (başvurucunun aile üyeleri dışında) kaynaklanan riskin gerçek olabileceğini ve bu nedenle koruma gerektirebileceğini kabul etmiştir ancak bu durum ailesinin uygulayabileceği kötü muamele riski için aynı değildir.

24. Eş cinsel eylemleri suç sayan ve cezalandıran mevzuat nedeniyle devlet yetkilileri tarafından kötü muameleye maruz bırakılma bağlamında, riskin gerçek olarak kabul edilebilmesi için söz konusu mevzuatın fiilen uygulanıyor olması gerekmektedir. Ancak bu durum genellikle söz konusu olmamaktadır (B ve C/İsviçre, § 59; Senegal'e geri dönüşle ilgili A.N./Fransa, B. No: 12956/15, 19/4/2016, F./Birleşik Krallık, B. No: 17341/03, 22/6/2004; İran'a geri dönüşle ilgili I.I.N./Hollanda, B. No: 2035/04, 9/12/2004).

25. AİHM ayrıca yabancı başvurucunun kendisini kötü muameleye karşı kişisel olarak savunmasız hâle getirecek özel koşulları göstermesini isteyecektir. Bu özel koşullar, varış ülkesinde daha önce kötü muamele gördüğüne dair bilgiler (İdeal olarak tıbbi kanıtlarla desteklenmiş olmalıdır.) diğer devletler tarafından daha önce mülteci statüsü verilmesi veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu (BMMYK) tarafından yapılan değerlendirmeler yoluyla veya benzer durumdaki kişilere yönelik mevcut sistematik zulüm kanıtlarıyla ortaya koyulabilir. Bir bireyin sistematik olarak kötü muameleye maruz kalan bir grubun üyesi olduğunu iddia etmesi ve söz konusu uygulamanın varlığına ve kendisinin ilgili gruba üye olduğuna inanmak için ciddi nedenler olduğunu ortaya koyması hâlinde 3. maddenin koruması devreye girecektir. AİHM daha sonra 3. madde tarafından sağlanan korumayı yanıltıcı hâle getirecekse bireyin başka özel ayırt edici özelliklerin varlığını göstermesi konusunda ısrar etmeyecektir. Bu durum, başvurucunun beyanı ve söz konusu gruba ilişkin olarak varış ülkesindeki duruma ilişkin bilgiler ışığında belirlenecektir (J.K. ve diğerleri/İsveç, §§ 103-105). Örneğin I.K./İsviçre davasında, Sierra Leone'de kanun, eş cinselliği on yıldan müebbete kadar hapis cezasıyla cezalandırırken fiilen uygulanmamaktadır ve başvurucu, hakkında bir gözaltı kararı çıkarıldığını göstermemiştir; bu nedenle ne genel ne de kişisel bir risk söz konusudur.

26. Yukarıda da belirtildiği üzere zulüm aile üyeleriyle sınırlı olmayıp devlet dışı aktörler tarafından da gerçekleştirilebilir. Kötü muamele riskinin devlet dışı aktörlerden kaynaklandığı 3. madde kapsamındaki sınır dışı vakalarında ispat yükünün dağılımına ilişkin olarak, başvurucunun kişisel koşullarına yönelik ispat yükü başvurucuya aitken devlet dışı aktörlerden kaynaklanan kötü muameleye karşı devlet korumasının mevcudiyeti de dâhil olmak üzere menşe ülkedeki genel durumu kendiliğinden (proprio motu) tespit etme yükümlülüğü yetkililere aittir (örneğin B ve C/İsviçre kararı).

b. İnandırıcılık

27. Sığınmacıların kendilerini sıklıkla içinde buldukları özel durum nedeniyle, beyanlarının ve bunları desteklemek üzere sundukları belgelerin güvenilirliği değerlendirilirken çoğu

zaman onlara şüpheden yararlanma hakkı tanınması gerekir. Bununla birlikte bir sığınmacının beyanlarının doğruluğunu sorgulamak için güçlü nedenler sunan bilgiler verildiğinde söz konusu kişi, beyanlarında iddia edilen yanlışlıklar için tatmin edici bir açıklama sunmalıdır. Başvurucunun bazı ayrıntılara ilişkin anlatımı bir şekilde mantıksız görünse bile AİHM, örneğin J.K. ve diğerleri/İsveç (başvuru, LGBTİ bireyle ilgili değildir.) davasında bunun başvurucunun iddiasının genel olarak inandırıcılığını mutlak suretle azaltmayacağı yönünde değerlendirme yapmıştır.

28. AİHM, cinsel yönelim temelinde sığınma talebinde bulunulduğunda kesin gerçeklerin ortaya koyulmasının zor olabileceğinin ve BMMYK Kılavuz İlkeleri doğrultusunda yerel makamlar tarafından inandırıcılık değerlendirmesinin bireyselleştirilmiş ve hassas şekilde yapılması gerektiğinin farkındadır. Örneğin I.K./İsviçre kararında AİHM, başvurucunun cinsel yönelimiyle ilgili iddiası gözönüne alındığında kendisine mülakatını erkek muhataplarla yapma fırsatı sunulduğunu kaydetmiştir.

29. Güvenilirlik değerlendirmesi titizlikle ve uygun prosedürler doğrultusunda yapıldığında AİHM genellikle başvurucu, AİHM'i aksi yönde ikna etmek için yeterli yazılı delil sunmadığı sürece ilgili kişiyi görme, duyma ve tavırlarını değerlendirme fırsatına sahip olduklarından başvurucunun inandırıcılığını değerlendirmek için daha iyi konumda olan yerel makamların bulgularını esas alacaktır. Örneğin A.N./Fransa davasında, başvurucu (Senegalli) on altı yaşından beri aktif olarak eş cinsel olduğunu ancak ailesinin tepkilerinden ve yetkililerin baskısından korktuğu için bunu ailesinden ve arkadaşlarından gizlediğini iddia etmiştir. Başvurucu daha sonra modellik yapmaya başlamış ve başka bir erkekle uzun süreli gizli bir ilişki sürdürmüştür ancak üçüncü bir kişi tarafından yakalanmış ve bu kişi daha sonra sessiz kalması karşılığında onlardan para isteyerek şantaj yapmaya başlamıştır. Başvurucunun partneri çalışmaya devam edemeyecek kadar hastalandıktan ve çift artık ödeme yapamayacak duruma geldikten sonra başvurucu, para toplamak için fuhuş yapmaya başlamıştır. Başvurucuya göre üçüncü kişi sonunda durumu ailesine haber vermiş ve onlar da başvurucuyu dövmüştür. Başvurucu, hastaneden taburcu olduktan sonra ailesinin kendisini katledeceğini duymuş ve yetkililerin harekete geçmesinden korkarak Fransa'ya kaçmıştır. Ancak polis tarafından yakalandıktan ve hakkında sınır dışı etme kararı çıkarıldıktan sonra sığınma başvurusunda bulunmuş ve bu başvurusu, anlattıklarının muğlak ve basmakalıp olduğu, Dakar'daki eş cinsel ortamına tanık olmadığı, beyanlarının muğlak olduğu ve sunduğu belgelerin kanıtlayıcı değerinin az olduğu gerekçesiyle yerel makamlar tarafından reddedilmiştir. AİHM de ulusal makamlarla aynı sonuca vararak başvurucunun iddiasının inandırıcı olmadığı kanaatine varmıştır.

30. İnandırıcılığın değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken bir faktör de iddiaların zamanında sunulmuş olmasıdır. Örneğin M.K.N./İsveç (B. No: 72413/10, 27/6/2013) davasında, başvurucu ilk olarak Hristiyan inançları nedeniyle zulüm gördüğünden dolayı Irak'ı terk etmek zorunda kaldığından şikâyet etmiştir. Daha sonra, eş cinsel bir ilişki yaşadığı için zulüm görme riski altında olduğunu, mücahitlerin partnerini öldürdüğünü iddia etmiştir. AİHM, 3. maddenin ihlal edilmediğine karar vermiş; diğer hususların yanı sıra başvurucunun daha sonraki bir aşamada ileri sürdüğü eş cinsel ilişki iddiasının inandırıcı olmadığı çünkü bu tür iddiaların hem ülke içinde hem de AİHM önünde yapılmasındaki gecikme için başvurucunun makul bir açıklama yapmadığı yönünde değerlendirmede bulunmuştur. Ayrıca başvurucu, eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşama niyetinde olduğunu ifade etmiştir.

31. AİHM, yakın tarihli M.I./İsviçre (B. No: 56390/21, 12/11/2024) kararında eş cinsel

olduğu yönünde ihtilaf bulunmayan İran uyruklu başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde karşılaşabileceği muameleleri değerlendirmiştir. AİHM, İran'daki LGBTİ bireylerin hukuki ve toplumsal konumuna dair güncel ve kapsamlı ülke bilgilerine dayanarak başvurucunun eş cinsel kimliği nedeniyle devlet veya devlet dışı aktörler eliyle kötü muamele uğrama riskiyle karşı karşıya olduğunu kabul etmiştir. AİHM kararında, İran'da eş cinselliğin hâlen ölüm cezası da dâhil olmak üzere ağır cezai yaptırımlara tabi olduğunu, yaygın toplumsal homofobi bulunduğunu, LGBTİ bireylerin hem kamu görevlileri hem de aile bireyleri gibi özel kişilerin şiddetine uğradığını ve etkili bir devlet korumasından fiilen yararlanamadığını vurgulamıştır. AİHM başvurucunun önceki yaşantısında cinsel yönelimini gizlemiş olmasının gelecekte maruz kalabileceği riskleri ortadan kaldırmadığını belirtmiş; bu tür kişisel gizliliğin devletin koruma yükümlülüğünü bertaraf etmediğini açıkça ortaya koymuştur. Kararda, başvurucunun sınır dışı edilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında bir ihlal oluşturacağı sonucuna varmış ve özellikle aşağıda doğrudan alıntılanan uluslararası belge ve raporlara dayanarak İran'daki koşulların LGBTİ bireyler açısından ciddi riskler içerdiğini kabul etmiştir:

"21. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Özel Raportörünün İran İslam Cumhuriyeti’ndeki insan hakları durumuna ilişkin 11 Ocak 2021 tarihli raporunun ilgili kısmı şu şekildedir:

28. İran İslam Cumhuriyeti’nde aynı cinsiyetten kişiler arasında rızaya dayalı cinsel ilişki için ölüm cezası verilebilir; bu cezanın uygulanabilirliği, ilgili kişilerin dini ve medeni durumuna ve eylemlerin niteliğine (pasif veya aktif) bağlıdır. Aynı cinsiyetten kişiler arasında ’şehvetle öpüşme ve dokunma’ ise kırbaç cezası ile cezalandırılır. Aynı cinsiyetten kişilerin rızaya dayalı eylemlerinin suç sayılması, devlet aktörleri ve özel şahıslar tarafından uygulanan şiddeti, kolluk kuvvetleri ve infazcı gruplar tarafından işkence, dayak ve tecavüz dahil olmak üzere meşrulaştırmaktadır. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireyler düzenli olarak tacize maruz kalmakta ve gözaltına alındıklarında adil yargılanma hakkından mahrum bırakılmaktadır. Diğer şiddet ve ayrımcılık biçimleri arasında sürekli aile içi istismar ve eğitim kurumları ile iş yerlerinde zorbalık yer almaktadır. Bu eylemler çoğunlukla mağdurların zulüm görme korkusu nedeniyle yetkililere bildirilmemektedir.

22. Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığının ’Ülke Politikası ve Bilgi Notu: Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği veya İfadesi, İran, Haziran 2022’ raporunda şu bilgiler yer almaktadır:

2.4.11. 2004 ile 2020 yılları arasında aynı cinsiyetten kişiler arasındaki cinsel faaliyet nedeniyle tespit edilen 79 idam cezasının tamamında mahkûm edilen kişiler erkekti. Son yıllarda daha az infaz gerçekleştirilmiş olsa da, 2021 yılında en az iki erkek ’zorla livata’ suçundan idam edilmiştir; 2022 yılı Ocak ayında ise aynı suçtan iki kişi daha infaz edilmiştir...

2.4.17. İran, LGBTI karşıtı tutumların yaygın olduğu ve devam ettiği muhafazakâr bir Müslüman toplumdur. LGBTI bireyler, görünüş ve davranış gibi kültürel ve dini normlara uymaları için toplumsal taciz, ayrımcılık ve damgalanmanın yanı sıra aile ve toplum baskısı ile karşı karşıyadır...

2.4.18. LGBTI bireyler, cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri nedeniyle tehdit, şantaj ve gasp, taciz, zorla evlilik (veya buna yönelik tehditler), cinsiyet değiştirme ameliyatına zorlama, şiddet ve aile üyeleri de dahil olmak üzere devlet dışı aktörler tarafından 'namus' cinayetlerine maruz kalmaktadır...

2.5.3. Genel olarak, devlet LGBTI bireylere etkili koruma sağlayabilir, ancak bunu yapmak

istememektedir.

2.5.4. LGBTI kişileri ayrımcılık veya nefret suçlarından koruyan hiçbir yasa bulunmamaktadır ve cinsel azınlıklar, cinsel yönelimlerini ifşa etme ve suçlu muamelesi görme korkusuyla kendilerine karşı işlenen suçları bildirmekten çekinmektedir.

3.2.3. İngiltere merkezli sivil toplum kuruluşu 6Rang (İran Lezbiyen ve Transseksüel Ağı), 2017 tarihli bir raporunda ’İran İslam Ceza Kanunu’nun aynı cinsiyetten bireyler arasındaki cinsel ilişkileri kırbaçtan idama kadar cezalandıran hükümler (madde 233-240) içerdiğini’ belirtmiştir...

4.2.1. 6Rang’a göre, İran İslam Cumhuriyeti’nin 1979’da kurulmasından bu yana, devlet yetkilileri sürekli olarak eş cinselliği toplumda yozlaştırıcı bir etkisi olan 'sapkın' bir cinsel eğilim olarak nitelemiştir. Raporda kamu yetkililerinin aynı cinsiyetten ilişkileri 'insanlık dışı' ve 'hastalıklı' gibi aşağılayıcı ifadelerle tanımladığı beyanlarına yer verilmiştir...

6.3.1. Eylül 2020 tarihli 6Rang raporu, ankete katılan 230 kişiden 143’ünün (%62’sinden fazlası) yakın aile üyeleri tarafından şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Katılımcıların dörtte biri zorla evlendirilme tehdidi yaşadığını bildirmiştir:

Çok sayıda katılımcı, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle ailelerinde şiddet gördüklerini de bildirdi. Ailede yaşanan şiddet, dayak, kırbaçlama, psikolojik istismar, arkadaşlardan ve toplumdan zorla izole edilme, sözlü istismar ve ölüm tehditlerini içermektedir. ... Aileler, ailenin ve/veya toplumun onurunu veya itibarını korumak veya savunmak amacıyla, aile üyelerine fiziksel zarar verebilir, onları öldürebilir veya zorla görücü usulü evliliklere zorlayabilir. İranlı LGBTI bireyler, ailelerinde maruz kaldıkları şiddet ve istismara karşı genellikle adalete başvurma imkânına sahip değildir. Katılımcılar, evlerini terk edene veya ’normal' olmaları söylenene kadar aileleri tarafından dövüldüklerini anlatmışlardır.

23. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı (DFAT), 24 Nisan 2023 tarihinde ’DFAT Ülke Bilgilendirme Raporu: İran isimli raporunu yayınladı. Raporun ilgili bölümleri aşağıdaki gibidir:

Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği

2.147. Erkekler arasındaki cinsel ilişki yasadışıdır ve ölüm cezasına çarptırılabilir. Erkeklerle rızaya dayalı cinsel ilişkiye giren erkeklere ölüm cezası uygulanır. DFAT, örneğin Şubat 2022’de infaz edildiğine dair raporların farkındadır. Eş cinsel erkekler, yasal ve sosyal ayrımcılıktan kaçınmak için cinsiyet değiştirme ameliyatı olmaya zorlanabilir. Eş cinsel erkekler ayrıca aile üyeleri ve diğer kişilerden homofobik şiddete maruz kalabilir...

2.149. Eylül 2022’de iki İranlı LGBTI aktivist, aralarında ’eş cinselliğin teşviki yoluyla yeryüzünde yolsuzluk’ ve ’insan ticareti’ gibi suçlardan idama mahkûm edilmiştir; ancak gözlemciler, bu suçlamanın risk altındaki kişilerin İran topraklarından ayrılmasına yardımcı olmakla ilgili olduğunu söylemiştir...

2.152. ... Ayrımcılık; aile üyeleri, iş arkadaşları, dini figürler, okul ve toplum liderleri tarafından taciz ve şiddet içerebilir. Aileden dışlanma, özellikle muhafazakar ailelerde yaygındır. DFAT, eş cinsel erkekler ve lezbiyenlerin heteroseksüel evlilik yapma ve çocuk sahibi olma konusunda önemli bir toplumsal baskı ile karşı karşıya olduğunu anlamaktadır.

2.153. DFAT, LGBTI bireylerin ölüm riski oluşturabilecek resmi ayrımcılık ve şiddete maruz

kalma riskinin yüksek olduğunu değerlendirmektedir. DFAT bu değerlendirmeyi tüm LGBTI kimliklerine uygulamaktadır. DFAT ayrıca, herhangi bir cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya ifadesine sahip LGBTI bireylerin toplumsal ayrımcılığa maruz kalma riskinin yüksek olduğunu değerlendirmektedir.'

24. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin 21 Haziran 2023 tarihli 'İran'da insan hakları durumuna ilişkin güncelleme' başlıklı açıklamasının ilgili bölümleri şunlardır:

...İran İslam Cumhuriyeti'ndeki genel insan hakları durumu belirgin şekilde kötüleşmiştir...

Güvenlik güçlerinin, zorla itiraf elde etmek amacıyla tutuklama ve sorgulama sırasında bireylere işkence ve kötü muamele uyguladığına dair çok sayıda iddia bulunmaktadır. Ayrıca, özellikle gözaltında bulunan kadın, erkek ve çocuklara yönelik cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet iddiaları da bulunmaktadır. Daha önce bildirildiği gibi, tıbbi bakımın reddi, kötü sağlık koşulları, kirli içme suyu ve aşırı kalabalık gibi hapishane koşulları endişe verici olmaya devam etmektedir...

Genel olarak, rapor İran'da insan hakları durumunun kötüleştiğini ve halkın şikayetlerini dile getirebileceği veya çözüm arayabileceği anlamlı ve etkili yolların kronik olarak eksik olduğunu göstermektedir...

25. İran İslam Cumhuriyeti'ndeki insan hakları durumuna ilişkin Özel Raportör [J.R.] 24 Ağustos 2023 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna bir rapor sunmuştur. Raporun ilgili bölümleri aşağıdaki gibidir:

İdam cezasının uygulanması

28. Özel Raportör, raporlama döneminde gözlemlenen infaz sayısındaki endişe verici artıştan, özellikle haksız yargılamalar ve zorla itiraflar elde etmek için sistematik olarak işkenceye başvurulmasının ardından idam cezasının uygulanmasından derin endişe duymaktadır.

29. İran İslam Cumhuriyeti'nde 2022 yılı içinde en az 582 kişi idam edilmiştir; bunların 256'sı uyuşturucuyla ilgili suçlar nedeniyle infaz edilmiştir. Bu rakam, 2021 yılına kıyasla kayda değer bir artışa işaret etmektedir.

...

53. Özel Raportör, hükümetin kısıtlayıcı önlemlerinin ve baskıcı politikalarının yalnızca yasalara veya hukuki süreçlere dayanmadığını, aynı zamanda devletin vatandaşlarının, özellikle kadınların ve kız çocuklarının kamusal ve özel yaşamları üzerindeki kontrolünün merkezinde yer alan çeşitli devlet yetkilileri ve özel aktörler tarafından uygulanan zorlama ve güç kullanımına da dayandığını belirtmektedir...

26. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri [V.T.] nin 24 Ocak 2024 tarihli raporunun ilgili bölümleri aşağıdakileri içermektedir:

İran'da ölüm cezasının kullanımında yaşanan keskin artış, 23 Ocak'ta iki erkeğin idam edilmesi de dahil olmak üzere, beni endişelendiriyor. Bu yılın başından bu yana ülkede en az 54 kişinin idam edildiği bildirilmektedir...

Tüm sanıklar için adil yargılanma hakkı korunmalıdır. Zorla alınan itiraflarla ilgili haberler de beni derinden rahatsız ediyor. Bu tür itiraflar hiçbir yargılamada delil olarak kullanılmamalıdır..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; İran İslam Cumhuriyeti Ceza Kanunu'na göre eş cinsel ilişkinin ağır yaptırımlara tabi olup en ağır yaptırımının ise idam cezası olduğunu, bu nedenle İran'a gönderilmesi hâlinde cinsel yönelimi sebebiyle hem devlet hem de devlet dışı aktörlerin (aile üyeleri de dâhil olmak üzere) kötü muamelesine uğrama riski bulunduğunu belirterek kötü muamele yasağı ile yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca eş cinselliğin cezai yaptırımlara konu olması nedeniyle cinsiyet kimliğini özgürce ifade edemeyeceğini, bu durumun özel hayata saygı hakkını ve ifade hürriyetini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

34. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddialarının değerlendirilmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda benimsediği ilkelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

35. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır (birçok karar arasından bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

38. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında kötü muamele yasağı güvence altına alınmıştır. Bu yasakla ilgili herhangi bir istisna da kabul edilmemiştir. “Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması” kenar başlıklı 15. maddede ise savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde de savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı ifade edilmiştir. Kötü muamele yasağının mutlak niteliğini ortaya koyan sözü edilen düzenlemelere göre bir yabancının sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği hâllerde yabancının sınır dışı edilmesi kötü muamele yasağını ihlal edebilir zira böyle bir durumda yabancının kötü muamele riskiyle karşıya kalması devletin tutumunun doğrudan bir sonucudur (A.A. ve A.A., §§ 55, 56, 59; Poorya Parva [1. B.], B. No: 2018/27830, 23/10/2024, § 16). Dolayısıyla devlet bu hâllerde yabancıyı o ülkeye sınır dışı etmeme yükümlülüğü altındadır (Masoud Talebı [2. B.], B. No: 2023/26088, 19/3/2024, § 64). Bu yükümlülük, yabancıların riskin bulunduğu

ülkeye dolaylı olarak gönderilmemelerini de kapsamaktadır (A.D. [1. B.], B. No: 2014/19506, 3/4/2019, § 55).

39. Sınır dışı edilmesi hâlinde kötü muameleye uğrayacağını iddia eden yabancı, ilke olarak sınır dışı edileceği ülkede kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı nedenler bulunduğunu kanıtlayabilecek delilleri idari merciler ile yargı mercilerine sunmalıdır. Bu doğrultuda yabancı, sınır dışı edileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı; varsa bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri ibraz etmelidir (A.A. ve A.A., § 68).

40. Yabancı; etnik kökenleri, dinî inançları, siyasi görüşleri ya da belirli bir gruba mensubiyetleri gibi nedenlerle sınır dışı edileceği ülkedeki kamu makamlarının kişilere sistematik olarak kötü muamelede bulunduklarını iddia ediyor ise uygulamanın varlığı ile risk altında olduğu iddia edilen gruba mensup olduğuna inanılması için ciddi nedenler bulunduğunu ortaya koymalıdır. Geri gönderileceği ülkedeki riskin kamu görevlisi olmayan kişi veya gruplardan kaynaklandığını ileri süren yabancı, hem riskin gerçekliğini hem de söz konusu ülkenin kamu makamlarının bu riski ortadan kaldırmak konusunda yeterli korumayı sağlamakta yetersiz kalacaklarını kanıtlamalıdır. Bununla birlikte yabancı, sınır dışı edileceği ülkede uzun süredir devam eden genel siyasi istikrarsızlık ya da ülkenin tamamına yayılmış iç karışıklık nedeniyle kötü muameleye maruz kalacağını ileri sürmüşse anılan ülkenin genel koşullarının nesnel olarak kötü muamele yasağına aykırılık oluşturmayacağı idari ve yargısal makamlar tarafından ortaya konulmalıdır (A.A. ve A.A., §§ 66-69).

41. İspat külfetinin başvurucuya ait olduğu ve bu külfetten doğan yükümlülüğün yerine getirildiği hâllerde idari ve yargı mercileri gerçek riskin varlığı konusunda titiz bir inceleme yapmalıdır. Bu inceleme yapılırken yabancının sınır dışı edilmesinin öngörülebilir sonuçları, yabancının sınır dışı edileceği ülkenin genel durumu, yabancının kişisel durumu ve uğranılacağı iddia edilen muamelenin kötü muamele yasağı için aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşıp ulaşmadığı dikkate alınmalıdır. Riskin varlığı araştırılırken ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşların düzenledikleri raporlardan ya da somut olay hakkında bilgi edinilmesini sağlayacak başka kaynaklardan yararlanılması mümkündür (A.A. ve A.A., §§ 62-64).

42. Gerçek riskin varlığıyla ilgili değerlendirmede kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki koşullar dikkate alınmalıdır ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler de gözönünde tutulmalıdır (A.A. ve A.A., § 70).

43. Sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan ve başvurucunun sınır dışı edileceği ülkede Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bir muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanılması için esaslı gerekçelerin gösterildiği bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin rolü, kural olarak başvurucuyu doğrudan veya dolaylı olarak kötü muamele riskiyle karşılaşacağı ülkeye gönderilmesine karşı koruyan etkili usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını tespit etmektir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. A.A. ve A.A., § 71; M.A. [2. B.], B. No: 2023/104230, 20/11/2024, § 19). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel koşulları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir (A.A. ve A.A., § 72).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Uluslararası kuruluş raporları, İran'da LGBTİ bireylerin hukuki düzenlemeler, toplumsal homofobi ve devlet dışı aktörler kaynaklı şiddet nedeniyle gerçek bir kötü muamele riski altında bulunduklarını ortaya koymaktadır. Anılan bulgular AİHM'in yakın tarihli bir kararında da dikkate alınmış, bu veriler ışığında İran'da eş cinsel bireyler bakımından genel riskin varlığı kabul edilmiştir. Bununla birlikte, bu genel riskin tek başına yeterli olmadığı, başvurucunun kişisel durumunun inandırıcılık yönünden ortaya konulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda beyanların zamanında ve tutarlı şekilde ileri sürülmesi, varsa destekleyici delillerle teyit edilmesi ve çelişkilerin makul açıklamalarla giderilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca başvuruculların geçmişte cinsel yönelimlerini gizlemiş olmalarının kötü muamele riskini bertaraf etmeyeceği, bireylerin cinsel yönelimlerini gizlemeye zorlanamayacağı ve bu durumun devletin koruma yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir (bkz. § 31).

45. Başvurucu 25/8/2016 tarihinde uluslararası koruma başvurusu yapmış ancak başvuru kayıt formu veya eklerinde Türkiye'ye geliş amacına dair herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Takip eden süreçte hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alma, kabul etme veya bulundurma suçu kapsamında soruşturma başlatılmasının ardından kolluk görevlilerince düzenlenen Yasa Dışı Göçmen Mülakat Formu'nda ülkesinden ayrılma amacına ilişkin soruya "iş gereği" şeklinde cevaplamıştır. Başvurucu, hakkında alınan sınır dışı etme kararının iptali için açtığı davaya ilişkin dilekçede ülkesine gönderilmesi hâlinde mevcut siyasi ve toplumsal koşullar nedeniyle kötü muameleye uğrama riski bulunduğunu, askerlik yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle İran'da kırbaç cezası ile karşı karşıya kalacağını ileri sürmüş; Göç İdaresinin savunma dilekçesine karşı sunduğu dilekçede ise dava dilekçesindeki iddialarından farklı olarak eş cinsel olduğunu ve cinsel yöneliminin İran kolluk makamlarınca öğrenilmesi üzerine Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldığını iddia etmiştir.

46. Başvurucu; ileri sürdüğü risk iddialarını kişisel koşullarına özgü, tutarlı, bireyselleştirilmiş ve inandırıcı unsurlarla desteklememiştir. Başvurucunun anlatımlarının önceki beyanlarıyla çelişen yönler içerdiği, ileri sürdüğü riskin kendi özel durumu bakımından ne şekilde gerçekleşeceğini somut biçimde ortaya koyamadığı anlaşılmıştır. Başvurucunun anlatımları esasen ülkesinin genel koşullarına ve uluslararası raporlardaki istatistik verilerine dayanmaktadır. Bu nedenle başvurucunun İran'a sınır dışı edilmesi hâlinde kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli gerekçeler gösteremediği sonucuna varılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

48. Başvurucu; hakkında verilen sınır dışı etme kararının uyuşturucu madde kullandığı gerekçesiyle alındığını, bu fiile ilişkin bir mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen İdare Mahkemesince suçlu kabul edilmişçesine yönelik değerlendirme yapılarak karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet etmeleri ve ülkeden çıkarılmaları, uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere devletin egemenlik yetkisi kapsamındadır ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere

müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

50. Sınır dışı işlemleri, suç isnadı veya medeni hak ve yükümlülükle ilgili olmadığından adil yargılanma hakkının konusuna girmemektedir (Aıgul Mavlıanova [1. B.], B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27).

51. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ATİLLA DURUP

B. No: 2021/4288 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4288

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATİLLA DURUP BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4288)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Atilla DURUP

Vekili : Av. Ayla BAYRAM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ilgili ve yeterli bir gerekçe gösterilmeden mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Kars Bölge Müdürlüğü binasında meydana gelen silahlı saldırıda TÜİK Bölge Müdürü M.T. ve aynı kurumda çalışan beş kişi öldürülmüş, bir kişi de yaralanmıştır. Saldırıyı gerçekleştiren aynı kurum çalışanı V.E. saldırıyı gerçekleştirdikten sonra intihar etmiştir. Kars Cumhuriyet Başsavcılığınca saldırı kapsamında yürütülen soruşturmada, beyanda bulunan kişilerden bazıları silahlı saldırıdan iki üç ay önce başvurucu ve F.E.nin ölen V.E. ile TÜİK binasına gelerek bölge müdürü M.T.yi tehdit ettiğini ifade etmiştir.

3. Soruşturma kapsamında alınan bazı beyanlar şöyledir;

i. N.M.; kiracısı V.E., ağabeyi F.E. ve başvurucunun bir gün işyerine geldiğini, V.E.nin Kars'taki işyerinden izinsiz ayrılarak Diyarbakır'a gitmesi nedeniyle yaşanan sıkıntıdan dolayı F.E. ve başvurucunun arabuluculuk yapacağını söylediğini, bu olaydan bir süre sonra

TÜİK Bölge Müdürü M.T.nin işyerine geldiğini, V.E., ağabeyi F.E. ve akrabasının TÜİK binasına gelip kendisini tehdit ettiğini anlattığını beyan etmiştir.

ii. TÜİK Bölge Müdürü M.T.nin sekreterliğini yapan N.Ç.K.; V.E. ve kardeşlerinin Bölge Müdürü M.T. ile Şube Müdürü O.A.nın odasında görüştüklerini (O.A. silahlı saldırıda öldürülenlerden biridir), sonradan öğrendiği kadarıyla V.E.nin kardeşlerinin M.T.ye "biz seni buraya tanımak için geldik" dediğini, oradan ayrılırken de içlerinden birinin M.T.nin fotoğrafını çektiğini beyan etmiştir.

iii. S.B. beyanında; silahlı saldırıdan iki ay kadar önce V.E.nin akrabalarıyla birlikte işyerine gelerek Bölge Müdürü M.T.yi "beni alana çıkarmayacaksın, ben içeride çalışmak istiyorum eğer bunu yapmazsan seni öldürürüz" şeklinde tehdit ettiğini arkadaşlarından duyduğunu ifade etmiştir.

iv. Ö.F.G.; silahlı saldırıdan üç ay önce V.E.nin ağabeyi ve yanında iki üç kişinin TÜİK binasına geldiklerini arkadaşlarından duyduğunu, aynı zamanda da kamera kayıtlarından gördüğünü beyan etmiştir.

v. D.T. alınan beyanında; V.E. ve yanında birkaç kişinin gelerek Bölge Müdürü M.T.yi tehdit ettiğini ifade etmiştir.

4. Soruşturma sonucunda başvurucu ve F.E. hakkında birden fazla kişi ile tehdit suçundan kamu davası açılmıştır.

5. İddianamenin kabulüyle Kars 3. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamada tanık D.T., soruşturma evresindeki beyanının olayı görmüş gibi yazıldığını ancak olayı görmediğini yalnızca arkadaşlarından duyduğunu ifade etmiştir. Tanık Ö.F.G.nin, M.T.nin tehdit edildiğini görmediğini ve duymadığını, tanık S.B.nin ise soruşturma evresinde silahlı saldırı olayının akabinde olayın şokunda iken verdiği beyanını kabul etmediğini, tehdite ilişkin bir şey görmediğini, arkadaşlarından duyduklarını emniyette anlattığını ifade etmiştir.

6. Tanık N.Ç.K. beyanında; olay günü V.E. ile iki kişinin Şube Müdürü O.A.nın odasına geldiğini, Bölge Müdürü'ne V.E.nin geldiğini haber verdiğini, Bölge Müdürü ile O.A.nın odasına gittiklerini, bu sırada F.E.nin ayağa kalkarak "seni buraya tanımak için geldik, ulan sen misin bölge müdürü, benim kim olduğumu yakında göreceksin" dediğini, kapıya doğru yöneldiklerinde yanlarındaki diğer kişinin geri dönüp Bölge Müdürü'nün fotoğrafını çektiğini belirtmiştir. Tanık N.M. ise aynı celsede alınan beyanında TÜİK Bölge Müdürü M.T.nin işyerine gelerek V.E.ye ulaşamadığını ve onunla problem yaşadığını, V.E.nin akrabalarının kuruma gelip kendisini tehdit ettiğini anlatmıştır.

7. Mahkeme, başvurucunun M.T.yi birden fazla kişiyle birlikte tehdit ettiği gerekçesiyle mahkûmiyetine karar vermiştir. Mahkeme, iddianame anlatımı ve tanık beyanları ile dosyadaki tüm bilgi ve belgeleri bir bütün hâlinde değerlendirerek başvurucunun atılı suçu işlediği sonucuna ulaşmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir;

"Tüm dosya kapsamı, iddianame anlatımı, tanık beyanları, olay yeri kamera görüntüleri ile dosyadaki tüm bilgi ve belgeler bir bütün halinde değerlendirildiğinde Kars ili Türkiye İstatistik Kurumu binasında meydana gelen ve mağdurun da öldüğü ve sanık [F.E.nin] kardeşi olan [V.E.] tarafından gerçekleştirilen ve kamuoyunca bilinen TÜİK olayı öncesinde sanıklar [F.E.] ile Atilla'nın yanlarında kimliği belirlenemeyen 2-3 kişi ile birlikte TÜİK binasına girerek maktül [M.T.yi] 'ulan sen misin bölge müdürü, benim kim olduğumu

yakında göreceksin ve seni tanımak için buraya geldik' diye tehdit ederek ve akabinde kapı önünde duran şahsın mağdurun fotoğrafını çekmek suretiyle olay yerinden uzaklaştıkları yine olay sırasında intihar eden sanık [F.E.nin] kardeşi [V.E.nin] mağdura karşı 'beni alana çıkarmayacaksın, ben içeride çalışmak istiyorum. Eğer bunu yapmazsan seni öldürürüz' şeklinde beyanda bulunduğu, akabinde olayın üzerinden çok geçmeden menfur saldırının meydana geldiği, bu şekilde sanıkların maktule karşı birden fazla kişi ile birlikte tehdit suçunu işledikleri sabit kabul edilmiştir."

8. Kararda; tehdit olayından sonra silahlı saldırının gerçekleşmiş olması, sanıkların kastındaki yoğunluk, meydana gelen zarar, suçun işleniş biçimi, suçun işlendiği yerin devlet kurumu olması, suçun tüm kurum personeli içerisinde korku ve panik yaratacak şekilde işlenmiş olması da dikkate alınarak ceza tayininde alt sınırdan uzaklaşıldığı belirtilmiştir.

9. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 26/10/2020 tarihinde temyiz talebinin reddi ile hükmün onanmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 13/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon, gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, varsayıma dayalı olarak gerekçesiz şekilde cezalandırıldığını ve gerekçesiz olarak alt sınırdan uzaklaşılarak fazla ceza tayin edildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

13. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd.

Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak [2. B.], B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata [2. B.], B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnşaat Turizm Seyahat Yatçılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48; Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

16. Mahkeme, TÜİK Bölge Müdürlüğü binasında meydana gelen silahlı saldırıda ölen altı kişiden biri olan Bölge Müdürü M.T.nin bu olaydan kısa bir süre önce saldırıyı gerçekleştirip sonrasında intihar ederek ölen V.E. ile beraberindeki kardeşi F.E. ve akrabası olan başvurucu tarafından tehdit edildiği sonucuna varmıştır. Tanıklar, silahlı saldırı sonrasında olayla ilgili yürütülen soruşturma kapsamında alınan beyanlarında Bölge Müdürü M.T.nin tehdit edildiğine ilişkin açıklamada bulunmuştur. Bu beyanlar kapsamında tehdit suçu yönünden ayırma kararı verilerek başvurucu ve diğer sanık hakkında iddianame düzenlenmiştir.

17. Tehdit olayında soruşturma beyanlarına göre doğrudan bilgi ve görgüsü olduğu anlaşılan tanıklar D.T., Ö.F.G. ve N.Ç.K.nın beyanlarında başvurucunun ismininin ya da olayı gerçekleştirenin başvurucu olduğunu düşündürebilecek herhangi bir özelliğinin belirtilmediği görülmektedir. Kovuşturma aşamasında Mahkemece dinlenen N.M. ise başvurucunun tehdit eylemini gerçekleştirenler arasında olduğuna dair isim zikrederek beyanda bulunmamıştır. Soruşturma aşamasındaki bilgi alma tutanaklarında tehdidi gerçekleştirenlere yönelik teşhis tutanağı bulunmadığı gibi gerekçeli kararda belirtilen olaya ilişkin kamera görüntülerinin içeriğine de yer verilmemiştir.

18. Hükme esas alınan tanık beyanlarına bakıldığında tehdit olayına karışanlar için V.E.nin kardeşleri, akrabaları, yanındaki birkaç kişi gibi tanımlamaların kullanıldığı görülmektedir. Başvurucu belirtilen bu kavramların içine kendisinin varsayımlardan hareketle dâhil edildiğini, olay günü orada olmadığını, kamera kayıtlarının incelenmediğini ve bu suretle haksız olarak cezalandırıldığını ileri sürmüştür. Ancak Mahkeme farklı bir sonuca vararak "tüm dosya kapsamı, iddianame anlatımı, tanık beyanları, olay yeri kamera görüntüleri ile dosyadaki tüm bilgi ve belgeler bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde" şeklinde soyut bir değerlendirme ile başvurucu hakkında takdiri indirim uygulamaksızın teşdiden mahkûmiyet kararı vermiştir.

19. Başvurucunun esaslı olan ve karşılanması gereken iddiaları kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğu hâlde Mahkeme bu iddialar hakkında somut bir değerlendirmede bulunmamıştır. Anılan iddia ve talepler kanun yolu aşamasında da karşılanmamıştır.

20. Buna göre başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren (tehdit olayına ilişkin kamera kayıtlarının incelenmesi, tanık beyanlarının somutlaştırılarak kişiselleştirilmesi gibi) iddiaları ayrı ve açık olarak tartışılmamış ve karşılanmamıştır. Temyiz incelemesi sırasında da bu eksikliğin telafi edilmediği görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu; bireysel başvuruya konu yargılamanın altı yılda sonuçlandığını belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kars 3. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/488, K.2015/143) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA ATEŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/8370 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/8370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA ATEŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/8370)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Duygu BAKAY

Başvurucular : Fatma ATEŞ ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekili : [bkz. ekli listenin (G) sütunu]

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu tarafından hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/15431, 2021/18282 ve 2021/43437 bireysel başvuru numaralı dosyaların 2021/8370 bireysel başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

3. Başvurucu Hasan Çakmak bireysel başvuru yapıldıktan sonra 25/10/2022 tarihinde vefat etmiş; başvurucunun mirasçıları Özgür Çakmak, Mehdi Çakmak, Lamia Çakmak, Cihan Karakoç, Barış Çakmak ve Rabia Çakmak başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin dilekçe sunmuş ve bu kişiler başvurucu olarak kabul edilmiştir.

4. Başvuruya konu olaylar birleşen dosyalar yönünden aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

A. 2021/8370 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

5. Başvurucular Gaziantep'in Islâhiye ilçesi, Güllühöyük köyünde yaşamakta olup köyde

mera olarak kullanılan taşınmazların köy yerleşim ve gelişme alanı olarak tescil edilmesine yönelik işlemin iptali istemiyle 23/2/2010 tarihinde Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde dava açmışlardır. Yapılan yargılama neticesinde 28/6/2011 tarihli karar ile işlemin iptaline hükmedilmiş; bu karar temyiz ve karar düzeltme incelemesinden geçerek 17/6/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucular, yargılama devam ederken makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 22/1/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesinin 2016/2504 sayılı dosyasına kaydedilen başvuru 2014/12433 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a eklenen geçici 2. maddeyle Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan başvuru yoluna istinaden, ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görünen İnsan Hakları Tazminat Komisyonunu (Tazminat Komisyonu) işaret ederek 25/12/2018 tarihli kararla başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

7. Bunun üzerine Hasan Yüksel hariç diğer başvurucular, Tazminat Komisyonuna başvurmuşlardır. Tazminat Komisyonu 7/10/2020 tarihinde verdiği karar ile yargılamada toplam 14 tarafın bulunduğunu tespit etmiş, iki dereceli olarak 10 yıl 3 ay 25 gün devam eden dava için toplam 10.000 TL tazminata hükmetmiştir. Kararda, davanın aynı sebepten kaynaklanması, köylülerin dava konusu mera niteliğindeki taşınmazdan birlikte yararlanması, davada beraberce davacı olarak bulunmaları ve Anayasa Mahkemesine de birlikte başvurmaları dikkate alınarak başvuruculların aynı aile ekonomik birliği içinde değerlendirilmelerine ve lehlerine tek tazminat verilmesine hükmedilmiştir.

8. Hasan Yüksel hariç diğer başvurucular, karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine (Bölge İdare Mahkemesi) itirazda bulunmuşlar ve hükmedilen tazminat miktarının azlığından yakınmışlardır. Bölge İdare Mahkemesi 14/1/2021 tarihli kararla itirazın reddine hükmetmiştir.

9. Nihai karar 9/2/2021 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiş; 24/2/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. 2021/15431 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

10. Başvuruculardan Hatice Korkmaz ile diğer başvuruculların murisi M.K. adına kayıtlı taşınmaz hakkında Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından 5/7/2005 tarihinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açılmıştır. Tuzla Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamada ilk hüküm 5/7/2006 tarihinde kurulmuşsa da Yargıtay tarafından 25/2/2019 tarihine kadar üç kez bozma kararı verilmiş olup 11/1/2024 tarihi itibarıyla dördüncü kez hüküm kurulan dosya Yargıtay incelemesinde derdesttir.

11. Başvurucular, yargılama devam ederken makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 25/9/2017 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin 2017/34919 sayılı dosyasına kaydedilen başvuru 2016/126 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi 15/11/2018 tarihli kararı ile 6384 sayılı Kanun uyarınca Tazminat Komisyonuna başvurulması gerektiği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

12. Bunun üzerine başvurucular Tazminat Komisyonuna başvurmuşlardır. Tazminat Komisyonu 15/12/2020 tarihinde verdiği karar ile yargılamada toplam 82 tarafın

bulunduğunu tespit etmiş, iki dereceli olarak yaklaşık 14 yıl 5 aydır devam eden dava için bütün başvurucular yönünden toplam 8.640 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir. Komisyon, davanın aynı sebepten kaynaklandığını, aynı taşınmaza ilişkin olduğunu, başvurucuların Anayasa Mahkemesi ile Tazminat Komisyonuna birlikte başvuru yaptığı hususlarını gözeterek müracaat edenlerin aynı aile ekonomik birliği içinde değerlendirilmeleri gerektiğini belirtmiş ve hükmedilen tazminatın başvurucular arasında paylaştırılmasına karar vermiştir.

13. Başvurucular, karara karşı Bölge İdare Mahkemesine itirazda bulunmuşlar ve hükmedilen tazminat miktarının azlığından yakınmışlardır. Bölge İdare Mahkemesi 4/2/2021 tarihli kararla itirazın reddine hükmetmiştir.

14. Nihai karar 11/3/2021 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiş; 9/4/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunulmuştur.

C. 2021/18282 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

15. Batman'ın Kozluk ilçesi, Arıkaya köyünde bulunan ve kadastro tespitine yönelik çalışmalar sırasında başvurucuların murisi M.B. adına tespit edilen bir kısım taşınmazlara yönelik tespit tutanaklarının iptali ve tescil istemiyle 13/5/2002 tarihinde Kozluk Kadastro Mahkemesinde dava açılmıştır. Başvurucuların murisinin 27/8/1995 tarihinde vefatı nedeniyle mirasçı sıfatıyla başvurucular, davaya dâhil olmuşlardır. Kozluk Kadastro Mahkemesinin kapatılması üzerine dava, Batman Kadastro Mahkemesinde görülmeye devam etmiş olup son duruşması 12/2/2025 tarihinde görülen yargılamada henüz karar verilmemiştir.

16. Başvurucular yargılama devam ederken makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 19/1/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. 2018/3127 sayılı bireysel başvuru dosyasına kaydedilen başvuru hakkında Anayasa Mahkemesi 3/12/2018 tarihli kararı ile 6384 sayılı Kanun uyarınca Tazminat Komisyonuna başvurulması gerektiği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

17. Bunun üzerine başvurucular, Tazminat Komisyonuna başvurmuştur. Tazminat Komisyonu 26/10/2020 tarihinde verdiği karar ile yargılamada toplam 45 tarafın bulunduğunu tespit etmiş, tek dereceli olarak yaklaşık 18 yıl 5 aydır devam eden dava için her bir başvurucu adına ayrı ayrı 1.110 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir. Komisyon; davanın aynı sebepten kaynaklandığını, başvurucuların murislerinden gelen hakka dayandıklarını ve aynı aile ekonomik birliği içerisinde hareket ettiklerini tespit ederek murislerine verilmesi gereken tazminattan hisselerine düşen miktara hükmedildiği belirtilmiştir.

18. Başvurucular, karara karşı Bölge İdare Mahkemesine itirazda bulunmuşlar ve hükmedilen tazminat miktarının azlığından yakınmışlardır. Bölge İdare Mahkemesi 4/2/2021 tarihli kararla itirazın reddine hükmetmiştir.

19. Nihai karar 18/2/2021 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiş; 18/3/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunulmuştur.

D. 2021/43437 Numaralı Bireysel Başvuru Yönünden

20. Mardin'in Savur ilçesi, Yazır köyünde bulunan ve kadastro tespitine yönelik çalışmalar sırasında başvurucular adına tespit edilen bir kısım taşınmaza yönelik olarak tespit tutanaklarının iptali ve tescil istemiyle 7/1/1986 tarihinde Savur (Kapatılan) Kadastro

Mahkemesinde dava açılmıştır. Yapılan yargılama neticesinde 19/1/2015 tarihli karar ile davanın kısmen kabul kabul/kısmen reddine hükmedilmiş; bu karar temyiz ve karar düzeltme incelemesinden geçerek 17/10/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

21. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 24/3/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin 2015/5411 sayılı dosyasına kaydedilen başvuru 2014/486 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi 12/12/2018 tarihli kararı ile 6384 sayılı Kanun uyarınca Tazminat Komisyonuna başvurulması gerektiği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir.

22. Bunun üzerine başvurucular, Tazminat Komisyonuna başvurmuştur. Tazminat Komisyonu 24/3/2021 tarihinde verdiği karar ile yargılamada toplam 26 tarafın bulunduğunu tespit etmiş, iki dereceli olarak 29 yıl 8 ay 18 gün devam eden dava için 22.750 TL tazminata hükmetmiştir. Kararda, başvurucuların hissedar oldukları taşınmazlarda birlikte malik oldukları ve aynı aile ekonomik birliği içerisinde oldukları değerlendirilmek suretiyle lehe tek tazminata hükmedilmiştir.

23. Başvurucular, karara karşı Bölge İdare Mahkemesine itirazda bulunmuşlar ve hükmedilen tazminat miktarının azlığından yakınmışlardır. Bölge İdare Mahkemesi 3/6/2021 tarihli kararla itirazın reddine hükmetmiştir.

24. Nihai karar 14/7/2021 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiş; 10/8/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

25. Başvuruculardan Türkan Karasu, Muhittin Bebe, Muazzez Türel, Faik Bebe, Fadile Bebe ve Dilver Aras adli yardım talebinde bulunmuşlardır. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucu Hasan Yüksel Yönünden

26. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek [1. B.], B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

27. 2021/8370 sayılı bireysel başvuru dosyasında başvuruculardan Hasan Yüksel'in başvuruya konu yargılamada ve Anayasa Mahkemesine yapılan ilk başvuruda taraf olduğu, buna mukabil makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikâyetlerini Tazminat Komisyonunda gündeme getirmeksizin tekrar Anayasa Mahkemesine aynı şikâyetle başvuru yaptığı tespit edilmiştir (bkz. §§ 7-8).

28. Bu kapsamda başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği şikâyetlerini hukuk sisteminde mevcut yasal yolları usulüne uygun olarak tüketmeksizin doğrudan bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucu Hasan Yüksel yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer Başvurucular Yönünden

30. Başvurucular, Tazminat Komisyonunca takdir edilen tazminat tutarının Anayasa Mahkemesine yapılan emsal başvurular yönünden hükmedilen tazminat miktarıyla kıyaslandığında çok düşük olduğunu ileri sürmüşlerdir.

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda temel mesele başvurucuların yargılandığı davaların makul sürede tamamlanmaması olduğundan başvuruya konu şikâyetlerin makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

32. Anayasa Mahkemesinin bir ihlal iddiasının giderilmesi için etkili olarak görüp tüketilmesi gerektiğini belirttiği bir başvuru yoluna başvurulduktan sonra yapılacak bireysel başvurularda ihlal iddialarının yine ilk başvuruda ihlal edildiği ileri sürülen hak yönünden incelenebileceği açıktır (Doğan Özmen [1. B.], B. No: 2019/16485, 10/5/2023, § 24).

33. Bu sebeple Anayasa Mahkemesinin Tazminat Komisyonunu etkili görüp bu yolun tüketilmesi gerektiğini belirttiği ilk başvurular (bkz. § 6, § 11, § 16, § 21), başvuruculara makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olduğundan Tazminat Komisyonuna yapılan başvurularda söz konusu ihlal iddialarının incelenmemesine/giderilememesine dair eldeki -ikinci- başvurularda ileri sürülen iddiaların da makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

35. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç [1. B.], B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

36. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan [2. B.], B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

37. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri [1. B.], B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52). Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

38. Başvuruya konu olaylarda, dava tarihi itibarıyla yargılama süreçlerinin 10 ilâ 30 yıl arasında sürdüğü, hatta bazı yargılamaların hâlâ devam ettiği (bkz. § 7, § 12, § 17, § 22) anlaşılmış olup buna göre yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir ki bu husus Tazminat Komisyonunca da kabul edilmektedir. Başvuruya konu mesele, yargılama sürelerine göre belirlenen tazminat miktarlarının anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlara göre yeterli olup olmadığı ile ilgilidir.

39. Yukarıda belirtilen yargılama süreleri ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminat miktarları birlikte değerlendirildiğinde söz konusu tazminat miktarlarının makul sürenin aşımıyla orantılı olarak belirlenmediği, diğer bir ifadeyle yetersiz olduğu, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına uygun olmadığı sonucuna varılmıştır (bkz. Haluk Ercan ve Mürsel Ünlü [2. B.], B. No: 2020/6129, 17/6/2020; Burhan Çiçek [2. B.], B. No: 2019/18325, 21/7/2020).

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Lehe Vekâlet Ücretine Hükmedilmemesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

41. 2021/18282 sayılı bireysel başvuruda, başvurucular Tazminat Komisyonu tarafından lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

42. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Ahmet Doğan ([2. B.], B. No: 2014/11359, 16/9/2015) kararında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda başvurucu, Tazminat Komisyonuna yaptığı başvuru nedeniyle lehe avukatlık ücretine hükmedilmesi gerektiğini ileri sürmekte ise de 6384 sayılı Kanun yalnızca makul sürede yargılama yapılmaması ile mahkeme kararlarının icra edilmemesi iddialarıyla AİHM'e yapılan başvuruları incelemek üzere idari bir kurul olan Tazminat Komisyonunun kurulmasını öngörmektedir. Anılan Kanun gereği başvuruların incelenmesinde başvurucular dışında karşı taraf veya davalı sıfatıyla hiçbir kurum veya kişinin yer almadığı, Tazminat Komisyonu başvurucunun iddialarını haklı gördüğü takdirde ancak Kanun'da öngörülen şekilde tazminata hükmedebileceği, bunun dışında vekâlet ücretine hükmetme yetkisinin bulunmadığını belirtmiştir.

43. 6384 sayılı Kanun uyarınca oluşturulacak Tazminat Komisyonunun verdiği kararların "kesin hüküm" niteliğini taşımadığı, yargı fonksiyonu kapsamında olmadığı, başvuruları

inceleme süreci ve uygulayacağı usulün idari nitelikte olduğu, kararlarının idari yargı denetimine tabi olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Tazminat Komisyonunun, yargısal faaliyet yürüten bir makam veya merci olmayıp Bakanlık bünyesinde kurulan ve sekretaryasını Bakanlığın yürüttüğü bir idari kurul olduğu açıktır (bkz. AYM, E.2013/34, K.2013/74, 6/6/2013).

44. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 164. maddesine göre avukatlık ücreti hukuki yardım karşılığı ödenen meblağı ifade etmektedir. Aynı Kanun'un 169. maddesinde ise yargı mercilerince karşı tarafa yükletilecek avukatlık ücretinin miktarının nasıl hesaplanacağı belirtilmiş olup hükümde "yargı mercilerinden" bahsedildiği anlaşılmaktadır. Avukatlık ücretinin miktarları da Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nde belirtilmiştir (Ahmet Doğan, § 44).

45. Başvuru konusu olayda başvuruculaların Tazminat Komisyonuna yaptıkları başvuru üzerine makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilerek 6384 sayılı Kanun gereği başvuruculara yalnızca tazminat ödenmesine karar verildiği, bu kapsamda anılan Kanun ve Komisyonun yetkisi gereği başvurucular lehine vekâlet ücretine karar verilmemesinin başvuruculaların adil yargılanma hakkına bir müdahale oluşturmadığı kabul edilmiştir. Sonuç olarak somut olayda yukarıda belirtilen kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı ile Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

47. 2021/8370 sayılı başvuruda başvurucular, köyde mera olarak kullanılan taşınmazların köy yerleşim ve gelişme alanı olarak tescil edilmesine yönelik işlemin idare mahkemesi kararı beklenmeksizin icra edilmesi nedeniyle telafisi imkânsız zararların oluştuğunu belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

48. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal [2. B.], B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

49. Başvurucular, bahsi geçen şikâyetlerini ilk başvuruda (2016/2504) ileri sürmüşlerse de Anayasa Mahkemesinin karar tarihi itibarıyla başvuruya konu yargılamanın henüz neticelenmediği görülmüştür (bkz. § 6). Öte yandan yargılamaya konu 17/6/2020 tarihli nihai kararın 27/7/2020 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edildiği, anılan tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi geçirildikten sonra 24/2/2021 tarihinde ikinci bireysel başvurunun yapıldığı tespit edilmiştir.

50. Sonuç olarak başvuruculaların otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra yaptıkları bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

51. Başvurucular; ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır. İncelenen başvuruda yargılama süreçlerinin uzun sürmesi başvuruculaların makul sürede

yargılanma hakkını ihlal etmiştir. Uzun süren yargılamalara karşın Tazminat Komisyonu yeterli tazminat miktarına hükmetmemiştir. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Tazminat Komisyonu kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

52. Başvuruda tespit edilen makul sürede yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

53. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvuruculardan Türkan Karasu, Muhittin Bebe, Muazzez Türel, Faik Bebe, Fadile Bebe ve Dilver Aras'ın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. a. Başvurucu Hasan Yüksel yönünden makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

b. Diğer başvurucular yönünden makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Ekli listenin (H) sütununda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE; başvurucu Hasan YÜKSEL'in yaptığı yargılama

giderlerinin ise anılan başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığına ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ÖZTÜRK (2)

B. No: 2021/20075 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20075

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ÖZTÜRK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/20075)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Mehmet ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda gerçekleşen yaralama olayının azmettirici olduğu iddia edilen infaz koruma memurları hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak tutulan başvurucu 30/11/2019 günü tek kişilik odasındayken havalandırma bahçesinde bulunan mahkûm Y.B.nin attığı bir cisimle yaralanmıştır. Başvurucu, başında cam kesiği oluşacak şekilde yaralanmış ise de olayın tarafları yaralama olayının nasıl gerçekleştiği ve yaralamada kullanılan cam cismin ne olduğu konusunda farklı anlatımlarda bulunmuştur. Başvurucu, yaralanmasından sonra odada bulunan butona basarak görevli olan infaz koruma memurlarından yardım istemiştir. Başvurucu; önce kurum revirine, sonra sağlık raporu için Düzce Atatürk Devlet Hastanesine götürülmüştür. Başvurucu hakkında olay günü düzenlenen sağlık raporunda "Frontal üst bölgede 3-4 adet minimal cilt kesisi. Nazalde bir adet minimal cilt kesisi." şeklindeki bulguya yer verilmiş, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği belirtilmiştir. Y.B. hakkında aynı hastanede düzenlenen aynı tarihli raporda ise "Boyun anteriorunda yüzeysel ekimoz." şeklindeki yaralanma kayıt altına alınmıştır.

3. İnfaz koruma memurları tarafından olayla ilgili düzenlenen 30/11/2019 tarihli tutanakta başvurucunun tutulduğu odadaki cam kırıklarından, yine havalandırma bahçesindeki kavanoz kapağından ve cam parçalarından numuneler alındığı, bu sırada kamera kaydı yapıldığı açıklanmıştır. Düzce Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) olayla ilgili olarak soruşturma başlatmıştır. Başvurucu 13/1/2020 tarihinde Cumhuriyet savcısına verdiği ifadesinde tek başına tutulduğu odasının önünde havalandırma bahçesi bulunduğunu, olay sabahı hükümlü Y.B.nin bu alanda olduğunu, kapalı olan penceresine vurduğunu ve kendisinden sigara için ateş istediğini, camı açıp odanın içine doğru üç dört adım atıp çakmağı aldığını, yüzünü döndüğü sırada Y.B.nin sarı kapaklı içinde şekerli sıvı olan bir kavanozu kendisine doğru fırlattığını, kavanozun pencerenin parmaklığında patladığını fakat cam parçaları ve sıvının yüzüne geldiğini, yüzünün kan içinde kaldığını, bunun üzerine infaz koruma memurlarını çağırdığını söylemiştir.

4. Başvurucu; ifadesinin devamında isimlerini belirttiği üç mahpustan duyduğuna göre olaydan önceki akşam, kim olduğunu bilmediği bir infaz koruma memurunun Y.B.nin tutulduğu odanın önüne gelerek kendisine "Annenin sana selamı var." dediğini, bir infaz koruma memurunun hiçbir hükümlüye selam getirmeyeceğini, böyle bir uygulama olmadığını, bunun şifreli bir mesaj olabileceğini, bu olayın sabahında yaralanmasının şüphelerini artırdığını, söz konusu infaz koruma memurunun tespit edilmesini istediğini, ayrıca havalandırma bahçesine çıkarken Y.B.yi gereken şekilde aramayarak yaralamada kullanılan kavanozu odasından çıkarmasına neden olan infaz koruma memurlarından da şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

5. Y.B. Başsavcılığa verdiği 13/1/2020 tarihli ifadesinde disiplin cezasını çektiği odada tutulduğu sırada tek kişilik odalardaki mahpusların muhalif gazeteleri sesli şekilde okuduklarını, hükûmet ve darbe teşebbüsü hakkında aralarında konuştuklarını duyduğunu, mahpus O.Ş.ye konuşmalarda geçen "evanjelist" kelimesinin ne anlama geldiğini sorduğunu, bu sırada başka bir odada tutulan başvurucunun kendisine "Yarın gel, ben sana anlatırım." dediğini, ertesi sabah havalandırma bahçesine çıktığında başvurucunun "Çay içer misin?" diye sorduğunu, içmek istemediğini söyleyip yanına gittiğini, başvurucuya "Darbede şehit olanlar tiyatro gereği mi öldüler yani?" diye sorduğunu söylemiştir. Başvurucunun yaklaşmasını istemesi üzerine pencereye doğru tereddütlü şekilde yaklaştığını, bu sırada bir eliyle eşofmanını, diğer eliyle de boğazını tuttuğunu, bunun üzerine elini pencerenin parmaklığından sokarak camın önündeki cam bardağı aldığını, cam bardağı parmaklığa vurarak dağıttığını, kendini çekerek kurtulduğunu, daha sonra kapıya vurarak infaz koruma memurlarını çağırdığını beyan etmiştir.

6. Başsavcılık, soruşturma kapsamında başvurucunun isimlerini bildirdiği üç mahpusdan ikisinin ifadesini almıştır. Başvurucunun isimlerini verdiği O.Ş. ve E.A. ifadelerinde Y.B.nin odasının yakınındaki tek kişilik odalarda tutulduklarını, infaz koruma memurlarının olaydan önceki gece (saat 21.00-23.00 arası) Y.B.nin odasının önüne gelerek "Annenin sana selamı var." dediğini duyduklarını, daha önce infaz koruma memurlarının bir mahkûma selam getirdiklerini duymadıklarını, yaralama olayının nasıl meydana geldiğini görmediklerini söylemiştir. O.Ş. ayrıca olay olduktan sonra başvurucunun bağırması üzerine havalandırma bahçesine baktığında Y.B.nin havalandırma bahçesinin kapısına doğru yürüdüğünü gördüğünü, bu sırada "Vatan hainleri!" diye bağırdığını beyan etmiştir. Tanık olarak dinlenen İ.Y. ifadesinde başvurucunun yanındaki tek kişilik odada tutulduğunu, Y.B.nin tutulduğu odanın üst katta olması nedeniyle selam getirme şeklindeki konuşmayı duyamayacağını, yaralama olayı öncesinde Y.B.nin pencere camını tıklattığını, camı

açmadığını, bir dakika sonra cam şişe patlaması gibi ses duyduğunu, daha sonra Y.B.nin "Vatan hainleri!" diye bağırdığını, camı açtığında ise başvurucunun "Sen ne yapıyorsun?" diye bağırdığını ifade etmiştir.

7. İnfaz Kurumu, Başsavcılığın talebi üzerine yazdığı 28/1/2020 tarihli yazıda olayın gerçekleştiği alanda kamera olmadığını belirtmiş; Y.B.nin olay öncesinde havalandırma bahçesine çıkarılmasına ilişkin kamera görüntüsü ile cam kırıklarının toplanmasına ilişkin görüntüleri yazı ekinde sunmuştur. Ayrıca 25/2/2020 tarihli yazıyla olaydan bir gece önce Y.B.nin tutulduğu odanın önünü gösteren kamera görüntüsünü (saat 21.00-23.00 arası) ve buna ilişkin Çözümleme Tutanağı'nı göndermiştir. Çözümleme Tutanağı'nda sicili bildirilen iki infaz koruma memurunun saat 21.45'te Y.B.nin tutulduğu odanın önüne geldiği, bir infaz koruma memurunun kapının mazgalını açtığı, 23 saniye konuştukları, daha sonra mazgalı kapatarak odanın bulunduğu şebekeden ayrıldıkları belirtilmiştir. Tutanakta ayrıca saat 21.29'da Y.B.ye ilaç verildiği, saat 22.31'de koridordaki odaların camlardan kontrol edildiği anlara ilişkin anlatımlar yer almaktadır.

8. Öte yandan İnfaz Kurumu olayla ilgili yürüttüğü disiplin soruşturması evrakının bir örneğini Başsavcılığa göndermiştir. Disiplin soruşturması kapsamında olaydan sonra başvurucunun tutulduğu odaya giderek müdahale eden üç infaz koruma memuru ifadelerinde, ne olduğunu sorduklarında başvurucunun "Adama çay verdik, yüzümüze attı." şeklinde cevap verdiğini söylemiştir. 10/12/2019 tarihinde İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı, birbirlerini darbettiklerinden bahisle başvurucuya bir gün, Y.B.ye ise on bir gün hücreye koyma cezası vermiştir.

9. Kamera Çözümleme Tutanağı'nda mazgalı açtığı belirtilen iki infaz koruma memurunun 30/6/2020 ve 3/7/2020 tarihlerinde ifadeleri alınmıştır. S.K. ve R.A. ifadelerinde Y.B.ye "Annenin sana selamı var." demediklerini, hiçbir mahkûma özel olarak selam iletmediklerini, şifreli konuşmadıklarını, neden Y.B.nin odasının önüne gittiklerini ve ne konuştuklarını hatırlamadıklarını, odadaki düğmeye basması üzerine odasının önüne gitmiş ve ne olduğunu sormuş olabileceklerini belirtmiştir.

10. Başsavcılık, soruşturma sonunda Y.B.nin başvurucuyu camla yaralamasıyla ilgili olarak iddianame düzenlemiş; başvurucunun Y.B.yi yaralaması iddiasına ilişkin olarak dosyayı Uzlaştırma Bürosuna göndermiş; başvurucunun infaz koruma memurları hakkındaki şikâyeti kapsamında ise 3/11/2020 tarihinde ek kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararda kamera kayıtlarında Y.B.nin havalandırma bahçesine çıkarılırken infaz koruma memurlarının üst araması yaparak görevlerini yerine getirdikleri, ayrıca "Sana annenin selamı var." şeklindeki şifreli mesaj yoluyla Y.B.yi azmettirdiklerine ilişkin olarak başvurucunun soyut beyanı dışında bir delil bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu 26/11/2020 tarihinde verilen karara itiraz ederken dosyada bulunan kamera kayıtlarının kendisine verilmediğini, olayda kullanılan kavanozun nasıl havalandırmaya çıkarıldığının açıklığa kavuşturulmadığını, dinlenen tanıklara rağmen infaz koruma memurlarının azmettirici olduklarının gözardı edildiğini, olaydan bir gece önce infaz koruma memurlarının Y.B. ile görüşmesine ilişkin kamera kayıtlarının Başsavcılık tarafından incelenip incelenmediğini bilmediğini belirterek verilen kararın hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir. Düzce 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından 8/12/2020 tarihinde başvurucunun itirazı kesin olarak reddedilmiştir. Hâkimlik, kararının gerekçesinde "Annenin selamı var." şeklindeki söylemin tek başına, azmettirmek anlamına gelmeyip böyle değerlendirilemeyeceğini, delillerin toplanmasında bir eksiklik olmadığını, verilen kararın usule uygun olduğunu belirtmiştir.

11. Soruşturma dosyasının bir örneği ve itirazın reddine ilişkin 8/12/2020 tarihli karar 16/2/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 9/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurucu, soruşturma kapsamındaki kamera görüntülerinin bir örneğini müteaddit defa istemiş; buna rağmen Başsavcılık göndermemiştir. Bununla birlikte Başsavcılığın talimatı üzerine dosyaya getirilen kamera görüntüleri infaz koruma memurları eşliğinde başvurucuya 6/3/2021 tarihinde izlettirilmiş, buna ilişkin tutanak düzenlenmiştir. Başvurucu, vasisi aracılığıyla olaya ilişkin kamera görüntülerini asliye ceza mahkemesinden temin ederek 2/7/2021 tarihli, vasisine ait dilekçeyle Anayasa Mahkemesine göndermiştir. Görüntülerle ilgili ek bir beyanda bulunulmamıştır.

13. Başvurucunun Y.B. tarafından yaralanmasına ilişkin düzenlenen iddianame kapsamında Düzce 7. Asliye Ceza Mahkemesinde (Asliye Ceza Mahkemesi) yargılama yapılmıştır. Yargılamanın 2/4/2021 tarihli ikinci duruşmasında (karar duruşması) Y.B. ifadesinin bir kısmında kimsenin kendisini azmettirmediğini ifade etmiştir. Duruşmada ayrıca olayla ilgili kamera görüntüleri başvurucuya izlettirilmiştir. Asliye Ceza Mahkemesi yargılama sonunda Y.B.yi haksız tahrik altında cam kavanozla başvurucuyu yaraladığı gerekçesiyle 3 ay 22 gün hapis cezasıyla cezalandırmıştır. Verilen karar Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 6/12/2021 tarihli istinaf isteminin reddine ilişkin kararıyla kesinleşmiştir. Başvurucunun bu kararla ilgili yaptığı bireysel başvuru bulunmamaktadır.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucu; İnfaz Kurumunda kendisini yaralayan Y.B.nin infaz koruma memurları tarafından azmettirildiğinden şüphelendiği için şikâyetçi olduğunu, Y.B.nin tutulduğu odaya olaydan bir gün önce infaz koruma memurlarının gittiğinin kamera kayıtlarından anlaşılabileceğini, görevlilerin sağ bloktan geldiklerini, hâlbuki sol blokta bulunan odanın ikaz butonunun yakılması durumunda sağ bloktaki görevlilerin bu butonu göremeyeceklerini, ayrıca sol blok sorumluluk alanlarında olmadığı için söz konusu odayı kontrol etmelerinin mümkün olmadığını, dolayısıyla bu kişilerin verdikleri beyanların gerçek dışı olduğunu, bu hususun Başsavcılık tarafından yeterince araştırılmadığını, bildirdiği tanıkların anlatımlarına, kamera görüntülerine ve bunlara ilişkin Çözümleme Tutanaklarına rağmen Başsavcılığın verdiği kararın hukuka aykırı olduğu itirazının ise Hâkimlikçe haksız yere reddedildiğini, ilgili kamera kayıtlarının tarafına gönderilmediğini, bu kayıtları infaz koruma memurları önünde baskı altında izlemek zorunda bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Başsavcılığın yürüttüğü soruşturmanın etkili olduğu, başvurucunun usul güvencelerinden yararlandığı, yapılacak değerlendirmede Anayasa Mahkemesinin önceki içtihatlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

16. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

17. Devletin kötü muamele yasağı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usuli yönü (usul yükümlülüğü), savunulabilir nitelikteki her kötü muamele olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, insan onurunu koruyan hukukun etkili

bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin veya diğer bireylerin kötü muamele niteliğindeki fiilleri nedeniyle hesap vermelerini sağlamaktır. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 110-112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 101-103).

18. Bir ceza soruşturması veya yargılaması sürecinde kovuşturmasızlık, beraat, mahkûmiyet veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları ile farklı zamanlarda neticelenmiş aşamalar bulunması durumunda -bu aşamaların tek bir olay için farklı kişilerin sorumluluklarına yönelik olduğu gözetildiğinde- soruşturmaların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekebileceğinden (S.D. [1. B.], B. No: 2013/3017, 16/12/2015, § 69) hareket eden Anayasa Mahkemesi, aynı olaya ilişkin sorumluluğu bulunduğu iddia edilen, birden fazla kişi hakkında yürütülen adli süreçlerin bir kısmı devam ederken bazı şüpheli/sanık bakımından sürecin sona ermesi üzerine yapılan bireysel başvurularda somut olayın ve tüm adli sürecin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna ulaşmıştır (Bülent Kurt [1. B.], B. No: 2013/7408, 20/1/2016, § 40; Bilal Turan ve diğerleri (3) [1. B.], B. No: 2013/7418, 31/3/2016, § 72; Gülcan Keleş ve diğerleri [1. B.], B. No: 2014/797, 22/3/2017, §§ 30, 31).

19. Somut olayda İnfaz Kurumunda tutulan başvurucu, odasında bulunduğu bir sırada havalandırma bahçesindeki başka bir hükümlü tarafından yaralanmıştır. Başvurucu, bu olaya ilişkin şikâyetini Başsavcılıkta dile getirirken infaz koruma memurlarının olayın faili Y.B.yi azmettirmiş olabileceğini iddia ederek olayın araştırılmasını talep etmiştir. Başsavcılığın infaz koruma memurları hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermesi üzerine başvurucu, bireysel başvuruda bulunmuştur. Öte yandan Başsavcılığın yürüttüğü soruşturmanın başka bir parçası olan ve yaralama eylemini gerçekleştiren failin yargılandığı ceza davasının 6/12/2021 tarihinde kesinleştiği görülmüştür. Bu durumda başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğine ilişkin bir inceleme yapılmasının gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

20. Hem soruşturma aşamasındaki hem de bireysel başvuru formundaki beyanlarına bakıldığında başvurucunun infaz koruma memurları hakkındaki iddiayı ileri sürmesinin başlıca nedeninin önceki gece infaz koruma memurlarının Y.B.nin odasına giderek "Annenin sana selamı var." demeleridir. Başvurucu, dinlenen tanıkların ifadelerinde de bunu dile getirdiklerini fakat Başsavcılık ve Hâkimliğin bu beyanları gözardı ettiklerini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucu, hiçbir beyanında infaz koruma memurlarının neden Y.B.yi azmettirmiş olabileceklerini açıklamamış veya infaz koruma memurları ile arasındaki bir husumetten söz etmemiştir.

21. Başvurucunun tanıklarının aksine infaz koruma memurları Y.B.ye "Annenin sana selamı var." demediklerini, şifreli bir konuşma yapmadıklarını beyan etmiştir. İnfaz koruma memurları, Y.B. ile önceki akşam kapı mazgalından ne konuştuklarını hatırlamadıklarını söylemişseler de -bir an için iddia edildiği gibi bu sözlerin sarf edildiği kabul edilse dahi- bu

sözler ile gerçekleştirilen eylem arasında makul bir bağlantı bulunmadığı, dolayısıyla tek başına bu sözün infaz koruma memurlarını yaralama olayının azmettiricisi veya farklı bir iştirakten sorumlu kabul edebilmek için yeterli olmadığı, başkaca unsurlarla bu iddianın desteklenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

22. Başsavcılık, yürüttüğü soruşturma kapsamında olaydan önceki akşam Y.B.nin tutulduğu odayı gösteren kamera kayıtlarını, havalandırma bahçesine çıkarılırken bu kişinin üst aramasının yapılmasına ilişkin görüntüleri incelemiştir. Ayrıca yaralama olayının yaşandığı alanda kamera bulunmadığını tespit etmiştir. Olayın faili, olayla ilgili görgü ve bilgiye sahip tanıklar, başvurucuya göre azmettirici olan infaz koruma memurları ve de başvurucu Başsavcılık tarafından bizzat dinlenilmiştir. Alınan beyanlarda infaz koruma memurlarını, gerçekleştirilen eylemden sorumlu tutmayı gerektiren bir anlatım gözükmemektedir. Olayın faili olan Y.B. başvurucuyla arasında geçen konuşma ve tartışma sonrasında bu eylemi gerçekleştirdiğini ifade etmiş, yaralama eylemiyle ilgili yargılama yapan Asliye Ceza Mahkemesi de bu yönde karar vermiştir. Her ne kadar olayın faili Y.B.ye soruşturma aşamasında sorulmamış ise de söz konusu kişi Asliye Ceza Mahkemesinde açıkça kimsenin kendisini azmettirmediğini söylemiştir. Diğer taraftan başvurucu, olayla ilgili kamera görüntülerini soruşturma bittikten sonra dahi olsa hem İnfaz Kurumunda hem de Asliye Ceza Mahkemesinde izleyebilme imkânı bulmuştur. Görüntüler kapsamında başvurucunun bireysel başvuru formunda dile getirdiği hususların azmettirme iddiasını destekleyen somut veriler olmadığı görülmüştür.

23. Sonuç itibarıyla Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada infaz koruma memurlarının başvurucunun yaralanmasında azmettiren olarak veya farklı tür bir sorumlulukları olduğu yönünde bir delile rastlanılmamış, başvurucunun dayandığı olguların da infaz koruma memurları hakkında şüphe oluşmasına neden olacak yeterlilikte olmadığı anlaşılmıştır.

24. Başvurucuyu yaralayan kişi hakkında soruşturma yapılıp ceza davası açıldığı da dikkate alındığında başvurucunun azmettirme iddiasına ilişkin olarak yürütülen soruşturma kapsamında Başsavcılığın olayı aydınlatma isteğinden ve soruşturmanın etkililiğinden kuşku duyulmasını gerektiren bir neden bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ DENİZ ESEN

B. No: 2021/34342 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34342

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ DENİZ ESEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34342)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucu : Ali Deniz ESEN

Vekili : Av. Gülhan KAYA AĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma nedeniyle yaşam hakkının, açılan tazminat davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, dava sonucunda hükmedilen tazminat miktarının yetersiz olması nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 20/7/2015 tarihinde Suruç'ta (Şanlıurfa) Suriye'deki çatışmalara ilişkin yapılan basın açıklaması sırasında gerçekleşen bombalı intihar saldırısında 34 kişi hayatını kaybederken 73 kişi de yaralanmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 28).

3. Başvurucu, bu saldırıda yaralandığını, olay yerinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığını, dolayısıyla idarenin hizmet kusuru bulunduğunu ileri sürerek zararının tazmini talebi ile 12/7/2016 tarihinde idari başvuru yapmış; başvurusunun reddi üzerine de 14/11/2016 tarihinde açtığı tam yargı davası ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi olmak üzere toplam 100.000 TL tazminatın olay tarihinden itibaren işletilecek kanuni faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

4. Yargılama neticesinde Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi), idarenin hizmet kusuru bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. İdare Mahkemesi, kararını olay nedeniyle yapılan idari soruşturmada düzenlenen ön inceleme raporundaki tespitlere ve Suruç İlçe Emniyet Müdürü M.Y. hakkında yapılan ceza yargılaması neticesinde verilen mahkûmiyet kararına dayandırmıştır. Sözü edilen ön inceleme raporuna göre olaydan önce -İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine- sulh ceza hâkimliğince içinde saldırının gerçekleştirildiği caddenin de bulunduğu pek çok cadde ve sokakta 24 saat esasına göre kişilerin üstlerinde ve araçlarında önleme araması yapılmasına karar verildiği hâlde patlamanın gerçekleştiği kültür merkezi önünde önleme araması yapılmamıştır. Yine olay öncesi Şanlıurfa İl Emniyet Müdürlüğünün takviye kuvvet konulu yazısı ile il merkezinden görevlendirilen takviye kuvvet personeli de dikkate alınarak yapılacak planlama dâhilinde ve amirler nezaretinde görevlendirecek kırkı Çevik Kuvvet personeli ile iki toplumsal müdahale aracı (TOMA) ve Shortland (askerî araç) ile gerekli emniyet tedbirlerinin alınması, meydana gelebilecek canlı bomba saldırıları vb. konulara karşı dikkatli, duyarlı ve müteyakkız bulunulması yönünde talimat olmasına rağmen talimatın gereği yapılmamıştır. Suruç İlçe Emniyet Müdürü M.Y hakkında yapılan ceza yargılaması neticesinde Suruç Asliye Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet kararına göre M.Y. saldırının gerçekleştiği kültür merkezi önünde gerekli tedbirleri almamış, kişilerin kimlik kontrolü ve üst aramasını yaptırmayarak görevinin gereklerini yapmakta ihmal göstermiştir. Ceza Mahkemesi, meydana gelen zararın ağırlığını da nazara alarak hükmolunan cezada alt sınırdan uzaklaşarak hüküm tesis etmiş ve sanığın görevi kötüye kullanma suçundan teşdiden 10 ay hapis cezası ile tecziyesine karar vermiştir (Verilen hapis cezası adli para cezasına çevrilmiş olup neticeten 7.500 TL adli para cezasına hükmedilmiştir.). Bahsi geçen idari soruşturma ve ceza yargılaması süreçlerini dikkate alan İdare Mahkemesi, patlayıcı madde ve benzeri eşyanın tespiti amacıyla kişilerin üstlerinde ve eşyalarında önleme araması yaptırılsa idi canlı bomba olan kişinin tespiti suretiyle olayın önüne geçilebileceğini kabul etmiştir (İdare Mahkemesinin kararına esas aldığı Suruç Asliye Ceza Mahkemesinin 9/1/2017 tarihli mahkûmiyet kararı istinaf talebin reddi suretiyle 4/1/2018 tarihinde kesinleşmiştir.).

5. İdare Mahkemesince davanın kısmen kabulü ile 1.138,88 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihi olan 12/7/2016 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar verilmiştir. Yargılama sırasında Adli Tıp Kurumundan alınan raporda başvurucunun yaralanmasının maluliyetine neden olacak düzeyde araz bırakmaması nedeniyle sürekli maluliyet tayinine mahal olmadığı, geçici iş göremezlik süresinin olay tarihinden itibaren dokuz aya kadar uzayabileceği, kesin iş göremezlik süresinin kişinin tedavi ve takibini yapan hekimler tarafından düzenlenmiş istirahat veya çalışabilir raporu ile belirlenebileceği, iyileşme süresi içinde bir ay süreyle başka birisinin yardımına gereksinim duyabileceği mütalaa edilmiştir. İdare Mahkemesi, başvurucunun altı gün hastanede yatmış olması ve otuz gün süreyle istirahat raporu tanzim edilmesi nedeniyle geçici iş göremezlik süresini toplam otuz altı gün olarak belirlemiştir. Manevi tazminat miktarı belirlenirken ise yaşanan saldırı nedeniyle başvurucunun sol femur kemiğinde (uyluk kemiği) yabancı cisim bulunduğu yönündeki adli raporlar dikkate alınmıştır.

6. Başvurucu ve idare karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Dava Dairesi) 31/3/2021 tarihli kesin kararla idarenin hizmet kusuru olduğuna dair İdare Mahkemesi kararında hukuka aykırılık bulunmamakla birlikte başvurucunun müterafik kusurunun bulunup bulunmadığının da araştırılması gerektiğine hükmetmiştir. Dava Dairesine göre saldırının gerçekleştiği

organizasyonun çağrısını yapan -başvurucunun da üyesi olduğu- Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonunun (SGDF) yardım kampanyası düzenlemek ve bu kampanya kapsamında belli bir yerde toplanmak için ilgili valilik veya bakanlıktan izin almadığı gibi herhangi bir bildirimde de bulunmadığı gözetildiğinde meydana gelen olayda başvurucunun takdiren %50 oranında müterafik kusuru vardır. Dava Dairesi, hükmedilecek tazminat tutarının müterafik kusur oranında azaltılması gerektiği kanaatine ulaşarak davalı idarenin istinaf başvurusunun kısmen kabulü ile 569,44 TL maddi ve 5.000 TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihi olan 12/7/2016 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 14/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 5/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; yaşanan terör saldırısının önlenmesi noktasında ihmal gösterildiğini, saldırıya ilişkin istihbarata ve tedbir alınması yönünde iletilen talimatlara rağmen gerektiği gibi önlem alınmadığını, nitekim ilgili kolluk personelinin mahkûmiyetine karar verildiğini, yaşam hakkının koruma yükümlülüğü boyutunun ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre idari yargı yerlerince kusurun varlığı kabul edilmiş ise de hükmedilen tazminat miktarı dikkate alındığında mağduriyeti giderilmemiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yargı yerlerince idarenin hizmet kusuru olduğu sonucuna varılarak başvurucu lehine tazminata hükmedilmesi nedeniyle başvurunun öncelikle mağdur sıfatı bakımından incelenmesi gerektiği, toplantı yapılacağına dair bilgisi olan güvenlik güçlerinin Suruç ilçesinde geniş güvenlik tedbirleri aldığı bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formunda dile getirdiği beyanlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

12. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi ile türü, güç kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ [2. B.], B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran [2. B.], B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca [1. B.], B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 109). Başvurucu; 34 kişinin hayatını kaybettiği, 73 kişinin de yaralandığı bombalı saldırıda yaralananlardan biridir. Bu sebeple başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

13. Başvuruya konu yargısal süreçte idarenin hizmet kusurunun bulunduğu sonucuna varılarak başvurucu lehine maddi ve manevi tazminata hükmedildiği dikkate alındığında öncelikle başvurucunun mağdur sıfatının devam edip etmediği değerlendirilmelidir.

14. Yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunmakla birlikte- idari makamlar veya yargı mercileri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculaların mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam

hakkının ihlal edildiğinin idari makamlar veya yargı mercilerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesi ve ödenmesine karar verilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği tazminat miktarıyla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç [2. B.], B. No: 2018/22085, 27/1/2021, § 42). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı konusunda yapılacak karşılaştırmada dikkate alınacak tazminat miktarı, tazminata karar veren yargı merciinin karar verdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarıdır (kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35). Dava Dairesince ödenmesine karar verilen manevi tazminatın anılan kararın verildiği tarihte Anayasa Mahkemesinin işbu başvuruya benzer nitelikteki başvurularda hükmedebildiği manevi tazminattan önemli ölçüde az olduğu görülmüştür. Bu sebeple başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

15. Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesinin kendisine yüklediği pozitif yükümlülükler uyarınca devlet, yetki alanındaki bireylerin yaşamlarını kamu görevlileri ile diğer bireylerin eylemlerinden hatta kişilerin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi altındadır (Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri [GK], B. No: 2019/25727, 28/7/2022, § 35).

16. Koruma ödevinin yerine getirilebilmesi için devletin, yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal ve idari çerçeve oluşturması (İpek Deniz ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 149; T.A. [GK], B. No: 2017/32972, 29/9/2021, § 135), bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda organları veya görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (T.A., § 136; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 36) ve hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya [1. B.], B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Öte yandan yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir. Ayrıca hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir. Unutulmaması gerekir ki yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirindedir (T.A., §§ 136, 137; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 37).

17. Başvuruya konu bombalı intihar saldırısının yapılmasında devlet görevlilerinin ihmali olduğu ve bu nedenle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası daha önce Anayasa Mahkemesince Ali Sadet ve diğerleri ([2. B.], B. No: 2018/6838, 8/6/2021) başvurusunda incelenmiş ve bu inceleme sonunda ihlal iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu sonuca varırken şu hususları nazara almıştır:

i. Başvuruların iddialarına dayanak olarak gösterilen haberlerde kamu makamlarının olay günü basın açıklamasına katılan kişilere saldırı yapılacağını önceden bildiklerine veya

bilmeleri gerektiğine, buna rağmen Kültür Merkezi içinde ve çevresinde önleme aramasını da kapsayacak şekilde gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığına ilişkin bir bilgi bulunmadığı gibi güvenlik güçlerince aranan ve başkalarının yaşamı için gerçek ve yakın bir tehdit oluşturduğu bilinen veya bilinmesi gereken Ş.A.A.nın saldırı öncesinde nerede saklandığının kamu makamlarınca bilindiğine, buna karşın Ş.A.A. hakkında hiçbir işlem yapılmadığına dair bir malumat da bulunmamaktadır.

ii. M.Y. hakkında açılan kamu davası sonucunda adli para cezasına hükmedilmesinin gerekçesi M.Y. hakkında soruşturma izni verilmesinin gerekçesi ile aynıdır: Şanlıurfa İl Emniyet Müdürlüğünün "Takviye Kuvvet" konulu yazısına ve Suruç Sulh Ceza Hâkimliğince verilen önleme kararına rağmen Kültür Merkezi önünde ve çevresinde toplanan gruba yönelik olarak dışarıdan gelmesi muhtemel saldırılara karşı her türlü patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla kişilerin üstlerinde ve eşyalarında önleme araması yaptırılmaması. Öte yandan olay tarihinde gerçekleşen saldırıya yönelik herhangi bir istihbarat bilgisine dayanmayan söz konusu yazıdaki tedbirlerin esbabımucibesi, bir terör örgütünün yapısı içerisinde faaliyet gösteren grupların 19/7/2015 tarihinde Suruç'a giderek buradan sınır ihlali yapmak suretiyle Suriye'ye geçmeye çalışacak olmalarıdır. Ayrıca Suruç Sulh Ceza Hâkimliğinin verdiği 7/7/2015 tarihli önleme araması kararı somut hiçbir yaşamsal tehdide dayanmamaktadır. Şüphesiz başvuruculların da iddia ettiği gibi Ş.A.A. terör nitelikli kayıp şahıs olarak güvenlik güçlerince aranmaktadır ancak bu aranmanın sebebi anılan kişinin herhangi bir zaman dilimi içinde olayın gerçekleştiği bölgede ve/veya olay günü toplanan kişilere yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden veya bu yönde bir talimat vereceğinden şüphelenilmesi değil radikal gruplarla terör örgütü kamplarına katılmak için yasa dışı yollardan yurt dışına çıkabilecek olmasıdır. Bu durumda Ş.A.A.nın başvuruculların yakınlarının yaşamı için açık ve yakın bir tehdit teşkil ettiği ve bu hususun kamu makamlarınca bilindiği veya en azından bilinmesi gerektiği söylenemez.

18. Ali Sadet ve diğerleri kararındaki tespit ve değerlendirmeler mevcut başvuru yönünden de geçerlidir ve anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir bilgi başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; başvuruya konu idari yargılamanın dört yıldan uzun sürdüğünü, bu nedenle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişiklik çerçevesinde 9/3/2023 tarihi itibarıyla derdest bulunan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurular yönünden getirilen Tazminat Komisyonuna başvuru yolunu tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olarak görmüştür. Bu defa 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikler üzerine Ahmet Kartalkuş ([2. B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024, §§ 25-42) kararında bu konuyu yeniden değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca gerek 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan gerekse de bu tarihten sonra makul

sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağını belirtmiş, doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan başvurunun başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Somut başvuruda da Ahmet Kartalkuş kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu; idarenin kusurunun kabul edilmesine rağmen saldırının gerçekleştiği faaliyetin izin alınmaksızın icra edildiği gerekçesiyle kendisinin müterafik kusurlu sayılarak hükmedilecek tazminat miktarından indirim yapılmasının haksız olduğunu, ayrıca iş göremezlik süresinin varsayımsal bir biçimde aleyhine olacak şekilde hatalı tespit edildiğini, yaşadığı travmanın boyutu dikkate alınmadan sembolik denilebilecek bir manevi tazminat miktarına hükmedildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ihlal edilmiştir.

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

25. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam [2. B.] B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42). Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

26. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule dair bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin, mahkemelerin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi mahkemelerin

delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B., § 83).

27. Somut başvuruda Dava Dairesi, yaşanan saldırıda hizmet kusuru bulunduğunu tespit etmekle birlikte saldırının gerçekleştiği yardım organizasyonun düzenlenmesi ve bu kampanya kapsamında belli bir yerde toplanması için izin alınmadığı gibi herhangi bir bildirimde de bulunulmaması nedeniyle başvurucuyu müterafik kusurlu kabul etmiştir. Dava Dairesi, Adli Tıp Kurumundan alınan raporu dikkate alarak sürekli maluliyet tayinine mahal olmadığını, geçici iş göremezlik süresinin ise otuz altı gün olduğunu tespit etmiştir. Manevi tazminat miktarını belirlerken yine yaşanan saldırı nedeniyle başvurucunun sol femurunda yabancı cisim bulunduğu yönündeki adli raporları dikkate almıştır. Bu durumda başvurucunun müterafik kusurlu sayılmaya, belirlenen iş göremezlik süresine ve hükmedilen manevi tazminat miktarına yönelik yakınmaları maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlardır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLBER ŞAHİN VE SELİM ŞAHİN

B. No: 2021/42882 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/42882

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLBER ŞAHİN VE SELİM ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/42882)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Dilber ŞAHİN 2. Selim ŞAHİN

Vekili : Av. Açelya Tuba TEMÜR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şüpheli ölümle ilgili olarak yürütülen soruşturmanın etkisiz olması nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaın yakını E.G.C. eşi ve çocukları ile ikamet ettiği konutta gece saatlerinde fenalaşmış, 112 Acil ekiplerince hastaneye sevk edilmiş, 18 gün yoğun bakımda tedavi altına alınmasına rağmen kurtarılamayarak 22/10/2020 günü hayatını kaybetmiştir.

3. Akşehir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) olay hakkında resen soruşturma başlatmıştır. Aynı gün yapılan ölü muayene ve otopsi işleminde kesin ölüm sebebi tespit edilememiş; histopatolojik ve toksikolojik inceleme yapılmak üzere vücuttan kan, safra, organ ve doku örnekleri alınmıştır.

4. E.G.C.nin eşi A.C.nin şüpheli sıfatı ile ifadesine başvurulmuştur. Şüpheli A.C. kollukta ve Cumhuriyet savcısı huzurunda alınan beyanlarında olay gecesi eşinden gelen hırıltı benzeri sesler üzerine uyandığını, ışığı açtığında eşinin ağzında bir bez parçası gördüğünü ve hemen bezi çıkardığını, eşini sarsmasına ve ona seslenmesine rağmen yanıt alamadığını, sonrasında kalp masajı yapıp 112 Acili ve tanıdığı bir kardiyolog olan Ç.D.yi aradığını, bir süre sonra da

112 Acil görevlilerinin ve Ç.D.nin gelerek eşine müdahale ettiğini ifade etmiştir. Şüpheli; eşinin uyurken mavi renkli bir çarşafı parmağına doladığını, ayrıca uyurken parmak emme alışkanlığı olduğunu belirtmiştir. Şüpheli ayrıca eşi ile severek evlendiklerini, ailevi sorunları ya da herhangi bir kimseyle husumetleri olmadığını söylemiştir. Şüpheli, ifadesinde geçen mavi renkli bezi Başsavcılığa teslim etmiş ve bez emanete alınmıştır.

5. Ç.D. ifadesinde olay gecesi A.C.nin arayarak telaşlı şekilde yardım istemesi üzerine A.C.nin evine gittiğini, eve geldiğinde E.G.C.nin entübe olduğunu ve 112 Acil ekibinin kalp masajı yaptığını, kendisinin de şok cihazıyla müdahale etmek suretiyle E.G.C.yi hayata döndürdüğünü, ardından hastayı ambulansla devlet hastanesine götürdüklerini, olay yerine ulaştığında hastaya müdahale etmekte olan 112 Acil ekibinden bir görevlinin kendisine "Hocam hastanın ağzında bez parçacıkları vardı, onları çıkarttık." dediğini, ayrıca A.C.nin elinde tuttuğu küçük bir bez parçasını göstererek "Evlendiğimizden beri sürekli bu bez parçası ile uyuyordu. Bir türlü bıraktıramadım." dediğini söylemiştir.

6. Soruşturmada E.G.C.ye ilk müdahaleyi yapmış olan 112 Acil sağlık ekibinin üç üyesinin de ifadesine başvurulmuştur. Bahsi geçen personel eve ulaştıklarında E.G.C.yi kalbi durmuş şekilde bulduklarını, kalp masajı neticesinde kalp atımını görmeleri üzerine hastayı entübe ettiklerini ifade etmiştir. Personel ayrıca A.C.nin elinde tülbent benzeri bir yazma tuttuğunu ve eşinin boğazına bu yazmanın kaçtığını, kendisinin yazmayı ağzından çıkardığını söylediğini, kontrol ettiklerinde hastanın ağzında herhangi bir iplik parçası görmediklerini ifade etmiştir.

7. Soruşturma sırasında müşteki sıfatıyla ifadeleri alınan başvurucular ile E.G.C.nin kardeşi G.Ş.Ç.; E.G.C.nin hayatına etki edecek şekilde bir rahatsızlığı olmadığını, eşi A.C. ile herhangi bir sorunları bulunmadığı gibi husumetli olduğu kimsenin de olmadığını, E.G.C.nin ölümü ile ilgili olarak akıllarına şüpheli bir durum gelmediğini ancak olaydan sonra A.C.nin sordukları sorulara sürekli çelişkili cevaplar verdiğini söylemiştir. Olay zamanında dokuz yaşında olan, E.G.C. ile A.C.nin müşterek çocukları Ç.C. olay gecesi babasının sesi ile uyandığını, annesinin genelde parmağını emerek ve eline bez dolayarak uyuduğunu, olayın yaşandığı sırada da annesinin ağzında dişine sıkışmış vaziyette bez olduğunu söylemiştir. Ç.C. ayrıca annesi ve babasının hiçbir zaman kavga etmediğini, çok mutlu bir aile olduklarını belirtmiştir.

8. Soruşturma sırasında E.G.C. ile A.C.nin müşterek çocukları Ç.C.nin, E.G.C.nin arkadaşı F.Ş. ve Z.Ş.nin, akrabaları D.Y. ve K.K.nın, komşuları T.K., T.T. ve C.E.nin, çocuklarının bakıcısı olan H.T.nin, E.G.C.nin sevk edildiği devlet hastanesinde müdahalede bulunan acil serviste nöbetçi doktoru olan İ.T.nin tanık sıfatı ile ifadelerine başvurulmuştur.

9. Adli Tıp Kurumu 1. Adli Tıp İhtisas Kurulu, ölüm nedeni hakkında hazırladığı raporda kişinin travmatik tesirle veya zehirlenerek öldüğüne dair tıbbi delil olmadığını, doğumsal kaynaklı kalp damar hastalığı olan kişinin ölümünün solunum yoluna bez kaçmasına bağlı mekanik asfiksi sonucu meydana geldiğini açıklamıştır.

10. Yürütülen soruşturma neticesinde Başsavcılık 16/6/2021 tarihinde A.C.nin üzerine atılı kasten öldürme suçunu işlediğine ilişkin kamu davası açılmasını gerektirir her türlü şüpheden uzak, somut bir delil elde edilemediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Akşehir Sulh Ceza Hâkimliği (Sulh Ceza Hâkimliği) karara yapılan itirazı 6/7/2021 tarihinde reddetmiştir.

11. Başvurucular, kararı 8/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 11/8/2021 tarihinde bireysel

başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

12. Bireysel başvuru yapmalarından sonra başvurucular, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığından aldıkları bir uzman mütalaasını 7/7/2022 tarihinde soruşturma dosyasına sunarak yeniden soruşturma işlemlerine başlanmasını talep etmiştir. Başsavcılık, bahsi geçen uzman mütalaasını yeni delil kabul ederek 1/12/2022 tarihinde Sulh Ceza Hâkimliğinden kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasını talep etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği 5/12/2022 tarihli kararıyla, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kamu davası açılmak üzere kaldırılmasına karar vermiştir. Başsavcılık 22/3/2023 tarihinde tekrar kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazı değerlendiren Sulh Ceza Hâkimliği, daha önce verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kamu davası açılmak üzere kaldırıldığına işaret ederek 28/4/2023 tarihinde itiraza konu kararı kaldırmıştır. Başsavcılık 3/5/2023 tarihli iddianame ile A.C. hakkında eşi kasten öldürme suçundan kamu davası açmıştır. Akşehir Ağır Ceza Mahkemesinde görülmekte olan davada A.C.nin 28/2/2025 tarihinde beraatine karar verilmiş, bu karara karşı yapılan istinaf başvurusunun incelemesi devam etmektedir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucular; yakınlarının ölümünün aydınlatılmadığını, ölümün boğulma sonucu olduğu tespit edilmekle birlikte bu boğulmanın doğal yolla olup olmadığının yeterince araştırılmadığını ve eksik inceleme neticesinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini iddia edip yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkı ile hak arama hürriyetinin ve kanun önünde eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, bireysel başvuru sonrasında Başsavcılığın talebi doğrultusunda Sulh Ceza Hâkimliğince kamu davası açılmak üzere kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasına karar verildiği, bu hususun kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği, ayrıca etkin soruşturma yükümlülüğünün bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olduğu bildirilmiştir. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı öncekilere benzer yönde beyanlarda bulunmuş, ayrıca bireysel başvurunun yapıldığı tarihteki koşullar itibarıyla incelenmesi gerektiğini, bu bakımdan başvurunun kabul edilebilir olduğunu iddia etmiştir.

14. Başvuru, yaşam hakkının usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

15. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünden inceleme yapılabilmesi için -mutlak surette gerekli olmasa da- yürütülen soruşturmanın makul bir süreyi aşmaması şartıyla ilgili kamu makamları tarafından nasıl sonlandırılacağının beklenmesi bireysel başvuru ile getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır (Rahil Dink ve diğerleri [1. B.], B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 76; Hüseyin Caruş [1. B.], B. No: 2013/7812, 6/10/2015, § 46). Bununla birlikte başvuruculların yetkili makamlara müracaat etmelerine rağmen doğal olmayan bir ölüm olayı hakkında soruşturma başlatılmamışsa, başlatılan soruşturmada ilerleme yoksa veya soruşturma artık etkisiz bir hâl almışsa başvuruculardan soruşturmanın sonucunu beklemesini istemek makul olmayacaktır (Rahil Dink ve diğerleri, § 77). Böyle bir durumda başvurucular, gerekli özeni gösterip etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gereken andan itibaren başvuru süresi içerisinde başvuruda bulunmalıdırlar. Doğal olarak başvuruculların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği her davanın şartlarına bağlı olarak değerlendirilecektir (Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu [1.

B.], B. No: 2014/15732, 24/1/2018, § 87). Son olarak ifade etmek gerekir ki soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici gelişmeler ile gerçekçi varsayımlar bulunduğu ve soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı tedbirler alındığı sürece başvuruculardan başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmaları da beklenmemelidir (Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu, § 88).

16. Somut olayda başvuruculaların yakınlarının ölümü hakkında Başsavcılıkça derhâl bir ceza soruşturması başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında ölü muayene ve otopsi işlemleri ile ölüme ilişkin adli raporlar celbedilmiş, başvurucular dâhil müştekiler ve tanıkların beyanlarına başvurulmuştur. Başsavcılıkça 16/6/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilse de başvuruculaların yeni delil olduğu iddiasıyla sundukları uzmanlık raporu gözetilerek şüpheli A.C. hakkında kamu davası açılmıştır ve bu dava henüz derdesttir. Yapılan işlemler ile aradan geçen süre birlikte değerlendirildiğinde başvuruculaların yakınının ölümü hakkında yürütülen yargısal sürecin erken etkisizlik belirtileri göstermediği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte varılan sonuç, yargılamanın etkisiz olduğu iddiasıyla ileride yapılacak olası bir başvuruya engel değildir.

17. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERT YAŞAR

B. No: 2021/57960 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57960

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERT YAŞAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57960)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Mert YAŞAR

Vekili : Av. Tuğçe Duygu KÖKSAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda internete ve bilgisayara erişimin sağlanması talebinin reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Avukat olan başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte Cumhurbaşkanına hakaret

suçundan tutuklu olarak Silivri 1 No.lu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu/Kurum) bulunmaktadır.

7. Başvurucu 10/3/2021 tarihli infaz hâkimliğine yazdığı dilekçeyle, Ceza İnfaz Kurumundan Yargıtay, Resmî Gazete, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin internet sitelerine erişim hakkı verilmesini talep ettiğini, bu talebin sözlü olarak reddedildiğini belirterek Ceza İnfaz Kurumunun kararına karşı şikâyette bulunmuştur.

8. Şikâyeti inceleyen Silivri 2. İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği), başvurucunun dilekçesine istinaden yaptığı araştırma kapsamında Ceza İnfaz Kurumunun 12/3/2021 tarihli ve 2021/3215 sayılı yazısından başvurucunun internet sitelerine erişme talebinin reddedildiğini tespit etmiştir. Anılan yazıda Kurum kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bilgisayar kullanılmasını düzenleyen mevzuat hükümlerine yer verdikten sonra Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün bu konudaki genel yazısına atıf yapmıştır. Anılan yazının terör ve örgütlü suçlar ile toplu işlenen suç tutuklularına yargı merciilerince dijital ortamda gönderilen iddianame sayfaları ve ekindeki soruşturma evrakı veya kovuşturma dosyalarında bulunan dokümanların makul sayılamayacak miktarda olması durumu ile sınırlı olarak tutuklu ve hükümlülerin bilgisayardan yararlandırılma esaslarını belirlediği açıklanmıştır. Bu kapsamda Eğitim Kurulu kararıyla, mesai gün ve saatleriyle sınırlı ve özel olarak sadece bu amaçla oluşturulan odalarda, dijital ortamda gönderilen verilerin incelenmesinin, savunma hazırlanmasının mümkün olduğu ancak başvurucunun belirtilen koşulları taşımadığı tespit edildiğinden bilgisayar kullanma talebinin reddedildiği ifade edilmiştir.

9. İnfaz Hâkimliği 17/3/2021 tarihinde; başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak barındırıldığını, kovuşturma aşamasına ilişkin işlemlerinin bulunmadığını, başvurucunun talebinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün yazısı kapsamında kalmadığını açıklamıştır. Ayrıca başvurucu hakkında sadece mahkemeleri tarafından Cumhuriyet savcılığı aracılığı ile veya doğrudan, tutuklulara verilmek üzere dijital ortamda gönderilen ve gönderilecek olan iddianame, ekleri veya duruşmalara ilişkin tutanakların bulunmaması nedeniyle başvurucunun internetli veya internetsiz ortamda bilgisayar kullanma talebinin reddedilmesi yönündeki kararın usul ve kanuna uygun olduğuna karar vermiştir.

10. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Silivri Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 4/4/2021 tarihinde itiraza konu İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğunu, kararın gerekçesinde herhangi bir isabetsizliğin bulunmadığını belirterek başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 19/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 7/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" başlıklı 67. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(3) Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları

gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir."

13. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanunun; yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, ... ziyaret, yabancı hükümlüleri ziyaret, ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslar, beden eğitimi, kütüphane ve kurslardan yararlanma konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 65 ilâ 76 ve 78 ilâ 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir. ..."

14. 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in (İnfaz Yönetmeliği) "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" başlıklı 75. maddesinin (3), (4) ve (5) numaralı fıkraları şöyledir:

"(3) Kapalı ve açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde ancak eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak Bakanlığın uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın kuruma alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, idare ve gözlem kurulu kararı ile tehlikeli hükümlü oldukları saptananlar veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.

(5) İşlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönüne alındığında, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, kurumdaki tutum ve davranışlarıyla, suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülerin, idare ve gözlem kurulu kararıyla televizyon yayınlarını izlemesine ve bilgisayar ile internetten yararlanmasına izin verilmez."

B. Uluslararası Hukuk

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Ramazan Demir/Türkiye (B. No: 68550/17, 9/2/2021) kararında, ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan ve avukat olan başvurucunun dosyalarını daha iyi takip etmek ve hakkında açılan ceza yargılaması kapsamında yapılacak olan duruşmada kendi savunmasını hazırlamak amacıyla ihtiyaç duyduğu hukuki bilgileri edinmek için AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Resmî Gazete'nin internet sitelerine erişim izni talep ettiği olayda ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. İnceleme konusu olayda AİHM, öncelikle ifade özgürlüğüne bir müdahalenin varlığını kabul etmiş; daha sonra ise söz konusu müdahalenin kanuni bir temeli ile meşru bir amacının olması ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir nitelik taşıması gerektiğini belirtmiştir (Ramazan Demir/Türkiye, §§ 30-40). AİHM, müdahalenin kanuniliğini ve meşru bir amacının bulunduğunu tespit ettikten sonra müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını incelemiştir.

16. AİHM söz konusu kararda öncelikle ihtilaf konusu tedbiri haklı göstermek için ulusal

makamlar tarafından ileri sürülen gerekçelerin, davanın koşullarında “uygun ve yeterli” olduğunu tespit etmenin ulusal mahkemelerin görevi olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda AİHM, infaz hâkimliğinin tutukluların internete erişimlerinin yalnızca eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde mümkün olduğu tespitinde bulunduğunu, ağır ceza mahkemesinin ise infaz hâkimliğinin kararı ve gerekçesinin usul ve kanuna uygun olduğuna karar verdiğini tespit etmiştir. AİHM, ulusal makamların genel düzenlemelere dayanarak bu kısıtlamayı savunduğunu, başvurucunun erişmek istediği sitelerin neden eğitim ve iyileştirme kapsamına girmediğine, bu erişimin ceza infaz kurumunda güvenlik ve düzenin sağlanmasına nasıl tehdit oluşturduğuna veya başvurucunun özel durumuna dair herhangi bir gerekçe sunmadıklarını belirtmiştir. Sonuç olarak AİHM, bu kısıtlamayı haklı kılacak uygun ve yeterli gerekçelerin sunulmadığı ve bu tedbirin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun ispatlanamadığı kanaatine varmıştır (Ramazan Demir/Türkiye, §§ 43-47). Bu değerlendirmeler sonrasında AİHM, somut olayda ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; avukat ve arabulucu olduğunu, hakkında başlatılan soruşturma nedeniyle savunmasını hazırlayabilmek için Anayasa Mahkemesi, AİHM ve Yargıtay resmî internet sitelerine girebilme talebinde bulunduğunu, talebinin reddedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini, bu konuda AİHM kararının bulunduğunu belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında başlatılan soruşturma kapsamında sosyal medya paylaşımlarının geçmişe dönük olarak tespit edilmesi ve dökümünün yapılmasına karar verildiğini, bu doğrultuda bilgisayar ve cep telefonunda incelemeler yapıldığını, bu işleme yönelik yapmış olduğu itirazın uzun süre boyunca karara bağlanmadığını belirterek soruşturma kapsamında gerçekleştirilen işlemler nedeniyle de ifade ve haberleşme özgürlüklerinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında, genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

20. Başvurucunun, hakkında başlatılan soruşturma kapsamında yapılan işlemler nedeniyle uğradığı hak ihlallerini 2021/11334 başvuru numarasına kaydedilen bireysel başvuruda da ileri sürdüğü anlaşılmıştır. Başvurucu, bu hususu başvuru formunda da açıklamaktadır. Bu nedenle eldeki başvuruda Ceza İnfaz Kurumu işlemine bağlı olarak ileri sürülen ihlal iddiasıyla sınırlı bir inceleme yapılacaktır.

21. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda savunmasını hazırlayabilmek için belirli internet

sitelerine erişebilmesi amacıyla bilgisayar imkânından faydalanabilmesine yönelik talebinin reddine yönelik iddialarının aleni bir bilgiye erişmekle ilgili olduğu, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Anayasa'nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, kamu güvenliği, ... suçların önlenmesi, ... gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

24. Başvurucunun belli resmî internet sitelerine erişim imkânından yararlanmasının engellenmesiyle ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

27. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (3) numaralı fıkrasında eğitim ve iyileştirme programlarının gerekli kılması hâlinde denetim altında internetten yararlanılabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla başvurucunun internet erişimli bir bilgisayardan yararlanmasına izin verilmemesinin kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır.

(2) Meşru Amaç

28. Eldeki başvuruya konu olayda başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin

amacının Ceza İnfaz Kurumunun düzenini ve güvenliğini sağlamak olduğu, bu bağlamda kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

29. Müdahalenin kanuni temelinin ve meşru amacının bulunduğu belirlendikten sonra yapılması gereken, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

30. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa'nın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

31. Anayasa Mahkemesi, bir ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların bilgisayar veya bu gibi bazı araçlara erişimi konusunda ceza infaz kurumlarının geniş bir takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiştir. Bu bağlamda ceza infaz kurumu idaresinin mahpusların kendi araçlarını bulundurmaları ve kullanmaları da dâhil olmak üzere teknik bazı araçlara ilişkin düzenlemeler yapması, bunları organize etmesi ve ceza infaz kurumu şartlarına göre denetlemesi mümkündür. Bu takdir yetkisi işin teknik boyutu, devletin olanakları, kurumların imkân ve kapasitesi ile infaz hukukunun gereklilikleri gibi koşullarla da bağlantılıdır (Abdulmenaf Osman [1. B.], B. No: 2015/5483, 10/5/2018, § 15).

32. Başvurucu, internet erişimi olan bir bilgisayardan faydalanma talebinin reddedilmesini şikâyet konusu etmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda başvurucunun bilgisayar imkânından yararlanmasına kısıtlama getirilebilecektir. Öte yandan Anayasa'nın ve ilgili mevzuatın mahpusların haber veya fikir alma özgürlüğüne ilişkin olarak belli bir iletişim aracını güvence altına aldığı da söylenemez. Bunun sonucu olarak mahpusların bilgiye ulaşmasını anlamsız ve imkânsız hâle getirmeyen münferit uygulamalar konusunda ceza infaz kurumlarının geniş bir takdir yetkisinin olduğu vurgulanmalıdır (Murat Gösterit [2. B.], B. No: 2019/9396, 27/2/2024, § 32). Bu bağlamda mahpusların internete veya belirli internet sitelerine erişimlerinin sağlanması konusunda genel bir yükümlülüğün bulunmadığı da belirtilmelidir.

33. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarınca yapılacak belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin idari tasarrufların tamamen denetimsiz olduğu, diğer bir ifadeyle keyfîliğe açık olduğu sonucu da çıkarılamaz. Dolayısıyla mevcut başvurudaki gibi ifade

özgürlüğüne yapılan müdahalelerde kurumların ve yargı makamlarının belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin uygulamaların ceza infaz kurumunun asayişi ve güvenliği için gerekli olduğunu değerlendirmeleri ve bunu -özellikle yargı makamlarının- ilgili ve yeterli bir gerekçeyle açıklamaları gerekir. Bu doğrultuda, mahpusların ifade özgürlüğü kapsamında görülebilecek teknik bazı araçlara kısıtlama getirilmesinden yakındıkları başvurularda Anayasa Mahkemesi, bilgiye ulaşım için kullanılan teknik bir araca getirilen kısıtlama konusunda idarenin ve yargı mercilerinin sahip oldukları geniş takdir yetkisinin; meşru bir temeli olmaksızın ayrımcı bir nedenle, öngörülemez ya da keyfî olarak kullanılıp kullanılmadığını denetleyecektir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Murat Gösterit, § 33).

34. Somut olayda başvurucu, avukat ve arabulucu olduğunu, hakkında başlatılan soruşturmada savunmasını hazırlayabilmek için Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, AİHM ve Resmî Gazete'nin internet sitelerine erişme talebiyle bilgisayardan yararlanmayı istemiştir. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (4) numaralı fıkrası, tehlikeli statüsünde bulunan veya örgüt mensubu olan hükümlüler yönünden internet ve/veya bilgisayardan yararlanmanın kısıtlanabileceğini düzenlemektedir. Başvurucu hakkında anılan şekilde verilmiş bir kısıtlama kararı bulunduğuna dair idari veya yargısal kararlarda bir tespite rastlanmamıştır. Somut olayda böyle bir belirleme olmaksızın başvurucunun talebi reddedilmiştir. Ceza İnfaz Kurumu, internet imkânından ancak eğitim ve iyileştirme programları kapsamında yararlanılabileceğini, ayrıca mahkemeleri tarafından Cumhuriyet savcılığı aracılığı ile veya doğrudan, tutuklulara verilmek üzere dijital ortamda gönderilen ve gönderilecek olan iddianame, ekleri veya duruşmalara ilişkin tutanakların bulunmaması hâlinde internetli veya internetsiz bilgisayardan yararlanılabilineceğine karar vermiştir. Bu kararı denetleyen yargı makamları da başvurucunun Ceza İnfaz Kurumu kararında belirtilen koşulları sağlamadığını belirtmekle yetinmiştir.

35. Mahpusların internet ve bilgisayardan yararlanmasına yönelik mevzuatta tanınan imkânın ne şekilde kullanılabileceğine ilişkin olarak ceza infaz kurumlarına bir takdir yetkisi verildiği görülmektedir. Ancak bu takdir yetkisinin kullanımında keyfîlik olmaması gerekir. Bu nedenle mahpusların internet sitelerine erişimine kısıtlama getirilebilmesi için öncelikle -eğer bu yönde alınmış bir karar varsa- mahpusun neden tehlikeli hâlde bulunduğunun veya örgüt mensubu olmasının ortaya çıkardığı kısıtlamaya konu gerekçelerin somut, ilgili ve yeterli bir şekilde ortaya konulması gerekir. Mahpus hakkında bir kısıtlama kararı bulunmadığı durumda ise erişilmek istenen internet sitelerinin neden Kanun'da zikredilen eğitim ve iyileştirme faaliyeti kapsamında görülmediğinin izah edilmesi gerekir. Ayrıca her hâlükârda mahpusun bu olanaktan yararlanması durumunda ceza infaz kurumu düzeni ve güvenliğinin neden tehlikeye düşeceğinin açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Metin Can Yılmaz [1. B.], B. No: 2021/63600, 3/7/2025, § 24). Somut nedenlere dayanmaksızın, ilgili ve yeterli bir gerekçe içermeksizin yalnızca ilgili mevzuata atıfla talep konusunda ret kararı verilmesi yeterli olmayacaktır. Bu noktada ceza infaz kurumu kararlarını denetleyen yargılama makamlarının da bu yöndeki kararları anılan tespitler doğrultusunda incelemesi ve ceza infaz kurumlarının ret kararlarına ilişkin takdir yetkilerini yerinde kullanıp kullanmadıklarını irdelemesi gerekmektedir.

36. Bu çerçevede somut olay değerlendirildiğinde, idare ve yargılama makamlarının kararlarında başvurucunun erişmek istediği internet sitelerinin neden eğitim ve iyileştirme programları kapsamına girmediğine ilişkin bir değerlendirmenin bulunmadığı

görülmektedir. Bununla birlikte başvurucunun talebi doğrultusunda internet sitelerine erişiminin sağlanmasının ceza infaz kurumunda güvenliğin ve düzenin sağlanması ya da suç işlenmesinin önlenmesi bakımından neden gerekli olduğu hususunda da bir açıklamaya yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu hâliyle müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulamamıştır. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

38. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 3.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

39. Başvurucunun, başvuru tarihinden önce tahliye olduğu anlaşıldığından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

40. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2021/622, K.2021/711) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPASLAN ŞAHİNTÜRK

B. No: 2021/65262 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/65262

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPASLAN ŞAHİNTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/65262)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Alpaslan ŞAHİNTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilerek cezanın kaldırılmasının ardından Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itiraz üzerine yeterli inceleme yapılmadan kararın kaldırılması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Afyonkarahisar T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olan başvurucu hakkında 21/9/2021 tarihinde koğuşta yapılan aramada kurum kantininden temin ettiği radyo kulaklığını bir başka kulaklık kablosuyla birleştirerek çoğaltıcı yaptığı ve bu materyalin arama esnasında bulunduğu belirtilerek tutanak tanzim edilmiştir. Anılan tutanağa dayanılarak Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulunun (Kurul) 8/10/2021 tarihli kararıyla idarece verilen eşya ve benzeri şeyleri kötü kullanmak eylemini işlediğinden bahisle kınama cezası tesis edilmiştir.

3. Başvurucunun şikâyeti üzerine yapılan inceleme sonucunda Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliği (Hâkimlik) 17/11/2021 tarihinde kınama cezasının kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''... İnfaz Koruma Başmemuru ve İnfaz Koruma Memurları tarafından düzenlenen 21/9/2021 tarihli tutanak, 24/9/2021 tarih ve 2021/39362 sayılı disiplin soruşturması başlatıldığına

ilişkin tutanak, hükümlünün 29/9/2021 tarihli savunması, 5/10/2021 tarihli disiplin soruşturma raporu, hükümlünün 22/10/2021 tarihli şikâyet dilekçesi ile Hâkimliğimizce 10/11/2021 tarihinde alınan savunmasından; hükümlüye isnat edilen disiplin suçunun yasal unsurları oluşturmadığı anlaşılmakla, hükümlü Alpaslan ŞAHİNTÜRK'ün şikâyetinin kabulüne ve usul ve yasaya aykırı olan Afyonkarahisar 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığının 8/10/2021 tarih ve 2021/505 sayılı kararı ile hükümlü Alpaslan ŞAHİNTÜRK hakkında verilen "Kınama" cezasının kaldırılmasına karar vermek gerekmiştir. ...''

4. Cumhuriyet savcısı, Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. İtiraza ilişkin olarak Afyonkarahisar 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 26/11/2021 tarihinde Hâkimlik kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verilmiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Dosyada yer alan 21/9/2021 tarihli tutanak, hükümlünün görevli memurlar geldiğinde kulaklığı kendisinin kullanıyor olduğuna dair beyanları gözönüne alındığında hükümlünün çoğaltıcının kendisine ait olmadığına dair savunmalarına itibar edilemeyeceği, bu nedenle Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliği'nin 17/11/2021 tarih ve 2021/6144 esas ve 2021/610 karar sayılı kararı usul ve yasaya aykırı olduğundan C. Savcısının itirazının kabulüne karar verilmiş ...''

5. Başvurucu, nihai hükmü 1/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 29/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; Hâkimlik kararının Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yeterli araştırma yapılmadan kaldırıldığını, kamera kayıtlarının izlenmediğini, Kurul kararında böyle bir eşya bulundurulmasının değil bunun kuruma bildirilmemesinin suç olarak sayıldığını, lehine olan hususların dikkate alınmadığını belirterek kanunsuz suç ve ceza olmaz ve eşitlik ilkelerinin, savunma hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer verdikten sonra söz konusu içtihatların değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

9. Başvurucunun şikâyetleri adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi, İnan Gök ([1. B.], B. No: 2018/1936, 28/1/2021) kararında gerekçeli karar hakkı yönünden inceleme yapmış ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Söz konusu kararda; disiplin cezasının kaldırılmasına ilişkin infaz hâkimliği kararını inceleyen itiraz merciinin Cumhuriyet savcısının itirazını kabul ederek başvurucunun şikâyetini kesin olarak reddederken gerekçe gösterme yükümlülüğünden muaf olmadığı vurgulanmıştır. Kararda, itiraz mercii kararında şikâyetin kabul edilmesine ilişkin infaz hâkimliği kararında

yer alan gerekçelerin neden hukuka uygun olmadığının açıklanmadığı, dolayısıyla infaz hâkimliği kararı karşısında hükme ulaşmayı sağlayan sebepler ve sonuca götüren nedensellik kurgusu değerlendirmelerinin yeterli açıklıkta yapılmadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak kararda, gerek hükmün dayanağını oluşturan gerekçeli kararın, gerekse dosyanın incelenmesinde anılan kabul gerekçesinin adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte, yeterli ve ilgili olduğunun söylenemeyeceği belirtilerek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, §§ 64-66).

12. Bu bağlamda Ağır Ceza Mahkemesi kararının, Hâkimlik kararında yer verilen suçun yasal unsurlarının oluşmaması nedeniyle kınama cezasının hukuka aykırı olduğuna ilişkin gerekçesinin neden hukuka uygun olmadığına dair herhangi bir değerlendirme içermediği gözetildiğinde somut başvuruda İnan Gök kararında belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı sonucuna varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tür ve miktar belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılmak üzere Afyonkarahisar 2. Ağır Ceza Mahkemesine (2021/724 D.İş) iletilmek üzere Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğine (E.2021/6144, K.2021/6310) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HANEFİ ERDEM

B. No: 2022/9328 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/9328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANEFİ ERDEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/9328)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : Hanefi ERDEM

Vasisi : Aysel ERDEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda yapılan aramada ele geçen ajanda içindeki ifadeler nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuru tarihinde terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olarak Afyonkarahisar 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun barındığı Ceza İnfaz Kurumunda 5/10/2021 tarihinde kısmi bir arama gerçekleştirilmiştir. Yapılan arama sonucunda başvurucuya ait bir ajanda ele geçirilmiştir. Ceza İnfaz Kurumu Mektup Okuma Komisyonu tarafından ajanda içeriğinde yapılan incelemede "eğer bizler terör örgütüysek Allah bizim belamızı versin. Eğer değilsek bu iftiraları masum cemaate yakıştıranların Allah belasını versin" ve "kimse yere düşmesin, kimse korkmasın kimse bu iş bitti evhamına kapılmasın. Allah şahittir ki herşey o kadar güzel olacak ki ve herkes o kadar muzafferiyetler görecek ki Allah'ım ne kadar az bedel ödemişiz diyecek" şeklinde sözler tespit edilmiştir. Bunun üzerine Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu idaresi, disiplin soruşturması kapsamında başvurucunun savunmasına başvurmuştur. Başvurucu savunmasında, kendisinin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan 2017 yılında tutuklandığını, aynı soruşturma kapsamında öğrenci olan kızına da adli kontrol tedbiri uygulandığını, bu nedenle kızına moral olması için ajandada tespit edilen sözleri yazdığını, söz konusu sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu belirtmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinde düzenlenen "suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle "20 gün hücreye koyma" disiplin cezası verilmesine 28/10/2021 tarihinde karar vermiştir. Disiplin Kurulu kararında başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda FETÖ/PDY örgütü hükümlüsü olarak barındırıldığını, iyi hâlli olduğunu, tarafsız bir koğuşta kaldığını, ajanda içeriğinde yer alan sözlerin diğer hükümlülere aktarılabilecek nitelikte olduğunu, bu nedenle ifadelerin kurumun güvenlik zafiyetine neden olabileceğini belirtmiştir. Kararda ayrıca söz konusu ifadelerle örgütsel dayanışmanın diri tutulmaya ve örgütsel motivasyonun yükseltilmeye çalışıldığı ve terör örgütünün yüceltildiği belirtilmiştir. Kararda son olarak söz konusu içeriklerin Ceza İnfaz Kurumunda yazılmasının, çoğaltılmasının ve paylaşılmasının telafisi güç zararlara yol açabileceği belirtilmiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. Şikâyet dilekçesinde başvurucu, disiplin sürecindeki savunmasında bahsetmiş olduğu nedenlerle hakkında verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

7. İnfaz Hâkimliği tarafından 24/11/2021 tarihinde duruşma gerçekleştirilmiştir. Duruşmada başvurucu, 2017 yılında başvuruya konu sözleri mektup aracılığıyla kızına gönderdiğini ancak bu sözleri kimseyle paylaşmadığını ve yayma kastının olmadığını belirtmiştir.

8. Başvurucunun şikâyetini İnfaz Hâkimliği 24/11/2021 tarihinde reddetmiştir. İnfaz Hâkimliği kararında; disiplin sürecindeki işlemlerde ve nihayetinde başvurucu hakkında uygulanan disiplin cezasında herhangi bir isabetsizlik olmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Afyonkarahisar 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek itirazı 6/12/2021 tarihinde reddetmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 6/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 31/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından ele geçirilen ajandadaki içerikleri kimseyle paylaşmadığını, propaganda veya eğitim faaliyetinde bulunmadığını ve buna ilişkin herhangi somut bir fiil ileri sürülmeden hakkında disiplin cezasına hükmedildiğini belirterek özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yargı mercilerince kendisi hakkında matbu ve gerekçesiz bir şekilde karar verildiğini ve disiplin cezası sürecinde savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek adil yargılanma hakkının ihlal

edildiğini iddia etmiştir.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara yer verilmiş; başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Ceza İnfaz Kurumundaki koğuşunda yapılan aramada ele geçirilen ajandadaki içerikler nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Eşref Arslan [2. B.], B. No: 2014/14655, 18/7/2018, § 33; Gıyasettin Aydın (2) [1. B.], B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 26; Beyar Uğurlu [2. B.], B. No: 2019/25673, 25/1/2024, § 12).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Ceza İnfaz Kurumunda bulundurduğu ajandadaki içerikler nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

17. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

18. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

19. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber [1. B.], B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

20. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir [2. B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun bulundurduğu dokümanın kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

21. Somut olayda; başvurucunun barındığı koğuşta yapılan kısmi arama neticesinde başvurucuya ait ajandaya el konulmuş ve ajandadaki içerikler nedeniyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturması neticesinde terör örgütü propagandası veya eğitim faaliyetinde bulunduğu gerekçesiyle başvurucuya 20 gün hücre hapsi cezası verilmiştir. Bu karara karşı başvurucu, İnfaz Hâkimliğine şikâyet ve Ağır Ceza Mahkemesine itiraz başvurularında bulunmuşsa da yargı mercilerince ret kararları verilmiştir.

22. Dolayısıyla somut olay bakımından incelenmesi gereken ilk husus, başvuruya konu ajanda içeriğinin suç örgütü eğitimi ve propagandası yapılmasına elverişli olup olmadığıdır. Ceza İnfaz Kurumu Mektup Okuma Komisyonu tarafından yapılan inceleme doğrultusunda ele geçirilen ajanda içeriğinde, FETÖ/PDY'nin silahlı bir terör örgütü olup olmadığına yönelik sorgulayıcı ifadeler ile birlikte bir gruba -ceza infaz kurumunda bulunan örgüt mensuplarına olduğu düşünülen- hitaben motive edici açıklamalar yapıldığı tespit edilmiştir (bkz. § 3). Başvurucunun cezalandırmaya konu ifadeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde sözlerin; örgütsel motivasyonu güçlendirmek, örgüte bağlılığı canlı tutmak, örgütün amaçlarını gerçekleştireceği ümidini aşılamak, örgütün korkutuculuk gücünü yaymak, örgütsel eylemleri yüceltmek, örgütün kurucu, yönetici veya üyelerini övmek amacıyla yapılan, ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplinini tehdit eden, mahkûmların ıslahı amacıyla çatışan nitelikte olmadığı söylenemez. Her ne kadar başvurucu savunmasında söz konusu içerikleri kızına yönelik yazdığını belirtmişse de söz konusu ifadelerin bir kişiye yönelik olmadığı bir gruba hitaben yazıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda bulunmasının gerektirdiği sorumluluğuna uygun davranmaması nedeniyle verilen cezanın demokratik toplumda zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı değerlendirilmiştir.

23. Öte yandan Disiplin Kurulu başvurucunun işlediğini kabul ettiği eylem bakımından mevzuatta öngörülen en üst hadden ceza verme yoluna gitmiştir. Her ne kadar ıslah amacı doğrultusunda mahpusların davranışlarına dikkat etme zorunlulukları bulunduğu, dolayısıyla aksi yöndeki eylemlerin cezalandırılabilir olduğu kural olarak kabul edilebilse de

eylem ile verilen ceza arasında makul bir dengenin gözetilmesi şarttır. Buna göre özellikle de cezada teşdit yoluna gidildiğinde, söz konusu dengenin gözetildiğinin idare ve idarenin kararını denetleyen yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir. Somut olayda Disiplin Kurulu kararında başvurucunun iyi hâlli olduğuna, başvurucunun tarafsız koğuşta cezasını infaz ettiğine yönelik tespitlerde bulunulmasına (bkz. § 5) rağmen Kanun'un öngördüğü en üst hadden -20 gün hücre hapsi- başvurucunun cezalandırılmasına neden olan tehlikelilik durumunun ne olduğu konusunda somut herhangi bir gerekçe ortaya konulmamıştır. Bu kararı denetleyen yargı mercileri de kararlarında cezanın orantılılığı konusunda herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Bu itibarla başvurucuya eylemi nedeniyle üst hadden ceza verilmesinin ceza infaz kurumunun düzeninin ve disiplinin sağlanması amacını gerçekleştirmek bakımından neden gerekli olduğu anlaşılamamıştır.

24. Bu durumda başvurucunun ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplinini tehdit eden, mahkûmların ıslahı amacıyla çatışan nitelikteki ifadeleri nedeniyle başvurucuya disiplin cezası verilmesi her ne kadar demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyaca karşılık gelse de disiplin cezasının süresi dikkate alındığında müdahalenin orantılı olmadığı değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

26. İfade özgürlüğünün ihlal edildiği şikâyetine ilişkin yukarıda varılan sonuç ve aşağıdaki giderim dikkate alındığında başvurucunun disiplin soruşturması sürecinde savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiği yönündeki iddialarının bu aşamada incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 10.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Anayasa Mahkemesinin içtihadına göre bir temel hak ve hürriyetin ihlalinin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 55).

29. Başvuruda, başvurucunun hücre hapsine tâbi tutulmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verilmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi Ceza İnfaz Kurumu ekranında yapılan sorgulamada başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulmasının sona erdiği görüldüğünden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Afyonkarahisar İnfaz Hâkimliğine (E.2021/6549, K.2021/6603) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT BAL

B. No: 2022/24846 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/24846

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT BAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/24846)

Karar Tarihi: 17/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 16/2/2026 - 33170

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Murat BAL

Vekili : Av. Rezan SARICA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda yapılan arama sırasında ele geçirilen radyo nedeniyle disiplin cezası verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Marmara 5 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktadır.

3. Başvurucunun kaldığı odada 24/9/2021 tarihinde yapılan kısmi arama sırasında ortak yaşam alanındaki komodin içinde bir adet AM (Amplitude Modulation) frekanslı radyo bulunması üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu idaresi, disiplin soruşturması kapsamında başvurucunun savunmasını talep etmiştir. Başvurucu; savunmasında, yaklaşık beş yıldır aynı ceza infaz kurumunda bulunduğunu, söz konusu radyonun tahliye olan bir arkadaşı tarafından hediye edildiğini, daha önceki tarihlerde kurumda farklı bantları olan radyoların satıldığını, ele geçirilen radyonun yasaklı olduğunu ve suç teşkil ettiğini bilmediğini, aksi hâlde idareye teslim edeceğini, radyoyu odanın ortak alanında kullandığını belirtmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (g) bendi (kuruma kaçak eşya sokma ya da bulundurma veya kurumda kaçak eşya kullanma disiplin suçu) uyarınca 11 gün hücreye koyma disiplin cezası vermiştir. Disiplin Kurulu kararında, ele geçirilen radyonun AM yazısının silinmeye çalışıldığını, radyonun yasak olduğunun bilinmediğine ilişkin beyanların gerçeği yansıtmadığını, söz konusu radyonun örgütsel haberleşme amacıyla bile ve isteye kullanıldığını belirtmiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde, ele geçirilen radyonun AM frekansının çalışmadığını, suç teşkil edebilecek herhangi bir özelliğinin bulunmadığını, radyonun ortak alanda ve gizli tutulmaksızın kullanıldığını, radyonun tahliye olan bir arkadaşı tarafından kendisine hediye edildiğini, verilen cezanın ağır olduğunu ifade etmiştir.

7. İnfaz Hâkimliği tarafından 17/11/2021 tarihinde yapılan duruşmada başvurucu, radyonun daha önceki aramalarda görülmesine karşın sorun teşkil etmediğini, kendisinin odaya gelmesinden önce de radyonun odada kullanıldığını, radyonun kurum kantininde satılanlardan olduğunu, boyutu itibarıyla dışarıdan yasaklı olarak sokulmasının mümkün olmadığını beyan etmiştir. Ek olarak AM frekanslı radyoların daha önce kullanılmasına izin verildiğini, yasaklandıktan sonra da AM frekanslı radyoların bantlarının sökülerek yeniden iade edildiğini ileri sürerek verilen disiplin cezasının kaldırılmasını talep etmiştir.

8. Uyuşmazlığı inceleyen İnfaz Hâkimliği, aramada ele geçirilen radyonun AM frekansının çalışıp çalışmadığının ve daha önce kurum kantininde satılıp satılmadığının tespit edilmesi için Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir. Ceza İnfaz Kurumu müzekkereye verdiği cevapta radyonun kurum kantininde satılan radyolardan olmadığını belirtmiş, radyonun AM frekansının çalışıp çalışmadığı yönünde herhangi bir bilgi sunmamıştır.

9. İnfaz Hâkimliği tarafından yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun şikâyeti reddedilmiştir. Kararda; başvurucunun radyoyu kurum kantininden satın alarak temin ettiği, daha önce AM frekanslı radyoların bulundurulmasına izin verildiği, daha sonra AM frekanslı radyolar yasaklanınca bantlarının iptal ederek iade edildiği iddialarına yer verilmiştir. Kararda ayrıca başvurucudan ele geçirilen radyonun kurum kantininde satılan radyolardan olmadığına dair Ceza İnfaz Kurumu tarafından sunulan bilgiye ve radyonun AM frekanslı radyolardan olduğuna dair tespite de değinilmiştir. İnfaz Hâkimliği kararında; bazı ceza infaz kurumlarının çevresinde yerel yayın yapan radyolardan veya bu radyoların frekanslarına kaçak girilerek daha önceden yapılan ses kaydı ile kurumda barındırılan terör örgütü mensubu hükümlü ve tutuklulara örgütsel ve motive edici yayın yapıldığı duyumlarının alındığına, örgüt mensubu hükümlü ve tutukluların örgütsel bağlantılarının kesilmesi ve radyo yayınları kullanılarak verilen talimatların engellenmesi amacıyla sadece FM bandı bulunan (AM, MW, SW, LW bantlarının olmadığı) radyoların ceza infaz kurumu kantinlerinde satışının yapılması için İşyurtları Kurumu Daire Başkanlığına yazı gönderildiğine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda kararda, AM frekanslı radyoların elektronik haberleşme aracı olarak kullanılabildiği sonucuna ulaşılarak AM frekanslı radyo bulunduran başvurucunun eyleminin sübutuna ilişkin değerlendirmede bir isabetsizlik bulunmadığı kabul edilmiştir.

10. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Silivri 1. Ağır

Ceza Mahkemesi (Mahkeme), disiplin soruşturmasının usul işlemleri yönünden hukuka uygun olduğu, şikâyet konusu disiplin cezasına ilişkin olayın sabit olduğu ve disiplin cezasının sabit olan eyleme uygun olarak verildiği gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 17/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 10/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu, ele geçirilen radyo sebebiyle başvurucu hakkında Silivri Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur. Başsavcılığın infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan başvurucunun cezalandırılması talebiyle düzenlediği iddianame uyarınca Silivri 7. Asliye Ceza Mahkemesinde (Asliye Ceza Mahkemesi) yargılama yapılmıştır. Başvurucu, bu yargılamada daha önceden ceza infaz kurumundaki tüm radyoların toplanıp AM bantlarının sökülüp geri verilmiş olduğunu, bu sebeple söz konusu radyonun da AM bandının sökülmüş olduğunu arkadaşlarından öğrendiğini ifade etmiştir.

13. Asliye Ceza Mahkemesi söz konusu radyonun çalışıp çalışmadığının ve FM haricindeki bantların çekip çekmediğinin teknik olarak incelenmesi amacıyla bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. Bilirkişi tarafından dosyaya sunulan raporda; radyonun AM bandının çalışmadığı ve yayınının olmadığı, yalnızca FM bandının çalıştığı tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda Asliye Ceza Mahkemesi başvurucunun üzerine atılı suçun kanuni tanımında belirtilen unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı vermiş ve karar istinaf kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiştir.

14. Komisyonca adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu; haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanunla öngörülebilir olmadığını ve sınırlandırmayı haklı kılan sebeplerin bulunmadığını, üst düzey güvenlik önlemlerinin alındığı Ceza İnfaz Kurumuna başvuruya konu radyonun dışardan getirilmesinin mümkün olmadığını, radyonun kurum kantininden temin edildiğini, birçok aramada karşılaşılmasına rağmen radyoya el konulmadığını belirtmiştir. Ayrıca Ceza İnfaz Kurumunda radyonun telefon veya telsiz gibi karşılıklı haberleşme amacıyla kullanılamayacağını, dışarıya haber aktarma imkânının radyo yoluyla mümkün olamayacağını, radyonun AM frekansının bulunmasının müdahaleyi hukuka uygun hâle getirmeyeceğini, el konulan bir radyo sebebiyle 11 gün hücreye koyma cezası verilmesinin demokratik bir toplumda gerekli olmadığını ileri sürerek özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Ceza İnfaz Kurumunda yapılan arama sırasında kaldığı odada ele geçirilen radyo nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yönde bir karar için bkz. Nevzat

Turgut (2) [2. B.], B. No: 2019/41273, 10/7/2024, § 13).

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Ceza İnfaz Kurumunda bulunan başvurucuya ait radyo nedeniyle başvurucunun disiplin cezasıyla cezalandırılmasının haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmiştir. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

20. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (g) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

21. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

22. Ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü ve tutukluların oda ve eklentilerinde bulundurabilecekleri eşya ve maddeler 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiş; bu çerçevede bulundurulacak eşyaların sayısı, niteliği, hacmi ve bunların temin edilme şekilleri açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre her bir hükümlünün kurum kantininden satın almak kaydıyla bir adet kulaklıklı küçük el radyosu bulundurabilme ve kullanma hakları bulunmaktadır. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarında hükümlünün radyo dinleme ve televizyon yayınlarını izleme hakkı bulunduğu belirtildikten sonra bunların nasıl kullanılacağı ve edinme şekilleri de gösterilmiştir. Kanunda, merkezî yayın sistemi bulunmayan ceza infaz kurumlarında, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilebileceği; bu tür cihazların, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın

alınabileceği fakat her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo ve televizyonun kuruma alınmayacağı belirtilmiştir. Kaldı ki yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarının sıkı güvenlik rejimine tabi hükümlülerin barındırıldıkları yerler olduğu ve infaz kurumlarında düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması hususunda devletin takdir hakkının daha geniş olduğu da unutulmamalıdır (Gıyasettin Aydın (2) [1. B.], B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 42).

23. Bu doğrultuda Ceza İnfaz Kurumunda yapılan kısmi arama sırasında başvurucunun yasaklı olduğu belirtilen AM frekanslı radyoyu kullandığı gerekçesiyle 5275 sayılı Kanun uyarınca disiplin soruşturması başlatılmıştır.

24. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber [1. B.], B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22). Ayrıca Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir [2. B.], B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22).

25. Somut olayda başvurucu, Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından yürütülen disiplin soruşturması sürecinde verdiği ifadede, İnfaz Hâkimliğine ve Mahkemeye yaptığı şikâyette, aynı zamanda hakkında yapılan ceza yargılaması sırasında; bulunduğu odaya sevk edildiği esnada da söz konusu radyonun odada olduğunu, radyonun ortak kullanım alanında bulunduğunu, yasaklı olduğunu bilmediğini, aksi hâlde radyoyu kullanmayacağını ve kurum idaresinden değiştirilmesini talep edeceğini belirtmiştir. Başvurucu, ceza yargılaması sırasında ek olarak radyonun AM frekansının çalışmadığını odadaki arkadaşlarından öğrendiğini de dile getirmiştir (bkz. §§ 4, 6, 7, 12).

26. Asliye Ceza Mahkemesi de bu hususu araştırmak amacıyla yaptırdığı bilirkişi incelemesi sonucunda bahse konu radyonun AM frekansının çalışmadığını tespit ederek başvurucu hakkında ceza infaz kurumuna yasak eşya sokma suçundan açılan kamu davasında beraat kararı vermiştir (bkz. § 13). Söz konusu radyonun AM frekansının çalışıp çalışmadığı hususunda ise Ceza İnfaz Kurumunca herhangi bir araştırma yapılmadığı, İnfaz Hâkimliğince bir inceleme yoluna gidilmişse de edinilen sonucun karara yansıtılmadığı, başka bir deyişle radyonun AM frekansının çalışıp çalışmadığı hususunda belirgin bir sonucun elde edildiğinin ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yerine kararda, benzer olaylardan hareketle bu konudaki riskin varlığını ortaya koymaktan öteye gitmeyen soyut birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur. Oysa başvurucuya ait olduğu belirtilen radyonun AM frekansına sahip olduğu ve örgütsel haberleşme aracı olarak kullanıldığı iddiasının araştırılması gerektiği açıktır. Bununla birlikte ortak alanda kullanılan ve daha

önceki aramalarda görülmesine rağmen herhangi bir yaptırıma konu olmayan eşyanın ne yolla edinildiği, söz konusu radyonun yasaklı eşya olması hâlinde neden daha önce disiplin cezasına konu edilmediği hususlarının da yapılacak değerlendirmede gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

27. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan [2. B.], B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3) [1. B.], B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve ilgili yargı mercileri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçeyle gösterememiştir. Zira başvurucunun itirazları da dikkate alınarak ve gerekli araştırma yapılarak somut olgulara dayalı bir gerekçe ortaya konulamamıştır. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne 11 gün hücreye koyma cezası verilmesi suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2021/2920, K.2021/3289)

GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMEL GÖKDEMİR

B. No: 2022/31008 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMEL GÖKDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31008)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : İsmail ŞAHİN

Başvurucu : Emel GÖKDEMİR

Vekili : Av. Furkan BAYHAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu bel ve sol bacak ağrısı şikâyetleriyle Kayseri Şehir Hastanesine (Hastane) başvurmuştur. Başvurucu, Hastanede 27/4/2018 tarihinde lomber disk hernisi (bel fıtığı) tanısıyla fıtık ameliyatı olmuştur.

3. Başvurucu, Hastane tarafından yapılan fıtık ameliyatında gerekli özenin gösterilmediğini, hatalı tıbbi uygulama nedeniyle ameliyat sonrasında sol diz altı hipoestezisi ve sol ayak hareketlerindeki kuvvet kaybının meydana geldiğini beyan ederek uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini için Kayseri 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmıştır.

4. Yargılama sürecinde alınan Adli Tıp Kurumu (ATK) 7. İhtisas Kurulunun 21/12/2020 tarihli raporunda; başvurucuda mevcut olan L4-5 düzeyindeki bulginge yönelik şikâyetleri de dikkate alındığında ameliyat sonrası başvurucuda saptanan sol diz altı hipoestezisi ve sol ayak hareketlerindeki kuvvet kaybının her türlü dikkat ve özene rağmen gelişebilen

komplikasyon olarak nitelendirildiği, ameliyatı gerçekleştiren doktorun uygulamalarının tıp biliminin genel kabul görmüş ilke ve kurallarına uygun olduğu, sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde idarenin organizasyon hatasının tespit edilmediği kanaati bildirilmiştir.

5. Mahkeme 29/4/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, ATK raporundaki tespitlere yer verildikten sonra sağlık kuruluşunda gerçekleştirilen teşhis, tedavi ve ameliyatta hekime ve idareye atfedilecek bir hizmet kusuru bulunmadığı ve olayda kusursuz sorumluluk ilkelerinden söz etmenin de hukuken mümkün olmadığı belirtilmiştir.

6. Başvurucu anılan karara karşı istinaf başvurusunda usulüne uygun aydınlatılmış onamın alınmadığını, ATK raporunun; komplikasyonun görülme sıklığı, komplikasyonu tetikleyici unsurlar var mı varsa bunların neler olduğu, hangi şartlarda söz konusu komplikasyonun geliştiği hususlarına cevap veremediğini belirterek Mahkeme kararının bozulmasını talep etmiştir.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 23/12/2021 tarihinde Mahkeme kararının usul ve hukuka uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun reddine ve Mahkeme kararının onanmasına kesin olarak karar vermiştir.

8. Başvurucu vekili, nihai kararı 25/1/2022 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 1/3/2022 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; bel fıtığı ameliyatı sonrası ayağının sakat kaldığını, ameliyatta doktor hatası bulunduğunu, ameliyat öncesi aydınlatılmış onamın usulüne uygun alınmadığını ancak açmış olduğu tam yargı davasında Mahkeme tarafından aydınlatılmış onama ilişkin iddialarının karşılanmadığını belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal [2. B.], B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

12. Somut olayda başvurucu vekilinin nihai kararı 25/1/2022 tarihinde e-tebligat yoluyla tebellüğ ettiği ve başvuruyu otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 1/3/2022 tarihinde yaptığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 27; Erendiz Önal [1. B.], B. No: 2014/1133, 30/6/2014, §§ 24-34; Mehmet Özcan [1. B.], B. No: 2019/6266, 15/1/2020, §§ 22-28).

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METİN YAMALAK (4)

B. No: 2022/32530 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/32530

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

METİN YAMALAK BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2022/32530)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Metin YAMALAK

Vekili : Av. Emrah BARAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararı sonrasında yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilmesine rağmen hapis cezasının infazına devam edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/3/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 30/3/1999 tarihinde PKK terör örgütüne üye olma ve bir alışveriş merkezine molotofkokteyli ile saldırarak on üç kişiyi öldürme şüphesiyle gözaltına alınmıştır.

6. İstanbul Emniyet Müdürlüğünde kolluk görevlileri 4/4/1999 tarihinde başvurucunun müdafi hazır bulundurulmadan ifadesini almıştır. Başvurucu, terör örgütü üyesi olduğunu itiraf etmiş ve alışveriş merkezine molotofkokteyli atarak yangına sebebiyet verdiğini kabul etmiştir.

7. İstanbul Cumhuriyet savcısı 6/4/1999 tarihinde başvurucunun ifadesini almıştır.

8. Bunu müteakip başvurucu, nöbetçi hâkim tarafından sorgulanmıştır. Başvurucunun sorgulanması sırasında müdafi hazır bulunmuştur. Nöbetçi hâkim, başvurucunun tutuklu yargılanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu hakkındaki yargılama 14/7/1999 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi nezdinde başlamıştır. Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kaldırılmasının ardından dosya İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

10. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 7/5/2007 tarihinde başvurucuyu devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışma suçundan (1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi) ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. İlk derece mahkemesi, bu kararı verirken başvurucunun polise, savcıya ve nöbetçi hâkime verdiği ifadeleri, video kayıtlarını, olay yeri incelemelerinin yazılı tutanaklarını, otopsi raporlarını, görgü tanıklarının tespitlerini, balistik raporu ve bazı sanık ifadelerinin de dâhil olduğu çeşitli delilleri gözönünde bulundurmuştur.

11. Yargıtay 7/5/2009 tarihinde kararı onamıştır.

12. Başvurucu, gözaltında tutulduğu sırada avukat yardımından faydalandırılmadığını ileri sürerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur.

13. Hükûmet, dostane çözüm anlaşmasına varma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından 28/12/2018 tarihli bir yazıyla sorunun çözülmesi amacıyla tek taraflı bir deklarasyon sunmayı önerdiğini bildirmiştir. Hükûmet ayrıca Mahkemeden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 37. maddesi uyarınca başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verilmesini talep etmiştir. Söz konusu deklarasyon aşağıdaki gibidir:

"Türkiye Cumhuriyeti, mevcut davada, Mahkemenin yerleşik içtihadı ışığında, Sözleşmenin 6. maddesinin (1) numaralı ve (3) numaralı fıkrası kapsamında başvuruculara haklarının ihlal edildiğini kabul etmektedir.

Hükümet, ayrıca, 15/7/2003 tarihinde 4928 sayılı Kanun'un, avukata erişim hakkına getirilen sistematik sınırlamaya ilişkin hükmü yürürlükten kaldırdığını hatırlatmaktadır.

Bununla beraber, Hükümet, 31/7/2018 tarihli 7145 sayılı Kanun'la değiştirildiği üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinin, hâlihazırda, AİHM'nin dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon sonrası bir başvuruyu kayıttan düşürmeye karar verdiği davalarda ceza yargılamalarının yenilenmesi gerektirdiğini vurgulamaktadır. Hükümet, yukarıda belirtilen hukuk yolunun, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında başvuranların şikâyetleri bakımından tazmin sağlayabildiğini düşünmektedir.

Dolayısıyla, AİHM önünde derdest olan, yukarıda anılan davanın çözüme kavuşturulması amacıyla Hükümet, başvuranların her birine, yani, A.G. ve Metin Yamalak'a, yansıtılabilecek tüm vergiler hariç olmak üzere, masraf ve giderlerin yanı sıra tüm maddi ve manevi zararları karşılığında 500 avro (beş yüz avro) ödemeyi teklif etmektedir."

14. AİHM Günay ve Yamalak/Türkiye (B. No: 6675/10, 30/4/2019) başvurusunda hükûmetin tek taraflı deklarasyonunu da dikkate alarak başvurunun Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetle ilgili kısmının kayıttan düşürülmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"23. Mahkeme, Türkiye'ye karşı açılan davalar dâhil olmak üzere, bazı davalarında, adli yardımın sistematik olarak engellenmesi ve başvuranları mahkûm etmek için avukat yokluğunda alınan ifadelerin kullanılması hakkındaki şikâyetlere ilişkin uygulamasını ortaya koymuştur (bkz., diğerleri arasında, Mehmet Duman/Türkiye, B.No: 38740/09, 23/10/2018; Ömer Güner/Türkiye, B.No: 28338/07, 4/9/2018; Girişen/Türkiye, B.No: 53567/07, 13/3/2018; Canşad ve Diğerleri/Türkiye, B.No: 7851/05, 13/3/2018; İzzet Çelik/Türkiye, B.No:15185/05, 23/1/2018 ve Bayram Koç/Türkiye, B.No:38907/09, 5/9/2017).

24. Mahkeme, yukarıdaki davalarda, başvuranların avukata erişim hakkına konulan kısıtlamanın sistematik niteliğinin, kendi başına, Sözleşmenin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlaline karar vermek için yeterli olup olmadığını incelemeksizin, başvuranların polise verdiği ifadelerinin kabul edilebilirlikleri incelenmeden davaya bakan mahkeme tarafından kullanılmasının ve daha sonra Yargıtayın bu eksikliği gidereememesinin, o maddenin bir ihlalini teşkil ettiğine karar vermiştir. Ayrıca, yukarıdaki tüm davalarda, Mahkeme, Sözleşmenin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesinin, başvuranlar tarafından yaşanan manevi zarar için yeterli adil tazmin teşkil ettiği kanaatindedir.

25. Mahkeme, ayrıca, tek taraflı deklarasyonlarında Hükümetin, Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3. maddesinin ihlal edildiğini kabul ettiğini belirttiğini gözlemlemektedir.

26. Bu noktada, avukat hakkına yönelik sistematik kısıtlama konusunun kaynaklandığı yasal hükümlerin, 4928 sayılı 15/7/2003 tarihli karar ile kaldırıldığını (bkz. Salduz/Türkiye[BD], B.No: 36391\02, §§ 27-31, AİHM 2008) ve avukata erişim hakkına yönelik hiçbir sistematik kısıtlamanın öngörülmediği, 1/6/2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nu (5271 sayılı Kanun) not etmek önemlidir.

27. Bununla beraber, Mahkeme, 31/7/2018 tarihine kadar, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinin, başvuruculara, sadece Mahkemenin Sözleşme'de veya Protokolleri'nde ihlal olduğuna karar veren hükmü bazında ceza yargılamalarının yenilenmesi imkânını veren bir hukuk yolu sağladığını kaydetmektedir. Ancak, 31/7/2018 tarihinde 7145 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra, başvuranlar, Mahkemenin artık dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon temelinde davayı kayıttan düşürmeye karar vermesinin ardından cezai yargılamalarının yenilenmesine yönelik bir başvuruda bulunmaya hak kazanmıştır. Bunun sebebi, söz konusu iki durumun, artık, ceza yargılamalarının yeniden açılması gerekçeleri olarak, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinde ayrıntılı olarak listelenmesidir. Dolayısıyla, Mahkeme, iç hukukun, dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon temelinde bir başvuruyu kayıttan düşüren bir kararın veya hükmün ardından, başvuranların yargılamaların yeniden başlatılmasını talep edebileceği bir hukuk yolu öngörmesinden dolayı memnundur.

28. Bu bağlamda, Mahkeme, ayrıca, Mahkemenin içtihadına ve uygulamasına göre, başvuranın bu yönde talep etmesi durumunda iç hukuk yargılamalarının yeniden başlatılmasının, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği iddiasına yönelik olarak etkili bir çözüm sağlamak için en uygun yol olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, Mahkeme, yukarıda belirtilen hukuk yolunun, başvuranların Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin olarak telafi kabiliyetine haiz olduğunu düşünmektedir. Mahkemenin

Sözleşme ve Protokolleri tarafından güvence altına alınan hakların ve özgürlüklerin korunmasındaki ikincil rolü dikkate alındığında, Mahkeme, Sözleşme'nin herhangi bir ihlalinin giderilmesinin öncelikli olarak ulusal makamların görevi olduğu hatırlatılmaktadır.

29. Ek olarak, Mahkeme Anayasa Mahkemesinin, 2015/10131 sayılı başvuruda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal tespit etmesi durumunda ceza yargılamaların yenilenmesi için yapılan başvuruları reddetme konusunda ulusal mahkemelere hiçbir takdir yetkisi bırakmadığına hükmeden kararına dikkat çekmektedir. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin 2015/12755 sayılı başvuruda verdiği, Yiğitdoğan/Türkiye (2) (B.No: 72174/10, 3/6/2014) kararında Sözleşme'nin 6 §§ 1 ve 3 (c) maddesi kapsamında başvurucunun haklarının ihlal edildiğini tespit etmesinin ardından başvurucu tarafından yargılamaların yenilenmesi talebinin ilk derece mahkemesinin reddetmesi dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini kaydeden kararını dikkate almaktadır.

30. Teklif edilen ve benzer davalarda hükmedilen miktarlarla tutarlı olan tazminat miktarının yanı sıra Hükümet deklarasyonu içerisinde bulunulan ikrarların mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir gerekçe bulunmadığı kanaatindedir. Bu karar, başvuranların zararının telafisi için mevcut olan herhangi bir başka başvuru yolunu kullanma imkânlarına halel getirmemektedir.

...

33. Yukarıda açıklanan hususlar dikkate alındığında, başvurunun Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki şikâyeti ilgilendiren kısmının kayıttan düşürülmesi uygun görülmektedir."

15. AİHM'in bu kararı sonrasında başvurucu, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

16. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 19/7/2019 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar vermiştir.

17. Başvurucu 29/7/2019 tarihinde bu karara itiraz etmiştir. Başvurucu, dilekçesinde hakkında verilen AİHM kararına istinaden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmasına rağmen aynı dosyada başka bir hükümlü hakkında AİHM tarafından verilen ihlal kararına dayanarak yeniden yargılama talebinde bulunduğunun zannedildiğini, yanlış bir gerekçeyle talebinin reddedildiğini ileri sürmüştür.

18. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 29/8/2019 tarihinde itirazın kabulüne ve başvurucunun belirttiği AİHM kararının mevcut olup olmadığının araştırılması, böyle bir ihlal kararı varsa yargılamanın yenilenmesi yoluyla ihlali giderecek şekilde hüküm kurulması için dosyanın mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

19. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 9/12/2019 tarihinde başvurucunun talebinin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi gereğince kabulüne, başvurucu hakkındaki yargılamanın yenilenmesine, infazının durdurulmasına yönelik talebin ise cezanın miktarı ve süresi gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun kaçma şüphesi taşıdığı gerekçesiyle reddine karar vermiştir.

20. Yeniden yargılama kapsamında 1/4/2021, 2/11/2021 ve 11/1/2022 tarihli duruşmalarda başvurucunun infazın durdurulması talepleri reddedilmiştir. Başvurucu 11/1/2022 tarihinde

verilen infazın devamı kararına itiraz etmiştir.

21. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 27/1/2022 tarihinde itirazı reddetmiştir. Bu karar 4/2/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 2/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi 26/5/2022 tarihinde önceki hükmün onaylanmasına ve infazın aynen devamına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, yapılan yargılama neticesinde; dosyadaki sanıkların ifadelerinin alındığı tarih itibarıyla Türk ceza yargılama sistemine 1/12/1992 yılında CMUK'un 135/3. maddesinde 3842 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile yapılan değişiklik sonucu getirilen ihtiyari avukat yardımından faydalanma hakkının yine aynı Kanun'un 31. maddesinde devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda uygulanmayacağı hükmü bulunduğu ve bu düzenlemenin adil yargılama hakkını zedeler nitelikte olduğu düşünülmüşse de, örgüt mensubu sanıkların olayın sıcağı sıcağına alınan ifadelerinde ayrıntılı bir şekilde örgütsel eylemleri anlattıkları ve bu ifadelerin birbirini doğrular nitelikte olduğu, mahkûmiyet hükmü kurulurken sadece hükümlünün hazırlık soruşturmasında vermiş olduğu ifadelerin dayanak yapılmadığı, diğer deliller de dikkate alınarak mahkûmiyet hükmü kurulduğu, yine bu kararın Yargıtay 9. Ceza Dairesinin ... ilamı ile onanmak suretiyle 7/5/2009 tarihinde kesinleştiği, mahkememizce yapılan dosya incelemesinde; hükümlünün hazırlık aşamasında verdiği ifadeler dikkate alınmasa dahi mevcut diğer delillerin mahkûmiyet hükmü kurmaya yeterli olduğu kanaatine varıldığından hükümlü hakkında verilen mahkûmiyet kararlarının kaldırılmasını veya cezanın azaltılmasını gerektirir bir neden bulunmadığı, Kapatılan İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nin (CMK 250. madde ile yetkili) ... kararı ile 765 sayılı TCK'nın 125. maddesi uyarınca cezalandırılmasına dair karar verilen ve Yargıtay 9. Ceza Dairesinin ... ilamı ile onanmak suretiyle ... kesinleşen hükümlü Metin Yamalak hakkındaki hükümlerin gerekçesinin ve kararının yerinde olduğu kanaatine varılmakla daha önce verilen Kapatılan İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi ... kararının onanmasına karar [verilmiştir]."

24. Başvurucu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 27/2/2024 tarihinde hükmü onamıştır. Yargıtay kararında yargılama sürecindeki usuli işlemlerin kanuna uygun olarak eksiksiz yapıldığını, başvurucunun hazırlık aşamasında verdiği ifadeler dikkate alınmasa dahi mevcut diğer delillerin mahkûmiyet hükmü kurmaya yeterli olduğunu, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiğini, özleri değiştirilmeksizin tartışıldığını, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığını, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiğini ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğunu belirtmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

25. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Yaşar Alat [GK], B. No: 2021/65564, 21/11/2024, §§ 33-43.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, AİHM'in ihlal kararı doğrultusunda yeniden yargılama kararı ile önceki karar kaldırılarak dayanağı kalmayan hükme bağlı tutmanın sonlandırılması yönünde karar verilmesi gerekirken infazın durdurulması talebinin reddedilmesi ve ihlale yol açan yargılama sonucu kurulan hükme bağlı olarak özgürlüğünün kısıtlanmasına devam edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin verdiği bazı kararlara ve ilgili yargı mercilerinin gerekçelerine yer verilmiş; inceleme yapılırken Anayasa'nın ve mevzuatın ilgili hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi Yaşar Alat kararında AİHM tarafından verilen bir ihlal kararı üzerine yenilenen yargılamada infazın durdurulmamasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edip etmediğini incelemiştir. Somut olayda ihlal kararı değil tek taraflı deklarasyon sonucu kayıttan düşme kararı söz konusudur.

31. 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendine 31/7/2018 tarihinde yürürlüğe giren 7145 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile "veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi" ibaresinin eklenmesi sonucunda, bentte belirtilen mahiyetteki ihlal kararının yanı sıra bu karar da kişilere yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvuru imkânını sağlayan bir neden olarak öngörülmüştür. Dolayısıyla Yaşar Alat kararındaki tespitler somut olayda da geçerlidir.

32. Anayasa Mahkemesi Yaşar Alat kararında 5271 sayılı Kanun'un 323. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki "Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir." şeklindeki düzenlemeye atıf yaparak önceki mahkûmiyet hükmünün mahkûmiyet kararının onaylanacağı ya da iptal edileceği aşamaya kadar geçerliliğini koruduğunu, bu süreçte infazın durdurulup durdurulmayacağı hususunda yargı mercilerinin bir takdir yetkisinin söz konusu olduğunu belirtmiştir (Yaşar Alat, §§ 58-61).

33. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, AİHM'in kararı üzerine yenilenen yargılamada infazın ertelenmesi veya durdurulmasına karar verilmesinin gerekli olup olmadığının ihlal kararının niteliğine bağlı olabileceğini, bazı hâllerde ihlal kararının kişinin mahkûmiyete bağlı tutulması ile mahkûmiyet arasındaki bağı koparmayacağını, böyle bir durumda kişinin bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma kapsamında özgürlüğünden yoksun bırakılmasının söz konusu olmadığını belirtmiştir (Yaşar Alat, § 63).

34. Somut olayda AİHM'in kararı üzerine yeniden yapılan yargılamada infazın durdurulup durdurulmayacağı hususunda yargı mercilerinin bir takdir yetkisi söz konusudur. Somut olayda Mahkeme, takdirini infazın durdurulmaması yönünde kullanmıştır. Ayrıca tek taraflı deklarasyon ile kabul edilen ihlal, gözaltında avukat yardımından faydalandırılmamaya ilişkindir. Mahkeme ve Yargıtay başvurucunun hazırlık aşamasında verdiği ifadeler dikkate alınmasa dahi mevcut diğer delillerin mahkûmiyet hükmü kurmaya yeterli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla AİHM'in kararı başvurucunun mahkûmiyete bağlı tutulması ile mahkûmiyet arasındaki bağı koparmamaktadır.

35. Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesinden sonra özgürlüğünden yoksun kalma hâli, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında yetkili mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararına dayalıdır ve kanuna uygun bir tutma mahiyetindedir. Zira başvurucunun yeniden yargılama incelemesi süresince tahliye edilmemesine yani hakkında verilen mahkûmiyet kararının infazının devamına daha önceki kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü temelinde karar verildiği görülmektedir. Bu anlamda başvurucu hakkında verilen infazın devamı kararı, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde yetkili mahkemece verilmiş bir mahkûmiyet kararına dayalıdır ve kanuna uygun bir tutma niteliğindedir.

36. Sonuç olarak belirtilen bu hususlar doğrultusunda ağır ceza mahkemesince infazın durdurulmasının uygun görülmediği dönemde başvurucunun hürriyetinden yoksun kalmasının hukuki bir temelinin bulunduğu anlaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle AİHM'in kararına rağmen hapis cezasının infazına devam edilmesinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM bu sonuca katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. AİHM'in kararına rağmen hapis cezasının infazına devam edilmesinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde karar verildi.

GÖKHAN BABA

B. No: 2022/45768 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/45768

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKHAN BABA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/45768)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucu : Gökhan BABA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun göndermek istediği mektubun sakıncalı bulunarak gönderilmemesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuru tarihinde Seydikemer-Eşen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) nitelikli kasten öldürme ve nitelikli yağma suçlarından hükümlü olarak bulunmaktadır.

3. Başvurucu; Sözcü gazetesinde (gazete) köşe yazarlığı yapan gazeteci E.Ç.'ye ceza infaz kurumunda devam eden açlık grevine, Ceza İnfaz Kurumunun koronavirüs (COVID-19) tedbirleri kapsamındaki uygulamasına yönelik düşüncelerini içeren bir mektup yazmıştır. Mektupta, aynı koğuşta birlikte kaldığı arkadaşının iki kardeşinin trafik kazası geçirdiğini, kazaya karışanlardan birinin vefat ettiğini, diğerinin ise hastaneye kaldırıldığını ve üç gün sonra vefat ettiğini belirtmiştir. Arkadaşının her iki cenaze için gideceği yerin 30-40 km mesafede olmasına karşın cenazeye katılmak üzere izin verilmesine yönelik taleplerinin ise COVID-19 tedbirleri sebebiyle reddedildiğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte binlerce insanın futbol müsabakalarında, açılış törenlerinde, parti mitinglerinde ve sinemalarda bir arada bulunabildiğine değinmiştir. Son olarak Ceza İnfaz Kurumunda bu tür sıkıntılarla uğraşan mahkûmların psiko-sosyal olarak hasta hâle geldiğini, "kuzu ile dost olan kurtların"

bir telefonla tahliye edildiğini, "hoca seven damatların" tahliye olduğunu, "halkın garip çocuklarının" cehaletle işlediği suçlar sebebiyle "içeride çürüdüğünü" belirten düşüncelerine yer vermiştir.

4. Başvurucu bu mektubu belgegeçer yoluyla göndermek istemiştir. Ceza İnfaz Kurumu Mektup Okuma Komisyonu söz konusu mektubu incelemiş ve Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kuruluna (Disiplin Kurulu) sunulmasına karar vermiştir.

5. Disiplin Kurulu incelemesinin sonunda, söz konusu belgegeçerin içeriğinde kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri barındırdığı gerekçesiyle belgegeçerin ilgilisine gönderilmeyerek başvurucuya iade edilmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu, Disiplin Kurulu kararına karşı Fethiye İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Dilekçesinde, itirazını sözlü yapmak istediği yönünde beyanda bulunarak söz konusu Disiplin Kurulu kararına yönelik herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. Hâkimlik 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Yönetmelik'in 105. maddesine değinmiştir. Bu doğrultuda hükümlülerin mektubunun ''sakıncalı'' olarak kabul edilip edilmeyeceği hususunda kullanılacak beş kriter sayılmıştır. Bu kriterlere göre, mektubun; kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren içerikli olmaması, görevlileri hedef gösteren içerikte olmaması, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan içerikli olmaması, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri içermemesi ve tehdit ve hakaret barındırmaması gerektiği belirtilmiştir. Sayılan beş kriterden en az birine aykırılığın bulunması durumunda ise mektubun ''sakıncalı mektup'' olarak kabul edileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda yaptığı değerlendirme sonucunda Hâkimlik, başvurucunun şikâyetinin reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Somut olayda ceza infaz kurumu idaresince hükümlünün mektubunun sakıncalı ifadeler içerdiği iddia edilmiş olup Seydikemer-Eşen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun 28/01/2022 tarih 2022/43 Karar sayılı kararının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılmakla hükümlü tarafından yapılan itirazın reddine karar vermek gerekmiş[tir]."

7. Başvurucu, Hâkimlik kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Fethiye Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) Hâkimliğin kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek itirazı reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 1/4/2022 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 20/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca, adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunda birlikte aynı koğuşta kaldığı arkadaşının yaşadığı mağduriyete ilişkin düşüncelerini yazdığı metnin kurum görevlilerince gönderilmediğini, haberleşme ve düşünceyi açıklama hürriyetinin engellendiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca, itirazlarını sözlü olarak mahkemede sunma imkânı verilmeksizin şikâyetinin reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip

edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Yazılı belgelerin bir başkasına verilmesi, iletilmesi ve bastırılması özgürlüğü ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle mevcut koşullar altında Mektup Okuma Komisyonu kararına konu edilen başvurucunun bir gazeteciye yazdığı mektubun başvurucunun beyanına göre uygulamada yaşanan bir mağduriyete ilişkin olduğu, bu yönüyle başvurucunun iletişim kurmasını sağlayan bir materyal özelliğini taşımadığı anlaşılmış ve başvurucunun haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine dair şikâyetinin de ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle başvurucunun şikâyetleri haberleşmenin engellenmesine değil mektupta kullandığı ifadeler nedeniyle mektubun alıkonulmasına ilişkindir. Sonuç olarak mevcut koşullar altında başvurunun ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ramazan Yılmaz [2. B.], B. No: 2021/28901, 4/2/2025, § 13; Şeyhmus Ablak [1. B.], B. No: 2019/14529, 30/3/2023, § 22).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruya konu mektubun Ceza İnfaz Kurumu dışına gönderilmesinin engellenmesi ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ...gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

15. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ [1. B.], B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; hükümlü ve tutuklulara uygulanan kısıtlamalar bağlamında benzer değerlendirmeler için bkz. Harun Ağsakallı [2. B.], B. No: 2019/17656, 11/5/2023, § 16).

16. Somut olayda başvurucu, bir gazeteciye mektup göndermek istemiştir. Disiplin Kurulu, söz konusu mektubun içeriğinde kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri barındırdığı değerlendirmesinde bulunmuştur. Hâkimlik ise gerekçeli kararında mektubun içeriğine yönelik herhangi bir değerlendirmeye yer vermeksizin Disiplin Kurulu

kararındaki sonucun yerinde olduğuna karar vermiştir. Mahkeme de Hâkimlik kararını hukuka uygun bulmuştur.

17. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5) [2. B.], B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

18. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

19. Ceza infaz kurumlarınca mahpusların ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerin takdir payı içinde kalıp kalmadığı ve esas itibarıyla demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı müdahalenin gerekçesine bakılarak anlaşılabilir. Dolayısıyla mevcut başvurudaki gibi ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde kişi veya kuruluşları paniğe yönelten yalan ve yanlış bilgileri içerip içermediğini değerlendirmeleri gerekir (Bejdar Ro Amed [2. B.], B. No: 2013/7363, 16/4/2015, § 80; idare ve yargı mercilerince söz konusu değerlendirmelerin yapılmaması nedeniyle ihlal sonucuna ulaşılan bir karar için bkz. Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 73; yargı mercilerince söz konusu değerlendirmelerin yapıldığının tespit edildiği bir karar için bkz. Ahmet Temiz (6) [2. B.], B. No: 2014/10213, 1/2/2017, §§ 39-44).

20. Somut olayda Disiplin Kurulu ve Hâkimlik kararlarında; gönderen, muhatap ve içerik gözetilerek başvuruya konu mektup içeriğinde yer alan hangi sözlerin kişi veya kuruluşları paniğe yönelten yalan ve yanlış beyanlar içerdiği belirtilmeden mektubun tamamının sakıncalı olduğuna karar verilmiştir. Bu tespiti yapan kararı denetleyen itiraz makamının kararında da söz konusu dokümanın neden sakıncalı olduğu dokümanın içeriğiyle ilişkilendirerek gerekçelendirilmemiştir.

21. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan [2. B.], B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3) [1. B.], B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Sonuç olarak somut olayda Disiplin Kurulu ve Hâkimlik, başvurucunun göndermek istediği dokümanın gönderilmemesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvuru konusu dokümanın gönderilmemesinin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun açıklanamadığı değerlendirilmiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminatın ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Fethiye İnfaz Hâkimliğine (E.2022/547, K.2022/695) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUTLU ERÉREZ

B. No: 2022/49900 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/49900

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUTLU ERÉREZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/49900)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Alperen KONAK

Başvurucu : Mutlu ERÉREZ

Vekili : Av. İbrahim TOKTAMIŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Dikili İlçe Jandarma Komutanlığı (Komutanlık) trafik timi tarafından yapılan kontrollerde alkol ölçümü sonrasında 0,77 promil alkollü olduğu gerekçesiyle 1.679 TL idari para cezası ile cezalandırılmış ve başvurucunun sürücü belgesine iki yıl süreyle el konulmuştur.

3. Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağına (Tutanak) göre olayın gerçekleştiği ve cezanın tanzim edildiği tarih 5/7/2021 olup saat 20.50'dir. Başvurucu 5/7/2021 tarihinde saat 22.29'da Dikili Devlet Hastanesine (Hastane) başvurduğuna dair protokol fişini sunmuştur.

4. Başvurucu, idari para cezasına karşı Dikili Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sunduğu itiraz dilekçesinde; trafik denetimi sırasında aracının durdurulduğunu ve alkol ölçümü yapıldığını, trafik ekiplerince yapılan ölçümün hatalı olduğunu, yapılan ölçümü kabul etmeyerek tekrar ölçüm yapılmasını istemesine rağmen 18/7/1997 tarihli ve 23053

mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Karayolları Trafik Yönetmeliğinin 97. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (f) bendi gereği tekrar ölçüm yapılmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca alkollü olmadığını görevlilere bildirmesine karşın kendisine idari para cezası uygulandığını, bunun üzerine kendi imkânları ile Hastaneye başvurarak ölçüm yaptırmak istediğini ancak Hastanenin İzmir Valiliğinin (Valilik) ölçümün yapıldığı tarih itibarıyla yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş olan 16/10/2017 tarihli ve 64443 sayılı genelgesini dayanak göstererek ölçüm yapmadığını belirtmiştir.

5. Hâkimlik 16/3/2022 tarihli kararı ile mevzuatta kişinin kendi imkânlarıyla sağlık kuruluşuna başvurmasını engelleyen bir düzenleme bulunmadığını, başvurucunun görevlilerce yapılan alkol ölçümünün doğru olmadığı gibi yasal sınırlar üzerinde alkollü de olmadığı yönündeki iddiasını ispatlama imkânının Valilik genelgesiyle ortadan kaldırıldığını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi kapsamında savunma hakkının ve Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan hak arama hürriyetinin hukuka aykırı işlem ile sınırlandığını, görevli memurlarca yapılan ölçüm sonucu esas alınmak suretiyle tesis edilen itiraz konusu işlemde de hukuka uygunluk bulunmadığını belirterek itirazı kabul etmiş ve yaptırımların kaldırılmasına karar vermiştir.

6. Hâkimlik kararına karşı Komutanlık tarafından yapılan itiraz sonucu Bergama Sulh Ceza Hâkimliği (İtiraz Mercii) 12/4/2022 tarihli kararı ile itirazı kabul etmiştir. İtiraz Merciinin kabule ilişkin gerekçeli kararının ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Dosya arasında bulunan tutanak başlıklı belge ve diğer tüm evraklardan da anlaşılacağı üzere, muteriz sürücünün [başvurucu] alkollü bir şekilde araç kullandığı, kendi imkanlarıyla kan testi yaptırmak istemesi ve neticesinde olumsuz cevap aldığı, trafik görevlilerince tanzim olunan tutanağın aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu, muteriz tarafından kendiliğinden hastaneye giriş yaptırdığına ilişkin muayene fişi (05/07/2021 tarih, 22.29 saatli, tutanağın düzenlendiği saatten yaklaşık 1,5 saat sonra) ve Danıştay kararı gerekçe gösterilerek itiraz etmesi usul ve yasaya uygun bulunmamış, araç sürücüsünün 0.77 promil alkollü olduğunun tespiti üzerine, muterizin alkolün etkisindeyken araç kullandığı sabit olup beyanlarının kabahatten kurtulmaya yönelik olduğu kanaatine varılmıştır..."

7. Başvurucu, nihai kararı 13/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 9/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; yeniden ölçüm yapılmamasıyla kendini ispatlama olanağının fiilen elinden alındığını, mahkemeye itiraz etmesinin etkin savunma hakkı sağlamadığını, Valilik genelgesi gerekçe gösterilerek lehe delil toplama imkânlarından yararlandırılmadığını, böylece adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; İtiraz Merciinin söz konusu kararını verirken dosyadaki tüm delilleri, somut olaya uygulanacak kanun hükmünü ve somut olayın hayatın olağan akışına uygunluğunu değerlendirerek başvurucunun itirazının reddine karar verdiği ifade edilmiştir. Mevcut başvuruda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edilip edilmediği iddiasına ilişkin yapılacak incelemede Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı; İtiraz Mercii kararının hukuka aykırı olduğu, sağlık

kuruluşunda alkol ölçümüne engel olunmasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırılık teşkil ettiği şeklinde beyanda bulunmuştur.

11. Başvuru, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması hususuyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesine ilişkin ilgili hukuka ve genel ilkelere Gurbet Çoban ([1. B.], B. No: 2019/38857, 17/11/2021, §§ 17-39) kararında yer vermiştir. Buna göre mahkemeden başvurucunun iddia ve itirazlarını dikkate alması, bunları ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılaması, bu iddialarda da yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenmektedir. İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesi olmakla birlikte idari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirecektir. İdare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilecektir (Gurbet Çoban, § 44).

14. İzmir Valiliğinin 16/10/2017 tarihli ve 64443 sayılı genelgesinde özetle, "13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesi uyarınca, yaralanmalı veya ölümlü ya da kollukça müdahil olunan maddi hasarlı trafik kazası olayları haricinde, teknik cihazla yapılan alkol ölçümüne itiraz edilmesi hâlinde yeniden ölçüm zorunluluğu bulunmadığı; bu nedenle sürücülerin, resmî yazıyla veya görevli nezaretinde sevk edilmeleri haricinde (diğer bir deyişle kendi imkânlarıyla gelmeleri hâlinde), mevzuat hükümleri uyarınca mümkün olmaması nedeniyle sağlık kuruluşlarında alkol ölçümü yapılmaması gerektiği" ifadelerine yer verilmiştir. Bununla birlikte söz konusu genelgenin -İtiraz Merciinin karar tarihi itibarıyla derdest olan bir davada verilmiş olan- (Kapatılan) Danıştay 15. Dairesince 12/9/2018 tarihinde yürütmesinin durdurulduğu anlaşılmıştır.

15. Başvurucuya isnat edilen alkollü araç kullanma eylemi, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanağa dayanılarak delillendirilmiştir. Hâkimlik, başvurucunun görevlilerce yapılan alkol ölçümünün doğru olmadığı gibi yasal sınırlar üzerinde alkollü de olmadığı yönündeki iddiasını ispatlama imkânının ortadan kaldırıldığı, görevli memurlarca yapılan ölçüm sonucu esas alınarak tesis edilen itiraz konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle bu itirazı kabul ederek idari yaptırım kararlarını kaldırmıştır. İtiraz Mercii ise Komutanlık tarafından yapılan itirazı kabul ederken tutanağın aksini ispatlayacak yeterli ve geçerli bir belge sunulmadığına vurgu yapmıştır. Başvurucu, bu tutanağın gerçekliğiyle çelişen, güvenilirliğine şüphe düşüren çeşitli iddialar öne sürmüştür. Ancak İtiraz Mercii bu iddiaları değerlendirmeksizin başvurucunun tutanağın aksini ispatlayacak delil gösteremediği sonucuna ulaşmıştır.

16. İtiraz Merciinin bu değerlendirmesi ispat yükünü ters çevirecek mahiyettedir. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiilî ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir

yargılamada karinenin adil yargılama hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurucunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir (Gurbet Çoban, § 47).

17. Somut olayda alkolmetrenin yanlış ölçüm yaptığını ileri süren başvurucu, Hastaneye müracaat ederek alkol testi yaptırmak istemiştir. Başvurucunun bu talebi, Valiliğin genelgesi gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Hâlbuki başvurucunun toplatılmasını talep ettiği delil ancak kurumlar aracılığıyla elde edilebilecek niteliktedir. Dolayısıyla başvurucuya kendisinin elde etme olanağı bulamadığı delilin aksini ortaya koyma hususunda makul imkânlar sunulmamıştır. Sonuç olarak başvurucu, usule ilişkin imkânlar noktasında dezavantajlı bir konuma düşürülmüş; yargılamada silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ihlal edilmiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

22. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat, başvurucu uğradığını iddia ettiği maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından da maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bergama Sulh Ceza Hâkimliğine (2022/869 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Dikili Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/589 D.İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN SAĞLIK

B. No: 2022/55162 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/55162

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN SAĞLIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/55162)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Alperen KONAK

Başvurucu : Hüseyin SAĞLIK

Vekili : Av. Özgür ÖZÇAM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesine yönelik yapılan başvuruda tanık sorgulama talebi hakkında karar verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayın meydana geldiği tarihte Aydın'ın Kuşadası ilçesinde içki satışı da yapan bir işyeri işletmektedir. Kolluk görevlileri 2/7/2020 tarihinde saat 22.00'den sonra işyerinde içki satışı yapıldığına ilişkin tutanak düzenlemiştir. Anılan tutanakta 2/7/2020 tarihinde saat 02.35 sıralarında başvurucunun işlettiği işyerinde alkol sattığı görülmüş, bunun üzerine alkol alan kişi yol üzerinde durdurulmuş, yapılan kimlik kontrolünde E.Ö. olduğu anlaşılan kişinin elindeki poşette bira bulunduğu tespit edilmiştir. Daha sonrasında bu kişiye alkolü nereden aldığı sorulduğunda başvurucunun işlettiği T. Market isimli işyerinden aldığını belirtmiş ve kart ile yapılan ödemeye ilişkin internet bankacılığı üzerinden harcamayı göstermiştir. Bunun üzerine işyerine girildiğinde kendisini işletme sahibinin oğlu olarak tanıtan U.S. içki satışı yaptığını kabul etmiştir. Tutanakta U.S.nin imzası bulunmamaktadır.

3. Bu tutanak, Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığına (Daire

Başkanlığı) gönderilmiş; Daire Başkanlığı, işyeri sahibi olan başvurucu hakkında 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu'nun 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "Alkollü içkiler, 22.00 ila 06.00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz." hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle aynı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 63.815 TL idari para cezası uygulamıştır.

4. Başvurucu, idari para cezasının kaldırılması için Kuşadası Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) iptal başvurusunda bulunmuştur. Başvuru dilekçesinde diğer itirazların yanı sıra tutanağın gerçeğe aykırı olarak tanzim edildiğini, oğlu olan U.S.nin söylemediği hususların söylenmiş gibi tutanağa yazıldığını, yine işlettiği işyerinden alkol satın aldığı iddia olunan E.Ö.ye tutanağın okumadan imzalattırıldığını, dolayısıyla söz konusu satışa ilişkin çelişkilerin giderilmesi için U.S. ve E.Ö.nün tanık olarak dinlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

5. Hâkimlik, anılan başvuru üzerine söz konusu dilekçenin Daire Başkanlığına tebliğ edilerek dilekçede yer alan iddialara karşı Daire Başkanlığının cevaplarının sorulmasına ve idari para cezasına ilişkin işlem dosyasının Daire Başkanlığından istenmesine karar vermiştir.

6. Bunun üzerine Daire Başkanlığı; Hâkimliğe gönderdiği cevap yazısında uyuşmazlık konusu olayın tutanakta anlatıldığı gibi gerçekleştiğini, satılan alkole ilişkin fotoğraflar ve alkol satılan E.Ö. isimli kişinin ödemesine ilişkin internet bankacılığı üzerinden harcamayı gösterir ekran resminin bulunduğunu, resmî belge niteliğinde olan tutanağın aksinin aynı değerde belgelerle ispatının zorunlu olduğunu belirterek idari para cezasının usul ve kanuna uygun olduğunu ifade etmiştir. Daire Başkanlığı tarafından gönderilen belgeler arasında U.S. ve E.Ö.nün kolluk tarafından beyanının alındığına dair tutanağa rastlanılmamıştır.

7. Hâkimlik, dosya üzerinden yaptığı inceleme neticesinde 11/3/2022 tarihli kararla iptal başvurusunu reddetmiştir. Gerekçeli kararda Daire Başkanlığınca gönderilen belgeler üzerinde yapılan inceleme sonucunda, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanak ile eylemin sabit olduğu belirtilmiştir.

8. Başvurucu, iptal başvurusunda ileri sürdüğü itirazlarını yineleyerek Hâkimlik kararına karşı itiraz kanun yoluna müracaat etmiştir.

9. Başvurucunun itirazı Söke Sulh Ceza Hâkimliğinin (İtiraz Makamı) 31/3/2022 tarihli kararı ile "...verilen kararda usule ve yasaya aykırılık bulunmadığı" gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 12/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 10/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta oğlu olan tanık U.S. ve müşteri olan tanık E.Ö.nün duruşmada dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde;

i. Kabul edilebilirlik incelemesinde iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının dikkate alınması gerektiği,

ii. Esasa ilişkin ise istinabe yoluyla alınan tanık beyanlarının duruşmada okunması üzerine başvurucunun bu beyana karşı itirazlarını etkili şekilde ileri sürebildiği, ayrıca mahkûmiyet kararının yalnızca tanık beyanlarına dayanmadığı, bu bakımdan söz konusu ifadelere kararda belirleyici delil olarak yer verilip verilmediğinin de değerlendirilmesi gerektiği,

iii. İlgili mevzuata ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek başvuru incelenirken Anayasa'nın, anılan mevzuat ve içtihadın yanı sıra somut olayın kendine özgü şartlarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedeninin varlığına bakılmalıdır. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (Atila Oğuz Boyalı [2. B.], B. No: 2013/99, 20/3/2014, §§ 34-56; Selçuk Demir [2. B.], B. No: 2014/9783, 22/1/2015, §§ 27-46; AZ. M. [2. B.], B. No: 2013/560, 16/4/2015, §§ 45-67; Baran Karadağ [2. B.], B. No: 2014/12906, 7/5/2015, §§ 49-76; Orhan Güleryüz [1. B.], B. No: 2019/30221, 28/12/2021, §§ 33-42; Abdurrahim Balur [2. B.], B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay [1. B.], B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim [2. B.], B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51; Metin Akdemir (2) [1. B.], B. No: 2020/3964, 21/9/2022, § 36; Uğur Özcan [1. B.], B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40).

16. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, belirleyici delil olarak kabul edilen tanık E.Ö.nün duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Hâkimlik bu tanığın bizzat duruşmada hazır edilerek veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla dinlenip dinlenmeyeceği yönünde bir değerlendirme yapmamıştır. Buna göre tanık E.Ö.nün başvurucunun da hazır bulunduğu bir celsede dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayandığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

17. Başvuru konusu olayda başvurucunun sahibi olduğu işyerinde oğlu U.S. tarafından saat

22.00'den sonra içki satışı yapıldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında idari para cezası uygulanmıştır. Söz konusu idari para cezası, kolluk görevlilerinin tutanağına dayanmakla birlikte bu tutanak içkiyi alan E.Ö.nün içkiyi başvurucunun sahibi olduğu marketten aldığına yönelik beyanlarını da içermekte ve kolluk görevlileri yanında bu kişinin de imzasını taşımaktadır. Ayrıca E.Ö. isimli kişinin ödemesine ilişkin internet bankacılığı üzerinden harcamayı gösterir ekran görüntüsü de dava dosyasında bulunmaktadır.

18. Bu kapsamda Hâkimlikçe aleyhe delil olarak kabul edilen diğer olgulara göre duruşmada sorgulanamayan tanık E.Ö.nün beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı söz konusu tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

32 YAYINCILIK BİLGİSAYAR GIDA İNŞ. TUR. REK. İTH. İHR. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2022/58084 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/58084

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

32 YAYINCILIK BİLGİSAYAR GIDA İNŞ. TUR. REK. İTH. İHR. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/58084)

Karar Tarihi: 17/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 16/2/2026 - 33170

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : 32 Yayıncılık Bilgisayar Gıda İnş. Tur. Rek. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Bayram Tuna UYANIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, internet haber sitesinde yayımlanan haber içeriğinde bazı kişisel verilerin paylaşılması nedeniyle Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından uygulanan idari para cezasının ifade ve basın özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Isparta'da yerel haberleri paylaşan Haber32 isimli internet sitesinin imtiyaz sahibidir.

3. Başvurucu, sahibi olduğu Haber32 isimli internet haber sitesinde B.E.Y.nin Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) sonucunu herhangi bir açıklama veya yorum yapmadan yayımlamıştır. Sonuç belgesinde B.E.Y.nin adı ve soyadı, fotoğrafı, yerleştiği üniversite ve aldığı puan bilgilerine yer verilmiş, diğer bilgilerin ise karartılarak gözükmesi engellenmiştir.

4. Bunun üzerine B.E.Y. kendi rızası dışında kişisel verilerinin paylaşılması nedeniyle Kişisel Verileri Koruma Kurumuna (KVKK) başvuru gerçekleştirmiştir. KVKK söz konusu olaya ilişkin olarak başvurucudan elektronik posta (e-posta) yoluyla bilgi talebinde bulunmuşsa da başvurucu e-postalara yanıt vermemiştir.

5. KVKK 6/1/2022 tarihinde yaptığı inceleme sonucunda, başvurucunun B.E.Y.ye ait verileri işlemesinin 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 28. maddesinde belirtilen ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini açıklayarak başvurucuya 30.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun veri sorumlusu sıfatını haiz olduğunu belirttikten sonra ifade özgürlüğü kapsamında şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır:

"...Haber başlığında ilgili kişinin yalnızca üniversiteyi kazanan gençlerin sevincinden bahisle T.C. kimlik numarası maskelenerek ilgili kişinin adı, soyadı, fotoğrafı, yerleştiği yükseköğretim programı ve yerleştirme puanını içeren sınav sonuç belgesine yer verilmiştir. Haberde başkaca bir bilgiye veya belgeye yer verilmemiştir. Bu bilgilerin kullanılarak yapılan haber kapsamındaki kişisel verilerin kişilik haklarını ihlal etmemek kaydıyla ifade özgürlüğü kapsamında işlenip işlenmediğinin değerlendirilmesi neticesinde,

-Haber başlığından da anlaşılacağı üzere söz konusu haber ilgili kişinin yüksek bir başarısı olduğundan bahisle yapılmadığı, yalnızca üniversiteyi kazanan gençlerden birinin örneğinin verildiği görülmektedir. Bu sebeple haberin toplumda sık rastlanan bir olay olduğu ve haberdeki olayın toplumu konu üzerinde düşünmeye sevk etmediği ve dolayısıyla bir kamu yararı bulunmadığı, söz konusu haberin 2020 yılında gerçekleştiği görülmekte olup üzerinden 1 yıl geçmiş olması nedeniyle güncel olmadığı,

-Biçim ve öz arasındaki denge kriteri açısından ise, haberlerde kullanılan dil ve ifadenin gerektirdiği ölçüde olduğu ve haberlerin verilişinde gerekli, ilgili ve yararlı olmayan beyan ve değerlendirmelerde bulunulmadığı sonucuna varılması sebebiyle habere konu kişisel veriler açısından öz ile biçim arasındaki denge kriterine muhalefet edilmediği

kanaatine varılmıştır. Tüm bu sebeplerle, söz konusu haberde gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetinin Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyecek olup söz konusu kişisel veri işleme faaliyetinin istisna kapsamında olmadığı görülmektedir.

9. Kanunun 'Kişisel verilerin işlenme şartları' başlıklı 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendinde “ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması” bir kişisel veri işleme şartı olarak düzenlenmiştir. Yükseköğretim Kurumları Sınavı, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılan bir sınav olup sınav sonucu ancak kişinin oluşturduğu bir şifre ve T.C. Kimlik numarası ile sorgulanabilmektedir. Bu bilgiden hareketle ilgili kişinin adı, soyadı, fotoğrafı, yerleştiği yükseköğretim programı ve yerleştirme puanının ilk olarak ilgili kişi tarafından yayımlanması suretiyle alenileştirilmiş olabileceği sonucu doğurmaktadır.

10. Ancak veri sorumlusunun şikâyete ilişkin bilgi ve belge talebine cevap vermeyerek savunma hakkını kullanmamış olması nedeniyle ilgili kişinin kişisel verilerinin nereden ve nasıl elde edildiği ve kişisel verilerinin hangi veri işleme şartına dayanılarak işlendiği sorularına cevap verilmemiştir. Kanunun kişisel verilerin işleme şartlarının düzenlendiği 5 ve 6 ncı maddeleri kişisel verilerin işlenmesi bakımından hukuka uygunluk sebepleridir. Nitekim kişisel verilerin işlenmesi kural olarak yasaktır. Veri sorumlusu tarafından Kanunda yer alan hangi hukuka uygunluk sebebine dayanarak kişisel veri işlendiğinin belirtilmemiş

olması nedeniyle kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlendiği yönündeki karineye dayanarak veri sorumlusunun kişisel veri işleme faaliyetinin hukuka aykırı olduğu değerlendirilmek[te]tir."

6. Başvurucu, hakkında hükmedilen idari para cezasına karşılık -o tarihteki mevzuat uyarınca- 14/2/2022 tarihinde Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliğine itiraz etmiştir. Başvurucu; dilekçesinde, B.E.Y.ye ilişkin ilk haberin ulusal düzeyde yayın yapan "ensonhaber.com" isimli internet sitesinde yayımlandığını ve B.E.Y.ye ait olan sonuç belgesini oradan aldığını, bunu da kendi sitesinde "Bu haber sizlere www.haber32.com.tr farkıyla haber kaynağı Ensonhaber.com olarak sunulmuştur." şeklinde ibareyi ekleyerek yayımladığını ifade etmiştir. Başvurucu, B.E.Y.nin sonuç belgesini, kendisi veya kimlik numarasını ve şifresini paylaşmış olduğu üçüncü kişiler tarafından görüntülenebileceğini, bu nedenle B.E.Y.nin rızası dâhilinde bu belgenin alenileştiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca gazetecilik faaliyeti yürüttüğünü, "ensonhaber.com" isimli internet haber sitesi üzerinden B.E.Y.ye ait bilgilerin alenileştirilerek umuma yayıldığını, haberin ulusal düzeyde yayın yapan bir internet sitesinde yayımlanması nedeniyle güncelliğini yitirmediğini, bu nedenle söz konusu haberin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini de belirtmiştir. Başvurucu dilekçesinde ek olarak 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 36. maddesinde "Basın Kanununun 15 inci maddesi hükmü mahfuz kalmak üzere basın veya radyo tarafından umuma yayılmış bulunan günlük havadisler ve haberler serbestçe iktibas olunabilir." hükmü uyarınca da yayımlanan haberin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. Başvurucu son olarak "ensonhaber.com" isimli internet sitesi üzerinden B.E.Y.nin rızası dışında paylaşıldığından haberi olmadığını, sosyal medya üzerinden B.E.Y. ile iletişime geçilerek kendisinden özür dilendiğini ve haberi internet sitesinden kaldırdıklarını ifade etmiştir.

7. KVKK, başvurucunun itirazı üzerine Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliğine savunma dilekçesi sunmuştur. Bu doğrultuda KVKK; dilekçesinde, B.E.Y.ye ait verilerin kendisi tarafından alenileştirilmediğini, hukuka aykırı şekilde ele geçirilerek birileri tarafından paylaşıldığını, bu nedenle 6698 sayılı Kanun'un 5. maddesinde belirtilen hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanılamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca ekran görüntüsünü dilekçe ekinde sunarak başvurucu tarafından her ne kadar söz konusu haber yayımlanırken "ensonhaber.com" internet sitesinden alıntılandığına yönelik ibare konulduğu iddia edilmişse de B.E.Y.ye ait sonuç belgesinin alt kısmına "Bu haber sizlere www.haber32.com.tr farkıyla sunulmuştur." şeklinde ibare konularak haberin yayımlandığını ileri sürmüştür. Yine "ensonhaber.com" isimli internet sitesiyle irtibata geçildikten sonra haberin hemen kaldırıldığını ancak B.E.Y.nin başvurucuyla irtibata geçmesine rağmen haberin hemen kaldırılmadığını, bunun üzerine B.E.Y.nin başvuru gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Son olarak dilekçede başvurucu hakkında hükmedilen idari para cezası tespit edilirken başvurucunun söz konusu haberi sonradan kaldırdığı dikkate alınarak para cezası miktarının belirlendiğini dile getirmiştir.

8. Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliği 6/4/2022 tarihinde yaptığı değerlendirme sonucunda, başvurucu hakkında hükmedilen idari para cezasının hukuka uygun olduğunu belirterek itirazın reddine karar vermiştir. Sulh Ceza Hâkimliği kararında şu hususları belirtmiştir:

"Dosya kapsamının tetkiki sonucunda: itiraza konu somut olayda, şikayetçi [B.E.Y.]'ın rızası bulunmaksızın 32 Yayıncılık'a ait Haber 32 adlı internet sitesinde ad, soyad, fotoğraf, yerleştiği yüksek öğretim programı ve yerleştirme puanını belirtir sınav sonuç belgesini içeren haberin yayınlanmasından ibaret eylemde; şikayetçi [B.E.Y.]ın ilgili kişi, ad, soyad, fotoğraf bilgisinin kişisel veri, ilgili kişinin söz konusu kişisel verilerinin Haber 32 intemet

sitesinin imtiyaz sahibi 32 Yayıncılık Limited Şirketi tarafından işlenmesinin kişisel veri işleme faaliyeti, söz konusu kişisel veri işleme faaliyetini gerçekleştiren 32 Yayıncılık Limited Şirketi'nin ise veri sorumlusu olduğu, bu kapsamda, söz konusu faaliyetin Kanunun 4 üncü maddesinde düzenlenen genel ilkelere ve Kanunun 5 inci maddesinde düzenlenen kişisel veri işleme şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiği, şikayete konu veri işleme faaliyetinin Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği, veri sorumlusuna ait Haber 32 adlı internet sitesinde yer alan haberde ilgili kişinin kişisel verilerinin işlenmesinin Kanunun 5. maddesinde yer alan herhangi bir işleme şartına dayanmaksızın gerçekleştirildiği, bu itibarla itiraz eden şirketin veri sorumlusu olarak, Kanunun 12 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine aykırı davranarak kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almadığı, böylelikle Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde kabahat olarak hükme bağlanan fiili gerçekleştirdiği, bu itibarla gerçekleştirilen eylem dolayısıyla Kişisel Verileri Koruma Kanununun 12/1-a gereğince itiraz eden şirket yetkilisi hakkında uygulanan 30.000 TL idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşılmış olup, itirazın reddine karar verilmiş..."

9. Başvurucu, Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin verdiği karara karşı 18/4/2022 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucu; dilekçesinde gerek KVKK gerekse Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliği kararında haberin güncel olmadığına yönelik tespitin doğru olmadığını zira sınavın 26/8/2020 tarihinde açıklandığını, 27/8/2020 tarihinde ise başvurucuya ait sonuç belgesinin kendi internet haber sitesinde yayımlandığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca 14/2/2022 tarihinde ileri sürdüğü itirazları yinelemiştir (bkz. § 6).

10. Isparta 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 21/4/2022 tarihinde yapılan değerlendirme sonucunda, Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle itiraz kesin olarak reddedilmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 25/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 25/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, kendisine ait internet haber sitesinde B.E.Y.ye ait sonuç belgesindeki bazı kişisel bilgilerin paylaşılması nedeniyle hakkında idari para cezası uygulanmasının ifade ve basın özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; başvuruya konu bilgilerin daha önce ulusal düzeyde yayın yapan bir internet haber sitesinde yayımlandığını, bu nedenle aleniyet kazanan haberi gazetecilik faaliyetleri kapsamında yayımladığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca 5846 sayılı Kanun'un 36. maddesi (bkz. § 6) uyarınca yayımlanan haberin günlük havadislerden olduğunu, bu nedenle mesleğin icrası kapsamında haberin yapıldığını belirtmiştir. Başvurucu son olarak 6698 sayılı Kanun'un katı bir şekilde uygulanmasının ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlayacağını vurgulamıştır.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

15. Başvuru, basın özgürlüğü ışığında ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Başvurucunun yerel bir internet haber sitesinde yayımladığı haberde B.E.Y.ye ait kişisel bilgileri paylaşması nedeniyle KVKK tarafından idari para cezası uygulanmasının ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu açıktır. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

18. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalenin dayanağı olan 6698 sayılı Kanun'un 18. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu noktada müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü yönünden incelenmesi gerekir.

19. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir ihtiyacı karşılayan orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bunun için başvuruya benzer ihtilaflarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlamaları hayati önemi haizdir (ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkının dengelenmesinde dikkate alınacak ölçütlere ilişkin daha detaylı açıklama için bkz. Bilal Uçar [1. B.], B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 14).

20. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun yayımlamış olduğu haberde kişisel verileri paylaşması sebebiyle idari para cezası uygulanmasının zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, müdahalenin gerçekleşmesinin amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçenin Anayasa Mahkemesince benimsenen ve yukarıda ilgili karara atıf yapmak suretiyle açıklanan kriterleri karşılayan ilgili ve yeterli bir gerekçe olup olmadığını davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Sinan Baran [1. B.], B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 38; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120). Bununla birlikte eldeki başvuruda çözümlenmesi gereken meselenin başvurucunun imtiyaz sahibi olduğu internet sitesinde yapılan haberin toplumun bilgilenmesindeki genel bir yarara katkısının olup olmadığı üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

21. Somut olayda yerel düzeyde haberler paylaşan Haber32 isimli internet haber sitesinde YKS'de başarılı olan B.E.Y.nin sınav sonuç belgesi bazı kısımları karartılarak yayımlanmıştır.

Yayımlanan sonuç belgesinde B.E.Y.nin adı ve soyadı, fotoğrafı, yerleştiği üniversite ve aldığı puan bilgileri görünürken diğer bilgileri karartılmıştır. Bunun üzerine B.E.Y. kendi rızası dışında kişisel verilerinin paylaşıldığı gerekçesiyle KVKK'ya başvuru gerçekleştirmiştir. KVKK tarafından yapılan değerlendirme sonucunda da başvurucuya ait internet sitesinde yapılan haberin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilerek 30.000 TL idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Başvurucu, bu karara karşı yargı mercilerine itiraz etmişse de itirazları reddedilmiştir.

22. Öncelikli olarak idari para cezasına konu olan haberin kullanıldığı bağlamın genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı hususu incelenmelidir. Bu doğrultuda, yerel düzeyde haberler yapan başvurucuya ait internet sitesinde yüksek puan alarak iyi bir üniversiteye yerleşen B.E.Y.nin sonuç belgesi yayımlanmıştır. Haber içeriği incelendiğinde, B.E.Y.nin adı ve soyadı, fotoğrafı, yerleştiği üniversite ve aldığı puan bilgilerinin yazılı olduğu sonuç belgesi dışında herhangi bir açıklama yapılmadığı gözlemlenmektedir (bkz. § 3). Dolayısıyla internet haber sitesinde sadece B.E.Y.nin başarılı bir sonuç alması nedeniyle sonuç belgesinin kamuoyuyla paylaşılmasının genel yarara nasıl bir katkı sağladığı haber içeriğinden anlaşılamamaktadır. Kaldı ki başvurucu da KVKK'ya ve Sulh Ceza Hâkimliklerine itiraz süreçleri içinde B.E.Y.nin sonuç belgesinin yayımlanmasında kamuoyunun ilgisini çekebilecek veya basının yakından takip etmesini gerektirecek özelliğin ne olduğuna yönelik herhangi bir açıklamada da bulunmamıştır. Bu itibarla B.E.Y.nin tanınmış bir kişi olmadığı veya kamusal bir yetki kullanmadığı da dikkate alındığında, somut olaya konu haberin kamusal faydası olan bir tartışmaya katkı sunma amacıyla yayımlandığı söylenemeyecektir.

23. Öte yandan başvurucu 5846 sayılı Kanun'un 36. maddesinde belirtilen basın veya radyo tarafından umuma yayılan günlük havadislerin iktibas olunabileceğine yönelik hüküm uyarınca yapılan haberin hukuka uygun olduğunu ileri sürmüştür. Her ne kadar günlük havadis konusunda kanun koyucu tarafından bir tanım yapılmadığı anlaşılmışsa da kanun maddesinde belirtilen haber niteliğinin halkın bilgisine sunulabilecek ve toplumun ilgisini çekebilecek nitelikte olaylar olduğu kuşkusuzdur. Aksi takdirde günlük hayatta yaşanan her hadisenin toplumun ilgisini çekmese bile haberleştirilebileceği anlamı çıkarılabilecektir ki bu durum, basın özgürlüğünün kapsamını genişletmekle birlikte sınırlarının da ne olacağı hususunu belirsiz bir hâle getirecektir. Dolayısıyla mutlak ve sınırsız olmayan basın özgürlüğünün sadece halkı ilgilendiren haber ve görüşleri iletme özgürlüğü olarak kabul edilmesi gerekmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Emin Aydın [1. B.], B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 45).

24. Son olarak Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemesinde bireylerin anayasal hakları ihlal edilmediği sürece yargı mercilerinin dava konusu olguları değerlendirmesine ve hukuku yorumlamasına müdahalede bulunmaz (Önder Balıkçı [2. B.], B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 47; Haci Boğatekin (2) [2. B.], B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 49). Yukarıda yapılan tespitler kapsamında KVKK ile Sulh Ceza Hâkimliklerinin başvurucunun ifade özgürlüğü karşısında B.E.Y.nin şeref ve itibar hakkının korunmasına ilişkin adil bir dengeleme yaptığı kabul edilmelidir. Zira KVKK kararında da çatışan haklar arasında Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenen dengeleme kriterleri bağlamında detaylı bir şekilde inceleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Hakeza kararda somut durumun toplumda sık rastlanan bir olay olduğu, toplumu düşünmeye sevk edecek bir yanının bulunmadığı ve haberin kamu yararı içermediği şeklinde tespitlere yer verilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği ve

-idarenin takdir yetkisi de gözönüne alındığında- hükmedilen idari para cezasının miktarına göre de müdahalenin orantılı olduğu, bu hâliyle ilgili yargı mercilerinin çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir paylarını aşmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

25. Sonuç olarak başvurunun bütün şartları gözönünde tutulduğunda başvurucu aleyhine hükmedilen idari para cezası ile Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altında olan ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu anlaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEBRAİL OĞUR

B. No: 2022/61957 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/61957

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEBRAİL OĞUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/61957)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : Cebrail OĞUR

Vekili : Av. Ali ARSLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanuni gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmama gerekçesiyle açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

2. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütü üyeliği suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 6/10/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 9/10/2020 ve 13/10/2020 tarihlerinde yapılan duruşmalarda başvurucunun beyanları da alınarak gözaltı süresi iki kez dört gün süreyle uzatılmıştır.

4. Başvurucu 14/10/2020 tarihinde serbest bırakılmıştır.

B. Tazminat Davasına İlişkin Süreç

5. Başvurucu, gözaltı süresinin haksız şekilde uzatıldığı iddiasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi

uyarınca tazminat davası açmıştır.

6. Şanlıurfa 4. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 23/3/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Her ne kadar davacı tarafından, Şanlıurfa CBS'nin 2019/25587 soruşturma sayılı dosyasından 06/10/2020-14/10/2020 tarihleri arasında haksız yere gözaltında kaldığından bahisle davalı kurum aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açılmış ise de; Şanlıurfa CBS'nin 2019/25587 soruşturma sayılı dosyası kapsamında davacı hakkındaki soruşturmanın devam ettiği anlaşılmakla 5271 sayılı CMK'nın 141 ve 142. maddeleri uyarınca koşulları oluşmadığından açılan maddi ve manevi tazminat davasının REDDİNE... [karar verildi.]"

7. Ağır Ceza Mahkemesi kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulduğuna ilişkin 19/4/2021 tarihli dilekçenin ilk sayfasında tazminat davasının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) ve (d) bentleri uyarınca açıldığı ifade edilmiştir. Söz konusu dilekçenin ikinci sayfasında ise tazminat davasının dayanağının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi olduğu ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından davanın aynı maddenin (e) bendi kapsamında değerlendirilerek reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu iddia edilmiştir.

8. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 18/4/2022 tarihinde istinaf talebini esastan kesin olarak reddetmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasına ilişkin olarak, yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin soruşturma ve kovuşturma sonuçlarına uygun şekilde oluşan inanç ve takdirine, hukuka uygun, yasal ve yeterli olarak açıklanan gerekçeye, davacı hakkında dayanak ceza soruşturmasının halen derdest olması nedeniyle maddi ve manevi tazminat şartlarının oluşmadığının anlaşılması karşısında mahkemece verilen ret kararında usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmamasına, delillerde ve işlemlerde herhangi bir eksiklik olmamasına, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olmasına ve incelenen dosya kapsamına göre; davacı vekilinin yerinde görülmeyen İSTİNAF BAŞVURUSUNUN ESASTAN REDDİNE... [karar verildi.]"

9. Başvurucu, nihai kararı 15/5/2022 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 9/6/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Bireysel Başvurudan Sonraki Süreç

10. Yapılan yargılama sonunda 13/10/2021 tarihinde verilen beraat kararının 21/10/2021 tarihinde kesinleşmesi sonrasında başvurucu 6/10/2020-14/10/2020 tarihleri arasında gözaltında geçen süreler yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca tazminat davası açmıştır. Şanlıurfa 7. Ağır Ceza Mahkemesi 30/5/2023 tarihinde başvurucuya 697,41 TL maddi ve 1.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. 21/10/2023 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi manevi tazminat miktarını 2.000 TL olarak düzelterek istinaf talebini esastan kesin olarak reddetmiştir.

11. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, açtığı tazminat davasının hatalı değerlendirme sonrası reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olayın şartları gözetilerek değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvurucunun iddialarının özü, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca açılan tazminat davasının gözaltı tedbirinin uygulandığı soruşturma dosyasının derdest olması nedeniyle reddedilmesine ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesini sağlamak için de gereklidir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-34).

17. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayanancak ilk defa kanun yolu merciine ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

18. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

19. Yargıtay, 5271 sayılı Kanun uyarınca tazminat davası açan kişinin kanuni gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılıp çıkarılmadığının saptanmasının yürümekte olan ceza davasının esasıyla herhangi bir ilgisi bulunmadığı gibi bu konudaki talep konusunda karar verilmesi için de davanın esası hakkında karar verilmesine de gerek bulunmadığını ifade etmektedir

(Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 14/12/2015 tarihli ve E.2014/19906, K.2015/19237; 8/7/2024 tarihli ve E.2022/2660, K.2024/3743; 13/1/2025 tarihli ve E.2024/2627, K.2025/347 sayılı kararları).

20. Başvurucu, dava dilekçesi ile istinaf kanun yoluna başvuru dilekçesinde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca tazminat taleplerinin bulunduğunu açıkça belirtmiştir (bkz. §§ 5, 7). Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun talepleri gözaltı tedbirinin uygulandığı soruşturma dosyasının derdest olması nedeniyle reddedilmiştir (bkz. § 6).

21. Sonuç olarak başvurucunun tazminat davasında açık ve somut bir şekilde ileri sürdüğü iddialar Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yeterli gerekçeyle karşılanmamıştır. Bu eksikliğin istinaf incelemesi sırasında da telafi edilmediği görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Öte yandan yukarıda ulaşılan sonuca bağlı olarak başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Karar tarihi itibarıyla hükmedilecek tazminatın hesabında tedbir/dava tarihinden karar tarihine kadar işleyecek yasal faiz de dikkate alınabilir.

26. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şanlıurfa 4. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/368, K.2021/90) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesine (E.2021/879, K.2022/792) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜNİR EL AHMED

B. No: 2022/64676 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/64676

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜNİR EL AHMED BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/64676)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : Münir EL AHMED

Vekilleri : Av. Adile Özge AKBIYIK Av. Mehmet CAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle yaşam hakkının, kötü muamele yasağının, aile hayatına saygı hakkı ile sınır dışı etme davasında bazı usul güvencelerine uyulmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu hakkında Adana İl Göç İdaresi Müdürlüğünce 19/11/2021 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı etme ve aynı Kanun'un 57. maddesi kapsamında altı ay süreyle idari gözetim kararı alınmıştır. Sınır dışı etme kararında, başvurucunun menşe ülkesine gönderilmesinin 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesi ve 55. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında sakıncalı olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle başvurucunun gidebileceği güvenli üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesine veya gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine çıkışının sağlanmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucunun anılan kararın iptali amacıyla açtığı dava Adana 1. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) tarafından 11/5/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 7/6/2022 tarihinde öğrendikten sonra 23/6/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Anayasa Mahkemesine vekâletnamesini de sunan başvurucu vekili Av. Mehmet Can 4/7/2025 tarihli dilekçesiyle bireysel başvurudan feragat ettiğini belirtmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Aghelı Kohne Shahrı ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda da, yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucu, ülkesinde iç savaş olduğunu, bu nedenle ailesiyle birlikte Türkiye'ye sığındığını belirtmiştir. Sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edileceğini ileri süren başvurucu, ayrıca İdare Mahkemesinin herhangi bir araştırma yapmaksızın davayı reddetmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun iddialarının değerlendirilmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda benimsediği ilkelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrasında davadan feragat hâlinde düşme kararı verileceği ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise başvurucunun davadan açıkça feragat etmesi hâlinde düşme kararı verilebileceği belirtilmiş ancak aynı maddenin (2) numaralı fıkrasında Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

10. Başvurucunun vekili Av. Mehmet Can 4/7/2025 tarihli dilekçeyle başvurudan açıkça feragat etmiştir. Ayrıca İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince başvurunun incelenmesine devam edilmesini gerektiren bir husus da bulunmamaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILMAZ BİÇER

B. No: 2022/73899 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/73899

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILMAZ BİÇER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/73899)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : Yılmaz BİÇER

Vekili : Av. Bahar BÜYÜKAKSU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklulukta geçirilen sürenin mahkûmiyet süresini aştığı gerekçesiyle açılan tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarının düşük olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Ceza Davasına İlişkin Süreç

2. Başvurucu, K.E.nin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak 30/1/2018 tarihinde gözaltına alınmış; 1/2/2018 tarihinde kasten öldürme suçundan tutuklanmıştır.

3. 14/1/2019 tarihinde tahliye edilen başvurucu, yargılama sonunda Yozgat 1. Ağır Ceza Mahkemesince 12/3/2021 tarihinde kasten yaralama suçundan 11 ay 7 gün hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

4. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 31/5/2021 tarihinde başvurucunun kasten yaralama suçundan mahkûmiyetine ilişkin istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

B. Tazminat Davasına İlişkin Süreç

5. Başvurucu, mahkûmiyet hükmünü aşan tutukluluk süresi nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi gereğince tazminat davası açmıştır.

6. Yozgat 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 15/2/2022 tarihinde davanın kısmen kabulüne ve 471,31 TL maddi ve 1.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Her ne kadar davacı, 01/02/2018-14/01/2019 tarihleri arasında 12 ay haksız yere tutuklu kaldığından bahisle 20.000,00 TL maddi ve 20.000,00 TL manevi tazminatın ödenmesini talep ve dava etmişse de, Yozgat 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2020/176 esas, 2021/100 Karar sayılı ilamı ile kasten yaralama suçundan 11 ay 7 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, davacının beraat etmediği, dava dilekçesinde davacının tutuklandığı tarih itibari ile tutuklu kaldığı günlere ilişkin maddi ve manevi zararının tazmininin talep edildiği anlaşıldığından, davacının tutuklandığı 01/02/2018 tarihine davacının kesinleşen 11 ay 7 gün mahkumiyet süresi eklenerek 08/01/2019 tarihi ile tahliye edildiği 14/01/2019 tarihleri arasında 7 gün fazladan tutuklu kaldığı tespit edilmiş, davacı adına fazladan tutuklu kaldığı bu 7 gün için 2019 yılında geçerli günlük net asgari ücret üzerinden hesaplanan maddi tazminat miktarının kabulüne karar verilmiştir.

Manevi tazminat talebi yönünden yapılan değerlendirmede ise; davacının üzerine atılı suçun niteliği, davacının yaşı, toplumsal konumu, fazladan tutuklulukta kalmasının davacı üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler, sosyal ve ekonomik durumu, gözaltında ve tutuklulukta kaldığı süre, çektiği acı, üzüntü nazara alındığında talep ettiği manevi tazminat talebinin kısmen kabülü ile 1000 TL manevi tazminatın tutuklama tarihi olan 01/02/2018 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte hazineden alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmiş...

1-Davacının talep etmiş olduğu MADDİ TAZMİNAT talebinin kısmen kabulü ile 471,31 TL, maddi tazminatın tutuklama tarihi olan 01/02/2018 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte hazineden alınarak davacıya verilmesine,

2-Davacının talep etmiş olduğu MANEVİ TAZMİNAT talebinin kısmen kabulü ile 1.000 TL, maddi [manevi] tazminatın tutuklama tarihi olan 01/02/2018 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte hazineden alınarak davacıya verilmesine... [karar verildi.]"

7. 26/5/2022 tarihinde Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi kararda usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmaması nedeniyle istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 6/6/2022 tarihinde öğrendikten sonra 6/7/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, tutuklulukta geçirdiği sürelerin mahkûmiyet süresinden fazla olduğu iddiasıyla açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarının yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık), yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği görüşünü bildirmiştir.

Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiş olan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bireylerin keyfî olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarını önlemeye yönelik güvenceler içeren temel bir hak niteliğindedir (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62). Kişilerin keyfî olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 347).

14. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ifade edildikten sonra bu hakka yönelik sınırlama nedenleri ikinci ve üçüncü fıkralarda tahdidî olarak sayılmıştır. Anılan maddenin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarında ise hürriyeti kısıtlanan kişilere tanınan güvencelere yer verilmiştir. Maddenin son (dokuzuncu) fıkrasında ise ilk sekiz fıkrada yer alan esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zararların -tazminat hukukunun genel prensiplerine göre- devlet tarafından ödeneceği belirtilmiştir (A.A. [GK], B. No: 2017/34502, 21/10/2021, § 51).

15. Başvurucunun şikâyetinin ele alınabilmesi için başvurucunun tutulmasının niteliğinin tespiti önem arz etmektedir. Başvurucunun 30/1/2018 günü gözaltına alınması ile başlayan tutulması 14/1/2019 tarihinde tahliye edilmesi ile son bulmuştur. Başvurucu, tahliye edildikten sonra 12/3/2021 tarihinde verilen mahkûmiyet hükmüne göre 11 ay 7 gün hapis cezasıyla cezalandırılmıştır (bkz. §§ 2-4). Mahkûmiyet hükmünden sonra tutmanın bulunmadığı somut olayda başvurucunun 30/1/2018-14/1/2019 tarihleri arasındaki tutulmasının suç isnadına bağlı tutma olduğu anlaşılmaktadır.

16. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

17. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bir ceza soruşturması kapsamında tutuklanan yani suç isnadına bağlı tutulan kişiler yönünden yargılamanın makul sürede bitirilmesini ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarını güvence altına almıştır.

18. Tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun, genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir sanığın tutuklu olarak bulundurulduğu sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tutukluluğun devamı ancak masumiyet karinesine rağmen Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkından daha ağır basan gerçek bir kamu yararının mevcut olması durumunda haklı bulunabilir (Murat Narman [2. B.], B. No:

2012/1137, 2/7/2013, § 61).

19. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirme sonrası başvurucunun suç isnadına bağlı tutulmasının mahkûmiyet hükmünde bahsi geçen 11 ay 7 günlük hapis cezasından yedi gün fazla olduğu kanaatine varılarak yapılan hesaplama sonrası 471,31 TL maddi ve 1.000 TL manevi tazminata hükmedilmiştir (bkz. § 6). Başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulma süresinin mahkûmiyet süresinden fazla olduğu Ağır Ceza Mahkemesi tarafından da tespit edilerek tazminata hükmedildiği somut olayda suç isnadına bağlı tutulan başvurucunun makul süre içinde yargılanma ve serbest bırakılmayı isteme hakkını düzenleyen Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği anlaşılmıştır.

20. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi uyarınca suç soruşturması veya kovuşturması sırasında mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan kişiler maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini talep edebilir. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E. [2. B.], B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

21. Yargı mercilerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan, önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

22. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren yargı merciinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

23. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun fazla tutulmasına ilişkin olarak 1.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Bu miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -yedinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL maddi, 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Yapılan değerlendirme ve ulaşılan sonuç dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının

ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

27. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -yedinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yozgat 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2021/172, K.2022/51) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKMEN ALİOĞLU

B. No: 2022/80608 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/80608

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKMEN ALİOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/80608)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Gökmen ALİOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, adli para cezasının toplama kararına dâhil edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kocaeli 1. İnfaz Hâkimliği 15/6/2022 tarihinde başvurucu hakkında Kocaeli 6. Ağır Ceza Mahkemesince 1/3/2012 tarihinde verilen 4 yıl 2 ay hapis cezasının, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesince 16/2/2011 tarihinde verilen 4 yıl 2 ay hapis cezasının, Kocaeli 4. Asliye Ceza Mahkemesince 21/11/2012 tarihinde verilen 2 yıl 6 ay hapis cezasının, Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesince 10/8/2011 tarihinde verilen 4 yıl 2 ay hapis cezasının, Kocaeli 5. Asliye Ceza Mahkemesince 28/2/2017 tarihinde verilen 3 yıl 4 ay hapis cezasının, Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesince 25/4/2013 tarihinde verilen 4 yıl 2 ay hapis cezasının, Kocaeli 3. Ağır Ceza Mahkemesince 18/12/2018 tarihinde verilen 4 yıl 2 ay hapis cezasının, Kocaeli 4. Asliye Ceza Mahkemesince 21/11/2012 tarihinde verilen 2.000 TL adli para cezasından çevrili 100 gün hapis cezasının 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 99. ve 101. maddeleri uyarınca 25 yıl 20 ay 100 gün hapis cezası olarak toplanmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, adli para cezasının toplama kararına dâhil edilmesi nedeniyle 100 gün açık ceza infaz kurumuna geç ayrılacağını ve 100 gün denetimli serbestlikten geç

yararlanacağını belirterek toplama kararına itiraz etmiştir.

4. Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesi 6/7/2022 tarihinde toplama kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

5. Bu karar 19/7/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 16/8/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Toplanan bu hapis cezalarına ilişkin 27/6/2022 tarihli müddetnamede koşullu salıverilme tarihi 23/3/2031 olarak belirlenmiştir. Müddetnamede, başvurucunun 2.000 TL adli para cezasından çevrili 100 gün hapis cezasının toplamaya dâhil edildiği belirtilmiştir.

7. Daha sonraki süreçte Kandıra 1. Asliye Ceza Mahkemesince verilen 1 yıl hapis cezasına ilişkin 14/4/2023 tarihli müddetnamede ikinci kez tekerrüre esas alınan ilam bulunduğundan başvurucunun koşullu salıverilmeden yararlanamayacağı belirtilmiş, hak ederek tahliye tarihi 12/4/2024 olarak belirlenmiştir.

8. Başvurucu, uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan 17/6/2020 tarihinden itibaren tutuklu yargılandığı davada 13 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. 8/6/2021 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. 29/3/2023 tarihinde Yargıtay bu kararı onamıştır.

9. Bu mahkûmiyete ilişkin düzenlenen 22/5/2023 tarihli müddetnamede ikinci kez tekerrüre esas alınan ilam bulunduğundan başvurucunun koşullu salıverilmeden yararlanamayacağı belirtilmiş, bu cezanın infazına 12/4/2024 tarihinde başlanacağı, hak ederek tahliye tarihinin 23/12/2037 olduğu belirtilmiştir.

10. Kandıra 1. Asliye Ceza Mahkemesince 4/11/2021 tarihinde verilen 5 ay hapis cezası da yukarıda belirtilen toplama kararına dâhil edilmiştir (25 yıl 25 ay 100 gün olarak toplanmıştır.). Bu toplanan cezalara ilişkin düzenlenen 13/8/2023 tarihli son müddetnamede bu cezanın infazının 23/12/2037 tarihinde başlayacağı, koşullu salıverilme tarihinin 12/3/2046 olduğu belirtilmiştir.

11. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; hakkında verilen adli para cezasının içtimaya dâhil edilmesi nedeniyle açık ceza infaz kurumuna 100 gün geç ayrılacağını, adli para cezalarının ödenmese bile açık ceza infaz kurumunda infaz edildiğini, denetimli serbestlik tedbirinden 100 gün geç yararlanacağını belirterek eşitlik ve suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfî bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların da maddenin amacına uygun olması gerekir (Abdullah Ünal [2. B.], B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38). Bir kimsenin mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için her şeyden önce hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbiri bir mahkeme tarafından verilmelidir. Nitekim Anayasa

Mahkemesi bir askere üstü tarafından verilen oda hapsi cezasının yetkili bir mahkeme tarafından verilmediğini belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir (Hasan Baki Gülcan [2. B.], B. No: 2013/760, 12/3/2015, §§ 36-50). İkinci olarak, yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Ceza veya güvenlik tedbiri içermeyen bir karara dayanılarak bir kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılması mümkün değildir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını aşmaması gerekir (Ercan Bucak (2) [1. B.], B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 40). Hapis cezasının hatalı bir şekilde hesaplanması dolayısıyla kişinin fazla hapis yatması, kişinin hukuk sisteminin öngördüğünden daha uzun bir süre hapsedilmesi Anayasa'nın 19. maddesinin ihlaline sebebiyet verecektir.

15. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi bir mahkûmun af yasasından ya da erkenden şartlı tahliye veya kesin tahliye durumlarından yararlanması gibi hususları güvence altına almamaktadır. Ancak mahkemelerin bu tür bir imkândan faydalanmak için kanunda belirtilen koşulları yerine getiren herkese, herhangi bir takdir yetkileri bulunmadan bu tedbiri uygulamakla yükümlü olmaları hâlinde durum farklıdır (İsrafil Hurman [1. B.], B. No: 2014/1782, 9/6/2016, § 33).

16. Somut olayda başvurucu temel olarak adli para cezasından çevrili hapis cezasının toplama kararına dâhil edilmesinden şikâyetçidir. 5275 sayılı Kanun'un "birden fazla hükümdeki cezaların toplanması" başlıklı 99. maddesine göre bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabilmesi yönünden infaz hâkimliğinden bir toplama kararı istenir. Adli para cezasından çevrilen ve ceza infaz kurumunda infaz edilme aşamasına gelen hapis cezaları da toplama kararına dâhil edilir. Bu hükümden adli para cezasından çevrilen hapis cezasının toplama kararına dâhil edilebilmesi için ceza infaz kurumunda infaz edilme aşamasına gelmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Adli para cezasından çevrili hapis cezalarının infazında öncelikle kamuya yararlı bir işte çalıştırılma tedbirinin uygulanması gerektiğinden ve adli para cezalarının infazında 5275 sayılı Kanun'un 16. madde hükümleri saklı kalmak üzere koşullu salıverilme hükümleri uygulanmadığından, mezkûr Kanun'un 106. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince adli para cezasından çevrilen hapis cezasının öncelikle kamuya yararlı bir işte çalıştırılma şeklinde, bu mümkün olmadığı takdirde açık ceza infaz kurumunda infaz edilmesi gerekmektedir.

17. Başvurucunun infaza konu içtimalı cezaları içinde 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde düzenlenen uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü bulunması nedeniyle 2/9/2012 tarihli ve 28399 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkrasının (a) bendi hükmü birlikte değerlendirildiğinde, kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılma için koşullu salıverilme tarihine beş yıldan az sürenin kalması gerekmektedir. Bu süre belirlenirken hükümlünün içtimaya dâhil adli para cezasından çevrili hapis cezasının infazının 5275 sayılı Kanun'un 106. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca doğrudan açık ceza infaz kurumunda infazı gerektiğinden, kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılma ile ilgili olarak yapılan hesaplama ve değerlendirmede, adli para cezasından çevrili hapis cezasının dikkate alınmaması ve doğrudan verilen hapis cezalarının süresi dikkate alınmak suretiyle hesaplama yapılması gerektiği söylenebilir. Ancak içtimalı cezaya adli para cezasından çevrili hapis cezası dâhil edilmese bile söz konusu cezaya ilişkin müddetname nazara

alındığında her hâlükârda koşullu salıverilme tarihine beş yıldan az süre kalmayacağı için başvurucunun bu cezasından dolayı açık ceza infaz kurumuna ayrılabilmesi ve dolayısıyla denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilmesi bu aşamada zaten mümkün değildir.

18. Öte yandan başvurucunun bu içtimalı cezasından önce 1 yıl hapis cezasının ve 13 yıl 9 ay hapis cezasının infaz edileceği görülmektedir. Sonuç olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve dolayısıyla denetimli serbestlik tedbirinden faydalanma ihtimalinin gündeme bile gelmediği bu aşamada başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik güncel bir müdahalenin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ OSMAN BULUT

B. No: 2022/84248 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/84248

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ OSMAN BULUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/84248)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : Ali Osman BULUT

Vekili : Av. Mehmet ERDEM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen otuz gün içinde tutukluluk incelemesinin yapılmadığı gerekçesiyle açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/8/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Davası Süreci

5. Başvurucu kasten adam öldürme isnadı ile 6/10/2020 tarihinde tutuklanmıştır.

6. Nizip Ağır Ceza Mahkemesince 22/4/2021 tarihli duruşmada 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 108. maddesi uyarınca başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına itiraz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir. Söz konusu duruşmada başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi'ndeki (SEGBİS) sorun nedeniyle hazır edilemediği, başvurucu müdafi tarafından duruşmaya katılamayacağına ilişkin mazeret dilekçesi verildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu karara karşı itiraz kanun yolu tüketilmemiştir.

7. Nizip Ağır Ceza Mahkemesi 24/5/2021 tarihinde başvurucu ve müdafinin hazır bulunduğu duruşmada başvurucunun mahkumiyetine ve itiraz yolu açık olmak üzere hükümle birlikte tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. UYAP üzerinden yapılan incelemeye göre tutukluluğun hükümle birlikte devamına ilişkin karara karşı itiraz kanun yolu tüketilmemiştir.

8. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 23/12/2021 ve 12/4/2022 tarihlerinde verilen dilekçeler ile istinaf talebinden vazgeçildiğini ifade ederek istinaf talebini itiraz kanun yolu açık olmak üzere 12/5/2022 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet 2/6/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Tazminat Davası Süreci

10. Başvurucu 24/5/2021 tarihinde yapılan tutukluluğun değerlendirilmesine ilişkin duruşmanın 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesinde öngörülen otuz günlük süreyi aşar şekilde gerçekleştirildiğini iddia ederek uğradığını iddia ettiği manevi zararlar için 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddeleri uyarınca tazminat davası açmıştır.

11. Gaziantep 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 9/11/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Bu açıklamalar ışığında her ne kadar davacı vekili tarafından müvekkili davacının tutukluluk halinin 30 gün süre içinde değerlendirilmediği, 5271 sayılı yasanın 108. maddesine göre şüpheli veya sanığın en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğinin değerlendirilmesi gerektiğini, süresi içinde tutukluluk hali değerlendirilmeyen müvekkilinin manevi olarak zarar gördüğünü, müvekkilinin manevi zararının 5.000 TL (beş bin) tazminini talep etmiş ise de; davacının tutukluluk incelemesinin 3 gün gibi makul sayılabilecek bir süre geçtikten sonra yapıldığı, ayrıca hükmün henüz kesinleşmediği, istinaf incelemesinin devam ettiği, kararda hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle tutuklulukta veya gözaltında geçirmiş olduğu sürelerin 5237 sayılı yasanın 63. maddesi gereğince hükmolunan hapis cezasından mahsubuna karar verildiğinin görüldüğü, davacı hakkında verilen hüküm kesinleşse bile tutuklulukta geçirdiği sürenin mahsup edileceğinden davacının devlet aleyhine tazminat davası açmakta hukuki yararı bulunmadığı anlaşılmakla davanın reddine karar verilmiştir.

HÜKÜM : Yukarıda açıklanan gerekçelere dayanarak;

1-Her ne kadar davacı vekili tarafından müvekkili davacının tutukluluk halinin 30 gün süre içinde değerlendirilmediği, 5271 sayılı yasanın 108. maddesine göre şüpheli veya sanığın en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğinin değerlendirilmesi gerektiğini, süresi içinde tutukluluk hali değerlendirilmeyen müvekkilinin manevi olarak zarar gördüğünü, müvekkilinin manevi zararı 5.000 TL (beş bin) manevi zararın tazminini talep etmiş ise de; davacının yargılandığı Nizip Ağır Ceza Mahkemesinin yazı cevabından davacı hakkındaki hükmün henüz kesinleşmediğinin, davacının hükümle birlikte tutukluluk haline karar verildiğinin, kararda hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle tutuklulukta veya gözaltında geçirmiş olduğu sürelerin 5237 sayılı yasanın 63. maddesi gereğince hükmolunan hapis cezasından mahsubuna karar verildiğinin görüldüğü, böylece davacı hakkında verilen hüküm kesinleşse bile tutuklulukta geçirdiği sürenin mahsup edileceğinden davacının devlet aleyhine tazminat davası açmakta hukuki yararı bulunmadığı anlaşılmakla davanın REDDİNE [karar verildi]..."

12. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 24/6/2022 tarihinde usul ve yasaya aykırılık barındırmayan karara yönelik istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

13. Başvurucu, nihai hükmü 23/8/2022 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

14. 5271 sayılı Kanun'un "Tutukluluğun incelenmesi" başlıklı 108. maddesi şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.

(2) Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir."

15. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna

çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,

g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

k) Yakalama, adli kontrol veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

l) Konutunu terk etmemek veya uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek şeklindeki adli kontrol yükümlülükleri uygulandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

2. Yargı Kararları

16. Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 15/1/2024 tarihli ve E.2021/7160, K.2024/142 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...b. İlk derece mahkemesi gerekçesinde de tespit edildiği üzere, 30.09.2016 tarihinde yapılan tutukluluk incelemesinden sonraki tutukluluk incelemesinin otuz günlük süre geçtikten sonra 31.10.2016 günü yapıldığı anlaşılmıştır. İlk derece Mahkemesince ''takip eden günlerin resmi tatil olduğu ve CMK 105. maddesi uyarınca tutukluluk incelemesinin üç gün içinde sonuçlandırılmış olduğu'' gerekçesinin hukuki dayanaktan yoksun olduğu, resmi tatillerde tutukluluk incelemesi yapılamayacağına dair kanuni bir düzenleme olmadığı gibi, CMK'nın 105 inci maddesinde düzenlenen üç günlük karar süresinin tutuklama kararının geri alınması ve salıverme istemlerine ilişkin olduğu, tutukluluğun incelenmesi durumuyla ilgili olmadığı anlaşıldığından, yetersiz gerekçe ile davanın reddedilmesi hukuka aykırı bulunmuştur..."

17. Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 26/5/2025 tarihli ve E.2024/3006, K.2025/4817 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... davacının 30.09.2016 tarihinde yapılan tutukluluk incelemesinden sonraki yeni tutukluluk incelemesinin 30 günlük süre geçtikten sonra 31.10.2016 tarihinde yapıldığı ve yine yargılandığı 2017/67 esas sayılı dava dosyasıyla birleştirilen 2017/223 esas sayılı dava dosyasında 18.08.2017 tarihinde birleştirme kararı ile birlikte tutukluluğunun devamına karar verildiği, tutukluluğun devamına yönelik itirazın 13.09.2017 tarihinde reddine karar

verilerek tutukluluk halinin devam ettiği, bundan sonraki tutukluluk halinin ise 30 günlük süre geçtikten sonra 2017/67 esas sayılı dava dosyasında 24.10.2017 tarihinde yapılan 3. celsede değerlendirildiği anlaşılmakla; süresinden sonra yapılan bu tutukluluk incelemeleri sebebiyle kanunda öngörülen yasal şartların oluştuğu belirlenerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

...

2- Davacı vekilinin temyiz isteminin incelenmesine gelince;

Bozma ilamına uyularak yapılan yargılama sürecindeki işlemlerin usûl ve kanuna uygun olarak yapıldığı, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların toplanan tüm delillerle birlikte gerekçeli kararda gösterilip tartışıldığı, tazminat şartlarının oluştuğunun saptandığı, vicdanî kanının dosya içindeki belge ve bilgilerle uyumlu olarak kesin verilere dayandırıldığı, tazminat miktarının doğru biçimde belirlendiği anlaşılmakla, davacı vekili tarafından öne sürülen temyiz sebepleri ve CMK'nın 289/1. maddesi ile sınırlı olarak yapılan temyiz incelemesi sonucunda hukuka aykırılık görülmediğinden CMK'nın 302/1. maddesi gereği, Tebliğname'ye uygun olarak, oy birliğiyle TEMYİZ İSTEMİNİN ESASTAN REDDİ İLE HÜKMÜN ONANMASINA[karar verildi]..."

18. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesi'nin 14/5/2025 tarihli ve E.2024/4659, K.2025/2290 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Kanun koyucu 5271 Sayılı Yasa 108. maddesinde tutukluluk incelemesinin süresi ile inceleme isteyebilecek kişileri ve tutukluluk inceleme şeklini düzenlemiş olup CMK 108. Madde,

"... (1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü madde hükümleri göz önünde bulundurularak, şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle karar verilir.[19]

(2) Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir...." şeklinde düzenlenmiş olup,

İzmir ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı arasındaki yetki uyuşmazlığının çözümü sonrasında davacının tutukluluk incelemesinin 30 günden sonra 12.03.2020 tarihinde yapılması ve hakkındaki yargılamanın derdest olması nedeniyle maddi zararının bulunduğu veya bulunmadığı yönünde tespit yapılmadığından maddi tazminat talebinin reddine, CMK 141/1-d maddesinde düzenlendiği üzere kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayanlar fıkrası gereğince manevi tazminat talebinin kısmen kabulü ile nesnel bir ölçüt olmamakla birlikte, hükmedilecek manevi tazminatın davacının sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılı suçun niteliği, gözaltı-tutuklulukta geçirdiği süre ve benzeri hususlar gözönüne alınarak hak ve nesafet ilkelerine uygun makul bir miktar olarak 10.000 TL manevi tazminatın davalı Hazineden tahsili ile davacıya verilmesine, haksız fiilin meydana geldiği tarih olan 23.02.2020

tarihinden itibaren kabulüne karar verilen manevi tazminata yasal faiz işletilmesine, davanın tümden reddine karar verilmemesi nedeniyle davalı Hazine vekiline vekalet ücreti hükmedilmesine yer olmadığına ve yapılan yargılama giderlerinin Hazine üzerinde bırakılmasına kesin olarak karar verilmiştir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. ..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) süregelen içtihatlarına göre Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilmesi için ya cezai anlamda bir suçlamanın ya da medeni hak ve yükümlülüklerin esasıyla ilgili bir uyuşmazlığın olması gerekmektedir (pek çok karar arasından bkz. Boulois/Lüksemburg [BD], B. No: 37575/04, 3/4/2012, §§ 85, 86).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca re'sen tutukluluk değerlendirmesinin geç yapılması nedeniyle açtığı tazminat davasının reddedilmesinden yakınmış; bu sebeple kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

23. Bakanlık görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" başlıklı 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

25. Başvurunun bu kısmının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden ilk sekiz fıkrada yer alan güvenceleri tamamlayan ve onlara riayet edilmemesi sonucunda ilgililere tazminat ödenmesini zorunlu kılan bir işleve sahiptir. Dolayısıyla mahkûmiyete bağlı tutuklamalar yönünden de tazminat hakkının bulunduğu açıktır. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasındaki tazminat hakkının uygulanabilmesi için kişinin anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulduğunun yargı mercilerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir. Kişinin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu yargı mercileri tarafından tespit edilmişse Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E. [2. B.], B. No: 2018/696, 9/5/2019, §§ 46, 47).

27. Bu kapsamda öncelikli tespiti gereken husus başvurucunun tazminat davasının dayanağı olan müdahalenin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı nitelik taşıyıp taşımadığına ilişkindir.

28. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesine göre yapılan değerlendirmelerin re'sen yapıldığını ve bu değerlendirmelerin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası ile hürriyeti kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine itiraz edebilme hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiş; bu kapsamdaki şikâyetler hakkında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararları vermiştir (Firas Aslan ve Hebat Aslan [1. B.], B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 32; Faik Özgür Erol ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/6160, 2/12/2015, § 24; Ali Kavlak [1. B.], B. No: 2016/8018, 10/12/2019, § 120).

29. Sonuç olarak 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca re'sen yapılan tutukluluk değerlendirmelerinin -bu kararlara başvurucu tarafından itiraz edilmediği hususu da gözetilerek- kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir. Bu kararların incelenememesi ve bunlara ilişkin ihlal tespiti yapılamaması nedeniyle başvurucunun şikâyeti yönünden Anayasa'nın 19. maddesi dokuzuncu fıkrası kapsamında bir tazminat hakkının varlığından da söz edilememektedir.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca re'sen tutukluluk değerlendirmesinin geç yapılması gerekçesiyle açtığı tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle ayrıca gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

32. Bakanlık görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

34. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" başlıklı 141. maddesi şöyledir:

"Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."

35. Somut olayda başvurucunun açtığı tazminat davasının hukuka aykırı şekilde reddedilmesine ilişkin şikâyetinin gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Eldeki başvuruda öncelikle başvurucu tarafından ileri sürülen manevi tazminat talebinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki medeni hak ve yükümlülükler kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

37. Sözleşme'nin 6. maddesine dair AİHM'in benimsediği dinamik yorum anlayışı medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili soyut bir tanımlama yapmaktan kaçınmasına neden olmaktadır. Medeni hak ve yükümlülük kavramı, ilke olarak özel hukuk davalarını Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması altına almaktadır. Fakat AİHM, geliştirdiği içtihatla, özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar yanında kamu hukuku özellikleri ağır basan devlet ile birey arasındaki uyuşmazlıkları da medeni hak ve yükümlülük kavramına dâhil etmekte ve bu uyuşmazlıkların 6. maddenin kapsamına girdiğini ortaya koymaktadır (İsmail Taşpınar [1. B.], B. No: 2013/3912, 6/2/2014, § 23).

38. Bireysel başvuru konusu edilen olayda başvurucu 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesinde öngörülen süre aşılarak yapılan değerlendirme nedeniyle uğradığı zararlara ilişkin manevi tazminat talebinin reddedilmesinden şikâyetçidir.

39. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre suç soruşturması veya kovuşturması sırasında Kanun'un (1) numaralı fıkrasında belirtilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebilecekleri ifade edilmiştir (bkz. § 15).

40. Konuya ilişkin Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi kararları gözönüne alındığında başvurucunun şikâyetinin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir (bkz. §§ 16-18).

41. Bu doğrultuda mevzuat ve yargı kararları birlikte gözetildiğinde somut olayda başvurucu tarafından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca iletilen manevi tazminat talebinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki medeni hak ve yükümlülükler kapsamında olduğu değerlendirilmiştir.

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

43. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

44. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır" denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

45. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

46. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz (Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

47. Ancak yargı merciinin aynı maddi veya hukuki olguyla ilgili olarak başka bir yargı merciinin vardığından farklı bir sonuca ulaşması hâlinde bunun dayanaklarını gerekçeli kararında göstermesi beklenir. Anayasa'da güvenceye bağlanan tüm temel hak ve özgürlüklerin yorumunda gözetilmesi gereken temel bir ilke olarak düzenlenen hukuk devleti ilkesi, yargı organlarının aynı maddi veya hukuki olgularla ilgili olarak çelişkili kararlar vermekten mümkün olduğunca kaçınmasını gerekli kılar. Aynı maddi veya hukuki vakıalarla ilgili olarak farklı kararlar verilmesi hukuk devleti ilkesini zedeleyebileceği gibi kişilerin hukuka olan inancını da zayıflatabilir. Bu nedenle bir maddi veya hukuki vakıa ile ilgili olarak başka bir yargı mercii tarafından bir kimse lehine karar verildiği, ancak diğer bir yargı merciinin aynı olgu hakkında farklı bir sonuca ulaştığı durumlarda bunun gerekçesinin belirtilmesi gerekir. Yargı merciinin bu gibi durumlarda gerekçe gösterme yükümlülüğü, kişilerin hukuka olan güvenlerinin sarsılmaması için hayati öneme sahiptir (Mehmet Okyar [2. B.], B. No: 2017/38342, 13/2/2020, § 29).

48. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi gerek soruşturma, gerek kovuşturma evrelerinde tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunun, merciince belirli aralıklarla mutlaka incelenmesini zorunlu kılmakta ve böylece tutuklama gibi kişi özgürlüğünü geçici olarak yok eden bir tedbirin gereksiz olarak uzamasını önlemek amacını gütmektedir. Başvurucu da kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında kalmayan söz konusu güvenceden yararlandırılmaması nedeniyle uğradığını iddia ettiği manevi zararın tazmini için 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat davası açmıştır (bkz. § 10).

50. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi kapsamındaki müdahale nedeniyle manevi olarak uğradığı zarara ilişkin tazminat isteminde bulunmasında söz konusu sürelerin mahsup edilebileceği şeklindeki gerekçesi ile hukuki yarar bulunmadığını ifade ederek tazminat istemini reddetmiştir (bkz. § 11). Bununla birlikte Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen kararda, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi hükmünün yanı sıra yukarıda örnekleri verilen yargı kararlarında (bkz. §§ 16-18) yapılan değerlendirmeler ile varılan sonuçlardan ayrılmayı haklı kılan ilgili ve yeterli bir gerekçenin bulunmadığı anlaşılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

52. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) ve Ahmet Kartalkuş ([2. B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024, §§ 25-42) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle; aile ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin temellendirilmemiş iddiasının Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

53. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate

veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

56. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Gaziantep 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2021/352, K.2021/644) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL UĞUR DÜNDAR

B. No: 2022/104370 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/104370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL UĞUR DÜNDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/104370)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : İsmail Uğur DÜNDAR

Vekili : Av. Fahri EMEKSİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir televizyon programında sarf edilen sözler sebebiyle açılan manevi tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, uzun seneler gazetecilik faaliyetleri yapmakta olup başvuruya konu olayların geçtiği tarihte de Sözcü gazetesinde köşe yazıları yayımlamaktadır. Davalı F.U.da gazeteci olup başvuruya konu olayların geçtiği tarihlerde bir televizyon programında yorumculuk yapmaktadır.

A. Arka Plan Bilgisi

3. Başvurucu Sözcü gazetesinin 3/1/2019 tarihli nüshasında "Taksim Meydanı'nda ÖSO bayrağı!.." başlıklı bir köşe yazısı yayımlamıştır. Yazının ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Geçmiş yıllarda yılbaşı eğlencesi denilince akla hemen Taksim Meydanı gelirdi.

Bu yıl da toplanıp eğlenenler oldu.

Ama bir farkla… Gelenlerin çoğunluğunu İstanbul'da yaşayan Suriyeli gençler

oluşturuyordu.

Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) bayrakları açıp, Beşar Esad aleyhine sloganlar attılar, coştular, marşlar ve şarkılar söylediler…

Hızlarını alamayıp halay bile çektiler.

Aynı saatlerde Mehmetçiğimiz onların güvenliği ve özgürlüğü için dondurucu soğukta Menbiç'te devriye gezip, çeşitli noktalarda nöbet tutarken, herbiri sırım gibi olan bu gençler, Taksim'de doyasıya eğlendiler!..."

B. Somut Olay Bilgisi

4. Gazeteci C.K. ve davalı F.U. 3/1/2019 tarihinde TGRT Haber TV'de "Medya Kritik" isimli programda başvurucunun yayımlamış olduğu köşe yazısına yönelik bazı açıklamalarda bulunmuştur. Davalı F.U.nun başvurucuya yönelik yapmış olduğu açıklamalar şu şekildedir:

"Evet şimdi bu Taksim Meydanı'ndaki Suriyeli gençlerin Özgür Suriye Ordusu bayrağını açmaları Özgür Suriye Ordusu bayrağı değil artık o Suriye bayrağı Çünkü Suriye bayrağını o bayrak olarak tanımlıyorlar muhalifler biliyorsun yani Esad'ın bayrağını Suriye bayrağı olarak tanımlıyorlar bunu Türkiye'deki birtakım Esad yanlısı muhalif kesimin kafalarının sokması gerekiyor şimdi Uğur Dündar'ın da kafasını sokması gerekiyor bunun"

"Öylesine bir linç kampanyası ve Suriyeliler ülkeden defolsun ülkemde Suriyeli istemiyorum kampanyası var ki insan şaşırmadan edemiyor. Hakikaten ne yapmak istiyorlar diye bakıyorum. Sonuçta ben bugünkü yazımda da belirttiğim gibi CHP ve İYİ Parti Türk Silahlı kuvvetlerine karşı bir psikolojik harp yürütüyorlar yani Türk Silahlı Kuvvetleri'nin askerlerin moral gücünü düşürmek çökertmek için bu kampanyaları trolleri ve FETÖ katalizörlüğünde bu kampanyaları yürütüyorlar. Niye bugün Uğur Dündar zaten yazmış aynı yani bunu bütün İYİ Partililer söylüyor CHP'liler söylüyor ve Twitter'daki FETÖ'cü kimlikli daha doğrusu Atatürkçü kimlikli FETÖ'cü troller de aynı şeyi söylüyor. Şimdi diyor İstanbul'da gelenlerin diyor şimdi geçmiş yıllarda yılbaşı eğlencesi denilince akla hemen Taksim Meydanı gelirdi bu yılda toplanıp eğlenenler oldu. Geçmiş yıllarda Taksim Meydanı'nda eğlenenleri biz hatırlıyoruz Suriyeli gençler yoktu turistlere tecavüz eden Türk gençler vardı."

"Taciz de taciz eden Türk gençler vardı. Onlar Türk'tü Suriyeli değildi. Onlara siz faşist olduğunuz için yani bir sürü Uğur Dündar'a söylemiyorum genel anlamda söylüyorum faşist oldukları için genellikle bu Twitter'da nemalan nemalananlar onları da Kürt derler bilmem ne derler Roman derler oradan da işin içinden çıkarlar. Yani bir insan malzemesi dediğimiz zaman bunun ırkı mırkı filan yoktur. Suriyeli gençler orada kendi bayraklarını çıkarmışlar. Bence iyi de etmişler vatanlarına bağlılıklarını göstermişler. Bu bir ama Uğur Dündar ne diyor biliyor musun? Özgür Suriye Ordusu bayraklarını açtılar bu gençler Beşar Esad aleyhine sloganlar attılar, coştular, marşlar ve şarkılar söylediler, hızlarını alamayıp halay bile çektiler. Aynı saatlerde bak şimdi nasıl gıdıklayıcı tahriği bol böyle insanlar da ırkçı duyguları hızlandırıcı laflar. Bunlar bak aynı saatlerde Mehmetçiğimiz onların güvenliği ve özgürlüğü için dondurucu soğukta altını çiz Menbiç'te devreye gezip çeşitli noktalarda nöbet tutarken her biri Sırım gibi olan bu gençler Taksim'de doyasıya eğlendiler bak bu ne biliyor musun ırkçılığın dibini bulmak demektir bu."

"Ne yapıyor orada sosyal medyada yakından takip eden sınırdaki Mehmetçiğimiz Menbiç sınırındaki Mehmetçiğimiz bunu görecek okuyacak ben Twitter'da bu kampanya açanların amacında o okuyacak ulan ben burada Suriyelileri kurtarmak istiyorum orada Suriyeli

gençler eğlenip göbek atıyor. Suriye Özgür Suriye Ordusu bayrağı açıyor amaçları o, o Mehmetçiğimizin moralini çökertmek için böyle bir kampanya yürütüyorlar bunun adı psikolojik arttır diğer adıyla alçaklıktır. Yani bunu CHP ve İYİ Parti yapıyor şimdi dün konuştuk uzun uzadıya neden bu Suriyeli gençlerin askerde olmadığını Özgür Suriye Ordusu saflarında olmadığını anlattık yani ne yazık ki kendilerini muhafazakâr diye tanımlayan bazı ahmaklar da bunları kampanyalarına kanıyorlar. Böyle abuk subuk laflar ediyorlar tekrar edelim Özgür Suriye Ordusu'nun limiti belli daha fazla asker alamıyor. Bu bir Türk Silahlı Kuvvetleri ikincisi eğer bunları askere alıyorum çağırıyorum derse alınan birkaç tane hırç çıkar belki senin de dün dediğin gibi ama hepsi koşa koşa giderler ama oradaki her bir askerin maliyeti vardır, eğitim maliyeti vardır, donanım maliyeti vardır, iaşe maliyeti vardır. Şimdi askerlikte de harp sanız diye bir şey vardı askerlik de de harp edecek olan askerin sayısının optimal bir sayıda olması gerekiyor ne az ne fazla sayıda olması gerekiyor."

5. Başvurucu, programda kişilik haklarını zedeleyecek ithamlarda bulunulduğunu ve hakaret niteliğinde açıklamalar yapıldığını iddia ederek davalı aleyhine manevi tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde davalı tarafından kişilik haklarına yönelik saldırı içeren sözleri şu şekilde belirtmiştir:

"Esat yanlısı muhalif kesimin, Uğur Dündar'ın bunu kafasına sokması gerekiyor. Bugün Uğur Dündar zaten yazmış, bunu Twitterdaki Atatürkçü kimlikli FETÖ trolleri de söylüyor. (Uğur Dündar'ın köşe yazısından bahisle) Nasıl gıdıklayıcı, tahriki bol, insanlarda ırkçı duyguları şahlandırıcı laflar bunlar. Bu ırkçılığın dibini bulmak demektir. Amaç…Mehmetçiğimizin moralini çökertmek için böyle bir kampanya. Bunun adı psikolojik harptir, diğer adı alçaklıktır. …ırkçılık yapanlar şunu hedefliyor: Türkiye'de kaos fitilini ateşlemek."

6. Davalının 22/4/2019 tarihli ilk derece mahkemesine sunmuş olduğu cevap dilekçesinde, sarf edilen sözlerin eleştiri sınırları içerisinde kaldığını, başvurucunun gazeteci olması nedeniyle sert eleştirilere katlanması gerektiğini, bu nedenle başvuruya konu açıklamaların ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

7. İstanbul 27. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) tarafından yapılan yargılama sonucunda davanın reddine karar verilmiştir. Mahkeme kararında ifade ve basın özgürlüğüne yönelik genel açıklamalar ile birlikte bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bazı içtihatlarına yer vermiştir. Akabinde somut olaya yönelik şu şekilde değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Tüm bu ilkeler ışığında davalı tarafından yapılan yayın ve ifadeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, davacı ve davalının gazeteci ve toplumca tanınan kişilerden oldukları, davacı tarafından, program esnasında, davalıya ait sözlerin kısım kısım kesilerek iş bu davaya konu edildiği, davaya konu edilen ve hakaret ve iftira teşkil ettiği bildirilen sözlerin bir kısmının program esnasında doğrudan dava[c]lıya yöneltilmeyip genele yönelik olarak yorum yolu ile düşünce açıklaması niteliğinde olduğu, davalının gazeteci kimliği ile davacıyı kişisel değer yargısını da katarak eleştirdiği ve düşüncelerini açıkladığı, davacının toplumca tanınıp bilinen bir kişi olarak kendisine yönelik sert ve ağır da olsa eleştirilere katlanması gerektiği, yine davacı gazetec[i]nin basın özgürlüğü kapsamında sahip olduğu ağır eleştiri yapma hakkı karşısında kendisi aleyhine yapılan bu tür ağır eleştirilere de katlanma yükümlülüğünün bulunduğu, eleştiri ve ifade özgürlüğü kapsamında kalan ifadeler nedeniyle tarafların sosyal durumları da gözetildiğinde davacının kişilik haklarının ihlalinin mevcut olmadığı, eleştirinin sert olmasının tazminatı gerektirmeyeceği anlaşılmakla

aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

8. Mahkeme kararının istinaf edilmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi istinaf isteminin reddine 3/11/2022 tarihinde kesin olarak karar vermiştir. İlgili kararın gerekçesinde, güncel olan konuların gazetecilik tekniği gereği çarpıcı şekilde aktarıldığı, söz konusu ifadelerin iddia ve eleştiri sınırları içerisinde kaldığı, kullanılan ifadelerin ağır ve sert eleştiri niteliğine sahip olup hakaret niteliği taşımadığı belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun kamuya mal olmuş ve bilinir kişilerden olduğu, diğer kişilere göre bu tür eleştirilere daha fazla katlanma yükümlülüğünün bulunduğu, dava konusu yayında kullanılan ifadelerin basın ve ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı vurgulanmıştır.

9. Başvurucu vekili, nihai kararı 9/11/2022 tarihinde öğrenmesi üzerine 8/12/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; programda itibarını ve kişilik haklarını zedeleyen aynı zamanda hakaret oluşturan ifadeler kullanıldığını, karalama amacı taşıyan ve iftira niteliğinde beyanlarda bulunulduğunu, hukuk yargılamasında söz konusu açıklamaların basın yoluyla ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını değerlendiren yargı mercilerinin kararlarının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, konuya ilişkin yargısal içtihatlara değindikten sonra ihlal iddiaları değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında incelenmesi gerekir (benzer yönde bkz. Nilgün Halloran [2. B.], B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 27; İlhan Cihaner (2) [1. B.], B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 49).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Devletin bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibarına üçüncü kişilerin saldırılarını önlemek şeklinde bir pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (Adnan Oktar (3) [2. B.], B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Diğer yandan demokratik bir toplumda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün herkes için geçerli ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğu dikkate alınmalıdır (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 43; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Somut olayda, başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalının basın ve ifade özgürlüğünün çatıştığı görülmektedir. Devletin, bireylerin maddi ve manevi varlığının korunması ile ilgili pozitif yükümlülükleri çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı ile davalının Anayasa'da güvence altına alınmış olan ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında adil bir denge kurması gerekir. Bu kapsamda dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci [1. B.], B. No: 2015/5633,

8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları, katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7) [2. B.], B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 128, 129; Nilgün Halloran, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59-61),

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32),

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan [1. B.], B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2) [1. B.], B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28),

v. Başvurucunun kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun [1. B.], B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2) [1. B.], B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39),

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2) [2. B.], B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık [1. B.], B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24),

vii. Hukuki yaptırıma konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı [2. B.], B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45; Nihat Zeybekci, § 36),

viii. Haber yapanın yaptırıma maruz kalma endişesinin basın üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu (3) [2. B.], B. No: 2015/1220, 18/7/2018, § 71),

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48-49).

16. Anayasa Mahkemesi başvurunun koşullarına göre yukarıda sayılan kriterlerin yargı mercilerince gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini denetler (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Şüphesiz ki bu denetim, başvurucu hakkındaki haberlerin -yayımlandığı bağlamdan koparılmaksızın- olayın bütünselliği içinde incelenmesini gerektirir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan değerlendirmelerin yapılmaması başvurucunun iddia ettiği üzere anayasal haklarını ihlal edecektir.

17. Somut olayda, başvurucu çalışmış olduğu gazetede kendi köşesinde "Taksim Meydanı'nda ÖSO bayrağı!.." başlıklı bir köşe yazısı yayımlamıştır. Bu yazının yayımlanmasının ardından bir televizyon programında yorumculuk yapan F.U. televizyon

programında başvurucunun da ismini vererek söz konusu köşe yazısı üzerine bazı yorumlar yapmıştır. Başvurucu, bunun üzerine davalı hakkında onur, şeref ve saygınlığının rencide olduğunu belirterek tazminat davası açmıştır. Yapılan yargılama sonucunda da yargı mercileri kullanılan sözlerin eleştiri kapsamında olduğunu belirterek tazminatın reddine karar vermiştir. İstinaf incelemesinden de geçen bu karar böylece kesinleşmiştir.

18. Dolayısıyla mevcut başvuruda başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalının ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı incelenmelidir. Eldeki başvurunun çözümlenmesinde gözönünde tutulması gereken hususlardan ilki, hem başvurucu hem de davalının toplumsal konumlarıdır (Kemal Kılıçdaroğlu, § 59). Davalının televizyon programında kullanmış olduğu ifadelerin muhatabı uzun yıllar gazetecilik yapmış ve olay tarihinde de ulusal bir gazetenin yazarı olan başvurucudur. Bu itibarla, başvurucunun katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olduğunda kuşku yoktur (Burak Akbay (2) [1. B.], B. No: 2020/1322, 8/2/2023, § 15).

19. Öte yandan başvurucu Taksim meydanında yılbaşı gecesi kutlamaları sırasında Suriyeli kişilerin bayrak açarak eğlenmelerini kendi köşesinde yayımladığı bir yazıyla eleştirmiştir. Bilindiği üzere Suriye'de yaşanan iç karışıklıkların ardından Suriye'den göç edenlerin Türkiye'deki yaşadıkları sorunlar veya eylemleri basın tarafından yakından takip edilerek haberleştirilmektedir. Dolayısıyla başvuruya konu meseleyi yayımlamış olduğu köşe yazısıyla tartışmaya açan başvurucunun fikirlerine karşı davalı, televizyon programında cevap niteliğinde bazı açıklamalarda bulunmuştur. Başvuruya konu olayların yaşandığı dönemde, başvurucu ve davalı arasında kamuoyunda yürüyen benzer konular bakımından genel bir görüş farklılığı olduğu da dikkate alındığında, güncel bir konu hakkında davalı tarafından sarf edilen ifadelerin keyfî ve sebepsiz olmadığı kabul edilmelidir. Kaldı ki ulusal bir gazetenin yazarı olan başvurucunun, hakkındaki ifadeler nedeniyle davalıya rahatlıkla cevap verme imkânına sahip olduğu da hesaba katılmalıdır. O hâlde, başvurucunun kendisine yönelik eleştirilere daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir (Bilal Uçar [1. B.], B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 21).

20. Ele alınması gereken ikinci husus yapılan televizyon programında başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamında değerlendirilmesi gereklilik arz eden ifadelerin gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilik mesleğinin ödev ve sorumlulukları ile uyumlu olup olmadığı ve bunun yargısal denetimini yapan makamların verdikleri kararların devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmeye ve netice itibarıyla -eğer gerekliyse- başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararı gidermeye elverişli olup olmadığıdır.

21. Bu doğrultuda davalının televizyon programında sarf etmiş olduğu ifadeler bir bütün olarak ele alındığında kullanılan dil ve üslubun rahatsız edici olduğu kabul edilmelidir. Hatta, söz konusu ifadelerin bir dereceye kadar başvurucuyu kışkırtmaya yönelik değer yargıları içerdiği de söylenebilir. Ancak Anayasa Mahkemesinin benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan, toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü, sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2) [2. B.], B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Nitekim basın özgürlüğünün kapsamının demokrasi ile yakın ilişkisinin doğal sonucu olarak bir dereceye kadar abartıya ve provoke etmeye izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiği kabul edilmelidir (Ali Suat Ertosun [1. B.], B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

22. Bu bağlamda davalının başvurucunun yazısında dile getirdiği ifadelerden hareketle bu ve benzeri görüşleri ırkçı bulması, dahası bunu alçaklık olarak nitelendirmesi dahi, söz konusu ifadeler belli bir temele sahip olup sebepsiz saldırı teşkil etmediği sürece ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir. Aksi hâlde gazeteciler arasında güncel ve genel yarara ilişkin bir tartışmada mümkün olduğunca geniş tutulması gereken ifade özgürlüğünün alanı daralacaktır. Davalının ifadelerinin bütününe bakıldığında, kamusal bir tartışmada başvurucu ve başvurucu gibi düşünenlerin özelikle geçici koruma kapsamında ülkede bulunan Suriyelileri hedef alması ırkçı bulunmuş, bunun toplumda belli bir kesimi hedef gösterme anlamına geldiği yorumu yapılmıştır. Bu durumda davalının sarf ettiği değer yargısı niteliğindeki ifadelerin belli bir temele dayanmadığı, sebepsiz bir saldırı olduğu söylenemez.

23. Son olarak yargı makamlarının kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkı ile ifade ve basın özgürlüğü arasındaki dengelemeyi yaparken ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarına da bakılmalıdır (Önder Balıkçı, § 47; Haci Boğatekin (2) [2. B.], B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 49). Yargı mercileri kararlarında, sarf edilen sözlerin ağır ve sert eleştiri niteliğinde olduğunu, toplumda tanınıp bilinen kişilerin bu tür eleştirilere daha fazla katlanması gerektiğini, davalının açıklamalarının ifade ve basın özgürlüğü kapsamında kaldığını değerlendirmiştir. Hakeza, yargı mercileri kararlarında davaya konu ifadeleri bir bütün olarak ele almış, sarf edilen söylemleri bağlamından koparark veya cımbızlayarak bir değerlendirmede bulunmamışlardır.

24. Bu itibarla Anayasa Mahkemesince ortaya konulan ölçütler gözetilerek ifade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurmaya çalışan yargı mercilerinin başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine yönelik verdiği kararda ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyduğu, devletin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM MALĞAZ

B. No: 2023/7051 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/7051

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM MALĞAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/7051)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Abdulkerim MALĞAZ

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mal varlığına ulaşamamadan kaynaklanan zararlar için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; Siirt'in Pervari ilçesi, Yapraktepe köyü, Çemikare mezrasında ikamet etmekteyken 1989 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle mal varlığına ulaşamadığını iddia ederek 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında oluşan zararlarının tazmini istemiyle Siirt Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) 30/12/2004 tarihinde başvurmuştur. Komisyon 14/4/2020 tarihinde başvurucunun 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında ceza aldığını belirterek 5233 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu, Komisyon kararının iptali istemiyle Siirt İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 24/12/2020 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun hakkında Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/2/2013 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olmak suçundan mahkûmiyetinin bulunduğu, söz konusu

suç nedeniyle mahkûmiyeti olanların zararının 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmini mümkün olmadığından Komisyon kararında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun istinaf talebi, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi tarafından 15/12/2022 tarihli kararla reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 12/1/2023 tarihinde öğrendikten sonra 16/1/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında kısmi kabul edilemezlik, diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; otuz yıl önceki zarar için şimdi verilen cezanın dikkate alınarak talebinin reddedilmesinin hatalı olduğunu, tazminini istediği zararla cezaya konu olay arasında illiyet bağının bulunmadığını, terör örgütü üyeliğinden değil örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemekten ceza aldığını, örgüt üyesi olmadığını, Mahkemenin hatalı kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Siirt Valiliğinden alınan yazı sunulmuştur. Anılan yazıda başvurucunun talebinin kanun kapsamında bulunmadığından reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki benzer iddiaları yinelemiştir.

9. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı; 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (Necati Gündüz ve Recep Gündüz [1. B.], B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

10. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

11. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin anılan Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ve Kanun'un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesine ilişkin takdir yargı mercilerine aittir (Ali Şaşkın ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/6819, 21/4/2016, § 38).

12. Terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmamasından kaynaklanan ihlal iddiaları daha önce de bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi; bu konuda verdiği kararlarda,

yargı mercilerinin kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin genel olarak yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkûm olan kişileri bu Kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı, Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör örgütüne yardım ve yataklıktan hüküm giymiş kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği yönündeki gerekçelerinin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna ulaşmış; başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Abdulkadir Güneş [2. B.], B. No: 2013/4347, 30/3/2016, §§ 29-35; Abdurrahman Ete [2. B.], B. No: 2013/5489, 30/3/2016, §§ 24-30; Hamit Yıldız ve Halit Yıldız [2. B.], B. No: 2013/7720, 30/3/2016, §§ 19-26).

13. Başvuruya konu olayda Mahkeme, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin kararına yer vermiş; başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyet hükmü olduğu ve 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi gereğince başvurucunun taleplerinin Kanun kapsamında bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

14. Somut olayda başvurucunun, terör örgütü propagandası yapma suçundan kovuşturmanın ertelenmesine, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçunu işlediği hususu sübuta erdiğinden eylemine uyan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesi gereğince neticeden 5 yıl 2 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmekten hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Anılan karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

15. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendinde; 3713 sayılı Kanun'un 1., 3., ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararların kanun kapsamı dışında kaldığı düzenlenmiştir. Kanun, sadece terör örgütü üyeliğinden mahkûm olanları kapsam dışında tutmamış, madde metninden de anlaşıldığı üzere 3713 sayılı Kanun'un 1., 3. ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkûmiyeti bulunanların da anılan Kanun'dan faydalanmalarının mümkün olmadığına yer vermiştir.

16. Başvurucu hakkında 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesi gereği hapis cezası verilmiştir. Anılan madde 3713 sayılı Kanun'un 3. maddesinde terör suçları arasında sayılmıştır. Bu durumda başvurucunun talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldığı görülmektedir. Nitekim Mahkeme karar gerekçesinde de başvurunun kapsam dışında olduğu belirtilmiştir.

17. Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirtildiği üzere Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör suçundan mahkûm olan kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği gözetildiğinde Mahkemenin söz konusu gerekçesinin Anayasa Mahkemesinin gerekçeleriyle uyumlu olduğu ve hukuk kurallarının yorumlanması ve değerlendirmesi kapsamında kalan Mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar

verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; 5233 sayılı Kanun kapsamında zararının karşılanması talebiyle yaptığı başvurunun keşif yapılmaksızın hakkındaki hüküm dikkate alınarak reddedilmesi ve mal varlığını kullanamaması nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun terör olayları nedeniyle zarar gördüğünü ve erişemediğini ifade ettiği mal varlığı değerlerinin kendisi için mülk teşkil ettiği açıktır. Zarar olgusu ve belirli bir dönem mülke ulaşamama mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu müdahalenin terör, terör olayları ve genel olarak şiddetin önlenmesi, bu bağlamda kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacına yönelik tedbirler kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Emrullah Yılmaz [2. B.], B. No: 2019/37252, 15/6/2022, § 42). Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin üçüncü kural kapsamında incelenmesi gerekir.

21. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu kapsamda somut olay incelendiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 3713 sayılı Kanun'a dayandığı ve terörle mücadelenin gerekli kıldığı meşru amacın takip edildiği anlaşılmıştır (Şahin Aslan [2. B.], B. No: 2022/83563, 27/2/2025, §19).

22. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

23. Somut olayda başvurucunun mal varlığına belirli bir süre ile ulaşımının kısıtlanması hâli ve alınan tedbirlerin terörle mücadele edilmesine ilişkin meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Başvuruya konu olayda nihai olarak orantılılık incelemesi yapılmalıdır. Başvurucunun Komisyona yaptığı başvuru üzerine Komisyonun ulaştığı nihai sonuç ile iptal davası sonucunda gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu nedeniyle hakkında mahkûmiyet hükmü bulunduğu anlaşılmakla uğradığını belirttiği zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı neticesine ulaşılmıştır. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bu durumda başvurucunun oluştuğunu ileri sürdüğü zararları nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozmadığı, müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır (Şahin Aslan, § 21).

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması

nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET KARAŞİ

B. No: 2023/7832 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/7832

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KARAŞİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/7832)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Mehmet KARAŞİ

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mal varlığına ulaşamamadan kaynaklanan zararlar için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; Siirt'in Pervari ilçesi, Yapraktepe köyü, Çemikare mezrasında ikamet etmekteyken 1989 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle mal varlığına ulaşamadığını iddia ederek 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında oluşan zararlarının tazmini istemiyle Siirt Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) 2/6/2005 tarihinde başvurmuştur. Komisyon 9/4/2020 tarihinde başvurucunun 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında ceza aldığını belirterek 5233 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu, Komisyon kararının iptali istemiyle Siirt İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 24/12/2020 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun hakkında Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 1/8/2012 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetinin bulunduğu, söz konusu

suç nedeniyle mahkûmiyeti olanların zararının 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmini mümkün olmadığından Komisyon kararında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun istinaf talebi, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi tarafından 17/1/2023 tarihli kararla reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 25/1/2023 tarihinde öğrendikten sonra 27/1/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası hakkında kısmi kabul edilemezlik, diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; otuz yıl önceki zarar için şimdi verilen cezanın dikkate alınarak talebinin reddedilmesinin hatalı olduğunu, tazminini istediği zararla cezaya konu olay arasında illiyet bağının bulunmadığını, terör örgütü üyeliğinden değil örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemekten ceza aldığını, örgüt üyesi olmadığını, Mahkemenin hatalı kararı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Siirt Valiliğinden alınan yazı sunulmuştur. Anılan yazıda başvurucunun talebinin kanun kapsamında bulunmadığından reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki benzer iddiaları yinelemiştir.

9. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı; 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (Necati Gündüz ve Recep Gündüz [1. B.], B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

10. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

11. 5233 sayılı Kanun uyarınca ileri sürülen taleplerin anılan Kanun kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ve Kanun'un kapsamının belirlenmesi noktasındaki mevzuat hükümlerinin yorumu ile somut olayın bu ölçüt uyarınca değerlendirilmesine ilişkin takdir yargı mercilerine aittir (Ali Şaşkın ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/6819, 21/4/2016, § 38).

12. Terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmamasından kaynaklanan ihlal iddiaları daha önce de bireysel başvurulara konu olmuştur. Anayasa Mahkemesi; bu konuda verdiği kararlarda,

yargı mercilerinin kanun koyucunun hukuki ve teknik izaha girmeksizin genel olarak yardım ve yataklık suçu işleyen kişiler ile terör suçundan mahkûm olan kişileri bu Kanun hükümlerinden faydalandırmamayı amaçladığı, Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör örgütüne yardım ve yataklıktan hüküm giymiş kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği yönündeki gerekçelerinin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği sonucuna ulaşmış; başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Abdulkadir Güneş [2. B.], B. No: 2013/4347, 30/3/2016, §§ 29-35; Abdurrahman Ete [2. B.], B. No: 2013/5489, 30/3/2016, §§ 24-30; Hamit Yıldız ve Halit Yıldız [2. B.], B. No: 2013/7720, 30/3/2016, §§ 19-26).

13. Başvuruya konu olayda Mahkeme, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin kararına yer vermiş; başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyet hükmü olduğu ve 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi gereğince başvurucunun taleplerinin Kanun kapsamında bulunmadığı ifade edilmiştir. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

14. Somut olayda başvurucunun, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçunu işlediği hususu sübuta erdiğinden eylemine uyan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesi gereğince 5 yıl 2 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Anılan karar temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

15. 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendinde; 3713 sayılı Kanun'un 1., 3., ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararların kanun kapsamı dışında kaldığı düzenlenmiştir. Kanun, sadece terör örgütü üyeliğinden mahkûm olanları kapsam dışında tutmamış, madde metninden de anlaşıldığı üzere 3713 sayılı Kanun'un 1., 3. ve 4. maddeleri kapsamındaki suçlardan mahkûmiyeti bulunanların da anılan Kanun'dan faydalanmalarının mümkün olmadığına yer vermiştir.

16. Başvurucu hakkında 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesi gereği hapis cezası verilmiştir. Anılan madde 3713 sayılı Kanun'un 3. maddesinde terör suçları arasında sayılmıştır. Bu durumda başvurucunun talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamı dışında kaldığı görülmektedir. Nitekim Mahkeme karar gerekçesinde de başvurunun kapsam dışında olduğu belirtilmiştir.

17. Anayasa Mahkemesinin kararlarında belirtildiği üzere Kanun'un sadece mağdur olan kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi yolunda uygulanması gerektiği, terör suçundan mahkûm olan kişilerin terör örgütünün ve terörün gelişmesine ve büyümesine sebebiyet verdiğinin tartışmasız olduğu, dolayısıyla bu kişilere devlet tarafından tazminat ödenmesinin Kanun'un amacına aykırılık teşkil ettiği gözetildiğinde Mahkemenin söz konusu gerekçesinin Anayasa Mahkemesinin gerekçeleriyle uyumlu olduğu ve hukuk kurallarının yorumlanması ve değerlendirmesi kapsamında kalan Mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; 5233 sayılı Kanun kapsamında zararının karşılanması talebiyle yaptığı başvurunun keşif yapılmaksızın hakkındaki hüküm dikkate alınarak reddedilmesi ve mal varlığını kullanamaması nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun terör olayları nedeniyle zarar gördüğünü ve erişemediğini ifade ettiği mal varlığı değerlerinin kendisi için mülk teşkil ettiği açıktır. Zarar olgusu ve belirli bir dönem mülke ulaşamama mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu müdahalenin terör, terör olayları ve genel olarak şiddetin önlenmesi, bu bağlamda kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması amacına yönelik tedbirler kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Emrullah Yılmaz [2. B.], B. No: 2019/37252, 15/6/2022, § 42). Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin üçüncü kural kapsamında incelenmesi gerekir.

21. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu kapsamda somut olay incelendiğinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 3713 sayılı Kanun'a dayandığı ve terörle mücadelenin gerekli kıldığı meşru amacın takip edildiği anlaşılmıştır (Şahin Aslan [2. B.], B. No: 2022/83563, 27/2/2025, §19).

22. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

23. Somut olayda başvurucunun mal varlığına belirli bir süre ile ulaşımının kısıtlanması hâli ve alınan tedbirlerin terörle mücadele edilmesine ilişkin meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Başvuruya konu olayda nihai olarak orantılılık incelemesi yapılmalıdır. Başvurucunun Komisyona yaptığı başvuru üzerine Komisyonun ulaştığı nihai sonuç ile iptal davası sonucunda gerekçeli kararda yer verilen hukuki tespitler ve dayanaklar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu nedeniyle hakkında mahkûmiyet hükmü bulunduğu anlaşılmakla uğradığını belirttiği zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı neticesine ulaşılmıştır. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bu durumda başvurucunun oluştuğunu ileri sürdüğü zararları nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengeyi bozmadığı, müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır (Şahin Aslan, § 21).

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEDENİ DOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2023/13639 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/13639

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEDENİ DOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/13639)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucular : Medeni DOĞAN ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekili : Av. Hakan GELERİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmaza kamulaştırmasız el atılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, süresinde yapılmıştır. Komisyonca, başvurucuların adli yardım talebinin kabulü ile başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Ekli listenin (B) sütununda yer alan başvuruların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2023/13639 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu ([1. B.], B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler ([2. B.], B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvurucuların taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız

el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri ile 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

5. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular; ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında ekli listenin (G) sütununda gösterildiği şekliyle net olarak manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Ekli listenin (G) sütununda belirtilen manevi tazminatların tabloda gösterildiği şekliyle net olarak başvuruculara ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 30.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAFER ÖZÇALKAP

B. No: 2023/61841 | Karar tarihi: 17.09.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/61841

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAFER ÖZÇALKAP BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/61841)

Karar Tarihi: 17/9/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Cafer ÖZÇALKAP

Vekili : Av. Duygu DEMİREL BAŞAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin üyesi olduğu sendikanın çağrısı üzerine basın açıklamasına katılması ve slogan atmasından dolayı disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadan kamu görevinden çıkarma kararı verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Adıyaman İli Kahta İlçesi Meteoroloji Müdürlüğünde tekniker olarak görev yapmaktadır. Başvurucunun Büro Emekçileri Sendikası (Sendika) üyesi olduğu anlaşılmaktadır.

3. Somut olay 2015 yılı Haziran ayından itibaren yoğun bir şekilde maruz kalınan terör eylemleriyle mücadele kapsamında bazı ilçelerde sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi etrafında şekillenmiştir (arka plan bilgisi için bkz. Dilek Kaya [2. B.], B. No: 2018/14313, 17/7/2019, §§ 8-11). Anılan olaylar nedeniyle Sendikanın bağlı olduğu Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) 22/12/2015 tarihli kararıyla sokağa çıkma yasaklarını kınamak amacıyla 29/12/2015 tarihinde (bir gün) kendisine bağlı tüm sendika üyelerinin işyerlerinden çıkıp tüm illerdeki merkezî alanlarda basın açıklamaları yapmaları çağrısında

bulunmuştur (kararın tam metni için bkz. Dilek Kaya, § 14). Sendika, bu çağrı çerçevesinde 23/12/2015 tarihinde şube ve temsilciliklerine KESK'in mezkûr yazısını bildirmiştir.

4. Başvurucu, bu karar doğrultusunda istirahat izninde olduğu 29/12/2015 tarihinde düzenlenen toplantıya ve basın açıklamasına katılmıştır.

5. İdare anılan toplantıya katılması ve slogan atması nedeniyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır. Soruşturma raporunda, başvurucunun sözde sendikal faaliyet adı altında terör örgütünün çağrısı üzerine güvenlik güçlerinin terör örgütüne yönelik operasyonlarını protesto etmek için yasa dışı eyleme ve basın açıklamasına katıldığı, söz konusu eylem sırasında terör örgütü lehine slogan attığının tespit edildiği belirtilmiştir. Başvurucu hakkında 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendindeki "ideolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükûn ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak" disiplin suçunu işlediği gerekçesiyle devlet memurluğundan çıkarma cezasının uygulanması teklif edilmiş ve yüksek disiplin kurulu teklife uygun kararıyla başvurucunun cezalandırılmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesinde dava açmıştır. Adıyaman İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/2/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı ve gerekçesi şöyledir:

"...Olayda, toplantı, gösteri, yürüyüş ve basın açıklaması konusu ve amacının, ülkemizin bazı il ve ilçelerinde ortaya çıkan terör faaliyetleri ve terörist unsurların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak, yetkili makamların Devletin egemenlik gücünü kullanarak, o bölgelerde ortaya çıkan Anayasanın 17. maddesiyle güvence altına alınan yaşama hakkını da hedef alan terör eylemlerinden kaynaklanan olumsuz koşulların ortadan kaldırılarak eğitim, sağlık ve yerel yönetim ihtiyaçlarının daha sağlıklı verilebilmesi ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla insanların can ve mal güvenliği temin edilerek, Devletin asli görevlerinin ifası amacıyla başlatılan operasyonlar ile bu operasyonlarda sivillerin zarar görmemesi amacıyla alınan sokağa çıkma yasağı kararlarına karşı protesto mahiyetinde eylem yapılmasına ilişkin olduğu, anılan toplantı ve gösteri yürüyüşü için herhangi bir bildirimde bulunulmadığı, kanuna aykırı yapılan gösteri ve yürüyüşte davacının da içinde bulunduğu grup tarafından terör örgütü lehine sloganlar atıldığı, aynı grup tarafından güvenlik güçlerinin terör örgütüne yönelik operasyonlarını protesto eden sloganların atıldığı, daha sonra grup tarafından iş bırakma eylemi yaptıkları şeklinde basın açıklaması yapılarak, 5 dakika oturma eylemi yapıldıktan sonra dağıldığı, gösterinin barışçıl niteliğe haiz olmadığı, davacının da bu grubun arasında slogan atmak suretiyle yer aldığı soruşturma raporu ekinde yer alan görüntü, kayıt ve fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Öte yandan davacı hakkında dava konusu işleme esas olay nedeniyle Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2016/2287 sayılı dosya ile soruşturma başlatıldığı, soruşturma neticesinde davacı hakkında Adıyaman 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2016/236 esas sayılı dosyasıyla Terör Örgütü Propagandası yapmak ve Terör Örgütüne üye olmak suçlamasıyla kamu davası açıldığı, yapılan yargılama sonucunda Adıyaman 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.10.2016 tarih ve E:2016/236, K:2016/370 sayılı kararı ile davacının, 'Terör Örgütü Propagandası Yapmak' eyleminin sabit olduğu gerekçesiyle, 'Terör Örgütü Propagandası Yapma' suçundan mahkumiyetine karar verildiği, 'Terör Örgütüne Üye Olmak' suçlaması

yönünden ise beraatine karar verildiği anlaşılmıştır.

Bu durumda, dava dosyası içeriğinde yer alan bilgi belgeler ile dava dosyasına sunulan soruşturma raporu ve eklerinin birlikte değerlendirilmesinden; anılan gösteri ve yürüyüş için herhangi bir bildirimin yapılmadığı veya iznin alınmadığı, terör örgütü lehine slogan attıkları, davacının da aralarında bulunduğunun görüntü kayıtlarından tespit edildiği ve slogan attığının görüldüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyen yönetenlerin hareketlerine katıldığı şüpheye yer verilmeyecek şekilde sabit olduğu, üyesi olduğu sendikanın faaliyet amacıyla yapılan kanuna aykırı gösteri ve yürüyüşlerin amacının hiçbir şekilde sendika üyelerinin faaliyet amacına hizmet etmediği davacının da kamu görevlisi olması dolayısıyla kamu görevlilerinin, ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerinin ve bu kapsamda özlük ve parasal haklarının, çalışma koşullarının korunması, iyileştirilmesi, geliştirilmesi amacını taşımayan dolayısıyla, güvenlik güçleri tarafından terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonları protesto etmek için 29.12.2015 tarihinde yapılan izinsiz gösteri yürüyüşüne başta sadakat yükümlülüğü ve diğer yükümlülüklere karşı kasten aykırı hareket etmek suretiyle katıldığı..."

7. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi başvurucunun istinaf talebini ayrı bir gerekçe belirtmeksizin reddetmiştir. Bu karar temyiz kanun yolunda onanarak kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 3/8/2023 tarihinde öğrendikten sonra 9/8/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma ve silahlı terör örgütüne üye olma (örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme) suçlarından ceza davası açılmıştır. Adıyaman 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 25/10/2016 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden başvurucunun beraatine karar vermiş ve bu karar istinaf edilmeden 2/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi aynı kararında başvurucunun terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesince reddedilmiştir. Bu karar başvurucu tarafından temyiz edilmiştir. Bireysel başvuru sonrasında, başvurucu hakkında açılan ceza davasında verilen mahkûmiyet kararının Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 1/7/2024 tarihli kararıyla "slogan atıp atmadıklarının duraksamaya yer bırakmayacak şekilde belirlenmesinden sonra hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerektiği" gerekçesiyle eksik inceleme sebebiyle bozulduğu görülmektedir. Bozma kararı sonrasında söz konusu dava Ağır Ceza Mahkemesinin 2024/521 esas numaralı dosyasında derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; üyesi olduğu sendikanın çağrısı üzerine katıldığı etkinlik nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırıldığını, yargılama sürecindeki iddialarının karşılanmadığını ileri sürerek toplantı ve dernek kurma hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu; suç kabul edilmeyen bir hakkını kullandığı gerekçesiyle kamu görevine tekrar dönemeyecek şekilde çıkarıldığını, görevine bu şekilde son verilmesinin moral bütünlüğünü bozduğunu belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve özel hayata saygı hakkının ihlal

edildiğini ifade etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken ilgili mevzuat hükümlerinin somut olayın kendine özgü şartları dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği açıklamalarını tekrarlamıştır. Başvurucu ayrıca katıldığı toplantıda herhangi bir yasa dışı örgütün amblem ve işaretini kullanmadığını, yasa dışı slogan atmadığını iddia etmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Buna göre somut olaya konu sendika kararlarının (bkz. § 3) kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olmadığı anlaşıldığından basın açıklamalarına katılım ve bu sırada slogan atma nedeniyle yapılan müdahalenin bir bütün hâlinde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesine karar verilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Leyla Sezen [1. B.], B. No: 2016/15197, 29/5/2019, § 22; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 39; eylem yönünden benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sercan Avşar [1. B.], B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 22).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucunun toplantı ve basın açıklamasına katılması ve bu sırada slogan atması nedeniyle devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale olduğu değerlendirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendinde yer alan "ideolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükûn ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak" kuralının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığının ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu, Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş [2. B.], B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri, §§ 59-63; Abdulkadir Öztürk [1. B.], B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

16. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hak bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin

gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil [2. B.], B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31).

17. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz [2. B.], B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5) [1. B.], B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

18. Somut olayda, başvurucu, üyesi olduğu Sendikanın çağrısı üzerine istirahat izninde olduğu 29/12/2015 tarihinde organize edilen -ülkenin belirli bir bölgesinde uzun süre devam eden vahim şiddet olaylarını yalnızca tek bir perspektiften değerlendiren- basın açıklamasına katılması ve bu eylem sırasında terör örgütü lehine slogan atması nedeniyle devlet memurluğundan çıkarma disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Mahkeme, başvurucunun sendikal faaliyetin amacına hizmet etmeyen izinsiz gösteriye katıldığı ve terör örgütü lehine slogan attığı tespitiyle üzerine atılı olan fiilin sübuta erdiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar, temyiz kanun yolunda kesinleşmiştir (bkz. §§ 6, 7).

19. Anayasa Mahkemesi Dilek Kaya kararında başvuru konusu ile aynı konfederasyon kararı (bkz. § 3) nedeniyle göreve gitmeyen başvurucuya yapılan aylıktan kesme disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi örgütlenme özgürlüğü yönünden incelemiştir. Anayasa Mahkemesi; eylemlerin ülkenin iç siyasetine ilişkin sosyopolitik unsurların ağırlıkta olduğu bir amaca ilişkin olduğunu ve konusunun sendikaların çekirdek faaliyet alanında kalmadığını belirterek sendika üyelerinin ekonomik ve sosyal menfaatleriyle doğrudan ilgili olmayan ve politik yönü ağır basan bir amaçla işe gitmeme şeklinde bir eylemin yol açacağı sonuçlara devlet idaresinin ve toplumun katlanmasını gerektiren bir sebep bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır (Dilek Kaya, § 62). Ancak somut olaya konu müdahalenin bahse konu kararda olduğu gibi 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (b) alt bendinde yer alan özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek disiplin suçu kapsamında değil aynı maddenin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendindeki ideolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükûn ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak disiplin suçu kapsamında yapıldığı, dolayısıyla değerlendirmede esas alınacak müdahale biçiminin farklılaştığı, ayrıca somut olayda başvurucuya uygulanan müeyyidenin de daha ağır olduğu gözetildiğinde eldeki başvurunun anılan karardan farklı olduğu belirtilmelidir.

20. İdare ve yargı mercileri, başvurucunun eylemleriyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre

devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanun'un 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunamaz (benzer değerlendirmeler için bkz. Remzi Allıkan [2. B.], B. No: 2020/7126, 22/1/2025, § 17).

21. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse kanun koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı [1. B.], B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel [2. B.], B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

22. Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay [2. B.], B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın [1. B.], B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu [2. B.], B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

23. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

24. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, düşünce açıklamaları

nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin subjektif yorumlardan kaçınmaları için yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla katıldığı toplantıdaki fiilleri nedeniyle (bkz. § 5) kamu görevlisi olan başvurucuya yapılan müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin olduğu ve bu hakkın ifade özgürlüğünün özel bir biçimini teşkil ettiği (bkz. § 17) gözönüne alındığında idare ve yargı mercilerince somut olayda en azından öncelikle şu değerlendirmelerin yapılması beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut [2. B.], B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu [1. B.], B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal [1. B.], B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör [2. B.], B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın [1. B.], B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar [1. B.], B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamalarının değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğu ortaya konulmalıdır (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bu gösterilmelidir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediği ve cezayı gerekli kılan sonuçların (devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi) neler olduğu veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğu ortaya konulmalıdır (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesi bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmelidir (Hikmet Aslan [2. B.], B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli, düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail

Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmeler oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılmalıdır (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

25. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı ve toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl (silahsız ve saldırısız) bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne (dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi) ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; Güven Çelik ve Kadri Dursun [2. B.], B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 23; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2) [1. B.], B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45).

26. Somut olayda başvurucunun disiplin cezası almasının ve söz konusu disiplin cezasının iptali talebiyle açtığı davanın reddedilmesinin iki temel gerekçesi olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki başvurucunun güvenlik güçlerince terör örgütüne yönelik operasyonları protesto etmek amacıyla yapılan izinsiz gösteriye katılmasıdır. Somut olayda olduğu gibi sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenen ve siyasi mesajların verildiği kabul edilen toplantıların katılımcısı olan kamu görevlilerinin siyasi ve ideolojik amaçlarla 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendindeki durumların veya bu durumlardan bir kısmının oluşmasına sebebiyet verdiğini doğrudan kabul etmek mümkün değildir. Aksi durum ise bu tür toplantılara katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına, başta ifade özgürlüğü ve toplantı hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur. Dolayısıyla anılan mercilerin bu gibi hâllerde somut olayın koşullarını gözeterek birtakım ilave değerlendirmelerde bulunmaları da gerekir (Güven Çelik ve Kadri Dursun, § 22; İsmail Tutal ve diğerleri [2. B.], B. No: 2019/7199, 25/1/2024, § 22).

27. İdare ve yargılama merci kararlarındaki diğer gerekçe ise başvurucunun söz konusu eylemde terör örgütü lehine slogan atmasıdır. Disiplin soruşturmasında söz konusu eylem sırasında başvurucunun slogan attığı belirtilmiştir (bkz. § 5). Mahkeme kararında ise başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûmiyet kararı verildiği ve izinsiz gösteriye katılarak terör örgütü lehine slogan attığı belirtilmiştir (bkz. § 6). Disiplin soruşturma raporunda başvurucunun attığı ileri sürülen sloganın metnine yer verilmesine karşın içeriğinin değerlendirilmediği, Mahkeme kararında ise sloganın ne olduğuna dahi yer verilmediği görülmektedir.

28. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin gerekçeleri dikkatli şekilde ele alınmıştır. Anılan merciler, başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûmiyet kararı verildiğini, izinsiz gösteriye katılarak slogan attığını, bu nedenlerle 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendindeki fiili işlediğinin sübuta erdiğini belirtmekle yetinmişlerdir. Yargılama merci kararlarında başvurucunun söz konusu eylem sırasında slogan attığı belirtilerek bu duruma aldığı disiplin cezasının hukuka uygunluğunun gerekçeleri arasında yer verilmesine rağmen

bu sloganın ne olduğuna yer verilmediği, içeriğine ilişkin hiç bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca bireysel başvuru sonrasında, başvurucu hakkında açılan ceza davasında verilen mahkûmiyet kararının eksik inceleme sebebiyle bozulduğu ve davanın hâlen Ağır Ceza Mahkemesinde derdest olduğu görülmektedir (bkz. § 10).

29. Ayrıca başvurucuya disiplin cezası verilmesine dayanak olan kuralın ele alınması gerekmektedir. 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (a) alt bendinde 10'un üzerinde fiil nedeniyle devlet memurluğundan çıkarma cezası verilebileceği düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelen bu gibi müdahalelerde uygulanmasını beklediği ve yukarıda sıralanan ilkeler (bkz. §§ 24-25) kapsamında başvurucunun mezkûr kuraldaki fiillerden hangisini ne şekilde işlediği yargı kararlarında açıklanmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun basın açıklamalarındaki rolünün, slogan atmış ise bu sloganın içeriğinin, organizasyonun siyasi bir karakter kazanmasına katkı sunup sunmadığının, kamu görevi statüsünü ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak söz, fiil ve davranışlarıyla söz konusu kuraldaki hangi fiili işlediğinin somut bir gerekçeyle ortaya konulduğunu kabul etmek mümkün olmamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. İsmail Tutal ve diğerleri, § 24; dinleyici sıfatına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 53).

30. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Dilan Ögüz Canan, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven [1. B.], B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

31. Nihayetinde somut olayda idare ve yargı mercileri, başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanması meşru amacı arasında adil bir denge kurmadığından verilen cezanın demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanında başvurucunun devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılması da gözardı edilemez. Nitekim anılan ceza, beş dereceli disiplin cezası sistemindeki beşinci derecede yer alan en ağır cezadır. Dolayısıyla müdahalenin orantılı da olmadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. İsmail Tutal ve diğerleri, § 26; orantılılık yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 54).

32. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahale nedeniyle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

33. Başvurucu; kamu görevinden çıkarılmasına gerekçe olarak gösterilen ceza yargılaması devam ederken hakkında kesinleşmiş bir yargı kararı verilmemişken kamu görevinden çıkarılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

34. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit

oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tâbi tutulamaz (Kürşat Eyol [2. B.], B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

35. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır (Galip Şahin [1. B.], B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 38). Güvencenin birinci yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlal edilmesi söz konusu olabilir (Galip Şahin, § 39). Masumiyet karinesinin ikinci yönü ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

36. Somut olayda başvurucunun iddiası masumiyet karinesinin birinci yönüne ilişkindir. Başvurucu hakkında tesis edilen işlemde -söz konusu tarihte- devam etmekte olan ceza davasına dayanılmadığı, başvurucunun suçlu olduğu kabulüyle hareket edilmediği görüldüğünden (bkz. § 6) başvurucunun masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

38. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

39. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

40. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak,

yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

41. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili yeterli bilgi ve belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adıyaman İdare Mahkemesine (E.2016/241, K.2018/111) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 2.220,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 32.220,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZGÜR ARIKAN (2)

B. No: 2018/313 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/313

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ÖZGÜR ARIKAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/313)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 16/3/2026 - 33198

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Özgür ARIKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, duruşma düzenini bozduğu gerekçesiyle kişi hakkında kesin olarak bir gün disiplin hapsi kararı verilmesi nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkının, kolluk görevlilerinin hukuka aykırı güç uygulaması nedeniyle kötü muamele yasağının ve duruşmadaki beyanlar dolayısıyla disiplin hapsi uygulanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/12/2017 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında kasten yaralama ve tehdit suçlarından iddianame düzenlenmiştir.

7. Derinkuyu Asliye Ceza Mahkemesinin (Asliye Ceza Mahkemesi) iddianameyi kabul etmesiyle kovuşturma evresi başlamıştır. Anılan yargılamaya ait duruşmanın 28/11/2017 tarihli ikinci celsesinde duruşmanın düzenini bozduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında 1 gün disiplin hapsi uygulanmasına karar verilmiştir.

8. Söz konusu celseye ait tutanağın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıktan soruldu: Tanıklardan [D.Y.nin] beyanı yanlış yazılmıştır, kimse gücenmesin, reddi hakim ve reddi katip talebim vardır, dedi.

Sanık yazılı reddi hakim ve reddi katip talebini içerir dilekçesini sundu, alındı, okundu, dosyasına konuldu.

Mahkeme hakimi sanığa savunmanızı yapın reddi hakim talebiniz ve tanık beyanlarınıza bir itirazınız varsa zapta geçelim dedi.

Sanık, tanık [D.nin] beyanını neden yanlış yazdınız diyerek sordu, mahkeme hakimi de soru cevap şeklinde ilerlemeyelim, savunmanızı yapın, dedi.

Sanık mahkeme hakiminin sözünü kesmesi üzerine mahkeme hakimine bağırma şeklinde çıkışmıştır. Mahkeme hakimi de sözünü kesmemesi hususunda sanığı uyarmıştır. Sanık bunun üzerine İnsanın kafasını bozma kes sesini diyerek yumruğunu sanık kürsüsüne vurmuştur.

G.D.: Durmuşma düzeni açısından zorunluğu olduğundan sanığın CMK'nın 203 ve devamı maddesi gereğince duruşma salonundan çıkarılmasına karar verildi.

Hakim polisin çağrılması talimatını mübaşir [M.S.ye] söylemiştir.

Hakim sangın dışarı çıkarılması talimatını verdi.

Polis [A.S.] sanığı dışarı çıkarılması için uyarıda bulundu. Sanık dışarı çıkmayacağını söyleyerek direndi.

Mahkeme hakimine hitaben 'senin gibi bir hakim daha böyle yaptı, şimdi cezaevinde yatıyor, sen benim hakkımda sahte belge düzenledin' dedi.

Sanık dışarı çıkarılması sırasında direnç göstermiş ve karışıklıklara neden olmuştur. Kolluk görevlileri tarafından sanık duruşma salonundan çıkarıldı.

Sanık duruşma salonundan çıkarıldığından Nevşehir Barosundan müdafii talebinde bulunuldu. Nevşehir Barosu Avukatlarından Av. [A.M.Y.] CMK'nın 204 maddesi gereğince müdafii olarak tayin edilmiş olduğu görüldü. Görevlendirme belgesi alındı, okundu, dosyasına konuldu.

Sanık müdafii Av. [A.M.Y.] huzura alındı ve müdafiinin beyanına geçilmiştir.

SANIK MÜDAFİİ SORULDU: Savunmalarımıza sanıkla beraber devam edeceğiz, sanık huzurda olduğunda devam edeceğiz, dosyanın incelenmesi için süre talep ediyoruz, dedi.

Dosya incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ :

1-Sanığın reddi hakim ve reddi katip talebinin celse arasında değerlendirilmesine,

2-Sanık duruşmanın düzenini bozduğundan CMK'nın 203/2 maddesi gereğince duruşma salonundan çıkarılmasına,

3-Sanık CMK'nın 204. Maddesi gereğince dışarı çıkarıldığından ve avukatı bulunmadığından Nevşehir Barosundan müdafii talebinde bulunulmasına,

4-Sanık dışarı çıkarılması sırasında direnç göstermiş ve karışıklıklara neden olmuş, uzunca bir süre duruşma salonunu terk etmemiş, mahkeme hakiminin uyarılarına rağmen duruşma salonundan çıkmamış, bunun üzerine kolluk görevlileri tarafından zorla duruşma salonundan çıkarılmış, bu nedenle CMK'nın 203/3 maddesi gereğince sanık sıfatı bulunan Özgür Arıkan hakkında 1 gün disiplin hapsi uygulanmasına, bu hususta Derinkuyu Cumhuriyet Savcılığına müzekkere yazılmasına,

5-Sanık mahkeme hakimine benim hakkımda sahte belge düzenledin diyerek iftira ettiğinden ve duruşma salonunu terk etmeyerek kamu görevlilerine görevini yaptırmamak için direndiğinden bu hususlarda Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına,

..."

9. Asliye Ceza Mahkemesi aynı tarihte disiplin hapsi kararına ilişkin duruşma zaptını Başsavcılığa göndererek infazını talep etmiştir. Başvurucu, disiplin hapsinin infazından sonra 29/11/2017 tarihinde serbest bırakılmıştır.

10. Başvurucu 26/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hâkim veya başkanın yetkisi" başlıklı 203. maddesi şöyledir:

"(1) Duruşmanın düzeni, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır.

(2) Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkının kullanılmasını engellememek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder.

(3) Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından, avukatlar hariç, verilecek bir kararla derhâl dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir. Ancak çocuklar hakkında disiplin hapsi uygulanmaz. "

12. 5271 sayılı Kanun'un "Sanığın dışarı çıkarılması" başlıklı 204. maddesi şöyledir:

"(1) Davranışları nedeniyle, hazır bulunmasının duruşmanın düzenli olarak yürütülmesini tehlikeye sokacağı anlaşıldığında sanık, duruşma salonundan çıkarılır. Mahkeme, sanığın duruşmada hazır bulunmasını dosyanın durumuna göre savunması bakımından zorunlu görmezse, oturumu yokluğunda sürdürür ve bitirir. Ancak, sanığın müdafii yoksa, mahkeme

barodan bir müdafi görevlendirilmesini ister. Oturuma yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler açıklanır."

13. 5271 sayılı Kanun'un "Kanun yollarına başvurma hakkı" başlıklı 260. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır."

14. 5271 sayılı Kanun'un "İtiraz olunabilecek kararlar" başlıklı 267. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

15. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

16. Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 2. maddesi şöyledir:

"1. Bir mahkeme tarafından cezai bir suçtan mahkum edilen her kişi, mahkumiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, yasayla düzenlenir.

2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi düşük suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkumiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir."

2. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi

17. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir suçtan hüküm giyen herkes, mahkumiyet ve cezanın yasalara uygun olarak daha yüksek bir yargı organınca yeniden incelenmesi hakkına sahip olacaktır."

3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer bulan suç isnadı kavramının taraf devletlerin iç hukuklarındaki karşılıklarından bağımsız otonom bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır (Adolf/Avusturya, B. No: 8269/78, 26/3/1982, § 30). Yine AİHM'e göre tek başına isnat kavramı da Sözleşme'nin anlamı dâhilinde anlaşılmalıdır. Bu kapsamda isnat kavramı yetkili makamlarca bir kişiye suç işlediği iddiasının resmî olarak bildirimi şeklinde açıklanabilir. Böyle bir tanım aynı zamanda şüpheli kişilerin sonuçlarından büyük ölçüde etkilendikleri durumları da içine alır (Deweer/Belçika, B. No: 6903/75, 27/2/1980, §§ 42-46;

Eckle/Almanya, B. No: 8130/78, 15/7/1982, § 73).

19. AİHM; bir eylemin Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası uyarınca suç isnadı kapsamında kalıp kalmadığını belirlemek amacıyla uygulamada Engel ölçütleri olarak bazı kriterler belirlemiştir. Bu kapsamda öncelikle eylemin iç hukuktaki nitelenmesi dikkate alınmaktadır. İkinci kriter ise fiilin niteliğine ilişkindir. Bu kriter açısından fiilin suç karakteri ve özelliği taşıyıp taşımadığı, caydırma ve cezalandırma amacı içerip içermediği irdelenecektir. Bununla birlikte eylemin ve bu eylem için öngörülen cezanın niteliği ve ağırlığı da gözetilecektir. Son kriter bakımından ilgili kişinin maruz kalabileceği cezanın ciddiyet derecesi önem taşımakta ve öngörülen cezanın olası en yüksek miktarı dikkate alınmaktadır. Bu anlamda hürriyeti bağlayıcı cezalar ulusal mevzuatta disiplin suçu olarak düzenlenmiş olsa bile cezai sahada suç isnadı olarak kabul edilebilir (Engel ve diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8/6/1976, § 81; Campbell ve Fell/Birleşik Krallık, B. No: 7819/77; 7878/77, 28/6/1984, § 67).

20. AİHM, duruşmanın düzen ve disiplinini bozan kişiye hürriyeti bağlayıcı ceza verilmesini Engel ölçütlerinden hareketle adil yargılanma hakkının suç isnadına ilişkin boyutu kapsamında görmektedir. Nitekim AİHM, avukat olan bir başvurucu hakkında beş günlük disiplin hapsine karar verilmesini suç isnadı kapsamında değerlendirmiştir. AİHM bu başvuruda, suçlamayı öğrenme hakkının yanı sıra mahkemenin tarafsızlığının hem objektif hem de subjektif yönden ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Kyprianou/Kıbrıs [BD], B. No: 73797/01, 15/12/2005, §§ 118-141).

21. AİHM, başvurucunun mahkemeye saygısızlıktan ötürü nezarethanede üç gün idari gözetim altına alınmasını değerlendirdiği Zaicevs/Letonya (B.No: 65022/01, 31/7/2007, §§ 50-57) kararında, Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki suç kavramının Sözleşme'nin 6. maddesindeki suç isnadı kavramına karşılık geldiğini vurgulamıştır. Buna göre Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 2. maddesinin uygulanabilmesi için öncelikle ortada suç isnadına ilişkin bir uyuşmazlık olması gerekmektedir. Somut olayda AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesine ilişkin başlıkta bu uyuşmazlığın Engel ölçütlerine göre zaten suç isnadı olarak tespit edildiğini belirttikten sonra hükûmetin Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası anlamında ortada hafif nitelikte bir suç bulunduğu ve bunun da iki dereceli yargılama hakkı açısından istisna teşkil ettiği savını yanıtlamıştır. Kanunun hürriyeti kısıtlayıcı yaptırım öngördüğü bir fiilin hafif nitelikte olarak sınıflandırılamayacağını belirten AİHM, başvurucunun bu karara karşı kanun yollarına başvuramamasının iki dereceli yargılama hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; şartları oluşmamasına rağmen disiplin hapsi kararı verildiğini ancak disiplin ara kararında karara gidilebilecek itiraz yolunun belirtilmediğini, bu karara karşı kanun yollarına başvuramadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, adil yargılanma hakkı kapsamındaki bazı güvencelerin, suç ve cezada kanunilik ilkesinin, aynı fiil nedeniyle tekrar yargılanmama veya cezalandırmama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde; duruşma düzeni ve disiplinini sağlamaya yönelik emre muhalefet niteliğindeki eylemin sonucu olarak düzenlenen yaptırımın türünün ve miktarının ulaşılmak istenen amaç için elverişli ve gerekli olduğu, amaç ve araç arasında makul bir dengenin gözetildiği, bu hususun kanun koyucunun takdir alanında olduğu ve öngörülen yaptırımın türü ve miktarı yönünden ölçülülük ilkesine aykırı olmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerinin Anayasa'nın 36. maddesi kapsamındaki hükmün denetlenmesini talep etme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

27. Sözleşme’ye ek (7) No.lu Protokol’ün 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet ve cezaların denetlenmesini talep hakkı güvenceye bağlanmıştır.

28. Anayasa Mahkemesi, somut norm denetiminde verdiği 27/12/2018 tarihli ve E.2018/71, K.2018/118 sayılı kararıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti ile güvence altına alındığına hükmetmiştir. Dolayısıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamında anayasal güvence altında olduğu, bu nedenle Sözleşme’ye ek (7) No.lu Protokol ile Anayasa’nın ortak koruma alanında bulunduğu anlaşılmaktadır.

29. Ortak koruma alanında olan hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, konusu bir suç isnadına dayanan ya da medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olan tüm yargılamalar için geçerlidir (AYM, E.2021/34, K.2022/21, 24/02/2022, § 16). Ancak Anayasa Mahkemesi içtihadında suç isnadına ilişkin yargılamalarda hükmün denetlenmesini talep etme hakkının daha da önemli hâle geldiği kabul edilmektedir. Dahası müdahalenin suç isnadıyla bağlantısının kurulması Anayasa’nın 13. maddesindeki ölçütlerin uygulanması bakımından da oldukça önemlidir. Bu nedenle öncelikle somut olayda suç isnadına ilişkin bir uyuşmazlık olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

30. Anayasa Mahkemesine göre suç, ceza, mahkûmiyet gibi kavramların sadece klasik ve teknik anlamda ceza yargılaması hukukuna özgü kavramlar olarak değerlendirilmeyip anayasal anlamda özerk bir yoruma tabi tutulması gerekir (AYM, E.2020/21, K.2020/53, 01/10/2020, § 17). Bununla birlikte hükmün denetlenmesini talep etme hakkında belirtilen hüküm kavramının da anayasal anlamda özerk olarak yorumlanması icap etmektedir. Anılan hak açısından hüküm, sadece duruşma sonunda verilen ve son karar niteliğindeki kararlar bakımından değil bazı tali yargılamalarda ilgili aleyhine ağır hukuki sonuçlar doğuran, davanın esasıyla birlikte denetlenmeyen veya esasa ilişkin kararla birlikte kaldırılması mümkün olmayan kararların da hüküm niteliği kazanması mümkün olabilir.

31. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki yerleşik içtihadına göre ceza hukuku yaptırımı olarak düzenlenmeyen ve geleneksel ceza davasına konu olmayan idari yaptırımlar (kabahatler) cezanın üst sınırı, niteliği, miktarı, kişi üzerinde oluşturduğu etki ve sonuçlar yönünden ciddiyeti ve ağırlığı gözetilerek anayasal anlamda özerk bir yorumla ceza olarak nitelendirilebilmektedir. Bu kapsamda idari para cezalarını konu alan ve idari yargıda görülen bazı davalar da adil yargılanma hakkının suç isnadı yönü kapsamında incelenmiştir (Hasan Cihan [1. B.], B. No: 2016/14869, 24/10/2019; Uyaroğlu Akaryakıt İnşaat Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2014/2303, 5/4/2018; Salim Koç [1. B.], B. No: 2014/2540, 29/11/2018).

32. Bir yaptırımın veya hukuki bir tasarrufun/işlemin hangi koşullarla suç isnadı niteliğinde sayılıp suç ve cezalara ilişkin güvenceler kapsamında değerlendirilebileceği daha önce Anayasa Mahkemesi kararlarında açıkça ifade edilmiştir (D.M.Ç. [1. B.], B. No: 2014/16941, 24/1/2018; B.Y.Ç. [2. B.], B. No: 2013/4554, 15/12/2015; Selçuk Özbölük [1. B.], B. No: 2015/7206, 14/11/2018; Muhsin Hükümdar [1. B.], B. No: 2016/15853, 7/11/2019, § 22). Anılan kararlarda bir yaptırımın özerk yorum kapsamında ceza olarak görülüp görülemeyeceğine dair AİHM'in geliştirdiği ve Engel ölçütleri olarak bilinen test uygulanmıştır. Diğer bir ifadeyle bu test uygulanmadan idari para cezaları ya da diğer idari yaptırımlar otomatik olarak suç isnadı kapsamında ele alınmamaktadır. Buna göre ilk olarak verilen cezanın klasik ceza hukuku kategorilerinde yer alan bir yaptırım şeklinde düzenlenip düzenlenmediğine bakılmaktadır. Eğer ceza hukukunda düzenlenen bir yaptırım söz konusu değilse ikinci olarak fiilin niteliği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda başvuruya konu cezai sürecin herkes için bağlayıcılığı olan genel bir etki yaratıp yaratmadığı, kamu gücünü kullanan bir kamu otoritesi tarafından yürütülüp yürütülmediği, fiilin cezalandırıcı ve caydırıcı bir amacının bulunup bulunmadığı birer alt ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Nihayet üçüncü kriter olarak kişiye verilebilecek cezanın ağırlığı ve niteliğine (özellikle cezanın hürriyeti bağlayıcı nitelikte olup olmadığına) bakılmaktadır.

33. Duruşmanın belli bir düzen ve disiplin içinde yürütülmesi, adil bir yargılama yapılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ilgili usul kanunları, bu konuda mahkeme başkanına (veya hâkime) bazı yetkiler tanımıştır (bkz. §§ 11, 12). Anılan hükümlere göre duruşmanın idaresi ve belli bir düzen içinde yürütülmesi mahkeme başkanı (veya hâkim) tarafından sağlanacaktır. Mahkeme başkanı (veya hâkim) duruşmanın düzen ve disiplininin sağlanması için durumun gerekli kıldığı tedbirleri alabilecek ve uyarılarda bulunulabilecektir.

34. Ancak bazı durumlarda duruşmanın düzen ve disiplininin tedbir alınarak ve uyarılarda bulunularak sağlanması güç olabilir. İşte bu gibi hâllerde kişilerin salondan çıkarılması da emredilebilecektir. Bir kimse, dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa 5271 sayılı Kanun'un 203. maddesi uyarınca yakalanır ve hakkında dört güne kadar disiplin hapsi uygulanır.

35. Anılan hükümde duruşma düzenini bozmaya ve mahkeme huzurunda uygun olmayan davranışlarda bulunmaya yönelik eylemler sebebiyle uygulanacak yaptırımın türü disiplin hapsi olarak belirlenmiştir. Disiplin hapsi 5271 sayılı Kanun’un 2. maddesinde “kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapis” biçiminde tanımlanmıştır. Disiplin hapsi, klasik anlamda bir suç karşılığı uygulanan ceza hukuku yaptırımı olmayıp kısmi bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış

olan bir fiilin işlenmesinden dolayı verilmektedir (bazı ekleme ve değişikliklerle birlikte bkz. AYM, E.2018/1, K.2018/83, 11/07/2018, § 19). Disiplin hapsinin bir mahkeme tarafından verileceği ve kişinin hürriyetini kısıtlayacağı hususu kuşkusuzdur. Bu tür kararların davanın esasıyla birlikte istinaf veya temyizde etkili şekilde denetlenmesi de mümkün değildir. Çünkü davanın esasının incelendiği evrede disiplin hapsi çok önceden yerine getirilmiş olmaktadır.

36. Somut olayda duruşmanın düzenini bozduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında bir gün disiplin hapsi uygulanmasına karar verilmiştir. Yukarıda yer verilen ilkeler bağlamında başvuruya konu yaptırımın klasik niteliği (hürriyeti kısıtlayıcı özelliğinin bulunması), süresi, kişi üzerinde oluşturduğu etki ve sonuçları yönünden ciddiyeti ve ağırlığı gözetilerek somut olaydaki disiplin hapsinin ceza ve buna ilişkin uyuşmazlığın suç isnadına ilişkin bir uyuşmazlık niteliğinde sayılması gerektiği değerlendirilmiştir (AİHM'in benzer sonuca ulaştığı karar için bkz. § 21). Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinin suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar boyutuyla somut olay yönünden uygulanabilir olduğuna karar vermek gerekir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu güvence altına alınmıştır. Anılan hükümle yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Bu düzenleme ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2017/120, K.2018/33, 28/3/2018, § 17).

39. Hak arama, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve insan onuru kavramıyla yakından ilgilidir. Bu nedenle demokratik hukuk düzenlerinde hakların korunmasını ve hak ihlallerinin giderilmesini temin edebilecek hukuki yollar öngörülmüştür. Nitekim Anayasa Mahkemesi de kararlarında hak arama özgürlüğünün hukuk devletinin başlıca ölçütü ve demokrasinin vazgeçilmez koşullarından biri olduğunu ifade etmiştir (AYM, E.1991/2, K.1991/30, 19/9/1991; E.2014/86, K.2015/109, 25/11/2015, § 91; E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 11). Bu doğrultuda Anayasa’nın 40. maddesinde hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anayasa’nın 74. maddesinde düzenlenen yasama organına dilekçe verme hakkı ile bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakları da anayasal güvence altına alınan hak arama yolları arasındadır (AYM, E.2021/34, K.2022/21, 24/02/2022, § 12).

40. Yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi, mahkemelerce verilen hükmün başka bir yargı mercii tarafından denetlenmesini talep etme hakkının Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü kapsamında güvence altına alındığını belirtmiştir (AYM,

E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 10; E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 19).

41. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini teminat altına almaktadır (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 12). Bununla birlikte anılan hak, bireye bir suçlamanın yöneltilmesi ve sonucu itibarıyla bireyi bir cezaya maruz bırakması sebebiyle temel hak ve özgürlüklere daha ağır müdahalelerin söz konusu olduğu suç isnadını konu alan yargılamalar alanında daha geniş bir uygulama alanı bulurken diğer alanlarda daha esnek uygulanabilecektir (AYM, E.2021/34, K.2022/21, 24/02/2022, § 22).

42. Yargılamanın konusu cezai konular olduğunda mahkeme kararlarının denetlenmesi ihtiyacı daha da önem kazanmaktadır. Nitekim uluslararası sözleşmelerde de hükmün denetlenmesinin bir hak olarak tanındığı görülmektedir. Türkiye'nin de taraf olduğu Sözleşme'ye ek (7) No.lu Protokol'ün 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde "Mahkeme tarafından ceza gerektiren bir suç nedeniyle mahkûm edilen herkes, mahkûmiyetinin veya hükmolunan cezanın yüksek bir mahkeme tarafından yeniden incelenmesini sağlama hakkına sahiptir." denilmek suretiyle mahkemece verilen mahkûmiyet ve cezaların denetlenmesini talep hakkı güvenceye bağlanmıştır. Yine Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesinin (5) numaralı fıkrasında da "Bir suçtan hüküm giyen herkes, mahkumiyet ve cezanın yasalara uygun olarak daha yüksek bir yargı organınca yeniden incelenmesi hakkına sahip olacaktır." biçiminde benzer bir kurala yer verilmiştir (AYM, E.2021/34, K.2022/21, 24/02/2022, § 17).

43. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkının -tabiatı itibarıyla- devletin kanuni düzenleme yapmasını gerektirdiği açıktır. Kişilerin ne şekilde bu haktan yararlanacakları ve bu hakkın temini bakımından nasıl bir sistemin kurulacağı hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 15).

44. Uygulamada asıl yargılamayı yapan mahkeme disiplin hapsini gerektirir eylem ortaya çıkar çıkmaz duruşma düzenini sağlamak için disiplin hapsine karar vermektedir. Duruşma düzenini korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiille ilgili olarak ayrı bir dava açılmamaktadır. Genellikle ara kararıyla ve duruşmanın düzeni bozulan oturumunda veya keşif sırasında disiplin hapsine hükmedilmektedir.

45. Somut olayda başvurucu, disiplin hapsi kararına karşı itiraz kanun yoluna başvuramamıştır. Duruşmanın düzenini korumak amacıyla verilen disiplin hapsi kararlarının asıl davanın esasıyla birlikte başka bir kanun yolunda (istinaf veya temyiz) etkili şekilde denetlendiğine ilişkin bir uygulamanın da bulunmadığı anlaşılmıştır. Nitekim somut olayda da disiplin hapsi kararı ceza davası sonucunda verilen hükümle birlikte istinaf kanun yolunda denetlenmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun aleyhine hükmedilen disiplin hapsinin bir başka mahkeme tarafından denetlenmesini talep etme imkânından yoksun bırakılmasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

46. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

47. Anayasa’nın 36. maddesinde hükmün denetlenmesini talep etme hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiştir. Dolayısıyla bu hak bazı sınırlamalara tabi tutulabilir. Ancak hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ölçütlere uygun olarak yapılması gerekir.

48. Buna göre hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yapılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen ölçütlere uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan söz konusu hakkı ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

49. Anayasa’nın 13. maddesinde genel olarak tüm temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamaların kanunla yapılabileceği düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu ölçüt bakımından öncelikle sınırlamayı ya da müdahaleyi öngören şeklî manada bir kanunun varlığını aramaktadır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

50. Öte yandan Anayasa Mahkemesi kanunilik ölçütünü Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlamakta ve şeklî anlamda kanunun varlığı kadar kanun metninin bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği ölçüde hukuki belirlilik taşıması gerektiğini de kabul etmektedir. Diğer bir deyişle hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde kanunun kalitesi de önem arz etmektedir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 65; AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; AYM, E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5; Koç Holding Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı [2. B.], B. No: 2016/15421, 12/11/2019, §§ 54, 55; Necmiye Çiftçi ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Bu bağlamda müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını da gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

51. Duruşmanın düzen ve disiplinini sağlamak için disiplin hapsine hükmetme, mahkeme kararı şeklinde olmaktadır. 5271 sayılı Kanun'un 267. maddesinde “Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.” denilmiştir. Anılan maddeye göre -kural olarak- mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvurulamaz. Bununla birlikte bu kuralın istisnası olarak sözü edilen fıkrada ancak kanunun izin verdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna müracaat edilebileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'da, duruşma düzeninin bozulması sebebiyle verilen disiplin hapsi kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebileceğine ilişkin olarak istisnai nitelikte bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Hâlbuki beyanda bulunmaktan veya yeminden kaçınan tanığın belli bir süre disiplin hapsine konacağını öngören 5271 sayılı Kanun'un 61. maddesinde bu şekilde verilen disiplin hapsine karşı itiraz yolunun açık olduğu belirtilmiştir.

52. Bu durumda başvurucunun duruşma düzenini bozduğu gerekçesiyle aleyhine hükmedilen disiplin hapsi kararına karşı itiraz kanun yoluna başvuramaması 5271 sayılı Kanun'un 267. maddesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

(2) Meşru Amaç

53. Anayasa’nın 36. maddesinde hükmün denetlenmesini talep etme hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (AYM, E.2022/135, K.2023/30, 16/02/2023, § 30).

54. 5271 sayılı Kanun'un 203. maddesine göre duruşmanın düzeni, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır. Bu kapsamda mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın düzenini bozan kişinin salondan çıkarılmasını emredebilir. Dışarı çıkarılması sırasında direnç gösteren veya karışıklıklara neden olan kimseler yakalanıp haklarında dört güne kadar disiplin hapsi uygulanabilecektir. Anılan disiplin hapsi kararına karşı bir kanun yolu öngörülmeyerek kararın hemen yerine getirilmesinin amacının hâkimin adil bir yargılamanın yapılabilmesi için duruşmanın düzen ve disiplinini sağlama konusundaki otoritesini kesintisiz olarak korumak olduğu anlaşılmaktadır.

55. Bu nedenle başvurucunun hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik müdahalenin meşru amacı bulunmaktadır.

(3) Ölçülülük

56. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yapılan müdahalenin meşru bir amacı takip etmesi yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması da gerekir.

57. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; AYM, E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; AYM, E.2023/36, K.2023/142, 26/07/2023, § 18).

58. Buna göre hükmün denetlenmesini talep etme hakkının sınırlanması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır sınırlama oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa’ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale/sınırlama aracının tercih edileceği hususunda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır (AYM, E.2020/21, K.2020/53, 01/10/2020, § 32).

59. Ayrıca hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik müdahaleyle ulaşılmak istenen meşru amaç ve aleyhine hüküm kurulan kişinin bu hükmü denetlettirebilmesindeki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (AYM, E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 33).

60. Hâkimin adil bir yargılamanın yapılabilmesi için duruşmayı belli bir düzen ve disiplin içinde yürütme konusundaki otoritesinin kesintisiz olarak korunması amacına ulaşma yönünden disiplin hapsi kararına karşı bir kanun yolu öngörülmemesinin elverişli bir araç olduğu anlaşılmaktadır.

61. İkinci olarak belirtilen aracın gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Gereklilik, yukarıda da ifade edildiği üzere hedeflenen amaca ulaşılması için hakka en az müdahale teşkil eden aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargı mercilerinin otoritelerinin kesintisiz korunması amacıyla hangi tedbirlerin gerekli olduğunun değerlendirilmesinde elbette kanun koyucu takdir yetkisine sahiptir. Belirli bir ağırlık seviyesinin altındaki uyuşmazlıklarda verilen kararlara karşı bir kanun yolunun kapatılması, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında öngörebileceği ve ilgililere hafif külfet yükleyen tedbirlerden biri olarak değerlendirilebilir. Ancak kişinin özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğuran kararların denetime tabi tutulmasının önemi inkâr edilemez.

62. Hürriyeti bağlayıcı niteliği olan yaptırımların hafif nitelikte olduğunun değerlendirilmesi mümkün değildir. Hâkimin yargılamayı belli bir düzen ve disiplin içinde yürütmesi için otoritesinin kesintisiz olarak korunması amacı, söz konusu kararın derhâl yerine getirilmesi dışındaki seçeneklerle de sağlanabilir. Bu tür kararlara karşı acele kanun yollarının açılması ve kanun yollarındaki incelemenin kısa sürede yapılmasının öngörülmesi yoluyla da bu amaca ulaşılabilir. Dolayısıyla diğer alternatifler değerlendirilmeden disiplin hapsi kararına karşı denetim imkânının tanınmaması nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

63. Müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varıldığından ölçülülük açısından ayrıca orantılılık incelemesi yapılmamıştır.

64. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

65. Başvurucu, disiplin hapsi kararının infazı amacıyla kolluk görevlilerinin kendisini yakaladıklarında hukuka aykırı şekilde davrandıklarını ve bu nedenle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

66. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yapılmalıdır. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını da sağlamaya elverişli olmalıdır (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

67. Devletin sahip olduğu etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında, işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli kesin belirtiler mevcut olduğunda -kişilere müdahale üçüncü kişilerden gelmiş olsa dahi- şikâyet ya da ihbarda bulunulmadığında bile resen soruşturma açılmasının sağlanması gerektiği açıktır (Tahir Canan, § 25).

68. Başvuruya konu olayda başvurucu, genel olarak kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun anılan iddialarını herhangi bir adli ve/veya idari merciye ilettiğine dair bir bilgi veya belge sunmadığı da gözetildiğinde hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

69. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

70. Başvurucu, hakkında disiplin hapsi uygulanması nedeniyle ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

71. Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca, ifade özgürlüğüne müdahale olduğunun kabulü için ilgilinin davranışının hukuk ya da ceza yargılaması çerçevesinde -kural olarak- nihai bir yaptırıma tabi tutulması gerekir (Cihan Aydın [2. B.], B. No: 2021/421, 7/3/2024, § 19; kovuşturmanın ertelenmesi kararının ifade özgürlüğüne müdahale kabul edildiği karar için bkz. Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 69-79; tutuklama kararı için bkz. Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016). Kişi hakkında uygulanan yaptırımın ifade özgürlüğüne müdahale teşkil edip etmediği her başvuru konusu olayın kendine özgü şartları altında değerlendirilmelidir.

72. Başvuru konusu olayda başvurucunun dışarı çıkarılması sırasında direnç göstererek kargaşaya neden olduğu, hâkiminin uyarılarına rağmen uzunca bir süre duruşma salonunu terk etmediği ve kolluk görevlilerinin zoruyla duruşma salonundan çıkarıldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında disiplin hapsi uygulanmıştır. Dolayısıyla yaptırımın başvurucunun ifade özgürlüğü kapsamındaki bir davranışından dolayı değil duruşma salonundan çıkarılması sırasında neden olduğu belirtilen kargaşayla duruşma düzen ve disiplinini bozma eyleminden kaynaklandığı görülmüştür. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında korunan ifade özgürlüğünün kullanılmasına bir müdahalede bulunulmadığı ve buna bağlı olarak ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

73. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

74. Başvurucu 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

A. Genel İlkeler

75. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

76. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. 6216 saylı Kanun’un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre esas inceleme kapsamında bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve varsa ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı belirlenmektedir. Aynı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ise ihlal kararı verilmesi hâlinde gerekli görüldüğü takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Buna göre ihlal sonucuna varıldığında ilgili temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verilmesinin yanında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi, diğer bir ifadeyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmesi de gerekir (Mehmet Doğan, § 54).

77. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

78. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

79. İhlal, idari makamların veya derece mahkemelerinin Anayasa’ya uygun yorum yapmalarına imkân vermeyecek açıklıktaki bir kanun hükmünü uygulamaları sebebiyle ortaya çıkmışsa bu ihlal kanunun uygulanmasından değil doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilmesi için ancak ihlale yol açan kanun hükmünün ortadan kaldırılması veya ilgili hükmün yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ya da yeni ihlallere yol açılmasının önüne geçilmesi için belirsizliğin giderilmesi suretiyle giderilebilir (Süleyman Başmeydan [GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019, § 70).

80. Bunun yanında bazı hâllerde sadece kanuni düzenleme yapılması ihlalin tüm sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeterli olmayabilir. Bu durumda ise bireysel başvuru kapsamında mağdurların ihlalden kaynaklanan maddi ve manevi zararlarını telafi edici birtakım tedbirlerin alınması da gerekebilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 68; Nevriye Kuruç [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, § 105).

B. İlkelerin Olaya Uygulanması

81. İncelenen başvuruda, kişinin hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran disiplin hapsi kararlarının denetime tabi kılınmaması nedeniyle başvurucunun hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

82. Anayasa'nın "Başlangıç" bölümünde, kuvvetler ayrımının devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği ancak belli yetki ve görevlerin kullanılmasından ibaret olduğu, erkler arasında medeni bir iş bölümü ve iş birliği ilişkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen yetki ve görevlerini yerine getirerek disiplin hapsi kararlarının hukuka aykırı olarak uygulandığı durumlarda kararın denetiminin yapılması gerektiği tespitini yapmıştır. Dolayısıyla bu tür kararların denetimine imkân veren düzenlemelerin yapılması benzeri ihlallerin de önüne geçerek bireysel başvurunun amacı ve işlevine de uygun olacağından Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan bir temel hak ve hürriyetin ihlaline yol açtığı tespit edilen söz konusu yapısal sorunun çözümü için kararın bir örneğinin bilgi ve takdiri için yasama organına gönderilmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. E.Y. [GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 65).

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

83. Diğer taraftan kararın bir örneğinin yasama organına gönderilmesi somut başvuru bağlamında başvurucunun ihlalden kaynaklanan mağduriyetini bütünüyle gidermemektedir.

Başvurucu hakkındaki disiplin hapsi yerine getirilmiştir. Buna göre ihlalin sonuçlarına ilişkin eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucunun varsa maddi ve manevi zararlarının da giderilmesi gerekir. Bu nedenle ihlalin niteliği dikkate alınarak ve talebiyle bağlı kalınarak başvurucuya 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

84. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

3. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hükmün denetlenmesini talep etme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Tespit edilen sorunla ilgili olarak kararın bir örneğinin bilgi ve takdiri için Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

E. 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Derinkuyu Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/154, K.2018/78) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

GİDERİM YÖNTEMİYLE İLGİLİ KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz tarafından Ceza Muhakemesi Kanununda duruşma disiplininin bozulmasıyla ilgili disiplin hapsi kararlarına karşı itiraz (veya başka bir) kanun yoluna gidilebileceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediği için hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiş, ayrıca ihlalin Kanunun 267. maddesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır (par. 51-52, 62). Yine mahkememiz çoğunluğunca ihlalin giderim

yöntemi olarak ise tazminat verilmesi dışında kararın yasama organına bildirilmesiyle yetinilmiştir (bkz. par. 82). Bununla birlikte düşüncemize göre esasen kanundan kaynaklanan ihlalin giderimi amacıyla Anayasa'nın 152. maddesinde öngörülen itiraz davası ile iptal yolunun işletilmesi gerekmektedir.

2. Doktrinde sıkça belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin iki statüsü bulunmaktadır. İlki "Anayasa Organı" statüsü, ikincisi ise "Yüksek Mahkeme" statüsüdür. Anayasa Organı statüsü, Mahkemenin anayasanın üstünlüğü ilkesinin (m.11) gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla Anayasada öngörülen hukuksal ve siyasal sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla donatıldığı yetkilerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle anayasal denetimle yüksek devlet iradesine katkı sağlama yetki ve fonksiyonu nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin yasama ve yürütme organları ile birlikte üçüncü Anayasa Organı olduğu kabul edilmektedir (bkz. Hekimoğlu, M. M. (2004). Alman Hukuku Işığında Türk Anayasa Yargısının Hukuki Boyutları, Ankara: Detay Yayıncılık, s. 65-73; Grabenwarter, C. (2014). Hukuk Düzeni Hiyerarşisinde Anayasa, Kafkas, H. (Çev.), içinde Depenheuer, O. ve Grabenwarter, C. (Ed.), Doğan, İ. (Çev. Ed.), Anayasa Teorisi (s. 403-428), Ankara: Lale Yayıncılık, s. 418-421; Gören, Z. (2020). Anayasa Hukuku, 5. B, Ankara: Yetkin Yayınları, 2020, s. 307).

3. Anayasa Mahkemesi'ne Yüksek Mahkeme statüsü ile önemli görevler verilmiştir. Anayasa'da Mahkeme'ye verilen görevlerden ilki kanunların, TBMM İç Tüzüğü'nün, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasa'ya uygunluğunun denetimi, siyasi partilerin mali denetimi ve TBMM'nin milletvekilleri hakkındaki bazı kararlarının denetlenmesiyle ilgilidir. Bu görev ve yetkiler, yasama ve yürütme organlarının ilgili işlemlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetleme ve aykırı bulunması durumunda iptal kararı verilmesi amacıyla verilmiştir. Bu görevler Mahkeme Genel Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Anayasa'ya göre düzenleyici işlemlerin (kanun, İçtüzük, CBK) Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinin amacının ise, hukuk düzeninde Anayasa'ya aykırı düzenlemelerin iptal kararlarıyla ortadan kaldırılmasının ve yeni bir düzenleme yapılmasının yasama organının takdirine bırakılması olduğu anlaşılmaktadır.

4. Anayasa'nın 152. maddesinde "bir davaya bakmakta olan mahkemenin uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse … Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır." denilerek mahkemelere itiraz yoluyla somut norm denetimine başvurma yetki ve görevi verilmiştir. Başka deyişle itiraz yoluyla iptal istemi mahkemeler için hem bir yetki, hem de Anayasa'ya aykırı normun denetlenmesini sağlama yönünde verilen bir görev niteliğindedir.

5. Yukarıda değinildiği üzere Anayasa uyarınca Anayasa Mahkemesi düzenleyici işlemlerin denetimi dışında başka konularda da yetkilidir. Örneğin Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu Yüce Divan görevi kapsamında bir "ceza mahkemesi" olarak, bireysel başvuru görevi kapsamında Bölümler ve Genel Kurul ise "anayasal haklar mahkemesi" sıfatıyla çalışmaktadır. Bireysel başvurunun kendine özgü bir dava niteliğinde olduğu konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Şu halde Anayasa Mahkemesi, düzenleyici işlemlerin denetimi dışındaki görevleri sırasında Bölüm ve Genel Kurul olarak çalışmalarında anılan 152. madde yönünden "diğer mahkeme" niteliğiyle görev icra etmektedir. Bu durumda gerek Yüce Divan yargılaması gerekse bireysel başvuru yargılaması sırasında Bölümler veya Genel Kurul'un uygulamakta olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla "norm denetimi Genel Kurulu'na" itiraz yoluyla iptal isteminde bulunması Anayasa'nın bir gereğidir.

6. Nitekim Siyasi Parti Kapatma davalarıyla görevli AYM Genel Kurul'u siyasi parti kapatma davalarında uyuşmazlığa konu davada uygulanacak kanun hükmündeki Anayasa'ya aykırılıkların incelenmesini istediğinde dava konusu kuralı norm denetimi sıfatıyla görev yapacak olan Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'na taşımıştır. Bu yöndeki örnek bazı kararlar için bkz.: AYM, E.1998/2, K.1998/1, 09/01/1998; E.2000/86, K.2000/50, 12/12/2000; E.2010/17, K.2010/112, 08/12/2010. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla gerçekleştirdiği yargılamalarda da aynı yetkiyi kullanabilmektedir.

7. Anayasa'da kurulan hukuksal sistem uyarınca Anayasa'ya aykırı kurallar soyut ve somut norm denetimi yoluyla iptal edilerek hukukun üstünlüğü ve hukuk devletinin gerçekleştirilebilmesi sağlanmak istenmiştir. Bu maksatla yalnızca siyasal partilere iptal davası açma yolu tanınmamış, mahkemelere de itiraz yoluyla iptal isteminde bulunma görevi yüklenmiştir. Bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi Bölümü veya Genel Kurulu'nun hak ihlalinin kanundan kaynaklandığına ilişkin kararı, kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasının çok ciddi olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda kuralın iptali için ilgili mahkemeler gibi Anayasa Mahkemesi bölümleri veya Genel Kurulu'nun da Anayasa tarafından görevlendirilmiş olduğu sonucuna ulaşmak gerekmektedir. Bu nedenle hak ihlalinin giderim yöntemi olarak yeniden yargılama yapılması için dosyanın mahkemesine gönderilmesi yerine iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi Norm Denetimi Genel Kurulu'na gönderilmesi Anayasa ile verilen görevin bir gereğidir.

8. Belirtilen görüşe karşı şöyle bir itiraz akla gelebilir. Bu itiraz sadedinde 6216 sayılı Mahkemenin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısında böyle bir düzenleme olduğu halde bu kural yasama çalışmaları sırasında metinden çıkarıldığına göre, yasama organının Mahkeme'ye bu görevi vermediğinin söylenebileceği ileri sürülebilir. Fakat anılan Taslak metninden bu yetkinin çıkartılmasının gerekçesi, bu yetkinin Anayasa'ya aykırı olduğu görüşü değildir. Gerekçe, yetkinin Mahkemeye verilmesinin tartışmalara neden olacağı ve yerinde olmayacağı nedenlerine dayandırılmıştır. Taslak metinde bu yetkinin yer alması ve esasında yetkinin Anayasayla bağdaştığına ilişkin yaklaşım dahi aslında Anayasa'nın 146 vd. maddeleri ile 152. maddesinin böyle bir yetkiyi kapsadığı anlamına gelmektedir. 6216 Kanunda Mahkeme'nin görev ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin kaynağı da Anayasanın 146 ila 153. maddeleridir.

9. Ayrıca, yasama organına çağrı niteliğinde bir bildirim yapılmasının da hak ihlalinin ortadan kaldırılabilmesi için yeterli giderim sağlayabileceği ileri sürülebilir. Gerçekten ihlalin kanundan kaynaklandığı örneklerde AYM yeniden yargılamada hukuki yarar bulunduğunda ilgili mahkemenin Anayasa'nın 152. maddesindeki yolu işletebilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılmasına ve kararın yasama organına bildirilmesine karar vermektedir (bkz. Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022).

10. İhlal kararında yeniden yargılamaya ve ihlalin yasama organına bildirilmesine karar verilmesine rağmen (itirazen iptal yolu veya yeni düzenleme yapılması şeklinde bir) giderim sağlanamayan çok sayıdaki kararlar içerisinde örnek olarak birkaç kararı (Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Fikret Aslan [GK], B. No: 2019/41241, 25/2/2025) bakılabilir. Giderim sağlanamayan örnekler bakımından hukuk düzeninde Anayasa'ya aykırı kanun hükümlerinin yürürlükte kalması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesini (AY m. 11) ve bu ilkenin güvencesi olan anayasal denetim yolunu bertaraf etmektedir. Bu nedenle hukukun üstünlüğü ilkesinin gerçekleşebilmesi ve Anayasa'ya aykırı kuralların bir an önce hukuk düzeninden ayıklanabilmesi için 152. maddede yer alan emredici yetkinin

kullanılması gerekmektedir.

11. Açıklanan nedenlerle, giderim yöntemi olarak yeniden yargılama yapılması ve ihlalin yasama organına bildirilmesi yerine ihlale yol açan kuralın iptali amacıyla itiraz başvurusu yapılması yönünde karar alınması gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Duruşma düzenini bozduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında kesin olarak bir gün disiplin hapsi kararı verilmesi nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmaktayım. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğu giderim olarak “Tespit edilen sorunla ilgili olarak kararın bir örneğinin bilgi ve takdiri için Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesine” karar vermiştir.

2. Bu dosyada ihlal, bireysel başvuruya konu uyuşmazlığın esasını doğrudan ilgilendiren 5271 sayılı Kanun'un "İtiraz olunabilecek kararlar" başlıklı 267. maddesindeki "Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir." şeklinde yer alan hükümde diğer alternatifler değerlendirilmeden disiplin hapsi kararına karşı denetim imkânının tanınmaması nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkını imkansız kılan kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. Bunun içindir ki bu durumda ulaşılan ihlalin giderimi olarak kanaatimizce bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta “uygulanacak kural”ın Anayasa’ya aykırılığının değerlendirilmesine ilişkin hukuki zeminin tesisi gerekmektedir.

3. Anayasa’nın 148. maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu bireysel hak ihlallerini giderme yetkisi, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesiyle bireysel başvuru kararları kapsamında tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedebilme yetkisine sahip olmak şeklinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bu minvalde ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceği hususunda -bireysel başvuru yetkisinin doğal bir sonucu da olarak- Anayasa Mahkemesi yetkili kılınmıştır.

4. Bireysel başvuru inceleme görevi esnasında ihlale neden olan kanun hükmünün çoğunluk kararında belirtilen yola ihtiyaç duyulmadan, Anayasa’ya uygunluk denetiminin yapılması amacıyla Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca gerçekleştirilecek olan norm denetimi yoluna taşınması gerekmektedir.

5. Bu sayede ihlalin sonuçlarının giderilmesinin, “Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi” başlıklı Anayasa’nın 152. maddesinin birinci fıkrasında “Bir davaya

bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.” şeklinde tanımlanan itiraz başvurusu yoluyla gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

6. Bu hüküm gereğince bireysel başvuru incelemelerinde Anayasa Mahkemesi, ulaşılan ihlal sonucunun bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta uygulanan açık kanun hükmünden kaynaklanması durumunda, Anayasa’nın 152. maddesi gereğince “davaya bakmakta olan mahkeme” sıfatını haiz olduğundan bu madde hükmü gereğince kuralı norm denetimi görevi yapacak olan Anayasa Mahkemesi heyetinin incelemesine sunmalıdır.

7. Anayasa Mahkemesi de norm denetimi incelemesi sonucunda Anayasa’ya aykırı olduğu sonucuna ulaşırsa –ki böyle bir durumda bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanunun açık hükmünden kaynaklandığı biçimindeki bir kanaate ulaşması nedeniyle norm denetiminde bu kuralın Anayasa’nın ifade özgürlüğü ile ilgili 26. maddesine aykırı olduğu sonucuna ulaşması gerekecektir- bu durumda ihlalin kaynağı olan kanun hükmü iptal edileceğinden, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği olan asıl etkili giderim de böylece sağlanmış olacaktır.

8. Bu yönü ile bakıldığında Anayasa Mahkemesi, ihlalin giderimi bağlamında 50. maddede yer alan farklı seçeneklerden uygun gördüklerini devreye sokabilmektedir. Bu minvalde ihlalin bizzat bireysel başvuruya konu uyuşmazlığı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte olan kanun hükmünden kaynaklanması ve bahse konu kanun hükmünün daha farklı bir sonuca ulaşmayı engelleyen açıklıkta bir düzenleme içermesi durumunda artık bu hükmün norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir.

9. Bununla birlikte, burada ihlalin kanundan kaynaklanması konusuyla ilgili olarak öncelikle bir hususun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin kanundan kaynaklandığı iki farklı durum söz konusu olabilmektedir. Birincisinde, müdahalenin dayanağı olan güvenceli bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu durumda bir anlamda eksik düzenleme hali söz konusudur. İkincisinde ise müdahalenin dayanağı olarak açık bir kanun hükmü mevcuttur ve ihlal, derece mahkemelerince yeniden yargılama yapılması durumunda farklı yönde karar çıkmasına imkan vermeyen bu açık kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. İşte burada giderim yönünden ancak bu biçimde açık bir kanun hükmünün varlığı durumunda itiraz yolunun çalıştırılması mümkündür. Eksik düzenlemeye dayalı bir kanunilik ihlali söz konusu olduğu ve dolayısıyla ortada somut bir kural bulunmadığı durumlarda ise giderim yönünden niteliği gereği itiraz yolunun çalıştırılması uygun olmayacaktır.

10. Bireysel başvuru inceleme sürecinde uyuşmazlığın esasını çözecek kuralda Anayasa’ya aykırılık olması durumunda öncelikle vurgulamak gerekir ki Anayasa Mahkemesinin Anayasa’nın 152. maddesi kapsamında bir yetki sorunu bulunmamaktadır. Bahse konu yetki, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinden ziyade Anayasa’nın 152. maddesinden kaynaklanmaktadır.

11. Bu konuda yetki ile ilgili şu temel ilkeye bakmak konunun daha iyi kavranmasına da yardımcı olacaktır. Kamu hukukunda “yetkisizlik asıl ve yetki istisna” olduğundan, kamusal yetki kullanan tüm organ, kurum ve kişilerin sadece kendilerine açıkça verilen yetkiyi kullanma imkanı bulunmaktadır. Yine bu ilkenin gereği olarak kullanılan yetkinin ya

Anayasa ya da kanunda öngörülmüş olması zorunludur. Verilmemiş bir yetkinin hukuk sistemimizde içtihatla kabulü mümkün değildir.

12. Dolayısıyla, konumuz bağlamında açıklığa kavuşturulması gereken asıl husus şudur: Bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesinin, ihlale yol açan kanun hükmünü, norm denetimi sıfatıyla çalışan Anayasa Mahkemesinin (Genel Kurulun) önüne itiraz yoluyla taşıma konusunda açık bir yetkisi var mıdır?

13. Bu bağlamda ilk olarak normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan Anayasa metnine bakmak gerekmektedir. Konumuzla ilgili yetkinin dayanağı açıkça Anayasa'nın 152. maddesinde yer almaktadır. Bu madde, şartlar gerçekleştiğinde tüm mahkemelere itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisi tanır. Maddenin bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesi için de geçerli olduğu ise izahtan varestedir. Aksi durumda bu biçimdeki temel anayasal yetki Anayasa Mahkemesinden esirgenmiş olacaktır.

14. Nitekim bugüne kadar Anayasa Mahkemesi, bir diğer önemli görevi olan siyasi parti kapatma davalarında önündeki davada uygulanacak kanun hükmündeki Anayasa'ya aykırılıkların incelenmesini istediğinde dava konusu kuralı norm denetimi sıfatıyla görev yapacak olan Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Geçmişte bunun çok sayıda örneği mevcuttur (bu yöndeki örnek bazı kararlar için bkz.: AYM, E.1998/2, K.1998/1, 09/01/1998; E.2000/86, K.2000/50, 12/12/2000; E.2010/17, K.2010/112, 08/12/2010).

15. Benzer bir yaklaşımla Yüce Divan sıfatıyla gerçekleştirdiği yargılamalarda da Anayasa Mahkemesi, önündeki ceza davasının değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kanun hükümlerinde Anayasa'ya aykırılık görmesi durumunda aynı şekilde kuralı norm denetimi yapacak olan Anayasa Mahkemesinin önüne taşıyabilir.

16. Dolayısıyla bu aşamada açıklığa kavuşturulması gereken husus, Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen şartların bireysel başvuru kapsamında inceleme yapan Anayasa Mahkemesinde bulunup bulunmadığıdır.

17. Bu itibarla burada davada "uygulanacak kural" hususunun, bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesi'nin itiraz yolunu işletmesi usulü yönünden ele alınıp açıklanması gerekmektedir. Bilindiği üzere Anayasa Mahkemesi, norm denetiminde itiraz başvurularının ilk incelemesini gerçekleştirirken, "uygulanacak kural" ile kastedilenin davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte kurallar olduğunu kabul etmektedir (Örnek olarak bkz.: AYM, E.2000/56, K.2000/28, 17/10/2000; E.2013/14, K.2013/56, 10/4/2013; E.2015/76, K.2017/153, 15/11/2017, § 3; E. S.: 2018/8, K. S.: 2018/85, K.T.: 11/07/2018, § 2; E.2023/68, K.2024/190, 05/11/2024; E.2025/95, K.2025/92, 22/04/2025, § 2).

18. Yine ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde davaya bakan mahkeme olduğu, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğinin tespit edilmesi ve bu ihlalin giderilmesi noktasında bağlayıcı kararlar vermek suretiyle nihai hüküm tesis etmeye yetkili bir mahkeme sıfatı taşıdığı, yargısal denetim yetkisini kullandığı, bu denetimi yargısal usullerle gerçekleştirdiği ve bireysel başvuru yolunun bir hak arama yolu olarak bir dava niteliği taşıdığı tartışmasız bir gerçektir.

19. Hal böyle olduğundan bireysel başvuruya konu uyuşmazlığın çözümünde ihlale sebebiyet veren kanun hükmü bireysel başvuru incelemesi sürecinde Anayasa Mahkemesi tarafından açıkça Anayasa'ya aykırı görülürse, norm denetimi sıfatıyla bu konuda vereceği

karara kadar Anayasa Mahkemesinin davayı geri bırakma yetkisini kullanması pekala mümkündür.

20. Yukarıda da belirtildiği üzere bireysel başvuru inceleme sürecinde Mahkemenin, ihlale yol açan kuralın denetimi için itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmasının açık Anayasal dayanağı, Anayasa'nın 152. maddesi hükmüdür.

21. Dolayısıyla, bu konuda Anayasa'da açık bir yetki öngörülmüşken, bu yetkinin hukuksal dayanağı açısından 6216 sayılı Kanun'da veya başka bir kanunda hüküm bulunup bulunmaması hiçbir önem taşımamaktadır. Aksine, Anayasa'nın açık hükmüne rağmen 6216 sayılı Kanun'daki düzenlemelerden hareketle bu yetkinin kullanılamayacağı şeklindeki görüş önemli bir Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir.

22. Bu itibarla Anayasa'nın 152. maddesinin açık hükmü karşısında bireysel başvuru incelemelerinin başlayacağı dönemde 6216 sayılı Kanun'un hazırlık aşamasında bu yetkinin Anayasa Mahkemesine açıkça verilmesi şeklindeki bir düşünceye rağmen daha sonra bundan vazgeçilmesinden hareketle Anayasa Mahkemesinin bahse konu yetkiyi kullanamayacağı biçimindeki görüşe de katılmak mümkün değildir. Zira bu biçimdeki görüş hem kamu hukukunda yetki ile ilgili yukarıda yer verilen temel ilkeler hem de normlar hiyerarşisi gereği Anayasa'nın 152. maddesine aykırı bir kanun çıkarılamayacağı gerçeği karşısında hukuken savunulamaz.

23. Ek olarak, buradaki yetki konusunu, Anayasa Mahkemesinin siyasi sistem içerisinde bir "anayasal organ" olması yönünü de göz önünde tutarak ele almak gerekir. Zira, Anayasa Mahkemesi, gerçekleştirdiği denetimin önemine binaen bir "anayasal organ" olarak öngörülmüş olup bu minvalde Mahkemenin yetkilerinin dayanağı noktasında Anayasa hükümlerinin çok daha farklı bir değeri ve konumu bulunmaktadır.

24. Nitekim Anayasa Mahkemesinin anayasal organ sıfatını vurguladığım bir karşıoyumdaki açıklamalarım, Anayasa'nın 152. maddesinin bireysel başvuru incelemelerinde, ihlale neden olan kuralın Anayasa'ya aykırılığı durumunda temel bir pozitif dayanak işlevi görmesi gerektiği görüşünü güçlü bir biçimde desteklemektedir. Bu nedenle bahse konu karşıoydaki ilgili kısımlara aşağıda aynen yer vermek uygun olacaktır:

"Anayasa kurallarında da görüldüğü üzere Anayasa Koyucunun yargı erki içerisinde Anayasa Mahkemesine yönelik bu yaklaşımı, devletin yasama ve yürütme erklerini oluşturan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı gibi Anayasa Mahkemesini de bir 'anayasal organ' şeklinde öngördüğünü ortaya koymaktadır. Bunun içindir ki Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı gibi bir anayasal organ olmasından hareketle Anayasa Mahkemesinin oluşumu, görev ve yetkileri, sahip olduğu güvenceler ve çalışma usulü Anayasa'da oldukça detaylı biçimde düzenlenmiştir.

Nitekim doktrinde de Anayasa Mahkemesinin yargı organının bir parçası ve yüksek mahkeme niteliği taşımakla birlikte bir diğer özelliği olarak bir 'anayasal organ' olduğuna özellikle vurgu yapılmakta olup fonksiyonunun mahiyetinin Mahkemeye yargı içerisinde özel ve öncelikli bir mevki verdiği ifade edilmektedir. Avrupa doktrininde de Anayasa Mahkemelerini herhangi bir yüksek mahkeme değil, bir anayasal organ olarak görme eğilimi mevcut olup, bu bağlamda somut örnek olarak Federal Alman Anayasa Mahkemesinin aynı zamanda anayasal organ olduğu çok net biçimde ifade edilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin anayasal organ olabilmesi için sadece Anayasa'da zikredilmesi yeterli değildir. Mahkemenin bir anayasal organ olarak kabul edilebilmesi için statüsü ve

önemli yetkilerinin de Anayasa'da düzenlenmiş olması gerekir. Yine bir anayasal organ olmanın iki önemli sonucu olarak diğer anayasal organlar gibi Anayasa Mahkemesi de kendi içtüzüğünü çıkarma yetkisine sahiptir ve diğer anayasal organlardan daha alt bir konumda olmadığı gibi örgütlenme bakımından anayasal organlardan bağımsız konumdadır.

İşte bu nedenledir ki bir anayasal organ olması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, görev, yetki ve işleyişinin doğrudan Anayasa tarafından ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olmasının bir sebebi vardır. Anayasa'nın kendisine verdiği görev ve yetkilerin bir gereği olarak yasama organını denetleyen Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve işleyişinin yasama organının takdirine bırakılmamasıyla anayasa yargısının anlamının zayıflaması önlenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin statüsü, görev ve yetkileri, denetim yolları ve kapsamı, kararlarının özellikleri ve çalışma ve yargılama usullerinin Anayasa'da detaylı biçimde belirlenmiş olması nedeniyle bu konularda ayrıntı ile ilgili kanun koyucuya sadece sınırlı bir düzenleme yetkisi tanınmış olduğu görülmektedir. Bu durumun yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı üzere Anayasa Mahkemesinin yasama organını denetlemesinden kaynaklandığı açıktır. Zira denetleyen organın hukuki statüsü ile görev ve yetkilerini belirleme yetkisinin denetlenen organa bırakılması mümkün olamaz1.

Bunun içindir ki Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usullerini düzenleyen 6216 sayılı Kanun önemli ölçüde Anayasa tarafından getirilen ayrıntılı Anayasal hükümleri açıklayıp tekrar etmektedir. Bu durum diğer yüksek mahkemelere kıyasla Anayasa Mahkemesinin konumu açısından oldukça önemli bir anayasal güvence olarak görülmektedir2 . Anayasa Mahkemesinin oluşumu, görev ve yetkileri ve çalışma usulü ve benzeri konuların ayrıntılı biçimde Anayasa'da düzenlenmesi nedeniyle yapısında veya görevlerinde bir değişiklik yapılabilmesi ancak bu konudaki bir Anayasa değişikliği ile mümkün hale gelebilecektir3 ." (Bkz.: "AYM, E.2023/104, K.2023/177, K.T.: 11/10/2023" künyeli kararda Yusuf Şevki Hakyemez'in karşıoyu: §§ 24-29).

25. Yukarıda sıralananlar bağlamında, bir anayasal organ olması hususu da dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesinin görevinin ifası noktasında sahip olduğu yetkilerle ilgili olarak asıl bakılması gereken yerin Anayasa hükümleri olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında 6216 sayılı Kanun'da bahse konu yetkinin açıkça verilmemiş olmasının bu yetkinin varlığı ile ilgili değerlendirmelerde hiçbir hukuki değeri bulunmamaktadır.

26. Zira bir anayasal organ olarak Anayasa Mahkemesinin yetkileri ile ilgili asıl bakılması gereken hukuki düzlem Anayasa'dır. Anayasa'nın 152. maddesi, bu yönü ile siyasi parti kapatma davaları ve Yüce Divan sıfatıyla bakılan davalarda olduğu gibi bireysel başvuru incelemelerinde de Anayasa Mahkemesine davaya bakmakta olan mahkeme sıfatı ile önündeki uyuşmazlığa uygulanacak somut kanun hükmünü itiraz yolu ile norm denetimi sıfatıyla görev yapan Anayasa Mahkemesinin önüne taşıma yetkisini vermektedir.

27. Bununla birlikte, giderim yönünden bu şekilde bir görüş savunulduğunda hemen akla benzer başvurularda, Anayasa Mahkemesinin -bugüne kadar benim de katıldığım şekilde- ihlalin dayanağı olan kanun hükmü ile ilgili olarak ya Türkiye Büyük Millet Meclisine çağrıda bulunması (örnek bazı kararlar için bkz.: Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019; Bedrettin Morina [GK], B. No: 2017/40089, 5/3/2020; Sabri Uhrağ [GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020; Muammer Bulut [GK], B. No: 2020/9066, 21/11/2024; Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025) ya da derece mahkemelerinden Anayasa'nın 152. maddesindeki itiraz yolu aracılığı ile kuralı Anayasa Mahkemesinin önüne getirme yolunu devreye

sokmalarını istemesi gelmektedir (örnek bazı kararlar için bkz.: (Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022; Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023; Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Meryem Boyacıoğlu [1. B.], B. No: 2020/9020, 13/3/2025).

28. Bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin bizzat uyuşmazlığın esasını çözecek olan kanun hükmünden kaynaklanması durumunda Anayasa Mahkemesinin kullandığı bu iki yol da yasama organında ve derece mahkemelerinde belli ölçüde karşılık bulmuş ve bu şekilde ihlale sebebiyet veren kanun hükmü ya yapılan çağrı üzerine yasama organı tarafından kaldırılmış veya Anayasa'ya uygun hale getirilmiş ya da itiraz yolu ile derece mahkemelerince Anayasa Mahkemesinin önüne getirildiğinde iptal edilmiştir.

29. Bununla birlikte, ihlal kararının giderim kısmında Anayasa Mahkemesince her iki seçeneğe de yer verilmiş olmasına rağmen, yine de ihlale sebebiyet veren somut kanun hükmünün yasama organı tarafından kaldırılmaması veya itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne getirilmemesi durumu söz konusu olabilmektedir (İhlal kararında her iki yol dile getirilmesine rağmen 31.07.2025 tarihine kadar bu çağrılardan olumlu sonuç alınamayan örnek bazı kararlar için bkz.: Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Fikret Aslan [GK], B. No: 2019/41241, 25/2/2025). Böyle bir durumda ise Anayasa Mahkemesinin insan haklarını koruma noktasındaki olumlu gayreti sonuçsuz kalabilmektedir.

30. Oysa, bireysel başvuru mekanizması ancak farklı paydaşların her birinin insan hakları ihlallerini giderme sorumluluğunu etkin biçimde kabul etmesi ve bu konuda kendilerinden beklenen performansı sergilemesi halinde işlerlik kazanacak bir sistemdir. Bu düzeydeki bir uygulama birliğinin varlığı halinde ancak bireysel başvurudan amaçlanan sonuç elde edilebilir.

31. İşte bu çerçevede Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanundan kaynaklandığını tespit etmesi durumunda; bu keyfiyeti yasama organına bildirdiğinde yasama organının ihlale sebebiyet veren hükme ilişkin yapması gerekenleri bir an evvel yapması; benzer şekilde derece mahkemelerinin ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine taşıması gerekmektedir.

32. Zira, bireysel başvuru bir hak arama yolu olarak işin merkezine Anayasa Mahkemesini koymakla birlikte, bu hak arama yolundan istenilen olumlu sonuçların elde edilebilmesi için kamusal yetki kullanan tüm kişi ve kurumların hak ihlallerine sebebiyet vermeyen bir yaklaşımla görevlerini yerine getirmeye özen göstermeleri fevkalade önem arz etmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemelere ve yasama organına ihlallerin ortadan kaldırılması noktasında oldukça önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiş durumdadır.

33. Nitekim, Anayasa'nın Başlangıç kısmında belirtildiği gibi, kuvvetler ayrılığı devlet organları arasında bir üstünlük sıralaması değil, yetki ve görevlerin kullanımıyla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliğidir. Bireysel başvuru sistemi de kamusal yetki kullanan tüm kişi, kurum ve kuruluşların bu işbirliği yaklaşımını sergilemesini gerektirmektedir.

34. Bununla birlikte, bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin doğrudan kanun hükmünden kaynaklanması halinde, yasama organı ve derece mahkemeleri kendilerinden beklenen katkıyı sunmadığında, devreye artık kaçınılmaz olarak, benim giderim yönünden bu karşıoyda önerdiğim çözüm yolu sokulmalıdır.

35. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin, ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü itiraz yoluyla kendi önüne taşıması yolu çözüm olarak gündeme gelecektir. İfade etmek gerekir ki bu yöntemin “kendi kendine başvuru” biçiminde görülmesi doğru değildir; zira Anayasa’nın 152. maddesi, mahkeme sıfatını haiz tüm yargı organlarına bu yetkiyi tanımıştır. Bireysel başvuruda da Anayasa Mahkemesi aynı sıfatı taşımaktadır.

36. Aksi durumda ihlali giderme noktasında yasama organının kuralı kaldırma veya değiştirme ya da derece mahkemelerinin itiraz yolunu devreye sokma şeklindeki inisiyatiflerini beklemek gerekecektir. Nitekim, gelinen aşama itibariyle, daha önce verilen kimi ihlal kararları bağlamında, mahkemeler ve yasama organının kendilerinden bekleneni tam anlamıyla yapmadığı da gözlemlendiğinden, ihlale yol açan kanun hükmünün bizzat Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenip iptal edilmesi gibi daha etkili bir giderim yolunun uygulanması artık zorunluluk halini almıştır. Bu durum bireysel başvurudaki etkin hukuki korumanın tesisi ve ihlale sebebiyet veren kanun hükmündeki Anayasa’ya aykırılığın giderilebilmesi bakımından gereklidir.

37. Bu kapsamda, bireysel başvuru incelemelerinde bugüne dek ihlalin kanundan kaynaklanması durumunda belirtilen giderim yollarının ne ölçüde etkili olduğunu anlayabilmek için, bu konudaki istatistikleri kısaca incelemekte fayda vardır.

38. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanun hükmünden kaynaklanması nedeniyle ilk olarak 30/5/2019 tarihinde yasama organına çağrıda bulunmuştur. Bu karardan iki buçuk yıl sonra 1/12/2022 tarihinde ise Anayasa Mahkemesince derece mahkemelerine Anayasa’nın 152. maddesi gereğince itiraz yolunun çalıştırılması yolu gösterilmeye başlanmıştır.

39. Anayasa Mahkemesi ilk olarak Y.T. kararında (bkz.: Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019) ihlalin kanundan kaynaklandığı gerekçesiyle 6458 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (3) numaralı fıkrasında değişiklik yapılması hususundaki keyfîyetin yasama organına bildirilmesine karar vermiştir. Bahse konu ilk çağrı kararından 31.07.2025 tarihine kadar toplam 25 ihlal kararında yasama organına bu şekilde çağrıda bulunulmuştur. Yasama organı ise bu çağrılardan sonra sadece dört tanesinde ihlale sebebiyet veren kanun hükümlerinde değişiklik yapmıştır.

40. İhlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi ihlalin giderimi bağlamında Hulusi Yılmaz kararıyla (Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) birlikte artık ihlale sebebiyet veren ve Anayasa’ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulmasının başvuruya konu olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yol olarak ortaya çıkmakta olduğuna işaret etmeye başlamıştır. Böylece Anayasa Mahkemesi artık ihlalin gideriminin bu şekilde sağlanabileceğini belirterek yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı derece mahkemelerine gönderirken, aynı zamanda bu mahkemelerden somut norm denetimi yolu ile ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü Anayasa Mahkemesinin önüne getirmelerini beklemektedir. 01/12/2022 tarihinden 31.07.2025 tarihine kadar toplam 13 kararda ihlale sebebiyet veren sekiz kurala ilişkin Anayasa’nın 152. maddesi yolu derece mahkemelerine önerilmiş olup, sadece beş kurala ilişkin somut norm denetimi başvurusu Anayasa Mahkemesine yapılmıştır.

41. Yukarıda yer verilen istatistiki verilerde de görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesinin bugüne kadarki karar pratiği göz önüne alındığında, yasama organına yapılan çağrıların fevkalade sınırlı bir kısmında kanun değişikliğine gidildiği; derece mahkemelerine önerilen somut norm denetimi başvurularının ise kısmen gerçekleştirildiği görülmektedir.

42. Gelinen bu aşamada artık Anayasa Mahkemesinin kendisinin bireysel başvuru incelemesi sürecinde itiraz yolunu çalıştırmasının daha isabetli olacağı kanaatinde olduğum için, eldeki dosyada giderim yönünden çoğunluğun ulaştığı ““Tespit edilen sorunla ilgili olarak kararın bir örneğinin bilgi ve takdiri için Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesi” şeklindeki sonuca katılmamaktayım.

43. Sonuç olarak, bireysel başvuru sisteminin etkili bir hak arama yolu olarak devam edebilmesi için, Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda Anayasa’nın 152. maddesi kapsamında itiraz yolunu bizzat işletmesi zorunluluk halini almıştır.

44. Dolayısıyla ihlalin giderimi yönünden eldeki bireysel başvuruda ihlale sebebiyet veren kanun hükmü için itiraz yolunun çalıştırılması gerektiği gerekçesiyle bu dosyada giderim yönünden çoğunluğun ulaştığı sonuca katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

---

1 Bülent Tanör / Necmi Yüzbaşıoğlu, Türk Anayasa Hukuku, 20. Bası, Beta Yay., İstanbul, 2020, s. 486-487.

2 Mehmet Merdan Hekimoğlu, Alman Hukuku Işığında Türk Anayasa Yargısının Hukuki Boyutları, Detay Yay., Ankara, 2004, s. 66-67.

3 Yılmaz Aliefendioğlu, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Yetkin Yay., Ankara, 1996, s. 212.

ALİ SUAT ERTOSUN (16)

B. No: 2020/1500 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1500

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ALİ SUAT ERTOSUN BAŞVURUSU (16)

(Başvuru Numarası: 2020/1500)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 13/3/2026 - 33195

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ali Suat ERTOSUN

Vekili : Av. Halim İNÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kişilik haklarının ihlali sebebiyle açılan manevi tazminat davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Bugün gazetesinin 8/10/2009 tarihli sayısında yer alan "Kendini aklayan müfettişe kıyak" başlıklı haberde kullanılan ifadeler nedeniyle kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu ileri sürerek 20.000 TL manevi tazminata karar verilmesi istemiyle 6/10/2010 tarihinde dava açmıştır.

7. Ankara 6. Asliye Hukuk Mahkemesince (Asliye Hukuk Mahkemesi) 27/10/2011 tarihinde dava kısmen kabul edilerek başvurucuya 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Kararda, başvurucunun -o zamanki adıyla- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyesi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca haberde adı geçen müfettiş lehine oy kullanılsa bile HSYK tarafından kararların kurul hâlinde alındığı, bu nedenle başvurucunun kullandığı oyun yetkinin kötüye kullanımı olarak yorumlanamayacağı ifade edilmiştir.

8. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 4. Hukuk Dairesince (Yargıtay) 16/4/2012 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Kararda, dava dışı eski müfettişin emekliye ayrılmasına ve sonra yeniden mesleğe dönmesine ilişkin sürecin bilgisi verildikten sonra yapılan yayının görünür gerçeğe uygun olduğu ve düşünsel bağlılığın korunduğu belirtilmiştir. Çatışan yararlar dengesinin başvurucu aleyhine bozulmadığı ve davalı yönünden hukuka uygunluk nedeninin gerçekleştiğinin benimsenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

9. Karar düzeltme talebi üzerine yaptığı incelemede Yargıtay 20/10/2012 tarihinde bu talebi kabul etmiştir. Kararda; başvurucunun gazetenin sorumlu müdürü ve müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında şikâyette bulunduğunu, ilgili kişiler aleyhine basın yoluyla hakaret davasının açıldığını belirtmiştir. Dava konusu haber nedeniyle basın yoluyla hakaret suçundan açılan kamu davasının beklenerek tüm deliller değerlendirilmek suretiyle bir sonuca ulaşılması gerektiğini ifade etmiştir.

10. Asliye Hukuk Mahkemesi 13/5/2014 tarihinde davayı kısmen kabul ederek başvurucuya 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararda, dava konusu yapılan haber içeriği konusunda taraflar arasında uyuşmazlık bulunmadığını belirtmiştir. Haberin yayımlanış biçimi ve haberde yer alan kelimeler değerlendirildiğinde gerek haberin veriliş biçimi gerekse haberde kullanılan kelimelerin haber kastıyla yapılmadığını ve başvurucunun kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu ifade etmiştir.

11. Yargıtay 10/9/2015 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda, yukarıda belirtilen 16/4/2012 tarihli kararda yer alan hususlar yinelenmiştir (bkz. § 9). Karara karşı yapılan karar düzeltme talebi, Yargıtayın 4/10/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Daha sonra başvurucunun aleyhine tazminat davası açtığı basın kuruluşu, 27/7/2016 tarihli ve 29783 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmıştır.

13. Asliye Hukuk Mahkemesi 16/3/2017 tarihinde, 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 16. maddesi uyarınca dava şartı yokluğu nedeniyle davayı reddetmiştir. Kararda, yukarıda belirtilen yargılama aşamalarına dair bilgi verildikten sonra yargılama aşamasında 675 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiğini belirtmiştir. Öte yandan kararın tebliğinden itibaren idareye yapılacak başvuru neticesine göre idari yargı nezdinde dava açılabileceğine de kararında yer vermiştir.

14. Bu karar uyarınca başvurucu 6/7/2017 tarihinde Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Ankara Defterdarlığına (İdare) başvurmuştur. Bu başvuru cevap verilmeyerek zımnen reddedilmiştir.

15. Bunun üzerine başvurucu 3/11/2017 tarihinde Ankara 14. İdare Mahkemesi nezdinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, haberin detayına yer verdikten sonra Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından kendisine 4.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verildiğini belirtmiştir. Haberin neden kişilik haklarına saldırı teşkil ettiğini detaylıca açıkladıktan sonra 20.000 TL tazminatın haberin yayın tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile ödenmesini talep etmiştir.

16. Ankara 14. İdare Mahkemesi 19/7/2018 tarihinde davayı yetki yönünden reddederek dava dosyasının İstanbul İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

17. İstanbul 13. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 27/12/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Yukarıda yer verilen mevzuatın değerlendirilmesinden; 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 'Devir işlemlerine ilişkin tedbirler' başlıklı 5. maddesinin 1. fıkrası kapsamında Hazineye devredilen gazetelerin, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, Maliye Bakanlığı yetkili olduğu ve tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edileceği anlaşılmaktadır.

Olayda davacı tarafından Ankara 6. Asliye Hukuk Mahkemesinde Koza İpek Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş.'ye karşı 20.000,00-TL manevi tazminat istemiyle açılan davaya konu manevi tazminatın alacak olarak istenildiği, ancak söz konusu manevi tazminata ilişkin alacağın; somut, maddi vakaya dayalı, muhasebeleştirilmiş, denetim ve değerlendirmeye açık, kesinleşmiş bir ilama dayalı alacak niteliğinde olmadığı sonucuna varılmıştır."

18. Başvurucu, karara karşı 11/3/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçede; açtığı davanın manevi tazminat istemine ilişkin olması nedeniyle manevi tazminatın muhasebeleştirilmiş, denetim ve değerlendirmeye açık, kesinleşmiş bir ilama dayalı olması gerekmediğini belirtmiştir. 2010 yılından beri devam eden davanın sonuçlanmamasının kendi kabahati olmadığını, dava devam ederken çıkarılan 675 sayılı KHK uyarınca dava şartı yokluğundan davasının reddedildiğini ifade etmiştir.

19. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 15/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

20. Nihai karar, başvurucuya 27/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 27/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler aleyhine 17/8/2016 tarihinden önce başlatılan icra ve iflas takipleri ile bu kapsamda Hazine ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne husumet yöneltilen takipler hakkında icra müdürlüklerince, 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi uyarınca düşme kararı verilir. Bu kararlar dosya üzerinden kesin olarak verilir ve takip alacaklısına resen tebliğ edilir. Tarafların yaptığı takip giderleri kendi üzerlerinde bırakılır."

...

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz."

22. 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık); her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, asıl borçlu ve diğer kefiller hakkında kesin aciz vesikası bulunan haller hariç olmak üzere kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne veya diğer terör örgütlerine (Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/85, K.2022/127 sayılı kararıyla iptal edilmiştir) gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar

koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.

..."

23. 675 sayılı KHK, 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun ile; 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı KHK ise 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kabul edilerek kanun hâline gelmiştir.

24. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinde yer alan "aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/85, K.2022/127 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Şeref ve İtibarın Korunması Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, gazete tarafından aleyhinde çıkarılan haber nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini belirtmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan dava sonucunda manevi tazminata hak kazanılmasına rağmen dava esnasında çıkarılan 675 sayılı KHK nedeniyle davanın usulden reddedildiğini ifade etmiştir. Daha sonra Mahkeme nezdinde açtığı davanın gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini iddia etmiştir. Manevi tazminat alacağının muhasebeleştirilmiş, denetim ve değerlendirmeye açık, kesinleşmiş bir ilama dayalı olmasının mümkün olmadığını, zira ortada devam eden bir dava olduğunu aktarmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından 675 sayılı KHK öncesinde tazminat açısından haklı bulunulması karşısında İdare Mahkemesi ve Bölge İdare Mahkemesince gerekçe belirtilmeden davanın reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Öte yandan başvurucu, kişilik haklarına basın yolu ile yapılan ağır saldırıya karşı dava açabileceği bir mahkemenin bulunmaması

nedeniyle maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine de başvuru formunda yer vermiştir.

27. Bakanlık görüşünde, başvurucu tarafından açılan davanın reddine karar verilmesinin yargı mercilerinin hukuk kurallarının yorumlamasına ilişkin olduğu, yargı mercilerinin kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde kalıp kalmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

29. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Hukuki tavsif (nitelendirme) ise başvurucu tarafından ileri sürülen olgusal iddiaların Anayasa'da güvence altına alınan hangi hak, özgürlük ya da yasak kapsamında inceleneceğinin tespit edilmesinden ibarettir. Bu bakımdan ileri sürülmeyen bir olay veya olguyu incelemek ya da bireysel başvuruya konu edilen hususun ötesinde yahut dışında bir karara varabilmek için hâkim hukuku resen (kendiliğinden) uygular (jura novit curia) ilkesine yani nitelendirme yetkisine başvurulamaz (kısmen benzer kararlar için bkz. İrfan Durmuş ve diğerleri [1. B.], B. No: 2014/4153, 11/5/2017, § 74; Tochukwu Gamaliah Ogu [2. B.], B. No: 2018/6183, 13/1/2021, § 120; hukuki nitelendirme yetkisinin kapsamı ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları için birçok karar arasından bkz. Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan [BD], B. No:37685/10..., 20/3/2018, §§ 101-126; Pişkin/Türkiye, B. No: 33399/18, 15/12/2020, §§ 62, 63; Ant ve diğerleri/Türkiye, B. No: 37873/08, 12/1/2021, § 20).

31. AİHM'e göre de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) kapsamındaki bir iddia veya şikâyet başvuru konusu olaylara ilişkin iddialar ile bu olayların dayandırıldığı hukuki savlar olmak üzere iki unsurdan ibaret olup şikâyetin nitelendirilmesinde şikâyetin dayandığı hukuki temeller ile şikâyete sebebiyet veren olay ve olguların birlikte dikkate alınması gerekir. Ancak bu içtihadın başvurucu tarafından ileri sürülmeyen olay ve olguların değerlendirilmesine ve bunların Sözleşme'ye uygunluğunun incelenmesine imkân tanımadığı vurgulanmıştır. Buna göre AİHM; önündeki bir başvuruyu, başvurucu tarafından ileri sürülen hukuki gerekçelerle birlikte bildirilen olay ve olgular kapsamında ancak bunlarla sınırlı olacak şekilde incelemektedir (Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan, §§

110-125).

32. Başvurucu adil yargılanma hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürse de iddialar özü itibarıyla şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile ilgilidir. Zira başvurucu kişilik haklarına saldırı nedeniyle tazminat davası açmış olmakla birlikte bu davanın esasının incelenmemesinden şikâyet etmektedir. Bu durumda başvuru şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen ve zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 5. maddesinde, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesi için gerekli şartların hazırlanması devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır (Ali Çığır [1. B.], B. No: 2015/19298, 8/5/2019, § 32; Erol Kumcu [2. B.], B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 32).

35. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese, hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47).

36. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, bir başka söyleyişle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir ihlalin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad [2. B.], B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60,61; Cüneyt Durmaz (2) [GK], B. No: 2016/35468, 15/12/2021, § 45; Hakan Buzhane [GK], B. No: 2019/1278, 4/7/2024, § 14).

37. Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı, temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla oluşturulan idari ve yargısal mekanizmalara yapılan başvuruların mutlaka başvurucu lehine sonuçlanmasını güvence altına almamaktadır. Bu bağlamda ilgili idari ve yargısal mercilere düşen ödev, başvurucunun şikâyetinin esasını inceleyerek ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karara bağlamaktır. Bununla birlikte mahkemelerin yorum ve değerlendirmelerinin söz konusu başvuru yoluna müracaat edilmesini anlamsız kılacak, başarı şansını zayıflatacak derecede keyfîlik içermesi ya da açıkça makul olmayan bir muhakemeye dayanması hâlinde etkili başvuru hakkı ihlal edilebilir (Seyfettin Şimşek [2. B.], B. No: 2019/21111, 30/3/2022, § 41; Kenan Yıldırım [GK], B. No: 2017/28711, 14/9/2023, § 51).

38. Kişilerin etkili başvuru hakkı açısından sahip oldukları güvencenin kapsamı, ihlal iddiasına konu edilen hakkın niteliğine göre değişmektedir. Fakat genel olarak ifade edilmelidir ki Anayasa'nın 40. maddesi uyarınca sağlanması gereken başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada ileri sürülen ihlali önleme, ihlal devam etmekte ise sonlandırma veya gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak da makul bir tazmin imkânı sunma açısından etkili olması gerekmektedir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 71). Bu nitelikte bir başvuru yolu yoksa etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılacaktır (Mahfuz Güleryüz [1. B.], B. No: 2020/25276, 9/1/2024, § 48).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda başvurucu, gazetede yer alan haber nedeniyle manevi tazminat davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi dava devam ederken çıkarılan 675 sayılı KHK uyarınca davayı usulden reddetmiştir. Başvurucu, bu karar üzerine idareye başvurmuş; idare yapılan başvuruyu zımnen reddetmiştir. Bunun üzerine başvurucu 20.000 TL manevi tazminat istemli davasını idari yargıya taşımıştır. İdare Mahkemesi de davayı reddetmiştir. Kararda; 670 sayılı KHK uyarınca Hazineye devredilen gazetenin borçlarının somut, maddi vakaya dayalı, muhasebeleştirilmiş, denetim ve değerlendirmeye açık, kesinleşmiş bir ilama dayanması şartıyla tazmin edilebileceğini ifade etmiştir. Başvurucu lehine kesinleşmiş böyle bir ilamın bulunmadığını belirtmiştir. Karar istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

40. Başvurucu, davanın esasına ilişkin iddia ve savunmalarının mahkemelerce incelenmediğinden yakınmaktadır.

41. Somut olayda Asliye Hukuk Mahkemesi, başvurucu lehine 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verse de Yargıtayın bozma kararının ardından 675 sayılı KHK'nın yürürlüğe girmesi üzerine olayda dava şartı bulunmadığı gerekçesiyle davayı usulden reddetmiş; işin esasına girmemiştir. Başvurucunun 675 sayılı KHK çıkarılmadan önce, kişilik hakkının ihlal edildiği iddiasıyla uğradığını ileri sürdüğü manevi zararın tazmini amacıyla başvurabileceği yegâne yol, hukuk mahkemesi nezdinde manevi tazminat davası açmak olmuştur. Başvurucu da bu yolu kullanarak davasını açmıştır.

42. İdare Mahkemesi ise gazetenin başvurucuya somut, maddi vakaya dayalı, muhasebeleştirilmiş, denetim ve değerlendirmeye açık, kesinleşmiş bir ilama dayalı borcu bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Mahkeme, 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin ilk fıkrasında yer alan "kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri" ibaresini bu şekilde yorumlamıştır.

43. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası da dikkate alındığında icra edilebilir bir alacakla ilgili olarak kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ilgili idari mercinin ve bu kararı denetleyen idare mahkemesinin somut olayda olduğu gibi kanaat getirici defter, kayıt ve belgelere dayalı bir alacağı anılan KHK kapsamında değerlendirebilecekleri söylenebilir. Ancak olayda olduğu gibi devam eden bir manevi tazminat davası yönünden henüz böyle bir alacak söz konusu olmadığı için anılan KHK hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün değildir.

44. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde açıkça 670 sayılı KHK'nın 5. maddesine atıf yapılarak bu hükme göre işlem yapılacağı belirtildiği için olaydaki gibi bir manevi tazminat davasında da dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilebileceği söylenemez. Aksine bir yorum idari mercilerin 670 sayılı KHK'nın 5. maddesindeki usule aykırı olacağı gibi alacağın kanaat getirici defter, kayıt ve belgelere dayalı olması ölçütüyle de bağdaşmayacaktır. Diğer

bir deyişle 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde 670 sayılı KHK'nın 5. maddesindeki usulün uygulanması öngörüldüğüne göre devam eden bir manevi tazminat davasının kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilebilecek bir alacak olarak görülebilmesi mümkün değildir.

45. Asliye Hukuk Mahkemesince, 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde 670 sayılı KHK'nın 5. maddesine atıfta bulunulduğu gözönünde bulundurulmamıştır. Hâlbuki kapatılan gazete aleyhine açılan şeref ve itibarın korunması ile ilgili manevi tazminat davasının 675 sayılı KHK'nın 16. maddesi kapsamında kalıp kalmadığının belirlenmesi için bu maddenin açıkça atıfta bulunduğu 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin kapsamı ve öngördüğü usulün incelenmesi gerekirdi. İdari yargı mercilerince de belirtildiği üzere kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilebilecek bir alacak mahiyetinde olmadığı için 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin ve dolayısıyla atıfta bulunulan 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin uygulanabilmesi mümkün değildir. Somut olayda ise Asliye Hukuk Mahkemesince dava anılan hüküm uygulanarak dava şartı yokluğundan reddedilmiş, karar temyiz aşamasında da onanmıştır. Dolayısıyla davanın esası incelenmemiştir. Sonuç olarak başvurucunun açtığı manevi tazminat davasının anılan KHK hükümleri kapsamında olup olmadığı belirsiz kalmış, her iki yargı yolu arasında -bu olay özelinde- farklı içtihatlar oluşmuştur.

46. Adli ve idari yargı makamlarınca ortaya konulan bu yaklaşım, şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmemesine ve bu nedenle şeref ve itibarın korunması hakkına yapıldığı ileri sürülen saldırı nedeniyle uğranılan zararın tespit ve tazminine ilişkin yeterli giderimin sağlanmamasına yol açmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

48. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

49. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş ([2. B.], B. No: 2019/39635, 19/3/2024). kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

52. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

53. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre esas inceleme kapsamında bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve varsa ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı belirlenmektedir. Aynı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ise ihlal kararı verilmesi hâlinde gerekli görüldüğü takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Buna göre ihlal sonucuna varıldığında ilgili temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verilmesinin yanında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi, diğer bir ifadeyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedil[mesi] de gerekir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 54).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, § 55).

55. Bununla birlikte 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilirken idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin, yargısal makamların veya yasama organının yerine geçerek işlem tesis edemez. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek gerekli işlemlerin tesis edilmesi için kararı ilgili mercilere gönderir (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 57).

56. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57). İhlalin yargılama mercilerinin ilgili mevzuatı yorumlamasından kaynaklandığı bazı hâllerde tazminata hükmedilmesi ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilmesi için yeterlidir.

57. Somut olayda Asliye Hukuk Mahkemesi, 675 sayılı KHK uyarınca, açılan manevi

tazminat davasını usulden reddetmiştir. Ancak bu yorum yapılırken 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinde 670 sayılı KHK'nın 5. maddesine atıfta bulunulduğu gözönünde bulundurulmamıştır. Zira başvurucunun açtığı davada istediği manevi tazminatın idari yargı mercilerince de belirtildiği üzere kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilebilecek bir alacak mahiyetinde olmadığı için 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin ve dolayısıyla atıfta bulunulan 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin bu davada uygulanabilmesi mümkün değildir. Bireysel başvuruya konu nihai karar ise idari yargıya aittir. İdare Mahkemesi başvurucunun gazeteye karşı tazminat davası açtığını, yargılama kesinleşmediğinden ortada kanaat getirici defter, kayıt ve belgelere dayalı bir alacak olmadığı yorumunu yapmıştır. Başka bir deyişle kesinleşmeyen manevi tazminat alacağını değerlendirmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

58. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İhlalin nedeni ise başvurucunun açtığı manevi tazminat davasının KHK hükümleri kapsamında olup olmadığına ilişkin olarak adli ve idari yargı kollarında yer alan merciler tarafından yapılan yorumdan kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle ihlalin manevi tazminat davasının karara bağlanması konusunda yargı kolları arasında verilen kararların farklılığından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Hâl böyle olunca ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayda, yargılamanın yenilenmesi ihlalin sonuçlarını ortadan kaldıracak nitelikte bir yol olarak kabul edilemeyeceğinden başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilmesi yeterli bir giderim sağlayacaktır.

59. Bu itibarla Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı kalınarak net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZLEM GÜNER GÜRLEK VE MEHMET BARTU GÜRLEK

B. No: 2020/2003 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2003

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ÖZLEM GÜNER GÜRLEK VE MEHMET BARTU GÜRLEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2003)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 6/4/2026 - 33216

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : 1. Özlem GÜNER GÜRLEK 2. Mehmet Bartu GÜRLEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari işlemin iptali talebiyle açılan davanın sonucuna etkili esaslı itirazların gerekçeli kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/1/2020 tarihinde tarafından yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu; İskenderun Teknik Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Fakültesinde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktayken araştırmacısı olduğu "Türkiye Denizlerinde Bulunan Kaya Balıkları Türlerine Ait Popülasyonların Genetik Yapılarının Belirlenmesi" başlıklı proje kapsamında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK/Kurum/İdare) başvurmuştur.

7. Yapılan başvuru üzerine projede etik kural ihlali olup olmadığının incelenmesi için projenin TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna (Kurul) sevk edilmesine karar verilmiştir.

8. Kurul tarafından yapılan inceleme sonucunda bir çalışmadan çıkan sonuçlar yapay olarak bölünerek birden fazla yayın çıkarıldığı, etik ihlallerin proje yürütücüsü ve araştırmacıları tarafından gerçekleştirildiği, 2, 3, 4 ve 5 numaralı poster ve bildiri şeklindeki yayınlarda dilimleme olarak tanımlanan etik ihlali olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine İdarece başvurucu hakkında TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği (Yönetmelik) gereğince bir yıl süreyle yaptırım uygulanmasına, bu kapsamda başvurucunun desteklenme kararı verilen veya yürütülmekte olan her türlü proje ve etkinlikteki görevlerinin sonlandırılarak söz konusu yaptırım süresince yapılacak yeni başvurularının kabul edilmemesine, Kurumun yayın organlarında, yayın ve Kurum destekli toplantılarda sunum yapmamasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu, anılan işlemin iptali talebiyle Ankara 6. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 14/8/2018 tarihli kararla bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. Mahkemeye sunulan 9/1/2019 tarihli bilirkişi raporunda, tek bir çalışmadan çıkan sonuçların yapay olarak bölünerek birden fazla yayın çıkarma çabasına girildiği, etik ihlallerin proje yürütücüsü ve araştırmacıları tarafından gerçekleştirildiği sonucuna varılarak başvurucunun 2, 3, 4 ve 5 numaralı yayınlarında etik ihlali olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Başvurucu, bilirkişi raporundaki ifadelerin sonuç cümlesiyle uyuşmadığını, teknik hatalar içerdiğini ve farklı bir üniversiteden başka bir bilirkişi heyeti ile yeniden inceleme yapılması gerektiğini belirterek bilirkişi raporuna 28/1/2019 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucu, itiraz dilekçesinde;

- Ceza almasına sebep olan proje çıktılarının grup onayı alındıktan sonra konunun uzmanı proje izleyici danışman tarafından incelenerek sorunsuz olarak kabul edildiği, projenin ilerleyen aşamalarında bir değişiklik yapılmadığı,

- Derginin internet sitesinde çalıştay özet kitabının olduğu gibi yayımlandığı, çalıştaya katılan ve bildiri sunan tüm katılımcıların özetlerinin elektronik ortamda ulaşılabilir hâle getirildiği, bunun bir suç veya etik ihlali oluşturmadığı,

- Çalıştayda duvara asılan posterde MtDNA D-loop and Cyt Regions terimi yerine MtDNA regions ifadesinin yazılmasının neden sorun teşkil ettiğinin açıklanmadığı, MtDNA regions teriminin zaten mtDNA D-loop and Cyt B genlerini kapsayacağı belirtilerek teknik değerlendirme hatasına sebebiyet verildiği,

- Proje başlığı ile proje tanıtım posteri başlığının aynı olup tamamen projeyi tanıtmaya ilişkin olduğu, hiçbir bilimsel veri kullanılmadığı ancak hiçbir sonuç içermeyen posterin sonuç içeriyor gibi gösterilmesi suretiyle raporda teknik hata yapıldığı,

- Yapılan çalışmanın diğer popülasyon genetiği çalışması veya türün tanıtım posteri ile ilişkilendirilemeyeceği, çalışmaların hiçbirinde veri veya sonuç bulunmadığı, dolayısıyla bunların hiçbirinin yayın olmadığı,

- Çalışmanın epinephelus aeneusun (lahaz balığı) popülasyonlarının incelendiği bir poster olduğu, diğer poster veya bildirilerle ilişkisi olmadığı, posterde herhangi bir sonuca yer verilmediği,

- 3 numaralı çalışmada herhangi bir proje verisi bulunmadığı, bilirkişilerin olmayan verilerden duplikasyon (kopyalama) yapıldığı sonucuna ulaşmasının teknik bir hata olduğu,

- 3 ve 4 numaralı çalışmalarda 2 ve 5 numaralı çalışmadaki türlerin isimlerinin bulunmasının doğal olduğu, bunun sebebinin 3 numaralı çalışma projenin tanıtım posteri olduğu için proje dâhilinde çalışılması planlanan tüm türlerin isimlerinin bu posterde geçtiği ve projeden üretilen herhangi bir verinin yer almadığı,

- 5 numaralı çalışmada tüm türlerin birbirinden farkını ortaya çıkarmanın hedeflendiği bir barkodlama amaçlandığı, 2 ve 5 numaralı çalışmaların ise popülasyon çalışması olduğu, 2, 3, 4 ve 5 numaralı poster ve bildirilerin gerek bilimsel gerek teknik olarak birlikte yayımlanabilmesinin imkânsız olduğu hususlarını dile getirmiştir.

10. Mahkeme, anılan raporu hükme esas almak için uygun ve yeterli bularak davanın reddine 26/2/2019 tarihinde karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava konusu uyuşmazlığın çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektirdiğinden bilirkişi incelemesi yaptırılmış olup, bilirkişi raporunda özetle; 'Projeden üretildiği tespit edilen 2,3,4 ve 5 no'lu posterlerin tamamının proje yürütücüsünün düzenleme kurulu başkanı olduğu ve proje araştırmacılarının düzenleme komitesinde bulunduğu 'International Grouper Workshop' kapsamında 7-8 Ekim 2016 tarihleri arasında gerçekleştirildiği, 2 numaralı posterin 'Population Genetic Analysis of the Dusky Grouper Epinephelus marginatus using Sequence Analysis of mtDNA D-loop and Cyt b Regions' olduğu, 3 numaralı sözlü sunumun 'Population Genetic Analysis of Grouper Species (Epinephelus spp.) in Turkish Seas' olduğu, 4 numaralı posterin 'Barcoding and Genetic Diversity Pattern of Groupers (Epinephelus spp.) from Turkish Marine Waters', 5 numaralı posterin 'Genetic Characterisation of Populations of White Grouper Ephinephelus aeneus from the Eegean and Mediterranean Costs of Turkey Through Analyses of mtDNA' olduğu, bu sunumların çalıştaydaki diğer sunumlarla birlikte, proje yürütücüsünün editörü olduğu, proje araştırmacılarının Editörler Kurulunda bulunduğu 'National and Engineering Sciences' Dergisinin Volume 1 No.3 sayısında İngilizce özet olarak yayımlandığı, 3 ve 4 numaralı çalışmalarda sunulan veriler birbirlerinin aynısı olup, 4 numaralı posterde verilen genlerin tamamının 3 numaralı posterde üzeri kapalı olarak verilen mitokondriyal genoma ait olduğu, bu durumun aynı verilerin ve sonuçların birden fazla yayında verilmesi kapsamında değerlendirildiği, 2 numaralı çalışmada 'Epinephelus marginatus' 5 numaralı çalışmada ise 'Epinephelus aeneus' türlerinin 3 ve 4 numaralı çalışmaların içerisindeki türler içerisinden ayrı bir çalışma gibi sunulduğu, bu durumun tek bir çalışmadan çıkan sonuçları yapay olarak bölerek birden fazla yayın çıkarma çabasına girilmesi kapsamında değerlendirildiği, etik ihlallerin proje yürütücüsü ve araştırmacıları tarafından gerçekleştirildiği, 2,3,4 ve 5

numaralı yayınlarda etik ihlali bulunduğu' sonuç ve kanaatine varıldığı görülmektedir.

Bu durumda, anılan rapor, gerek hazırlayan heyetin yetkinliği, gerekse içeriğindeki analitik yaklaşım ve uyuşmazlığın çözümüne ışık tutacak verilerin ortaya konulmuş olması bakımından Mahkememizce hükme esas almak için uygun ve yeterli bulunduğundan, davacının araştırmacısı olduğu projede TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 9.1.d maddesinde belirtilen 'dilimleme' şeklindeki etik kural ihlalinin oluştuğu anlaşılmış olup, davacı hakkında 1 yıl süreyle yaptırım uygulanmasına, Kurumca destekleme kararı verilen veya yürütülmekte olan her türlü proje ve etkinlikteki görevlerinin sonlandırılmasına, söz konusu yaptırım süresince Kuruma yapacağı yeni başvuruların kabul edilmemesine, Kurum yayın organlarında yayın ve Kurum destekli toplantılarda sunum yapmamasına ilişkin olarak tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır."

11. Başvurucu, mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde; bilirkişi raporuna itirazının dikkate alınmadığını, ceza almasına neden olan 4 poster bildiri özetinin ortak yazarlarından iki kişiye etik ihlali konusunda ceza verilmediğini, bunun bir çelişki oluşturduğunu iddia etmiştir. İstinaf talebini inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Daire) 14/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun iddialarına yönelik herhangi bir gerekçe belirtmeksizin istinaf talebini kesin olarak reddetmiş ve hüküm kesinleşmiştir.

12. Nihai karar, başvurucuya 5/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

13. 17/07/1963 tarihli ve 278 sayılı Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun'a dayanılarak hazırlanan Yönetmelik'in "Etik kurallara aykırı davranışlar" başlıklı 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi şöyledir:

"Dilimleme: Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak birden fazla sayıda yayın yapmak veya yayın yapmak için girişimde bulunmak,"

14. Aynı Yönetmelik'in 10. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bendi şöyledir:

"Etik kurallara aykırı davranışın kasıt ya da ağır ihmal sonucu gerçekleşmesi, inandırıcı ve yeterli belgelerle ispatlanması durumunda; Başkanlık onay tarihinden başlamak üzere söz konusu eylemin niteliği, kusurun ağırlığı ve yaptırım kararının sonuçları da dikkate alınarak kişilere:

...

'Tekrar yayım' veya 'Dilimleme' hallerinde bir yıldan iki yıla kadar yaptırım uygulanmasının Başkana önerilmesine Kurul tarafından karar verilir."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ilk dönem içtihadında mağdurun başvuru öncesi veya sonrası ölmüş olmasına göre bir ayrım yapmamakta iken içtihadını değiştirmiş, mağdurun başvurudan önce ölmesi durumunda daha katı bir inceleme yapacağını açık olarak belirtmiştir. Mağdurun başvuru sırasında ölümü hâlinde uygulanacak ilkeleri esas

itibarıyla Malhous/Çek Cumhuriyeti ((k.k.) [BD], B. No: 33071/96, 13/12/2000) kararında ortaya koymuştur. AİHM'e göre ölen başvurucun adına başvuruyu devam ettirmek isteyenin başvuruyu sürdürme isteğiyle takip edebileceği tek şey maddi menfaat değildir. AİHM, önüne getirilen insan hakları davalarının genellikle manevi bir boyutunun da olduğunu, bu sebeple başvurucunun yakınlarının başvurucunun ölümünden sonra dahi adaletin sağlanmasını temin etme bakımından meşru bir menfaatleri olabileceğini belirtmiştir. AİHM'e göre bu durum özellikle de başvurunun gündeme getirdiği temel meselenin başvurucu ve mirasçılarının kişiliği ve çıkarlarını aşarak diğer kişileri etkileyebilmesi durumunda daha da geçerlidir. Ergezen/Türkiye (B. No: 73359/10, 8/4/2014) kararında bu ilke şu şekilde açıklanmıştır:

"29. Somut olayda olduğu gibi, Sözleşme'den doğan haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle mağdur olduğunu ileri süren kişi Mahkemeye bizzat başvurduğu takdirde, kişisel tercihi doğrultusunda Sözlesme'nin 34. maddesi uyarınca bireysel basvuru hakkını kullanmaktadır. Dolayısıyla, kendisine başvurulan Mahkeme de harekete geçmektedir. Sözleşme bakımından mağdur olduğu kabul edilebilecek bir kişinin mirasçılarının, bu kişinin ölümünden sonra Mahkemeye başvuruda bulunmaları halinde durum böyle değildir. ... Mahkeme içtihadına göre, bir başvurucunun Mahkemeye müracaat ettiği tarihten sonra hayatını kaybetmesi halinde bile, müteveffanın mirasçılarının yargılamanın sürdürülmesi yönündeki iradelerini belirtmeleri veya Mahkemenin Sözlesme'nin 37. maddesinin 1. fıkrası uyarınca başvurunun incelenmesinin devamının gerekli olduğuna karar vermesi durumunda, vefat eden başvuranın ileri sürdüğü iddialar bağlamında, Mahkemenin müteveffanın haklarının Sözleşmeci Devlet tarafından ihlal edilip edilmediğini tespit etmekle görevli olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Benzer durumlarda, belirleyici husus, Hükümetin ileri sürdüğü gibi söz konusu hakların yargılamanın sürdürülmesini isteyen mirasçılara devredilip devredilemeyeceği değil; aksine ilgililerin başvuranın Mahkemeye müracaat ederek kişisel hakkını kullanma isteğine dayanan başvuru hakkında Mahkeme tarafından karar verilmesini talep edebilmek için doğal olarak meşru menfaatlerinin bulunup bulunmadığını tespit etmektir."

16. AİHM'in mağdurun başvuru sırasında ölmesi ve mirasçılarının başvuruyu devam ettirmeleri hâlinde söz konusu ilkeyi uyguladığı bazı örnek kararlar şöyledir:

- Bir ceza davasında jürinin birbiriyle çelişen iki uzman raporundan birine niçin itibar ettiğinin gerekçelendirilmemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi kapsamında şikâyet edildiği Gaggl/Avusturya (B. No: 63950/19, 8/11/2022) kararında başvurucunun kocasının başvuruyu devam ettirebileceği kabul edilmiştir (aynı kararda bkz. § 35).

- Masumiyet karinesinin ihlali iddiasıyla ilgili Stefanov/Bulgaristan (B. No: 26198/13, 2/2/2021) kararında mağdur statüsü ile ilgili içtihadın değiştiği açıklandıktan sonra başvurucunun oğlunun bu başvuruyu devam ettirebileceği belirtilmiştir (aynı kararda bkz. §§ 15-17).

- Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bir başvuruda başvurucunun ölümü üzerine mirasçılarının başvuruyu devam ettirebilecekleri sonucuna varılmıştır (Ergezen/Türkiye, §§ 27-30).

- Başvurucudan babalık davasında zorunlu olarak genetik örnek alınması ile ilgili olarak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla yapılan Mifsud/Malta (B. No: 62257/15, 29/1/2019, §§ 38-40) başvurusunda başvurucunun eşinin başvuruyu devam ettirebileceğine

karar verilmiştir.

- Evlenme hakkı ile ilgili Delecolle/Fransa (B. No: 37646/13, 25/10/2018, §§ 35-40) kararında başvurucunun nişanlısının başvuruyu devam ettirebileceği kabul edilmiştir.

- Mahkemeye erişim hakkının şikâyet edildiği Ryabikina/Rusya (B. No: 44150/04, 7/6/2011, §§ 19-21) kararında başvurucunun oğlunun başvuruyu devam ettirebileceği belirtilmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; davada ileri sürdüğü iddiaların incelenmediğini, sunduğu uzman görüşlerine ve iddialarına neden kıymet verilmediğinin açıklanmadığını, Mahkemece yaptırılan bilirkişi incelemesinde rapora karşı itirazlarının dikkate alınmadığını, Mahkeme tarafından açıkça keyfî ve hukuka aykırı karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurularda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadıkça bireysel başvuru yolunda inceleme yapılamayacağına ilişkin kararları hatırlatılmıştır. Görüş ekinde TÜBİTAK Başkanlığının yazılı görüşleri de Anayasa Mahkemesine gönderilmiştir. İdare görüşünde kamu görevinden uzaklaştırılan birinin başvurucu hakkında rapor düzenlemesinin söz konusu olmadığı, adı geçen kişinin hâlen kamu görevlisi olduğu ifade edilmiştir.

B. Başvurunun İncelenmesine Devam Edilip Edilmeyeceğine İlişkin Ön Sorun

20. Somut olayda dilimleme suretiyle etik ihlali yaptığı gerekçesiyle Kurul tarafından başvurucu hakkında yaptırım uygulanmasına karar verilmiştir. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucu Mevlüt Gürlek 29/6/2022 tarihinde vefat etmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi Abdurrahman Beycur ve diğerleri ([GK], B. No: 2023/76490, 31/7/2025) kararında başvurucunun bireysel başvuru tarihinden sonra vefat etmesi hâlinde bireysel başvurudan haberi olmayan mirasçılarının hak kaybına uğramaması için yapılması gerekenler hususunda genel ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, vefat eden olan başvurucunun mirasçısı olduğunu bilgi ve belgeleriyle ispat eden kişilerin makul bir süre içinde bireysel başvuruyu takip etme iradesini ortaya koymaları hâlinde -mirasçıların menfaatlerinin olup olmadığını da gözeterek- başvurunun incelenmesine devam edilebileceğini belirtmiştir.

22. Başvurucunun mirasçıları Özlem Güner Gürlek ve Mehmet Bartu Gürlek 12/12/2023 tarihli dilekçeyle bireysel başvuruya devam etmek istediklerini bildirmiştir. Somut başvuru yukarıdaki ilkeler ışığında incelendiğinde bireysel başvuruya konu yargılamanın sonucuna bağlı olarak başvurucunun mirasçılarının başvuruya devam etmelerini haklı kılabilecek maddi menfaatlerinin olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun mirasçılarının maddi menfaatleri yanında başvurunun sonuçlandırılması bakımından manevi menfaatleri de olduğu açıktır. Başvuruyu devam ettirmek istediklerini bildiren bu kişiler, bireysel başvuru açısından başvurucu sıfatını sahip olmuş ancak anlatım kolaylığı açısından Mevlüt Gürlek başvurucu olarak nitelendirilmeye devam edilmiştir. Başvurucunun annesi Müzeyyen Gürlek ise başvurunun devamı yönünde bir talepte bulunmadığından başvurucu olarak kabul

edilmemiştir.

C. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları kararın sonucuna etki edebilecek esaslı iddiaların karşılanmamasına yönelik olduğundan başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

2. Esas Yönünden

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kural olarak adil bir yargılama sürecini sağlamaya yönelik teminatlar içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını güvence altına almamakta, diğer bir ifadeyle adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (Erdal Sonduk [GK], B. No: 2020/23093, 15/2/2024, § 38).

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve buna uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmaz. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesi için de gereklidir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

28. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciinde ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

29. Mahkemeye sunulan 9/1/2019 tarihli bilirkişi raporunda başvurucunun 2, 3, 4 ve 5 numaralı yayınlarında etik ihlali bulunduğu tespiti yapılmıştır. Başvurucu, rapora 28/1/2019

tarihinde itiraz etmiş; proje verisi içermeyen yayınlarına ilişkin olarak bilirkişilerin olmayan verilerden yola çıkarak duplikasyon yapıldığı sonucuna ulaşmasının açık bir teknik hata olup böylelikle hatalı sonuçlara varıldığını iddia etmiştir. Ayrıca yayınlarında neden etik ihlalin bulunmadığına yönelik olarak uyuşmazlığın sonucuna etkili, ayrı ve açık yanıt gerektirebilecek argümanlarını sıralamıştır (bkz. § 9). Mahkeme 26/2/2019 tarihli kararında başvurucunun bilirkişi raporuna yönelik itirazlarına karşı herhangi bir gerekçe belirtmemiş; sadece bilirkişi heyeti ve raporunun yetkin olduğuna değinerek rapordaki sonuca göre kararını vermiştir. İstinaf başvurusu üzerine Daire, başvurucunun iddialarına ilişkin bir gerekçeye yer vermeksizin istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir. Yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

31. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesi ile maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Diğer taraftan bu ihlal kararının davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddiaların yeterince incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir güvence olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddiayla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yine yargılama mercilerinin takdirindedir.

34. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu görüşe katılmamıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA

Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara 6. İdare Mahkemesine (E.2018/1783, K.2019/423) GÖNDERİLMESİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru, idari işlemin iptali nedeniyle açılan davada sonucuna etkili iddianın karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olup, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirttiğimiz gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Yerel mahkemenin gerekçeli kararında, başvurucunun idari davaya konu ettiği uyuşmazlığın çözümünün özel ve teknik bilgi gerektirdiği, bilirkişi raporunun hüküm kurmaya elverişli olduğu belirtilmiş ve bilirkişi raporu uyarınca etik kurul ihlalinin bulunduğunun kabulü ile idari işlemin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Başvurucunun, bilirkişi raporuna yaptığı itirazın temelini, bilirkişi raporunun hatalı olduğu, etik kurul ihlali olmadığı iddiaları oluşturmakta olup, başvurucu tarafından ileri sürülen itirazlar zaten dava dilekçesinde ileri sürülen iddialarla paralellik arzetmektedir. Yerel mahkeme bilirkişi raporunun hüküm kurmaya elverişli olduğunu belirterek, başvurucunun rapora karşı yaptığı itirazların da raporda karşılandığını ifade etmiş olmaktadır.

Dava konusu uyuşmazlığın çözümü özel ve teknik bilgi gerektirdiğinden, bilirkişi raporuna karşı başvurucu tarafından yapılan itirazın esaslı olup olmadığının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi ve başvurucunun bilirkişi raporuna karşı yaptığı itirazın esaslı görülerek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi mümkün değildir. Nitekim, Anayasa Mahkemesi’nin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir.

Buna göre, somut olayda bilirkişi raporunda belirtilen gerekçeleri hüküm kurmaya elverişli gören yerel mahkemenin kararında bariz takdir hatası veya keyfilik mevcut olmadığından, işbu bireysel başvuru açıkça dayanaktan yoksun olup, başvuru hakkında öncelikle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerekmektedir. Bir an için çoğunluk görüşü uyarınca başvurunun esasının incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılırsa, yerel mahkemenin gerekçesi yeterli olduğundan, başvurucunun Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği kabul edilmelidir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, idari yargıda görülen davanın konusunu başvurucunun bir yıl süreyle TÜBİTAK projelerinden yasaklanması, bu süre zarfında yeni başvuru yapmaması, Kurum tarafından desteklenen mevcut projelerdeki görevinin sonlandırılması, bu süre zarfında Kurum yayın organlarında ve desteklenen toplantılarda yayın ve sunum yapmaması oluşturmakta olup, başvurucu bireysel başvuru sonrasında vefat etmiş olduğundan artık giderim olarak yeniden yargılama kararı verilmesi de mümkün değildir. Öyle ki, bireysel başvuruya devam eden başvurucu mirasçılarının işlemin iptal edilmesi halinde onun adına TÜBİTAK projesine başvurması veya Kurum tarafından mahrum kılınan diğer hakları kullanması mümkün olmayacağından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar da bulunmamaktadır. Bu nedenlerle çoğunluk görüşünde kabul edilen giderim sonucuna da katılmak mümkün olmamıştır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle başvurucunun, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumdan, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

HÜRMET ALPAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/27651 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27651

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HÜRMET ALPAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27651)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 16/4/2026 - 33226

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucular : 1. Hürmet ALPAY 2. İlmiye BAŞYAZICIOĞLU 3. Mehmet Kamil KÖSEOĞLU 4. Mustafa ÖZLÜTÜRK 5. Mustafa Kemal ÖZLÜTÜRK 6. Osman KÖSEOĞLU

Vekili : Av. Burak GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamulaştırma bedelinin taşınmazın kültürel varlığına ilişkin eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaksızın düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 22/7/2020 ve 28/9/2021 tarihlerinde yapılmıştır. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

5. 2021/40698 ve 2021/50017 numaralı başvuruların eldeki başvuruyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Vakıflar Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından, başvuruculara ait olan ve Kayseri'nin Melikgazi ilçesi Camikebir Mahallesi 375 ada 10 parsel sayılı 35,75 m², 11 parsel sayılı 51,50 m² ve 18 parsel sayılı 12 m² yüzölçümlü olan taşınmazların Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu (Koruma Kurulu) kararıyla korunması gereken kültür varlığı olduğuna karar verilmesi sebebiyle 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 15. maddesi gereği kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

8. İdare, başvuruculara karşı Kayseri 7. Asliye Hukuk Mahkemesinde (7. Asliye Hukuk Mahkemesi) 15/1/2015 tarihinde, Kayseri 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde (5. Asliye Hukuk Mahkemesi) 4/5/2015 tarihinde kamulaştırma bedeli ve tescil davası açmıştır.

9. Mahkemelerce 22/5/2015 ve 9/6/2016 tarihlerinde keşif yapılmış ve bilirkişi raporları alınmıştır. Bilirkişi raporlarında belirtilen hususlar özetle şöyledir:

i. Koruma Kurulu kararıyla dava konusu taşınmazların korunması gereken tarihî eser vasfında olduğu tespit edilmiştir. Pamukhan olarak bilinen eser içindeki taşınmazlar, dükkân ve depolama alanı olarak kullanılmaktadır.

ii. İmar planına dâhil olduğu anlaşılan taşınmazların konumu, çevresindeki yapılaşmalar, belediye ve diğer kamu hizmetlerinden faydalanıyor olması nedeniyle arsa vasfında olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple taşınmazların kamulaştırma bedeli 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi kapsamında emsal taşınmazlarla mukayese edilerek belirlenmelidir.

iii. Dava konusu taşınmazlarla aynı parsellerde bulunan ve emsal olduğu belirtilen taşınmazlar, söz konusu taşınmazların satış işlemlerinde piyasa değerinin yansıtılmaması sebebiyle emsal olarak kabul edilmemiştir.

iv. Emsal olarak Kayseri'nin Melikgazi ilçesi Cumhuriyet Mahallesi 254 ada 10 parsel sayılı ve üzerinde yapı bulunmayan arsa vasfındaki taşınmaz alınmıştır. Anılan emsal taşınmazın 13/1/2011 tarihli satış işleminde belirtilen satış değeri dikkate alındığında dava tarihleri itibarıyla m² birim değeri 2.513,96 TL ve 2.636,58 TL'dir.

v. Dava konusu taşınmazlar Cumhuriyet Meydanı'na, Kazancılar Çarşısı'na ve Kapalı Çarşı'ya yakın konumda olup kesici ev aletlerinin satıldığı bölgededir. Taşınmazlar her türlü belediye ve kamu hizmetinden yararlanmaktadır. Emsal taşınmaz ise İnönü Bulvarı'na, Yoğunburç Caddesi'ne ve Kayseri Lisesine yakın olup ticari iş merkezlerine yakındır. Taşınmaz, her türlü belediye ve kamu hizmetinden yararlanmaktadır. Dava konusu taşınmazların ve emsal taşınmazın konumlarının, ticari vasıflarının, merkezî yerlerde ve çarşı içinde bulunmalarının mukayesesi neticesinde emsal taşınmazın dava konusu taşınmazdan daha değerli olduğu anlaşılmıştır. Buna göre dava konusu taşınmazların dava tarihleri itibarıyla m² birim değeri 2.000 TL ve 2.040 TL'dir. Böylece taşınmazların arsa

değeri 24.000 TL, 73.287,50 TL ve 105.575,50 TL olarak hesaplanmıştır. Taşınmazların üzerindeki yapıların tarihî eser niteliğinde olduğu dikkate alındığında yapıların Çevre ve Şehircilik Bakanlığının tebliğine göre 5. sınıf D grubu yapı sınıfına dâhil olduğu anlaşılmıştır. Yapıların %60 yıpranma payı gözetildiğinde m² birim fiyatı 2.040 TL olup yapıların toplam değeri 9.792 TL, 29.172 TL ve 31.518 TL'dir. Böylece dava tarihi itibarıyla taşınmazların toplam değerleri 10 parsel sayılı taşınmaz için 102.459,50 TL, 11 parsel sayılı taşınmaz için 137.093,50 TL ve 18 parsel sayılı taşınmaz için 33.792 TL'dir.

vi. Ancak kamulaştırılan taşınmazların ticari vasfının yüksek olması, şehir merkezinde bulunması ve taşınmazlarda günlük ihtiyaçlara yönelik ürünlerin satılması nedeniyle 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (ı) bendi gereğince %150 oranında objektif değer artışı uygulanmalıdır. Objektif değer artışı dikkate alındığında dava konusu taşınmazların değeri 10 parsel sayılı taşınmaz için 256.148,75 TL, 11 parsel sayılı taşınmaz için 342.733,75 TL ve 18 parsel sayılı taşınmaz için 84.480 TL olarak belirlenmiştir.

10. Başvurucular 18/11/2015 ve 9/12/2016 tarihli dilekçeleriyle bilirkişi raporlarına itiraz etmiştir. Dilekçelerde dava konusu taşınmazlara komşu olan taşınmazlarla ilgili davada kamulaştırma bedelinin çok daha yüksek belirlendiğini ve kamulaştırma bedelinin tespitinde taşınmazın eskilik, enderlik ve sanat değerinin dikkate alınmamasına ilişkin 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğunu belirterek anılan maddenin iptal edilmesi için Anayasa'nın 152. maddesi gereği Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmasını ve taşınmazın gerçek değerinin tespit edilmesi için ek bilirkişi raporu aldırılmasını talep etmiştir.

11. Mahkemelerce 14/3/2017 ve 27/12/2016 tarihlerinde tarafların itirazlarının karşılanması için ek bilirkişi raporu alınmasına karar verilmiştir. 7/2/2018 tarihli ek bilirkişi raporunda 18 parsel sayılı taşınmazın tarihî özelliği olması nedeniyle korunması gerekli eski eser niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Raporda taşınmazın sanat, eskilik ve enderlik değerinin yanında ticari vasfının yüksek olması, taşınmazın günlük ihtiyaçlara yönelik ürünlerin satıldığı bir dükkân olarak kullanılması ve şehir merkezinde olması nedeniyle objektif değer artış oranının %150 olarak tespit edildiği açıklanmıştır. Ayrıca dosyaya sunulan Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) kararını değerlendirme yetkisinin Mahkemeye ait olduğu ifade edilmiş, başvuruculara dava konusu taşınmaza komşu diğer taşınmazlarla ilgili olarak açtığı davalarda alınan bilirkişi raporları hakkında değerlendirilmelere yer verilmiştir. Son olarak kök raporda yer alan tespitlerde değişiklik yapılmasını gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilmiştir. 10 ve 11 parsel sayılı taşınmazlarla ilgili olarak alınan ek bilirkişi raporlarında kök raporlarda yer alan tespitlerin geçerli olduğu açıklanmıştır.

12. 7. Asliye Hukuk Mahkemesince 10/4/2018 tarihinde, dosyada bulunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının dikkate alınması suretiyle yeniden değerlendirme yapmak üzere ikinci ek bilirkişi raporu alınmasına karar verilmiştir. 18/9/2018 tarihli ek bilirkişi raporunda kök bilirkişi ve 7/2/2018 tarihli ek bilirkişi raporunda yer alan tespitler tekrar edilmiş, bu raporlarda yer alan kanaatleri değiştiren mahiyette bir durumun tespit edilemediği açıklanmıştır. Başvurucular 18/9/2018 tarihli ek bilirkişi raporuna itiraz etmemiş, 30/11/2018 tarihli dilekçelerinde İdarenin Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) lisansına sahip gayrimenkul değerleme uzmanının dâhil olduğu bilirkişi heyetinden yeniden rapor aldırılması yönündeki itirazını kabul etmediklerini beyan etmiştir.

13. 5. Asliye Hukuk Mahkemesi 10 ve 11 parsel sayılı taşınmazların mahallinde iki kez daha

keşif yaparak bilirkişi raporları almış ancak bu bilirkişi raporlarını dikkate almadan 7/3/2019 tarihli kararlarıyla ilk bilirkişi raporlarında objektif değer artışı uygulanmaksızın 10 parsel sayılı taşınmaz için 102.602,50 TL ve 11 parsel sayılı taşınmaz için 137.093,50 TL olarak tespit edilen bedellerin davalıların payına göre dağılımının hesaplanması için bilirkişi raporu almıştır.

14. Asliye Hukuk Mahkemeleri 19/2/2019 ve 12/4/2019 tarihlerinde davaların kabulüne karar vermiştir. Kararlarda dava konusu taşınmazların başvuruculaların dâhil olduğu davalılar adına olan tapu kaydının iptaline ve taşınmazların Mazbut Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Vakfı (Vakıf) adına tesciline hükmedilmiş, kamulaştırma bedeli 10 parsel sayılı taşınmaz için 102.602,50 TL, 11 parsel sayılı taşınmaz için 137.093,50 TL ve 18 parsel sayılı taşınmaz için 33.792 TL olarak belirlenmiştir. 7. Asliye Hukuk Mahkemesi ayrıca başvurucular aleyhine vekâlet ücretine hükmetmiştir. Kararlarda Bölge Adliye Mahkemesinin 6/4/2017 ve 13/12/2018 tarihli kararlarına değinilerek kamulaştırma bedeli tespit edilirken objektif değer artışı uygulanmaması gerektiği açıklanmıştır.

15. Mahkeme kararlarına karşı başvurucular ve İdare istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucular, istinaf dilekçelerinde dava konusu taşınmazların bulunduğu Pamukhan'daki diğer taşınmazlar için açılan davalarda kamulaştırma bedelinin daha fazla belirlendiğini ancak bu hususta sunulan bilirkişi raporlarının dikkate alınmadığını belirtmiştir. Taşınmazların üzerindeki yapının değerinin 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmadan hesaplanmasının taşınmazların gerçek değerinin tespit edilmesine engel olduğunu vurgulanmıştır. Anılan maddenin Anayasa'ya aykırı olması sebebiyle iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasını talep etmiş, ayrıca 7. Asliye Hukuk Mahkemesinin başvurucular aleyhine vekâlet ücretine hükmetmesinin hatalı olduğunu açıklamış, son olarak dava konusu taşınmazların değerinin düşük belirlendiğini belirtmiştir.

16. Bölge Adliye Mahkemesi 3/6/2020 tarihinde 18 parsel sayılı taşınmaz yönünden verilen hükmün yalnızca vekâlet ücreti yönünden düzeltilmesine 4/6/2021 tarihinde ise 11 parsel sayılı taşınmaz bakımından davalı olarak gösterilmesine rağmen taşınmaz maliki olmadığı anlaşılan H.Ö. hakkında husumetten ret kararı verilmemesi ve bir kısım davalı lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesi sebebiyle 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin kararının kaldırılmasına, H.Ö. yönünden davanın husumetten reddine, diğer davalılar yönünden ise davanın kabulüne, kamulaştırma bedelinin 137.093,50 TL olarak tespiti ile 11 parsel sayılı taşınmazın Vakıf adına tesciline karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 1/7/2021 tarihli kararıyla 10 parsel sayılı taşınmaz yönünden istinaf başvurularını reddetmiştir. Kararlarda, taşınmazların arsa vasfında kabul edilmesinin ve buna göre emsal araştırılması yapılıp tespit edilen emsallerle kıyaslama yapılarak taşınmazların değerinin tespit edilmesinin doğru olduğunu belirtmiştir. Bölge Adliye Mahkemesine göre taşınmazların üzerindeki yapıların değeri 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi gereğince yaşına ve sınıfına uygun şekilde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yayımlanan listelere göre yıpranma payı düşülerek tespit edilmiştir. Bu sebeple hükümde düzeltilen hususlar hariç olmak üzere başvuruculaların istinaf itirazları yerinde değildir. Kararlarda Bölge Adliye Mahkemesi kararının kesin olduğu belirtilmiştir.

17. Nihai kararlar 24/6/2020, 29/8/2021 ve 30/8/2021 tarihlerinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular 22/6/2020 ve 28/9/2021 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. Kamulaştırma bedelinin tespitiyle ilgili hukuk için bkz. Abdulaziz Çelik ve diğerleri [1. B.], B. No: 2015/18941, 29/11/2018, §§ 18,19.

20. 2863 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır:

a) Tanımlar:

(1) "Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

...

(4) "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.

(5) "Korunma alanı"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.

..."

21. 2863 sayılı Kanun'un "Devlet malı niteliği" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir.

Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır."

22. 2863 sayılı Kanun'un "Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

(a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

(b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

..."

23. 2863 sayılı Kanun'un "Tespit ve tescil" başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti,

envanterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır.

.."

24. 2863 sayılı Kanun'un "Kamulaştırma" başlıklı 15. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:

...

(b) Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır. Bu maksat için Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur.

...

(d) Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz.

(e) Kamulaştırma işlemleri, bu Kanun hükümleri ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yapılır.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

26. Kamulaştırma bedel tespitiyle ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları için bkz. Abdulaziz Çelik ve diğerleri, §§ 21-24.

27. AİHM, Kozacıoğlu ve Türkiye (B. No: 2334/03, 19/2/2009) kararında; kamulaştırılan kültürel, tarihî, mimari ya da sanatsal değere sahip olarak nitelendirilen taşınmazların rayiç bedellerinin hesaplanmasının zor olduğunu açıklamıştır. Özellikle söz konusu taşınmazların değerinin piyasadaki aynı statüye veya aynı mimari ve tarihî özelliklere sahip olmayan mülklerle kıyaslanarak tespit edilmesinin güç olduğunu vurgulamış ancak bu durumun taşınmazın değerinin tespitinde anılan özelliklerin gözardı edilmesini hiçbir şekilde haklı göstermediğini ifade etmiştir. AİHM kararda 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince taşınmazın enderliğinden, mimari ve tarihî özelliklerden kaynaklanan değerinin kamulaştırma bedelinin tespitinde dikkate alınmasının mümkün olmadığını belirtmiş; taşınmazın söz konusu özellikleri sebebiyle oluşan değer kaybının ise

kamulaştırma bedelinin belirlenmesinde gözönüne alındığını açıklamıştır. AHİM'e göre bu değerlendirme sistemi kültürel, tarihî, mimari ya da sanatsal değere sahip olarak nitelendirilen taşınmazın bakım masraflarını üstlenen malikin cezalandırılmasına sebep olabileceği gibi maliki, taşınmazın belirtilen özelliklerinden kaynaklanan herhangi bir değerden de mahrum bırakmaktadır (Kozacıoğlu/Türkiye, §§ 67-70).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu İlmiye Başyazıcıoğlu Yönünden

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesi gereği başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

30. Anılan düzenlemelerde genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmüştür. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö. [2. B.], B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

31. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması, söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32; Osman Sandıkçı [1. B.], B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

32. Başvurucu İlmiye Başyazıcıoğlu 9/4/2020 tarihinde vefat etmiştir. Buna rağmen Av. Burak Güneş 22/7/2020 ve 28/9/2021 tarihlerinde İlmiye Başyazıcıoğlu'nun anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapmış, başvuru formlarında da İlmiye Başyazıcıoğlu'nun ölümünden bahsetmemiştir.

33. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray [1. B.], B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30).

34. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat eden başvurucu adına vekâlet

ilişkisi sona eren avukat tarafından yapılan bireysel başvuruların başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

35. Bu durumda Av. Burak Güneş hakkında Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucular; kendilerine ait tarihî Pamukhan'da bulunan taşınmazların kamulaştırılmasına karar verildiğini, kamulaştırma bedeli ve tescil davaları açıldığını açıklamıştır. Pamukhan'daki taşınmazların aynı adada ancak farklı parsel numaralarıyla tapuda kayıtlı olduğunu, her bir taşınmaz için farklı mahkemelerde kamulaştırma bedeli ve tescil davası açıldığını belirtmiştir. Mahkemelerce başvuru konusu davalarda dava konusu taşınmazların m^2 birim fiyatının emsal taşınmazlar için açılan davalarda tespit edilen değerden daha düşük belirlendiğini ileri sürmüştür. Taşınmazların yapı değeri tespit edilirken 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince enderlik, eskilik ve sanat değerinin dikkate alınmadığını, böylece taşınmazların gerçek değerlerinin tespit edilemediğini dile getirmiştir. Başvurucular, yargılamada anılan düzenlemenin taşınmazın gerçek değerinin tespit edilmesine engel olması nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürdüklerini ancak bu iddianın mahkemelerce değerlendirilmediğini ifade etmiştir. Sonuç olarak başvurucular, bu nedenlerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesince yapılacak değerlendirmede başvuruculara kamulaştırma bedelinin ödenip ödenmediğinin mağdur sıfatının devam edip etmediği bakımından dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır. Başvuruculara iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu vurgulanmış; mahkemelerin davalarda maddi olay ve olgular ile delilleri değerlendirdikleri, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardıkları sonucu ve kullandıkları takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdikleri belirtilmiştir. Başvuruculara iddia ve savunmalarını makul şekilde yetkili mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olduğuna ve delillerini gereği gibi sunabildiğine dikkat çekilmiştir. Yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

38. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formlarındaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın ''Kamulaştırma'' başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını

peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

43. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü [2. B.], B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu [1. B.], B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Somut olayda kamulaştırılan taşınmazlar, başvuruculların mülkiyetinde bulunduğundan mülkün varlığı noktasında tartışma bulunmamaktadır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

44. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012). Somut olayda benzer şekilde taşınmazların kamulaştırılarak Vakıf adına tesciline karar verilmesi başvuruculların mülkten yoksun kalması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla somut olaydaki müdahale mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmelidir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde

belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, Anayasa'nın sözüne aykırı olmaması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekir (bazı farklarla birlikte bkz. Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

(1) Genel ilkeler

47. Anayasa’nın 46. maddesinde öngörülen kamulaştırma, Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkına getirilmiş anayasal bir sınırlamadır. Bu itibarla 46. maddede belirtilen kamulaştırmanın anayasal ögelerine uygun bir düzenleme 35. maddeye bir aykırılık oluşturmayacaktır. Kamulaştırma, Anayasa’da özel mülkiyetin kamuya geçirilmesi konusunda başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlenmiş olup bir taşınmaz üzerindeki özel mülkiyet hakkının malikin rızası olmaksızın kamu yararı için ve karşılığı ödenmek kaydıyla devlet tarafından sona erdirilmesidir (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, §§ 12, 15).

48. Anayasa’nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesine göre kamulaştırmanın devlet ve kamu tüzel kişileri tarafından yapılabilmesi, kamu yararının bulunması, kamulaştırma kararının kanunda gösterilen esas ve usullerine uyması, gerçek karşılığın kural olarak peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal ögeleridir. Temel unsurunun kamu yararı olduğu kabul edilen kamulaştırma, özel mülkiyet alanına devletin bir müdahalesidir. Kamulaştırma işlemi, taşınmaza el koymaya zorunlu kalındığında kamu yararının özel mülkiyet hakkından üstün tutulduğu durumlarla sınırlı olarak ve Anayasa’da belirlenen usul güvenceleri izlenerek yapıldığında hukuka uygun sayılır (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, § 11).

49. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlandırmaların Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ölçütlerinden biri de Anayasa'nın sözüne uygunluktur. Anayasa Mahkemesi, somut olaya uygun düştüğü takdirde kamu gücünü kullanan organların temel hak ya da özgürlüklere yaptıkları müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığını da değerlendirir. Böyle bir değerlendirme yapılması, Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmünün bir gereğidir (Kadri Enis Berberoğlu (2) [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 68; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, § 79).

50. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan "Anayasa'nın sözü" ifadesi Anayasa'nın metnini yani lafzını ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olması şartı özellikle Anayasa'nın çeşitli maddeleriyle getirilen ek güvenceler söz konusu olduğunda önem taşımaktadır. Anayasa, çoğu durumda bir hak veya özgürlüğü yalnızca tanımakla yetinmeyerek onun kullanılmasını garanti altına almak için bazı yönlerini

ayrıca vurgulayarak veya bazı yönlerine belli bir önem atfederek koruma altına alır. Anayasa koyucunun bir hakkı tanımanın yanında o hakkın norm alanına giren bir boyutunu ayrıca ve özel olarak ifade etmesi, buna ilişkin ek bir güvence getirmesi de mümkün olabilmektedir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 69; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 79).

51. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında kamulaştırmanın taşınmazın gerçek karşılığının ödenmesi şartıyla kullanılabilecek bir yetki olduğu hükme bağlanmıştır. Gerçek karşılığının ödenmesi Anayasa'nın 46. maddesiyle maliklerin lehine olarak getirilen özel bir güvence mahiyetindedir. Dolayısıyla taşınmazın gerçek karşılığı ödenmeden yapılan kamulaştırma işlemleri Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasındaki gerçek karşılığın ödenmesi güvencesinin yanı sıra peşin ödeme güvencesine de aykırı olacaktır (bazı farklarla birlikte bkz. Kübra Yıldız ve diğerleri [GK], B. No: 2018/32734, 28/7/2022, § 61). Öte yandan Anayasa'nın 46. maddesinin ikinci fıkrasında kesin hükme bağlanan artırım bedelinin nakden ve peşin olarak ödenmesi gerektiği belirtilmiş böylece kesin hükme bağlanan artırım bedeli yönünden de nakden ve peşin olarak ödenme güvencesi getirilmiştir. Kesin hükme bağlanan artırım bedeli taşınmazın gerçek karşılığının bir unsurudur. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında gerçek karşılığın peşin ödenmesinden bahsedildikten sonra ikinci fıkrasında kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedelinin peşin ödenmesi gerektiği düzenlenerek gerçek karşılık güvencesi açıklanmıştır (Muammer Bulut [GK], B. No: 2020/9066, 21/11/2024, § 61).

52. Gerçek karşılığın ödenmesi aynı zamanda ölçülülük ilkesinin de bir gereğidir. Kamulaştırma suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike taşınmazın gerçek karşılığının peşin ödenmesi suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle kamulaştırma suretiyle mülkiyet hakkına müdahalede bulunulan durumlarda malike taşınmazın gerçek karşılığının peşin olarak ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa’nın 46. maddesinin birinci fıkrasında gerek kamulaştırmada gerekse idari irtifak kurulmasında taşınmazın gerçek karşılığının ödeneceği hükme bağlanmakla kamu yararı ile malikin menfaatleri arasındaki dengeyi kuracak bedelin taşınmazın gerçek karşılığı olduğu ifade edilmiştir. Buna göre kamulaştırmanın anayasal ögelerinden biri gerçek karşılık olduğundan kamulaştırılan taşınmazın bedeline dair yasal düzenlemelerin Anayasa’da öngörülen gerçek karşılık ölçütüne uygun olması gerekmektedir. Buna göre kamulaştırılan taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi, orantılılık ilkesinin bir gereğidir (bazı farklarla birlikte bkz. Kübra Yıldız ve diğerleri, § 62).

53. Anayasa'nın 46. maddesine özel mülkiyette bulunan taşınmazların gerçek karşılıklarının nakden ve peşin olarak ödenmesi, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan istisnai hâllerde taksitlendirme süresinin beş yılı aşamaması, taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faizin uygulanması kamulaştırma için belirtilen esaslardır (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2018/104, K.2020/39, 16/07/2020, § 188).

54. Peşin ödeme güvencesi, gerçek karşılığın taksitle ödenmemesinin ötesinde kamulaştırma bedeli ve kesin hükme bağlanan artırım bedelinden oluşan gerçek karşılığın en geç taşınmazın idare adına tescil edildiği tarihte ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Anayasa'nın 46. maddesinde belirtilen kamulaştırmanın anayasal ögelerine uygun bir kamulaştırma işleminden bahsedilebilmesi için taşınmazın gerçek karşılığının ve kesin hükme bağlanan artırım bedelinin yalnızca tek seferde ödenmesi yeterli olmayıp bu ödemenin en geç taşınmazın idare adına tescil edildiği anda yapılması gerekmektedir. Bu

bağlamda Anayasa'nın 46. maddesinde yer alan taksitlendirme hâlleri bulunmamasına rağmen kamulaştırma bedeli ve kesin hükme bağlanan artırım bedelinden oluşan gerçek karşılığın taşınmazın mülkiyetinin idareye geçtikten sonra ödenmesi peşin ödeme güvencesine aykırılık oluşturacaktır (Muammer Bulut, § 64).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

55. Somut olayda başvuruculara ait taşınmazların Koruma Kurulu kararıyla korunması gereken kültür varlığı niteliği taşıdığının tespit edilmesi üzerine İdare tarafından kamulaştırma bedeli ve tescil davaları açılmıştır. Asliye Hukuk Mahkemelerince hükme esas alınan bilirkişi raporlarında taşınmazların arsa vasfında olduğu belirlenmiş; kamulaştırma bedelleri, emsal taşınmazla kıyaslanarak tespit edilmiştir. Bilirkişi raporlarında kamulaştırılan taşınmazların dükkân olarak kullanılması nedeniyle taşıdığı ticari vasıf sebebiyle %150 objektif değer artış oranının uygulanması gerektiği ifade edilmiş, 18 parsel sayılı taşınmaza ilişkin olarak hazırlanan ek bilirkişi raporunda belirtilen özelliklerin yanı sıra taşınmaz üzerindeki yapının sanat, eskilik ve enderlik değeri dikkate alındığında aynı oranda objektif değer artışı uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

56. Başvurucular öncelikle kamulaştırma bedellerinin emsal nitelikteki taşınmazlar için açılan bedel ve tescil davalarında tespit edilen kamulaştırma bedellerine göre daha düşük belirlendiğinden yakınmıştır. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvuruculara ait taşınmazlar için Asliye Hukuk Mahkemelerince tespit edilen m^2 birim değerinin tespit edilen değer aralığında yer aldığı, böylece başvuruculara ait taşınmazlar için kamulaştırma bedeliyle aynı yapı içinde olduğu anlaşılan taşınmazlar için mahkemelerce takdir edilen kamulaştırma bedelleri arasında önemli ölçüde bir fark bulunmadığı görülmüştür. Buna göre başvuruculara ait taşınmazlar için kamulaştırma bedelinin emsal taşınmazlara göre düşük belirlendiğine yönelik iddialarının bir temeli bulunmamaktadır.

57. Başvuruculara ait taşınmazlar için kamulaştırma bedeli tespit edilirken 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince eskilik, enderlik ve sanat değerinin dikkate alınmaması nedeniyle kamulaştırma bedelinin gerçek değerin altında belirlendiğine ilişkindir.

58. 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde kamulaştırmalarda bedel takdirinde taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değerinin dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir. Böylece herhangi bir istisnaya yer verilmeksizin kamulaştırma bedelinin kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmadan hesaplanması gerektiği öngörülerek taşınmazların sayılan özelliklerinin kamulaştırma bedelinin tespitinde dikkate alınması kesin olarak engellenmiştir.

59. Kamulaştırılan taşınmaz kültür varlığının eskilik, enderlik ve sanat değerinin taşınmazın değerini etkileyip etkilemediği veya taşınmazın değerini ne ölçüde etkilediği teknik ve uzmanlık gerektiren bir konu olup açıklanan hususlara ilişkin tespitlerin yapılması uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevindedir. Mülkiyet hakkı kapsamında yapılan bireysel başvurularda kamulaştırma bedelinin ve bedeli etkileyen unsurların tespit edilmesi, değerlendirilmesi veya hesaplanması Anayasa Mahkemesinin yetki ve görevine dâhil değildir. Bununla birlikte özel mülkiyete konu olan ve kültür varlığı niteliğinde olduğuna karar verilen taşınmazların eskilik, enderlik ve sanat değerinin kategorik olarak kamulaştırma bedelini etkilemeyeceğinin kabul edilmesini gerektiren herhangi bir sebep yoktur. Bu bağlamda eskilik, enderlik ve sanat değeri taşıyan taşınmazların kamulaştırma bedelinin tespit edilmesindeki güçlüklerin, kamulaştırma

bedelinin taşınmazların açıklanan özellikleri dikkate alınmadan belirlenmesini haklı kılmadığı açıktır (bkz. § 27).

60. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında kamulaştırmada gerçek karşılığın ödeneceği hükme bağlanarak kamu yararı ile malikin menfaatleri arasındaki dengeyi kuracak bedelin taşınmazın gerçek karşılığı olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla kamulaştırma işleminin Anayasa'nın 46. maddesine uygun olduğunun kabulü malike taşınmazın gerçek karşılığına tekabül eden kamulaştırma bedelinin ödenmesine bağlıdır. Bu bağlamda bedel üzerinde uzlaşmanın sağlanamaması üzerine açılan kamulaştırma bedeli ve tescil davasına ilişkin yargılama sürecinden beklenen, mahkemelerce gerçek bedele denk gelen kamulaştırma bedelinin tespit edilerek malike ödenmesinin sağlanmasıdır. Anayasa'nın 46. maddesi gereğince gerçek değere tekabül etmesi gereken kamulaştırma bedelinin taşınmazın değerini etkileyen tüm özellik ve niteliklerinin dikkate alınmasıyla belirlenmesi gerektiği açıktır. Aksi durumda malike gerçek karşılık güvencesine aykırı olarak gerçek değeri karşılamayan bir kamulaştırma bedelinin ödenmesi ihtimali doğacaktır. Ancak 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan düzenleme gereği kamulaştırılan taşınmazın eskilik, enderlik ve sanat değerinin taşınmazın gerçek değerini etkilediği tespit edilse dahi kamulaştırma bedeline yansıtılması mümkün değildir. Dolayısıyla belirtilen düzenleme taşınmazın değerine etki etmesi hâlinde, kamulaştırma bedeli belirlenirken gözetilmesi gereken eskilik, enderlik ve sanat değerinin dikkate alınmasını -Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılık güvencesine aykırı olarak- bütünüyle engellemektedir.

61. Somut olaya konu kamulaştırma bedel ve tescil davalarında alınan bilirkişi raporunda Pamukhan'da bulunan taşınmazın ticari vasfıyla birlikte sanat değeri sebebiyle %150 oranında objektif değer artışı uygulanması gerektiği belirlenmiş ancak belirtilen tespite ilişkin olarak Mahkemelerce bir değerlendirme yapılmadan kamulaştırma bedelleri objektif değer artışı uygulanmaksızın tespit edilmiştir. Öte yandan 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan düzenleme kamulaştırma bedeli belirlenirken taşınmazların açıklanan özelliklerinin dikkate alınmasını kesin olarak engellemektedir. Dolayısıyla 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan hüküm karşısında, dava konusu taşınmazların eskilik, enderlik ve sanat değerinin kamulaştırma bedelinin tespitinde dikkate alınması mümkün değildir. Sonuç olarak taşınmazların değerine etki etse dahi eskilik, enderlik ve sanat değerinin, kamulaştırma bedelinin tespitinde dikkate alınması ihtimalini ortadan kaldıran düzenleme nedeniyle başvurucular Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında yer alan gerçek bedel güvencesinden mahrum bırakılmıştır. Dolayısıyla başvurucuların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri çerçevesinde Anayasa'nın sözüne uygunluk ölçütünü karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

62. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

63. Başvurucular, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

64. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği

takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

65. Mevcut başvuruda ihlalin kanundan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kanundan kaynaklanan ihlal durumunda giderim yöntemi olarak iki seçenek öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Anayasa Mahkemesinin Sabri Uhrağ ([GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020) kararında uygulanan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde kanuni düzenleme yapılması hususundaki keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesidir. İhlalin giderimini sağlayabilecek bir diğer yöntem ise Anayasa Mahkemesinin Hulusi Yılmaz ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında benimsenmiştir. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanundan kaynaklandığı hâllerde giderimin ne şekilde yapılacağı ile ilgili olarak anılan kararlarda ilkeleri tespit etmiştir.

66. Bu çerçevede Anayasa kurallarının bağlayıcılığını düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesi ve hâkimin öncelikle Anayasa kurallarını dikkate alarak uyuşmazlıkları çözmesini emreden Anayasa'nın 138. maddesi hâkimin Anayasa'ya uygun karar vermesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın 152. maddesi de hâkime davada uygulayacağı kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olup olmadığını inceleme görevi yüklediğine dikkati çekmek gerekir. Ancak somut olayda bireysel başvuru öncesi yapılan yargılama sırasında olağan yargı yerleri, başvuruculların davanın esasını doğrudan etkilediği anlaşılan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia etmelerine rağmen Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bir itiraz başvurusunda bulunmamıştır. Bununla birlikte yeniden yapılacak yargılamada anılan Anayasa hükmü çerçevesinde davada uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde itirazda bulunulabilmesi mümkündür (bazı farklarla birlikte bkz. Hulusi Yılmaz, §§ 65, 66).

67. Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda Anayasa'nın milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınarak uyuşmazlığın çözülebileceğine yönelik 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir. Ancak Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması, başvuruya konu olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yoldur (Hulusi Yılmaz, § 67).

68. Sonuç olarak anılan Anayasa hükümlerine göre mevcut başvuru bakımından mülkiyet hakkının ihlalinin ve sonuçlarının giderilmesi amacıyla aşağıda belirtilen tedbirlerin uygulanması gerekir:

- Bireysel başvurunun amacına ve işlevine uygun şekilde benzeri ihlallerin de önüne geçilebilmesi amacıyla kanuni düzenleme yapılması hususundaki keyfiyetin TBMM'ye bildirilmesine karar verilmesi gerekir. Nitekim 30/4/2021 tarihli ve 31470 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'ne ekli İnsan Hakları Eylem Planı'nda kamulaştırma bedeli takdir edilirken, taşınmaz kültür varlıklarının enderlik ve sanat değerinin dikkate alınacağı ifade edilmiştir. Taşınmazın gerçek değerine tekabül etmesi gereken kamulaştırma bedelinin tespiti bakımından açıklanan yönde tedbirlerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin önemi olduğu açıktır.

- Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda Anayasa'nın milletlerarası anlaşma hükümlerinin esas alınarak uyuşmazlığın çözülebileceğine yönelik 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir. Ancak Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmasının başvuruya konu olayın şartları dikkate alındığında daha doğru olduğu açıktır. Bu sebeple yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin Kayseri 5. Asliye Hukuk Mahkemesi ile Kayseri 7. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

69. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Başvurucu İlmiye Başyazıcıoğlu yönünden başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Avukat Burak Güneş'in 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA OYBİRLİĞİYLE,

C. Diğer başvurucular yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

D. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulup başvurulmayacağının Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca takdiri için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 5. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/125, K.2019/157 ve E.2015/126, K.2019/156) ve Kayseri 7. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/13, K.2019/65) GÖNDERİLMESİNE Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

F. Kanundan kaynaklandığı tespit edilen sorunun çözümü için keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

G. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

H. 1.422,10 TL toplam harcın 446,90 TL'sinin başvurucular Hürmet Alpay, Mehmet Kamil Köseoğlu ve Mustafa Kemal Özlütürk'e, kalan 975,20 TL'sinin ise anılan başvurucular ile birlikte Mustafa Özlütürk ve Osman Köseoğlu'na ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

İ. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

GİDERİM YÖNTEMİYLE İLGİLİ KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu tarafından ihlalin giderimi ile ilgili olarak ihlalin yasama organına bildirilmesi ve yeniden yargılama yapılması önerilmiştir. İhlal kanundan kaynaklandığı halde yeniden yargılamasına ilişkin temel gerekçe olarak da Anayasa'nın 152. Maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı kanun hükmünün iptali için başvuru yapılması imkanını sağlama olduğu ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin de norm denetimi dışında anayasal yetki kapsamında yaptığı diğer yargılama görevleri sırasında "mahkeme" sıfatıyla çalıştığı gözetildiğinde giderim şekline ilişkin bu karara katılmamaktayım.

2. Doktrinde sıkça belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin iki statüsü bulunmaktadır. İlki "Anayasa Organı" statüsü, ikincisi ise "Yüksek Mahkeme" statüsüdür. Anayasa Organı statüsü, Mahkemenin anayasanın üstünlüğü ilkesinin (m.11) gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla Anayasada öngörülen hukuksal ve siyasal sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla donatıldığı yetkilerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle anayasal denetimle yüksek devlet iradesine katkı sağlama yetki ve fonksiyonu nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin yasama ve yürütme organları ile birlikte üçüncü Anayasa Organı olduğu kabul edilmektedir (bkz. Hekimoğlu, M. M. (2004). Alman Hukuku Işığında Türk Anayasa Yargısının Hukuki Boyutları, Ankara: Detay Yayıncılık, s. 65-73; Grabenwarter, C. (2014). Hukuk Düzeni Hiyerarşisinde Anayasa, Kafkas, H. (Çev.), içinde Depenheuer, O. ve Grabenwarter, C. (Ed.), Doğan, İ. (Çev. Ed.), Anayasa Teorisi (s. 403-428), Ankara: Lale Yayıncılık, s. 418-421; Gören, Z. (2020). Anayasa Hukuku, 5. B, Ankara: Yetkin Yayınları, 2020, s. 307).

3. Anayasa Mahkemesi'ne Yüksek Mahkeme statüsü ile önemli görevler verilmiştir. Anayasa'da Mahkeme'ye verilen görevlerden ilki kanunların, TBMM İç Tüzüğü'nün, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasa'ya uygunluğunun denetimi, siyasi partilerin mali denetimi ve TBMM'nin milletvekilleri hakkındaki bazı kararlarının denetlenmesiyle ilgilidir. Bu görev ve yetkiler, yasama ve yürütme organlarının ilgili işlemlerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetleme ve aykırı bulunması durumunda iptal kararı verilmesi amacıyla verilmiştir. Bu görevler Mahkeme Genel Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Anayasa'ya göre düzenleyici işlemlerin (kanun, İçtüzük, CBK) Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinin amacının ise, hukuk düzeninde Anayasa'ya aykırı düzenlemelerin iptal kararlarıyla ortadan kaldırılmasının ve yeni bir düzenleme yapılmasının yasama organının takdirine bırakılması olduğu anlaşılmaktadır.

4. Anayasa'nın 152. maddesinde "bir davaya bakmakta olan mahkemenin uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse … Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır." denilerek mahkemelere itiraz yoluyla somut norm denetimine başvurma yetki ve görevi verilmiştir.

Başka deyişle itiraz yoluyla iptal istemi mahkemeler için hem bir yetki, hem de Anayasa'ya aykırı normun denetlenmesini sağlama yönünde verilen bir görev niteliğindedir.

5. Yukarıda değinildiği üzere Anayasa uyarınca Anayasa Mahkemesi düzenleyici işlemlerin denetimi dışında başka konularda da yetkilidir. Örneğin Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu Yüce Divan görevi kapsamında bir "ceza mahkemesi" olarak, bireysel başvuru görevi kapsamında Bölümler ve Genel Kurul ise "anayasal haklar mahkemesi" sıfatıyla çalışmaktadır. Bireysel başvurunun kendine özgü bir dava niteliğinde olduğu konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Şu halde Anayasa Mahkemesi, düzenleyici işlemlerin denetimi dışındaki görevleri sırasında Bölüm ve Genel Kurul olarak çalışmalarında anılan 152. madde yönünden "diğer mahkeme" niteliğiyle görev icra etmektedir. Bu durumda gerek Yüce Divan yargılaması gerekse bireysel başvuru yargılaması sırasında Bölümler veya Genel Kurul'un uygulamakta olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla "norm denetimi Genel Kurulu'na" itiraz yoluyla iptal isteminde bulunması Anayasa'nın bir gereğidir.

6. Nitekim Siyasi Parti Kapatma davalarıyla görevli AYM Genel Kurul'u siyasi parti kapatma davalarında uyuşmazlığa konu davada uygulanacak kanun hükmündeki Anayasa'ya aykırılıkların incelenmesini istediğinde dava konusu kuralı norm denetimi sıfatıyla görev yapacak olan Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'na taşımıştır. Bu yöndeki örnek bazı kararlar için bkz.: AYM, E.1998/2, K.1998/1, 09/01/1998; E.2000/86, K.2000/50, 12/12/2000; E.2010/17, K.2010/112, 08/12/2010. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla gerçekleştirdiği yargılamalarda da aynı yetkiyi kullanabilmektedir.

7. Anayasa'da kurulan hukuksal sistem uyarınca Anayasa'ya aykırı kurallar soyut ve somut norm denetimi yoluyla iptal edilerek hukukun üstünlüğü ve hukuk devletinin gerçekleştirilebilmesi sağlanmak istenmiştir. Bu maksatla yalnızca siyasal partilere iptal davası açma yolu tanınmamış, mahkemelere de itiraz yoluyla iptal isteminde bulunma görevi yüklenmiştir. Bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi Bölümü veya Genel Kurulu'nun hak ihlalinin kanundan kaynaklandığına ilişkin kararı, kanun hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasının çok ciddi olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda kuralın iptali için ilgili mahkemeler gibi Anayasa Mahkemesi bölümleri veya Genel Kurulu'nun da Anayasa tarafından görevlendirilmiş olduğu sonucuna ulaşmak gerekmektedir. Bu nedenle hak ihlalinin giderim yöntemi olarak yeniden yargılama yapılması için dosyanın mahkemesine gönderilmesi yerine iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi Norm Denetimi Genel Kurulu'na gönderilmesi Anayasa ile verilen görevin bir gereğidir.

8. Belirtilen görüşe karşı şöyle bir itiraz akla gelebilir. Bu itiraz sadedinde 6216 sayılı Mahkemenin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısında böyle bir düzenleme olduğu halde bu kural yasama çalışmaları sırasında metinden çıkarıldığına göre, yasama organının Mahkeme'ye bu görevi vermediğinin söylenebileceği ileri sürülebilir. Fakat anılan Taslak metninden bu yetkinin çıkartılmasının gerekçesi, bu yetkinin Anayasa'ya aykırı olduğu görüşü değildir. Gerekçe, yetkinin Mahkemeye verilmesinin tartışmalara neden olacağı ve yerinde olmayacağı nedenlerine dayandırılmıştır. Taslak metinde bu yetkinin yer alması ve esasında yetkinin Anayasayla bağdaştığına ilişkin yaklaşım dahi aslında Anayasa'nın 146 vd. maddeleri ile 152. maddesinin böyle bir yetkiyi kapsadığı anlamına gelmektedir. 6216 Kanunda Mahkeme'nin görev ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin kaynağı da Anayasanın 146 ila 153. maddeleridir.

9. Ayrıca, yasama organına çağrı niteliğinde bir bildirim yapılmasının da hak ihlalinin ortadan kaldırılabilmesi için yeterli giderim sağlayabileceği ileri sürülebilir. Gerçekten

ihlalin kanundan kaynaklandığı örneklerde AYM yeniden yargılamada hukuki yarar bulunduğunda ilgili mahkemenin Anayasa’nın 152. maddesindeki yolu işletebilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılmasına ve kararın yasama organına bildirilmesine karar vermektedir (bkz. Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022).

10. İhlal kararında yeniden yargılamaya ve ihlalin yasama organına bildirilmesine karar verilmesine rağmen (itirazen iptal yolu veya yeni düzenleme yapılması şeklinde bir) giderim sağlanamayan çok sayıdaki kararlar içerisinde örnek olarak birkaç kararı (Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Fikret Aslan [GK], B. No: 2019/41241, 25/2/2025) bakılabilir. Giderim sağlanamayan örnekler bakımından hukuk düzeninde Anayasa’ya aykırı kanun hükümlerinin yürürlükte kalması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç Anayasa’nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesini (AY m. 11) ve bu ilkenin güvencesi olan anayasal denetim yolunu bertaraf etmektedir. Bu nedenle hukukun üstünlüğü ilkesinin gerçekleşebilmesi ve Anayasa’ya aykırı kuralların bir an önce hukuk düzeninden ayıklanabilmesi için 152. maddede yer alan emredici yetkinin kullanılması gerekmektedir.

11. Açıklanan nedenlerle, giderim yöntemi olarak yeniden yargılama yapılması ve ihlalin yasama organına bildirilmesi yerine ihlale yol açan kuralın iptali amacıyla itiraz başvurusu yapılması yönünde karar alınması gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Kamulaştırma bedelinin taşınmazın kültürel varlığına ilişkin eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaksızın düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmaktayım. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğu giderim olarak “Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulup başvurulmayacağının Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca takdiri için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 5. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine” karar vermiştir.

2. Bu dosyada ihlal, bireysel başvuruya konu uyuşmazlığın esasını doğrudan ilgilendiren 2863 sayılı Kanun'un "Kamulaştırma" başlıklı 15. maddesinin birinci fıkrasının “Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz” şeklindeki (d) bendinden kaynaklanmaktadır. Bunun içindir ki bu durumda ulaşılan ihlalin giderimi olarak kanaatimizce bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta “uygulanacak kural”ın Anayasa’ya aykırılığının değerlendirilmesine ilişkin

hukuki zeminin tesisi gerekmektedir.

3. Anayasa'nın 148. maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu bireysel hak ihlallerini giderme yetkisi, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesiyle bireysel başvuru kararları kapsamında tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedebilme yetkisine sahip olmak şeklinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bu minvalde ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceği hususunda -bireysel başvuru yetkisinin doğal bir sonucu da olarak- Anayasa Mahkemesi yetkili kılınmıştır.

4. Bireysel başvuru inceleme görevi esnasında ihlale neden olan kanun hükmünün çoğunluk kararında belirtilen yola ihtiyaç duyulmadan, Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması amacıyla Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca gerçekleştirilecek olan norm denetimi yoluna taşınması gerekmektedir.

5. Bu sayede ihlalin sonuçlarının giderilmesinin, "Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi" başlıklı Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrasında "Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır." şeklinde tanımlanan itiraz başvurusu yoluyla gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

6. Bu hüküm gereğince bireysel başvuru incelemelerinde Anayasa Mahkemesi, ulaşılan ihlal sonucunun bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta uygulanan açık kanun hükmünden kaynaklanması durumunda, Anayasa'nın 152. maddesi gereğince "davaya bakmakta olan mahkeme" sıfatını haiz olduğundan bu madde hükmü gereğince kuralı norm denetimi görevi yapacak olan Anayasa Mahkemesi heyetinin incelemesine sunmalıdır.

7. Anayasa Mahkemesi de norm denetimi incelemesi sonucunda Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna ulaşırsa –ki böyle bir durumda bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanunun açık hükmünden kaynaklandığı biçimindeki bir kanaate ulaşması nedeniyle norm denetiminde bu kuralın Anayasa'nın mülkiyet hakkı ile ilgili 35. maddesine aykırı olduğu sonucuna ulaşması gerekecektir- bu durumda ihlalin kaynağı olan kanun hükmü iptal edileceğinden, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği olan asıl etkili giderim de böylece sağlanmış olacaktır.

8. Bu yönü ile bakıldığında Anayasa Mahkemesi, ihlalin giderimi bağlamında 50. maddede yer alan farklı seçeneklerden uygun gördüklerini devreye sokabilmektedir. Bu minvalde ihlalin bizzat bireysel başvuruya konu uyuşmazlığı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte olan kanun hükmünden kaynaklanması ve bahse konu kanun hükmünün daha farklı bir sonuca ulaşmayı engelleyen açıklıkta bir düzenleme içermesi durumunda artık bu hükmün norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir.

9. Bununla birlikte, burada ihlalin kanundan kaynaklanması konusuyla ilgili olarak öncelikle bir hususun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin kanundan kaynaklandığı iki farklı durum söz konusu olabilmektedir. Birincisinde, müdahalenin dayanağı olan güvenceli bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu durumda bir anlamda eksik düzenleme hali söz konusudur. İkincisinde ise müdahalenin dayanağı olarak açık bir kanun hükmü mevcuttur ve ihlal, derece mahkemelerince yeniden yargılama

yapılması durumunda farklı yönde karar çıkmasına imkan vermeyen bu açık kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. İşte burada giderim yönünden ancak bu biçimde açık bir kanun hükmünün varlığı durumunda itiraz yolunun çalıştırılması mümkündür. Eksik düzenlemeye dayalı bir kanunilik ihlali söz konusu olduğu ve dolayısıyla ortada somut bir kural bulunmadığı durumlarda ise giderim yönünden niteliği gereği itiraz yolunun çalıştırılması uygun olmayacaktır.

10. Bireysel başvuru inceleme sürecinde uyuşmazlığın esasını çözecek kuralda Anayasa'ya aykırılık olması durumunda öncelikle vurgulamak gerekir ki Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bir yetki sorunu bulunmamaktadır. Bahse konu yetki, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinden ziyade Anayasa'nın 152. maddesinden kaynaklanmaktadır.

11. Bu konuda yetki ile ilgili şu temel ilkeye bakmak konunun daha iyi kavranmasına da yardımcı olacaktır. Kamu hukukunda "yetkisizlik asıl ve yetki istisna" olduğundan, kamusal yetki kullanan tüm organ, kurum ve kişilerin sadece kendilerine açıkça verilen yetkiyi kullanma imkanı bulunmaktadır. Yine bu ilkenin gereği olarak kullanılan yetkinin ya Anayasa ya da kanunda öngörülmüş olması zorunludur. Verilmemiş bir yetkinin hukuk sistemimizde içtihatla kabulü mümkün değildir.

12. Dolayısıyla, konumuz bağlamında açıklığa kavuşturulması gereken asıl husus şudur: Bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesinin, ihlale yol açan kanun hükmünü, norm denetimi sıfatıyla çalışan Anayasa Mahkemesinin (Genel Kurulun) önüne itiraz yoluyla taşıma konusunda açık bir yetkisi var mıdır?

13. Bu bağlamda ilk olarak normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan Anayasa metnine bakmak gerekmektedir. Konumuzla ilgili yetkinin dayanağı açıkça Anayasa'nın 152. maddesinde yer almaktadır. Bu madde, şartlar gerçekleştiğinde tüm mahkemelere itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisi tanır. Maddenin bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesi için de geçerli olduğu ise izahtan varestedir. Aksi durumda bu biçimdeki temel anayasal yetki Anayasa Mahkemesinden esirgenmiş olacaktır.

14. Nitekim bugüne kadar Anayasa Mahkemesi, bir diğer önemli görevi olan siyasi parti kapatma davalarında önündeki davada uygulanacak kanun hükmündeki Anayasa'ya aykırılıkların incelenmesini istediğinde dava konusu kuralı norm denetimi sıfatıyla görev yapacak olan Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Geçmişte bunun çok sayıda örneği mevcuttur (bu yöndeki örnek bazı kararlar için bkz.: AYM, E.1998/2, K.1998/1, 09/01/1998; E.2000/86, K.2000/50, 12/12/2000; E.2010/17, K.2010/112, 08/12/2010).

15. Benzer bir yaklaşımla Yüce Divan sıfatıyla gerçekleştirdiği yargılamalarda da Anayasa Mahkemesi, önündeki ceza davasının değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kanun hükümlerinde Anayasa'ya aykırılık görmesi durumunda aynı şekilde kuralı norm denetimi yapacak olan Anayasa Mahkemesinin önüne taşıyabilir.

16. Dolayısıyla bu aşamada açıklığa kavuşturulması gereken husus, Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen şartların bireysel başvuru kapsamında inceleme yapan Anayasa Mahkemesinde bulunup bulunmadığıdır.

17. Bu itibarla burada davada "uygulanacak kural" hususunun, bireysel başvuru incelemesi yapan Anayasa Mahkemesi'nin itiraz yolunu işletmesi usulü yönünden ele alınıp açıklanması gerekmektedir. Bilindiği üzere Anayasa Mahkemesi, norm denetiminde itiraz başvurularının

ilk incelemesini gerçekleştirirken, “uygulanacak kural” ile kastedilenin davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte kurallar olduğunu kabul etmektedir (Örnek olarak bkz.: AYM, E.2000/56, K.2000/28, 17/10/2000; E.2013/14, K.2013/56, 10/4/2013; E.2015/76, K.2017/153, 15/11/2017, § 3; E. S.: 2018/8, K. S.: 2018/85, K.T.: 11/07/2018, § 2; E.2023/68, K.2024/190, 05/11/2024; E.2025/95, K.2025/92, 22/04/2025, § 2).

18.Yine ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde davaya bakan mahkeme olduğu, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğinin tespit edilmesi ve bu ihlalin giderilmesi noktasında bağlayıcı kararlar vermek suretiyle nihai hüküm tesis etmeye yetkili bir mahkeme sıfatı taşıdığı, yargısal denetim yetkisini kullandığı, bu denetimi yargısal usullerle gerçekleştirdiği ve bireysel başvuru yolunun bir hak arama yolu olarak bir dava niteliği taşıdığı tartışmasız bir gerçektir.

19. Hal böyle olduğundan bireysel başvuruya konu uyuşmazlığın çözümünde ihlale sebebiyet veren kanun hükmü bireysel başvuru incelemesi sürecinde Anayasa Mahkemesi tarafından açıkça Anayasa’ya aykırı görülürse, norm denetimi sıfatıyla bu konuda vereceği karara kadar Anayasa Mahkemesinin davayı geri bırakma yetkisini kullanması pekala mümkündür.

20. Yukarıda da belirtildiği üzere bireysel başvuru inceleme sürecinde Mahkemenin, ihlale yol açan kuralın denetimi için itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmasının açık Anayasal dayanağı, Anayasa'nın 152. maddesi hükmüdür.

21. Dolayısıyla, bu konuda Anayasa'da açık bir yetki öngörülmüşken, bu yetkinin hukuksal dayanağı açısından 6216 sayılı Kanun'da veya başka bir kanunda hüküm bulunup bulunmaması hiçbir önem taşımamaktadır. Aksine, Anayasa’nın açık hükmüne rağmen 6216 sayılı Kanun’daki düzenlemelerden hareketle bu yetkinin kullanılamayacağı şeklindeki görüş önemli bir Anayasa’ya aykırılık teşkil edecektir.

22. Bu itibarla Anayasa’nın 152. maddesinin açık hükmü karşısında bireysel başvuru incelemelerinin başlayacağı dönemde 6216 sayılı Kanun’un hazırlık aşamasında bu yetkinin Anayasa Mahkemesine açıkça verilmesi şeklindeki bir düşünceye rağmen daha sonra bundan vazgeçilmesinden hareketle Anayasa Mahkemesinin bahse konu yetkiyi kullanamayacağı biçimindeki görüşe de katılmak mümkün değildir. Zira bu biçimdeki görüş hem kamu hukukunda yetki ile ilgili yukarıda yer verilen temel ilkeler hem de normlar hiyerarşisi gereği Anayasa’nın 152. maddesine aykırı bir kanun çıkarılamayacağı gerçeği karşısında hukuken savunulamaz.

23. Ek olarak, buradaki yetki konusunu, Anayasa Mahkemesinin siyasi sistem içerisinde bir “anayasal organ” olması yönünü de göz önünde tutarak ele almak gerekir. Zira, Anayasa Mahkemesi, gerçekleştirdiği denetimin önemine binaen bir “anayasal organ” olarak öngörülmüş olup bu minvalde Mahkemenin yetkilerinin dayanağı noktasında Anayasa hükümlerinin çok daha farklı bir değeri ve konumu bulunmaktadır.

24. Nitekim Anayasa Mahkemesinin anayasal organ sıfatını vurguladığım bir karşıoyumdaki açıklamalarım, Anayasa'nın 152. maddesinin bireysel başvuru incelemelerinde, ihlale neden olan kuralın Anayasa'ya aykırılığı durumunda temel bir pozitif dayanak işlevi görmesi gerektiği görüşünü güçlü bir biçimde desteklemektedir. Bu nedenle bahse konu karşıoydaki ilgili kısımlara aşağıda aynen yer vermek uygun olacaktır:

“Anayasa kurallarında da görüldüğü üzere Anayasa Koyucunun yargı erki içerisinde

Anayasa Mahkemesine yönelik bu yaklaşımı, devletin yasama ve yürütme erklerini oluşturan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı gibi Anayasa Mahkemesini de bir ‘anayasal organ’ şeklinde öngördüğünü ortaya koymaktadır. Bunun içindir ki Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı gibi bir anayasal organ olmasından hareketle Anayasa Mahkemesinin oluşumu, görev ve yetkileri, sahip olduğu güvenceler ve çalışma usulü Anayasa’da oldukça detaylı biçimde düzenlenmiştir.

Nitekim doktrinde de Anayasa Mahkemesinin yargı organının bir parçası ve yüksek mahkeme niteliği taşımakla birlikte bir diğer özelliği olarak bir ‘anayasal organ’ olduğuna özellikle vurgu yapılmakta olup fonksiyonunun mahiyetinin Mahkemeye yargı içerisinde özel ve öncelikli bir mevki verdiği ifade edilmektedir. Avrupa doktrininde de Anayasa Mahkemelerini herhangi bir yüksek mahkeme değil, bir anayasal organ olarak görme eğilimi mevcut olup, bu bağlamda somut örnek olarak Federal Alman Anayasa Mahkemesinin aynı zamanda anayasal organ olduğu çok net biçimde ifade edilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin anayasal organ olabilmesi için sadece Anayasa’da zikredilmesi yeterli değildir. Mahkemenin bir anayasal organ olarak kabul edilebilmesi için statüsü ve önemli yetkilerinin de Anayasa’da düzenlenmiş olması gerekir. Yine bir anayasal organ olmanın iki önemli sonucu olarak diğer anayasal organlar gibi Anayasa Mahkemesi de kendi içtüzüğünü çıkarma yetkisine sahiptir ve diğer anayasal organlardan daha alt bir konumda olmadığı gibi örgütlenme bakımından anayasal organlardan bağımsız konumdadır.

İşte bu nedenledir ki bir anayasal organ olması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, görev, yetki ve işleyişinin doğrudan Anayasa tarafından ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olmasının bir sebebi vardır. Anayasa’nın kendisine verdiği görev ve yetkilerin bir gereği olarak yasama organını denetleyen Anayasa Mahkemesinin kuruluş ve işleyişinin yasama organının takdirine bırakılmamasıyla anayasa yargısının anlamının zayıflaması önlenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin statüsü, görev ve yetkileri, denetim yolları ve kapsamı, kararlarının özellikleri ve çalışma ve yargılama usullerinin Anayasa’da detaylı biçimde belirlenmiş olması nedeniyle bu konularda ayrıntı ile ilgili kanun koyucuya sadece sınırlı bir düzenleme yetkisi tanınmış olduğu görülmektedir. Bu durumun yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı üzere Anayasa Mahkemesinin yasama organını denetlemesinden kaynaklandığı açıktır. Zira denetleyen organın hukuki statüsü ile görev ve yetkilerini belirleme yetkisinin denetlenen organa bırakılması mümkün olamaz1.

Bunun içindir ki Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usullerini düzenleyen 6216 sayılı Kanun önemli ölçüde Anayasa tarafından getirilen ayrıntılı Anayasal hükümleri açıklayıp tekrar etmektedir. Bu durum diğer yüksek mahkemelere kıyasla Anayasa Mahkemesinin konumu açısından oldukça önemli bir anayasal güvence olarak görülmektedir2. Anayasa Mahkemesinin oluşumu, görev ve yetkileri ve çalışma usulü ve benzeri konuların ayrıntılı biçimde Anayasa’da düzenlenmesi nedeniyle yapısında veya görevlerinde bir değişiklik yapılabilmesi ancak bu konudaki bir Anayasa değişikliği ile mümkün hale gelebilecektir3.” (Bkz.: “AYM, E.2023/104, K.2023/177, K.T.: 11/10/2023” künyeli kararda Yusuf Şevki Hakyemez’in karşıoyu: §§ 24-29).

25. Yukarıda sıralananlar bağlamında, bir anayasal organ olması hususu da dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesinin görevinin ifası noktasında sahip olduğu yetkilerle ilgili olarak asıl bakılması gereken yerin Anayasa hükümleri olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında 6216 sayılı Kanun’da bahse konu yetkinin açıkça verilmemiş olmasının bu yetkinin varlığı ile ilgili değerlendirmelerde hiçbir hukuki değeri

bulunmamaktadır.

26. Zira bir anayasal organ olarak Anayasa Mahkemesinin yetkileri ile ilgili asıl bakılması gereken hukuki düzlem Anayasa'dır. Anayasa'nın 152. maddesi, bu yönü ile siyasi parti kapatma davaları ve Yüce Divan sıfatıyla bakılan davalarda olduğu gibi bireysel başvuru incelemelerinde de Anayasa Mahkemesine davaya bakmakta olan mahkeme sıfatı ile önündeki uyuşmazlığa uygulanacak somut kanun hükmünü itiraz yolu ile norm denetimi sıfatıyla görev yapan Anayasa Mahkemesinin önüne taşıma yetkisini vermektedir.

27. Bununla birlikte, giderim yönünden bu şekilde bir görüş savunulduğunda hemen akla benzer başvurularda, Anayasa Mahkemesinin -bugüne kadar benim de katıldığım şekilde- ihlalin dayanağı olan kanun hükmü ile ilgili olarak ya Türkiye Büyük Millet Meclisine çağrıda bulunması (örnek bazı kararlar için bkz.: Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019; Bedrettin Morina [GK], B. No: 2017/40089, 5/3/2020; Sabri Uhrağ [GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020; Muammer Bulut [GK], B. No: 2020/9066, 21/11/2024; Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025) ya da derece mahkemelerinden Anayasa'nın 152. maddesindeki itiraz yolu aracılığı ile kuralı Anayasa Mahkemesinin önüne getirme yolunu devreye sokmalarını istemesi gelmektedir (örnek bazı kararlar için bkz.: (Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022; Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023; Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Meryem Boyacıoğlu [1. B.], B. No: 2020/9020, 13/3/2025).

28. Bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin bizzat uyuşmazlığın esasını çözecek olan kanun hükmünden kaynaklanması durumunda Anayasa Mahkemesinin kullandığı bu iki yol da yasama organında ve derece mahkemelerinde belli ölçüde karşılık bulmuş ve bu şekilde ihlale sebebiyet veren kanun hükmü ya yapılan çağrı üzerine yasama organı tarafından kaldırılmış veya Anayasa'ya uygun hale getirilmiş ya da itiraz yolu ile derece mahkemelerince Anayasa Mahkemesinin önüne getirildiğinde iptal edilmiştir.

29. Bununla birlikte, ihlal kararının giderim kısmında Anayasa Mahkemesince her iki seçeneğe de yer verilmiş olmasına rağmen, yine de ihlale sebebiyet veren somut kanun hükmünün yasama organı tarafından kaldırılmaması veya itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne getirilmemesi durumu söz konusu olabilmektedir (İhlal kararında her iki yol dile getirilmesine rağmen 31.07.2025 tarihine kadar bu çağrılardan olumlu sonuç alınamayan örnek bazı kararlar için bkz.: Mohamma Salem Pashto ve Nazı Salem [GK], B. No: 2019/26339, 17/5/2023; Fikret Aslan [GK], B. No: 2019/41241, 25/2/2025). Böyle bir durumda ise Anayasa Mahkemesinin insan haklarını koruma noktasındaki olumlu gayreti sonuçsuz kalabilmektedir.

30. Oysa, bireysel başvuru mekanizması ancak farklı paydaşların her birinin insan hakları ihlallerini giderme sorumluluğunu etkin biçimde kabul etmesi ve bu konuda kendilerinden beklenen performansı sergilemesi halinde işlerlik kazanacak bir sistemdir. Bu düzeydeki bir uygulama birliğinin varlığı halinde ancak bireysel başvurudan amaçlanan sonuç elde edilebilir.

31. İşte bu çerçevede Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanundan kaynaklandığını tespit etmesi durumunda; bu keyfiyeti yasama organına bildirdiğinde yasama organının ihlale sebebiyet veren hükme ilişkin yapması gerekenleri bir an evvel yapması; benzer şekilde derece mahkemelerinin ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine taşıması gerekmektedir.

32. Zira, bireysel başvuru bir hak arama yolu olarak işin merkezine Anayasa Mahkemesini koymakla birlikte, bu hak arama yolundan istenilen olumlu sonuçların elde edilebilmesi için kamusal yetki kullanan tüm kişi ve kurumların hak ihlallerine sebebiyet vermeyen bir yaklaşımla görevlerini yerine getirmeye özen göstermeleri fevkalade önem arz etmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemelere ve yasama organına ihlallerin ortadan kaldırılması noktasında oldukça önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiş durumdadır.

33. Nitekim, Anayasa'nın Başlangıç kısmında belirtildiği gibi, kuvvetler ayrılığı devlet organları arasında bir üstünlük sıralaması değil, yetki ve görevlerin kullanımıyla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliğidir. Bireysel başvuru sistemi de kamusal yetki kullanan tüm kişi, kurum ve kuruluşların bu işbirliği yaklaşımını sergilemesini gerektirmektedir.

34. Bununla birlikte, bireysel başvuru incelemelerinde ihlalin doğrudan kanun hükmünden kaynaklanması halinde, yasama organı ve derece mahkemeleri kendilerinden beklenen katkıyı sunmadığında, devreye artık kaçınılmaz olarak, benim giderim yönünden bu karşıoyda önerdiğim çözüm yolu sokulmalıdır.

35. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin, ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü itiraz yoluyla kendi önüne taşıması yolu çözüm olarak gündeme gelecektir. İfade etmek gerekir ki bu yöntemin “kendi kendine başvuru” biçiminde görülmesi doğru değildir; zira Anayasa’nın 152. maddesi, mahkeme sıfatını haiz tüm yargı organlarına bu yetkiyi tanımıştır. Bireysel başvuruda da Anayasa Mahkemesi aynı sıfatı taşımaktadır.

36. Aksi durumda ihlali giderme noktasında yasama organının kuralı kaldırma veya değiştirme ya da derece mahkemelerinin itiraz yolunu devreye sokma şeklindeki inisiyatiflerini beklemek gerekecektir. Nitekim, gelinen aşama itibariyle, daha önce verilen kimi ihlal kararları bağlamında, mahkemeler ve yasama organının kendilerinden bekleneni tam anlamıyla yapmadığı da gözlemlendiğinden, ihlale yol açan kanun hükmünün bizzat Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenip iptal edilmesi gibi daha etkili bir giderim yolunun uygulanması artık zorunluluk halini almıştır. Bu durum bireysel başvurudaki etkin hukuki korumanın tesisi ve ihlale sebebiyet veren kanun hükmündeki Anayasa’ya aykırılığın giderilebilmesi bakımından gereklidir.

37. Bu kapsamda, bireysel başvuru incelemelerinde bugüne dek ihlalin kanundan kaynaklanması durumunda belirtilen giderim yollarının ne ölçüde etkili olduğunu anlayabilmek için, bu konudaki istatistikleri kısaca incelemekte fayda vardır.

38. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanun hükmünden kaynaklanması nedeniyle ilk olarak 30/5/2019 tarihinde yasama organına çağrıda bulunmuştur. Bu karardan iki buçuk yıl sonra 1/12/2022 tarihinde ise Anayasa Mahkemesince derece mahkemelerine Anayasa’nın 152. maddesi gereğince itiraz yolunun çalıştırılması yolu gösterilmeye başlanmıştır.

39. Anayasa Mahkemesi ilk olarak Y.T. kararında (bkz.: Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019) ihlalin kanundan kaynaklandığı gerekçesiyle 6458 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (3) numaralı fıkrasında değişiklik yapılması hususundaki keyfîyetin yasama organına bildirilmesine karar vermiştir. Bahse konu ilk çağrı kararından 31.07.2025 tarihine kadar toplam 25 ihlal kararında yasama organına bu şekilde çağrıda bulunulmuştur. Yasama organı ise bu çağrılardan sonra sadece dört tanesinde ihlale sebebiyet veren kanun hükümlerinde değişiklik yapmıştır.

40. İhlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi ihlalin giderimi

bağlamında Hulusi Yılmaz kararıyla (Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) birlikte artık ihlale sebebiyet veren ve Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurulmasının başvuruya konu olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yol olarak ortaya çıkmakta olduğuna işaret etmeye başlamıştır. Böylece Anayasa Mahkemesi artık ihlalin gideriminin bu şekilde sağlanabileceğini belirterek yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı derece mahkemelerine gönderirken, aynı zamanda bu mahkemelerden somut norm denetimi yolu ile ihlale sebebiyet veren kanun hükmünü Anayasa Mahkemesinin önüne getirmelerini beklemektedir. 01/12/2022 tarihinden 31.07.2025 tarihine kadar toplam 13 kararda ihlale sebebiyet veren sekiz kurala ilişkin Anayasa'nın 152. maddesi yolu derece mahkemelerine önerilmiş olup, sadece beş kurala ilişkin somut norm denetimi başvurusu Anayasa Mahkemesine yapılmıştır.

41. Yukarıda yer verilen istatistiki verilerde de görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesinin bugüne kadarki karar pratiği göz önüne alındığında, yasama organına yapılan çağrıların fevkalade sınırlı bir kısmında kanun değişikliğine gidildiği; derece mahkemelerine önerilen somut norm denetimi başvurularının ise kısmen gerçekleştirildiği görülmektedir.

42. Gelinen bu aşamada artık Anayasa Mahkemesinin kendisinin bireysel başvuru incelemesi sürecinde itiraz yolunu çalıştırmasının daha isabetli olacağı kanaatinde olduğum için, eldeki dosyada giderim yönünden çoğunluğun ulaştığı "Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulup başvurulmayacağının Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca takdiri için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 5. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesi" şeklindeki sonuca katılmamaktayım.

43. Sonuç olarak, bireysel başvuru sisteminin etkili bir hak arama yolu olarak devam edebilmesi için, Anayasa Mahkemesinin ihlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında itiraz yolunu bizzat işletmesi zorunluluk halini almıştır.

44. Dolayısıyla ihlalin giderimi yönünden eldeki bireysel başvuruda ihlale sebebiyet veren kanun hükmü için itiraz yolunun çalıştırılması gerektiği gerekçesiyle bu dosyada giderim yönünden çoğunluğun ulaştığı sonuca katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

---

1 Bülent Tanör / Necmi Yüzbaşıoğlu, Türk Anayasa Hukuku, 20. Bası, Beta Yay., İstanbul, 2020, s. 486-487.

2 Mehmet Merdan Hekimoğlu, Alman Hukuku Işığında Türk Anayasa Yargısının Hukuki Boyutları, Detay Yay., Ankara, 2004, s. 66-67.

3 Yılmaz Aliefendioğlu, Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi, Yetkin Yay., Ankara, 1996, s. 212.

EMRE NAZLIGÜLOĞLU

B. No: 2021/15533 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/15533

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

EMRE NAZLIGÜLOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/15533)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 3/4/2026 - 33213

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Emre NAZLIGÜLOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumundan başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. 2021/42587 numaralı bireysel başvuru dosyası kişi ve konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/15533 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, 2021/42587 numaralı bireysel başvuru dosyası kapatılmış ve inceleme 2021/15533 numaralı

bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

5. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar şöyledir:

7. Başvurucu, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 28/7/2016 tarihli kararıyla anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmıştır. Devam eden süreçte aynı suçtan yürütülen yargılama sonucunda başvurucunun 15 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bu karar Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/5/2019 tarihli kararıyla kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, Ankara'da yer alan Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümözlü olarak bulunmaktayken Bakanlık Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün (İdare) yazısına istinaden kapsama gücünün aşılması (kapasite fazlalığı/aşımı) nedeniyle 9/11/2019 tarihinde Kahramanmaraş'taki Türkoğlu 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

9. Başvurucu, bu işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; ailesinin Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet ettiğini, Kahramanmaraş'a nakledilmesinden sonra görüş günlerinde maddi sebeplerden gelemediklerini, babasının emekli maaşından başka gelirlerinin olmadığını belirtmiştir. Nakil işlemi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini vurgulayan başvurucu, Ankara'da bulunması nedeniyle avukatıyla da görüşemediğini ve savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Ankara 14. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 22/9/2020 tarihli ara kararıyla başvurucunun hükümözlü olarak bulunduğu Sincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun birden fazla müdürlüğünün mevcut olup olmadığının, mevcut ise kapasite aşımının bağlı kurumlar arasında yapılacak nakillerle mahallinde giderilememesinin gerekçesinin sorularak anılan hususlara ilişkin bilgi ve belgelerin İdare tarafından gönderilmesini istemiştir. Bununla birlikte kapsama gücünün aşılması nedeniyle yapılacak nakillerde kurum tarafından hazırlanan listelerde açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, alt soy ve üst soyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenip belirlenmediğinin sorulmasına ve buna ilişkin bilgi ve belgelerin gönderilmesinin istenilmesine karar vermiştir.

11. Anılan ara kararına istinaden İdare, Sincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna ait kampüsün içinde başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu dönemde suç türüne göre yerleşebileceği 2 adet L Tipi, 2 adet F Tipi, 1 adet T Tipi kapalı ceza infaz kurumunun olduğunu ancak başvurucunun naklinin yapıldığı tarihte bütün ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle kampüs içinde nakil işleminin gerçekleştirilemediğini belirtmiştir. Öte yandan tesis edilen nakil işlemi sırasında kurum tarafından açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, alt soy ve üst soyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenmesine ilişkin olarak herhangi bir listenin hazırlanmadığı ifade etmiştir.

12. İdare Mahkemesince 22/10/2020 tarihinde dava konusu işlemin yürütmesinin

durdurulması, sonrasında 18/2/2021 tarihinde de iptaline karar verilmiştir. Kararda ilgili mevzuat ve İdarenin ara kararına verdiği cevaplar aktarıldıktan sonra kapasite aşımı nedeniyle yapılacak nakil işlemlerinde, açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, alt soy ve üst soyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenmek suretiyle nakillerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Neticede öncelikli olarak nakli yapılacaklara ilişkin olarak liste hazırlanmadan ve başvurucunun ailesinin Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet ettiği dikkate alınmadan, zorunlu neden bulunduğundan bahisle salt takdir yetkisine istinaden naklinin yapılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

13. İdare, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde İdare, başvurucunun naklinin yapıldığı tarihteki verilere göre Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.764, mevcudunun 2.115, doluluk oranının %120; Türkoğlu 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin ise 1.322, mevcudunun 935, doluluk oranının %71 olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında başvurucunun kapasite aşımı nedeniyle naklinin gerçekleştirildiği tarihte Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun mevcudunun kapasitesine oranla yüksek olduğunu, ceza infaz kurumlarında kapasite üstünde hükümlü ve tutuklu barındırılması durumunda, kişi ve kurum güvenliğinin tehlikeye düşebileceğini, radikalleşmenin artacağını, dolayısıyla kamu düzeninin bozulacağını dile getirmiştir. Başvurucu ise bu hususlara karşı önceki iddialarını yinelemekle birlikte ailesine yakın şehirlere nakledilmek için yaptığı taleplerin de reddedildiğini, başka mahpusların ise aynı konudaki taleplerinin kabul edildiğini ifade etmiştir.

14. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 16/12/2020 tarihinde ilk olarak İdare Mahkemesinin işlemin yürütmesinin durdurulmasına ilişkin kararını kaldırmış, akabinde 14/4/2021 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne, İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, ilgili mevzuata yer verdikten sonra İdarenin yasalarla kendisine verilen görevleri etkin ve verimli bir biçimde yürütmek ve bu amaçla gereken önlemleri almakla yükümlü olduğunu, İdarece disiplin ve düzenin sağlanması ile hizmetin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amaçlarına yönelik olarak yapılan işlemlerde ve bu konularda hassas davranılmasının kamu düzeninin sağlanması açısından zaruret teşkil ettiğini vurgulamıştır. Ankara'da toplu bir şekilde terör örgütü üyeliğinden tutuklu olarak yargılanan kişilerin duruşmalar nedeniyle sevklerinin de Sincan'da bulunan ceza infaz kurumlarına yapıldığı, burada kapasite üstü hükümlü-tutuklu bulundurulmasının kişi güvenliği ve kamu düzeninin bozulmasına yol açabileceği, nakil konusunda İdarenin takdir yetkisinin bulunduğu ve dava konusu işlemde hukuki isabetsizlik görülmediği sonucuna varmıştır.

15. Nihai karar 4/8/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel amaç" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici

etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

…

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunîlik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

…

f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

…"

18. 5275 sayılı Kanun'un "Nakiller" başlıklı 53. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlüler, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilirler."

19. 5275 sayılı Kanun'un "Kendi istekleri ile nakil" başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

a) Gitmek istedikleri kurumlardan durumlarına uygun en az üç yeri belirten bir dilekçe vermeleri,

b) Nakil giderlerini peşin olarak ödemeyi kabul etmeleri,

c) (Değişik:14/4/2020-7242/30 md.) Ceza infaz kurumlarında bulunulması gereken sürenin üç aydan fazla olması,

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

Gerekir. (Ek cümle: 24/1/2013-6411/7 md.) Çocuk hükümlüler ile maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlüler bakımından bu fıkranın (b) bendi uygulanmaz.

(2) Bu hükümlüler nakledildikleri kurumlarda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç, bir yıl kalmak zorundadırlar. Çocuklar bakımından bu süre altı ay olarak uygulanır."

20. 5275 sayılı Kanun'un "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlüler, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilirler."

21. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun; ...nakiller, disiplin nedeniyle nakil, zorunlu nedenlerle nakil, hastalık nedeniyle nakil, nakillerde alınacak tedbirler,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

22. Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler başlıklı 167 No.lu Genelge'nin "Nakiller" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü ve tutukluların, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakilleri yapılabilecektir."

23. 167 No.lu Genelge'nin "Hükümlülerin Kendi İstekleri İle Nakilleri" başlıklı 15. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

...

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

h) Talep ettikleri ceza infaz kurumunda kendileri, diğer hükümlüler ve kurum açısından güvenlik riski oluşturmaması,

ı) Disiplin nedeniyle ayrıldıkları kurumlar hariç, talep ettikleri kurumlarda daha önce kalmış iseler, Bakanlıkça değerlendirilmek üzere; kendileri, diğer hükümlüler veya kurum açısından somut gerekçelerle güvenlik riski oluşturup oluşturmayacakları hususunda bu yer idare ve gözlem kurulunun taleple ilgili görüşünün alınmış olması,

j) Bakanlık tarafından dönem itibariyle isteğe bağlı nakle kapatılmış olmaması,

gerekir."

24. 167 No.lu Genelge'nin "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 17. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlü ve tutuklular, yargı çevresi dışında Bakanlıkça belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilecektir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

a. Vintman/Ukrayna Kararı

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Vintman/Ukrayna (B. No: 28403/05, 23/10/2014) kararına konu olayda 15 yıl hapis cezası alan hükümlü başvurucu, daha önce annesiyle birlikte yaşadığı yere 700 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmiştir. Ceza infaz kurumuna 12 ile 16 saat arasında bir tren yolculuğu ile erişilebilmektedir. Başvurucu ve annesi ikamet adreslerine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil için çeşitli tarihlerde talepte bulunmuştur. Bu taleplerinde özellikle iki şehir arasındaki ulaşımın zorluğuna ve uzunluğuna, bu seyahatin 1938 doğumlu olan annenin yaşı ve ikinci derece özür durumununun belgelendiği kötü sağlık durumu sebebiyle yol açtığı zorluklara dikkat çekmiştir. İdare ise ayrı başvuruda mahkûmların cezalarını aynı ceza infaz kurumunda çekmeleri gerektiği yönündeki mevzuat hükümlerine göre talepleri reddetmiştir. Sonraki başvurularda ayrıca daha yakın uygun başka bir ceza infaz kurumu bulunmadığı ve ağır suçları işleyenlerin suçun işlendiği yerden uzak ceza infaz kurumlarında cezalarını çekmesi gerektiği de bildirilmiştir. Başvurucu sonrasında annesiyle birlikte yaşadığı yere daha da uzak, bu defa 1.000 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucunun annesi bu karara itiraz etmiş, ceza infaz kurumu idaresi cezasının yarısını çekerse ve iyi hâlli olursa başvurucunun yüksek güvenlikli yerine orta güvenlikli bir ceza infaz kurumuna nakledilebileceğini ancak başvurucunun disiplin cezaları aldığını, böyle bir nakil için uygun olmadığını bildirmiştir.

26. AİHM esas yönünden öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. Buna göre söz konusu tartışma "Başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesi Kapsamındaki Haklarına Bir Müdahale Olup Olmadığı" başlığı altında yapılmıştır. Bu başlık altındaki değerlendirme şu şekildedir:

"76. Mahkeme ilk olarak, mahkûmların 'kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı' hariç olmak üzere, Sözleşme ile güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam etmeleri gerektiğini yinelemektedir (bkz. Hirst v. Birleşik Krallık (no. 2) [BD], B. No: 74025/01, § 69, ECHR 2005-IX). Bu nedenle, bir mahkumun, yalnızca hüküm giydikten sonra tutuklu statüsü nedeniyle 8. maddede belirtilen tüm haklarını kaybetmesi söz konusu olamaz (bkz. Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B. No: 11082/06 ve 13772/05, 25/7/2013, § 836).

77. Aynı zamanda bir kişinin tutulmasının, doğası gereği, özel ve aile hayatında bir kısıtlama getirdiği açıktır (bkz. Messina/İtalya (no. 2), B. No: 25498/94, § 61, AİHM 2000-X, ve Kalashnikov/Rusya (k.k.), B. No: 47095/99, ECHR 2001-XI).

78. Mahkeme içtihadında ayrıca, Sözleşme'nin mahkûmlara tutulma yerlerini seçme hakkı tanımadığını, mahkûmların ailelerinden ayrı tutulması ve onlardan uzakta olmasının, hapis cezasının kaçınılmaz bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bir kişinin ailesinden çok uzakta, ziyaretlerin çok zor veya hatta imkânsız hâle geldiği bir cezaevinde tutulması, bazı durumlarda aile hayatına müdahale anlamına gelebilir; zira aile üyelerinin mahkûmu ziyaret etme fırsatı, aile hayatının sürdürülmesi için hayati önem taşır (bkz. Ospina Vargas - İtalya (k.k.), B. No: 40750/98, 6 /4/2000). Bu nedenle ceza infaz kurumu yetkililerinin mahkûmların yakın aile üyeleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olması, mahkûmların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçasıdır (bkz. Messina -

İtalya (no. 2), § 61).

79. Mahkeme, Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya davasında verdiği yakın tarihli bir kararında, başvuruculların uzak bir cezaevine (ailelerinin yaşadığı şehirden birkaç bin kilometre uzakta bulunan) yerleştirilmesinin, 8. madde ile güvence altına alınan haklarına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (bkz. söz konusu karar, § 838). Mahkeme, özellikle uzun mesafeler, ilgili yerleşim yerlerinin coğrafi konumu ve Rus ulaşım sistemine ilişkin olguları dikkate almıştır. Bu durum, başvuruculların yaşadıkları şehirden yerleşim yerlerine yapılan yolculuğu, özellikle küçük çocukları için uzun ve yorucu bir çaba haline getirmektedir. Sonuç olarak başvurucular, aileleri tarafından daha az ziyaret edilmiştir.

80. Mahkeme mevcut davada da başvurucunun, annesini 29/10/2004 tarihinde hapishaneye yaptığı son (veya muhtemelen tek) ziyaretinden bu yana yani neredeyse on yıldır görmediğini belirtmektedir.

81. İleri yaşı ve kötü sağlık durumu, aradaki mesafenin uzunluğu ve Ukrayna ulaşım sistemine ilişkin olgular göz önüne alındığında, [anne] Bayan Kapiton, başvurucuyu ziyaret etmek için seyahat etmeye uygun durumda değildir.

82. Dolayısıyla mevcut davanın koşullarında, yetkililerin başvurucuyu evine daha yakın bir cezaevine nakletmemesi onun annesiyle herhangi bir kişisel temas kurmasını engellemek anlamına gelmektedir.

83. Mahkeme, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiğini değerlendirmektedir."

27. AİHM, müdahalenin varlığını tespit ettikten sonra bu müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını incelemiş; bu bağlamda kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük testlerini uygulamıştır. Müdahalenin kanuniliği başlığı altında iç hukukta mahkûmların hapis cezalarını kural olarak ev adreslerine yakın bir yerde çekmeleri gerektiği yönündeki Avrupa Cezaevi Kurallarına uyumlu nitelikte hükümler bulunduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bu hükümler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesinin gerekliliklerine de uygundur. Ancak AİHM, iç hukukta bu kuralın istisnalarının da olduğunu kabul etmiş; ilk yerleştirilen ceza infaz kurumunda kalınması gerektiği yönündeki belirlemelere rağmen başvurucunun daha sonra daha da uzak bir ceza infaz kurumuna nakledildiğine dikkat çekmiştir. AİHM, ilgili mevzuatı yorumlama ve uygulama konusunda kamu makamlarının izlediği şekilci ve kısıtlayıcı yaklaşım sorular doğursa da müdahalenin yeterince açık ve öngörülebilir bir mevzuata dayandığını kabul etmeye hazır olduğunu belirtmiştir.

28. Meşru amaç kriteri yönünden ulusal makamların başvurucunun ev adresine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil taleplerini reddetmelerinin gerekçeleri şu şekilde özetlenmiştir: hükümlü bir mahkûmun istisnai durumlar nakil işlemini gerektirmedikçe tüm hapis cezasını aynı kurumda çekmesi gerektiği yönünde yasal bir zorunluluk bulunması, müsait bir (yakın) ceza infaz kurumu bulunmaması, mahkûmun suçun işlendiği bölgenin dışındaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi zorunluluğu başvurucunun ceza infaz kurumundaki iyi hâlli olmayan davranışları. AİHM, ilk gerekçeyle ilgili bir yasal dayanak bulunmadığı ve hangi amaca hizmet ettiğine dair bir açıklama da yapılmadığını belirtmiştir. Boş yer olmamasıyla ilgili gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç olarak kabul edilebileceğini belirtmekle birlikte yaklaşık on yıl boyunca yinelenen talepler olduğunun gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Üçüncü

gerekçe yönünden somut bir tehlikenin gösterilemediği, söz konusu suçların işlendiği yerlerin belirtilmediğini, neden cezanın farklı bir bölgede çekilmesi gerektiğinin bireyselleştirilerek izah edilemediğini açıklamıştır. Son gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda disiplinin artırılması ve olumlu davranışların teşvik edilmesinin meşru bir amaç teşkil edebileceğini kabul etmiştir.

29. AİHM demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden ise aşırı kalabalıklık bakımından ceza infaz kurumlarının doluluğu ile ilgili olarak yeterli bilgi verilmediğini, Ukrayna'nın diğer bölgelerinin bu ceza infaz kurumuna göre başvurucunun ev adresine daha yakın olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun iddiasına rağmen yetkililerin onu daha yakın bir yere yerleştirmedikleri gibi daha da uzak bir yere naklettiklerini vurgulamıştır. Başvurucunun disiplin durumu ile gerekçe bakımından ise ceza infaz kurumu rejiminin hafifletilmesi ile nakil arasında bir ayrım yapmadığını, bu gerekçenin on yıl sonra ileri sürüldüğüne dikkat çekmiştir. AİHM ayrıca başvurucunun yaşlı ve güçsüz annesinin başvurucuyu ceza infaz kurumunda ziyaret etmek için seyahat edemeyeceği hususunun kamu makamlarınca tartışılmadığını ifade etmiştir. Başvurucu ve annesi bu iddiayı sürekli olarak ileri sürmüşse de yetkililer bu talepleri sürekli reddederken bu hususta hiçbir değerlendirmede bulunmamıştır. Verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere başvurucunun kişisel durumu ve aile bağlarını sürdürme konusundaki menfaati hiçbir zaman değerlendirilmemiş ve söz konusu müdahale için ilgili ve yeterli gerekçe sunulmamıştır. AİHM bu değerlendirmelerin şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğu sonucuna varmak için yeterli olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

b. Rodzevillo/Ukrayna Kararı

30. Rodzevillo/Ukrayna (B. No: 38771/05, 14/1/2016) kararına konu olayda başvurucu, anne ve babası ile küçük oğlunun ziyaretlerinin kolaylaşması için nakil talebinde bulunmuştur. Başvurucu, annesinin 1940 ve babasının ise 1925 doğumlu olup annesinin hipertansiyonu ve başka rahatsızlıkları olduğu için üvey babasının annesine baktığını, babasının da ciddi derecede bir engeli olduğunu, dolayısıyla uzun mesafeli seyahatleri yapamayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunun ailesinin evine 1.000 km uzaklıkta olup doğrudan gelen bir tren bulunmadığını, iki trenle 24 saatte gidilebildiğini, özel taksiyle gidilmesinin pahalı olduğunu ve sık olmayan otobüs seferleri bulunduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun açtığı davada mahkeme ancak daha gevşetilmiş bir infaz rejimine geçtiği takdirde veya olağanüstü koşulların bulunması durumunda talebin kabul edilebileceğini, olayda ise böyle bir durumun bulunmadığını belirterek talebi reddetmiştir.

31. AİHM; konu ile ilgili ilkeleri hatırlattıktan, özellikle de bireyin ailesinden çok uzakta olan, aile ziyaretlerini çok zor hatta imkânsız hâle getirecek bir ceza infaz kurumunda tutulmasının bazı durumlarda aile hayatına orantısız bir müdahale teşkil edebileceğini belirttikten sonra kamu makamlarının cezaların infazıyla ilgili konularda geniş bir takdir yetkisine sahip olması gerektiğini kabul etmiş olsa da bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığını, ceza infaz kurumunda dağılım yapılırken mahkûmların en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme menfaatlerinin bir şekilde dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM, somut olayın özel koşullarında müdahale bulunduğunu tespit ettikten sonra müdahalenin ihlal olup olmadığını incelemeye başlamıştır. Bu kapsamda kanunilik ölçütünde sorun görmemiş, ceza infaz kurumunda aşırı kalabalığın önlenmesi ile bireyselleştirilmiş ve tutarlı bir rehabilitasyon programı uygulanması gerekliliğini meşru amaç olarak kabul etmiştir. Ancak ulusal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve

şekilci bir yaklaşımla hareket ettiklerini kaydeden AİHM, başvurucu ve annesinin seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını değerlendirmedikleri için müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna vararak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

c. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa Kararı

32. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa ((k.k.) B. No: 56710/13..., 7/2/2017) kararına konu olayda başvurucular, önce yargılandıkları Paris'te bir ceza infaz kurumunda tutulmakta iken 476 km uzaklıktaki Lyon'da bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucular bu ceza infaz kurumunun ailelerinin yaşadığı yere sırasıyla 823, 855 ve 935 km uzaklıkta olduğunu belirterek ailelerinin ziyaret edebilmek için uzun mesafeler kat etmek zorunda kaldığından yakınmıştır. Talepleri üzerine mahkeme; Paris ceza infaz kurumlarının aşırı kalabalık olduğunu, soruşturmanın gerekleri ve bağlantılı görülen tutuklu ve hükümlülerin bir arada tutulmalarının engellenmesinin amaçlandığını, ceza infaz kurumlarındaki ETA örgütü üyelerinin sayısının çokluğu sebebiyle hepsinin Paris ceza infaz kurumlarında tutulmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Bunun yanında ceza infaz kurumuna girmeden önce başvurucular ile ailelerinin aylarca hatta yıllarca ayrı yaşadıkları, ayrıca Bask kökenli tutuklu ve hükümlülerin çoğu zaman diğer tutuklulara göre daha fazla ziyaret izninden yararlandırıldıkları, talep hâlinde hemen yakın aile üyeleriyle telefonla görüştürüldükleri belirtilmiştir. Son olarak yeni bir ceza infaz kurumu olan Lyon Ceza İnfaz Kurumunun ikamet adresine uzak olsa bile eşle görüşme imkânı tanıyan odalarının bulunduğunu ve aile ziyaretleri için daha elverişli olduğu açıklanmıştır.

33. AİHM öncelikle aile hayatına saygı hakkına bir müdahalenin olup olmadığını tartışmıştır. Dava dosyasından başvuruculaın Kuzey ve Orta Fransa'da tutuklanmadan önce -yerel mahkemeye göre aylarca, hatta yıllarca- saklanarak yaşadıklarına özellikle dikkat çekmiştir. Tutuklandıktan sonra ise soruşturma makamlarının bulunduğu Paris'te bir süre tutuldukları ve buranın da tıpkı Lyon gibi ailelerine aynı uzaklıkta olduğu, ancak başvuruculaın buna itiraz etmedikleri belirtilmiştir. Başvuruculaın, ailelerinin ziyaretlerinin sayısı veya telefonla görüşme hakları sınırlanmadığı gibi aksine başvuruculaın, yakınlarıyla çok sayıda ziyaret gerçekleştirdikleri ve telefon görüşmesi yaptıkları vurgulanmıştır. AİHM'e göre bu sebeple Lyon-Corbas ceza infaz kurumuna nakledilmeleri, başvuruculaın ziyaret haklarını önemli ölçüde engelleyecek nitelikte değildir. Başvuruculaın yakınları, yapılan nakillerin aşılmaz veya çözülmesi çok zor sorunlar yarattığını da göstermemiştir. Üstelik başvuruculaın ilgili usul hükümlerine göre yargılama sırasında aileleriyle de bir araya gelmeyi talep etme hakları da varken bu haktan da yararlanmıştır. AİHM sonuç olarak başvuruculaın şikâyetlerinin Sözleşme'nin 8. maddesinin birinci paragrafı uyarınca aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaya yeterli olmadığı kanaatine varmıştır. AİHM, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

d. Fraile Iturralde/İspanya Kararı

34. Fraile Iturralde/İspanya (B. No: 66498/17, 7/5/2019) kararına konu olayda, ETA örgüt üyesi olmaktan 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılan başvurucu, ailesinin ikametine 700 km uzaklıktaki Badajoz Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Başvurucu, aradaki mesafenin fazla olduğuna dikkat çekerek karısı ve beş yaşındaki çocuğu ile ilerlemiş yaşlardaki sağlık sorunları bulunan anne ve babasının kendisini ziyaret ederken güçlükler yaşadığını belirtmek suretiyle nakil talebinde bulunmuştur. Mahkeme, mahkûmların ailelerine yakın

yerlerdeki ceza infaz kurumlarına yerleştirilmelerinin genel kural olduğunu, bunun dışındaki işlemlerin gerekçelendirilmesi gerektiğini, organize suç veya terörizmle bağlantılı durumlarda ise aynı örgütün üyelerinin aynı ceza infaz kurumunda yoğunlaşmalarının önlenmesine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Zira böyle bir yoğunlaşma örgütün üyeleri üzerindeki kontrolünün devam etmesine yol açacak, ıslahı zorlaştıracaktır. Mahkeme ayrıca başvurucunun ceza infaz kurumunda iyi hâlli olmadığını ve disiplin cezaları aldığını belirterek talebi reddedince AİHM'e bireysel başvuru yapılmıştır. AİHM öncelikle bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. İlkelerini yineleyen AİHM, ceza infaz kurumu yetkililerinin mahpusların yakın aileleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olmasının mahpusların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçası olduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bir hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesinin başvurucunun özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

35. AİHM, somut olayda başvurucunun eşi ve beş yaşındaki çocuğunun yaşadığı zorluklar yanında ebeveyninin ilerlemiş yaşı ve sağlık sorunları yüzünden ceza infaz kurumlarını ziyaret etmelerinin mümkün olmadığına dikkati çekerek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğunu kabul etmiştir. AİHM öncelikle mahkeme kararlarında atıf yapılan raporlara göre başvurucunun düzenli olarak yakın aile üyelerince ziyaret edildiğini vurgulamıştır. Son iki yılda başvurucuyu ayda üç kez ailesi ve arkadaşlarının ziyaret ettiğini, ayda bir kez eşi ile özel görüşme yaptığını, ayda bir kez kızı, kardeşleri ve diğer aile üyelerince ziyaret edildiğini belirtmiştir. Ayrıca 100'den fazla mektup aldığını veya gönderdiğini, haftada 10 kez, iki yılda 800 civarı telefon görüşmesi yaptığını, eşi doğum yaptığında özel izinle bebeğini ve eşini görmesine izin verildiğini açıklamıştır. AİHM'e göre başvurucu, yakın akrabalarının seyahat ederken aşılamaz veya oldukça güç sorunlarla yaşadığını ortaya koymamıştır. Başvurucu, ebeveynini en son ne zaman gördüğünü açıklamadığı gibi ailesi ve arkadaşlarınca daha az ziyaret edildiğini de gösterememiştir. AİHM bu olgular ışığında gerekçeyi incelediğinde başvurucunun, ailesine yakın tutulmamasına yol açan ceza infaz kurumu politikasının, yalnızca sınırlı bir gruba yani terör suçlarından hüküm giymiş olanlara uygulandığını belirtmiştir. Bu politika, ilgili hükümlülerin terör örgütleriyle temaslarını sürdürme riskini en aza indirmeyi, söz konusu hükümlüler ile bulundukları suç ortamı arasındaki bağları koparmayı amaçlamaktadır. AİHM ayrıca ulusal mahkemelerin ceza infaz kurumu politikasına, o dönemdeki koşulları gözönünde bulundurarak atıfta bulunduğu, ETA'nın o dönemde dağılmadığını, silahlarını teslim etmediğini veya faaliyetlerini tamamen durdurmadığını gözettiklerine işaret etmiştir. Başvurucunun ceza infaz kurumundaki olumsuz davranışlarına da dikkati çeken AİHM, arkadaşları ve ailesiyle bağlarının önemli ölçüde zarar gördüğüne dair kanıt eksikliğini de gözeterek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına getirilen sınırlamaların izlenen amaçlarla orantısız olmadığı sonucuna varmış, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

e. Akbulut/Türkiye Kararı

36. Akbulut/Türkiye (B. No: 36647/11, 28/5/2019) başvurusunda başvurucu, farklı tarihlerde farklı ceza infaz kurumlarına nakil talebinde bulunmuş, talepleri doluluk ve disiplin cezaları almış olması sebebiyle reddedilmiştir. Başvurucu bulunduğu Alanya Ceza İnfaz Kurumu ile yakınlarının ikamet yeri arasındaki mesafe sebebiyle yakınlarının kendisini ziyaret edemediğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM bu iddiayla ilgili olarak başvurucunun yakınlarının

ikamet ettiği şehrin adını ve ilgililer tarafından karşılaşılan zorlukları bildirmediğini açıklamıştır. Başvurucu; muhtemel yolculuğun zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksek olduğu veya maddi sıkıntılarını belirtmemiştir. AİHM; başvurucunun makul iletişim araçlarından yararlandığı, şikâyet ettiği durumun Alanya Ceza İnfaz Kurumu günleriyle sınırlı kaldığı, üstelik yakınlarının ikamet yerlerinin belirtilmediği yalnızca mesafeye bağlı bu şikâyetin daha ayrıntılı bir inceleme yapılmasına imkân sağlamak için yeterince desteklenmediğini değerlendirmiş; başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

f. Avşar ve Tekin/Türkiye Kararı

37. Avşar ve Tekin/Türkiye (B. No: 19302/19..., 17/9/2019) kararına konu olayda Kırıkkale F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunan başvurucu A. Avşar'ın ailesi Diyarbakır'da ikamet etmektedir. Başvurucu daha önce Çankırı, Ankara ve Kırıkkale Ceza İnfaz Kurumlarında tutulmuştur. Sağlık raporlarına göre başvurucunun annesi Parkinson hastası olup seyahat edecek durumda değildir. Başvurucu, annesinin Diyarbakır'dan Kırıkkale'ye artık seyahat edemediğini belirterek yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebinde bulunmuş; ceza infaz kurumlarının dolu olduğu gerekçe gösterilerek talebi reddedilmiştir. Başvurucu, 12 yıldır ailesinden yüzlerce km uzaklıktaki ceza infaz kurumlarında tutulduğunu ve ailesinin bu süre zarfında kendisini ziyaret etmek için büyük zorlukların üstesinden gelmek durumunda kaldığını belirtmiş; taleplerinin doluluk gerekçesiyle reddedildiğinden yakınmıştır. Aynı ceza infaz kurumlarında bulunan diğer başvurucu A. Tekin'in ailesi ise Siirt'te bir köyde ikamet etmektedir. Başvurucu 1992 yılından bu yana, tutuklulukta geçen süreyi de hesap ederek, ailesinden uzak çeşitli ceza infaz kurumlarında tutulduğunu belirterek çocuklarının 2003 yılından bu yana ziyaretine gelme imkânlarının bulunmadığını ileri sürmüştür. AİHM, başvuruculara yıllar boyunca ailelerinin ikamet yerlerinden uzakta bulunmalarının, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarına bir müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir.

38. AİHM müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu ve ceza infaz kurumlarında aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. AİHM, demokratik toplumda gereklilik yönünden üye devletler için zorlayıcı olmamakla birlikte önemli olduğu değerlendirilen Avrupa Konseyinin 2006 yılı Avrupa Cezaevleri Kuralları çerçevesinde (2 (2006) Rec) tavsiye kararına göre idarenin tutulanların aile yakınları ile temaslarını sürdürmelerine yardımcı olması gerektiğini hatırlatmıştır. Ayrıca ömür boyu hapis cezası çeken tutuklular dâhil olmak üzere, ceza infaz kurumu dağılımı konusunda Avrupa düzeyindeki düzenlemede, ulusal makamların aile bağlarının koparılmasını önlemesi ve mümkün olduğu takdirde tutukluların ikamet yerlerine yakın bulunan ceza infaz kurumlarına dağılmalarına imkân sağlaması gerektiğine dair ilkenin desteklendiği vurgulanmıştır.

39. AİHM somut olay bakımından coğrafi uzaklığın -özellikle yakınların katetmesi gereken mesafenin uzun olduğu ve bu uzaklığın yıllarca sürdüğü durumlarda- aile ziyaretlerinin ve dolayısıyla aile bağlarının bozulmasına neden olacak bir faktör olduğunu belirtmiştir. Başvuru konusu olayda başvurucu Avşar'ın annesinin sağlık durumu ve yaşı nedeniyle, Tekin'in ise çocukları tarafından yapılan ziyaretlerin azlığı yüzünden karşılaştıkları güçlükleri kamu makamlarına sunduklarını kaydetmiştir. Ancak dosyada veya Hükûmetin görüşlerinde başvuruculara coğrafi mesafeye rağmen aile üyeleriyle düzenli olarak temasta oldukları veya ilgililer tarafından sürekli olarak ziyaretler yapıldığı konusunda hiçbir bilginin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak AİHM, başvuruculara ailelerinden uzakta bulunan ceza infaz kurumlarında geçirdikleri uzun süre dâhil olmak üzere ilgililerin

kişisel durumlarına, sırasıyla yaş, sağlık durumuna ve yakınlarının maddi durumuna bağlı zorlukların ilgilileri ziyaret etmek için seyahat etmeyi engelleyebileceği yönündeki hususların değerlendirilmediğini, söz konusu menfaatlerin bireyselleştirilip dengelendiğinin gösterilemediğini belirtmiştir. AİHM sonuç olarak anılan müdahalenin izlenen meşru amaç bakımından orantılı olmadığı ve dolayısıyla demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

g. İlerde ve diğerleri/Türkiye Kararı

40. İlerde ve diğerleri/Türkiye (B. No: 35614/19..., 5/12/2023) kararına konu olayda başvurucu D.T. ilk başta Nevşehir Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktayken idarece önce İzmir'in Menemen ilçesine, sonra da İzmir 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Bu Ceza İnfaz Kurumu, başvurucunun ailesinin ikamet ettiği Kayseri'ye 1.000 km uzaklıktadır. Başvurucu, malul olan yaşlı annesinin bu kadar uzak bir yolculuğu yapamayacağını, nitekim annesinin kendisini 3 yıl 4 ayda yalnızca bir kere ziyaret edebildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca eşinin de bu kadar uzun ve pahalı bir yolculuğu karşılamayacağını ve normalden daha az ziyaret edilebildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, yetkili makamların, bu dezavantajını azaltmak için daha uzun telefon konuşmaları veya daha uzun ziyaret gibi alternatif herhangi bir tedbir de sunmadıklarını öne sürmüştür.

41. AİHM öncelikle müdahalenin varlığını tartışmıştır. AİHM'e göre somut olayda başvurucu; ailesinin nerede ikamet ettiği sağlık ve istihdama ilişkin bireysel durumlarına, eşi ve yaşlı annesinin üç farklı bağlantıyı içeren 1.000 km'lik yolculuğu yaparken karşılaştıkları zorluklara ilişkin olarak belirgin detaylar vermiştir. Başvurucunun annesinin, kendisini yalnızca bir kere ziyaret ettiği ve başvurucunun 30/11/2016 ve 5/8/2021 tarihleri arasında (yaklaşık 5 yıl içinde) ailesi tarafından her biri en fazla 45 dakika süreyle 67 kez ziyaret edildiği taraflar arasında tartışma konusu değildir. AİHM, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında gerekçelendirilmesi gereken bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır. Müdahalenin kanuni dayanağı hususunda sorun görmeyen AİHM, düzenin korunması ve ceza infaz kurumunda kalabalıklığın önlenmesinin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. Orantılılık hususunda ilk olarak başvurucu, Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan İzmir'deki diğer ceza infaz kurumlarına nakledilirken söz konusu kararın başvurucuya sunulmadığını kaydetmiştir. AİHM; ailesinin yanı sıra yargılama yerine yakın olan Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan ilk olarak İzmir Menemen ve sonrasında İzmir T Tipi 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilirken başvurucuya hiçbir gerekçe sunulmadığını tespit etmiştir. Bu sebeple başvurucunun söz konusu ceza infaz kurumlarına nakli, aile hayatına saygı hakkına keyfî müdahaleye karşı usuli güvencelerin yokluğunda meydana gelmiştir. Başvurucunun İzmir 2 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğu sürede yaptığı Kocaeli veya Maltepe'deki Ceza İnfaz Kurumlarına nakledilmesi taleplerine ilişkin olarak ise kurum idaresinin bu talepleri reddetmesinin kurumun kalabalığına ilişkin, ilgili ve zorlayıcı gerekçelere dayandığını kabul etmiştir. Ancak kamu makamlarının, başvurucunun ailesine nispeten daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip edilemeyeceğine veya daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon konuşmaları gibi yapılan ziyaretlerin azlığını telafi edecek alternatif yolların olup olmadığına dair somut bir değerlendirmede bulunulmadığını belirtmiştir. AİHM sonuç olarak şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğunu belirterek, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

h. Kaçır ve diğerleri/Türkiye Kararı

42. Kaçır ve diğerleri/Türkiye (B. No: 9587/19..., 10/6/2025) kararına konu olayda başvurucu A.Ş., Kocaeli 1 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Ceza infaz kurumu, başvurucunun ailesinin ve ebeveyninin yaşadığı Merzifon ile Tokat'a yaklaşık 600-700 km uzaklıktadır. Başvurucu mesafenin fazla olduğunu, mali zorluklar sebebiyle de daha az ziyaret edildiğini, dört ve sekiz yaşlarında iki çocuğu olduğunu, buna rağmen nakil talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucunun babası 83 yaşında ve hastalığı yüzünden bakıma muhtaç olup annesi ise 70 yaşındadır. Başvurucu daha sonra mesafenin yol açtığı olumsuz etkileri azaltabilmek için daha uzun telefon görüşmeleri, uzatılmış ziyaret saatleri veya izin verilen ziyaretçi sayısının artırılması talebinde bulunmuş; başvurucunun talepleri reddedilmiştir. AİHM, müdahalenin mevcut olup olmadığını şu şekilde tartışmıştır:

"Başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığına gelince Mahkeme, başvurucunun ailesinin nerede ikâmet ettiği, mali durumları ve ailesi ile ebeveynlerinin kendisini ziyaret etmek için yaklaşık 600 km'lik bir yolculuk yaparken karşılaştıkları zorluklar hakkında ayrıntılı bilgi verdiğini belirtmektedir. Ayrıca, Hükümet tarafından sağlanan cezaevi kayıtlarına göre başvurucunun annesi, babası ve çocuklarından biri 19 Temmuz 2016 ile 31 Ağustos 2018 tarihleri arasında Kocaeli 1 No'lu T Tipi Cezaevi'nde kaldığı süre boyunca, başvurucuyu yalnızca bir kez ziyaret etmiştir. Mahkeme, bu nedenle, mevcut davanın koşullarında başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır."

43. AİHM'in müdahalenin haklılığı ile ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"49. Bu müdahalenin haklı olup olmadığına gelince başvurucunun ailesinin ikâmet ettiği yere yakın bir yere nakledilmesinin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunduğu ve düzensizliği, özellikle de cezaevlerinin aşırı kalabalıklığını önleme yönünde bir meşru amaç taşıdığı düşünülse bile Mahkeme, tedbirin orantılılığını incelediğinde cezaevi yönetiminin başvurucunun nakil talebini reddetmesinin, başvurucunun mağduriyetlerini hafifletmek için alternatif tedbirlerin alınıp alınamayacağına dair herhangi bir ek değerlendirme yapılmaksızın, yalnızca cezaevlerindeki aşırı kalabalıklığa dayandığını belirtmektedir.

50. İlerde ve Diğerleri başvurusunda Mahkeme, kamu makamlarınca başvurucunun ailesine daha yakın başka bir cezaevine nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler veya daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut bir değerlendirme yapmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Aynı durum mevcut başvuruda da geçerlidir. Başvurucunun, ilk talebinden yaklaşık beş ay sonra, ailesinin ikametgahına daha yakın olmasına rağmen ne ailesinin ne de ebeveynlerinin ikamet etmediği üçüncü bir şehre nakledilmesi, Mahkeme'nin vardığı sonucu değiştirmemektedir.

51. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir."

2. Uluslararası Belgeler

44. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9/12/1988 tarihinde kabul edilen 43/173 sayılı Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü kararının "Aile mensupları ve dış dünya ile iletişim kurma hakkı" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen bir kimseye kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine

yeterli imkan verilir."

45. Aynı kararın "İkametgahına yakın bir yerde tutulma hakkı" başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen kimse talep ettiği zaman eğer mümkünse genellikle ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapishanede tutulur."

46. Cezaevi kurallarına dair tavsiye kararının "Yerleştirme ve Barındırma" başlığı altında şu ilkelere yer verilmiştir:

"17.1 Mahpuslar, mümkün olabildiğince evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

17.2 Cezaevlerine yerleştirmede devam eden adli süreç, emniyet ve güvenlik gerekleri ile tüm mahpuslar için uygun rejimlerin sağlanması gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.

17.3 İlk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olabildiğince mahpuslara danışılmalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

47. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

48. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Başvurucu; Kahramanmaraş'a nakledilmesi sonrasında 700 km uzaklıktaki Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet eden ailesinin görüşlere gelemediğini, nitekim babasının emekli maaşından başka gelirinin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu, babasının ve annesinin kronik hastalıkları olduğunu ve uzun yolculuk yapamadıklarını, son bir yıl içinde ailesiyle ancak altı kez görüşebildiğini dile getirmiştir. Ayrıca bu hususları dikkate almayan kamusal makamların keyfî davrandığını, sonrasında beş defa nakil talebinde bulunmasına rağmen bu taleplerinin de reddedildiğini, başka mahpusların ise nakillerinin uygun görüldüğünü ifade eden başvurucu; aile hayatına saygı hakkının, eşitlik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiş; İdareden temin edilen bilgi ve belgeler bireysel başvuru dosyasına sunulmuştur. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

51. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

52. Anayasa’nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

53. Başvurucu; ailesinin ikametgâhına yakın ceza infaz kurumundan uzakta bulunan başka ceza infaz kurumuna nakledilmesi nedeniyle ailesinin ziyaretine gelemediğinden, anne ve babasının maddi ve yaşlılıktan kaynaklı sorunlarını dile getirmiş olmasına rağmen idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmadığından yakınmıştır. Bu nedenle başvurunun aile hayatına saygı hakkından incelenmesi söz konusu olabilir. Ancak öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale olarak kabul edilebilecek koşulların bulunup bulunmadığı açıklanan ölçütler bağlamında test edilmelidir.

a. Genel İlkeler

54. Anayasa’nın 19. maddesi gereği tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına birtakım müdahalelerin yapılması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan, ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin [1. B.], B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32; Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 26/12/2019, § 56). Öte yandan belirtmek gerekir ki ceza infaz kurumlarında kalacak mahkûmların aldıkları cezaların niteliği, miktarı gibi belirli kriterlere göre kişi ve koğuş sayısını belirlemede, ceza infaz kurumlarının kapasitesine göre hükümlü ve tutukluların hangi ceza infaz kurumunda bulunacaklarını tespit etmede de idarenin geniş bir takdir yetkisi vardır (Yaşar Karaca [1. B.], B. No: 2018/37854, 12/4/2023, § 65).

55. AİHM içtihatları da gözönüne alındığında ceza infaz kurumları arasında nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkânsız hâle geldiğinin anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir. Bu bağlamda aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda şu hususlarda değerlendirme yapılmalıdır:

i. Kişilerin ceza infaz kurumuna girmeden önceki aile bağları, aile üyeleriyle birlikte yaşayıp yaşamadığı

ii. Ceza infaz kurumunun kişilerin aile üyeleri veya yakınlarının yaşadığı yere uzaklığı, coğrafi koşullar ve ulaşım imkânları

iii. Ziyaret edeceklerin kişiyle olan yakınlığı, yakınlarının yaş ve sağlık durumlarının seyahat etmeye uygun olup olmadığı

iv. Kişilerin mali durumları, bütçeleri veya içinde bulundukları koşulların söz konusu seyahati yapmayı ne ölçüde güçleştirdiği

v. Kişilerin ailelerinden uzak kaldığı süre ve bu süre içinde fiilen gerçekleşen ziyaret sayısı ve sıklığı.

56. Yukarıdaki ölçütlere göre bir inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvuruculardan yakınlarının ikamet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikâyeti temellendirmesi beklenmektedir. Bu çerçevede örneğin ailenin ikamet ettiği yerin bildirilmemesi veya muhtemel seyahatlerin zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksekliği ya da maddi sıkıntılar ile ilgili ziyareti zorlaştıracak unsurlar hakkında değerlendirme yapmaya elverişli herhangi bir bilgi verilmemesi hâlinde müdahale iddiasının yeterince temellendirildiği söylenemez. Bu bağlamda başvuruculaın salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddialarının inceleme yapabilmek için yeterli olmadığı belirtilmelidir.

57. Bununla birlikte ailenin yaşadığı yer ile barındırılan ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin uzak olduğu durumlarda aile bireylerinin hükümlü ve tutukluyu ziyaretlerinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği somut olayın özel koşullarında tespit edilebilmekteyse aile hayatına saygı hakkına müdahalenin varlığının kabul edilmesi gerekir. Buna göre bir tutuklu veya hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi, özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse aile hayatına saygı hakkı bağlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

58. Öte yandan kamusal makamların cezaların infazıyla ilgili konularda sahip olduğu geniş takdir yetkisinin sınırsız olmadığı akılda tutularak tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarına yerleştirilirken en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme yönündeki menfaatlerinin bir ölçüde dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla somut olay bağlamında aile hayatına müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda müdahalenin ihlale sebebiyet vermemesi için idari ve yargısal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve şekilci bir yaklaşımla hareket etmemeleri, başvurucu ve ailesi ile yakınlarının seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını, ulaşılmak istenen meşru amaç ile aile hayatına saygı hakkının gereklerini dengeleyecek şekilde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda kamusal makamları özellikle başvurucunun ailesine daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut, bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapmalıdır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Sincan Ceza İnfaz Kurumunda hükümözlü olarak bulunmakta iken kapasite aşımı sebebiyle 9/11/2019 tarihinde Kahramanmaraş Türkoğlu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilen başvurucu, bireysel başvuru formunda Kahramanmaraş'a nakledilmesi sonrasında 700 km uzaklıktaki Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet eden ailesinin görüşlere gelemediğinden, nitekim babasının emekli maaşından başka gelirinin olmadığından, ayrıca babasının ve annesinin kronik hastalıklarının bulunduğundan ve uzun süren yolculuklar yapamadıklarından yakınmıştır. Öte yandan başvurucu, dava dilekçesinde hakkında yürütülen soruşturmanın da Ankara'da devam ettiğini vurgulamıştır.

60. Öncelikle başvurucunun hükümözlü olarak tutulana değin soruşturma ve kovuşturmanın devam ettiği, anne ve babasının evine yakın olan tutukevinde tutulduğuna dikkati çekmek gerekir. Başvurucu daha sonra nakledilmiş olup ailesinin yaşadığı Ankara'nın Sincan ilçesi ile Türkoğlu Ceza İnfaz Kurumu arasındaki mesafe yaklaşık 700 km'dir. Bu mesafenin uzun

olduğu kabul edilebilir. Ancak mesafe uzun olmakla birlikte başvurucunun bu iki şehir arasındaki ulaşım imkânlarının güçlüğü yönünde bir şikâyeti bulunmamaktadır.

61. Diğer taraftan başvurucu, anne ve babasının yaşlı olduğunu ve sağlık sorunlarının bulunduğunu belirtmiştir. Ancak annesinin yaşı bilinmemekle birlikte başvurucu 61 yaşında olan babasının bazı rahatsızlıkları ile annesinin tansiyon hastalığını dile getirmiş ancak bu hastalıkların seyahatlerin yapılmasını ne suretle oldukça güç veya imkânsız hâle getirdiğini açıklamamıştır. Başvurucu ayrıca babasının emekli maaşından başka geliri olmadığını belirtmiştir. Ancak fiilen güçlük yaşanıp yaşanmadığına bakılınca ise başvuru formunda ifade edildiği üzere son bir yıl içinde başvurucu, ailesi tarafından altı kez ziyaret edilebilmiştir. Başvurucunun ceza infaz kurumunda kaldığı süre de -yine başvuru yapılana değin- henüz iki yılı geçmemiştir. Bu olgular karşısında ailesinden uzakta bir ceza infaz kurumuna yerleştirilen başvurucunun ailesinin onu ziyaret edebilmesinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği söylenemez.

62. Öte yandan somut olayda iki şehir arasındaki mesafenin uzun olduğu kabul edilse dahi ulaşım imkânlarının, yaş ve sağlık durumları ile mali olanakların seyahati imkânsız kıldığının veya aşırı derecede güçleştirdiğinin ortaya konulamadığı dikkate alındığında başvurucunun bu ceza infaz kurumunda tutulmasının aile hayatı üzerindeki etkilerinin ceza infaz kurumunda bulunmanın doğasında var olan normal zorluk ve kısıtlamaların ötesine geçtiği söylenemez.

63. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu [2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

64. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuran Ankara Sincan Ceza ve Tutukevinde hükümlü iken kapasite fazlalığı gerekçesiyle idare tarafından K. Maraş Türkoğlu 1 nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Başvuran işlemin iptali için açtığı davada gerekçe olarak ailesinin Ankara Sincan ilçesinde ikamet ettiğini, babasının emekli maaşı dışında geliri olmadığını, maddi nedenlerle nakilden sonra görüşe gelemediklerini belirtmiştir.

2. İdare mahkemesi kapasite artışı nedeniyle nakil işlemlerinde önceliğin; açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi ile alt ve üst soyu bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin belirlenip sıra gözetilerek yapılması gerektiği halde ve başvuranın ailesinin Sincan ilçesinde ikamet ettiği dikkate alınmadan nakil yapıldığı gerekçesiyle işlemin iptaline karar vermiştir. Buna karşılık Bölge İdare Mahkemesi dairesi istinaf incelemesi sonunda kapasite aşımına karşı idarenin tedbir yükümlülüğünün olduğu, kapasite fazlalığının kişi güvenliği ve kamu düzeninin bozulmasına yol açabileceği gerekçeleriyle davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

3. Mahkememiz çoğunluğu tarafından başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yaklaşıma göre, hakka müdahalenin varlığı için başvuranın ailesinin karşılaştığı zorlukların ziyaret imkanını neredeyse imkansız kılacak derecede olması gerekir.

4. Aile hayatına saygı hakkı devlete bazı pozitif yükümlülükler getirmektedir. Bu kapsamda hükümlülerin gerek ıslah amacının bir gereği gerekse aile hayatına saygı hakkı uyarınca ailesiyle görüşme yapması için makul tedbirleri alması devletin yükümlülükleri içerisindedir. Nitekim infaz mevzuatında bu hak tanınmıştır.

5. Bu bağlamda idare mahkemesinin mevzuat ve idarenin verdiği cevaplar karşısında kapasite aşımı nedeniyle nakillerde objektif bazı kriterlere göre sıralama yapılarak öncelikli olanların dikkate alınması gerektiğine yönelik iptal gerekçesini hatırlatmak gerekir. Bölge İdare Mahkemesi Dairesi ise iptal gerekçesinde belirtilen nedenleri tartışmaksızın idarenin savunmasına dayalı soyut kamu düzeni gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Bu konuda öncelikle anayasal hak kapsamında yasa ile tanınan bir hakkın bulunduğu, başvuranın nakledildiği infaz kurumu ile ailesinin adresi arasındaki (toplu ulaşım araçlarıyla) yaklaşık 9 saatlik ulaşım mesafesinin bulunduğu belirtilmelidir. Yine başvuranın gerek uzaklık ve gerekse ailesinin maddi durumunu da vurgulayarak ifade ettiği güçlükler ve fiili durumda ziyaret için nadiren gelebildiklerini ifadesi karşısında aile hayatına saygı hakkına müdahalenin bulunmadığı söylenemez. Bu nedenle aile hayatına saygı hakkına müdahalenin bulunduğu kabul edilerek başvurunun esastan incelenmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumundan başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun Aile hayatına saygı hakkına bir müdehale olmadığı gerekçesi ile başvurunun kabul edilemez olduğuna, karar vermiştir. Ancak aşağıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda bu sonuca iştirak edilmemiştir.

3. Başvurucu, 28.07.2016 tarihinde “anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs” suçundan tutuklanmış, yargılama sonucunda 15 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş, bu karar da 30.05.2019 tarihinde Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

4. Başvurucu, Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü iken, 09.11.2019 tarihinde kapasite aşımı gerekçesiyle Kahramanmaraş Türkoğlu 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Başvurucu, ailesinin Ankara’da yaşaması sebebiyle görüşlere gelememeleri ve avukatıyla görüşememesi nedeniyle aile hayatı ve savunma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek nakil işleminin iptali için dava açmıştır.

5. Ankara 14. İdare Mahkemesi, kapasite aşımı gerekçesinin yeterince somutlaştırılmadığı, ayrıca nakillerde öncelik sırasının gözetilmediği gerekçesiyle işlemi 22.10.2020’de yürütmeyi durdurmuş, 18.02.2021’de iptaline karar vermiştir.

6. İdare, istinaf başvurusunda bulunmuş; Sincan kurumunda %120 oranında doluluk bulunduğunu, Türkoğlu’nda ise %71 oranında doluluk olduğunu, güvenlik ve kamu düzeni açısından naklin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ise, ailesine yakın başka kurumlara nakil taleplerinin reddedildiğini, buna karşın bazı mahpusların taleplerinin kabul edildiğini ileri sürmüştür.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, kamu düzeni ve güvenliği gerekçesiyle idarenin takdir yetkisini vurgulayarak istinafı 14.04.2021 tarihinde kabul etmiş, iptal kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Nihai karar kendisine tebliğ edilen başvurucu Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği gerekçesi ile bireysel başvuruda bulunmuştur

8. Çoğunluk, somut olayda aile hayatına saygı hakkına yönelik herhangi bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna ulaşmış ve bu nedenle başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Bu değerlendirme isabetli değildir. Zira aile hayatına saygı hakkı, yalnızca ceza infaz kurumunda bulunan mahpusun bireysel olarak sahip olduğu bir hak değil, aynı zamanda onun yakınlarının da birlikte yararlandığı ortak bir haktır. Hükümlü veya tutuklunun ailesinden uzaklaştırılması, yalnızca içerideki kişi bakımından değil, dışarıda kalan aile fertleri açısından da doğrudan hak alanına etki etmektedir.

9. Mahpusların, ailelerinin bulunduğu yere yakın ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemeleri hayatın olağan akışına uygundur. Ceza infaz kurumunda bulunmak aileden koparılmayı kaçınılmaz kılabilir; ancak bu durum, aile hayatına yapılan müdahalenin yok

sayılmasını haklılaştırmaz. Aksine, bu müdahaleyi kabul ederek, idareye tanınan takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmesi ve bunun yargısal denetime elverişli olacak şekilde incelenmesi gerekir. Müdahalenin varlığını görmezden gelmek, aile hayatının anayasal korumasını işlevsiz hale getirir.

10. Somut olayda başvurucunun Sincan'dan Kahramanmaraş'a nakledilmesi, anne ve babasının yaşlılık, sağlık sorunları ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle görüşlere gelememeleri sonucunu doğurmuştur. Başvurucu, bu iddialarını yargı mercileri önünde dile getirmiş; ancak Bölge İdare Mahkemesi, bu hususlarda hiçbir değerlendirme yapmadan yalnızca idarenin takdir yetkisine dayanarak davayı reddetmiştir. Oysa aile bireylerinin seyahat engelleri, ekonomik koşulları ve sağlık durumları, aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin ölçülülük bakımından denetlenmesinde temel ölçütlerdir.

11. Anayasa'nın 20. maddesiyle güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı, devletin yalnızca müdahaleden kaçınmasını değil, aynı zamanda mahpusun ailesiyle iletişimini kolaylaştıracak tedbirler almasını da gerekli kılar. Başvurucunun ailesiyle görüşme imkânını fiilen ortadan kaldıran veya aşırı derecede zorlaştıran bir nakil işleminin müdahale oluşturmadığını söylemek, bu anayasal yükümlülüğü görmezden gelmektir.

12. Sonuç olarak, çoğunluğun "müdahale yoktur" yaklaşımı, aile hayatına saygı hakkının özünü daraltan ve anayasal korumayı işlevsiz hale getiren bir yorumdur. Başvurucunun ailesinden uzak bir kuruma nakledilmesi, açıkça aile hayatına müdahaledir. Bu müdahalenin kanuniliği ve meşru amacı bulunabilir; ancak ölçülülük ilkesi bakımından başvurucunun bireysel yararı ile kamusal yarar arasında adil bir dengenin kurulmadığı açıktır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varılması gerekirdi.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğu ve sözkonusu hakkının ihlal edildiği kanaati ile aksi görüşteki mahkememiz kararına iştirak edilmemiştir

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki görüşüne katılmamaktayım.

2. Ankara'da bulunan Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümözlü olarak

bulunmaktayken Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün (İdare) yazısına istinaden başvurucu kapsama gücünün aşılması (kapasite fazlalığı/ aşımı) nedeniyle Kahramanmaraş'ta bulunan Türkoğlu 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Başvurucu, ailesinin Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet ettiğini, Kahramanmaraş'a nakledilmesinden sonra görüş günlerinde maddi sebeplerden gelemediklerini, babasının emekli maaşından başka gelirlerinin olmadığını belirterek bu işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır.

3. Bu işleme karşı açılan davada Ankara 14. İdare Mahkemesi ara kararla başvurucunun hükümözlü olarak bulunduğu Sincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun birden fazla müdürlüğünün bulunup bulunmadığının, bulunuyor ise kapasite aşımının bağlı kurumlar arasında yapılacak nakillerle mahallinde giderilememesinin gerekçesinin sorularak anılan hususlara ilişkin bilgi ve belgelerin ve kapsama gücünün aşılması nedeniyle yapılacak nakillerde kurum tarafından hazırlanan listelerde açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, alt soy ve üst soyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenip belirlenmediğinin sorulup buna ilişkin bilgi ve belgelerin gönderilmesi talep edilmiştir.

4. Anılan ara kararına istinaden İdare, Sincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna ait kampüsün içinde başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu dönemde suç türüne göre yerleşebileceği 2 adet L tipi, 2 adet F tipi, 1 adet T tipi kapalı ceza infaz kurumunun bulunduğu ancak başvurucunun naklinin yapıldığı tarihte bütün ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle kampüs içerisinde nakil işleminin gerçekleştirilemediği belirtilmiştir. Öte yandan tesis edilen nakil işlemi sırasında kurum tarafından açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, alt soy ve üst soyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenmesine ilişkin herhangi bir listenin hazırlanmadığı ifade edilmiştir.

5. İdare Mahkemesi işlemi iptal etmesine rağmen istinafça bu karar kaldırılmıştır. İstinaf mahkemesi karar gerekçesinde ilgili mevzuata yer verdikten sonra idarenin kanunlarla kendisine verilen görevleri etkin ve verimli bir biçimde yürütmek ve bu amaçla gereken önlemleri almakla yükümlü olduğunu, idarece disiplin ve düzenin sağlanması ile hizmetin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amaçlarına yönelik olarak yapılan işlemlerde ve bu konularda hassas davranılmasının kamu düzeninin sağlanması açısından zaruret teşkil ettiğini vurgulamıştır. Karar gerekçesinde, devamla, Ankara'da toplu bir şekilde terör örgütü üyeliğinden tutuklu olarak yargılanan kişilerin duruşmalar nedeniyle sevklerinin de Sincan'da bulunan ceza infaz kurumlarına yapıldığı, burada kapasite üstü hükümlü-tutuklu bulundurulmasının kişi güvenliği ve kamu düzeninin bozulmasına yol açabileceği, nakil konusunda idarenin takdir yetkisinin bulunduğu ve dava konusu işlemde hukuki isabetsizlik görülmediği hususlarına yer verilmiştir.

6. Yapılan bireysel başvuruda başvurucu, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürerken Kahramanmaraş'a nakledilmesi sonrasında 700 km uzaklıktaki Ankara'nın Sincan ilçesinde ikamet eden ailesinin görüşlere gelemediğini, nitekim babasının emekli maaşından başka gelirinin olmadığını, babasının ve annesinin kronik hastalıklarının bulunduğunu ve uzun yolculuk yapamadıklarını, son bir yıl içerisinde ailesiyle ancak altı kez görüşebildiğini dile getirmiştir. Başvurucu ayrıca bu hususları dikkate almayan kamusal makamların keyfî davrandığını, sonrasında beş defa nakil talebinde bulunmasına rağmen bu taleplerinin de reddedildiğini, başka mahpusların ise nakillerinin uygun görüldüğünü ileri sürmüştür.

7. Mahkememiz çoğunluğu ise Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği kanaatine ulaşmıştır (bkz. §. 64).

8. Bu bağlamda ilk olarak çoğunluğun bu gerekçe ile kabul edilemezlik sonucuna ulaşmasının bireysel başvuru inceleme yöntemi yönü ile sorunlu olduğunu ifade etmek gerekir. Zira Mahkememiz çoğunluğunun yaklaşımı Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yöntemi açısından yeni bir durum ortaya çıkarmakta olup bu yöntemin sürdürülmesi olumsuz yansımaları olabilecek bazı sakıncaları bünyesinde barındırmaktadır.

9. Mahkememiz çoğunluğuna göre aile hayatına saygı hakkından inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvuruculaın, yakınlarının ikâmet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikayetin temellendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de başvuruculaın salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddiaları inceleme yapabilmek için elverişli değildir (bkz.: § 56). Bu tespitten hareketle somut bireysel başvuruda da Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından (bkz.: § 64) başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

10. Özellikle ifade etmek gerekmektedir ki çoğunluk kararında olduğu gibi açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna ulaşırken bu başvuruya konu olayda başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale bulunmadığı şeklindeki gerekçe, kabulü sorunlu bir tespit niteliğindedir. Zira bu durumda böyle bir tespitten esasında bu başvurudaki ihlal iddialarının aile hayatına saygı hakkı kapsamında görülemeyeceği ya da bu hak kapsamındaki iddialar incelenirken oldukça katı bir ihlal iddiası gerekçelendirme düzeyi aranacağı gibi iki sonuç çıkmaktadır.

11. Ancak her iki sonuç da bireysel başvuru inceleme yöntemine ve dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde olumsuz etki yapacak nitelik taşımaktadır.

12. Bu iki husus biraz daha detaylı biçimde açıklandığında sorun daha net biçimde fark edilebilecektir.

13. İlk olarak, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı tarihten bu yana açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince verilen kabul edilemezlik kararlarında bile başvurular bir hak ile ilişkilendirilerek ele alınmakta olup bu süreçte bireysel başvuruya konu ihlal iddiaları bir hakka yönelik müdahale olarak görülmekte ve sonrasında diğer kabul edilemezlik kriterlerinde bir sorun bulunmuyorsa o hak bağlamında başvurunun esası değerlendirilmektedir. Yapılan inceleme sonucunda, müdahalenin anayasal bir sorun teşkil etmediği anlaşılan başvurular hakkında açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.

14. Yine ilk husus ile ilgili belirtmek gerekir ki çoğunluk kararında olduğu gibi eğer "Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığı" gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılıyorsa bu durumda esasında bu ihlal iddiasının açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle değil de konu bakımından yetkisizlik

nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği akla gelmektedir. Zira çoğunluk bu hak yönünden bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşıyorsa bu durumda bahse konu iddiaların artık Anayasa Mahkemesince incelenmesi mümkün gözükmemektedir. Oysa somut bireysel başvuruda ihlal iddialarının esasında başvurucunun aile hayatı kapsamında görülmesi gerektiği aşikardır.

15. Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda başvurucunun başvuru formunda somut olarak değerlendirme yapmasını beklediği hususlara bakıldığında çoğunluk kararındaki yaklaşım (bkz.: § 55) Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde ciddi zorluklara neden olabilecektir.

16. İkinci olarak bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde olumsuz etki yapacak niteliktedir. Bu hususu da birinci vurgulanan hususla birlikte ele almak gerekirse, çoğunluk kararındaki yaklaşımın kabulü halinde bireysel başvuru yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne ancak başvuru formunda çok net biçimde ve her yönü ortaya konulmuş olan oldukça açık, ağır, belirgin ihlal iddiaları gelebilecektir. Dolayısıyla bu yaklaşım Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruyu önemli ölçüde zorlaştırmaktadır.

17. Zira çoğunluk yaklaşımında ancak bu nitelikteki ihlal iddialarının varlığı halinde başvurucuların haklarına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bu nitelikte bir bireysel başvuruda ancak bu kabulden sonra ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmeye başlayabilecektir. Bu durum bireysel başvuru incelemelerinde başvurunun esasını inceleme aşaması bağlamında adeta yeni bir kabul edilebilirlik kriteri şeklinde bir sonuç doğurabilecektir.

18. Öte yandan Mahkememiz çoğunluğu bu görüşü kabul ederken “AİHM içtihatları da gözönüne alındığında ceza infaz kurumları arasında nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkânsız hâle geldiğinin anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir.” (bkz.: § 55) şeklindeki gerekçeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına dayalı bir inceleme yapacağını belirtmiştir.

19. Başvurucular açısından konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin bugüne kadar benimsediği inceleme yöntemi daha güvenceli olmasına rağmen Mahkememiz çoğunluğunun daha kısıtlayıcı nitelikte olduğu aşikar olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadına dayanma arayışı sergilemesi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin minimum insan hakları standardını öngördüğünü, taraf devletlerin Sözleşmedekinden daha yüksek bir insan hakları standardı öngörebileceklerini vurgulayan Sözleşme’nin 53. maddesinin şu hükmü ile de açıkça çelişmektedir: “Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme uyarınca tanınmış olabilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlayacak veya onları ihlal edecek biçimde yorumlanamaz.”

20. Bu biçimdeki kısıtlayıcı yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasa’ya aykırı müdahalelere karşı önemli bir güvence olarak siyasi sistem içerisinde yer alan Anayasa Mahkemesinin somut bir bireysel başvurudaki ihlal iddialarını incelerken ortaya koyması ise ayrıca düşündürücüdür. Bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olması işlevi ile temelden çelişmektedir.

21. Yukarıda açıkladığım gerekçeyle Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu şeklindeki ulaştığı sonuca katılmamaktayım.

22. Dolayısıyla eldeki dosyada başvuru kabul edilebilir bulunduktan sonra başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediğinin incelenmesi aşamasına geçmek gerekmektedir.

23. Kanaatimizce burada başvurucunun ailesinin ikamet ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumunun farklı illerde olması, aradaki mesafenin uzun olması, ziyaret amaçlı ulaşımda aile bireylerinin ulaşımda yaşadığı zorluklar ve başvurucunun dile getirdiği iddiaların karşılanmaması aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmelidir. Zira bahse konu hususlar bu hakka müdahalede bulunmaktadırlar.

24. Bahse konu müdahalenin kanuniliği ve meşru amacı noktasında bir sorun bulunmakta olup burada aile hayatına saygı hakkına yönelik sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

25. Başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında ileri sürdüğü bu nitelikteki iddialar değerlendirilirken mahpusların genel olarak ailelerinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemelerinin hayatın olağan akışına uygun olmakla birlikte bu taleplerinin her durumda olumlu şekilde karşılanabilmesinin mümkün olmadığı belirtilmelidir.

26. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel hayatına ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmeli ve burada önemli olanın ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulması olduğu değerlendirmede dikkate alınmalıdır (Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89).

27. Eldeki başvuruda başvurucu anne ve babasının yaşlılığından, sağlık ve ekonomik durumlarındaki yetersizlikten kaynaklı sorunlardan bahsederek nakil işleminin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddialarını kamusal makamlar önünde dile getirmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen yargılama sürecinde mevzuatta yer alan düzenlemelerden hareketle İdare Mahkemesince kapsama gücünün aşılması nedeniyle yapılacak nakiller için hazırlanan listelerde açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenip belirlenmediği konusunda İdareden talep edildiği halde İdarenin cevabında bu şekilde bir listenin hazırlanmadığı belirtilip Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun şikâyetleri hakkında herhangi bir değerlendirme yapmadan mahpusların nakli konusunda İdarenin sahip olduğu takdir yetkisine değinerek davanın reddine karar vermiştir.

28. Dolayısıyla eldeki bireysel başvuruya konu yargılamada başvurucunun nakledildiği ceza infaz kurumu ile ailesinin ikametgâhının bulunduğu il arasındaki mesafenin uzaklığına, sağlık yönünden ve ekonomik yönden ailesinin yaşayacağı zorluklara yönelik iddiasına ilişkin idari ve yargısal makamlar tarafından herhangi bir değerlendirme yapılmamış olup bu durum başvurucunun zorunlu biçimde başka ceza infaz kurumuna nakledilmesinin kişisel yarar ile kamusal yarar arasında bulunması gereken dengeyi başvurucu aleyhine ortadan kaldırmakta olduğu görülmektedir. Bu nedenle başvurucunun aile hayatına yapılan

müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşmak gerekir.

29. Sonuç olarak ailesinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumundan başka bir ceza infaz kurumuna nakledilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğum için Mahkememiz çoğunluğunun kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. Mahkememizin sayın çoğunluğunca, başvurucunun; Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

3. Başvurucu kesinleşen hapis cezası nedeniyle Ankara Sincan Ceza İnfaz Kurumunda cezasını infaz etmekteyken 9/11/2019 tarihinde cezaevinin kapasite aşımı nedeniyle Kahramanmaraş Türkoğlu'nda bulunan L tipi cezaevine nakledilmiştir.

4. Başvurucu işlemin iptali için dava açmıştır. Gerekçesinde ailesinin Sincan'da ikamet ettiğini maddi durumunun zayıf olduğunu babasının emekli maaşından başka bir gelirinin olmadığını nakil nedeniyle ailesi ile görüşemediğini savunmuştur.

5. İdare mahkemesince talep ile ilgili yürütmeyi durdurma kararı verilmiş; itiraz üzerine yürütme durdurma kararı kaldırılarak istinaf başvurusu kabul edilerek kesin olarak idarenin işleminin uygun olduğuna karar verilmiştir. Başvurucu bunun üzerine Anayasa Mahkemesine müracaat etmiştir.

6. İlgili hukuk ve uluslararası hukuk mahkememizin gerekçeli kararında özetlenmiştir. Bu nedenle tekrar edilmemiştir.

7. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

8. Anayasa'nın 41. maddesi şöyledir: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

9. "Başvurucu; temel olarak ailesinin ikametgâh ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafe nedeniyle ziyaretine gelemediğinden, gelebildikleri zamanlarda ise maddi imkânsızlıklar nedeniyle zorlandıklarından, bu hususların dile getirilmiş olmasına rağmen idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmayarak nakil talebini reddettiğinden yakınmaktadır. Bu nedenle başvuru aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmelidir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna aşağıda belirteceğimiz gerekçelerle karar verilmesi gerekmektedir.

11. Anayasa Mahkemesi inceleme yöntemi bağlamında önce kuralın kanunilik ve meşru amaç yönlerinden incelemesi gerekmektedir. Somut olay bu bağlamda incelendiğinde müdahalenin 5275 sayılı kanunun 53 ve 54. Maddelerine dayanılarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

12. Mahpusların güvenlik açısından sorun oluşturmayan yeterli imkânlara sahip ceza infaz kurumlarına nakledilmeleri kamu düzeninin sağlanması amacına dayanmaktadır. Aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil eden nakil talebinin reddedilmesine ilişkin işlemin de millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. Somut başvuruda da kamu gücünü kullanan idarenin millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin meşru amacı bulunmaktadır.

13. Müdahalenin demokratik toplum düzeni gereklerine uygunluk ve ölçülülük bağlamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayasa Mahkememizin bu konudaki genel ilkeleri belirteceğim şekildedir.

14. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 114).

15. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını

içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

16. Belirtilen ölçütlere riayetle bir müdahalede bulunulup bulunulmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107).

17. Kamusal makamların bir hakka müdahale sürecinde iki ayrı aşamada takdir yetkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, müdahale ölçütünün seçimidir. İkincisi ise ilgili müdahale ölçütü çerçevesinde izlenen meşru amacı gerçekleştirmek üzere yapılan sınırlamanın gerekliliğidir. Ancak kamusal makamlara tanınan bu takdir yetkisi sınırsız olmayıp ihlal iddiasına konu önlemin anayasal temel hak ve özgürlüklerle bağdaşır olması yani müdahaleyi meşrulaştırmak üzere kullanılan argümanların elverişli, zorunlu ve orantılı olması gerekir (Bülent Polat, § 108).

18. Anayasa’nın 19. maddesi gereği tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına birtakım müdahalelerin yapılması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32; Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 26/12/2019, § 56).

19. Öte yandan belirtmek gerekir ki ceza infaz kurumlarında kalacak mahkûmların aldıkları cezaların niteliği, miktarı gibi belirli kriterlere göre kişi ve koğuş sayısını belirlemede ceza infaz kurumlarının kapasitesine göre hükümlü ve tutukluların hangi ceza infaz kurumunda bulunacaklarını tespit etmede idarenin geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Hükümlülerin ailelerinden ayrılmaları ve onlardan uzakta tutulmaları mahkûmiyetin kaçınılmaz bir sonucu olduğuna göre idarenin mutlak anlamda hükümlüyü ailesinin ikamet ettiği yerdeki ceza infaz kurumunda bulundurma zorunluluğu bulunmamaktadır (Yaşar Karaca, B. No: 2018/37854, 12/4/2023, § 65).

20. Ancak idarenin hükümlünün ailesinin ziyaretleri ile ilgili yaptığı uygulamalarda söz konusu takdir yetkisinin sınırsız olmadığı, buna ilişkin tasarrufların objektif denetlenebilir kriterlere göre yapılması gerektiği açıktır. Dolayısıyla hükümlünün ailesinin rahat ulaşabileceği bir yerde cezasını infaz etmesinden elde edeceği yarar ile idarenin ceza infaz kurumunun kapasitesi, güvenlik gibi kriterleri dikkate alarak düzenleme yapma gerekliliğinden doğan kamusal yarar arasındaki dengenin sağlanması, bu konuda gerek idare gerekse denetim makamı olan yargı mercilerinin değerlendirmelerinde idarenin takdir yetkisinin objektif ve makul sınırlar içinde kullanıldığının ortaya konulması zorunludur (Yaşar Karaca, § 66).

21. Bu kapsamda söz konusu kriterleri, idarenin hizmet gerekleri ile kişisel durumların belirlediği görülmektedir. Hükümlünün bulunduğu ceza infaz kurumu ile çevre yerlerdeki

ceza infaz kurumlarının kapasitesi, doluluk oranına göre hükümlünün daha yakın yerdeki ceza infaz kurumuna nakledilme imkânının bulunup bulunmadığı, hükümlünün suç profili, ceza infaz kurumunda kaldığı süre, ailesinden uzakta kaldığı ceza infaz kurumundaki tutulma süresi, hükümlünün bulunduğu ceza infaz kurumu ile ailesinin ikamet ettiği yer arasındaki mesafe, ulaşım imkânları, ailenin ekonomik ve sosyal durumu, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumları, ailenin hükümlüyü ziyarete gelme sıklığı gibi durumların idare ve yargı makamlarınca takdir yetkisinin kullanımı ve denetiminde dikkate alınması ve kararlarında bu hususların değerlendirilmesi gerekmektedir (Yaşar Karaca, § 67).

Yukarıda belirtilen ilkeler somut olaya uygulanması

22. Somut olayda başvurucu ailesinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumlarından birine nakledilmesine yönelik talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğinden yakınmaktadır.

23. Mahpus olan kişilerin genel olarak ailelerinin ikametgâhına yakın yerlerdeki ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemelerinin hayatın olağan akışına uygun olduğu açıktır. Bununla birlikte bu bağlamdaki taleplerin olumlu şekilde karşılanabilmesi ancak diğer bazı hususların da varlığı hâlinde mümkün hâle gelebilir. Daha açık ifadeyle bu yöndeki taleplerin her hâlde olumlu karşılanabilmesinin olanaklı olmadığı söylenmelidir. Öte yandan mahpusların barındırılacakları ceza infaz kurumlarını seçme hakkının bulunmadığı, bu kişilerin ailesinden ayrılmasının veya uzaklaştırılmasının ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olduğu belirtilmelidir. Bu bağlamda aile hayatına müdahalenin söz konusu olabileceği durumlarda idareye tanınan takdir yetkisinin daha geniş olduğu ancak bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığı vurgulanmalıdır.

24. Aile bireylerinin yaş, sağlık durumu ve gelir düzeyinin seyahat etmeye engel olması gibi hususlara bağlı zorlukların mahpuslar tarafından yeterli düzeyde açıklamalarla ileri sürülmesi hâlinde idari ve yargısal makamların kararlarında bu hususlara ilişkin değerlendirmelerin bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte aile ilişkilerinin korunmasını da kriter olarak gözetmek suretiyle yapılacak değerlendirmelerde mahpusların aile hayatına müdahale oluşturan tasarrufun gerekli ve ölçülü olduğunun denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması elzemdir. Ayrıca idarenin mahpusun ailesiyle olan iletişimi sağlamada kolaylık göstermesi ve tedbirler almasının devletin aile hayatına saygı gösterme yükümlülüğünün bir gereği olduğu unutulmamalıdır. Neticede müdahaleye neden olan idari ve yargısal makamların kararlarında dayandıkları bu kapsamdaki gerekçelerin aile hayatına saygı hakkına müdahale bakımından “demokratik bir toplumda gerekli olma” ve “ölçülülük” ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Bu durum kişisel yarar ile kamusal yarar arasında kurulması gereken dengenin ortaya konulabilmesi için elzemdir.

25. Diğer taraftan mahpusların ailelerinin ikamet ettikleri yerden uzak mesafede bulunmalarından hareketle ortaya koydukları şikâyetlerini aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin hususlarla desteklemesi ve bu bağlamdaki bilgileri idari ve yargısal makamlara sunması gerekmektedir. Başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün mutlak bir ispatı gerektirmemekle birlikte, makul düzeyde bir açıklama yapmayı içerdiği vurgulanmalıdır. Bununla birlikte aradaki mesafenin mahpus ile ailesi arasındaki iletişimi zora sokacak şekilde makul olmadığının öngörülebilir olduğu durumlarda başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün yerine getirilmesi daha geniş bir

yoruma tabi tutulabilir. Diğer yandan bu doğrultuda bir temellendirme olmaksızın sadece ailenin bulunduğu yere yakın bir ceza infaz kurumuna nakledilme yönündeki taleplerin reddedilmesinin idarelerin mahpusların barındırılması bağlamında aile hayatına müdahale konusundaki geniş takdir hakkı kapsamında değerlendirilmesi olağandır.

26. Belirtilen şekilde yeterli düzeyde temellendirilen taleplerin ise idare tarafından sırf doluluk oranları nedeniyle reddedilmesi hâlinde başvurucunun aile hayatına saygı hakkının güvencelerine uygun bir değerlendirme yapıldığı söylenemeyebilir. Bu hâlde idare tarafından suç profili, infaz kurumlarının fiziki koşulları, talep edilen yerde barındırılan diğer mahpusların profilleri de gözetilerek başvurucunun nakil talep ettiği ceza infaz kurumlarına neden yerleştirilemeyeceğinin ortaya konulması kişisel yarar ile kamusal yarar arasında kurulması gereken denge açısından önem arz etmektedir.

27. Somut başvuruda başvurucu, ailesinin ikametgâhının da bulunduğu Ankara'nın Sincan ilçesindeki ceza infaz kurumunda hükümözlü olarak barındırılmakta iken kapsama gücünün aşılması nedeniyle zorunlu nakil sebebi oluştuğundan bahisle Kahramanmaraş'ta bulunan ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Bu noktada ilgili mevzuat uyarınca kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması gibi sebeplerin mahpusların zorunlu olarak nakil sebepleri arasında sayıldığını vurgulamak gerekmektedir (bkz. §§ 19, 22). Bununla birlikte başvurucu anne ve babasının yaşlılığından, sağlık ve ekonomik durumlarındaki yetersizlikten kaynaklı sorunlardan bahsederek nakil işlemin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddialarını kamusal makamlar önünde dile getirmiştir.

28. Öte yandan ilgili mevzuatta yer alan düzenlemelerden hareketle İdare Mahkemesi, kapsama gücünün aşılması nedeniyle yapılacak nakiller için hazırlanan listelerde açık ceza infaz kurumlarından firar edenlerin, bulunduğu yer nüfusuna kayıtlı olmayanların, eşi, altsoy ve üstsoyu, kardeşleri bulundukları yerde ikamet etmeyenlerin öncelikli olarak belirlenip belirlenmediği konusunda İdareden bilgi istemiştir. Bunun üzerine İdarece verilen cevapta ise bu şekilde bir listenin hazırlanmadığı bildirmiştir (bkz. §§ 10, 11). Nitekim İdare Mahkemesinin iptal kararının gerekçesi de 167 No.lu Genelgede ortaya konulan bu yükümlülüğün yerine getirilmeksizin işlem tesis edilmesine dayanmaktadır. Bu belirlemeye karşın Bölge İdare Mahkemesi mahpusların nakli konusunda İdarenin sahip olduğu takdir yetkisine değinerek istinaf başvurusunun kabulüne ve davanın reddine karar vermiştir (bkz. § 14). Başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında ortaya koyduğu şikâyetler hakkında ise herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir.

29. Netice itibarıyla başvurucunun nakledildiği ceza infaz kurumu ile ailesinin ikametgâhının bulunduğu il arasındaki mesafenin uzaklığına, sağlık yönünden ve ekonomik yönden ailesinin yaşayacağı zorluklara yönelik iddiasına ilişkin idari ve yargısal makamlar tarafından herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir. Bu nevi değerlendirmelerin yapılmayarak başvurucunun zorunlu neden olduğundan bahisle başka ceza infaz kurumuna nakledilmesi, kişisel yarar ile kamusal yarar arasında bulunması gereken dengeyi başvurucu aleyhine ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle başvurucunun aile hayatına yapılan müdahalenin gözetilmek istenen meşru amaca göre demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

YAKUP ASLANTEPE (2)

B. No: 2021/65748 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/65748

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

YAKUP ASLANTEPE BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/65748)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 3/4/2026 - 33213

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Yakup ASLANTEPE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/12/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 8/6/2017 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmış, devam eden süreçte Nevşehir 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sonucunda 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

7. Başvurucu, Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmakta iken Bakanlık Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne (İdare) isteğe bağlı nakil talebini içeren 2/3/2020 tarihli dilekçesini sunmuştur. Dilekçede başvurucu; eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğini, çocuklarının eğitim hayatı nedeniyle altı ayda bir açık görüşe gelebildiklerini, bu durumun çocuklarının psikolojisini ve eğitimini etkilediğini belirtmiştir. Hasta ve yaşlı olan annesinin İstanbul'un Maltepe ilçesinde ikamet ettiğini ve burasının Ceza İnfaz Kurumunun bulunduğu Silivri ilçesine uzak olması nedeniyle ziyaretine gelemediğini dile getirmiştir. Neticede ikisi Ankara'da, ikisi İstanbul'da olan dört ceza infaz kurumunun adını vererek bunlardan birine naklinin yapılmasını talep etmiştir.

8. İdare 9/3/2020 tarihinde başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle talebin reddine karar vermiştir.

9. Başvurucu, bu işlemin iptaline ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; ailesinin Ankara'da ikamet ettiğini, çocuklarının Ankara'da öğrenim görmesi nedeniyle ziyaretine gelemediklerini, bu nedenle psikolojilerinin bozulduğunu ve derslerinde başarısız olduklarını belirtmiştir.

10. Ankara 2. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 4/11/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarına yer verilmiştir. Buna göre Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.764, mevcudunun 2.374, doluluk oranının %138; Sincan 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.724, mevcudunun 2.278, doluluk oranının %132; Maltepe 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.756, mevcudunun 3.031, doluluk oranının %173 ve Maltepe 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.756, mevcudunun 2.761, doluluk oranının ise %157 olduğu vurgulanmıştır. Neticede başvurucunun talebinin reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

11. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde başvurucu, dava dilekçesindeki hususları tekrar etmekle birlikte eşinin öğretmen olarak görev yaptığını ifade etmiştir. Ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarının İdareyi ilgilendiren bir eksiklik olduğunu vurgulayan başvurucu; bunun anayasal haklarının kullanılmasına bir gerekçe olamayacağını, talebinin reddedilmesi nedeniyle aile bütünlüğünün zarar gördüğünü belirtmiştir.

12. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 14/4/2021 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

13. Nihai karar 26/11/2021 tarihinde başvurucunun vasisi olan eşine tebliğ edilmiştir.

14. Öte yandan başvurucunun açık/kapalı görüş ve telefonla görüşme gününün öğrenim

gören çocukarıyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi sonucunda yaptığı bir diğer bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi, başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kararda Anayasa Mahkemesi hükümlü ve tutukluların bazı haklarının sınırlandırılmasının tutulmanın kaçınılmaz sonucu olmakla birlikte ceza infaz kurumlarının hükümlü ve tutukluların ailesiyle temasını sağlayacak tedbirler almak zorunda olduğunu, bu tedbirleri alırken çocuğun yüksek yararını gözeterek kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı arasında adil bir denge sağlaması ve bu konuda ikna edici gerekçeleri ortaya koyması gerektiğini belirtmiştir (Yakup Aslantepe [2. B.], B. No: 2012/16518, 2/7/2025).

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel amaç" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır."

16. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

...

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunîlik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

...

f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

..."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Nakiller" başlıklı 53. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlüler, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilirler."

18. 5275 sayılı Kanun'un "Kendi istekleri ile nakil" başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

a) Gitmek istedikleri kurumlardan durumlarına uygun en az üç yeri belirten bir dilekçe vermeleri,

b) Nakil giderlerini peşin olarak ödemeyi kabul etmeleri,

c) (Değişik:14/4/2020-7242/30 md.) Ceza infaz kurumlarında bulunulması gereken sürenin üç aydan fazla olması,

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

Gerekir. (Ek cümle: 24/1/2013-6411/7 md.) Çocuk hükümlüler ile maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlüler bakımından bu fıkranın (b) bendi uygulanmaz.

(2) Bu hükümlüler nakledildikleri kurumlarda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç, bir yıl kalmak zorundadırlar. Çocuklar bakımından bu süre altı ay olarak uygulanır."

19. 5275 sayılı Kanun'un "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlüler, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilirler."

20. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun; ...nakiller, disiplin nedeniyle nakil, zorunlu nedenlerle nakil, hastalık nedeniyle nakil, nakillerde alınacak tedbirler,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

21. Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler başlıklı 167 No.lu Genelge'nin "Nakiller" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü ve tutukluların, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakilleri yapılabilecektir."

22. 167 No.lu Genelge'nin "Hükümlülerin Kendi İstekleri İle Nakilleri" başlıklı 15. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

...

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

h) Talep ettikleri ceza infaz kurumunda kendileri, diğer hükümlüler ve kurum açısından

güvenlik riski oluşturmaması,

ı) Disiplin nedeniyle ayrıldıkları kurumlar hariç, talep ettikleri kurumlarda daha önce kalmış iseler, Bakanlıkça değerlendirilmek üzere; kendileri, diğer hükümlüler veya kurum açısından somut gerekçelerle güvenlik riski oluşturup oluşturmayacakları hususunda bu yer idare ve gözlem kurulunun taleple ilgili görüşünün alınmış olması,

j) Bakanlık tarafından dönem itibariyle isteğe bağlı nakle kapatılmış olmaması,

gerekir."

23. 167 No.lu Genelge'nin "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 17. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlü ve tutuklular, yargı çevresi dışında Bakanlıkça belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilecektir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

a. Vintman/Ukrayna Kararı

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Vintman/Ukrayna (B. No: 28403/05, 23/10/2014) kararına konu olayda 15 yıl hapis cezası alan hükümlü başvurucu, daha önce annesiyle birlikte yaşadığı yere 700 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmiştir. Ceza infaz kurumuna 12 ile 16 saat arasında bir tren yolculuğu ile erişilebilmektedir. Başvurucu ve annesi ikamet adreslerine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil için çeşitli tarihlerde talepte bulunmuştur. Bu taleplerinde özellikle iki şehir arasındaki ulaşımın zorluğuna ve uzunluğuna, bu seyahatin 1938 doğumlu olan annenin yaşı ve ikinci derece özür durumunun belgelendiği kötü sağlık durumu sebebiyle yol açtığı zorluklara dikkat çekmiştir. İdare ise ayrı başvuruda mahkûmların cezalarını aynı ceza infaz kurumunda çekmeleri gerektiği yönündeki mevzuat hükümlerine göre talepleri reddetmiştir. Sonraki başvurularda ayrıca daha yakın uygun başka bir ceza infaz kurumu bulunmadığı ve ağır suçları işleyenlerin suçun işlendiği yerden uzak ceza infaz kurumlarında cezalarını çekmesi gerektiği de bildirilmiştir. Başvurucu sonrasında annesiyle birlikte yaşadığı yere daha da uzak, bu defa 1.000 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucunun annesi bu karara itiraz etmiş, ceza infaz kurumu idaresi cezasının yarısını çekerse ve iyi hâlli olursa başvurucunun yüksek güvenlikli yerine orta güvenlikli bir ceza infaz kurumuna nakledilebileceğini ancak başvurucunun disiplin cezaları aldığını, böyle bir nakil için uygun olmadığını bildirmiştir.

25. AİHM esas yönünden öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. Buna göre söz konusu tartışma "Başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesi Kapsamındaki Haklarına Bir Müdahale Olup Olmadığı" başlığı altında yapılmıştır. Bu başlık altındaki değerlendirme şu şekildedir:

"76. Mahkeme ilk olarak, mahkûmların 'kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı' hariç olmak üzere, Sözleşme ile güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam etmeleri gerektiğini yinelemektedir (bkz. Hirst v. Birleşik Krallık (no. 2) [BD], B. No: 74025/01, § 69, ECHR 2005-IX). Bu nedenle, bir mahkumun, yalnızca hüküm giydikten sonra

tutuklu statüsü nedeniyle 8. maddede belirtilen tüm haklarını kaybetmesi söz konusu olamaz (bkz. Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B. No: 11082/06 ve 13772/05, 25/7/2013, § 836).

77. Aynı zamanda bir kişinin tutulmasının, doğası gereği, özel ve aile hayatında bir kısıtlama getirdiği açıktır (bkz. Messina/İtalya (no. 2), B. No: 25498/94, § 61, AİHM 2000-X, ve Kalashnikov/Rusya (k.k.), B. No: 47095/99, ECHR 2001-XI).

78. Mahkeme içtihadında ayrıca, Sözleşme'nin mahkûmlara tutulma yerlerini seçme hakkı tanımadığını, mahkûmların ailelerinden ayrı tutulması ve onlardan uzakta olmasının, hapis cezasının kaçınılmaz bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bir kişinin ailesinden çok uzakta, ziyaretlerin çok zor veya hatta imkânsız hâle geldiği bir cezaevinde tutulması, bazı durumlarda aile hayatına müdahale anlamına gelebilir; zira aile üyelerinin mahkûmu ziyaret etme fırsatı, aile hayatının sürdürülmesi için hayati önem taşır (bkz. Ospina Vargas - İtalya (k.k.), B. No: 40750/98, 6 /4/2000). Bu nedenle ceza infaz kurumu yetkililerinin mahkûmların yakın aile üyeleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olması, mahkûmların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçasıdır (bkz. Messina - İtalya (no. 2), § 61).

79. Mahkeme, Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya davasında verdiği yakın tarihli bir kararında, başvuruculların uzak bir cezaevine (ailelerinin yaşadığı şehirden birkaç bin kilometre uzakta bulunan) yerleştirilmesinin, 8. madde ile güvence altına alınan haklarına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (bkz. söz konusu karar, § 838). Mahkeme, özellikle uzun mesafeler, ilgili yerleşim yerlerinin coğrafi konumu ve Rus ulaşım sistemine ilişkin olguları dikkate almıştır. Bu durum, başvuruculların yaşadıkları şehirden yerleşim yerlerine yapılan yolculuğu, özellikle küçük çocukları için uzun ve yorucu bir çaba haline getirmektedir. Sonuç olarak başvurucular, aileleri tarafından daha az ziyaret edilmiştir.

80. Mahkeme mevcut davada da başvurucunun, annesini 29/10/2004 tarihinde hapishaneye yaptığı son (veya muhtemelen tek) ziyaretinden bu yana yani neredeyse on yıldır görmediğini belirtmektedir.

81. İleri yaşı ve kötü sağlık durumu, aradaki mesafenin uzunluğu ve Ukrayna ulaşım sistemine ilişkin olgular göz önüne alındığında, [anne] Bayan Kapiton, başvurucuyu ziyaret etmek için seyahat etmeye uygun durumda değildir.

82. Dolayısıyla mevcut davanın koşullarında, yetkililerin başvurucuyu evine daha yakın bir cezaevine nakletmemesi onun annesiyle herhangi bir kişisel temas kurmasını engellemek anlamına gelmektedir.

83. Mahkeme, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiğini değerlendirmektedir."

26. AİHM, müdahalenin varlığını tespit ettikten sonra bu müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını incelemiş; bu bağlamda kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük testlerini uygulamıştır. Müdahalenin kanuniliği başlığı altında iç hukukta mahkûmların hapis cezalarını kural olarak ev adreslerine yakın bir yerde çekmeleri gerektiği yönündeki Avrupa Cezaevi Kurallarına uyumlu nitelikte hükümler bulunduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bu hükümler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesinin gerekliliklerine de uygundur. Ancak AİHM, iç hukukta bu kuralın istisnaları da olduğunu kabul etmiş; ilk yerleştirilen ceza infaz kurumunda kalması gerektiği yönündeki belirlemelere rağmen başvurucunun daha sonra daha da uzak bir ceza infaz

kurumuna nakledildiğine dikkat çekmiştir. AİHM, ilgili mevzuatı yorumlama ve uygulama konusunda kamu makamlarının izlediği şekilci ve kısıtlayıcı yaklaşım sorular doğursa da müdahalenin yeterince açık ve öngörülebilir bir mevzuata dayandığını kabul etmeye hazır olduğunu belirtmiştir.

27. Meşru amaç kriteri yönünden ulusal makamların başvurucunun ev adresine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil taleplerini reddetmelerinin gerekçeleri şu şekilde özetlenmiştir: hükümlü bir mahkûmun istisnai durumlar nakil işlemini gerektirmedikçe tüm hapis cezasını aynı kurumda çekmesi gerektiği yönünde yasal bir zorunluluk bulunması, müsait bir (yakın) ceza infaz kurumu bulunmaması, mahkûmun suçun işlendiği bölgenin dışındaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi zorunluluğu, başvurucunun ceza infaz kurumunda iyi hâlli olmayan davranışları. AİHM, ilk gerekçeyle ilgili bir yasal dayanak bulunmadığı ve hangi amaca hizmet ettiğine dair bir açıklama da yapılmadığını belirtmiştir. Boş yer olmamasıyla ilgili gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç olarak kabul edilebileceğini belirtmekle birlikte yaklaşık on yıl boyunca yinelenen talepler olduğunun gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Üçüncü gerekçe yönünden somut bir tehlikenin gösterilemediğini, söz konusu suçların işlendiği yerlerin belirtilmediğini, neden cezanın farklı bir bölgede çekilmesi gerektiğinin bireyselleştirilerek izah edilemediğini açıklamıştır. Son gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda disiplinin artırılması ve olumlu davranışların teşvik edilmesinin meşru bir amaç teşkil edebileceğini kabul etmiştir.

28. AİHM demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden ise aşırı kalabalıklık bakımından ceza infaz kurumunun doluluğu ile ilgili olarak yeterli bilgi verilmediğini, Ukrayna'nın diğer bölgelerinin bu ceza infaz kurumuna göre başvurucunun ev adresine daha yakın olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun iddiasına rağmen yetkililerin onu daha yakın bir yere yerleştirmedikleri gibi daha da uzak bir yere naklettiklerini vurgulamıştır. Başvurucunun disiplin durumu ile gerekçe bakımından ise ceza infaz kurumu rejiminin hafifletilmesi ile nakil arasında bir ayrım yapılmadığını bu gerekçenin on yıl sonra ileri sürüldüğüne dikkat çekmiştir. AİHM ayrıca kamu makamlarının başvurucunun yaşlı ve güçsüz annesinin onu ceza infaz kurumunda ziyaret etmek için fiziksel olarak seyahat edemeyeceği hususunu tartışmadıklarını belirtmiştir. Başvurucu ve annesi bu iddiayı sürekli olarak ileri sürmüşse de yetkililer bu talepleri sürekli reddederken bu hususta hiçbir değerlendirmede bulunmamıştır. Verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere başvurucunun kişisel durumu ve aile bağlarını sürdürme konusundaki menfaati hiçbir zaman değerlendirilmemiş ve söz konusu müdahale için ilgili ve yeterli gerekçe sunulmamıştır. AİHM bu değerlendirmelerin, şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğu sonucuna varmak için yeterli olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

b. Rodzevillo/Ukrayna Kararı

29. Rodzevillo/Ukrayna (B. No: 38771/05, 14/1/2016) kararına konu olayda başvurucu, anne ve babası ile küçük oğlunun ziyaretlerinin kolaylaşması için nakil talebinde bulunmuştur. Başvurucu, annesinin 1940 ve babasının ise 1925 doğumlu olup annesinin hipertansiyonu ve başka rahatsızlıkları olduğu için üvey babasının annesine baktığını, babasının da ciddi derecede bir engeli olduğunu, dolayısıyla uzun mesafeli seyahatleri yapamayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunun ailesinin evine 1.000 km uzaklıkta olup doğrudan gelen bir tren bulunmadığını, iki trenle 24 saatte gidilebildiğini, özel taksiyle gidilmesinin pahalı olduğunu ve sık olmayan otobüs seferleri bulunduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun

açtığı davada mahkeme ancak daha gevşetilmiş bir infaz rejimine geçtiği takdirde veya olağanüstü koşulların bulunması durumunda talebin kabul edilebileceğini, olayda ise böyle bir durumun bulunmadığını belirterek talebi reddetmiştir.

30. AİHM, konu ile ilgili ilkeleri hatırlattıktan, özellikle de bireyin ailesinden çok uzakta olan, aile ziyaretlerini çok zor hatta imkânsız hâle getirecek bir ceza infaz kurumunda tutulmasının bazı durumlarda aile hayatına orantısız bir müdahale teşkil edebileceğini belirttikten sonra kamu makamlarının cezaların infazıyla ilgili konularda geniş bir takdir yetkisine sahip olması gerektiğini kabul etmiş olsa da bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığını, ceza infaz kurumunda dağılım yapılırken mahkûmların en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme menfaatlerinin bir şekilde dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM somut olayın özel koşullarında müdahale bulunduğunu tespit ettikten sonra müdahalenin ihlal olup olmadığını incelemeye başlamıştır. Bu kapsamda kanunilik ölçütünde sorun görmemiş, ceza infaz kurumunda aşırı kalabalığının önlenmesi ile bireyselleştirilmiş ve tutarlı bir rehabilitasyon programı uygulanması gerekliliğini meşru amaç olarak kabul etmiştir. Ancak ulusal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve şekilci bir yaklaşımla hareket ettiklerini kaydeden AİHM, başvurucu ve annesinin seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını değerlendirmedikleri için müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna vararak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

c. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa Kararı

31. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa ((k.k.) B. No: 56710/13..., 7/2/2017) kararına konu olayda başvurucular, önce yargılandıkları Paris'te bir ceza infaz kurumunda tutulmakta iken 476 km uzaklıktaki Lyon'da bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucular bu ceza infaz kurumunun ailelerinin yaşadığı yere sırasıyla 823, 855 ve 935 km uzaklıkta olduğunu belirterek ailelerinin ziyaret edebilmek için uzun mesafeler katetmek zorunda kaldığından yakınmıştır. Talepleri üzerine mahkeme, Paris ceza infaz kurumlarının aşırı kalabalık olduğunu, soruşturmanın gerekleri ve bağlantılı görülen tutuklu ve hükümlülerin bir arada tutulmalarının engellenmesinin amaçlandığını, ceza infaz kurumlarındaki ETA örgütü üyelerinin sayısının çokluğu sebebiyle hepsinin Paris ceza infaz kurumlarında tutulmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Bunun yanında ceza infaz kurumuna girmeden önce başvurucular ile ailelerinin aylarca hatta yıllarca ayrı yaşadıkları, ayrıca Bask kökenli tutuklu ve hükümlülerin çoğu zaman diğer tutuklulara göre daha fazla ziyaret izninden yararlandırıldıkları, talep hâlinde hemen yakın aile üyeleriyle telefonla görüştürüldükleri belirtilmiştir. Son olarak yeni bir ceza infaz kurumu olan Lyon Ceza İnfaz Kurumunun ikamet adresine uzak olsa bile eşle görüşme imkânı tanıyan odalarının bulunduğunu ve aile ziyaretleri için daha elverişli olduğu açıklanmıştır.

32. AİHM öncelikle aile hayatına saygı hakkına bir müdahalenin olup olmadığını tartışmıştır. Dava dosyasından başvurucuların Kuzey ve Orta Fransa'da tutuklanmadan önce -yerel mahkemeye göre aylarca, hatta yıllarca- saklanarak yaşadıklarına özellikle dikkat çekmiştir. Tutuklandıktan sonra ise soruşturma makamlarının bulunduğu Paris'te bir süre tutuldukları ve buranın da tıpkı Lyon gibi ailelerine aynı uzaklıkta olduğu ancak başvurucuların buna itiraz etmedikleri belirtilmiştir. Başvurucuların, ailelerinin ziyaretlerinin sayısı veya telefonla görüşme hakları sınırlanmadığı gibi aksine başvurucuların, yakınlarıyla çok sayıda ziyaret gerçekleştirdikleri ve telefon görüşmesi yaptıkları vurgulanmıştır. AİHM'e göre bu sebeple Lyon-Corbas Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmeleri, başvurucuların ziyaret haklarını

önemli ölçüde engelleyecek nitelikte değildir. Başvurucuların yakınları, yapılan nakillerin aşılmaz veya çözülmesi çok zor sorunlar yarattığını da göstermemiştir. Üstelik başvurucuların ilgili usul hükümlerine göre yargılama sırasında aileleriyle de bir araya gelmeyi talep etme hakları da varken bu haktan da yararlanmıştır. AİHM sonuç olarak başvurucuların şikâyetlerinin Sözleşme'nin 8. maddesinin birinci paragrafı uyarınca aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaya yeterli olmadığı kanaatine varmıştır. AİHM, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

d. Fraile Iturralde/İspanya Kararı

33. Fraile Iturralde/İspanya (B. No: 66498/17, 7/5/2019) kararına konu olayda, ETA örgüt üyesi olmaktan 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılan başvurucu, ailesinin ikametine 700 km uzaklıktaki Badajoz Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Başvurucu, aradaki mesafenin fazla olduğuna dikkat çekerek karısı ve beş yaşındaki çocuğu ile ilerlemiş yaşlardaki sağlık sorunları bulunan anne ve babasının kendisini ziyaret ederken güçlükler yaşadığını belirtmek suretiyle nakil talebinde bulunmuştur. Mahkeme, mahkûmların ailelerine yakın yerlerdeki ceza infaz kurumlarına yerleştirilmelerinin genel kural olduğunu, bunun dışındaki işlemlerin gerekçelendirilmesi gerektiğini, organize suç veya terörizmle bağlantılı durumlarda ise aynı örgütün üyelerinin aynı ceza infaz kurumunda yoğunlaşmalarının önlenmesine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Zira böyle bir yoğunlaşma örgütün üyeleri üzerindeki kontrolünün devam etmesine yol açacak, ıslahı zorlaştıracaktır. Mahkeme ayrıca başvurucunun ceza infaz kurumunda iyi hâlli olmadığını ve disiplin cezaları aldığını belirterek talebi reddedince AİHM'e bireysel başvuru yapılmıştır. AİHM öncelikle bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. İlkelerini yineleyen AİHM, ceza infaz kurumu yetkililerinin mahpusların yakın aileleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olmasının mahpusların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçası olduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bir hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesinin başvurucunun özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

34. AİHM somut olayda başvurucunun eşi ve 5 yaşındaki çocuğunun yaşadığı zorluklar yanında ebeveyninin ilerlemiş yaşı ve sağlık sorunları yüzünden ceza infaz kurumunu ziyaret etmelerinin mümkün olmadığına dikkati çekerek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahalede bunulduğunu kabul etmiştir. AİHM öncelikle mahkeme kararlarında atıf yapılan raporlara göre başvurucunun düzenli olarak yakın aile üyelerince ziyaret edildiğini vurgulamıştır. Son iki yılda ayda üç kez ailesi ve arkadaşlarının ziyaret ettiğini, başvurucunun ayda bir kez eşi ile özel görüşme yaptığını, ayda bir kez kızı, kardeşleri ve diğer aile üyelerince ziyaret edildiğini belirtmiştir. Ayrıca 100'den fazla mektup aldığı veya gönderdiği, haftada 10 kez, iki yılda 800 civarı telefon görüşmesi yaptığını, eşi doğum yaptığında özel izinle bebeğini ve eşini görmesine izin verildiği açıklanmıştır. AİHM'e göre başvurucu, yakın akrabalarının seyahat ederken aşılamaz veya oldukça güç sorunlarla yaşadığını ortaya koyamamıştır. Başvurucu, ebeveynini en son ne zaman gördüğünü açıklamadığı gibi ailesi ve arkadaşlarınca daha az ziyaret edildiğini de gösterememiştir. AİHM bu olgular ışığında gerekçeyi incelediğinde başvurucunun, ailesine yakın tutulmamasına yol açan ceza infaz kurumu politikasının yalnızca sınırlı bir gruba yani terör suçlarından hüküm giymiş olanlara uygulandığını belirtmiştir. Bu politika, ilgili hükümlülerin terör örgütleriyle temaslarını sürdürme riskini en aza indirmeyi, söz konusu hükümlüler ile bulundukları suç ortamı arasındaki bağları koparmayı amaçlamaktadır.

AİHM, ayrıca ulusal mahkemelerin ceza infaz kurumu politikasına, o dönemdeki koşulları gözönünde bulundurarak atıfta bulunduğu, ETA'nın o dönemde dağılmadığını, silahlarını teslim etmediğini veya faaliyetlerini tamamen durdurmadığını gözettiklerine işaret etmiştir. Başvurucunun ceza infaz kurumundaki olumsuz davranışlarına da dikkati çeken AİHM, arkadaşları ve ailesiyle bağlarının önemli ölçüde zarar gördüğüne dair kanıt eksikliğini de gözeterek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına getirilen sınırlamaların izlenen amaçlarla orantısız olmadığı sonucuna varmış; başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

e. Akbulut/Türkiye Kararı

35. Akbulut/Türkiye (B. No: 36647/11, 28/5/2019) başvurusunda başvurucu, farklı tarihlerde farklı ceza infaz kurumlarına nakil talebinde bulunmuş, talepleri doluluk ve disiplin cezaları almış olması sebebiyle reddedilmiştir. Başvurucu bulunduğu Alanya Ceza İnfaz Kurumu ile yakınlarının ikamet yeri arasındaki mesafe sebebiyle yakınlarının kendisini ziyaret edemediğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM bu iddiayla ilgili olarak başvurucunun, yakınlarının ikâmet ettiği şehrin adını ve ilgililer tarafından karşılaşılan zorlukları bildirmediğini açıklamıştır. Başvurucu; muhtemel yolculuğun zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksek olduğu veya maddi sıkıntılarını belirtmemiştir. AİHM, başvurucunun makul iletişim araçlarından yararlandığı, şikâyet ettiği durumun Alanya Ceza İnfaz Kurumu günleriyle sınırlı kaldığı, üstelik yakınlarının ikamet yerlerinin belirtilmediği yalnızca mesafeye bağlı bu şikâyetin daha ayrıntılı bir inceleme yapılmasına imkân sağlamak için yeterince desteklenmediğini değerlendirmiş; başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

f. Avşar ve Tekin/Türkiye Kararı

36. Avşar ve Tekin/Türkiye (B. No: 19302/19..., 17/9/2019) kararına konu olayda Kırıkkale F tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunan başvurucu A. Avşar'ın ailesi Diyarbakır'da ikamet etmektedir. Başvurucu daha önce Çankırı, Ankara ve Kırıkkale Ceza İnfaz Kurumlarında tutulmuştur. Sağlık raporlarına göre başvurucunun annesi Parkinson hastası olup seyahat edecek durumda değildir. Başvurucu, annesinin Diyarbakır'dan Kırıkkale'ye artık seyahat edemediğini belirterek yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebinde bulunmuş; ceza infaz kurumlarının dolu olduğu gerekçe gösterilerek talebi reddedilmiştir. Başvurucu, 12 yıldır ailesinden yüzlerce km uzaklıktaki ceza infaz kurumlarında tutulduğunu ve ailesinin bu süre zarfında kendisini ziyaret etmek için büyük zorlukların üstesinden gelmek durumunda kaldığını belirtmiş; taleplerinin doluluk gerekçesiyle reddedildiğinden yakınmıştır. Aynı ceza infaz kurumunda bulunan diğer başvurucu A. Tekin'in ailesi ise Siirt'te bir köyde ikamet etmektedir. Başvurucu 1992 yılından bu yana, tutuklulukta geçen süreyi de hesap ederek, ailesinden uzak çeşitli ceza infaz kurumunda tutulduğunu belirterek çocuklarının 2003 yılından bu yana ziyaretine gelme imkânlarının bulunmadığını ileri sürmüştür. AİHM başvuruculların yıllar boyunca ailelerinin ikamet yerlerinden uzakta bulunmalarının özel hayata ve aile hayatına saygı haklarına bir müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir.

37. AİHM müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu ve ceza infaz kurumunda aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. AİHM demokratik toplumda gereklilik yönünden üye devletler için zorlayıcı olmamakla birlikte önemli olduğu değerlendirilen Avrupa Konseyinin 2006 yılı Avrupa Cezaevleri Kuralları çerçevesinde (2 (2006) Rec) tavsiye kararına göre idarenin tutulanların aile yakınları ile temaslarını

sürdürmelerine yardımcı olması gerektiğini hatırlatmıştır. Ayrıca ömür boyu hapis cezası çeken tutuklular dâhil olmak üzere, ceza infaz kurumu dağılımı konusunda Avrupa düzeyindeki düzenlemede, ulusal makamların aile bağlarının koparılmasını önlemesi ve mümkün olduğu takdirde tutukluların ikamet yerlerine yakın bulunan ceza infaz kurumlarına dağılmalarına imkân sağlaması gerektiğine dair ilkenin desteklendiği vurgulanmıştır.

38. AİHM somut olay bakımından coğrafi uzaklığın -özellikle yakınların katetmesi gereken mesafenin uzun olduğu ve bu uzaklığın yıllarca sürdüğü durumlarda- aile ziyaretlerinin ve dolayısıyla aile bağlarının bozulmasına neden olacak bir faktör olduğunu belirtmiştir. Başvuru konusu olayda başvurucu Avşar'ın annesinin sağlık durumu ve yaşı nedeniyle, Tekin'in ise çocukları tarafından yapılan ziyaretlerin azlığı yüzünden karşılaştıkları güçlükleri kamu makamlarına sunduklarını kaydetmiştir. Ancak dosyada veya Hükûmetin görüşlerinde başvuruculların coğrafi mesafeye rağmen aile üyeleriyle düzenli olarak temasta oldukları veya ilgililer tarafından sürekli olarak ziyaretler yapıldığı konusunda hiçbir bilginin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak AİHM, başvuruculların ailelerinden uzakta bulunan ceza infaz kurumlarında geçirdikleri uzun süre dâhil olmak üzere ilgililerin kişisel durumlarına, sırasıyla yaş, sağlık durumuna ve yakınlarının maddi durumuna bağlı zorlukların ilgilileri ziyaret etmek için seyahat etmeyi engelleyebileceği yönündeki hususların değerlendirilmediğini, söz konusu menfaatlerin bireyselleştirilip dengelendiğinin gösterilemediğini belirtmiştir. AİHM sonuç olarak anılan müdahalenin izlenen meşru amaç bakımından orantılı olmadığı ve dolayısıyla demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

g. İlerde ve Diğerleri/Türkiye Kararı

39. İlerde ve diğerleri/Türkiye (B. No: 35614/19..., 5/12/2023) kararına konu olayda başvurucu D.T. ilk başta Nevşehir Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktayken idarece önce İzmir'in Menemen ilçesine, sonra da İzmir 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Bu Ceza İnfaz Kurumu, başvurucunun ailesinin ikamet ettiği Kayseri'ye 1.000 km uzaklıktadır. Başvurucu, malul olan yaşlı annesinin bu kadar uzak bir yolculuğu yapamayacağını, nitekim annesinin kendisini 3 yıl 4 ayda yalnızca bir kere ziyaret edebildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca eşinin de bu kadar uzun ve pahalı bir yolculuğu karşılamayacağını ve normalden daha az ziyaret edilebildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, yetkili makamların, bu dezavantajını azaltmak için daha uzun telefon konuşmaları veya daha uzun ziyaret gibi alternatif herhangi bir tedbir de sunmadıklarını öne sürmüştür.

40. AİHM öncelikle müdahalenin varlığını tartışmıştır. AİHM'e göre somut olayda başvurucu; ailesinin nerede ikamet ettiğine, sağlık ve istihdama ilişkin bireysel durumlarına, eşi ve yaşlı annesinin üç farklı bağlantıyı içeren 1.000 km'lik yolculuğu yaparken karşılaştıkları zorluklara ilişkin olarak belirgin detaylar vermiştir. Başvurucunun annesinin, kendisini yalnızca bir kere ziyaret ettiği ve başvurucunun 30/11/2016 ve 5/8/2021 tarihleri arasında (yaklaşık 5 yıl içinde) ailesi tarafından her biri en fazla 45 dakika süreyle 67 kez ziyaret edildiği taraflar arasında tartışma konusu değildir. AİHM, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında gerekçelendirilmesi gereken bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır. Müdahalenin kanuni dayanağı hususunda sorun görmeyen AİHM, düzenin korunması ve ceza infaz kurumunda kalabalıklığın önlenmesinin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. Orantılılık hususunda ilk olarak başvurucu, Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan İzmir'deki diğer ceza infaz kurumlarına nakledilirken söz konusu kararın başvurucuya sunulmadığını kaydetmiştir. AİHM; ailesinin yanı sıra yargılama yerine yakın

olan Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan ilk olarak İzmir Menemen ve sonrasında İzmir T Tipi 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilirken başvurucuya hiçbir gerekçe sunulmadığını tespit etmiştir. Bu sebeple başvurucunun söz konusu ceza infaz kurumlarına nakli, aile hayatına saygı hakkına keyfî müdahaleye karşı usuli güvencelerin yokluğunda meydana gelmiştir. Başvurucunun İzmir 2 No.lu T tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğu sürede yaptığı Kocaeli veya Maltepe'deki ceza infaz kurumlarına nakledilmesi taleplerine ilişkin olarak ise kurum idaresinin bu talepleri reddetmesinin kurumun kalabalığına ilişkin, ilgili ve zorlayıcı gerekçelere dayandığını kabul etmiştir. Ancak kamu makamlarının başvurucunun ailesine nispeten daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip edilemeyeceğine veya daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon konuşmaları gibi yapılan ziyaretlerin azlığını telafi edecek alternatif yolların olup olmadığına dair somut bir değerlendirmede bulunulmadığı belirtilmiştir. AİHM sonuç olarak şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğunu belirterek, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

h. Kaçır ve diğerleri/Türkiye Kararı

41. Kaçır ve diğerleri/Türkiye (B. No: 9587/19..., 10/6/2025) kararına konu olayda başvurucu A.Ş. Kocaeli 1 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Ceza İnfaz Kurumu başvurucunun ailesinin ve ebeveyninin yaşadığı Merzifon ile Tokat'a yaklaşık 600-700 km uzaklıktadır. Başvurucu mesafenin fazla olduğunu, mali zorluklar sebebiyle de daha az ziyaret edildiğini, dört ve sekiz yaşlarında iki çocuğu olduğunu, buna rağmen nakil talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucunun babası 83 yaşında ve hastalığı yüzünden bakıma muhtaç olup annesi ise 70 yaşındadır. Başvurucu daha sonra mesafenin yol açtığı olumsuz etkileri azaltabilmek için daha uzun telefon görüşmeleri, uzatılmış ziyaret saatleri veya izin verilen ziyaretçi sayısının artırılması talebinde bulunmuş; başvurucunun talepleri de reddedilmiştir. AİHM, müdahalenin mevcut olup olmadığını şu şekilde tartışmıştır:

"Başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığına gelince Mahkeme, başvurucunun ailesinin nerede ikâmet ettiği, mali durumları ve ailesi ile ebeveynlerinin kendisini ziyaret etmek için yaklaşık 600 km'lik bir yolculuk yaparken karşılaştıkları zorluklar hakkında ayrıntılı bilgi verdiğini belirtmektedir. Ayrıca, Hükümet tarafından sağlanan cezaevi kayıtlarına göre başvurucunun annesi, babası ve çocuklarından biri 19 Temmuz 2016 ile 31 Ağustos 2018 tarihleri arasında Kocaeli 1 No'lu T Tipi Cezaevi'nde kaldığı süre boyunca, başvurucuyu yalnızca bir kez ziyaret etmiştir. Mahkeme, bu nedenle, mevcut davanın koşullarında başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır."

42. AİHM'in müdahalenin haklılığı ile ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"49. Bu müdahalenin haklı olup olmadığına gelince başvurucunun ailesinin ikâmet ettiği yere yakın bir yere nakledilmesinin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunduğu ve düzensizliği, özellikle de cezaevlerinin aşırı kalabalıklığını önleme yönünde bir meşru amaç taşıdığı düşünülse bile Mahkeme, tedbirin orantılılığını incelediğinde cezaevi yönetiminin başvurucunun nakil talebini reddetmesinin, başvurucunun mağduriyetlerini hafifletmek için alternatif tedbirlerin alınıp alınamayacağına dair herhangi bir ek değerlendirme yapılmaksızın, yalnızca cezaevlerindeki aşırı kalabalıklığa dayandığını belirtmektedir.

50. İlerde ve Diğerleri başvurusunda Mahkeme, kamu makamlarınca başvurucunun ailesine daha yakın başka bir cezaevine nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler veya daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi

yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut bir değerlendirme yapmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Aynı durum mevcut başvuruda da geçerlidir. Başvurucunun, ilk talebinden yaklaşık beş ay sonra, ailesinin ikametgahına daha yakın olmasına rağmen ne ailesinin ne de ebeveynlerinin ikamet etmediği üçüncü bir şehre nakledilmesi, Mahkeme'nin vardığı sonucu değiştirmemektedir.

51. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir."

2. Uluslararası Belgeler

43. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9/12/1988 tarihinde kabul edilen 43/173 sayılı Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü kararının "Aile mensupları ve dış dünya ile iletişim kurma hakkı" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen bir kimseye kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine yeterli imkan verilir."

44. Aynı kararın "İkametgahına yakın bir yerde tutulma hakkı" başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen kimse talep ettiği zaman eğer mümkünse genellikle ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapishanede tutulur."

45. Cezaevi kurallarına dair tavsiye kararının "Yerleştirme ve Barındırma" başlığı altında şu ilkelere yer verilmiştir:

"17.1 Mahpuslar, mümkün olabildiğince evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

17.2 Cezaevlerine yerleştirmede devam eden adli süreç, emniyet ve güvenlik gerekleri ile tüm mahpuslar için uygun rejimlerin sağlanması gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.

17.3 İlk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olabildiğince mahpuslara danışılmalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

46. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

47. Başvurucu; ailesinin farklı bir ilde ikamet etmesi, bununla birlikte 11 ve 15 yaşlarında olan iki çocuğunun öğrenim görüyor olması nedeniyle hafta içi mesai saatlerinde yapılan görüşlere gelemediğini, ailesiyle telefonla da görüşemediklerini belirtmiştir. Nakil talebi değerlendirilirken çocuklarının üstün yararının dikkate alınmadığını vurgulayan başvurucu; psikolojilerinin bozulduğunu, çocuklarının okula gitmek ya da ziyarete gelmek arasında tercihe zorlandığını ifade etmiştir. Bunun yanında yargısal makamlar tarafından adli yardım talebi kabul edilmesine rağmen davanın reddine karar verilmesi nedeniyle yargılama giderlerinin tahsili için müzekkere yazıldığını belirtmiş; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, eğitim hakkının, haberleşme hürriyetinin ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa

Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiş; İdareden temin edilen bilgi ve belgeler bireysel başvuru dosyasına sunulmuştur.

B. Değerlendirme

49. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

50. Anayasa'nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

51. Başvurucu; temel olarak ailesinin ikamet ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumunun farklı illerde olmasından, çocukları öğrenim gördüğü için çocuklarının ziyaretine gelemediğinden, idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmayarak nakil talebini reddettiğinden yakınmıştır. Bu nedenle başvurunun aile hayatına saygı hakkından incelenmesi söz konusu olabilir. Ancak öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale olarak kabul edilebilecek koşulların bulunup bulunmadığı açıklanan ölçütler bağlamında test edilmelidir.

1. Genel İlkeler

52. Anayasa'nın 19. maddesi gereği tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına birtakım müdahalelerin yapılması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan, ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin [1. B.], B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32; Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 26/12/2019, § 56). Öte yandan belirtilmelidir ki ceza infaz kurumlarında kalacak mahkûmların aldıkları cezaların niteliği, miktarı gibi belirli kriterlere göre kişi ve koğuş sayısını belirlemede, ceza infaz kurumlarının kapasitesine göre hükümlü ve tutukluların hangi ceza infaz kurumunda bulunacaklarını tespit etmede de idarenin geniş bir takdir yetkisi vardır (Yaşar Karaca [1. B.], B. No: 2018/37854, 12/4/2023, § 65).

53. AİHM içtihatları da gözönüne alındığında ceza infaz kurumları arasında nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkânsız hâle geldiğinin anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir. Bu bağlamda aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda şu hususlarda değerlendirme yapılmalıdır:

i. Kişilerin ceza infaz kurumuna girmeden önceki aile bağları, aile üyeleriyle birlikte yaşayıp yaşamadığı

ii. Ceza infaz kurumunun kişilerin aile üyeleri veya yakınlarının yaşadığı yere uzaklığı, coğrafi koşullar ve ulaşım imkânları

iii. Ziyaret edeceklerin kişiye olan yakınlığı, yakınlarının yaş ve sağlık durumlarının seyahat etmeye uygun olup olmadığı

iv. Kişilerin mali durumları, bütçeleri veya içinde bulundukları koşulların söz konusu seyahati yapmayı ne ölçüde güçleştirdiği

v. Kişilerin ailelerinden uzak kaldığı süre ve bu süre içinde fiilen gerçekleşen ziyaret sayısı ve sıklığı

54. Yukarıda belirtilen ölçütler açısından bir inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvuruculardan yakınlarının ikamet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikâyeti temellendirmesi beklenmektedir. Bu çerçevede örneğin ailenin ikamet ettiği yerin bildirilmemesi veya muhtemel seyahatlerin zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksekliği ya da maddi sıkıntılar ile ilgili ziyareti zorlaştıracak unsurlar hakkında değerlendirme yapmaya elverişli herhangi bir bilgi verilmemesi hâlinde müdahale iddiasının yeterince temellendirildiği söylenemez. Bu bağlamda başvuruculara salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddialarının inceleme yapabilmek için yeterli olmadığı belirtilmelidir.

55. Bununla birlikte ailenin yaşadığı yer ile barındırılan ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin uzak olduğu durumlarda aile bireylerinin hükümlü ve tutukluyu ziyaretlerinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği somut olayın özel koşullarında tespit edilebilmekteyse aile hayatına saygı hakkına müdahalenin varlığının kabul edilmesi gerekir. Buna göre bir tutuklu veya hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi, özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse aile hayatına saygı hakkı bağlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

56. Öte yandan kamusal makamların cezaların infazıyla ilgili konularda sahip olduğu geniş takdir yetkisinin sınırsız olmadığı akılda tutularak tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarına yerleştirilirken en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme yönündeki menfaatlerinin bir ölçüde dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla somut olay bağlamında aile hayatına müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda müdahalenin ihlale sebebiyet vermemesi için idari ve yargısal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve şekilci bir yaklaşımla hareket etmemeleri, başvurucu ve ailesi ile yakınlarının seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını, ulaşılmak istenen meşru amaç ile aile hayatına saygı hakkının gereklerini dengeleyecek şekilde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda kamusal makamları özellikle başvurucunun ailesine daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut, bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapmalıdır.

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Somut olayda başvurucu 2/3/2020 tarihli dilekçesinde eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğini, çocuklarının eğitim hayatı nedeniyle altı ayda bir açık görüşe

gelebildiklerini, bu durumun çocuklarının psikolojisini ve eğitimini etkilediğini, ayrıca hasta ve yaşlı olan, İstanbul'un Maltepe ilçesinde ikamet eden annesinin de uzaklık nedeniyle ziyaretine gelemediğini dile getirmiştir. Bahse konu dilekçesinde ikisi Ankara'da, ikisi İstanbul'da olan dört ceza infaz kurumunun adını vererek bunlardan birine naklinin yapılmasını talep etmiştir. Devam eden süreçte ise İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde bu kez yalnızca eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğinden, çocuklarının Ankara'da öğrenim görmesi nedeniyle ziyaretine gelemediklerinden, bu nedenle psikolojilerinin bozulduğundan yakınmıştır.

58. Bu bağlamda vurgulamak gerekir ki başvurucu, İstanbul'daki ceza infaz kurumlarına nakil talebiyle ilgili olarak herhangi bir hususu dava dilekçesinde ve devamındaki yargılama safahatında dile getirmemiştir. Ayrıca bireysel başvuru formunda da başvurucunun İstanbul'daki ceza infaz kurumlarına nakil talebiyle ilgili olarak ifade ettiği bir şikâyet yoktur. Bununla birlikte başvurucu, bireysel başvuru formunda Ceza İnfaz Kurumunun bulunduğu ve eşi ile çocuklarının ikamet ettiği illerin farklı olması, çocuklarının öğrenim hayatına devam etmesi nedeniyle hafta içi ve mesai saatlerinde yaptırılan ziyaretlere gelemediğinden şikâyet etmiştir.

59. Öncelikle başvurucunun ailesinin yaşadığı Ankara ile bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu arasındaki mesafe yaklaşık 550 km'dir. Ülkemizin en büyük iki şehri arasında düzenli olarak çok sayıda otobüs, tren ve uçak seferleri bulunmaktadır. Bunun yanında başvurucu, ziyarete gelecek eşi ve çocuklarının seyahat etmelerine engel sağlık sorunları olduğunu dile getirmemiştir. Başvurucuya göre çocuklarının örgün öğretim görmeleri sebebiyle eşi ve çocukları kendisini ziyarete gelememiştir. Ayrıca başvurucu, eşi ve çocuklarının mali durumları nedeniyle seyahatin güçleştiğinden de söz etmemiştir.

60. Diğer taraftan başvurucu, ailesinin kendisini ziyaret edemediğinden yakınmışsa da fiilen gerçekleşen ziyaretlerle ilgili olarak detaylı bir bilgi yoktur. Bununla birlikte başvurucu, altı ayda bir ziyaret edildiğini kabul etmiştir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki yine başvurucunun başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesince açık/kapalı görüş ve telefonla görüşme günlerinin öğrenim gören çocuklarıyla görüşmesini sağlayabilecek şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (bkz. § 14). Buna göre başvurucu, ziyaret ve telefon görüşmelerini hafta sonları yapabilecek duruma gelmiştir. Bu olgular karşısında ailesinden uzakta bir ceza infaz kurumuna yerleştirilen başvurucunun ailesinin onu ziyaret edebilmesinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği söylenemez.

61. Öte yandan somut olayda iki şehir arasındaki mesafenin -aşırı olmasa da- fazla olduğu kabul edilse dahi ulaşım imkânları, yaş ve sağlık durumları ile mali imkânların seyahati imkânsız kıldığını veya aşırı derecede güçleştirdiğini başvurucunun ortaya koyamadığı dikkate alındığında bu ceza infaz kurumunda tutulmasının aile hayatı üzerindeki etkilerinin ceza infaz kurumunda bulunmanın doğasında var olan normal zorluk ve kısıtlamaların ötesine geçtiği söylenemez.

62. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir

(Hikmet Balabanoğlu [2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Başvurucu; -esas olarak- ailesinin ikamet yeri ile bulunduğu ceza infaz kurumunun farklı illerde yer almasından, öğrenim gören çocuklarının bulunması nedeniyle ziyaretine gelemediğinden, idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmayarak nakil talebini reddettiğinden yakınmaktadır.

2. Mahkememiz çoğunluğu tarafından başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir "müdahalede bulunulmadığı" gerekçesiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Başvurucunun Silivri L Tipi Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumunda hükümlü iken ailesinin Ankara’da yaşıyor olması nedeniyle görüşmeye gelmelerinde zorluk yaşadıklarını belirterek yaptığı nakil başvurusunun idari ve yargısal makamlar tarafından reddedilmesi nedeniyle başvurucunun aile hayatına saygı hakkı kapsamında bir müdahalede bulunulduğu açıktır. Mahkememiz çoğunluğunun bu yaklaşımı, hakka müdahalenin varlığı için başvurucunun ailesinin karşılaştığı zorlukların ziyaret imkanını neredeyse imkansız kılacak derecede olması sonucunu doğurmaktadır. Bu aşırı şekilci ve katı yaklaşım, hakkın kapsam ve içeriğini oldukça sınırlamaktadır. Bu nedenle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahalede bulunulmadığı yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

4. Öte yandan bireysel başvuru formunda başvurucu, bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu ile eşinin ve çocuklarının ikamet ettiği illerin farklı olması ve çocuklarının öğrenim hayatına devam etmesi nedeniyle hafta içi ve mesai saatlerinde yaptırılan ziyaretlere gelemediğinden şikâyet etmektedir. Diğer bir ifadeyle somut başvuruda ailesine yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebi reddedilen başvurucu, ceza infaz kurumunda bulunmasının doğal sonucu olarak değerlendirilebilecek nitelikte ailesi ile ilgili ortaya çıkan

birtakım sonuçları ileri sürmüştür. Başvurucunun; aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin sair hususlardan ise bahsetmediği görülmektedir. Bu kapsamda başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında nakil talebini, bahse konu hususlardaki bilgilerle desteklemediği ve buna ilişkin bilgileri idari ve yargısal makamlara sunmadığı anlaşılmaktadır.

5. Hâlbuki başvurucunun açık/kapalı görüş ve telefonla görüşme gününün öğrenim gören çocuklarla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebine ilişkin süreçten farklı olarak başka bir infaz kurumuna nakil talebi söz konusu olduğunda başvurucuların aile bireylenin ziyaret süreçlerinde yaşadıkları zorluklara ilişkin yeterli şekilde bilgi vermeleri ve naklin aile bütünlüğünün korunması yönünden neden gerekli olduğuna ilişkin olarak somut anlatımlarda bulunmaları gerekmektedir. Dolayısıyla somut başvuruda aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmeli ancak başvurucunun başka bir infaz kurumuna nakil talebiyle ilgili olarak makul düzeyde açıklama yapma yükümlülüğünü yerine getirmemesi gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmeliydi. Bu nedenlerle Mahkememiz çoğunluğunun vardığa sonuca farklı gerekçeyle katılıyorum.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

FARKLI GEREKÇE

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşarak başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Ancak aşağıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda kabul edilemezlik kararına farklı gerekçe ile iştirak edilmiştir.

3. Başvurucu, 8/6/2017 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmış ve Nevşehir 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

4. Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunurken, 2/3/2020 tarihli dilekçesiyle isteğe bağlı nakil talebinde bulunmuştur. Dilekçesinde; eşinin ve çocuklarının Ankara’da ikamet ettiğini, çocuklarının eğitim hayatı sebebiyle yalnızca altı ayda bir açık görüşe gelebildiklerini, bu durumun çocuklarının psikolojisini ve başarısını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca yaşlı ve hasta olan annesinin İstanbul Maltepe’de yaşadığını, Silivri’ye uzaklık nedeniyle ziyaretine gelemediğini dile getirmiş ve Ankara ile İstanbul’daki dört farklı ceza infaz kurumundan birine naklini talep etmiştir.

5. İdare, 9/3/2020 tarihinde talep edilen kurumların dolu olması gerekçesiyle nakil talebini reddetmiştir.

6. Başvurucu, işlemin iptali ve manevi tazminat istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde

ailesinin Ankara'da yaşadığını, çocuklarının bu nedenle görüşlere gelemediğini, bu durumun aile bütünlüğünü zedelediğini ve çocuklarının eğitimine olumsuz yansıdığını vurgulamıştır.

7. Ankara 2. İdare Mahkemesi, 4/11/2020 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun nakil talep ettiği kurumların doluluk oranları (Sincan 1 ve 2 No.lu L Tipi ile Maltepe 1 ve 2 No.lu L Tipi kurumlarında %132 ila %173 arasında değişen oranlar) ayrıntılı olarak gösterilmiş ve talebin reddinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

8. Başvurucu, istinaf dilekçesinde önceki iddialarını yineleyerek eşinin öğretmen olduğunu, ceza infaz kurumlarındaki doluluğun İdare'nin sorunu olduğunu ve bu durumun anayasal haklarının kullanılmasına engel olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca reddedilen talebin aile bütünlüğünü bozduğunu vurgulamıştır.

9. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 14/4/2021 tarihli kararıyla ilk derece mahkemesinin kararının hukuka uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunu reddetmiştir. Başvurucu süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Mahkeme çoğunluğu, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu değerlendirme isabetli değildir. Aile hayatına saygı hakkı yalnızca mahpusun bireysel olarak sahip olduğu bir hak değil, aynı zamanda ailesinin de doğrudan yararlandığı ortak bir haktır. Hükümlünün ailesinden uzaklaştırılması, sadece içerideki kişi değil, dışarıdaki yakınları açısından da doğrudan hak kaybı doğurmaktadır.

11. Mahpus olan kişilerin genel olarak ailelerinin ikametgâhına yakın yerlerdeki ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemelerinin hayatın olağan akışına uygun olduğu açıktır. Bununla birlikte bu bağlamdaki taleplerin olumlu şekilde karşılanabilmesi ancak diğer bazı hususların da varlığı hâlinde mümkün hâle gelebilir. Daha açık ifadeyle bu yöndeki taleplerin herhâlde olumlu karşılanabilmesinin olanaklı olmadığı söylenmelidir. Öte yandan mahpusların barındırılacakları ceza infaz kurumlarını seçme hakkının bulunmadığı, bu kişilerin ailesinden ayrılmasının veya uzaklaştırılmasının ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olduğu belirtilmelidir. Bu bağlamda aile hayatına müdahalenin söz konusu olabileceği durumlarda idareye tanınan takdir yetkisinin geniş olmakla birlikte sınırsız olmadığı vurgulanmalıdır.

12. Diğer taraftan mahpusların ailelerinin ikamet ettikleri yerden uzak mesafede bulunmalarından hareketle ortaya koydukları şikâyetlerini aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin hususlarla desteklemesi, bu bağlamdaki bilgileri idari ve yargısal makamlara sunması gerekir. Başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün mutlak bir ispatı gerektirmediği ancak makul düzeyde bir açıklama yapmayı içerdiği vurgulanmalıdır. Bununla birlikte aradaki mesafenin mahpus ile ailesi arasındaki iletişimi zora sokacak şekilde makul olmadığının öngörülebilir olduğu durumlarda başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün yerine getirilmesi daha geniş bir yoruma tabi tutulabilir. Diğer yandan bu doğrultuda bir temellendirme olmaksızın sadece ailenin bulunduğu yere yakın bir ceza infaz kurumuna nakledilme yönündeki taleplerin reddedilmesinin idarelerin mahpusların barındırılması bağlamında aile hayatına müdahale konusundaki geniş takdir yetkisi kapsamında değerlendirilmesi olağandır.

13. Belirtilen şekilde yeterli düzeyde temellendirilen taleplerin ise idare tarafından sırf doluluk oranları nedeniyle reddedilmesi hâlinde başvurucunun aile hayatına saygı hakkının güvencelerine uygun bir değerlendirme yapıldığı söylenemeyebilir. Bu hâlde idare

tarafından suç profili, infaz kurumlarının fiziki koşulları, talep edilen yerde barındırılan diğer mahpusların profilleri de gözetilerek başvurucunun nakil talep ettiği ceza infaz kurumlarına neden yerleştirilemeyeceğinin ortaya konulması kişisel yarar ile kamusal yarar arasında kurulması gereken denge açısından önemlidir.

14. Somut olayda başvurucu 2/3/2020 tarihli dilekçesinde eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğini, çocuklarının eğitim hayatı nedeniyle altı ayda bir açık görüşe gelebildiklerini, bu durumun çocuklarının psikolojisini ve eğitimini etkilediğini, ayrıca hasta ve yaşlı olan ve İstanbul'un Maltepe ilçesinde ikamet eden annesinin de uzaklık nedeniyle ziyaretine gelemediğini dile getirmiştir. Neticede başvurucu; bahse konu dilekçesinde ikisi Ankara'da, ikisi İstanbul'da bulunan dört ceza infaz kurumunun adını vererek bunlardan birine naklinin yapılmasını talep etmiştir. Devam eden süreçte ise İdare Mahkemesine sunduğu dava dilekçesinde bu kez yalnızca eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğinden, çocuklarının Ankara'da öğrenim görmesi nedeniyle ziyaretine gelemediklerinden, bu nedenle psikolojilerinin bozulduğundan yakınmıştır.

15. Bu bağlamda vurgulamak gerekir ki başvurucu, İstanbul'daki ceza infaz kurumlarına nakil talebiyle ilgili olarak herhangi bir hususu dava dilekçesinde ve devamındaki yargılama safahatında dile getirmemiştir. Ayrıca bireysel başvuru formunda da başvurucunun İstanbul'daki ceza infaz kurumlarına nakil talebiyle ilgili olarak ifade ettiği bir şikâyet yoktur. Bununla birlikte başvurucu, bireysel başvuru formunda bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu ile eşinin ve çocuklarının ikamet ettiği illerin farklı olması, çocuklarının öğrenim hayatına devam etmesi nedeniyle hafta içi ve mesai saatlerinde yaptırılan ziyaretlere gelemediğinden şikâyet etmiştir.

16. Öncelikle başvurucunun açık/kapalı görüş ve telefonla görüşme gününün öğrenim gören çocuklarla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebine ilişkin süreçten farklı olarak başka bir infaz kurumuna nakil talebi söz konusu olduğunda başvurucudan açıklamada bulunması, aile bireylerin ziyaret süreçlerinde yaşadıkları zorluklara ilişkin yeterli şekilde bilgi vermesi ve naklin aile bütünlüğünün korunması yönünden neden gerekli olduğuna somut anlatımlarda bulunmasının beklendiği tekrar vurgulanmalıdır.

17. Nakil taleplerinin karşılanması hususunda devletin birtakım pozitif yükümlülükleri bulunmakla birlikte gerek başvuru öncesi süreçte gerekse başvuru sürecinde aile hayatına saygı hakkının güvencelerinin sağlanması konusundaki gereklilikleri başvurucunun açık şekilde ve tüm yönleriyle ortaya koymaması hâlinde kamu kurumlarından beklenen yükümlülüklerin çerçevesinin daralması ve mahpusların temel haklarına müdahale konusunda devletin takdir yetkisinin genişlemesi muhtemeldir.

18. Bakılmakta olan başvuruda ailesine yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebi reddedilen başvurucu, ceza infaz kurumunda bulunmasının doğal sonucu olarak değerlendirilebilecek nitelikte olan ve ailesiyle ilgili olarak ortaya çıkan birtakım sonuçlar ileri sürmüştür. Bunun yanında başvurucunun ailesinin farklı bir ilde ikamet etmesi ve görüşlerin hafta içi ve mesai saaatleri içinde gerçekleştirilmesi nedeniyle ailesiyle görüşemediğine yönelik şikâyetinden başka aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin sair hususlardan bahsetmediği görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında nakil talebini, bahse konu hususlardaki bilgilerle desteklemediği ve buna ilişkin bilgileri idari ve yargısal makamlara sunmadığı anlaşılmaktadır.

19. Neticede makul düzeyde açıklama yapma yükümlülüğünü yerine getirmeyen başvurucunun ileri sürdüğü mevcut hususlar karşısında idari ve yargısal makamlarca -somut olayda ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarından hareketle- talebinin reddedilmesinin idarelerin aile hayatına müdahale konusundaki takdir yetkisi kapsamında olmadığı söylenemez. Bu bağlamda tarafların hukuki menfaatleri arasında bir dengeleme yapıldığı ve yargısal makamlarca bu kapsamdaki takdirin gerekçelerinin ortaya konulduğu, kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla aile hayatına saygı hakkı yönünden yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanmadığı anlaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği kanaati ile aksi görüşteki mahkememiz kararına farklı gerekçeyle iştirak edilmiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

FARKLI GEREKÇE

1. Mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki görüşüne katılmamaktayım.

2. Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmakta iken Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne (İdare) isteğe bağlı nakil talebini gerçekleştiren başvurucu; eşinin ve çocuklarının Ankara'da ikamet ettiğini, çocuklarının eğitim hayatı nedeniyle altı ayda bir açık görüşe gelebildiklerini, bu durumun çocuklarının psikolojisini ve eğitimini etkilediğini, hasta ve yaşlı olan annesinin İstanbul'un Maltepe ilçesinde ikamet ettiğini ve buranın Ceza İnfaz Kurumunun bulunduğu İstanbul'un Silivri ilçesine uzak olması nedeniyle ziyaretine gelemediğini gerekçe göstererek isimlerini belirttiği ikisi Ankara'da, ikisi İstanbul'da bulunan dört ceza infaz kurumdan birine naklinin yapılmasını talep etmiştir.

3. Ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle talebin reddi üzerine başvurucu hem bu işlemin iptaline hem de manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava, Ankara 2. İdare Mahkemesince reddedilmiştir. Kararın ret gerekçesinde; başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği kurumlar arasında en düşük doluluk oranının %132 olduğu belirtilmiş ve talep edilen tüm ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarına yer verilmiştir.

4. Buna göre Sincan 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.764, mevcudunun 2.374, doluluk oranının %138; Sincan 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.724, mevcudunun 2.278, doluluk oranının %132; Maltepe 1 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.756, mevcudunun 3.031, doluluk oranının %173 ve Maltepe 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 1.756, mevcudunun 2.761, doluluk oranının ise %157 olduğu vurgulanmıştır. Neticede başvurucunun talebinin reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

5. Yapılan bireysel başvuruda başvurucu, ailesinin farklı bir ilde ikamet etmesi, bununla birlikte 11 ve 15 yaşlarında olan iki çocuğunun öğrenim görüyor olması nedeniyle hafta içi mesai saatlerinde yapılan görüşlere gelemediğini, ailesiyle telefonla da görüşemediğini, nakil talebi değerlendirilirken çocuklarının üstün yararının dikkate alınmadığını ve bu nedenle psikolojilerinin bozulduğunu, çocuklarının okula gitmek ya da ziyarete gelmek arasında tercihe zorlandığını ifade etmiştir. İdari yargıdaki davadan farklı olarak başvurucu bireysel başvuru formunda anne ve babasının ziyaretine gelememesi hususunda bir şikayete yer vermemiştir.

6. Anayasa Mahkemesince yapılan incelemede Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın "Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu" (bkz.: § 63) sonucuna ulaşılmış olup başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu şeklindeki sonuca farklı gerekçe ile katılmaktayım.

7. Kanaatimizce burada başvurucunun ailesinin ikamet ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumunun farklı illerde olması ve çocukları öğrenim gördüğünden çocuklarının ziyaretine gelememesi konularında idari ve yargısal makamların bir değerlendirme yapmadan nakil talebini reddetmesi biçimindeki iddia aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmelidir. Zira bahse konu iddialar bu hakka yönelik bir müdahale teşkil etmektedir.

8. Ancak başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında ileri sürdüğü bu nitelikteki iddialar değerlendirilirken mahpusların genel olarak ailelerine yakın kurumlarda kalma istekleri hayatın olağan akışına uygun olsa da bu taleplerin her durumda olumlu karşılanmasının mümkün olmadığı belirtilmelidir.

9. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel hayatına ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmeli ve burada önemli olanın ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulması olduğu değerlendirmede dikkate alınmalıdır (bkz.: Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89).

10. Eldeki başvuruda başvurucunun nakil talep ettiği dört ceza infaz kurumundaki doluluk oranlarının kapasitenin çok üzerinde olması, talebin derece mahkemelerince reddedilmesinde belirleyici bir gerekçe olmuştur. Ancak kapasitesi dolu kurumlara yapılacak ilave nakiller, aşırı yoğunluk nedeniyle farklı hak ihlallerine zemin hazırlama riski taşımaktadır.

11. Öte yandan başvuru formunda ailesine yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebi reddedilen başvurucu, ceza infaz kurumunda bulunmasının doğal sonucu olarak değerlendirilebilecek nitelikte olan ve ailesiyle ilgili olarak ortaya çıkan birtakım sonuçlar

ileri sürmüş olmasına rağmen başvurucunun ailesinin farklı bir ilde ikamet etmesi ve görüşlerin hafta içi ve mesai saatleri içinde gerçekleştirilmesi nedeniyle ailesiyle görüşemediğine yönelik şikâyetinden başka aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin hususlardan bahsetmemiştir. Dolayısıyla nakille ilgili talebini gerçekleştirirken başvurucunun nakledilmek istediği ceza infaz kurumlarını belirtmesi yanında bahse konu hususlardaki gerekli bilgilerle başvurusunu desteklemesi ve buna ilişkin bilgileri idari ve yargısal makamlara sunması önem arz etmektedir.

12. Dolayısıyla başvurucunun ileri sürdüğü mevcut hususlar karşısında idari ve yargısal makamlarca -somut olayda ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarından hareketle- talebinin reddedilmesinin idarelerin aile hayatına müdahale konusundaki takdir yetkisi kapsamında olmadığı söylenemez.

13. Bu itibarla, tarafların hukuki menfaatleri arasında bir dengeleme yapıldığı ve yargısal makamlarca bu kapsamdaki takdirin gerekçelerinin ortaya konulduğu, kararlarda yer verilen tespit ve unsurlar itibarıyla aile hayatına saygı hakkı yönünden yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşıldığına ilişkin bir bulguya rastlanmadığı anlaşılmıştır.

14. Yukarıda sıralanan gerekçelerle 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince somut bireysel başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk gereğince kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

15. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğunun inceleme yöntemine katılmadığım ve bu yönü ile bu bireysel başvuruda ulaşılan sonuca farklı gerekçeyle katıldığım için çoğunluğun yaklaşımının Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yöntemi açısından yeni bir durum ortaya çıkardığına ve bu yöntemin sürdürülmesinin olumsuz yansımaları olabilecek bazı sakıncalar barındırmakta olduğuna işaret etmem önem arz etmektedir.

16. Mahkememiz çoğunluğuna göre aile hayatına saygı hakkından inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvuruculaın, yakınlarının ikâmet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikayetin temellendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de başvuruculaın salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddiaları inceleme yapabilmek için elverişli değildir (bkz.: § 54). Bu tespitten hareketle somut bireysel başvuruda da Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından (bkz.: § 63) başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

17. Bu bağlamda özellikle ifade etmek gerekmektedir ki çoğunluk kararında olduğu gibi açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna ulaşırken bu başvuruya konu olayda başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale bulunmadığı şeklindeki gerekçe, kabulü sorunlu bir tespit niteliğindedir. Zira bu durumda böyle bir tespitten esasında bu başvurudaki ihlal iddialarının aile hayatına saygı hakkı kapsamında görülemeyeceği ya da bu hak kapsamındaki iddialar incelenirken oldukça katı bir ihlal iddiası gerekçelendirme düzeyi aranacağı gibi iki sonuç çıkmaktadır.

18. Ancak her iki sonuç da bireysel başvuru inceleme yöntemine ve dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde

olumsuz etki yapacak nitelik taşımaktadır.

19. Bu iki husus biraz daha detaylı biçimde açıklandığında sorun daha net biçimde fark edilebilecektir.

20. İlk olarak, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı tarihten bu yana açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince verilen kabul edilemezlik kararlarında bile başvurular bir hak ile ilişkilendirilerek ele alınmakta olup bu süreçte bireysel başvuruya konu ihlal iddiaları bir hakka yönelik müdahale olarak görülmekte ve sonrasında diğer kabul edilemezlik kriterlerinde bir sorun bulunmuyorsa o hak bağlamında başvurunun esası değerlendirilmektedir. Yapılan inceleme sonucunda, müdahalenin anayasal bir sorun teşkil etmediği anlaşılan başvurular hakkında açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.

21. Yine ilk husus ile ilgili belirtmek gerekir ki çoğunluk kararında olduğu gibi eğer "Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığı" gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılıyorsa bu durumda esasında bu ihlal iddiasının açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle değil de konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği akla gelmektedir. Zira çoğunluk bu hak yönünden bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşıyorsa bu durumda bahse konu iddiaların artık Anayasa Mahkemesince incelenmesi mümkün gözükmemektedir. Oysa somut bireysel başvuruda ihlal iddialarının esasında başvurucunun aile hayatı kapsamında görülmesi gerektiği aşikardır.

22. Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda başvurucunun başvuru formunda somut olarak değerlendirme yapmasını beklediği hususlara bakıldığında çoğunluk kararındaki yaklaşım (bkz.: § 53) Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde ciddi zorluklara neden olabilecektir.

23. İkinci olarak bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde olumsuz etki yapacak niteliktedir. Bu hususu da birinci vurgulanan hususla birlikte ele almak gerekirse, çoğunluk kararındaki yaklaşımın kabulü halinde bireysel başvuru yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne ancak başvuru formunda çok net biçimde ve her yönü ortaya konulmuş olan oldukça açık, ağır, belirgin ihlal iddiaları gelebilecektir. Dolayısıyla bu yaklaşım Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruyu önemli ölçüde zorlaştırmaktadır.

24. Zira çoğunluk yaklaşımında ancak bu nitelikteki ihlal iddialarının varlığı halinde başvurucuların haklarına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bu nitelikte bir bireysel başvuruda ancak bu kabulden sonra ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmeye başlayabilecektir. Bu durum bireysel başvuru incelemelerinde başvurunun esasını inceleme aşaması bağlamında adeta yeni bir kabul edilebilirlik kriteri şeklinde bir sonuç doğurabilecektir.

25. Öte yandan Mahkememiz çoğunluğu bu görüşü kabul ederken "AİHM içtihatları da göz önüne alındığında, ceza infaz kurumları arasında nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkansız hale geldiğinin

anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir.” (bkz.: § 53) şeklindeki gerekçeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına dayalı bir inceleme yapacağını belirtmiştir.

26. Başvurucular açısından konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin bugüne kadar benimsediği inceleme yöntemi daha güvenceli olmasına rağmen Mahkememiz çoğunluğunun daha kısıtlayıcı nitelikte olduğu aşikar olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadına dayanma arayışı sergilemesi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin minimum insan hakları standardını öngördüğünü, taraf devletlerin Sözleşmedekinden daha yüksek bir insan hakları standardı öngörebileceklerini vurgulayan Sözleşme’nin 53. maddesinin şu hükmü ile de açıkça çelişmektedir: “Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme uyarınca tanınmış olabilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlayacak veya onları ihlal edecek biçimde yorumlanamaz.”

27. Bu biçimdeki kısıtlayıcı yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasa’ya aykırı müdahalelere karşı önemli bir güvence olarak siyasi sistem içerisinde yer alan Anayasa Mahkemesinin somut bir bireysel başvurudaki ihlal iddialarını incelerken ortaya koyması ise ayrıca düşündürücüdür. Bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olması işlevi ile temelden çelişmektedir.

28. Sonuç olarak Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu şeklindeki ulaştığı sonuca yukarıda açıkladığım farklı gerekçe ile katılmaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

FARKLI GEREKÇE

1. Mahkememizin sayın çoğunluğu başvurucunun; Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Sayın üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in belirttiği farklı gerekçelerle sonuca katılmaktayım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

EMİN HEYBELİ

B. No: 2022/52566 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/52566

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

EMİN HEYBELİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/52566)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 3/4/2026 - 33213

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Emin HEYBELİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/4/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; başvurucunun eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilemez olduğuna, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik başvurusunun ise Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre olaylar şöyledir:

7. Başvurucu 21/7/2017 tarihinde ikametgâhının bulunduğu Zonguldak'ın Çaycuma ilçesinde gözaltına alınmış, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/7/2017 tarihli kararıyla tutuklanarak Ankara Sincan T Tipi Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmiştir. 12/8/2017 tarihinde Mersin Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilen başvurucu, tahliye edildiği tarihe kadar burada bulunmuştur.

8. Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiş, bu karar (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesince 25/2/2020 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süreçte toplam yirmi iki kez ailesinin ikamet ettiği Isparta'da bulunan veya buraya yakın olan ceza infaz kurumlarından birine nakledilmeyi talep etmiştir. Nakil dilekçelerinde başvurucu; bu hususta genel olarak ailesinin Isparta'da ikamet ettiğini, gelir kaynağının bulunmadığını, bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunun uzaklığı nedeniyle ailesinin ziyarete gelemediğini, bu nedenle ailesiyle görüşemediğini ifade etmiştir. Bu istekler, talep edilen ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce (İdare) reddedilmiştir.

10. Başvurucu son olarak 4/8/2020 tarihli, İdareye hitaplı dilekçesinde Isparta, Yalvaç ve Burdur Ceza İnfaz Kurumlarından birine nakledilmeyi talep etmiştir. Dilekçede başvurucu; Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Üniversite) Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Bölümüne kayıtlı lisans öğrencisi olduğunu ve ailesinin Isparta'da ikamet etmekte olduğunu belirtmiştir. Dilekçesinde ailesi ile bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu arasındaki mesafenin yaklaşık 750 km olduğunu vurgulayan başvurucu, bu mesafenin ailesiyle görüşmesine engel olduğunu ve aile bütünlüğünü bozduğunu ifade etmiştir. İdare 24/8/2020 tarihli işlemiyle başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle talebinin uygun görülmediğini bildirmiştir.

11. Başvurucu, anılan işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde; Isparta'da ikamet eden ailesinin gelir kaynağı olmadığını, ziyarete geldiklerinde ulaşım ve konaklama konusunda ciddi sorunlar yaşadıklarını, aradaki mesafenin yaklaşık 750 km olduğunu, bu nedenlerle ailesiyle açık ve kapalı görüşlerin çoğunu yapamadığını belirtmiştir. Bu durumun aile bütünlüğünü bozduğunu ve kendilerini psikolojik olarak yıprattığını ifade eden başvurucu, Üniversitedeki kaydından da bahsederek nakil taleplerinin bu hususlar dikkate alınmadan reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Ankara 16. İdare Mahkemesi tarafından (İdare Mahkemesi) 30/11/2021 tarihinde oyçokluğuyla davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarına ilişkin olarak İdare tarafından bildirilmiş doluluk oranlarına yer verilmiştir. Buna göre başvurucunun naklini talep ettiği Isparta E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 750, mevcudunun 993, doluluk oranının

%132; Yalvaç T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 400, mevcudunun 297, doluluk oranının %74; Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 734, mevcudunun 828, doluluk oranının %113 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun yüksek güvenlikli veya bir bölümü yüksek güvenlikli olan kurumlarda barındırılması gerektiği, talep ettiği kurumların bir kısmının yüksek güvenlikli olduğu ancak barındırılabileceği oda sayısının çok kısıtlı ve odaların kapasitelerinin dolu olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenlerle dava konusu işlemde hukuka aykırılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

13. Öte yandan karşıoyda, İdarece bildirilen ceza infaz kurumlarının doluluk oranına göre Yalvaç T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda boşluk bulunduğu, söz konusu ceza infaz kurumlarının yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu statüsünde olup olmadığının dosya kapsamından tespit edilemediği, dolayısıyla öncelikli olarak başvurucunun naklini talep ettiği ceza infaz kurumunun güvenlik açısından uygun olup olmadığının tespit edilerek bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu, dava dilekçesindeki iddialarını yinelemek suretiyle İdare Mahkemesi kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 16/2/2022 tarihinde İdare Mahkemesi kararının hukuka ve usule uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

15. Nihai karar 11/4/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumunun 4/9/2024 tarihli yazısında, başvurucunun 12/8/2017-29/3/2021 tarihleri arasında Kurumlarında bulunduğu, bu sürede 2017 yılında 12 kez, 2018 yılında 19 kez, 2019 yılında 18 kez, 2020 yılında ise 7 kez ailesiyle görüştüğü bildirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel amaç" başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır."

18. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

...

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunîlik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

...

f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

..."

19. 5275 sayılı Kanun'un "Nakiller" başlıklı 53. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlüler, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilirler."

20. 5275 sayılı Kanun'un "Kendi istekleri ile nakil" başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

a) Gitmek istedikleri kurumlardan durumlarına uygun en az üç yeri belirten bir dilekçe vermeleri,

b) Nakil giderlerini peşin olarak ödemeyi kabul etmeleri,

c) (Değişik:14/4/2020-7242/30 md.) Ceza infaz kurumlarında bulunulması gereken sürenin üç aydan fazla olması,

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

Gerekir. (Ek cümle: 24/1/2013-6411/7 md.) Çocuk hükümlüler ile maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlüler bakımından bu fıkranın (b) bendi uygulanmaz.

(2) Bu hükümlüler nakledildikleri kurumlarda, eğitim öğretim veya hastalık nedeniyle nakil hariç, bir yıl kalmak zorundadırlar. Çocuklar bakımından bu süre altı ay olarak uygulanır."

21. 5275 sayılı Kanun'un "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 56. Maddesi şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlüler, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilirler."

22. 5275 sayılı Kanun'un "Tutukluların yükümlülükleri" başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun; ...nakiller, disiplin nedeniyle nakil, zorunlu nedenlerle nakil, hastalık nedeniyle nakil, nakillerde alınacak tedbirler,... konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76 ve 78 ila 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

23. Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler başlıklı 167 No.lu Genelge'nin "Nakiller" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü ve tutukluların, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakilleri

yapılabilecektir."

24. 167 No.lu Genelge'nin "Hükümlülerin Kendi İstekleri İle Nakilleri" başlıklı 15. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlülerin kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;

...

d) İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,

e) İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

f) Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,

g) Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması,

h) Talep ettikleri ceza infaz kurumunda kendileri, diğer hükümlüler ve kurum açısından güvenlik riski oluşturmaması,

ı) Disiplin nedeniyle ayrıldıkları kurumlar hariç, talep ettikleri kurumlarda daha önce kalmış iseler, Bakanlıkça değerlendirilmek üzere; kendileri, diğer hükümlüler veya kurum açısından somut gerekçelerle güvenlik riski oluşturup oluşturmayacakları hususunda bu yer idare ve gözlem kurulunun taleple ilgili görüşünün alınmış olması,

j) Bakanlık tarafından dönem itibariyle isteğe bağlı nakle kapatılmış olmaması,

gerekir."

25. 167 No.lu Genelge'nin "Zorunlu nedenlerle nakil" başlıklı 17. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen hükümlü ve tutuklular, yargı çevresi dışında Bakanlıkça belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilecektir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

a. Vintman/Ukrayna Kararı

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Vintman/Ukrayna (B. No: 28403/05, 23/10/2014) kararına konu olayda 15 yıl hapis cezası olan hükümlü başvurucu, daha önce annesiyle birlikte yaşadığı yere 700 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmiştir. Ceza infaz kurumuna 12 ile 16 saat arasında bir tren yolculuğu ile erişilebilmektedir. Başvurucu ve annesi ikamet adreslerine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil için çeşitli tarihlerde talepte bulunmuş; taleplerinde özellikle iki şehir arasındaki ulaşımın zorluğuna ve uzunluğuna, bu seyahatin 1938 doğumlu olan annenin yaşı ve ikinci derece özür durumunun belgelendiği kötü sağlık durumu sebebiyle yol açtığı zorluklara dikkat çekmiştir. İdare ise ayrı başvuruda mahkûmların cezalarını aynı ceza infaz kurumunda çekmeleri gerektiği yönündeki mevzuat hükümlerine göre talepleri reddetmiştir. Sonraki başvurularda ayrıca daha yakın uygun başka bir ceza infaz kurumu bulunmadığı ve ağır suçları işleyenlerin suçun işlendiği yerden uzak ceza infaz kurumlarında cezalarını çekmesi gerektiği de

bildirilmiştir. Başvurucu sonrasında annesiyle birlikte yaşadığı yere daha da uzak, bu defa 1.000 km uzaklıktaki bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucunun annesi bu karara itiraz etmiş, ceza infaz kurumu idaresi cezasının yarısını çekerse ve iyi hâlli olursa başvurucunun yüksek güvenlikli yerine orta güvenlikli bir ceza infaz kurumuna nakledilebileceğini ancak başvurucunun disiplin cezaları aldığını, böyle bir nakil için uygun olmadığını bildirmiştir.

27. AİHM esas yönünden öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. Buna göre söz konusu tartışma "Başvurucunun Sözleşme'nin 8. Maddesi Kapsamındaki Haklarına Bir Müdahale Olup Olmadığı" başlığı altında yapılmıştır. Bu başlık altındaki değerlendirme şu şekildedir:

"76. Mahkeme ilk olarak, mahkûmların 'kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı' hariç olmak üzere, Sözleşme ile güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam etmeleri gerektiğini yinelemektedir (bkz. Hirst v. Birleşik Krallık (no. 2) [BD], B. No: 74025/01, § 69, ECHR 2005-IX). Bu nedenle, bir mahkumun, yalnızca hüküm giydikten sonra tutuklu statüsü nedeniyle 8. maddede belirtilen tüm haklarını kaybetmesi söz konusu olamaz (bkz. Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya, B. No: 11082/06 ve 13772/05, 25/7/2013, § 836).

77. Aynı zamanda bir kişinin tutulmasının, doğası gereği, özel ve aile hayatında bir kısıtlama getirdiği açıktır (bkz. Messina/İtalya (no. 2), B. No: 25498/94, § 61, AİHM 2000-X, ve Kalashnikov/Rusya (k.k.), B. No: 47095/99, ECHR 2001-XI).

78. Mahkeme içtihadında ayrıca, Sözleşme'nin mahkûmlara tutulma yerlerini seçme hakkı tanımadığını, mahkûmların ailelerinden ayrı tutulması ve onlardan uzakta olmasının, hapis cezasının kaçınılmaz bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bir kişinin ailesinden çok uzakta, ziyaretlerin çok zor veya hatta imkânsız hâle geldiği bir cezaevinde tutulması, bazı durumlarda aile hayatına müdahale anlamına gelebilir; zira aile üyelerinin mahkûmu ziyaret etme fırsatı, aile hayatının sürdürülmesi için hayati önem taşır (bkz. Ospina Vargas - İtalya (k.k.), B. No: 40750/98, 6 /4/2000). Bu nedenle ceza infaz kurumu yetkililerinin mahkûmların yakın aile üyeleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olması, mahkûmların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçasıdır (bkz. Messina - İtalya (no. 2), § 61).

79. Mahkeme, Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya davasında verdiği yakın tarihli bir kararında, başvuruculların uzak bir cezaevine (ailelerinin yaşadığı şehirden birkaç bin kilometre uzakta bulunan) yerleştirilmesinin, 8. madde ile güvence altına alınan haklarına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (bkz. söz konusu karar, § 838). Mahkeme, özellikle uzun mesafeler, ilgili yerleşim yerlerinin coğrafi konumu ve Rus ulaşım sistemine ilişkin olguları dikkate almıştır. Bu durum, başvuruculların yaşadıkları şehirden yerleşim yerlerine yapılan yolculuğu, özellikle küçük çocukları için uzun ve yorucu bir çaba haline getirmektedir. Sonuç olarak başvurucular, aileleri tarafından daha az ziyaret edilmiştir.

80. Mahkeme mevcut davada da başvurucunun, annesini 29/10/2004 tarihinde hapishaneye yaptığı son (veya muhtemelen tek) ziyaretinden bu yana yani neredeyse on yıldır görmediğini belirtmektedir.

81. İleri yaşı ve kötü sağlık durumu, aradaki mesafenin uzunluğu ve Ukrayna ulaşım sistemine ilişkin olgular göz önüne alındığında, [anne] Bayan Kapiton, başvurucuyu ziyaret etmek için seyahat etmeye uygun durumda değildir.

82. Dolayısıyla mevcut davanın koşullarında, yetkililerin başvurucuyu evine daha yakın bir cezaevine nakletmemesi onun annesiyle herhangi bir kişisel temas kurmasını engellemek anlamına gelmektedir.

83. Mahkeme, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiğini değerlendirmektedir."

28. AİHM, müdahalenin varlığını tespit ettikten sonra bu müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığını incelemiş; bu bağlamda kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük testlerini uygulamıştır. Müdahalenin kanuniliği başlığı altında iç hukukta mahkûmların hapis cezalarını kural olarak ev adreslerine yakın bir yerde çekmeleri gerektiği yönündeki Avrupa Cezaevi Kurallarına uyumlu hükümler bulunduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bu hükümler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesinin gerekliliklerine de uygundur. Ancak AİHM iç hukukta bu kuralın istisnaları olduğunu kabul etmiş, ilk yerleştirilen ceza infaz kurumunda kalması gerektiği yönündeki belirlemelere rağmen başvurucunun daha sonra daha da uzak bir ceza infaz kurumuna nakledildiğine dikkat çekmiştir. AİHM, ilgili mevzuatı yorumlama ve uygulama konusunda kamu makamlarının izlediği şekilci ve kısıtlayıcı yaklaşım sorular doğursa da müdahalenin yeterince açık ve öngörülebilir bir mevzuata dayandığını kabul etmeye hazır olduğunu belirtmiştir.

29. Meşru amaç kriteri yönünden ulusal makamların başvurucunun ev adresine daha yakın bir ceza infaz kurumuna nakil taleplerini reddetmelerinin gerekçeleri şu şekilde özetlenmiştir hükümlü bir mahkûmun istisnai durumlar nakil işlemini gerektirmedikçe tüm hapis cezasını aynı kurumda çekmesi gerektiği yönünde yasal bir zorunluluk bulunması, müsait bir (yakın) ceza infaz kurumu bulunmaması mahkûmun suçun işlendiği bölgenin dışındaki bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi zorunluluğu, başvurucunun ceza infaz kurumlarındaki iyi hâlli olmayan davranışları. AİHM, ilk gerekçeyle ilgili bir yasal dayanak bulunmadığı ve hangi amaca hizmet ettiğine dair bir açıklama da yapılmadığını belirtmiştir. Boş yer olmamasıyla ilgili gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç olarak kabul edilebileceğini belirtmekle birlikte yaklaşık on yıl boyunca yinelenen talepler olduğunun gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Üçüncü gerekçe yönünden somut bir tehlikenin gösterilemediğini, söz konusu suçların işlendiği yerlerin belirtilmediğini, neden cezanın farklı bir bölgede çekilmesi gerektiğinin bireyselleştirilerek izah edilemediğini açıklamıştır. Son gerekçe yönünden ise ceza infaz kurumunda disiplinin artırılması ve olumlu davranışların teşvik edilmesinin meşru bir amaç teşkil edebileceği kabul etmiştir.

30. AİHM, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden ise aşırı kalabalıklık bakımından ceza infaz kurumlarının doluluğu ile ilgili yeterli olarak bilgi verilmediğini, Ukrayna'nın diğer bölgelerinin bu ceza infaz kurumlarına göre başvurucunun ev adresine daha yakın olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun iddiasına rağmen yetkililerin onu daha yakın bir yere yerleştirmedikleri gibi daha da uzak bir yere naklettiklerini vurgulamıştır. Başvurucunun disiplin durumu ile gerekçe bakımından ise ceza infaz kurumu rejiminin hafifletilmesi ile nakil arasında bir ayrım yapılmadığı bu gerekçenin on yıl sonra ileri sürüldüğüne dikkat çekmiştir. AİHM ayrıca kamu makamlarının başvurucunun yaşlı ve güçsüz annesinin onu ceza infaz kurumunda ziyaret etmek için fiziksel olarak seyahat edemeyeceği hususunu tartışmadıklarını belirtmiştir. Başvurucu ve annesi bu iddiayı sürekli olarak ileri sürmüşse de yetkililer bu talepleri sürekli reddederken bu hususta hiçbir değerlendirmede bulunmamıştır. Verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere

başvurucunun kişisel durumu ve aile bağlarını sürdürme konusundaki menfaati hiçbir zaman değerlendirilmemiş ve söz konusu müdahale için ilgili ve yeterli gerekçe sunulmamıştır. AİHM bu değerlendirmelerin, şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğu sonucuna varmak için yeterli olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

b. Rodzevillo/Ukrayna Kararı

31. Rodzevillo/Ukrayna (B. No: 38771/05, 14/1/2016) kararına konu olayda başvurucu, anne ve babası ile küçük oğlunun ziyaretlerinin kolaylaşması için nakil talebinde bulunmuştur. Başvurucu, annesinin 1940 ve babasının ise 1925 doğumlu olup annesinin hipertansiyon ve başka rahatsızlıkları olduğu için üvey babasının baktığını, babasının da ciddi derecede bir engeli bulunduğunu, dolayısıyla uzun mesafeli seyahatleri yapamayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunun ailesinin evine 1.000 km uzaklıkta olup doğrudan gelen bir tren bulunmadığını, iki trenle 24 saatte gidilebildiğini, özel taksiyle gidilmesinin pahalı olduğunu ve sık olmayan otobüs seferleri bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucunun açtığı davada mahkeme, ancak daha gevşetilmiş bir infaz rejimine geçtiği takdirde veya olağanüstü koşulların bulunması durumunda talebin kabul edilebileceğini, olayda ise böyle bir durumun bulunmadığını belirterek talebi reddetmiştir.

32. AİHM, konu ile ilgili ilkeleri hatırlattıktan, özellikle de bireyin ailesinden çok uzakta olan, aile ziyaretlerini çok zor hatta imkânsız hâle getirecek bir ceza infaz kurumunda tutulmasının bazı durumlarda aile hayatına orantısız bir müdahale teşkil edebileceğini belirttikten sonra kamu makamlarının cezaların infazıyla ilgili konularda geniş bir takdir yetkisine sahip olması gerektiğini kabul etmiş olsa da bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığını, ceza infaz kurumunda dağılım yapılırken mahkûmların en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme menfaatlerinin bir şekilde dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM somut olayın özel koşullarında müdahale bulunduğunu tespit ettikten sonra müdahalenin ihlal olup olmadığını incelemeye başlamıştır. Bu kapsamda kanunilik ölçütünde sorun görmemiş, ceza infaz kurumunda aşırı kalabalığın önlenmesi ile bireyselleştirilmiş ve tutarlı bir rehabilitasyon programı uygulanması gerekliliğini meşru amaç olarak kabul etmiştir. Ancak ulusal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve şekilci bir yaklaşımla hareket ettiklerini kaydeden AİHM, başvurucu ve annesinin seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını değerlendirmedikleri için müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna vararak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

c. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa Kararı

33. Labaca Larrea ve diğerleri/Fransa ((k.k.) B. No: 56710/13..., 7/2/2017) kararına konu olayda başvurucular, önce yargılandıkları Paris'te bir ceza infaz kurumunda tutulmakta iken 476 km uzaklıktaki Lyon'da bir ceza infaz kurumuna nakledilmiştir. Başvurucular, bu ceza infaz kurumunun ailelerinin yaşadığı yere sırasıyla 823, 855 ve 935 km uzaklıkta olduğunu belirterek ailelerinin ziyaret edebilmek için uzun mesafeler katetmek zorunda kaldığından yakınmıştır. Talepleri üzerine mahkeme; Paris ceza infaz kurumlarının aşırı kalabalık olduğunu, soruşturmanın gerekleri ve bağlantılı görülen tutuklu ve hükümlülerin bir arada tutulmalarının engellenmesinin amaçlandığını, ceza infaz kurumundaki ETA örgütü üyelerinin sayısının çokluğu sebebiyle hepsinin Paris ceza infaz kurumlarında tutulmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Bunun yanında ceza infaz kurumuna girmeden önce

başvurucular ile ailelerinin aylarca hatta yıllarca ayrı yaşadıklarını, ayrıca Bask kökenli tutuklu ve hükümlülerin çoğu zaman diğer tutuklulara göre daha fazla ziyaret izninden yararlandırıldıklarını, talep hâlinde hemen yakın aile üyeleriyle telefonla görüştürüldüklerini belirtmiştir. Son olarak yeni bir ceza infaz kurumu olan Lyon Ceza İnfaz Kurumunun ikamet adresine uzak olsa bile eşle görüşme imkânı tanıyan odalarının bulunduğunu ve aile ziyaretleri için daha elverişli olduğunu açıklamıştır.

34. AİHM öncelikle aile hayatına saygı hakkına bir müdahalenin olup olmadığını tartışmıştır. Dava dosyasından başvurucuların Kuzey ve Orta Fransa'da tutuklanmadan önce -yerel mahkemeye göre aylarca hatta yıllarca- saklanarak yaşadıklarına özellikle dikkat çekmiştir. Tutuklandıktan sonra ise soruşturma makamlarının bulunduğu Paris'te bir süre tutulduklarını ve buranın da tıpkı Lyon gibi ailelerine aynı uzaklıkta olduğu ancak başvurucuların buna itiraz etmediklerini belirtmiştir. Başvurucuların, ailelerinin ziyaretlerinin sayısı veya telefonla görüşme hakları sınırlanmadığı gibi aksine başvurucuların, yakınlarıyla çok sayıda ziyaret gerçekleştirdiklerini ve telefon görüşmesi yaptıklarını vurgulamıştır. AİHM'e göre bu sebeple Lyon-Corbas Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmeleri başvurucuların ziyaret haklarını önemli ölçüde engelleyecek nitelikte değildir. Başvurucuların yakınları, yapılan nakillerin aşılmaz veya çözülmesi çok zor sorunlar yarattığını da göstermemiştir. Üstelik başvurucuların ilgili usul hükümlerine göre yargılama sırasında aileleriyle de bir araya gelmeyi talep etme hakları da varken bu haktan da yararlanmamıştır. AİHM sonuç olarak başvurucuların şikâyetlerinin Sözleşme'nin 8. maddesinin birinci paragrafı uyarınca aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaya yeterli olmadığı kanaatine varmıştır. AİHM başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

d. Fraile Iturralde/İspanya Kararı

35. Fraile Iturralde/İspanya (B. No: 66498/17, 7/5/2019) kararına konu olayda ETA örgüt üyesi olmaktan 25 yıl hapis cezası ile cezalandırılan başvurucu, ailesinin ikametine 700 km uzaklıktaki Badajoz Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Başvurucu, aradaki mesafenin fazla olduğuna dikkat çekerek karısı ve beş yaşındaki çocuğu ile ilerlemiş yaşlardaki sağlık sorunları bulunan anne ve babasının kendisini ziyaret ederken güçlükler yaşadığını belirtmek suretiyle nakil talebinde bulunmuştur. Mahkeme, mahkûmların ailelerine yakın yerlerdeki ceza infaz kurumlarına yerleştirilmelerinin genel kural olduğunu, bunun dışındaki işlemlerin gerekçelendirilmesi gerektiğini, organize suç veya terörizmle bağlantılı durumlarda ise aynı örgütün üyelerinin aynı ceza infaz kurumunda yoğunlaşmalarının önlenmesine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Zira böyle bir yoğunlaşma örgütün üyeleri üzerindeki kontrolünün devam etmesine yol açacak, ıslahı zorlaştıracaktır. Mahkeme ayrıca başvurucunun ceza infaz kurumunda iyi hâlli olmadığını ve disiplin cezaları aldığını belirterek talebi reddedince AİHM'e bireysel başvuru yapılmıştır. AİHM öncelikle bir müdahale olup olmadığını tartışmıştır. İlkelerini yineleyen AİHM, ceza infaz kurumu yetkililerinin mahpusların yakın aileleriyle iletişimlerini sürdürmelerine yardımcı olmasının mahpusların aile hayatına saygı hakkının önemli bir parçası olduğunu vurgulamıştır. AİHM'e göre bir hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesinin başvurucunun özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

36. AİHM, somut olayda başvurucunun eşi ve beş yaşındaki çocuğunun yaşadığı zorluklar yanında ebeveyninin ilerlemiş yaşı ve sağlık sorunları yüzünden ceza infaz kurumunu ziyaret etmelerinin mümkün olmadığına dikkati çekerek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına

müdahalede bulunulduğunu kabul etmiştir. AİHM, öncelikle mahkeme kararlarında atıf yapılan raporlara göre başvurucunun düzenli olarak yakın aile üyelerince ziyaret edildiğini vurgulamıştır. Son iki yılda başvurucuyu ayda üç kez ailesi ve arkadaşlarının ziyaret ettiğini, ayda bir kez eşi ile özel görüşme yaptığını, ayda bir kez kızı, kardeşleri ve diğer aile üyelerince ziyaret edildiğini belirtmiştir. Ayrıca 100'den fazla mektup aldığını veya gönderdiğini, haftada 10 kez, iki yılda 800 civarı telefon görüşmesi yaptığını, eşi doğum yaptığında özel izinle bebeğini ve eşini görmesine izin verildiğini açıklamıştır. AİHM'e göre başvurucunun, yakın akrabalarının seyahat ederken aşılamaz veya oldukça güç sorunlar yaşadığını ortaya koyamamıştır. Başvurucu, ebeveynini en son ne zaman gördüğünü açıklamadığı gibi ailesi ve arkadaşlarınca daha az ziyaret edildiğini de gösterememiştir. AİHM bu olgular ışığında gerekçeyi incelediğinde başvurucunun, ailesine yakın tutulmamasına yol açan ceza infaz kurumu politikasının yalnızca sınırlı bir gruba yani terör suçlarından hüküm giymiş olanlara uygulandığını belirtmiştir. Bu politika, ilgili hükümlülerin terör örgütleriyle temaslarını sürdürme riskini en aza indirmeyi, söz konusu hükümlüler ile bulundukları suç ortamı arasındaki bağları koparmayı amaçlamaktadır. Mahkeme ayrıca, ulusal mahkemelerin ceza infaz kurumu politikasına, o dönemdeki koşulları gözönünde bulundurarak atıfta bulunduğu, ETA'nın o dönemde dağılmadığını, silahlarını teslim etmediğini veya faaliyetlerini tamamen durdurmadığını gözettiklerine işaret etmiştir. Başvurucunun ceza infaz kurumundaki olumsuz davranışlarına da dikkati çeken AİHM, arkadaşları ve ailesiyle bağlarının önemli ölçüde zarar gördüğüne dair kanıt eksikliğini de gözeterek başvurucunun aile hayatına saygı hakkına getirilen sınırlamaların izlenen amaçlarla orantısız olmadığı sonucuna varmış, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

e. Akbulut/Türkiye Kararı

37. Akbulut/Türkiye (B. No: 36647/11, 28/5/2019) başvurusunda başvurucu, farklı tarihlerde farklı ceza infaz kurumlarına nakil talebinde bulunmuş; talepleri doluluk ve disiplin cezaları almış olması sebebiyle reddedilmiştir. Başvurucu, bulunduğu Alanya Ceza İnfaz Kurumu ile yakınlarının ikamet yeri arasındaki mesafe sebebiyle yakınlarının kendisini ziyaret edemediğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM bu iddiayla ilgili olarak başvurucunun, yakınlarının ikamet ettiği şehrin adını ve ilgililer tarafından karşılaşılan zorlukları bildirmediğini açıklamıştır. Başvurucu; muhtemel yolculuğun zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksek olduğu veya maddi sıkıntılarını belirtmemiştir. AİHM, başvurucunun makul iletişim araçlarından yararlandığı, şikâyet ettiği durumun Alanya Ceza İnfaz Kurumu günleriyle sınırlı kaldığı, üstelik yakınlarının ikamet yerlerinin belirtilmediği yalnızca mesafeye bağlı bu şikâyetin daha ayrıntılı bir inceleme yapılmasına imkân sağlamak için yeterince desteklenmediğini değerlendirmiş; başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

f. Avşar ve Tekin/Türkiye Kararı

38. Avşar ve Tekin/Türkiye (B. No: 19302/19..., 17/9/2019) kararına konu olayda Kırıkkale F tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunan başvurucu A. Avşar'ın ailesi Diyarbakır'da ikamet etmektedir. Başvurucu; daha önce Çankırı, Ankara ve Kırıkkale Ceza İnfaz Kurumlarında tutulmuştur. Sağlık raporlarına göre başvurucunun annesi Parkinson hastası olup seyahat edecek durumda değildir. Başvurucu annesinin Diyarbakır’dan Kırıkkale’ye artık seyahat edemediğini belirterek yakın ceza infaz kurumlarından birine nakil talebinde bulunmuş; ceza infaz kurumlarının dolu olduğu gerekçe gösterilerek talebi reddedilmiştir. Başvurucu, 12 yıldır ailesinden yüzlerce km uzaklıktaki ceza infaz kurumlarında tutulduğu

ve ailesinin bu süre zarfında kendisini ziyaret etmek için büyük zorlukların üstesinden gelmek durumunda kaldığını belirtmiş; taleplerinin doluluk gerekçesiyle reddedildiğinden yakınmıştır. Aynı ceza infaz kurumunda bulunan diğer başvurucu A. Tekin'in ailesi ise Siirt'te bir köyde ikamet etmektedir. Başvurucu 1992 yılından bu yana, tutuklulukta geçen süreyi de hesap ederek, ailesinden uzak çeşitli ceza infaz kurumlarında tutulduğunu belirterek çocuklarının 2003 yılından bu yana ziyaretine gelme imkânlarının bulunmadığını ileri sürmüştür. AİHM, başvurucuların yıllar boyunca ailelerinin ikamet yerlerinden uzakta bulunmalarının, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarına bir müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir.

39. AİHM, müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu ve ceza infaz kurumunda aşırı kalabalıkla mücadelenin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. AİHM, demokratik toplumda gereklilik yönünden üye devletler için zorlayıcı olmamakla birlikte önemli olduğu değerlendirilen Avrupa Konseyinin 2006 yılı Avrupa Cezaevleri Kuralları çerçevesinde (2 (2006) Rec) tavsiye kararına göre idarenin tutulanların aile yakınları ile temaslarını sürdürmelerine yardımcı olması gerektiğini hatırlatmıştır. Ayrıca ömür boyu hapis cezası çeken tutuklular dâhil olmak üzere, ceza infaz kurumu dağılımı konusunda Avrupa düzeyindeki düzenlemede, ulusal makamların aile bağlarının koparılmasını önlemesi ve mümkün olduğu takdirde tutukluların ikamet yerlerine yakın bulunan ceza infaz kurumlarına dağılmalarına imkân sağlaması gerektiğine dair ilkenin desteklendiği vurgulanmıştır.

40. AİHM, somut olay bakımından coğrafi uzaklığın -özellikle yakınların katetmesi gereken mesafenin uzun olduğu ve bu uzaklığın yıllarca sürdüğü durumlarda- aile ziyaretlerinin ve dolayısıyla aile bağlarının bozulmasına neden olacak bir faktör olduğunu belirtmiştir. Başvuru konusu olayda başvurucu Avşar'ın annesinin sağlık durumu ve yaşı nedeniyle, Tekin'in ise çocukları tarafından yapılan ziyaretlerin azlığı yüzünden karşılaştıkları güçlükleri kamu makamlarına sunduklarını kaydetmiştir. Ancak dosyada veya Hükûmetin görüşlerinde başvuruculara coğrafi mesafeye rağmen, aile üyeleriyle düzenli olarak temasta oldukları veya ilgililer tarafından sürekli olarak ziyaretler yapıldığı konusunda hiçbir bilginin bulunmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak AİHM, başvuruculara ailelerinden uzakta bulunan ceza infaz kurumlarında geçirdikleri uzun süre dâhil olmak üzere ilgililerin kişisel durumlarına, sırasıyla yaş, sağlık durumuna ve yakınlarının maddi durumuna bağlı zorlukların ilgilileri ziyaret etmek için seyahat etmeyi engelleyebileceği yönündeki hususların değerlendirilmediğini, söz konusu menfaatlerin bireyselleştirilip dengelendiğinin gösterilemediğini belirtmiştir. AİHM sonuç olarak anılan müdahalenin izlenen meşru amaç bakımında orantılı olmadığı, dolayısıyla demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

g. İlerde ve Diğerleri/Türkiye Kararı

41. İlerde ve diğerleri/Türkiye (B. No: 35614/19..., 5/12/2023) kararına konu olayda başvurucu D.T. ilk başta Nevşehir Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktayken idarece önce İzmir'in Menemen ilçesine, sonra da İzmir 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Bu Ceza İnfaz Kurumu, başvurucunun ailesinin ikamet ettiği Kayseri'ye 1.000 km uzaklıktadır. Başvurucu, malul olan yaşlı annesinin bu kadar uzak bir yolculuğu yapamayacağını, nitekim annesinin kendisini 3 yıl 4 ayda yalnızca bir kere ziyaret edebildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca eşinin de bu kadar uzun ve pahalı bir yolculuğu karşılamayacağını, bu nedenle normalden daha az ziyaret edilebildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, yetkili makamların, bu dezavantajını azaltmak için daha uzun telefon konuşmaları veya daha uzun ziyaret gibi

alternatif herhangi bir tedbir de sunmadıklarını öne sürmüştür.

42. AİHM öncelikle müdahalenin varlığını tartışmıştır. AİHM'e göre somut olayda başvurucu; ailesinin nerede ikamet ettiğine, sağlık ve istihdama ilişkin bireysel durumlarına, eşi ve yaşlı annesinin üç farklı bağlantıyı içeren 1.000 km'lik yolculuğu yaparken karşılaştıkları zorluklara ilişkin olarak belirgin detaylar vermiştir. Başvurucunun annesinin, kendisini yalnızca bir kere ziyaret ettiği ve başvurucunun 30/11/2016 ve 5/8/2021 tarihleri arasında (yaklaşık 5 yıl içinde) ailesi tarafından her biri en fazla 45 dakika süreyle 67 kez ziyaret edildiği taraflar arasında tartışma konusu değildir. AİHM, bunun Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında gerekçelendirilmesi gereken bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır. Müdahalenin kanuni dayanağı hususunda sorun görmeyen AİHM, düzenin korunması ve ceza infaz kurumunda kalabalıklığın önlenmesinin meşru bir amaç teşkil ettiğini kabul etmiştir. Orantılılık hususunda ilk olarak başvurucu, Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan İzmir'deki diğer ceza infaz kurumlarına nakledilirken söz konusu kararın başvurucuya sunulmadığını kaydetmiştir. AİHM; ailesinin yanı sıra yargılama yerine yakın olan Nevşehir E Tipi Ceza İnfaz Kurumundan ilk olarak İzmir Menemen ve sonrasında İzmir T Tipi 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumuna nakledilirken başvurucuya hiçbir gerekçe sunulmadığını tespit etmiştir. Bu sebeple başvurucunun söz konusu ceza infaz kurumlarına nakli, aile hayatına saygı hakkına keyfî müdahaleye karşı usuli güvencelerin yokluğunda meydana gelmiştir. Başvurucunun İzmir 2 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğu sürede yaptığı Kocaeli veya Maltepe'deki ceza infaz kurumlarına nakledilmesi taleplerine ilişkin olarak ise kurum idaresinin bu talepleri reddetmesinin kurumun kalabalığına ilişkin, ilgili ve zorlayıcı gerekçelere dayandığını kabul etmiştir. Ancak kamu makamlarının başvurucunun ailesine nispeten daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip edilemeyeceğine veya daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon konuşmaları gibi yapılan ziyaretlerin azlığını telafi edecek alternatif yolların olup olmadığına dair somut bir değerlendirmede bulunulmadığını belirtmiştir. AİHM, sonuç olarak şikâyet konusu müdahalenin izlenen meşru amaçla orantısız olduğunu belirterek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

h. Kaçır ve diğerleri/Türkiye Kararı

43. Kaçır ve diğerleri/Türkiye (B. No: 9587/19..., 10/6/2025) kararına konu olayda başvurucu A.Ş. Kocaeli 1 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutulmaktadır. Ceza İnfaz Kurumu başvurucunun ailesinin ve ebeveyninin yaşadığı Merzifon ile Tokat'a yaklaşık 600-700 km uzaklıktadır. Başvurucu; mesafenin fazla olduğunu, mali zorluklar sebebiyle de daha az ziyaret edildiğini, dört ve sekiz yaşlarında iki çocuğu olduğunu, buna rağmen nakil talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucunun babası 83 yaşında ve hastalığı yüzünden bakıma muhtaç olup annesi ise 70 yaşındadır. Başvurucu daha sonra mesafenin yol açtığı olumsuz etkileri azaltabilmek için daha uzun telefon görüşmeleri, uzatılmış ziyaret saatleri veya izin verilen ziyaretçi sayısının artırılması talebinde bulunmuş; başvurucunun talepleri reddedilmiştir. AİHM, müdahalenin mevcut olup olmadığını şu şekilde tartışmıştır:

"Başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığına gelince Mahkeme, başvurucunun ailesinin nerede ikâmet ettiği, mali durumları ve ailesi ile ebeveynlerinin kendisini ziyaret etmek için yaklaşık 600 km'lik bir yolculuk yaparken karşılaştıkları zorluklar hakkında ayrıntılı bilgi verdiğini belirtmektedir. Ayrıca, Hükümet tarafından sağlanan cezaevi kayıtlarına göre başvurucunun annesi, babası ve çocuklarından biri 19 Temmuz 2016 ile 31 Ağustos 2018 tarihleri arasında Kocaeli 1 No'lu T Tipi Cezaevi'nde kaldığı süre boyunca, başvurucuyu yalnızca bir kez ziyaret etmiştir. Mahkeme, bu nedenle,

mevcut davanın koşullarında başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olduğu sonucuna varmıştır."

44. AİHM'in müdahalenin haklılığı ile ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"49. Bu müdahalenin haklı olup olmadığına gelince başvurucunun ailesinin ikâmet ettiği yere yakın bir yere nakledilmesinin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunduğu ve düzensizliği, özellikle de cezaevlerinin aşırı kalabalıklığını önleme yönünde bir meşru amaç taşıdığı düşünülse bile Mahkeme, tedbirin orantılılığını incelediğinde cezaevi yönetiminin başvurucunun nakil talebini reddetmesinin, başvurucunun mağduriyetlerini hafifletmek için alternatif tedbirlerin alınıp alınamayacağına dair herhangi bir ek değerlendirme yapılmaksızın, yalnızca cezaevlerindeki aşırı kalabalıklığa dayandığını belirtmektedir.

50. İlerde ve Diğerleri başvurusunda Mahkeme, kamu makamlarınca başvurucunun ailesine daha yakın başka bir cezaevine nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler veya daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut bir değerlendirme yapmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Aynı durum mevcut başvuruda da geçerlidir. Başvurucunun, ilk talebinden yaklaşık beş ay sonra, ailesinin ikametgahına daha yakın olmasına rağmen ne ailesinin ne de ebeveynlerinin ikamet etmediği üçüncü bir şehre nakledilmesi, Mahkeme'nin vardığı sonucu değiştirmemektedir.

51. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir."

2. Uluslararası Belgeler

45. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 9/12/1988 tarihinde kabul edilen 43/173 sayılı Herhangi Bir Şekilde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü kararının "Aile mensupları ve dış dünya ile iletişim kurma hakkı" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen bir kimseye kanunda veya kanuna dayanan bir düzenlemede belirtilen makul şartlara ve sınırlamalara tabi olarak, özellikle aile üyeleri tarafından ziyaret edilebilme ve onlarla haberleşme gibi, dış dünya ile iletişim kurabilmesi için kendisine yeterli imkan verilir."

46. Aynı kararın "İkametgahına yakın bir yerde tutulma hakkı" başlıklı 20. maddesi şöyledir:

"Tutulan veya hapsedilen kimse talep ettiği zaman eğer mümkünse genellikle ikamet ettiği yere makul uzaklıktaki bir tutukevinde veya hapishanede tutulur."

47. Cezaevi kurallarına dair tavsiye kararının "Yerleştirme ve Barındırma" başlığı altında şu ilkelere yer verilmiştir:

"17.1 Mahpuslar, mümkün olabildiğince evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

17.2 Cezaevlerine yerleştirmede devam eden adli süreç, emniyet ve güvenlik gerekleri ile tüm mahpuslar için uygun rejimlerin sağlanması gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.

17.3 İlk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olabildiğince mahpuslara danışılmalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

48. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

49. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay [2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

50. Başvurucu; ailesinin ikametgah adresi Isparta'nın Senirkent ilçesi ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin yaklaşık olarak 700 km ve ulaşımın tek otobüs firması ile mümkün olduğunu, konaklama imkânları olmadığını ve ailesinin ziyarete gelebildiğinde Tarsus Otogarı'nda uyuduğunu, bu suretle ailesinin de cezalandırıldığını belirtmiştir. 3 yıl 8 aylık süre içinde maddi ve manevi olarak yıprandığını ifade eden başvurucu, şikâyetlerini idari ve yargısal makamlar önünde dile getirmesine rağmen şikayetlerinin dikkate alınmadığını vurgulamıştır. Neticede talebinin reddedilmesinin demokratik toplum gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olduğunu belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiş; İdareden temin edilen ve başvurucunun nakil talepleri ile ilgili belgeler bireysel başvuru dosyasına sunulmuştur.

2. Değerlendirme

52. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

53. Anayasa’nın 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

54. Başvurucu; temel olarak ailesinin ikamet ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafe nedeniyle ziyaretine gelemediğinden, gelebildiği zamanlarda ise maddi imkânsızlıklar nedeniyle zorlandıklarından, bu hususları dile getirmesine rağmen rağmen idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmayarak nakil talebini reddettiğinden yakınmıştır. Bu nedenle başvurunun aile hayatına saygı hakkı yönünden incelenmesi söz konusu olabilir. Ancak öncelikle başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale olarak kabul edilebilecek koşulların bulunup bulunmadığı açıklanan ölçütler bağlamında test edilmelidir.

a. Genel İlkeler

55. Anayasa'nın 19. maddesi gereği tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına birtakım müdahalelerin yapılması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan, ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin [1. B.], B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32; Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 26/12/2019, § 56). Belirtilmelidir ki ceza infaz kurumlarında kalacak mahkûmların aldıkları cezaların niteliği, miktarı gibi belirli kriterlere göre kişi ve koğuş sayısını belirlemede, ceza infaz kurumlarının kapasitesine göre hükümlü ve tutukluların hangi ceza infaz kurumunda bulunacaklarını tespit etmede de idarenin geniş bir takdir yetkisi vardır (Yaşar Karaca [1. B.], B. No: 2018/37854, 12/4/2023, § 65).

56. AİHM içtihatları da gözönüne alındığında ceza infaz kurumları arasındaki nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkânsız hâle geldiğinin anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir. Bu bağlamda aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda şu hususlarda değerlendirme yapılmalıdır:

i. Kişilerin ceza infaz kurumuna girmeden önceki aile bağları, aile üyeleriyle birlikte yaşayıp yaşamadığı

ii. Ceza infaz kurumunun kişilerin aile üyeleri veya yakınlarının yaşadığı yere uzaklığı, coğrafi koşullar ve ulaşım imkânları

iii. Ziyaret edeceklerin kişilerle olan yakınlığı, yakınlarının yaş ve sağlık durumlarının seyahat etmeye uygun olup olmadığı

iv. Kişilerin mali durumları, bütçeleri veya içinde bulundukları koşulların söz konusu seyahati yapmayı ne ölçüde güçleştirdiği

v. Kişilerin ailelerinden uzak kaldığı süre ve bu süre içinde fiilen gerçekleşen ziyaret sayısı ve sıklığı.

57. Yukarıda belirtilen ölçütler açısından bir inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvuruculardan yakınlarının ikamet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikâyeti temellendirmesi beklenmektedir. Bu çerçevede örneğin ailenin ikamet ettiği yerin bildirilmemesi veya muhtemel seyahatlerin zorluğu, seyahat ve konaklama masraflarının yüksekliği ya da maddi sıkıntılar ile ilgili ziyareti zorlaştıracak unsurlar hakkında değerlendirme yapmaya elverişli herhangi bir bilgi verilmemesi hâlinde müdahale iddiasının yeterince temellendirildiği söylenemez. Bu bağlamda başvuruculara salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddialarının inceleme yapabilmek için yeterli olmadığı belirtilmelidir.

58. Bununla birlikte ailenin yaşadığı yer ile barındırılan ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin uzak olduğu durumlarda aile bireylerinin hükümlü ve tutukluyu ziyaretlerinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği somut olayın özel koşullarında tespit edilebilmekteyse aile hayatına saygı hakkına müdahalenin varlığının kabul edilmesi gerekir. Buna göre bir tutuklu

veya hükümlünün belirli bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi, özel ve aile hayatı üzerindeki etkileri tutulma kavramının özünde bulunan normal zorlukların ve kısıtlamaların ötesine geçerse aile hayatına saygı hakkı bağlamında potansiyel olarak bir sorun yaratabilir.

59. Öte yandan kamusal makamların cezaların infazıyla ilgili konularda sahip olduğu geniş takdir yetkisinin sınırsız olmadığı akılda tutularak tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarına yerleştirilirken en azından bazı ailevi ve sosyal bağlarını sürdürme yönündeki menfaatlerinin bir ölçüde dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla somut olay bağlamında aile hayatına müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda müdahalenin ihlale sebebiyet vermemesi için idari ve yargısal makamların ilgili mevzuatı yorumlarken katı ve şekilci bir yaklaşımla hareket etmemeleri, başvurucu ve ailesi ile yakınlarının seyahat etme imkânı üzerindeki ciddi sağlık ve bütçe kısıtlamaları da dâhil olmak üzere bireysel durumlarıyla ilgili iddialarını, ulaşılmak istenen meşru amaç ile aile hayatına saygı hakkının gereklerini dengeleyecek şekilde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu kapsamda kamusal makamlar özellikle başvurucunun ailesine daha yakın başka bir ceza infaz kurumuna nakledilip nakledilemeyeceği veya daha az ziyaret alması nedeniyle daha uzun ziyaretler ya da daha uzun telefon görüşmeleri gibi alternatif bir telafi yönteminin mümkün olup olmadığı konusunda somut, bireyselleştirilmiş bir değerlendirme yapmalıdır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Başvurucu, Ankara Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda iken 12/8/2017 tarihinde Mersin Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. 2018 yılından bu yana 23 kez nakil talebinde bulunan başvurucunun talepleri kapasite doluluğu sebebiyle reddedilmiştir. Başvurucu, başvuru formunda ailesinin Isparta'nın Senirkent ilçesinde ikamet ettiğini, ceza infaz kurumu ile ailesinin yaşadığı yer arasında 700 km bulunduğunu, ulaşımın tek otobüsle yapılabildiğini, konaklama imkânlarının az olduğunu ve ekonomik imkânsızlıklar dâhil olmak üzere ailesinin ziyaretlerde güçlükler yaşadığını belirterek 3 yıl 8 aydır ailesinden uzak kaldığı için aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde de ailesinin hiçbir gelir kaynağı olmadığını, Ceza İnfaz Kurumu ile ailesinin yaşadığı yer arasındaki mesafenin 750 km'yi bulduğunu, bu yüzden açık ve kapalı görüşlerinin çoğunu yapamadığını belirtmiştir. Bunun yanında başvurucu, ailesinin Tarsus Otogarı'nda uzun süre bekleyerek ciddi sıkıntılar yaşadığını ve tek otobüs firması olduğunu dile getirmiştir.

61. Öncelikle başvurucunun dava dilekçesinde ve bireysel başvuru formunda hangi aile üyesi veya üyeleriyle görüşmekte güçlük çektiğini ifade etmediğini belirtmek gerekir. Hatta 4/8/2020 tarihli talep dilekçesinde dahi bu yönde bir açıklama bulunmamaktadır. Başvurucunun ailesinin yaşadığı Isparta'nın Senirkent ilçesi ile Tarsus'ta bulunan ceza infaz kurumu arasındaki mesafe yaklaşık 550 km olup otobüs güzergâhına göre ise 700 km civarıdır. Başvurucu, söz konusu mesafenin ailesinin kendisini ziyarete gelme sürecinde ne tür zorluklara neden olduğu konusunda genel beyanlarda bulunmuş ancak yaşanan somut etkiye ve alternatif olabilecek ulaşım araçlarına ilişkin iddia ve açıklamaya yer vermemiştir. Öte yandan başvurucu, aile üyelerinin sağlık ve yaş durumları hakkında da herhangi bir bilgi vermemiştir. Bunun yanında başvurucu ailesinin ekonomik zorluklar yaşadığından söz etse de somut olarak mali durumlarına yönelik detay bilgilerin başvurucu tarafından sunulmadığı görülmektedir. Son olarak başvurucu, ailesinin kendisini ziyaretinin güçleştiğinden yakınmışsa da ziyaretlerin fiilen gerçekleştiğini ifade etmiş; Ceza İnfaz Kurumunun 4/9/2024 tarihli yazısından da başvurucunun 12/8/2017 ile 29/3/2021 tarihleri arasında ailesiyle toplam 56 kez görüştüğü görülmüştür. Bu olgular karşısında ailesinden

uzakta bir ceza infaz kurumuna yerleştirilen başvurucunun ailesinin onu ziyaret edebilmesinin çok zor veya imkânsız hâle geldiği söylenemez.

62. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu [2. B.], B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuran Ankara Sincan Ceza ve Tutukevinde hükümlü iken Tarsus Cezaevine nakledilmiştir. Ailesinin Isparta Senirkent'te yaşıyor olması nedeniyle görüşmeye gelmelerinde büyük zorluk yaşadıklarını, mesafenin aşırı uzak olması, görüş için çoğu kez bir gün konaklamanın gerekmesinin gerek fiziki açıdan gerekse ekonomik zorlukları nedeniyle ailesini aşırı zorladığını, bu nedenle de daha az ziyarete geldiklerini belirterek idareden 23 kez ailesinin bulunduğu yere yakın bir cezaevine nakledilmesi için talepte bulunmuştur. Fakat talebi her defasında cezaevlerinin kapasitenin üzerinde faaliyet gösterdikleri ve uygun yer bulunmadığı gerekçesiyle kabul edilmemiştir.

2. Mahkememiz çoğunluğu tarafından, başvuranın ne şekilde zorlukla karşılaşıldığına ilişkin bir açıklama yapmadığı ve 700 km otobüs yoluyla ulaşılabilen mesafeye ulaşımın imkansız veya çok zor olmadığı belirtilerek başvuranın aile hayatına saygı hakkına bir müdahale

bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yaklaşıma göre, hakka müdahalenin varlığı için başvuranın ailesinin karşılaştığı zorlukların ziyaret imkanını neredeyse imkansız kılacak derecede olması gerekir.

3. Aile hayatına saygı hakkı devlete bazı pozitif yükümlülükler getirmektedir. Bu kapsamda hükümlülerin gerek ıslah amacının bir gereği gerekse aile hayatına saygı hakkı uyarınca ailesiyle görüşme yapması için makul tedbirleri alması devletin yükümlülükleri içerisindedir. Nitekim infaz mevzuatında bu hak tanınmıştır. Elbette bir suç nedeniyle hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilmek doğal olarak birtakım zorluklara neden olabilecektir. Bu anlamda her tutuklunun mutlaka ailesinin bulunduğu yerde tutulmasının zorunlu olduğu söylenemez. Aile hayatına saygı hakkından kaynaklanan bu ideale ancak imkanlar ölçüsünde yaklaşılabilir. Yine fiziki şartların gerektirmesi dolayısıyla hükümlü ve tutukluların ailelerinin yaşadıkları yerlerden daha uzak yerlerde tutulmalarının da belli bir oranda zorluğa neden olması aile hayatına saygı hakkına müdahale anlamına gelmeyebilir.

4. Belirtilen tespitlere karşın incelenen başvuruda 750 km. mesafede ve karayolu toplu ulaşım aracılığıyla yaklaşık 8-9 saat sürecek bir yolculuk sonunda görüş saatine yetişmenin gerektiği bir durumda aile fertlerinin yaşları, sağlık durumları, ekonomik imkanları gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak olağandan çok daha fazla ve ciddi boyutta güçlüklerle karşılaşabilecekleri gözetildiğinde ortada aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahalenin bulunmadığının kabul edilmesi anayasal hakkın mahiyetiyle bağdaşmaz. Nitekim başvuran ulaşım için tek otobüs firmasının bulunduğunu, ailesinin nadiren gelebildiklerinde otogarda gecelemek zorunda kaldıklarını, fiziki ve ekonomik olarak ciddi zorluklar yaşadıklarını ifade etmektedir. Bu nedenle aile hayatına saygı hakkına müdahalenin bulunduğu kabul edilerek başvurunun esastan incelenmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşarak başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Ancak aşağıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda bu sonuca iştirak edilmemiştir.

3. Başvurucu, 21/7/2017 tarihinde Zonguldak ili Çaycuma ilçesinde gözaltına alınmış, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/7/2017 tarihli kararıyla tutuklanarak Sincan T Tipi Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmiştir. 12/8/2017 tarihinde Mersin Tarsus 2 No.lu T Tipi

Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiş ve 28/3/2021 tarihindeki tahliyesine kadar burada kalmıştır.

4. Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiş, bu karar 25/2/2020 tarihinde Yargıtay 16. Ceza Dairesince onanarak kesinleşmiştir.

5. Başvurucu cezaevinde bulunduğu süreçte, ailesinin Isparta'da ikamet ettiğini ve ziyaret imkânlarının olmadığını belirterek toplam yirmi iki kez nakil talebinde bulunmuştur. Son dilekçesinde Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi öğrencisi olduğunu, ailesinin Isparta'da yaşadığını, aradaki mesafenin yaklaşık 750 km olduğunu ve bu durumun ailesiyle görüşmesini fiilen imkânsız kıldığını belirtmiştir. Tüm talepleri, talep edilen kurumların kapasitelerinin dolu olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

6. Başvurucu bu işlemlerin iptali için dava açmıştır. Ancak Ankara 16. İdare Mahkemesi 30/11/2021 tarihinde davayı reddetmiş, kararda talep edilen ceza infaz kurumlarının doluluk oranlarına yer vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi de aynı yönde karar vermiştir.

7. Mahkeme çoğunluğu, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına müdahale bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu değerlendirme isabetli değildir. Aile hayatına saygı hakkı yalnızca mahpusun bireysel olarak sahip olduğu bir hak değil, aynı zamanda ailesinin de doğrudan yararlandığı ortak bir haktır. Hükümlünün ailesinden uzaklaştırılması, sadece içerideki kişi değil, dışarıdaki yakınları açısından da doğrudan hak kaybı doğurmaktadır.

8. Mahpusların, ailelerinin bulunduğu yere yakın ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemeleri hayatın olağan akışına uygundur. Ceza infaz kurumunda bulunmak aileden koparılmayı kaçınılmaz kılabilir; ancak bu durum, aile hayatına yapılan müdahalenin yok sayılmasını haklılaştırmaz. Aksine, bu müdahaleyi kabul ederek, idareye tanınan takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmesi ve bunun yargısal denetime elverişli olacak şekilde incelenmesi gerekir. Müdahalenin varlığını görmezden gelmek, aile hayatının anayasal korumasını işlevsiz hale getirir.

9. Somut olayda başvurucunun Tarsus'a nakledilmesi, ailesiyle arasında yaklaşık 750 km mesafe oluşturmuş, ailesinin ekonomik ve sağlık sorunları nedeniyle ziyaret imkânı ortadan kalkmıştır. Başvurucu bu hususları açıkça dile getirmiştir. Buna rağmen derece mahkemeleri yalnızca doluluk oranlarına dayanarak karar vermiş, aile hayatına etkileri bakımından hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Oysa aile bireylerinin seyahat engelleri, ekonomik koşulları ve sağlık durumları, müdahalenin ölçülülük denetiminde temel ölçütlerdir.

10. Anayasa'nın 20. maddesiyle güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı, devletin yalnızca müdahaleden kaçınmasını değil, aynı zamanda mahpusun ailesiyle iletişimini kolaylaştıracak tedbirler almasını da gerekli kılar. Başvurucunun ailesiyle görüşme imkânını fiilen ortadan kaldıran veya aşırı derecede zorlaştıran bir nakil işleminin müdahale oluşturmadığını söylemek, bu anayasal yükümlülüğü görmezden gelmektir.

11. Sonuç olarak, çoğunluğun "müdahale yoktur" yaklaşımı, aile hayatına saygı hakkının özünü daraltan ve anayasal korumayı işlevsiz hale getiren bir yorumdur. Başvurucunun ailesinden uzak bir kuruma nakledilmesi, açıkça aile hayatına müdahaledir. Bu müdahalenin kanuniliği ve meşru amacı bulunabilir; ancak ölçülülük ilkesi bakımından başvurucunun bireysel yararı ile kamusal yarar arasında adil bir dengenin kurulmadığı açıktır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı

hakkının ihlal edildiği sonucuna varılması gerekirdi.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğu ve sözkonusu hakkının ihlal edildiği kanaati ile aksi görüşteki mahkememiz kararına iştirak edilmemiştir

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahpusun ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki görüşüne katılmamaktayım.

2. Mersin Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan başvurucu Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süreçte toplam yirmi iki kez ailesinin ikamet ettiği Isparta ilinde bulunan veya civardaki ceza infaz kurumlarından birine nakledilmeyi talep etmiştir. Nakil dilekçelerinde ailesinin Isparta'da ikamet ettiğini, gelir kaynağının bulunmadığını, bulunduğu ceza infaz kurumunun uzaklığı nedeniyle ailesinin ziyarete gelemediğini, bu nedenle ailesiyle görüşemediğini ifade etmiştir. Bu istekler ise talep edilen ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin dolu olması nedeniyle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce reddedilmiştir.

3. Başvurucu nakil talebine ilişkin en son red işleminin iptali talebiyle dava açmıştır. Ankara 16. İdare Mahkemesi davanın reddine karar verirken gerekçesinde başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarına ilişkin İdare tarafından bildirilmiş olan doluluk oranlarına yer vermiştir. Buna göre başvurucunun naklini talep ettiği Isparta E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 750, mevcudunun 993, doluluk oranının %132; Yalvaç T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 400, mevcudunun 297, doluluk oranının %74; Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin 734, mevcudunun 828, doluluk oranının %113 olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun yüksek güvenlikli veya bir bölümü yüksek güvenlikli olan kurumlarda barındırılması gerektiği, talep ettiği kurumların bir kısmının yüksek güvenlikli olduğu ancak barındırılabileceği oda sayısının çok kısıtlı ve odaların kapasitelerinin dolu olduğu ifade edilmiştir. Red işlemi istinaf tarafından da onanmıştır.

4. Yapılan bireysel başvuruda başvurucu, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürerken ailesinin ikametgâhı olan Isparta'nın Senirkent ilçesi ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin yaklaşık olarak 700 km ve ulaşımın tek otobüs

firması ile mümkün olduğunu, konaklama imkânlarının bulunmadığını ve ailesinin ziyarete gelebildiğinde Tarsus Otogarı'nda uyuduklarını bu suretle ailesinin de cezalandırıldığını, 3 yıl 8 aylık süre boyunca maddi ve manevi olarak yıprandığını dile getiren başvurucu şikâyetlerini idari ve yargısal makamlar önünde dile getirmesine rağmen dikkate alınmadığını belirtmiştir.

5. Mahkememiz çoğunluğu ise Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği kanaatine ulaşmıştır (bkz. § 63).

6. Bu bağlamda ilk olarak çoğunluğun bu gerekçe ile kabul edilemezlik sonucuna ulaşmasının bireysel başvuru inceleme yöntemi yönü ile sorunlu olduğunu ifade etmek gerekir. Zira Mahkememiz çoğunluğunun yaklaşımı Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yöntemi açısından yeni bir durum ortaya çıkarmakta olup bu yöntemin sürdürülmesi olumsuz yansımaları olabilecek bazı sakıncaları bünyesinde barındırmaktadır.

7. Mahkememiz çoğunluğuna göre aile hayatına saygı hakkından inceleme yapılabilmesi için öncelikle başvurucuların, yakınlarının ikâmet ettiği yeri ve kendisini ziyaret için karşılaştıkları zorlukları açıklaması, diğer bir ifadeyle şikayetin temellendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de başvurucuların salt yakınlarının kendisini ziyaret etmekte güçlük yaşadığı yönündeki soyut iddiaları inceleme yapabilmek için elverişli değildir (bkz.: § 57). Bu tespitten hareketle somut bireysel başvuruda da Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığından (bkz.: § 63) başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

8. Özellikle ifade etmek gerekmektedir ki çoğunluk kararında olduğu gibi açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna ulaşırken bu başvuruya konu olayda başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale bulunmadığı şeklindeki gerekçe, kabulü sorunlu bir tespit niteliğindedir. Zira bu durumda böyle bir tespitten esasında bu başvurudaki ihlal iddialarının aile hayatına saygı hakkı kapsamında görülemeyeceği ya da bu hak kapsamındaki iddialar incelenirken oldukça katı bir ihlal iddiası gerekçelendirme düzeyi aranacağı gibi iki sonuç çıkmaktadır.

9. Ancak her iki sonuç da bireysel başvuru inceleme yöntemine ve dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde olumsuz etki yapacak nitelik taşımaktadır.

10. Bu iki husus biraz daha detaylı biçimde açıklandığında sorun daha net biçimde fark edilebilecektir.

11. İlk olarak, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı tarihten bu yana açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince verilen kabul edilemezlik kararlarında bile başvurular bir hak ile ilişkilendirilerek ele alınmakta olup bu süreçte bireysel başvuruya konu ihlal iddiaları bir hakka yönelik müdahale olarak görülmekte ve sonrasında diğer kabul edilemezlik kriterlerinde bir sorun bulunmuyorsa o hak bağlamında başvurunun esası değerlendirilmektedir. Yapılan inceleme sonucunda, müdahalenin anayasal bir sorun teşkil etmediği anlaşılan başvurular hakkında açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmektedir.

12. Yine ilk husus ile ilgili belirtmek gerekir ki çoğunluk kararında olduğu gibi eğer "Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı yönünden inceleme yapılmasını gerekli kılan bir müdahale olmadığı" gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılıyorsa bu durumda esasında bu ihlal iddiasının açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle değil de konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği akla gelmektedir. Zira çoğunluk bu hak yönünden bir müdahale olmadığı sonucuna ulaşıyorsa bu durumda bahse konu iddiaların artık Anayasa Mahkemesince incelenmesi mümkün gözükmemektedir. Oysa somut bireysel başvuruda ihlal iddialarının esasında başvurucunun aile hayatı kapsamında görülmesi gerektiği aşikardır.

13. Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkına müdahalenin olup olmadığı konusunda başvurucunun başvuru formunda somut olarak değerlendirme yapmasını beklediği hususlara bakıldığında çoğunluk kararındaki yaklaşım (bkz.: § 56) Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde ciddi zorluklara neden olabilecektir.

14. İkinci olarak bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru aracılığıyla insan haklarını koruma işlevine ciddi biçimde olumsuz etki yapacak niteliktedir. Bu hususu da birinci vurgulanan hususla birlikte ele almak gerekirse, çoğunluk kararındaki yaklaşımın kabulü halinde bireysel başvuru yolu ile Anayasa Mahkemesinin önüne ancak başvuru formunda çok net biçimde ve her yönü ortaya konulmuş olan oldukça açık, ağır, belirgin ihlal iddiaları gelebilecektir. Dolayısıyla bu yaklaşım Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruyu önemli ölçüde zorlaştırmaktadır.

15. Zira çoğunluk yaklaşımında ancak bu nitelikteki ihlal iddialarının varlığı halinde başvurucuların haklarına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bu nitelikte bir bireysel başvuruda ancak bu kabulden sonra ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmeye başlayabilecektir. Bu durum bireysel başvuru incelemelerinde başvurunun esasını inceleme aşaması bağlamında adeta yeni bir kabul edilebilirlik kriteri şeklinde bir sonuç doğurabilecektir.

16. Öte yandan Mahkememiz çoğunluğu bu görüşü kabul ederken "AİHM içtihatları da gözönüne alındığında ceza infaz kurumları arasında nakil konusunda aile hayatına saygı hakkına bir müdahale olup olmadığı belirlenirken ceza infaz kurumunda tutulan başvurucuya yapılabilecek ziyaretlerin çok zor veya imkânsız hâle gelip gelmediği dikkate alınmalıdır. Ancak ziyaret hakkının kullanımının çok zor veya imkânsız hâle geldiğinin anlaşılabildiği durumda mahpusun nakil talebinin reddedilmesiyle aile hayatına saygı hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilebilir." (bkz.: § 56) şeklindeki gerekçeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına dayalı bir inceleme yapacağını belirtmiştir.

17. Başvurucular açısından konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin bugüne kadar benimsediği inceleme yöntemi daha güvenceli olmasına rağmen Mahkememiz çoğunluğunun daha kısıtlayıcı nitelikte olduğu aşikar olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadına dayanma arayışı sergilemesi aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin minimum insan hakları standardını öngördüğünü, taraf devletlerin Sözleşmedekinden daha yüksek bir insan hakları standardı öngörebileceklerini vurgulayan Sözleşme'nin 53. maddesinin şu hükmü ile de açıkça çelişmektedir: "Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme uyarınca tanınmış olabilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlayacak veya onları ihlal edecek biçimde yorumlanamaz."

18. Bu biçimdeki kısıtlayıcı yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasa'ya aykırı müdahalelere karşı önemli bir güvence olarak siyasi sistem içerisinde yer alan Anayasa Mahkemesinin somut bir bireysel başvurudaki ihlal iddialarını incelerken ortaya koyması ise ayrıca düşündürücüdür. Bu yaklaşım Anayasa Mahkemesinin temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olması işlevi ile temelden çelişmektedir.

19. Yukarıda açıkladığım gerekçeyle Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu şeklindeki ulaştığı sonuca katılmamaktayım.

20. Dolayısıyla eldeki dosyada başvuru kabul edilebilir bulunduktan sonra başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediğinin incelenmesi aşamasına geçmek gerekmektedir.

21. Kanaatimizce burada başvurucunun ailesinin ikamet ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumunun farklı illerde olması, aradaki mesafenin uzun olması ve ziyaret amaçlı ulaşımda aile bireylerinin ulaşımda yaşadığı zorluklar aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmelidir. Zira bahse konu hususlar bu hakka müdahalede bulunmaktadır. ,

22. Bahse konu müdahalenin kanuniliği ve meşru amacı noktasında bir sorun bulunmakta olup burada aile hayatına saygı hakkına yönelik sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

23. Başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamında ileri sürdüğü bu nitelikteki iddialar değerlendirilirken mahpusların genel olarak ailelerinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemelerinin hayatın olağan akışına uygun olmakla birlikte bu taleplerinin her durumda olumlu şekilde karşılanabilmesinin mümkün olmadığı belirtilmelidir.

24. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel hayatına ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmeli ve burada önemli olanın ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulması olduğu değerlendirmede dikkate alınmalıdır (Mehmet Koray Eryaşa [2. B.], B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89).

25. Eldeki başvuruda derece mahkemelerinin başvurucunun nakil talep ettiği cezaevlerinden biri hariç diğerlerinin doluluk oranlarının kapasitenin çok üzerinde olması başvurucunun talebinin reddi noktasında önemli bir gerekçedir. Bununla birlikte başvurucunun aynı talebini toplamda yirmiden fazla kez İdareye iletmiştir. Yine başvurucu 12/8/2017 - 29/3/2021 tarihleri arasında ailesiyle toplam 56 kez görüşmüş ise de başvurucunun somut olay bağlamındaki temel iddiası görüşlerin gerçekleştirilemediğine değil, ailesinin görüş için geldiklerinde yaşadıkları zorluklara ilişkindir. Ancak bu iddialara ilişkin idari ve yargısal makamlar tarafından herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir.

26. Bunun yanında davanın reddine karar verilirken Ankara 16. İdare Mahkemesi karar gerekçesinde, başvurucunun nakledilmeyi talep ettiği ceza infaz kurumlarına ilişkin İdare tarafından bildirilmiş olan doluluk oranlarına yer verilmiş olmasına rağmen nakil talep edilen ceza infaz kurumlarından biri olan Yalvaç T Tipi Ceza İnfaz Kurumunun doluluk oranının %74 olduğu belirtilmiş ise de bu ceza infaz kurumunun niteliği ortaya konulmamış ve başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki yakınmaları kapsamında buraya

naklinin neden mümkün olmadığına yönelik ilgili ve yeterli bir gerekçeye de yer verilmemiştir. Bu nedenle başvurucunun aile hayatına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşmak gerekir.

27. Sonuç olarak ailesinin ikametgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğum için Mahkememiz çoğunluğunun kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. Mahkememizin sayın çoğunluğunca, başvurucunun; aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

3. Başvurucu yargılanmış olduğu mahkemeden 6 yıl 3 ay hapis cezası almıştır. Bu hüküm Yargıtay tarafından kesinleşmiştir. Bu nedenle cezaevinde bulunmaktadır. Başvurucu bulunduğu cezaevinden 22 kez talepte bulunarak ailesinin bulunduğu Isparta iline nakil talebinde bulunmuştur. Nakil gerekçesini bulunduğu cezaevine uzaklığı nedeniyle ailesi ile görüşemediğini ailesinin ziyaret sırasında konaklama sorunları yaşadığını ailenin gelir durumunun zayıf olduğunu ailesi gelemediği için kapalı ve açık görüşmelerin çoğunu yapamadığını belirtmiştir. Ayrıca Isparta Uygulama Bilimler Üniversitesinde de öğrenci olduğunu nakil halinde üniversiteye devam etme imkanın da elde edebileceğini belirtmiştir.

4. Başvurucunun nakil talebi idarece ret edilmiştir. Ret işlemi idari yargıya taşınmıştır. İdari yargı organları da başvurucunun taleplerini haklı görmemiştir. İdari yargı süreçlerinin kesinleşmesi üzerine başvurucu mahkememize müracaat etmiştir.

5. İlgili hukuk ve uluslararası hukuk mahkememizin gerekçeli kararında özetlenmiştir. Bu nedenle tekrar edilmemiştir.

6. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

7. Anayasa'nın 41. maddesi şöyledir: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır,

teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

8. "Başvurucu; temel olarak ailesinin ikametgâh ettiği yer ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafe nedeniyle ziyaretine gelemediğinden, gelebildikleri zamanlarda ise maddi imkânsızlıklar nedeniyle zorlandıklarından, bu hususların dile getirilmiş olmasına rağmen idari ve yargısal makamların bu bağlamda bir değerlendirme yapmayarak nakil talebini reddettiğinden yakınmaktadır. Bu nedenle başvuru aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmelidir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna aşağıda belirteceğimiz gerekçelerle karar verilmesi gerekmektedir.

10. Anayasa Mahkemesi inceleme yöntemi bağlamında önce kuralın kanunilik ve meşru amaç yönlerinden incelemesi gerekmektedir. Somut olay bu bağlamda incelendiğinde müdahalenin 5275 sayılı kanunun 53 ve 54. Maddelerine dayanılarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

11. Mahpusların güvenlik açısından sorun oluşturmayan yeterli imkânlara sahip ceza infaz kurumlarına nakledilmeleri kamu düzeninin sağlanması amacına dayanmaktadır. Aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil eden nakil talebinin reddedilmesine ilişkin işlemin de millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. Somut başvuruda da kamu gücünü kullanan idarenin millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin meşru amacı bulunmaktadır.

12. Müdahalenin demokratik toplum düzeni gereklerine uygunluk ve ölçülülük bağlamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayasa Mahkememizin bu konudaki genel ilkeleri belirteceğim şekildedir.

13. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 114).

14. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu

olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

15. Belirtilen ölçütlere riayetle bir müdahalede bulunulup bulunulmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107).

16. Kamusal makamların bir hakka müdahale sürecinde iki ayrı aşamada takdir yetkisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, müdahale ölçütünün seçimidir. İkincisi ise ilgili müdahale ölçütü çerçevesinde izlenen meşru amacı gerçekleştirmek üzere yapılan sınırlamanın gerekliliğidir. Ancak kamusal makamlara tanınan bu takdir yetkisi sınırsız olmayıp ihlal iddiasına konu önlemin anayasal temel hak ve özgürlüklerle bağdaşır olması yani müdahaleyi meşrulaştırmak üzere kullanılan argümanların elverişli, zorunlu ve orantılı olması gerekir (Bülent Polat, § 108).

17. Anayasa’nın 19. maddesi gereği tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına birtakım müdahalelerin yapılması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel hayata ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32; Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 26/12/2019, § 56).

18. Öte yandan belirtmek gerekir ki ceza infaz kurumlarında kalacak mahkûmların aldıkları cezaların niteliği, miktarı gibi belirli kriterlere göre kişi ve koğuş sayısını belirlemede ceza infaz kurumlarının kapasitesine göre hükümlü ve tutukluların hangi ceza infaz kurumunda bulunacaklarını tespit etmede idarenin geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Hükümlülerin ailelerinden ayrılmaları ve onlardan uzakta tutulmaları mahkûmiyetin kaçınılmaz bir sonucu olduğuna göre idarenin mutlak anlamda hükümlüyü ailesinin ikamet ettiği yerdeki ceza infaz kurumunda bulundurma zorunluluğu bulunmamaktadır (Yaşar Karaca, B. No: 2018/37854, 12/4/2023, § 65).

19. Ancak idarenin hükümlünün ailesinin ziyaretleri ile ilgili yaptığı uygulamalarda söz konusu takdir yetkisinin sınırsız olmadığı, buna ilişkin tasarrufların objektif denetlenebilir kriterlere göre yapılması gerektiği açıktır. Dolayısıyla hükümlünün ailesinin rahat ulaşabileceği bir yerde cezasını infaz etmesinden elde edeceği yarar ile idarenin ceza infaz kurumunun kapasitesi, güvenlik gibi kriterleri dikkate alarak düzenleme yapma gerekliliğinden doğan kamusal yarar arasındaki dengenin sağlanması, bu konuda gerek idare gerekse denetim makamı olan yargı mercilerinin değerlendirmelerinde idarenin takdir yetkisinin objektif ve makul sınırlar içinde kullanıldığının ortaya konulması zorunludur (Yaşar Karaca, § 66).

20. Bu kapsamda söz konusu kriterleri, idarenin hizmet gerekleri ile kişisel durumların belirlediği görülmektedir. Hükümlünün bulunduğu ceza infaz kurumu ile çevre yerlerdeki ceza infaz kurumlarının kapasitesi, doluluk oranına göre hükümlünün daha yakın yerdeki ceza infaz kurumuna nakledilme imkânının bulunup bulunmadığı, hükümlünün suç profili, ceza infaz kurumunda kaldığı süre, ailesinden uzakta kaldığı ceza infaz kurumundaki tutulma süresi, hükümlünün bulunduğu ceza infaz kurumu ile ailesinin ikamet ettiği yer arasındaki mesafe, ulaşım imkânları, ailenin ekonomik ve sosyal durumu, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumları, ailenin hükümlüyü ziyarete gelme sıklığı gibi durumların idare ve yargı makamlarınca takdir yetkisinin kullanımı ve denetiminde dikkate alınması ve kararlarında bu hususların değerlendirilmesi gerekmektedir (Yaşar Karaca, § 67).

Yukarıda belirtilen ilkeler somut olaya uygulanması

21. Somut olayda başvurucu ailesinin ikametgâhına yakın olan ceza infaz kurumlarından birine nakledilmesine yönelik talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğinden yakınmaktadır.

22. Mahpus olan kişilerin genel olarak ailelerinin ikametgâhına yakın yerlerdeki ceza infaz kurumlarında barındırılmayı istemelerinin hayatın olağan akışına uygun olduğu açıktır. Bununla birlikte bu bağlamdaki taleplerin olumlu şekilde karşılanabilmesi ancak diğer bazı hususların da varlığı hâlinde mümkün hâle gelebilir. Daha açık ifadeyle bu yöndeki taleplerin her hâlde olumlu karşılanabilmesinin olanaklı olmadığı söylenmelidir. Öte yandan mahpusların barındırılacakları ceza infaz kurumlarını seçme hakkının bulunmadığı, bu kişilerin ailesinden ayrılmasının veya uzaklaştırılmasının ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olduğu belirtilmelidir. Bu bağlamda aile hayatına müdahalenin söz konusu olabileceği durumlarda idareye tanınan takdir yetkisinin daha geniş olduğu ancak bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığı vurgulanmalıdır.

23. Aile bireylerinin yaş, sağlık durumu ve gelir düzeyinin seyahat etmeye engel olması gibi hususlara bağlı zorlukların mahpuslar tarafından yeterli düzeyde açıklamalarla ileri sürülmesi hâlinde idari ve yargısal makamların kararlarında bu hususlara ilişkin değerlendirmelerin bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte aile ilişkilerinin korunmasını da kriter olarak gözetmek suretiyle yapılacak değerlendirmelerde mahpusların aile hayatına müdahale oluşturan tasarrufun gerekli ve ölçülü olduğunun denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması elzemdir. Ayrıca idarenin mahpusun ailesiyle olan iletişimi sağlamada kolaylık göstermesi ve tedbirler almasının devletin aile hayatına saygı gösterme yükümlülüğünün bir gereği olduğu unutulmamalıdır. Neticede müdahaleye neden olan idari ve yargısal makamların kararlarında dayandıkları bu kapsamdaki gerekçelerin aile hayatına saygı hakkına müdahale bakımından “demokratik bir toplumda gerekli olma” ve “ölçülülük” ilkelerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Bu durum kişisel yarar ile kamusal yarar arasında kurulması gereken dengenin ortaya konulabilmesi için elzemdir.

24. Diğer taraftan mahpusların ailelerinin ikamet ettikleri yerden uzak mesafede bulunmalarından hareketle ortaya koydukları şikâyetlerini aile bireylerinin kendisini ziyarete gelmeleri konusunda ne gibi zorluklar yaşadığına, ailenin ekonomik ve sosyal durumuna, aile bireylerinin yaş ve sağlık durumlarına ilişkin hususlarla desteklemesi ve bu bağlamdaki bilgileri idari ve yargısal makamlara sunması gerekmektedir. Başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün mutlak bir ispatı gerektirmemekle birlikte, makul düzeyde bir açıklama yapmayı içerdiği vurgulanmalıdır. Bununla birlikte aradaki mesafenin mahpus ile

ailesi arasındaki iletişimi zora sokacak şekilde makul olmadığının öngörülebilir olduğu durumlarda başvurucuya yüklenen bu yükümlülüğün yerine getirilmesi daha geniş bir yoruma tabi tutulabilir. Diğer yandan bu doğrultuda bir temellendirme olmaksızın sadece ailenin bulunduğu yere yakın bir ceza infaz kurumuna nakledilme yönündeki taleplerin reddedilmesinin idarelerin mahpusların barındırılması bağlamında aile hayatına müdahale konusundaki geniş takdir hakkı kapsamında değerlendirilmesi olağandır.

25. Belirtilen şekilde yeterli düzeyde temellendirilen taleplerin ise idare tarafından sırf doluluk oranları nedeniyle reddedilmesi hâlinde başvurucunun aile hayatına saygı hakkının güvencelerine uygun bir değerlendirme yapıldığı söylenemeyebilir. Bu hâlde idare tarafından suç profili, infaz kurumlarının fiziki koşulları, talep edilen yerde barındırılan diğer mahpusların profilleri de gözetilerek başvurucunun nakil talep ettiği ceza infaz kurumlarına neden yerleştirilemeyeceğinin ortaya konulması kişisel yarar ile kamusal yarar arasında kurulması gereken denge açısından önem arz etmektedir.

26. Somut başvuruda 4/8/2020 tarihli İdareye hitaplı dilekçesinde başvurucu, ailesi ile bulunduğu ceza infaz kurumu arasındaki mesafenin uzaklığından bahsederek bu mesafenin ailesi ile görüşmesine engel olduğundan ve aile bütünlüğünü bozduğundan yakınmıştır (bkz. § 10). Nitekim bu son dilekçeden önce benzer gerekçelerle başvurucunun aynı talebi toplamda yirmi iki kez İdareye ilettiği görülmektedir.

27. Öte yandan başvurucu 4/8/2020 tarihli dilekçesiyle İdareye sunduğu talebin reddedilmesi sonrasında başlattığı yargılama safahatında ailesinin gelir kaynağının bulunmadığını, aradaki mesafenin fazla olduğunu ve ziyarete geldiklerinde ailesinin ulaşım ve konaklama konusunda ciddi sorunlar yaşadığını dava ve istinaf dilekçelerinde ifade etmiştir. (bkz. §§ 11, 14). Bununla birlikte Ceza İnfaz Kurumunun 4/9/2024 tarihli yazısıyla başvurucunun 12/8/2017 - 29/3/2021 tarihleri arasında ailesiyle toplam 56 kez görüştüğü görülmekte ise de başvurucunun somut olay bağlamındaki temel iddiasının görüşlerin gerçekleştirilemediğine değil, ailesinin görüş için geldiklerinde yaşadıkları zorluklara ilişkin olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

28. İdari makamlar başvurucunun hem bireysel başvuru öncesindeki son nakil talebini hem de önceki taleplerini kapasite yetersizliğini gerekçe göstererek reddetmiştir. Yargısal makamlarca da başvurucunun nakil talebinin reddedilmesine yönelik işlemin iptali talebi incelenirken nakil talep edilen ceza infaz kurumlarının doluluk oranına değinilmiş ve başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun yüksek güvenlikli veya bir bölümü yüksek güvenlikli olan kurumlarda barındırılması gerektiğine, talep ettiği kurumların bir kısmının yüksek güvenlikli olduğuna ancak barındırılabileceği oda sayısının çok kısıtlı ve odaların kapasitelerinin dolu olduğuna ilişkin hususlar da İdare Mahkemesi kararında yer almaktadır. Fakat başvurucunun nakil talep ettiği ceza infaz kurumlarından biri olan Yalvaç T Tipi Ceza İnfaz Kurumunun doluluk oranının %74 olduğu belirtilmişse de bu ceza infaz kurumunun niteliği ortaya konulmadığı gibi başvurucunun aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki yakınmaları kapsamında buraya naklinin neden mümkün olmadığına yönelik ilgili ve yeterli bir gerekçeye de yer verilmemiştir.

29. Dolayısıyla başvurucunun ceza infaz kurumu ile ailesinin ikametgâhının bulunduğu il arasındaki mesafenin uzaklığına, ulaşım ve konaklama imkânlarının kısıtlı olmasına ve ekonomik olarak ailesinin zor durumunda olduğuna yönelik iddiasına ilişkin idari ve yargısal makamlar tarafından herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Bu nevi değerlendirmelerin yapılmayarak başvurucunun nakil talebinin reddedilmesi ise kişisel

yarar ile kamusal yarar arasında bulunması gereken dengeyi başvurucu aleyhine ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle başvurucunun nakil talebinin reddedilmesi suretiyle aile hayatına yapılan müdahalenin gözetilmek istenen meşru amaca göre demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

GENÇAĞA KARAFAZLI

B. No: 2022/103844 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/103844

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GENÇAĞA KARAFAZLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/103844)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 19/1/2026 - 33142

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Tolga BAŞBOZKURT

Başvurucu : Gençağa KARAFAZLI

Vekili : Av. Esin ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, internet haber sitesinde yayımlanan haberler dolayısıyla manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/11/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

5. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu; uzun yıllardır ulusal düzeyde yayın yapan medya kuruluşlarında çalışmıştır. Başvuruya konu haberlerin yayımlandığı tarihte ise yerel düzeyde haber yapan bir internet sitesinin imtiyaz sahibi olup aynı zamanda gazetecilik faaliyetleri yürütmektedir. Davacı İ. başvuruya konu olayların gerçekleştiği tarihte siyasi bir partinin il genel meclis üyesi, eşi E.T. ise Rize'de Emlak Katılım Bankasının yöneticisidir.

8. Başvurucu, kendisine ait internet haber sitesinde davacılar İ. ve E.T. hakkında 28/6/2020 tarihinde "Flash, FETÖ itirafçısı Rize'de müdür oldu", 29/6/2020 tarihinde "Flash haber, Fetöden yargılandı ödüllendirildi!" ve 6/7/2020 tarihinde "Flash Haber, AKP'li başkanın eşi ile ilgili habere yasak" başlıklı haberler yayımlamıştır. Bunun üzerine davacılar, yayımlanan haberler nedeniyle onur ve saygınlıklarının zedelendiği gerekçesiyle Rize 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) başvurucu aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

9. Davacılar; dava dilekçesinde davacı E.T.nin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasıyla (FETÖ/PDY) iltisakı bulunmadığını, bu durumun yargılamayı yapan ceza mahkemesi kararıyla sabit olduğunu, ayrıca bu kararın üst mahkeme tarafından da onandığını belirtmiştir. Bunun dışında davacılar, yayımlanan haberlere de dava dilekçelerinde ayrı ayrı yer vererek birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Bu kapsamda davacılar 28/6/2020 tarihli haberde yer alan fotoğrafla davacı E.T.nin tutuklanmış gibi gösterildiğini, bu durumun E.T.nin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 29/6/2020 tarihli "Flash haber, Fetöden yargılandı ödüllendirildi!" başlığıyla yayımlanan haber içeriğinde yer verilen iddiaların da gerçekleri yansıtmadığını belirtmiştir. Haberdeki ilgili kısımlar şöyledir:

"FETÖ'dan Yargılandı Ödüllendirildi! Rize'de Devlet Bankasında Müdür Oldu

Son günlerde yurt genelinde FETÖ'cü bilinen bazı isimlerin çeşitli Devlet kurumlarında yönetici olarak atanmasına yönelik tepkiler devam ederken, bu tür atanmaların da sonu gelmiyor.

FETÖ'culaın etkin olduğu iddia edilen illerden biri olan Rize'de, bu yapı tarafından görevlere getirilmiş birçok kişi makamlarını korurken, bu kişilerin bazılarının makamlarından alınmaları bir yana makamları daha da yükseltiliyor.

Yapılan bazı yeni atamalar ise akıllara durgunluk verecek türden

FETÖ'nün bankası Bank Asya'da idari pozisyonda bulunmasına rağmen Rize'de yeni kurulan Emlak Katılım Bankasına müdür olarak atanan E.T.'de bu tip örneklerden biri, E. T.'nin bu göreve nasıl ve kimler tarafından getirildiği son günlerde Rize kamuoyuda en çok merak edilen konulardan biri!

...

Üye İşin Bahanesi Etkin Pişmanlık

Yurdun birçok yerinde olduğu gibi, Rize'de de (sözde) örgütü çökertmek adına, vaktiyle FETÖ yapısı altında önemli görevlerde bulunmuş olanların bazıları itirafçı görüntüsüne sokularak etkin pişmanlıktan yararlandırılıyor. Ardından da ödüllendirilir gibi çeşitli makamlara atanıyor.

Devletin Bankası olan Emlak Katılım Bankasının Rize Şube Müdürlüğüne atanan, Rize il genel meclisi başkanının eşi E.T.'de etkin pişmanlıktan yararlanmak için sözde itirafçı olmuş birisi.

FETÖ'nün bankası, Bank Asya Rize Şubesi kapanana kadar burada operasyon yönetmeni olarak görev yapan E. T.'nin bu bankadaki durumu da oldukça ilginç!

17-25 tarihinden sonra yapılan tenkisatla tazminatı ödenerek işten çıkarılan E. T. eşine ender yaşanacak şekilde birilerinin yardımıyla tekrar bu bankada işe alınmış!

E.T. TMSF döneminde de burada çalışmaya devam etmiş.

E.T.'nin örgütün Rize yapısının çökertmek için ilgili makamlara hangi önemli bilgileri verdiğini bilmiyoruz! Rize'de bilinen operasyonların dışında bu itiraf sonucu hangi operasyonlar yapıldı, hangi FETÖ'cülar ortaya çıkarıldı ki, bu kişi etkin pişmanlıktan yararlandırılmak istendi ve sonrasında da Devlet Bankasının Başına müdür olarak atandırıldı?

Merak edilen soruların başında bu soru geliyor.

...

Üye İtirafçı Olan E.T.'nin Hukuki Süreci Devam Ediyor

17-25 Aralık olarak adlandırılan operasyonlar sürecinde ve sonrasında FETÖ'nun bankası olan Bank Asya'da aktif görevini sürdüren E.T.'nun FETÖ ile iltisaklı olduğu öne sürülmüş, Bylock kullanıcısı olduğu iddia edilmişti.

E.T.'nin daha önce çalışmış olduğu yerdeki arkadaşında Bylock çıkmış, bu kişi verdiği ifadesinde kendisinin telefonuna Bylock'un N.T.'nin yüklediğini öne sürmüştür.

Bu iddialar üzerine E.T. Rize ağır ceza mahkemesinde yargılandığı davada etkin pişmanlık yasasından faydalanmak istediğini belirterek itirafçı olmuştu.

17-25 Aralık sürecinde Bank Asya'nın Rize Şubesinde operasyon yönetmeni olarak görev yapan E.T. İtiraflarında Rize'de Bank Asya ile çalışmış olup FETÖ'cü olarak yargılanmış olan birçok kişinin ismini vermiş, kendisinin bu yapıyla ilgisi olmadığını ileri sürmüştür.

Kendisi FETÖ'cü olmadığını iddia ederken verdiği bu isimleri hangi bilgi ve belgeyle olmakla suçlamış belli değil!

Bankanın tüm müşterilerini FETÖ'cü diye bildirmediğine göre acaba verdiği isimlerin FETÖ'cü olduğunu nereden bilmiş, hangi gizli bilgileri sunmuş ki etkin pişmanlıktan

yararlandırılmış?

Bizim bildiğimiz itirafçılar örgüt içinde yer almış olup, örgüt hakkında örgütü çözecek, çökertecek bilgilere sahip olanlardan oluşmakta. Ancak bu gibi kişiler itirafçı kabul edilip etkin pişmanlıktan yararlandırılıyor.

Bunun aksi düzmece iddialarla, çeşitli kişilere iftira atarak ceza almayı önleme hukuku aldatma girişimi...

...

Savcı Beraat Kararına İtiraz Etti, Dava Sürüyor

E.T.'nin Rize'de yerel mahkemede görülen davasında beraat etmesi üzerine davanın Cumhuriyet savcısı karara itiraz etti. Dava Samsun istinaf mahkemesine gitti.

Savcının itirazı sonrası Samsun İstinaf Mahkemesine giden davanın sonucu henüz karara bağlanmış değil.

..."

10. Davacılar 6/7/2020 tarihinde "Flash Haber, AKP'li başkanın eşi ile ilgili habere yasak" manşetiyle verilen haberde ise kariyerlerinin haksız şekilde ve doğrudan hedef alındığını belirtmiştir. Haberin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Rize Emniyet Müdürü [A.V.]'nin makamında bir fetö'cu tarafından şehit edilmesi bu yapının Rize'de ne derece örgütlü olduğunu ortaya koyarken, FETÖ ile iltisaklı olduğu iddiasıyla yargılaması devam eden il genel meclisi başkanının eşi E.T. ile ilgili haberimize anında erişim yasağı gelmesi akıllarda çeşitli soru işaretleri oluşturdurdu?"

...

Haberimizde belirttiğimiz gibi;

E.T. itirafçı olduğu gerekçesiyle beraat etmişti. Ancak verilen bu beraat kararına savcılık itiraz edince Samsun İstinaf Mahkemesine gönderilmişti.

Dava süremesine rağmen, bir devlet bankası olan Emlak Konut Bankasının müdürlüğüne atanması her kesimden tepkilere yol açmış, bizlerde konuyu haberleştirerek bu hatadan dönülmesi için ilgililerin dikkatini çekmiştik.

..."

11. Yargılama sürecinde davacı E.T. hakkında Rize Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) terör örgütüne yardım etme suçundan yürütülen yargılamaya ilişkin dosya celbedilmiştir. Anılan dosyada yer alan 5/7/2018 tarihli savcılık mütalaasında; E.T.nin adli işlem başlatılmadan önce adli birimlere müracaat ederek örgüt hakkında bilgi verdiği, bu nedenle etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerektiği belirtilerek hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi talebinde bulunulmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, E.T. hakkında FETÖ/PDY'ye yardım etme suçundan her türlü şüpheden uzak, mahkûmiyete yeterli kanaat oluşmaması nedeniyle 16/11/2018 tarihinde beraat kararı vermiştir. Söz konusu karara yönelik istinaf başvurusu Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesince 16/7/2020 tarihli kararla temyiz kanun yolu açık olmak üzere esastan reddedilmiştir. Bu karar Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet savcısı tarafından 22/7/2020

tarihli dilekçeyle temyiz edilmişse de bu başvurudan 5/8/2020 tarihinde temyiz talebinden vazgeçmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

12. Eldeki başvuruya konu tazminat davasında Mahkeme 26/10/2021 tarihinde manevi tazminat isteminin kısmen kabulüne karar vermiştir. Mahkeme, başvurucu aleyhine davacı İ. için 2.000 TL ve diğer davacı E.T. için 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Mahkeme gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava konusu olan haber ve paylaşımlar bu hükümler ve içtihatlar gözönünde tutularak incelendiğinde; Davalının davacı E.T'nin itirafçı olması sayesinde beraat ettiğini sıklıkla haber ve paylaşımlarında kullanması, Rize ACM'de yapılan yargılamada davacı hakkında her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delilin bulunmaması nedeniyle beraat etmesi karşısında haberdeki gerçeklik unsurunun çarpıtılarak hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunmayan E.T hakkında FETÖ ile iltisaklı olduğu, bu örgüte yardım ve yataklık ettiğine kesin gözle bakılarak bunun kamuoyuna da bu şekilde servis edildiği, bu durumun masumluk karinesine aykırı olduğu gibi yargılama makamlarınca verilen beraat kararını da kamuoyu gözünde etkisiz-değersiz bırakmaya, toplumda infial yaratmaya yönelik olduğu, haber/paylaşım başlıkları ve içeriklerinde kullanılan ifadelerin haberi eleştiri boyutundan uzaklaştırarak davacıların kişilik haklarını zedeleyici nitelikte olduğu, özellikle davacı [E.T.] ve eşi [İ.nin] getirildikleri görevlere gizli güçler sayesinde getirildikleri, FETÖ yargılanmasına rağmen yapılan bu atamaların ödül niteliğinde olduğu söylenerek davacıların toplum nezdindeki tanınmışlıkları ve davacı [İ.nin] siyasi kimliği nazara alındığında davacıların, toplum nazarındaki saygınlıklarının ve mesleki itibarlarının paylaşımlar ile zedelendiği, söz konusu ithamlara maruz kalmalarının, haklarında fetö ile iltisaklı oldukları yönünde bir izlenim oluşmasının bulundukları görevler ile bağdaşmayacak davranışları varmış gibi onları etraflarına karşı zor durumda bıraktığı anlaşıldığından somut olayda basın özgürlüğünden söz edilemeyeceği ve manevi tazminatın yasal koşullarının oluştuğu kanaatiyle"

13. İlk derece mahkemesi kararına karşı başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 9/9/2022 tarihinde başvurucunun istinaf talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, haberlerin basın hürriyetinin sınırlarını aştığını, bu nedenle ilk derece mahkemesinin kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirtmiştir.

14. Başvurucu, nihai kararı 31/10/2022 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "İlke" başlıklı 24. maddesi şöyledir:

“Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.”

16. 4721 sayılı Kanun'un "Davalar" başlıklı 25. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının, maddî ve manevî tazminat...istemde bulunma hakkı saklıdır."

17. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sorumluluk" başlıklı 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

18. 6098 sayılı Kanun'un "Kişilik hakkının zedelenmesi" başlıklı 58. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu vekili; müvekkilinin gazeteci olduğunu mesleği icabı söz konusu haberleri yaptığını ve bu haberlerin güncel ve gerçek olduğunu, kamu yararı içerdiğini belirtmiştir. Davacı E.T.nin FETÖ/PDY'ye yardım etme suçundan yargılandığını, beraat ettiğini ancak henüz söz konusu kararın istinaf aşamasında olduğunu belirtmiştir. Başvurucu vekili ayrıca E.T.nin itirafçı olduğu davacılar tarafından kabul edilmemişse de E.T.nin yargılandığı ağır ceza mahkemesinde görevli savcı tarafından esas hakkındaki mütalaada bu durumun dile getirildiğini ve duruşma tutanaklarıyla da kayıt altına alındığını belirtmiştir. Son olarak siyasetçilerin eleştirilere katlanma yükümlülüğünün sade vatandaşlara göre daha fazla olduğunu belirterek müvekkilinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda verdiği bazı kararlara değinilerek başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundaki beyanlarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, başvurunun Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

23. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... başkalarının şöhret veya haklarının,... veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir..."

24. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez…

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır…”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

26. Başvurucunun sahibi olduğu internet sitesinde yayımladığı haberler nedeniyle manevi tazminata hükmedilmesine karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade ve basın özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

29. Yapılan değerlendirmeler neticesinde 6098 sayılı Kanun’un 49. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

30. Başvurucunun davacıya manevi tazminat ödemesine karar verilmesinin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

31. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu

açıklamıştır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

32. Demokrasiyle yakın ilişkisi nedeniyle ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için tedbir, amaca ulaşmaya elverişli olmalı, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

33. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (bazı farklılıklarla birlikte ifade özgürlüğü bağlamında Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda ifade ve basın özgürlüklerine yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için ilk aşamada, gazeteci olan başvurucunun yayımladığı haberin davacının şeref ve itibarına haksız bir saldırı olup olmadığı, başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap verip vermediği üzerinde durulmalıdır (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu [1. B.], B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120). Eldeki başvuruya benzer davalarda mahkemelerin taraflardan birinin ifade ve basın özgürlükleri ile diğerinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge sağlaması hayati önem taşımaktadır. Buna göre Anayasa Mahkemesince değerlendirilmesi gereken mesele, yayımlanan haberlerdeki iddialar nedeniyle manevi tazminata hükmedilmesinin başvurucunun ifade ve basın özgürlükleri ile davacıların şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını belirlemek olacaktır (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2) [1. B.], B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73). Çatışan bu iki değer arasında dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci [1. B.], B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ve önceki davranışları yanında katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Ali Suat Ertosun (7) [2. B.], B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 128, 129; Nilgün Halloran [2. B.], B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82; Kadir Sağdıç

[GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59- 61)

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32)

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (Seray Şahiner Özkan [1. B.], B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2) [1. B.], B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28)

v. Davacının kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun [1. B.], B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2) [1. B.], B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39)

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2) [2. B.], B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık [1. B.], B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24)

vii. Hukuki yaptırıma konu edilen ifadelerin kullanıldıkları bağlamından kopartılıp kopartılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı [2. B.], B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36)

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi [1. B.], B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46)

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48, 49)

35. Yargı mercilerinin söz konusu dengelemeyi yaparken sahip oldukları takdir yetkisi Anayasa Mahkemesinin denetimindedir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 57). Anayasa Mahkemesi bu denetimi yerine getirirken yargı mercilerinin yerini almaksızın, onların takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerine uygunluğunu denetler. Söz konusu denetimi ise esas itibarıyla müdahaleye neden olan kamu otoritelerinin veya mahkemelerin gerekçelerine bakarak yapar.

36. Somut olayda başvurucu, yayımladığı haberde yurdun birçok yerinde FETÖ yargılamaları bağlamında itirafçı olanların kamuda önemli noktalara getirildiğine dair açıklamalarda bulunmuş; bu doğrultuda davacı E.T.nin de FETÖ/PDY ile irtibatı nedeniyle itirafçı olmasına karşın Emlak Katılım Bankasının Rize Şube Müdürlüğüne getirildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, haber içeriğinde ayrıca davacı E.T.nin hakkında yürütülen ceza davasında etkin pişmanlıktan yararlandığını ve bu nedenle hakkında beraat kararı verildiğini belirtmiştir. Başvurucu haberde ayrıca davacı E.T.nin eşi İ.nin siyasi kimliğini öne çıkarmış, bu kapsamda İ.nin Rize'de iktidar partisinin il genel meclis üyesi olduğundan bahsetmiştir. Davacılar, söz konusu haberlerin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu belirterek tazminat talebinde bulunmuşlardır. Yapılan yargılama sonucunda da başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmiştir.

37. Eldeki başvurunun değerlendirilmesinde gözönünde tutulması gereken hususlardan ilki hem başvurucu hem de davacıların statüleridir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 59). Somut olayda

haberlere konu olan davacı İ.nin siyasi bir kimliği varken eşi E.T. bir kamu bankasında şube müdürüdür. Bu sebeple yerel basın tarafından davacıların konumu itibarıyla faaliyetleri ve eylemleri yakından takip edilmektedir. Buna göre davacılara yönelik eleştiri sınırlarının daha geniş olduğunu kabul etmek gerekir. Bu nedenle davacıların izleneceğini, hakkında haberler yapılacağını, ağır eleştirilerde bulunulabileceğini öngörmesi ve demokratik çoğulculuk açısından bunlara daha fazla tahammül etmesi gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Aykut Küçükkaya [1. B.], B. No: 2014/15916, 9/1/2020, §§ 48, 61).

38. Değerlendirilmesi gereken ikinci husus ise haberin konusu ve ele alınış şeklidir. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünün ardından FETÖ/PDY'ye yönelik olarak yürütülen ceza davaları, kamuda yaşanan ihraçlar, özel sektörde firmaların kapatılması gibi konular kamu tarafından yakından takip edilmiş ve medyada geniş yer bulmuştur. Özellikle, yerel düzeyde toplumun önde gelen kişileri hakkında yürütülen bu süreçler yerel basın tarafından daha sıkı bir denetimden geçirilmiştir. Nitekim somut olayda da iktidar partisinin belediye teşkilatı içinde görev alan bir siyasetçinin eşi hakkındaki FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğuna dair iddia, bu iddia kapsamda ceza davasının yürütülmüş olması, dahası ceza davası sürerken E.T.nin bir kamu bankasına müdür olarak atanması şüphesiz bu konudaki kamusal tartışmalar bakımından önemlidir. Kamusal ilgiyi çeken bu gibi konularda basının haber yapması, basının bilgi ve fikir yayma fonksiyonuyla doğrudan ilgili olup kamunun da bu bilgi ve fikirleri alma hakkını etkin şekilde kullanmasını temin eder (İlhan Cihaner (2), § 81).

39. İfade ve basın özgürlükleri ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurulabilmesi için gözönüne alınması gereken üçüncü husus ise başvuruya konu ihtilaflı ifadelerin değer yargısı veya olgusal bir iddia niteliğinde olup olmadığıdır. Gerçekten de dava konusu ifadelerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilmesi önemlidir. Bu noktada maddi olgular ile değer yargısı arasında dikkatli bir ayrıma gidilmelidir (Meral Özata Özgürol [2. B.], B. No: 2015/2326, 26/12/2018, § 46). Maddi olgular ispatlanabilse de değer yargılarının doğruluğunu ispatlamanın mümkün olmadığı hatırda tutulmalıdır (Kadir Sağdıç, § 57; İlhan Cihaner (2), § 64).

40. Somut olayda başvurucu; yayımladığı haberde davacı E.T.nin, hakkında yürütülen ceza davası kapsamında etkin pişmanlıktan yararlandığını, bu kapsamda beraat ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun yayımladığı haberdeki ifadeler bir bütün olarak ele alındığında bunların olgusal isnatlara dayalı iddialar olduğu açıktır. Nitekim davacı, başvurucunun bu iddialarının olgusal olarak doğru olmadığını öne sürerek tazminat davası açmıştır. Bu kapsamda yargı organları tarafından, olgusal isnat içeren ifadeler kapsamında basının gazetecilik etik ve ilkelerine uygun olarak ve iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirip getirmediği belirlenirken, ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Çetin Doğan (2), § 63; Mehmet Doğan Uğurlu ve diğerleri [2. B.], B. No: 2015/954, 12/9/2018, § 54). Şu hâlde somut olayda incelenmesi gereken esas mesele başvurucunun haberde ileri sürdüğü olgusal iddianın doğruluğu konusunda gerekli araştırmayı yapıp yapmadığı, gazetecilik etik ve ilkelerine uygun hareket edip etmediğidir.

41. Bu kapsamda başvurucu, yaptığı haberde davacının adli birimlere başvurarak FETÖ/PDY ile irtibatının bulunması nedeniyle itirafçı olduğunu ve hakkında yürütülen ceza davası sonucunda E.T.nin etkin pişmanlıktan yararlanarak beraat ettiğini belirtmiştir. İlk derece mahkemesi de bu iddiaları incelemek amacıyla müşteki E.T. hakkındaki ceza davasını

dosyaya celbettirmiştir. Bu doğrultuda E.T. hakkında terör örgütüne yardım etme suçundan dava görüldüğü, bu davada savcının E.T.nin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlandığını belirterek hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi talebinde bulunduğu ve E.T.nin beraat ettiği hususları tereddütsüzdür. Ancak yargılama sonunda beraat ettiği hususu tereddütsüz olan bu kişi hakkındaki beraat gerekçesi Mahkemece etkin pişmanlık nedeniyle değil her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil bulunmaması nedenine dayandırılmıştır.

42. Bununla birlikte esasen bu fark, ceza hukuku kapsamındaki teknik bir ayrıntıdan ibaret olup özellikle Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaası da gözönüne alındığında bu konuda uzman olmayan birinin kolaylıkla gözden kaçırabileceği bir husustur. Dolayısıyla her ne kadar haber içeriğinde beraat gerekçesi konusunda başvurucunun hataya düştüğü kabul edilse de olayın beliriş biçimine uygun şekilde haberi aktaran başvurucudan ceza hukukunun teknik detaylarını bilmesini beklemek ona aşırı külfet yüklemek anlamına gelecektir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de daha önce gazetecinin ispat yükünü yerine getirirken kendisinden bir beyanın doğruluğunu kanıtlayan savcı gibi hareket etmesinin beklenemeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca burada sözü edilen araştırma yükümlülüğü somut gerçeklik anlamında değil yayının yapıldığı andaki olayın beliriş biçimine uygunluk olarak anlaşılmalıdır. Başvurucunun haber kaynaklarının söz konusu iddialar bakımından makul olarak güvenilir olup olmadığı ile doğru ve güvenilir bilgiler sunmak için iyi niyet çerçevesinde çaba gösterip göstermediğini ortaya koyması yeterlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Orhan Pala [2. B.], B. No: 2014/2983, 15/2/2017, § 51; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 52). Bu çerçevede somut olayda başvurucunun söylentiye dayanarak ve olguların doğruluğuna dair hiçbir araştırma yapmadan haber yaptığından ve bu suretle basın ödev ve sorumluluğuna riayet etmediğinden bahsedilemez.

43. Öte yandan Anayasa Mahkemesi veya yargı mercileri, gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiğini ve gazetecilerin haber verme tekniğini belirleyemez. Zira bir düşüncenin hangi üslup ve biçimle en iyi şekilde aktarılacağına bizzat düşünceyi dile getiren karar verebilir. Bu bağlamda Anayasa'nın 26. maddesinin sadece ifade edilen haber ve fikirlerin içeriğini değil aynı zamanda bunların nakledilme biçimlerini de koruduğu akılda tutulmalıdır (Ali Suat Ertosun (7), § 39). Buna göre başvurucu, haberde "Flash haber, Fetöden yargılandı ödüllendirildi!" şeklinde çarpıcı başlıklar tercih ederken içerikte okuyucunun konu hakkında sorgulama yapabilmesi için bazen sorular sorduğu, bazen de kesin ifadeler ortaya koyduğu görülmüştür. Her ne kadar ilk derece mahkemesi, kararında söz konusu başlık ve içeriklerin haberi eleştiri boyutundan uzaklaştırdığını belirtmişse de başvurucunun gazetecilik tekniği gereği okuyucunun ilgisini çekmek ve haberin daha fazla okunmasını sağlamak amacıyla bu şekilde bir tercihte bulunduğu anlaşılabilmektedir.

44. Gazetecilerin siyasetçilerin sözlerini ve davranışlarını takip etmeleri, onlar hakkında fikir oluşturarak kamuoyunu bilgilendirmeye hatta yönlendirmeye çalışmaları demokratik bir toplumda kaçınılmazdır. Rahatsız edici de olsa siyasilere ve tanınmış kişilere ilişkin olarak yapılan bilgilendirme ve eleştirilerin cezalandırılması caydırıcı etki doğurarak toplumdaki ve kamuoyundaki farklı seslerin susturulmasına yol açabilir. Cezalandırılma korkusu, çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabilir (Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 79). Bu nedenle somut olayda, başvurucunun tazminat ödemesine karar verilmesi, benzer konudaki haberlerde caydırıcı bir etki oluşturacağı gibi eleştiri ortamına da zarar verebilecektir.

45. Anayasa Mahkemesi çok sayıdaki kararında, ifade ve basın özgürlüklerine gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerini ihlal edeceğini ifade etmiştir. İfade ve basın özgürlüklerine yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçeler ilgili ve yeterli olmalıdır (Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120). Bu doğrultuda yargı mercileri tarafından yargılama sürecinde E.T. hakkında yürütülen ceza davası dosyaya getirtilmişse de başvuruya konu haberlerin bu bilgi ve belgeler ışığında olgusal temellere dayanıp dayanmadığı ve basın özgürlüğü kriterleri ışığında yapılıp yapılmadığına yönelik olarak bu konudaki Anayasa Mahkemesi ölçütlerine uygun bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür. Dolayısıyla yargı makamlarının aleyhe tazminata hükmederek başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yaptığı müdahalenin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulamamıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu, tanık dinletemediğini ve uzman akademisyenlerden oluşan bilirkişi incelemesi yaptırılmasını talep etmesine rağmen ilk derece mahkemesi tarafından taleplerinin dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiası yönünden ulaşılan sonuç ve buna ilişkin aşağıda varılan giderim türü gözetildiğinde başvurucunun iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

48. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

50. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararı karşılığında 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin ifade ve basın özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2020/158, K.2021/173) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH BOZKURT

B. No: 2023/16452 | Karar tarihi: 18.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/16452

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

FATİH BOZKURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/16452)

Karar Tarihi: 18/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 13/3/2026 - 33195

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Fatih BOZKURT

Vekili : Av. Olcay KÜÇÜKPEHLİVAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Anayasa'yı ihlal suçundan sanık hakkında yapılan yargılamada tatbik edilen hukuk kurallarının öngörülemez nitelikte uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/3/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

4. Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsünde bulunanlarca hazırlanan "sıkıyönetim direktifi" ile Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından emir komuta bütünlüğü içinde devletin yönetimi maksadıyla Yurtta Sulh Konseyi teşkil edildiği, yönetime el konulduğu, tüm yurtta sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, kamu yetkisi ile yapılan tüm atama ve görevlendirmelerin teşkil edilen Yurtta Sulh Konseyi tarafından veya onun vereceği yetkiye istinaden yapılacağı, bunun haricinde yapılacak işlemlerin yok hükmünde olduğu, mevcut yürütme erkinin görevden el çektirildiği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) feshedildiği, tüm valilerin görevden alındığı, tüm vali, kaymakam ve belediye başkanlığı atamalarının Yurtta Sulh Konseyi tarafından yapılacağı, siyasi partilerin tüm faaliyetlerinin sonlandırıldığı, polis teşkilatının sıkıyönetim komutanları emrine alındığı belirtilmiştir. Anılan direktifin ve ekindeki sıkıyönetim komutanlıklarına ilişkin atama listesi, darbe teşebbüsünde bulunanlar tarafından ilgili askerî birimlere ve bakanlıklara gönderilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12, 13).

7. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (darbe teşebbüsü süreci ve darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmaya ilişkin olgular hakkında detaylı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 12-25, 51-54).

B. Başvuruya Konu Süreç

8. Başvurucu, 1977 doğumlu olup bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Kara Harp Okuluna (KHO) bağlı Dekanlık Öğretim Destek Şube Müdürlüğünde astsubay başçavuş olarak görev yapmaktadır.

9. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) darbe teşebbüsü sırasında KHO'da gerçekleştirilen eylemlerle ilgili olarak yürüttüğü soruşturma kapsamında Anayasa'yı ihlal suçundan 25/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu 27/7/2016 tarihinde tutuklandıktan sonra 1/8/2016 tarihinde salıverilmiştir.

10. Darbe teşebbüsü sonrasında, KHO personeli olan askerlerin hangi eylemleri gerçekleştirdiğinin belirlenmesi açısından 16/7/2016 tarihinde başlatılan inceleme sonucunda düzenlenen disiplin soruşturma raporunun ilgili kısmı şöyledir:

i. Disiplin soruşturması kapsamında alınan ifadeler uyarınca darbe teşebbüsüne dair eylemler başladıktan sonra olay tarihinde KHO kurmay başkanı olan şüpheli Kurmay Albay İ.P.nin KHO'daki Celal Dora içtima alanında helikopterle yapılan sevk işlemleri sırasında saat 01.30 civarında KHO'nun Dekanlık ve Savunma Bilimleri Enstitüsü (SAVBEN)

personeline Anafartalar Tabur Komutanlığından silah dağıtılması emri verdiği, yanında bulunan personelin bu emri üzerine almayıp yerine getirmediği ancak saat 02.30 sıralarında şüpheli İ.P.nin emri tekrarladığı, bunun üzerine bölük deposunun açılarak silah dağıtımının yapıldığı, gece olmasından dolayı haberin SAVBEN ve Dekanlık personeline ulaştırılmasının geciktirildiği, personelin silah alma konusunda isteksiz olması ve ilgili taburun diğer birlik personeline silah verme konusunda kayıtsız kalması nedeniyle silah dağıtımına ancak saat 03.00-04.00 sıralarında başlandığı ve dağıtımın ağırdan alınarak saat 05.30 sıralarına kadar uzatıldığı,

ii. Dekanlık personelinin ise öğretmen binbaşı rütbesiyle Dekanlık idari şube müdürü olan şüpheli D.Ç.nin saat 23.07 sıralarında WhatsApp üzerinden mesaj göndermesi üzerine KHO'ya gelmek üzere yola çıktığı saat 23.20'de KHO'nun Bozpark bölgesinde tuğgeneral rütbesiyle KHO dekanı olan K.A.nın D.Ç.ye personelin Dekanlıkta uygun bir yerde beklemesini emrettiği, D.Ç.nin saat 23.42'de tüm Dekanlık personelinin Dekanlık ana giriş kapısında toplanmalarını WhatsApp üzerinden bildirdiği, bunun üzerine Dekanlık personelinin saat 00.00'dan 02.30'a kadar Dekanlık bölgesinde muhtelif yerlerde beklediği, saat 01.00'den itibaren ailesinden endişe eden personelin bir kısmının K.A.nın emriyle evlerine döndüğü, saat 02.30'da K.A.nın D.Ç.yi Celal Dora içtima alanına çağırarak emniyet gerekçesiyle taburdan silah ve teçhizat alınması emrini verdiği, Dekanlık personelinin bir kısmının saat 03.00'ten itibaren silah almaya başladığı, bu işlemin yaklaşık iki saat devam ettiği, silahı alan Dekanlık personelinin bir kısmının bahçede beklediği, bir kısmının da Dekanlık bölgesine giderek saat 08.00'e kadar burada beklediği, saat 08.00'den itibaren de silah ve teçhizatın bırakılarak KHO'nun terk edildiği belirtilmiştir.

11. Başsavcılık; soruşturma sırasında alınan şikâyetçi, tanık ve şüpheli ifadeleri, şüphelilerden elde edilen telefonlarda kullanılan WhatsApp programı üzerinden yapılan yazışmalar, KHO'da yapılan incelemeler sırasında olay yerinden elde edilen kamera, telefon santrali üzerinden yapılan arama ile KHO'ya giriş-çıkış kayıtları ve olaya ilişkin düzenlenen bilirkişi raporları doğrultusunda aralarında başvurucunun da olduğu, KHO'da görev yapan şüpheliler hakkında başta Anayasa'yı ihlal, TBMM'yi ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs ile FETÖ/PDY'ye üye olma suçları başta olmak üzere çeşitli suçlardan cezalandırılmaları talebiyle iddianame düzenlemiştir.

12. İddianamede; Başsavcılığın darbe girişimine yönelik ayrı yürüttüğü soruşturma kapsamında, bu girişime katılan şüphelilerin olay gecesi tatbikat yapıldığı gerekçesiyle sevk edildikleri yönündeki savunmalarının irdelenmesi açısından olay tarihinde yaşananların TSK'da alarm ve tatbikatlarla izah edilip edilemeyeceği, bu alarm ve tatbikatların kimseye haber verilmeden ani olarak planlanıp planlanamayacağı, bu tür eğitimlerin hangi seviyedeki birlikler tarafından yapılacağı vb. hususlara yönelik olarak Hava Personel Albay O.G., Hava Pilot Kurmay Albay O.O. ve Tuğgeneral N.B.den oluşan bilirkişi heyeti tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Tüm eğitim faaliyetleri gibi tatbikatların da önceden belirlenmiş bir eğitim faaliyet takvimine dayanılarak planlanacağı, tatbikatların çaplarına göre bölük, tabur, alay, tugay veya daha üst seviyedeki birlikler tarafından ve birlik bütünlüğü muhafaza edilerek icra edileceği, tatbikatların mutlaka birliğin plan görevlerine yönelik olarak önceden belirlenmiş bir senaryo dâhilinde ve dost kuvvet, karşıt kuvvet, hakem heyeti gibi uygun bir teşkilatlanmaya geçilerek gerçekleştirildiği, dolayısıyla tatbikatların icra edecek birliğin seviyesine göre haftalar veya aylar önceden hazırlık yapılmasını gerektirdiği,

ii. Hangi seviyede olursa olsun TSK bünyesinde alarm ve tatbikatlar esnasında gerçek mermi kullanılmasının ancak bu maksat için özel olarak belirlenmiş atış sahalarında ve son derece detaylı emniyet tedbirleri alınmak suretiyle mümkün olduğu, bu atış alanlarının meskûn mahallerden özellikle şehir merkezlerinden kilometrelerce uzakta yerler olduğu, atış eğitimleri de dâhil olmak üzere mühimmatın kışlada personele veya araçlara hiçbir şekilde dağıtılmadığı, mühimmatın yetkili personel vasıtasıyla emniyet tedbirleri alınarak topluca atış alanına taşındığı ve atış yapmadan çok kısa bir süre önce kayıt altına alınmak suretiyle dağıtıldığı,

iii. Birlik personelinin mesai saatleri dışında ikametgâhlarından veya bulundukları yerlerden celbedilerek, birlik bütünlüğü sağlanmadan araçlara bindirilmek suretiyle kışla dışına çıkarılması gibi bir faaliyetin normal şartlarda TSK'da mümkün olmadığı, eğitim maksatlı dahi olsa herhangi bir kontrol tedbiri almadan tekerlekli zırhlı araçların meskûn mahaller içinde trafiğe açık yolları kullanarak geceleyin intikal etmesinin söz konusu olmadığı, geceleyin habersiz olarak aniden alarm verilerek personelin toplanmasına yönelik eğitimlerin Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerde tatbikinin çok zor olması nedeniyle uygulanmadığı ifade edilmiştir.

iv. 15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan olayların genel olarak TSK'da icra edilen alarm ve tatbikatlar açısından değerlendirilmesi konusunda ise;

- Olay tarihinin normal şartlarda alarm ve tatbikat gibi eğitimlerin asgari bir ay önceden tamamlandığı ve atama gören personelin ilişik kestiği, mehil müddeti kullandığı veya izinli bulunduğu bir dönem olduğu, böyle bir dönemde kendisine tatbikat olduğuna dair emir verilen profesyonel bir TSK mensubunun böyle bir emri hayatın olağan akışına aykırı bularak sorgulaması gerektiği,

- Plansız bir şekilde aniden tatbikat olmayacağının, alarm eğitiminin de aniden verilse bile kışla içinde icra edileceğinin, dışarı çıkılmayacağının, günümüz haberleşme imkânları da gözönüne alındığında şehir içlerinde sivil araçlara zarar vererek tatbikat icra edilemeyeceğinin, 15 Temmuz gibi planlı tatbikatlarla alakasız bir tarihte kışlasına çağrılan şahısların alarm ve tatbikatlarda icra edilen rutin faaliyetlerin tam aksine olacak şekilde yoklama alınmadan, birlik bütünlüğü oluşturulmadan, rastgele toplanılarak, gerçek mühimmat alarak, birliğin planlı görevleri ile uyuşmayan sivil veya askerî yerlere intikal etmesinin ve o mahalde silahsız insanlara dahi ateş açacak şekilde davranmasının ancak örgüt saiki ile hareket ederek darbe yapmak düşüncesiyle izah edilebileceği, bunun alarm veya tatbikat kavramları ile ilişkilendirilmesinin asla mümkün olmadığı,

- Yaşanan olaylarla ilgili olarak dikkat edilmesi gereken konulardan birinin de darbeye katılan şahısların yaptığı her türlü eylemin ancak bilinçli olarak darbe maksadıyla, önceden haberli ve hazırlıklı olmak suretiyle yapılabileceği, örnek olarak Özel Kuvvetler Komutanlığının Genelkurmay Karargâhının veya Muhafız Alay Komutanlığı Kışlasının emniyetini almak, takviye etmek gibi planlı vazifesinin olmadığı, bu kapsamda silah ve teçhizatını kuşanarak silah ve araçlarına gerçek mermi yükleyerek bu yerlere gelen, bu birliklerde en üst düzey personelin görev yaptığı komuta makamlarının bulunduğu koridorlarda kendilerine karşı gelenlere hedef alarak ateş açan kişilerin tüm bu olanları tatbikat kavramı ile açıklamasının kabul edilemez olduğu,

- Olay gecesi yaşananlarla ilgili en önemli hususlardan birinin de TSK'nın toplumsal olaylarda kullanılması olduğu, böyle bir durumun ancak bulunulan yerdeki en yüksek mülki amirin talebi üzerine yeniden teşkilatlanarak ve diğer kolluk kuvvetleri ile planlama ve

koordine neticesinde gerçekleşebileceği, olay tarihinde olduğu gibi hafta sonu tatilinin başladığı, gecenin ilerleyen saatlerinde, önceden herhangi bir toplumsal eylem, ikaz ve haberi olmadan aniden çağrılarak, emir, komuta ve birlik bütünlüğü olmaksızın rastgele kuvvetler şeklinde silahlı eylem gerçekleştirilmesinin toplumsal olaylara müdahale kavramıyla bağdaştırılamayacağı,

- Olay gecesi yaşananları TSK'da icra edilen alarm, eğitim ve tatbikat faaliyetleri ile izah edebilmenin hiçbir şartta mümkün olmadığı, hangi faaliyet olursa olsun ve ne maksatla icra edilirse edilsin TSK'ya ait harp silah ve araçlarla sivil halka zarar verebilecek bir faaliyet icra edilemeyeceği, aniden birliğine çağrılan bir personelin zırhlı araca, helikoptere veya uçağa binerek başka bir birliğe baskın düzenlemesinin, bir yolu kapatmasının, bir köprüyü kesmesinin veya bir havaalanı, medya kuruluşları, telekomünikasyon tesisleri gibi yerleri işgal etmesinin, Meclisi, kamuya ait bina ve tesisleri ateş altına almasının, halka ateş etmesinin ancak darbeye iştirak etmek maksadıyla açıklanabileceği,

- Bu faaliyetler içinde yer almanın, bu faaliyetlere yardım etmenin, destek olmanın veya bu faaliyetleri kolaylaştırmanın hiçbir suretle eğitim, alarm veya tatbikat gibi kavramlarla açıklanamayacak olduğu belirtilmiştir.

13. İddianamede; olay gecesi KHO'da yaşanan gelişmeler ve bu doğrultuda yapılan değerlendirmeler şöyle aktarılmıştır:

i. Olay gecesi KHO'da bulunan personelin üç ayrı grupta yer aldığı tespit edilmiştir.

- Birinci grupta yer alan şüphelilerin günlük mesaiyi terk etmediği, önceden tasarlanan ve haberdar oldukları darbe girişimiyle ilgili faaliyetlerin KHO'ya ilişkin bölümünü hayata geçirdikleri, darbe girişiminde aktif rol oynayan bu grubun KHO komutanı olan Tümgeneral İ.Ç. ile onun emir astsubayı olan A.Ç.yi etkisiz hâle getirdikleri, İ.Ç. adına gerçek dışı emirler vererek personeli planladıkları faaliyetlere/yerlere sevk ettikleri, KHO'nun emir komutasını ele geçirerek askerî komutanlığı gasbettikleri,

- İkinci grubun mesaiyi terk eden ancak 2. tabur komutanı olan şüpheli Kurmay Binbaşı H.H.E.nin WhatsApp programı üzerinden gönderdiği talimatla kışlaya gelen ve kışlaya giriş/çıkışın kontrol edilmesi maksadıyla nizamiyelerde görevlendirilen personelden oluştuğu, nizamiyede görev alan bu personelin darbe faaliyetleri kapsamında nakillerin yapıldığı KHO'ya dışarıdan gelebilecek ve nakilleri engelleyebilecek halk unsuruna ve darbe karşıtı olan kolluk kuvvetlerine karşı tedbir amacıyla sabah saatlerine kadar okulun güvenliği için silahlı ve mühimmatlı bir şekilde yanlarındaki personelle nöbet tuttuğu, ayrıca okula gelen kişilerin bu şüpheliler tarafından kimlik kontrolü yapılarak okula alındıkları,

- Üçüncü grubun okul dışında eylemlerin başlaması üzerine okula çağrılan öğrenci alayı, Dekanlık ve SAVBEN personeli olan şüphelilerden oluştuğu, KHO'da gerçekleştirilen eylemleri organize eden ve olay tarihinde KHO kurmay başkanı olan şüpheli Kurmay Albay İ.P. ve şüpheli KHO Dekanı Tuğgeneral K.A.nın talimatı üzerine yapılan silah dağıtımı ile silah aldığı, KHO'da darbeyi yöneten grubun talimatları doğrultusunda ve darbeye kalkışma faaliyeti kapsamında kendilerine tevdi edilecek görevleri (nizamiyelerde takviye kuvvet olarak görevlendirme, nizamiyelerde nöbet tutma, okul içinde verilecek olası başka görevleri yerine getirme) beklemeye başladığı, yine içinde herhangi bir güvenlik problemi olmayan ve darbeye teşebbüs kapsamında başka birimlere nakillerin sağlandığı KHO'ya yönelik nakiller sırasında dışarıdan gelecek sivil halka, polise ve darbe karşıtı askerlere karşı koymak için kendilerine rastgele tevdi edilen silahları teslim aldığı, okulun güvenliğini

sağlamak gibi bir görevi de bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Başvurucunun ve ifadesinde adları geçen diğer şüphelilerin soruşturma evresinde alınan ifadelerine iddianamede şu şekilde değinilmiştir:

i. Başvurucu;

- Olay günü mesaiden çıktıktan sonra Balgat'ta kaldığı misafirhaneye gittiğini, saat 00.09 sıralarında şüpheli Piyade Albay Ü.S.nin kendisini telefonla aradığını ve şüpheli Piyade Astsubay Başçavuş M.C.A.yı da alarak mesaiye gelmesini söylediğini, nedenini sorduğunda tam olarak konudan haberdar olmadığını ve araştırdığını, gelince yüz yüze görüşebileceklerini söylediğini,

- Saat 01.40 sıralarında KHO'daki 4 numaralı nizamiyeye gittiklerini, nizamiye önünde kamyonların olduğunu gördüklerini, arabayı dışarıya park ettikten sonra yürüyerek içeri girdiklerini, kendisinin ve arkadaşı M.C.A.nın o esnada silahsız ve sivil olduğunu, şüpheli Ü.S.nin odasına gittiklerini, saat 02.30 sıralarında idari işler şube müdürü olan şüpheli Binbaşı D.Ç.nin geldiğini ve silah almaları gerektiğini söylediğini, Ü.S.nin bunun sebebini sorması üzerine D.Ç.nin emrin şüpheli Tuğgeneral K.A. tarafından verildiğini, Dekanlık binası ve şahsi güvenlik için, dışarıdaki darbecilerin içeri sızarak girme ihtimallerinin olması nedeniyle silah alınacağını söylediğini,

- Ü.S. ile birlikte beş kişi olduklarını emir doğrultusunda saat 04.00 gibi mühimmatsız üç silah alarak M.C.A. ile birlikte Ü.S.nin odasına döndüklerini, Ü.S.nin kendilerine silahların odada muhafaza edileceğini, hiçbir şekilde kimseden emir alınmayacağını ve hiçbir yere gidilmeyeceğini söylediğini, saat 05.00'e kadar odada beklediklerini, M.C.A.nın odasına giderek silahsız olarak sabaha kadar orada beklediklerini, darbe girişiminde bulunmadığını, kimseye zarar vermediğini, silah almadığını, kimseye emir vermediğini, mühimmat almadığını ve eylemde bulunmadığını savunmuştur.

ii. Şüpheli M.C.A.;

- Olay günü mesai bitiminden sonra ikametgâhına geçtiğini, saat 23.00 sıralarında uçak sesleri duyduğunu, bu saatte sivil memur M.D.nin kendisini arayarak askerî personelin mesaiye çağrıldığını öğrendiğini, kendisinin bir bilgisi olup olmadığını sorduğunu, bunun üzerine bilgisinin olmadığını söyleyerek Ü.S.yi aradığını, onun da bilgisinin olmadığını ve kendisine döneceğini söylediğini, 10-15 dakika sonra Ü.S.nin tekrar arayarak D.Ç.nin ortalığın karışık olduğunu söylediğini, sadece subayların çağrıldığını, kendisinin de mesaiye gitmek için yola çıktığını, bu aşamada kendisine ihtiyaçlarının olmadığını, olursa tekrar arayacağını söylediğini,

- Saat 00.30 sıralarında başvurucunun kendisini arayarak Ü.S.nin diğer personelin de mesaiye gelmesi gerektiğini söylemesi üzerine başvurucu ile işe geçtiğini, saat 01.00 civarında 4 numaralı nizamiyenin girişinde bir harbiyelinin araç ile giremeyeceklerini söylediğini, ismini bilmediği, Ö.F.T. veya M.Ç. olduğunu düşündüğü bir topçu üsteğmenin kendilerine araç ile içeri almasının mümkün olmadığını, nizamiyenin girişinde bulunan askerî araçlarla dışarıdan gelebilecek darbecilere karşı koyduklarını ve tedbir aldıklarını söylediğini, bu nedenle aracı kışla dışına bırakarak yaya olarak okula girdiğini,

- Saat 01.30 sıralarında Ü.S.nin odasına giderek durumu sorduğunu, Ü.S.nin "Ortalık çok karışık, ne olduğunu tam kestiremiyorum ama Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Birinci Ordu Komutanının televizyonda bir kalkışma olduğu yönünde açıklamaları var, biz hiçbir şeye

karışmadan odamızda bekleyip kendi emniyetimizi alacağız, olayların net şekilde aydınlanmasını bekleyeceğiz" dediğini,

- Saat 02.30 sıralarında D.Ç.nin gelerek herkesin silah alması gerektiğini söylediğini, Ü.S.nin "Silah almaya gerek yok." diyerek itiraz ettiğini ancak D.Ç.nin bunun dekanın emri olduğunu söylediğini, kendisinin mühimmatsız silah alarak Ü.S.nin odasına getirdiğini, Ü.S.nin "Kesinlikle benim bilgim olmadan silah kullanılmayacak." dediğini, zaten silahların boş olduğunu,

- Saat 05.00'e kadar Ü.S.nin odasında oturduklarını, daha sonra da başvurucu ile odasına geçerek uyuduğunu, saat 08.00 gibi kalktığını, saat 14.00 sıralarında da ikametgâhına gittiğini,

- Okul komutanının emir astsubayı olan şikâyetçi A.Ç.den bu işi okulda planlayanın Kurmay Albay İ.P. olduğunu duyduğunu, darbeyle ve örgütle alakasının olmadığını, verilen emir doğrultusunda işe geldiğini, yasa dışı bir olayın içinde bulunmadığını beyan etmiştir.

iii. Şüpheli Ü.S.;

- Darbe teşebbüsünde hiçbir olaya karışmadığını, yaşanan olayların darbe girişimi olduğunu da olay anında bilmediğini, olay günü okuldan çıktıktan sonra ikametgâhına gittiğini, saat 23.30 sıralarında M.C.A.nın kendisini cep telefonundan arayarak tüm personelin mesaiye çağrıldığını söylediğini ve bilgisinin olup olmadığını sorduğunu, M.C.A.ya bilgisinin olmadığını söyleyip kimin çağırdığını sorduğunda M.C.A.nın bilmediğini, bu sebeple kendisini aradığını söyleyip telefonu kapattığını,

- Bunun üzerine personelin neden çağrıldığını öğrenmek için D.Ç.yi aradığını, onun da şüpheli Tuğgeneral K.A.nın emri gereği tüm subayların okula gelmesi gerektiğini söylediğini, nedenini sorunca da telefonda söyleyemeyeceği bir konu olduğunu ve gelince öğrenebileceğini söylediğini, Dekanlık binasında önemli olan kısımlardan sorumlu olması nedeniyle konuyu merak ettiğini, önemli bir sıkıntı olabileceğini düşündüğünü,

- M.C.A.yı arayarak gelmemelerini subayların geleceğini söylediğini, silahını dahi almadan sivil kıyafetli olarak evden çıktığını, yolda gördüğü olaylar karşısında şüphelendiğini ve hemen okula girmesi gerektiği kanaatiyle ara ve boş yollardan nizamiye kısmına gelip aracını otoparka park ettiğini,

- Girdiğinde Albay İ.P. ile karşılaştığını, ona ne olduğunu sorduğunda İ.P.nin Kara Kuvvetleri Komutanlığından alarm uygulama tedbiri geldiğini, okulda da en yüksek seviyede emniyet tedbirleri alındığını söylediğini, bu esnada gelişen olaylardan kesinlikle haberdar olmadığı için İ.P.nin söylediklerine inandığını, okul komutanının nerede olduğunu sorduğunda Kuvvete geçtiğini söylemesi üzerine Dekanlık binasına geçtiğini, burada Albay R.N.yi gördüğünde onun da Dekanlık binasını emniyete aldıklarını, aynı zamanda dekanın emirlerini almak üzere kafeterya kısmında toplandıklarını söylediğini,

- Bunun üzerine odasına geçtiğini, askerî kıyafetlerini giyerken televizyonu açtığını, ne olduğunu öğrenmeye çalıştığını ancak terör saldırısı kanaatinde olduğu hâlde kafeterya kısmına indiğini, şüpheli A.E.T.nin dekanın gelemeyeceğini söyleyerek herkesin odasına geçmesini, emniyeti alarak emir beklemelerini söylemesi üzerine odasına çıktığını, televizyonu açıp Cumhurbaşkanının açıklamalarını görünce askerin darbe teşebbüsü içinde olduğunu anladığını, bunun üzerine personelini çağırdığını, kendisinden emir almadan kimsenin hareket etmeyeceğini, kimsenin bina dışına çıkmayacağını, kanun dışı emri kendisi

dahi verse emrin yerine getirilmeyeceğini söylediğini,

- Odasından çıkarak dekanı aradığını ancak bulamayınca Albay R.N.nin odasına girdiğini, bu esnada Birinci Ordu komutanının emir komuta zinciri dışında kanunsuz kalkışma olduğu şeklindeki beyanını duyduğunu, daha sonra R.N.ye, kanunsuz hiçbir emri yerine getirmeyeceğini, personeline de yaptırmayacağını söylediğini, R.N.nin kendisini tasdik ettiğini, odasına dönerek personelini uyardığını, bu esnada D.Ç.nin dekanın emri ile silah almaları gerektiğini söylediğini, buna şiddetle karşı çıktığını, kendi emniyetleri için silah alınması gerektiğini, başka bir amaç için alınmayacağını söylemesi üzerine biri başvurucu olan iki astsubayına personel sayısı kadar silah almaları emrini verdiğini, mühimmatsız üç silah geldiğini, silahları kendi odasına aldığını ancak personele dağıtmadığını, odasında sabaha dek silahları boş bir vaziyette teslim edene kadar muhafaza ettiğini, televizyonda haberleri izlediğini, daha sonra personelinden iki subayını dekanın emri ile istirahate gönderdiğini, bir astsubayını muhabere merkezindeki nöbetine gönderdiğini, M.C.A.yı ise Dekanlık içinde hasar tespiti yapması için görevlendirdiğini, pazartesi eğitim ve öğretime devam edileceğinden aksama yaşanmaması için bunu yaptığını,

- Olay günü öğleden sonraya kadar mesaisine devam ettiğini, öğleden sonra nöbetçi subaya bilgi vererek ikametgâhına gittiğini, darbe teşebbüsü içinde bulunmadığını savunmuştur.

15. İddianamede, KHO'da mühimmat bulunmadığı yönünde tespite yer verildikten sonra başvurucu açısından 16/7/2016 tarihinde saat 03.00'ten sonra KHO'da darbe girişiminde etkin rol oynayan şüpheliler İ.P. ve K.A.nın talimatları doğrultusunda şüpheli E.G. tarafından bölük deposu açılarak rastgele dağıtılan, bu nedenle seri numarası bilinmeyen mühimmatsız silahı teslim aldığının belirlendiği, ayrıca KHO'daki kamera kayıtlarının incelenmesi üzerine düzenlenen bilirkişi raporunda da başvurucunun kameralara yansıyan görüntülerinin olduğu ifade edilmiştir.

16. Sonuç olarak iddianamede başvurucunun darbe girişimine yönelik faaliyetler kapsamında saat 23.00 sonrasında KHO'da gerçekleştirilen eylemleri organize eden İ.P. ve K.A.nın talimatı üzerine darbe faaliyetlerinde yer almak amacıyla KHO'ya gelmek, darbeye teşebbüs kapsamında başka birimlere nakillerin sağlandığı ve içinde herhangi bir güvenlik problemi olmayan KHO'ya yönelik nakiller esnasında dışarıdan gelecek sivil halka, polise ve darbe karşıtı askerlere karşı koymak için kendisine rastgele tevdi edilen silahı teslim almak ve okul içinde bulunup darbeyi yöneten grubun talimatları doğrultusunda darbeye kalkışma faaliyeti kapsamında kendisine tevdi edilecek görevleri (nizamiyelerde takviye kuvvet olarak görevlendirilme, nizamiyelerde nöbet tutma, okul içerisinde verilecek olası başka görevleri yerine getirme) beklemeye başlamak suretiyle üzerine atılı suçları işlediği belirtilmiştir.

17. Ankara 24. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen dava sırasında farklı sanıklar yönünden düzenlenen iddianamelerle diğer mahkemeler nezdinde açılan davalar bu dava ile birleştirilmiştir. Başvurucunun kovuşturma evresinde alınan ve gerekçeli kararda belirtilen savunması şu şekildedir:

"Darbe girişimi olduğunda Kara Harp Okulunda dekanlık öğretim destek şube müdürlüğünde görevliydim. Görevim kısaca şunlardır; dekanlık binasındaki tesis, dershane, anfi, çalışma odaları ve benzeri yerleri her an hizmete hazır halde bulundurmak ve bunların bakım, onarımlarını yapmak. Bu sebeple de ben mesai saatleri dışında haftasonları da dahil planlı, plansız olarak herhangi bir arıza veya anfilerin kullanılması gerektiğinde çok defa saatin kaç olduğunu fark etmeksizin mesaiye gitmişimdir.

... 15 Temmuz 201[6] tarihinde saat 17:00 sularında mesaiden ... çıktım. ... İkamet ettiğim [misafirhaneye] girdim. ... Saat 00.09'da şube müdürünün piyade albay [Ü.S.] beni cep telefonundan arayarak, piyade astsubay başçavuş [M.C.A.yı] da alarak mesaiye gelmemizi emretti. Ben durumun ne olduğunu yani neden mesaiye gelmemiz gerektiğini sordum. Tam olarak bilgisi olmadığını, ama öğrenmeye çalıştığını ve gelince yüz yüze görüşelim dedi. Bunun üzerine piyade astsubay başçavuş [M.C.A.yı] arayarak şube müdürümüz emrini kendisine ilettim. Beni EDOK'tan alarak beraber 01.00 sıralarında 4 numaralı nizamiyeye geldik.

Nizamiyenin önünde kamyonların olduğunu gördük ve [M.C.A.] başçavuş oradan inerek nizamiyeye gitti. Geri döndüğünde nöbetçi subayın kamyonları dışarıdan zırhlı araç ile gelebilecek darbecilerin kışlaya girme tehlikesine karşı tedbir aldıklarını, bizi de arabayla içeriye alamayacaklarını söylediğini bana iletti, arabayı dışarıya park ettik, ben ve arkadaşım [M.C.A.] silahsız ve sivildik, kartlarımızı cihaza okutarak saat 01:15-01:20 gibi 4 nolu nizamiyeden giriş yaptık. Daha sonra piyade albay [Ü.S.nin] odasına saat 01:30 gibi gittik. [M.C.A., Albay Ü.S.ye] neden mesaiye çağrıldığımızı, neler olduğunu sordu. Kendisinin de herhangi bir bilgisinin olmadığını, konuyu soruşturduğunu, anlamaya çalıştığını, okul komutanının Kara Kuvvetleri karargahına gittiğini söylediklerini, tuğgeneral [sanık K.A.nın] odasına gittiğini ama yerinde bulamadığını söyledi. Cumhurbaşkanı ve Başbakanının televizyonda bir kalkışma olduğu yönünde açıklamaları olduğunu söyledi. Kendisinin dekana tekrar bakmaya gideceğini, gelene kadar kendisinin odasında veya kendi odamızda beklememizi, kendisinin yokluğunda kendisinden emir almadan hareket etmemezi söyledi ve odadan çıktı.

Saat 02:30 sıralarında İdari İşler Şube Müdürü [sanık D.Ç.] geldi, silah alınması gerektiğini [sanık Albay Ü.S.ye] iletti, [Ü.S. de] neden silah almamız gerektiğini sorduğunda, [D.Ç.] emrin dekan tarafından verildiğini, dekanlık binası ve şahsi güvenliğimiz için olduğunu, dışarıdaki darbecilerin sızma yaparak kışlaya girme ihtimallerinin olduğunu söyledi ve gitti. [Sanık Ü.S.] personel sayısı kadar silah almamızı, alınan silahların kendi odasında muhafaza edileceğini hiçbir şekilde kimseden emir alınmayacağını, hiçbir yere gidilmeyeceğini ve kendi odasına gelineceğini söyledi. Kısa bir süre sonra [M.C.A.] başçavuş ile beraber birinci tabur bölgesine geçtik, nereden silah alınacağını bilmiyorduk, KONMER'deki personelin bilgisi vardır diye düşünerek oraya uğradık, ama onlardan nereden silah alınacağını bilmiyorlardı. Oradan ayrılıp tekrar dekanlık binasına dönmeye karar verdiğimiz sırada, diğer dekanlık personelinin geldiğini görünce onlarla beraber silah dağıtılacak olan deponun önüne gittik ve orada diğer dekanlık personeli ile beraber 1-1.5 saat kadar deponun açılmasını bekledik. Depo açıldıktan sonra ismini bilmediğim topçu bir üst teğmen ve sivil memur silah seri numaralarını kayıt ederek silahları teslim etti. İddianamede yazıldığının aksine tarafımıza verilen silahların seri numaraları ile kimlik bilgilerimiz kaydedilmiştir. Hatta şube müdürü [Ü.S.ye] aldığımız silah bile ayrı kaydedilmiş, sabahleyin teğmen [N.] ve Üsteğmen [Ö.E.] tarafından şube personeline silahlar teslim edilirken önceki listede kayıtlı olduğundan karşılarına teslim alındığını belirtir şekilde tek tek artı işareti konulmuştur.

Üç adet silahı teslim aldıktan sonra amirimizden aldığımız emir gereği saat 04.00 gibi dekanlık bölgesine geldik, şube müdürümüze baktık, odasında yoktu, [M.C.A.] başçavuşun odasına geçtik, kısa bir süre sonra şube müdürü odasına geldi ve bizi yanına çağırdı. Bize silahları kendi odasında muhafaza edileceğini, kesinlikle bilgisi olmadan silah kullanılmayacağını ve hiçbir şekilde kimseden emir alınmayacağını, hiçbir yere

gidilmeyeceğini söyledi. Biz de getirdiğimiz silahları şube müdürünün odasına bıraktık. Silahlar depoya tekrar teslim edilene kadar onun odasında kaldı. Yani silahları bize dağıtmadı. Saat 05:00'a kadar [Ü.S.nin] odasında bekledik, sonrasında şube müdürünün odasından ayrılarak [M.C.A.] başçavuşun odasına giderek silahsız olarak istirahat ettik. Saat 08:15 civarında [Ü.S.] dekanın emri ile personelin mesaiyi terk edebileceğini, ancak personele verilen vazfilere yapıldıktan sonra şube personelinin ayrılabileceğini söyledi. Ben muhabere merkezinde nöbetçi olduğumu söyleyince nöbet yerine gitmemi, başçavuş [M.C.A.ya] binada hasar tespiti ve onarımı yapılmasını, pazartesi ... dersler için binanın ve dershanelerin hazır edilmesini, üsteğmen [Ö.E.Y.] ve teğmen [N.D.ye de] alınan silahları depoya teslim etmelerini emretti.

Saat 09:15 - 09:30 sıralarında nöbet yerine gittim. 24 saat nöbet tuttum, 17 Temmuz 2016 günü saat 09:00'da nöbetimi teslim ettim ve misafirhaneye gittim. ... Daha sonra kışladan ayrıldım normal mesai hayatıma devam ettim. 24 Temmuz 2016 günü şube müdürü beni mesaiye çağırdı, savcı talimatı ile ifademizin alınacağını söyledi. ...

01/08/2016 tarihinde Kara Harp Okulu komutanlığının 29/07/2016 tarih ve 1659645-16 sayılı yazı ile disiplin soruşturması gereğince olaylar başladıktan sonra, okulun emniyete alınması gerekçe gösterilerek Kara Harp Okuluna çağrılan personelin darbe girişimine ilişkin işlerde fiilen yer almadıkları sonucuna varıldığından ve ilgili disiplin soruşturmasının devam ettiği, elde edilecek ilave bilgi ve belgelerin C.Başsavcılığına bildirileceği belirtildiğinden tutuklama tedbirinin devamının bu aşamada gereksiz olduğu kanaatine varıldığından adli kontrol altına alınarak tutuklu kalmamın ağır sonuçlar doğuracağından serbest bırakıldım.

İddianamede 82. numaralı A-21 kapısı güvenlik kamerasının incelenmesine ilişkin bilirkişi raporuna göre görüntümün tespit edildiği belirtilmiştir, ancak ben A-21 kapısından ne girdim ne de çıktım. Bahse konu görüntü az önce ifade ettiğim 81 numaralı KONMER güvenlik kamerasına aittir. Nitekim aynı kapıda görüntüsü olan yüzbaşı [A.T.nin] arkasındaki duvarda görünen duvar rengi ile bana ait resimdeki duvar rengi aynıdır. Oysaki A-21 kapısında mevcut duvar rengi yoktur, düzeltilmesini talep ediyorum. görüntü evraklarım burada.

... Ben darbe girişiminde bulunmadım, kimseye zarar vermedim ve kimseden darbe girişimiyle ilgili emir almadım. Sonuç olarak 15 Temmuz günü amirim tarafından aranmam üzerine geç saatlerde, gece yarısından sonra Kara Harp Okuluna verilen emrin icrası için geldim. Kara Harp Okulundayken her gün yaptığım görevlerin dışında herhangi bir görev icra etmedim. Erken ayrılmak isteyenlerin gidileceğine ilişkin tarafımıza ilişkin herhangi bir bilgi gelmedi, gelseydi bile bina ve tesis sorumluluğundan dolayı dekanlık binasını en son ben terk ederdim. Ertesi günü nöbet görevimi teslim aldım, bu durumda görevimi yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirdiğimi göstermektedir. Herhangi bir terör örgütü ile benim ve ailemin herhangi bir ilgisi yoktur. Söz konusu örgüt tarafından idare edilen hiçbir organizasyon ile irtibatım yoktur. Şüpheli herhangi bir para hareketim bile söz konusu değildir. Birden fazla teyit ettirmemiz üzerine kişisel emniyetimizi sağlamak için silah aldık. Silahlarımıza mühimmat almadık. Silahlarımızı gece boyunca bir odada kilitli tuttuk. Silah almamız sadece verilen yasal görünüşlü bir emrin icrasıydı. Herhangi bir bilgiye dayalı olarak belli bir amaçla silah almadık, bu kapsamda söz konusu isnatlarla ilişkim olmadığı için beraatimi talep ediyorum.

'Evet savunmanı yaptın, önceki savunmanla uyumlu bir savunman. Bir kaç husus var sana

çelişkili olarak görebileceğimiz veya eksik olarak gördüğümüz. Bu nizamiyeden giriş sırasında diğer arkadaşınla beraber geldin, [M.C.A. ile] doğru mu' şeklindeki soru üzerine; Evet,

'Onun anlattığı şekilde baktığımızda girmek istiyor araçla izin verilmiyor, harbiyeli' şeklindeki soru üzerine; Ben de sağ tarafta oturuyordum, 'Gördün harbiyelinin izin vermediğini sonra' şeklindeki soru üzerine; Şöyle ilk önce harbiyeli zaten kapının önündeydi. [M.C.A.] başçavuş dışarıya çıktı harbiyeli ile bir konuşma yaptı, ben arabanın içindeyim, ne olduğunu duymadım.

'Duymadın sen' şeklindeki soru üzerine; Hayır arabanın içindeydim.

'Sonra gitti orada görevliyle konuştu' şeklindeki soru üzerine; Evet nöbetçiyle görüştü,

'Görüştü, [Ç. ile] görüştü geri geldi, dedi ki sana ne dedi orada niye alınmıyormuş dedi araç dedi, söyledi mi bir açıklama yaptı mı' şeklindeki soru üzerine; biraz önce arz ettiğim gibi kendisi bana nöbetçi subayla kurduğu iletişimi anlattı. Kamyonları dışarıdan gelebilecek darbecilere karşı emniyet amaçlı çekildiğini söyledi,

'İşte böyle bir ifaden yok senin daha önce' şeklindeki soru üzerine; evet şöyle arz edeyim, ben aslında söylediğim çoğu şeyi ama şöyle ifademde mesela anlattığımda silah aldığımı beyan etmeme rağmen alt bölümde başka diyeceğim bir şeyler var mı bölümünde benim silah almadığım yazıyor,

'Yani bu ifadeyi söylemiştin ama o şekilde geçmedi' şeklindeki soru üzerine; Evet,

'Sonra tekrar kimlik okutarak girdiniz' şeklindeki soru üzerine; Kimlik okutarak girdik,

'Girerken herhangi bir şekilde bir yere kimliğinize bakıldı mı soruldu mu yukarıya falan bir yere' şeklindeki soru üzerine; Kimse sormadı,

'Sormadı, görevli özellikle üsteğmen [M.Ç.] ne haldeydi hatırlıyor musun giyinişini' şeklindeki soru üzerine; Tabi hatırlıyorum, çünkü o anda eşim telefon etmişti bana arkadaşlar sessiz olun falan diye bir cümle kullanmıştı girerken şimdi telefon çalınca üstünde kamuflaj, hücum yeleği, başında hiçbir şey yoktu, elinde de cep telefonu vardı.

'Anladım, ama kimseye sormadı alayım mı almayayım mı diye' şeklindeki soru üzerine; sormadı,

'Şimdi [Albay Ü.S.] ile ilgili yaptığın konuşma gidiyorsunuz, burada çok kısa geçmişsin bunu, [Ü.S.ye] gittik demişsin, şurada burada 02.30'a kadar' şeklindeki soru üzerine; Odasında bekledik,

'Gittik demişsin sadece, burada 02.30 da [sanık D.Ç.] geldi, o aşamayı es geçmişsin şu an dedin ki, sorduk kendisine ben de işte [Ü.S.ye] sorduk, ben de tam durumu bilmiyorum, dekanın odasına bir defa gittim, yine gideceğim, dekana ulaşamadım ama benden habersiz bir şey yapmayın, burada bekleyin beni gibi bir şey söyledin, şu an bu hiç yok önceki ifadende' şeklindeki soru üzerine; aslında bunları anlattım, ama bu kadar detaylı anlatıp anlatmadığımı bilmiyorum, hatırlamıyorum, ama bu konuları orada polis memuruna söyledim,

'Söyledin ama herhangi bir şekilde belki kayda geçmedi o anlamda' şeklindeki soru üzerine; Evet yani sonunda okunmadığı için yani bana bunu tebliğ ederken oku demedikleri için ifademi okumadım

'Peki, kafeterya bölgesine falan hiç indin mi' şeklindeki soru üzerine; Hayır,

'Hiç inmedin' şeklindeki soru üzerine; Biz geldiğimizde direk [Albay Ü.S.nin] odasına gittik, zaten o kafeteryanın bölgesinden geçtik, giriş orada ama kimse yoktu, 01.30-01.40 gibi girdik,

'Peki silah alma olayını bizzat ileten kişi [D.Ç. ?]' şeklindeki soru üzerine; Evet,

'Aynı şeyi söylemişsin, dekanın emri olduğunu söyledi, dekanlık binası ve şahsi güvenliğimiz için olduğunu, dışarıdaki darbecilerin sızma yaparak girme ihtimalleri olduğunu söyledi demişsin?' şeklindeki soru üzerine; Evet o şekilde,

'... Peki sen bu özellikle [Ü.S.nin] açıklamalarından bir şeye karışmayın, emrin dışında bir şey yapmayın açıklamaları, ortamdaki diğer gelişmeler, özellikle işte dağınık halde herkes, herhangi bir şekilde bir topluluk bir şey yok, bir açıklama da yok, komutanınız diyor ki bir açıklama yok şu an diyor' şeklindeki soru üzerine; Sadece kendisinin açıklaması var, benim amirim'

'Peki onun dışında senin işte çağrılış amacına ilişkin bir fikir verdi mi sana ne amaçla çağrılmış olabilirsin diye bir taraftan gelişmeleri takip ediyorsun ülkede ne olduğunu biliyorsun ?' şeklindeki soru üzerine; Televizyonu orada da artık seyrediyoruz, zaten ilk geldiğimizde de birinci amirim bize Cumhurbaşkanın ve başbakanın televizyonda açıklama yaptığını söylüyor, söyledi, okuduğunu söyledi. Yani bu girişimin darbeyle ilgili küçük bir kalkışma olduğunu söyledi kendisi bize,

'Ama sizin o Kara Harp Okulundaki mesaiye çağrılma ve diğer işlemleri bununla ilgili işlemler mi dedin sen, darbenin lehinde olduğunu düşünmedin bu anlamda doğru mu anlıyorum' şeklindeki soru üzerine; Hayır ben darbe ile ilgili hiçbir şey düşünmedim, hatta ben bunun ötesinde [D.Ç.nin] bize darbe karşıtı silah alınması gerektiğini söyleyince darbe karşıtı olarak ben şey yaptım hep sürekli, [M.C.A.] başçavuş da aynı [Ü.S.] de aynı."

18. Yapılan yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucuya atılı eylemlerin bir bütün olarak Anayasa'yı ihlal suçuna yardım etme niteliğinde olduğu sonucuna ulaşmış ve başvurucuyu 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir.

19. Mahkeme kararında, davanın başvurucu da dâhil olmak üzere tüm sanıkları yönünden muhakeme sürecinde alınan ifadeler, güvenlik kamera görüntülerine dair bilirkişi raporları, KHO İdari Tahkikat Heyeti raporları, santral kayıtları, nöbet çizelgeleri ile toplanan diğer deliller doğrultusunda olay gecesi KHO'da yaşanan olaylar şu şekilde aktarılmıştır:

i. Olay gecesi darbe girişimi kapsamında farklı dosyada yargılanan Kurmay Yarbay Ü.G.nin yeni Tabur Komutanı Kurmay Binbaşı (sanık) H.H.E.ye taburu devretmesine rağmen taburundaki subaylara 18/7/2016 günü atış yaptırma bahanesiyle 15 Temmuz 2016 günü 2.250 fişek aldırarak çalışma odasında muhafaza ettiği,

ii. 2. tabur komutanı olan sanık H.H.E.nin olay günü saat 17.30 sıralarında mesaiden çıktıktan sonra saat 19.35 sıralarında firari sanık İ.P. tarafından lojmandan arandığı, sanık H.H.E.nin de saat 19.47 sıralarında Malazgirt tabur binasındaki makamına gelip saat 19.47 ile 21.17 arasında birkaç kez firari sanık İ.P. ile askerî hattan görüştüğü,

iii. WhatsApp yazışmalarına göre sanık H.H.E.nin saat 21.12'de tüm bölük ve takım komutanlarını mesaiye çağırdığı ve olay gecesi bütünleme sınavları nedeniyle okulda kalan Harbiyelileri acil olarak içtimaya almasını ve silahların bulunduğu malzemeliği açmasını

Tabur Nöbetçi Subayı Topçu Üsteğmen H.O.ya emrettiği,

iv. Sanık H.H.E.nin tabur iç bahçesinde toplanan Harbiyelilerden rastgele seçtiği yirmisine silah dağıtımı yaptığı ve sanık Ü.G.nin uygulamalara aykırı olarak önceden hazır ettirdiği ve odasında muhafaza ettiği toplam 2.250 mermiden bir kısmını söz konusu Harbiyelilere dağıtıp saat 21.30 sıralarında silahlı ve mühimmatlı 20 kişilik Harbiyeli grubu ile birlikte KHO'nun Bozpark adlı bölgesine bakan karargâh binasının doğu girişindeki A-21 kapısının yanındaki yere gittiği, Whatsapp mesajı ile mesaiye çağrılan bölük ve takım komutanlarından bölgeye en erken gelenlerin olay gecesi bölük komutanlarının firari sanıklar A.B. ile Yüzbaşı G.G. olduğu, sanık Üsteğmen E.C. ve diğer sekiz takım komutanının da aynı bölgeye geldiği, sanık H.H.E. ile firari sanıklar A.B. ve G.G.nin A-21 kapısına yakın bir yerde toplanıp bir süre konuştukları, sonra da kapıya doğru hareket ettikleri, bu sırada da sanık H.H.E.nin, sanık E.C.nin de kendilerini takip etmesini emrettiği,

v. Firari sanık İ.P.nin emriyle Kontrol Merkezi (KONMER) nöbetçi subayı olan sanık A.T. tarafından saat 20.30 sıralarında Ani Müdahale Kuvveti (AMK) komutanı olan tanık Piyade Uzman Çavuş H.K. telefonla aranarak “Hazır olun ben geliyorum.” emri verildiği, bu esnada firari sanık İ.P., Kurmay Başkanlığına yeni atanan Kurmay Yarbay firari sanık S.T. ile önceki harekât eğitim şube müdürü olup olay gecesi darbe girişimi kapsamında Türk Telekom binasını ele geçirmeye gitme eylemi nedeniyle ayrı davada yargılanan firari sanık Kurmay Yarbay Ö.E.nin KHO'nun karargah binasının zemin katındaki AMK bölgesinde bulunan koridora geldiği, sonra da sanık İ.P. tarafından AMK’nın Dikmen yolu üzerindeki 4 No.lu nizamiyeye gönderildiği, müteakiben sanık A.T.S.nin de bu bölgeye geldikten sonra sanık İ.P. tarafından KHO'nun Kızılay istikametindeki girişine sevk edildiği,

vi. Olay günü öğrenci alım faaliyetleri için teşkil edilen Kesin Karar Kuruluna başkanlık eden katılan KHO Komutanı İ.Ç.nin Kurulun saat 20.30 sıralarında mülakatı tamamlamasının ardından KHO Karargâhına döndüğü, bu esnada Ankara’da bulunan 3. Ordu Kurmay Başkanı Tümgeneral S.B.nin telefonla kendisini arayarak ziyaret için görüşme talep etmesi üzerine saat 21.00 sıralarında kendisi ile KHO Karargâhının önündeki bahçede buluştuğu, yaklaşık yarım saat bahçede birlikte oturdukları, katılan İ.Ç.nin emir astsubayı olan katılan A.Ç.nin saat 21.00 sıralarında komutan habercisinin “Dışarıdan silah sesleri geliyor.” demesi üzerine KONMER’i arayarak olay tarihinde nöbetçi subay olan sanık Üsteğmen Y.S.Ö.ye 1 No.lu nizamiye istikametinden birkaç el silah sesinin geldiği söyleyip ne olduğunu sorduğu, sanık Y.S.Ö.nün de KONMER’i arayarak konuyu sorduğunu ve kendilerinin de araştırdıklarını belirttiği, daha sonra komutan habercisinin “Komutanım dışarıda bir hareketlilik var.” demesi üzerine katılan A.Ç.nin ne olduğuna bakmak için A-21 kapısına doğru giderken o bölgede bulunan firari sanık İ.P. ve sanık Yarbay A.T.S. ile karşılaştığı, katılan A.Ç.nin firari sanık İ.P.nin yönlendirmesiyle AMK’daki kameralara bakmak için AMK odasına onunla gittiği, sonra da odada bulunan sanıklar A.T. ve A.T.S. ile firari sanıklar A.A., S.T. ve İ.P. tarafından derdest edilerek el ve ağzının bağlandığı,

vii. Firari sanık İ.P. ile sanık A.T.S.nin saat 21.30 sıralarında katılan KHO Komutanı İ.Ç.nin yanına gittikleri, İ.P.nin katılanı AMK odasının olduğu yere götürmek için ona bazı olayların olduğunu ve gelmesi gerektiğini söylediği, misafirini uğurlayan katılan İ.Ç.nin firari sanık İ.P. ile birlikte AMK odasına gittiği, bu sırada sanık A.T.S.nin de onları takip ettiği, odaya geldiklerinde daha önceden burada gizlenen personel ile birlikte katılan İ.Ç.ye saldırıp onu rehin aldıkları,

viii. 5. Akdeniz Kurs Tabur Komutanlığının dört bölük komutanı olduğu, bu kişilerden

sanıklar N.Ö., S.Ö. ve A.Ö.B.nin tanık Tabur Komutanı Binbaşı D.U.nun ertesi gün başlayacak olan harp tarihi tatbikatı intikal hazırlıkları kapsamında kumanya alınması, mühimmatın şarjörlere dizilmesi ve sırt çantalarının hazırlanması emri doğrultusunda saat 22.00 sıralarında tabura geldikleri, diğer bölüm komutanı olan M.V.Ş.nin ise izinli olması nedeniyle o gün birliğe gelmediği,

ix. Göreve yakın zamanda başlayan tanık Tabur Komutanı D.U.nun İzmir'in Menteş ilçesinde bulunan alay komutan yardımcısı ve başka dosya sanığı olan E.S. tarafından 14/7/2016 tarihinde saat 20.00 sıralarında, yine başka dosya sanığı E.T. tarafından ise 15 Temmuz 2016 tarihinde saat 10.00 sıralarında arandığı, ertesi günkü harp tarihi tatbikatına zamanında başlanabilmesi için bütün kursiyerlerin akşam saatlerinde zaman belirtilmeksizin kışlada bulunması gerektiği ve subay adayı kursiyerlerinden evci çıkanlara müsaade edilmemesi hususunun kendisine emredildiği, sanık Alay Komutan Yardımcısı R.Ö.nün ise muhafız olarak 27 astsubay kursiyerin görevlendirmesini söylediği, her birine verilmek üzere beş şarjörlük mühimmat için okulda yeterli mühimmat bulunmadığından sanık R.Ö.ye iki şarjörün yeterli olabileceğini söylediği ancak onun da sanık İ.P.ye sorması gerektiğini söylediği, sonrasında da İ.P.nin bunu reddettiğini belirttiği, bunun üzerine mühimmatların dışarıdan getirtildiği, tanığın saat 20.00 civarında mesaiyi terk ettiği, olayların başlaması üzerine saat 23.30 sıralarında okula gelmek için teşebbüste bulunduğu ancak o saatlerde polisin kavşaklarda olması nedeniyle yoldan geri döndüğü, saat 02.00 sıralarında yeniden okula gelerek 2 No.lu nizamiyeden girmeye çalıştığı, TSK Spor Okulu nizamiyesine kadar gelebildiği, buradan 2 No.lu nizamiyeyi telefonla aradığı, nizamiyede görevli sanık Üsteğmen S.E.nin firari sanık İ.P.nin emri olmadan içeri kimseyi alamayacağını ilettiği, bunun üzerine sanık R.Ö. ile görüşmesine rağmen firari sanık İ.P. tarafından kışlaya girmesine müsaade edilmediği,

x. Okuldaki görev süresini tamamlayan ve 2016 yılı komutanlık atamaları ile atama görmesi nedeniyle 14/7/2016 tarihinde ilişiği kesilen Kurmay Yarbay Ö.E.nin hiçbir emir komuta yetkisi olmamasına rağmen akşam saat 21.05 sıralarında sanık A.K.ya harp tarihi tatbikatı öncesi emniyet tedbirlerini kontrol etmek için bizzat kendisinin tatbikat yaptıracağını söyleyip taburdan muhafız olarak seçilen subay adaylarının silah ve mühimmatlarını alarak derhâl içtima ettirilmesini emrettiği, böylece 27 kursiyerin alelacele içtima ettirildiği ve Ö.E.nin talimatıyla sanık Üsteğmen S.Ö. tarafından şarjörlere mühimmat doldurtulduktan sonra 2. Bölük Komutanlığının silah deposu açılarak rastgele silah ve fişek dolu şarjörlerin dağıtıldığı, akabinde Ö.E.nin bir kursiyer astsubay göndererek araç istediği ancak KHO nöbetçi amirinin emri olmadan garajdan araç çıkarılamayacağının iletilmesi üzerine sanık A.T.S.nin telefonla arayarak aracın çıkartılmasını sağladığı, bu şekilde kursiyerlerin bir araca bindirilerek Ankara'daki Türk Telekom binasına götürüldüğü,

xi. Saat 22.00 sıralarında uçakların alçak uçuşlara başlaması üzerine firari sanık İ.P. tarafından subay adayı kursiyerlerin eğitim elbiseli, teçhizatlı ve silahlı olarak Bozpark bölgesinde toplanmasının sağlandığı, ardından bu gruba okulda bütünleme sınavı için kalan Harbiyelilerin de katıldığı, Bozpark bölgesinde toplanan subay adayı kursiyerlere öncelikle astsubay kursiyerler olmak üzere sanık Ü.G.nin tatbikat için alınan mühimmattan muhafızlara verilenden geriye kalanı ile beyaz bir minibüsle getirilen mühimmatın dağıtımının yapıldığı,

xii. Kışlanın emniyetinin Lojistik Destek Komutanlığı tarafından sağlandığı, acil durumlarda AMK ve gerektiğinde de hazır kıtanın mesai dışında KHO nöbetçi amirinin emir komutasında olay bölgesine müdahale ettiği, okulun güvenliği ile ilgili olarak kursiyerlere

herhangi bir görev verilmediği, Harbiyeli öğrencilere okulun güvenliği için nizamiyelerde görevlendirme yapılamadığı,

xiii. KHO Dekanı olan sanık Tuğgeneral K.A.nın firari sanık İ.P. tarafından saat 22.47'de telefonla okula çağırıldığı, sanık K.A.nın saat 23.00 civarında günlük kıyafetle okula 2 No.lu nizamiyeden girdiği, makamında eğitim elbisesini giyerek KHO Karargâhında bulunan kurmay başkanının yanına geldiği, Bozpark bölgesinde toplatılan Harbiyeli ve subay adayı kursiyerlerinden oluşan gruba saat 23.00 ila 23.30 sıralarında sanık K.A. tarafından sıkıyönetim ilan edildiğinin duyurulduğu, ardından firari sanık İ.P.nin mevcut Hükûmetin terör örgütleriyle anlaştığı, ordunun yönetime el koyduğu ve sıkıyönetim ilan edildiği, bu saatten sonra sıkıyönetim kurallarının geçerli olduğu, bu emirlere uymayanların en ağır şekilde cezalandırılacakları şeklinde bir konuşma yaptığı, sonrasında firari sanık İ.P.nin emriyle subay adayı kursiyerlerin onarlı gruplara ayrılarak kursiyerlere mühimmat dolu birer şarjör verildiği, takım komutanları nezaretinde grupların nizamiyelere gönderildiği, grupların geri kalanlarının Anafartalar Taburundaki sınıflara ve/veya yemekhanelere sevk edildiği,

xiv. Sanık A.T.S.nin öğrenci alımlarında görevli personeli evlerine götürmek bahanesiyle saat 21.00 sıralarında toplam 12 servis aracını şoförleri ve muhafızlarıyla birlikte Bozpark bölgesinde hazır edilmesini ulaştırma bölük komutanı olan Yüzbaşı B.H.ye ilettiği ancak B.H.nin bu görevin plan dışı olduğunu, şoförler sabah saat 04.00'te göreve çıkacağı için talebin karşılanmasının uygun olmadığını, ısrar edilmesi hâlinde tutanak düzenlenerek araçların göreve sevk edilebileceklerini bildirmesi üzerine sanık A.T.S.nin saat 21.50 sıralarında bu kez nöbetçi Astsubay B.U.yu arayarak araçların görevlendirilmesinin firari sanık İ.P.nin bilgisi dâhilinde yapıldığını söyleyip araçların derhâl Bozpark'ta hazır edilmesi emrini verdiği, araçların sabah saat 05.00'e kadar Bozpark bölgesinde hazır bekletildiği, ayrıca saat 00.00 sıralarında dekanın emir astsubayı olan M.E.nin Araç Sevk Amirliğine gelerek dekanın emri ile kışla nizamiyelerinin emniyetini artırmak maksadıyla büyük araç ve kamyonları aldığı, bu araçları 2 ve 4 No.lu nizamiyelerin girişini engelleyecek şekilde yerleştirdiği,

xv. Saat 22.50 sıralarında firari sanık İ.P. tarafından KHO komutanının emri olduğu söylenerek SAVBEN müdürü olan Prof. Dr. Mühendis Albay Ö.H.T.nin arandığı ve tüm SAVBEN personelinin okula gelmesinin emredildiği, KHO'ya gelmekte olan Ö.H.T.nin okula gelirken Dekanlık İdari Şube Müdürü Öğretmen Binbaşı D.Ç. ile karşılaştığı ve durumu kendisi ile paylaştığı, D.Ç.nin daha sonra firari sanık İ.P.nin emri üzerine WhatsApp programı üzerinden saat 23.07'de bölüm başkanları ve şube müdürlerine okula gelmeleri talimatını ilettiği, Ö.H.T.nin okula geldiğinde firari sanık İ.P. ile irtibata geçip sıkıyönetim ilan edildiğini öğrendiği, değişen durumlara karşı personelin hazır olmasının kendisinden istendiği, personelin sakince odalarında beklemeleri emrini veren Ö.H.T.nin durumu görüşmek üzere sanık Tuğgeneral K.A.nın odasına giderek yaptığı görüşme neticesinde sanık K.A.nın birlik emniyeti için oluşturulan hazır kıtaya takviye gerekebileceğini söyleyerek personelin odasında beklemesi yönünde talimat verdiği, SAVBEN personelinin firari sanık İ.P.nin verdiği emirle saat 03.00 ile 04.00 arasında mühimmat olmaksızın piyade tüfeği ve hücum yeleği aldığı, Dekanlık personelinin ise D.Ç.nin WhatsApp üzerinden mesajı iletmesi üzerine tek başlarına ya da birkaç kişiyle birlikte KHO'ya gelmeye başladıkları, saat 23.04'te darbeci personelin sıkıyönetim direktifinin KONMER'e ulaştığı,

xvi. Olay tarihinde temel paraşüt eğitimi için KHO'da bulunan 142 Hava Harp Okulu öğrencisinin sivil elbiseli, silahsız ve mühimmatsız olarak bavulları ile öncelikle Etimesgut,

sonrasında da İstanbul’a intikal ettirilecekleri gerekçesiyle KHO Celal Dora içtima alanında saat 02.30 civarında toplandığı, alana inen helikopterlere öğrencilerin ilk etapta binmek istememesi üzerine İstanbul'da bulunan Hava Harp Okulunda alay komutanı olarak görev yapmakta olan ve sonradan TSK'dan ihraç edilen H.E.nin talimatı üzerine başlarındaki Yüzbaşı K.B. tarafından öğrencilerin 91'inin altı sorti ile Etimesgut’taki 11. Hava Ulaştırma Komutanlığına götürüldüğü, 51 öğrenci için helikopter gelmediği veya gelemediği için bu öğrencilerin KHO'da kaldığı,

xvii. Siirt 3. Komando Tugay Komutanlığı kurmay başkanı olan ve darbe girişimi sırasında Genelkurmay Başkanlığında gerçekleşen eylemler nedeniyle Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanıp Anayasa'yı ihlal etme suçundan müebbet hapis cezası aldığı belirtilen Topçu Kurmay Albay E.K.nın sivil aracıyla saat 01.30 sıralarında KHO'ya gelip yanındaki personelle birlikte helikopterle Genelkurmay Başkanlığına gittiği,

xviii. Saat 02.00 sıralarında firari sanık İ.P.nin emriyle nizamiyeler, yemekhane ve Anafartalar Taburunun sınıflarında bulunan subay adayı kursiyerlerin apar topar Celal Dora alanına toplatıldığı, on altışarlı gruplar hâlinde içtima alındığı, burada öncelikle astsubay adayları olmak üzere rastgele seçilen 155 subay adayı kursiyerin İ.P. tarafından içtima alanındaki mevcut subaylardan rastgele seçilen subaylar komutasında silahlı ancak bir kısmı mühimmatsız olarak saat 03.00'ten itibaren iki helikopterle sorti yapmak suretiyle Genelkurmay Başkanlığına sevk edildiği, bu sevkiyatın yaklaşık iki saat sürdüğü, sevkiyatların yerdeki bilinmeyen unsurlardan helikopterlere ateş açılması nedeniyle durduğu,

xix. Sanık H.H.E.nin havanın aydınlanmaya başladığı saatlerde kurs tabur bölük komutanı olan sanık Üsteğmen A.Ö.B.ye maksadını belirtmeden 20 kişilik bir timin Dumlupınar Taburu önünde hazırlatmasını emrettiği, sanık R.Ö.nün sanık N.Ö. tarafından bilgilendirilmesi üzerine firari sanık İ.P.nin yanına giderek “20 kişilik bir grup istemişsiniz, siz ne yapıyorsunuz, kabul etmiyorum” dediği, bilahare sanık N.Ö.ye hazırlanan grubun dağıtılması için emir verdiği, bu grubun nerede ve nasıl kullanılacağı hususunun dosya kapsamından anlaşılamadığı, firari sanık İ.P. tarafından ertesi gün saat 08.00 civarında nizamiyelerdeki tüm personelin istirahate çekilebileceğinin, alınan tüm ilave emniyet tedbirlerinin kaldırıldığının bildirildiği, benzer talimatların sanık H.H.E. tarafından kendi takım ve bölük komutanlıklarına da verildiği, ardından firari sanık İ.P.nin odasında sanık Dekan Tuğgeneral K.A., sanık A.T.S. kaçak sanıklar S.T. ve A.A. ile ayrı dosyada hakkında dava açılan firari Kurmay Yarbay Ö.E.nin toplandığı, toplantı sonrası sanıklar A.T.S. ile K.A. dışındaki diğer personelin sivil kıyafetlerini giyerek okuldan ayrıldığı, Kurmay Yarbay Ö.E.nin ise 16/7/2016 tarihinde saat 11.07’de 4 numaralı Şehitlik Anıtı nizamiyesinden çıkış kaydı bulunduğu, Ö.E.nin Türk Telekom binasından kaçtıktan sonra okula geldiği ve saat 03.00 sıralarında KONMER'deki kamera ve görüntü kayıt cihazları sökerek imha etmeye çalıştığı, söz konusu cihazların 18/7/2016 tarihinde ağaçlık alanda bir çukura atılmış olarak bulunduğu belirtilmiştir.

20. Gerekçeli kararın "Anayasayı İhlal Suçu Yönünden Kara Harp Okulunda Yaşanan Eylemler ile Bu Suç Yönünden Cezalandırılmasına Karar Verilen Sanıklar Hakkında Genel Anlatım, Değerlendirme ve Kabul" başlıklı kısmında, muhakeme sürecinde alınan tüm ifadeler ve KHO'daki personelin yanı sıra KHO'dan darbe girişimi kapsamında diğer askerî makamları ve kamu kurumlarını ele geçirmek amacıyla gönderilen kişilerin kendileri hakkında yürütülen soruşturma ve kovuşturma işlemleri sırasında tespit edilen WhatsApp yazışmaları doğrultusunda yer verilen tespitlerin ilgili kısmı şöyledir:

i. KHO'da yaşanan darbe girişiminin bir kısım sanık tarafından bilindiği ve bu kapsamda darbeye iştirak amacıyla planlama, organizasyon ve icrai hareketlerin yapıldığı, böylece KHO'nun da darbe faaliyetlerinde yer aldığı,

ii. Firari sanık İ.P. ile fikir ve eylem birliği içinde ilk olarak KHO Komutanı olan katılan İ.Ç.nin derdest edilmesi ve derdest edildikten sonra başında nöbet tutan sanıkların Anayasa'yı ihlal suçu yönünden ilk icrai hareketlerde yer aldıkları, her ne kadar derdest edilme ve nöbet tutulması sırasında bulunan sanıkların bazıları, katılanın darbeci olduğunu ve onu engellemek için böyle bir girişimde bulunduklarını savunsalar da söz konusu eylemlerin henüz ülke genelinde böyle bir girişimden haberdar olunmadığı ve bu girişim önceden darbeciler tarafından bilindiği süreçte gerçekleştirildiği, ayrıca derdest esnasında firari sanık İ.P.nin darbe yapıldığına yönelik açıklaması ile katılan İ.Ç.nin derdest esnasında orada bulunanlara yaptığı açıklamaların söz konusu eylemin darbeye yönelik bir eylem olduğunu ortaya koyduğu, dolayısıyla sanıkların cezadan kurtulmaya yönelik savunmalarına itibar edilmediği,

iii. Okul Komutanı'nın derdest edilip emir komuta ele geçirildikten sonra darbe faaliyetlerinin organize edilmesi açısından firari sanık İ.P.nin emriyle olay günü Tabur Komutanı olan sanık H.H.E.nin Whatsapp programı üzerinden tüm takım ve bölük komutanlarını acilen çağırdığı, KHO'ya bu mesaj üzerine ilk gelen grupta yer alan takım ve bölük komutanları ile daha önceden içtima ettirilen Subay Temel Anlayış Kazandırma Kursu (SUTASAK) kursiyerleri ve Harbiyeli öğrencilere sanık Okul Dekanı K.A. ile firari sanık İ.P.nin darbe açıklaması yaptığı, Okul Komutanı'nın siyasilerle iş birliği yaptığı için tutuklandığı belirtilerek sanık rütbeli subaylar emrine SUTASAK ve Harbiyeli öğrenciler verilerek okulun giriş çıkışlarının darbe faaliyetlerinin yürütülmesinin engellenmemesi için kontrol altına alındığı, okulun giriş ve çıkış kontrol altına alındıktan sonra bir kısım sanık tarafından okula gelenlerin organizasyonunu sağlamak, darbeye yönelik emirlerin astlara aktarılmasını ve emirlerin uygulanmasını temin etmek için çalışmalar yaptıkları, bu kapsamda firari sanık İ.P.nin darbeye yönelik kanunsuz emirlerini bizzat alarak astlara aktardıkları ve bizzat yönettikleri, böylece icrai hareketlerde bizatihi yer aldıkları, buna örnek olarak darbe girişiminde kullanılmak üzere SUTASAK ve Harbiyeli öğrencilerin içtima ettirilmesinin, onlara eğitim kıyafetleri giydirilmesinin sağlanmasının, onların silahlıktan silah almasının, verilecek görevler için hazır bulunmaları için okul bahçesi, kafeterya, yemekhane ve odalarında bekletilmesinin, yine SUTASAK kursiyerlerinin hazır edilerek helikopterlerle sevklerinin sağlanmasının darbeye yönelik icrai hareketlerden olduğu,

iv. Bu kapsamda yer alan sanıklar savunmalarında KHO'da yaşananların darbeye yönelik eylemler olduğunu anlamadıklarını, verilen emirlerin kanuna uygun emirler olduğunu savunsalar da firari sanık İ.P.nin yaptığı darbe açıklamalarına okuldaki birçok kişinin vakıf olduğu, en alt seviyedeki öğrencilerin dahi bundan haberdar olmalarına karşın bizzat firari sanık İ.P. ile iletişim hâlinde olan, verilen emirleri aktaran, okulda yaşanan olaylara vâkıf olan sanıkların savunmalarına itibar edilmediği,

v. Her ne kadar okula acil şekilde yapılan ilk çağrı üzerine, hakkında beraat kararı verilen bir kısım sanık da içeri girmiş ise de sanıkların olay gecesi yaşananlara şahit olup emir komuta zincirinin kopartıldığını görmeleri, uygulamaların askerî usullere aykırı olması, yoklama alınmaması ve herhangi bir açıklama da yapılmaması sebebiyle ısrarla, hatta nizamiye önüne çekilen kamyonları da kaldırtarak gece saat 01.30 civarında okuldan çıktıkları, çıkamayan ve beraat kararı verilen bir kısım sanığın ise olaylara karışmamak için kanunsuz emirleri yerine getirmedikleri,

vi. Her ne kadar sanıklardan bazıları KHO'nun hangi tarafta yer aldığını anlamadıklarını, konusu suç teşkil etmeyen emirlere uyduklarını, bir kısım sanık da hazırlık aşamasında baskı ile ifade verdiklerini savunsalar da konuya ilişkin mevzuat hükümleri, beyanlar, WhatsApp yazışmaları, darbeye yönelik açıklamaların içerikleri, sanıkların rütbe itibarıyla olayları anlama, değerlendirme ve yorum yapma düzeyleri gözönüne alındığında söz konusu açıklamalardan emir verenlerin açık şekilde darbe yanlısı olduklarını anlamamalarının hayatın olağan akışına da uymadığı, kaldı ki açıklama içeriklerine bakıldığında çok net bir şekilde söz konusu açıklamanın demokratik usullerle halk tarafından seçilen meşru hükûmete karşı ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya yönelik olduğu, verilen emirlerin de bu kapsamda kanunsuz emir niteliği taşıdığı ve sanıkların beyanlarının soruşturma evresinde müdafi huzurunda alındığı, böylece inkâra yönelik savunmalara itibar edilmediği belirtilmiştir.

21. Kararda ayrıca;

i. Olay gecesi KHO'ya çağrı üzerine gelen ancak okul içinde yaşanan olayları anladıkları değerlendirilen ve kanunsuz bir eyleme karışmamak için silah almayıp odalarında, sığınakta veya dersliklerde sabaha kadar bekledikleri sabit görülen sanıklar yönünden Anayasa'yı ihlal suçundan beraat kararları verilmiştir. Bu sanıklar yönünden Mahkeme, söz konusu sanıkların olay gecesi sabaha kadar KHO'da bulunmalarına rağmen darbe girişimine yönelik icrai hareketlerde bulunduklarına dair delil elde edilemediği sonucuna ulaşmıştır. Haklarında bu gerekçeyle beraat kararları verilen sanıkların gerekçeli kararda yer verilen savunmalarının konuyla ilgili kısımları birkaç başlık altında ve özetle şöyledir:

- Sanıklardan bazıları, çağrı üzerine KHO'ya geldikten sonra sabaha kadar kafeterya, sığınak gibi alanlarda ya da kendi odalarında beklediklerini, KHO'da yaşanan olağan dışı olaylara dair anlatımlarına ek olarak bu süre içinde kendilerine kimsenin silah alınması yönünde bizzat emir vermediğini, bu emir toplu hâlde bulunan kişilere duyuru şeklinde söylenmiş ise de emirden haberdar olmadıklarını,

- Bazı sanıklar, personelin toplu duyuru veya söylenti üzerine silah alma yönünde emir olduğunu öğrendiklerini ancak o an itibarıyla artık darbe girişimi yaşandığını anladıklarını, KHO'daki kaos ortamını, sıralı amirlerine ulaşamamalarını, kendilerine açıklama yapılmamasını ve tanık oldukları sıra dışı olayları da dikkate alarak artık silah almanın doğru olmayacağını düşündüklerini, bu nedenlerle söz konusu emre karşın kendi inisiyatifleri doğrultusunda Anafartalar Taburuna gitmediklerini ve silah almadıklarını,

- Bir kısım sanık da darbe olduğunu anlayan amirlerinin darbecilerden emir almamak ve sorumluluktan kurtulmak için kendilerini sakladığını ya da KHO'daki karışıklıkları ve silah dağıtıldığını kendileri gördükten sonra göze görünmemek için farklı yerlerde saklandıklarını savunmuştur.

ii. Mahkeme, çağrı üzerine KHO'ya geldiği hâlde okula alınmayıp döndüğü ya da geldikten sonra burada yaşanan olayları anlayıp kanunsuz bir eyleme karışmamak için gece KHO'dan çıkan veya buraya hiç gelmediği sabit görülen bazı sanıkların ise atılı suçu işlemediklerinin sabit olduğu gerekçesiyle beraat kararları vermiştir. Haklarında bu gerekçeyle beraat kararları verilen sanıklar gerekçeli kararda yer verilen savunmalarında KHO'da yapılan sınavlar nedeniyle görevli oldukları için burada konakladıkları ya da çağrı üzerine KHO'ya gelip odalarında bekledikleri sırada darbe girişimi olduğunu sosyal medya veya televizyon aracılığıyla öğrendiklerini, KHO'da albay rütbesiyle dekan yardımcısı olarak görev yapan ve aynı davada Anayasa'yı ihlal suçundan hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilen

sanık R.N.ye denk gelip görüştüklerinde bu kişinin ailesinin durumundan endişe duyanların ya da kadın görevlilerin gidebilecekleri yönünde bilgiler vermesi üzerine ondan aldıkları izin doğrultusunda herhangi bir olaya karışmamak ve evlerine dönmek üzere KHO'dan ayrıldıklarını savunmuştur.

22. Olay gecesi KHO'da yaşananlar hakkında bilgi edinilmesi, bu bilgilerin yorumlanması, emir üzerine silah alınması ve silahın sonradan teslim edilmesi sürecinde başvurucunun amiri olan sanık Ü.S.nin ve onunla irtibat kuran diğer sanıkların mahkeme kararının gerekçesine yansıyan savunmalarının ilgili kısmı şöyledir:

i. KHO'da Dekanlık Öğretim Destek Şube Müdürlüğünde albay rütbesiyle görevli olan sanık Ü.S.;

"Kara Kuvvetleri ve Devlet Malzeme Ofisi'nin kesiştiği kavşağa yaklaşık 50-100 metre mesafeye geldiğimde, Silahlı Kuvvetler Spor Okulu ve Harp Okulu nizamiyesine doğru uçaksavarla ateş edildiğini düşündüm. Çünkü atılan mermi yere düştüğünde patlıyordu, dolayısıyla da Devlet Malzeme Ofisi ve Devlet Su İşleri binasının üzerinden uçaksavarla ateş edildiğini sandım ve ne oluyor şeklinde kendime sorular sormaya başladım ve harp okuluna da bir terör saldırısı yapıldığını düşündüm. Sonradan açılan ateşin uçaksavar ateşi değil helikopterden ateş edildiğini okula girdikten sonra öğrendim. Benim derhal görev yerine gitmem gerektiğini düşündüm, telaşlandım. ... İçeri girip aracımı Bozpark'a ettikten sonra, dekanlık binasına yürümeye başladım ki, bir hain olduğunu bu olan olaylardan daha sonra öğrendim Kurmay Başkanı Albay [İ.P. ile] karşılaştım. O sırada telefonla konuşuyordu ve karşısındaki birilerine sıkıyönetim ilan edildiğini ordunun yönetime el koyduğunu söylüyordu. Beni görünce konuşmasına ara verdi ya da kapattı onu bilmiyorum. Kendisine ne oluyor başkanım diye sorunca o da sıkıyönetim ilan edildiğini ordunun yönetime el koyduğunu üst komutanlıktan yani kastettiği Kara Kuvvetleri Komutanlığı alarm tedbirleri uygulama emirlerinin geldiğini, tüm personelin mesaiye çağrıldığını ve okulda üst seviyede emniyet tedbirlerinin alındığını söyledi. Ben de kendisine 'Konuya ilişkin bir emir veya mesaj geldi mi, sonra sıkıntı olmasın' dedim, o da bana mesaj emrinin geldiğini, komutandan emir beklediğini söyledi. Ben bu esnada hala bu olan olaylardan yani darbe girişiminden haberdar olmadığım için terör saldırısı ihtimaline karşı sıkıyönetim ilan edildiğini, emniyet tedbirlerinin alındığını, harp okulunda ki tüm personelin de emniyet mülahazasıyla dışarıda personel kalmamasına ve personelin durumunun tespitine yönelik mesaiye çağrıldığını düşündüm. [İ.P.ye] okul Komutanımızın nerede olduğunu, bize bu konuya yönelik bir emir verecek mi olduğunu sordum. O da 'Okul Komutanı Kara Kuvvetlerine geçti' dedi. Ben de söylediklerine inandım, çünkü ülkede son zamanlarda olan terör olaylarına istinaden anayasal düzen içerisinde bir sıkıyönetim ilanı ordunun yetkililerinin kanun çerçevesinde Hükûmet tarafından artırıldığı yönünde değerlendirdim. Darbe ihtimali kesinlikle aklımın kenarından bile geçmedi.

Dekanlık binasına yürümeye başladım. Fotoğraf hanenin önüne geldiğimde yaklaşık 100 metre filan gibi, yani o zaman farklı ifade etmiş olabilirim mesafesini eğitim kıyafetli olarak [albay rütbeli sanıklar R.N. ile Ö.H.T.yi] gördüm ve [R.N.ye] dekan yardımcısı olması sıfatıyla ne olduğunu sordum ve ne yapıyoruz dedim. [R.N. de] 'dekanlık binasını ve kendi emniyetimizi alıyoruz, aynı zamanda dekanın emirlerini almak üzere de kafeterya kısmında toplanıyoruz' dedi. Ayrıca Binbaşı [D.Ç.nin] söylediği andan itibaren kafamda soru işaretiydi. Yani subaylar gelecek ama subayları kast etmiyor ve bunu sordum yani niye sadece subayların çağrıldığını astsubayların çağrılmadığını [R.N.ye] sordum. O da bunun böyle olmadığını, tüm personelin çağrıldığını, çağrılmayan bir personel varsa hemen

çağırmamı söyledi, ben de oradan ayrılarak odama doğru hareket ettim, giderken de hemen cep telefonumdan personelim olan Başçavuş Fatih Bozkurt'u arayarak 'Tüm personel mesaiye çağrılmış [M.C.A.ya da] ilet ve en kısa zamanda mesaiye gelin' dedim. Bunun üzerine Fatih Başçavuş da 'Komutanım olay neymiş bilginiz var mı ?' dedi, ben de kendisine okula yeni girdiğimi, ne olduğu ile ilgili tam olarak bilgimin olmadığını, ama konuyu araştıracağımı, 'şu anda odama geçiyorum, ancak anladığım kadarıyla personel emniyet maksadıyla okula çağırıyorlar, Genel Kurmay tarafından silah sesleri geliyor, uçaklar uçuyor, terörist bir saldırı var galiba gelirken dikkatli olun mesaiye gelince de yüz yüze görüşelim' dedim. Ardından odama geçtim ve odamda giyinirken hemen kafeteryaya inileceğini söyledikleri için, giriş yaptığımda öyle bir şey duy[muştum] kısa süreli de olsa olaylarla ilgili bilgi alabilirim diye hem üstümü değiştirirken hem de televizyonu seyredeyim diye televizyonu açmıştım ve televizyonda gördüğüm tek görüntü eşimin bana okula girmeden az önce söylediği, İstanbul'daki boğaz köprüsünün askerler tarafından kapatıldığı idi, ama ne bir yorum ne bir şey yoktu yani bunu belirten ve ben bu olayı yine kafamda ilk geçtiği şekilde bombalı araç ihbarı alındığını, ülke genelinde bir terör saldırısı olduğunu askerin bu maksatla da köprüyü kapattığını düşünmeye devam ettim. Ayrıca o televizyondaki kısa süre üzerinde 'Asker darbe yaptı' şeklinde bir haber de geçmedi, dolayısı ile aklımda olmayan bir şeydi bu, haberlerin devamını getiremeden hemen süratle odamdan çıkarak kafeteryaya gitmek için çıktım. ... Bu esnada içeriden nöbetçi subayların oradan dekanın kafeteryaya gelip personel ile görüşeceğim bu sebeple de personelin kafeteryaya geçmesi söylendi. En doğru bilgiyi ilk amirinden öğrenebileceğimi düşündüğüm için kafeteryaya geçtim, dekan gelene kadar çevremde bulunanlardan ve etrafta konuşulanlardan anladığım kadarıyla herkes benim gibi ne olup bittiğini anlamaya çalışıyor, ama kimse bilgi sahibi değildi. Daha sonra [sanıklardan Binbaşı E.T.] geldi ve dekanın kafeteryaya gelemeyeceğini, bu sebeple de personelin odalarına geçerek kendi emniyetlerini almak suretiyle emir beklemeleri talimatını verdi. Yani dekanın talimat verdiğini iletti.

... Haberlerde sayın Cumhurbaşkanımızın cep telefonundan, hatta ilk defa duymuştum sonra bir süre hatırlayamadım o programın ismini FaceTime diye bir programla bağlandığını ve askerin darbe teşebbüsü içerisinde olduğunu, aynı zamanda da televizyonda alt yazı olarak geçiyordu sayın başbakanın bir kısım asker tarafından da bir kalkışmanın yaşandığını ifade ettiğini gördüm. O an yani şu anda söylediğim gibi dona kaldım çünkü çağrılma sebebimiz var yani gelin acele mesaiye vesaire söyleniyor bir sebep sonuç yok. Kapıdan giriyorum girene kadar aldığım haberler işte ne bileyim telefonda eşimin söyledikleri, arkadaşımın ettiği telefon vs neticesinde terör diye düşünüyoruz. Kapıda [İ.P. ile] karşılaştım, 'Sıkıyönetim ilan edildi' diyor darbe aklıma gelmiyor, o esnada bir darbe kastetti ama Cumhurbaşkanımızın bu açıklaması ve başbakanın bu açıklamalarını gördüğümde yani bunun böyle olmadığını yani bir problem var onu anladım. Ve askerin darbe teşebbüsünün içerisinde o an itibari ile anladım. Böyle bir oluşumun içerisinde olanların da suç işlediğini zaten biliyorum, yani bir darbe ihtilal vs bunlar suç. Ben de bunun üzerine ben ve personelim yani kesinlikle kanunsuz bir şeyin içerisine sokmamalıydım uyarmalıydım, hani korumalıydım.

Bu sırada saat 01:30 Koridordan odama girdiğimde [M.C.A. ile] Fatih Bozkurt beni bekliyorlardı, dekanı bulamadığımı, ancak [Albay R.N. ile] görüştüğümü ve aramızda geçen görüşmeyi kendilerine de aynı şekilde ifade ettim ve tekrar kendilerine hani ikaz etmek suretiyle 'Aman bir şeye karışmayın, bak kanunuz bir şeyin içinde olmayalım, ne olur ne olmaz, ihtiyatlı olalım' çünkü kafamda hep bir şüphe var. Sıkıyönetim ilan ediliyor, ben

bunun darbe girişimi olduğunu algılamıyorum ama televizyondan darbe girişimi yapıyor bir grup asker, biz değiliz diye düşünmek istiyorum ama kurmay başkanı bunu niye demişti ama bir emare diyorum. personelime de kısmen bunları paylaştım ama hani kurmay başkanı makamı olması yani çünkü gözümüzün önünde kurmay başkanı büyük bir makam, okul komutanı büyük makam vesaire bunları hani çok böyle teferruatlandırmamış olabilirim ama konuştuk genel hatlarıyla, ... akabinde kapının önüne çıktığımda [D.Ç. ile] karşılaştık, bu esnada saat 02.00 ya da 02:15 gibi [D.Ç.] dekanın emri ile silah almamız gerektiğini söyledi, ben de ne silah alacağımızı, almamızı gerektiren bir durumun olmadığını, yani biz dekanlık personeliyiz, okulun ortasında içinde bir yerde, okulun emniyetiyle sorumlu olan Lojistik Destek Komutanlığı gibi bir ünite var, o onun alması lazım, kadromuzda silah bile yok, yani alınacak bir silah yok, şimdi bu silah alınması nereden çıkmıştı ama bunu hani bunlara istinaden aslında söylemiyordum, kafamın, zihnimin gerisinde sıkıyönetim ilanıyla bu darbe girişimin bir türlü çakıştıramıyordum, yani niye öyle niye bu böyle diye, yani karşı çıktım. Ancak [D.Ç. de] bana dışarıdaki darbecilerin bana derken orada Fatih Bozkurt, [M.C.A. da] var, komutanım darbecilerin girme ihtimaline karşı ve kendi emniyetimiz için silah almamız gerektiğini başka bir amaç için söylemediğini, herhalde çok böyle değişik bir şekilde söyledim ki [D.Ç.] söylediğini hani böyle niye söyledim der gibiydi. Biz de yani biz de derken o esnada başçavuş Fatih ve başçavuş [M.C.A.] yanımdaydı, [D.Ç.] yanımdan ayrıldıktan sonra, okul komutanımızın biraz önce bahsettiğim gibi bugün dediği, yarın buna bugün evet diyorsa, yarın hayır diyebilir, bugün bu aferin çok iyi yapmışsın koçum dediğini, ertesi gün yani başka şekilde ifade edebilecek bir yapısı vardı. Bu yüzden de şu düşünceye girdim kendileriyle paylaştığımızda yarın öbür gün ya biz bu silahı almayalım diyoruz ama çünkü yani bir suçun içerisinde olmak istemiyorum, şüphelerim var. Kardeşim okul komutanı dışından bahsediyorum, siz silah almadınız, emniyeti zafiyete uğrattınız, ben emir veriyorum neden almıyorsunuz, darbecilerle beraber miydiniz gibi bir ithamla karşılaşabiliriz bu yüzden dolayı da tefi bela, defi kaza biz bu silahları alalım diye karar aldık, ben emrini verdim, gidin silah alın diye iki astsubayıma ve personel mevcudu kadar silah alın gelin dedim, buradaki durum ve haberlerdeki durum çelişkili, benim haberim ve emrim olmadan hiçbir olaya müdahale etmeyeceksiniz, kanunsuz hiçbir şeye de karışmayacaksınız dedim. Fatih ile [M.C.A.] üzerlerini değiştirmek için yan odaya geçti, o ana kadar sivildiler ve değiştirmek için odalarına geçtiler.

... Odama geçtiğimde [M.C.A. ile] Fatih Bozkurt'un ... kendi odalarında beni beklediğini gördüm ve kendileri ile şöyle bir konuşma, yanlış ifade etmeyeyim diye söylüyorum, kendileri silahları benim odama getirmelerini söyledim ve odama girdim. Onlar da üç tane mühimmatsız silahla yanıma geldiler ve Üsteğmen [Ö.E.Y.nin de] silah aldığını gördüklerini bu sebeple de ben personel silah alınsın dediğimde neden 4 yerine 3 silah getirdiklerini söylemek için bu sebeple de [Ö.E.Y.nin] aldığını gördüklerini, 3 silah aldıklarını ifade ettiler, silahları odamda şahsi dosya dolabının yanına koydum ve kendilerine dağıtmadım benim bilgim olmadan da silah kullanılmayacak dedim. Silahları boş bir vaziyette odamda sabah teslim edilene kadar da muhafaza ettim. Bu sadece emir yerine gelsin diye yapılmış bir hareketti.

... Saat 05.00'a kadar yani yarım saat, 45 dakika artık iki astsubayım benle beraber kalarak, yan yana zaten odalar, benim odam benden sonraki iki oda iki astsubayımın odası aynı koridorda, ... televizyon seyrettik, zaten iki personelimle televizyonda da hani sürekli bakıyordum, Harp Okulu ile ilgili bir şey var mı, hiçbir haber çıkmadı, bende iyi ki Harp Okulunda bir olay olmadı bizde karışmadık diye de seviniyordum açıkçası gözaltına alınıncaya kadar, pazartesi günü de öncesinde okul komutanı böyle bizi hain, işbirlikçi

şeklinde itham edene kadar. [... Sabah olduğunda Ö.E.Y. ile N.D. de] gelmişti, dedim ki 'Siz de bizim silahlarımızı götürüp teslim edin ve mutlaka verdiğinizi de oradan düşürttürün bir yere yazıldığı, edildiğini, hani oradaki listeden düşün' diye ondan sonra bu şekilde bir konuşmamız oldu.

...

'Mesela önceki ifadende farklı hususlarda var örneğin [İ.P.] ile karşılaştığın anı anlattın mesela ilk defa şeyi söyledin, işte sıkıyönetim ilan edildiğini söyledi [İ.P.] dedin ben bunu teröre karşı bir tedbir amaçlı olduğunu söyledin, mesaj emri bekliyoruz dedi dedin, mesela burada öyle bir şey geçmiyor, [İ.P.] ile karşılaştım ne oluyor diye sordum, [İ.P.] üst komutanlık yani Kara Kuvvetlerinden alarm uygulama tedbirleri emri geldiğini?' şeklindeki soru üzerine; İkisini de söyledim.

'Ve okulda da en yüksek seviyede emniyet tedbiri aldıklarını bana söyledi, sıkıyönetim çok farklı bir ifade burada geçmiyor bir kere bu ?' şeklindeki soru üzerine; Şöyle bilgi alma tutanağımda ben bunu ifade ettim o yüzden dolayı ispatıdır, aynı zamanda da okulda da idari tahkikat heyeti ile çünkü bana şunu söylediler, tek bunları ifade eden detaylı olarak sen söylemişsin diye benle hani bir konuşma gereği duydular ve ben orada da söyledim bunu şimdi orada söylediğimi hani tamam kağıda yazdım hani diyelim ki sonradan inkar ediyorum, hani bilgi alma tutanağıyla, ben bunu inkar ediyorum.

'Şu anki beyanın doğru o zaman ?'şeklindeki soru üzerine; Tabi,

'Sıkıyönetim terör amaçlı veya başka bir amaçla olduğunu söyledi bu sıkıyönetimin yani darbe amaçlı olduğu ?' şeklindeki soru üzerine; Yani ben öyle algıladım girdiğimde.

...

'Diğer yaşananlar, yani işte girişteki yaşadığın helikopter taraması, sonrasında [İ.P.nin] açıklaması, sonrasında televizyondan duydun, sonra silah alma emri verilmesi olayda bazılarında yine aynı şekilde sana sıkıyönetim ilan edilmiş, bak alt yazı geçiyor demesi falan o ana kadar, sabaha kadar hiçbir şekilde bu emri mesaiye çağırma emri verenlerin veya o anki okuldaki emir komutayı elinde bulunduranların ki sen okul komutanın da bunun içinde olduğunu düşünüyorsun?' şeklindeki soru üzerine; Evet.

'Herhangi bir şekilde darbenin tarafında olduğunu düşünmene sebep olmadı', 'Ama mesela silah alınması emrine niye o zaman hiddetle karşı çıkıyorsun?' şeklindeki soru üzerine; Ben tam izah edemediğimi anlıyorum, heyecandan bu muhtemelen, ben darbe girişimi haberi ile ben kesinlikle böyle bir hani kurmay başkanının hatta okul komutanının bu darbe girişimine, darbeye taraf hatta bunu organize ettiklerini de düşündüm ama hani bir fiil olmadığından silah alınacak ama emniyet için bence bu da bir hani kılıf, bir maske yani, kurmay başkanı tarafından daha sonrasından verilmiş, işte benim personelimde kapıdan girerken daha öncesi olması hasebiyle o olmasaydı yine bu düşüncem de ısrar eder bir çok kişiyle de hani güvendiğim.

'Onu şu anda söyledin, daha önce ifadende bu yok, araç çekilmiş diye, darbeciler gelecek, tanklara karşı bunu yaptık dediler, dedin bende ondan dolayı böyle düşündüm dedin, onu şu an söyledin yani bu kanaatin oluşmadı öyle anlıyoruz, oluştu ama kanunsuz bir şeye girmemek için paylaşamadın?' şeklindeki soru üzerine; Oluştu ama kimseyle paylaşamadım ve yani herhangi bir eyleme geçemedim öyle söyleyeyim.

'Kendi personelini koruma altına aldın bir şekilde?' şeklindeki soru üzerine; Evet

...

'Fatih Bozkurt'un beyanı var, kendi personelin, [D.Ç.] silah almalarını söyleyince [Ü.S.nin] bunun sebebini sorması üzerine, [D.Ç.] emrin Tuğgeneral [K.A.] tarafından verildiğini, dekanlık binası ile şahsi güvenlik için dışarıdaki darbecilerin sızma yaparak girme ihtimallerinin olması nedeniyle silah alınacağını söylediğini söylemiş?' şeklindeki soru üzerine; Kastettiğim bu zaten.

'Böyle mi söyledi Tuğgeneral [K.A.nın] emri ile?' şeklindeki soru üzerine; Dekanın emri ile Tuğgeneral demedi,

'Dekan öyle yazmış demek ki, [M.C.A. da], '[D.Ç.] herkesin silah alması gerektiğini söyleyince [Ü.S.nin] silah almaya gerek yok' diye itiraz ettiğini, ancak [D.Ç.nin] dekanın emri olduğunu söylediğini belirtiyor, yani bu emirden önce sen darbe girişimi olduğunu anladın ama bu silahın darbe amaçlı verildiğini düşünmedin?' şeklindeki soru üzerine; Şöyle ben bunun bile oraya doğru gidebileceğini düşündüm ama iki tane şey beni almaya itti, dediğim gibi okul komutanımızın... biliyorum arz ettiğim gibi yani suçlanıp, bir suçumuz yokken siz darbecilerle işbirlikçisi miydiniz diye ki pazartesi günü aynen bu duruma istinaden suçlandık."

ii. Hakkında Anayasa'yı ihlal suçuna yardım etmekten verilen 12 yıl 6 ay hapis cezası kesinleşen sanık M.C.A. önceki savunmalarına ek olarak;

"Saat 01.30 civarında [başvurucu] Fatih başçavuşla beraber şube müdürümüz [Ü.S.nin] yanına gittik. [Ü.S.ye] neden mesaiye çağrıldığımızı, ne olduğunu sordum. Kendisinde herhangi bir bilgisi olmadığını, konuyu soruşturduğunu, anlamaya çalıştığını, ama anlam veremediği bir şeyler olduğunu, ortamın çok karışık olduğunu, okul komutanının kara kuvvetleri karargahına gittiğini söyledi. Dekan tuğgeneral [K.A.nın] odasına gittiğini ama yerinde bulamadığını söyledi. 'Cumhurbaşkanı, başbakanının televizyonda bir kalkışma olduğu şeklinde açıklamaları var' dedi, olan olayların terör saldırısı olmadığını, bir grup tarafından darbe yapılmaya çalışıldığını düşündüğünü, bu nedenle hiçbir şeye karışmadan odamızda bekleyip kendi emniyetimizi alacağımızı, olayların net şekilde aydınlanmasını bekleyeceğimizi söyledi. Kendisinin dekana tekrar bakmaya gideceğini, gelene kadar kendi odasında veya biz kendi odamıza geçerek beklememizi, kendisinin yokluğunda kimseden emir almamamızı, kendisinden emir almadan da hareket etmememizi söyleyerek odadan çıktı. Ardından 02:30 sıralarında idari işler şube müdürü [D.Ç.] geldi, silah alınması gerektiğini, [Ü.S.ye] iletti. [Ü.S.] neden silah almamız gerektiğini, silahları ne yapacağımızı, almamızı gerektiren bir durum olmadığını söyleyince [D.Ç.] emrin dekan tarafından verildiğini, dekanlık binası ve şahsi güvenliğimiz için olduğunu, dışarıdaki darbecilerin sızma yaparak kışlaya girme ihtimallerinin olduğunu söyledi ve gitti. Bu husus Fatih Başçavuşun hazırlık ifadesinden teyit edilebilir. [Ü.S.] personel sayısı kadar silah almamızı, alınan silahları kendi odasında muhafaza edeceğimizi, hiçbir şekilde kimseden emir alınmayacağını, hiçbir yere gidilmeyeceğini, kendi odasına gelineceğini söyledi, ben Fatih başçavuş oradan ayrılarak üzerimizi değiştirmek için odamıza geçtik. ...

Fatih Başçavuş ile beraber birinci tabur bölgesine geçtim, nereden silah alınacağını bilmiyorduk. [KONMER'e] uğradık, ama onlar da nereden silah alınacağını bilmiyorlardı, ya da nerede dağıtılacağını bilmiyorlardı. Oradan ayrılıp tekrar dekanlık binasına dönmeye karar verdiğimiz sırada, diğer dekanlık personelinin geldiğini görünce onlarla beraber silah dağıtılacak olan deponun önüne gittik ve orada diğer dekanlık personeli ile beraber yaklaşık 1-1.5 saat kadar deponun açılmasını bekledik. Depo açıldıktan sonra ismini bilmediğim

topçu üsteğmen, bir sivil memur isimlerimizi ve silah numaralarımızı kaydederek teslim etti. İddianamede yazıldığının aksine tarafımıza verilen silahların seri numaraları ve kimlik bilgilerimiz kaydedilmiştir. Hatta şube müdürü [Ü.S.ye] aldığımız silah bile ayrı kaydedilmiş, sabahleyin teğmen [N.D. ve Ö.E.Y.] tarafından şube personeline silahlar teslim edilirken, önceki listede kayıtlı olduğundan karşılarına teslim alındığını belirtir şeklinde tek tek artı işareti konulmuştur.

...

Amirimizden aldığımız emir gereği dekanlık bölgesine geçtik. [Ü.S.ye] baktık odasında yoktu, Fatih başçavuş ile benim odama geçtik, kısa bir süre sonra şube müdürü odasına geldi, bizi yanına çağırdı. Bize silahları kendi odasında muhafaza edeceğini, kesinlikle bilgisi olmadan silah kullanılmayacağını, hiçbir şekilde kimseden emir alınmayacağını, hiçbir yere gidilmeyeceğini söyledi, biz de getirdiğimiz boş olan silahları şube müdürünün odasına bıraktık. Saat 05.00'a kadar burada bekledik, 05.00 gibi şube müdürün odasından ayrılarak Fatih başçavuş ile beraber benim odama geçip istirahat ettik.

... 08:15 civarında [Ü.S.] dekanın emri ile personelin mesaiye terk edebileceğini, ancak personele vereceği vazifeleri yaptıktan sonra şube personelinin ayrılabileceğini söyledi, bana binada hasar tespiti yapmamı, acil olanların derhal giderilmesini, temizlik ihtiyacı varsa hemen yaptırmamı, pazartesi sınavlar ve dersler için binanın ve dershanelerin hazır olması gerektiği emrini bana verdi. [Ö.E.Y. ile N.D.ye] gece aldığımız silahları depoya teslim etmeleri emrini verdi.

...

'Yani asıl şurada bir farklılık oluştu, şimdi silah alma emri [D.Ç.] gelerek herkesin silah alması gerektiğini söyledi, ancak [Ü.S.] itiraz etti, 'ne silah alıyoruz, silah almaya gerek yok' dedi, [D.Ç.] dekanın emri olduğunu söyledi, 'ben de mühimmatsız silah alarak albay [Ü.S.nin] odasına getirdim' demişsin, kısa geçmişsin, burada dedin ki itiraz edince [D.Ç.] işte 'Şurada darbecilerin sızma yaparak kışlaya girme teşebbüsüne karşı önlem alacağız' dedi diye beyanda bulunduğunu söyledin [D.Ç.nin] ?' şeklindeki soru üzerine; Evet, evet aynen bunu söyledi,

'Bu çok önemli ve ciddi bir beyan bu beyan önceki ifaden de yok?' şeklindeki soru üzerine; Şimdi bu beyanı dediğim gibi bu beyanı ben polis ifadem de aynı şekilde verdiğimi hatırlıyorum, ama burada da dikkat ettiyseniz biraz kısaltılmış, kesilmiş gibi yazılmış ki benim en büyük nizamiyeye girerken nöbetçi subay [M.Ç.] ile yaptığım görüşmede de zaten darbecilere karşı tedbir alındığından dolayı bir an önce içeriye girmek istiyorum. Yani silahı da alırken yine darbecilere karşı aldığımı vurgulamak adına ben bunu söylemiştim ama ifademe polis ifadesine aktarılırken kesilerek aktırılmış, sonrası.

'O [M.Ç.] ile olan kısım geçmiş buraya o şekilde geçmiş ama bu [D.Ç.nin] beyanı geçmiyor, yine [Ü.S.nin] odasına çıkıyorsun ne yapacağımızı sorduğumuzda 'Herhangi bir şeye karışmayın, kendi emniyetimiz alacağız, olayların net bir şekilde aydınlanmasını bekleyeceğiz dedi' demişsin burada, burada demişsin ki 'Şimdi dekana gidip soracağım size bilgi veririm' dedi dedin, dekana gidip sorma olayını burada değinmiyorsun?' şeklindeki soru üzerine; Şimdi dekana gitmiş biz gelmeden önce dekanla görüşmüş, 'Tekrar gideceğim' dedi.

'İşte bunlar yok burada o dekana gittim veya gideceğim şeklideki beyanların [Ü.S.nin] o şekilde beyanda bulunduğuna ilişkin herhangi bir şey söylememişsin daha önce?' şeklindeki

soru üzerine; Şimdi söyledim gibi çok olağanüstü şartlar altındaydık, daha sonrasında daha sağlıklı düşündüğüm zaman ben bunları daha sağlıklı düşündüğüm zaman daha net hatırlayabiliyordum, o gün ifade verdiğimde çok sağlıklı şartlar altında değildim.

'Ama olayın sıcağı ile verdiğin ifade yani 27'si gerçi on iki gün sonra ama daha net kafandaki bilgiler, şu an normalde aslında bu ayrıntıları hatırlayamaman lazım, şu anda bu ayrıntıyı hatırlaman manidar aslında?' şeklindeki soru üzerine; Şimdi aslında ben bunları şeyde söyledim, dediğim gibi,

'Zapta geçme anlamında, kayda geçme anlamında bir sıkıntı var diyorsun?' şeklindeki soru üzerine; Zapta geçme anlamında hani bunu ben hepsini söylediğimi hatırlıyorum burada ifade etiğim gibi, eksiklerim de vardır, bunu kabul ediyorum ama hani zapta geçirme anlamında oradaki memur arkadaş da çok zor şartlar altında görev yapıyordu.

'Yine silah alırken isim ve seri numarasının yazıldığına ilişkin beyanın yok daha önceki beyanında şu an söylüyorsun, bugün dinlediğimiz sanığın birisinde vardı o demişti 'İsim ve seri numarası yazıldı verildi' şeklinde, sen şu an diyorsun ki gerek görmedin herhalde, açıklama yaptın çünkü buna ilişkin şu anda?' şeklindeki soru üzerine; bilgi alma tutanağında ben bunu bu şekilde kaydettim. Bu geçerliliği var mıdır bilmiyorum siz de. Orada kaydetmiştim ama.

'Anladım, şimdi senin asıl görevin bakım, onarım, tadilat vesaire, olağanüstü bir durum bile olsa senin görevin olağanüstü durumda elektrik kesilmesi, jeneratörün arızalanması gibi durumlarda hazır olmandır beklenen. Yani silah alınması senin gibi bir adama niye emrediliyor, bunu sorgulamadın mı hiç daha önceden, o da çok önemli bir şey, bir saldırı olduğunda ilk onların yapılması lazım iletişimin sağlama adına veya diğer hizmetleri yürütme adına, senin orada görevli olman lazım, bir de üzerine silah alınması isteniyor, bu silah alma emrini işte komutan demiş ya niye alıyoruz, [Ü.S.] sen de böyle bir şeyin olduğu mu, sorgulama imkanın veya red etme gibi buna karşı gelme?' şeklindeki soru üzerine; O an için bunu sorgulama imkanım olmadı.

'Doğru değil mi sorduğum soru, yani mantık olarak senin orada asıl acil durumlarda yine bulunman gerekebilir belki, olağanüstü bir şey var elektrik kesilmesi, iletişimin kopması gibi bir şey olabilir?' şeklindeki soru üzerine; Şöyle olabilir sonuçta kritik tesislere bakıyorum, şimdi aşağıda B-18 dediğimiz yerde bir elektrik santralimiz var, bu elektrik santralimize girip de şartelleri indirdiğimiz zaman bütün binanın elektriği gider, yarım saat sonra yupiyesler kesilir, ki o da isterseniz yupiyesleri de kesebilirsiniz, sonra bütün HTV iletişimi yani içerideki kapalı devre televizyonu kapanır.

'Bunun için silah mı lazım diyorum, ben de onu soruyorum, işte bunlar senin görevin sen elinde birşeyle gidip yapabilirsin bunu müdahaleyi senin görevin bunlarsa diyorum, yani silah almanın gereği ne diyorum?' şeklindeki soru üzerine; Sonuçta buraya silah kullanmam gerektiren bir durum olduğu zaman burayı buraları da korumam gerekir diye düşünmüş olabilirim yani hani o an çok da sorgulamadım ama buna bu şekilde cevap verebilirim.

...

'Sonuçta [Ü.S.nin] seni ve diğer astsubayı var yanında?' şeklindeki soru üzerine; Fatih başçavuş.

'Fatih başçavuş, belli bir odanızda bekleyin, bir şey yapmayın diyor, silahları da kendi odasına koyuyor, orada bekleme, burada sence ne diye [Ü.S.nin] gayesi, sizi bu bir şekilde

kullanılmasını engellenmek mi, neden şüphelenmiş olabilir veya size birşey beyanda bulundu mu bu konuda?' şeklindeki soru üzerine; Bize herhangi bir beyanda bulunmadı, [Ü.S.nin] bu yaklaşımını ben temkinli bir yaklaşım olarak düşünüyorum. Bizi korumak amacıyla yapmış olduğunu düşünüyorum. Herhangi bir şeye karışmayalım, biz burada eğer içeride bir darbe girişimi görürsek de buna müdahale edelim, ama bizim gördüğümüz, yaşadığımız, bize iletilen herhangi bir emir yoktu ve o ortamda da [Ü.S.], Fatih başçavuşun dışında hiç kimseyle muhattap olmadım, görüşmedim."

iii. Hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan verilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası kesinleşen sanık D.Ç.;

"Öğretmen binbaşı rütbesi ile kara harp okulu dekanlığında idari şube müdürü olarak görev yapmakta idim.... Saat on buçuk gibi tam kara kuvvetlerinin karargahının arkasında Kara Harp Okulu Enstitü Müdürü [Ö.H.T.yi] gördüm. Aracımı durdurup ne olduğunu sordum. [Ö.H.T.] Albay herkesin mesaiye çağırıldığını söyledi, ben 'emin misiniz ?' diye sordum, teyit istedim, yanımda telefon ile Kurmay Başkanı [İ.P.] ile görüştü. [İ.P.nin] şöyle dediğini iletti 'Herkes gelecek, herkes şimdi gelecek, komutanın emri, okul komutanının emri' olarak bildirildi bize. [Ö.H.T.] ile Kara Harp Okulu'na ilerledik, bu esnada ... Dekanlık Whatsapp grubundan ... okul komutanının belirtiği emri paylaştım. ... Whatsapptan mesajı paylaştıktan 15 dakika sonra hızla Kara Harp Okulu'na ulaşarak amirim olan Dekan [sanık K.A.yı] buldum, ... tüm personelin mesaiye çağrıldığını, okul komutanının emri ile ve [İ.P.] kanalı ile çağırıldı[ğı] bilgisini verdim. [sanık K.A.], Dekanlık'ta uygun bir yerde beklememiz emrini verdi. Ben personel[e] Dekanlık Kafeteryasına geçebileceklerini söyledim, kendim de odama geçtim.

Gece 1 e doğru bir kaç kez kafeteryaya uğrama fırsatım oldu. İlkinde TRT'de bildiri okunduğunu gördüm. 2. sinde bazı kanallardan TSK içerisinde bir grup tarafından kalkışma ya da darbe girişiminde bulunulduğunu öğrendim. Gece 1 e yaklaşıyor tam hatırlamıyorum 12.30-1.00 arası olabilir ayrıca bir helikopter tarafından 2 nolu nizamiye bölgesine ateş açıldığını ve yaralananlar olduğunu kafeteryadakilerden duydum. ... Çatışma sesleri harp okulu dışından geldiğinden okul içerisinde herhangi bir çatışma ortamı gözlemlemediğimizden biz kendimiz dahi kalkışma olmadığımızı bildiğimizden kalkışmanın dışarıda bir yerlerde yaşandığını ve kara harp okulunun kalkışmada yer almadığını değerlendirdik. Güvenlik ve emniyet tedbirlerini nedeniyle okulda bulunduğumuzu düşündüm.

Saat gece 2 civarı dekanın beni çağırdığı söylendi. Dekanı Celal Dora tören alanı girişinde buldum. Yanında [İ.P.] vardı kurmay başkanı. Celal Dora tören alanı Dekanlığın hemen yanında Dekanlık ile arasında ağaçlar bulunan 2 futbol sahası büyüklüğünde bir alan hemen girişinde buldum ikisini de dışarıda yoğun çatışma sesleri gelmekte idi. [İ.P.] emniyet ve ilave nöbet ihtiyacı nedeni ile Anafartalar taburu deposundan nöbet teçhizat alınması emrini iletti Dekan yanında iken. Nizamiyelerde ihtiyaç olabileceğini belirtti. Ben de okul komutanlığının bu emrini personele ivedilikle ilettim, kendim de depoya gittim, emri ... şu şekilde ilettim, Dekanlık binası 5 kattı, yaklaşık 500 odası olan çok büyük bir bina dolayısı ile herkese aynı anda ulaşma imkanı olmuyor, emri ileterek herkes birine söyleyerek katlara çıkarak duyuru yaparak personele duyurulmaya çalışıldı. Anafartalar Taburu deposu Dekanlığa yaklaşık 5 dakika yürüme mesafesinde okul karargahının arkasında kapalı bir avlu içerisinde 3 katlı binalar var etrafında sadece gök yüzü yani hapis hane avlusu gibi iki avlu. Depo önünde yaklaşık 45 dakika kadar bekledik yani bu tam saat 2 buçuk 3 çeyrek tam net saati veremeyeceğim bu esnada personelin de diğer personelin depoya geldiğini gördük.

Depo açılmadı bu kadar bekledikten sonra beklerken deponun ait olduğu Anafartalar taburundan Hava Harp Okulu öğrencilerinin koşarak çıktığını gördüm o esnada. Depo açılmayınca saat 3 gibi emri teyit etmek üzere Celal Dora tören alanına emri aldığım yere geri döndüm çünkü bize emir verildi teçhizat alacaksınız diye ama hiç gelen giden yok [İ.P.yi] bularak emri teyit ettim ve depo sorumlusunu buldum geri döndüm, depo açıldı teçhizat alımında usule uygun hareket edildi. Silahlar isimler ve seri numaraları kayıt altına alınarak yetkilisine teslim alındı sandıklar açılmamıştı hala sandıkları açmak için uğraştık bir sürü zaten bu işlem gün ağarıncaya kadar 5 e kadar sürdü teçhizat verilme işlemi teçhizat alındıktan sonra Dekan odalarımızda istirahat edebileceğimizi, bekleyebileceğimizi söyledi. Odalarımıza geçtik, bir süre sonra artık her şey normale döndü emniyet tedbirlerine ihtiyaç olmadığı bildirildi. Teçhizatı teslim ederek mesaiyi terk ettik.

...

Darbe girişiminden öncesinde haberdar değildim. O gece darbeye ilişkin olduğunu değerlendirdiğim bir faaliyet okul içerisinde gözlemlemedim, bir hareketlilik vardı kabul ediyoruz bir şeyler vardı ama darbeye ilişkin olduğunu değerlendirmedim. Dekanlık İdari Şube Müdürü olarak kendi birliğimde yetkili amirlerimce verilen konusu suç teşkil etmeyen ve görev alanıma giren hizmete mütalik emirleri kadro görevimin gereği olarak personele ilettim ve kendim yerine getirdim. Kendi emniyetim ve görevim gereği diğer personel emniyetinin sağlanması için gayret gösterdim. ... Bildiğimiz, emniyet için silah alınacağı hususu ve bunun nizamiyelerde ihtiyaç olabileceği bunun haricinde herhangi bir emir verilmedi. Emir verirken 'Şu yerlere şu kadar personel planlansın' gibi husus belirtilmedi bana, söz konusu emir personel birbirine ilettiğinden emir kulaktan kulağa yayıldığından araya bazı kişisel değerlendirmeler karışmış olabilir.

...

'2 civarında diyorsun okul Dekanı [sanık K.A.] ve [İ.P.] beraber iken bize ilave takviye lazım olabilir bu nedenle personelin nöbet teçhizatı alarak tüfeklerini alma emri verildi bu Celal Dora'daki mi olay mı?' şeklindeki soru üzerine; Doğrudur.

'İkisi o anda orada mıydı?' şeklindeki soru üzerine; İkisi yan yanaydı.

'Beraber mi verdiler emri biri mi verdi?' şeklindeki soru üzerine; [İ.P.] emri verdi okul komutanlarının emri [İ.P.] üzerinden gelir dekan da teyit etti.

...

'Bundan sonra eylemleri Celal Dora'da silah dağıtılması bu hususlar göz önüne alındığında aklına farklı bir şey gelmedi mi ya bunlar neden yani biz ne yapıyoruz okulda darbe için olduğu belli oldu bu hareketliliğin darbenin karşısında ya da yanında olmak di mi ?' şeklindeki soru üzerine; Evet silah alınmasının darbeye ilişkin olduğunu doğrudan nizamiye takviye ediyoruz

'2 den sonra sen hala terör diye mi düşünüyorsun?' şeklindeki soru üzerine; Yok terör değil.

'Yani güvenlik darbecilere karşı oluyormuşuz öyle mi?' şeklindeki soru üzerine; Kalkışma yani darbe gibi geniş çaplı,

'Darbe kalkışması ya da kalkışmaya karşı okulda alınan bir güvenlik önlemi olduğunu düşünüyorsun. Öyle mi anlıyoruz ?' şeklindeki soru üzerine; O şekilde anlıyorum.

'Okulda daha sonra belli kişilerin çıkabileceği yönünde bir emir okul binası büyük odadan

odaya dağıtılıyor öyle bir emir geldi mi ?' şeklindeki soru üzerine; Öyle bir emir ben duydum kendi katımdaki diğer odalara da duyurdum yani kendi odama ilettim

'Bunlar peki ne şekilde çıkabildiler isteyenler?' şeklindeki soru üzerine; Yani [Albay R.N.ye] yönlendirdim yani ilgili görüşmeyi koordineyi o yaptı.

'[Albay R.N.nin] önemi ne burada ?' şeklindeki soru üzerine; [Albay R.N.] Dekan yardımcısı, dekandan emir almadan doğrudan kendi başıma iş yapamam muhtemelen personele yardımcı olmak maksadı ile yaptığını düşünüyorum. Hamile bayanlar geldi sıkıntılı olanlar var. [...]"

iv. Hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan verilen beraat kararı kesinleşen sanık N.D.;

"Dekanlık öğretim destek şube müdürlüğü[nde] ... 15 Haziran 2016'da görevlendirildim. O tarihten itibaren öğretim destek şube müdürü Piyade Albay [Ü.S.nin] emrine girerek ... görevimi icra etmeye başladım. Ancak bu süre zarfında görevi uhdesinde kalmak suretiyle görevlendirildiğim için işletme bölümündeki bana verilen görevleri de yapmaktaydım. ... İşletme bölümünden ihtiyaç olduğunda da bölüm başkanı Piyade Albay [M.M.T.] tarafından da şahsıma görev verilmekteydi. Her iki bölüm arasında da görevler çakıştığında da her iki amirimle koordinasyonda bulunarak çözüme kavuşturmaktaydım. [...]

[Çağrı üzerine KHO'ya geldikten sonra] odama girdim, üstümü değiştirdim, odadan çıktım. Dışarıya çıktığımda dışarıdaki kalabalığın içeriye girdiğini, kafeteryaya doğru yürüdüğünü gördüm. Ardından buradaki televizyonu seyretmeye başladık, televizyon açıldı, yayın akışında askerin boğaz köprüsünü kapattığını tekrar gördüm. Bu sırada uçaklar alçak uçuş yapması sebebiyle bir hayli gürültü ve sarsıntı olmasından ötürü personel panikleyip dışarıya doğru yöneldi bir anda. O sırada merdivenlerden yukarıya doğru çıkmakta olan Piyade Binbaşı [E.T.] 'Ne bağrışıyorsunuz, asker sizi mi vuracak ?' diyerek oradakilere kızıyordu. Ardından millet bu lafın üzerine sakinleşti ve tekrar kafeteryaya döndü. Personel kendi arasında konuşurken kulak misafiri olarak herkes tabi okul komutanını sorguluyor o ara neden bir açıklama yapılmıyor, Kara Harp Okulu komutanının kuvvet karargahına çağrıldığını, okulda olmadığını yan masadan duydum, kimler olduğunu bilmiyorum. Bir süre sonra 'Herkes odasına geçsin, beklesin' şeklinde kim tarafından söylendiğini bilmediğim bir talimatla orada bulunan personel kafeteryadan çıktı.

Ben de kendi amirim olan [M.M.T.] henüz gelmediği için, asli görev uhdesinde kalmak üzere görevlendirildiğim öğretim destek şube müdürü Piyade Albay [Ü.S.nin] odasına bilgi alabilirim düşüncesiyle gittim. Kendisine durumun ne olduğunu sordum, kendisi bana şu anda ne olduğunu bilmediğini, haberleri izleyerek ne olduğun anlamaya çalıştığını, terör saldırısı olduğunu düşündüğünü söyledi. Ben de arkadaşlarımın yanına gitmek için müsaade istedim. Bir şey olduğunda 'Odamdayım, bana söyleyebilirsin' diye ifade etti. Akabinde yanından ayrıldım. Arkadaşımın odasına gidecektim, ancak olayları biraz daha görebilmek için televizyonu tam net seyredememiştim, ön tarafta rütbeli personel olduğu için biz de teğmen olduğumuz için en alt rütbeli personel olduğumuz için en arka taraflardaydık ve ön taraflarda ne olduğunu göremiyorduk. Tekrar kafeteryaya indim biraz rahatlamıştı, kafeteryada az personel vardı, o arada televizyonda sayın Cumhurbaşkanının cep telefonu ile yayına bağlandığını, askerin darbe teşebbüsü içerisinde olduğunu, birinci ordu komutanının televizyonda yaptığı konuşmayı, Başbakanın da alt yazıda kalkışmanın yaşandığını geçtiğini gördüm. Bu sırada rütbemin vermiş olduğu ve tecrübesizliğin vermiş olduğu durumla korktum. Acaba ne oluyor ve niye buradayız diye. Bunun üzerine telaşlandım, daha mesleğin başındaydım, ilk amirim [M.M.T.] bütün personeli çağırmış,

hatta izinde olan personelin dahi derhal gelmesini istemiş, İstanbul'da olan personeller dahil gelmesini istemiş, ondan sonra kıdemli komutanımıza baktım o da yoktu, [M.M.T. de] yoktu.

Tekrar danışabileceğim tek kişi olan [Albay Ü.S.nin] yanına çıktım. ... [Ü.S.nin] yanına çıkmadan önce koridorda [sanık Binbaşı D.Ç.yi] ve etrafında kalabalık bir grubu gördüm. Dinlemek için yaklaştım, personele bölüm yoklamaları istediğini ve güvenlik amaçlı silah dağıtacağını söylediğini duydum. Akabinde [Ü.S.nin] yanına gittim. Haberlerde izlediklerimi kendisiyle paylaştım, o da bana 'Ben de izliyorum gördüğün gibi' dedi, televizyon açıktı. 'Dikkatli olmamız gerekir' diyip kendisine sormadan hareket etmememi söyledi. Bunu söylemesinin nedeni de ben 'ilk amirim, sicil amirim [M.M.T.] yok komutanım' dedim. O da 'Dikkatli ol o zaman sormadan hareket etme' dedi. ... Odadan çıktıktan sonra arkadaşımın yanına giderken lavaboya uğradım o esnada helikopter seslerini duydum. Lavabodan çıktıktan sonra indikleri yeri görebileceğim koridorun sonuna geçtim. Koridorun sonunda Celal Dora tören alanına bir kaç kez helikopterlerin iniş yaptığını gördüm. Helikopterlerin de iniş yaptığı yerde alay komutanını daha önceleri konuşma yaptığı yerde bekleyen ellerinde silah olan üç beş tane asker gördüm, devamını göremedim etraf karanlıktı, sadece ay ışığıyla yansıyan üç beş kişiyi gördüm silahıyla beraber.

Gece boyunca yaşanan hava hareketlerinde helikopterin meclis civarında da bir yerlere ateş ettiğini gördüm. Sonrasında [arkadaşımın] odasına geçtim. Onlarla beraber olayları internetten takip etmeye çalıştık. ... Okul komutanımız dahil sıralı amirlerimiz başımızda yoktu ve silah alınacağını duydum, bana herhangi bir emir gelmiyordu, amirime danışamıyordum, [Ü.S.] amirim olmadığı için çok fazla benimle konuşmuyordu o ara, kendim insiyatif alarak silah almamaya karar verdim, öyle oturdum. Daha sonrasında [Ü.S.nin] yanına gitmedim, ama onun söylediği gibi de hiçbir olaya karışmadım. Kendime verilen bir emir olursa kendine iletebileceğimi söylemişti. Hiçbir emir almadığım için de yanına gitmedim. Hep birlikte [sabaha] kadar o odada oturduk. Ancak tabi ki herkesin olduğu gibi şüphelendiğim durumlar vardı, helikopter iniyor, kaos var, ortalık karışık, hiç kimse bir açıklama yapmıyor, biz teğmeniz ne yapacağımızı bilmiyoruz, bölüm başkanımız bizi çağırmış, kendisi yok, ondan sonraki komutanlarımız bulamadım odalarında, saatin kaç olduğunu bilmediğim bir zamanda teğmen [V.T.] 4 nolu nizamiyeyi aradı, dışarı çıkıp çıkamayacağımızı sordu nizamiyeye, nizamiyede telefonu kim açtı bilmiyorum, bize çıkışların kapalı olduğunu iletti, sabah olduğunda da artık sesler azalmıştı, silah sesleri ve koridora çıktım. ... Dönerken sivil kıyafetli personelin evlerine döndüklerini gördük, 1 nolu nizamiyeye doğru yöneliyorlardı. Ben de odama gidip sivil kıyafetlerimi giydim, sabah saat 09.30 da tam çıkış yapacakken görevlendirilmiş olduğum öğretim destek şube müdürlüğünden [sanık astsubay M.C.A. ile] karşılaştım, şube müdürümüz piyade albay [Ü.S.nin] beni emrettiğini bildirdi, yanına gittim, amirimizin odasında dört tane silah olduğunu gördüm, [M.C.A. da] oradaydı, Albay [Ü.S., sanık Astsubay M.C.A.nın] ameliyatlı ayağını burktuğunu, silahları Üsteğmen [Ö.E.Y.] ile birlikte Anafartalar taburuna götürmemizi emretti. Bana da 'sen silah almadın mı ?' dedi, 'Komutanım ben silah almadım' dedim. 'Tamam' dedi. Elime onların getirmiş olduğu iki adet silahı aldım, diğer ikisini de [Ö.E.Y.] üsteğmen aldı, Anafartalar taburuna gittik. Tanımadığım bir üsteğmen, kim olduğunu bilmiyorum, silah getirdiğimi söyledim, elimde iki tane silah görünce kimin olduğunu söyledi, bende bir tanesinin [Ü.S.] albayın, diğerinin de [M.C.A.] başçavuşun olduğunu söyledim. Elinde bir kağıt vardı karşılarına artı koydu ve tekrar ben oradan silahları teslim edip döndüm.

...

'Götürmüş olduğun silahlar birisi [Ü.S.ye] verilen silahtı, birisi de başçavuş [M.C.A.nın idi] onları teslim ettin. Bu teslim nerede yapıldı, silah deposunda mı?' şeklindeki soru üzerine; Anafartalar taburu silah deposuna gittim, yeri bilmiyordum ben [Ö.E.Y.] üsteğmen silah almış zaten akşamdan, onunla beraber gittim o gösterdi buraya teslim edeceğiz diye, beraber depoya girdik, alt katta bir yer, zemin katta, silahları teslim ettik. Bir tane üsteğmen vardı, yanında tanımadığım bir kişi vardı, sivildi galiba o rütbe yoktu.

'Evet, [Ü.S.] albayın yanına çıkma olayında da birden fazla kez çıkıyorsun şu an ki beyanına göre doğru mudur?' şeklindeki soru üzerine; Evet,

'Daha öncesinde bir defa odasına gittin?' şeklindeki soru üzerine; Daha öncesinde şöyle oldu, ilkinde darbe olayını bilmediğimiz için polis bunu yazmaya gerek yok, ikinci konuşmanızda ne konuştunuz diye şeklinde geçirdi zapta.

'O yüzden öyle geçti, ikinci kez gittiğini o zaman söylemedi. Celal Dora tören alanındaki helikopterlerin inip kalktığını, silahlı kişiler olduğun gördün mü?' şeklindeki soru üzerine; Gördüm.

'Bunun amacının oradan bir nakil olduğu anlamını düşünmedin mi ne düşündün orada o anda?' şeklindeki soru üzerine; O anda ne düşündüm, şimdi şöyle helikopterler inip kalkıyordu ve herhangi bir açıklama yok, şuradayız veya buradayız, şu şekilde olacak veya bu şekilde olacak, başımda amirim yok, sorabileceğim hiç kimse yok, danışabileceğim bir durum yok, [Ü.S.] albayım zaten hani zaten izin almak için bile olsa piyade albay [M.M.T.ye] gönderiyor, kendisine bir aylık görevlendirmeyim, kendisinin yanına gitmekten de çekiniyorum. Bu yüzden de aslında korktum, bir şeyin içine düşer miyiz diye, silah almama nedenlerimden biri de bu aslında.

'Silah almama nedenin o oradaki hareketliliği bir şeye yorumlayamadın o Celal Dora'daki?' şeklindeki soru üzerine; Yok yorumlayamadım, kesinlikle, yardım içindir veya darbe içindir diye yorumlayamadım.

'Ama silah almamamın sebebi bir kuşkun var, yani bu silah almanın doğru olmadığını düşündün?"şeklindeki soru üzerine; Kuşkum var evet, çünkü hiçbir açıklama yok, bana belki deseler ki darbeye karşıyız. Belki silah alabilirdim. Ama bana hiçbir açıklama olmadığı için ve amirim başımda olmadığı için, hiç kimseye soramayacağım için, bir şeye kalkışmamaya, kendi başıma hiçbir karar vermemeye karar verdim ve odada oturdum."

23. Kararda başvurucu hakkında yer verilen mahkûmiyet gerekçesi şöyledir:

"Olay tarihinde KHO da kıdemli başçavuş rütbesinde görev yapan ... sanığın savunmalarında özetle, darbeye yönelik herhangi bir emir almadığını ve bu yönde bir eylemde bulunmadığını, suçlamaları kabul etmediğini ve beraatini talep ettiğini belirtse de, sanığın olay gecesi çağrı üzerine okula geldiği, yukarıda bu kısımla ilgili değerlendirme ve kabul kısmında ayrıntılı olarak anlatılanlar ışığında okulda yaşanan olaylara vakıf olarak okulda yapılan faaliyetlerin darbe girişimine yönelik olduğunu anladığı kabul edilen sanığın savunmalarının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu, 03:00 sıralarında silah alınması yönündeki kanunsuz emre uyarak silah alıp verilecek emirleri beklemek suretiyle darbe girişiminde etkin rol oynayan sanıkların icrai eylemlerini koylaştırdığı, buna göre sanığın 15 Temmuz gecesi gerçekleştirilen eylemlerden sorumlu olduğu, ancak suç işleme kararı, fiil üzerinde ortak hakimiyet, sanığın suçun icrasında üstlendiği rol, suça katkısının taşıdığı önem, dosya kapsamına göre suça katılma düzeyi, olay öncesi, sırası ve sonraki davranışları, sanığın eylemi ile suçun işlenişi sırasında fiil üzerinde ortak hakimiyetinin bulunmayışı

dikkate alınarak tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde sanığın işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olduğu, sanığın eyleminin bütün halinde Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs etme suçunu oluşturduğu ve sanığın suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunarak suçun icrasını kolaylaştırmak suretiyle suçun işlenmesine yardım ettiği kabul edilerek TCK.nun 309/1 maddesi ve suçun işleniş şekli, suç kastı ile suçun konusunun önem ve değeri dikkate alınarak alt hadden uzaklaşılarak TCK.nun 39/2-c maddesi delaletiyle 39/1 maddesi uyarınca cezalandırılmasına, sanığın duruşmadaki tutum ve davranışları ile verilen cezanın geleceği üzerindeki olası etkiler değerlendirilerek hakkında TCK' nın 62. maddesinin uygulanmasına karar verilmiştir."

24. Anılan kararda "saat 03.00 sıralarında silah alınması yönündeki kanunsuz emre uyarak silah alıp verilecek emirleri beklemek" şeklindeki olgu, sanıklar M.C.A. ve Ü.S. de dâhil olmak üzere Anayasa'yı ihlal suçuna yardım etmekten haklarında mahkûmiyet kararı verilen sanıkların büyük çoğunluğu hakkındaki mahkûmiyet gerekçelerinde benzer şekilde aleyhe delil olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan kararda, KHO'da yapılacak olan bütünleme sınavları nedeniyle olay gecesi burada bulunan bazı askerî öğrenciler yönünden Anayasa'yı ihlal suçundan ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmiştir. Söz konusu sanıklar yönünden kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Harbiyeli öğrenci olan sanıklar olay gecesi tabur komutanı olan sanık [H.H.E.] ve firari sanık [A.B.] tarafından silahlandırılarak içtima ettirilmişlerdir. İçtima esnasında yine dosya kapsamında yer alan ve soruşturma aşamasında avukat huzurunda verdikleri beyanlarda belirttikleri gibi kendilerine sanık [H.H.E.] tarafından darbe açıklaması yapıldığı, bir kısmına ise daha sonra firari sanık [İ.P.] ve sanık [K.A.] tarafından darbe açıklaması yapıldığı akabinde de nizamiyelerin kontrolü için nizamiyelere gönderildikleri anlaşılmıştır. ... Sonuç olarak bu sanıklara da darbe açıklaması yapıldığı, bu açıklamaların içeriğinden de anlaşıldığı üzere okulun darbe girişimi içerisinde olduğu, emir komutanın ele geçirildiği ve bu aşamadan sonra verilecek emirlerin kanunsuz olacağı orada bulunan harbiyeli öğrenci sanıklar tarafından anlaşıldığı görülmüştür.

Her ne kadar sanıkların TCK' nın 309/1., 311/1. ve 312/1. maddeleri uyarınca ayrı ayrı cezalandırılmaları talep edilmiş ise de; sanıkların eylemlerinin bir bütün halinde TCK'nın 309/1. maddesinde düzenlenen Anayasayı İhlal suçuna vücut verdiği anlaşılmış ancak sanıklar ... olay gecesi askeri öğrenci konumunda bulunmaları, yaşanan olayları anlama, değerlendirme ve buna karşı karar alma husundaki tecrübe, rütbe ve bilgi düzeyleri değerlendirilerek sanıkların TCK' nın 30/4. maddesinde düzenlenen işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düştüklerinin kabulü ile sanıklara 5271 sayılı CMK'nın 223/3-d maddesi uyarınca ayrı ayrı ceza verilmesine yer olmadığına kararı verilmiştir. "

25. Mahkeme silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan verdiği hükümler ile Anayasa'yı ihlal suçundan verdiği ceza verilmesine yer olmadığına dair kararlar ve beraat kararları dışında sonuç olarak;

i. Darbe girişimine asli fail olarak katıldığını tespit ettiği sanıkların bazıları yönünden Anayasa'yı ihlal suçundan ağırlaştırılmış müebbet, bazı sanıklar yönünden ise takdirî indirim nedenleri uygulamak suretiyle müebbet hapis cezası,

ii. Katılan Okul Komutanı İ.Ç. ile onun ve emir astsubayı olan katılan A.Ç.nin alıkonulması eylemi yönünden ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan bazı sanıklar hakkında 18 yıl, bazıları yönünden de 27 yıl hapis cezası,

iii. Darbe girişimine yardım eden sıfatıyla katıldıklarını belirlediği, muhakeme sürecinde FETÖ/PDY ile irtibatlarına dair haklarında aleyhe tanık beyanları veya askerî mahrem yapılanmaya yönelik soruşturmalar kapsamında belirlenen HTS kayıtları uyarınca ardışık olarak arandıkları tespit edilen sanıkların eylemlerini bir bütün olarak Anayasa'yı ihlal suçuna yardım etme olarak değerlendirerek bu sanıklar hakkında sonuç olarak 15 yıl hapis cezası,

iv. Darbe girişimine yardım eden sıfatıyla katıldıklarının belirlenmesiyle birlikte örgüt üyeliğine dair kovuşturma evresinde dosyaya başkaca delil sunulmayan ve aralarında başvurucunun da bulunduğu sanıklar hakkında Anayasa'yı ihlal etme suçuna yardım etmekten 12 yıl 6 ay hapis cezası vermiştir.

26. Mahkeme kararına yönelik olarak aralarında başvurucunun da olduğu taraflar ile Başsavcılığın istinaf talepleri Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi (Daire) tarafından 28/9/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir. Kararda olay gecesi KHO'da gerçekleştiği Mahkemece kabul edilen eyleme değinildikten sonra olayın sanıklar yönünden değerlendirilmesi açısından şu tespitlerde bulunulmuştur:

"İlk Derece mahkemelerince sübutu kabul edilen olayın, Devletin Anayasal düzenini cebir ve şiddet kullanarak değiştirmek amacıyla, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca, işgal ettikleri kamu görevinin verdiği yetkiye istinaden tasarruf etme imkânını haiz bulundukları devlete ait silah ve mühimmatı kullanarak gerçekleştirilen bir silahlı darbe teşebbüsü olduğunda ve bu kalkışmaya iştirak edenlerin eylemlerinin, somut olay yönünden 5237 sayılı TCK'nın 309, 311, 312 ve 317. maddelerinde düzenlenen suçları oluşturacağı ancak aynı hukuki değerleri koruyan ve kapsamı itibariyle eylemlerin haksızlık muhtevasını tamamen ortadan kaldıran Anayasayı ihlal suçunun (TCK'nın 309. md.) tüm unsurlarıyla gerçekleştiği olayda TCK'nın 44. maddesi gereğince sanıkların ayrıca, Türk Ceza Kanununun 311, 312 ve 317. maddelerinde düzenlenen suçlardan ve keza aralarında geçitli /müterakki suç ilişkisi nedeniyle aynı Kanunun 314. maddesinde yer alan silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan cezalandırılmaları imkânı bulunmadığından, ilk derece Mahkemesince bu yönde yapılan uygulamanın yerinde olduğu anlaşılmıştır.

Kara Harp Okulunda darbe girişimini organize ederek yöneten sanık [K.A.] ile firari sanık [İ.P.nin] darbeye yönelik açıklamalarının içeriği ve sanıkların rütbe itibariyle olayları anlama, değerlendirme ve yorum yapma düzeyleri dikkate alındığında, Kara Harp Okulu Komutanı katılan [İ.Ç.] ve Emir Astsubayı Astsubay Başçavuş katılan [A.Ç.nin] derdest edilerek okul komutasının ele geçirilmesi, silahlı ve mühimmatlı bir şekilde nizamiyelerin kontrol altına alınması, darbe girişiminin başarıya ulaşması için helikopterlerle personel sevkiyatlarının yapılması şeklinde gerçekleşen eylemleriyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle darbeye teşebbüs suçunu sevk ve idare edenler tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek ülke çapındaki icra hareketleriyle illi bir değer taşıyan icra hareketlerini gerçekleştiren, görev paylaşımı bağlamında ve icra hareketleri kapsamında gerekli hazırlıkları yapan sanıkların suçun icrasında üstlendikleri rolleri, her birinin suçun icrasına ilişkin etkin, fonksiyonel katkıları da göz önünde bulundurulduğunda fiil üzerinde ortak hakimiyet kurduklarının kabulü ile 'müşterek fail' olarak TCK'nın 37. maddesi delaletiyle 309. maddesinden mahkumiyetlerine dair kabul ve uygulamanın da yerinde olduğu, yapılan çağrı ile okula gelen bir kısım sanıkların rütbe itibariyle olayları anlama, değerlendirme ve yorum yapma düzeyleri dikkate alındığında, Kara Harp Okulunda yürütülen faaliyetlerin darbe girişimine yönelik icrai hareketler olduğunu bildikleri halde

(çağrı ile okula gelen ancak bir süre sonra okuldan ayrıldığı veya okulda kalmakla birlikte kanunsuz emre uymayarak silah almadıkları tespit edilen ve haklarında atılı suçtan beraat kararı verilen sanıkların aksine bir kısım sanıkların okula geliş saatleri itibariyle ülkede bir darbe girişimi olduğunun herkes tarafından anlaşıldığı gibi sanıkların da televizyon, cep telefonu ve internet aracılığıyla darbe girişiminden haberdar oldukları, nizamiyelerde nöbet tutmaması gereken harbiyeli öğrencilerin nöbet tutmakta olduğunu ve nizamiyelerin önüne çekilmiş kamyonlar olduğunu gördükleri, Lojistik Destek Komutanlığı dahil başkaca as birlikten hiç kimsenin okula çağrılmadığına vakıf oldukları, yapılan uygulamaların askeri usullere uymadığı, kendilerine bir açıklama yapılmadığı gibi yoklamanın da alınmadığı, emir komuta zincirinin koparıldığını da fark etmelerine rağmen) önce eğitim kıyafetlerini giyinip bekleyerek, saat 03.00 sıralarında ise darbe girişiminde aktif olarak rol alan firari sanık [İ.P.] ve sanık [K.A.nın] silah alınması yönündeki kanunsuz emrine uyarak silah alıp sabaha kadar okulda kalarak ve verilmesi muhtemel darbe girişimine yönelik emirleri bekleyerek darbe girişiminde bulunan sanıkların icrai hareketlerini kolaylaştırdıklarının kabulü ile bir kısım sanıklar hakkında Anayasal Düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçuna yardım suçundan TCK'nın 309/1, 39/1 maddelerinden mahkumiyetlerine dair kabul ve uygulamanın da yerinde olduğu, yine olay tarihinde Kara Harp Okulunda öğrenci konumunda olan bir kısım sanıkların yaşanan olayları anlama, değerlendirme ve buna karşı karar alma hususundaki tecrübe, rütbe ve bilgi düzeyleri dikkate alınarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan sanıkların TCK'nın 30/4. maddesinde düzenlenen işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düştüklerinden CMK'nın 223/3-d maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına dair, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ise, mahkumiyet ve beraat kararları ile, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan verilen beraat kararlarına dair kabul ve uygulamanın da yerinde olduğu [anlaşılmıştır.]"

27. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, temyiz edilmesi üzerine aralarında başvurucunun da olduğunu sanıklar yönünden Dairece verilen esastan ret kararını 23/12/2022 tarihinde onamıştır. Kararda darbe girişimine dair Mahkemece KHO'da gerçekleştiği kabul edilen eyleme değinildikten sonra şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

"5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçunun maddi unsuru/tipik eylem, cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye elverişli vasıtalarla teşebbüs etmektir.

Suçun bu amaçla kurulmuş bir örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi, korunan amaçlara matuf fiillerin elverişliliğinin değerlendirilmesi bakımından önem taşımakta ise de, bu husus suçun unsuru değildir.

Suç, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmak, bu düzen yerine başka bir düzen getirmek veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemek amacına matuf doğrudan genel kast ile işlenebilen bir suçtur.

Suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında Türk Ceza Kanununun 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden iştirakin her şeklinin uygulanması mümkündür.

Suça iştirakten söz edebilmek için amaca yönelik bir fiil işleme hususunda iştirak iradelerini ortaya koyan kişilerin hepsinin bu amaçla kurulmuş bir örgütün üyesi olması da gerekmez.

...

Somut darbe teşebbüsü, TCK'nın 309. maddesinde sayılan amaçlara matuf zarar tehlikesi doğuran vahim eylemler vasfını aşarak, anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı, senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları gözetilerek TCK'nın 37. maddesi kapsamında 'doğrudan fail' olduklarının kabulünde zorunluluk vardır.

Mensup olduğu örgütle kurduğu bağ nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle darbeye teşebbüs suçunu sevk ve idare edenler tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek ülke çapındaki icra hareketleriyle illi bir değer taşıyan icra hareketlerini gerçekleştirenlerin ya da görev paylaşımı bağlamında henüz sırası gelmemiş icra hareketleri için gerekli hazırlıkları yapanların bu suç yönünden müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerekmektedir.

Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmeleri nedeniyle ika edildiği kanıtlanamayan ancak suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştiren sanıkların eylemlerinin, 5237 sayılı TCK’nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlale teşebbüs suçuna yardım etmek suçunu oluşturacağı gözetilmeli, hukuki durumları buna göre tespit edilmelidir.

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suç bir somut tehlike suçu olduğundan suçun oluşması için ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Bu itibarla sanığın amaca matuf eylemi ve/veya işlediği elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir. Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebri eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemlerle amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilemez. Ancak her halükarda ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin, sanığın bulunduğu mahalde/sorumluluk sahasında da doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanması aranmalıdır. Sanığın bu icrai fiile yine icrai bir hareketle katılması mümkün olduğu gibi garantörlük yükümlülüğünü ihmal etmek suretiyle de iştirak edebileceği görülmektedir.

...

Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur (1982 Anayasasının 137/2, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 24/3. maddesi). Askeri hizmete müteallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse bu suçun işlenmesinden emri veren mesuldür. Ancak amirin emrinin adli ve askeri bir suç

maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malum ise, maduna da faili müşterek cezası verilir (1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu 41/3-B). Fakat Anayasasının 137/3, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 24/4 ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu 41/3-B maddeleri, TCK'nın 30. maddesi bağlamında birlikte değerlendirildiğinde, askeri bir hizmete ilişkin olmak kaydıyla mutlak itaat kuralı gereğince konusu suç teşkil eden emrin yerine getirilmesi halinde de hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata kurumunun olaysal olarak değerlendirilmesi ve şartları oluştuğunda uygulanması mümkündür.

...

Darbe girişiminden önce darbeye yönelik hazırlıkların yapıldığı, darbe bildirisi yayınlanmadan önce okul komutanı derdest edilerek ele geçirilen Kara Harp Okulunda, olay günü rutin uygulama dışında tüm askerlerin okula çağrılarak teçhizatlı içtima edilmeye başlanması, içtima edilen askerlere darbe girişimine yönelik duyuru yapılması, silah ve mühimmat dağıtılması, darbe faaliyetinin yürütülmesinin engellenmemesi amacıyla nizamiyelerde önlemler alınması ve nizamiye önüne gelen emniyet zırhlı aracına helikopterden ateş açılması, Türk Telekom binasına, Genelkurmay Başkanlığına ve İstanbul iline intikal amacıyla sevkiyatların helikopter ve araçlarla Kara Harp Okulundan yapıldığının anlaşılması karşısında; olay gecesi çağrı üzerine veya kendiliğinden Kara Harp Okuluna gelen ya da başka bir nedenle okulda bulunan muvazzaf askerlerin olay gecesi 03.00 sıralarında silah alma emrine uyarak silah alması ve verilecek emirleri beklemesi şeklindeki eylemlerinin TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunda fiil üzerinde ortak hakimiyeti olmamakla beraber işlenmekte olan amaç suç yönünden TCK'nın 39. maddesi kapsamında yardım niteliğinde kalacağında tartışma bulunmamakla birlikte icra hareketlerinden önce örgütsel organizasyon içinde yer alarak darbe girişiminden haberdar oldukları ve suç işleme kararı ile iradesine katıldıkları kanıtlanamayıp darbe girişimine yönelik eylemleri hazırlık hareketi kapsamında kalıp teşebbüs aşamasına ulaşan bir eylemi bulunmayan kişiler açısından ise işlenmekte olan amaç suç yönünden hazırlık hareketini suç sayarak yaptırıma bağlayan TCK'nın 314/2. maddesinde düzenlenen terör örgütüne üye olmak suçundan cezalandırılmaları gerektiği gözetil[melidir.]"

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

28. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kanunun hükmü ve amirin emri" başlıklı 24. maddesi şöyledir:

"(1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

(2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.

(3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

(4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur."

29. 5237 sayılı Kanun'un "Hata" başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"(1) Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.

(2) Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(4) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz."

30. 5237 sayılı Kanun'un "Gönüllü vazgeçme" başlıklı 36. maddesi şöyledir:

"Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır."

31. 5237 sayılı Kanun'un "Faillik" başlıklı 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur."

32. 5237 sayılı Kanun'un "Yardım etme" başlıklı 39. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Aşağıdaki hallerde kişi işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olur:

a) Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek.

b) Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak.

c) Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak."

33. 5237 sayılı Kanun'un "Anayasayı ihlal" başlıklı 309. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar."

34. 22/5/1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun birinci kısmının ikinci babının "Cürümde ve kabahatte iştirak " başlıklı üçüncü faslında yer alan "İştirak" başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"1- Askeri cürümlerde ve kabahatlerde iştirak halinde, Türk Ceza Kanununun 64 üncüden 67 nciye kadar olan maddeler hükmü tatbik olunur.

2- Hizmete mütaallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse bu suçun işlenmesinden emir veren mesuldur.

3- Aşağıdaki hallerde maduna da faili müşterek cezası verilir :

A: Kendisine verilen emrin hudutlarını aşmış ise,

B: Amirin emrinin adli ve askeri bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile mütaallik olduğu kendisince malum ise."

35. 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun "Astın vazifeleri" başlıklı 14. maddesi şöyledir:

"Ast; amir ve üstüne umumi adap ve askeri usullere uygun tam bir hürmet göstermeye, amirlerine mutlak surette itaate ve kanun ve nizamlarda gösterilen hallerde de üstlerine mutlak itaate mecburdur.

Ast muayyen olan vazifeleri, aldığı emri vaktinde yapar ve değiştiremez, haddini aşamaz. İcradan doğacak mesuliyetler emri verene aittir.

İtaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar ve fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle men olunur."

36. 211 sayılı Kanun'un 20. maddesi şöyledir:

"Emirler ast tarafından değiştirilemez. Ancak, ahval ve şerait emri yapılamıyacak bir hale koymuşsa veyahut emir verilirken meçhul kalmış sebepler meydana çıkmışsa veya emrin yapılması büyük bir tehlikeyi ve ağır bir zararı da mücip olacaksa ve bütün bu haller karşısında amirden yeni bir emir alınmasına hal ve zaman da müsait değilse; ast mesuliyeti üzerine alarak emri yeni vaziyete uygun bir tarzda değiştirerek yapabilir ve ilk fırsatta emri yapılmıyan veya kısmen yapılan amirlere de malümat verilir."

2. Yargıtay İçtihadı

37. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (Genel Kurul) 25/11/2021 tarihli ve E.2019/16-575, K.2021/587 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasayı ihlal, Hükûmete karşı suç ve TBMM'ye karşı suçlar yönünden iştirak sorunu:

Suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden iştirakin her şeklinin uygulanması mümkündür. ...

Yüksek Yargıtayın istikrar kazanmış uygulamalarına göre ise (Yargıtay CGK'nun 10.12.1990 tarihli ve 9-301/329 sayılı kararı; Yargıtay 9. CD'nin 24.03.2011 tarihli ve 869-187; 15.07.2009 tarihli ve 2008/21722, 2009/8587, 1999/1673, 2000/345 sayılı kararları) elverişli nitelikteki belirli bir araç, fiilin işlenişine katkı sunmakla birlikte sunduğu katkı tek başına vahamet arz etmiyorsa ve fail, fiilin işlenişi üzerinde müşterek hakimiyet kurmamışsa niceliği ve niteliği itibariyle bu gibi suçlarda feri iştirak hükümlerinin uygulanması mümkün olmadığından, failin sorumluluğunun TCK'nın 309. maddesine yardım etmek olarak değil ve fakat konumu, eylemin niteliği ve delil durumu itibariyle TCK'nın 314/2 ya da 220/6 veya 220/7 maddesi delaletiyle 314/2 veya 315. maddeleri kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mensup olduğu örgütle kurduğu bağ nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen Anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle darbeye teşebbüs suçunu sevk ve idare edenler tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek ülke çapındaki icra hareketleriyle illi bir değer taşıyan icra hareketlerini gerçekleştirenlerin ya da görev paylaşımı bağlamında henüz sırası gelmemiş icra hareketleri için gerekli hazırlıkları yapanların bu suç yönünden müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerekmektedir. ...

5237 sayılı TCK'nın 220/5. maddesi gerekçesi ile birlikte değerlendirildiğinde, yönettiği örgütün gücünden yararlanarak talimat alanın iradesi üzerinde hakimiyet kuran yöneticinin, serbest iradesiyle hareket etmeyen ve bir suç örgütü mensubu olarak suç işleme kararının varlığının kabulünde zorunluluk bulunan fail arasında azmettiren/azmettirilen ilişkisinden bahsetme imkanı da bulunmamaktadır. Kanunun kabul ettiği sistemde, yöneticinin örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolaylı fail olarak sorumlu tutulduğu görülmektedir.

...

Müşterek faillik ile TCK'nın 39/2-c maddesinde düzenlenen suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında maddi yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde ortaya çıkan şerikliğin, her olayın özelliğine göre suçun işlenişine bulunulan katkının arz ettiği önem ve zaruret göz önünde bulundurularak hâkim tarafından ayırt edileceği kabul edilmektedir. Müşterek faillikte/fiil hakimiyetinde, fiilin icrası veya akim kalması müşterek faillerden her birisinin elinde bulunmaktadır. Yardım eden şerik, suçun icrasını failin inisiyatifine havale etmektedir. ...

Türk Ceza Kanunu'nun 309. maddesinde düzenlenen suça iştirakten bahsedebilmek için sadece araç fiil/suç bakımından değil, ayrıca amaç suç bakımından da iştirak iradesinin varlığı aranmalıdır.

Bir kişinin maddede belirtilen amaçlara yönelik bir örgütün kurucusu ya da üyesi olması, tek başına TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirak ettiği anlamına gelmez. ... Bu fiiller, TCK'nın 314. maddesinde bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu sıfatları haiz kişilerin TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirakten sorumlu tutulabilmeleri için örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli nitelikteki belirli bir araç fiil bakımından hem iştirak iradelerini ortaya koymaları hem de maddi veya manevi nitelikte nedensel bir katkıda bulunmaları gerekmektedir. Bu kişilerin maddede sayılan amaçları gerçekleştirmek için salt bir örgütün çatısı altında bir araya gelmeleri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen araç suçlara da iştirak etmiş sayılmaları anlamına gelmeyecektir. ...

Suça iştirakten söz edebilmek için amaca yönelik bir fiil işleme hususunda iştirak iradelerini ortaya koyan kişilerin hepsinin bu amaçla kurulmuş bir örgütün üyesi olması da gerekmez.

Fiilin işleneceği konusundaki bilginin iştirak bakımından önemi yoktur. 1960 darbesi sonrasında 20-21 Mayıs olayları ile ilgili yapılan yargılamalarda Mamak 1 Nolu Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 963/1 sayılı 05.09.1963 tarihli kararı ile faillerin bir kısmı, ihtilal müteşebbislerinin bu konudaki hareketlerini bilmesi ve hazırlık hareketlerine katılması nedeniyle sorumlu tutulmuşlardır. Diğer bir deyişle failin, fiilin ika edileceği konusundaki bilgisi, iştirak iradesinin mevcudiyetinin ve fiile iştirak ettiğinin delili sayılmıştır. Bu karar temyiz edilmekle Askeri Yargıtay Dava Daireleri Kurulunun 15.01.1964 tarihli ve 1963/2548 Esas 1964/1 Karar sayılı kararı ile 'icra hareketi ile iştirak mefhumunun birbirine karıştırıldığı' gerekçesi ile bozulmuştur. Doktrinde de aynı görüş savunulmuştur. Failin fiil hakkındaki bilgisi iştirak iradesini sağlamaya yeterli değildir. Olsa olsa bildiğini ihbar etmemekten doğan sorumluluk veya hazırlık hareketlerine katılma nedeniyle mülga 765 sayılı TCK 168 ve 171. maddelerindeki (5237 sayılı TCK'nın 314 ve 316. maddelerindeki) suçlar tahakkuk edebilir. ...

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suç, bir somut tehlike suçu olduğundan suçun oluşması için ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Bu itibarla sanığın amaca matuf eylemi ve/veya işlediği elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen

somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir. Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebri eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemler ile amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilemez. Ancak her hâlükarda ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin, sanığın bulunduğu mahalde/sorumluluk sahasında da doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanması aranmalıdır. Sanığın bu icrai fiile yine icrai bir hareketle katılması mümkün olduğu gibi garantörlük yükümlülüğünü ihmal etmek suretiyle de iştirak edebileceği görülmektedir.

15.07.2016 tarihindeki somut darbe teşebbüsü, TCK'nın 309. maddesinde sayılan amaçlara matuf zarar tehlikesi doğuran vahim eylemler vasfını aşarak Anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı ve senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları gözetilerek TCK'nın 37. maddesi kapsamında 'doğrudan fail' olduklarının kabulünde zorunluluk vardır.

Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmeleri nedeniyle ika edildiği kanıtlanamayan ancak suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin eylemlerinin ise 5237 sayılı TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlal suçuna yardım etme suçunu oluşturacağı gözetilerek hukuki durumlarının buna göre takdir ve tayin edilmesi gerekmektedir.

IV) BAĞLAYICI EMRİN YERİNE GETİRİLMESİ KAPSAMINDA ASTLARIN HUKUKİ SORUMLULUĞU

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun benimsediği suç teorisine göre tipe uygun ve hukuka aykırı fiil, failin kusurlu olması hâlinde ceza yaptırımı uygulanmasını gerektirir. Her ceza hukuku normu, temelde bir hakkı/bir değeri korur. Bu nedenle ceza hukuku normlarının belirlediği davranış modellerine aykırı düşen her davranış haksızlık içermektedir.

Kast suçun subjektif unsurunu, kusur ise iradenin oluşum süreci ile ilgili olarak failin işlediği hukuka aykırı fiilden dolayı kınanabilirliğine ilişkin bir değer yargısını ifade etmektedir. Kınanabilirlik, failin hukuka uygun davranmak, haksızlık yapmamak imkân ve yeteneği varken hukuka aykırı davranması, haksızlığı tercih/irtikap etmesi hâlidir.

Şu hâlde kasten işlenmiş, tipe uygun/haksızlık içeren fiil, olayda bir hukuka uygunluk sebebi varsa suç teşkil etmeyecek, kusurluluğu ortadan kaldıran bir sebep varsa suç oluşturmasına rağmen yaptırıma tabi tutulamayacaktır.

Hukuka aykırılık genel bir ifadeyle, hukuka (hakka) karşı gelmek ..., onunla çatışma hâlinde

olmak demektir. Suçun unsuru olarak hukuka aykırılık ise işlenen fiile hukuk düzeni tarafından cevaz verilmemesi, bütün hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma hâlinde bulunması anlamına gelmektedir. ...

Hukuka aykırılık, tipe uygunluktan sonra suçun yapısında ikinci aşamayı oluşturur. Başka bir anlatımla, işlenen fiil ile tipik haksızlığın gerçekleştiğinin tespitinden sonra yine bu fiille hukuka aykırılık yönünden bir değerlendirme yapılacaktır.

Bir davranışın tipe uygunluğunun belirlenmesiyle suç teşkil eden haksızlık gerçekleşmiş olur. Şayet olayda bir hukuka uygunluk nedeni yoksa tipe uygun davranış aynı zamanda hukuka da aykırı olacak ve suç teşkil edecektir.

Suçun hukuka aykırılığını ortadan kaldıran ve dolayısıyla fiilin suç teşkil etmesini engelleyen bu nedenlere hukuka uygunluk sebepleri veya haksızlığı ortadan kaldıran sebepler denir. ...

Klasik suç teorisine göre objektif olarak bir hukuka uygunluk sebebinin bulunması hâlinde failin bunu bilip bilmemesi yani iradesinin hukuka uygunluğu kapsayıp kapsamaması önemsizdir. Hareketin hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir. Hukuka aykırılık neticeye göre belirlenecektir. Hukuka uygunluk sebeplerinden biri objektif olarak mevcut ise fiil hukuka uygundur.

5237 sayılı TCK'da yer alan hukuka uygunluk nedenleri; kanunun hükmünü yerine getirme (TCK'nın 24/1. maddesi), meşru savunma (TCK'nın 25/1. maddesi), hakkın kullanılması (TCK'nın 26/1. maddesi) ve ilgilinin rızası (TCK'nın 26/2. maddesi)dır.

TCK'nın 24. maddesinin 2, 3 ve 4. fıkralarında hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, kusurluluğu ortadan kaldıran bir sebep olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde işaret edildiği üzere hukuka aykırı olan ve emri verenin hukuki sorumluluğunu kaldırmayan bir emrin yerine getirilmesinin hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi mümkün değil ise de Devlet tarafından yerine getirilen kamu hizmetinin yürütülmesinde amirin emrini yerine getirmek durumunda kalan ast yönünden bu durumun bir sorumsuzluk nedeni olarak kabul edilmesinde zaruret bulunmaktadır.

Kural olarak hukuka aykırı emre muhatap olan kamu görevlisinin bu emri denetleyip sorgulaması, hukuka aykırı olduğu kanaatinde ise amirin yazılı emri ve ısrarı olmadan yerine getirmemesi gerekir. Ancak, Anayasa'nın 137/3. maddesinde 'Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunda gösterilen istisnaların saklı' olduğu belirtilerek, yapılan işin mahiyeti, kamu düzeni ve kamu güvenliği nedeniyle bazı istisnalara yer verildiği de görülmektedir. Muadil düzenleme TCK'nın 24/4. maddesinde de yer almaktadır.

Anayasa'nın 137/2. maddesinde konusu suç teşkil eden bir emrin yerine getirilmesi hâlinde sadece emri yerine getirenin sorumluluktan kurtulamayacağı belirtilmiş ise de böyle bir emri verenin sorumlu olacağı da muhakkaktır. Şayet emrin konusu suç teşkil ediyorsa Anayasa'nın 137/2 ve TCK'nın 24/3. maddeleri gereğince böyle bir emrin yerine getirilmesinden emri veren azmettiren, yerine getiren ise fail olarak sorumlu tutulacaktır.

...

Bir hukuk devletinde kural olarak konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur (1982 Anayasası'nın 137/2 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 24/3. maddeleri). Askeri hizmete müteallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse bu suçun işlenmesinden emri veren mesuldür.

Ancak amirin emrinin adli ve askeri bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malum ise maduna da failin müşterek cezası verilir. ...

Amiri tarafından 'askeri hizmete müteallik hususlarda verilen emrin, bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malum' olan ast, işlemekte olduğu haksızlığı hukuka uygun hâle getiren bir sebebin bulunduğunu düşünmekte ise cezai sorumluluğu ne olacaktır ?

Amirin emrini icra suretiyle işlenen suçlardan dolayı hukuka uygunluk meselesi, askeri ceza hukukunda büyük bir önem taşır. Gerçekten askerlik hizmeti, diğer hizmetlerden farklı olarak, fertlerden daha tam, daha kesin ve daha çabuk bir itaat bekler; hatta böyle bir itaate askerleri zorlar. Nitekim, 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun 14. maddesinde 'Ast, amir ve üstüne umumi adap ve askeri usullere uygun tam bir hürmet göstermeğe, amirlerine mutlak surette itaate ve kanun ve nizamlarda gösterilen hallerde de üstlerine mutlak itaate mecburdur. Ast, muayyen olan vazifeleri, aldığı emri vaktinde yapar ve değiştirmez, haddini aşamaz. İcradan doğacak mes’uliyetler emri verene aittir. İtaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar ve fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle men olunur' denilmektedir.

İşte askerlik hizmetinin bu özelliğini nazara alan Anayasamız, 'kanunsuz emir' kenar başlığını taşıyan 137. maddesinde, kanunsuz emrin yerine getirilemeyeceğini ve böyle bir emri alan memurun ne suretle hareket etmesi gerekeceğini belirttikten sonra 'Askeri hizmetlerin görülmesi… için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır' dediği gibi, Askeri Ceza Kanunu'nda amir tarafından verilen emrin yerine getirilmesine ilişkin olmak üzere 'Hizmete müteallik hususlarda verilen emir bir suç teşkil ederse, bu suçun işlenmesinden emir veren mesuldür. Aşağıdaki hallerde maduna da faili müşterek cezası verilir; kendisine verilen emrin hududunu aşmış ise; amirin emrinin adli ve askeri bir suç maksadını ihtiva eden bir fiile müteallik olduğu kendisince malum ise' hükmü yer almıştır.

Bu düzenlemelere göre, emri veren amir ise kesin itaat kuralı her bakımdan geçerlidir; ast, emre mutlak surette itaat edecektir. Üst ise kanun ve nizamlara göre kendisine böyle bir emir vermeye yetkili olup olmadığını araştıracak, yetkili olduğuna kanaat getirirse itaat edecektir. İç Hizmet Kanunu'na göre, amir makam ve memuriyet yönünden emretmek yetkisine sahip kimse iken (madde 9); üst, rütbe ve kıdem büyüklüğünü ifade eder (madde 10). Mevzuat, konusu suç teşkil eden emir müstesna, amir tarafından verilen emrin muhteva itibari ile kanuna uygunluğunu araştırmaktan astı yasaklamıştır. Emrin hizmete ilişkin olması hâlinde, emri yerine getiren kimsenin prensip itibariyle hiçbir ceza sorumluluğu yoktur ve bütün sorumluluk sadece emri verene aittir. Özel nitelikte olmayan ve bu özel niteliği ilk bakışta anlaşılmayan her emir, hizmetle ilgili sayılmak gerekir.

Ast, kendisine verilen emrin bir suç işlemek maksadıyla verildiğini biliyorsa ve buna rağmen emri yerine getirmişse amirle birlikte ceza görecektir. Dikkat edileceği veçhile, astın bu hususta sadece bir şüpheye kapılması cezalandırılması için yeterli değildir; zira her asker, amiri tarafından verilen emrin kanuni olduğunu farz ve kabul etmek zorundadır ve bu konuda ast lehine bir karinenin varlığı kabul edilebilir. ...

Emrin hukuka uygunluğu konusunda yanılgı olabilir.

Hata (yanılma), genel olarak kişinin tasavvuru, zihinden geçirdikleri ile gerçeğin birbirine uymaması anlamına gelen bir kavramdır. Hata, kural olarak iradenin oluşum sürecine etki eder ve gerçeğin yanlış biçimde tasavvuru veya bilinmesi nedeniyle irade bozulmuş olarak

doğar. Failin tasavvurunun konusu, dış dünyaya ait bir şeye ilişkin olabileceği gibi normatif dünyaya (kurallar alanına) dair de olabilir. Dış dünyayla ilgili şey, olduğundan farklı bir biçimde algılanması hâlinde 'unsur yanılgısı'ndan (tipiklik hatası), normatif dünyaya ait gerçekliğin farklı biçimde değerlendirilmesi hâlinde ise 'yasak hatası'ndan bahsedilir. Kısaca unsur hatası, bir algılama hatası olduğu hâlde; yasak hatası, bir değerlendirme hatasıdır.

Hata, kastı ortadan kaldıran veya kusurluluğu etkileyen hata olmak üzere ikiye ayrılır. Suçun maddi unsurlarında (TCK'nın 30/1. maddesi), suçun nitelikli hâllerinde (TCK'nın 30/2. maddesi), hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında (TCK'nın 30/1-3. maddesi) hata hâlleri kastı kaldırır. Kusurluluğu ortadan kaldıran veya azaltan sebeplerin maddi şartlarında hata (TCK'nın 30/3. maddesi) ile haksızlık yanılgısı (yasak hatası) (TCK'nın 30/4. maddesi) kusurluluğu etkileyen hata şekilleridir. Kastı kaldıran hata türüne hukuka uygunluk nedenlerinin sınırındaki yanılgıyı da eklemek gerekmektedir. (TCK'nın 27/1. maddesi)

Yargıtay, geçmişteki uygulamalarında haksızlık yanılgısını kast kapsamında ele alarak çözüm yoluna gitmiştir (Yargıtay CGK'nın 24.12.1996 tarihli ve 1996/8-286 Esas 1996/296 Karar sayılı kararı). Doktrin ve uygulamadaki bu görüş, 2003 tarihli TCK tasarısına da aynen yansıyarak 'kanunun bağlayıcılığı' başlığını taşıyan 2. maddesi 'Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz' şeklinde bir düzenleme ihtiva etmekteydi. Yine aynı etkiyle tasarıda 'hata' başlığını taşıyan 23. maddesinde 'fiili hata' ifadesi kullanılmıştır.

5237 sayılı TCK'nın 30. maddesinde düzenlenen hata kurumuyla ilgili olarak madde gerekçesinde '... İşlenen fiilin esasen bir haksızlık oluşturduğu hususunda hataya düşmüş olabilir. Bu hatanın kişi açısından kaçınılmaz olması halinde, kişi gerçekleştirdiği haksızlık dolayısıyla kınanamaz. Kişi sakınamayacağı bir hata nedeniyle bu bilinçten yoksunsa onu sorumlu tutmak bir evrensel hukuk prensibi olan kusursuz ceza olmaz ilkesine aykırılık oluşturur. Ancak kişinin cezalandırılabilmesi için işlediği fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini gerçekten bilmesi gerekmez. Kişi, her ne kadar işlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğini gerçekten bilmiyorsa da bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre bakımından, bu fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini kavrayabilecek durumda olabilir. Bu hususstaki hatanın kaçınılabilir olduğu durumlarda kişi gerçekleştirdiği fiil açısından kasten hareket etmemiştir. Ancak, düştüğü bu hatanın kaçınılabilir olması nedeniyle kusurunun azalmış olabileceğini kabul etmek gerekir. Bu hatanın kaçınılabilir olduğunun kabul edilmesi halinde, bu kaçınılabilirliğin derecesine göre kusurun da derecelendirilmesinden bahsedilebilir. Bu durumda kişinin cezasında suçun kanundaki cezasının alt sınırına kadar indirim yapılabilecektir. Bu indirim zorunlu değil, ihtiyari bir indirim olmalıdır....' denilmiştir.

Alman Federal Mahkemesi Büyük Ceza Kurulunun 18.03.1952 tarihli kararında 'hukuka aykırılık bilinci; failin, davranışının hukuken tasvip edilmediğini, yasaklandığını bilmesidir. Suçun yasal tanımında yer alan unsurlar haksızlık bilincinin konusunu oluşturmaz; bunlar kast kapsamındadırlar. Failin suçun yasal tanımında yer alan unsurların somut olayda gerçekleştiğini bilmemesi unsur yanılgısıdır. Unsur yanılgısında, fail somut olayda ne yaptığının bilincinde değildir. Failin iradesi suçun yasal tanımında yer alan unsurların gerçekleştirilmesine yönelik değildir. Bu nedenle failin kasten hareket ettiği söylenemez. Failin yanılgısı taksire dayanıyorsa, bu suç taksirle işlenebiliyorsa sorumlu tutulabilir. Buna karşılık haksızlık yanılgısında fail somut olayda ne yaptığının bilincindedir. Fakat davranışını yasaklayan normun varlığında veya yorumunda yahut hukuken tanınmayan bir hukuka uygunluk nedeninin varlığında veya hukuki sınırında hataya düşmekte, böylece davranışının

meşru olduğu düşüncesiyle hareket etmektedir. Yasak yanılgısı, fiilin hukuka aykırılığı hakkındaki yanılgıdır.

Failin ceza sorumluluğuna gidilebilmesi için kusurlu olması şarttır. Kusur, kınanabilirliktir. Kusurun ifade ettiği değersizlik yargısı ile fail hukuka uygun davranmadığı, haklı olan lehine karar verebilme ve hukuka uygun davranma imkanına sahip olmasına rağmen haksız olan davranışı tercih etmesi nedeni ile kınanmaktadır. Kusur yargısının temeli insanın özgür iradesidir. İnsan, özgür iradeye sahip bir varlık olması nedeniyle haklı olan davranış ile haksızlık arasında bir tercih yapma ve haklı olan davranış lehine karar verebilme, davranışlarını hukuk düzeninin gereklerine göre yönlendirebilme, hukuk düzeninin yasakladığı davranışlardan sakınma yeteneğine sahiptir. Kusur yargısının temelini oluşturan insanın irade özgürlüğü ise, haksızlık bilincinin varlığını gerekli kılar. Çünkü insanın haklı olan davranışla haksızlık arasında tercih yapabilmesi için bunu bilmesi şarttır. Fail, haksızlık bilincine sahipse ve özgür iradesiyle haksız olan davranışı tercih ediyor ise kusurludur. Fakat yasak yanılgısı her zaman failin kusurunu tamamen ortadan kaldırmaz. İnsan, hukuk toplumunun bir üyesi olarak hukuka uygun davranmak ve haksız olan davranışlardan sakınmak yükümlülüğü altındadır. Failin açıkça yasak olduğunu bildiği davranışlardan sakınması bu yükümlülüğü yerine getirdiği anlamına gelmez. Fail, aynı zamanda davranışlarının hukuk düzeninin gerekleri ile uyumlu olup olmadığını sorgulamakla yükümlüdür. Fail bu hususstaki şüphesini tefekkür etmek veya bir uzmana danışmak yoluyla bertaraf etmek zorundadır. Ayrıca fail vicdan muhasebesi de yapmalıdır. Failden beklenen vicdan muhasebesinin ölçüsü, somut olayın koşulları ile onun sosyal ve mesleki çevresidir. Fail ondan beklenen vicdan muhasebesine rağmen davranışının haksızlığını idrak etmeye muktedir değilse yanılgısı kaçınılmazdır. Bu durumda fail kusurlu addedilemez. Buna karşılık fail ondan beklenen vicdan muhasebesiyle davranışının haksızlığını idrak edebilecek idiyse yasak yanılgısı failin kusurunu tamamen ortadan kaldırmaz; fail kusurludur, ancak kusuru azalmıştır. Hukuka aykırılık bilinci ne davranışın cezalandırılabilir olduğunun, ne de yasak normu ihtiva eden kanun hükmünün bilinmesini gerekli kılar; davranışın teknik hukuk bakımından doğru şekilde nitelendirilmiş olması da şart değildir. Bununla birlikte davranışın münhasıran ahlaka aykırı olduğunun bilinmesi de kafi değildir.

Kasten işlenen bir suç, haksızlık yanılgısı içinde işlenebilir. Yasak yanılgısı suç kastını ortadan kaldırmaz; kast varlığını muhafaza eder. Hukuka aykırılık bilinci ya da fiilin hukuka aykırılığının fail tarafından idrak edilebilir olması kusurun bir unsurudur. Kast teorisinin benimsenmesi sakıncalıdır. Kusur teorisinin öngördüğü çözüm kusur ilkesi ile de uyumludur' şeklindeki ifadelerle hata, unsur hatası ve haksızlık yanılgısı olarak değerlendirilmiştir.

Suçun maddi unsurlarında hata (unsur yanılgısı) ile ilgili olarak TCK'nın 30/1. maddesinde 'suçun kanuni tanımındaki maddi unsurlara ilişkin bilgisizliğin kastı ortadan kaldıracağı' belirtilmiştir. Unsur yanılgısının konusunu suçun maddi unsurları oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, suçun maddi unsurları; suçun konusu, fail, mağdur, fiil, netice ve nedensellik bağıdır. Suçun oluşması için failin, bu unsurları bilerek hareket etmesi şarttır. Bilgisizlik veya yanlış tasavvur (unsur yanılgısı), failin kastını kaldırır. Unsur yanılgısı kastı ortadan kaldırdığına göre böyle bir yanılgı ancak kastın kapsamında kalan konular hakkında olabilir. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilinmesini gerektirdiğinden, maddi unsurların bilinmemesi hâlinde kasten işlenen bir haksızlıktan bahsedilemez.

Unsur yanılgısında kısacası, fail somut olayda ne yaptığının bilincinde değildir. Somut olayın gerçekleşme koşullarında yanılmaktadır. Failin iradesi suçun yasal tanımında yer alan

unsurların gerçekleşmesine yönelik değildir. Esasen unsur yanılgısında kaçınabilirlik önemli değildir. Zira her iki hâlin de kastı bertaraf edici etkisi bulunmamaktadır.

Unsur yanılgısının haksızlık yanılgısından farkı ise fail suçun yasal tanımında yer alan maddi unsurların somut olayda gerçekleştiğinin bilincindedir. Fail, somut olayda ne yaptığını bilmekte fakat davranışının hukuka aykırılığında yanılmaktadır. Bu nedenle haksızlık yanılgısının tipiklik üzerinde herhangi bir etkisi yoktur, failin kastını ortadan kaldırmaz. Fiil kasten icra edilen haksız olma özelliğini muhafaza eder. Dolayısıyla unsur yanılgısından farklı olarak haksızlık yanılgısı, failin kastını bertaraf ederek taksirle işlenen suçtan sorumlu tutulması sonucunu doğurmaz. Fail, somut olayda kasten hareket etmesine rağmen fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini bilmeyebilir. Bu nedenle ne kastı ne de fiili bertaraf edici değildir. Sadece kusur üzerinde etkilidir. Haksızlık yanılgısı kaçınılmaz ise failin kasta dayalı kusuru tamamen ortadan kalkar ve faile kasten işlediği suçun cezası verilmez; buna karşılık yanılgı kaçınılabilir ise fail kasten işlediği suçtan sorumludur. Ancak yanılgının kusur üzerindeki etkisine göre cezada indirim yapılması gerekmektedir ...

TCK'nın 30/3. maddesinde 'ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ilişkin koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi bu hatasından yararlanır' denilerek hukuka uygunluk nedenleri ile kusurluluğu etkileyen hâller birlikte düzenlenmiştir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarındaki hatayı bu kapsamda değerlendirmek gerekecektir. Hatadan yararlanmak için hatanın kaçınılmaz olması gereklidir.

Kaçınılmazlık, failin hataya düşmesindeki kişisel kusurunun değerlendirilmesiyle ilgilidir. Failin; yaşı, mesleği, bilgisi, görgüsü ve somut olaydaki durumu dikkate alınarak hatanın kaçınılmaz olup olmadığı bu değerlendirmede göz önünde bulundurulacaktır.

Failin hukuk düzenince tanınmayan bir hukuka uygunluk nedeninin var olduğu (Bestandsirrtum/Erlaubnisnormirrtum) ya da hukuken tanınan bir hukuka uygunluk nedeninin hukuki sınırında yanılgı içinde (Grezirrtum Erlaubnisgrenzirrtum) bulunduğu durumda izin yanılgısı (Erlaubnisirrtum) ya da dolaylı haksızlık yanılgısından (der indirikte Verbotsirrtum) söz edilmektedir. Bu durumda somut vakıaya değil, münhasıran norma dayalı bir değerlendirme söz konusu olduğundan, haksızlıkla doğrudan bir ilgisi bulunmayan bu yanılgının haksızlık yanılgısı (TCK'nın 30/4. maddesi) kapsamında mütalaa edilmesi gerekmektedir.

Bu yanılgı türünün, haksızlıkla doğrudan bir ilgisinin bulunmaması nedeniyle kast üzerinde herhangi bir etkisi de yoktur. Fiil kasten icra edilen bir haksızlık olma özelliğini korur. Hukuka uygunluk nedenlerini düzenleyen normların da bir hukuk normu olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu yanılgı norma dayalıdır. Ancak bu norm bir suç tipine dayanak oluşturan yasak normu değil, bu normun yasakladığı davranışa izin veren bir normdur. Failin izin normunu bilmemesine ya da yanlış bilmesine dayalı bir değerlendirme yanılgısı mevcuttur. Fail, hukuk düzeninde mevcut olmayan bir hukuka uygunluk nedenini var saydığı veya hukuki sınırında yanılgıya düştüğü için hukuk düzeninin fiiline izin verdiği kanaatiyle hareket etmektedir.

İzin yanılgısının kaçınılmaz olması durumunda failin haksızlık bilinciyle hareket ettiği söylenemez. Failin içinde bulunduğu izin yanılgısı, yasak normunun uyarı fonksiyonunu tamamen işlevsiz bırakmaktadır. Yasak normu ile izin normunun çatıştığı bir durumda uygulanma önceliği izin normuna aittir. Buna bağlı olarak izin normu, yasak normunun fiilin icrasından kaçınmak yönündeki uyarısını tümüyle etkisiz bırakmaktadır. Kaçınılmaz izin

yanılgısı hâlinde kusur tamamen ortadan kalkacağı için faile ceza verilemez ...

Failin gerçekte olmamasına rağmen işlemiş olduğu fiili hukuka uygun hâle getiren bir sebebin bulunduğunu düşünerek hareket etmesi, haksızlık yanılgısının ikinci görünüm şeklini oluşturmaktadır. Bu ihtimalde fail işlediği fiilin yasaklılığına ilişkin tam bir bilgiye sahiptir, ancak somut olayda işlemiş olduğu haksızlığı hukuka uygun hâle getiren bir sebebin bulunduğunu düşünmektedir. Kısaca fail bir hukuka uygunluk nedeninin hukuki varlığında hataya düşmektedir ...

Astın, konusu suç oluşturan bir emri haksızlık oluşturduğu konusunda kaçınılmaz hataya düşerek yerine getirmesi, somut olay çerçevesinde bilgi düzeyi, olayın özellikleri, tecrübesi, rütbe ve konumu gibi olgular nazara alınarak TCK'nın 30/4. maddesi bağlamında değerlendirilmelidir. Keza astın, emrin askeri hizmet alanında verildiği, amirin yetkili olduğu ve zorunluluk teşkil ettiği hususlarında yanılgıya düşerek konusu suç teşkil eden emri yerine getirmesi hâlinde yapılan değerlendirme neticesinde TCK'nın 30/1. maddesi gereğince kasten hareket etmediği neticesine varılabilir ...

Hatanın kaçınılamaz olup olmadığı, ex ante bir değerlendirmeyle failin bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, yaşı, rütbesi ve görevi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları ile somut olayın özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenecektir.

Yukarıda yer alan bölümlerde yapılan açıklamalar ışığında;

15.07.2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasal düzeninin cebren değiştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen darbe teşebbüsünde, suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunanlar hakkında TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden aynı Kanun'un 37 ve 39. maddeleri gereğince iştirakın her şeklinin uygulanmasının mümkün bulunmasına nazaran; sıfat, konum ve rütbeleri ne olursa olsun örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda, bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan söz konusu bu fiil üzerinde müşterek hakimiyet kurdukları tespit edildiğinde TCK'nın 37. maddesi kapsamında 'doğrudan fail'; kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan ve somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hakimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, ancak darbe girişiminin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin ise 5237 sayılı TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlal suçuna 'yardım eden' olarak sorumlu tutulmaları gerekmektedir.

Söz konusu sorumluluğun tespiti için;

a) Anılan kalkışma Anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı ve senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak kabul edildiğinden, ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin, sanığın bulunduğu mahalde de doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanıp başlanmadığı saptanmalı,

b) Hatanın kaçınılmazlığı belirlenirken olağan dönemlerde de aranmakta olan failin bilgi düzeyi, eğitimi, yaşı, rütbesi ve görevi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları

gibi kriterlerin, siyasi tarihi itibariyle darbe geleneğinin demokrasi kültüründen daha baskın olduğu ülkede suç tarihinde yaşanan kalkışmanın olağanüstü şartları nazara alınarak değerlendirilmeli, mevcut irade ve bilgisini, eylemin haksızlığını algılama, davranışlarını bu algılama doğrultusunda yönlendirme ve böylece haksızlığı tercih etmeme bakımından kendisinden beklenebilen tercih ve tutum noktasında kullanıp kullanmadığı ex ante bir değerlendirmeyle ortaya konulmalı,

c) Askeri hiyerarşinin en altında yer alan erler ile rütbeli personelin 'ast' kavramına bağlanan hukuki sonuçlar bakımından aynı değerlendirmelere tabi tutulamayacağı gözetilmeli,

Bu şekilde elde edilen neticeye göre de;

a) Fiil üzerinde müşterek hakimiyet kurdukları tespit edilenlerin doğrudan fail sıfatıyla TCK'nın 37. maddesi delaletiyle aynı Kanun'un 309. maddesi gereğince; fiil üzerinde somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde ve müşterek hakimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımamakla birlikte darbe girişiminin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin ise yardım eden sıfatıyla TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri gereğince cezalandırılmalarına,

b) İşlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğini bilmesine rağmen, bu fiili somut olayda hukuka aykırı olmaktan çıkaran bir maddi sebebin varlığı hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğü kanaatine varılanların, hukuka uygunluk sebebi olarak yetkili amir tarafından verilen ve yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan hizmete ilişkin emrin ifasının (TCK'nın 24. maddesi) maddi şartlarında kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğü kabul edilerek, söz konusu hatanın TCK'nın 30/3. maddesi delaletiyle 30/1. maddesi kapsamında kastı kaldırması nedeniyle 5271 sayılı CMK'nın 223/2-c maddesi gereğince beraatine,

c) İşlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğini bilmesine rağmen, esasen hukuk düzeninde kabul edilmeyen konusu suç teşkil eden emrin ifasının, askeri hiyararşi içinde mutlak itaat ve emrin muhtevasını sorgulayamama ilkelerinin sonucu olarak bağlayıcı olduğu hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğüne kanaat getirilenler hakkında ise hukuka uygunluk nedenlerinin varlığında kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğü kabul edilerek, kaçınılmaz izin yanılgısının kusuru tamamen ortadan kaldırması nedeniyle TCK'nın 30/4. maddesi delaletiyle 5271 sayılı CMK'nın 223/3-d maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmelidir."

38. Genel Kurulun Anayasa'yı ihlal suçuna ilişkin bağlayıcı emrin yerine getirilmesi nedeniyle astların hukuki sorumluluğu konusunda yaptığı aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Genel Kurulun 26/10/2022 tarihli ve E.2020/16-402, K.2022/670 sayılı; 15/12/2022 tarihli ve E.2021/16-59, K.2022/806 sayılı ile 1/6/2023 tarihli ve E.2021/16-183, K.2023/328 sayılı kararları.

39. Genel Kurulun 8/11/2023 tarihli ve E.2023/3-261, K.2023/583 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"TCK'nın 309. maddesinde ifadesini bulan 'bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemek' tabiriyle 765 sayılı TCK'nın 146. maddesindeki ifadesiyle 'tağyir', 'Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmak' tabiriyle 'ilga' ve 'bu düzen yerine başka bir düzen getirmek' tabiriyle de 'tebdil' kastedilmek istenmiştir. Dolayısıyla yönelik olduğu hareketler bakımından 765 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK arasında esaslı bir farklılık yoktur, ancak mülga 765 sayılı TCK'nın 146/2. fıkrasında ifade olunan '...gerek yalnızca gerek bir

kaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat veyahut yafta talik veya neşriyat icra ederek bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur Birinci fıkrada yazılı suça ikinci fıkrada gösterilenden gayri surette iştirak eden fer'i şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar ağır hapis ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyet cezası hükmolunur' ifadesine 5237 sayılı TCK'nın ilgili maddelerinde haklı olarak yer verilmemiştir. Bu hüküm, özel iştirak hükümleri koymasının yanı sıra maddenin ikinci fıkrası gereği, 'yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur.' ifadesiyle kalkışma suçunun hazırlık hareketini kalkışma suçunun cezasıyla cezalandırmaktadır.

Siyasal iktidarın kuruluşu ve işleyişine egemen olan bu ilkeleri içeren kuralların bütünü, Anayasal düzeni teşkil etmektedir. Bu madde ile korunmak istenen hukuki yarar, Anayasa düzenine egemen olan ilkelerdir.

Madde ile korunmak istenen hukuki yararın niteliği dikkate alınarak 'Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzen' ibaresi kullanılmış, böylece korunmak istenen hukuki yarara açıklık getirilmiştir.

Maddede tanımlanan suçun oluşabilmesi için cebir veya tehdit kullanarak Anayasal düzenin değiştirilmesine teşebbüs edilmesi gerekir. Bu nedenle, cebir ve tehdit bu suçun unsurunu oluşturmaktadır. Cebir ve tehdit kavramlarının hukuki anlam ve içeriği bilinen bir hususdur. Bu itibarla, Anayasal düzenin değiştirilmesine yönelik teşebbüsün ancak cebir veya tehdit kullanılarak, yani bireylerin iradeleri zorlanmak suretiyle ifsat edilerek gerçekleştirilmesi gerekir. 765 sayılı TCK'nın 146. maddesinin kaynağını oluşturan 1889 İtalyan Ceza Kanunu'nun 118. maddesi, mezkur 146. maddede olduğu gibi cebir (Violentemente) unsurunu taşımaktaydı. Ancak, 1930 İtalyan Ceza Kanunu'nun aynı konuyu düzenleyen 283. maddesinde cebir unsuru suç tanımından çıkartılmıştı. Faşizmin etkisiyle kaleme alınan 283. madde, bilahare 11.11.1947 tarihinde yeniden değiştirilerek suç tanımında tekrar cebir unsuruna yer verilmiştir.

Maddede maddi unsur olarak 'teşebbüs edenler' ibaresi kullanılmış olduğundan, Anayasa'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen üzerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edilmesi cezalandırma için yeterlidir. Suç, hem idare edenler hem de idare edilenler tarafından işlenebileceğinden teşebbüste aranılacak elverişliliğin, suçun işleniş biçimi ve özellikle suçun bir tehlike suçu olduğu dikkate alınarak, kullanılan cebir veya tehdidin netice elde etmeye elverişli olup olmadığının hâkim tarafından takdir edilmesi gerekir.

...

b) Suçla Korunan Hukuki Değer:

Bu suçla korunan hukuki değer, millet iradesine dayanan demokratik rejimdir [...]. Bu husus, madde gerekçesinde de siyasal iktidarın kuruluşu ve işleyişine egemen olan ilkeleri belirleyen kurallar bütünü olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzen ve bu düzene egemen olan ilkeler olarak belirtilmiştir.

c) Suçun Maddi Unsurları:

aa) Suçun konusu:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzen ve devletin siyasi biçimini ve kuruluşunun dayandığı ideolojik esasları ifade eden temel ilkelerdir.

bb) Fiil:

Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye elverişli vasıtalarla teşebbüs etmektir.

Bu suçun bu amaçla kurulmuş bir örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi, korunan amaçlara matuf fiillerin elverişliliğinin değerlendirilmesi bakımından önem taşımakta ise de bu hususun Türk Ceza Kanunu'nun 309. maddesinde düzenlenen suçun unsuru olmadığı kabul edilmektedir ...

TCK'nın 309. maddesinde yer alan amaçları gerçekleştirmeye yönelik araç suç, bu amaçları gerçekleştirmeye elverişli olmak kaydıyla icrai ya da ihmali hareketle işlenebilir ... Ancak, ihmali fiillerle bu suçun işlenebilmesi, sanığın gerçekleştirilmekte olan icraî fiiller yönünden görevi gereği önleme yükümlülüğünün mevcudiyedine, başka bir deyişle garantör sıfatının bulunmasına bağlıdır.

Demokratik yöntemlere uygun seçim sistemini ve özgürlükler rejimini hukuk dışı yöntemlerle değiştirmeye yönelik her türlü cebrî fiilin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir.

Cebir ve şiddet kullanılarak elverişli bir ya da eş zamanlı bir çok hareketle Anayasa'nın öngördüğü düzeni, doğrudan doğruya, tanımlanan biçimde değiştirmeye yönelik bir fiilin icrasına başlandığı anda suç işlenmiş, yani suç yolu tüketilmiş olmaktadır ...

Belirli bir plan içerisinde uygulamaya konulan, sistemli ve örgütlü bir bağlantı içinde organik bütünlük arz eden eylemler tehlike suçunun oluşması için yeterlidir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 23.11.1999 tarihli ve 9-274/284 sayılı kararı).

Suç, bir teşebbüs suçu ise de gerek yargısal kararlarda gerekse doktrinde duraksamasız biçimde kabul edildiği üzere fiilin, hazırlık hareketlerinden çıkıp icra aşamasına ulaşması gerekir. Korunan değerlere matuf tehlike oluşturmaya elverişli eylemlerin bu fiil kapsamında değerlendirilmesi nedeniyle suçun bir somut tehlike suçu olduğunun kabulü gerekir.

cc) Tipik eylemin amaç suç yönünden elverişlilik sorunu:

İşlenen araç suçun vahim eylem kabul edilmesi ve failin ayrıca amaç suç olan TCK'nın 309. maddesinden de cezalandırılabilmesi için eylemin bireysel bir amaçla/saikle değil, yasa maddesinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında ika edilmiş olması gerekmektedir.

Cezalandırılan hareket, Anayasal düzeni tehlikeye koyan icra hareketleridir. Diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Devletin birliği ve bütünlüğü ile Anayasal düzenine karşı gerçekleştirilen fiiller, bu amaçla kurulmuş terör örgütlerinin faaliyeti çerçevesinde işlenmektedir. Bu tür terör örgütlerinin araç fiil olarak ifade edilen ve maddede belirtilen amaçlara yönelmiş olan adi suç niteliğindeki kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, mala zarar verme gibi fiilleri işlemelerindeki gaye; kamu düzenini bozmak, kamu otoritesini zayıflatmak, toplumda kargaşa yaratmak, toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasının ve kutuplaşmasının yolunu açmak ve toplumun karşı koyma gücünü felce uğratmaktır. Fail için

işlenen araç suçla ortaya çıkan somut zarar neticesi değil (yakın netice), bu fiilin toplum üzerinde meydana getirdiği etki (uzak netice) önem arz etmektedir. Fail, işlediği araç fiillerle devlet otoritesinin ülkede yaşayan halkın güvenliğini koruma görevini gerçekleştiremeyerek zayıfladığı ve işlerliğini yitirdiği imajını yaratmaya çalışmak suretiyle devlete olan güveni sarsmayı amaçlar. Ülkede yaşanan kaos ortamıyla toplumda ortaya çıkan korku ve endişe, yöneticilerde ve halkta istenileni vererek kaos ortamını bitirme iradesini doğurur, yöneticileri belli kararları almaya ya da politikalarını değiştirmeye zorlar ve bu da idari, siyasi, ekonomik ve toplumsal sistem değişikliklerini sonuçlar. Bu suretle de fail, esas gayesi olan Devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma ya da Anayasal düzenini değiştirme amacına ulaşmaya çalışır ...

Söz konusu düzenlemeyle esas itibariyle cezalandırılmak istenen, amaçların gerçekleştirilmesine yönelik araç fiil ile ortaya çıkan yakın netice değil, araç fiilin işlenmesiyle suçun konusunun zarara uğraması tehlikesidir. Kanun koyucunun düzenlemenin ikinci fıkrasında amaca yönelik araç fiillerin ayrıca cezalandırılacağını kabul etmesi de bu hususu desteklemektedir. Anılan düzenlemenin içeriği dikkate alındığında araç fiilin işlenmesine yönelik icra hareketinin, hem zarar ya da tehlike suçu niteliğindeki araç fiilin (TCK'nın 309. maddesinin 2. fıkrası) hem de tehlike suçu niteliğindeki amaç suçun (TCK'nın 309. maddesinin 1. fıkrası) fiil unsurunu teşkil ettiği görülmektedir ...

Kanuni tanımda yer alan araç fiilin, suç olması gerektiğinde kuşku yoktur. Müstakar uygulamaya göre araç suç, zarar ya da tehlike suçu (Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 26.06.2012 tarihli ve 2012/2855-8069 sayılı kararı; 15.01.2014 tarihli ve 2013/12441-2014/614 sayılı kararı; 30.03.2010 tarihli ve 2009/8654-2010/3632 sayılı kararı; 09.06.2011 tarihli ve 2011/4202-2011/3296 sayılı kararı) olabilir. Ancak, suç teşkil eden her fiilin de amaç suçu oluşturmak için yeterli/elverişli olmadığı açıktır. Fiilin bu niteliği taşıyıp taşımadığı her olayın özelliğine göre; fiilin niteliği, işleniş biçimi, işlenme zamanı, toplumda meydana getirdiği etki, ortaya çıkan zarar ve tehlikenin ağırlığı, örgütün amacı, faaliyet alanı, ülke genelindeki organik bütünlüğü gibi ölçütler değerlendirilerek takdir edilecektir. Toplumda kaos ve tedirginlik oluşturacak, Devlet otoritesine olan güveni sarsacak, kamu düzenini ve toplum barışını bozarak Devletin Anayasal düzeni bakımından somut tehlike meydana getirecek yoğunluk ve ciddiyetteki eylemlerin amaç suç yönünden elverişli olduğu kabul edilmektedir. Güdülen amacın gereği olarak bu eylemlerin belli bir kişi ya da kitleye tevcih edilmesi gerekmez. Amaç tedhiş ortamı oluşturmak olduğuna göre hedefin muayyen veya gayrı muayyen olmasının da bir önemi yoktur.

Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebrî eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemlerle amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilirse 765 sayılı TCK'nın 146. maddesinin de hiçbir olaya uygulanamayacağı ortaya çıkar. Bu sebeple gerçekleştirilen eylemlerin ve bu eylemlerde kullanılan vasıtaların tehlikeyi doğuracak eylemin yapılmasına elverişli olup olmadığının takdiri yeterli kabul edilmiştir (Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun 25.03.1983 tarihli ve 70-73 sayılı kararı).

dd) Tipik eyleminin hazırlık hareketi aşamasında kalıp kalmadığı sorunu:

Elverişli/vahim eylemin diğer tabirle araç suçun, hazırlık hareketi aşamasından icra hareketi safhasına geçmesi, en azından teşebbüs boyutuna ulaşması yani amaçlanan sonucu doğurabilecek icra hareketi olarak belirginleşmesi gerekir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 09.02.2010 tarihli ve 2009/9-103 E-2010/22 K. sayılı kararı). Suç yolunda gerçekleştirilen

hazırlık hareketlerinin tamamlanmış suç kabul edilip cezalandırılmadığı hâllerde eylemin hangi şartlarda icra hareketi sayılacağı sorunu ile karşılaşılır. Sorunun çözümü bağlamında ortaya konan ve TCK'nın 35. maddesinin gerekçesinde; 'Eğer failin kastının şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkmasıyla icranın başlayacağı yolundaki sübjektif ölçüt kabul edilirse, kişinin düşüncesi ve yaşam tarzı dolayısıyla cezalandırılmasına varabilecek bir uygulamaya yol açılacaktır. Çünkü hazırlık hareketleri aşamasında da kastın varlığının şüpheye yer vermeyecek biçimde tespit edilebilmesi mümkün olup, böyle bir ölçüt hazırlık–icra hareketleri ayrımı konusunu bir kanıtlama sorunu haline getirmektedir. ... Açıklanan bu nedenlerle, Tasarıdaki 'kastı şüpheye yer bırakmayacak' ölçütü madde metninden çıkartılmış ve bunun yerine 'doğrudan doğruya icraya başlama' ölçütü kabul edilmiştir. Böylece işlenmek istenen suç tipiyle belirli bir yakınlık ve bağlantı içindeki hareketlerin yapılması durumunda suçun icrasına başlanılmış sayılacaktır.' denilmekle benimsenen ... ve Yargıtay tarafından da uygulanagelen (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19.10.2010 tarihli ve 153-206 sayılı kararı vb.) objektif teori-Frank formülüne göre;

Suçun kanuni tarifinde unsur veya nitelikli hâl olarak belirtilmiş hareketlerin gerçekleştirilmesi hâlinde icra hareketlerinin başladığını kabul etmek gerekir. Gerçekleştirilen bir hareketin icra hareketi teşkil edip etmediğinin belirlenmesinde hareketin harici olarak değerlendirilmesiyle yetinilmemeli, özellikle bu hareketin suçun konusuyla yakın bağlantı içerisinde olup olmadığı ve suçun konusu bakımından tehlikeye sebebiyet verip vermediği de araştırılmalıdır. Bir hareket kısmi olarak tipik olmasa da mahiyeti itibariyle yapılan değerlendirmeye göre tipik harekete zorunlu olarak bağlı ise icra hareketi sayılmalıdır ...

...

ff) Sanığın eylemi/araç suç ile amaç suç arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığı sorunu:

...

İlliyet bağının, örgütlü suçlar/terör örgütleri bağlamında değerlendirilmesine gelince; her hâlde suçun oluşması için, failin amaca yönelik işlediği vahim eylem/elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması gerekir.

Kanun koyucu, TCK'nın 20/1. maddesinde yer alan cezaların şahsiliği ilkesini de gözeterek, örgüt mensuplarının örgütteki konumu ve fiilinin niteliğine göre ayrı ayrı suç tanımlamaları yapmak suretiyle ceza adaleti bakımından dengeli bir sorumluluk rejimi belirlemiştir.

Terör örgütlerinin her kademesindeki mensuplarının, hatta yardım edenlerinin bile, örgütün devletin birliği ve ülke bütünlüğünü bozmak ya da Anayasal düzenini ortadan kaldırmak şeklindeki nihai amacını bildiklerinde şüphe olmadığı hâlde, örgüte yardım eden, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen, örgütün üyesi, yöneticisi veya kurucusu olanlar arasında hiçbir ayrım yapmaksızın her eylemin amaç suç olan TCK'nın 302 ve 309. maddelerinde düzenlenen suçlardan cezalandırılması gerekeceği gibi bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Yüksek Yargıtayın yerleşik uygulamaları da bu yöndedir.

gg) Tipik eylemde cebrilik sorunu:

Tipik eylem, cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü

düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye elverişli vasıtalarla teşebbüs etmektir. Görüldüğü üzere, cebir ve şiddet bu suçun unsurunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Anayasal düzenin değiştirilmesine yönelik teşebbüsün ancak cebir ve şiddet kullanılarak yani bireylerin iradeleri zorlanmak suretiyle ifsat edilerek gerçekleştirilmesi gerekir. Kanunun aradığı cebrilikten maksadın fiziki/maddi cebir olduğu açıktır.

...

Amaç suç yönünden elverişli/vahim olduğu takdirde silahlı bir örgütün veya silahlı kuvvetlere mensup unsurların Türkiye Büyük Millet Meclisini, Cumhurbaşkanlığını ya da benzer kurumları kuşatması hâlinde silah kullansın ya da kullanmasın fiziki cebrin mevcudiyetinde tereddüt edilemez. Harpte ülkeyi korumak veya gereğinde siyasi iktidarın inisiyatifiyle kamu düzenini sağlamak amacıyla verilen devlete ait silah, tank ve uçağın kanuna aykırı bir şekilde, Anayasal düzeni yıkmak amacıyla kullanılması hâlinde tipik eylem gerçekleşmiş olacaktır.

Müsnet suçun, devlete ait kamu gücünün kullanılarak işlenmesi olarak ifade edilen manevi cebir'le işlenip işlenemeyeceğine gelince; ... kanun metninde açıkça cebir ve şiddet unsuruna yer verilmiş, cebrin de fiziki/maddi cebir olduğu gerekçede açıklığa kavuşturulmuştur.

...

d) Fail ve Mağdur:

Bu suçun faili, yöneten/yönetilen herkes olabilir. Suçun mağduru ise demokratik toplumu oluşturan her bir ferttir. Bu suçun işlenmesi için önceden oluşturulmuş bir çete veya örgütün varlığı zorunlu değildir. Maddede 'teşebbüs edenler' denilmiş olduğundan, suçun işlenmesi bakımından şahıs itibariyle ayırım yapılmadığı, korunan değeri zorla ihlal eden bir kimsenin konumuna bakılmaksızın bu suçun faili olabileceği görülmektedir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 07.07.1998 tarihli ve 9-187/272 sayılı kararı).

Bu suçun, bu amaçla kurulmuş örgütün faaliyeti çerçevesinde örgütün kurucusu, yöneticisi, üyesi ve üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen bir kişi tarafından da işlenmesi mümkündür (Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 07.11.2014 tarihli ve 5688-11080 sayılı kararı). TCK'nın 220/5. maddesinde yer alan düzenleme nedeniyle örgüt yöneticisinin bu suçun faili olması bakımından elverişli fiilleri bizzat işlemesi zorunlu değildir.

e) Suçun Manevi Unsuru:

Suç, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmak, bu düzen yerine başka bir düzen getirmek veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemek amacına matuf doğrudan genel kast ile işlenebilen bir suçtur.

f) Suça teşebbüs sorunu:

Bu suç, düzenleniş itibarıyla teşebbüs suçu olduğundan niteliği gereği teşebbüs mümkün değildir.

g) İçtima sorunu:

Araç fiilin işlenmesine yönelik icra hareketi, hem araç suçun hem de tehlike suçu niteliğindeki amaç suçun icra hareketini oluşturduğundan sanık hukuki anlamda tek bir fiil

ile kanunun birden fazla hükmünü ihlal etmekle TCK'nın 44. maddesinin uygulanması gerekmekte ise de aynı Kanun'un 309/2. maddesindeki düzenleme, fikri içtima kurumunun uygulanmasının önlenmesine getirilen bir düzenleme olduğundan araç ve amaç suçlar yönünden her olayda kural olarak gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.

...

h)Anayasayı ihlal, Hükûmete karşı suç ve TBMM'ye karşı suçlar yönünden iştirak sorunu:

Suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden iştirakin her şeklinin uygulanması mümkündür ....

Yargıtayın istikrar kazanmış uygulamalarına göre ise (Ceza Genel Kurulunun 10.12.1990 tarihli ve 9-301/329 sayılı kararı; Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 24.03.2011 tarihli ve 869-187; 15.07.2009 tarihli ve 2008/21722, 2009/8587, 1999/1673, 2000/345 sayılı kararları) elverişli nitelikteki belirli bir araç, fiilin işlenişine katkı sunmakla birlikte sunduğu katkı tek başına vahamet arz etmiyorsa ve fail, fiilin işlenişi üzerinde müşterek hakimiyet kurmamışsa niceliği ve niteliği itibariyle bu gibi suçlarda feri iştirak hükümlerinin uygulanması mümkün olmadığından, failin sorumluluğunun TCK'nın 309. maddesine yardım etmek olarak değil ve fakat konumu, eylemin niteliği ve delil durumu itibariyle TCK'nın 314/2 ya da 220/6 veya 220/7 maddesi delaletiyle 314/2 veya 315. maddeleri kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mensup olduğu örgütle kurduğu bağ nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen Anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle darbeye teşebbüs suçunu sevk ve idare edenler tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek ülke çapındaki icra hareketleriyle illi bir değer taşıyan icra hareketlerini gerçekleştirenlerin ya da görev paylaşımı bağlamında henüz sırası gelmemiş icra hareketleri için gerekli hazırlıkları yapanların bu suç yönünden müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerekmektedir ....

TCK'nın 220/5. maddesi gerekçesi ile birlikte değerlendirildiğinde, yönettiği örgütün gücünden yararlanarak talimat alanın iradesi üzerinde hakimiyet kuran yöneticinin, serbest iradesiyle hareket etmeyen ve bir suç örgütü mensubu olarak suç işleme kararının varlığının kabulünde zorunluluk bulunan fail arasında azmettiren/azmettirilen ilişkisinden bahsetme imkanı da bulunmamaktadır. Kanunun kabul ettiği sistemde, yöneticinin örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolaylı fail olarak sorumlu tutulduğu görülmektedir.

Müşterek faillik ile TCK'nın 39/2-c maddesinde düzenlenen suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında maddi yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde ortaya çıkan şerikliğin, her olayın özelliğine göre suçun işlenişine bulunulan katkının arz ettiği önem ve zaruret göz önünde bulundurularak hâkim tarafından ayırt edileceği kabul edilmektedir. Müşterek faillikte/fiil hakimiyetinde, fiilin icrası veya akim kalması müşterek faillerden her birisinin elinde bulunmaktadır. Yardım eden şerik, suçun icrasını failin inisiyatifine havale etmektedir ...

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suça iştirakten bahsedebilmek için sadece araç fiil/suç bakımından değil, ayrıca amaç suç bakımından da iştirak iradesinin varlığı aranmalıdır.

Bir kişinin maddede belirtilen amaçlara yönelik bir örgütün kurucusu ya da üyesi olması, tek

başına TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirak ettiği anlamına gelmez ... Bu fiiller, TCK'nın 314. maddesinde bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu sıfatları haiz kişilerin TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirakten sorumlu tutulabilmeleri için örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli nitelikteki belirli bir araç fiil bakımından hem iştirak iradelerini ortaya koymaları hem de maddi veya manevi nitelikte nedensel bir katkıda bulunmaları gerekmektedir. Bu kişilerin maddede sayılan amaçları gerçekleştirmek için salt bir örgütün çatısı altında bir araya gelmeleri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen araç suçlara da iştirak etmiş sayılmaları anlamına gelmeyecektir ...

Suça iştirakten söz edebilmek için amaca yönelik bir fiil işleme hususunda iştirak iradelerini ortaya koyan kişilerin hepsinin bu amaçla kurulmuş bir örgütün üyesi olması da gerekmez.

Fiilin işleneceği konusundaki bilginin iştirak bakımından önemi yoktur. 1960 darbesi sonrasında 20-21 Mayıs olayları ile ilgili yapılan yargılamalarda Mamak 1 No.lu Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 963/1 sayılı 05.09.1963 tarihli kararı ile faillerin bir kısmı, ihtilal müteşebbislerinin bu konudaki hareketlerini bilmesi ve hazırlık hareketlerine katılması nedeniyle sorumlu tutulmuşlardır. Diğer bir deyişle failin, fiilin ika edileceği konusundaki bilgisi, iştirak iradesinin mevcudiyetinin ve fiile iştirak ettiğinin delili sayılmıştır. Bu karar temyiz edilmekle Askerî Yargıtay Dava Daireleri Kurulunun 15.01.1964 tarihli ve 1963/2548 Esas-1964/1 Karar sayılı kararı ile 'icra hareketi ile iştirak mefhumunun birbirine karıştırıldığı' gerekçesi ile bozulmuştur. Doktrinde de aynı görüş savunulmuştur. Failin fiil hakkındaki bilgisi iştirak iradesini sağlamaya yeterli değildir. Olsa olsa bildiğini ihbar etmemekten doğan sorumluluk veya hazırlık hareketlerine katılma nedeniyle mülga 765 sayılı TCK'nın 168 ve 171. maddelerindeki (5237 sayılı TCK'nın 314 ve 316. maddelerindeki) suçlar tahakkuk edebilir ...

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suç, bir somut tehlike suçu olduğundan suçun oluşması için ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Bu itibarla sanığın amaca matuf eylemi ve/veya işlediği elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir. Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebri eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemler ile amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilemez. Ancak her hâlükarda ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin, sanığın bulunduğu mahalde/sorumluluk sahasında da doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanması aranmalıdır. Sanığın bu icrai fiile yine icrai bir hareketle katılması mümkün olduğu gibi garantörlük yükümlülüğünü ihmal etmek suretiyle de iştirak edebileceği görülmektedir.

15.07.2016 tarihindeki somut darbe teşebbüsü, TCK'nın 309. maddesinde sayılan amaçlara matuf zarar tehlikesi doğuran vahim eylemler vasfını aşarak Anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı ve senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları gözetilerek TCK'nın 37. maddesi kapsamında doğrudan fail olduklarının kabulünde zorunluluk vardır.

Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmeleri nedeniyle ika edildiği kanıtlanamayan ancak suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin eylemlerinin ise TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlal suçuna yardım etme suçunu oluşturacağı gözetilerek hukuki durumlarının buna göre takdir ve tayin edilmesi gerekmektedir.

ı) 15 Temmuz 2016 Tarihindeki Darbe Teşebbüsünün FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü İle İlişkisi:

Anayasa Mahkemesinin 30.06.2017 tarihli ve 30110 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 20.06.2017 tarihli ve 2016/22169 başvuru numaralı kararında ayrıntılı olarak yapılan tespitler, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 03.03.2017 tarihli ve E.2017/7327 sayılı, E.2017/26 sayılı ve 2006/103583 soruşturma sayılı iddianamelerindeki belirlemelere göre; Yurtta Sulh Konseyi üyesi olan, Sıkıyönetim komutanı olarak görevlendirilen, Sıkıyönetim mahkemeleri'ne ve kritik önemdeki askerî ve sivil makamlara ataması planlanan kişilerin büyük bölümünün FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensubu olduğunun, bu görevlendirmelerin yapılmasında örgüt içindeki hiyerarşinin dikkate alındığının ve haklarında örgüte üye olma suçundan işlem yapılan bazı emniyet mensupları ile mülki idare yetkililerinin darbe girişimi sonrasında ilan edilecek sıkıyönetim döneminde atanacakları resmî devlet kuruluşlarına gittiklerinin saptandığına dair bulgular, tanık olarak dinlenen Genelkurmay Başkanı ile İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca dinlenen gizli tanıklar (Şapka ve Kuzgun)'ın anlatımları, şüpheli olarak dinlenen Deniz Piyade Tugay Komutanı Tuğamiral H. İ. Y., Genelkurmay Başkanı'nın emir subayı olan Yarbay L. T., Jandarma Genel Komutanlığında görev yapmakta olan Binbaşı H. H., Jandarma Komando Özel Asayiş Komutanlığında görev yapmakta olan Yarbay F. E., Yüzbaşı F. T. Ç., Müşterek İstihbarat Koordinasyon Merkezi Başkanlığında görev yapan Jandarma Yarbay A. K., Hava Kuvvetleri Komutanlığı Müşterek Hedef Analiz Yönetim Başkanı Tuğgeneral G. Ş. S., Hava Kuvvetleri Komutanlığı Müşterek Hedef Üretim Analiz Merkezinde görev yapmakta olan Yüzbaşı A. P., Kara Kuvvetleri Tayin Daire Başkanlığında astsubay olarak görev yapmakta olan T. F. D., TSK'da pilot olarak görev yapan Yarbay İ. A., Akıncı 4. Ana Jet Üssü Komutanlığında pilot olarak görev yapan Teğmen M. M. gibi çok sayıda şüphelinin itiraf içeren beyanları, açık kaynak bilgileri, 15 Temmuz darbe kalkışması ile ilgili verilen mahkeme kararları, derdest bulunan dava dosyaları ve yürütülen soruşturmalar ile resmî kurumların tespitleri değerlendirildiğinde; 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe teşebbüsünün, daha önce de bir çok kez yaşandığı üzere uluslararası güç odaklarının da desteğiyle, esas itibariyle Türk Silahlı Kuvvetlerine sızmış FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensuplarınca gerçekleştirildiği, kalkışmaya başka unsurların da katılmış olma ihtimalinin darbe teşebbüsünün bu karakterini değiştirmeyeceği değerlendirilmiştir (Yargıtay 16. CD'nin 14.07.2017 tarihli ve 2017/1443-4758 sayılı kararı).

..."

40. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 14/7/2017 tarihli ve E.2017/1443, K.2017/4758 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"15 Temmuz 2016 Cuma gecesi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin anayasal düzenine karşı gerçekleştirilen silahlı darbe teşebbüsü ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırması Komisyonu tarafından, resmi kurumlardan temin edilen bilgi ve verilere istinaden hazırlanan rapor içeriğine göre, ülke genelinde gerçekleştirilen olayların özeti şu şekildedir:

20:09 Ankara - Saat 14.45'te Kara Havacılık Komutanlığında görevli bir binbaşının MİT'e gelerek gece saat 03:00'te MİT Müsteşarı [H.F.ye] yönelik bir eylemi ihbar etmesi üzerine başlatılan ve Genelkurmay nezdinde yapılan toplantılar neticesinde alınan tedbirlerden sonra paniğe kapılan FETÖ/PDY mensubu darbeci Yurtta Sulh Konseyi üyeleri daha önce 16/07/2016 tarihinde saat 03:00 olarak belirlenen darbeye teşebbüs saatini öne çekerek saat 20:30 olarak yeniden belirlemiştir.

20:23 Ankara - Akıncı 4. Ana Jet Üs Komutanlığı'nda toplanan 33 Özel Kuvvetler görevlisi Genelkurmay Karargahına doğru bir otobüs ile yola çıkmıştır.

20:25 Ankara - Genelkurmay Başkanı'nın açık emrine aykırı olarak Hava Kuvvetleri Harekat Merkezi'ndeki darbeci askerler Tuğgeneral [K.M.nin] talimatıyla ilgili yerlere, bütün uçakların uçuşlarının serbest olduğunu duyurmuşlardır.

20:46 Ankara - Darbenin gece saat 03:00'da Başlayacak olması nedeniyle karargahtan erken ayrılan Genelkurmay Stratejik Daire Başkanı Tümgeneral [M.D.] kendi özel aracıyla Genelkurmay Karargahı'na geri dönmüştür.

21:00 Ankara - Tümgeneral [M.D.], Genelkurmay Başkanı Orgeneral [H.A.nın] makam odasına girerek kendisine 'Komutanım operasyon başlıyor, herkesi alacağız, taburlar, tugaylar yola çıktı, biraz sonra göreceksiniz' diyerek darbeyi tebliğ etmiştir. Bunun üzerine söylenenlere tepki gösteren ve bu girişimi hiçbir şekilde desteklemediğini net olarak belirten Genelkurmay Başkanı [H.A.] odanın dışında hazır bekleyen bir grup darbeci tarafından bir bezle ağzı kapatılmak, elleri kelepçelenmek suretiyle zorla alıkonmuş ve emir subayı Yarbay [L.T.] tarafından başına silah dayanması suretiyle ölümle tehdit edilmiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral [H.A.] da; 'sık ulan' diyerek tepki göstermiş, 'Ne yaparsanız yapın, bu girişiminizi desteklemeyeceğim' diyerek karşılık vermiştir.

21:03 Ankara - [M.P.] ve bir grup darbeci subay Yarbay [G.E.nin] odasına gelerek 28. Topçu Tugay Komutanı [M.A.yı] telefonla arayıp harekete geçme emrini vermiştir.

21:16 Ankara - Darbecilerden oluşan bir grup Genelkurmay Karargahı'ndaki Silahlı Kuvvetler Harekat Merkezi'nin giriş çıkışını kontrol altına almıştır.

21:20 Ankara - Akıncı 4. Ana Jet Üs Komutanlığından hareket eden ve içinde 33 Özel Kuvvetler personelini taşıyan otobüs Genelkurmay Karargahı'na ulaşmıştır. Darbeci Yarbay [G.E.nin] karşıladığı personel Kurmay Albay [D.Ö.] ve Başçavuş [S.S.] refakatinde Genelkurmay Başkanı'nın giriş çıkış yaptığı 1-A kapısından girerek komuta katına çıkmıştır.

21:26 İstanbul - Darbeciler tarafından oluşturulan Yurtta Sulh isimli WhatsApp grubunda, 'E-5 ve TEM'den İstanbul dışına çıkan trafik serbest bırakılacak, İstanbul içine giren trafik engellenecek ve geri çevrilecek' emri verilmiştir.

21:28 İstanbul - Darbeciler tarafından oluşturulan Yurtta Sulh isimli WhatsApp grubunda, bu saat itibariyle; 'Alınması gerekenlerin derhal alınması' talimatı verilmiştir.

21:30 Ankara - J. Gn. K.lığı Beştepe Ana Karargah Binası, darbeye teşebbüs maksadıyla,

emir-komuta zinciri dışında münferit hareket eden yaklaşık (80-85) darbeci tarafından hareket merkezleri ile nöbetçi heyetleri silah zoruyla görev başlarından uzaklaştırılarak ve kişi hürriyetleri tahdit edilerek ele geçirilmiştir.

21:30 İstanbul - Beylerbeyi civarında birtakım askerlerin araçların önünü keserek, 'Darbe yaptık, kimlik soruyoruz' dedikleri, bazı araçları da geri gönderdikleri belirlenmiştir.

21:45 Ankara - Ankara semalarında uçakların alçak uçuş yapması üzerine Başbakanlık Müsteşarı konunun araştırılması talimatını vermiştir.

21:45 Ankara - Jandarma Genel Komutanıyla irtibat kesilmiştir. Gazi Orduevinden düğünden çıktığı sırada darbeciler tarafından kaçırılarak Akıncı Hava Üssüne götürüldüğü ertesi gün öğrenilmiştir.

22:00 Ankara - Genelkurmay'da silah sesleri duyulmuş ve bir helikopterden dışarıda bulunan halkın üzerine ateş açılmıştır.

22:00 Ankara - Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı Karargahı ve TRT Genel Müdürlüğü bir grup askerce ele geçirilmiş, aynı saatlerde İstanbul'da Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprüleri bir grup asker tarafından geçişe kapatılmıştır.

22:00-23:00 Sakarya - 1. Motorize P. Tug. K. V. P. Kur. Alb. [U.C.] darbe kalkışmasını başlatmıştır ve İl J. K. vekili de darbecileri desteklemiştir. 22:20 İstanbul – 1. Ordu Komutanı Org. [Ü.D.] konutunu terk ettikten on beş-yirmi dakika sonra 4 veya 5 kişilik bir ekip konuta gelerek evin içerisinde Komutanı aramıştır.

22:22 Ankara - Ankara Emniyet Müdürü [M.K.] İl Jandarma Komutanı [F.K.yı] aramış ve [F.K.] 'Ahlatlıbel'deki Jandarma tesislerine girmek üzere olduğunu, girip bilgi alıp geri döneceğini' söylemiş ve içeri girince de FETÖ mensuplarınca esir alınmıştır.

23:00-24:00 Sakarya - Nöbetçi personelin direnme çabasına rağmen Sakarya Valiliği darbeciler tarafından işgal edilmiştir.

23:00-24:00 Şırnak - Çakırsöğüt Tugay Komutanı olarak görev yapan [A.O.G.nin] darbeye destek olmak üzere yaklaşık 400 komandoyu taşıyan 29 adet Unimog içinde personelleri ile birlikte, 3 adet kirpi, 3 adet sultan araç ve 10 adet zırhlı kobra araç Cizre istikametine hareket etmiştir.

23:08 Ankara - Gölbaşında bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü Havacılık Dairesi Başkanlığı F-16 uçakları tarafından bombalanmış, 7 havacılık dairesi personeli şehit olmuştur.

23:24 Ankara - Gölbaşı ilçesindeki Polis Özel Harekat Eğitim Merkezi'nde patlama meydana gelmiştir.

23:30 Ankara - Genelkurmay Başkanı Orgeneral [H.A.nın], darbe girişiminde bulunan bir grup asker tarafından rehin alındığı bildirilmiştir.

23:45 Ankara - Genelkurmayda silah sesleri duyulmuş ve bir helikopterden de dışarıda bulunanların üzerine ateş açılmıştır.

16 Temmuz 2016 Cumartesi

00:00-01:00 Malatya – 2. Ordu Komutanlığı İnönü kışlasında kalkışmaya destek veren silahlı kuvvetler mensuplarının bulunduğu, kışlanın (2) numaralı nizamiyesinin kalkışmacılar tarafından ele geçirildiği, kışla içerisine giriş çıkışa müsaade edilmediği tespit edilmiştir.

00:03 Ankara - Gölbaşında bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Harekat Daire Başkanlığı nizamiye girişine F-16 savaş uçağı ve silahlı helikopter ile hava saldırısı 325 gerçekleşmiştir. Saldırı sonucunda 38’i özel harekat, 4 genel idare ve 2 sivil olmak üzere 44 personel şehit olmuştur.

00:05 Ankara - Darbe girişiminde bulunan askerler tarafından TRT spikerine Yurtta Sulh Konseyi imzasıyla darbe bildirisi okutulmuştur.

00:44 Ankara - Helikopterler tarafından Cumhurbaşkanlığı Külliye bölgesine yönelik saldırılar başlamıştır.

00:57 Ankara - TRT'de yayımlanan korsan bildirinin ardından TÜRKSAT tarafından televizyon yayınının kesilmesi üzerine, askeri kalkışmada bulunan saldırganlar, TÜRKSAT'ın Gölbaşı'ndaki tesislerine askeri helikopterlerle saldırmıştır.

01:01 Ankara - Ankara Emniyet Müdürlüğü savaş uçağı ve helikopterlerin saldırısına uğramıştır. Milli Savunma Bakanı [F.I.], 'Bu, TSK içinde bir cuntanın kalkışma girişimidir' şeklinde açıklama yapmıştır.

01:15 Marmaris - Sayın Cumhurbaşkanı, Marmaris’ten Dalaman’a helikopterle hareket etmiştir.

01:30 Sayın Cumhurbaşkanı, Dalaman’a helikopterle iniş yapmış, saat 01:43’te de İstanbul’a hareket etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanının İstanbul’a hareketi akabinde konaklanan otele darbeciler tarafından gerçekleştirilen saldırıda çatışma çıkmış, 2 polis şehit olmuş, 25 polis ve 1 özel güvenlik görevlisi yaralanmıştır.

02:38 Ankara - Genelkurmay ve Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında toplanan vatandaşın üzerine helikopterden ağır silahlarla ateş açılmıştır.

02:42 Ankara - TBMM bombalanmış, bazı polis memurlarıyla Meclis görevlileri yaralanmış, kulis camları kırılmış, binada ciddi tahribat meydana gelmiştir.

02:49 Ankara - Meclise yeni bir bomba atılmıştır. TBMM Başkanı [İ.K.] ve Genel Kuruldaki milletvekilleri Meclis sığınağına inmiştir.

02:57 Ankara - Darbe girişimi sırasında saldırıya uğrayan Ankara Gölbaşı'ndaki TÜRKSAT Kampüsü'nde görevli 2 personel şehit olmuştur.

03:00-04:00 Malatya - Kalkışmacılar tarafından 2. Ordu K. İnönü kışlası 2 nolu nizamiye bölgesinde tertiplenen Jandarmaya ait üç zırhlı araca yoğun şekilde ateş açılmıştır. 03:15 Ankara - Genelkurmay Başkanlığından yeniden çatışma sesleri gelmeye başlamıştır.

03:20 Marmaris - Cumhurbaşkanın kaldığı otele darbeciler 34 kişilik SAT ve SAS timleri ile indirme yapmıştır.

03:22 Ankara - Gölbaşı'ndaki TÜRKSAT kampüsü, sivillerin tahliye edilmesinin ardından bombalanmıştır.

03:40 Ankara - Genelkurmay önünde toplanan vatandaşlara ateş edilmiştir.

03:40 İstanbul - Cumhurbaşkanlığı ATA uçağı Atatürk Havaalanı’na inmiş, akabinde Devlet Konukevine geçmiştir. Bir askeri helikopter ve alçak uçuş yapan uçak tarafından taciz yapılmıştır.

04:42 Marmaris - Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Marmaris’te konakladığı ve gece yarısı

ayrıldığı otele helikopterlerden ateş açılmıştır. Helikopterlerden inen yüzleri maskeli ve ağır silahlar taşıyan askerler oteli abluka altına almıştır. Çıkan çatışmada 5 polis yaralanmıştır.

06:43 Ankara - FETÖ mensuplarınca, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin yakınlarına 2 bomba atılmıştır. Bombalar, Millet Camisi'nin önüne park etmiş araçlardan birinin üzerine düşmüştür.

07:00 Ankara - Cumhurbaşkanlığı Külliyesi yakınındaki Jandarma Genel Komutanlığının bulunduğu kavşağa askeri uçaktan bomba atılmıştır.

07:41 Ankara - Genelkurmay Başkanlığından dışarıya çıkarılan tanktan, barikat amacıyla kurulan kamyonların olduğu bölgeye ateş açılmıştır.

Aynı gece Cumhuriyet Başsavcılıklarınca başlatılan soruşturmalar kapsamında; Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 03/3/2017 tarihli ve E.2017/7327 sayılı iddianamesinde yapılan tespitlere göre, 38 kişiden müteşekkil 'Yurtta Sulh Konseyi' Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığında görev yapan subaylardan oluşmaktadır. Bunlardan biri orgeneral, biri korgeneral, üçü tümgeneral, on üçü tuğgeneral/tuğamiral, on dördü albay, altısı ise yarbay rütbesindedir. Ayrıca 'Yurtta Sulh Konseyi' tarafından hazırlanan sıkıyönetim direktifinin ekinde bulunan atama listesine göre, 84 askerin 'sıkıyönetim komutanı' olarak görevlendirildiği, 413 kişinin ise 'sıkıyönetim mahkemeleri'ne atanmasının planlandığı, kritik önemdeki askerî ve sivil makamlar için de 450 kişilik atama listesi hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre; anılan teşebbüse 8.000'in üzerinde askerî personelin karışmış, savaş uçakları dâhil 35 uçağın, 3 geminin, 37 helikopterin, 74 tanesi tank olmak üzere 246 zırhlı aracın ve 4.000'e yakın hafif silahın kullanıldığı görülmüş, bu kalkışmaya karşı koyan güvenlik görevlileri ile sokaklara çıkan sivillere devletin silahlı kuvvetlerine ait bu uçak, helikopter, tank ve silahlarla saldırılmış, bu saldırılar sonucunda 4'ü asker, 63'ü polis ve 183'ü sivil olmak üzere toplam 250 kişi hayatını kaybetmiş; 23'ü asker, 154'ü polis ve 2.558'i sivil olmak üzere toplam 2.735 kişi yaralanmıştır. Başbakan darbecilerden 36'sının öldüğünü, 49'unun yaralandığını açıklamıştır."

41. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 9/12/2019 tarihli ve E.2019/6765, K.2019/8453 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Askeri hiyerarşinin en altında er statüsünde zorunlu askerlik görevlerini yapmakta olan sanıkların, üstleri tarafından verilen halka ve güvenlik görevlilerine yönelik ateş etme emrine uymadıkları, amirlerin ısrarlı kanunsuz emirleri karşısında hal ve koşullara göre başka şekilde davranma olanağının bulunmadığı düşüncesi sonucunda, olay mahalinde kalıp işgal edilen kamu binalarına halkın yaklaşmaması için silahla havaya ateş etmenin bir haksızlık oluşturmayacağı sonucuna varan faillerin 'dolaylı haksızlık yanılgısı' içinde bulundukları, bir başka deyimle hukuka uygunluk nedenlerinin hukuki varlıklarında hataya düştükleri, bu hatanın ex ante bir değerlendirme ile faillerin bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, yaşı, rütbe ve görevi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları, somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kaçınılmaz olduğu, tipik hareketi gerçekleştirmiş olmalarına rağmen faillerin kusurluluğu ortadan tamamen ortadan kaldıran nedenler gerçekleştiğinden TCK'nın 30/4. maddesi yollamasıyla CMK'nın 223/3-d maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraat kararı verilmesi [kanuna aykırıdır.]"

42. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/11/2020 tarihli ve E.2020/6, K.2020/5813 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut darbe teşebbüsü, TCK'nın 309. maddesinde sayılan amaçlara matuf zarar tehlikesi doğuran vahim eylemler vasfını aşarak, Anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı, senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları gözetilerek TCK'nın 37. maddesi kapsamında 'doğrudan fail' olduklarının kabulünde zorunluluk vardır.

Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmeleri nedeniyle ika edildiği kanıtlanamayan ancak suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştiren sanıkların eylemlerinin, 5237 sayılı TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlale teşebbüs suçuna yardım etmek suçunu oluşturacağı gözetilmeli, hukuki durumları buna göre tespit edilmelidir.

... Genel olarak: 15 Temmuz 2016 günü, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasal düzeninin cebren değiştirilmesi amacıyla, Türk Silahlı Kuvvetlerine sızmış FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensubu olan ve/veya bu örgütsel faaliyeti destekleyen 8.000'in üzerinde askeri personelin katılımıyla gerçekleştirilen darbe teşebbüsünde üstleri tarafından kullanılan erlerin de bulunduğu bir vakıa olmasına ve suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında Türk Ceza Kanununun 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden aynı yasanın 37-39. maddeleri gereğince iştirakın her şeklinin uygulanmasının mümkün bulunmasına nazaran:

a- Sıfat, konum ve rütbeleri ne olursa olsun; örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları tespit edildiğinde TCK'nın 37. maddesi kapsamında 'doğrudan fail',

b- Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştiren sanıkların eylemlerinin, 5237 sayılı TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlale teşebbüs suçuna yardım eden olarak sorumlu tutulmaları [gerekmektedir.]"

43. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 24/3/2022 tarihli ve E.2021/5563, K.2022/1534 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Darbenin planlama, organizasyon ve icrasını gerçekleştiren FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne mensubiyetleri ve örgütsel faaliyet kapsamında işlenen anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan önceden haberdar oldukları kanıtlanamayan sanıkların, darbeyi sevk ve idare eden amirleri tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek verilen emir doğrultusunda cebir ve şiddet içermeyecek eylemlerde bulunmaktan ibaret, zarar tehlikesi bakımından illi bir değer taşıdığında kuşku bulunmayan eylemlerinin, zarar tehlikesi açısından ortaya koyduğu katkı-önem derecesine göre, 'yardım etmek' olarak TCK'nın 39/2-c maddesi delaletiyle 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçunu oluşturacağı gözetilip ayrıca askeri hiyerarşinin en altında yer alan uzman erbaşlar ve erler ile rütbeli personelin 'ast' kavramına bağlanan hukuki sonuçlar bakımından aynı değerlendirmelere tabi tutulamayacağı da nazara alınmak suretiyle; uzman çavuş ve uzman onbaşı rütbelerinde olan sanıkların, ilgili birimlerden FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisaklarının ve bağlantılarının olup olmadığı araştırıldıktan ve sanıkların işledikleri fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini bilmelerine rağmen esasen hukuk düzeninde kabul edilmeyen 'konusu suç teşkil eden emrin ifası'nın, askeri hiyerarşi içinde mutlak itaat ve emrin muhtevasını sorgulayamama ilkelerinin sonucu olarak bağlayıcı olduğu hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düşüp düşmediklerinin, bilgi düzeyleri, gördükleri eğitim, yaşları, rütbe ve görevleri, içinde bulundukları sosyal ve kültürel çevre koşulları gibi kriterler muvacehesinde suç tarihi itibariyle yaşanan kalkışmanın olağanüstü şartları da dikkate alınarak değerlendirilmesi, mevcut irade ve bilgilerini, eylemin haksızlığını algılama, davranışlarını bu algılama doğrultusunda yönlendirme ve böylece haksızlığı tercih etmeme bakımından kendilerinden beklenebilen tercih ve tutum noktasında kullanıp kullanmadıkları ayrı ayrı tespite çalışılıp, hukuka uygunluk nedenlerinin varlığında kaçınılmaz bir yanılgıya düşüp düşmedikleri değerlendirilip, yanılgıya düştüklerinin saptanması halinde, kaçınılmaz izin yanılgısı kusuru tamamen ortadan kaldıracağından TCK'nın 30/4 maddesi delaletiyle, 5271 sayılı CMK'nın 223/3-d maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği [gözetilmelidir.]"

44. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/5/2022 tarihli ve E.2021/6267, K.2022/3198 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Olay akşamı sanık [Ö.G.] tarafından mesaiye çağrılan, tümene geldikten sonra kamuflaj kıyafetlerini giyerek şahsi (beylik) tabancalarını da yanlarına alan, daha sonra sanıklar [F.Ç.] ve [Ö.G.nin] emriyle hücum yeleklerini giyerek silahlıktan G-3 piyade tüfeklerini alıp önce garajlar bölgesine oradan da cephanelik bölgesine gelen ve sabah saat 04:00'e kadar cephanelik bölgesinde bekleyen, dosya kapsamına göre icra hareketlerinden önce örgütsel organizasyon içinde yer alarak darbe girişiminden haberdar olmadıkları görülen sanıkların eylemlerinin; darbeye teşebbüs suçuna ilişkin icrai nitelikte katkı sağlar vasıfta olmayıp hazırlık hareketi kapsamında kaldığı, yargılama aşamasında alınan sanıklar [A.Ç. ve H.E.] yönünden teşhis tutanakları ile sanıklar [C.Ö., H.Ç., M.K. ve R.D.] yönünden sabit hatlardan arama kayıtları da gözönüne alındığında, eylemlerinin silahlı terör örgütüne üye olmak suçunu oluşturacağı gözetilmeden suç vasfında düşülen yanılgı sonucu yazılı şekilde karar verilmesi [kanuna aykırıdır.]"

45. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 26/5/2022 tarihli ve E.2021/2350, K.2022/3016 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Olay tarihinde 5. Hudut Alayı 1. Hudut Taburu Karargah Destek Bölüğünde uzman erbaş olarak görev yapan, [Ö.H.Ö.nün] bölük personelinin olduğu Whatsapp grubuna 'acil mesai' şeklinde gönderdiği mesajın ardından alaya gelerek diğer rütbelilerle birlikte bir süre

kamelyada otururken sanık [Ö.H.Ö.nün] Genelkurmay Başkanı'nın rehin alındığına ilişkin beyanını duymasına rağmen kamuflajını giyerek içtima alanına gelen, [M.D.nin] içtima alanında yaptığı konuşma sırasında içtima alanında bulunan, [Ö.H.Ö.nün] emri ile içtima alanındaki askerlerin eksikliklerini tamamlayan, mangalara ayrılan askerlerden bir grubun başında görevlendirilen, komutanı olduğu aracı saat 01.24'te iki askeri jeep, bir personel taşıyıcı araç ve bir kobra aracı ile birlikte alaydan çıkartarak Mehmet Çavuş Anıtının karşısındaki alaya giden yolun kenarına konuşlandıran, [M.D. tarafından] alaydan çıkış yapacak konvoyu takip etme emri verilen sanık [B.G.],

15 temmuz 2016 günü 1. Hudut Taburu 2. Hudut Bölüğüne bağlı Mürşitali Hudut Karakolu'nda sözleşmeli uzman çavuş olarak görev yapan, Bölük Komutanı [S.B.nin] emri ile yanına beş asker alarak Çavuşbahçe Karakolu'na giden, burada [M.K.yı] da yanına alarak 5. Hudut Alayına giden, [M.D.nin] karargah destek bölüğünün önündeki içtimasına katılan, şoförü olduğu Kobra'yı Mehmet Çavuş Anıtının karşısında nizamiyeye giden yola konuşlandıran, akabinde [M.D. tarafından] kendisine alaydan çıkış yapan konvoyu takip etme emri verilen, konvoyun şehir merkezinde dolaşmasından sonra alaya dönüşünde, şoförü olduğu Kobra'nın yolda durdurularak orada kalması emredilen sanık [A.K.],

5. Hudut Alayı 1. Hudut Taburu Karargah Destek Bölüğünde uzman erbaş rütbesiyle görev yapan, kısa süre önce bölükte görevlendirilmiş olması nedeni ile tabur karargahındaki subay/astsubay dinlenme odasında kalan, saat 22.00 sıralarında dışarı çıkarak diğer rütbelilerle bir süre kamelyada oturan, tam teçhizatlı şekilde içtima alanına gelerek [M.D.nin] içtimasına katılan, [Ö.H.Ö.] tarafından belirlenen mangalardan birinin komutanı olarak görevlendirilen, komutanı olduğu aracı saat 01.24'te iki askeri jeep, bir personel taşıyıcı araç ve bir Kobra aracı ile birlikte alaydan çıkarak Mehmet Çavuş Anıtının karşısındaki alaya giden yolun kenarına konuşlandırılan sanık [M.Ç.],

Olay tarihinde 5. Hudut Alayı 1. Hudut Taburu Karargah Destek Bölüğünde uzman erbaş rütbesiyle görev yapan, personelin acil mesaiye çağrılması üzerine alaya giden, alayda diğer rütbelilerde bir süre kamelyada otururak devamında sanık [M.D.nin] içtima alanındaki konuşmasına katılan, içtimanın ardından erlere silahlıktan önce tüfek, sonra depodan hücum yeleği ve kompozit başlık aldırarak tekrar içtima alanına getiren, [Ö.H.Ö.nün] belirlediği mangalardan birinin başında görevlendirilen ve komutanı olduğu aracı, aracının da aralarında bulunduğu iki askeri jeep, bir personel taşıyıcı araç ve bir Kobra aracından oluşan konvoy ile saat 01.24'te alaydan çıkarak Mehmet Çavuş anıtının karşısındaki alaya giden yolun kenarına konuşlandıran sanık [H.T.] ile ilgili olarak;

Sanıkların, işledikleri fiilin bir haksızlık teşkil ettiğini bilmesine rağmen, esasen hukuk düzeninde kabul edilmeyen 'konusu suç teşkil eden emrin ifası'nın, askeri hiyararşi içinde mutlak itaat ve emrin muhtevasını sorgulayamama ilkelerinin sonucu olarak bağlayıcı olduğu hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düşüp düşmedikleri; olağan dönemlerde de aranan, failin bilgi düzeyi, gördüğü eğitim, yaşı, rütbe ve görevi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları gibi kriterlerin, siyasi tarihi itibariyle darbe geleneğinin demokrasi kültüründen daha baskın olduğu ülkede suç tarihi itibariyle yaşanan kalkışmanın olağanüstü şartları nazara alınarak değerlendirilmesi, mevcut irade ve bilgilerini, eylemin haksızlığını algılama, davranışlarını bu algılama doğrultusunda yönlendirme ve böylece haksızlığı tercih etmeme bakımından kendilerinden beklenebilen tercih ve tutum noktasında kullanıp kullanmadıkları ex ante bir değerlendirmeye tabi tutularak gerekçeleriyle belirlenmek suretiyle hukuka uygunluk nedenlerinin varlığında kaçınılmaz bir yanılgıya düştükleri kabul edildiğinde, kaçınılmaz izin yanılgısı kusuru tamamen ortadan kaldıracağından TCK'nın 30/4

maddesi delaletiyle, 5271 sayılı CMK'nın 223/3-d maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi [kanuna aykırıdır.]"

46. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/6/2022 tarihli ve E.2021/3766, K.2022/3722 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya kapsamına göre; örgütsel faaliyet kapsamında işlenen Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçuna ilişkin planlanan hazırlık ve icra organizasyonundan önceden haberdar oldukları kanıtlanamayan, gerçekleştirilen kalkışmadan çok kısa bir süre önce her yıl rutin olarak yapılan tatbiki eğitim kampına katılan, olay akşamı 'yat içtiması' akabinde 'scramble' olarak bilinen acil içtima çağrısı ile tam teçhizatlı olarak içtima alanına çağrılan, kendilerine eğitim üstleri tarafından eğitim faaliyeti yapılacağı bildirilerek yine üstleri tarafından otobüslere bindirilen, nereye gideceklerine dair bilgilendirme yapılmayan, yolda giderken de yine üstleri tarafından kendilerine otobüste uyuyabilecekleri söylenilen, telefonları kendilerine verilmeyen, yanlarında herhangi bir iletişim aracı bulunmayan, ilerleyen saatlerde trafiğin de yoğunlaşması ile bindikleri araçların etrafının vatandaşlar tarafından sarılması üzerine üstleri tarafından vatandaşlara Hava Harp Okuluna götürüldükleri bildirilen, araçları çevreleyen vatandaşlar tarafından da Hava Harp Okulundan bu bilginin teyidi üzerine kendilerine herhangi bir müdahalede bulunulmayan, oluşa göre; ne için götürüldüklerini o sırada öğrenen ve o saatten sonra geldikleri otobüs içerisinde bekleyen, kalkışmaya yönelik herhangi bir eylem ve faaliyette bulunmayan, askeri hiyerarşinin altında yer alan ve Harp Okulu 1., 2., 3. sınıf öğrencisi olan sanıklara atılı Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı, dolayısıyla beraatlerine karar verilmesi gerektiği [gözetilmelidir.]"

B. Uluslararası Hukuk

47. Suçta ve cezada kanunilik ilkesine ilişkin uluslararası hukuk kaynakları için bkz. Çetin Doğan (3) [GK], B. No: 2021/30714, 15/2/2023, §§ 97-103).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

48. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Başvurucu; kendisine isnat edilen ve mahkûmiyet hükmüne gerekçe yapılan eylemleri darbe girişimine destek olmak yerine kışlanın güvenliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiğini, amirinin hukuka uygun emir verdiğine kanaat getirerek gerçekleştirdiği bu eylemlere dayanılmak suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesinin suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

50. Bakanlık görüşünde; suçta ve cezada kanunilik ilkesinin yanı sıra adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile gerekçeli karar hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer verildikten sonra ihlal iddialarının incelenmesinde söz konusu içtihatların ve somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

51. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesinin birinci fıkrası

şöyledir:

"Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

52. Anayasa'nın "Kanunsuz emir" başlıklı 137. maddesi şöyledir:

"Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır."

53. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun bu başlık altında ileri sürdüğü, fiilleri işlediği sırada cezai yönden sorumluluk altına sokulabileceğini makul olarak öngöremediği yönündeki şikâyetlerinin suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

55. Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerindeki pek çok maddede kanunla düzenleme ilkesine yer verilmiştir. Bu düzenlemeler dışında Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların ancak kanunla yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa’nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de suçta ve cezada kanunilik ilkesi özel olarak güvence altına alınmıştır (Karlis A.Ş. [1. B.], B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 31).

56. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve öneme sahiptir. Bu ilke kapsamında kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., § 32; Adnan Şen [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021 § 104; Hasan Sarıcı [GK], B. No: 2018/37695, 9/10/2024, § 46; Bilal Celalettin Şaşmaz [1. B.], B. No: 2019/20791, 18/10/2022, § 60).

57. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir

fiilden dolayı cezalandırılamaz." denilerek suçta kanunilik, üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." denilerek cezada kanunilik ilkeleri güvence altına alınmıştır. Anayasa'da öngörülen suçta ve cezada kanunilik ilkesi, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde ceza hukukunun temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 38. maddesine benzer şekilde 5237 sayılı Kanun'un 2. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi; yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (AYM, E.2010/69, K.2011/116, 7/7/2011).

58. Bununla birlikte ne kadar açık ve anlaşılır şekilde düzenlenirse düzenlensin suç ve ceza öngören kurallar yargı organlarının yorumuna ihtiyaç duyabilir. Bu bağlamda ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi, kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir ve yargı organlarınca yapılacak yorumun ceza normlarının özüyle çelişmemesi ve öngörülebilir olması gerekir. Dolayısıyla yargı organları bir suç bakımından suça veya cezaya ilişkin olguları değerlendirirken ve özellikle fiillerin bir suça karşılık gelip gelmediğini belirlerken suç ve cezaların kanuniliği ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez bir yaklaşımda bulunmamalıdır (Mehmet Emin Karamehmet ve diğerleri [2. B.], B. No: 2017/4902, 28/1/2020, §§ 46-50; Adnan Şen, §§ 104-107).

59. Bireylerin cezai sorumluluklarının kapsamına ilişkin hukuki sorunların incelenmesi Anayasa Mahkemesinin görevleri arasında olmayıp konu, derece mahkemelerinin takdirine bırakılmıştır. Yine bu bağlamda suçun unsurlarının oluşup oluşmadığını ya da daha hafif veya ağır ceza verilmesi gerektiğini belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevleri arasında bulunmamaktadır (Tahir Canan [1. B.], B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 35). Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerindeki rolü, derece mahkemelerinin yerini almak değildir. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle koruma altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil etmeyen, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermeyen tespit ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin incelemesi dışındadır (Adnan Şen, § 109).

ii. Yargıtay ve Anayasa Mahkemesinin 15 Temmuz 2016 Tarihinde Gerçekleşen Darbe Teşebbüsü Bağlamında Anayasa'yı İhlal Suçuna İlişkin Değerlendirmeleri

60. Darbe teşebbüsü, egemenliğin kaynağı olmayan ve milletin egemenliği kullanmak üzere yetkilendirdiği organlar arasında bulunmayan bir grubun demokratik anayasal düzeni zorla ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye kalkışmasıdır. Darbenin gerçekleşmesi hâlinde demokratik anayasal düzen ve milletin iradesinin üstünlüğü ortadan kalkmakta, demokratik düzende millete -dolayısıyla onu oluşturan her bir bireye- ait olan egemenlik bir grubun eline geçmektedir. Bu durumda demokrasiden ve hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir. Doğal olarak böyle bir düzende bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alacak bir mekanizma da olmayacaktır. Zira temel hak ve özgürlükler gerçek anlamda ancak etkin bir demokrasinin varlığı hâlinde korunabilir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 220).

61. Açıklanan gerekçelerle darbe teşebbüslerinin Anayasa'da belirlenen demokratik toplum düzeninin olmazsa olmaz ilkeleri olan egemenliğin millete ait olması, egemenliğin yetkili organlar eliyle kullanılması, egemenliğin kullanılmasının, hiçbir surette hiçbir kişiye,

zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı, hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisini kullanamayacağı, demokrasi, hukuk devleti ve insan haklarına saygı ilkelerine açık ve ağır saldırı teşkil ettiği tartışmasızdır. Bu yönüyle demokratik bir toplumun karşılaşabileceği en ağır tehditlerden birinin, belki de en ağırının darbe teşebbüsleri olduğu söylenebilir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 221).

62. Yargıtay 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü kapsamında Anayasa'yı ihlal suçunda tanımlanan amaçları gerçekleştirmeye yönelik eylemlerin işlenmesi açısından iştirak iradeleri bulunan kişiler hakkında 5237 sayılı Kanun'un 37. ve 39. maddeleri gereğince (bkz. §§ 31, 32) iştirakin her şeklinin uygulanmasının mümkün bulunduğunu vurgulamıştır. Bu suç yönünden kişilerin ceza sorumluluğunun belirlenmesinde sıfatlarının, konumlarının ve rütbelerinin önem taşımadığını değerlendiren Yargıtay;

i. Örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan söz konusu bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları tespit edildiğinde 5237 sayılı Kanun'un 37. maddesi kapsamında doğrudan fail,

ii. Kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan ve somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan ancak darbe girişiminin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin ise aynı Kanun'un 39. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bendi kapsamında bu suça yardım eden olarak sorumlu tutulmaları gerektiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. §§ 39, 42, 43).

63. Diğer yandan askerlik hizmetinin kendine özgü koşullarını da dikkate alan Yargıtay, bağlayıcı emri yerine getiren astın hukuki sorumluluğunun belirlenmesi açısından;

i. Öncelikle ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin kişinin bulunduğu mahalde de doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanıp başlanmadığının belirlenmesi gerektiğini,

ii. Bunun ötesinde kişinin bilgi düzeyi, eğitimi, yaşı, rütbesi ve görevi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre koşulları gibi kriterlerin darbe girişiminin olağanüstü şartları dikkate alınarak değerlendirilmesinin, böylece kişinin fiili gerçekleştirdiği sırada mevcut irade ve bilgisini, eylemin haksızlığını algılama, davranışlarını bu algılama doğrultusunda yönlendirme ve böylece haksızlığı tercih etmeme bakımından kendisinden beklenebilen tercih ve tutum noktasında kullanıp kullanmadığının ortaya konulmasının zorunlu olduğunu,

iii. Askerî hiyerarşinin en altında yer alan erler ile rütbeli personelin ast kavramına bağlanan hukuki sonuçlar bakımından aynı değerlendirmelere tabi tutulamayacağını vurgulamıştır (bkz. §§ 37, 38, 41, 45).

64. Yargıtay istikrar kazanan içtihatlarında cezai sorumluluğun belirlenmesine dair ortaya koyduğu kriterler doğrultusunda;

i. Kişi işlediği fiilin haksızlık oluşturduğunu bilmesine rağmen bu fiili somut olayda hukuka aykırı olmaktan çıkaran maddi bir sebebin varlığı hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düşmüşse bu kişinin hukuka uygunluk sebebi olarak yetkili amir tarafından verilen ve yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan hizmete ilişkin emrin ifasının (bkz. § 28) maddi

koşullarında kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğünün kabul edilmesinin zorunlu olduğunu, bu hatanın 5237 sayılı Kanun'un 30. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları (bkz. § 29) uyarınca suçun manevi unsurunu oluşturan kastı ortadan kaldırdığını, dolayısıyla kişi hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğini,

ii. Kişi işlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğini bilmesine rağmen esasen hukuk düzeninde kabul edilmeyen konusu suç teşkil eden emrin ifasının, askerî hiyerarşi içinde mutlak itaat ve emrin muhtevasını sorgulayamama ilkelerinin sonucu olarak bağlayıcı olduğu hususunda kaçınılmaz bir yanılgıya düşmüşse hukuka uygunluk nedenlerinin varlığında kaçınılmaz bir yanılgıya düştüğünün kabul edilmesinin zorunlu olduğunu, bu hatanın da kusuru tamamen ortadan kaldırdığını, dolayısıyla kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (bkz. §§ 41, 43-45).

65. Mevzuat hükümleri ve Yargıtay kararları dikkate alındığında askerî hiyerarşi içinde ast konumundaki askerin üstleri tarafından verilen kanunsuz bir emri uyguladığı her durumda emrin konusunu oluşturan suçun manevi unsuru yönünden ayrı bir değerlendirme yapmaksızın istisnasız her durumda cezai sorumluluğu bulunduğunu kabul etmek anılan suçun ast aleyhine öngörülemez biçimde genişletici bir yoruma tabi tutulmasına neden olabilir. Böyle bir durumda ortaya çıkan sonucun da Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrası ile bağdaşmayacağı açıktır. Dolayısıyla suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereği olarak derece mahkemelerinin bu değerlendirme kapsamındaki yorumlarının suçun tanımlandığı ve cezanın belirlendiği kuralın özüyle çelişmemesi ve öngörülebilir olması gerekir. Yukarıda belirtilen kriterlerin dava konusu her bir olay ve kişi yönünden yeterli şekilde değerlendirilmediği durumlarda ise Yargıtay, mahkûmiyet kararlarının bozulmasına karar vermektedir (bkz. §§ 41, 43-46). Dolayısıyla Yargıtayın darbe girişimine yönelik eylemler nedeniyle haklarında mahkûmiyet kararı verilen askerî personele yönelik yaklaşımının kategorik olmadığı anlaşılmaktadır.

iii. İlkelerin Olaya Uygulanması

66. Somut olayda Mahkeme, olay günü rutin uygulama dışında tüm askerlerin KHO'ya çağrılarak teçhizatlı içtima edilmeye başlanması, içtima edilen askerlere darbe girişimine yönelik olarak duyuru yapılması, silah ve mühimmat dağıtılması, darbe faaliyetinin engellenmemesi amacıyla nizamiyelerde önlemler alınması ve nizamiye önüne gelen emniyet zırhlı aracına helikopterden ateş açılması, Türk Telekom binasına, Genelkurmay Başkanlığına ve İstanbul'a intikal edilmesi amacıyla sevkiyatların helikopter ve araçlarla KHO'dan yapılması şeklindeki olguları dikkate alarak KHO'da da darbe girişimine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirildiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. §§ 19, 20). Daire ve Yargıtay da kararlarında Mahkemenin bu yönde ulaştığı sonucu benimsemiştir (bkz. §§ 26, 27).

67. Bu doğrultuda Mahkeme, nöbetçi olması nedeniyle KHO'da bulunan ya da çağrı üzerine gelen personelden darbe girişimi yaşandığını öğrenen ya da yaşadıkları sıra dışı olaylar itibarıyla bundan şüphelenenlerin bir kısmının kanunsuz emirlere muhatap olmamak için KHO'dan ayrıldığını tespit etmiştir. Diğer yandan Mahkeme, darbe girişimi yaşandığının saat 03.00 ve sonrasında her yönüyle anlaşıldığını, buna karşın duyuru şeklinde ya da denk gelinen personele bizzat söylenmek suretiyle kanunsuz olarak silah alınması yönünde emir verildiğini, personelden bazılarının bu emri duymaması nedeniyle, emirden bilgisi olanlardan bazılarının ise inisiyatif kullanarak silah almadığını vurgulamıştır. Dolayısıyla KHO'dan ayrılan ya da söz konusu kanunsuz emir doğrultusunda silah almayan personelin darbe girişimi kapsamında icrai hareketlerde bulunmadığı sonucuna ulaşarak bu kişiler

hakkında Anayasa'yı ihlal suçundan beraat kararları vermiştir (bkz. § 21).

68. Buna karşılık Mahkeme, aralarında başvurucunun da olduğu sanıkların olayın darbe girişimi olduğunun anlaşıldığı saat itibarıyla silah alınması yönündeki kanunsuz emre uyarak mühimmatsız şekilde kendilerine dağıtılan tüfekleri alıp verilecek emirleri beklemek suretiyle söz konusu kanunsuz emre uydukları kanaatine ulaşmıştır. Dolayısıyla Mahkeme; başvurucunun da darbe teşebbüsü yaşandığını öğrendikten sonra kanunsuz emre uyarak silah alma ve Dekanlıkta bekleme şeklinde, Anayasa'yı ihlal suçuna yardım etme fiili açısından kasta dayalı sorumluluğunu gerektiren faaliyetleri gerçekleştirdiğini değerlendirmiştir (bkz. § 23).

69. Başvurucu hakkında Anayasa'yı ihlal suçunu işlediği gerekçesiyle verilmiş olan hapis cezasının kanuni dayanağı 5237 sayılı Kanun'un 309. maddesidir. Başvurucu; bu suça dayanak olan darbe teşebbüsünün planlama ve hazırlık aşamalarında yer almadığını, KHO'ya kendisini sıralı amiri olan sanık Albay Ü.S.nin çağırdığını ve darbe girişiminden bahsetmediğini, mesai dışında çağrılmasının rutin bir faaliyet olması nedeniyle durumdan şüphelenmediğini, televizyon haberlerinden darbe girişimi olduğunu öğrendiğini ancak sanık Binbaşı D.Ç.nin Albay Ü.S.ye darbecilerin KHO'ya sızabileceklerini belirtip dekanın emri olduğunu beyan ederek silah alınmasını istemesi üzerine kişisel emniyetlerini sağlamak üzere silah aldığını, suçun faillerinin eylemlerine kasıtlı bir hareketiyle yardımda da bulunmadığını savunmuştur. Başvurucu ayrıca yargılama sırasında alınan ifadelere göre olay gecesi uçak ve helikopterlerle alçak uçuş yapıldığına ve helikopterle bazı kişilerin araçlarına ve kendilerine zarar verildiğine dair anlatımlar olması karşısında Mahkemenin KHO'da güvenlik problemi olmadığına dair kabulünün yerinde olmadığını, dolayısıyla KHO'nun darbeciler tarafından ele geçirilebileceğine dair kanaat doğrultusunda kişisel ve kışla emniyetini sağlama amacıyla silah aldığına dair savunmasının doğrulandığını, bununla birlikte sanık Ü.S.nin emri üzerine diğer sanık M.C.A. ile birlikte kendileri ve Ü.S. için aldığı silahın mühimmatsız olduğunu ve silahları tabura teslim edene kadar da yanlarında tutmayıp Ü.S.nin odasında bıraktıklarını beyan etmiştir (bkz. §§ 14, 17).

70. Başvurucu, olay gecesi KHO'da güvenlik problemi yaşandığını ileri sürmüş ise de kendisinin yanı sıra diğer sanıklar Ü.S. ile M.C.A.nın beyanlarıyla da uyumlu şekilde KHO'ya geldikten sonra görevli olduğu Dekanlık binasına direkt girerek sanık Ü.S.nin yanına geldiği, diğer personelin toplu olarak bulundukları yerler dışında, binada kaldığı ve söz konusu güvenlik problemlerine dair aşamalarda anlatımlarda bulunmadığı görülmüştür (bkz. §§ 14, 17). Öte yandan Dekanlık personeli olan başvurucunun rutin faaliyet olarak ya da acil durumlarda kışlanın emniyetiyle görevli bir birimde (bkz. § 19) görev yapmadığının da altı çizilmelidir (bkz. §§ 14, 17, 22). Diğer yandan başvurucunun aşamalardaki savunmalarına göre çağrı üzerine KHO'ya gelmesinden sonra saat 01.30 sıralarında sanık Ü.S.nin anlatımları ve izlediği televizyon yayınları itibarıyla darbe girişimi yaşandığı konusunda bilgi sahibi olduğu da anlaşılmıştır (bkz. § 17).

71. Diğer yandan yine sanık D.Ç., Dekanlığa gelip firari İ.P.nin silah alınması yönündeki kanunsuz emrini Ü.S.ye ilettiği sırada sanıklar M.C.A. ve Ü.S.nin beyanlarının yanı sıra kendi savunmasına göre başvurucunun sanık Ü.S.nin yanında bulunduğu da gözden uzak tutulmamalıdır (bkz. §§ 17, 22). Ayrıca darbe girişimi yaşandığını öğrenen başvurucu, kendi savunmalarına göre sanık Ü.S.nin sanık D.Ç.ye silah alınmasını gerektiren bir durum olmadığını söylediği yönünde ikisi arasında geçen konuşmalardan da (bkz. § 22) haberdar olmuştur. Dolayısıyla başvurucunun darbe girişimini öğrendiği andan sonra sıralı amiri tarafından verilmiş olsa dahi rütbesi, tecrübesi ve konumu itibarıyla silah alma emrinin

kanunsuz olduğunu değerlendirebileceği hâlde bu emre uyarak söz konusu silahı alma yönünde irade gösterdiği sonucuna ulaşmak mümkün görünmektedir. Böylelikle Mahkemenin başvurucunun öngörülemez şekilde mahkûm edildiğine ilişkin savunmalarını ayrıntılı bir şekilde değerlendirdiği ve gerekçeli kararında belirttiği üzere başvurucunun eylemlerini değerlendirirken rütbesini, askerî hiyerarşideki konumunu, buna göre sahip olduğu mesleki bilgi düzeyini, yaşını ve somut olaydaki hareket tarzını da gözönünde bulundurduğu açıktır.

72. Başvurucu; teslim aldığı silahın mühimmatsız olduğunu, teslim edene kadar silahı sanık Ü.S.nin odasında bıraktığını ve yanında taşımadığını savunmuştur. Mahkeme ve Daire ise darbe girişiminden haberdar olduktan ve KHO'da askerî usullere uygun olmayan olaylar yaşandığını öğrendikten sonra personelden bazısının KHO'yu terk ettiğini, bazısının da silah alma emrine uymadığını tespit ettikten sonra aralarında başvurucunun da olduğu bazı sanıkların ise eğitim kıyafeti giyerek görev yerlerinde kaldıklarını, silah aldıktan sonra da verilecek görevleri yerine getirmek için beklediklerini vurgulamıştır. Dolayısıyla silahın darbe girişimi yapıldığının açıkça anlaşıldığı bir saat diliminde alınması, korkutucu gücü itibarıyla dahi atılı suçun işlenmesi açısından söz konusu silahın varlığının tek başına elverişli araç olması ve sanık Ü.S.nin odasına bıraktığını savunmakla birlikte başvurucunun icrai hareket olarak bu silahı teslim alıp yeni bir emir verilmesi hâlinde kendi ulaşabileceği bir yerde bulundurması olguları birlikte değerlendirildiğinde söz konusu itirazların Mahkemenin ulaştığı kanaat açısından sonuca etkili olmadığı değerlendirilmiştir. Bu itibarla Mahkemenin başvurucunun olay gecesi KHO'ya geldikten sonra faaliyetin bir darbe girişimi olduğunu öğrenmesine rağmen silah alınması şeklindeki kanunsuz emre uyarak silah alıp verilecek emirleri beklemek suretiyle Anayasa'yı ihlal suçunu işleyen diğer faillerin eylemlerine yardım ettiğine, bu suretle atılı suça ilişkin, kasta dayalı kusurlu iradesini ortaya koyduğuna, yukarıda söz edilen yargılama konusu fiillerinin görevin ifası kapsamında bulunmadığına ve suçun unsurları itibarıyla oluştuğuna dair değerlendirmelerinin kuralı genişletici bir yoruma tabi tutan, temelsiz, suçun özü ile uyumsuz ve öngörülemez olduğu söylenemez.

73. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

B. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki İhlal İddiaları

74. Başvurucunun;

i. Yargılamaya katılan Mahkeme Heyetindeki hâkimlerin yargılama sırasında sürekli değişmesi nedeniyle karara katılan hâkimlerin delillerle doğrudan doğruya yüzleşmemesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, KHO'da keşif yapılmaması, kamera kayıtlarının dosyaya eksik getirilmesi ve Mahkemenin duruşmada tartışılan deliller dışında oluşturduğu kanaate dayalı olarak mahkûmiyet kararı vermesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin Mahkeme Heyetinin yargılama sırasında taraflı davranması nedeniyle bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının, katılan İ.Ç.yi duruşmada sorgulayamaması ve kamera kayıtlarını izleyen askerî personelin duruşmada dinlenmemesi nedeniyle de tanık dinletme ve sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin temellendirmediği iddialarının Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

ii. Esasa etkili itirazlarının gerekçeli kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Abdullah Topçu ([1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, §§ 77, 78) ile Mehmet Yavuz ([1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, §§ 49-52) kararları, suçu işlediğine yönelik oluşan şüphenin Mahkemece aleyhine yorumlanıp haksız olarak mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığına ilişkin iddiasının da Ahmet Sağlam ([1. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE Hasan Tahsin GÖKCAN, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunca adil yargılanma hakkı kapsamındaki iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiası yönünden ise ihlal edilmediği görüşüyle ulaştığı sonuca katılmamaktayım.

2. Başvuruya konu olay 15 Temmuz gecesi başlayıp devam eden Anayasa’yı ihlal ve Hükümete karşı kalkışma eylemleriyle ilgili sürecin devam ettiği saatlerde Kara Harp Okulu Kurmay başkanının gece 00.1.30 sıralarında personelin toplanması ve silah dağıtılması emrinin icrası süreciyle ilgilidir. Öncelikle şu tespit yapılmalıdır. Silahlı Kuvvetler mensubu ve çoğu FÖTÖ/PYD suç örgütünün üyesi olan komuta kademesindeki örgüt üyelerinin kalkışmaya iştirak amacıyla verdikleri emre bu amacı bilerek uyan herkesin, eylemlerinin özelliğine göre işlenen suça müşterek fail veya yardım eden sıfatıyla katılmış sayılabileceklerinde bir şüphe bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kanunda yer alan suç kastının tanımındaki (TCK m. 21) bilme ve isteme unsurlarının ve Anayasa’nın 38. maddesinde yer alan kanunilik ilkesi karşısında anılan suça iştirak ettiği ileri sürülen kimselerin emrin amacını ve kalkışma suçunun gerçekleşmesi için bu fiile ortak oldukları

bilinç ve iradesiyle hareket ettiklerinin nesnel delillerle ortaya konulması zorunludur.

3. Suç unsurlarına ilişkin bu genel girişten sonra başvuruya konu olayın detaylarına değinmek gerekmektedir. Okul Komutanının silahlanma emrini verme gerekçesini, kalkışma eylemiyle bağlantılı olarak eylemcilerin Harp Okuluna bir sızma ve saldırı ihtimaline karşı Okulun korunması olarak açıkladığı hususu yalnızca sanığın savunmasında değil, çok sayıda tanık ve sanıkların anlatımlarında ifade edilmiştir. Hatta bu husus, Mahkememizin yaptığı yazışma üzerine KHO Komutanlığının dosyaya gönderdiği disiplin soruşturması raporunda; "… olaylar başladıktan sonra okulun emniyete alınması gerekçe gösterilerek Kara Harp Okuluna çağrılan personelin darbe girişimine ilişkin işlerde fiilen yer almadıkları sonucuna varıldığı" kanaatinin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Kurmay başkanının emrinden bir saat sonra, gerek başvurucunun gerekse diğer personelin silah almama konusundaki ısrarları üzerine (saat 02.30'da) bu kez Dekan Tuğgeneral K.A.'nın da aynı gerekçeyle emri yenilemesi üzerine Kurumu koruma amacı gerekçe gösterildiği ve hiyerarşik amirin baskısı altında bazı personelin silah aldığı, fakat mühimmat bile almadan bekledikleri anlaşılmaktadır. Başvuranın da bu baskı altında mühimmatsız silahı aldığı, bir odaya bırakıp okul bahçesinde sabaha kadar oturduğu anlaşılmaktadır.

4. Kalkışma eyleminin sürdüğü gecenin ilerleyen saatlerinde eylemcilerin başarısızlığa uğramaya başladıklarının da anlaşıldığı süreçte başvuranın ve onunla birlikte silah aldığı belirlenen personelin kalkışmaya destek amacıyla herhangi bir eylem içerisinde bulunmadıkları da ilk derece mahkemesinin kabulü içerisindedir. Dolayısıyla nesnel delillere göre; belirtilen şartlar altında kurumun korunması gerekçesiyle yapılan silah dağıtılması emrine bir süre direnmelerine karşın baskı altında mühimmatsız silahları teslim alan personelin kalkışmaya destek için bir talimat almadıkları gibi bu yönde bir eylem içerisinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Buna karşın yerel mahkeme salt silah teslim alma eylemini, farazi bir yaklaşımla ihtiyaç halinde kalkışma eylemine destek olmaya hazır bekleme olarak değerlendirmiş ve suça yardım niteliğinde görmüştür. Mahkemenin bu kabulü öncelikle kalkışma eylemine maddi yardım koşullarının oluşmaması bakımından hatalı olmuştur. Çünkü eğer mahkeme gibi nesnel deliller yerine spekülasyon yapmak, faraziyelerle tahminlerde bulunmak gerekirse, bu yaklaşıma karşı madem maddi yardım amacı vardı neden kalkışma eyleminin başarıya ulaşması için eylemli bir desteğe girişmediler sorusuna bir cevap bulmak gerekir. Çünkü maddi yardımın var olduğunun kabulü için, salt silah teslim alma eyleminin kalkışma eyleminin bütünlüğü içerisinde ne işlev gördüğünün de ortaya konulması gerekir. Mahkemenin ve üst mahkemelerin kararlarında bu soruya bir cevabın verilmediği açıktır. Belirtilen nesnel delillere karşın verilen mahkumiyet kararı, Kanundaki suç tanımına, kast ve iştirak kurallarına karşın öngörülemez bir neticeye yol açmıştır. Bu durum suçların ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırıdır.

5. Diğer taraftan ilk soru olumlu cevaplansa dahi suçun manevi unsuru bakımından en başta belirttiğimiz üzere kalkışma fiiline yardım edildiğinin kabulü için, failin silah teslim alma hareketini kalkışma suçuna destek olma bilinç ve iradesiyle hareket ettiğinin ortaya konulması gerekir. Buna ilişkin deliller ortaya konulamadığı sürece suçun kast ögesinin bulunduğu söylenemez. Yukarıda değinilen olay koşullarında ve hatta olaylar sonrasında yapılan soruşturmaya ilişkin resmi disiplin raporunda değinildiği üzere personelin çağrılması ve silah teslimi için hiyerarşik üstler tarafından Okul'un emniyetinin sağlanması gerekçe gösterilmiştir. Okul'un disiplin soruşturması raporundaki tespitin neden dikkate alınmadığı da anlaşılamamaktadır. Salt bu rapor bile suç ve iştirak kastının bulunmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla başvuranın nesnel delillere ilişkin savunmalarına açıkça

cevap verilmeden, haklarında beraat kararı verilen bazı personelin silah teslim almamış olması, bazılarının kaçmasına karşın silah teslim alanların suç kastıyla hareket ettiklerine ilişkin varsayıma ve spekülasyona dayalı değerlendirme ile manevi unsurun bulunduğunun kabulü, gerekçeli karar hakkını ihlal etmiş ve yargılamanın hakkaniyetini zedelemiştir.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasayı ihlal suçundan başvurucu hakkında tatbik edilen hukuk kurallarının öngörülemez şekilde uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurucunun Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edilmediğine ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Bireysel başvuruya konu olay 15 Temmuz 2016 gecesi başlayıp devam eden FETÖ'cü darbe girişimi bağlamında o tarihte Kara Harp Okuluna (KHO) bağlı Dekanlık Öğretim Destek Şube Müdürlüğünde astsubay başçavuş olarak görev yapan başvurucuya ceza yargılamasına konu fiili nedeniyle atılı eylemlerin bir bütün olarak Anayasayı ihlal suçuna yardım etme niteliğinde olduğu sonucuna ulaşılarak 12 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir.

3. İddianamede başvurucu hakkındaki suç iddiasına konu fiil olarak başvurucunun darbe girişimine yönelik faaliyetler kapsamında saat 23.00 sonrasında KHO'da gerçekleştirilen eylemleri organize eden İ.P. ve K.A.nın talimatı üzerine K.H.O.ya darbe faaliyetlerinde yer almak amacıyla gelmek, darbeye teşebbüs kapsamında başka birimlere nakillerin sağlandığı ve içerisinde herhangi bir güvenlik problemi olmayan KHO'ya yönelik nakiller esnasında dışarıdan gelecek sivil halk, polis ve darbe karşıtı askerlere karşı koymak için kendisine rastgele tevdi edilen silahı teslim almak ve okul içerisinde bulunup darbeyi yöneten grubun talimatları doğrultusunda darbeye kalkışma faaliyeti kapsamında kendisine tevdi edilecek görevleri (nizamiyelerde takviye kuvvet olarak görevlendirilme, nizamiyelerde nöbet tutma, okul içerisinde verilecek olası başka görevleri yerine getirme) beklemeye başlamak şeklinde belirtilmiştir.

4. Mahkemenin başvurucu ile ilgili mahkumiyet gerekçesinde ise "Olay tarihinde KHO da kıdemli başçavuş rütbesinde görev yapan [...] sanığın savunmalarında özetle, darbeye yönelik herhangi bir emir almadığını ve bu yönde bir eylemde bulunmadığını, suçlamaları kabul etmediğini ve beraatini talep ettiğini belirtse de, sanığın olay gecesi çağrı üzerine okula geldiği, yukarıda bu kısımla ilgili değerlendirme ve kabul kısmında ayrıntılı olarak anlatılanlar ışığında okulda yaşanan olaylara vakıf olarak okulda yapılan faaliyetlerin darbe girişimine yönelik olduğunu anladığı kabul edilen sanığın savunmalarının suçtan kurtulmaya

yönelik olduğu, 03:00 sıralarında silah alınması yönündeki kanunsuz emre uyarak silah alıp verilecek emirleri beklemek suretiyle darbe girişiminde etkin rol oynayan sanıkların icrai eylemlerini kolaylaştırdığı, buna göre sanığın 15 Temmuz gecesi gerçekleştirilen eylemlerden sorumlu olduğu, ancak suç işleme kararı, fiil üzerinde ortak hakimiyet, sanığın suçun icrasında üstlendiği rol, suça katkısının taşıdığı önem, dosya kapsamına göre suça katılma düzeyi, olay öncesi, sırası ve sonraki davranışları, sanığın eylemi ile suçun işlenişi sırasında fiil üzerinde ortak hakimiyetinin bulunmayışı dikkate alınarak tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde sanığın işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olduğu, sanığın eyleminin bütün halinde Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs etme suçunu oluşturduğu ve sanığın suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunarak suçun icrasını kolaylaştırmak suretiyle suçun işlenmesine yardım ettiği" şeklinde belirtilmiştir.

5. Başvurucu, yaptığı bireysel başvuruda, kendisine isnat edilen ve mahkûmiyet hükmüne gerekçe yapılan eylemleri darbe girişimine destek olmak yerine kışlanın güvenliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiğini, amirinin hukuka uygun emir verdiğine kanaat getirerek gerçekleştirdiği bu eylemlere dayanmak suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesinin suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

6. Mahkememiz çoğunluğu ise ceza mahkemesinin başvurucunun olay gecesi KHO'ya geldikten sonra faaliyetin bir darbe girişimi olduğunu öğrenmesine rağmen silah alınması şeklindeki kanunsuz emre uyarak silah alıp kendisine verilecek emirleri beklemek suretiyle Anayasa'yı ihlal suçunu işleyen diğer faillerin eylemlerine yardım ettiğine, bu suretle atılı suça ilişkin kasta dayalı kusurlu iradesini ortaya koyduğuna, yukarıda söz edilen yargılama konusu fiillerinin görevin ifası kapsamında bulunmadığına ve suçun unsurları itibarıyla oluştuğuna dair değerlendirmelerinin kuralı genişletici bir yoruma tabi tutan, temelsiz, suçun özü ile uyumsuz ve öngörülemez olduğunun söylenemeyeceği kanaatine ulaşmıştır (bkz.: § 72).

7. Oysa burada suçun işlenmesi sırasında yardımda bulunma bağlamında başvurucunun Darbe Teşebbüsü gecesi silah alma fiilini gerçekleştirmesi durumu söz konusu ise de bu kişinin Darbe Teşebbüsünü bilerek ve bu teşebbüse isteyerek katılma noktasındaki iradesinin netleştirilmesi gerekmektedir.

8. Bilindiği gibi 15 Temmuz 2016 tarihli Darbe Teşebbüsüne silahlı kuvvetler içerisinden oldukça geniş bir kitle katılmış olup bu bağlamda suçun sübutu noktasında bir sorun bulunmayan pek çok yargılama gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen Darbe Teşebbüsünün vahameti dikkate alındığında bu nitelikteki yargılamalar sonucunda verilen mahkumiyetler de Anayasal düzenin korunması noktasında fevkalade önemli ve gereklidir. Zira bu biçimdeki hukuk dışı yollarla Anayasal düzeni değiştirmeye yönelik kalkışmaların hiçbir şekilde hukuksal korumadan faydalanması mümkün olmamalıdır. Bu biçimdeki bir yaklaşım insan haklarını esas alan demokratik hukuk devleti için bir zorunluluktur.

9. Bununla birlikte oldukça kalabalık bir kitlenin katıldığı 15 Temmuz 2016 tarihli Darbe Teşebbüsünde gerçekleştirilen ceza yargılamalarında suç ve cezalarla ilgili olarak Anayasal güvencelere uygun hareket edilmesi zorunluluğu Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığının da bir gereğidir. Bu hassasiyet dikkate alınarak gerçekleştirilen ceza yargılamaları esasında Darbe Teşebbüsüne yönelik mücadeledeki meşruiyeti de güçlendirmektedir.

10. Somut bireysel başvuruya konu olayda gerçekleştirilen ceza yargılamasında Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesi bağlamında bazı sorunlar olduğu kanaatindeyim.

11. Zira suçun sübutu noktasında derece mahkemesi kararında başvurucunun “olay gecesi çağrı üzerine okula geldiği, (…) okulda yaşanan olaylara vakıf olarak okulda yapılan faaliyetlerin darbe girişimine yönelik olduğunu anladığı kabul” edilerek mahkumiyet sonucuna ulaşılmıştır.

12. Oysa somut olayla ilgili gerçekleştirilen yargılamada başvurucunun her yönü ile darbe teşebbüsünü bildiği ve bu teşebbüse katkı sunmayı isteme bilinciyle hareket ettiğinin delilleri ile birlikte ortaya konulması gerekmektedir. Buna rağmen derece mahkemesinin mahkumiyet kararında başvurucunun verilen emre uyarak silah alması ve odada beklemesi bu konuda yeterli görülmüştür.

13. Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme şeklindeki suçun kişiler tarafından kastla işlenebilecek bir suç olduğu aşikar olduğuna göre burada derece mahkemelerinin gerçekleştirdiği ceza yargılamasında başvurucunun bu kast iradesi ile hareket edip Tük Ceza Kanunu’nun 51. maddesi gereğince bilerek ve isteyerek Darbeye teşebbüs şeklindeki kalkışmaya katılma suçunu işleme iradesini benimsediğinin ortaya konulması suçun sübutu noktasında zorunludur.

14. Ceza mahkemesi kararındaki yaklaşımda KHO’daki başka bazı personelle birlikte başvurucunun ilk çağrıya rağmen silah almamaları üzerine daha sonra yeniden gerçekleştirilen ikinci çağrı üzerine silahı alması ve odada beklemesi şeklindeki fiiller yeterli görülmüştür. Bununla birlikte başvurucunun Darbe Teşebbüsüne ne şekilde katkıda bulunduğu ve yine Darbe Teşebbüsüne destek verme veya bilinçli biçimde katılma biçimindeki iradeyi ne şekilde gösterdiği hususunda mahkumiyet kararında hiçbir somutlaştırma yapılabilmiş değildir.

15. Derece mahkemesi kararında silah alan ve Darbe Teşebbüsü gecesi Birlikteki bir odada başka askerlerle birlikte bekleyen başvurucunun adeta bu fiili nedeniyle Darbe Teşebbüsünü bildiği ve ona destek olmaya çalıştığı varsayımı ile hareket edilerek mahkumiyet sonucuna ulaşılmıştır. Ceza yargılamasında bu şekildeki bir varsayıma dayalı mahkumiyet olmamalıdır. Bu durum suç ve cezaların kanuniliği ilkesi bağlamında öngörülmesi mümkün olmayan bir yaklaşımla cezalandırma sonucuna ulaşma şeklindeki sakıncaları gündeme getirir.

16. Dolayısıyla bir hukuk devletinde böyle bir durumda gerçekleştirilen yargılamada, sorumluluğuna hükmedilecek kişinin fiillerinin net bir biçimde mahkeme kararında sıralanması ve bu nitelikteki objektif delillere dayalı biçimde mahkumiyet sonucuna ulaşılması gerekir. Aksi durumlarda, ortada bir şüphe olsa dahi bu durumlarda mahkumiyet sonucuna ulaşmak kişilerin adil yargılanma hakkı bağlamında fevkalade güvencesiz bir durumla karşı karşıya kalmasına yol açabilir.

17. Kaldı ki somut olaya ilişkin ifade etmek gerekir ki başvurucunun elindeki silahın mühimmatının olmadığı, başvurucu tarafından silahın mühimmatsız biçimde teslim alındığı ve bu şekilde gece boyunca tutulduğu bilinmektedir. Dolayısıyla derece mahkemesi yine de mahkumiyet sonucuna ulaşacaksa bu durumda bu hususu dikkate aldıktan sonra başvurucunun bu şekilde Darbe Teşebbüsüne ne tür bir destek sunma gayreti taşıdığını net biçimde ortaya koyması gerekir.

18. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin somut başvuruyla ilgili yaptığı inceleme aşamasında KHO Komutanlığı ile gerçekleştirdiği resmi yazışma üzerine Komutanlığın bireysel başvuru dosyasına gönderdiği disiplin soruşturması raporunda “… olaylar başladıktan sonra okulun

emniyete alınması gerekçe gösterilerek Kara Harp Okuluna çağrılan personelin darbe girişimine ilişkin işlerde fiilen yer almadıkları sonucuna varıldığı" belirtilmiştir.

19. Askeri Birlikteki başvurucu dahil bir kısım personelin Darbe Teşebbüsünde fiilen yer almadıkları şeklindeki KHO Komutanlığı tespiti açıkça bu kişilerin sorumluluğuna dair bir husus bulunmamasına işaret etmekte iken, gerçekleştirilen ceza yargılamasında buna rağmen başvurucu ile ilgili mahkumiyet sonucuna ulaşılması gerçekten hukuken izahı zor bir durum olarak görülmelidir.

20. KHO Komutanlığı ile gerçekleştirilen resmi yazışmada ifade edilen tespit esasında derece mahkemelerinin ne derece öngörülemez bir yorumla ve varsayımlara dayalı biçimde mahkumiyet sonucuna ulaştıklarını ortaya koymaktadır. Daha da önemlisi KHO Komutanlığının başvurucu ile ilgili bu resmi tespitine rağmen Anayasa Mahkemesi çoğunluk kararında cezai mahkumiyetle ilgili bir sorun görülmemesi bireysel başvuru incelemesi boyutu ile fevkalade sorunludur.

21. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurucu ile ilgili gerçekleştirilen ceza yargılamasında Anayasayı ihlal suçundan başvurucu hakkında tatbik edilen hukuk kurallarının öngörülemez nitelikte uygulanması nedeniyle başvurucunun Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği kanaatiyle çoğunluğun görüşüne katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. Mahkemenin sayın çoğunluğu tarafından başvurucunun suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmiştir. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir.

3. 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetö terör örgütünün TSK içerisindeki unsurları tarafından darbe girişimine kalkışılmıştır. Darbe girişimine ilişkin çok sayıda iddianame düzenlenerek yargılamalar yapılmış derece mahkemeleri tarafından darbe, darbe suçu, darbeye teşebbüs ve darbe teşebbüsüne yardım suçu yargısal makamlar tarafından nitelendirilerek suçun unsurları oluş şekli yargısal sonuçlara bağlanmıştır.

4. Başvuruya konu olay darbe teşebbüsü sırasında Kara Harp Okulunda meydana gelen başvurucunun eylemlerini değerlendiren olaylara ilişkindir. Yargılama faaliyeti sırasında iddialar savunmalar derece mahkemelerinin olaya bakışı, hukuki nitelendirilmesi, Yargıtay kararları mahkememizin gerekçeli kararında ayrıntılı olarak özetlenmiştir. Karşı oy yazısında bu nedenle tekrar edilmemiştir.

5. Mahkememizin sayın çoğunluğu aralarında başvurucunun da bulunduğu çok sayıda kişi ile ilgili olay gecesi Kara Harp Okulunda meydana gelen olayların derece mahkemeleri tarafından kategorize edilerek değerlendirildiğini, kişilerin faaliyetlerini üç grupta toplandığını belirtmiştir. Birinci grupta yer alan sanıkların mesaiyi terk etmediği önceden tasarlanan ve haberdar oldukları darbe girişimiyle ilgili faaliyetlerin okul komutanlığında hayata geçirdikleri darbede aktif rol aldıklarını tespit ederek darbe suçundan cezalandırılmalarına karar verilmiştir. İkinci gruptakilerin ise mesaiyi terk ettikten sonra ikinci tabur komutanının whatsapp grubundan gönderdiği talimatta kışlaya gelen kışlaya giriş çıkışın kontrol edilmesi maksadıyla görevlendirilen personel olduğunu başvurucunun da aralarında yer aldığı grubun ise okul dışında eylemlerin başlaması üzerine okula çağrılan sanıklardan oluştuğu Kara Harp Okulunda gerçekleştirilen eylemleri organize eden albay ve tuğgeneralin talimatı üzerine yapılan silah dağıtımı ile silah aldıkları bu grubun okulun güvenliğini sağlamak gibi görevi bulunmadığı belirtilerek eylemler yargısal sonuca bağlanmıştır. Buna göre başvurucunun darbe suçuna yardım fiili sabit görülerek cezalandırılmıştır. İstinaf ve Yargıtay incelemesinden geçen karar kesinleşerek mahkememizin incelenmesine konu olmuştur.

6. Başvurucunun olay günü eylemleri değerlendirilirken derece mahkemelerince suç kastı, suçun oluşum şekli, hakkında yapılan adli ve idari tespitler kümülatif bir yaklaşımla neticelendirilmiştir. Başvurucunun olay anında anılan suça vücut verebileceğini ön görebilecek bir durumda olup olmadığının hangi delillerle spekülatif bir yaklaşımdan uzak kesin, inandırıcı, maddi delillerle ortaya konulması gerekmektedir. Derece mahkemeleri bu durumu ortaya koyamamıştır.

7. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa’ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir (AYM, E.2017/103, K.2017/108, 31/5/2017, § 9; Cem Burak Karataş [GK], B. No: 2014/19152, 18/10/2017, § 91; Gülay Yurt, B. No: 2017/35546, 30/6/2020, § 25).

8. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve önemi haiz olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Cem Burak Karataş, § 95; Gülay Yurt, § 29).

9. Anayasa’nın 38. maddesine koşut olarak 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 2. maddesinde de düzenlenen ilke, yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 51; AYM, E.2010/69, K.2011/116, 7/7/2011; AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, § 13).

10. Ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu kapsamda yargı organlarınca yapılacak yorumun ceza normlarının özüyle çelişmemesi ve öngörülebilir olması gerekir. Yargı organları, terör suçları da dâhil olmak üzere tüm suçlar bakımından suça veya cezaya ilişkin olguları değerlendirirken ve özellikle fiillerin bir suça karşılık gelip gelmediğini belirlerken suç ve cezaların kanuniliği ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez bir yaklaşımda bulunmamalıdır (Mehmet Emin Karamehmet ve diğerleri, B. No: 2017/4902, 28/1/2020, § 47; Adnan Şen, § 107).

11. Ceza Hukukunun temel amacı hiçbir duraksamaya yer bırakmayacak şekilde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu konuda çok sayıda Yargıtay kararı da ceza genel kurulu kararı bulunmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2017/13-62 Esas, 2017/282 Karar 23.05.2017 kararında “Amacı somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek olan ceza muhakemesinin en önemli ve evrensel nitelikteki ilkelerinden birisi de, insan haklarına dayalı, demokratik rejimle yönetilen ülkelerin hukuk sistemlerinde bulunması gereken, öğreti ve uygulamada; "suçsuzluk" ya da "masumiyet karinesi" şeklinde, Latincede ise "in dubio pro reo" olarak ifade edilen "şüpheden sanık yararlanır" ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi açısından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlak surette sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, dava konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse sanık tarafından işlenip işlenmediği ya da gerçekleştiriliş şekli hususunda herhangi bir şüphe belirmesi halinde uygulanabileceği gibi, suç niteliğinin belirlenmesi bakımından da geçerlidir. Ceza mahkûmiyeti, herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalı, bu ispat, hiçbir şüphe ya da başka türlü oluşa imkan vermemeli, toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp, diğer kısmı gözardı edilerek ulaşılan kanaate değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir.” Ceza Genel Kurulunun ve Yargıtay dairelerinin bu değerlendirmeleri içeren çok sayıda kararı bulunmaktadır.

12. Mahkememizin sayın çoğunluğu derece mahkemelerince başvurucunun da içerisinde yer aldığı olayların gruplandırılarak incelendiğini bu şekilde eylemleri vasıflandırılması ve yargısal sonuca bağlanmasını gerekçelendirildiği yaklaşımını kabul etmek yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde mümkün gözükmemektedir.

13. Sanığın somut olaydaki konumunun ve eylemlerinin değerlendirilerek bir neticeye ulaşmak gerekmektedir. Başvurucu olay günü silahı alma emrine uymuştur. Bununla birlikte söz konusu silah mühimmatsız bir şekilde teslim edilmiş iadesi kayda geçirilmiştir. Başvurucuya verilen silahta mühimmat bulunmamaktadır. Herhangi bir görevde tevdi edilmemiştir. Derece mahkemelerinin kabulüne göre olay günü “Bozpark bölgesinde toplanan subay adayı kursiyerlere beyaz bir minibüs ile getirilen mühimmatın dağıtımının yapıldığı ve firari sanık İ.P’nin emri ile subay adayı kursiyerlerin onarlı gruplara ayrılarak kursiyerlere mühimmat dolu bir şarjör verildiği takım komutanları nezaretinde grupların nizamiyelere gönderildiği” belirtilmiştir. Başvurucuya herhangi bir mühimmat verilmemiştir. Görev de tevdi edilmemiştir.

14. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede kara harp okulunda mühimmat bulunmadığı yönündeki açık bir tespit yapılmıştır. Başvurucunun saat 05.00’a kadar

yanındakilerle bir odada beklediği silahların ise başka bir odada kilitli vaziyette olduğu, bu zaman zarfında silahların kullanılmadığı tespiti bulunmaktadır.

15. Başvurucunun Kara Harp Okulu Komutanlığınca yapılan disiplin soruşturmasında okulun emniyete alınması gerekçe gösterilerek Kara Harp Okuluna çağrılan personelin darbe girişimine ilişkin işlerde fiilen yer almadıklarının tespit edildiği değerlendirilmelerine yer verildiği belirtilmiştir.

16. Başvurucunun eylemleri değerlendirilerek silah alma emrine başvurucunun doğrudan uyduğu bu nedenle sorumluluğu sabit görülerek cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Dosya bağlamında bu emri almayanlar ya da haricen öğrenenler silah almaya gitmemiş ve sorumluluktan kurtulmuşlardır. Kara Harp Okulunun hemen dışarısında oldukça ağır darbe eylemleri meydana gelirken başvurucunun bu eylemlerin hiçbirine katılmaksızın tüm gece bir odada kaldığının yargılama makamlarınca da kabul edilmektedir.

17. Yukarıda ilkeleri belirtilen Anayasa Mahkememizin kararları göz önüne alındığında başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçuna yardımdan sorumluluğuna gidilmesinin olay anında eylemlerinin anılan suça vücut verilebileceğini öngörebilecek bir durumda değilken belirtilen suçtan cezalandırıldığı bu durumun suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiği açıktır.

18. Yukarıda belirttiğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

ALİ BAYRAM İSKENDER

B. No: 2020/31370 | Karar tarihi: 25.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ALİ BAYRAM İSKENDER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31370)

Karar Tarihi: 25/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 13/3/2026 - 33195

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Ali Bayram İSKENDER

Vekili : Av. Zeliha DERVİŞOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararında başvurucunun karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddialarının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda, başkaca temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları da bulunmaktadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/10/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Samsun Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), aralarında bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte öğretmen olarak görev yapan başvurucunun da bulunduğu kişiler hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye oldukları şüphesiyle soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sırasında kolluk tarafından yapılan araştırmalar sonucunda başvurucunun ByLock programını kullandığına, Asya Katılım Bankası Anonim Şirketinde (Bank Asya) hesabı bulunup bu hesap üzerinde 2014 yılı ve sonrasında bankacılık işlemleri gerçekleştirdiğine, anılan örgütle irtibatı nedeniyle kapatılan Aktif Eğitimciler Sendikasına (AKTİF EĞİTİM-SEN) 1/7/2014-17/11/2015 tarihleri arasında üyeliği olduğuna ve çocuklarının aynı nedenle kapatılan F.E.K. okulunda öğrenim gördüklerine dair tespitlerde bulunulmuştur.

7. Başvurucu; soruşturma evresinde alınan ifadelerinde özetle AKTİF EĞİTİM-SEN'e memurların haklarını koruduğunu düşündüğü için ve herhangi bir yönlendirme olmadan üye olduğunu, üyelik dışında Sendikada görev almadığını ve kamuoyunda 17/25 Aralık olayları olarak bilinen süreçten sonra da Sendikadan ayrıldığını, ByLock programını kullanmadığını, Bank Asyanın kredi kartı olanaklarının daha uygun olduğunu düşündüğü için bu Bankada hesap açtığını ve sadece kredi kartı işlemleri gerçekleştirdiğini, örgüt yöneticilerinin talimatıyla bağlantılı olarak bankacılık işlemi yapmadığını ve kredi kartı ile gerçekleştirdiği işlemlerin çocuklarının okul ödemelerine ilişkin olduğunu savunmuştur.

8. Soruşturmanın tamamlanması üzerine Başsavcılık 3/1/2017 tarihinde aralarında başvurucunun da bulunduğu şüpheliler hakkında iddianame düzenlemiştir. Başsavcılık iddianamede, başvurucunun ByLock programını kullandığına dair tespit başta olmak üzere Bank Asya hesap hareketlerine, AKTİF EĞİTİM-SEN üyeliğine, çocuklarını örgüte müzahir okula göndermesine ve öğretmenlik mesleğinden çıkarılmasına dayanarak terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini ileri sürmüştür.

9. Başvurucu hakkındaki yargılama Samsun 3. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmüştür. Mahkeme, duruşma hazırlığı işlemlerine dair 17/1/2017 tarihinde düzenlediği Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- başvurucunun ByLock programını kullandığına dair tespite esas olan verilerin Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığından (EGM-KOM) getirtilmesine karar vermiştir.

10. Başvurucu; Mahkemedeki savunmasında -diğerlerinin yanı sıra- kendi adına kayıtlı GSM hattı üzerinden ByLock programını kullanmadığına dair beyanlarına ek olarak çalıştığı okulda idareci konumunda görev yaparken akıllı tahtaların internet bağlantılarının ara sıra kesildiğini, bu nedenle öğrencilere internete bağlanmaları için kendi telefonunu verdiğini, ByLock bağlantısının bu sırada bilgisi dışında gerçekleştirilmiş olabileceğini söylemiştir.

11. Yargılama sırasında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) başvurucunun kullandığı GSM hattına tanımlanan internet protokol (IP) numaraları ile ByLock programına ait IP numaraları arasındaki bağlantılara ilişkin CGNAT (HIS) kayıtlarını, EGM-KOM ise başvurucuyla ilişkilendirilen 21915 user-ID numarasına ait ve bu numaraya bağlı olarak

çözümlenen alt verileri içeren 12/7/2017 tarihli ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nı dosyaya sunmuştur. Anılan tutanakta söz konusu user-ID numarasının başvurucu tarafından kullanıldığına dayanak olarak şu tespitlere yer verilmiştir:

i. "Kullanıcı Profil Bilgileri" başlıklı kısımda bu user-ID'ye bağlı oluşturulan kullanıcı adının Said, şifrenin alibayram, adının Ulvi, mesajın "Allahumme salli ala seyyidina MUHAMMED" ve son çevrim içi olduğu tarihin 11/5/2015 olduğu,

ii. 21915 user-ID numarasının başvurucu adına kayıtlı GSM hattı üzerinden kullanıldığı ve tespit edilebilen ilk log tarihinin 8/11/2014 olduğu, bu user-ID üzerinden aktif olarak yazışma/arama yapıldığı ve e-posta alınıp gönderildiği,

iii. Söz konusu user-ID numarasını arkadaş listesine (roster kayıtları) ekleyen ve gerçek kullanıcıları tespit edildiği belirtilen diğer ByLock kullanıcılarının bu user-ID numarasına "ali bayram", "said" ve "Ulvi" isimlerini verdikleri, bu user-ID numarasının kendi roster kayıtlarına eklediği diğer user-ID numaralarının bazılarının da kullanıcılarının tespit edildiği,

iv. 21915 user-ID numarası tarafından "abiler" ve "zmr" adında iki grup kurulduğu ve bu gruplara üye olan bazı user-ID numaralarının da kullanıcılarının tespit edildiği, benzer şekilde söz konusu user-ID numarasının kullanıcılarının tespit edilen/edilemeyen başka kişiler tarafından kurulan birden fazla gruba da üye olduğu, anılan gruplara katılan başka user-ID numaralarının bir kısmının da kimler tarafından kullanıldıklarının tespit edildiği,

v. 21915 user-ID numarası ile 67398 user-ID numarasını kullandığı değerlendirilen N.A. arasında 28/4/2015 tarihinde yapılan yazışmalarda 21915 user-ID numaralı kullanıcı tarafından "olur [i]nşlhh...caminin orda kaçta olimm", "benim evin ordaki camii" ve "olur inslhh" şeklinde, 264028 user-ID numarasını kullanan ve gerçek kimliği tespit edilemeyen kişi ile 8/5/2015 tarihinde yapılan yazışmada da 21915 user-ID numaralı kullanıcı tarafından "cpk sukur" şeklinde mesajlar gönderildiği belirlenmiştir.

vi. ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda ayrıca 21915 user-ID numaralı kullanıcı ile gerçek kimlik bilgileri tespit edilen/edilemeyen diğer ByLock user-ID numaraları arasında gerçekleşen aramalara dair kayıtlarla bu user-ID numarası ile ByLock kullanıldığı sırada oluşan IP bağlantılarına dair tablolara da yer verilmiştir.

12. Yargılama sonucunda Mahkeme 7/12/2017 tarihinde, başvurucunun CGNAT kayıtları ve ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda tespit edilen veriler doğrultusunda ByLock programını kullandığına ve AKTİF EĞİTİM-SEN'e üye olduğuna dair olgulara dayanarak terör örgütüne üye olma suçunu işlediği sonucuna ulaşmış ve atılı suçtan başvurucu hakkında 6 yıl 3 ay hapis cezası vermiştir.

13. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı -diğerlerinin yanı sıra- ByLock programını örgütsel veya başka bir amaçla kullanmadığına ve ByLock verilerini içeren hard diskin Mahkeme huzuruna getirtilerek bu veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yapılmasına dair itirazlarını dile getirerek istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi (Daire) 22/2/2018 tarihli kararıyla başvurucunun istinaf talebini esastan reddetmiştir. Anılan kararda başvurucu hakkında yer verilen değerlendirmeler şöyledir:

"Sanık Ali Bayram İskender'in, örgütün kriptolu haberleşme aracı olan ByLock programını mobil telefonunda kullandığının belirlendiği, suç tarihinde Samsun Milli Eğitim Müdürlüğü

kadrosunda öğretmen olarak görev yapan sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne müzahir Aktif Eğitimciler Sendikasına (AKTİF-SEN) bu yönünü bilerek üye olduğu, çocuklarının örgüte müzahir [F.] okulunda öğrenim gördüğü,

...

[Başvurucu da dâhil olmak üzere kararda adları geçen diğer] Sanıkların, süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk arz eden eylemlerinin silahlı terör örgütü üyeliği suçunu oluşturduğu, temadinin, yakalanma işlemlerinin gerçekleştiği suç tarihine kadar kesilmediğinin anlaşıldığı"

14. Başvurucu, benzer itirazlarını yineleyerek Daire kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 23/6/2020 tarihinde Daire kararını onamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" başlıklı 314. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

..."

16. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"(Değişik birinci fıkra: 15/7/2003-4928/20 md.) Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

17. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçlusu" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır."

2. Yargıtay Kararları

18. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2019/11650, K.2020/3039 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut dosyada sanık [S.nin] kullandığını kabul ettiği ... ID numaralı Bylock'ta sadece diğer sanık [Ö.nün] ekli olması ve yazışma içeriklerinin örgütsel nitelikte olmadığının anlaşılmasına rağmen hatalı değerlendirmeyle sanığın, örgüt talimatı ile bu ağa dahil olunduğunun ve gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullanıldığının kabul edilerek yazılı şekilde mahk[û]miyetine karar verilmesi... [kanuna aykırıdır.]"

19. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/9/2024 tarihli ve E.2022/3864, K.2024/11879 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26.09.2017 tarihli ve 2017/16-956 Esas, 2017/970 sayılı Kararı ile onanarak kesinleşen Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği 24.04.2017 tarihli ve 2015/3 Esas, 2017/3 sayılı Kararı ile Anayasa Mahkemesinin Ferhat Kara başvurusuna ilişkin 04.06.2020 tarihli ve 2018/15231 başvuru numaralı kararında belirtildiği üzere; ByLock iletişim sisteminin FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarının kullanmaları amacıyla oluşturulan ve münhasıran bu suç örgütünün bir kısım mensupları tarafından kullanılan bir ağ olması nedeniyle, örgüt talimatı ile bu ağa dahil olunduğunun ve gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullanıldığının, her türlü şüpheden uzak, kesin kanaate ulaştıracak teknik verilerle tespiti halinde kişinin örgütle bağlantısını ortaya koyan bir delil olacağında şüphe bulunmamakla birlikte, savunmasında ByLock kullanıcısı olmadığını bildiren sanığın savunmasının denetlenmesi bakımından 105485 User ID numaralı ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında ekleyen, eklenen ve irtibatlı bulunduğu kişiler olarak görünen şahıslar hakkında soruşturma yahut kovuşturma bulunup bulunmadığı araştırılarak, varsa sanık ile ilgili aşama beyanları ile sanığın eşi [H.A.nın] yargılandığı dava dosyasının, yine iddianamede bir kısım beyanlarına yer verilen, kovuşturma aşamasında tanık sıfatı ile dinlenilen [T.U.nun] hazırlık aşaması ifade ve teşhis tutanaklarının getirtilip incelenerek, [T.U.nun] beyanında geçen [A.] isimli kişinin sanık olup olmadığının da tespit edilerek, temyiz aşamasında geldiği anlaşılan Siirt Cumhuriyet Başsavcılığının ... soruşturma numaralı dosyası içerisinde yer alan bilgi, belgelerin ve eşi ile adının geçtiği veri inceleme raporunun 5271 sayılı CMK'nın 217 nci maddesi uyarınca duruşmada okunup tartışılması, ilgili şahısların usulüne uygun olarak tanık sıfatıyla dinlenmelerinden sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir."

20. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 31/10/2024 tarihli ve E.2022/7769, K.2024/12947 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Savunmasında ByLock kullanıcısı olmadığını bildiren sanığın savunmasının denetlenmesi bakımından ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında ekleyen, eklenen ve irtibatlı bulunduğu kişiler olarak gözüken şahıslar hakkında soruşturma yahut kovuşturma bulunup bulunmadığı araştırılarak, varsa sanık ile ilgili aşama beyanları dosyaya getirtilip, tanık sıfatıyla ifadelerine başvurulduktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi,

UYAP'ta bulunan örgütlü suçlar bilgi havuzunda araştırma yapılarak sonucunda var ise bu araştırma kapsamında elde edilecek tüm delillerin CMK'nın 217 nci maddesi uyarınca sanık ve müdafiine okunması, sanığın söz konusu delillere ilişki beyanlarının alınması, var ise beyanda bulunan şahısların duruşmada tanık sıfatıyla beyanlarının alınması, tespit edilen tüm delillerin karar yerinde tartışılması lüzumu ... [bozmayı gerektirmiştir.]"

21. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 19/11/2024 tarihli ve E.2022/6917, K.2024/14300 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1- (...) ByLock kullanıcısı olduğunu kabul etmeyen sanığın, ByLock uygulamasını kullandığının kuşkuya yer vermeyecek şekilde teknik verilerle tespiti halinde, ByLock kullanıcısı olduğuna dair delilin atılı suçun sübutu açısından belirleyici nitelikte olması karşısında, ilgili birimlerden ayrıntılı ByLock tespit ve değerlendirme raporunun getirtilmesi, ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında roster kayıtlarında ismi geçen şahısların kimlik bilgilerinin tespitine çalışılarak, bu suçtan sanık olup olmadıklarının, dosya sanığı ile ilgili beyanlarda bulunup bulunmadıklarının araştırılması ve var ise dosyalarının celp edilip incelenmesi ile tanık olarak duruşmaya çağrılıp dinlenilmeleri sağlanarak 5271 sayılı Kanun'un 217 nci maddesi uyarınca sanık ve müdafiine diyeceklerinin sorulduktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi,

2- Temyiz aşamasında dosyaya gelen; Emniyet Genel Müdürlüğü KOM Daire Başkanlığının veri inceleme raporunda sanığın 'SAYV' olarak derecelendirildiği anlaşılmakla bahse konu raporda [zümre başkanı H. ve öğretmen K.] olarak kayıtlı olan şahısların açık kimlik bilgilerinin tespiti ile haklarında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisaklı soruşturma yürütülüp yürütülmediğinin araştırılarak, soruşturma yürütüldüğünün tespit edilmesi durumunda söz konusu dosyaların getirtilip incelenmesi ve mahkeme huzurunda tanık olarak dinlenmelerinin sağlanılması ile UYAP'ta oluşturulan örgütlü suçlar bilgi bankasında sanık hakkında herhangi bir beyan yahut bilgi olup olmadığının araştırılması, tespit edilmesi halinde bu şahısların usulüne uygun olarak tanık sıfatıyla dinlenmeleri sağlanarak 5271 sayılı Kanun'un 217 nci maddesi uyarınca sanık ve müdafiine diyeceklerinin sorulduktan sonra sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi,

3- Mahk[û]miyete esas alınan, suçun sübutu ve cezanın kişiselleştirilmesi bakımından belirleyici delil olan ve talimat ile dinlenen tanık [T.G.nin] doğrudan aleni duruşmada sanıkların huzurunda veya 5271 sayılı CMK'nın 180/1-2-5 maddesi gereğince SEGBİS kullanılmak ya da anılan Kanunun 181/1 maddesinde öngörülen usule riayet edilmek suretiyle istinabe yoluyla dinlenip AİHS'in 6/3-d ve Anayasanın 36. maddeleri ile teminat altına alınan 'iddia/kamu tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek' hakkı tanınması gerektiği gözetilmeden; tanığın dinlenilmesi için belirlenen günün sanık ve müdafine bildirilmeden, sanığın tanığı sorgulama hakkının engellenmesi suretiyle CMK 180/1 ve 181/1 maddelerindeki emredici hükümlere riayet edilmeyerek savunma hakkının kısıtlanmasına yol açacak şekilde CMK'nın 181/1 ve 210 uncu maddelerine muhalefet edilmesi ... [bozmayı gerektirmiştir.]"

22. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 10/3/2025 tarihli ve E.2022/28880, K.2025/7321 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Kuruluş, amaç, örgüt yapılanması ve faaliyet yöntemleri Dairemizin 2015/3 Esas sayılı kararında anlatılan ve nihai amacı, Devletin Anayasal nizamını cebir ve şiddet kullanarak değiştirmek olduğu anlaşılan FETÖ/PDY terör örgütünün başlangıçta bir ahlak ve eğitim hareketi olarak ortaya çıkması ve toplumun her katmanının büyük bir kesimince de böyle algılanması, amaca ulaşmak için her yolu mübah gören fakat sözde meşruiyetini sivil alanda dinden, kamusal alanda ise hukuktan aldığı izlenimi vermek için yeterli güce ulaşıncaya kadar alenen kriminalize olmamaya özen göstermesi gerçeği nazara alındığında, sanığa ait ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında herhangi bir örgütsel içerik tespit edilemediği, ekli kişi olarak sadece bir hesap bulunduğu, programın okul dersleri konusunda haberleşmek için yurtdışında olduğu tespit edilen [S.P.] isimli kişinin kurduğu ve örgütsel

amaçla kullanmadığı yönündeki savunmasının aksi ispatlanamayan, dosya içerisinde bunun dışında bir delil bulunmayan sanığın, mahk[û]miyete yeter her türlü şüpheden uzak kesin delil bulunmaması karşısında silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan CMK'nın 223/2-e maddesi gereğince beraatine karar vermek gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması... [bozmayı gerektirmiştir.]"

23. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 17/3/2025 tarihli ve E.2022/15071, K.2025/8640 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında eşi [M.E.] dışında başka örgüt mensubu ekli bulunmayan ve herhangi örgütsel içerikli yazışma içeriği tespit edilemeyen, suç tarihi itibar[ıyla] örgütsel bağını ortaya koyan herhangi bir kod adı olmayan, kendi savunmasında da örgütsel herhangi bir sohbete katılmadığını ve örgüt içinde yer almadığını savunan, UYAP'ta oluşturulan örgütlü suçlar bilgi bankasında hakkında herhangi bir beyan yahut ifade bulunmayan sanığın beraati yerine mahk[û]miyetine karar verilmesi ... [bozmayı gerektirmiştir.]"

24. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/4/2025 tarihli ve E.2022/19300, K.2025/12161 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında başka örgüt mensubu ekli bulunmayan ve herhangi örgütsel içerikli yazışma içeriği tespit edilemeyen, suç tarihi itibar[ıyla] örgütsel bağını ortaya koyan herhangi bir kod adı olmayan, kendi savunmasında da örgütsel herhangi bir sohbete katılmadığını ve örgüt içinde yer almadığını savunan, UYAP'ta oluşturulan örgütlü suçlar bilgi bankasında hakkında herhangi bir beyan yahut ifade bulunmayan sanığın beraati yerine mahk[û]miyetine karar verilmesi... [bozmayı gerektirmiştir.]"

25. ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda örgütsel içerik tespit edilemeyen kullanıcılar yönünden -somut olayın özelliğine göre- yapılması gerekli görülen araştırma ve inceleme işlemlerine ilişkin benzer yöndeki birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/10/2024 tarihli ve E.2022/6887, K.2024/12706; 31/10/2024 tarihli ve E.2022/13560, K.2024/12904; 4/11/2024 tarihli ve E.2022/8312, K.2024/13516; 5/11/2024 tarihli ve E.2022/8457, K.2024/13588; 25/11/2024 tarihli ve E.2024/17021, K.2024/15092; 28/11/2024 tarihli ve E.2022/15419, K.2024/15834; 6/1/2025 tarihli ve E.2022/28134, K.2025/427; 21/1/2025 tarihli ve E.2021/11306, K.2025/1891; 21/5/2025 tarihli ve E.2025/542, K.2025/15312 sayılı kararları.

26. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 13/9/2017 tarihli ve E.2017/1823, K.2017/4870 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ayrıntıları ve hukuki mahiyeti Dairemizin 24.04.2017 tarih 2015/3 esas 2017/3 karar sayılı ilk derece kararında ve 14.07.2017 tarih 2017/1443 - 4758 sayılı ilamında açıklandığı üzere; oluşturulması, dahil olunması, kullanılması ve teknik özellikleri itibar[ıyla] münhasıran FETÖ/PDY Silahlı terör örgütü mensuplarınca kullanılan kriptolu iletişim ağı ByLock'u yoğun biçimde kullandığı, yazışma içerikleri incelendiğinde örgüt içerisinde para toplamak ve toplantılar yapmak gibi faaliyetlerde bulunduğu, örgütsel gizlilik adına ayrıca Kakao isimli programı da kullandığı belirlenerek örgütün hiyerarşik yapısına dahil olduğu kabul edilen sanık ile ilgili hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının

kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı anlaşılmakla; sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün ONANMASINA..."

27. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 19/11/2024 tarihli ve E.2022/7236, K.2024/14303 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock kullanıcısı olduğu kesin delillerle tespit edilen, kod adı kullanan sanık hakkında; aşamalarda beyanları alınan tanıkların, FETÖ/PDY terör örgütü içerisinde polis okulu öğrencisi abiliği yaparak sohbet toplantıları düzenlediğine ve örgüt içerisinde aktif faaliyet yürüttüğüne ilişkin ifadeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde;

... [S]anık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1 inci maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün ONANMASINA ..."

28. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 12/2/2025 tarihli ve E.2024/20610, K.2025/3943 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında yer alan sanığın gerçekleştirdiği örgütsel içerikteki mesajlaşmalar ve usulüne uygun olarak dinlenen tanıkların beyanları nazara alındığında;

... [S]anık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1 inci maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün ONANMASINA ..."

29. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/4/2025 tarihli ve E.2023/1682, K.2025/11598 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargılama sürecindeki usûli işlemlerin kanuna uygun olarak yapıldığı, örgütsel içerikler bulunan ByLock tespit ve değerlendirme tutanağı ve hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı anlaşılmakla; sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün Tebliğname'ye uygun olarak ONANMASINA ..."

30. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 13/5/2025 tarihli ve E.2022/21314, K.2025/14216 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock kullanıcısı olduğu dosyada yer alan ve örgütsel içerikler bulunduran ByLock tespit değerlendirme tutanağıyla tespit edilen sanığın faaliyetleri ve tüm dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamakla; ... sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün Tebliğname'ye uygun olarak ONANMASINA ..."

31. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 20/5/2025 tarihli ve E.2022/23340, K.2025/14964 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Örgütün iletişim programı olan ByLock'ta örgütsel içerikli yazışmalar yaptığı görülen sanığın silahlı terör örgütü üyesi olduğuna dair kabulde ve verilen hükümde hukuka aykırılık görülmemiştir."

32. ByLock programının örgütsel iletişimin sağlanması amacıyla kullanıldığının mesaj içerikleri itibarıyla tespit edilmesi durumunda bu hususun terör örgütü üyeliği açısından belirleyici delil olarak değerlendirilmesine ilişkin birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 20/5/2025 tarihli ve E.2022/22009, K.2025/14978; 23/6/2025 tarihli ve E.2022/14013, K.2025/18271 sayılı kararları.

B. Uluslararası Hukuk

1. Sözleşme Hükümleri

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, … cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan … bir mahkeme tarafından davasının … hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir…"

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yapılan yargılama sonucunda ByLock programının kullanımına, örgütle bağlantılı sendika ile derneğe üye olunmasına ve Bank Asya hesap hareketlerine dayanılarak verilip kesinleşen mahkûmiyet kararı üzerine yapılan Yalçınkaya/Türkiye ([BD], B. No: 15669/20, 26/9/2023) başvurusunda belirleyici olarak ByLock delilinin kullanılmasını suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı kapsamında ele almıştır.

35. AİHM karara konu davada başvurucu hakkında mesaj veya e-posta yoluyla yapılan herhangi bir iletişimin belirlenemediği, ByLock tespitinin mahkûmiyet kararı yönünden belirleyici delil olarak kabul edildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu kabule göre ByLock deliline ilişkin olarak anılan kararda suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden yaptığı değerlendirmelerde AİHM;

i. Başvurucunun silahlı terör örgütüne üyelikten mahkûmiyetinin 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasına dayandığını belirtmiş, bu yasal çerçevenin bir kimsenin -gerektiğinde uygun hukuki danışmanlık alarak- hangi eylemlerin kendisini cezai olarak sorumlu kılacağını bilmesini sağlamak için yeterli hassasiyetle formüle edildiğini vurgulamıştır. Buna göre asıl meselenin iç hukukun gereklilikleri de gözönüne alındığında mahkûmiyetin yeterince öngörülebilir olup olmadığı olduğunu ifade etmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 245, 249, 254).

ii. Bu kapsamda mahkemelerin ilgili kanuna uymamasının veya belirli bir davada bu kanunu makul olmayan bir şekilde yorumlamasının ve uygulamasının da Sözleşme'nin 7. maddesinin ihlaline yol açabileceğine dikkati çekmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 256).

iii. Ulusal hukuka göre silahlı terör örgütüne üye olma suçunun belirli bir kasıtla işlendiğini, Yargıtay kararlarında da terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyetin ancak sanığın faaliyetlerinin sürekliliği, çeşitliliği ve yoğunluğuna dayalı olarak silahlı örgütle organik

bağının tespit edilmesi ve örgütün hiyerarşik yapısı içinde bilerek ve isteyerek hareket ettiğinin ve örgütün amaçlarını benimsediğinin ortaya konması hâlinde söz konusu olabileceğini açıklığa kavuşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yargıtayın suçun manevi unsurunu doğrudan kasıt ve suç işleme amacı veya hedefi olarak belirlediğini, dolayısıyla bir örgüte katılan kişinin örgütün suç işlediğini veya suç işlemeyi amaçladığını bilmesi ve bu amacın gerçekleşmesi için özel bir niyete sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Terör örgütüne üye olma suçunun oluşması için örgütün faaliyetleriyle bağlantılı olarak ve örgütün amaçlarını gerçekleştirmek gayesiyle fiilî bir suçun işlenmesi gerekmese de kişinin yine de örgütün fiilî varlığına veya güçlenmesine maddi ya da manevi somut bir katkıda bulunmuş olması gerektiğini vurgulamıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 247-249).

iv. ByLock'un sıradan bir ticari mesajlaşma uygulaması olmadığını ve kullanımının prima facie olarak FETÖ/PDY ile bir tür bağlantıya işaret edebileceğini kabul etmiştir. Bununla birlikte 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında cezalandırılan fiilin iddia edildiği gibi sadece bir suç şebekesiyle bağlantı olmayıp kanunda belirtilen kurucu -maddi ve manevi- unsurlar temelinde tespit edildiği ölçüde silahlı bir terör örgütüne üyelik olduğunu belirtmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 259, 260).

v. Somut olaya ilişkin olarak başvurucunun mahkûmiyetinin ByLock uygulamasını kullandığı iddiasından kaynaklandığını, ulusal mahkemelerin başvurucunun sendika ve dernek üyeliği ile Bank Asyadaki hesabına atıfta bulunmasına rağmen, ilgili suçun tüm kurucu unsurlarının başvurucunun ByLock kullanmasına dayandığını, bunun silahlı terör örgütü üyeliğini ve özellikle de kişisel cezai sorumluluğunun tesis edilmesini sağlayan gerekli manevi bağı kurmak için tek başına yeterli kabul edildiğini belirtmiştir. ByLock kullanımına ilişkin tespitin, delil değerinin ötesinde, Yargıtay tarafından yorumlandığı şekliyle suçun maddi ve manevi unsurlarının varlığına ilişkin bireyselleştirilmiş bir tespitin yerini aldığı, böylece 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasının gerekliliklerini yerine getirmediği ve konuyu 7. maddenin alanına soktuğu kanaatine varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, § 262).

vi. Bu bağlamda ilgili ulusal mahkemelerin kararlarında, ByLock kullanımının başvurucunun FETÖ/PDY'nin cebir ve şiddet kullanarak terörist amaçlar taşıdığını bildiği sonucunu nasıl doğurduğuna, FETÖ/PDY'nin iradesine boyun eğdiğine, amaçlarını gerçekleştirmek için özel bir niyete sahip olduğuna ve hiyerarşisinin bir parçası olarak faaliyetlerine katıldığına veya ulusal hukukun gerektirdiği şekilde örgütün fiilî varlığına veya güçlenmesine maddi ya da manevi katkı sağladığına ilişkin anlamlı bir açıklama yapmadığına işaret etmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 263).

vii. Ulusal mahkemelerin 5237 sayılı Kanun ve 3713 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerini geniş yorumlamak suretiyle ByLock kullanımının silahlı terör örgütü üyeliği anlamına geldiğini tespit ettiğini belirtmiştir. Ulusal hukuktaki suçun yasal tanımı kapsamında gerekli olan kastın varlığı tespit edilmeden, ByLock kullanıcılarına etkili bir şekilde objektif sorumluluk yüklediğini ifade etmiştir. Ulusal mahkemeler tarafından kanunun bu şekilde geniş ve öngörülemez bir biçimde yorumlanmasının suçun kurucu -özellikle de manevi- unsurlarını bir kenara bırakma ve bu suçu katı bir sorumluluk suçuna dönüştürme ve böylece iç hukukta açıkça belirtilen gerekliliklerden ayrılma etkisi yarattığı sonucuna varmıştır. Bu açıklamalar ışığında suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği kanaatine ulaşmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 271, 272).

36. Söz konusu kararda adil yargılanma hakkı yönünden yaptığı değerlendirmeler de ise

AİHM;

i. Hayatın her alanında dijitalleşmenin arttığı gözönünde bulundurulduğunda elektronik delillerin ceza yargılamalarında yaygın hâle geldiğini kabul etmiştir. Somut davada daha sonra yapacağı incelemeye hâlel getirmeksizin, bir bireyin bir suç örgütü için özel olarak tasarlanmış ve münhasıran bu örgütün iç haberleşmesinde kullanılan şifreli bir mesajlaşma sistemini kullandığını kanıtlayan elektronik delillere başvurmanın organize suçlarla mücadelede çok önemli olabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca elektronik delillerin geleneksel delil türlerinden pek çok açıdan farklı olduğunu ve doğası gereği tahrip edilmeye, zarar görmeye, değiştirilmeye veya manipüle edilmeye daha yatkın olması nedeniyle farklı güvenilirlik sorunları ortaya çıkardığını kaydetmiştir. Bu bağlamda ayrıca ceza yargılamalarında test edilmemiş elektronik delillerin kullanılmasının bu tür delillerin toplanmasında uygulanan prosedür ve teknolojinin doğası gereği karmaşık olması sebebiyle yargı açısından zorluklar içerebileceğini belirterek bu nedenle ulusal hâkimlerin bu delillerin gerçekliğini, doğruluğunu ve bütünlüğünü tespit etme kabiliyetinin azalabileceğini yinelemiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 312).

ii. Özellikle şifrelenmiş ve/veya hacim ya da kapsam bakımından çok büyük veriler söz konusu olduğunda elektronik delillerin ele alınmasının kolluğu ve adli makamları hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde ciddi pratik ve usuli zorluklarla karşı karşıya bırakabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bu unsurların Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamındaki güvencelerin daha katı veya daha yumuşak bir şekilde farklı uygulanmasını gerektirmediğini vurgulamıştır. Usuli ve kurumsal güvenceler ile adil yargılamanın temel ilkeleri ışığında yargılamanın genel olarak hakkaniyete uygun olup olmadığını değerlendirmek durumunda olduğunu belirtmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 312, 313).

iii. "Delillerin Niteliği" başlığı altında yaptığı inceleme sonucunda ulusal mahkemelerin başvurucu hakkındaki davada CGNAT verilerini tek başına değil ByLock sunucusundan elde edilen veriler ve HTS kayıtları ile birlikte değerlendirdiğini ve bu ayrı veri setleri birlikte incelendiğinde başvurucunun ByLock uygulamasını kullandığını ortaya koyduğu sonucuna vardığını ifade etmiştir. Diğer yandan Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından elde edilmesinden adli makamlara teslim edilmesine kadar ByLock verilerinin bütünlüğünü sağlamaya yönelik özel usuli güvencelerin bulunmadığını ve bu durumun da verilerin niteliği konusunda ilk bakışta şüphe uyandırdığını kabul etse de bu verilerin doğruluğunu sorgulamak için yeterli unsurlara sahip olmadığı sonucuna varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, § 323).

iv. "Başvurucunun Delillere İtiraz Edebilmesi" başlığı altındaki incelemede ise başvurucunun, dava dosyasında yer alan tüm ByLock raporlarına erişiminin olmasının bu raporların oluşturulduğu verilere erişim talep etme hakkı veya menfaati olmadığı anlamına gelmediğini belirtmiştir. Söz konusu ByLock verilerinin başvurucu hakkındaki ceza soruşturmasını tetikleyen veriler olduğunu, dolayısıyla davada kritik öneminin bulunduğunu, esasen bu verilerin sadece başvurucunun ByLock kullandığı iddiasına ilişkin bireyselleştirilmiş bilgilerin toplanmasına hizmet etmekle kalmadığını, aynı zamanda ByLock'un münhasıran örgütsel bir iletişim aracı olarak nitelendirilmesi için temel oluşturduğunu ve böylece doğrudan başvurucunun mahkûmiyetine yol açtığını vurgulamıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 327, 328).

v. ByLock materyalinin potansiyel olarak başvurucunun kendisini aklamasına veya bu

materyalin kabul edilebilirliğine, güvenilirliğine, eksiksizliğine veya delil değerine itiraz etmesine olanak tanıyabilecek unsurlar içerdiğinin gözardı edilemeyeceğini vurgulamıştır. ByLock sunucusundan elde edilen ham veriler başvurucuya açıklanmadığı için başvurucunun bu kanıtların bütünlüğünü ve güvenilirliğini ilk elden test edemediğini ve bunlara atfedilen anlam ve öneme itiraz edemediğini belirtmiştir. Bu durum -kural olarak- ulusal mahkemelere bu konuları en kapsamlı incelemeye tabi tutma konusunda daha büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Konuyu yerleşik içtihadı temelinde incelemiş, bu nedenle savunmaya yönelik zorlukların, başvurucunun aleyhindeki delillere itiraz etme ve savunmasını etkili ve iddia makamıyla eşit bir şekilde yürütme fırsatına sahip olmasını sağlayan yeterli usuli güvencelerle dengelenmediği sonucuna varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 329-331).

vi. Söz konusu kararda, ulusal mahkemelerin ByLock'a ait ham verileri başvurucuya vermeme gerekçelerini sunmadıkları gibi başvurucunun verilerin içeriğinin ve bütünlüğünün doğrulanması için bağımsız bir inceleme talebine veya güvenilirliğine ilişkin endişelerine de yanıt vermediklerini vurgulamıştır. Ayrıca başvurucuya şifresi çözülen ByLock materyalleri hakkında, özellikle de bu uygulama üzerindeki faaliyetlerinin niteliği ve içeriği hakkında bilgi edinme fırsatı da verilmediğini belirtmiştir. Bu hususun özellikle başvurucunun mahkûmiyetinde bu kanıtların baskın ağırlığı gözönüne alındığında savunma haklarının korunmasında önemli bir adım teşkil ettiğini, bu eksiklikler nedeniyle savunmanın maruz kaldığı zorluğun yerel mahkemelerin ByLock deliline ilişkin inceleme eksiklikleriyle daha da arttığını dile getirmiştir. Daha da önemlisi mahkemelerin ByLock'un 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası anlamında FETÖ/PDY üyesi olmayan biri tarafından kullanılmadığının ve kullanılamayacağının nasıl tespit edildiğini yeterince açıkladığını ifade etmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 332-340).

vii. Ulusal mahkemelerin başvurucunun özel ve ilgili taleplerine ve itirazlarına cevap vermemesinin savunma argümanlarına karşı duyarsız kaldıkları ve başvurucunun gerçekten dinlenmediği konusunda meşru bir şüphe uyandırdığını belirtmiştir. Usulüne uygun olarak gerekçelendirilmiş kararların adaletin düzgün bir şekilde yerine getirilmesi açısından taşıdığı önem gözönünde bulundurulduğunda, mahkemelerin davanın merkezinde yer alan hayati konulardaki sessizliğinin başvurucunun mahkemelerin tespitlerine ve ceza yargılamasının sadece şekil açısından yürütüldüğüne ilişkin haklı endişelerini de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 341).

viii. Bu tür elektronik delillerin prensipte terörizm veya diğer organize suçlarla mücadelede çok önemli olabileceğini kabul etmekle birlikte bu delillerin ulusal mahkemeler tarafından adil yargılamanın temel ilkelerini zedeleyecek şekilde kullanılamayacağını vurgulamıştır. Mevcut davadaki eksikliklerin demokratik bir toplumda mahkemelerin kamuoyunda uyandırması gereken güveni sarsıcı ve yargılamanın adilliğini ihlal edici etkilere sahip olduğunu, bu nedenle başvurucu hakkındaki ceza yargılamasının hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerekliliklerileyle uyuşmadığını belirtmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 344-346).

37. AİHM Yalçınkaya/Türkiye kararında yer verdiği değerlendirmeler doğrultusunda, benzer nitelikteki ByLock tespitleri yönünden Demirhan ve diğerleri/Türkiye (B. No: 1595/20, 22/7/2025) kararında da suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Anayasa Mahkemesinin 25/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu, başta ByLock programının örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla kullanıldığına dair yargılama makamları tarafından mahkûmiyet kararına dayanak alınan delillere ve yapılan değerlendirmelere karşın davanın esasına etkili olarak ileri sürdüğü itirazlarının karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

40. Bakanlık görüşünde, konuya ilişkin yargısal içtihatlara değinilerek ihlal iddialarının anılan içtihatlar ve somut olayın kendine özgü koşulları birlikte ele alınarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

42. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

43. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

45. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının davanın temel maddi ve hukuki sorunlarıyla taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

46. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına

yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciine ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. Diğer delillerin yanı sıra BTK tarafından Mahkemeye sunulan CGNAT kayıtlarına göre başvurucu adına kayıtlı GSM hattına tanımlanan IP numaralarının ByLock IP'lerine bağlantılar yaptığı tespit edilmiş; EGM-KOM tarafından Mahkemeye sunulan ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda bu bağlantılar sonucunda ByLock sunucusu üzerinde başvurucu tarafından oluşturulduğu belirlenen "21915" user-ID numarası ile söz konusu numaraya bağlı olarak oluşturulan alt verilere yer verilmiştir. Başvurucu, Mahkemenin 7/12/2017 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmiştir. Mahkûmiyet gerekçesinde, başvurucu hakkında EGM-KOM tarafından düzenlenen ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ile başvurucunun kullanımındaki GSM hattına dair CGNAT verileri doğrultusunda FETÖ/PDY mensuplarının kullanımına sunulan ByLock iletişim programını "21915" user-ID numarasıyla kullanmasına ve AKTİF EĞİTİM-SEN'e üye olmasına dayanılmıştır. Kararda, başvurucunun kullandığı belirtilen ByLock programına ilişkin olarak yapılan değerlendirmede bu programın FETÖ/PDY'nin haberleşme ağı olduğu ve bu yapılanma tarafından geliştirilip kullanıldığı, programın özellikleri itibarıyla bunu kullananların örgütle bağlantısının bulunduğu ifade edilmiştir. Daire kararında ise mahkeme kararında yer verilen gerekçeye ek olarak başvurucunun çocuklarını örgüte müzahir okula göndermesi de başvurucu aleyhine delil olarak değerlendirilmiştir (bkz. §§ 11-13).

48. Yargıtay; sanıkların FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı dernek, sendika ve diğer sivil toplum örgütlerine üyeliklerinin örgütün nihai amacını bildiğini, örgütle organik bir bağ kurarak hiyerarşisine dâhil olduğunu tek başına göstermediğini kabul etmiştir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/4/2021 tarihli ve E.2020/5713, K.2021/2837; 22/3/2021 tarihli ve E.2020/1864, K.2021/2227; 9/10/2019 tarihli ve E.2019/1326, K.2019/5918; 19/10/2020 tarihli ve E.2019/5604, K.2020/5065 sayılı kararları]. Yargıtay, sanıkların sadece FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı derneklerde üyelik kayıtlarının bulunmasının silahlı terör örgütüne yardım suçunu oluşturmayacağına [(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 7/4/2021 tarihli ve E.2020/6785, K.2021/2588 sayılı kararı], sendika ve dernek üyeliğine dair eylemlerinin sempati ve iltisak boyutunu aşmadığına ve örgüt hiyerarşisine dâhil olduklarını göstermediğine [(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 17/6/2021 tarihli ve E.2019/9574, K.2021/4104; 17/3/2021 tarihli ve E.2019/8868, K.2021/2169 sayılı kararları], terör örgütüne müzahir derneğin organlarında yer almalarının tek başına örgüt hiyerarşisine dâhil olduğunu göstermediğine [(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 16/3/2021 tarihli ve E.2020/5437, K.2021/2637 sayılı kararı] karar vermiştir.

49. Diğer yandan Yargıtay, yerleşik kararlarında kişilerin çocuklarını FETÖ/PDY ile bağlantılı okul veya dershanelere göndermelerinin terör örgütü üyeliği suçu bakımından örgütsel bir faaliyet olarak kabul edilmediğini değerlendirmektedir [benzer yönde birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/5/2019 tarihli ve E.2018/7220, K.2019/3659; 25/4/2019 tarihli ve E.2018/6390, K.2019/2961; 1/4/2019 tarihli ve E.2018/5527, K.2019/2206 sayılı kararları].

50. Mahkeme ve Daire kararlarında mahkûmiyete esas alınan deliller ve Yargıtay kararları birlikte değerlendirildiğinde başvurucu hakkındaki mahkûmiyetin belirleyici delili başvurucunun ByLock programını kullandığının tespit edilmesidir.

51. Anayasa Mahkemesi Ferhat Kara ([GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020) kararında "yapısı, kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan kriptolu iletişim ağının başvurucu tarafından kullanılmasının terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınmasının, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla ByLock'un mahkûmiyette tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasına ilişkin iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu" nu değerlendirmiştir (Ferhat Kara, § 161).

52. Anayasa Mahkemesi, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ve onu destekleyen diğer veriler doğrultusunda ByLock programının kullanıldığına dair tespitin terör örgütü üyesi olma suçu açısından verilen mahkûmiyet kararında belirleyici delil olarak değerlendirilmesini Adnan Şen ([GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021) kararında suçta ve cezada kanunilik ilkesi açısından ele almıştır. Bu kararda Anayasa Mahkemesi, ByLock programını kullanmak şeklinde gerçekleşen faaliyetin örgütsel nitelikte olduğuna, başvurucunun örgüt içi iletişimin sağlanması amacıyla FETÖ/PDY mensuplarının kullanımına sunulan ByLock programını örgütsel amaçla kullandığına, dolayısıyla başvurucunun bu oluşumun suç işlemek amacında olduğunun bilincinde olduğuna dair adli makamlarca yapılan yorumların kanun koyucunun yasak olarak belirlediği fiilin kapsamını suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olacak şekilde genişletmediğini, örgüt üyeliğine ilişkin kuralın özüyle çelişmediğini ve öngörülebilir olduğunu, atılı suçun unsurları netleştirilirken öngörülebilir ve suçun mahiyetine uygun olma konusunda özen gösterildiğini değerlendirmiş ve ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Adnan Şen, § 121).

53. Bununla birlikte AİHM, Anayasa Mahkemesinin Ferhat Kara ve Adnan Şen kararlarından sonraki süreçte verdiği Yalçınkaya/Türkiye kararında, ulusal mahkemelerin mevzuat hükümlerini geniş ve öngörülemez bir şekilde yorumlayarak ByLock kullanımının silahlı terör örgütü üyeliği anlamına geldiğini tespit ettiklerini belirtmiş; bu bağlamda ulusal hukuktaki suçun yasal tanımı kapsamında gerekli olan kastın varlığı ayrıca tespit edilmeksizin ByLock programını kullanan kişilere doğrudan ve etkili bir şekilde objektif sorumluluk yüklendiği kanaatine varmıştır. Dolayısıyla AİHM, bu durumun suçun özellikle de manevi unsurlarının oluşup oluşmadığını değerlendirme gereği duyulmaksızın terör örgütü üyesi olma suçunu katı bir sorumluluk suçuna dönüştürme ve böylece iç hukukta açıkça belirtilen gerekliliklerden ayrılma etkisi yarattığı sonucuna ulaşmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 271, 272).

54. Öte yandan Yargıtay özellikle AİHM'in Yalçınkaya/Türkiye kararından sonraki tarihlerde verdiği kararlarda, yazışmalarında örgütsel içerik tespit edilemeyen sanıkların ByLock programını örgütsel iletişim amacıyla kullanıp kullanmadıklarının ve örgüt yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre ve ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanaklarına yansıyan verilere yönelik- yapılması gerekli görülen araştırma işlemlerini güncel ve istikrarlı içtihatlarında belirlemiştir (bkz. §§ 19-25).

55. Bu çerçevede Yargıtayın anılan kararlarında, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'na göre sanığı arkadaş listesine ekleyen, sanığın kendi listesine eklediği veya

irtibatlı olduğu (roster kayıtları) -kimlik bilgileri belirlenebilmiş olan- diğer ByLock kullanıcıları hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma olup olmadığının araştırılması, varsa bu kişilerin sanıkla ilgili olarak aşamalarda verdikleri tüm ifadelerin getirtilerek icabında tanık olarak dinlenmelerinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca -lüzum görülmesi hâlinde- Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) araştırma yapılarak sanık hakkında verilmiş herhangi bir ifade bulunup bulunmadığının da araştırılması, varsa bu ifade tutanaklarının onaylı örneklerinin getirilerek duruşmada 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 217. maddesi uyarınca sanık ve müdafiine okunması, aynı Kanun'un 210. maddesi kapsamında tek veya belirleyici ifade yahut beyan sahiplerinin duruşmada tanık sıfatıyla dinlenerek bunun sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

56. Somut olayda, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan verilere göre başvurucuyla ilişkilendirilen user-ID numarası üzerinden ByLock kullanıcısı olduğu tespit edilen diğer kişilerle yapılan yazışmaların örgütsel nitelikte olmadığı ve karşılıklı olarak örgütsel nitelikte e-posta da gönderilmediği ilk bakışta anlaşılabilir olup yargılama makamları tarafından da yazışmalara dair bu yönde bir tespitte bulunulmamıştır. Öte yandan ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'ndaki roster kayıtlarında bulunan veya bu user-ID'nin irtibatlı olduğu belirlenen diğer ByLock kullanıcılarının birçoğunun kimlik bilgileri de tespit edildiği hâlde, Yargıtayın ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan verilere ve UYAP araştırmalarına ilişkin uygulamaları dikkate alındığında anılan kararlarda belirtilen araştırmalar da Mahkemece yapılmamıştır (Yargıtayın araştırılması gerektiğini değerlendirdiği hususlar yönünden bkz. §§ 19-25, 52, 53). Nitekim Anayasa Mahkemesi de Ferhat Kara kararında somut olayın kendine özgü koşullarının kişilerin ByLock kullanımına yönelik itirazlarının ayrı ve açık yanıt verilmesini gerektirdiği durumlarda -Yargıtay kararlarında öngörülen- gerekli araştırma ve incelemelerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır (Ferhat Kara, § 157; gerekçeli karar hakkı yönünden bkz. Yunus Usluer [1. B.], B. No: 2018/38137, 10/5/2022, §§ 40-44; Nagehan Özgül [2. B.], B. No: 2018/38165, 15/6/2022, §§ 45-48; silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden bkz. Esra Saraç Arslan [GK], B. No: 2019/10514, 28/12/2022, §§ 55-60; Sabri Yılmaz [2. B.], B. No: 2018/11960, 30/3/2022, § 49; Oğuzhan Aksoy [2. B.], B. No: 2018/37293, 13/9/2022, §§ 66-68; Harun Evren [1. B.], B. No: 2020/17037, 13/4/2022, §§ 34-38; Y.Y. [2. B.], B. No: 2020/22966, 19/10/2022, §§ 36-38).

57. Dolayısıyla muhakeme sürecinde elde edilen deliller, Mahkeme ve Dairenin gerekçeleri ile Yargıtayın gelinen aşamadaki güncel uygulamaları dikkate alındığında, kişilerin örgüt talimatı ile ByLock ağına dâhil olduğunun ve ByLock 'u gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullandıklarının belirlenmesi açısından Yargıtayın ilkesel olarak ortaya koyduğu ve yapılmasını gerekli gördüğü araştırmaların somut olayda yerine getirilmediği anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucunun -ByLock programını kullanmadığına yönelik itirazının yanı sıra- anılan programı örgütsel iletişim amacıyla kullanmadığına dair iddiası kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğu hâlde Mahkemece bu iddia hakkında somut bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür. Yine istinaf ve temyiz incelemesi sırasında da bu eksikliğin telafi edilmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun mahkûmiyeti için gerekli olan yeterli gerekçenin ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi

gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

59. Başvurucunun;

i. Suç isnadına bağlı tutulduğu muhakeme süreci itibarıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Mehmet Emin Kılıç ([2. B.], B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32) ve Mehmet Şimşek ([1. B.], B. No: 2018/10953, 22/7/2020) kararları doğrultusunda süre aşımı; mahkûmiyete bağlı tutulduğu süreç yönünden kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, §§ 36-39) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

ii. Ceza infaz kurumunda müdafi ile yaptığı görüşmelerin kısıtlanması, sesli ve görüntülü olarak kaydedilmesi ve görevli tarafından izlenmesi nedeniyle müdafi yardımından yararlanma hakkı ile yasal haklarının hatırlatılmaması, iddianamenin özetinin okunması, aynı davada birden fazla kişiyle yargılanması ve kendisine savunma yapma olanağı sağlanmaması nedenleriyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kanun yoluna başvuru dilekçelerinde öne sürülmemesi nedeniyle Onur Kara ([1. B.], B. No: 2017/29853, 8/7/2020, §§ 32-34) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi; ByLock verilerinin elde edilme usulü yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Özlem Yıldırım ([GK], B. No: 2022/73725, 28/12/2022, §§ 30-33) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

iii. Ceza infaz kurumunda ailesiyle yaptığı konuşmaların dinlenmesi, gönderdiği mektupların ve müdafi ile yaptığı görüşmelerin kayıt altına alınması nedenleriyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ilgili yargısal yollar tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulması nedeniyle Bayram Gök ([2. B.], B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 20-24) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi; yasal şartları oluşmadan konutunda arama yapılması ve ele geçirilen materyaller üzerinde inceleme yapılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Hasan Akboğa ([GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, §§ 91-109) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması,

iv. Muhakeme sürecinde görev alan adli makamların bağımsız ve tarafsız olmamaları nedeniyle bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının, basın açıklamaları nedeniyle masumiyet karinesinin, dijital eşyalarına el konulması nedeniyle mülkiyet hakkının, kendisine ve ailesine ait kişisel verilerin hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi ve kendisiyle benzer durumda olan farklı kişilerin yargılamadan muaf tutulmaları nedeniyle adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin temellendirmeksizin soyut şekilde ileri sürdüğü iddialarının da Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

60. Başvurucu ayrıca ByLock verilerini içeren dijital materyallerin Mahkeme huzuruna getirtilmemesi ve bu veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin, terör örgütü üyeliği suçuyla ilgili olarak yapılan yargısal yorumların öngörülebilir olmaması ve suç oluşturmayan bazı eylemlerin mahkûmiyete esas alınması nedeniyle de suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal

edildiğini ileri sürmüştür.

61. AİHM'in Yalçınkaya/Türkiye kararında ByLock verileri açısından savunmaya yönelik zorlukların, delillere itiraz etme ve savunmayı etkili ve iddia makamıyla eşit bir şekilde yürütme fırsatına sahip olunmasını sağlayan yeterli usuli güvencelerle dengelenmediği gerekçesiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiş olması karşısında (bkz. § 36) somut olayda başvurucunun aşamalarda dile getirdiği benzer yöndeki itirazlarının da dikkate değer olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuç ve uygun görülen giderime göre, suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir incelenme yapılmasına gerek olmadığına karar vermek gerekir.

VI. GİDERİM

62. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 500.000 TL maddi ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

63. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

64. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da -mahkemece hüküm kurulmadan önce dosyaya sunulan diğer delillerle hükmün kurulmasından sonra başvurucu hakkında dosyaya giren yeni deliller de dâhil olmak üzere- delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

65. Başvurucu; maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, mülkiyet hakkının, özel hayata saygı hakkının, adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan müdafiden yararlanma hakkının, savunma için

gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının, ByLock verilerinin elde edilme usulü yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/40, K.2017/439) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/9/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddialarının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından, başvurucunun Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği kabul edilmiştir. Aşağıda belirttiğim nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvurucu olayların gerçekleştiği tarihte öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucuya iddianameye konu eylemler ve dosya kapsamı hakkında bilgi verilmiş ve savunması alınmıştır. Dosya kapsamında BTK’ya yazılan müzekkere ile bylock programını kullanıp kullanmadığı sorulmuş, BTK tarafından CGNAT kayıtları ve EGM-KOM tarafından 21915 user ID numarasına ait ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dosyaya sunulmuştur. Söz konusu kayıtlara göre 21915 user ID numarasının başvurucu adına kayıtlı GSM hattı üzerinden kullanıldığı, tespit edilen ilk log tarihinin 8.11.2014 tarihi olduğu, bu user ID üzerinden aktif olarak yazışma/arama yapıldığı ve e posta alınıp gönderildiği tespit edilmiştir. Yerel Mahkeme, başvurucunun ByLock kullandığı, Aktif Eğitim-Sen’e üye olduğu, çocuklarının örgüte müzahir okullarda öğrenim gördüğü gerekçesi ile başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyet kararı vermiştir.

Yargılamada başvurucuya esas hakkında mütalaaya savunma imkânı tanınmış ve

başvurucunun savunması sonrasında hüküm verilmiştir. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi tüm dosya kapsamını nazara alarak, hukuk kurallarını nasıl uyguladığını ve yorumladığını, ayrıca takdir yetkisini gerekçelendirerek hüküm kurmuştur. Yerel Mahkemenin kararı istinaf ve temyiz kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir. Buna göre, başvurucunun bireysel başvurusunda yer alan iddiaları kanun yolu şikâyeti niteliğini haiz olup, bireysel başvuruda bu hususların değerlendirilmesi mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi, Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmaya ilişkin olarak FETÖ/PDY örgütünün özellikleri hakkında kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda Millî Güvenlik Kurulu'nun (MGK) 20/7/2016 tarihli toplantısında darbe girişiminin değerlendirildiği, FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalıştığı, FETÖ/PDY'nin bünyesinde bulunan ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirdiği ve bu kişilerin yapılanmanın insan kaynağını oluşturduğu, bu örgütün kuruluş aşamasından itibaren etkisi altına aldığı eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları, ticari kuruluşlar ve kamu görevlileri aracılığıyla milleti ve devleti kontrol altında tutmayı amaçladığı, yetkili makamlar tarafından yapılan çok sayıda sözlü ve yazılı açıklamada genel olarak, darbe teşebbüsünün Fetullah Gülen'in talimatı ile başlatıldığı ve onun onayladığı plan doğrultusunda TSK içinde yuvalanmış FETÖ/PDY mensupları, örgüt yöneticisi konumundaki kamu görevlileri, siviller ile polis ve jandarma içine sızmış FETÖ/PDY üyeleri tarafından icra edildiği belirtilmiştir. Söz konusu kararda, FETÖ/PDY terör örgütünün ortaya çıkması ve toplumda meşruiyet kazanmasındaki en önemli unsur, eğitim faaliyetleri olarak belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin aynı kararında (Aydın Yavuz ve Diğerleri Başvurusu), yetkili makamlarca ve soruşturma mercilerince 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'ye ilişkin olarak özellikle son yıllarda yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda bu yapılanmanın özelliklerine ve faaliyetlerine ilişkin birçok tespit ve değerlendirmeye yer verilerek, özetle; FETÖ/PDY'nin yöneticileri ve üyelerinin, faaliyetlerini gizlilik esasıyla yürüttüğü ve gizliliği sağlayacak haberleşme yöntemleri kullandığı, gizlilik anlayışı, devlet yönetimi bakımından önemli görülen TSK, yargı, emniyet ve mülki idare birimlerinde ayrı bir titizlikle uygulandığı, FETÖ/PDY'nin gerçek amacının devleti ele geçirmek olduğu belirtilmiştir.

Yine Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinin sübut bulduğunu kabul eden yerel mahkeme somut olay bağlamında ByLock kullanımını ve diğer delilleri değerlendirmiş, kararını gerekçelendirmiş ve hüküm kurmuştur. Yerel mahkeme gerekçeli kararında ByLock delilleri yanında sendika üyeliği, çocukların öğrenim gördüğü okul gibi delilleri nazara aldığını belirtmiş olup, başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurarken tek ve belirleyici delil olarak ByLock deliline dayanmamıştır. Yerel mahkemenin kararı gerekçeli olup, hukuk kurallarının uygulanmasında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de mevcut değildir.

Bu nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

ŞERİF ÖZMUTLU

B. No: 2020/36986 | Karar tarihi: 25.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36986

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ŞERİF ÖZMUTLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36986)

Karar Tarihi: 25/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 13/3/2026 - 33195

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Şerif ÖZMUTLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza davasında sanığın usule ilişkin imkânlar bakımından zayıf duruma düşürülmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, terör örgütü üyeliği suçuyla ilgili olarak yapılan yargısal yorumların öngörülebilir olmaması ve mahkûmiyete esas olarak suç oluşturmayan bazı eylemlere de dayanılması nedeniyle de suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/11/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) yönelik olarak yürütülen araştırmalar sırasında Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı (EGM-KOM) tarafından başvurucunun adına kayıtlı GSM hattı üzerinden ByLock programını kullandığına dair tespitte bulunulması üzerine Ordu Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında terör örgütü üyeliği suçundan soruşturma başlatmıştır. Başsavcılığın başvurucunun yakalanması için verdiği talimat üzerine kolluk görevlilerinin yaptıkları araştırmalarda bir süre önce adresinden taşındığını belirledikleri başvurucuya ulaşamamaları nedeniyle hakkında yakalama emri düzenlenmiştir.

7. Kimliği belirlenemeyen biri Samsun İl Emniyet Müdürlüğünün dâhilî telefon hattını 15/1/2017 tarihinde arayarak başvurucunun, eşi B.Ö.nün ve oğulları E.nin Bafra'da saklandıklarına, B.Ö. Erzurum'da okurken başvurucu ile tanıştırılarak evlendirildiklerine dair ihbarda bulunmuştur.

8. EGM-KOM 19/1/2017 tarihinde Başsavcılığa sunduğu "Yeni ByLock CBS Sorgu Sonucu" başlıklı raporda başvurucunun ByLock kullanımına ilişkin ilk tespit tarihinin 1/12/2014 olduğu bilgisine yer vermiştir.

9. Muş Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından anılan örgüte üye olduğu iddiasıyla hakkında ayrı soruşturma yürütülen B.A.D.nin savcılıkta alınan ifadesi ve bu kişiye gösterilen fotoğraflar üzerinden yaptırılan teşhis işlemine dair tutanak başvurucuyla ilgili de anlatımlar içerdiğinden bahisle Başsavcılığa gönderilmiştir. B.A.D.nin 13/6/2017 tarihinde alınan ifadesinin ve kendisine yaptırılan teşhis işleminin başvurucuyla ilgili kısmı şöyledir:

"Ben 2002 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde okurken bu yapıyla tanıştım. Van ilinde Çağlayan isimli yurda dolmuşta giderken yönlendirildim, daha doğrusu dolmuşta kayıt olmaya üniversiteye giderken bu yurdu bana tavsiye ettiler. Ben yurda gidip konuştuğumda bana evlerinin bulunduğunu söylediler, evler bana daha cazip geldiği için bu yapının evlerine çıkmaya karar verdim ve bu yapıya ait eve yerleştirildim. Bu şekilde söz konusu örgüt ile tanıştım.

...

[Üniversitenin 3. sınıfında okurken] ev abisi yine [M.K.] isimli şahıstı. Bu dönemde, Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Fizik okuyan Van'lı [F.Ş.] isimli bir şahıs vardı, bu şahıs da bu yapılanma tarafından Kenya'ya gönderilmişti. Yine bu dönemde Samsun'lu olan Şerif ÖZMUTLU isimli bir şahıs vardı. Kendisi Biyoloji Öğretmenliği bölümünde okurdu. Kendisi Bölge Mesulü olarak görev yapardı. Bu şahsın bu yapılanmaya ait kurumlarda devam ettiğini düşünüyorum.

...

['Fotoğraftan Teşhis Tutanağı' başlıklı belgede B.A.D.ye başvurucunun fotoğrafı gösterildiğinde:] Bana göstermiş olduğunuz 3 numaralı resimde yer alan şahıs, ifademde

Van ilinde 3. Sınıfta okuduğum dönemde FETÖ/PDY terör örgütünün Van ilindeki bölge mesulü olduğunu belirttiğim Şerif ÖZMUTLU isimli örgüt mensubudur. Kendisini kesin ve net olarak teşhis ettim."

10. EGM-KOM başvurucuyla ilişkilendirilen 266990 user-ID numarasına ve bu numaranın kullanılması sonucunda oluşan ve diğer ByLock verilerini içeren 26/7/2017 tarihli ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nı Başsavcılığa sunmuştur. Tutanakta yer alan ByLock verileri özetle şöyledir:

i. "Kullanıcı Profil Bilgileri" başlıklı tabloya göre bu user-ID numarasına bağlı olarak oluşturulan kullanıcı adının "serif5255", şifrenin "serif1942#", mesajın "AYerif A¶mutlu", son çevrim içi tarihinin "19/2/2016" olduğu,

ii. User-ID numarasını arkadaş listesine (roster kayıtları) ekleyen ve bir kısmının kimlik bilgilerinin de tespit edildiği diğer ByLock kullanıcılarının söz konusu user-ID numarasına "şrf b" ve "şerif bey" isimlerini verdiği, bu user-ID numarasının kendi roster kayıtlarına eklediği diğer ByLock kullanıcılarının bazılarının da kimlik bilgilerinin belirlendiği,

iii. 266990 user-ID numarasının beş farklı ByLock grubuna katıldığı, diğer ByLock kullanıcılarından bu grupları kuranların tümünün, gruplara katılanların da bir kısmının kimlik bilgilerinin EGM-KOM tarafından belirlendiği,

iv. Söz konusu user-ID numarasına bağlı kişi listesinde 30, mail listesinde de 20 ayrı ByLock kullanıcısı olduğunun tespit edildiği,

v. "Önem Arz Eden Yazışmalar ve Mailler" başlıklı tabloda bu user-ID numarası ile diğer ByLock kullanıcıları arasında yapılan yazışmalara ve e-postalara yer verildiği,

vi. "(266990) İd'ye Bağlı IP Log Tablosu" ile "(266990) İd'ye Bağlı Tüm Log Tablosu" başlıklı tablolarda söz konusu user-ID numarası üzerinden ByLock programına bağlantı yapılıp programın kullanıldığı sıralarda ByLock sistemi üzerinde oluşan bağlantı kayıtlarına (log kayıtları) yer verildiği anlaşılmıştır.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2016/180056 sayılı soruşturma dosyasındaki ByLock verilerine yönelik olarak yaptığı araştırmalar sırasında ByLock sunucularına ait internet protokol (IP) numaralarına bağlanan IP adreslerinin tanımlandığı ADSL numaraları ile GSM hatlarının tespiti için alınan hâkimlik kararlarını ve bu kararlar doğrultusunda başvurucu adına kayıtlı GSM hattına tanımlanan IP numaralarının da söz konusu IP numaralarına bağlantı sağladığına dair Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından gönderilen CGNAT (HIS) kayıtlarını Başsavcılığa sunmuştur.

12. Soruşturma sırasında, terör örgütüne üye oldukları iddiasıyla haklarında ayrı soruşturma yürütülen diğer kişilerin şüpheli sıfatıyla verdikleri beyanlarında başvurucuyla ilgili anlatımlarda da bulunduklarından bahisle bu kişilerin ifade tutanakları da Başsavcılığa sunulmuştur. Anılan kişilerin ifadelerinin başvurucuyla ilgili kısmı şöyledir:

i. H.B. 25/8/2016 tarihinde Başsavcılıkta şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde;

"Ben savcılıkta vermiş olduğum önceki ifademde de bana detaylı olarak anlatılmış olan etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmak istiyorum. Bu kapsamda FETÖ silahlı terör örgütüyle ilgili bildiğim ne varsa anlatacağım. Ben üniversite eğitimimi Erzurum Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde yaptım. Üniversiteye giriş tarihim 2000 yılıdır. Üniversite bitiriş tarihim ise 1 yıl uzatmam sebebiyle 2006'dır. Benim FETÖ ile tanışma ve irtibat kurma tarihim

üniversitenin son senesi yani 2005 yılıdır.

...

Ordu ilinde bulunan il yapılanması ve yapılanmadaki kişiler şu şekildedir;

A) Eğitim Ayağı

Eğitim ayağına diğer alanlarda da olduğu gibi en üstte İl imamı [Z.F.] bulunuyordu. [Z.F.nin] altında Büyük bölgeci olarak tabir edilen ve aynı zamanda esnaf sorumlusu ve imam yardımcısı olan [İ.Y.], yine [İ.] ile beraber büyük bölgeci olan Şerif Özmutlu ve İl Eğitim Danışmanı olan imam yardımcısı [M.K.] (kod adı [M.]) bulunmaktaydı. [İ.Y.] ve Şerif Özmutlu isimli şahıslara da bağlı bölgeci diye tabir edilen şahıslar bulunmaktaydı. Dünkü ifademde de belirttiğim şekilde bu şahıslardan bildiklerim; [...] isimli şahıslardır. Ancak bu şahısların hangi büyük bölgeciye bağlı olarak çalıştıklarını tam olarak bilmiyorum. Bölgeciler esnaflar ile bağlantı kurarak esnaflardan topladıkları maddi desteği büyük bölgecilere teslim ederlerdi. Büyük bölgeciler bu maddi desteği ihtiyaç olan yerlere dağıtırlardı. Bunların içinde öğrencilerin kaldıkları evler de bulunmaktaydı. Evlerin kiraları, yine evlerin ihtiyaçları yine bu parayla karşılanırdı. Kira ve ihtiyaç noktasında öğrencilerden de para alınıyordu, ama yetmeyen kısmı bu paralardan karşılanıyordu. [M.K.] isimli şahsın ise üniversiteci diye tabir edilen [E.D.], ortaokulcu diye tabir edilen [M.Y.], liseci diye tabir edilen [F.B.] ve BTM diye tabir edilen [H.K.] ile [A.T.] isimli şahıslar bulunmaktaydı. Bu şahıslar öğrencilerle ilgilenmekteydiler. Dershanede de bu şahıslar benimle görüşürlerdi. Bana dershanedeki başarılı ve ahlaklı öğrencileri sorarlardı. Ben bu şahıslara istedikleri özelliklere sahip öğrencilerin kimler olduğunu söylerdim. Bunlar da bu öğrencilerle bağlantıya geçerek öğrencileri evlere yönlendirirlerdi. Aradaki koordinasyonu ve bağlantıyı da ben sağlardım. Bu anlattığım işlemleri yapanlar üniversiteci, ortaokulcu ve liseci diye tabir edilen kişilerdir. BTM diye tabir edilen kişiler ise sadece evlerle ve evde kalan öğrencilerle ilgilenen sorumlulardır. BTM'ler ayrıca öğrenci çekme işiyle uğraşmazlar. Ama tabi bazen BTM'ler de gelip benimle görüşüp öğrenciler hakkında bilgi aldığı da olmuştur. Dershane ve yurt müdürleri doğrudan il imamına bağlı olarak çalışırlardı."

ii. Isparta Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında soruşturma yürütülen A.E.;

- 11/5/2017 tarihinde müdafiinin de hazır bulundurulmasıyla kollukta alınan ifadesinde;

"Ben ortaokulu Isparta Merkez'de Devlet okulunda okudum. Bu esnada ailem Sav Kasabasında oturuyordu ve geliş gidiş yapıyordum. 1994 yılında bizim mahalleye üniversite öğrencilerinin gelerek ev tuttuğunu hatırlıyorum. Bu öğrencilerin evinde televizyon vardı. O tarihte herkesin evinde televizyon yoktu. Mahalleden bir arkadaşım bana bu öğrenci evinden bahsetti ve abilerle top oynuyoruz televizyon izliyoruz sen de gel dedi. Ben de bu şekilde ilk defa cemaat ile tanıştım.

...

VAN İLİNDE CEMAAT İÇERİSİNDE OLDUĞUNU BİLDİĞİM ŞAHISLAR

...

Şerif ÖZMUTLU: Cemaatin Kredi ve Yurtlar Kurumu Sorumlusu altında faaliyet yürütüyordu. Görevi Kredi ve Yurtlar Kurumunda kalan öğrencileri cemaat evine çıkarmaktı. Samsunludur. Biyoloji Öğretmenliği bölümü öğrencisi idi."

- 12/5/2017 tarihinde Isparta Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan ifadesinde;

"2003 yılında Van 100. Yıl Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliğini kazandım. 2009 yılında okulu bitirdim. ... [Üniversitede] ilk yıl kredi yurtlar kurumunda kaldım, Van uzak olduğu için serrehber beni götürmedi Van'a, Van'da örgüt güçlü değildi, ... Şerif ÖZMUTLU Samsunludur, biyoloji öğretmenliğinde okuyordu. ... [başvurucu dışında başka kişilerin de isimlerini söyledikten sonra] söz konusu şahıslar yurttan örgütün evlerine öğrenci aktarıyorlardı.

...

Van'da örgüt içerisinde olduğunu bildiğim şahıslar, ... Şerif ÖZMUTLU KHYK alt sorumlusu idi, Samsunludur, biyoloji öğretmenliği öğrencisi, ..."

iii. E.Ç. 25/8/2016 tarihinde Başsavcılıkta şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde;

"2010 yılında ... üniversiteyi kazandıktan sonra [bir süre kendi tuttuğu evlerde kalıp ardından örgüte ait evde kalmaya başladığını aktarmıştır.] ben dördüncü sınıfın dönem ortasına kadar bu evde kaldım, evde bulunduğum süre içerisinde [A.] isimli şahıs Işık Yayınlarına ait olan Peygamberlerin Hayatları adlı bir kitap getirdi ve bana bu kitabı okumamı söyledi, ben de kendisine okulu bitireceğimi, KPSS sınavına hazırlandığımı, kitabı okuyamayacağımı söyledim, bunun üzerine Şerif ÖZMUTLU adında bir şahıs benim yanıma gelerek 'neden kitapları okumuyorsun, namazlarını kılmıyorsun, seni bu şartlar altında bu evde barındırmayacağız' diye söyledi, bu [A.] isimli şahıs Şerif ÖZMUTLU hakkında bana 'büyük abi' diye söyledi, benim kalmış olduğum evde Şerif ÖZMUTLU isimli şahıs [M. kod adlı E.D., H. kod adlı A.D., M. kod adlı M.E.K., H.K. ve A.] isimli şahıslara toplantı veriyordu, bu toplantıları kendi aralarında yapıp bizi dahil etmiyorlardı, bize 'siz sahile inebilirsiniz ya da odanızdan çıkmayın' şeklinde söylüyorlardı, bu şekilde iki defa toplantı yapıldığına şahit oldum, ben bu evden 15/6/2014 tarihinde ayrıldım ... Şerif ÖZMUTLU isimli şahıs Samsun İlkadım ilçesinden olup ne mezunu bilmiyorum, Şerif ÖZMUTLU isimli şahıs saymış olduğum isimlerin en tepesinde bulunup bu söylemiş olduğum isimlere [Başvurucudan önce isimlerini saydığı kişilerin öğrenci, ev abisi, bölge talebi mesulü, bölgeci olduklarına dair anlatımlarda bulunmuştur.] talimat veren kişidir."

iv. M.U. terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı davada Ordu KOM Şube Müdürlüğüne sunduğu etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma talepli dilekçesinde;

"Bu örgütte tanıdığım kişiler vardır. Bunlardan [Z.F.] adlı kişi ordu il abisidir. Bir kaç defa Şerif Özmutlu vasıtası ile görüştüm. [İ.Y.] adlı kişi vardır. Büyük bölge abisidir ve Bölge abisi Şerif Özmutlu'nun üstündeki kişidir. Benim üstümde olan bölge abisi olarak bildiğim Şerif Özmutlu adlı kişi vardır. Şerif Özmutlu'nun beraber toplantı yaptığımız kişiler vardır. Bu kişiler [H.K.] adlı kişi. Bu kişi başka bir esnaf grubuna bakan bölgeci olduğunu bildiğim kişidir. [A.C.] adlı kişi yine başka bir esnaf grubuna bakan bölgeci olduğunu bildiğim kişidir. Şerif Özmutlu kişi bölgecilerle haftada bir toplantı yapıyordu. Bu toplantılarda bizlere esnaf grupları ile alakalı bilgiler alıyordu ve yapmamız gereken şeyler aktarılıyordu. Bylock programını 2015 ekim ayında Şerif Özmutlu adlı kişi yüklemiştir. Bana artık görüşmelerimizi bu program vasıtası ile yapmamız gerektiğini söyledi ve de ben kabul ettim." şeklinde anlatımlarda bulunmuştur. M.U. kolluk görevlileri tarafından yaptırılan teşhis işleminde kendisine gösterilen fotoğraflar arasından başvurucuyu teşhis etmiştir.

13. Giresun Cumhuriyet Başsavcılığı ByLock programını kullandığı tespit edilen, terör örgütü üyeliği suçundan hakkında ayrı soruşturma yürütülen G.E. ile ilişkilendirilen user-ID numarasına ilişkin ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı üzerinde kolluk görevlileri

tarafından araştırma sonucunda düzenlenen 26/12/2017 tarihli raporu dosyaya sunmuştur. Raporda G.E. ile ilişkilendirilen user-ID numarasının irtibatlı olduğu kişilerden birinin de başvurucu ile ilişkilendirilen 266990 user-ID numaralı kullanıcı olduğu belirtilmiştir.

14. Kolluk tarafından yapılan araştırmalar sonucunda başvurucu 27/2/2019 tarihinde Trabzon'da oturmakta olduğu ikametgâhta eşi B.Ö. ile birlikte yakalanmıştır. Başvurucu soruşturma evresinde müdafiinin de hazır bulundurulmasıyla şüpheli sıfatıyla alınan ifadelerinde;

i. 2001 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği Bölümünü kazandığını, iki yıl Kredi Yurtlar Kurumuna (KYK) ait yurtlarda, sonra da örgüte ait olmayan evlerde kalıp 2006 yılında mezun olduğunu, yüksek lisans eğitimi için Van'da kalmaya devam ettiğini,

ii. 2009 yılında yüksek lisans eğitimi bittikten sonra özel bir okulda öğretmenlik yapmaya başladığını, bu okulda iki yıl çalışıp altı aylığına askere gittiğini, askerliği bittiğinde Rize'ye dönüp 2014 yılına kadar oradaki özel bir okulda çalıştığını, ücret konusunda anlaşamayınca da bu okuldan ayrıldığını,

iii. 2015 yılında Ordu'daki Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Vakfında iş bulup sekreter olarak çalışmaya başladığını, burada bir yıl çalıştıktan sonra vakfın kapandığını, iki yıl boyunca Ordu'da iş aradığını ve bulamayınca yakalanmasından bir yıl önce Trabzon'a taşındığını,

iv. Terör örgütü üyesi olmadığını, örgütsel bir faaliyette bulunmadığı gibi örgüt içinde herhangi bir sıfatla görev almadığını,

v. ByLock tespitine konu hattı kullandığını ancak ByLock programını kullanmadığını, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan verileri oluşturmadığını ve roster kayıtlarında ByLock programını kullandığı belirtilen eşi B.Ö. dışında adları geçen diğer kişileri tanımadığını, ayrıca eşinin de ByLock programını kullanmadığını,

vi. Beyanları kendisine okunan ve aleyhinde anlatımlarda bulunan B.A.D., A.E., H.B. ile M.U.yu tanımadığını ve bu kişilerin ifadelerinin doğru olmadığını savunmuştur.

15. Soruşturma sırasında EGM-KOM, başvurucunun eşi B.Ö.nün de ByLock programını 494134 user-ID numarası ile kullandığına, farklı ByLock kullanıcılarının bu user-ID numarasını kullanan kişiye "B.Ö." adıyla hitap ettiklerine ve başvurucuyla ilişkilendirilen 266990 user-ID numarası ile bu user-ID numarası arasında geçen yazışmalarda 266990 user-ID numarasından "Cano, evde misin?" şeklinde mesajlar gönderildiğine dair veriler içeren ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nı da dosyaya sunmuştur. Başvurucunun eşi B.Ö. Başsavcılıkta şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde diğerlerinin yanı sıra ByLock programını kullanmadığını, birbirleriyle evli iki kişinin kendilerine ait bilgilerle ByLock programına dâhil olup görüşme yapmış olabileceklerini savunmuştur.

16. Soruşturmanın tamamlanması üzerine Başsavcılık 7/3/2019 tarihinde başvurucu ve eşi B.Ö. hakkında terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmaları talebiyle iddianame düzenlemiş; iddianamede başvurucunun örgütle irtibatı nedeniyle kapatıldığı belirtilen kolejler ile vakıfta çalışması, kendisine adresinde ulaşılamayıp başka bir şehirde yakalanması, hakkında telefon yoluyla ihbarda bulunulması, başvurucunun GSM hattına dair CGNAT kayıtlarına ait baz istasyonu yer kayıtlarının başvurucunun bulunduğu ille bağlantılı olması, B.A.D., A.E. ile H.B.nin başvurucunun örgütle irtibatına dair ifadeleri ve M.U.nun sunduğu dilekçede yer alan anlatımlarla bu kişiye yaptırılan teşhis işlemindeki beyanları, G.E. ile ilişkilendirilen user-ID numarası kayıtlarında bu user-ID numarasının başvurucuyla

ilişkilendirilen user-ID numarası ile irtibatlı olmasının yanı sıra başvurucunun ByLock programını kullandığına dair tespite dayanarak atılı suçu işlediği kanaatine ulaşmıştır.

17. İddianamede başvurucunun ByLock programını kullandığına ve örgüt içindeki konumuna dair bilgiler şöyledir:

"Şüpheli Şerif Özmutlu'nun, adına kayıtlı [05...0] numaralı hat ile kullandığı tespit ve iddia olunan Bylock programına dair tespit ve değerlendirme tutanağının Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilmiş olması ve içeriğinden Şüphelinin 266990 ıd numarası ile kullanıcı adını memleketi Samsun ve son çalıştığı Ordu ilinin plakaları ve adını kullanarak serif5255 olarak belirlemek suretiyle şifresini 'serif1942#' olarak kullandığının, arkadaş listesinde eşi [B.Ö.nün de] kayıtlı olduğunun, diğer kayıtlı kişilerin Ordu ili ile ilgili kişiler olup haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılan ya da haklarında yakalama kararı bulunan kişilerden oluştuklarının tespit edilmesi, tespit edilen mesajlaşma içeriklerinde dernek faaliyetlerinden, örgütün önemli kişilerinden [İ.A.] olduğu anlaşılan kişiye yapılacak para ödemelerinden, şirket faaliyetlerinden bahsedildiğinin, abilerin kendi aralarında telefonla görüşme yapmaları gerekip Whatsap'ın da sıkıntılı olduğuna dair görüşmelerde gizliliğe riayet edilmesi yönünde uyarı mahiyetli yazışmaların tespit edilmesi, 251954 ıd numaralı Bylock kullanıcısının Şüphelinin kullandığı hesaba 'bölgeciler burada bende burdayım' şeklinde 17/02/2016 tarihinde mesaj attığının ve Şüphelinin 'güzel, içerdekilerin durumu nasıl Allah yardımcımız olsun' şeklinde mesaj yazdığının tepit edilmesi, 266990 ıd numaralı Bylock programı üzerinden 11:49:14 ıd numaralı Bylock'u kullanan kişiye Şüpheli Şerif Özmutlu'nun Bylock kullanıcı adının gönderilmiş olması, yine 180184 ıd numaralı kullanıcıya 266990 ıd numaralı hesaptan bu hesabın kullanıcısının serif5255 şeklindeki kullanıcı adının mesaj olarak atılmış olması, 448410 ıd numaralı kullanıcıya yine Şüphelinin hesabından Şüphelinin kullanıcı adının 26/12/2015 tarihinde gönderilmesi ve devamında Şüphelinin hesabından bu kişiye 'hocam cumartesi üç abone istiyoruz sizden, abone kaç olduhocam sabah nerelerdeydin cumartesi [S.] Kolejinde buluşuyoruz' şeklinde mesaj içeriklerinin bulunması, Şüphelinin kullandığı hesaptan eşi [B.Ö.nün] kullandığı tespit olunan 494134 ıd numaralı hesaba 27/12/2015 tarihinde 'aloo' şeklinde mesaj gönderildiğinin, kendisine 'bana neden' şeklinde cevap yazılması üzerine Şüphelinin 'canoo' şeklinde mesaj yazıp devamında 'evdemisin' sorusunun sorulup 'evet' cevabının verildiği ve konuşma içeriği itibariyle Şüphelinin eşi [B.Ö.] ile görüşme yaptığının aşikar olduğunun anlaşılması, Şüphelinin kullandığı Bylock hesabında paylaşılan yazışmalarda bir çok tutuklu örgüt üyesi ile ilgili ziyaretlerine gidildiğine dair yazışmalara yer verilmesi, örgüt üyelerini motivasyona yönelik Türkiye Cumhuriyeti Devletini ve Hükümetini eleştiren paylaşımlara yer verildiğinin tespit edilmesi,

...

ŞÜPHELİ ŞERİF ÖZMUTLU'NUN; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğrenci iken örgüt yurtlarında kaldığının, KYK yurdunda kalan öğrencileri örgütün evlerine yönlendirmekle görevlendirildiğinin, üniversite eğitiminin bitmesi sonrasında Van ilinde bulunan [Se.] Kolejinde çalışmaya başladığının, buradan yine örgüt içerisindeki Rize ilinde bulunan [Ş.] Kolejine tayin olduğunun, Rize ilinden öğretmenlik mesleği ile alakasız yine örgüt içerisinde yapılan görevlendirme ile Ordu iline gelip Ordu Eğitim ve Yardımlaşma Vakfında çalışmaya başlayıp bölgeci olarak esnaflar ile sorumlu kılınan [M.U., A.D.] gibi kişilerin üst sorumlusu şeklinde faaliyette bulunduğunun, örgüt üyelerinin şifreli ve gizli olarak kullandıkları Bylock programı kullanıcısı olduğunun tespit edilmesi itibariyle FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne Üye olma şuuru ile katılarak yukarıda sevk maddeleri yazılı Silahlı Terör Örgütüne üye olma

suçunu işlediği kanaatine varılmıştır."

18. Ordu 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılama sırasında düzenlenen Tensip Tutanağı'nda başvurucu hakkında aleyhte beyanları bulunan B.A.D, A.E., H.B. ve M.U.nun istinabe yoluyla ve tanık sıfatıyla ifadelerinin alınmasına karar verilmiştir. Anılan kişilerin istinabe talep ettiği mahkemelerce tanık sıfatıyla alınan ifadeleri şöyledir:

i. B.A.D. önceki ifade ve teşhislerini tekrar ettiğini, 2002 ile 2006 yılları arasında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Beden Eğitimi Bölümünde okuduğunu, üçüncü sınıfa kadar FETÖ/PDY'ye ait evlerde, son sınıfta ise yine örgüte ait Ç. Yurdunda kaldığını, başvurucuyu evde kaldığı dönemde tanıdığını, başvurucunun Samsunlu olduğunu ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği Bölümünde okuduğunu bildiğini, hatırladığı kadarıyla başvurucunun 2005 ve 2006 yıllarında örgüte ait evlerde kaldığını ve bir yıl süreyle dört beş evden sorumlu bölge talebe mesulü sıfatıyla görev yaptığını, başvurucunun kaldığı eve sohbet ve kahvaltı etmek için gittiklerini, 2006 yılında mezun olduktan sonra başvurucuyla hiç görüşmediğini söylemiştir.

ii. H.B. önceki ifadelerinin doğru olduğunu, Ordu'da 2011 ile 2016 yılları arasında FEM Dersanesinde kimya öğretmeni olarak çalıştığını, örgütün Ordu'da yaptığı koordinasyon toplantılarında tanıştığını söylediği başvurucunun örgüt içinde büyük bölgeci olarak faaliyet gösterdiğini, bu sıfatla esnaflardan sorumlu olduğunu, büyük bölgecilerin esnaflarla sohbetler düzenleyip himmet topladıklarını, sonrasında bu paraları muhasebecilere verdiklerini ancak başvurucunun sohbet düzenleyip himmet topladığını görmediğini, ayrıca büyük bölgecilerin bölgecilerden sorumlu olup bölgeciler arasında koordinasyon sağladıklarını, başvurucunun sorumlu olduğu bölgecileri tanımadığını, başvurucunun örgütün Ordu il imamı konumundaki Z.F.ye bağlı olduğunu beyan etmiştir.

iii. A.E. 2003 ile 2009 yılları arasında Van'da üniversitede okuduğunu, başvurucunun da aynı okulda kendisinden bir ya da iki üst dönemde öğrenim gördüğünü, o tarihlerde başvurucuyla KYK'ya ait yurtlarda kaldıklarını, başvurucunun yapı içinde KYK mesullüğü görevini yürüttüğünü, bu yurtlarda kalma amacının kişilik olarak yapıya uygun olan kişileri örgüte ait evlere çıkarmak olduğunu ancak sonrasında başvurucunun örgütün bölge olarak adlandırdığı başka bir yerde görevlendirildiğini, bu nedenle onun örgüt içindeki görevi dışında faaliyetleri olup olmadığını bilmediğini, 2009 yılında okuldan mezun olduğunu ve bu tarihten sonrasına dair başvurucu hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

iv. M.U.;

- Başvurucu ile örgütün görevlendirmesi sonucu 2015 yılının Ekim ayında Ordu'ya gittiği zaman tanıştığını, bu sırada başvurucunun Ordu'da örgütün büyük bölge imamı olarak görev yaptığını, başvurucunun kendisine "Sen burada esnaflarla ilgileneceksin." dediğini, kendisinin de bunu kabul ettiğini, bu kapsamda esnaflara sohbet yaptığını, onlara Fetullah Gülen'in kitaplarını okuduğunu,

- Başvurucu ile haftada ya da on günde bir buluşup esnaf grubu ile yaptığı sohbetler hakkında bilgi verdiğini, onun da kendisine ilgilendikleri kişileri ziyaret etmesini ve örgütten kopmamalarını sağlamasını söylediğini,

- Başvurucunun kendisine örgüt içinde bölgeci olma görevi verdiğini, kendisi hakkında terör örgütü üyeliği suçundan ayrı dava yürütüldüğünü, ByLock programı kullandığını, önceki ifadesinde bu programı başvurucunun yüklediğini söylemişse de o yöndeki ifadesinin doğru olmadığını, ByLock programını kendisine başvurucunun ya da bir başkasının yüklemiş

olabileceğini, bu hususu net olarak hatırlamadığını ancak başvurucunun aralarındaki görüşmeleri bu program aracılığıyla yapacaklarını söylediğini, başvurucuyla bu program üzerinden görüştüğünü, ByLock programının telefonuna 2015 yılının Ekim ayında yüklendiğini, darbe girişimine kadar olan süre içinde başvurucu ile ByLock üzerinden görüşmeye devam ettiklerini, darbe girişimi sonrasında programı telefonundan sildiğini,

- Darbe girişiminden sonra Ordu'ya gidip başvurucuyla görüştüğünü ve ona işten ayrılmak istediğini söylediğini, başvurucunun bunun nedenini sorması üzerine darbe girişiminin örgüt tarafından yapıldığına kanaat getirdiği için kendisini ve ailesini riske atmak istemediğini ifade ettiğini, başvurucunun buna karşı çıkmadığını, sonrasında da başvurucuyla görüşmediğini söylemiştir.

19. Başvurucu ve eşi B.Ö. yargılamanın 23/5/2019 tarihli üçüncü celsesinde alınan savunmalarında soruşturma evresinde verdikleri ifadeleri genel olarak tekrar etmiş, başvurucu önceki ifadelerinden farklı olarak ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'ndaki roster kayıtlarında eşi dışında adları geçen kişilerden -isim belirtmeksizin- bir kısmını tanıdığını ancak çoğunu tanımadığını söylemiştir. Anılan celsede başvurucu müdafii adı geçen tanıkların ses ve görüntü aktarımı (SEGBİS) yoluyla yeniden ifadelerinin alınmasını talep etmiş, Mahkeme ise dosyanın tekemmül ettiği ve tanıkların yeniden ifadelerinin alınmasının davanın esasına etkili olmayacağı gerekçesiyle başvurucu müdafiinin talebini ara kararıyla reddetmiştir. Bununla birlikte başvurucu müdafiinin yargılamanın 26/6/2019 tarihli beşinci celsesinde tanıkların istinabe yoluyla ifadeleri alınırken kendilerine önceden haber verilmediğini, bu nedenle tanıklara soru soramadıklarını ileri sürerek tanıkların mahkeme huzurunda yeniden dinlenmelerine yönelik talebini tekrar etmesi üzerine bu kez Mahkeme aynı tarihli ara kararıyla başvurucu müdafiinin talebini kabul ederek adı geçen tanıkların yeniden ifadelerinin alınmasına karar vermiştir.

20. Başvurucu müdafii, tanık beyanlarının alınması hususunda istinabe talep edilen mahkemelere gönderdiği dilekçelerle ifadenin alınacağı celseye katılımının SEGBİS aracılığıyla sağlanmasını talep etmiş; bunun kabul edilmemesi durumunda da tanıklara sorulmasını istediği soruları dilekçesinde dile getirmiştir.

21. Tanık B.A.D.nin istinabe talep edilen mahkemece yeniden alınan ifadesi şöyledir:

"Ben bu konuda daha önce ifade vermiştim, bu ifadelerimi aynen tekrar ediyorum. Ben ve Şerif Özmutlu aynı evlerde kalmıyorduk. İlk nerde nasıl tanıştığımızı hatırlamıyorum. Birbirimizin evlerine gidip geliyorduk. Şerif ÖZMUTLU biyol[o]ji öğretmenliği okuyordu. Evlerde kalan sıradan biri değildi. Sorumlulukları vardı. İlk ifademde belirttiğim üzere 4-5 evden sorumlu BTM olarak görev yapıyordu. Bu BTM olarak görevli olmasından başka sanığın herhangi bir eylemine şahit olmadım. Başka bir görevi var mıydı, yok muydu bilmiyorum. Bu anlattıklarım 2004 - 2006 yılları arasına aittir. Bilgim görgüm bunlardan ibarettir dedi.

Sanık müdafiinin tanık, sanığın devlet aleyhine dair herhangi bir eylemine veya söylemine şahit olmuş mudur sorusu üzerine tanıktan soruldu: Ben yukarda anlattıklarım haricinde sanığın herhangi bir eylemine ve söylemine şahit olmadım, dedi.

Sanık müdafiinin tanığın önceki ifadesinde sanık hakkında BTM olarak görev yaptığına ilişkin beyanı görgüye mi yoksa duyuma mı dayalıdır sorusu üzerine tanıktan soruldu: Ben son sınıfta evde değil yurtta kaldım. Benim evde kaldığım dönemde sanık BTM olarak görev

yapmıyordu[m]. Yurtta kaldığım dönemde BTM olarak görev yaptığını biliyorum. Sanığın BTM olarak görev yaptığı hususu herkes tarafından bilinirdi. Ben 4-5 evden sorumlu olduğunu biliyorum. Ancak evleri kontrol ederken görmedim, ya da bizzat şahit olmadım."

22. Başvurucu; yargılamanın 15/8/2019 tarihli yedinci celsesinde tanık B.A.D.nin beyanları okunduğunda bu kişinin aleyhe beyanlarını kabul etmediğine dair önceki savunmalarına ek olarak kendisinin örgüt içinde bulunduğunu söylediği konumuna ilişkin olarak öncesinde bölgeci sonrasında ise "bölge talebe mesulü" şeklinde farklı beyanlarda bulunduğunu, bu anlatımlara itibar edilemeyeceğini, ayrıca tanığın belirttiği tarihler itibarıyla ortada FETÖ/PDY olarak adlandırılan bir terör örgütünün bulunmadığını ifade etmiştir.

23. Tanık H.B. istinabe yoluyla ve tanık sıfatıyla yeniden alınan ifadesinde önceki beyanlarını tekrar ettiğini söylemiş; diğer tanıklar A.E. ve M.U.ya ulaşılamaması nedeniyle bu kişilerin yeniden ifadeleri alınamamıştır. Yargılamanın 1/10/2019 tarihli dokuzuncu celsesinde tanık H.B.nin beyanları kendisine okunan başvurucu, tanığı tanımadığına ve onun beyanlarına itibar edilemeyeceğine dair savunmalarını tekrar etmiş; başvurucu müdafii de tanıklar A.E. ile M.U.nun ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. Buna karşın Mahkeme ara kararıyla, dosyanın tekemmül ettiği ve söz konusu tanıkların yeniden dinlenmelerinin davaya etkisi olmayacağı gerekçesiyle bu kişilerin yeniden ifadelerinin alınmasına ilişkin önceki ara kararından dönülmesine karar vermiştir.

24. Celse arasında Sivas Cumhuriyet Başsavcılığı, terör örgütüne üye olma suçundan hakkında soruşturma yürüttüğü S.G.nin kollukta ve savcılıkta alınan ifadelerine ilişkin tutanakları başvurucuyla ilgili anlatımlar içerdiğinden bahisle Mahkemeye göndermiştir. S.G. kollukta müdafiinin de hazır bulundurulmasıyla şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde ByLock programını kullandığını kabul etmiş; Bylock roster kayıtlarında kendi kullandığı user-ID numarasını ekleyenler arasında yer aldığı belirtilen başvurucunun Ordu Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfında çalışıyor olabileceğini, onun ne iş yaptığını ve nereli olduğunu hatırlamadığını ancak başvurucunun örgüte ait beş altı evden sorumlu olduğunu, onu birkaç kez sohbet verirken gördüğünü beyan etmiş; kendisine gösterilen fotoğraflar arasından da başvurucuyu teşhis etmiştir.

25. Başvurucu müdafii, celse arasında sunduğu 15/10/2019 tarihli dilekçede tanıkların aşamalardaki ifadelerinin içeriğine yönelik önceki itirazlarını yeniden dile getirmiş; ayrıca ByLock verilerinin elde edilme usulü itibarıyla ve 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesi uyarınca ByLock verilerini içeren materyalin adli makamlarca imajı alınırken imajın bir örneğinin ilgililere verilmemesi nedeniyle hukuka aykırı delil niteliğinde olduğunu, dolayısıyla bu delilin hükme esas alınamayacağını savunmuştur.

26. Yargılamanın 16/10/2019 tarihli son celsesinde Mahkeme, celse arasında dosyaya sunulan ve S.G.ye ait beyanları içeren tutanakları başvurucuya okuduktan sonra Başsavcılık, dosyadaki delil durumu itibarıyla bu kişinin tanık sıfatıyla ifadesinin alınmasına gerek olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucu müdafii de bu görüşe itiraz etmemiş; Mahkeme, ara kararıyla adı geçen kişinin beyanlarının davanın geldiği aşama itibarıyla esasa etkili olmadığı kanaatine ulaşarak bu kişinin tanık sıfatıyla dinlenmesine gerek olmadığına dair ara kararı vermiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucu ile eşi B.Ö.nün atılı suçu işledikleri sonucuna ulaşmış ve suça ilişkin temel cezayı alt sınırdan uzaklaşarak belirlemiş, başvurucunun neticeten 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinin başvurucuyla ilgili kısmı

şöyledir:

"19/01/2017 tarihli sorgu sonucuna göre sanığın, [05...] numaralı telefon hattı üzerinden 01/12/2014 tespit tarihi itibariyle Bylock isimli programı kullandığı belirlenmiş, Ordu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından mahkememize gönderilen internet trafik bilgisi kayıtlarına göre ise sanığın 01/12/2014 tarihinden başlayarak 22/02/2016 tarihine kadar 34703 kayıt oluşacak şekilde Bylock programını kullananların tespitini zorlaştırmak amacıyla kiralandığı anlaşılan IP numaralarına bağlandığı tespit edilmiştir.

266990 ID numaralı kullanıcıya ait Bylock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı incelendiğinde; kullanıcı adının 'serif5255', şifresinin 'serif1942#' olduğu, ekleyen kişiler tarafından ilgili ID'ye 'şrf b, şerif bey, Şerif bey' şeklinde isimler verildiği, görüştüğü tespit edilebilen şahıslar arasında mahkememizde aynı suçtan yargılanan şahısların da bulunduğu anlaşılmıştır.

Bylock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan yazışmalar incelendiğinde;

- Tutanağın 7. sayfasında 266990 numaralı ID'den, 37101 ID numaralı kullanıcıya 'abilerle telefon görüşmesini 0 a indirelim abiler kendi aralarında da telefonla 0 görüşme yapsınlar aynı zamanda watsapta sıkıntı' şeklinde mesaj gönderildiği,

- Tutanağın 17. sayfasında 266990 numaralı ID ile 251954 ID numaralı kullanıcının, örgüt mensubu olduğu değerlendirilen bir kısım şahısların tutuklanması üzerine yaptıkları görüşmenin yer aldığı,

- Bunun yanında örgüt içi dayanışmayı arttırmaya ve gerekli tedbirlere riayete yönelik, örgüt liderine ve örgüte dair çeşitli içerikte mailler bulunduğu anlaşılmıştır.

Yargılama konusu suça ilişkin beyanına başvurulan tanıklardan [B.A.D.], sanığın 2014 - 2016 yılları arasında Van ilinde bölge mesulü olarak görev yaptığını ifade etmiştir. Tanık [H.B.] ise, sanığın Ordu'da büyük bölgeci olarak görev yaptığını, kendisine bağlı kişilerin bölgeci olarak adlandırıldığını, bölgecilerin esnaftan para topladığını, büyük bölgecilerin ise maddi desteğe ihtiyacı olan yerlere dağıttığını beyan etmiştir. Tanık [M.U.] ise, sanığın büyük bölge abisi olduğunu, kendisine bölgecilik görevi verdiğini ve Bylock yüklediğini, sanığın bölgecilerle haftada bir toplantı yaparak esnaf grubu ile ilgili bilgiler aldığını ve yapılması gerekenleri aktardığını ifade etmiştir.

Her ne kadar sanık Bylock isimli programı kullanmadığına yönelik savunma yapmış ise de,

- Bylock isimli programda kullanılan kullanıcı adı, şifre ve ekleyen kişilerin yaptığı isimlendirmenin sanığın ismi ile uyumlu olması,

- Bylock programında yer alan görüşme içeriklerinin tanık beyanlarında yer alan örgütsel faaliyetleri desteklemesi nazara alınarak suçtan kurtulmaya yönelik olduğu kanaatiyle sanık savunmasına itibar edilmemiştir.

Tüm bu anlatımlar ışığında, dosyada yer alan sanığın kullandığı hatta ilişkin internet trafik bilgisini içerir HTS kayıtları, Bylock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ve tanık beyanları bir bütün olarak nazara alındığında; sanığın yukarıda zikredilen Yargıtay içtihatlarında da ifade edildiği üzere, münhasıran FETÖ/PDY mensuplarınca kullanılan Bylock isimli örgüt içi haberleşme programını örgütsel haberleşme ve gizliliği temin maksadıyla kullandığı, bunun yanında tanık beyanlarında geçtiği şekilde örgüt içerisinde 'Büyük Bölgeci' olarak görev yaptığı, böylelikle örgüt ile organik bağ kurarak örgüt üyesi vasfını kazandığı, bu itibarla

cezalandırılmasına karar verilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi amacıyla yapılan değerlendirmede;

a) Temel cezanın belirlenmesi: Sanığın örgütsel faaliyetlerinin niteliği ve yoğunluğu nazara alınarak temel ceza alt sınırdan uzaklaşılmak suretiyle belirlenmiştir."

27. Başvurucu müdafii 15/10/2019 tarihli dilekçesinde dile getirdiği itirazları tekrar ederek mahkûmiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesi (Daire) istinaf talebini 10/12/2019 tarihinde esastan reddetmiştir. Anılan kararda Dairenin başvurucuyla ilgili yaptığı değerlendirme şöyledir:

"Her ne kadar sanık Şerif Özmutlu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ilk derece mahkemesince TCK 314/2 maddesi uyarınca takdiren 5 yıl 6 ay hapis cezasıyla ceza tayini yoluna gidilmiş ise de, tanık beyanlarından, bylock içeriklerinden uzun süredir yakalamalı olarak aranan sanığın bu yapı kapsamında üniversite döneminden itibaren günümüze kadar KHYK sorumlusu, BTM, bölgecilerin üstünde onlardan sorumlu büyük bölge abisi/imamı olarak etkin olarak görev yapması dolayısıyla alt sınırdan daha fazla uzaklaşılarak ceza tayinine gidilmesi gerektiği görülmesine karşılık aleyhe istinaf bulunmaması dolayısıyla bu husus eleştiri konusu yapılm[ıştır]."

28. Başvurucu müdafii benzer itirazlarını yineleyerek Daire kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi 17/9/2020 tarihinde Daire kararını onamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

a. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi Yönünden

29. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Silâhlı örgüt" başlıklı 314. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

..."

30. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Terör tanımı" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"(Değişik birinci fıkra: 15/7/2003-4928/20 md.) Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

31. 3713 sayılı Kanun'un "Terör suçlusu" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır."

b. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri Yönünden

32. 5271 sayılı Kanun'un "Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma" başlıklı 134. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan hâli şöyledir:

"(1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır."

33. 5271 sayılı Kanun'un "Sanığın savunma delillerinin toplanması istemi" başlıklı 177. maddesi şöyledir:

"(1) Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle bu hususstaki dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime verir.

(2) Bu dilekçe üzerine verilecek karar, kendisine derhâl bildirilir.

(3) Sanığın kabul edilen istemleri, Cumhuriyet savcısına da bildirilir."

2. Yargıtay Kararları

34. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 19/11/2024 tarihli ve E.2022/7236, K.2024/14303 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock kullanıcısı olduğu kesin delillerle tespit edilen, kod adı kullanan sanık hakkında; aşamalarda beyanları alınan tanıkların, FETÖ/PDY terör örgütü içerisinde polis okulu öğrencisi abiliği yaparak sohbet toplantıları düzenlediğine ve örgüt içerisinde aktif faaliyet yürüttüğüne ilişkin ifadeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde;

...[S]anık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1 inci maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün ONANMASINA ..."

35. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 12/2/2025 tarihli ve E.2024/20610, K.2025/3943 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock tespit ve değerlendirme tutanağında yer alan sanığın gerçekleştirdiği örgütsel içerikteki mesajlaşmalar ve usulüne uygun olarak dinlenen tanıkların beyanları nazara alındığında;

...[S]anık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1 inci maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün ONANMASINA ..."

36. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 21/4/2025 tarihli ve E.2023/1682, K.2025/11598 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargılama sürecindeki usûli işlemlerin kanuna uygun olarak yapıldığı, örgütsel içerikler bulunan ByLock tespit ve değerlendirme tutanağı ve hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı anlaşılmakla; sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün Tebliğname'ye uygun olarak ONANMASINA ..."

37. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 13/5/2025 tarihli ve E.2022/21314, K.2025/14216 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"ByLock kullanıcısı olduğu dosyada yer alan ve örgütsel içerikler bulunduran ByLock tespit değerlendirme tutanağıyla tespit edilen sanığın faaliyetleri ve tüm dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamakla; ... sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle hükmün Tebliğname'ye uygun olarak ONANMASINA ..."

38. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 20/5/2025 tarihli ve E.2022/23340, K.2025/14964 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Örgütün iletişim programı olan ByLock'ta örgütsel içerikli yazışmalar yaptığı görülen sanığın silahlı terör örgütü üyesi olduğuna dair kabulde ve verilen hükümde hukuka aykırılık görülmemiştir."

39. ByLock programının örgütsel iletişimin sağlanması amacıyla kullanıldığının mesaj içerikleri itibarıyla tespit edilmesi durumunda bu hususun terör örgütü üyeliği açısından belirleyici delil olarak değerlendirilmesine ilişkin birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 20/5/2025 tarihli ve E.2022/22009, K.2025/14978; 23/6/2025 tarihli ve E.2022/14013, K.2025/18271 sayılı kararları.

40. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 7/3/2023 tarihli ve E.2022/30748, K.2023/985 sayılı

kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya kapsamı, sanık hakkındaki tanık beyanlarına göre, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün finansal kuruluşu olan Bank Asyada örgüt liderinin talimatı doğrultusunda ve bankayı kurtarmak amacı ile talimat dönemlerine denk gelecek şekilde hesap hareketleri gerçekleştirdiği, örgütçe faaliyet niteliğindeki toplantıları düzenleyip örgütün sohbet imamlığını yaparak sohbetler verdiği, bizzat il imamına bağlı olarak örgüt yapılanmasında bölgeci olarak sorumlu düzeyde görev aldığı, anılan örgütün hiyerarşik yapısına organik bağla katılıp süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluluk arz eden faaliyetlerde bulunmak suretiyle FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olduğuna dair kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir."

41. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 28/3/2023 tarihli ve E.2021/16489, K.2023/1777 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İlk Derece Mahkemesince ... sanığın hiyerarşik olarak diğer örgüt üyelerinin üzerinde bulunmakla birlikte örgüt üyeleri üzerinde sevk ve idaresinin bulunmadığı, örgüt içerisinde iş bölümü yapma yetkisine haiz olmadığı, örgütsel faaliyetlerin organizasyonunda, icrasında, harekete geçiren, engelleyen veya durduran olarak rol üstlenmediği, bu faaliyetleri denetleme yetkisine sahip olmadığı, nitekim sanığın Adıyaman İl imamına bağlı olarak bölgecilik yaptığı, örgüt yapılanmasında Adıyaman ilinin büyük bölge olarak Şanlıurfa iline bağlı olduğu da gözetildiğinde sanığın silahlı terör örgütü yöneticisi olmayıp kendisine gelen emir ve talimatlar doğrultusunda hareket ettiği, yapılan yargılama ve toplanan deliller itibariyle sanığın örgütsel gizliliği sağlamak amacıyla Eagle isimli örgüt içi kriptolu mesajlaşma programını kullandığı, kendi beyanına göre ByLock programını indirdiği ancak kullanmadığı, bilirkişi raporlarına göre her iki telefonda da KakaTalk programının atıklarının tespit edildiği, sanığın bir süre askerde olması nedeniyle kesintiye uğradığı anlaşılmışsa da 2016 yılına kadar örgüt içinde küçük bölgeci olarak faaliyet yürüttüğü, bu kapsamda esnaflardan burs, kurban ve himmet toplayarak örgütün Adıyaman İl imamına bağlı muhasebecisine aktardığı, sohbetlere katıldığı, esnaflara sohbet verdiği, 20 kişiyi örgütün basın organı olduğu için kapatılan Zaman Gazetesine abone yaptığı, örgütün Adıyaman yapılanmasının icra ettiği programlara katıldığı, telefon trafiği itibariyle aynı örgüte üye olmak suçundan haklarında adli işlem yapılan çok sayıda kişi ile irtibatlı olduğu anlaşılmış, sanığın bu şekildeki çeşitlilik, süreklilik ve yoğunluk arz eden eylemlerinin silahlı terör örgütü üyeliği suçunu oluşturduğu kanaatine varılmış ve hüküm de buna göre kurulmuştur.

...

Toplanan deliller itibariyle örgütsel gizliliği sağlamak amacıyla Eagle isimli örgüt içi kriptolu mesajlaşma programını kullanan, bilirkişi raporlarına göre ele geçen her iki telefonda da KakaTalk programının atıklarının tespit edilen, 2016 yılına kadar örgüt içinde küçük bölgeci olarak faaliyet yürüten, esnaflardan burs, kurban ve himmet toplayan ve topladığı paraları örgütün Adıyaman İl imamına bağlı muhasebecisine aktaran, sohbet adı altında toplantılara katılan, esnaflara sohbet veren sanık hakkında yapılan yargılamada usuli işlemlerin kanuna uygun olarak yapıldığı, hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, belirtilen eleştiri dışında eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı anlaşılmakla

karar gerekçelerine göre sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden, sanık hakkında kurulan hükümde bir hukuka aykırılık bulunmamıştır."

42. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/5/2023 tarihli ve E.2021/16918, K.2023/2698 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahallinde hukuka uygun olarak ikame olunup usulünce tartışılan delillere ve dosya kapsamına göre, ByLock kullanıcısı olduğu tespit edilen, bank asya hesabı bulunan ve örgütün talimatı doğrultusunda hesap hareketleri bulunan, örgüte müzahir eğitim kurumlarında çalışan, örgüt içerisinde bölgeci olarak görev alan ve bu görevi doğrultusunda bir kısım örgüt üyesinden sorumlu olan, örgüt evlerine ilişkin sorumlulukları bulunan, sohbet toplantılarına katılan, diğer örgüt üyelerine sohbet veren ve eylemlerine örgütün görünen yüzü ortaya çıktıktan sonra da devam eden sanığın, süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylemler yürüterek örgütle organik bağ kurmak suretiyle örgüt üyesi olduğuna dair kabulde ... isabetsizlik bulunmamaktadır."

43. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 12/4/2023 tarihli ve E.2022/10293, K.2023/2254 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahallinde hukuka uygun olarak ikame olunup usulünce tartışılan delillere, sanığın soruşturma aşamasındaki ikrara dayalı savunmasına ve bu beyanlarıyla uyumlu tanık beyanlarına göre; örgüte ait yurtta müdürlük yapan, örgütün Konya ili Meram yapılanmasında büyük bölge imamı olarak faaliyet gösteren, sohbet adı altında düzenlenen örgütsel toplantılarda sohbet verip himmet adıyla maddi yardım toplayan, örgütün eyalet imamıyla yapılan toplantılara katılan, 430840 ID numarası üzerinden ByLock iletişim sistemini örgütsel iletişim amacıyla kullanan sanığın, anılan örgütün hiyerarşik yapısına organik bağla katılıp süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluluk arz eden faaliyetlerde bulunmak suretiyle üyesi olduğuna dair kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir."

44. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 9/5/2023 tarihli ve E.2021/16717, K.2023/2804 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Tanıkların aşamalardaki ifadelerinde, sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün sözde Beşirli isimli bölgesi içerisinde bölgeci olarak görev yaptığını beyan etmiş olmaları gözetildiğinde, sanığın örgütsel konumu ve faaliyetlerine göre, tayin olunan temel cezada alt sınırdan uzaklaşılması gerektiğinin gözetilmemesi aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.

Gizliliği sağlamak amacıyla örgütsel haberleşme aracı olarak 140843 ID numaralı ByLock kullanıcısı olan, bir kısım tanıkların hazırlık aşamasında bir kısım tanıkların ise kovuşturma aşamasında alınan beyanlarında sanığın örgüt içerisinde ev ablası, bölgeci ve büyük bölgeci gibi görevler yaptığına dair anlatımlarda bulunmuş olmaları nazara alındığında, sanığın örgütün hiyerarşik yapısına organik bağla dahil olup süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluluk arz eden faaliyetlerde bulunmak suretiyle örgüt üyesi olduğuna dair kabulde bir isabetsizlik bulunmadığı [değerlendirilmiştir.]"

45. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 29/2/2024 tarihli ve E.2023/12151, K.2024/2921 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İlk Derece Mahkemesince atılı suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığının kabulü ile sanık hakkında beraat kararı verilmiştir. ... İlk Derece Mahkemesince kabul edilen olay

ve olgularda, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından bir isabetsizlik görülmediği anlaşılmıştır.

Tanık [M.A.nın] etkin pişmanlık kapsamında avukat huzurunda verdiği 13.08.2017 tarihli 'Kalkınma bölgesi ana mütevelli grubu bu grup 2012 yılında olu[ş]turuldu sohbet hocası [S.] kod adlı [S.G.] onun yardımcısı [E.] kod adlı [E.Ö.] isimli şahsın da sohbet abiliği yaptığını biliyorum ayrıca [M.Ş.] isimli şahsın da bu bölgede sohbet abiliği yaptığını biliyorum, 2013 yılında Trabzona büyük bölgeci olarak atandı ve Kalkınma bölgesi ana mütevelli grubunun başına geçti. Bu grubun alt bölgesinde kısa bir süreliğine de olsa [H.] kod adlı [H.Y.] isimli şahsın da sohbet abiliği yaptığını biliyorum. [M.E.] cemaat içinde aktif şahıslardan olup 2014 yılından sonra da faaliyetlerine devam ettiğini biliyorum.' beyanı nazara alındığında beyanında adı geçen [S.] kod adlı [S.G.], [E.] kod adlı [E.Ö.], [M.Ş.], [H.] kod adlı [H.Y.] hakkında ilgili kuruluşlar nezdinde araştırma yapılarak soruşturma veya kovuşturma bulunup bulunmadığının, yakalanıp yakalanmadıklarının, ifadelerinin alınıp alınmadığının tespit edilmesinden sonra şayet yakalanmış iseler ifade tutanaklarının onaylı örneklerinin dosyaya getirtilerek incelenmesi, gerektiğinde mahkemede tanık olarak dinlenilmelerinin sağlanması ve sanık ile yüzleştirme yapılması ile UYAP örgütlü suçlar bilgi bankasında sanık hakkında herhangi bir beyan yahut ifade olup olmadığının araştırılıp bulunması halinde beyan ve ifadelerin onaylı örneklerinin dosya arasına getirtilip elde edilen tüm bilgi ve belgelerle birlikte CMK'nın 217 nci maddesi uyarınca duruşmada okunup tartışılmasından sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik araştırma neticesinde yazılı şekilde hüküm kurulması hukuka aykırı bulunmuştur."

B. Uluslararası Hukuk

1. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi Yönünden

a. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hükümleri

46. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

47. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 7. maddesinin savaş durumunda ve olağanüstü hâllerde dahi askıya alınmadığını, bu ilkenin hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından biri olduğunu ve Sözleşme koruma sisteminde önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir. Sözleşme'nin anılan maddesi hedef ve maksadından anlaşılacağı üzere keyfî kovuşturma, mahkûmiyet ve cezaya karşı etkili önlemler sağlayacak şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (Del Río Prada/İspanya [BD], B. No. 42750/09, 21/10/2013, § 77).

48. Sözleşme'nin 7. maddesinin koruması ceza kanununun sanığın aleyhine olacak şekilde geriye yürütülmesi yasağı ile sınırlı değildir (Del Río Prada/İspanya, § 78). Bunun ötesinde anılan madde -daha genel anlamda- ancak kanun ile bir suçun tanımlanabileceği ve bir cezanın öngörülebileceği ilkesini de içermektedir (Parmak ve Bakır/Türkiye, B. No: 22429/07 ve 25195/07, 3/12/2019, § 58). Sözleşme'nin 7. maddesi özel olarak ise mevcut suçların kapsamını daha önceden suç olarak sayılmayan eylemlere teşmil edilmesini yasaklarken aynı zamanda ceza kanununun -örneğin kıyas yoluyla- sanığın aleyhine olacak şekilde geniş bir biçimde yorumlanmaması gerektiği ilkesini de kapsamaktadır (Coëme ve

diğerleri/Belçika, B. No: 32492/96, ... ve 33210/96, 22/6/2000, § 145; Başkaya ve Okçuoğlu/Türkiye [BD], B. No: 23536/94 ve 24408/94, 8/7/1999, § 36).

49. AİHM'e göre bütün bu değerlendirmelerden suçların ve ilgili cezaların kanun ile açıkça tanımlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu gereklilik, bir kimsenin ilgili hükmün ifadesinden veya ihtiyaç duyması durumunda mahkemelerin bu hükmü yorumlamalarından hangi davranışlarının ve ihmallerinin cezai sorumluluk gerektirdiğini anlayabildiği zaman karşılanmış sayılır (Parmak ve Bakır/Türkiye, § 58). Sözleşme anlamında kanun, yazılı hukukun yanı sıra içtihatları da içermekte; erişebilirliği ve öngörülebilirliği de kapsayan niteliksel gerekliliklere işaret etmektedir (Kasymakhunov ve Saybatalov/Rusya, B. No: 26261/05, 26377/06, 14/3/2013, § 77).

50. Sözleşme'nin 7. maddesi "Cezai sorumluluk kurallarının suçun özü ile tutarlı olması ve makul olarak öngörülebilmesi şartıyla davadan davaya aşamalı olarak adli yorum yoluyla netleştirilmesini yasaklar." şekilde anlaşılamaz (Parmak ve Bakır/Türkiye, § 59).

51. AİHM, bir norm ne kadar açık şekilde düzenlenirse düzenlensin ceza hukuku da dâhil olmak üzere herhangi bir hukuk sisteminde kaçınılmaz olarak bir yargısal yorum unsuru olabileceğini kabul etmektedir. Çünkü şüpheli noktaların aydınlığa kavuşturulması ve değişen durumlara uyarlanması ihtiyacı daima olacaktır. Kesinlik çoğu zaman istenen bir durum olsa da bu, beraberinde aşırı katılık getirebilir. Kanunların değişen koşullara ayak uydurabilmesi gerekir. Buna göre birçok kanun, az ya da çok belirsizlik içerir; bunların yorumlanması ve tatbik edilmesi bir uygulama sorunudur. Mahkemelerin görevi, tam da bu türden yorumsal şüpheleri gidermektir (Kafkaris/Kıbrıs [BD], B. No. 21906/04, 12/2/2008, § 141).

52. AİHM, FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yapılan yargılama sonucunda ByLock programının kullanımına, örgütle bağlantılı sendika ile derneğe üye olunmasına ve Bank Asya hesap hareketlerine dayanılarak verilip kesinleşen mahkûmiyet kararı üzerine yapılan başvuru üzerine verdiği Yalçınkaya/Türkiye ([B.D.], B. No: 15669/20, 26/9/2023) kararında belirleyici delil olarak ByLock kullanılmasını suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı kapsamında ele almıştır.

53. Karara konu davada başvurucu hakkında mesaj veya e-posta yoluyla yapılan herhangi bir iletişimin belirlenemediği, ByLock tespitinin mahkûmiyet kararı yönünden belirleyici delil olarak kabul edildiği sonucuna ulaşan AİHM; bu kabule göre ByLock deliline ilişkin olarak anılan kararda suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden özetle şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

i. Başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetinin 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasına dayandığını belirtmiş, bu yasal çerçevenin bir kimsenin -gerektiğinde uygun hukuki danışmanlık alarak- hangi eylemlerin kendisini cezai olarak sorumlu kılacağını bilmesini sağlamak için yeterli hassasiyetle formüle edildiğini vurgulamıştır. Buna göre asıl mesele, iç hukukun gereklilikleri de gözönüne alındığında mahkûmiyetin yeterince öngörülebilir olup olmadığıdır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 245, 249, 254).

ii. Bu kapsamda mahkemelerin ilgili kanuna uymaması veya belirli bir davada bu kanunu makul olmayan bir şekilde yorumlaması ve uygulaması da Sözleşme'nin 7. maddesinin ihlaline yol açabilir (Yalçınkaya/Türkiye, § 256).

iii. Ulusal hukuka göre silahlı terör örgütüne üye olma suçunun belirli bir kasıtla işlendiğini,

Yargıtay kararlarında da terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyetin ancak sanığın faaliyetlerinin sürekliliği, çeşitliliği ve yoğunluğuna dayalı olarak silahlı örgütle organik bağının tespit edilmesi, örgütün hiyerarşik yapısı içinde bilerek ve isteyerek hareket ettiğinin ve örgütün amaçlarını benimsediğinin ortaya konması hâlinde söz konusu olabileceğini açıklığa kavuşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yargıtayın suçun manevi unsurunu doğrudan kasıt ve suç işleme amacı veya hedefi olarak belirlediğini, dolayısıyla bir örgüte katılan kişinin örgütün suç işleyen veya suç işlemeyi amaçlayan bir örgüt olduğunu bilmesi ve bu amacın gerçekleştirilmesi için özel bir niyeti olması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM'e göre terör örgütüne üye olma suçunun oluşması için örgütün faaliyetleriyle bağlantılı olarak ve örgütün amaçlarını gerçekleştirmek gayesiyle fiilî bir suçun işlenmesi gerekmese de kişinin yine de örgütün fiilî varlığına veya güçlenmesine maddi veya manevi somut bir katkıda bulunması gerekir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 247-249).

iv. ByLock'un sıradan bir ticari mesajlaşma uygulaması olmadığını ve kullanımının prima facie (ilk bakışta) olarak FETÖ/PDY ile bir tür bağlantıya işaret edebileceğini kabul etmiştir. Bununla birlikte 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında cezalandırılan fiilin iddia edildiği gibi sadece bir suç şebekesiyle bağlantı olmayıp kanunda belirtilen kurucu (maddi ve manevi) unsurlar temelinde tespit edildiği ölçüde silahlı bir terör örgütüne üyelik olduğunu belirtmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 259, 260).

v. Somut olaya ilişkin olarak başvurucunun mahkûmiyetinin ByLock uygulamasını kullandığı iddiasından kaynaklandığını, ulusal mahkemelerin başvurucunun sendika ve dernek üyeliği ile Bank Asyadaki hesabına atıfta bulunmasına rağmen ilgili suçun tüm kurucu unsurlarının başvurucunun ByLock kullanmasına dayandığını ve bunun silahlı terör örgütü üyeliğini ve özellikle de kişisel cezai sorumluluğunun tesis edilmesini sağlayan gerekli manevi bağı kurmak için tek başına yeterli kabul edildiğini belirtmiştir. ByLock kullanımına ilişkin tespitin -delil değerinin ötesinde- Yargıtay tarafından yorumlandığı şekliyle suçun maddi ve manevi unsurlarının varlığına ilişkin bireyselleştirilmiş bir belirlemenin yerini aldığı, böylece 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrasının gerekliliklerini yerine getirmediği ve konuyu 7. maddenin alanına soktuğu kanaatine varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, § 262).

vi. Bu bağlamda ilgili ulusal mahkemelerin kararlarında ByLock kullanımının başvurucunun FETÖ/PDY'nin cebir ve şiddet kullanarak terörist amaçlar taşıdığını bildiği sonucunu nasıl doğurduğuna, FETÖ/PDY'nin iradesine boyun eğdiğine, amaçlarını gerçekleştirmek için özel bir niyeti olduğuna ve hiyerarşisinin bir parçası olarak faaliyetlerine katıldığına veya ulusal hukukun gerektirdiği şekilde örgütün fiilî varlığına veya güçlenmesine maddi ya da manevi katkı sağladığına ilişkin anlamlı bir açıklama yapmadığına işaret etmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 263).

vii. AİHM'e göre ulusal mahkemeler, 5237 sayılı ve 3713 sayılı Kanunların ilgili hükümlerini geniş yorumlamak suretiyle ByLock kullanımının silahlı terör örgütü üyeliği anlamına geldiğini tespit etmiştir. Ulusal hukuktaki suçun yasal tanımı kapsamında gerekli olan kastın varlığı tespit edilmeden ByLock kullanıcılarına etkili bir şekilde objektif sorumluluk yüklenmiştir. AİHM, ulusal mahkemeler tarafından kanunun bu şekilde geniş ve öngörülemez bir şekilde yorumlanmasının suçun kurucu -özellikle de manevi- unsurlarını bir kenara bırakma, bu suçu katı bir sorumluluk suçuna dönüştürme ve böylece iç hukukta açıkça belirtilen gerekliliklerden ayrılma etkisi yarattığı sonucuna varmıştır. Bu açıklamalar ışığında suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 271, 272).

2. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri Yönünden

a. Sözleşme Hükümleri

54. Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, … cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan … bir mahkeme tarafından davasının … hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir…"

b. AİHM İçtihadı

55. AİHM; Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurlarından birinin de yargılamanın çelişmeli olmasına (Rowe ve Davis/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28901/95, 16/2/2000, § 60) dikkat çektikten sonra Sözleşme'deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili biçimde inceleme görevi olduğunu belirtmektedir (Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, § 33).

56. AİHM'e göre silahların eşitliği ilkesi ise taraflara, talep ve açıklamalarını diğer tarafa nazaran dezavantajlı olmayacak şekilde ileri sürebilmeleri için fırsat verilmesini gerektirir (Kress/Fransa, B. No: 39594/98, 7/6/2001, § 72).

57. Sözleşme'nin 6. maddesinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkını garanti altına aldığını hatırlatan AİHM; görevinin -delillerin elde edilme ve tartışılma yöntemi dâhil olmak üzere- yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını, bu bağlamda başvurucunun delilin özgünlüğü ile çelişme ve onun kullanımına karşı itirazlarını sunma imkânına kavuşup kavuşmadığını, çelişmeli yargı ve iddia makamı ile savunma arasında silahların eşitliği ilkelerine saygı gösterilip gösterilmediğini değerlendirmek olduğunu ifade etmektedir. AİHM'e göre yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülüp yürütülmediği değerlendirilirken delilin kalitesi dikkate alınmalıdır. Elde edildiği koşulların delilin doğruluğu ve güvenilirliği üzerinde şüphe oluşturup oluşturmadığı hususu da buna dâhildir. Bir delilin başka delillerle desteklenmemesi tek başına yargılamanın hakkaniyetini zedelemese de delilin güçlü olması ve güvenilirliği konusunda risk bulunmamasıyla orantılı olarak destekleyici delil ihtiyacı da zayıflar (Bykov/Rusya [BD], B. No: 4378/02, 10/3/2009, § 90; Kobiashvili/Gürcistan, B. No: 36416/06, 14/3/2019, § 56).

58. AİHM'in Yalçınkaya/Türkiye kararında adil yargılanma hakkı yönünden yaptığı değerlendirmeler ise özetle şöyledir:

i. Hayatın her alanında dijitalleşmenin arttığı gözönünde bulundurulduğunda elektronik delillerin ceza yargılamalarında yaygın hâle geldiğini kabul etmiştir. Somut davada daha sonra yapacağı incelemeye hâlel getirmeksizin, bir bireyin bir suç örgütü için özel olarak tasarlanmış ve münhasıran bu örgütün iç haberleşmesinde kullanılan şifreli bir mesajlaşma sistemini kullandığını kanıtlayan elektronik delillere başvurmanın organize suçlarla mücadelede çok önemli olabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca elektronik delillerin geleneksel delil türlerinden pek çok açıdan farklı olduğunu ve doğası gereği tahrip edilmeye, zarar görmeye, değiştirilmeye veya manipüle edilmeye daha yatkın olması nedeniyle farklı güvenilirlik sorunları ortaya çıkardığını kaydetmiştir. Bu bağlamda ayrıca ceza yargılamalarında test edilmemiş elektronik delillerin kullanılmasının bu tür delillerin toplanmasında uygulanan prosedür ve teknolojinin doğası gereği karmaşık olması nedeniyle yargı açısından zorluklar içerebileceğini belirterek bu nedenle ulusal hâkimlerin bu

delillerin gerçekliğini, doğruluğunu ve bütünlüğünü tespit etme kabiliyetinin azalabileceğini yinelemiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 312).

ii. Özellikle şifrelenmiş ve/veya hacim ya da kapsam bakımından çok büyük veriler söz konusu olduğunda elektronik delillerin ele alınması, kolluk ve adli makamları hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde ciddi pratik ve usuli zorluklarla karşı karşıya bırakabilir. Bununla birlikte bu unsurlar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamındaki güvencelerin daha katı veya daha yumuşak şekilde farklı uygulanmasını gerektirmez. AİHM, usuli ve kurumsal güvenceler ile adil yargılamanın temel ilkeleri ışığında yargılamanın genel olarak hakkaniyete uygun olup olmadığını değerlendirmek zorunda olduğunu belirtmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 312, 313).

iii. "Delillerin Niteliği" başlığı altında yaptığı inceleme sonucunda ulusal mahkemelerin başvurucu hakkındaki davada CGNAT verilerini tek başına değil ByLock sunucusundan elde edilen veriler ve HTS kayıtları ile birlikte değerlendirdiğini, bu ayrı veri setleri birlikte incelendiğinde başvurucunun ByLock uygulamasını kullandığının ortaya konduğu sonucuna vardığını ifade etmiştir. Diğer yandan Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından elde edilmesinden adli makamlara teslim edilmesine kadar ByLock verilerinin bütünlüğünü sağlamaya yönelik özel usuli güvencelerin bulunmadığını, bu durumun da verilerin niteliği konusunda ilk bakışta şüphe uyandırdığını kabul etse de bu verilerin doğruluğunu sorgulamak için yeterli unsurlara sahip olmadığı değerlendirmesini yapmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, § 323).

iv. "Başvurucunun Delillere İtiraz Edebilmesi" başlığı altındaki incelemede ise başvurucunun dava dosyasında yer alan tüm ByLock raporlarına erişiminin olmasının bu raporların oluşturulduğu verilere erişim talep etme hakkı veya menfaati olmadığı anlamına gelmediğini belirtmiştir. Söz konusu ByLock verilerinin başvurucu hakkındaki ceza soruşturmasını tetiklediğini, dolayısıyla davada kritik önemi olduğunu, esasen bu verilerin sadece başvurucunun ByLock kullandığı iddiasına ilişkin bireyselleştirilmiş bilgilerin toplanmasına hizmet etmekle kalmadığını, aynı zamanda ByLock'un münhasıran örgütsel bir iletişim aracı olarak nitelendirilmesi için temel oluşturduğunu, böylece doğrudan başvurucunun mahkûmiyetine yol açtığını vurgulamıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 327, 328).

v. ByLock materyalinin potansiyel olarak başvurucunun kendisini aklamasına veya bu materyalin kabul edilebilirliğine, güvenilirliğine, eksiksizliğine veya delil değerine itiraz etmesine olanak tanıyabilecek unsurlar içerdiğinin gözardı edilemeyeceğini vurgulayan AİHM'e göre ByLock sunucusundan elde edilen ham veriler başvurucuya açıklanmadığı için başvurucu, bu kanıtların bütünlüğünü ve güvenilirliğini ilk elden test edememiş; bunlara atfedilen anlam ve öneme itiraz edememiştir. Bu durum -kural olarak- ulusal mahkemelere bu konuları en kapsamlı incelemeye tabi tutma konusunda daha büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Konuyu yerleşik içtihadı temelinde inceleyen AİHM, bu nedenle savunmaya yönelik zorlukların başvurucunun aleyhindeki delillere itiraz etme ve savunmasını etkili bir şekilde ve iddia makamıyla eşit bir şekilde yürütme fırsatına sahip olmasını sağlayan yeterli usuli güvencelerle dengelenmediği sonucuna varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 329-331).

vi. Söz konusu kararda ulusal mahkemelerin ByLock'a ait ham verileri başvurucuya vermeme gerekçelerini sunmadıkları gibi başvurucunun verilerin içeriğinin ve bütünlüğünün doğrulanması için bağımsız bir inceleme talebine veya güvenilirliğine ilişkin endişelerine de yanıt vermediklerini vurgulamıştır. Ayrıca başvurucuya şifresi çözülen ByLock materyalleri hakkında, özellikle de bu uygulama üzerindeki faaliyetlerinin niteliği ve

içeriği hakkında bilgi edinme fırsatı da verilmediğini belirtmiştir. Bu husus, özellikle başvurucunun mahkûmiyetinde bu kanıtların baskın ağırlığı gözönüne alındığında savunma haklarının korunmasında önemli bir adımdır. Bu eksiklikler nedeniyle savunmanın maruz kaldığı zorluk, yerel mahkemelerin ByLock deliline ilişkin inceleme eksiklikleriyle daha da artmıştır. Daha da önemlisi, mahkemeler ByLock'un 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası anlamında FETÖ/PDY üyesi olmayan biri tarafından kullanılmadığının ve kullanılamayacağının nasıl tespit edildiğini yeterince açıklamamıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 332-340).

vii. Ulusal mahkemelerin başvurucunun özel ve ilgili taleplerine ve itirazlarına cevap vermemesi, savunma argümanlarına karşı duyarsız kaldıkları ve başvurucunun gerçekten dinlenmediği konusunda meşru bir şüphe uyandırmıştır. Usulüne uygun olarak gerekçelendirilmiş kararların adaletin düzgün şekilde yerine getirilmesi açısından taşıdığı önem gözönünde bulundurulduğunda mahkemelerin davanın merkezinde yer alan hayati konulardaki sessizliği, başvurucunun mahkemelerin tespitlerine ve ceza yargılamasının sadece şekil açısından yürütüldüğüne ilişkin haklı endişelerini de beraberinde getirmiştir (Yalçınkaya/Türkiye, § 341).

viii. Bu tür elektronik delillerin prensipte terörizm veya diğer organize suçlarla mücadelede çok önemli olabileceğini kabul etmekle birlikte bu delillerin ulusal mahkemeler tarafından adil yargılamanın temel ilkelerini zedeleyecek şekilde kullanılamayacağını vurgulamıştır. Mevcut davadaki eksikliklerin demokratik bir toplumda mahkemelerin kamuoyunda uyandırması gereken güveni sarsıcı ve yargılamanın adilliğini ihlal edici etkileri vardır. Bu nedenle başvurucu hakkındaki ceza yargılaması, hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerekliliklerıyle uyuşmamıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 344-346).

59. AİHM Yalçınkaya/Türkiye kararında yer verdiği değerlendirmeler doğrultusunda benzer nitelikteki ByLock tespitleri yönünden Demirhan ve diğerleri/Türkiye (B. No: 1595/20, 22/7/2025) kararında da suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

60. Anayasa Mahkemesinin 25/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

61. Başvurucu; işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu, bu yöndeki iddia ve itirazlarına karşılık yargı mercilerince yeterli açıklamalara yer verilmediğini belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

62. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesi ile AİHM'in suçta ve cezada kanunilik ilkesine dair değerlendirmelerini içeren kararlarına yer verilmiş; ihlal iddiaları incelenirken söz konusu içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının birlikte değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

63. Başvurucunun iddiaları suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

64. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

65. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesinin genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlamı ve önemi olup bu kapsamda kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte; buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş. [1. B.], B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 32; Adnan Şen [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 104; Bilal Celalettin Şaşmaz [1. B.], B. No: 2019/20791, 18/10/2022, § 60).

66. Anayasa'nın 38. maddesine koşut olarak 5237 sayılı Kanun'un 2. maddesinde de düzenlenen ilke, yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmıştır (Fikriye Aytin ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 51; AYM, E.2010/69, K.2011/116, 7/7/2011; AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, § 13; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 61).

67. Ceza verme yetkisinin keyfî ve hukuk dışı amaçlarla kullanılmasının önlenebilmesi kanunilik ilkesinin katı şekilde uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu kapsamda yargı organlarınca yapılacak yorum ceza normlarının özüyle çelişmemeli ve öngörülebilir olmalıdır. Yargı organları, terör suçları da dâhil olmak üzere tüm suçlar bakımından suça veya cezaya ilişkin olguları değerlendirirken, özellikle fiillerin bir suça karşılık gelip gelmediğini belirlerken suçta ve cezada kanunilik ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez bir yaklaşımda bulunmamalıdır (Mehmet Emin Karamehmet ve diğerleri [2. B.], B. No: 2017/4902, 28/1/2020, § 47; Adnan Şen, § 107; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 62). Bu kapsamda somut olayda değerlendirilmesi gereken, terör örgütüne üye olma suçunun kapsamının öngörülemez şekilde sanığın aleyhine olarak genişletici bir yoruma tabi tutulup tutulmadığıdır (Ahmet Aslan [1. B.], B. No: 2021/23949, 6/10/2022, § 68; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 62). Bu nedenle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin denetlenmesinde normun mevcut deliller çerçevesinde somut olaya uygulanış biçiminin yasal düzenlemeyle bağdaşmaz ve öngörülemez bir sonuca yol açıp açmadığı incelenmelidir (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 62).

68. Başvuruya konu mahkûmiyet hükmünün kanuni dayanağı 5237 sayılı Kanun'un 314. maddesidir. Yargı mercilerine göre bir suç örgütü, baştan itibaren suç işlemek üzere kurulmuş yasa dışı bir yapı olabileceği gibi yasal olarak faaliyet göstermekte olan bir sivil toplum örgütünün sonradan suç örgütüne hatta terör örgütüne dönüşmesi de mümkündür (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı).

69. Bir kişinin yasa dışı örgüt üyeliği suçundan cezalandırılabilmesi için henüz bir suç işlemiş olması gerekmez. Örgüt üyeliği başlı başına cezalandırılan bir suçtur. Bu itibarla örgüt üyesinin faaliyetinin mutlaka örgüt tarafından gerçekleştirilen suçlara katılma şeklinde olması da gerekmez. Terör örgütüne üye olma suçu, üye ve hatta örgüt henüz bir suç işlememiş dahi olsa örgütün toplum için yarattığı tehlikeyi cezalandıran ve bu yönüyle bir yandan da örgüt faaliyetleri kapsamında suç işlenmesini engelleme amacı taşıyan bir suç türüdür (Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, §§ 60, 61).

70. Bir oluşumun terör örgütü olduğuna dair kesinleşmiş yargı kararının suçun unsurlarından biri olmadığının altını önemle çizmek gerekir. Örgütün niteliklerinin mahkemece belirlenmesi bir tespit kararıdır (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 14). Aksinin kabulü, hakkında kesinleşmiş yargı kararı bulunmayan terör örgütlerinin eylemlerinin unsur yokluğu nedeniyle cezalandırılamaması sonucunu doğurur. Yukarıda alıntılanan Yargıtay içtihatlarının da gösterdiği gibi bir oluşumun terör örgütü olarak tespitine dair kesinleşmiş yargı kararının bu suç özelinde en önemli fonksiyonu, terör örgütüne hukuki varlık kazandırması ve bu bağlamda yapının bir terör örgütü olduğunu bilinebilecek hâle getirmesidir. Dolayısıyla henüz terör örgütü olduğuna dair yargı kararlarının bulunmadığı, dolayısıyla herkesçe bir terör örgütü olarak bilinebilir hâle gelmediği sırada bir örgüt ile irtibatlı ve iltisaklı olan kişilerin kasıtlarının ortaya konulması hayati önemdedir (Ahmet Aslan, §§ 50-51; Bilal Celalettin Şaşmaz, § 50).

71. O hâlde bir kimsenin FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan cezalandırılabilmesi için örgütün niteliğini ve amaçlarını bildiği, örgütün bir parçası olmayı istediği ve örgütün hayatta kalmasına, amaçlarının gerçekleştirilmesine devamlı bir irade ile katkı sağladığının gösterilmesi gerekir. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak Yargıtay; terör örgütüne üye olma veya yardım etme suçlarının doğrudan kasıt ve özel saikle işlenebilen suçlar olduğu da gözetildiğinde FETÖ/PDY'nin gerçek yüzünü ortaya koyan operasyonlara başlandığını, bu yapının kamuoyu ve medya tarafından tartışılır hâle geldiğini, üst düzey hükûmet yetkilileri ve kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalarda paralel yapı veya terör örgütü olduğuna ilişkin tespitler ve uyarıların yapıldığını, Millî Güvenlik Kurulu tarafından da aynı değerlendirmelerin paylaşıldığı süreçten önce icra edilen faaliyetlerin nitelik, içerik ve mahiyeti itibarıyla terör örgütünün amacına hizmet ettiği ve sanıklarca da bunun bilindiği somut delil ve olgularla ortaya konulmadıkça örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceğini, kişilerin hukuki durumlarının kusurluluk ve hata bağlamında değerlendirilmesinde zaruret bulunduğunu ifade etmiştir. Başka bir deyişle Yargıtay bir kişinin söz konusu örgüte üye olma suçundan cezalandırılması için sempati ve iltisak boyutunu aşarak terör örgütü niteliğini ve amaçlarını bilerek örgüt üyesi olduğunu ispat etmeye yeterli delillere dayanılmasını şart koşmaktadır (Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 11-19, 51).

72. Bu sebeple Yargıtay; FETÖ/PDY davalarında da örgüte sadece sempati duymayı ya da örgütün amaçlarını, değerlerini, ideolojisini benimsemek, buna ilişkin yayınları okumak, bulundurmak, örgüt liderine saygı duymak gibi eylemleri terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyet için yeterli görmemektedir. Yargıtaya göre FETÖ/PDY üyesinin örgüte bilerek ve isteyerek katılması, katıldığı örgütün niteliğini ve amaçlarını bilmesi, terör örgütünün bir parçası olmayı istemesi, örgüte katılma iradesinin devamlılık arz etmesi, saikinin suç işlemek olması şartı aranmalıdır (Yargıtay kararı için bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, § 13).

73. Yukarıdaki değerlendirmelerden hareket eden ve FETÖ/PDY'nin güvenlik güçlerince önemli ölçüde çözümlenen hiyerarşik yapılanmasını gözeten Yargıtay; üst düzeyde bulunan

örgüt mensuplarının katıldığı örgütün niteliklerini, amaç ve yöntemlerini bildiğinin, suç işlemek saiki ile hareket ettiğinin ayrıca örgüte katılma iradesinin devamlılık arz ettiğinin kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Yargıtay, FETÖ/PDY'nin oldukça uzun süre yasal zeminde faaliyet göstermesi ve nihai amacını gizli tutması nedeniyle özellikle sözde meşruiyet vitrini olarak kullanılan katlarıyla irtibatlı olduğu tespit edilen kişilerin örgütün nihai amacını bildiğinin ortaya konması gerektiğini kabul etmiştir (Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 11-13, 19; ayrıca bkz. Adnan Şen, § 114; İlhami Aksu [2. B.], B. No: 2018/36918, 15/6/2022, § 21).

74. Yargı mercilerinin değerlendirmelerinden çıkan sonuca göre FETÖ/PDY'nin daha alt katlarıyla irtibatlı olduğu tespit edilen kişilerin -örgütün nihai amacını bildikleri ortaya konmadığı müddetçe- örgüte bir ahlak ve eğitim hareketi, gönüllüler hareketi, dinî bir cemaat olduğu zannı ile sempati duydukları, örgütle irtibat ve iltisaklı oldukları kabul edilmektedir. Terör örgütüne üye olma suçuna bağlanan ağır cezai yaptırımlar gözetildiğinde -örgütün nihai amacının herkesçe bilindiğinin kabul edilebileceği kesin bir tarih vermek yoluna gidilmemiş olmakla birlikte- örgütün nihai amacının herkesçe bilinir hâle geldiği olaylardan (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 11) önce yasal zeminde faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütüne bağlı olduğu düşüncesi ile hareket ederek hataya düşenler ile FETÖ/PDY'nin amaç ve yöntemlerini bilen örgüt mensuplarının birbirlerinden dikkatli şekilde ayrılması yoluna gidilmiştir (Bilal Celalettin Şaşmaz, § 54).

75. Öte yandan vurgulamak gerekir ki bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesinin görevi bir yargılamanın sonucu itibarıyla adil olup olmadığını değerlendirmek değildir. Dolayısıyla başvurucular hakkında isnat edilen terör örgütü üyesi olma suçunun sübuta erip ermediği veya toplanan delillerin suçun sübutu için yeterli olup olmadığı meselesi, ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır (Metin Birdal, § 47; Yılmaz Çelik [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018, § 45). Bundan başka bir ceza yargılamasında hangi delillerin hükme esas alınabileceği meselesi de esas itibarıyla Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışındadır (Türk ceza muhakemesi hukuku uygulamasına ilişkin bazı değerlendirmeler için bkz. Metin Birdal, §§ 67-71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

76. Başvurucu hakkındaki mahkeme ve Daire kararlarının içeriği gözönüne alındığında mahkûmiyetin temel olarak başvurucunun ByLock programı üzerinde user-ID numarası alıp bu numaraya bağlı alt veriler oluşturmak suretiyle anılan ağa dâhil olduğuna, bu programı örgütsel iletişim amacıyla kullandığına ve FETÖ/PDY'nin hiyerarşisi içinde aşağıdan yukarıya doğru oluşturulup tanımlanan örgütsel konumlarda bulunup en son 2015 yılı ve sonrasında bölgecilerin üstünde ve onlardan sorumlu büyük bölge imamı olarak faaliyet gösterdiğine dair tanık beyanlarına dayandığı anlaşılmıştır (bkz. §§ 26, 27).

77. Somut olayda, mahkûmiyet gerekçesinde ve kanun yolu incelemeleri sırasında verilen kararlarda başvurucunun örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla ByLock programını kullandığına ve örgüt hiyerarşisindeki diğer konumlara göre üst düzeyde olduğu değerlendirilen büyük bölge imamlığı konumuna kadar yükselerek bu sıfatla faaliyetlerde bulunduğuna dair tespitlerden ibaret deliller arasında herhangi bir ayrım yapılmamıştır. Aksine başvurucunun atılı suçu işleyip işlemediğinin ve bu suç için öngörülen temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak belirlenmesi açısından biri diğerine göre ön planda tutulmayan bu delillerin bir bütün olarak değerlendirildiği açıktır (bkz. §§ 26-28).

78. Anayasa Mahkemesi Ferhat Kara ([GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020) kararında "yapısı,

kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan kriptolu iletişim ağının başvurucu tarafından kullanılmasının terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınmasının, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla ByLock'un mahkûmiyette tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasına ilişkin iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu" nu değerlendirmiştir (Ferhat Kara, § 161).

79. Anayasa Mahkemesi, ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ve onu destekleyen diğer veriler doğrultusunda ByLock programının kullanıldığına dair tespitin terör örgütüne üye olma suçu açısından verilen mahkûmiyet kararında belirleyici delil olarak değerlendirilmesini Adnan Şen kararında suçta ve cezada kanunilik ilkesi açısından ele almıştır. Bu kararda Anayasa Mahkemesi, ByLock programını kullanmak şeklinde gerçekleşen faaliyetin örgütsel nitelikte olduğuna, başvurucunun örgüt içi iletişimin sağlanması amacıyla FETÖ/PDY mensuplarının kullanımına sunulan ByLock programını örgütsel amaçla kullandığına, dolayısıyla başvurucunun bu oluşumun suç işlemek amacında olduğunun bilincinde olduğuna dair adli makamlarca yapılan yorumların kanun koyucunun yasak olarak belirlediği fiilin kapsamını suç ve cezaların kanuniliği ilkesine aykırı olacak şekilde genişletmediğini, örgüt üyeliğine ilişkin kuralın özüyle çelişmediğini ve öngörülebilir olduğunu, atılı suçun unsurları netleştirilirken öngörülebilir ve suçun mahiyetine uygun olma konusunda özen gösterildiğini değerlendirmiş ve ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Adnan Şen, § 121).

80. Bununla birlikte AİHM, Anayasa Mahkemesinin Ferhat Kara ve Adnan Şen kararlarından sonraki süreçte verdiği Yalçınkaya/Türkiye kararında ulusal mahkemelerin mevzuat hükümlerini geniş ve öngörülemez şekilde yorumlayarak ByLock kullanımının silahlı terör örgütü üyeliği anlamına geldiğini tespit ettiklerini belirtmiş; bu bağlamda ulusal hukuktaki suçun yasal tanımı kapsamında gerekli olan kastın varlığı ayrıca tespit edilmeksizin ByLock programını kullanan kişilere doğrudan ve etkili bir şekilde objektif sorumluluk yüklendiği kanaatine varmıştır. Dolayısıyla AİHM, bu durumun suçun özellikle de manevi unsurlarının oluşup oluşmadığını değerlendirme gereği duyulmaksızın terör örgütü üyesi olma suçunu katı bir sorumluluk suçuna dönüştürme ve böylece iç hukukta açıkça belirtilen gerekliliklerden ayrılma etkisi yarattığı sonucuna varmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 271, 272).

81. Nitekim Yargıtay da özellikle AİHM'in Yalçınkaya/Türkiye kararından sonraki tarihlerde verdiği kararlarda, örgütsel yazışma içeriği tespit edilemeyen sanıkların ByLock programını örgütsel iletişim amacıyla kullanıp kullanmadıklarının ve örgüt yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre ve ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağına yansıyan verilere yönelik- yapılması gerekli görülen araştırma işlemlerini güncel ve istikrarlı içtihatlarında belirlemiştir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 30/10/2024 tarihli ve E.2022/6887, K.2024/12706; 31/10/2024 tarihli ve E.2022/13560, K.2024/12904; 4/11/2024 tarihli ve E.2022/8312, K.2024/13516; 5/11/2024 tarihli ve E.2022/8457, K.2024/13588; 25/11/2024 tarihli ve E.2024/17021, K.2024/15092; 28/11/2024 tarihli ve E.2022/15419, K.2024/15834; 6/1/2025 tarihli ve E.2022/28134, K.2025/427; 21/1/2025 tarihli ve E.2021/11306, K.2025/1891; 21/5/2025 tarihli ve E.2025/542, K.2025/15312 sayılı kararları).

82. Öte yandan Yargıtay, birçok kararında örgütün terminolojisi doğrultusunda oluşturup adlandırdığı birtakım üst düzey konumlarda bulunan ve bu konumu itibarıyla

gerçekleştirdiği örgütsel faaliyetlerini belirli tarihlerden sonra dahi devam ettiren kişiler açısından söz konusu üst düzey konum ve faaliyetlerin de -örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla ByLock programını kullanıp kullanmamalarından bağımsız olarak- terör örgütü üyeliğinden mahkûmiyet için gerekli görülen süreklilik, çeşitlilik ve yoğunlukta olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla Yargıtay, kişilerin söz konusu eylemleri gerçekleştirdiklerine dair somut tespitleri onların FETÖ/PDY'yle organik bağlarının tespit edilmesinin örgütün hiyerarşik yapısı içerisinde bilerek ve isteyerek hareket ettiklerinin ve örgütün amaçlarını benimsediklerinin ortaya konması açısından belirleyici delil olarak değerlendirmektedir (bkz. §§ 39-44).

83. Nitekim terör örgütü üyeliği suçu açısından Anayasa Mahkemesi de;

i. Yahya Turgut [GK], B. No: 2021/43694, 9/10/2024 kararına konu olayda başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı okulda müdür yardımcısı sıfatıyla görev yaptığı sırada 2014 yılından itibaren örgüt adına kurban ve himmet adı altında para toplanmasını sağlamasını, örgüte yönelik soruşturmaların yürütüldüğü süreçte okulda öğrencilere örgütü ve Fetullah Gülen'i öven konuşmalar yapmasını, okuldaki öğretmenlerin örgüt talimatıyla gerçekleşen protesto eylemine katılımlarını organize edip bu eyleme katılmasını ve bu eylemlerin yanı sıra anılan okulda örgüt içi tayine tabi olarak çalışmasını değerlendirmiştir.

ii. Hidayet Mete [2. B.], B. No: 2021/38674, 27/2/2025 kararına konu olayda da başvurucunun örgüt yöneticisi olduğu iddiasıyla hakkında soruşturma yürütülen kişiyle içeriği belli olmamakla birlikte telefon görüşmesi yapmasını ve daha ziyade örgütteki görevini başka bir örgüt yöneticisinin yerine yürüttüğüne, buna göre örgütün üst düzey üyesi olup bu konumu itibarıyla örgütün sivil sorumlusunun yerine görev yaptığına dair tespitlerde bulunulmasını değerlendirmiştir.

84. Anayasa Mahkemesi anılan kararlarında her iki olayda da söz konusu delilleri bir bütün olarak değerlendiren mahkemelerin başvuruculaların bu eylemleriyle örgütün nihai amacını bilmediklerinden söz edilemeyeceğine ve gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dâhil olmayı tercih ettiklerine dair tespitlerinin somut olayın şartlarına göre temelsiz ve keyfî olmadığı, kanun koyucunun yasak olarak belirlediği fiilin kapsamını suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olacak şekilde genişletmediği, örgüt üyeliğine ilişkin kuralın özüyle çelişmediği ve öngörülebilir olduğu sonucuna ulaşmıştır (Yahya Turgut, §§ 57-59; Hidayet Mete, §§ 44-47).

85. Böylelikle anılan Yargıtay kararları da gözetildiğinde (bkz. §§ 39-44, 82) somut olayda Mahkemenin başvurucunun ByLock programını örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla kullandığına dair tespiti dikkate alınmasa dahi başvurucunun örgüt hiyerarşisi içinde yükselerek en son büyük bölge imamı olarak görev yaptığını değerlendirmek suretiyle oluşturduğu kabulün de somut olayın şartlarına göre temelsiz ve keyfî olmadığı vurgulanmalıdır. Nitekim Mahkeme, örgütün nihai amacının herkesçe bilinir hâle geldiği olaylardan sonra dahi başvurucunun terör örgütü hiyerarşisi içinde bulunduğu üst düzey konumun ve gerçekleştirdiği örgütsel faaliyetlerin varlığını ortaya koyarak örgütün nihai amacını bildiği sonucuna varmış ve aksi yöndeki savunmalarına itibar etmemiştir.

86. Mahkemenin bu yorumunun kanun koyucunun yasak olarak belirlediği fiilin kapsamını suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olacak şekilde genişletmediği, örgüt üyeliğine ilişkin kuralın özüyle çelişmediği ve öngörülebilir olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme, atılı suçun unsurlarını netleştirirken öngörülebilir ve suçun mahiyetine uygun olma konusunda özen göstermiştir. Buna göre başvurucunun yukarıda anılan eylemleri dolayısıyla bu oluşumun suç işlemek amacında olduğuna ve üzerine atılı örgüt üyeliği suçunun unsurlarını

bilebilecek konumda bulunduğuna ilişkin olarak varılan sonucun temelsiz olduğu söylenemez.

87. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. ByLock Verilerini İçeren Dijital Materyallerin Mahkeme Huzuruna Getirtilmemesi ve Bu Materyaller Üzerinden Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmaması Nedenleriyle Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

88. Başvurucu; ByLock verilerini içeren dijital materyallerin Mahkeme huzuruna getirtilmemesi ve bu veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

89. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesi ile AİHM'in silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine dair değerlendirmelerini içeren kararlarına yer verilmiş; ihlal iddiaları incelenirken söz konusu içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının birlikte değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

90. Başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmiştir.

91. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Gökay Dayan [2. B.], B. No: 2014/12206, 21/9/2017, § 21).

92. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "... ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkelerin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Ruhşen Mahmutoğlu [1. B.], B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 56).

93. Ceza davasında ulaşılması amaçlanan temel amaç, maddi gerçeğin adil yargılanma hakkına uygun olarak ortaya çıkarılmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, bu amacın gerçekleştirilmesinin en önemli unsurlarındandır. Anılan ilke taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını gerektirir. Dolayısıyla ceza davalarında mahkemenin kararını etkilemek amacıyla dosyaya sunulan görüş ve delillerden sanığın haberdar olmasına, bunlara karşı etkili şekilde karşı çıkmasına fırsat verilmesi gerekir (Tahir Gökatalay [2. B.], B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 25; Cezair Akgül [1. B.], B. No: 2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31).

94. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı

koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

95. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir (Mustafa İbiş [1. B.], B. No: 2015/13089, 17/7/2018, § 35). Bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin usule ilişkin imkânlar konusunda taraflardan birinin diğerine nazaran dezavantajlı bir konuma düşürülüp düşürülmediğini denetleme görevi bulunmaktadır.

96. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında yapılacak inceleme, başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Yüksel Hançer, § 19).

97. AİHM, Yalçınkaya/Türkiye kararına konu olan ve terör örgütü üyeliği suçu açısından ByLock delilinin tek veya belirleyici delil olarak değerlendirildiği davada ByLock sunucusundan elde edilen ham verilerin başvurucuya açıklanmadığını, bu nedenle başvurucunun bu kanıtların bütünlüğünü ve güvenilirliğini ilk elden test edemediğini ve bu delilin kabul edilebilirliğine, güvenilirliğine, eksiksizliğine veya delil değerine -bunlara atfedilen anlam ve öneme- itiraz edemediğini, savunmaya yönelik bu zorlukların ise başvurucunun aleyhindeki delillere itiraz etme ve savunmasını etkili bir şekilde ve iddia makamıyla eşit bir şekilde yürütme fırsatına sahip olmasını sağlayan yeterli usul güvenceleriyle dengelenmediği; bu nedenle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Yalçınkaya/Türkiye, §§ 329-340). Anılan kararda yer verilen değerlendirmeler doğrultusunda başvurucunun dile getirdiği benzer yöndeki itirazların da dikkate değer olduğu düşünülebilecektir.

98. Bununla birlikte detayları yukarıda açıklandığı üzere somut olayda başvurucunun örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla ByLock programını kullandığına dair tespitlerin -ByLock delilinin- yanı sıra örgütün nihai amacının herkesçe bilinir hâle geldiği olaylardan sonraki tarihlerde dahi örgüt hiyerarşisi içerisinde üst düzey bir konum olarak değerlendirilen büyük bölge imamı olarak faaliyetlerde bulunduğuna dair tanık beyanları da -beyan delilleri- Mahkemece mahkûmiyet ile cezanın bireyselleştirilmesi için ayrı ayrı önemli ağırlıkta delil olarak kabul edilmiştir (bkz. §§ 26, 76, 77). Yargıtayın örgüt hiyerarşisi içinde bu veya benzer konumlarda faaliyet gösteren kişilerin terör örgütü üyesi olma suçu için aranan koşulları taşıdığına dair kararları (bkz. §§ 40-45) ile mahkeme ve Daire kararlarındaki anlatımlara göre suçun sübutu ve temel cezanın belirlenmesi açısından ByLock ve beyan delillerinin birbirlerinden bağımsız ve önemli ağırlıkta deliller olarak değerlendirildikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla -somut olayın kendine özgü koşulları içinde- ByLock delilinin başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet kararı ile bu suça dair temel cezanın belirlenmesi açısından tek veya belirleyici delil olarak kabul edildiğini söylemek mümkün görünmemektedir.

99. Buna ek olarak başvurucunun yargılama sırasında tanıkların yeniden ifadelerinin alınması gerektiğine dair itirazlarını olağan kanun yollarına ilişkin başvurularında dile getirmediği (bkz. §§ 19, 23, 27, 28) ve içeriklerinden haberdar olduğu anlaşılan tanık beyanlarına karşı itirazlarını aşamalarda etkili şekilde ileri sürebildiği (bkz. §§ 14, 19, 22,

23, 25) gibi bireysel başvuru formunda da tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine dair iddiada bulunmadığının da altı çizilmelidir.

100. Sonuç olarak başvurucu hakkında ByLock delilinin tek veya belirleyici delil olarak değerlendirilmediği anlaşıldığından Mahkemenin salt ByLock verilerini içeren dijital materyalleri Mahkeme huzuruna getirtmemesinin ve bu veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmamasının yargılamanın bütünü itibarıyla başvurucuyu iddia makamı karşısında usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürdüğünden söz edilemeyecektir.

101. Açıklanan gerekçelerle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

102. Başvurucunun;

i. Yargılamanın ilk celsesinde BTK kayıtları ile tanık beyanlarının dosyaya sunulmaması sonucunda bu delillere karşı anılan celsede savunmasının alınmamasının ve BTK kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiğine ilişkin iddiasının kanun yoluna başvuru dilekçelerinde öne sürülmemesi nedeniyle Onur Kara ([1. B.], B. No: 2017/29853, 8/7/2020, §§ 32-34) kararı; ceza infaz kurumunda kaldığı süreçte diğer hükümlülere tanınan telefon ile haberleşme ve görüş haklarından yararlandırılmamasından dolayı haberleşme hürriyetinin yanı sıra özel hayat ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının da ilgili yargısal yollar tüketilmeden bireysel başvuruda bulunulması nedeniyle Bayram Gök ([2. B.], B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 20-24) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi,

ii. Dosyadaki delillerin tümünün gerekçeli karara işlenmemesi ve karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedenleriyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Yasemin Ekşi ([1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57) ve Mehmet Yavuz ([1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51) kararları; delillerin hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve yeterli delil elde edilmeden mahkûmiyet kararı verildiğine ilişkin iddiasının da Ahmet Sağlam ([2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN ULU

B. No: 2023/57158 | Karar tarihi: 25.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/57158

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SİNAN ULU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/57158)

Karar Tarihi: 25/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 13/3/2026 - 33195

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Sinan ULU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması ile iltisak ve irtibatının olduğu değerlendirilen kamu görevlisinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesinin ekli listesinde ismine yer verilmek suretiyle meslekten çıkarılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadan kamu görevinden çıkarma kararı verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, açılan iptal davasının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/7/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık)

gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

3. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre olaylar şöyledir:

A. Genel Bilgiler

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-46) kararında yer almaktadır (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 10; N.E. [GK], B. No: 2022/62466, 29/5/2025, § 5; A.S. [GK], B. No: 2023/30928, 29/5/2025, § 5; Halit İnciroğlu [GK], B. No: 2023/38006, 29/5/2025, § 6).

6. 15 Temmuz darbe teşebbüsü öncesinde Millî Güvenlik Kurulu (MGK) söz konusu yapılanmayı 2014 yılı başından itibaren sırasıyla halkımızın huzurunu ve ulusal güvenliğimizi tehdit eden yapılanma, devlet içindeki illegal yapılanma, kamu düzenini bozan iç ve dış legal görünüm altında illegal faaliyet yürüten paralel yapılanma, paralel devlet yapılanması, terör örgütleriyle iş birliği içinde hareket eden paralel devlet yapılanması ve bir terör örgütü olarak kabul etmiştir. Söz konusu MGK kararlarının her biri basın duyuruları aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. Yine FETÖ/PDY, 2014 yılında Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'nde "Legal Görünümlü İllegal Yapılar" başlığı altında "Paralel Devlet Yapılanması" adıyla yer almıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 28, 33; C.A. (3), § 11; N.E., § 6; A.S., § 6; Halit İnciroğlu, § 7).

7. Yargı organları birçok kararda FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğunu kabul etmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; C.A. (3), § 12; N.E., § 7; A.S., § 7; Halit İnciroğlu, § 8).

8. Yargı organlarının kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliği bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde, bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi

inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; C.A. (3), § 13; N.E., § 8; A.S., § 8; Halit İnciroğlu, § 9).

9. Darbe teşebbüsünün bastırılmasının ardından Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Üçer aylık sürelerle uzatılan OHAL süreci 18/7/2018 tarihinde sona ermiştir. OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 47-66) kararında yer almaktadır (C.A. (3), § 14; N.E., § 9; A.S., § 9; Halit İnciroğlu, § 10).

10. Türkiye Cumhuriyeti 21/7/2016 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS/Sözleşme), Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ise Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (MSHUS) ilişkin derogasyon (askıya alma/yükümlülük azaltma) beyanında bulunmuştur. OHAL'in uzatılmasına ilişkin kararlar da Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 50; C.A. (3), § 18; N.E., § 10; A.S., § 10; Halit İnciroğlu, § 11).

11. OHAL döneminde çıkarılan olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri (OHAL KHK'ları) ile terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişiler, anılan kanun hükmünde kararnamelere ekli listelerde isimlerine yer verilmek suretiyle kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Akabinde bahse konu KHK'lar farklı kanunlarla bazıları değiştirilerek, bazıları aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Bununla birlikte yine önceki OHAL KHK'ları ile kamu görevinden çılarılmış olan bazı kişiler sonradan çıkarılan OHAL KHK'ları ile ilgili kanun hükmünde kararnamelerin eki listelerinin ilgili sıralarından çıkarılmış, bu kişilerin kamu görevine iade edilmelerine karar verilmiştir.

12. OHAL süreci devam ederken 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı KHK) 1. maddesi ile bahse konu usulle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin doğrudan kanun hükmünde kararname hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu (OHAL Komisyonu) kurulmuştur. Yine 685 sayılı KHK'nın 11. maddesi ile OHAL Komisyonunun kararlarına karşı Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenecek Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabileceği düzenlenmiştir. Anılan hükümler 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un ilgili maddeleri ile kanunlaşmıştır.

B. Somut Olay Bilgisi

13. Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapan başvurucu; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğundan bahisle, 1/9/2016 tarihli ve 29818 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 15/8//2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname'ye (672 sayılı KHK) ekli (1) sayılı listede ismine yer verilmek

suretiyle kamu görevinden çıkarılmıştır.

14. Başvurucu, anılan işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle OHAL Komisyonuna başvurmuş; OHAL Komisyonu 1/2/2018 tarihinde başvurunun reddine karar vermiştir. Kararın "Başvurucuya İlişkin Bilgi, Belge ve Tespitler" başlığı altında başvurucunun Bank Asyadaki hesap bilgilerine ve hareketlerine değinilmiş, çocuğunun daha sonra FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle kapatılan Özel Osmanbey İlkokulunda 2014-2015 eğitim öğretim yılına ilişkin kaydı olduğu belirtilmiştir. Yine aynı başlık altında yer aldığı şekliyle Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğü (Rektörlük) tarafından hazırlanan raporda bilgisine başvurulan kişilerin başvurucunun FETÖ/PDY'nin toplantılarına katıldığı, grup sorumlusu olduğu, başkalarını da toplantılara davet ettiği, kurban ve burs topladığı, Bank Asyada artan düzeyde hesabı olduğu, darbe teşebbüsünün sabahında ve sonrasında FETÖ/PDY liderinin kitaplarını ve CDlerini çöpe attığı hususlarını beyan ettikleri vurgulanmıştır. Ayrıca Afyonkarahisar 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 30/3/2017 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar verdiği ifade edilmiştir.

15. Sonuç olarak OHAL Komisyonunun anılan kararının "Başvurunun Değerlendirilmesi" başlığı altında, başvurucu hakkındaki Ağır Ceza Mahkemesi kararının ve gerekçeli kararda yer verilen tespit ve olguların başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisak ve irtibatına delalet ettiği belirtilmiştir. Yine elde edilen bilgi, belge ve tespitler dikkate alındığında başvurucunun örgüt liderinin talimatı doğrultusunda Bank Asyaya finansal destek mahiyetinde para yatırdığı, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verildiği hususları ile diğer tespitlerin başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatını ortaya koyduğu sonucuna varılmıştır.

16. Başvurucu OHAL Komisyonu kararının iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde Rektörlüğün beyan sahibi olan kişileri aleyhe ifade vermeye zorladığını, bunlara karşı savunma almadan, yüzleştirme yaptırmadan soruşturma yaptığını ifade etmiştir. Özel hayatına ilişkin bilgilerden hareketle kamu görevinden çıkarıldığını vurgulayan başvurucu, Anayasa'nın 130. maddesi gereğince yüksek öğretim kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevinden uzaklaştırılamayacağını da dile getirerek OHAL Komisyonu kararının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Bank Asya hesabındaki birikimini 2015 yılı başlarında bir başka bankaya yatırdığını, 12/9/2014 tarihinde çocuğunun Osmanbey Kolejindeki okul kaydını devlet okulu olan Selçuklu İlkokuluna aldırdığını fakat çocuğunun psikolojisinin bozulması nedeniyle tekrar aynı okula kayıt yaptırdığını, 18/7/2016 tarihinde ise tekrar kaydını aldırdığını ifade etmiştir. Bununla birlikte kamu görevinden çıkarılması nedeniyle birtakım anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Ankara 20. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 24/12/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda öncelikle FETÖ/PDY'nin niteliğine ilişkin genel değerlendirmeler yapılmış, FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin kamu görevinden çıkarılmaları sürecine dair genel bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda kamu görevlilerinin sadakat yükümlülüğünden bahsedilmiş, yaşanan darbe teşebbüsü nedeniyle ivedi şekilde alınması gereken tedbirlerin zorunluluğu vurgulanmıştır. "Uyuşmazlık Konusu Olayın Değerlendirilmesi" başlığı altında ise ilk olarak başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Ağır Ceza Mahkemesince hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği belirtilmiş ve karardaki tespitler aktarılmıştır. Yine başvurucunun çocuğunun FETÖ/PDY ile iltisaklı özel okulda kayıtlı olduğunun belirlendiği ve ceza yargılamasında başvurucunun örgütle irtibat içinde

olduğu tespitinin yapıldığı belirtmiştir.

18. İdare Mahkemesince sonuç olarak hakkında yürütülen ceza yargılamasında alınan ifadelerden başvurucunun örgütle irtibatlı olduğu, anılan yargılamada başvurucunun haklarında soruşturma yürütülen örgüt üyeleriyle irtibatlı olduğu, örgüt bağının artırılması, örgüt ideolojisinin aşılanması, örgüte eleman kazandırılması ve örgüte finansal destek sağlanması amacıyla haftada bir ya da iki defa düzenlenen örgütsel toplantılara katıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte toplantılarda FETÖ/PDY liderinin kitaplarının okunduğu, CD'lerinin izlendiği, örgüte kaynak sağlamak amacıyla bu toplantılarda burs ve kurban parası adı altında para toplandığı, toplanan paralara ilişkin herhangi bir kayıt tutulmadığı, gizlilik esasına riayet edildiği için paraların elden alındığı, toplantılarda gizlilik ön planda tutulduğu için telefonların getirilmediği hususlarının tespit edildiği vurgulanmıştır. Yine haklarında örgüt üyeliği suçlamasıyla soruşturma yürütülen Ş.T., A.E., Ş.K., Ö.S. ve İ.U.nun da katıldığı bahse konu toplantıların 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişimine kadar devam ettiğinin tespit edildiği, bunların yanı sıra örgüte müzahir okulda veli kaydının olduğu da belirtilerek başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatı ve iltisakı olduğu şeklindeki değerlendirmenin makul ve hakkaniyete uygun olduğu, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Diğer taraftan İdare Mahkemesi, başvurucunun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yönelik iddialarına ilişkin olarak da birtakım değerlendirmeler yapmış, bu değerlendirmeler sonucunda başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağı olduğunu, bu müdahalenin ulaşılacak meşru amaç kapsamındaki kamu yararı ile dengelendiği, aynı zamanda milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerin yerine getirildiği ve çekirdek haklara dokunulmadığı sonucuna ulaşmıştır.

19. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını tekrar etmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesi (Daire) 31/1/2022 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektirecek bir neden bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

20. Başvurucu, dava ve istinaf dilekçelerinde yer alan iddialarını yineleyerek Daire kararının kaldırılması talebiyle temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Danıştay Beşinci Dairesi (Danıştay) 13/4/2023 tarihinde Daire kararının ve dayandığı gerekçenin hukuka, usule uygun olduğu, bozulmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığı gerekçesiyle temyiz başvurusunun reddine ve kararın onanmasına karar vermiştir.

21. Başvurucu, nihai kararı 18/6/2023 tarihinde öğrenmiştir.

22. Öte yandan başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen ceza yargılamasında Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun 9 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kararının "Deliller" başlığı altında bazı tanıkların beyanlarına yer verilmiştir. Bu beyanlardan bazıları kararda şöyle yer almaktadır:

"Tanık [Y.K.] 22/03/2017 tarihinde SEGBİS üzerinden mahkememizde;

Tanık: 2011 yılı Eylül ayında askerden geldik, doktoramız bittikten sonra askere gittik, daha önceden başka gruba gidiyorduk bu gezek gruplarına, doktoramız bittikten sonra Eylül ayında geldiğimizde yanlış hatırlamıyorsam, ya Sinan Ulu, yada [İ.U.nun] ikisinden biri senin grubun değiştiğini artık bundan sonra bizimle bizim gezek grubuna geleceğini söyledi,

o grupta Sinan Ulu, [İ.U.].

Başkan: Grupları da birimi bunları grupluyordu insanları.

Tanık: Evet biri grupluyordu. ama kimin grupladığını bilmiyorum yalnız.

Başkan: Yani üniversitede herkes bu gruplaşmaya uyuyordu, cemaat yapılanması mı bu yani o zamanki tabirle.

Tanık: Evet aynen öyle cemaat yapılanması.

Başkan: Birileri sizin istediğiniz ve rızanız dışında grupluyordu.

Tanık: Evet mertebe mertebe öyle grupluyordu.

Başkan: Sinan Ulu ya da [İ.U.] sana geldiler.

Tanık: Bu grupta işte Sinan Ulu, [İ.U.], [O.A.], [İ.G.], [B.Ç.], [A.R.A.] vardı.

Başkan: Grup sorumlusu.

Tanık: Grup sorumlusu [İ.U.] ile Sinan Ulu idi, yani bizim toplanmamız için mesajlar atan bu iki kişiydi.

Başkan: Sohbet hocası.

Tanık: Sohbet hocası iki kişi geldi benim gittiğim süreler 2011 ile 2013'ün şubatı arası gittim ben, Fen Lisesinde [B.] hoca diye birisi vardı, daha sonra müftülükte müftü yardımcısı [B.A.] mı öyle birisi vardı o geldi. Daha sonra 2012 yılında demin de söyledim kasım veya aralık ayında Kütahya'da bu kitap okuma programı oldu, oraya Sinan Ulu, ... ile Sinan Ulu, ben bir de [Ö.S.] birlikte gittik.

Tanık [İ.G.] 22/03/2017 tarihinde SEGBİS üzerinden mahkememizde;

Başkan: [İ.] bey soruşturma aşamasında Fetullahçı terör örgütü ile ilgili soruşturma aşamasında sizinde ifadeniz alınmış Kocatepe Üniversitesinde inceleme ve değerlendirme komisyonunda bu ifadeniz de; Sinan Ulu ile ilgili olarak bazı beyanlarda bulunmuşsunuz, nedir bilginiz Sinan Ulu'nun bu Fetö-pdy denilen yapılaşma ile ilgili bağı hakkında.

Tanık: Efendim bizim 2011 yılında [İ.U.] ile birlikte grup sorumlumuzdu kendisi.

...

Başkan: Peki Sinan Ulu daha sonraki dönemde Sinan Ulu'nun bu gruplara çağırma konusunda sizi bir yönlendirmesi oldu mu veya toplantılara çağırma, çağıran kişimiydi yani.

Tanık: İlk başta biz askere gittik 2011 yılından sonra bizi [İ.U.] çağırdı önce, yani ilk grup sorumlumuz, sohbet [İ.U.ydu] daha sonra 2013'ün işte Ağustos, Eylül o civarlarında onun başka bir profesör grubuna gittiği filan söylendi, daha sonra Sinan Ulu çağırdı efendim.

Başkan: Toplantıları o organize ediyordu.

Tanık: Evet o organize ediyordu.

Başkan: Peki Sinan Ulu'nun organize ettiği toplantılarda bu bahsettiğiniz şeyler dışında para toplama, himmet, bağış, kurban parası adı altında para toplaması ile ilgili faaliyetler yürütülüyor muydu?

Tanık: Efendim burs istiyorlardı, gazete aboneliği hepsini istiyorlardı.

Başkan: İstiyorlar dı derken.

Tanık:Yani bunları verin diyorlardı.

Başkan: Sinan Ulu' mu.

Tanık: Evet, yani Sinan Ulu genellikle sohbetin hocası [B.] ondan önce de [B.] diye fen lisesinden bir öğretmen vardı efendim, o şeyden müftülükten [B.] diye birisi vardı efendim, yani bunlar istiyordu, grup sorumlusu da istiyordu efendim yani niye abone olmuyorsunuz, yada neden vermiyorsunuz.

Başkan: Peki size bir soru, Sinan Ulu ile birlikte Osman[Bey] Kolejinde veya Zafer Kolejinde herhangi bir toplantıya katıldınız mı? özellikle doçent olduğunuz zaman ve bu toplantı da size özel yapılan bir şey oldu mu?

Tanık: Doçent olduktan sonra 2014 Ocak'tan sonra katılmadım, ... doçent oldum, ondan sonra katılmadım, ama ondan önce sanırım Zafer Kolejine çağrıldım efendim, Zafer'e çağrıldım diye biliyorum efendim.

Başkan: Peki Zafer Kolejinde doçent kutlamanız yapılmış, onu hatırlıyormusunuz?

Tanık: Hayır efendim

...

Başkan: Peki darbeye kadar 15 temmuz darbe girişimine kadar Üniversiteniz çevresinde bu tip toplantılar devam etmiş midir? Genel olarak soruyorum.

Tanık: Gidildiğini herkes biliyordu, kimin gittiğini kiminle olduğunu zaten kime sorsanız Üniversite'de herkes bilir efendim.

Tanık [İ.Y.] 22/03/2017 tarihinde SEGBİS üzerinden mahkememizde:

Başkan: Daha önceden değerlendirme komisyonuna üniversitede verdiğin ifadede Sinan Ulu dan da bahsetmişsin sohbetlerde, ne biliyorsun bu konuda ne anlatabilirsin.

Tanık: Yılı tam hatırlamıyorum, 2005 veya 2006 yıllarında birkaç sefer yani bir iki sefer böyle bir grup değişikliği olmuştu tam hatırlamıyorum onuda, geçici bir şeydi galiba bir iki sefer orada bulunduk onun dışında hani

Başkan: Demişsin ki ben Sinan Ulu, [İ.A.] ve [İ.U.] bizi sohbetlere çağıran kiş[i]lerdi

Tanık: Evet o zamanlar öyleydi.

Tanık [O.A.] 22/03/2017 tarihinde SEGBİS üzerinden mahkememizde;

Başkan: Daha önceki verdiğin ifade üniversitedeki inceleme ve değerlendirme kuruluna verdiğin ifadede 2012 yılından önce biz [İ.yi] alıyoruz dimi, o pardon. 17-25 [Aralık] 2013 den önce FETÖ cemaat toplantılarına katıldım demişsin. 2013 yılında Osmanbey kolejde sadece FETÖ üyelerinin katıldığı bir toplantıya, [M.D.], [S.C.], [M.T.], [M.K.], [O.Ü.], [İ.A.], Sinan Ulu, [Ş.K.], [B.Ç.], [E.H.nin] katıldığına şahsen şahit oldum.

Tanık: Eksik olmuş orada hem [O.] bey var hem Eskişehirdeki okuma programı ikisinin birleşip doğru yani.

Başkan: Sadece FETÖ üyelerinin katıldığı, ne demek bu, yani öbür veliler değil sadece FETÖ bağlantılı olanların

Tanık : Okul açık değildi zaten bildiğim kadarı ile daha okul açılmamıştı yani. Okul bir sonraki dönem başında açıldı diye yanlış hatırlamıyorsam. 2012 Nisan da falan bu toplantı olmuş olması tam olarak hatırlamıyorum ama 2012 Nisan, Mayıs ayları gibi olmuş olması lazım. Hayır okul açıkta faaliyette değil henüz, dönem başında okul açıldı, yeniden açılacak manası ile, okulda öğrenci yoktu. Piknik tarzı[yı] bir şeydi o toplantı değildi.

..."

23. Ağır Ceza Mahkemesi anılan kararında, tüm dosya kapsamını birlikte değerlendirdiğini vurgulayarak başvurucunun çalıştığı üniversiteki ünitenin oluşumunda rol aldığı, ünite içinde örgütün toplantılarına katıldığı, örgüt yöneticilerinin talimatları doğrultusunda kayıtsız şartsız hareket ettiği, bu doğrultuda himmet, burs, yardım ve kurban parası adı altında düzenlenen toplantılarda para topladığı, kendisinin de bu doğrultuda destek olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca başvurucunun örgütün finans kurumu olan Bank Asyada hesabının olduğu, örgüt yöneticilerinin talimatıyla bu bankaya para yatırdığı, çocuğunun örgüte müzahir Osmanbey Kolejinde öğrenim gördüğü belirtilmiştir.

24. Ağır Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmüne karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 19/6/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Bu karara karşı yapılan temyiz başvurusu ise (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 22/2/2018 tarihli kararıyla başvurucunun örgütün Bank Asyaya para aktarımı yönündeki talimatına uyduğu, tanık beyanlarına göre 2014 yılı sonrasında da örgütsel toplantılara katılıp toplantıları organize ettiği, ilgili hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği belirtilerek reddedilmiş, Bölge Adliye Mahkemesinin kararı onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

25. 672 sayılı KHK'nın "Kamu personeline ilişkin tedbirler" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısımı şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya ... Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ... iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan;

a) Ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden,

...

başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."

26. 672 sayılı KHK'da yer alan bahse konu düzenlemeler 7080 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile aynen kanunlaşmıştır.

27. 685 sayılı KHK'nın "Komisyonun oluşumu" başlıklı 1. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Anayasanın 120 nci maddesi kapsamında ilan edilen ve 21/7/2016 tarihli ve 1116 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla onaylanan olağanüstü hal kapsamında, terör örgütlerine veya ... Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin doğrudan kanun hükmünde kararname hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu kurulmuştur."

28. 685 sayılı KHK'nın "Yargı denetimi" başlıklı 11. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Komisyon kararlarına karşı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabilir."

29. 685 sayılı KHK'da yer alan bahse konu düzenlemeler 7075 sayılı Kanun'un 1. ve 11. maddesi ile kanunlaşmıştır.

2. İlgili Yargı Kararları

a. FETÖ/PDY'nin Yapısına İlişkin Kararlar

30. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı ile onanarak kesinleşen 24/4/2017 tarihli ve E.2015/3, K.2017/3 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"FETÖ/PDY silahlı terör örgütü, paravan olarak kullandığı dini, din dışı dünyevi emellerine ulaşma aracı haline getiren; siyasi, ekonomik ve toplumsal yeni bir düzen kurma tasavvuruna sahip örgüt liderinden aldığı talimatlar doğrultusunda hareket eden; bu amaçla öncelikle güç kaynaklarına sahip olmayı hedefleyip güçlü olmak ve yeni bir düzen kurmak için şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içerisinde olmayı şiar edinen; bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalışarak ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlenen, bir yandan da kendi mensubu olmayanları düşman olarak görüp mensuplarını motive eden; 'Altın Nesil' adını verdiği kadrolarla sistemle çatışmak yerine sisteme sahip olma ilkesiyle devlete tabandan tavana sızan; bu kadroların sağladığı avantajlarla devlet içerisinde belli bir güce ulaştıktan sonra hasımlarını çeşitli hukuki görünümlü hukuk dışı yöntemlerle tasfiye eden; böylece devlet aygıtının bütün alt bileşenlerini ünite ünite kontrol altına almayı ve sisteme sahip olmayı planlayıp ele geçirdiği kamu gücünü de kullanarak toplumsal dönüşümü sağlamayı amaçlayan; casusluk faaliyetlerini de bünyesinde barındıran atipik/suigeneris bir terör örgütüdür.

İstişare kurulu, ülke, bölge, il, ilçe, semt, ev imamları gibi hiyerarşik bir yapı içeren insan gücünü ve finans kaynaklarını örgütsel menfaat ve ideolojisi çerçevesinde kullanıp Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tüm anayasal kurumlarını ele geçirme amacı taşıyan FETÖ/PDY silahlı terör örgütü 'gizli yaşamak, her zaman korkmak, doğruyu söylememek, gerçeği inkâr etmek' üzerine kuruludur.

Talimatlar yoluyla kollektif bir şekilde mobilize olan, kamu erkinin kritik bürokratik alanları başta olmak üzere, kamusal alanı ele geçirme refleksi ile hareket eden, mülkiye, adliye, emniyet, eğitim, istihbarat ve ordu içerisinde kendi özel hiyerarşisi ile illegal şekilde kadrolaşan, devletin tüm kurumlarına yerleştirdiği örgüt mensupları ile devlet teşkilatını

kendisine hizmet eder hale getiren ve adeta devlet içinde ayrı bir devlet yapısı oluşturan örgütün lideri Fethullah Gülen tarafından;

'Esnek olun, sivrilmeden can damarları içinde dolanın!; bütün güç merkezlerine ulaşıncaya kadar hiç kimse varlığınızı fark etmeden sistemin ana damarlarında ilerleyin!'

'Adliye, mülkiye veya başka hayati bir müessesede bizim arkadaşlarımızın mevcudiyeti öyle ferdi mevcudiyetler şeklinde ele alınıp değerlendirilmemelidir. Yani bunlar gelecek adına bizim o ünitelerde garantimizdir. Bir ölçüde onlar bizim varlığımızın teminatıdır.'

'Zaman henüz uygun değil. Bütün dünyayı omuzlayıp taşıyabileceğimiz zamana dek, tamam olacağınız ve koşulların uygun olacağı zamana dek beklemelisiniz! Bilhassa, haber alma hususunda her zaman hasım cephenin çok önünde olunmalıdır.'

'Yani siz hâkim değilsiniz başka kuvvetler var. Bu ülkede değişik kuvvetleri hesap edecek dengeli, dikkatli, tedbirli, temkinli yürümekte yarar var ki geriye adım atmayalım...'

'Türkiye'deki devlet yapısı ölçüsüne göre bütün anayasal müesseselerdeki güç ve kuvveti cephemize çekeceğimiz ana kadar her adım erken sayılır ... bunca kalabalık içinde ben bu dünyayı ve düşüncemi sözde mahremiyet içinde anlattım ... sırrınız sizin sırrınızdır. Söylerseniz siz esir olursunuz.'

'Daima tedbirli olmalıyız, daima istişare içerisinde karar alın, ana istişare organı olan Başyüceler ne karar aldıysa onu uygulayın (Kaldı ki; Başyüceler'in lideri de kendisidir) bütün güç merkezlerine ulaşmalıyız...'

'Bir gün bana Ankara'da bin evimiz olduğunu söyleyin, devletin paçasından şöyle bir tutacağım, devlet uyandığında yapacağı hiçbir şey kalmayacak.' şeklinde değişik yer ve zamanlarda örgüt mensuplarına verilen talimatlarda gizliliğe atfedilen önem görülmektedir."

31. FETÖ/PDY'nin anılan Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında yer alan hiyerarşik yapılanması ile ilgili diğer hususlar için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 63.

32. Danıştay Beşinci Dairesinin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/1/2022 tarihli ve E.2020/1197, K.2022/146 sayılı kararıyla onanarak kesinleşen 17/6/2019 tarihli ve E.2016/58146, K.2019/4158 sayılı kararında "FETÖ'ye İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" başlığı altında şu hususlara yer verilmiştir:

"...

Öte yandan Dairemizde derdest olan dava dosyalarında yukarıda belirtilen tespitleri destekler mahiyette, FETÖ'nün niteliğine ilişkin aşağıdaki beyanların yer aldığı görülmüştür:

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ü.ye ait Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 21/10/2016 tarihli ek sorgulama tutanağı: '...Şunu söylemem gerekiyor ki cemaat farklı sınav evlerinde kalan şahısları birbiriyle tanıştırmaz. ... Bu yapı sizi asla boşta bırakmaz, yani üniversiteden mezun olduğunuzda sınav çalışma eviniz hazırdır, sınavı kazanınca mülakat referans listeniz hazırdır, bunların her aşamasından sorumlu olan kişiler vardır. ...Kural olarak bu yapı gizlilik üzerine kurulu olduğundan bir evde kalan diğer evde kalan kişileri tanımazdı. Ama biz bazen tanıştığımızda kimin bizden olduğunu hissediyor ve anlıyorduk. Biz staja başladıktan sonra bize yavaş

yavaş tedbire riayet etmemiz hususu anlatılmaya başlandı. …bu yapıda ciddi bir hiyerarşi söz konusuydu. Ben maaşımın bekarken %15'ini, evlendikten sonra ise %10'unu cemaate himmet olarak verdim. …Evde kalan kişi sadece ev abisini tanır. Kıdemsiz birinin üst abileri tanıma şansı yoktur. Staj esnasında bize namazınızı gizli kılın gerekirse zorunlu hallerde namazlarınızı cem edin diyorlardı. Ramazan orucunuzu tutun ancak gerekirse oruç tutmuyormuş gibi davranın diyorlardı. Bunun haricinde önemli bir husus da bize evliliğin faziletleri anlatılıyordu. …Evlilikten sorumlu abi, evlendirmeyi düşündüğü erkeğe gelerek erkekten bir vesikalık fotoğraf ve bir CV ister, devamında bu CV'yi ve fotoğrafı bir havuza atardı. Aynı işlemi bayanlar için de yapıyorlardı. Devamında evlilikten sorumlu abi kendince uygun gördüğü eş adaylarını birbirleriyle tanıştırıyordu.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan A.A.ya ait Kilis Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce düzenlenen 23/06/2017 tarihli şüpheli ifade tutanağı: '17-25 Aralık süreci sonrası örgütün sivil imamı Erdal kod adlı şahsın katıldığı …bir toplantıda sivil imam adlicilere hitaben 'elinizde ...siyasal iktidara ilişkin yolsuzluk ihale usulsüzlüğü vs. gibi ses getirecek dosya varsa, bu tarz ses getirecek dosyaları bekletmeyin, hemen davasını açın.' dedi. …Örgüt mensuplarının deşifre olmasını önlemek için tedbir ya da ruhsat diye tabir edilen yöntemler uygulanmaktaydı. Bu kapsamda örneğin; cuma namazına gitmememiz, adliyede namazları ima ile (göz ile) kılmamız, eğer mümkünse namaz vakti yetişiyorsa namazları cem ederek (birleştirerek) evde kılmamız, ramazan ayında eğer belli olacaksa oruç tutmamamız ve gerektiğinde alkol almamız talimatlandırılmıştı. …Bizim mezuniyet balomuzda, o dönemki yargı bürokrasisinin hassasiyeti de gözetilerek protokol masalarından görülecek açıdaki ön sıra masalara hep örgüt üyeleri oturtulmuş ve bunlara alkol almaları talimatlandırılmıştı diye biliyorum. …Seçim [2014 tarihli HSYK seçimi] süreciyle ilgili son olarak belirtmek istediğim, örgütün ByLock üzerinden birbirleriyle haberleşerek Facebook'taki hâkim-savcı gruplarında ya da adalet.org'da organize bir şekilde hareket ederek bağımsız aday tanıtımlarının altına adayı övücü, parlatıcı, adayı ön plana çıkartıcı yorumlar yapılmasının sağlanmasıydı. Buna örnek olarak bir olay anlatayım; R.Ş. mahkemede yanıma gelip bana te[le]fonundaki ByLock mesajını okuttu. Yazının içeriğinde; --Tüm arkadaşların dikkatine, şu gün şu saatte Facebook'taki hâkim savcı gruplarında ve adalet.org'da '[İ.Ç.] Gerçeği' isimli bir paylaşım yapılacaktır. Paylaşımın altına bağımsız aday [İ.Ç.]yi övücü yorumlar yapıp destekleyelim … Görüldüğü üzere örgüt sosyal medyada organize bir şekilde hareket ederek seçimde başarılı olmayı amaçlamıştır. ...FETÖ yargı mensuplarını T1, T2, T3, T4, T5 üst başlığı/tasnifi adı altında grup grup, hücre tipi yapılandırılmıştır. T3'teki bir kişinin ekstra bir tanışıklık yoksa diğerlerini bilmesi mümkün olmadığı gibi, yine T3 altında yer alan grupların da birbirini tanımaması genel kuraldır. Tedbir denilen gizlilik kurallarına riayet edilerek bu gizliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Ama özellikle Ankara'da staj döneminde bu gizliliği sağlayamadılar. Bir çok farklı gruba mensup kişi birbirlerini bir şekilde tanıdı veya başkasından duymak suretiyle öğrendi. Ancak tedbire son derece riayet edenler kendilerini gizleyebilmiştir.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ö.ye ait Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 18/10/2016 tarihli sorgulama tutanağı: 'Taşra yapılanmasında o dönemki adı ile cemaatin bu yapılanması profesyonel olarak yürütülüyordu. 2002 yılından itibaren taşra yapılanması kendi içerisinde T1, T2, T3, T4, T5 şeklinde bölümlere ayrılmıştı. ('T' taşra anlamına gelen yapılanmayı simgelerdi). T1 grubu 39 bin sicilden daha önce gelenlerdi. T2 grubu 39 bin, 42 bin sicillileri, T3 grubu 92 bin 109 bin arası sicillileri, T4 grubu daha sonraki sicillileri, T5 grubu 125 bin ve sonraki sicillileri ifade ederdi.'

Sonuç olarak FETÖ'nün, yıllar itibarıyla takiye (olduğundan farklı görünme) esasına dayanan uzun vadeli bir projenin aşamalarını izleyerek kurduğu strateji doğrultusunda, kamu kurumlarında ve yargı organlarında demokratik devlet düzeninden ayrıksı ve ona paralel şekilde teşkilatlanmak suretiyle ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü ve demokratik hukuk devletini tehdit edici, anayasal düzene sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar gösteren bir yapılanma hâline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu yapılanma tarafından 15 Temmuz 2016 gecesi anayasal düzene, demokratik kurumlara ve bizatihi Türk Milletine karşı darbe teşebbüsünde bulunulmuştur.

Darbe teşebbüsünün bertaraf edilmesini takip eden günlerde, söz konusu kalkışmaya dâhil olan kişilerin telefon konuşmaları ve mesajları ortaya çıkmıştır. Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (B. No: 2016/22169, 20/06/2017) kararında da yer alan, darbe teşebbüsünün şüphelilerinden olan Komiser Yardımcısı E.G.nin telefonunda bulunan mesajlar bunlara örnek teşkil etmektedir. E.G.nin telefonunda, 'önemli, durum kötü, çok acil duyuru. tüm il ve ilçe imamlarını, abilere, ablalara, kurum imamlarına iletin, tüm hizmet mensupları darbeyi şiddetle kınayan açıklama yapsın, meydanlara inip kendisini kamufle etsin, resim çekilip sosyal medyada yayınlasın, demokrasi, seçilmiş irade falan desinler, ama fazla da asla muhterem hoca efendinin adı geçmesin açıklamalarda, hepimizi alabilirler, herkes -darbeden haberim yok TV'de gördüm ilk kez- desin, asla hükümete ve Tayyibe karşı olumsuz bir paylaşım yapmayın, bu gurubu kapatıyorum şimdi' şeklinde mesajların bulunduğu tespit edilmiştir."

33. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 14/4/2025 tarihli ve E.2024/1375, K.2025/829 sayılı kararında şu hususlara yer verilmiştir:

"...

İdari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargısal denetiminin, kural olarak söz konusu işlemlerin tesis edildikleri tarihteki hukuki duruma göre yapılması esas ise de, dava konusu edilen işlemlerin niteliğine göre idari işlemin tesis edildiği tarihten önceki dönemi ilgilendirmesi koşuluyla, yargılama sürecinde veya daha sonra ortaya çıkan tüm bilgi ve belgelerin işlemin hukuka uygunluk denetiminde göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, FETÖ/PDY terör örgütünün, büyük bir gizlilik ve takiye içinde Devleti ele geçirmek amacıyla yasadışı faaliyetlerde bulunduğu, söz konusu örgütle olan iltisak veya irtibatın, 21/07/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hal ilan edilmesinden çok daha önceki süreçte de ortaya çıkabileceği, bir anda ortaya çıkmasının mümkün olmadığı, örgütün yapılanma yöntemi de göz önünde bulundurulduğunda iltisak veya irtibatın uzun bir süreci kapsadığı değerlendirilmektedir.

..."

b. Sohbet Adı Altındaki Toplantıların Niteliğine İlişkin Kararlar

34. Danıştay Beşinci Dairesinin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 4/7/2023 tarihli ve E.2022/3098, K.2023/1546 sayılı kararıyla onanarak kesinleşen 4/7/2022 tarihli ve E.2017/6793, K.2022/5506 sayılı kararında yer alan bazı ifadeler şöyledir:

" ...

...eski AYİM üyesi H.D.nin 29/03/2018 tarihli ifadesi 'Harp okulunda iken 1992 - 1993 yıllarında ... cemaatle tanıştım... Koca Mustafa Paşada Zeyd kod adlı (gerçek ismini hala

bilmiyorum) cemaat abisi ile tanıştım ve cemaat evine gidip gelmeye başladım.... Fetullah Gülen vaaz kasetlerini de izliyorduk, sohbet yapılıyordu. ... Daha sonra 1994 yılında mezun olup Gölcük'e tayin oldum. ... ismini hatırlamadığım bir abi geliyordu ...tedbir amaçlı komşuların duymaması için Fetullah Gülen'in vaaz kasetleri dinlenmiyordu. ... Deşifre olmamamız için bu tedbiri uyguluyorduk. ... yukarıda bahsettiğim, gittiğim ve kaldığım bütün evlerde deşifre olmamak adına cemaat abilerinin kesin emri üzerine Fetullah Gülen kasetlerini izlemiyorduk, ... Ancak bu toplantılarda Fetullah Gülen'i övücü, yükseltici biri olduğu, müştehit olduğu, daha sonra da cemaat güçlenince Fetullah Gülen'in mehdi benzeri gibi lanse edildiği ve bu şekilde insanların cemaate mutlak itaat etmesi isteniyordu. Hatta ben kendi akrabamla evlenmek istediğimde ilk başta buna karşı çıkmışlardı. Bu konuda beni kararlı gördükleri zaman kabullenmişlerdi. Şunu demek istiyorum, mümkün olduğunca bütün özel hayatımız dahil olmak üzere bütün hayatımızı (sosyal, siyasal, ekonomik) belki de ruhsal durumumuzu bile kontrol altında tutuyorlardı...Mezun olup mesleğe başladıktan ve maaşa kavuştuktan sonra mümkün olduğunca düzenli olarak değişmekle birlikte evlendikten sonra maaşımın 1/20'sini elden cemaat abisine veriyordum. Görmemekle beraber yukarıda isimlerini saydığım kişilerin himmet adı altında para vermeleri cemaat sisteminin gereğiydi (cemaat mensuplarının olmazsa olmaz koşuluydu). Cemaat ayrıca üstlerimizle iyi geçinmemizi, her türlü tedbiri almamızı, ortaya çıkmamak için gerektiğinde içki içmemizi hatta söylemlerimizde bile dikkatli olup dini tabirleri kullanmamamızı istiyorlardı. Nitekim kod ismi kullanmamızın sebebi de gizlilikti. Benim kod adım "Halit" idi. .... Bizim sivil cemaat mensupları ile herhangi bir ilişkimiz olmazdı. Sadece cemaat abisi sivil olurdu. Bu kişi yada kişiler de sohbet sırasında bize tavsiye ve telkinde bulunurlardı. ... Cemaat mensuplarının kendi aralarındaki ilişkiye gelince; Genel olarak [yanı] görev yerindeki kişiler grup yapılmaya çalışılırdı. Bu tek de olabilirdi çok da olabilirdi. Gruptaki kişi sayısı akademi döneminde iken daha çok olabiliyordu. Ancak kıdem yükseldikçe cemaat mensubu diğer üyelerle ilişki minimum seviyeye indirilir, kural olarak tek bir kişi ile muhatap ettirilirdi. Askeriye içindeki diğer cemaat mensupları ile de muhattap ettirilmezdik. Örneğin ben mesleğimin sonuna doğru kıdemli olduğum için tek gittiğim zamanlar oldu. 1996 ... Gölcük'te lojmanlara taşındım. ... arkadaşlarla İstanbul'da Mustafa kod adlı abinin Erenköy'deki cemaat evine gidiyorduk. ... Vaaz kasedi yada CD de izlenebiliyordu. Yukarıda belirttiğim şekilde Fetullah Gülen anlatılırdı. Daha sonra İstanbul Koşuyolunda Abdullah kod adlı cemaat abisine gitmeye başladık. ... Daha sonra Türkiye'ye 1999 yılı Eylülünde depremden sonra döndük. Depremden dolayı üs tahrip olduğu için gemiler Marmaris'e taşındı. Ben de gemimle beraber Marmaris'e gittim. Burada sadık kod adlı cemaat abisi ile görüşüyorduk. ... beraber veya tek başına Sadık isimli abi ile görüşüyorduk. 2000 - 2003 yılları arasıydı. 2003 yılında akademiyi kazandım. Akademiye girmem kendi isteğim ve cemaatin yönlendirmesi ile olmuştur. Akademi sınavlarına hazırlanırken cemaatin hazırladığı çalışma CD ve kitapları bize gönderildi. O kadar profesyonelce hazırlanmıştı ki bu dokümanları okuyup biraz da çaba gösterdiğiniz de sınavı kazanamama gibi bir durum söz konusu olamazdı. Akademideyken Acıbademde Abdürrezzak kod adlı cemaat abisi ile görüşüyorduk. Burada birinci sınıflardan grup halinde görüşüyorduk. ... Akademi öğrencileri arasında bir yarış olduğu için sivil abiler bize hocaların gözüne girmemiz için ve hocaların bize iyi kanaat notu vermesi için hoşlarına gidecek davranışlarda bulunup iyi notlar almamız isteniyordu. Biz de gerek sosyal faaliyetlere katılım olsun gerekse hocaların gözüne girecek davranışlarda bulunuyorduk. Akademiden sonra Gölcük'e tayin oldum. Burada Marmaris'teki Sadık abi de cemaat tarafından gönderilmişti. Çünkü abilerde de bir nevi tayin sistemi vardı. Bunların görev yerlerini belirli periyotlarla değiştirildiğini biliyorum. İzmit'te sahil evleri tarafında evi vardı. Buraya hatırladığım kadarı ile F.G. ile gittik. Daha

sonra da H.D. ile beraber gittik. ...2007 yılında Ankara'ya DKK'ya tayin oldum. Burada Mustafa kod adlı bir abiye Şentepe tarafındaki evine gittim. Şubede tek olduğum için (şubede 3 kişi çalışıyorduk) tek gidip geldim. ...2008 yılında Marmaris Aksaz'da TCG Gaziantep gemisine tayin oldum. 2008 - 2013 yılları arasında TCG Gaziantep gemisinde görev yaptım. Gemi ilk önce Gölcük'te modernizasyonda idi. Daha sonra Marmaris'e indi. Burada Tarık kod adlı cemaat abisinin Armutalan'daki evine gidip geldim. ... 2013 yılında DKK Karargahına tayin oldum. Burada Levent kod adlı E.A.nın GİMAT'ın arkasındaki polis teşhisinde gösterdiğim evine tek gidip geldim. Orada askeriye sınıfında yalnız ben vardım. ... Ben fiili olarak 2015 Eylül ayında AYİM'de çalışmaya başladım. Levent kod adlı abim beni Ertuğrul kod adlı TPE Av. T.B.ye teslim etti. Ertuğrul kod adlı abi ile görüştüğümüzde; özellikle öğrenci dosyaları olduğunu, burada da ağırlıklı somut bilgi ve belgelere göre hareket etmem gerektiğini söyledi. Zaten gelen bilgiler de genelde tek satırlık "... okulundan mezundur, ... yurdunda kalmıştır, babası cemaate bağlı .....'da çalışmaktadır." gibi teyit edilmesi gereken bilgilerdi. Ertuğrul abi bana cemaat mensubu arkadaşlarımızın atılma, uzaklaştırılma dosyalarıyla ilgili somut bilgi ve delil isteyin. Siz somut bilgi ve delil isteyin zaten böyle bir bilgi gelmez. Bundan sonra da lehe hareket edersiniz gibi şeyler söyledi. Biz de ona göre hareket ettik. Ancak somut olarak bilginin geldiği dosyalar olduğunda gereken ne ise onu yaptım. ... Ertuğrul kod isimli Av. T.B. bana aynı dairede görev yapan kurmay üye E.Ş.nin bir süredir orada görev yaptığını ve davalarla ilgili hareket tarzımı belirlerken onu da dikkate almamı, E.Ş.nin de cemaat üyesi olabileceğine benzer şeyler söyledi. ... Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki yukarıda isimlerini verdiğim ve benimle ilgilenen cemaat abileri beni bir sonraki cemaat abisine teslim ediyordu, adeta zimmetliyordu. Bu silsile şeklinde devam etti. ...'

...

...askeri yargı mensubu olarak görev yapmış olan İ.Y.nin 02/01/2017 tarihinde Sivas Cumhuriyet Başsavcılığında verdiği ifadesi '... Bu kaldığım ev o dönem cemaat olarak adlandırılan örgütün evlerinden farklıydı. Hareketli bir ev değildi. Çok fazla eve giden gelen olmuyordu. Diğer evlerdeki gibi çeşitli faaliyetler yapılmıyor, esnaf yardımları gelmiyor, daha doğrusu sivil şahıslarla iletişime girilmiyor, toplantı ve organizasyonlar yapılmyordu. Yine bu evin abilerince başka öğrencilerin eve getirilmemesi, yine diğer evlerle iletişim kurulmaması yönünde telkinlerde bulunuyorlardı. Bu sistemde sadece bizim bildiğimiz 2 ev vardı. Diğer evle iletişim kuruyorduk. Hatta neredeyse sürekli olarak görüşüp aynı ev gibi hareket ediyorduk. Yine bu evde kalan öğrencilerin bazıları ''İlçe Hizmeti'' denen bir görev alıyorlardı. Bu görev kapsamında askeri liseler ve harp okullarının bulunduğu iller hafta sonları gidiliyordu. Görevin içeriğini tam olarak bilmiyorum. Çünkü bana bu görev hiç teklif edilmedi. ... Evden ayrılmaya yakın bir tarihte ise bana Ankara'daki çalışma evlerine beni yönlendireceğini söyledi. Ben de o görüşme sırasında çalışma evlerinin olduğunu öğrendim. ... Keçiören'de bulunan yerini gösterebileceğim başka bir eve gönderdiler. Yaklaşık 4 ay bu evde kaldım. ... Ben sınavları geçtikten sonra bir dönem daha çalışma evinde kaldım. Burada bana ilk maaşımızın tamamını, diğer aylarda ise %20'sini zekat olarak ödememiz gerektiği söylendi. ... 2012 Eylül ayında Hakim adayı Teğmen olarak Ankara Adliyesinde staj eğitimime başladım. Çalışma evinden tanımış olduğum A.M.T. ile Yenimahalle yolu üzerinde Hastane Metro Durağından inildiğinde çok yakın olan bir yerde ev kiraladık. ..., ak[a]binde Mustafa kod adlı bir şahıs bizim evimize geldi. İlk defa bu şahsı burada gördüm. Bildiğim kadarıyla bu şahıs TİB'de çalışıyordu. Hakim veya savcı olup olmadığını bilmiyorum. Olmadığını tahmin ediyorum. ... 2-3 haftada bir evimize gelerek sohbet yapıyordu. Sohbet muhabbet şeklinde geçiyordu. ... Örgüt lideri Fethullah GÜLEN'in Bamteli olarak yayınlanan

videolarını bize izletiyordu. Yine dini sohbetler gerçekleştiriyordu. ... Bu şahıs ben Sivas iline atanana kadar bizimle ilgilendi. 2013 yılı Temmuz ayında Sivas askeri savcısı olarak atandım. Bunun üzerine Mustafa kod adlı şahıs beni aradı ve Ankara ilinde şu an hatırlamadığım bir eve beni davet etti. ... Bu eve gittiğimde Mustafa isimli şahıs beni Levent isimli bir şahısla tanıştırdı. Mustafa isimli şahıs bana Levent isimli şahsın Sivas ilinde bizimle ilgileneceğini ve bize sohbet vereceğini söyledi. Bu konuşma sonrası diğer odaya geçtiğimde dönem arkadaşım ve Sivas'ta beraber çalıştığımız F.T. de yan odadaydı. Birbirimizi görünce şaşırdık. İkimize de Sivas'a geldiğimizde sohbetleri beraber alacağımız söylendi. Muhtemelen şahsa telefon numaramızı da verdik. Temmuz ayında Sivas iline geldiğimizde F.T. ile birlikte Kümbet mahalesinde bir ev kiraladık. Levent isimli şahıs bu konuda bize herhangi bir yardımda bulunmadı. İlerleyen günlerde telefon ile bizimle irtibata geçti. Kiralamış olduğumuz eve gelerek birlikte geldiği Latif kod adlı şahsı bizimle tanıştırdı ve sohbetleri bu şahısla birlikte yapcağımızı bize söyledi. Bu şekilde bizi Latif isimli şahsa teslim etti. ... Latif kod adlı şahıs ile tanıştıktan birkaç hafta sonra Latif beni ve F.T.yi kendi evine davet etti. Bu eve gittiğimizde aynı yerde görev yaptığımız askeri hakim M.B.nin da burada olduğunu gördük. Latif isimli şahıs bize bundan sonra sohbetleri üçümüze yapacağını söyledi. Sohbetler genelikle bizim bekar evimizde gerçekleşti. Yine bu olaydan sonra 2013 yılı Ekim aylarında Latif kod adlı şahıs bizi evine davet etti. Ben [F.] ve Mustafa bu eve gittik. Eve gittiğimizde Levent isimli şahıs da oradaydı. Bizimle tek tek ayrı ayrı görüştü. Bu görüşmede bizimle evlilikle ilgili görüşlerimiz konusunda fikirlerimiz soruldu... Yine aynı konu hakkında onların bilgisi dışında herhangi bir adım atmamamız konusunda ikazlarda bulundu. Mesleki hayatım boyunca bir kez Mustafa isimli şahsa da 2013 yılı Ağustos ayında bir defa 250 tl tutarında himmet parası ödedim. Daha doğrusu benden bu parayı zekat olarak istiyorlardı. Benim bir miktar borcum vardı. Onlar da bu durumu biliyorlardı. Bir kaç kez daha istediler ancak ben bu durumu bahane göstererek ödemedim. Hatta bu nedenle maaşımızın bereketi olmadığını söylüyorlardı. ...Yukarıda da anlattığım gibi birçok kez onların bilgisi dışında evlilik girişiminde bulunmamamızı sert bir şekilde ikaz ediyorlardı.'

..."

35. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 3/3/2022 tarihli ve E.2022/9.MD-51, K.2022/141 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Örgütün temel direği, olmazsa olmazı bu toplantılardır. Nitekim terör örgütü lideri bu konuda şunları söylemiştir:

'Evvela kendimiz bu hizmetin büyüklüğünü kabul edelim, başkalarına anlatmadan. Evet, yani bu öyle bir hizmettir ki bunu mütevelli toplantısındaki bir akşam bile hiçbir şeye feda edilemez. Ne kadar feda edilemez yani? Mesela annemiz babamız ölse feda edilemez. Gider geçer, belli bir fasıldan sonra başında durur kaldırırız. Ama buraya gelinir. Çünkü bir arkadaş iki arkadaş buraya gelmeyince gelenlere gelinmiyor olabileceği fikri verilir. Gelenlerin şevki söndürülür. Kuvveyi maneviyesi kırılır. Biz her bir yerlerimiz şu cemaatin kuvveyi maneviyesini takviye etmek üzere el ele tutup omuz omuza verme mecburiyetindeyiz. İhlası salesinde buna temas ediyor. Birisinin geriye durması diğer arkadaşları (...) sarsabilir. Allah'ta diyor, o fabrikayı katar karıştırır, o saatin çarklarını katar karıştırır diyor. Demek biz öyle fabrikanın çarkları öyle saatin çarkları hâline gelmişiz ki bu çarklardan bir tanesi dursa muvakkaten bu durgunluk, duraklama bütün çarklara sirayet

ediyor. Birbirimizle çok bütünleşmişiz. Bu bütünleşmenin manevi keyfiyetini yani tablonun öbür yanını ben göremiyorum, tahminde edemiyorum. Fakat Allah bir araya gelmeyi böyle bu bütünleşme adına çok önemli sayıyor. Önemli kabul buyuruyorsa şayet bizim için bu çok önemli olmalıdır. Biz burada bir cemaat teşkil ediyoruz ve Allah'ın eli cemaatle beraberdir. (...) Arkadaşlarımız cennete giden yollardaki tıkanıklıkları açacak, herkesi gelmeye mecbur edecekler. (...) O zaman bu fedakâr arkadaşlarımıza bir gece gelmemeye bir şey takdir edelim. Bir gece mütevelliye gelmezse acaba ne takdir edelim? Bugünkünü muaf tutacağız. Mesela Nejat Bey yok, (X) yok, mesela Celal bey de yok. Başınız sağ olsun. O aksatmazdı da benim şeyimdi o, izin alması lazım giderken, manevi şeyin yanında bir şey takdir edelim. Veremezlerse ben vereyim onu. Öyle bir şey söyleyelim ki ben veremeyeyim onu. Mehmet Bey diyor ki bir senelik burs versin. (Konuşmalar) Bir kere atlatana bir senelik burs takdir edelim. Ne güzel şey yine cennete giden yolda tıkanıklık açılıyor.'

Sohbet toplantılarını, çeşitli alt başlıklar altında incelemek ve sınıflandırmak mümkündür. Ortaokul döneminde irtibata geçilen çocuk yaştaki kişilerin katıldığı sohbet toplantıları "keyfiyet" odaklıdır. Bu toplantı türünde, evlere gelenlere yoğun ideolojik eğitim programı uygulanmaktadır. Bunun haricinde sivil/bölge yapılanmalarında ve mahrem yapılanmalarda gerçekleştirilen toplantılar ise iki genel kısımdan oluşmaktadır. Birincisi keyfiyet denilen örgütsel bağ oluşumunu sağlayan, destekleyen ve geliştiren kısım, ikincisi ise örgüt idaresi ve stratejileri ile alakalı "iş/meslek" konularının görüşülmesi kısmıdır.

Keyfiyet odaklı toplantıların işleyişine bakıldığında;

-"Pırlantalar" olarak adlandırılan Fetullah Gülen'in kitaplarını okuma,

-Önceden kayda alınmış sesli ve görüntülü kayıtlarını dinleme ve izleme,

-Haftalık Bamteli sohbeti, Sızıntı, Çağlayan dergisi vb. yazılarını okuma/izleme,

-Örgüt mensubu yazarların kitaplarından ve yazılarından kesitler okunması, anlatılması,

Gibi faaliyetlerle örgütsel değerler aşılanmaktadır.

Daha önce de açıklandığı gibi bu faaliyetler rastgele değildir; belli bir plan ve sistem dahilinde zamana yayılarak ışık evlerine gelmesi sağlanan herkese uygulanmaktadır. Bu toplantıların belli bir takvime göre, önceden belirlenmiş hedeflere ulaşılacak şekilde ayarlandığı ele geçirilen belgelerde açıkça görülmektedir. Bir yıl içinde sohbet toplantılarına katılan kişilere örgütün temel değerlerinin hemen hemen hepsinin eğitiminin verildiği anlaşılmaktadır. Ondan sonraki süreçte de her yıl, yine belli bir plan ve program doğrultusunda bu değerler çerçevesinde "ideolojik örgüt eğitimi"nin verilmeye devam ettiği görülmektedir.

Sohbet toplantılarının fonksiyonlarına ve verilen ideolojik eğitimin içeriğine bakıldığında;

-Olağanüstü kişilik bilincinin aşılanması, (Fetullah Gülen'in insanüstü özelliklere sahip, ilahi irade tarafından seçilmiş ve özel bir misyonla dünyaya gönderilmiş, her dediği ilahi iradenin isteklerini yansıtan ve yanlış olması mümkün olmayan bir kişi olduğuna iman edilmesi)

-Kutsal dava fikrinin yerleştirilmesi, (Fetullah Gülen'in olağanüstülüğüne iman etmiş kişilerin, ona verilen kutsal görevleri, ona bağlanan kutsal ordusuyla başaracağına olan inanç)

-Ham olarak gelen hedef şahısların örgüt elemanına dönüştürülmesi, bu hedef şahıslara örgütün ideolojisi ile öğretilerinin empoze edilmesi,

-Toplantıya katılanların bireysel dönüşümlerinin sağlanması ve radikalleştirilmesi,

-Grup aidiyetinin keskinleştirilmesi,

-Dayanıklılık, katı disiplin ve mutlak itaatin sağlanması,

-Bağlılık, güven ve sadakatin oluşturulması,

-Birlik ruhunun sağlanması,

-Örgüt idealleri doğrultusunda mücadele ederken başa gelebilecek her türlü zorluk ve acıya (örgüt içinde imtihan olarak adlandırılır) karşı insanı kayıtsız kılan bir dayanıklılık kazanılması, psikolojik olarak önceden hazırlanılması,

-Hizmet uğruna ölmenin erdemi ve mükâfatının cennet olduğu bilincinin yerleştirilmesi,

-Moral değerlerin ve mücadele kapasitesinin yükseltilmesi,

Şeklinde olduğu görülmektedir.

Sohbet toplantılarının örgütün temellerinin dayandığı en önemli taşıyıcı sütun olması dolayısıyla gizlenmesi ve dış müdahalelere karşı çeşitli şekillerde korunması gerekmektedir. Örgüte hâkim olan gizlilik ilkesi, diğer uygulama ve faaliyetlerde olduğu gibi sohbet toplantılarının da koruyucu kalkanıdır. Bu toplantıların ne zaman, nerede yapıldığı açık ve şeffaf değildir. Özellikle mahrem hizmetler toplantılarının gizliliği için birçok tedbir uygulanmaktadır. Yine gizlilik ilkesi gereği bu toplantılar "dini faaliyet, dini sohbet" kılıfı altında hedef saptırma yöntemi kullanılarak ardındaki örgüt gerçekleri saklanmaya çalışılmaktadır.

Örgütün toplantılara bakışı gayet nettir. Elemanların örgüt içi değerinin toplantılara katılma durumuna göre belirlendiği örgütten ele geçirilen bütün belge ve dokümanlarda açıkça görülmektedir.

Toplantılara aksatmadan, düzenli katılanlar ele geçirilen bütün fişleme belgelerinde en sadık, en yüksek mertebede yer alan kişiler olarak nitelendirilmektedir. Ara sıra aksatanlar, bir alt basamakta yer almakta ve kendi içinde aksatma sıklığına göre sıralanmakta/sıralanabilmektedir. Aksatma sıklığı artanlar ve gelmemeye başlayanlar "Ümit" pozisyonuna düşürülmekte, bunlar da kendi içinde kategorilere ayrılarak tekrardan kazanılmak amacıyla özel stratejilerle yaklaşılmaktadır. Bu çabaların da sonuçsuz kalması ve kişinin irtibatı keserek toplantılara katılmaması örgütten çıkma anlamına gelmektedir.

Diğer terör örgütleriyle mukayese edilemeyecek ölçüde gizliliğe büyük önem veren FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütünün; yasa dışı faaliyetlerinin bilinmesinin önüne geçmek ve meçhulde kalmasını sağlamak, örgüt mensubunun güvenliğini gerçekleştirmek ve kriptolanması ile deşifre olmasını engellemek, yapılması planlanan eylemin veya yasa dışı faaliyetin başarıya ulaşmasını temin etmek, yasa dışı faaliyetlerin akabinde mümkün olduğunca az iz ve emare bırakmak amacına yönelik olarak kod ad kullanılmakta ve yine mahrem hizmetlerde kullanılan evlere yerleştirilen öğrencilere özellikle kod adı verilerek özel derslere tabi tutulmaktadır.

Örgütün neredeyse tüm uygulamalarında olduğu gibi gizlilik de istismar edilen dini kavramlarla kamufle edilmekte, örgüt jargonunda tedbir olarak adlandırılmaktadır."

c. Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Kararları

36. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2018 tarihli ve 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında

Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6. maddesiyle 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen "…ile terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanlar…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

14. 1512 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında noterlik stajına engel mahkûmiyeti olanlar ile terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyecekleri hükme bağlanmakta olup fıkrada yer alan "…terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların…" ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

15. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması ya da şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması gerekçesiyle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâlin ilanına karar verildiği gözetildiğinde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyeceklerini düzenleyen kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

…

30. Kuralda terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı bulunan kişilerin noterliğe kabul edilemeyecekleri belirtilmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan kavramlar genel kavram niteliğinde olmakla birlikte bunların belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Bu kavramların hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır.

31. Diğer yandan anılan kavramların, içinde bulunulan döneme göre farklı yorumlanabilmesi de mümkündür. Bu bağlamda olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikeler gözetilerek olağanüstü hâl döneminde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunulup bulunulmadığının tespiti bakımından terör örgütleriyle üyeler arasındaki bağın varlığı konusunda yapılacak değerlendirme ile olağan dönemde yapılacak değerlendirmenin farklı olabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

32. Olağan dönemde anılan bağın varlığına yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi, kanunların Anayasa'ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucudur. Buna göre kural uyarınca ancak noterlik mesleğine alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuşkusuz bu değerlendirme, her hâlükârda cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin noterlik görevine alınmasının uygun olup olmadığı yönünde yapılacak bir incelemeden ibaret olacaktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise noterliğe atama konusunda yetkili olan Bakanlık tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında Bakanlık, kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözetecektir.

33. Bunun yanı sıra kuralda öngörülen terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olma durumu

farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bunların kanun koyucu tarafından önceden belirlenmesi ve kanunda tek tek sayılması zorunluluğundan da söz edilemez. Zira kanunların genel ve soyut olması; somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralın bünyesinde barındırma, bir başka ifadeyle kuralın amaca uygun sonuca ulaştıracak herhangi bir çözümü dışlamasını önleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

...

35. Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmama koşulunun; farklı saiklerle hareket edilmesinin önüne geçmek suretiyle noterlerin görevlerini gerçeğe uygun, doğru ve tarafsız biçimde yerine getirmelerine, noterlik işlemlerine ilişkin güvenilirliğin sağlanmasına, görev sebebiyle öğrenilen sırların gerektiği gibi muhafaza edilmesine, görev ve yetkilerin kötüye kullanımının önlenmesine hizmet etmek suretiyle noterlik hizmetinin sağlıklı biçimde işleyişine katkıda bulunmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın noterlik hizmetinde hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

36. Diğer taraftan noterlik mesleğinin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilen anılan koşulla herkes için eşit bir uygulama öngörülmektedir. Başka bir anlatımla noterlik mesleğine kabul edilecekler bakımından belli bir gruba yönelik istisnai bir düzenleme getirilmemektedir.

37. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda kural yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmediğinden noterliğe kabul edilmeyen bireylerin kuralın öngördüğü koşulun gerçekleşmediği, bir başka deyişle herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde noterliğe girmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun’da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kamu hizmetine girme hakkını sınırlandıran kuralın orantısız bir müdahaleye de neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

37. Anayasa Mahkemesinin 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 37. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrada yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresinin iptali talebi hakkındaki 3/6/2021 tarihli ve E.2020/18, K.2021/38 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4. 6755 sayılı Kanun’un 37. maddesinin (3) numaralı fıkrasında terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve bu nedenle

kamu görevinden çıkarılmış olan kişilerden adli veya idari soruşturma veya kovuşturması devam edenlerin sosyal güvenlik haklarına ilişkin başvuruları hakkında 31/10/2019 tarihine kadar karar alan, bu kararları yerine getiren veya işlem yapmayan kamu görevlilerinin bu karar ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun olmadığı öngörülmekte olup anılan fıkrada yer alan '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

…

9. Bu itibarla istişari nitelikte bir danışma organı olan MGK'nın icrai karar alma yetkisine sahip olmadığı gözetildiğinde Cumhurbaşkanınca ayrı bir kararla benimsenmemiş MGK kararlarına hukuki sonuç bağlanamayacağı ve bu kararların kendiliğinden icra edilemeyeceği açıktır.

…

11. Bununla birlikte dava konusu '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi, tavsiye niteliğindeki MGK kararına kendiliğinden hukuki bir sonuç bağlamaktadır. Şüphesiz MGK'nın tavsiye niteliğindeki kararlarının yürütme organı tarafından dikkate alınması ve hukuk aleminde hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak MGK'nın kararları hakkında başkaca icrai bir karar alınmadan bu kararlara hukuk âleminde sonuçlar bağlanması Anayasa'nın açık lafzıyla bağdaşmamaktadır.

12. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir."

38. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "…üyeliği, mensubiyeti veya…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

52. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan '…üyeliği, mensubiyeti veya…' ibaresidir.

…

58. Dava konusu kural kapsamında Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üye veya mensup oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Söz konusu ibareler, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü üyesi veya mensubu olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek niteliktedir. Bunun yanında kuralda, listede yer alan kişiler hakkında kesin hükümle sonuçlanan herhangi bir yargısal sürecin varlığına yönelik açıklama da yapılmamıştır. Dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kural masumiyet karinesini ihlal etmektedir.

59. Açıklanan nedenlerle olağan dönemde Anayasa’nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarına aykırı olarak Anayasa’nın 13. maddesindeki güvencelerin ötesinde sınırlama getiren kuralın Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

60. Anayasa’nın 15. maddesinde, olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ve bunlar için Anayasa’nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınmasına imkân tanınmakla birlikte bu yetki sınırsız değildir. Maddenin ikinci fıkrasında, bu durumlarda dahi kişinin yaşam hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulması, din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanması ve bunlardan dolayı suçlanması yasaklanmış; suç ve cezaların geriye yürümemesi ilkesi ile masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağı kabul edilmiştir.

61. Yukarıda açıklandığı üzere dava konusu kural kapsamında haklarında kesin bir mahkûmiyet kararı verilmediği halde kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadelerin kullanılması, olağanüstü hâl şartlarında dahi dokunulması yasaklanan masumiyet karinesine aykırılık oluşturmaktadır.

62. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

39. Anayasa Mahkemesinin 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "…ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..." bölümünün iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

151. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

...

161. Kamu hizmetine girme hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa’nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığından bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa’daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir. Kamu hizmetine girme hakkına olağanüstü dönemde getirilen sınırlamanın Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir.

162. Kamu hizmeti adı altında yapılan faaliyetlerin kamu güvenliği ve düzeni ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun anılan hususları gözeterek kamu hizmetinde istihdam edilecek kişilere yönelik birtakım tedbirler almasında, bu konuda gerekli şartları belirlemesinde takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bu açıdan kuralda öngörülen şartın Anayasa’nın 70. maddesi bağlamında görevin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

163. Bu noktada dava konusu kural yönünden 15 Temmuz darbe girişiminden sonra FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olan kamu görevlilerine karşı yürütülen tasfiye süreci ile özellikle komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde uygulanan ve arındırma olarak adlandırılan kamu görevinden tasfiyeye yönelik uygulamalar çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekir. Avrupa ve Türkiye'deki kamudan tasfiye süreçleri arasında birtakım benzerlikler olsa da arındırmanın temelinde yatan nedenler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa'da farklı ülkelerde çıkarılan arındırma yasaları, genel olarak demokrasiye geçişten önceki devlet yapısında anayasa ve kanunlara uygun konumda çalışan kişileri kamu görevinden uzaklaştırarak kamuya dönüş imkânlarını ortadan kaldırırken dava konusu kural kapsamında kamuda çalışmalarına yasak getirilen kişiler, demokratik devlet yapısını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir örgüt ya da oluşumla bağlantıları olduğu gerekçesiyle söz konusu tedbire maruz bırakılmışlardır.

164. Bu yönüyle millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

165. Kural, kişilerin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama da getirmemektedir. Ayrıca kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verilmiştir. Başka bir ifadeyle bireyselleştirme yapılmadan uygulanan tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve İdare Mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvenceler sağlanmıştır. Buna göre keyfiliğe yol açabilecek uygulamalara karşı Kanun'da gerekli güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

166. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

167. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

40. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

65. Kurallarla devlete sadakat bağı ile hizmet etmesi gerektiği hâlde millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan terör örgütü veya benzeri yapı ve oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı oldukları tespit edilen kamu görevlileri hakkında uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

66. Kurallarda öngörülen tedbirler bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralların, tedbire muhatap kişilerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kurallar Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli kişiler hakkında hükmünü icra etmiştir. Kuralların Kanun'a ekli listede sayılan kişilerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kurallar olağanüstü hâl dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralların anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

...

74. Dava konusu kuralların öncelikle düzenlenme amacına değinilmesi gerekir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Kanun koyucunun, anılan hususlar çerçevesinde kamu görevlisi olarak istihdam edilen kişilerle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

75. Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kişilerin kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetin alınmasını öngören kuralların milli güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

76. Bunun yanında kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayanması gerekir. Kurallarla söz konusu hakka kanuna dayalı olarak kısıtlama getirildiği açıktır. Ancak Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir olması gerekir.

77. Esasen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getiren dava konusu kuralların bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlemler içermesi gerekir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 153). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. madde[s]inde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır (AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 42).

78. Kuralda geçen iltisak ve irtibat kavramları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında, iltisaklı kavramının kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramının ise bağlantılı anlamına geldiğini, bu ibarelerin genel kavram niteliğinde olduğunu, objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin

kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 30, 31). Dolayısıyla kapsam ve sınırlarının tespiti mümkün olan söz konusu ifadelerin belirsiz olduğu söylenemez.

...

111. Kuşkusuz kanun koyucunun demokratik düzene tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını, içeriğini tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim devletin tehlikenin içeriği ve boyutu ile doğrudan temas hâlinde olması nedeniyle buna yönelik savunma stratejisini belirlemede her zaman öncelikli bir konumu bulunmaktadır. Ancak olağanüstü hâl yönetim usullerinde dahi söz konusu yöntemler tespit edilirken belirli ölçülerde hareket edilmesi gerekir. Dolayısıyla olağanüstü dönemde devlete tanınan yetki alanının sınırları Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçü kriteri kapsamında değerlendirilmelidir. Söz konusu kriterin kapsamı da belirlenirken ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliğinin olup olmaması, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması gerekir.

112. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

113. Tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline gelmesi nedeniyle demokratik devlet düzenine karşı oluşturduğu tehdit, darbe girişimiyle birlikte açık ve mevcut bir tehlikeye dönüşmüştür. Esasen darbe teşebbüsünden önce uzun bir zaman süreci içerisinde söz konusu tehlikeye karşı mücadele başlamıştır. Dolayısıyla tehlikenin ağırlığı ile orantılı olarak demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bertaraf edilmesi ve bir daha tekrarlanmaması amacıyla devletin olağan dönemle kıyaslanmayacak ciddi ve acil yöntemlere başvurulması zorunluluğunun ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

...

115. Dolayısıyla idari teşkilat içinde hangi konumda olduğu fark etmeksizin FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlilerinin millî güvenlik açısından tehlike oluşturduğu gözetildiğinde bir kısmı önemli pozisyonlarda bulunan ve farklı kurumlarda çalışan çok sayıdaki kamu görevlisinin doğrudan darbeyle ilişkili olmasa dahi söz konusu örgütlerle bağlantıları nedeniyle acil ve ivedilikle soruşturulması ve haklarında tedbir uygulanması ihtiyacı ortaya çıkabilecektir.

116. Bu yönüyle olağan dönemdeki idari usul ve disiplin hukuku kuralları çerçevesinde her bir kamu görevlisi nezdinde soruşturma yapılarak tedbir uygulanmasının, yakın ve acil nitelikteki bu tehlikeyi bertaraf etmede yetersiz kalacağı söylenebilir. FETÖ/PDY'nin yapısındaki gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kripto üyelerinin

tespit edilmesindeki güçlük ve bunların eylem yapma potansiyeli, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi özellikleri dikkate alındığında darbe girişiminin üzerinden belli bir sürenin geçmesi de daha hafif nitelikteki tedbirlere başvurma zorunluluğunu ortaya çıkaran bir faktör olarak değerlendirilemez. Ayrıca millî güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunan diğer terör örgütleriyle bağlantısı olduğu değerlendirilen kamu görevlileri açısından da FETÖ/PDY'nin oluşturduğu tehdit ortamında, anılan yöntemlere başvurulması söz konusu olabilecektir.

...

128. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetlerinin alınmasını düzenleyen kuralların, olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında milli güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

...

142. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarda uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin belli bir kurumun veya mesleğin disiplinini sağlamaktan ziyade devlet kurumlarına yönelik güveni yeniden tesis etmek suretiyle demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi nedeniyle uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tedbirler, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunlar için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Öte yandan kuralların kişilerin özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığı gözönünde bulundurulduğunda kurallarda öngörülen tedbirlerin ciddiyet ve ağırlığının bunlara cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, kamu görevinden çıkarma tedbirinin "olağanüstü tedbir" niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. AİHM de 667 sayılı olağanüstü hâl KHK'sı uyarınca uygulanan işten çıkarma prosedürü ve buna ilişkin yargılamanın AİHS'in 6. maddesi kapsamında suç isnadı niteliğinde olmadığını belirtmiştir (Pişkin/Türkiye, B. No: 33399/18, 15/12/2020, §§ 102-109)."

B. Uluslararası Hukuk

41. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz

konusu olabilir."

42. Sözleşme'nin "Olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklere ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında 2. maddeye, 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ile 7. maddeye aykırı tedbirlere cevaz vermez.

3. Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin tekrar tamamen geçerli olduğu tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir."

43. MSHUS'nin 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Ulusun hayatını tehdit eden ve varlığı resmen ilan edilmiş olan olağanüstü bir durumun ortaya çıkması halinde, bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, uluslararası hukuktan kaynaklanan diğer yükümlülüklerine aykırı olmamak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din ya da toplumsal kökene dayalı bir ayrımcılık içermemesi kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde olmak üzere, bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden ayrılan tedbirler alabilirler.

2. Bu hükme dayanılarak Sözleşme'nin 6, 7, 8 (1. ve 2. fıkralar), 11, 15, 16 ve 18nci maddelerine aykırılık getirilemez."

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

44. Sözleşme'nin 8. maddesine yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına ve AİHM'in özel hayata saygı hakkı bağlamında sebebe ve sonuca dayalı yaklaşımına ilişkin açıklamalar için bkz. C.A. (3), §§ 62-75; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 53-67.

a. Sözleşme'nin 15. Maddesi Bağlamında Değerlendirme

45. Taraf devletlere tek taraflı bildirimde bulunarak sınırlı bazı hâllerde Sözleşme'deki belli hak ve özgürlüklere aykırı davranma, bir başka deyişle anılan hak ve özgürlüklere ilişkin yükümlülükleri azaltma imkânı sunan Sözleşme'nin 15. maddesine ilişkin AİHM uygulamasına ve Türkiye'deki OHAL'e ilişkin Avrupa Konseyi nezdinde hazırlanan bazı raporlara Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında ayrıntılı şekilde yer verilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 148-162).

46. AİHM söz konusu kararlarında derogasyon bildiriminde bulunan devletler yönünden ulusun varlığını tehdit eden tehlikenin olup olmadığı hususunda sınırlı da olsa bir denetim yaptığını, denetim standardı belirlenirken ulusal makamların geniş takdir yetkilerinin bulunduğunu özellikle vurgulamıştır. AİHM; takdir alanının sınırsız olmadığını, taraf devletlerin krizin doğurduğu zorunlulukların kesin olarak gerektirdiği ölçüde hareket etmenin ötesine geçmemesi gerektiğini belirtmiştir (Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık, B. No: 14553/89, 14554/89, 25/5/1993, § 43).

b. Pişkin/Türkiye Kararı

47. AİHM Pişkin/Türkiye (B. No: 33399/18, 15/12/2020) kararında, Ankara Kalkınma Ajansında çalışan başvurucunun 667 sayılı KHK uyarınca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasını incelemiştir. Başvuruya ilişkin olayda Kalkınma Ajansında iş hukukuna tabi olarak çalışmaktayken başvurucunun iş sözleşmesi millî güvenliğe karşı tehdit oluşturan oluşumlara üyeliği veya bu oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı olması nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucunun işe iade talebiyle açtığı davada iş mahkemesi, iş sözleşmesinin feshinin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. AİHM öncelikle özel sektörde iş ilişkisinin sonlandırılmasına ilişkin olanlar başta gelmek üzere iş ilişkisi hakkındaki ihtilafların Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamındaki medeni hakları ilgilendirmesi dolayısıyla başvurucunun işten çıkarılmasına ilişkin yargılamaların başvurucunun medeni hakları ile alakalı olduğunu, tedbirin cezai yönünün bulunmadığını vurgulamıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 99, 109). Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilirliği ile ilgili olarak ise AİHM, başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin olarak açılan yargılamaların Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir cezai suç hakkında verilecek bir karara ilişkin olduğunu gösterebilecek herhangi bir nedenin mevcut olmadığı kanaatinde olduğunu belirterek bu maddenin ceza yönünün uygulanabilir olmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, § 109).

48. Sonuç olarak AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucu ile idari makamlar arasındaki ihtilafı karara bağlamak için tam bir yargı yetkisine sahip olmalarına karşın Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının gerektirdiği şekilde önlerindeki ihtilafla ilgili tüm hukuksal ve olgusal sorunları incelemekten kaçındıklarını, başvurucunun ulusal makamlar tarafından dinlenmediğini, dolayısıyla başvurucunun Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası anlamında adil yargılanma hakkının güvence altına alınmadığını belirtmiştir. AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucunun argümanlarını derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelemediğini, başvurucunun itirazlarının reddedilmesine yönelik gerekçeler sunmadığını özellikle vurgulamış; netice itibarıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 150-152).

49. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshi ile ilgili olarak şikâyette bulunduğunu ve bir terör örgütüyle bağlantısı olduğu gerekçesiyle görevini kaybetmesinden bu yana terörist ve vatan haini olarak etiketlendiğini ileri sürdüğünü belirten AİHM, başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden de incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 159-166).

50. AİHM öncelikle ceza soruşturmasının sonucuna bakılmaksızın, işverenin ulusal mahkemelere başvurucunun yasa dışı bir yapı ile bağlantısı olduğu iddiasını kanıtlayabilecek bilgi veya olgusal delil sunabileceğini, böylece çalışanı ile arasındaki güven ilişkisinin bozulmasının nedenlerini açıklayabileceğini kabul etmeye hazır olduğunu, hem uygulanma koşulları hem de usul rejimi açısından özerk olan söz konusu işten çıkarma usulünün ceza yargılamasının doğrudan bir sonucu olmadığını ifade etmiştir fakat AİHM, söz konusu iş sözleşmesinin feshinin başvurucunun kendi eylemlerinin öngörülebilir sonucu olduğuna dair kesinlikle hiçbir kanıt bulunmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 181-183). Neticede başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağı ve meşru amacı olduğunu değerlendirerek müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 209, 210).

51. Bu bağlamda AİHM, işverenin başvurucunun yasa dışı yapı ile iltisakı olduğu

değerlendirmesini potansiyel olarak haklı çıkaracak şekilde eylemlerinin niteliğini belirtmediğini, ulusal mahkemeler önündeki yargılamalar sırasında böylesi bir yapıyla iltisakı bulunduğu iddiasına ilişkin açık şekilde somut bir suçlama yapılmadığını vurgulamıştır. Bununla birlikte ulusal mahkemelerin dava konusu tedbiri detaylı olarak incelemeden ve bu tedbirin başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yönelik ciddi etkileri olmasına rağmen işverenin değerlendirmesini iş sözleşmesinin sonlandırılması emri için geçerli bir gerekçe olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Sonuç olarak mevcut davada dava konusu tedbire ilişkin yargı denetiminin yetersiz olduğunu, başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesinin gerektirdiği şekilde, keyfî müdahaleye karşı korumadan asgari düzeyde faydalanamadığını ifade ederek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 218-229).

c. Polyakh ve Diğerleri/Ukrayna Kararı

52. Polyakh ve diğerleri/Ukrayna (B. No: 58812/15, 53217/16 ..., 17/10/2019) kararında AİHM, rejim değişikliği sonrası genel düzenlemelerle kamu görevinden çıkarılan ve on yıl boyunca kamu görevine dönmeleri yasaklanan kişilerin yaptığı başvuruları karara bağlamıştır. Öncelikle AİHM; başvuruya konu olan tedbirlerin uygulanmasına neden olan davranışların iç hukukta suç olarak tanımlandığını, yaptırımın ağırlığının söz konusu tedbirlerin cezai yönünün bulunduğunu söylemek için tek başına yeterli olmadığını belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün mevcut koşullarda uygulanabilir olmadığına karar vermiştir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 154-159). AİHM; başvuruculların kamu hizmetinden çıkarılmalarının, on yıl boyunca kamuda görev almalarının yasaklanmasının ve isimlerinin kamuoyunun erişimine açık ve çevrim içi olan bir sicile kaydedilmesinin sonuçları itibarıyla ciddi olduğunu ve doğurduğu etkilerin ağırlık düzeyine ulaştığını belirterek başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden ele almıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 203-211).

53. AİHM, birçok kişi hakkında tesis edilen arındırma işlemlerinin bir cezalandırma veya intikam aracı olarak kullanılamayacağını ve başvuruculların durumlarının bireysel olarak değerlendirilerek görevden alınmaları veya mümkünse daha genel pozisyonlarda istihdam edilmeleri gibi daha az müdahale teşkil eden araçlarla da hedeflenen amaçlara erişilebileceğini vurgulamıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 276, 277). Müdahalelerin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca cevap vermesi ve özellikle de hizmet edilen meşru amaçla orantılı olması hâlinde demokratik bir toplumda gerekli olarak nitelendirilebileceğini hatırlatmış; uygulanan tedbirin ağırlığının ve yasal çerçevenin orantılı, öngörülen zorunlu sosyal ihtiyaca karşılık gelecek şekilde yeterince dar kapsamlı olarak düzenlenip düzenlenmediğinin önemine değinmiştir. AİHM'e göre yasal düzenlemeler hakkındaki meclis denetiminin ve bu kapsamdaki işlemlerin yargısal denetiminin niteliği de önem arz etmektedir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 292, 293).

d. Xhoxhaj/Arnavutluk Kararı

54. AİHM Xhoxhaj/Arnavutluk (B. No: 15227/19, 9/2/2021) kararında, Anayasa Mahkemesi üyesi olan başvurucunun meslekten çıkarılması ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğinden süresiz olarak yasaklanmasından kaynaklanan iddialarını özel hayata saygı hakkı kapsamında incelemiştir. Arnavutluk'ta gerçekleştirilen yargı reformu kapsamında tüm hâkim ve savcıların mal varlıkları, organize suçlarla bağlantılarının olup olmadığı ve mesleki yönden yeterli olup olmadıkları incelenmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde başvurucu, mülkiyetinde yer alan bazı mal varlığı değerlerinin kaynağını açıklayamaması

nedeniyle meslekten çıkarılmış; bunun bir sonucu olarak da hâkimlik yapmaktan süresiz olarak yasaklanmıştır.

55. AİHM, öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilir olmadığına hükmetmiş; incelemesini adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler yönüyle yapmıştır. AİHM; bu kapsamda inceleme organlarının bağımsızlık ve tarafsızlıktan yoksun olduğu, yargılamanın adil olmadığı, itiraz makamı önünde aleni duruşma yapılmadığı ve hukuki kesinlik ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddiaları ayrı ayrı incelemiş ve Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 230-353).

56. AİHM ayrıca başvurucunun hukuka aykırı ve keyfî olarak görevden alındığı ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğini yapmaktan süresiz şekilde yasaklandığı iddiasını Sözleşme'nin 8. maddesi yönünden incelemiştir. Öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanabilir olduğunu tespit etmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 356-364). Esas yönünden AİHM, meslekten çıkarılan başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahale edildiğini, bu müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu belirtmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 374-393). Bununla birlikte müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığına yönelik yaptığı incelemede öncelikle Arnavutluk'taki yargı reformunun acil bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini belirtmiş; ardından ulusal makamlar tarafından sunulan gerekçelerin meslekten çıkarma tedbiri için yeterli ve ikna edici olup olmadığını, bu gerekçelerin yeterli bir bireyselleştirmeye dayanıp dayanmadığını değerlendirmiştir. Bu kapsamda yaptığı değerlendirme neticesinde ulusal makamlar tarafından başvurucunun mal varlığı hakkında yapılan gerekçelendirmenin yeterli ve ikna edici olduğu kanaatine varmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 394-412).

57. Öte yandan AİHM, başvurucunun meslekten çıkarma tedbirinin bir sonucu olarak hâkimlik mesleği yapmaktan ömür boyu yasaklanmasının ölçülü olup olmadığı üzerinde durmuştur. Hâkimlerin ve özellikle de başvurucu gibi yüksek derecede sorumluluk gerektiren görevlerde bulunanların devletin egemenlik yetkisinin bir kısmını kullandıklarını vurgulamış, başvurucuya ve ciddi etik ihlalleri nedeniyle görevden alınan diğer kişilere getirilen ömür boyu meslekten men cezasının yargı makamının dürüstlüğünü ve halkın adalet sistemine olan güvenini sağlamak şeklindeki meşru amaçlarla uyumsuz veya orantısız olmadığını belirtmiştir AİHM tüm bu gerekçelerle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 413, 414).

e. Naidin/Romanya Kararı

58. Naidin/Romanya (B. No: 38162/07, 21/10/2014) kararında AİHM, siyasi polis memuruyla çalıştığı konusunda yapılan tespite dayanılarak kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklanan başvurucunun iddiasını özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında ele almıştır.

59. Olayda 1990 ve 1991 yıllarında yüksek rütbeli hükûmet memuru olarak çalışan başvurucu, sonrasında parlamento üyesi olarak da görev yapmıştır. Başvurucu 2000 yılında üçüncü kez seçimlere katılmış ve bu süreçte Eski Siyasi Polis Arşivleri Araştırma Ulusal Konseyi başvurucunun geçmişi hakkında resen soruşturmalar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda başvurucunun 1971 ve 1974 yılları arasında, şüpheli olduğu düşünülen bazı iş arkadaşları hakkında bilgi sağlamak üzere siyasi polisle iş birliği yaptığı sonucuna varılmıştır. Başvurucu, geçmiş faaliyetleriyle ilgili olarak ortaya konulan yorumlara mahkeme nezdinde itiraz etmiş ancak itirazı reddedilmiştir. 2003 yılında, siyasi polis

memuruyla çalıştığı tespit edilen kişileri kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklayan bir yasal değişiklik getirilmiştir. Başvurucu, parlamento döneminin sonu olan 2004 yılında memur olarak çalışmalarına devam etme talebinde bulunmuş ancak bu talebi anılan düzenleme çerçevesinde reddedilmiştir. Yargılama sürecinde ayrımcılık temelinde şikâyetlerini dile getiren başvurucunun iddiaları, yasama organının sahip olduğu takdir yetkisine ve mevcut koşulların zorunlu kıldığı gerekliliklere dayanılarak reddedilmiştir (Naidin/Romanya, §§ 6-17).

60. Başvurucu; temelde, istihdam yasağının mutlak nitelikte olması ve eylemlerinin önemsizliğinin dikkate alınmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM, kural olarak devletlerin kamu hizmetinde istihdam şartlarını düzenlerken meşru bir menfaate sahip olduklarını ve demokratik bir devletin bünyesinde görev yapan çalışanlarından devletin kuruluşunun dayandırıldığı anayasal ilkelere sadakat göstermesini isteme haklarının olduğunu vurgulamıştır. Romanya'nın komünist rejim sırasındaki durumunun dikkate alınmasının gerektiğini ifade eden AİHM, devletin geçmişin tekerrür etmesini önlemek üzere kendisini savunabilecek nitelikte bir demokrasi temelinde kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucuya uygulanan kamu hizmetinde istihdam yasağına ilişkin muamelenin ulusal güvenlik, kamu düzeni ve başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması konusunda meşru bir amaç izlediği sonucuna varmıştır (Naidin/Romanya, §§ 49-51).

61. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun kariyer beklentilerinin yalnızca kamu hizmetinde durdurulduğunu belirtmiş ve devlet memurlarının, özellikle başvurucunun istihdam edilmek istediği gibi yüksek derecede sorumluluk getiren görevlerde bulunan kişilerin devletin egemenlik gücünden pay sahibi olduğunu vurgulamıştır. Başvurucuya uygulanan yasağın kamusal yararın korumasından sorumlu kişilerin sadakatini sağlama konusunda devlet tarafından izlenen yasal amaçla orantısız olmadığını belirtmiştir. Ayrıca kararda; başvurucunun özel sektörde, devletin ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili çıkarları için potansiyel öneme sahip şirketlerde ya da kamu otoritesinin uygulanmasıyla bağlantılı olmayan diğer kamu sektörü alanlarında istihdam edilme olanağını etkileyecek herhangi bir kısıtlamanın uygulanmadığını dile getirmiştir. Yanı sıra başvurucunun iddialarının yargılama süreçlerinde incelendiğini ve ulusal mercilere bırakılan takdir yetkisi kapsamında yer alan fiilî unsurların oluşturulduğunu ifade etmiştir. AİHM, yerel mahkemeler tarafından ulaşılan tespitlerin yerindeliğinin sorgulanamayacağını belirterek özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine ulaşmıştır (Naidin/Romanya, §§ 42-57).

2. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun 12/12/2016 tarihli Görüşü

62. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) 12/12/2016 tarihinde "15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667 İlâ 676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş" isimli belgeyi yayımlamıştır.

63. Venedik Komisyonu bir kişinin somut olay bağlamında görevinden alınması için suç örgütü ile gereken bağlantının bir kişiyi suç örgütünün üyesi olarak tanımlamak için gereken bağlantıdan daha az yoğun olabileceğini kabul ettiğini, bu bağlamda bir kamu görevlisinin görevden geçici veya kalıcı olarak alınabilmesi için suç örgütüyle daha zayıf bir bağlantı kurmasının yeterli olabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Venedik Komisyonu anılan görüşünde bahse konu zayıf bağlantının yine de anlamlı, kamu görevlisinin

sadakatiyle ilgili objektif kuşku uyandırır nitelikte olması gerektiğini vurgulamış; masum, tesadüfi vs. bağlantıların ise hariç tutulması gerektiğini belirtmiştir. Netice itibarıyla görevden almanın demokratik anayasal düzene sadakatte objektif olarak ciddi şüphe uyandıracak bir şekilde hareket edildiğini açıkça gösteren fiilî unsurlar kombinasyonunun varlığı hâlinde mümkün olabileceğini açıklamıştır (aynı görüşte bkz. §§ 130, 131).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

64. Anayasa Mahkemesinin 25/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

65. Başvurucu; kamu görevinden çıkarma kararında suçlayıcı ifadeler kullanıldığını, bu nedenle adil yargılanma hakkının cezai yönüne ilişkin güvencelerin de sağlanması gerekmesine rağmen yargılamada bunların sağlanmadığını dile getirmiştir. Ayrıca kamu görevinden çıkarılmadan önce savunma hakkı tanınmadığını, iddialara karşı beyanlarını sunamadığını ifade eden başvurucu; ifade veren tanıkların idare mahkemelerince bizzat dinlenilmediğini, kendisinin de bulunduğu bir duruşmada bu tanıklarla yüzleştirilmediğini belirtmiştir. Bunun yanında gerçekleştirildiği tarihte suç ya da suç unsuru olmayan Bank Asyada hesabının bulunması, çocuğunun kapatılan özel okulda kaydının olması, kolej etkinliklerine katılma gibi hususlara dayanılarak özel hayatına dair eylemlerle kamu görevinden çıkarıldığını, bu nedenle başkaca benzer meslekleri icra etmekten yasaklandığını dile getirmiştir. Netice itibarıyla adil yargılanma hakkının, özel hayata saygı hakkının, mülkiyet hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

66. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu olay ve sürece ilişkin genel bilgilere yer verilmiş; yargılama safahatının özeti yapılmıştır. Ayrıca özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve demokratik toplumda gereklilik kriterlerine ilişkin açıklamalarda bulunarak yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Sonuç olarak mevcut başvuru ile ilgili olarak Anayasa, mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadı hatırlatılarak bunlarla birlikte somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Diğer taraftan temin edilen bazı bilgi ve belgeler de görüş ekinde sunulmuştur. Başvurucu, bu görüşe karşı beyanında önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

67. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

68. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

69. Başvurucunun iddialarının mesleki hayatına kamu gücü marifetiyle bir tedbir uygulanmasına, bu doğrultuda kamu görevinden çıkarılmasına ve açtığı davanın reddedilmesine dayandığı görülmektedir. Kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı

bir irtibatının olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Anayasa Mahkemesinin birçok kararında olduğu gibi somut olayla benzer nitelikteki durumlara ilişkin olarak da N.E. ve A.S. kararlarında detaylı olarak açıklanmıştır (bkz. N.E., §§ 89-99; A.S., §§ 91-101; Halit İnciroğlu, §§ 95-106).

70. Somut olayda başvurucu; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplardan ya da terör örgütlerinden olan FETÖ/PDY ile irtibatı yahut iltisakı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucunun mesleki hayatına yönelik bu müdahalenin başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı, neticede özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağının ve etki doğuracağının muhtemel olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bireysel başvuru formundaki anlatımları ve FETÖ/PDY ile iltisaklı veya irtibatlı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldığı gözönüne alındığında başvurucu hakkında tesis edilen işlemin iç ve dış dünyasında meydana getirdiği etkinin ciddi düzeye ulaştığı anlaşılmıştır.

71. Bu nedenle mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşıldığından başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b. Başvuruyu İnceleme Usulü Yönünden

72. Bireylerin temel hak ve hürriyetlerine yönelen müdahalelerin koşulları ve hangi hukuki rejim çerçevesinde gerçekleştirildiği söz konusu müdahalelerin anayasallık denetiminin yöntemini doğrudan belirler. 1982 Anayasası, temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yönelik olarak olağan ve olağanüstü dönemler için iki ayrı hukuki rejim öngörmektedir. Temel hak ve hürriyetlerin olağan dönemde sınırlanması rejimi Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmişken temel hak ve hürriyetlerin savaş, seferberlik veya OHAL dönemlerinde sınırlandırılması ya da kullanılmasının durdurulması rejimi Anayasa'nın 15. maddesinde yer almaktadır. Başvurunun incelenmesinde öncelikle gerçekleştirilen müdahalenin hangi hukuki rejime tabi olduğu saptanmalıdır (bu hususta detaylı açıklamalar için bkz. N.E., §§ 100-108; A.S., §§ 102-110; Halit İnciroğlu, §§ 107-115).

73. Başvuruya konu olan kamu görevinden çıkarma tedbiri, OHAL durumuyla bağlantılı olarak birel işlem şeklinde tesis edilmiş ve OHAL döneminde uygulanmıştır. Tedbirle kamu görevinden çıkarılan başvurucunun bir daha bu göreve getirilmesi engellenmiş ve böylece başvurucuya yönelik OHAL sonrası dönemi kapsayacak şekilde geleceğe yönelik yasaklama getirilmiştir. OHAL döneminde hayata geçirilen ve kamu görevinden çıkarma işlemine dayanak olan söz konusu kanuni düzenlemelerin olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu Anayasa Mahkemesince saptanmıştır. Ancak burada uygulanan tedbirin düzenleyici işlemlerde olduğu gibi genel ve herkesi bağlayıcı bir niteliği bulunmamaktadır. Tedbire dayanak olan kural OHAL dönemindeki durumları değerlendirilerek terör örgütleriyle ya da millî güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplarla irtibatlı veya iltisaklı olduğu tespit edilen kişilere özgü düzenleme getirmektedir. Başka bir ifadeyle kural, düzenleyici işlemlerde olduğu gibi

benzer durumda bulunan kişilere ve olaylara OHAL sonrası durumlar da dikkate alınmak suretiyle uygulanacak şekilde geleceğe yönelik hüküm ve sonuç doğurma özelliği taşımamaktadır. Söz konusu kurala dayanılarak gerçekleştirilen somut tedbir başvurucu hakkında OHAL döneminde defaten uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Anayasa Mahkemesi, benzer şekilde kamu görevinden çıkarma usulünün dayanağı olan düzenlemelerin anayasallık denetimini yaptığı 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararında da bu hususu vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 66).

74. Bu durumda terör örgütleriyle veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı ve irtibatlı olduğu OHAL döneminde değerlendirilen başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemesini içeren işleme yönelik olarak gerçekleştirilen bireysel başvuruya ilişkin incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., §§ 109-114; A.S., §§ 111-116; Halit İnciroğlu, §§ 116-121).

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

75. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

76. OHAL durumuyla bağlantılı olan ve OHAL ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi amacını taşıdığı tespit edilen tedbirin olağanüstü dönemde meşru olup olmadığının Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak incelemesinde;

i. Tedbirin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı,

ii. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği,

iii. Durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığı değerlendirilmelidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 186; Ayla Demir İşat, § 146; N.E., § 116; A.S., § 118; Halit İnciroğlu, § 123).

i. Tedbirin Anayasa'daki Çekirdek Haklarla İlgili Olup Olmadığı

77. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden ve Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı olan tedbirin meşru kabul edilebilmesi için öncelikli olarak Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması gerekir. Buna göre olağanüstü dönemde de olsa savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Eğer Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı tedbir, anılan çekirdek haklarla ilgiliyse Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru kabul edilmez ve başka bir inceleme yapılmaksızın ilgili hak ve özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varılır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 197; N.E., § 117; A.S., § 119; Halit İnciroğlu, § 124).

78. Savaş, seferberlik veya OHAL ilanı gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hak

yönünden olağanüstü hâl dönemlerinde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (N.E., § 118; A.S., § 120; Halit İnciroğlu, § 125).

79. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, kamu görevinden çıkarmaya ve memuriyetin alınmasına ilişkin tedbirlerin muhataplarının özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığına, ciddiyet ve ağırlığının söz konusu tedbire cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığına karar vermiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 142). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, benzer şekildeki kamu görevinden çıkarma tedbirinin olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Öngörülen tedbirlerin cezai niteliğinin olmamasının bir sonucu olarak başvuruya konu olan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 119; A.S., § 121; Halit İnciroğlu, § 126).

ii. Tedbirin Milletlerarası Hukuktan Doğan Yükümlülüklere Aykırı Olup Olmadığı

80. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacak ikinci inceleme, tedbirin milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olup olmadığının belirlenmesine ilişkindir. Bu yükümlülüklerin başında taraf olunan insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler gelmektedir.

81. MSHUS'nin 4. ve AİHS'in 15. maddelerine göre ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durum meydana geldiğinde devletler, bu sözleşmelerdeki yükümlülüklerini azaltacak tedbirler alabilir. Ancak MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, AİHS'e ek 7 No.lu Protokol'ün 4., 6 No.lu Protokol'ün 3. ve 13 No.lu Protokol'ün 2. maddelerinde yükümlülük azaltılması mümkün olmayan bazı hak ve özgürlüklere yer verilmiştir. Bunların önemli bir kısmı, Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında da yer almaktadır. Bununla birlikte Anayasa'nın 15. maddesinde sayılan çekirdek haklar arasında yer almasa da milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olan tedbirler anılan ölçütle bağdaşmayacağından meşru görülemez (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 198-201; N.E., § 121; A.S., § 123; Halit İnciroğlu, § 128).

82. Somut başvuruya konu olan tedbirle müdahalede bulunulan özel hayata saygı hakkı, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve AİHS'e ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında sayılmamıştır. Yine somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale içeren tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 122; A.S., § 124; Halit İnciroğlu, § 129).

iii. Tedbirin Durumun Gerektirdiği Ölçüde Olup Olmadığı

(1) Genel İlkeler

83. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük - Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük kavramından farklı olarak- olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü belirtmektedir. Bu itibarla Anayasa'nın 15.

maddesinde belirtilen ölçülülük, Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçülülük kriterine göre temel hak ve özgürlüklere daha fazla müdahale etmeye izin vermektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 203; Ayla Demir İşat, § 153; N.E., § 123; A.S., § 125; Halit İnciroğlu, § 130).

84. Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olmasını, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunmasını ifade etmektedir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Buna göre tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 204; Ayla Demir İşat, § 154; N.E., § 124; A.S., § 126; Halit İnciroğlu, § 131; kıyasen birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

85. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Bu kapsamda olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahale teşkil eden tedbirin ölçülülüğüne ilişkin unsurlar değerlendirilirken olağanüstü yönetim usullerinin benimsenmesine neden olan tehdit veya tehlikenin niteliği öncelikle dikkate alınmalıdır. Müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Bununla birlikte tedbirin alındığı zaman da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönünde bulundurulmalıdır. Zira olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan değerlendirme yapılırken tedbirin alındığı andaki koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 205-207; Ayla Demir İşat, § 155; N.E., § 125; A.S., § 127; Halit İnciroğlu, § 132).

86. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 208; Ayla Demir İşat, § 156; N.E., § 126; A.S., § 128; Halit İnciroğlu, § 133).

87. Bu bağlamda alınan idari tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu ilgili ve yeterli edici gerekçelerle ortaya konulmalıdır. Bu durum, maddi gerçeğin her türlü şüpheden uzak şekilde belirlenmesini gerekli kılan ceza yargılamalarından farklı olarak olağanüstü hâl ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik alınan tedbirin gerekliliğinin ciddi ve objektif şekilde açıklanmasının yeterli olmasını ifade etmektedir (N.E., § 127; A.S., § 129; Halit İnciroğlu, § 134).

88. Ayrıca temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin olağanüstü hâl dönemlerinde de sağlanması gerekir. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya

tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu olan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte -bireysel başvuruya konu edildiğinde- alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 209, 210; Ayla Demir İşat, § 157; N.E., § 128; A.S., § 130; Halit İnciroğlu, § 135).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

89. Kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması ve bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Bu bağlamda Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü hâl yönetim rejiminin uygulandığı dönemde başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak nihai inceleme, bu tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (N.E., § 129; A.S., § 131; Halit İnciroğlu, § 136).

90. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından ilan edilen OHAL sürecinde kamu görevinden çıkarmaya ilişkin genel ve soyut normlar yürürlüğe konulmuş ve birçok kamu görevlisi hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler gerçekleştirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 56-61). Başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına ve kamu görevinden yasaklanmasına ilişkin olarak alınan tedbirin ve bu kapsamda yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfîlik içermemesi gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349; Ayla Demir İşat, § 152; N.E., § 130; A.S., § 132; Halit İnciroğlu, § 137).

91. Anayasa Mahkemesince vurgulandığı üzere 15 Temmuz darbe teşebbüsü sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil bununla sıkı bağı olan bireylerin temel hak ve özgürlükleri ve millî güvenlik yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturmuş, ülke tarihinde ulusun yaşamını hatta varlığını hedef alan millî güvenliğe yönelik en ağır saldırılardan biri olmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 215; N.E., § 131; A.S., § 133; Halit İnciroğlu, § 138).

92. Terör faaliyetleri, tüm dünyada demokratik topluma ve bireylerin şiddetten ari bir ortamda yaşamını sürdürmesine yönelik en ciddi tehditlerin başında gelmektedir. Terör örgütleri çoğunlukla belli bir ülkenin coğrafi hudutlarıyla sınırlı olarak faaliyet göstermemekte, uluslararası mahiyeti bulunan bir küresel güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine özgü yapısı ve gizlilik esasına dayanan çalışma yöntemi, sivil organizasyonları örgütsel amaçlarına ulaşabilmek amacıyla kullanmadaki maharetiyle FETÖ/PDY, yetkili makamlarca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olarak tespit edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri başta olmak üzere emniyet, yargı, eğitim ve din alanında faaliyet gösteren ülkedeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, siyasi partiler, sendikalar, vakıf ve dernekler ile ticari kuruluşlar gibi sivil organizasyonlarda örgütlenen FETÖ/PDY, faaliyetleri dünyanın her yanına yayılmış en organize ve tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 217; Bestami Eroğlu [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, § 148). Yargı kararlarında FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi örgütlenme, kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyetle hareket etme gibi özelliklerinin bulunması nedeniyle çözümlenmesi zor ve karmaşık bir yapıda olduğu, büyük gizlilik içinde istihbarat örgütü gibi

kod isimler, özel haberleşme yöntemleri ve uygulamaları ve kaynağı bilinmeyen paralar kullanarak böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı konusunda tespitlerde bulunulmuştur (bkz. §§ 8, 30, 32). Ayrıca Anayasa Mahkemesi daha az önem taşıyan bir unvan veya pozisyon için alınan tedbirlerin niçin gerekli olduğunun ortaya konulması yönündeki ölçütün FETÖ/PDY'nin örgüt içi hiyerarşik yapısının taşıdığı söz konusu özellikler dikkate alınarak mutlak olarak uygulanamayacağını ifade etmiştir (C.A. (3), § 133; N.E., § 132; A.S., § 134; Halit İnciroğlu, § 139).

93. Darbe teşebbüsü, egemenliğin kaynağı olmayan ve milletin egemenliği kullanmak üzere yetkilendirdiği organlar arasında bulunmayan bir grubun zorla demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye kalkışmasıdır. Darbe teşebbüsünün başarılı olması hâlinde egemenlik milletten alınarak bir grubun eline geçmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 220). Böylesine kabul edilemez ağır sonuçları içeren darbe teşebbüsünün faili olduğu tespit edilen FETÖ/PDY'nin atipik yapısı, söz konusu yasa dışı yapılanmanın çözümlenmesini de güç kılmıştır. Bu nedenle FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibat ya da iltisak içinde olan kişilerin tespit edilmesi, kamu görevinden çıkarılması ve yasaklanması olağanüstü hâle neden olan somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacı doğrultusunda elverişli ve gerekli bir tedbir olarak nitelendirilmeye uygundur (benzer değerlendirme için bkz. N.E., § 133; A.S., § 135; Halit İnciroğlu, § 140).

94. Nitekim Anayasa Mahkemesince darbe teşebbüsünden kısa süre sonra verilen kararda, Türkiye Cumhuriyeti'nin millî güvenliği tehlikeye sokan ve Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik hukuk devletini hedef alan bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalması nedeniyle söz konusu teşebbüsün arkasındaki terör örgütleriyle bağlantılı olduğu ve millî güvenliğe tehdit oluşturduğu değerlendirilen kamu görevlileri hakkında devlet tarafından bazı ilave ve olağan dışı tedbirlerin alınması, kamu hizmetinin yürütülmesi konusunda reform çalışmaları yapılması, bu bağlamda birtakım düzenlemelerin hayata geçirilmesi haklı gerekçelere dayanan gelişmeler olarak nitelendirilmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, §§ 77-81; N.E., § 134; A.S., § 136; Halit İnciroğlu, § 141).

95. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince kanun koyucunun anılan hususlar çerçevesinde anayasal düzene sadakat göstermeyen kamu görevlileriyle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisi olduğu belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 74). Sadakatten duyulan şüphenin kamu görevlisinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Ancak kamu görevlisinin sadakatinden duyulan şüphenin ağırlığı, ciddiyeti ve delillendirilmesi ifa edilen görevin önemi ve niteliği gözönünde bulundurulmak suretiyle değerlendirmeli ayrıca keyfî uygulamaları önlemek adına tarafların menfaatlerini de dengeleyecek şekilde yeterli gerekçeyle açıklanmalıdır (N.E., § 135; A.S., § 137; Halit İnciroğlu, § 142).

96. Somut olaydaki tedbirin gerekçesi, bir üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapan başvurucunun devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmesidir. Anayasa Mahkemesi irtibat ve iltisak kavramlarının objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin

kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini daha önce ifade etmiştir (bkz. §§ 36, 40; AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 30). Yine Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesinin ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmasının potansiyel tehdidi mevcut tehlikeye dönüştürdüğü ve demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasının zorunlu olduğu kabul edilmiştir (AYM, E.2016/6 D. İş, K.2016/12, 4/8/2016, § 80; Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; C.A. (3), § 126). Bu bağlamda FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olma hâli, demokratik anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalktığını ya da zayıfladığını gösteren bir olgu olarak kabul edilmiştir. Bu noktada söz konusu tedbirin keyfîlik içerip içermediğinin ve durumun gerektirdiği ölçü korunarak tesis edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olup olmadığı konusunda ciddi ve objektif nedenlerin idari ve yargısal makamlarca ortaya konulup konulmadığı irdelenmelidir (N.E., § 139; A.S., § 141; Halit İnciroğlu, § 146).

97. İdare Mahkemesi kamu görevinden çıkarılmaya dair işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddi kararında, ceza yargılaması sürecinde de değerlendirilen başvurucu hakkındaki ifadelere yer vermiştir. Söz konusu ifadelerin değerlendirilmesi sonucunda İdare Mahkemesince başvurucunun haklarında soruşturma yürütülen örgüt üyeleriyle irtibatlı olduğu, örgüt bağının artırılması, örgüt ideolojisinin aşılanması, örgüte eleman kazandırılması ve örgüte finansal destek sağlanması amacıyla haftada bir ya da iki defa sohbet adı altında düzenlenen örgütsel toplantılara katıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde başvurucunun çocuğunun FETÖ/PDY ile iltisaklı özel bir okulda kaydının olduğu hususu da yer almaktadır. Sonuç olarak İdare Mahkemesi başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu şeklindeki değerlendirmenin makul ve hakkaniyete uygun olduğunu, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca İdare Mahkemesi, yürütülen ceza yargılamasında başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibat içinde olduğu tespitinin yapıldığını belirtmiştir. Öte yandan başvurucu hakkındaki Bank Asya hesap bilgisi ve hareketleri hakkında ise İdare Mahkemesi veya istinaf ve temyiz mercilerinin kararlarının gerekçesinde herhangi bir bilgi, belge veya değerlendirmeye yer verilmediği görülmüştür (bkz. §§ 17-20).

98. FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı tespit etmek için ilgili kişiler hakkında ortaya konulan farklı nitelikteki olay, olgu, bilgi veya belgeler idari ve yargısal makamlar tarafından dikkate alınıp bir sonuca varılabilir. Kamu görevinden çıkarmaya yönelik tedbirin, terör örgütüne üye olma veya örgüte üye olmamakla birlikte örgüte yardım etme gibi suçlardan mahkûmiyet yahut terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyelik ya da mensubiyet şeklindeki birtakım nedenlerden hareketle değil iltisaklı ya da irtibatlı olma gerekçesiyle tesis edildiği tekrar vurgulanmalı, ayrıca FETÖ/PDY ile iltisaklı veya irtibatlı olmaya ilişkin yargısal denetimin idari yargının görev ve yetkisinde olduğu akılda tutulmalıdır. Daha açık bir ifadeyle ceza hukuku bağlamında bir suç ile ilgili değerlendirme yapma ve hüküm verme görev ve yetkisi adli yargı mercilerinin iken iltisak ve irtibat bağlamında değerlendirme yapma ve hüküm verme görev ve yetkisi idari yargı mercilerinindir. Ceza mahkemeleri bir suçun maddi ve manevi tüm unsurlarının oluşması, sanığın her türlü şüpheden uzak şekilde eylemi gerçekleştirmesi hâlinde mahkûmiyete karar vermektedir. İdare mahkemeleri ise bir idari işleme ilişkin yargılamada yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden inceleme yaparak işlemin hukuka uygun olup olmadığıyla ilgili olarak bir sonuca ulaşmaktadır. Aynı olgudan hareketle her mahkemenin kendi yargı kolunun yargılama ilkeleri ve delil standardı kapsamında farklı değerlendirme yapabilmesi mümkündür. Bu bağlamda ilgililer hakkında

bir suçtan verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ya da beraat kararı, ilgilinin FETÖ/PDY ile iltisaklı ve irtibatlı olup olmadığı yönünden farklı bir değerlendirme yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Öte yandan FETÖ/PDY ile iltisak ve irtibat yönünden inceleme yapacak olan idari yargı düzenindeki yargısal makamların adli yargı düzeninde tespit edilmiş birtakım verileri veya olay, olgu, bilgi ya da belgeleri inceleyerek bunları iltisak ve irtibat kavramları bağlamında değerlendirmeye alması ve ceza yargısından farklı yorumlaması olağandır.

99. Bu bağlamda başvurucu hakkındaki tedbirin Anayasa'nın 15. maddesine göre durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının ortaya konulabilmesi için yargısal makamlar tarafından açıklanan gerekçelerden hareketle başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisak ve irtibatının ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenip desteklenmediği, başvurucunun ve kamunun menfaatlerini dengeleyecek şekilde ilgili ve yeterli gerekçenin yargısal makamlar tarafından ortaya konulup konulmadığı incelenmelidir. Bu noktada İdare Mahkemesince başvurucu hakkındaki ifadelerin ve çocuğunun FETÖ/PDY ile iltisaklı özel okulda kaydının olduğu hususunun değerlendirilerek davanın reddine karar verildiği, Bank Asya ile ilgili olarak herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığı tekrar vurgulanmalıdır. Netice itibarıyla başvurucu hakkındaki tedbirin Anayasa'nın 15. maddesine göre durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığı hususu bahse konu ifadeler ve okul kaydı bilgisi dikkate alınarak incelenmelidir.

100. Danıştay ve Yargıtay kararlarında da ortaya konulduğu üzere FETÖ/PDY yapılanmasında sohbet olarak tanımlanan toplantılarda örgüt liderinin kitaplarını okuma, sesli ve görüntülü kayıtlarını dinleme ve izleme, yine örgüte ait yayın ve yayımlardaki yazıları okuma ve videoları izleme, ayrıca örgüt içi talimat ve telkinlerin iletilmesi şeklinde birtakım faaliyetlerin gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Bu konuda beyanlarda bulunanların ifadelerine ve bu doğrultuda yargısal makamlar tarafından yapılan tespitlere göre sohbet adı altındaki bu toplantıların Fetullah Gülen'e ilişkin olarak olağanüstü kişilik bilincinin aşılanması, katılanlarda kutsal dava fikrinin yerleştirilmesi, kişilerin bu doğrultuda yetiştirilmesi, grup aidiyetinin sağlanması, bağlılık, güven ve örgüte sadakatin oluşturulması gibi bazı fonksiyonel özellikleri vardır. Yine bu toplantıya katılanlardan himmet adı altında örgüte finansal destek temin edildiği de bazı ifadelere yansımıştır (bkz. §§ 34, 35). Netice itibarıyla yargısal makamlar tarafından yapılan tespitlerden hareketle örgüt tarafından sohbet olarak adlandırılan ve belirtilen nitelikte düzenlenen toplantıların tertibine iştirakin veya olayın özelliğine göre salt katılımın FETÖ/PDY ile iltisak ve irtibatı ortaya koyabilecek nitelikte olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

101. Bu durumda sohbet adı altında düzenlenen bu toplantıların niteliği gözönüne alındığında olgusal olarak bahse konu toplantılara yönelik olarak belirtilen faaliyetler kişilerin FETÖ/PDY ile iltisaklı ve irtibatlı olduğuna ilişkin bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu kabulle birlikte söz konusu toplantıları organize etme şeklindeki eylemin ise kişilerin FETÖ/PDY ile iltisaklı ve irtibatlı olduğuna yönelik bir unsur olarak değerlendirilmesi evleviyetle mümkündür. Diğer yandan FETÖ/PDY ile iltisaklı ve irtibatlı olma durumundan hareketle anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalkması bağlamında bir kamu görevlisinden duyulan şüphenin kamu görevlisinden kaynaklanan bir sebebe dayanan, ciddi, önemli ve somut nitelikteki objektif olay ve vakıalarla desteklenmiş olabilmesi için anılan toplantılara katılıma yönelik de bir nitelik incelemesi yapılmalıdır. Öyle ki bu konuda beyanda bulunan ifade sahiplerinin hakkında beyanda bulundukları kişilerin toplantılara katıldığına veya bu toplantıları organize ettiğine yönelik görgüye ve

bilgiye dayanmayan duyumlarının somut ve objektif nitelikte olduğu kural olarak söylenemeyecektir. Görgüye ve bilgiye dayanan beyanlar söz konusu olduğunda ise bu nevi beyanların içeriği dikkate alınmalıdır. Bunun yanında söz konusu beyanlar tutarlı olmalı, varsa diğer delillerle çelişmemelidir. Nitekim bahse konu toplantılara katılım bağlamında tesadüfi sayılabilecek bir olayın ya da vakıanın, kamu görevlisinin anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalktığına ilişkin ciddi, önemli ve somut nitelikteki objektif deliller kapsamında nitelendirilemeyeceği kabul edilmelidir.

102. Somut olayda İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde yer alan ve başvurucu hakkındaki beyanlarla ortaya çıkan eylemlerin ifade sahiplerinin Ağır Ceza Mahkemesi kararında yer alan beyanlarıyla somutlaştığı görülmüştür (bkz. § 22). Buna göre anılan beyanlarda başvurucunun sohbet adı altındaki örgütsel toplantılara katıldığı, ayrıca ilgilileri bu toplantılara çağırdığı, bu anlamda grup sorumlusu olarak görev yaptığı, bu toplantılarda burs, gazete aboneliği gibi isimler altında örgüte finansal destek sağlamaya çalıştığı şeklindeki hususlara yer verilmiştir. Görgüye ve bilgiye dayalı olan bahse konu beyanlarda aktarılan olay ve vakıaların ise tesadüfi nitelikte olmadığı ve tutarlı olduğu gözönüne alınarak bunların anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalktığına ilişkin ciddi, önemli ve somut nitelikteki objektif deliller olarak değerlendirilmesi kabul edilebilir.

103. Öte yandan başvurucu; bireysel başvuru formunda, ifade veren tanıkların idare mahkemelerince bizzat dinlenilmediğine, kendisinin de bulunduğu bir duruşmada bu tanıklarla yüzleştirilmediğine yönelik şikâyetini dile getirmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Ağır Ceza Mahkemesi tarafından gerçekleştirilen duruşmada başvurucunun hazır bulunduğunu ve tanıklarla yüzleşme ve tanıklara soru sorma imkânına sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte Yargıtayın temyiz başvurusu sonucunda verdiği onama kararında, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiğine yönelik tespitte bulunduğu da gözönüne alınmalıdır. Ayrıca bu beyanlardan haberdar olan başvurucu idari yargı safahatında da karşı beyanda bulunma imkânına sahip olmuştur.

104. Devletin darbe teşebbüsünün akabinde hızlı şekilde harekete geçerek FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibatı olan kişileri tespit etmesi ve bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin tedbirler alması, demokratik anayasal düzene yönelen yakın ve açık tehlikenin bertaraf edilmesi açısından gereklilik unsurunu içermektedir. Başvuruya konu olan tedbirler de somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınmıştır. Ayrıca devlet, ilgili tedbirlere karşı hak arama yolları oluşturarak tedbirlerin hukukiliğini idari ve yargısal mekanizmalarla denetlettirmiştir. Bu bağlamda başvurucu hakkında ortaya konulan tespitler gözönüne alındığında başvurucunun darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisak içinde olduğunu, bu suretle sadakat bağının ortadan kalktığını ilgili ve yeterli gerekçelerle kabul eden yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüyle bağdaşmadığı söylenemez.

105. Bu durumda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olup olmadığı konusunda ciddi ve objektif nedenlerin idari ve yargısal makamlarca ortaya konulup konulmadığının irdelenmesi bakımından diğer delillerin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

106. Öte yandan Anayasa Mahkemesi devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personelinin kamu görevinden çıkarılmasına ve bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata

yeniden alınmamalarına ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerine, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerine ilişkin kuralı da incelemiştir. Bu kararında Anayasa Mahkemesi, Avrupa'da farklı ülkelerde gerçekleştirilen arındırma uygulamalarının Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişiminden kaynaklanan anayasal düzeni hedef alan tehlikenin bertaraf edilmesi sürecinde hayata geçirilen tedbirlerden farklı olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin kamu görevinden çıkarılmasının kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldırmadığı belirtilmiş ve somut olaydakine benzer tedbirin millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli, gerekli ve orantılı olduğu kabul edilmiştir (bkz. § 39).

107. Bununla birlikte AİHM'in rejim değişikliği gibi radikal bir dönüşümün olmadığı durumlarda da Sözleşme'deki güvencelere riayet edilmesi koşuluyla kamu görevlilerine yönelik meslekten çıkarma ve kamu görevinden yasaklama dâhil bazı tedbirlerin alınabileceğini kabul ettiği vurgulanmalıdır. Nitekim Xhoxhaj/Arnavutluk ve Naidin/Romanya kararlarında AİHM, başvurucular hakkında tesis edilen kamu hizmetinden süresiz şekilde yasaklanmalarına ilişkin tedbirlerin ortaya konulan meşru amaçlarla uyumsuz ve orantısız olmadığı sonucuna varmıştır (bkz. §§ 54-61).

108. Buradan hareketle FETÖ/PDY'nin gizli yapısı, henüz tam olarak tüm üyelerinin tespit edilememesi ile terör örgütlerinin anayasal düzene karşı oluşturduğu tehdit gözetildiğinde bu tedbirin örgütün kamuda yeniden yapılanması ve güç elde ederek anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs etmesinin önlenmesi açısından somut koşullar bağlamında elzem olduğu açıktır. Somut olayda başvurucu, demokratik anayasal düzenin korunması bakımından kamu görevinden ilgili ve yeterli somut gerekçelerle çıkarılmış ancak özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlamanın getirilmeyerek somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla hareket edildiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu tedbirin öngörülen amaç doğrultusunda ölçülü olmadığı da söylenemez.

109. Öte yandan somut olayda ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümüne imkân sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu ve etkili şekilde işlediği görülmektedir. Nitekim yargılama safahatında dava dosyasına sunulan ve başvuruya konu kararların gerekçelerini oluşturan tüm bilgi ve belgelerin başvurucuya tebliğ edildiği, bu bilgi ve belgelere karşı etkin bir şekilde beyanda bulunma imkânının sağlandığı, bu bağlamda olağanüstü şartlarda hızlı ve basit usulde kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanması gerekliliği dikkate alındığında somut olayda yargısal denetimin etkili bir şekilde işlemediği ve yargılamayı yürüten mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmadığı söylenemez. Sonuç olarak başvurucunun yargısal makamlar önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmıştır.

110. Neticede darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğunu göstermesi açısından yeterli kabul edilen gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu, somut başvurunun koşullarında alınan tedbirin olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli, ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olduğu ve keyfîlik içermediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla eldeki başvuruda olağanüstü hâl koşullarında durumun gerektirdiği ölçünün korunduğu sonucuna varılmıştır.

111. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olduğuna ve başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

112. Başvurucu; hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadığı hâlde kamu görevinden çıkarıldığını, ceza kovuşturması devam etmesine rağmen suçlu ilan edildiğini belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

113. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol [2. B.], B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

114. Bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile idare hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. İdare hukuku, kamu gücünü kullanma yetkisine sahip olan idarenin gerçekleştirdiği işlem ya da eylemlerde uygulanması gereken başta anayasa olmak üzere yürürlükteki hukuk kurallarının bütününü ifade etmektedir. Bu bakımdan idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biriyle hukuka aykırı olduğu ve iptali menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davalarıyla ileri sürülür. Söz konusu davalar, idari yargı düzeninde yer alan yargı mercilerince idare hukuku ilkeleri kapsamında ele alınır. Bazı hâllerde kamu görevlisinin fiilî, ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra idare hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir. Bunun yanı sıra ceza hukuku anlamında suç teşkil etmeyen bir eylem ya da işlem idare hukuku bağlamında bir yaptırımı gerekli kılabilir. Zira cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş [1. B.], B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Kürşat Eyol, § 30).

115. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden idari soruşturma ve yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus; kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin [1. B.], B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

116. Somut olayda adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan olağanüstü tedbir niteliğinde bir meslekten çıkarma işlemi tesis edilmiştir. İdari yargı mercilerince eldeki başvurudan önce verilen kararlarda, bahse konu meslekten çıkarma işleminin nedeni olarak kabul edilen devletin millî güvenliğine karşı faaliyette

bulunduğuna karar verilen FETÖ ve/veya PDY ile iltisak ve irtibat içinde olma ölçütü çerçevesinde ve idare hukuku ilkeleri kapsamında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Söz konusu kararlarda başvurucunun ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulmadığı, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmediği anlaşılmıştır.

117. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

118. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

119. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

120. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 20. İdare Mahkemesine (E.2018/3534,

K.2019/5464), Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesine (E.2021/4840, K.2022/102), Danıştay Beşinci Dairesine (E.2022/6944, K.2023/4194) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURGAY USANMAZ

B. No: 2023/90390 | Karar tarihi: 25.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/90390

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

TURGAY USANMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/90390)

Karar Tarihi: 25/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 19/1/2026 - 33142

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Turgay USANMAZ

Vekili : Av. Ayten İZMİRLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması ile iltisak ve irtibatının olduğu değerlendirilen kamu görevlisinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamenin ekli listesinde ismine yer verilerek meslekten çıkarılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadan meslekten çıkarma kararı verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, açılan iptal davasının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/10/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne,

başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre olaylar şöyledir:

A. Genel Bilgiler

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsünde bulunanlarca hazırlanan sıkıyönetim direktifi ile Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından emir komuta bütünlüğü içinde devletin yönetimi maksadıyla Yurtta Sulh Konseyi teşkil edildiği, yönetime el konulduğu, tüm yurtta sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, kamu yetkisi ile yapılan tüm atama ve görevlendirmelerin teşkil edilen Yurtta Sulh Konseyi tarafından veya onun vereceği yetkiye istinaden yapılacağı, bunun haricinde yapılacak işlemlerin yok hükmünde olduğu, mevcut yürütme erkinin görevden el çektirildiği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) feshedildiği, tüm valilerin görevden alındığı, tüm vali, kaymakam ve belediye başkanlığı atamalarının Yurtta Sulh Konseyi tarafından yapılacağı, siyasi partilerin tüm faaliyetlerinin sonlandırıldığı, polis teşkilatının sıkıyönetim komutanları emrine alındığı belirtilmiştir. Anılan direktif ve ekindeki sıkıyönetim komutanlıklarına ilişkin atama listesi darbe teşebbüsünde bulunanlar tarafından ilgili askerî birimlere ve bakanlıklara gönderilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12, 13).

7. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 12-46) kararında yer almaktadır (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 10; N.E. [GK], B. No: 2022/62466, 29/5/2025, § 5; A.S. [GK], B. No: 2023/30928, 29/5/2025, § 5; Halit İnciroğlu [GK], B. No: 2023/38006, 29/5/2025, § 6).

8. 15 Temmuz darbe teşebbüsü öncesinde Millî Güvenlik Kurulu (MGK) söz konusu yapılanmayı 2014 yılı başından itibaren sırasıyla halkımızın huzurunu ve ulusal güvenliğimizi tehdit eden yapılanma, devlet içindeki illegal yapılanma, kamu düzenini bozan iç ve dış legal görünüm altında illegal faaliyet yürüten paralel yapılanma, paralel devlet yapılanması, terör örgütleriyle iş birliği içinde hareket eden paralel devlet yapılanması ve bir terör örgütü olarak kabul etmiştir. Söz konusu MGK kararlarının her biri basın duyuruları aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. Yine FETÖ/PDY, 2014 yılında Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'nde "Legal Görünümlü İllegal Yapılar" başlığı altında "Paralel Devlet Yapılanması" adıyla yer almıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 28, 33; C.A. (3), § 11;

N.E., § 6; A.S., § 6; Halit İnciroğlu, § 7).

9. Yargı organları birçok kararda FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğunu kabul etmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; C.A. (3), § 12; N.E., § 7; A.S., § 7; Halit İnciroğlu, § 8).

10. Yargı organlarının kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliği bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde, bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; C.A. (3), § 13; N.E., § 8; A.S., § 8; Halit İnciroğlu, § 9).

11. Darbe teşebbüsünün bastırılmasının ardından Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Üçer aylık sürelerle uzatılan OHAL süreci 18/7/2018 tarihinde sona ermiştir. OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 47-66) kararında yer almaktadır (C.A. (3), § 14; N.E., § 9; A.S., § 9; Halit İnciroğlu, § 10).

12. Türkiye Cumhuriyeti 21/7/2016 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme), Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ise Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (MSHUS) ilişkin derogasyon (askıya alma/yükümlülük azaltma) beyanında bulunmuştur. OHAL'in uzatılmasına ilişkin kararlar da Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 50; C.A. (3), § 18; N.E., § 10; A.S., § 10; Halit İnciroğlu, § 11).

13. OHAL döneminde çıkarılan olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri (OHAL KHK'ları) ile terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişiler, anılan kanun hükmünde kararnamelere ekli listelerde isimlerine yer verilmek suretiyle kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Akabinde bahse konu KHK'lar, farklı kanunlarla bazıları değiştirilerek, bazıları aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Bununla birlikte yine önceki OHAL KHK'ları ile kamu görevinden çılarılmış olan bazı kişiler sonradan çıkarılan OHAL KHK'ları ile ilgili kanun hükmünde kararnamelerin eki listelerinin ilgili sıralarından çıkarılmış, bu kişilerin kamu görevine iade edilmelerine karar verilmiştir.

14. OHAL süreci devam ederken 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 22/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı

KHK) 1. maddesi ile bahse konu usulle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin doğrudan kanun hükmünde kararname hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu (OHAL Komisyonu) kurulmuştur. Yine 685 sayılı KHK'nın 11. maddesi ile OHAL Komisyonunun kararlarına karşı Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenecek Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabileceği düzenlenmiştir. Anılan hükümler 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un ilgili maddeleri ile kanunlaşmıştır.

B. Somut Olay Bilgisi

15. Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde astsubay rütbesiyle görev yapan başvurucu; terör örgütlerine veya millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğundan bahisle ve 1/9/2016 tarihli ve 29818 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname'ye (672 sayılı KHK) ekli (3) sayılı listede ismine yer verilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılmıştır.

16. Başvurucu, anılan işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle OHAL Komisyonuna başvurmuştur. OHAL Komisyonu 14/5/2019 tarihinde başvurucunun talebini yerinde görmeyerek başvuruyu reddetmiş; kararda başvurucunun Jandarma Genel Komutanlığı Değerlendirme Komisyonunun 18/8/2016 tarihli kararıyla Jandarma Genel Komutanlığından çıkarılmasının değerlendirildiğini, ayrıca Anayasa'yı ihlal etme suçundan yargılandığı dava dosyasında yer alan bilgi, belge, tespit ve olguların FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakını gösterdiğini belirtmiştir. OHAL Komisyonu kararında başvurucuyla ilgili olarak yapılan tespitlerde başvurucunun Ankara 14. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 8/4/2019 tarihli ve E.2016/25, K.2019/101 sayılı kararıyla Anayasa'yı ihlal suçundan cezalandırıldığı, davanın istinaf aşamasında olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca söz konusu dava dosyasındaki belgelerin incelenmesi sonucunda "FETÖ/PDY'nin 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırma amaçlı, cebir ve şiddet kullanarak gerçekleştirdiği darbe teşebbüsüne fiilen iştirak ettiği, olay gecesi Özel Kuvvetler Komutanlığının nizamiye bölgesinin güvenliğinin sağlanması talimatını diğer katılanlarla birlikte aldığı, kamera kayıtlarından nizamiyenin çeşitli noktalarına mevzilendikleri görülen şahıslardan birinin başvurucu olduğu, başvurucu ve mevzi alan darbecilerce nizamiye bölgesine yaklaşmaya çalışan darbe karşıtı birliklere ateş edildiği ve silahlı çatışmaya girildiğinin tespit edildiği" belirtilmiştir.

17. Başvurucu, OHAL Komisyonunun anılan işleminin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibatına dair somut delil bulunmadığını, ceza yargılaması kesinleşmediğinden söz konusu dava dosyasına dayanılamayacağını iddia etmiştir.

18. Ankara 21. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 14/7/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiş, kararda öncelikle FETÖ/PDY'nin niteliğine ilişkin olarak genel değerlendirmeler yapmış, FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin kamu görevinden çıkarılmaları sürecine dair genel bilgiler vermiştir. Ayrıca bakılan davanın ceza davası olmadığını, bu bağlamda ceza hukukunun ve ilkelerinin uygulanamayacağını, dolayısıyla suç ve suçlu bulunma hâlinin değil OHAL döneminde kamu görevinden çıkarılan kişinin kamu görevine

iade edilmesini haklı kılan nedenlerin var olup olmadığının denetlendiğini belirtmiştir. Uyuşmazlık konusu olayın değerlendirilmesi kısmında ise başvurucunun Anayasa'yı ihlal suçundan hapis cezası ile cezalandırıldığı, davanın istinaf aşamasında olduğu belirtilmiş ve söz konusu Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun darbe teşebbüsüne fiilen iştirak ettiğine dair tespitlerin yapıldığını ifade etmiştir. İdare Mahkemesince Ağır Ceza Mahkemesinin kararı tetkik edilerek yapılan tespitler şöyledir:

"...davacının, J.Asb.Kd.Bçvş rütbesiyle Kur. Bşk.(Koor. Asb.) olarak görev yaptığı, 15.07.2016 tarihinde mesaide olduğu, mesaisinin bitmesine rağmen kışlayı terk etmeyerek kışla içerisinde beklediği, sanıklar Ü.B. ve M.A.Ç.'nin 'girişin çıkışın yasak olduğunu, kışlaya kimsenin girmemesi' şeklindeki emir ve talimatları üzerine saat 21.30 civarında davacı ile birlikte sanıklar F.U., M.R., M.H., S.A. ve Ş.S. ile N.Ş. ve G.A.'nın Özel Kuvvetler Komutanlığı 2. Kuvvet'e ait silah deposunun kapısını kırarak içerisinden silah ve mühimmat aldıkları, davacının kullandığı beyaz renkli resmi plakalı pikapla kışla içerisinden saat 22.28'de nizamiye bölgesi orta kontrol noktasına geldiği, davacının sanıklar F.U., M.H., Ş.S., S.A. ve M.R. ile N.Ş. ve G.A.'ya birlikte piyade tüfekli ve teçhizatlı olarak araçtan indiği, kendi aralarındaki iş bölümüne göre mevzilendikleri, gelen sanıkların nizamiyenin kontrolünü ele aldıkları, sanık F.U.'nun orta kontrol bölgesinde nöbetçi astsubayı koltuğuna oturarak diafona ve çalan telefona cevap verdiği, sanık olan nöbetçi personelin açmasına izin vermediği, gelen darbe mesajlarına göre hareket eden sanık Ü.B.'nin sanık F.U. ve S.G. vasıtasıyla nizamiyede bekleyen emir komutasındaki sanıklara [S.T.nin] emrini anlatarak 'Okul Komutanını, Kurmay Başkanı, Destek Kıtalar Komutanı ve Albay [O.T.nin] içeri alınmamasını, birlik dışında bekleyenlerin içeri alınmaması, sonra zorluk göstermeleri halinde önce silahlarını alarak enterne etmeleri, yine zorluk göstererek silah kullanmaları halinde önce havaya sonra da yere doğru ateş etmeleri' emrini verip caydırıcı davranmalarını istediği, nizamiye bölgesinde bulunan sanıkların aralarında Genelkurmaydan mesaj geldiğini, [S.T.nin] Özel Kuvvetler Komutanı olduğunu, kışlaya geldiği şeklinde konuştukları, davacının sanık Ü.B.'nin emir komutasında hareket ettiği, nizamiye orta kontrol noktasında sanık M.K. ile konuştuğu, tanık V.V.B., tanık A.K. ve sanık H.U. ile birlikte mantar bariyer bölgesinde olduğu esnada birlik dışından 4 araçla gelen sanıklar S.G., U.D., S.C., R.K., B.T., A.M.K., R.E.Ç., V.E., Ö.Ç., O.Ç., E.K. ile Y.A.'nın silahlı ve teçhizatlı oldukları, davacının saat 00.55'te askeri araçla nizamiye bölgesinden gelerek karargah binasına tüfekli ve teçhizatlı olarak giriş yaptığı, harekat merkezine girdiği, nöbetçi personele karşı silahını çapraz duruşta tuttuğu, daha sonra nizamiye bölgesine gittiği, nizamiye orta kontrol noktasında sanıklar F.U. ve Ş.S. ile konuştuğu, saat 01.13'te askeri araçla nizamiye bölgesinden ayrıldığı, karargah binasına, kantin bölgesine, görüntü izleme merkezine, sanık Ü.B.'nin çalışma odasına, karargah binası zemin kata ve karargah binası yan yola tüfekli ve teçhizatlı olarak gittiği, davacının saat 01.36'da tüfeksiz ve teçhizatsız olarak okul komutanlığı istikametinden karargah binasına geldiği, daha sonra saat 02.16'da gelen [S.T.] ve beraberindekilerin önünde koşarak karargah binasına doğru geldiği, bu esnada Şehit [Ö.H.nin] [S.T.ye] ateş ettiği, ardından davacının tabancasını kılıfından çıkardığı ve karargah binası önündeki kolonun arkasına doğru ilerlediği, karargah binası önünde yaşanan silahlı çatışmanın sona ermesinin ardından [S.T.]ye sanık A.K. ile birlikte müdahalede bulunduğu, ardından [S.T.]nin karargah binası icra astsubayı odasına taşınmasına yardım ettiği, saat 02.49'da davacının, sanık Ü.B., sanık M.A., sanık A.K. ve A.K. ile birlikte [S.T.yi] taşıyarak helikopter pisti istikametine götürdükleri, daha sonra saat 03.06 civarında [S.T.] ile gelen İ.Ç., M.A., A.M.D. ve A.G. tarafından davacının yakalandığı, sanıklar Ü.B. ve M.A.Ç.'den elde edilen isim listelerinde davacının isminin yazılı olduğu..."

19. İdare Mahkemesi, tespit edilen eylemleri kapsamında başvurucunun FETÖ/PDY ile en az irtibat ve iltisak düzeyinde bağı olduğunu değerlendirmiştir. Netice itibarıyla Anayasa'yla kurulmuş hür demokratik düzeni ortadan kaldırmayı amaçlayan terör örgütüyle bağı olduğu konusunda hakkında somut verilere ulaşılan başvurucunun Anayasa'ya sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği kanaatine varmış ve OHAL Komisyonuna yaptığı başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

20. Diğer taraftan İdare Mahkemesi, başvurucunun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yönelik iddialarına ilişkin olarak idarenin gerek kamu güvenliğinin korunması gerekse de devlete sadakat yükümlülüğünün sağlanması amacıyla hareket ettiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda somut olaydaki kamu görevinden çıkarma tedbirinin ölçülü, güdülen amacın gerçekleşmesi için elverişli ve zorunlu olduğunu, müdahale ile ulaşılacak meşru amaç kapsamındaki kamu yararı ile dengelendiğini ifade etmiştir. Yine İdare Mahkemesi somut olaydaki tehdidin derhâl bertaraf edilebilmesi amacıyla normal prosedürün dışına çıkılarak, başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın örgütle bağı bulunan kamu görevlilerinin görevinden çıkarıldığını, olağanüstü zamanlarda olağan prosedürün uygulanmasının zorunlu olmadığını, temel hak ve hürriyetlerin tesis edilebilmesi ve yeniden gerçekleştirilebilecek darbe teşebbüsünün önlenmesi amacıyla gereken tedbirlerin alınmasında devletin yetkisi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca başvurucuya hakkındaki isnatların bütününe vâkıf olarak OHAL Komisyonuna itiraz edebilme ve dava açabilme, iddia ve savunmada bulunabilme imkânı tanındığını vurgulamıştır.

21. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını tekrar etmesinin dışında etkileri OHAL döneminin ötesine geçen bir işlemle kamu görevinden çıkarılmasının Anayasa'ya aykırı olduğunu, sonuçları itibarıyla bir ceza niteliğindeki işleme karşı hiçbir usul güvencesinden faydalanamadığını, kamu görevinden çıkarılmadan önce kendisine savunma hakkı verilmediğini, idari işleme karşı açtığı davaya bakmakla görevli mahkemenin doğal hâkim ilkesine aykırı şekilde oluşturulduğunu, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmamasına rağmen suçlu gibi gösterilerek masumiyet karinesine ve ayrımcılık yasağına aykırı davranıldığını öne sürmüştür. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesi (Daire) 2/11/2022 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektirecek bir neden bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

22. Başvurucu, karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, dava ve istinaf dilekçelerinde yer alan iddialarını yineleyerek Daire kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Danıştay Beşinci Dairesi (Danıştay) 14/6/2023 tarihli kararında, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünün Yargıtay tarafından onanarak kesinleştiğinin anlaşıldığını belirtmiştir. Sonuç itibarıyla Danıştay, Daire kararının ve dayandığı gerekçenin hukuka, usule uygun olduğundan ve bozulmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığından temyiz başvurusunun reddi ile anılan kararın onanmasına karar vermiştir.

23. Başvurucu, nihai kararı 27/9/2023 tarihinde öğrenmiştir.

24. Öte yandan Ağır Ceza Mahkemesi 8/4/2019 tarihinde başvurucunun Anayasa'yı ihlal suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi tarafından 18/11/2020 tarihinde, temyiz talebi ise Yargıtay 3. Ceza Dairesi tarafından 23/5/2022 tarihinde reddedilmiş ve böylece mahkûmiyet kararı kesinleşmiştir.

25. Başvurucu, verilen cezanın kesinleşmesi üzerine Anayasa Mahkemesine 21/10/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon 30/11/2022 tarihinde hakkaniyete uygun yargılama hakkının ihlal edildiği iddiasının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olması, gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının ise açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Ayrıca diğer ihlal iddiaları da kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı değerlendirilerek kabul edilemez bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

26. 672 sayılı KHK'nın "Kamu personeline ilişkin tedbirler" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya ... Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ... iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan;

c) Ekli (3) sayılı listede yer alan kişiler Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından,

...

başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."

27. 672 sayılı KHK'da yer alan bahse konu düzenlemeler 6/2/2018 tarihli ve 7080 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 2. maddesi ile aynen kanunlaşmıştır.

28. 685 sayılı KHK'nın "Komisyonun oluşumu" başlıklı 1. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Anayasanın 120 nci maddesi kapsamında ilan edilen ve 21/7/2016 tarihli ve 1116 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararıyla onaylanan olağanüstü hal kapsamında, terör örgütlerine veya ... Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin doğrudan kanun hükmünde kararname hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu kurulmuştur."

29. 685 sayılı KHK'nın "Yargı denetimi" başlıklı 11. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Komisyon kararlarına karşı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabilir."

30. 685 sayılı KHK'da yer alan bahse konu düzenlemeler 7075 sayılı Kanun'un 1. ve 11. maddesi ile kanunlaşmıştır.

2. İlgili Yargı Kararları

a. FETÖ/PDY'nin Yapısına İlişkin Kararlar

31. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı ile onanarak kesinleşen 24/4/2017 tarihli ve E.2015/3, K.2017/3 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"FETÖ/PDY silahlı terör örgütü, paravan olarak kullandığı dini, din dışı dünyevi emellerine ulaşma aracı haline getiren; siyasi, ekonomik ve toplumsal yeni bir düzen kurma tasavvuruna sahip örgüt liderinden aldığı talimatlar doğrultusunda hareket eden; bu amaçla öncelikle güç kaynaklarına sahip olmayı hedefleyip güçlü olmak ve yeni bir düzen kurmak için şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içerisinde olmayı şiar edinen; bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalışarak ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlenen, bir yandan da kendi mensubu olmayanları düşman olarak görüp mensuplarını motive eden; 'Altın Nesil' adını verdiği kadrolarla sistemle çatışmak yerine sisteme sahip olma ilkesiyle devlete tabandan tavana sızan; bu kadroların sağladığı avantajlarla devlet içerisinde belli bir güce ulaştıktan sonra hasımlarını çeşitli hukuki görünümlü hukuk dışı yöntemlerle tasfiye eden; böylece devlet aygıtının bütün alt bileşenlerini ünite ünite kontrol altına almayı ve sisteme sahip olmayı planlayıp ele geçirdiği kamu gücünü de kullanarak toplumsal dönüşümü sağlamayı amaçlayan; casusluk faaliyetlerini de bünyesinde barındıran atipik/suigeneris bir terör örgütüdür.

İstişare kurulu, ülke, bölge, il, ilçe, semt, ev imamları gibi hiyerarşik bir yapı içeren insan gücünü ve finans kaynaklarını örgütsel menfaat ve ideolojisi çerçevesinde kullanıp Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tüm anayasal kurumlarını ele geçirme amacı taşıyan FETÖ/PDY silahlı terör örgütü 'gizli yaşamak, her zaman korkmak, doğruyu söylememek, gerçeği inkâr etmek' üzerine kuruludur.

Talimatlar yoluyla kollektif bir şekilde mobilize olan, kamu erkinin kritik bürokratik alanları başta olmak üzere, kamusal alanı ele geçirme refleksi ile hareket eden, mülkiye, adliye, emniyet, eğitim, istihbarat ve ordu içerisinde kendi özel hiyerarşisi ile illegal şekilde kadrolaşan, devletin tüm kurumlarına yerleştirdiği örgüt mensupları ile devlet teşkilatını kendisine hizmet eder hale getiren ve adeta devlet içinde ayrı bir devlet yapısı oluşturan örgütün lideri Fethullah Gülen tarafından;

'Esnek olun, sivrilmeden can damarları içinde dolanın!; bütün güç merkezlerine ulaşıncaya kadar hiç kimse varlığınızı fark etmeden sistemin ana damarlarında ilerleyin!'

'Adliye, mülkiye veya başka hayati bir müessesede bizim arkadaşlarımızın mevcudiyeti öyle ferdi mevcudiyetler şeklinde ele alınıp değerlendirilmemelidir. Yani bunlar gelecek adına bizim o ünitelerde garantimizdir. Bir ölçüde onlar bizim varlığımızın teminatıdır.'

'Zaman henüz uygun değil. Bütün dünyayı omuzlayıp taşıyabileceğimiz zamana dek, tamam olacağınız ve koşulların uygun olacağı zamana dek beklemelisiniz! Bilhassa, haber alma hususunda her zaman hasım cephenin çok önünde olunmalıdır.'

'Yani siz hâkim değilsiniz başka kuvvetler var. Bu ülkede değişik kuvvetleri hesap edecek dengeli, dikkatli, tedbirli, temkinli yürümekte yarar var ki geriye adım atmayalım...'

'Türkiye'deki devlet yapısı ölçüsüne göre bütün anayasal müesseselerdeki güç ve kuvveti cephemize çekeceğimiz ana kadar her adım erken sayılır ... bunca kalabalık içinde ben bu

dünyayı ve düşüncemi sözde mahremiyet içinde anlattım ... sırrınız sizin sırrınızdır. Söylerseniz siz esir olursunuz.'

'Daima tedbirli olmalıyız, daima istişare içerisinde karar alın, ana istişare organı olan Başyüceler ne karar aldıysa onu uygulayın (Kaldı ki; Başyüceler'in lideri de kendisidir) bütün güç merkezlerine ulaşmalıyız...'

'Bir gün bana Ankara'da bin evimiz olduğunu söyleyin, devletin paçasından şöyle bir tutacağım, devlet uyandığında yapacağı hiçbir şey kalmayacak.' şeklinde değişik yer ve zamanlarda örgüt mensuplarına verilen talimatlarda gizliliğe atfedilen önem görülmektedir."

32. FETÖ/PDY'nin anılan Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında yer alan hiyerarşik yapılanması ile ilgili diğer hususlar için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 63.

33. Danıştay Beşinci Dairesinin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (İDDK) 26/1/2022 tarihli ve E.2020/1197, K.2022/146 sayılı kararıyla onanarak kesinleşen 17/6/2019 tarihli ve E.2016/58146, K.2019/4158 sayılı kararında "FETÖ'ye İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" başlığı altında şu hususlara yer verilmiştir:

"...

Öte yandan Dairemizde derdest olan dava dosyalarında yukarıda belirtilen tespitleri destekler mahiyette, FETÖ'nün niteliğine ilişkin aşağıdaki beyanların yer aldığı görülmüştür:

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ü.ye ait Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 21/10/2016 tarihli ek sorgulama tutanağı: '…Şunu söylemem gerekiyor ki cemaat farklı sınav evlerinde kalan şahısları birbiriyle tanıştırmaz. … Bu yapı sizi asla boşta bırakmaz, yani üniversiteden mezun olduğunuzda sınav çalışma eviniz hazırdır, sınavı kazanınca mülakat referans listeniz hazırdır, bunların her aşamasından sorumlu olan kişiler vardır. …Kural olarak bu yapı gizlilik üzerine kurulu olduğundan bir evde kalan diğer evde kalan kişileri tanımazdı. Ama biz bazen tanıştığımızda kimin bizden olduğunu hissediyor ve anlıyorduk. Biz staja başladıktan sonra bize yavaş yavaş tedbire riayet etmemiz hususu anlatılmaya başlandı. …bu yapıda ciddi bir hiyerarşi söz konusuydu. Ben maaşımın bekarken %15'ini, evlendikten sonra ise %10'unu cemaate himmet olarak verdim. …Evde kalan kişi sadece ev abisini tanır. Kıdemsiz birinin üst abileri tanıma şansı yoktur. Staj esnasında bize namazınızı gizli kılın gerekirse zorunlu hallerde namazlarınızı cem edin diyorlardı. Ramazan orucunuzu tutun ancak gerekirse oruç tutmuyormuş gibi davranın diyorlardı. Bunun haricinde önemli bir husus da bize evliliğin faziletleri anlatılıyordu. …Evlilikten sorumlu abi, evlendirmeyi düşündüğü erkeğe gelerek erkekten bir vesikalık fotoğraf ve bir CV ister, devamında bu CV'yi ve fotoğrafı bir havuza atardı. Aynı işlemi bayanlar için de yapıyorlardı. Devamında evlilikten sorumlu abi kendince uygun gördüğü eş adaylarını birbirleriyle tanıştırıyordu.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan A.A.ya ait Kilis Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce düzenlenen 23/06/2017 tarihli şüpheli ifade tutanağı: '17-25 Aralık süreci sonrası örgütün sivil imamı Erdal kod adlı şahsın katıldığı …bir toplantıda sivil imam adlicilere hitaben 'elinizde ...siyasal iktidara ilişkin yolsuzluk ihale usulsüzlüğü vs. gibi ses getirecek dosya varsa, bu tarz ses getirecek dosyaları bekletmeyin, hemen davasını açın.' dedi. …Örgüt mensuplarının deşifre olmasını önlemek için tedbir ya da ruhsat diye

tabir edilen yöntemler uygulanmaktaydı. Bu kapsamda örneğin; cuma namazına gitmememiz, adliyede namazları ima ile (göz ile) kılmamız, eğer mümkünse namaz vakti yetişiyorsa namazları cem ederek (birleştirerek) evde kılmamız, ramazan ayında eğer belli olacaksa oruç tutmamamız ve gerektiğinde alkol almamız talimatlandırılmıştı. …Bizim mezuniyet balomuzda, o dönemki yargı bürokrasisinin hassasiyeti de gözetilerek protokol masalarından görülecek açıdaki ön sıra masalara hep örgüt üyeleri oturtulmuş ve bunlara alkol almaları talimatlandırılmıştı diye biliyorum. …Seçim [2014 tarihli HSYK seçimi] süreciyle ilgili son olarak belirtmek istediğim, örgütün ByLock üzerinden birbirleriyle haberleşerek Facebook'taki hâkim-savcı gruplarında ya da adalet.org'da organize bir şekilde hareket ederek bağımsız aday tanıtımlarının altına adayı övücü, parlatıcı, adayı ön plana çıkartıcı yorumlar yapılmasının sağlanmasıydı. Buna örnek olarak bir olay anlatayım; R.Ş. mahkemede yanıma gelip bana te[le]fonundaki ByLock mesajını okuttu. Yazının içeriğinde; --Tüm arkadaşların dikkatine, şu gün şu saatte Facebook'taki hâkim savcı gruplarında ve adalet.org'da '[İ.Ç.] Gerçeği' isimli bir paylaşım yapılacaktır. Paylaşımın altına bağımsız aday [İ.Ç.yi] övücü yorumlar yapıp destekleyelim … Görüldüğü üzere örgüt sosyal medyada organize bir şekilde hareket ederek seçimde başarılı olmayı amaçlamıştır ...FETÖ yargı mensuplarını T1, T2, T3, T4, T5 üst başlığı/tasnifi adı altında grup grup, hücre tipi yapılandırılmıştır. T3'teki bir kişinin ekstra bir tanışıklık yoksa diğerlerini bilmesi mümkün olmadığı gibi, yine T3 altında yer alan grupların da birbirini tanımaması genel kuraldır. Tedbir denilen gizlilik kurallarına riayet edilerek bu gizliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Ama özellikle Ankara'da staj döneminde bu gizliliği sağlayamadılar. Bir çok farklı gruba mensup kişi birbirlerini bir şekilde tanıdı veya başkasından duymak suretiyle öğrendi. Ancak tedbire son derece riayet edenler kendilerini gizleyebilmiştir.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ö.ye ait Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 18/10/2016 tarihli sorgulama tutanağı: 'Taşra yapılanmasında o dönemki adı ile cemaatin bu yapılanması profesyonel olarak yürütülüyordu. 2002 yılından itibaren taşra yapılanması kendi içerisinde T1, T2, T3, T4, T5 şeklinde bölümlere ayrılmıştı. ('T' taşra anlamına gelen yapılanmayı simgelerdi). T1 grubu 39 bin sicilden daha önce gelenlerdi. T2 grubu 39 bin, 42 bin sicillileri, T3 grubu 92 bin 109 bin arası sicillileri, T4 grubu daha sonraki sicillileri, T5 grubu 125 bin ve sonraki sicillileri ifade ederdi.'

Sonuç olarak FETÖ'nün, yıllar itibarıyla takiye (olduğundan farklı görünme) esasına dayanan uzun vadeli bir projenin aşamalarını izleyerek kurduğu strateji doğrultusunda, kamu kurumlarında ve yargı organlarında demokratik devlet düzeninden ayrıksı ve ona paralel şekilde teşkilatlanmak suretiyle ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü ve demokratik hukuk devletini tehdit edici, anayasal düzene sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar gösteren bir yapılanma hâline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu yapılanma tarafından 15 Temmuz 2016 gecesi anayasal düzene, demokratik kurumlara ve bizatihi Türk Milletine karşı darbe teşebbüsünde bulunulmuştur.

Darbe teşebbüsünün bertaraf edilmesini takip eden günlerde, söz konusu kalkışmaya dâhil olan kişilerin telefon konuşmaları ve mesajları ortaya çıkmıştır. Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (B. No: 2016/22169, 20/06/2017) kararında da yer alan, darbe teşebbüsünün şüphelilerinden olan Komiser Yardımcısı E.G.nin telefonunda bulunan mesajlar bunlara örnek teşkil etmektedir. E.G.nin telefonunda, 'önemli, durum kötü, çok acil duyuru. tüm il ve ilçe imamlarını, abilere, ablalara, kurum imamlarına iletin, tüm hizmet mensupları darbeyi şiddetle kınayan açıklama yapsın, meydanlara inip kendisini kamufle

etsin, resim çekilip sosyal medyada yayınlasın, demokrasi, seçilmiş irade falan desinler, ama fazla da asla muhterem hoca efendinin adı geçmesin açıklamalarda, hepimizi alabilirler, herkes -darbeden haberim yok TV'de gördüm ilk kez- desin, asla hükümete ve Tayyibe karşı olumsuz bir paylaşım yapmayın, bu gurubu kapatıyorum şimdi' şeklinde mesajların bulunduğu tespit edilmiştir."

b. Darbe Teşebbüsüne Katılanlarla İlgili Bazı Yargı Kararları

34. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 8/11/2023 tarihli ve E.2023/3-261, K.2023/583 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"TCK'nın 309. maddesinde ifadesini bulan 'bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemek' tabiriyle 765 sayılı TCK'nın 146. maddesindeki ifadesiyle 'tağyir', 'Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmak' tabiriyle 'ilga' ve 'bu düzen yerine başka bir düzen getirmek' tabiriyle de 'tebdil' kastedilmek istenmiştir. Dolayısıyla yönelik olduğu hareketler bakımından 765 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK arasında esaslı bir farklılık yoktur, ancak mülga 765 sayılı TCK'nın 146/2. fıkrasında ifade olunan '...gerek yalnızca gerek bir kaç kişi ile birlikte kavli veya tahriri veya fiili fesat çıkararak veya meydan ve sokaklarda ve nasın toplandığı mahallerde nutuk irat veyahut yafta talik veya neşriyat icra ederek bu cürümleri işlemeğe teşvik edenler hakkında, yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur. Birinci fıkrada yazılı suça ikinci fıkrada gösterilenden gayri surette iştirak eden fer'i şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar ağır hapis ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyet cezası hükmolunur' ifadesine 5237 sayılı TCK'nın ilgili maddelerinde haklı olarak yer verilmemiştir. Bu hüküm, özel iştirak hükümleri koymasının yanı sıra maddenin ikinci fıkrası gereği, 'yapılan fesat teşebbüs derecesinde kalsa dahi ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası hükmolunur.' ifadesiyle kalkışma suçunun hazırlık hareketini kalkışma suçunun cezasıyla cezalandırmaktadır.

Siyasal iktidarın kuruluşu ve işleyişine egemen olan bu ilkeleri içeren kuralların bütünü, Anayasal düzeni teşkil etmektedir. Bu madde ile korunmak istenen hukuki yarar, Anayasa düzenine egemen olan ilkelerdir.

Madde ile korunmak istenen hukuki yararın niteliği dikkate alınarak 'Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzen' ibaresi kullanılmış, böylece korunmak istenen hukuki yarara açıklık getirilmiştir.

Maddede tanımlanan suçun oluşabilmesi için cebir veya tehdit kullanarak Anayasal düzenin değiştirilmesine teşebbüs edilmesi gerekir. Bu nedenle, cebir ve tehdit bu suçun unsurunu oluşturmaktadır. Cebir ve tehdit kavramlarının hukuki anlam ve içeriği bilinen bir husustur. Bu itibarla, Anayasal düzenin değiştirilmesine yönelik teşebbüsün ancak cebir veya tehdit kullanılarak, yani bireylerin iradeleri zorlanmak suretiyle ifsat edilerek gerçekleştirilmesi gerekir. 765 sayılı TCK'nın 146. maddesinin kaynağını oluşturan 1889 İtalyan Ceza Kanunu'nun 118. maddesi, mezkur 146. maddede olduğu gibi cebir (Violentemente) unsurunu taşımaktaydı. Ancak, 1930 İtalyan Ceza Kanunu'nun aynı konuyu düzenleyen 283. maddesinde cebir unsuru suç tanımından çıkartılmıştı. Faşizmin etkisiyle kaleme alınan 283. madde, bilahare 11.11.1947 tarihinde yeniden değiştirilerek suç tanımında tekrar cebir unsuruna yer verilmiştir.

Maddede maddi unsur olarak 'teşebbüs edenler' ibaresi kullanılmış olduğundan, Anayasa'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen üzerine başka bir düzen

getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edilmesi cezalandırma için yeterlidir. Suç, hem idare edenler hem de idare edilenler tarafından işlenebileceğinden teşebbüste aranılacak elverişliliğin, suçun işleniş biçimi ve özellikle suçun bir tehlike suçu olduğu dikkate alınarak, kullanılan cebir veya tehdidin netice elde etmeye elverişli olup olmadığının hâkim tarafından takdir edilmesi gerekir.

...

b) Suçla Korunan Hukuki Değer:

Bu suçla korunan hukuki değer, millet iradesine dayanan demokratik rejimdir [...]. Bu husus, madde gerekçesinde de siyasal iktidarın kuruluşu ve işleyişine egemen olan ilkeleri belirleyen kurallar bütünü olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzen ve bu düzene egemen olan ilkeler olarak belirtilmiştir.

c) Suçun Maddi Unsurları:

aa) Suçun konusu:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzen ve devletin siyasi biçimini ve kuruluşunun dayandığı ideolojik esasları ifade eden temel ilkelerdir.

bb) Fiil:

Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye elverişli vasıtalarla teşebbüs etmektir.

Bu suçun bu amaçla kurulmuş bir örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi, korunan amaçlara matuf fiillerin elverişliliğinin değerlendirilmesi bakımından önem taşımakta ise de bu hususun Türk Ceza Kanunu'nun 309. maddesinde düzenlenen suçun unsuru olmadığı kabul edilmektedir...

TCK'nın 309. maddesinde yer alan amaçları gerçekleştirmeye yönelik araç suç, bu amaçları gerçekleştirmeye elverişli olmak kaydıyla icrai ya da ihmali hareketle işlenebilir ... Ancak, ihmali fiillerle bu suçun işlenebilmesi, sanığın gerçekleştirilmekte olan icraî fiiller yönünden görevi gereği önleme yükümlülüğünün mevcudiyedine, başka bir deyişle garantör sıfatının bulunmasına bağlıdır.

Demokratik yöntemlere uygun seçim sistemini ve özgürlükler rejimini hukuk dışı yöntemlerle değiştirmeye yönelik her türlü cebrî fiilin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir.

Cebir ve şiddet kullanılarak elverişli bir ya da eş zamanlı bir çok hareketle Anayasa'nın öngördüğü düzeni, doğrudan doğruya, tanımlanan biçimde değiştirmeye yönelik bir fiilin icrasına başlandığı anda suç işlenmiş, yani suç yolu tüketilmiş olmaktadır.

...

Belirli bir plan içerisinde uygulamaya konulan, sistemli ve örgütlü bir bağlantı içinde organik bütünlük arz eden eylemler tehlike suçunun oluşması için yeterlidir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 23.11.1999 tarihli ve 9-274/284 sayılı kararı).

Suç, bir teşebbüs suçu ise de gerek yargısal kararlarda gerekse doktrinde duraksamasız biçimde kabul edildiği üzere fiilin, hazırlık hareketlerinden çıkıp icra aşamasına ulaşması gerekir. Korunan değerlere matuf tehlike oluşturmaya elverişli eylemlerin bu fiil

kapsamında değerlendirilmesi nedeniyle suçun bir somut tehlike suçu olduğunun kabulü gerekir.

cc) Tipik eylemin amaç suç yönünden elverişlilik sorunu:

İşlenen araç suçun vahim eylem kabul edilmesi ve failin ayrıca amaç suç olan TCK'nın 309. maddesinden de cezalandırılabilmesi için eylemin bireysel bir amaçla/saikle değil, yasa maddesinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında ika edilmiş olması gerekmektedir.

Cezalandırılan hareket, Anayasal düzeni tehlikeye koyan icra hareketleridir. Diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Devletin birliği ve bütünlüğü ile Anayasal düzenine karşı gerçekleştirilen fiiller, bu amaçla kurulmuş terör örgütlerinin faaliyeti çerçevesinde işlenmektedir. Bu tür terör örgütlerinin araç fiil olarak ifade edilen ve maddede belirtilen amaçlara yönelmiş olan adi suç niteliğindeki kasten öldürme, kasten yaralama, yağma, mala zarar verme gibi fiilleri işlemelerindeki gaye; kamu düzenini bozmak, kamu otoritesini zayıflatmak, toplumda kargaşa yaratmak, toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasının ve kutuplaşmasının yolunu açmak ve toplumun karşı koyma gücünü felce uğratmaktır. Fail için işlenen araç suçla ortaya çıkan somut zarar neticesi değil (yakın netice), bu fiilin toplum üzerinde meydana getirdiği etki (uzak netice) önem arz etmektedir. Fail, işlediği araç fiillerle devlet otoritesinin ülkede yaşayan halkın güvenliğini koruma görevini gerçekleştiremeyerek zayıfladığı ve işlerliğini yitirdiği imajını yaratmaya çalışmak suretiyle devlete olan güveni sarsmayı amaçlar. Ülkede yaşanan kaos ortamıyla toplumda ortaya çıkan korku ve endişe, yöneticilerde ve halkta istenileni vererek kaos ortamını bitirme iradesini doğurur, yöneticileri belli kararları almaya ya da politikalarını değiştirmeye zorlar ve bu da idari, siyasi, ekonomik ve toplumsal sistem değişikliklerini sonuçlar. Bu suretle de fail, esas gayesi olan Devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma ya da Anayasal düzenini değiştirme amacına ulaşmaya çalışır...

Söz konusu düzenlemeyle esas itibariyle cezalandırılmak istenen, amaçların gerçekleştirilmesine yönelik araç fiil ile ortaya çıkan yakın netice değil, araç fiilin işlenmesiyle suçun konusunun zarara uğraması tehlikesidir. Kanun koyucunun düzenlemenin ikinci fıkrasında amaca yönelik araç fiillerin ayrıca cezalandırılacağını kabul etmesi de bu hususu desteklemektedir. Anılan düzenlemenin içeriği dikkate alındığında araç fiilin işlenmesine yönelik icra hareketinin, hem zarar ya da tehlike suçu niteliğindeki araç fiilin (TCK'nın 309. maddesinin 2. fıkrası) hem de tehlike suçu niteliğindeki amaç suçun (TCK'nın 309. maddesinin 1. fıkrası) fiil unsurunu teşkil ettiği görülmektedir [...].

Kanuni tanımda yer alan araç fiilin, suç olması gerektiğinde kuşku yoktur. Müstakar uygulamaya göre araç suç, zarar ya da tehlike suçu (Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 26.06.2012 tarihli ve 2012/2855-8069 sayılı kararı; 15.01.2014 tarihli ve 2013/12441-2014/614 sayılı kararı; 30.03.2010 tarihli ve 2009/8654-2010/3632 sayılı kararı; 09.06.2011 tarihli ve 2011/4202-2011/3296 sayılı kararı) olabilir. Ancak, suç teşkil eden her fiilin de amaç suçu oluşturmak için yeterli/elverişli olmadığı açıktır. Fiilin bu niteliği taşıyıp taşımadığı her olayın özelliğine göre; fiilin niteliği, işleniş biçimi, işlenme zamanı, toplumda meydana getirdiği etki, ortaya çıkan zarar ve tehlikenin ağırlığı, örgütün amacı, faaliyet alanı, ülke genelindeki organik bütünlüğü gibi ölçütler değerlendirilerek takdir edilecektir. Toplumda kaos ve tedirginlik oluşturacak, Devlet otoritesine olan güveni sarsacak, kamu düzenini ve toplum barışını bozarak Devletin Anayasal düzeni bakımından somut tehlike meydana getirecek yoğunluk ve ciddiyetteki eylemlerin amaç suç yönünden elverişli olduğu kabul

edilmektedir. Güdülen amacın gereği olarak bu eylemlerin belli bir kişi ya da kitleye tevcih edilmesi gerekmez. Amaç tedhiş ortamı oluşturmak olduğuna göre hedefin muayyen veya gayrı muayyen olmasının da bir önemi yoktur.

Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebrî eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemlerle amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilirse 765 sayılı TCK'nın 146. maddesinin de hiçbir olaya uygulanamayacağı ortaya çıkar. Bu sebeple gerçekleştirilen eylemlerin ve bu eylemlerde kullanılan vasıtaların tehlikeyi doğuracak eylemin yapılmasına elverişli olup olmadığının takdiri yeterli kabul edilmiştir (Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun 25.03.1983 tarihli ve 70-73 sayılı kararı).

dd) Tipik eyleminin hazırlık hareketi aşamasında kalıp kalmadığı sorunu:

Elverişli/vahim eylemin diğer tabirle araç suçun, hazırlık hareketi aşamasından icra hareketi safhasına geçmesi, en azından teşebbüs boyutuna ulaşması yani amaçlanan sonucu doğurabilecek icra hareketi olarak belirginleşmesi gerekir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 09.02.2010 tarihli ve 2009/9-103 E-2010/22 K. sayılı kararı). Suç yolunda gerçekleştirilen hazırlık hareketlerinin tamamlanmış suç kabul edilip cezalandırılmadığı hâllerde eylemin hangi şartlarda icra hareketi sayılacağı sorunu ile karşılaşılır. Sorunun çözümü bağlamında ortaya konan ve TCK'nın 35. maddesinin gerekçesinde; 'Eğer failin kastının şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkmasıyla icranın başlayacağı yolundaki sübjektif ölçüt kabul edilirse, kişinin düşüncesi ve yaşam tarzı dolayısıyla cezalandırılmasına varabilecek bir uygulamaya yol açılacaktır. Çünkü hazırlık hareketleri aşamasında da kastın varlığının şüpheye yer vermeyecek biçimde tespit edilebilmesi mümkün olup, böyle bir ölçüt hazırlık–icra hareketleri ayrımı konusunu bir kanıtlama sorunu haline getirmektedir. ... Açıklanan bu nedenlerle, Tasarıdaki 'kastı şüpheye yer bırakmayacak' ölçütü madde metninden çıkartılmış ve bunun yerine 'doğrudan doğruya icraya başlama' ölçütü kabul edilmiştir. Böylece işlenmek istenen suç tipiyle belirli bir yakınlık ve bağlantı içindeki hareketlerin yapılması durumunda suçun icrasına başlanılmış sayılacaktır.' denilmekle benimsenen ... ve Yargıtay tarafından da uygulanagelen (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19.10.2010 tarihli ve 153-206 sayılı kararı vb.) objektif teori-Frank formülüne göre;

Suçun kanuni tarifinde unsur veya nitelikli hâl olarak belirtilmiş hareketlerin gerçekleştirilmesi hâlinde icra hareketlerinin başladığını kabul etmek gerekir. Gerçekleştirilen bir hareketin icra hareketi teşkil edip etmediğinin belirlenmesinde hareketin harici olarak değerlendirilmesiyle yetinilmemeli, özellikle bu hareketin suçun konusuyla yakın bağlantı içerisinde olup olmadığı ve suçun konusu bakımından tehlikeye sebebiyet verip vermediği de araştırılmalıdır. Bir hareket kısmi olarak tipik olmasa da mahiyeti itibariyle yapılan değerlendirmeye göre tipik harekete zorunlu olarak bağlı ise icra hareketi sayılmalıdır...

...

ff) Sanığın eylemi/araç suç ile amaç suç arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığı sorunu:

...

İlliyet bağının, örgütlü suçlar/terör örgütleri bağlamında değerlendirilmesine gelince; her hâlde suçun oluşması için, failin amaca yönelik işlediği vahim eylem/elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması

gerekir.

Kanun koyucu, TCK'nın 20/1. maddesinde yer alan cezaların şahsiliği ilkesini de gözeterek, örgüt mensuplarının örgütteki konumu ve fiilinin niteliğine göre ayrı ayrı suç tanımlamaları yapmak suretiyle ceza adaleti bakımından dengeli bir sorumluluk rejimi belirlemiştir.

Terör örgütlerinin her kademesindeki mensuplarının, hatta yardım edenlerinin bile, örgütün devletin birliği ve ülke bütünlüğünü bozmak ya da Anayasal düzenini ortadan kaldırmak şeklindeki nihai amacını bildiklerinde şüphe olmadığı hâlde, örgüte yardım eden, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen, örgütün üyesi, yöneticisi veya kurucusu olanlar arasında hiçbir ayrım yapmaksızın her eylemin amaç suç olan TCK'nın 302 ve 309. maddelerinde düzenlenen suçlardan cezalandırılması gerekeceği gibi bir sonuca ulaşmak mümkün değildir. Yüksek Yargıtayın yerleşik uygulamaları da bu yöndedir.

gg) Tipik eylemde cebrilik sorunu:

Tipik eylem, cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye elverişli vasıtalarla teşebbüs etmektir. Görüldüğü üzere, cebir ve şiddet bu suçun unsurunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Anayasal düzenin değiştirilmesine yönelik teşebbüsün ancak cebir ve şiddet kullanılarak yani bireylerin iradeleri zorlanmak suretiyle ifsat edilerek gerçekleştirilmesi gerekir. Kanunun aradığı cebrilikten maksadın fiziki/maddi cebir olduğu açıktır.

...

Amaç suç yönünden elverişli/vahim olduğu takdirde silahlı bir örgütün veya silahlı kuvvetlere mensup unsurların Türkiye Büyük Millet Meclisini, Cumhurbaşkanlığını ya da benzer kurumları kuşatması hâlinde silah kullansın ya da kullanmasın fiziki cebrin mevcudiyetinde tereddüt edilemez. Harpte ülkeyi korumak veya gereğinde siyasi iktidarın inisiyatifiyle kamu düzenini sağlamak amacıyla verilen devlete ait silah, tank ve uçağın kanuna aykırı bir şekilde, Anayasal düzeni yıkmak amacıyla kullanılması hâlinde tipik eylem gerçekleşmiş olacaktır.

Müsnet suçun, devlete ait kamu gücünün kullanılarak işlenmesi olarak ifade edilen manevi cebir'le işlenip işlenemeyeceğine gelince; ... kanun metninde açıkça cebir ve şiddet unsuruna yer verilmiş, cebrin de fiziki/maddi cebir olduğu gerekçede açıklığa kavuşturulmuştur.

...

d) Fail ve Mağdur:

Bu suçun faili, yöneten/yönetilen herkes olabilir. Suçun mağduru ise demokratik toplumu oluşturan her bir ferttir. Bu suçun işlenmesi için önceden oluşturulmuş bir çete veya örgütün varlığı zorunlu değildir. Maddede 'teşebbüs edenler' denilmiş olduğundan, suçun işlenmesi bakımından şahıs itibariyle ayırım yapılmadığı, korunan değeri zorla ihlal eden bir kimsenin konumuna bakılmaksızın bu suçun faili olabileceği görülmektedir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 07.07.1998 tarihli ve 9-187/272 sayılı kararı).

Bu suçun, bu amaçla kurulmuş örgütün faaliyeti çerçevesinde örgütün kurucusu, yöneticisi, üyesi ve üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen bir kişi tarafından da işlenmesi

mümkündür (Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 07.11.2014 tarihli ve 5688-11080 sayılı kararı). TCK'nın 220/5. maddesinde yer alan düzenleme nedeniyle örgüt yöneticisinin bu suçun faili olması bakımından elverişli fiilleri bizzat işlemesi zorunlu değildir.

e) Suçun Manevi Unsuru:

Suç, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmak, bu düzen yerine başka bir düzen getirmek veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemek amacına matuf doğrudan genel kast ile işlenebilen bir suçtur.

f) Suça teşebbüs sorunu:

Bu suç, düzenleniş itibarıyla teşebbüs suçu olduğundan niteliği gereği teşebbüs mümkün değildir.

g) İçtima sorunu:

Araç fiilin işlenmesine yönelik icra hareketi, hem araç suçun hem de tehlike suçu niteliğindeki amaç suçun icra hareketini oluşturduğundan sanık hukuki anlamda tek bir fiil ile kanunun birden fazla hükmünü ihlal etmekle TCK'nın 44. maddesinin uygulanması gerekmekte ise de aynı Kanun'un 309/2. maddesindeki düzenleme, fikri içtima kurumunun uygulanmasının önlenmesine getirilen bir düzenleme olduğundan araç ve amaç suçlar yönünden her olayda kural olarak gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.

...

h) Anayasayı ihlal, Hükûmete karşı suç ve TBMM'ye karşı suçlar yönünden iştirak sorunu:

Suç tanımında belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir fiil işlenmesi hususunda iştirak iradeleri bulunan sanıklar hakkında TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen Anayasayı ihlal suçu yönünden iştirakin her şeklinin uygulanması mümkündür...

Yargıtayın istikrar kazanmış uygulamalarına göre ise (Ceza Genel Kurulunun 10.12.1990 tarihli ve 9-301/329 sayılı kararı; Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 24.03.2011 tarihli ve 869-187; 15.07.2009 tarihli ve 2008/21722, 2009/8587, 1999/1673, 2000/345 sayılı kararları) elverişli nitelikteki belirli bir araç, fiilin işlenişine katkı sunmakla birlikte sunduğu katkı tek başına vahamet arz etmiyorsa ve fail, fiilin işlenişi üzerinde müşterek hakimiyet kurmamışsa niceliği ve niteliği itibariyle bu gibi suçlarda feri iştirak hükümlerinin uygulanması mümkün olmadığından, failin sorumluluğunun TCK'nın 309. maddesine yardım etmek olarak değil ve fakat konumu, eylemin niteliği ve delil durumu itibariyle TCK'nın 314/2 ya da 220/6 veya 220/7 maddesi delaletiyle 314/2 veya 315. maddeleri kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mensup olduğu örgütle kurduğu bağ nedeniyle örgütsel faaliyet kapsamında işlenen Anayasayı ihlal suçuna ilişkin planlama, hazırlık ve icra organizasyonundan haberdar olmak suretiyle darbeye teşebbüs suçunu sevk ve idare edenler tarafından verilen emirleri/görevleri kabullenerek ülke çapındaki icra hareketleriyle illi bir değer taşıyan icra hareketlerini gerçekleştirenlerin ya da görev paylaşımı bağlamında henüz sırası gelmemiş icra hareketleri için gerekli hazırlıkları yapanların bu suç yönünden müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları gerekmektedir...

TCK'nın 220/5. maddesi gerekçesi ile birlikte değerlendirildiğinde, yönettiği örgütün gücünden yararlanarak talimat alanın iradesi üzerinde hakimiyet kuran yöneticinin, serbest iradesiyle hareket etmeyen ve bir suç örgütü mensubu olarak suç işleme kararının varlığının

kabulünde zorunluluk bulunan fail arasında azmettiren/azmettirilen ilişkisinden bahsetme imkanı da bulunmamaktadır. Kanunun kabul ettiği sistemde, yöneticinin örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan dolaylı fail olarak sorumlu tutulduğu görülmektedir.

Müşterek faillik ile TCK'nın 39/2-c maddesinde düzenlenen suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında maddi yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde ortaya çıkan şerikliğin, her olayın özelliğine göre suçun işlenişine bulunulan katkının arz ettiği önem ve zaruret göz önünde bulundurularak hâkim tarafından ayırt edileceği kabul edilmektedir. Müşterek faillikte/fiil hakimiyetinde, fiilin icrası veya akim kalması müşterek faillerden her birisinin elinde bulunmaktadır. Yardım eden şerik, suçun icrasını failin inisiyatifine havale etmektedir...

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suça iştirakten bahsedebilmek için sadece araç fiil/suç bakımından değil, ayrıca amaç suç bakımından da iştirak iradesinin varlığı aranmalıdır.

Bir kişinin maddede belirtilen amaçlara yönelik bir örgütün kurucusu ya da üyesi olması, tek başına TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirak ettiği anlamına gelmez... Bu fiiller, TCK'nın 314. maddesinde bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu sıfatları haiz kişilerin TCK'nın 309. maddesindeki suça iştirakten sorumlu tutulabilmeleri için örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen ve bu amacı gerçekleştirmeye elverişli nitelikteki belirli bir araç fiil bakımından hem iştirak iradelerini ortaya koymaları hem de maddi veya manevi nitelikte nedensel bir katkıda bulunmaları gerekmektedir. Bu kişilerin maddede sayılan amaçları gerçekleştirmek için salt bir örgütün çatısı altında bir araya gelmeleri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen araç suçlara da iştirak etmiş sayılmaları anlamına gelmeyecektir...

Suça iştirakten söz edebilmek için amaca yönelik bir fiil işleme hususunda iştirak iradelerini ortaya koyan kişilerin hepsinin bu amaçla kurulmuş bir örgütün üyesi olması da gerekmez.

Fiilin işleneceği konusundaki bilginin iştirak bakımından önemi yoktur. 1960 darbesi sonrasında 20-21 Mayıs olayları ile ilgili yapılan yargılamalarda Mamak 1 No.lu Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinin 963/1 sayılı 05.09.1963 tarihli kararı ile faillerin bir kısmı, ihtilal müteşebbislerinin bu konudaki hareketlerini bilmesi ve hazırlık hareketlerine katılması nedeniyle sorumlu tutulmuşlardır. Diğer bir deyişle failin, fiilin ika edileceği konusundaki bilgisi, iştirak iradesinin mevcudiyetinin ve fiile iştirak ettiğinin delili sayılmıştır. Bu karar temyiz edilmekle Askerî Yargıtay Dava Daireleri Kurulunun 15.01.1964 tarihli ve 1963/2548 Esas-1964/1 Karar sayılı kararı ile 'icra hareketi ile iştirak mefhumunun birbirine karıştırıldığı' gerekçesi ile bozulmuştur. Doktrinde de aynı görüş savunulmuştur. Failin fiil hakkındaki bilgisi iştirak iradesini sağlamaya yeterli değildir. Olsa olsa bildiğini ihbar etmemekten doğan sorumluluk veya hazırlık hareketlerine katılma nedeniyle mülga 765 sayılı TCK'nın 168 ve 171. maddelerindeki (5237 sayılı TCK'nın 314 ve 316. maddelerindeki) suçlar tahakkuk edebilir...

TCK'nın 309. maddesinde düzenlenen suç, bir somut tehlike suçu olduğundan suçun oluşması için ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamaktadır. Bu itibarla sanığın amaca matuf eylemi ve/veya işlediği elverişli araç suç ile suçun konusu üzerinde meydana gelen somut tehlike arasında illiyet bağının bulunması gerekli ve yeterlidir. Suça teşebbüsün kabulü için aranan elverişli vasıtalarla cebri eylemlere başlanıp başlanmadığı araştırılırken ve vasıtanın elverişliliği takdir edilirken tek tek yapılan eylemler ile amaçlanan hedefler arasında doğrudan doğruya bağ kurmak yoluna gidilemez. Ancak her hâlükarda ülke genelinde gerçekleştirilmek istenen amaca matuf cebri/icrai fiilin, sanığın bulunduğu

mahalde/sorumluluk sahasında da doğrudan doğruya ya da araç suçlar yönünden icrasına başlanması aranmalıdır. Sanığın bu icrai fiile yine icrai bir hareketle katılması mümkün olduğu gibi garantörlük yükümlülüğünü ihmal etmek suretiyle de iştirak edebileceği görülmektedir.

15.07.2016 tarihindeki somut darbe teşebbüsü, TCK'nın 309. maddesinde sayılan amaçlara matuf zarar tehlikesi doğuran vahim eylemler vasfını aşarak Anayasal düzeni doğrudan ortadan kaldırma neticesine yönelmiş, örgütün ülke genelindeki organik bütünlüğünden ve etkinliğinden istifade edilerek planlanıp uygulanmış, neticesi ve başarısı eş zamanlı ve senkronize hareketlere bağlı hukuki anlamda tek bir fiil olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle örgütsel koordinasyon veya iştirak iradesi gereğince ve iş bölümü doğrultusunda bulundukları mahal ve konumlarına uygun, amaca hizmet eden ve katkı sunan icrai harekette bulunanların, icra aşamasına geçerek amaç suç yönünden somutlaştığında ve elverişliliğinde tartışma bulunmayan bu fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurdukları gözetilerek TCK'nın 37. maddesi kapsamında doğrudan fail olduklarının kabulünde zorunluluk vardır.

Doğrudan kanuni tanımda öngörülen cebir ve şiddet içeren icrai hareket niteliğinde olmayan, somut zarar tehlikesinin gerçekleşmesini sağlayacak biçimde -faillerle birlikte- fiil üzerinde müşterek hâkimiyet kurmalarını temin edecek fonksiyonel bir mahiyet taşımayan, suç organizasyonu içinde bir iş bölümünün gereği olarak görevlendirilmeleri nedeniyle ika edildiği kanıtlanamayan ancak suçun icrasına başlanmasından sonra katılma iradesini açıkça ortaya koyan, zaman, nitelik ve yakın zarar tehlikesine yaptığı katkı itibariyle bütün olarak darbenin icrasını kolaylaştırmaya yönelen hareketleri gerçekleştirenlerin eylemlerinin ise TCK'nın 309/1 ve 39/2-c maddeleri kapsamında Anayasayı ihlal suçuna yardım etme suçunu oluşturacağı gözetilerek hukuki durumlarının buna göre takdir ve tayin edilmesi gerekmektedir.

ı) 15 Temmuz 2016 Tarihindeki Darbe Teşebbüsünün FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü İle İlişkisi:

Anayasa Mahkemesinin 30.06.2017 tarihli ve 30110 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 20.06.2017 tarihli ve 2016/22169 başvuru numaralı kararında ayrıntılı olarak yapılan tespitler, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 03.03.2017 tarihli ve E.2017/7327 sayılı, E.2017/26 sayılı ve 2006/103583 soruşturma sayılı iddianamelerindeki belirlemelere göre; Yurtta Sulh Konseyi üyesi olan, Sıkıyönetim komutanı olarak görevlendirilen, Sıkıyönetim mahkemeleri'ne ve kritik önemdeki askerî ve sivil makamlara ataması planlanan kişilerin büyük bölümünün FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensubu olduğunun, bu görevlendirmelerin yapılmasında örgüt içindeki hiyerarşinin dikkate alındığının ve haklarında örgüte üye olma suçundan işlem yapılan bazı emniyet mensupları ile mülki idare yetkililerinin darbe girişimi sonrasında ilan edilecek sıkıyönetim döneminde atanacakları resmî devlet kuruluşlarına gittiklerinin saptandığına dair bulgular, tanık olarak dinlenen Genelkurmay Başkanı ile İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca dinlenen gizli tanıklar (Şapka ve Kuzgun)'ın anlatımları, şüpheli olarak dinlenen Deniz Piyade Tugay Komutanı Tuğamiral H. İ. Y., Genelkurmay Başkanı'nın emir subayı olan Yarbay L. T., Jandarma Genel Komutanlığında görev yapmakta olan Binbaşı H. H., Jandarma Komando Özel Asayiş Komutanlığında görev yapmakta olan Yarbay F. E., Yüzbaşı F. T. Ç., Müşterek İstihbarat Koordinasyon Merkezi Başkanlığında görev yapan Jandarma Yarbay A. K., Hava Kuvvetleri Komutanlığı Müşterek Hedef Analiz Yönetim Başkanı Tuğgeneral G. Ş. S., Hava Kuvvetleri Komutanlığı Müşterek Hedef Üretim Analiz Merkezinde görev yapmakta olan Yüzbaşı A. P.,

Kara Kuvvetleri Tayin Daire Başkanlığında astsubay olarak görev yapmakta olan T. F. D., TSK'da pilot olarak görev yapan Yarbay İ. A., Akıncı 4. Ana Jet Üssü Komutanlığında pilot olarak görev yapan Teğmen M. M. gibi çok sayıda şüphelinin itiraf içeren beyanları, açık kaynak bilgileri, 15 Temmuz darbe kalkışması ile ilgili verilen mahkeme kararları, derdest bulunan dava dosyaları ve yürütülen soruşturmalar ile resmî kurumların tespitleri değerlendirildiğinde; 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe teşebbüsünün, daha önce de bir çok kez yaşandığı üzere uluslararası güç odaklarının da desteğiyle, esas itibariyle Türk Silahlı Kuvvetlerine sızmış FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü mensuplarınca gerçekleştirildiği, kalkışmaya başka unsurların da katılmış olma ihtimalinin darbe teşebbüsünün bu karakterini değiştirmeyeceği değerlendirilmiştir (Yargıtay 16. CD'nin 14.07.2017 tarihli ve 2017/1443-4758 sayılı kararı).

..."

35. Danıştay Beşinci Dairesinin 26/12/2023 tarihli ve E.2023/15149, K.2023/20267 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...davacı hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde, Sakarya 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 15/08/2018 tarih ve E:2017/[2...], K:2018/[1...] sayılı kararında yer alan; '...Sakarya 1. Motorlu Tugay Komutanlığı Çark Kışlası ve 1. Motorlu Tugay Komutanlığına bağlı birliklerde görev yapan ve cezalandınlması talep edilen aşağıda isimleri yazılı sanıkların Sakarya 1. Motorlu Tugay Komutanlığına bağlı kışlalar da görev yapan rütbeli personel oldukları, olay tarihi olan 15/07/2016 günü saat 19:30 sıralarında tugay çark kışlada nöbetçi subay olan sanık M.Ç.'nın darbeye teşebbüs eyleminin yöneticilerinden olan sanık U.Ç.'un emir ve talimatları doğrultusunda çark kışlada görevli ve tugaya bağlı kışlalarda da görevli olan sanıkları alarm verildiğinden bahisle kışlaya çağırdığı, bağlı birlikler de bulunan sanıklara da birliklerine intikal etme hususunda emir ve talimat gönderildiği, sanıkların çark kışlada toplandıklarında tugay komutan vekili olan sanık U.Ç. tarafından sıkı yönetim ilan edilip yönetime el koyulduğunu sözde darbe bildirisini sanıklara okuduktan sonra yine sanık U.Ç.'un emir ve talimatları doğrultusunda sanıkların valiliği kuşatmak üzere valiliğe gönderdiği, sanıkların fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek harp silahlarıyla ve 6136 sayılı yasa kapsamında kalan silahlarla birlikte sanık A.Ü.'in emir komutasında valilik kampüsüne hareket ettikleri, valilik kampüsüne geldiklerinde valilik etrafında bulunan tüm kavşakları tuttukları, araç ve vatandaş girişine engel oldukları, sonrasında valilik kampüsü içerisine girdikleri, kampüs içerisinde bulunan polis noktalarında görev yapan polis memurları, valilik binası girişinde, adliye girişinde görevli polis memurlarını, kampüs içerisinde bulunan yenikent polis karakolunda görev yapan polis memurlarını etkisiz hale getirip hürriyetinden yoksun kıldıkları, valilik binasının kapı ve pencerelerini kırarak zor kullanarak valilik binasına girmek suretiyle iş yeri dokunulmazlığını ihlal ettikleri, içeri girdiklerinde duvarlara ateş etmek suretiyle ve valilik giriş kapı ve pencerelerini zorla kırmak suretiyle kamu malına zarar verdikleri, vatandaşlar tarafından darbeye teşebbüs eylemi[nin] öğrenilmesi üzerine valiliğe gelen vatandaşlara silah doğrultup hedef gözetip ateş etmek suretiyle oniki müşteki/mağduru basit tıbbi müdahale ile giderilmeyecek nitelikte yaralamak suretiyle öldürmeye teşebbüs ettikleri, [7622] / 1121 mağdur/müştekiyi ise basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek şekilde darp etmek suretiyle kasten yaraladıkları, sanıkların valilik binasına gelen ve kendilerine direnen vatandaşlara karşı zor kullandıkları, havaya rastgele ateş etmek suretiyle genel güvenliği kasten tehlikeye soktukları, sanıkların harp silahlarını ve piyade tüfeklerini amaç dışı ve görev dışında kullanmak suretiyle 6136 sayılı yasa ile 1632 sayılı askeri ceza kanununa

muhalefet ettikleri sanıkların bu şekilde araç suçla[rı] işlemek suretiyle fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs ederek anayasay[ı] ihlal suçunu işledikleri sanık savunmaları, mağdur/müşteki beyanları, tanık beyanları, kamera görüntüleri, cd incelemeleri, tutanaklar ve tüm dosya kapsamıyla sanıklar M.Ç., A.B. ..., [İ.C.], T.Ç, ...ın müsnet suçları işledikleri anlaşılmakla, ...' tespitleri, bakılmakta olan dava dosyasında yer alan diğer tespitler ile birlikte değerlendirildiğinde, davacının, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisak ve irtibatının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Temyize konu Bölge İdare Mahkemesi kararı ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup, bozulmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığından, temyiz isteminin reddi ile anılan kararın yukarıda belirtilen gerekçenin eklenmesi suretiyle ONANMASINA..."

36. Danıştay Beşinci Dairesinin 30/5/2023 tarihli ve E.2019/1897, K.2023/7102 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...davacı hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde verilen İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/08/2018 tarih ve E:2017/[1...], K:2018/[1...] sayılı kararında yer alan;

'...Olay tarihinde Harp Akademileri Komutanlığı Hava Harp Akademisinde yüzbaşı rütbesi ile öğrenci subay olduğu, sanığın 15 Temmuz 2016 günü saat 23.00 sıralarında sanıklardan Y.G.'in arayarak çağırma planının uygulandığını söylemesi üzerine Hava Harp Akademisi binasına gittiği, burada sanığın Darbe girişimi esnasında Hava Harp Akademisi[nde] Komutanlığı binasında meydana gelen; darbe karşıtı olduğu bilinen Hava Harp Akademisi öğrenci subaylarından müştekiler C.O. ile H.B.'ın Darbe girişimine katılanlarca akademi amfilerinde rehin alınıp silah, telefonlarına el konulması, kemer ve bağcıkları çıkartılarak başlarına silahlı öğrenci subayların nöbet tutmak sureti ile Hava Harp Akademileri amfilerinde zorla alıkonulması eyleminde saat: 01.13'te sanık H.H. ile birlikte müşteki C.O.'u tuvalete götürdüğü, yine sanığın bina içerisinde bulunduğu sırada Darbe girişimi esnasında, Hava Harp Akademisi Binasının etrafı güvenlik timi tarafından sarıldığında kamera görüntülerinden de anlaşılacağı üzere elinde silahla giriş katına inerek güvenlik timine karşı binayı savunduğu, dosyanın ek klasörlerinde yer alan 28/07/2016 tarihli BİMER ihbarında bulunan İ.O.'un BİMER dilekçesinde Fen Liselerine Sakarya Karasu da cemaate ait bir yurtta ücretsiz olarak hazırlandığını, bu süre içerisinde bazı arkadaşlarının askeriyeye sokulduğunu, tanıdığı iki arkadaşından biri olan sanık [H.İ.T].nin askeriyeye yerleştirildiğini, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 29 Eylül 2017 tarihli soruşturma no 2017/149438, karar no 2017/13753 sayılı yetkisizlik kararı ile bildirildiği anlaşılmakla sanığın darbeci kanadın emrine girerek sözde sıkıyönetim direktifi çerçevesinde hareket ettiği, Fetö/pdy terör örgütü tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişiminde aktif rol aldığı, güvenlik timine karşı elinde silah ile bina girişine inerek binayı savunması ve müştekilerin zorla tutulduğu amfi kapısında nöbet tutması nedeniyle Anayasayı ihlal iradesini gerçekleştirmeye yönelik fonksiyonel fayda sağlayabilecek eylemde bulunduğu...' tespitleri, bakılmakta olan dava dosyasında yer alan diğer tespitler ile birlikte değerlendirildiğinde, davacının FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisak ve irtibatının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Temyize konu Bölge İdare Mahkemesi kararı ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup, bozulmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığından, temyiz isteminin reddi ile anılan kararın yukarıda belirtilen gerekçenin eklenmesi suretiyle ONANMASINA..."

c. Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Kararları

37. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2018 tarihli ve 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6. maddesiyle 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen "…ile terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanlar…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

14. 1512 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında noterlik stajına engel mahkûmiyeti olanlar ile terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyecekleri hükme bağlanmakta olup fıkrada yer alan "…terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların…" ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

15. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması ya da şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması gerekçesiyle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâlin ilanına karar verildiği gözetildiğinde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyeceklerini düzenleyen kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

…

30. Kuralda terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı bulunan kişilerin noterliğe kabul edilemeyecekleri belirtilmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan kavramlar genel kavram niteliğinde olmakla birlikte bunların belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Bu kavramların hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır.

31. Diğer yandan anılan kavramların, içinde bulunulan döneme göre farklı yorumlanabilmesi de mümkündür. Bu bağlamda olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikeler gözetilerek olağanüstü hâl döneminde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunulup bulunulmadığının tespiti bakımından terör örgütleriyle üyeler arasındaki bağın varlığı konusunda yapılacak değerlendirme ile olağan dönemde yapılacak değerlendirmenin farklı olabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

32. Olağan dönemde anılan bağın varlığına yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi, kanunların Anayasa'ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucudur. Buna göre kural uyarınca ancak noterlik mesleğine alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuşkusuz bu değerlendirme, her hâlükârda cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin noterlik görevine alınmasının uygun olup olmadığı yönünde yapılacak bir incelemeden ibaret olacaktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise noterliğe atama konusunda yetkili olan Bakanlık tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında Bakanlık, kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi

ve bulguyu serbestçe gözetecektir.

33. Bunun yanı sıra kuralda öngörülen terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olma durumu farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bunların kanun koyucu tarafından önceden belirlenmesi ve kanunda tek tek sayılması zorunluluğundan da söz edilemez. Zira kanunların genel ve soyut olması; somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralın bünyesinde barındırma, bir başka ifadeyle kuralın amaca uygun sonuca ulaştıracak herhangi bir çözümü dışlamasını önleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

...

35. Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmama koşulunun; farklı saiklerle hareket edilmesinin önüne geçmek suretiyle noterlerin görevlerini gerçeğe uygun, doğru ve tarafsız biçimde yerine getirmelerine, noterlik işlemlerine ilişkin güvenilirliğin sağlanmasına, görev sebebiyle öğrenilen sırların gerektiği gibi muhafaza edilmesine, görev ve yetkilerin kötüye kullanımının önlenmesine hizmet etmek suretiyle noterlik hizmetinin sağlıklı biçimde işleyişine katkıda bulunmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın noterlik hizmetinde hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

36. Diğer taraftan noterlik mesleğinin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilen anılan koşulla herkes için eşit bir uygulama öngörülmektedir. Başka bir anlatımla noterlik mesleğine kabul edilecekler bakımından belli bir gruba yönelik istisnai bir düzenleme getirilmemektedir.

37. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda kural yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmediğinden noterliğe kabul edilmeyen bireylerin kuralın öngördüğü koşulun gerçekleşmediği, bir başka deyişle herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde noterliğe girmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun'da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kamu hizmetine girme hakkını sınırlandıran kuralın orantısız bir müdahaleye de neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

38. Anayasa Mahkemesinin 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 37. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrada yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresinin iptali talebi hakkındaki 3/6/2021 tarihli ve E.2020/18, K.2021/38 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4. 6755 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (3) numaralı fıkrasında terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve bu nedenle kamu görevinden çıkarılmış olan kişilerden adli veya idari soruşturma veya kovuşturması devam edenlerin sosyal güvenlik haklarına ilişkin başvuruları hakkında 31/10/2019 tarihine kadar karar alan, bu kararları yerine getiren veya işlem yapmayan kamu görevlilerinin bu karar ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun olmadığı öngörülmekte olup anılan fıkrada yer alan '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

…

9. Bu itibarla istişari nitelikte bir danışma organı olan MGK'nın icrai karar alma yetkisine sahip olmadığı gözetildiğinde Cumhurbaşkanınca ayrı bir kararla benimsenmemiş MGK kararlarına hukuki sonuç bağlanamayacağı ve bu kararların kendiliğinden icra edilemeyeceği açıktır.

…

11. Bununla birlikte dava konusu '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi, tavsiye niteliğindeki MGK kararına kendiliğinden hukuki bir sonuç bağlamaktadır. Şüphesiz MGK'nın tavsiye niteliğindeki kararlarının yürütme organı tarafından dikkate alınması ve hukuk aleminde hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak MGK'nın kararları hakkında başkaca icrai bir karar alınmadan bu kararlara hukuk âleminde sonuçlar bağlanması Anayasa'nın açık lafzıyla bağdaşmamaktadır.

12. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir."

39. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "…üyeliği, mensubiyeti veya…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

52. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan '…üyeliği, mensubiyeti veya…' ibaresidir.

…

58. Dava konusu kural kapsamında Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üye veya mensup oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Söz konusu ibareler, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü üyesi veya mensubu olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek niteliktedir. Bunun yanında kuralda, listede yer alan kişiler hakkında kesin hükümle sonuçlanan herhangi bir

yargısal sürecin varlığına yönelik açıklama da yapılmamıştır. Dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kural masumiyet karinesini ihlal etmektedir.

59. Açıklanan nedenlerle olağan dönemde Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarına aykırı olarak Anayasa'nın 13. maddesindeki güvencelerin ötesinde sınırlama getiren kuralın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

60. Anayasa'nın 15. maddesinde, olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınmasına imkân tanınmakla birlikte bu yetki sınırsız değildir. Maddenin ikinci fıkrasında, bu durumlarda dahi kişinin yaşam hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulması, din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanması ve bunlardan dolayı suçlanması yasaklanmış; suç ve cezaların geriye yürümemesi ilkesi ile masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağı kabul edilmiştir.

61. Yukarıda açıklandığı üzere dava konusu kural kapsamında haklarında kesin bir mahkûmiyet kararı verilmediği halde kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadelerin kullanılması, olağanüstü hâl şartlarında dahi dokunulması yasaklanan masumiyet karinesine aykırılık oluşturmaktadır.

62. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

40. Anayasa Mahkemesinin 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "…ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;…" bölümünün iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

151. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

…

161. Kamu hizmetine girme hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığından bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir. Kamu hizmetine girme hakkına olağanüstü dönemde getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir.

162. Kamu hizmeti adı altında yapılan faaliyetlerin kamu güvenliği ve düzeni ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun anılan hususları gözeterek kamu hizmetinde istihdam edilecek kişilere yönelik birtakım tedbirler almasında, bu konuda gerekli şartları

belirlemesinde takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bu açıdan kuralda öngörülen şartın Anayasa'nın 70. maddesi bağlamında görevin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

163. Bu noktada dava konusu kural yönünden 15 Temmuz darbe girişiminden sonra FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olan kamu görevlilerine karşı yürütülen tasfiye süreci ile özellikle komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde uygulanan ve arındırma olarak adlandırılan kamu görevinden tasfiyeye yönelik uygulamalar çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekir. Avrupa ve Türkiye'deki kamudan tasfiye süreçleri arasında birtakım benzerlikler olsa da arındırmanın temelinde yatan nedenler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa'da farklı ülkelerde çıkarılan arındırma yasaları, genel olarak demokrasiye geçişten önceki devlet yapısında anayasa ve kanunlara uygun konumda çalışan kişileri kamu görevinden uzaklaştırarak kamuya dönüş imkânlarını ortadan kaldırırken dava konusu kural kapsamında kamuda çalışmalarına yasak getirilen kişiler, demokratik devlet yapısını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir örgüt ya da oluşumla bağlantıları olduğu gerekçesiyle söz konusu tedbire maruz bırakılmışlardır.

164. Bu yönüyle millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

165. Kural, kişilerin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama da getirmemektedir. Ayrıca kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verilmiştir. Başka bir ifadeyle bireyselleştirme yapılmadan uygulanan tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve İdare Mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvenceler sağlanmıştır. Buna göre keyfiliğe yol açabilecek uygulamalara karşı Kanun'da gerekli güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

166. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

167. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

41. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

65. Kurallarla devlete sadakat bağı ile hizmet etmesi gerektiği hâlde millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan terör örgütü veya benzeri yapı ve oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı

oldukları tespit edilen kamu görevlileri hakkında uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

66. Kurallarda öngörülen tedbirler bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralların, tedbire muhatap kişilerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kurallar Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli kişiler hakkında hükmünü icra etmiştir. Kuralların Kanun'a ekli listede sayılan kişilerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kurallar olağanüstü hâl dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralların anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

...

74. Dava konusu kuralların öncelikle düzenlenme amacına değinilmesi gerekir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Kanun koyucunun, anılan hususlar çerçevesinde kamu görevlisi olarak istihdam edilen kişilerle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

75. Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kişilerin kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetin alınmasını öngören kuralların milli güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

76. Bunun yanında kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayanması gerekir. Kurallarla söz konusu hakka kanuna dayalı olarak kısıtlama getirildiği açıktır. Ancak Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir olması gerekir.

77. Esasen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getiren dava konusu kuralların bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlemler içermesi gerekir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 153). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. madde[s]inde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır (AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 42).

78. Kuralda geçen iltisak ve irtibat kavramları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi

14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında, iltisaklı kavramının kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramının ise bağlantılı anlamına geldiğini, bu ibarelerin genel kavram niteliğinde olduğunu, objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 30, 31). Dolayısıyla kapsam ve sınırlarının tespiti mümkün olan söz konusu ifadelerin belirsiz olduğu söylenemez.

...

111. Kuşkusuz kanun koyucunun demokratik düzene tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını, içeriğini tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim devletin tehlikenin içeriği ve boyutu ile doğrudan temas hâlinde olması nedeniyle buna yönelik savunma stratejisini belirlemede her zaman öncelikli bir konumu bulunmaktadır. Ancak olağanüstü hâl yönetim usullerinde dahi söz konusu yöntemler tespit edilirken belirli ölçülerde hareket edilmesi gerekir. Dolayısıyla olağanüstü dönemde devlete tanınan yetki alanının sınırları Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçü kriteri kapsamında değerlendirilmelidir. Söz konusu kriterin kapsamı da belirlenirken ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliğinin olup olmaması, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması gerekir.

112. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

113. Tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline gelmesi nedeniyle demokratik devlet düzenine karşı oluşturduğu tehdit, darbe girişimiyle birlikte açık ve mevcut bir tehlikeye dönüşmüştür. Esasen darbe teşebbüsünden önce uzun bir zaman süreci içerisinde söz konusu tehlikeye karşı mücadele başlamıştır. Dolayısıyla tehlikenin ağırlığı ile orantılı olarak demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bertaraf edilmesi ve bir daha tekrarlanmaması amacıyla devletin olağan dönemle kıyaslanmayacak ciddi ve acil yöntemlere başvurulması zorunluluğunun ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

...

115. Dolayısıyla idari teşkilat içinde hangi konumda olduğu fark etmeksizin FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlilerinin millî güvenlik açısından tehlike oluşturduğu gözetildiğinde bir kısmı önemli pozisyonlarda bulunan ve farklı kurumlarda çalışan çok sayıdaki kamu görevlisinin doğrudan darbeyle ilişkili olmasa dahi söz konusu örgütlerle bağlantıları nedeniyle acil ve ivedilikle soruşturulması ve haklarında tedbir uygulanması ihtiyacı ortaya çıkabilecektir.

116. Bu yönüyle olağan dönemdeki idari usul ve disiplin hukuku kuralları çerçevesinde her bir kamu görevlisi nezdinde soruşturma yapılarak tedbir uygulanmasının, yakın ve acil nitelikteki bu tehlikeyi bertaraf etmede yetersiz kalacağı söylenebilir. FETÖ/PDY'nin yapısındaki gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kripto üyelerinin tespit edilmesindeki güçlük ve bunların eylem yapma potansiyeli, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi özellikleri dikkate alındığında darbe girişiminin üzerinden belli bir sürenin geçmesi de daha hafif nitelikteki tedbirlere başvurma zorunluluğunu ortaya çıkaran bir faktör olarak değerlendirilemez. Ayrıca millî güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunan diğer terör örgütleriyle bağlantısı olduğu değerlendirilen kamu görevlileri açısından da FETÖ/PDY'nin oluşturduğu tehdit ortamında, anılan yöntemlere başvurulması söz konusu olabilecektir.

...

128. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetlerinin alınmasını düzenleyen kuralların, olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında milli güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

...

142. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarda uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin belli bir kurumun veya mesleğin disiplinini sağlamaktan ziyade devlet kurumlarına yönelik güveni yeniden tesis etmek suretiyle demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi nedeniyle uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tedbirler, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunlar için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Öte yandan kuralların kişilerin özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığı gözönünde bulundurulduğunda kurallarda öngörülen tedbirlerin ciddiyet ve ağırlığının bunlara cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, kamu görevinden çıkarma tedbirinin "olağanüstü tedbir" niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. AİHM de 667 sayılı olağanüstü hâl KHK'sı uyarınca uygulanan işten çıkarma prosedürü ve buna ilişkin yargılamanın AİHS'in 6. maddesi kapsamında suç isnadı niteliğinde olmadığını belirtmiştir (Pişkin/Türkiye, B. No: 33399/18, 15/12/2020, §§ 102-109)."

B. Uluslararası Hukuk

42. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

43. Sözleşme'nin "Olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklere ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında 2. maddeye, 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ile 7. maddeye aykırı tedbirlere cevaz vermez.

3. Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin tekrar tamamen geçerli olduğu tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir."

44. MSHUS'nin 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Ulusun hayatını tehdit eden ve varlığı resmen ilan edilmiş olan olağanüstü bir durumun ortaya çıkması halinde, bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, uluslararası hukuktan kaynaklanan diğer yükümlülüklerine aykırı olmamak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din ya da toplumsal kökene dayalı bir ayrımcılık içermemesi kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde olmak üzere, bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden ayrılan tedbirler alabilirler.

2. Bu hükme dayanılarak Sözleşme'nin 6, 7, 8 (1. ve 2. fıkralar), 11, 15, 16 ve 18nci maddelerine aykırılık getirilemez."

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

45. Sözleşme'nin 8. maddesine yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına ve AİHM'in özel hayata saygı hakkı bağlamında sebebe ve sonuca dayalı yaklaşımına ilişkin açıklamalar için bkz. C.A. (3), §§ 62-75; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 53-67.

a. Sözleşme'nin 15. Maddesi Bağlamında Değerlendirme

46. Taraf devletlere tek taraflı bildirimde bulunarak sınırlı bazı hâllerde Sözleşme'deki belli hak ve özgürlüklere aykırı davranma, bir başka deyişle anılan hak ve özgürlüklere ilişkin yükümlülükleri azaltma imkânı sunan Sözleşme'nin 15. maddesine ilişkin AİHM uygulamasına ve Türkiye'deki OHAL'e ilişkin Avrupa Konseyi nezdinde hazırlanan bazı raporlara Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında ayrıntılı şekilde yer verilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 148-162).

47. AİHM söz konusu kararlarında özetle derogasyon bildiriminde bulunan devletler yönünden ulusun varlığını tehdit eden tehlikenin olup olmadığı hususunda sınırlı da olsa bir denetim yaptığını, denetim standardı belirlenirken ulusal makamların geniş takdir yetkilerinin bulunduğunu özellikle vurgulamıştır. AİHM; takdir alanının sınırsız olmadığını,

taraf devletlerin krizin doğurduğu zorunlulukların kesin olarak gerektirdiği ölçüde hareket etmenin ötesine geçmemesi gerektiğini belirtmiştir (Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık, B. No: 14553/89, 14554/89, 25/5/1993, § 43).

b. Pişkin/Türkiye Kararı

48. AİHM; Pişkin/Türkiye (B. No: 33399/18, 15/12/2020) kararında, Ankara Kalkınma Ajansında çalışan başvurucunun 667 sayılı KHK uyarınca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasını incelemiştir. Anılan başvuruya ilişkin olayda başvurucu, Kalkınma Ajansında iş hukukuna tabi olarak çalışmaktayken başvurucunun iş sözleşmesi millî güvenliğe karşı tehdit oluşturan oluşumlara üyeliği ya da bu oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı olması nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucunun işe iade talebiyle açtığı davada iş mahkemesi, iş sözleşmesinin feshinin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. AİHM öncelikle özel sektörde iş ilişkisinin sonlandırılmasına ilişkin olanlar başta gelmek üzere iş ilişkisi hakkındaki ihtilafların Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamındaki medeni hakları ilgilendirmesi dolayısıyla başvurucunun işten çıkarılmasına ilişkin yargılamaların başvurucunun medeni hakları ile alakalı olduğunu, tedbirin cezai yönünün bulunmadığını vurgulamıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 99, 109). Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilirliği ile ilgili olarak ise AİHM, başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin olarak açılan yargılamaların Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir cezai suç hakkında verilecek bir karara ilişkin olduğunu gösterebilecek herhangi bir nedenin mevcut olmadığı kanaatinde olduğunu belirterek bu maddenin ceza yönünün uygulanabilir olmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, § 109).

49. Sonuç olarak AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucu ile idari makamlar arasındaki ihtilafı karara bağlamak için tam bir yargı yetkisine sahip olmalarına karşın Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının gerektirdiği şekilde önlerindeki ihtilafla ilgili tüm hukuksal ve olgusal sorunları incelemekten kaçındıklarını, başvurucunun ulusal makamlar tarafından dinlenmediğini, dolayısıyla başvurucunun Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası anlamında adil yargılanma hakkının güvence altına alınmadığını belirtmiştir. AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucunun argümanlarını derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelemediğini, başvurucunun itirazlarının reddedilmesine yönelik gerekçeler sunmadığını özellikle vurgulamış; netice itibarıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 150-152).

50. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshi ile ilgili şikâyette bulunduğunu ve bir terör örgütüyle bağlantısı olduğu gerekçesiyle görevini kaybetmesinden bu yana terörist ve vatan haini olarak etiketlendiğini ileri sürdüğünü belirten AİHM, başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden de incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 159-166).

51. AİHM, öncelikle ceza soruşturmasının sonucuna bakılmaksızın, işverenin ulusal mahkemelere başvurucunun yasa dışı bir yapı ile bağlantısı olduğu iddiasını kanıtlayabilecek bilgi veya olgusal delil sunabileceğini, böylece çalışanı ile arasındaki güven ilişkisinin bozulmasının nedenlerini açıklayabileceğini kabul etmeye hazır olduğunu, hem uygulanma koşulları hem de usul rejimi açısından özerk olan söz konusu işten çıkarma usulünün ceza yargılamasının doğrudan bir sonucu olmadığını ifade etmiştir fakat AİHM, söz konusu iş sözleşmesinin feshinin başvurucunun kendi eylemlerinin öngörülebilir sonucu olduğuna dair kesinlikle hiçbir kanıt bulunmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 181-183). Neticede başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanuni

dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu değerlendirerek müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 209, 210).

52. Bu bağlamda AİHM, işverenin başvurucunun yasa dışı yapı ile iltisakı olduğu değerlendirmesini potansiyel olarak haklı çıkaracak şekilde eylemlerinin niteliğini belirtmediğini, ulusal mahkemeler önündeki yargılamalar sırasında böylesi bir yapıyla iltisakı bulunduğu iddiasına ilişkin açık bir şekilde somut bir suçlama yapılmadığını vurgulamıştır. Bununla birlikte ulusal mahkemelerin dava konusu tedbiri detaylı olarak incelemeden ve bu tedbirin başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yönelik ciddi etkileri olmasına rağmen işverenin değerlendirmesini iş sözleşmesinin sonlandırılması emri için geçerli bir gerekçe olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Sonuç olarak mevcut davada dava konusu tedbire ilişkin yargı denetiminin yetersiz olduğunu, başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesinin gerektirdiği şekilde, keyfî müdahaleye karşı korumadan asgari düzeyde faydalanamadığını ifade ederek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 218-229).

c. Polyakh ve Diğerleri/Ukrayna Kararı

53. Polyakh ve diğerleri/Ukrayna (B. No: 58812/15, 53217/16 ..., 17/10/2019) kararında AİHM, rejim değişikliği sonrası genel düzenlemelerle kamu görevinden çıkarılan ve on yıl boyunca kamu görevine dönmeleri yasaklanan kişilerin yaptığı başvuruları karara bağlamıştır. Öncelikle AİHM; başvuruya konu olan tedbirlerin uygulanmasına neden olan davranışların iç hukukta suç olarak tanımlandığını, yaptırımın ağırlığının söz konusu tedbirlerin cezai yönünün bulunduğunu söylemek için tek başına yeterli olmadığını belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün mevcut koşullarda uygulanabilir olmadığına karar vermiştir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 154-159). AİHM, başvurucuların kamu hizmetinden çıkarılmalarının, on yıl boyunca kamuda görev almalarının yasaklanmasının ve isimlerinin kamuoyunun erişimine açık ve çevrim içi olan bir sicile kaydedilmesinin sonuçları itibarıyla ciddi olduğunu ve doğurduğu etkilerin ağırlık düzeyine ulaştığını belirterek başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden ele almıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 203-211).

54. AİHM, birçok kişi hakkında tesis edilen arındırma işlemlerinin bir cezalandırma veya intikam aracı olarak kullanılamayacağını ve başvuruculların durumlarının bireysel olarak değerlendirilerek görevden alınmaları veya mümkünse daha genel pozisyonlarda istihdam edilmeleri gibi daha az müdahale teşkil eden araçlarla da hedeflenen amaçlara erişilebileceğini vurgulamıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 276, 277). Müdahalelerin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca cevap vermesi ve özellikle de hizmet edilen meşru amaçla orantılı olması hâlinde demokratik bir toplumda gerekli olarak nitelendirilebileceğini hatırlatmış; uygulanan tedbirin ağırlığının ve yasal çerçevenin orantılı, öngörülen zorunlu sosyal ihtiyaca karşılık gelecek şekilde yeterince dar kapsamlı olarak düzenlenip düzenlenmediğinin önemine değinmiştir. AİHM'e göre yasal düzenlemeler hakkındaki meclis denetiminin ve bu kapsamdaki işlemlerin yargısal denetiminin niteliği de önem arz etmektedir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 292, 293).

d. Xhoxhaj/Arnavutluk Kararı

55. AİHM Xhoxhaj/Arnavutluk (B. No: 15227/19, 9/2/2021) kararında, Anayasa Mahkemesi üyesi olan başvurucunun meslekten çıkarılması ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğinden süresiz olarak yasaklanmasından kaynaklı iddialarını özel hayata saygı hakkı kapsamında incelemiştir. Arnavutluk'ta gerçekleştirilen yargı reformu kapsamında tüm

hâkim ve savcıların mal varlıkları, organize suçlarla bağlantılarının olup olmadığı ve mesleki yönden yeterli olup olmadıkları incelenmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde başvurucu, mülkiyetinde yer alan bazı mal varlığı değerlerinin kaynağını açıklayamaması nedeniyle meslekten çıkarılmış; bunun bir sonucu olarak da hâkimlik yapmaktan süresiz olarak yasaklanmıştır.

56. AİHM öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilir olmadığına hükmetmiş, incelemesini adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler yönüyle yapmıştır. AİHM, bu kapsamda inceleme organlarının bağımsızlık ve tarafsızlıktan yoksun olduğu, yargılamanın adil olmadığı, itiraz makamı önünde aleni duruşma yapılmadığı ve hukuki kesinlik ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddiaları ayrı ayrı incelemiş ve Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 230-353).

57. AİHM, ayrıca başvurucunun hukuka aykırı ve keyfî olarak görevden alındığı ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğini yapmaktan süresiz şekilde yasaklandığı iddiasını Sözleşme'nin 8. maddesi yönünden incelemiştir. Öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanabilir olduğunu tespit etmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 356-364). Esas yönünden AİHM, meslekten çıkarılan başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahale edildiğini, bu müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu belirtmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 374-393). Bununla birlikte müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığına yönelik yaptığı incelemede öncelikle Arnavutluk'taki yargı reformunun acil bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini belirtmiş; ardından ulusal makamlar tarafından sunulan gerekçelerin meslekten çıkarma tedbiri için yeterli ve ikna edici olup olmadığını, bu gerekçelerin yeterli bir bireyselleştirmeye dayanıp dayanmadığını değerlendirmiştir. Bu kapsamda yaptığı değerlendirme neticesinde ulusal makamlar tarafından başvurucunun mal varlığı hakkında yapılan gerekçelendirmenin yeterli ve ikna edici olduğu kanaatine varmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 394-412).

58. Öte yandan AİHM, başvurucunun meslekten çıkarma tedbirinin bir sonucu olarak hâkimlik mesleği yapmaktan ömür boyu yasaklanmasının ölçülü olup olmadığı üzerinde durmuştur. Hâkimlerin ve özellikle de başvurucu gibi yüksek derecede sorumluluk gerektiren görevlerde bulunanların devletin egemenlik yetkisinin bir kısmını kullandıklarını vurgulamış; başvurucuya ve ciddi etik ihlalleri nedeniyle görevden alınan diğer kişilere getirilen ömür boyu meslekten men cezasının yargı makamının dürüstlüğünü ve halkın adalet sistemine olan güvenini sağlamak şeklindeki meşru amaçlarla uyumsuz veya orantısız olmadığını belirtmiş, tüm bu gerekçelerle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 413, 414).

e. Naidin/Romanya Kararı

59. Naidin/Romanya (B. No: 38162/07, 21/10/2014) kararında AİHM, siyasi polis memuruyla çalıştığı konusunda yapılan tespite dayanılarak kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklanan başvurucunun iddiasını özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında ele almıştır.

60. Olayda 1990 ve 1991 yıllarında yüksek rütbeli hükûmet memuru olarak çalışan başvurucu, sonrasında parlamento üyesi olarak da görev yapmıştır. Başvurucu 2000 yılında üçüncü kez seçimlere katılmış ve bu süreçte Eski Siyasi Polis Arşivleri Araştırma Ulusal Konseyi başvurucunun geçmişi hakkında resen soruşturmalar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda başvurucunun 1971 ve 1974 yılları arasında, şüpheli olduğu düşünülen bazı iş

arkadaşları hakkında bilgi sağlamak üzere siyasi polisle iş birliği yaptığı sonucuna varmıştır. Başvurucu, geçmiş faaliyetleriyle ilgili olarak ortaya konulan yorumlara mahkeme nezdinde itiraz etmiş ancak itirazı reddedilmiştir. 2003 yılında, siyasi polis memuruyla çalıştığı tespit edilen kişileri kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklayan bir yasal değişiklik getirilmiştir. Başvurucu, parlamento döneminin sonu olan 2004 yılında memur olarak çalışmalarına devam etme talebinde bulunmuş ancak bu talebi anılan düzenleme çerçevesinde reddedilmiştir. Yargılama sürecinde ayrımcılık temelli şikâyetlerini dile getiren başvurucunun iddiaları, yasama organının sahip olduğu takdir yetkisine ve mevcut koşulların zorunlu kıldığı gerekliliklere dayanılarak reddedilmiştir (Naidin/Romanya, §§ 6-17).

61. Başvurucu; temelde, istihdam yasağının mutlak nitelikte olması ve eylemlerinin önemsizliğinin dikkate alınmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM, kural olarak devletlerin kamu hizmetinde istihdam şartlarını düzenlerken meşru bir menfaate sahip olduklarını ve demokratik bir devletin bünyesinde görev yapan çalışanlarından devletin kuruluşunun dayandırıldığı anayasal ilkelere sadakat göstermesini isteme haklarının olduğunu vurgulamıştır. Romanya'nın komünist rejim sırasındaki durumunun dikkate alınmasının gerektiğini ifade eden AİHM, devletin geçmişin tekerrür etmesini önlemek üzere kendisini savunabilecek nitelikte bir demokrasi temelinde kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucuya uygulanan kamu hizmetinde istihdam yasağına ilişkin muamelenin ulusal güvenlik, kamu düzeni ve başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması konusunda meşru bir amaç izlediği sonucuna varmıştır (Naidin/Romanya, §§ 49-51).

62. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun kariyer beklentilerinin yalnızca kamu hizmetinde durdurulduğunu belirtmiş ve devlet memurlarının, özellikle başvurucunun istihdam edilmek istediği gibi yüksek derecede sorumluluk getiren görevlerde bulunan kişilerin devletin egemenlik gücünden pay sahibi olduğunu vurgulamıştır. Başvurucuya uygulanan yasağın kamusal yararın korumasından sorumlu kişilerin sadakatini sağlama konusunda devlet tarafından izlenen yasal amaçla orantısız olmadığını belirtmiştir. Ayrıca kararda; başvurucunun özel sektörde, devletin ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili çıkarları için potansiyel öneme sahip şirketlerde ya da kamu otoritesinin uygulanmasıyla bağlantılı olmayan diğer kamu sektörü alanlarında istihdam edilme olanağını etkileyecek herhangi bir kısıtlamanın uygulanmadığını dile getirmiştir. Yanı sıra başvurucunun iddialarının yargılama süreçlerinde incelendiğini ve ulusal mercilere bırakılan takdir yetkisi kapsamında yer alan fiilî unsurların oluşturulduğunu ifade etmiştir. AİHM, yerel mahkemeler tarafından ulaşılan tespitlerin yerindeliğinin sorgulanamayacağını belirterek özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine ulaşmıştır (Naidin/Romanya, §§ 42-57).

2. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun 12/12/2016 Tarihli Görüşü

63. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) 12/12/2016 tarihinde "15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667 İlâ 676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş" isimli belgeyi yayımlamıştır.

64. Venedik Komisyonu bir kişinin somut olay bağlamında görevinden alınması için suç örgütü ile gereken bağlantının bir kişiyi suç örgütünün üyesi olarak tanımlamak için gereken bağlantıdan daha az yoğun olabileceğini kabul ettiğini, bu bağlamda bir kamu

görevlisinin görevden geçici veya kalıcı olarak alınabilmesi için suç örgütüyle daha zayıf bir bağlantı kurmuş olmasının yeterli olabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bahse konu zayıf bağlantının yine de anlamlı, kamu görevlisinin sadakatiyle ilgili objektif kuşku uyandırır nitelikte olması gerektiğini vurgulamış; masum, tesadüfi vs. bağlantıların ise hariç tutulması gerektiğini belirtmiştir. Netice itibarıyla görevden almanın demokratik anayasal düzene sadakatte objektif olarak ciddi şüphe uyandıracak bir şekilde hareket edildiğini açıkça gösteren fiilî unsurlar kombinasyonunun varlığı hâlinde mümkün olabileceğini açıklamıştır (aynı görüşte bkz. §§ 130, 131).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

65. Anayasa Mahkemesinin 25/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

66. Başvurucu; FETÖ/PDY ile hiçbir zaman iltisak ve irtibat içinde olmamasına rağmen soyut gerekçelerle kamu görevinden çıkarıldığını, kamu görevinden çıkarılmadan önce savunma hakkı verilmediğini, sonradan tespit edilen hususların kamu görevinden çıkarılmasına dayanak yapıldığını, OHAL'in sona ermesiyle birlikte alınan tedbirlerin hükmünün kalmadığının gözardı edildiğini öne sürmüştür. Ayrıca kamu görevinden çıkarılmasına karşı açtığı davada görev yapan mahkemenin doğal hâkim güvencesine aykırı şekilde oluşturulduğunu, iptal davasında mahkemenin delilleri bizzat değerlendirmesi gerekirken ceza davasında verilen mahkûmiyet kararına atıf yaparak karar verdiğini, bu nedenle hem İdare Mahkemesinin hem de itiraz üzerine inceleme yapan mahkemelerin kararlarının gerekçesiz olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

67. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu olay ve sürece ilişkin genel bilgilere yer verilmiş; yargılama safahatının özeti yapılmıştır. Ayrıca özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve demokratik toplumda gereklilik kriterlerine ilişkin açıklamalarla birlikte yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Sonuç olarak mevcut başvuru ile ilgili Anayasa, mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadı hatırlatılarak bunlarla birlikte somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

a. Özel Hayata Saygı Hakkı Yönünden Uygulanabilirliğin Belirlenmesi

68. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

69. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

70. Başvurucunun iddialarının mesleki hayatına kamu gücü marifetiyle bir tedbir uygulanmasına, bu doğrultuda kamu görevinden çıkarılmasına ve açtığı davanın

reddedilmesine dayandığı görülmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı bir irtibatının olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Anayasa Mahkemesinin birçok kararında olduğu gibi somut olayla benzer nitelikteki durumlara ilişkin olarak da N.E., A.S. ve Halit İnciroğlu kararlarında detaylı olarak açıklanmıştır (N.E., §§ 89-99; A.S., §§ 91-101; Halit İnciroğlu, §§ 95-106).

71. Somut olayda başvurucu; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplardan ya da terör örgütlerinden olan FETÖ/PDY ile irtibatı yahut iltisakı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucunun mesleki hayatına yönelik bu müdahalenin başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı, neticede özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağının ve etki doğuracağının muhtemel olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakı veya irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldığı gözönüne alındığında başvurucunun hakkında tesis edilen işlemin iç ve dış dünyasında meydana getirdiği etkinin ciddi düzeye ulaştığı anlaşılmıştır.

72. Bu nedenle mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşıldığından başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b. Başvuruyu İnceleme Usulü Yönünden

73. Bireylerin temel hak ve hürriyetlerine yönelen müdahalelerin koşulları ve hangi hukuki rejim çerçevesinde gerçekleştirildiği söz konusu müdahalelerin anayasallık denetiminin yöntemini doğrudan belirler. 1982 Anayasası, temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yönelik olarak olağan ve olağanüstü dönemler için iki ayrı hukuki rejim öngörmektedir. Temel hak ve hürriyetlerin olağan dönemde sınırlanması rejimi Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmişken temel hak ve hürriyetlerin savaş, seferberlik veya OHAL dönemlerinde sınırlandırılması ya da kullanılmasının durdurulması rejimi Anayasa'nın 15. maddesinde yer almaktadır. Başvurunun incelenmesinde öncelikle gerçekleştirilen müdahalenin hangi hukuki rejime tabi olduğu saptanmalıdır (bu hususta detaylı açıklamalar için bkz. N.E., §§ 100-108; A.S., §§ 102-110; Halit İnciroğlu, §§ 107-115).

74. Başvuruya konu olan kamu görevinden çıkarma tedbiri, OHAL durumuyla bağlantılı olarak birel işlem şeklinde tesis edilmiş ve OHAL döneminde uygulanmıştır. Tedbirle kamu görevinden çıkarılan başvurucunun bir daha bu göreve getirilmesi engellenmiş, böylece başvurucuya yönelik OHAL sonrası dönemi kapsayacak şekilde geleceğe yönelik yasaklama getirilmiştir. Ancak burada uygulanan tedbirin düzenleyici işlemlerde olduğu gibi genel ve herkesi bağlayıcı bir niteliği bulunmamaktadır. Tedbire dayanak olan kural, OHAL dönemindeki durumları değerlendirilerek terör örgütleriyle ya da millî güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplarla irtibatlı veya iltisaklı olduğu tespit edilen kişilere özgü düzenleme getirmektedir. Başka bir ifadeyle kural, düzenleyici işlemlerde olduğu gibi benzer durumda bulunan kişilere ve olaylara OHAL sonrası durumları da dikkate alınmak suretiyle uygulanacak şekilde geleceğe yönelik hüküm ve sonuç doğurma özelliği taşımamaktadır. Söz konusu kurala dayanılarak gerçekleştirilen somut tedbir

başvurucu hakkında OHAL döneminde defaten uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Anayasa Mahkemesi, benzer şekilde kamu görevinden çıkarma usulünün dayanağı olan düzenlemelerin anayasallık denetimini yaptığı 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararında da bu hususu vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 66).

75. Bu durumda terör örgütleriyle veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı ve irtibatlı olduğu OHAL döneminde değerlendirilen başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemesini içeren işleme yönelik olarak gerçekleştirilen bireysel başvuruya ilişkin incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., §§ 109-114; A.S., §§ 111-116; Halit İnciroğlu, §§ 116-121).

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

76. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

77. OHAL durumuyla bağlantılı olan ve OHAL ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi amacını taşıdığı tespit edilen tedbirin olağanüstü dönemde meşru olup olmadığının Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak incelemesinde;

i. Tedbirin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı,

ii. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği,

iii. Durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığı değerlendirilmelidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 186; Ayla Demir İşat, § 146; N.E., § 116; A.S., § 118; Halit İnciroğlu, § 123).

i. Tedbirin Anayasa'daki Çekirdek Haklarla İlgili Olup Olmadığı

78. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden ve Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı olan tedbirin meşru kabul edilebilmesi için öncelikli olarak Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması gerekir. Buna göre olağanüstü dönemde de olsa savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Eğer Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı tedbir, anılan çekirdek haklarla ilgiliyse Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru kabul edilmez ve başka bir inceleme yapılmaksızın ilgili hak ve özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varılır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 197; N.E., § 117; A.S., § 119; Halit İnciroğlu, § 124).

79. Savaş, seferberlik veya OHAL ilanı gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâl dönemlerinde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (N.E., § 118; A.S., § 120; Halit İnciroğlu, § 125).

80. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, kamu görevinden çıkarmaya ve memuriyetin alınmasına

ilişkin tedbirlerin muhataplarının özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığına ve ciddiyet ve ağırlığının söz konusu tedbire cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığına karar vermiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 142). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, benzer şekildeki kamu görevinden çıkarma tedbirinin olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Öngörülen tedbirlerin cezai niteliğinin olmamasının bir sonucu olarak başvuruya konu olan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 119; A.S., § 121; Halit İnciroğlu, § 126).

ii. Tedbirin Milletlerarası Hukuktan Doğan Yükümlülüklere Aykırı Olup Olmadığı

81. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacak ikinci inceleme, tedbirin milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olup olmadığının belirlenmesine ilişkindir. Bu yükümlülüklerin başında taraf olunan insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler gelmektedir.

82. MSHUS'nin 4. ve Sözleşme'nin 15. maddelerine göre ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durum meydana geldiğinde devletler, bu sözleşmelerdeki yükümlülüklerini azaltacak tedbirler alabilirler. Ancak MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; Sözleşme'nin 15. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 4., 6 No.lu Protokol'ün 3. ve 13 No.lu Protokol'ün 2. maddelerinde yükümlülük azaltılması mümkün olmayan bazı hak ve özgürlüklere yer verilmiştir. Bunların önemli bir kısmı, Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında da yer almaktadır. Bununla birlikte Anayasa'nın 15. maddesinde sayılan çekirdek haklar arasında yer almasa da milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olan tedbirler anılan ölçütle bağdaşmayacağından meşru görülemez (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 198-201; N.E., § 121; A.S., § 123; Halit İnciroğlu, § 128).

83. Somut başvuruya konu olan tedbirle müdahalede bulunulan özel hayata saygı hakkı, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve Sözleşme'nin 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında sayılmamıştır. Yine somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale içeren tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 122; A.S., § 124; Halit İnciroğlu, § 129).

iii. Tedbirin Durumun Gerektirdiği Ölçüde Olup Olmadığı

(1) Genel İlkeler

84. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük - Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük kavramından farklı olarak- olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü belirtmektedir. Bu itibarla Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen ölçülülük, Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçülülük kriterine göre temel hak ve özgürlüklere daha fazla müdahale etmeye izin vermektedir (Aydın Yavuz ve

diğerleri, § 203; Ayla Demir İşat, § 153; N.E., § 123; A.S., § 125; Halit İnciroğlu, § 130).

85. Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olmasını, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunmasını ifade etmektedir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Buna göre tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 204; Ayla Demir İşat, § 154; N.E., § 124; A.S., § 126; Halit İnciroğlu, § 131; kıyasen birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

86. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Bu kapsamda olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahale teşkil eden tedbirin ölçülülüğüne ilişkin unsurlar değerlendirilirken olağanüstü yönetim usullerinin benimsenmesine neden olan tehdit veya tehlikenin niteliğinin öncelikle dikkate alınması gerekir. Yine müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Bununla birlikte tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir. Zira olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan değerlendirme yapılırken tedbirin alındığı andaki koşulların dikkate alınması gerekir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 205-207; Ayla Demir İşat, § 155; N.E., § 125; A.S., § 127; Halit İnciroğlu, § 132).

87. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı, ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 208; Ayla Demir İşat, § 156; N.E., § 126; A.S., § 128; Halit İnciroğlu, § 133).

88. Bu bağlamda alınan idari tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu ilgili ve ikna edici gerekçelerle ortaya konulmalıdır. Bu durum, maddi gerçeğin her türlü şüpheden uzak şekilde belirlenmesini gerekli kılan ceza yargılamalarından farklı olarak olağanüstü hâl ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik alınan tedbirin gerekliliğinin ciddi ve objektif şekilde açıklanmasının yeterli olmasını ifade etmektedir (N.E., § 127; A.S., § 129; Halit İnciroğlu, § 134).

89. Ayrıca temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin olağanüstü hâl dönemlerinde de sağlanması gerekir. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu bulunan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte -bireysel

başvuruya konu edildiğinde- alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 209, 210; Ayla Demir İşat, § 157; N.E., § 128; A.S., § 130; Halit İnciroğlu, § 135).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

90. Kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması ve bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Bu bağlamda Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü hâl yönetim rejiminin uygulandığı dönemde başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak nihai inceleme, bu tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (N.E., § 129; A.S., § 131; Halit İnciroğlu, § 136).

91. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından ilan edilen OHAL sürecinde kamu görevinden çıkarmaya ilişkin genel ve soyut normlar yürürlüğe konulmuş ve birçok kamu görevlisi hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler gerçekleştirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 56-61). Başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına ve kamu görevinden yasaklanmasına ilişkin olarak alınan tedbirin ve bu kapsamda yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfîlik içermemesi gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349; Ayla Demir İşat, § 152; N.E., § 130; A.S., § 132; Halit İnciroğlu, § 137).

92. Anayasa Mahkemesince vurgulandığı üzere 15 Temmuz darbe teşebbüsü sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil, bununla sıkı bağı olan bireylerin temel hak ve özgürlükleri ve millî güvenlik yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturmuş ve ülke tarihinde ulusun yaşamını hatta varlığını hedef alan millî güvenliğe yönelik en ağır saldırılardan biri olmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 215; N.E., § 131; A.S., § 133; Halit İnciroğlu, § 138).

93. Terör faaliyetleri, tüm dünyada demokratik topluma ve bireylerin şiddetten ari bir ortamda yaşamını sürdürmesine yönelik en ciddi tehditlerin başında gelmektedir. Terör örgütleri çoğunlukla belli bir ülkenin coğrafi hudutlarıyla sınırlı olarak faaliyet göstermemekte, uluslararası mahiyeti bulunan bir küresel güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine özgü yapısı ve gizlilik esasına dayanan çalışma yöntemi, sivil organizasyonları örgütsel amaçlarına ulaşabilmek amacıyla kullanmadaki maharetiyle FETÖ/PDY, yetkili makamlarca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olarak tespit edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri başta olmak üzere emniyet, yargı, eğitim ve din alanında faaliyet gösteren ülkedeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, siyasi partiler, sendikalar, vakıf ve dernekler ile ticari kuruluşlar gibi sivil organizasyonlarda örgütlenen FETÖ/PDY, faaliyetleri dünyanın her yanına yayılmış en organize ve tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 217; Bestami Eroğlu [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, § 148). Yargı kararlarında FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi örgütlenme, kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyetle hareket etme gibi özelliklerinin bulunması nedeniyle çözümlenmesi zor ve karmaşık bir yapıda olduğu, büyük gizlilik içinde istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme yöntemleri ve uygulamaları ve kaynağı bilinmeyen paralar kullanarak böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı konusunda

tespitlerde bulunulmuştur (bkz. §§ 9, 31, 33). Ayrıca Anayasa Mahkemesi daha az önem taşıyan bir ünvan veya pozisyon için alınan tedbirlerin niçin gerekli olduğunun ortaya konulması yönündeki ölçütün FETÖ/PDY'nin örgüt içi hiyerarşik yapısının taşıdığı söz konusu özellikler dikkate alınarak mutlak olarak uygulanamayacağını ifade etmiştir (C.A. (3), § 133; N.E., § 132; A.S., § 134; Halit İnciroğlu, § 139).

94. Darbe teşebbüsü, egemenliğin kaynağı olmayan ve milletin egemenliği kullanmak üzere yetkilendirdiği organlar arasında bulunmayan bir grubun zorla demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye kalkışmasıdır. Darbe teşebbüsünün başarılı olması hâlinde egemenlik milletten alınarak bir grubun eline geçmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 220). Böylesine kabul edilemez ağır sonuçları içeren darbe teşebbüsünün faili olduğu tespit edilen FETÖ/PDY'nin atipik yapısı, söz konusu yasa dışı yapılanmanın çözümlenmesini de güç kılmıştır. Bu nedenle FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibat ya da iltisak içinde olan kişilerin tespit edilmesi, kamu görevinden çıkarılması ve yasaklanması olağanüstü hâle neden olan somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacı doğrultusunda elverişli ve gerekli bir tedbir olarak nitelendirilmeye uygundur (benzer değerlendirme için bkz. N.E., § 133; A.S., § 135; Halit İnciroğlu, § 140).

95. Nitekim Anayasa Mahkemesince darbe teşebbüsünden kısa süre sonra verilen kararda, Türkiye Cumhuriyeti'nin millî güvenliği tehlikeye sokan ve Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik hukuk devletini hedef alan bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalması nedeniyle söz konusu teşebbüsün arkasındaki terör örgütleriyle bağlantılı olduğu ve millî güvenliğe tehdit oluşturduğu değerlendirilen kamu görevlileri hakkında devlet tarafından bazı ilave ve olağan dışı tedbirlerin alınması, kamu hizmetinin yürütülmesi konusunda reform çalışmaları yapılması, bu bağlamda birtakım düzenlemelerin hayata geçirilmesi haklı gerekçelere dayanan gelişmeler olarak nitelendirilmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, §§ 77-81; N.E., § 134; A.S., § 136; Halit İnciroğlu, § 141).

96. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince kanun koyucunun anılan hususlar çerçevesinde anayasal düzene sadakat göstermeyen kamu görevlileriyle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 74). Sadakatten duyulan şüphenin kamu görevlisinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Ancak kamu görevlisinin sadakatinden duyulan şüphenin ağırlığı, ciddiyeti ve delillendirilmesi ifa edilen görevin önemi ve niteliği gözönünde bulundurulmak suretiyle değerlendirmeli ayrıca keyfî uygulamaları önlemek adına tarafların menfaatlerini de dengeleyecek şekilde yeterli gerekçeyle açıklanmalıdır (N.E., § 135; A.S., § 137; Halit İnciroğlu, § 142).

97. Özellikle ayrıcalıklı kamusal yetkilerle donatılan kamu görevlilerinin sahip oldukları yetkilerin kamu düzeni ve güvenliği bağlamındaki önemi nedeniyle diğer kamu görevlilerinden farklı ve ağır yükümlülükleri olabilir. Mesleğe özgü özel kanunlarla da görünür hâle gelen personel rejimi dâhil ayrıcalıklı konumları nedeniyle anılan özelliğe sahip kamu görevlilerinden devletin özel bir sadakat ve bağlılık beklemesinin de tanınan ayrıcalığın bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hâkim, savcı, polis, asker gibi özel kanunlarla diğer kamu görevlilerine göre ayrıcalıklı yetki ve yükümlülüklerle donatılan ve

kamu gücünü kullanabilen kamu görevlileri için devletin özel bir güven ve sadakat bekleyebileceğinin kabulü gerekir. Zira kamu görevlilerine tanınan ayrıcalıklı hukuki statü, yetki ve haklar ile ifa ettikleri görevin niteliğinin sadakat ve güven kavramları kapsamında devletle olan ilişkideki yükümlülükleri belirlemede de başat rol oynadığı söylenebilir (N.E., § 136; A.S., § 138; Halit İnciroğlu, § 143).

98. Jandarma Genel Komutanlığının askerî görevleri yanında yurt içinde kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak ve korumak şeklinde mülki görevleri de bulunmaktadır. Anayasal düzeninin sağlanmasında ve korunmasında önemli bir role sahip olan söz konusu birimler görevlerini yaparken devlete ve kişilere ait özel bilgi ve belgelere erişebilmeleri yanında muharebe araç ve silahlarını kullanma yetkisine de sahiptir. Görev ve yetkilerinden kaynaklanan hassasiyet ve kabiliyetleri gözönünde bulundurulduğunda bu kurumlarda görev yapan askerlerden diğer kamu görevlilerine göre anayasal düzene daha fazla sadakat beklenmesi doğaldır. Diğer bir anlatımla anayasal düzene yönelen tehdit ve tehlikeleri gerektiğinde silah kullanarak bertaraf etme hak ve yetkisiyle donatılan, Türk milletinin ve Türk vatanının menfaatlerinin korunması gayesiyle hareket eden bir kurum bünyesinde görev yapan personelin demokratik anayasal düzene tam bir sadakat göstermesi ve bu konuda herhangi bir zafiyet içinde bulunmaması beklenir. Özellikle 15 Temmuz darbe teşebbüsü bağlamında bakıldığında, anayasal düzenin teminatı ve bekçisi olarak görev yapması gerekirken Anayasa'yı ortadan kaldırmayı amaçlayan kalkışmanın başarıya ulaşması için hâl ve hareketleriyle darbecilerin yanında yer aldığı değerlendirilen askerlerin darbeye teşebbüsün faili olduğu yargı kararlarıyla açıkça tespit edilen FETÖ/PDY ile en azından irtibat ve iltisak düzeyinde bağı olduğunu kabul etmek gerekir. Öte yandan bu kişilerden beklenen sadakatin yoğunluk derecesinin diğer kamu görevlilerine oranla yüksek olmasının bir sonucu olarak darbe teşebbüsünün gerçekleştirilmesine katkı sunduğu konusunda düşük yoğunlukta bir şüphenin oluşması dahi sadakat bağının ortadan kalkmasına neden olabilir.

99. Somut olaydaki tedbirin gerekçesi, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde görev yapan başvurucunun devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmesi ve bu suretle demokratik anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalkmasıdır. Anayasa Mahkemesi irtibat ve iltisak kavramlarının objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini daha önce ifade etmiştir (bkz. §§ 37, 41; AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 30). Yine Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesinin ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olmasının potansiyel tehdidi mevcut tehlikeye dönüştürdüğü ve demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasının zorunlu olduğu kabul edilmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, § 80; Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; C.A. (3), § 126). Bu bağlamda FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olma hâli, demokratik anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalktığını ya da zayıfladığını gösteren bir olgu olarak kabul edilmiştir. Bu noktada söz konusu tedbirin keyfîlik içerip içermediğinin ve durumun gerektirdiği ölçü korunarak tesis edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olup olmadığı konusunda ciddi ve objektif nedenlerin idari ve yargısal makamlarca ortaya konulup konulmadığı irdelenmelidir (N.E., § 139; A.S., § 141; Halit İnciroğlu, § 146).

100. Somut olayda kamu görevinden çıkarma işlemine karşı yürütülen idari ve adli

süreçlerde, başvurucunun darbe teşebbüsü sırasında sergilediği eylemler dikkate alınarak darbeye fiilen iştirak ettiği değerlendirilmiş, bu nedenle FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı olduğuna kanaat getirilmiştir. Başvurucuya atfedilen eylem ve tespitlerin ulaşılan sonuç için elverişli olduğu ve kendi eylemlerinin sonucu olarak bir tasarrufa tabi tutulduğu görülmekle birlikte başvurucu da söz konusu eylemleri gerçekleştirmediğine yönelik itirazlar ileri sürmemiş, ceza yargılamasının kesinleşmediğini vurgulamakla yetinmiştir.

101. Devletin darbe teşebbüsünün akabinde hızlı şekilde harekete geçerek FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibatı olan kişileri tespit etmesi ve bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin tedbirler alması demokratik anayasal düzene yönelen yakın ve açık tehlikenin bertaraf edilmesi açısından gereklilik unsurunu içermektedir. Başvuruya konu olan tedbirler de somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınmıştır. Ayrıca devlet, ilgili tedbirlere karşı hak arama yolları oluşturarak tedbirlerin hukukiliğini idari ve yargısal mekanizmalarla denetlettirmiştir. Bu bağlamda başvurucunun darbe teşebbüsünü gerçekleştiren kişilerle birlikte hareket ettiği konusunda ortaya konulan tespitler gözönüne alındığında, başvurucunun darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisak içinde olduğunu, bu suretle sadakat bağının ortadan kalktığını ilgili ve yeterli gerekçelerle kabul eden yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüyle bağdaşmadığı söylenemez.

102. Başvurucunun darbe teşebbüsünü gerçekleştirenlerle birlikte hareket ettiğine ilişkin eylemlerinin ilgili yargısal mercilerce açıkça tespit edilmesi nedeniyle FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olup olmadığı konusunda ciddi ve objektif nedenlerin idari ve yargısal makamlarca ortaya konulup konulmadığının irdelenmesi bakımından başka bir delilin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

103. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personelinin kamu görevinden çıkarılmasına ve bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarına ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerine, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerine ilişkin kuralı da incelemiştir. Bu kararında Anayasa Mahkemesi, Avrupa'da farklı ülkelerde gerçekleştirilen arındırma uygulamalarının Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişiminden kaynaklanan anayasal düzeni hedef alan tehlikenin bertaraf edilmesi sürecinde hayata geçirilen tedbirlerden farklı olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin kamu görevinden çıkarılmasının kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldırmadığı belirtilmiş ve somut olaydakine benzer tedbirin millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli, gerekli ve ölçülü olduğu kabul edilmiştir (bkz. § 40).

104. Öte yandan AİHM'in rejim değişikliği gibi radikal bir dönüşümün olmadığı durumlarda da Sözleşme'deki güvencelere riayet edilmesi koşuluyla kamu görevlilerine yönelik meslekten çıkarma ve kamu görevinden yasaklama dâhil bazı tedbirlerin alınabileceğini kabul ettiği vurgulanmalıdır. Nitekim Xhoxhaj/Arnavutluk ve Naidin/Romanya kararlarında AİHM, başvurucular hakkında tesis edilen kamu hizmetinden süresiz şekilde yasaklanmalarına ilişkin tedbirlerin ortaya konulan meşru amaçlarla uyumsuz ve orantısız olmadığı sonucuna varmıştır (bkz. §§ 55-62).

105. Buradan hareketle FETÖ/PDY'nin gizli yapısı, henüz tam olarak tüm üyelerinin tespit

edilememesi ile terör örgütlerinin anayasal düzene karşı oluşturduğu tehdit gözetildiğinde bu tedbirin örgütün kamuda yeniden yapılanması ve güç elde ederek anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs etmesinin önlenmesi açısından somut koşullar bağlamında elzem olduğu açıktır. Somut olayda başvurucu, demokratik anayasal düzenin korunması bakımından kamu görevinden ilgili ve yeterli somut gerekçelerle çıkarılmış ancak özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlama getirilmeyerek somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla hareket edildiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu tedbirin öngörülen amaç doğrultusunda ölçülü olmadığı da söylenemez.

106. Diğer taraftan somut olayda ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümüne imkân sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu ve etkili şekilde işlediği görülmektedir. Nitekim yargılama safahatında dava dosyasına sunulan ve başvuruya konu kararların gerekçelerini oluşturan tüm bilgi ve belgelerin başvurucuya tebliğ edildiği, bu bilgi ve belgelere karşı etkin bir şekilde beyanda bulunma imkânının sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda olağanüstü şartlarda hızlı ve basit usulde kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanması gerekliliği dikkate alındığında somut olayda yargısal denetimin etkili bir şekilde işlemediği ve yargılamayı yürüten mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmadığı söylenemez. Sonuç olarak başvurucunun yargısal makamlar önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

107. Neticede darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğunu göstermesi açısından yeterli kabul edilen darbe teşebbüsünü gerçekleştirenlerle birlikte hareket ettiğine ve darbe teşebbüsünün başarılı olmasına somut eylemleriyle katkı sağladığına ilişkin olarak açıklanan gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu, mevcut başvurunun koşullarında alınan tedbirin olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli, ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olduğu ve keyfîlik içermediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla eldeki başvuruda olağanüstü hâl koşullarında durumun gerektirdiği ölçünün korunduğu sonucuna varılmıştır.

108. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olduğuna ve başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

109. Başvurucu; hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadığı hâlde kamu görevinden çıkarıldığını, ceza kovuşturması devam etmesine rağmen suçlu ilan edildiğini belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

110. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol [2. B.], B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26; Halit İnciroğlu, § 158).

111. Bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile idare hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. İdare hukuku, kamu gücünü kullanma yetkisine sahip olan idarenin gerçekleştirdiği işlem ya da eylemlerde uygulanması gereken başta anayasa olmak üzere yürürlükteki hukuk kurallarının bütününü ifade etmektedir. Bu bakımdan idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biriyle hukuka aykırı olduğu ve iptali, menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davalarıyla ileri sürülür. Söz konusu davalar, idari yargı düzeninde yer alan yargı mercilerince idare hukuku ilkeleri kapsamında ele alınır. Bazı hâllerde kamu görevlisinin fiilî, ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra idare hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir. Bunun yanı sıra ceza hukuku anlamında suç teşkil etmeyen bir eylem ya da işlem idare hukuku bağlamında bir yaptırımı gerekli kılabilir. Zira cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş [1. B.], B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Kürşat Eyol, § 30; Halit İnciroğlu, § 159).

112. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden idari soruşturma ve yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus; kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin [1. B.], B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47; Halit İnciroğlu, § 160).

113. Somut olayda adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan olağanüstü tedbir niteliğinde bir meslekten çıkarma işlemi tesis edilmiştir. İdari yargı mercilerince eldeki başvurudan önce verilen kararlarda, bahse konu meslekten çıkarma işleminin nedeni olarak kabul edilen devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ ve/veya PDY ile iltisak ve irtibat içinde olma ölçütü çerçevesinde ve idare hukuku ilkeleri kapsamında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Söz konusu kararlarda başvurucunun ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulmadığı, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmediği anlaşılmıştır (benzer bir değerlendirme için bkz. Halit İnciroğlu, § 161).

114. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

115. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

116. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

117. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 21. İdare Mahkemesine (E.2019/3535, K.2020/1653), Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesine (E.2021/9945, K.2022/4812), Danıştay Beşinci Dairesine (E.2023/7364, K.2023/8726) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAVUZ KÖK

B. No: 2023/93746 | Karar tarihi: 25.09.2025

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/93746

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

YAVUZ KÖK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/93746)

Karar Tarihi: 25/9/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 19/1/2026 - 33142

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Yavuz KÖK

Vekili : Av. Duru ÖZPINAR KAYNAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması ile iltisaklı ve irtibatlı olduğu değerlendirilen kamu görevlisinin idari işlem tesis edilerek kamu görevinden çıkarılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadan meslekten çıkarma kararı verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, açılan iptal davasının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/10/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım

talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

3. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre olaylar şöyledir:

A. Genel Bilgiler

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-46) kararında yer almaktadır (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 10; N.E. [GK], B. No: 2022/62466, 29/5/2025, § 5; A.S. [GK], B. No: 2023/30928, 29/5/2025, § 5).

6. 15 Temmuz darbe teşebbüsü öncesinde Millî Güvenlik Kurulu (MGK) söz konusu yapılanmayı 2014 yılı başından itibaren sırasıyla halkımızın huzurunu ve ulusal güvenliğimizi tehdit eden yapılanma, devlet içindeki illegal yapılanma, kamu düzenini bozan iç ve dış legal görünüm altında illegal faaliyet yürüten paralel yapılanma, paralel devlet yapılanması, terör örgütleriyle iş birliği içinde hareket eden paralel devlet yapılanması ve bir terör örgütü olarak kabul etmiştir. Söz konusu MGK kararlarının her biri basın duyuruları aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. Yine FETÖ/PDY, 2014 yılında Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'nde "Legal Görünümlü İllegal Yapılar" başlığı altında "Paralel Devlet Yapılanması" adıyla yer almıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 28, 33; C.A. (3), § 11; N.E., § 6; A.S., § 6).

7. Yargı organları birçok kararda FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğunu kabul etmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; C.A. (3), § 12; N.E., § 7; A.S., § 7).

8. Yargı organlarının kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliği bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde, bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları,

kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; C.A. (3), § 13; N.E., § 8; A.S., § 8).

9. Darbe teşebbüsünün bastırılmasının ardından Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Üçer aylık sürelerle uzatılan OHAL süreci 18/7/2018 tarihinde sona ermiştir. OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 47-66) kararında yer almaktadır (C.A. (3), § 14; N.E., § 9; A.S., § 9).

10. Türkiye Cumhuriyeti 21/7/2016 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS/Sözleşme), Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ise Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (MSHUS) ilişkin derogasyon (askıya alma/yükümlülük azaltma) beyanında bulunmuştur. OHAL'in uzatılmasına ilişkin kararlar da Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 50; C.A. (3), § 18; N.E., § 10; A.S., § 10).

11. OHAL sürecinde 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesinde kamu görevlilerine ilişkin tedbirlere yer verilmiştir. Buna göre devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin belli onay süreçleri izlenmek suretiyle kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'la kabul edilmiştir.

12. Bu düzenleme uyarınca haklarında kamu görevinden çıkarma kararı verilen ilgililer, tesis edilen bu işlemlere karşı doğrudan idare mahkemelerinde dava açmış bu yargılama safahatı istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurulması ya da bu kanun yollarına gidilmemesi sonucunda kesinleşmiştir. Netice itibarıyla 667 sayılı KHK'nın mezkûr hükmü uyarınca tesis edilen idari işlemlerle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında doğrudan idari yargı mercilerince işin esasına yönelik incelemeler yapılmıştır.

B. Somut Olay Bilgisi

13. Millî İstihbarat Teşkilatında (İdare/MİT) istihbarat uzman yardımcısı olarak görev yapan başvurucunun terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca tesis edilen 26/9/2016 tarihli İdare işlemiyle kamu görevinden çıkarılmasına karar verilmiştir. İdare tarafından düzenlenen 12/8/2016 tarihli raporda başvurucunun kendi adına kayıtlı olmayan ve aynı zamanda İdareye de bildirmediği gizli/operasyonel bir GSM hattı kullandığı, söz konusu gizli/operasyonel GSM hat ile açık bilinen GSM hattının şüpheye mahal vermeyecek şekilde birden çok yerde, aynı zaman dilimi içinde, aynı bazlardan birlikte sinyal aldığı, başvurucunun hafta sonu ve yıllık izinleri sırasında dahi değişik tarihlerde ve farklı şehirlerde söz konusu baz birlikteliğinin devam ettiği belirtilmiştir. Bunun yanında raporda başvurucunun bahse konu hat üzerinden terör örgütü mensubu kişilerle çok sayıda görüşme gerçekleştirdiği, bu kişiler arasında FETÖ/PDY'nin istihbarat

sorumlusu olan H. abinin de yer aldığı hususlarına yer verilmiştir.

14. Başvurucu, anılan işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde savunma hakkı tanınmadan ve somut gerekçeler gösterilmeden, suçluluğu sabit olmadığı hâlde kamu görevinden çıkarıldığını dile getirmiştir. Darbe teşebbüsü sonrasında hakkında bir soruşturma yürütüldüğünü ve kendisine birtakım sorular sorulduğunu ifade eden başvurucu; İdareye beyan etmediği ve kendisi adına kayıtlı olmayan 90539...73 No.lu GSM hattı üzerinden FETÖ/PDY mensubu olduğu iddia edilen Y.A.nın kullandığı belirtilen 90536...76 no.lu GSM hattı ile 2012-2013 yılları arasında iletişim kurduğu iddiasıyla karşılaştığını hâlbuki Y.A.yı tanımadığını ve adına kayıtlı olmayan bir GSM hattını kullanmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte OHAL dönemini aşacak şekilde kamu görevinden çıkarıldığını, kamu görevinden çıkarılmasının terörist olarak algılanmasına, özel sektörde dahi iş bulmasının imkânsız hâle gelmesine, dış dünyayla olan ilişkilerinin etkilenmesine sebep olduğunu vurgulayarak diğer bazı anayasal hakları ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. İdare, savunmasında öncelikle istihbarat hizmetlerini yürütenler özelinde bazı açıklamalarda bulunmuş, bu kişilerin güvenilirlik niteliğini kaybetmemesi ve devam etmesi şeklindeki gerekliliğe vurgu yapmıştır. Bu bağlamda başvurucu hakkında yürütülen soruşturma neticesinde İdareye bildirmediği gizli ve operasyonel GSM hattı üzerinden ayrı bir temas ve iletişim ağı kullandığının tespit edildiğini, FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olan başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasının hukuka ve mevzuata uygun olduğunu belirtmiştir.

16. Rize İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 30/11/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda 667 sayılı KHK'da yer alan yargı mensuplarına ve diğer kamu görevlilerine ilişkin olarak öngörülen tedbirlerden bahsedilmiş, meslekten çıkarma tedbirinin uygulanması için FETÖ/PDY ile bağlantının üyelik ve mensubiyet şeklinde olmasının zorunlu olmadığı, iltisak veya irtibat şeklinde olmasının yeterli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda bir kanaate varılabilmesi için belli bir delile dayanmanın zorunlu olmadığı ifade edilerek kanaatin oluşmasının keyfîlikten uzak durulması şartıyla her somut olayın özelliğine göre değişebileceği belirtilmiştir. Diğer yandan FETÖ/PDY'nin niteliğine ilişkin olarak değerlendirme yapan İdare Mahkemesi, temin edilen bilgi ve belgeler sonucunda başvurucu hakkında oluşan kanaatin yanında başvurucunun kendi adına kayıtlı olmayan, aynı zamanda teşkilata da bildirmediği GSM hattı üzerinden ayrı bir temas ve iletişim hattı kullanmak suretiyle FETÖ/PDY mensubu kişilerle görüşmeler gerçekleştirdiği yönündeki tespite değinmiştir. Netice itibarıyla bu tespitten ve dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelerden hareketle başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibat şeklinde bağı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

17. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarını tekrar ederek İdare Mahkemesinin genel geçer ifadelerden hareketle davanın reddine karar verdiğini, gerekçesinin yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte kullandığı isnat edilen telefonla yapılan hiçbir görüşmede şahsi telefonunun bu numara ile bir arada bulunmadığını, kendisine ait telefonla illegal olarak kullandığı iddia edilen numaranın ortak baz istasyonlarından sinyal verdiği süre içinde ise söz konusu illegal numara ile herhangi bir görüşme gerçekleştirilmediğini belirtmiştir. İstinaf başvuru dilekçesine karşı İdare tarafından sunulan savunmada, istihbarat görevlilerinin güvenilirlik sıfatına vurgu yapılmış; OHAL ilan edilmesine neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi

amacıyla tesis edilen ve somut gerekçelere dayanan işlemin iptali istemini reddeden İdare Mahkemesinin kararında hukuka aykırılık olmadığı ileri sürülmüştür.

18. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Daire) 7/3/2019 tarihinde, istinaf dilekçesinde öne sürülen iddiaların İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasını gerektirecek mahiyette olmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

19. Başvurucu, karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde dava ve istinaf dilekçelerinde yer alan iddialarını yineleyerek Daire kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

20. Danıştay Beşinci Dairesi (Danıştay) 30/5/2023 tarihinde Daire kararının ve dayandığı gerekçenin hukuka ve usule uygun olduğu, bozulmasını gerektirecek bir sebep bulunmadığı gerekçesiyle temyiz başvurusunun reddine karar vermiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması sonucunda verilen kararda yer alan ''...MİT mensubu olan sanığın, örgütün devletin kritik kurumlarına sızma faaliyeti kapsamında bu kuruma örgüt tarafından yerleştirildiği, örgütün mahrem imamları ile operasyonel hat üzerinden haberleştiğinin alınan bilirkişi raporuna göre sabit olduğu, sanığın örgüt içinde öğrenci konumunda olup görevi gereği edindiği bilgileri örgütün kullandığı çeşitli programlar üzerinden mahrem imamlarına ilettiği hususunun dinlenen tanık beyanları ile sabit olduğu...'' şeklindeki tespite yer vererek İdare Mahkemesi kararını, bu gerekçeyi eklemek suretiyle onamıştır.

21. Nihai kararı başvurucu 17/10/2023 tarihinde öğrenmiştir.

22. Öte yandan Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) tarafından 7/10/2020 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay, siyasal casusluk suçundan ise 12 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararda, yaptırılan bilirkişi incelemesine dayanılarak başvurucunun örgüt içi haberleşmeyi sağlamak için örgüt tarafından temin edilen, başkası adına kayıtlı olan, sadece örgüt içi iletişim için ve bu sebeple çoğu zaman kapalı durumda olan GSM hattını kullandığı, bu şekilde kendisinden sorumlu mahrem imam ile iletişim sağladığı kanaati belirtilmiştir. Bununla birlikte tanık S.K.nın kendisi gibi başvurucunun da Hazine Müsteşarlığından MİT'e geçtiğini duyduğuna, başvurucuyla sohbet ettiğine ve başvurucunun örgüt üyesi olabileceğine dair kanaatine de anılan kararda yer verilmiştir. Diğer taraftan tanık Ö.K.nın beyanı Ceza Mahkemesi kararında şu şekilde yer almaktadır:

"Tanık [Ö.K.] aşamalardaki beyanında: MİT mahrem yapılanmasında temsilci olarak görev yaptığını, 28.07.2019'da kendi isteğiyle teslim olduğunu, 2013'te Ankara'da MİT mahrem yapılanmasında Feyyaz Kod [A.T.nin] sanıkla [başvurucuyla] tanıştırdığını, sanığın o dönemde Hopa'da çalıştığını, örgütte öğrenci konumunda olduğunu, kendisinin ise örgütte Hopa'yı da kapsayacak şekilde 10-12 ili kapsar şekilde Erzurum bölge temsilcisi olarak çalıştığını, o dönemde öğretmen olarak altında çalışan Aydın kod [M.K.nın] sanığın takibini yaptığını, 2015 yılından sonra da Erzurum bölge temsilciliğini Ümit kod [S.D.ye] devrettikten sonra sanığın takibini [S.D.nin] yaptığını, sanığın takibi devrolduktan sonra da sanığın elde ettiği bilgileri örgütün kullandığı sistem üzerinden kendilerine aktarmaya devam ettiğini, bu bilgilerin MİT'in ilgi alanları, faaliyet alanları, MİT içerisinde örgüt haricinde çalışan insanların bilgileri, zaafları, bunlarla alakalı biyograkip, biyografik istihbarat denilen bilgileri, özellikle sol örgütlerle ilgili bilgileri örgütün kullandığı program üzerinden kendisine gönderdiğini, MİT kurumuyla hangi bilgileri edinip paylaşıyorsa, aynı bilgileri aynı şekilde kendileriyle de paylaştığını, bunların Shu, bylock, wiber ve Face adı

verilen programlar olduğunu, MİT mahrem yapılanması içerisinde Feyyaz ve [Y.A.nın] aynı grubun aynı birimin içerisinde beraber çalıştıklarını, [Y.A.nın] örgüt içerisinde öğretmen konumunda olduğunu, MİT mahrem yapılanmasında İSAKEM denilen öğrencilerin MİT'e alınma süreciyle alakalı eğitim sürecini takip ettiğini, operasyonel hatların 2013 yılına kadar kullanıldığını, kimlerin kullandığını ya da sanığın kullanıp kullanmadığını bilmediğini, genelde örgütteki öğrencilerle operasyonel hatla haberleşildiğini, 2013 yılından sonra akıllı telefonlar üzerinden, internet aracılığıyla örgütün kullandığı diğer programlar ile iletişimin sağlandığını, belirttiği anlaşılmıştır."

23. Ceza Mahkemesinin bu kararına karşı yapılan istinaf başvurusu, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 15/3/2021 tarihinde reddedilmiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi tarafından ise 21/9/2023 tarihinde temyiz başvurusunun esastan reddine ve Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin anılan kararının onanmasına karar verilmiştir. Netice itibarıyla başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı 21/9/2023 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

24. 667 sayılı KHK'nın "Kamu görevlilerine ilişkin tedbirler" başlıklı 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya ... Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ... iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen;

a) 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa tabi personel, ilgili Kuvvet Komutanının teklifi, Genelkurmay Başkanının inhası, Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır,

b) 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununa tabi personel Jandarma Genel Komutanının teklifi, İçişleri Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır,

c) 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununa tabi personel Sahil Güvenlik Komutanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır,

ç) Milli Savunma Bakanına bağlı personel Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır,

...

e) Mahalli idareler personeli, valinin başkanlığında toplanan ve vali tarafından belirlenen kurulun teklifi üzerine İçişleri Bakanının onayıyla kamu görevinden çıkarılır,

f) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinde belirtilenler hariç diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dahil) istihdam edilen personel, ilgili kurum veya kuruluşun en üst yöneticisi başkanlığında bağlı, ilgili veya ilişkili bakan tarafından oluşturulan kurulun teklifi üzerine ilgisine göre ilgili bakan onayıyla kamu görevinden çıkarılır,

g) Bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dahil) istihdam edilen personel, birim amirinin teklifi üzerine atamaya yetkili amirin onayıyla kamu görevinden çıkarılır.

(2) Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; görevinden çıkarılanların uhdelerinde bulunan her türlü mütevelli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bu fıkrada sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu fıkra hükümleri uygulanır."

25. 667 sayılı KHK'da yer alan bahse konu düzenlemeler 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile kanunlaşmıştır.

2. İlgili Yargı Kararları

a. FETÖ/PDY'nin Yapısına İlişkin Kararlar

26. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı ile onanarak kesinleşen 24/4/2017 tarihli ve E.2015/3, K.2017/3 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"FETÖ/PDY silahlı terör örgütü, paravan olarak kullandığı dini, din dışı dünyevi emellerine ulaşma aracı haline getiren; siyasi, ekonomik ve toplumsal yeni bir düzen kurma tasavvuruna sahip örgüt liderinden aldığı talimatlar doğrultusunda hareket eden; bu amaçla öncelikle güç kaynaklarına sahip olmayı hedefleyip güçlü olmak ve yeni bir düzen kurmak için şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içerisinde olmayı şiar edinen; bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalışarak ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlenen, bir yandan da kendi mensubu olmayanları düşman olarak görüp mensuplarını motive eden; 'Altın Nesil' adını verdiği kadrolarla sistemle çatışmak yerine sisteme sahip olma ilkesiyle devlete tabandan tavana sızan; bu kadroların sağladığı avantajlarla devlet içerisinde belli bir güce ulaştıktan sonra hasımlarını çeşitli hukuki görünümlü hukuk dışı yöntemlerle tasfiye eden; böylece devlet aygıtının bütün alt bileşenlerini ünite ünite kontrol altına almayı ve sisteme sahip olmayı planlayıp ele geçirdiği kamu gücünü de kullanarak toplumsal dönüşümü sağlamayı amaçlayan; casusluk faaliyetlerini de bünyesinde barındıran atipik/suigeneris bir terör örgütüdür.

İstişare kurulu, ülke, bölge, il, ilçe, semt, ev imamları gibi hiyerarşik bir yapı içeren insan gücünü ve finans kaynaklarını örgütsel menfaat ve ideolojisi çerçevesinde kullanıp Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tüm anayasal kurumlarını ele geçirme amacı taşıyan FETÖ/PDY silahlı terör örgütü 'gizli yaşamak, her zaman korkmak, doğruyu söylememek, gerçeği inkâr etmek' üzerine kuruludur.

Talimatlar yoluyla kollektif bir şekilde mobilize olan, kamu erkinin kritik bürokratik alanları başta olmak üzere, kamusal alanı ele geçirme refleksi ile hareket eden, mülkiye, adliye, emniyet, eğitim, istihbarat ve ordu içerisinde kendi özel hiyerarşisi ile illegal şekilde kadrolaşan, devletin tüm kurumlarına yerleştirdiği örgüt mensupları ile devlet teşkilatını kendisine hizmet eder hale getiren ve adeta devlet içinde ayrı bir devlet yapısı oluşturan örgütün lideri Fethullah Gülen tarafından;

'Esnek olun, sivrilmeden can damarları içinde dolanın!; bütün güç merkezlerine ulaşıncaya kadar hiç kimse varlığınızı fark etmeden sistemin ana damarlarında ilerleyin!'

'Adliye, mülkiye veya başka hayati bir müessesede bizim arkadaşlarımızın mevcudiyeti öyle ferdi mevcudiyetler şeklinde ele alınıp değerlendirilmemelidir. Yani bunlar gelecek adına

bizim o ünitelerde garantimizdir. Bir ölçüde onlar bizim varlığımızın teminatıdır.'

'Zaman henüz uygun değil. Bütün dünyayı omuzlayıp taşıyabileceğimiz zamana dek, tamam olacağınız ve koşulların uygun olacağı zamana dek beklemelisiniz! Bilhassa, haber alma hususunda her zaman hasım cephenin çok önünde olunmalıdır.'

'Yani siz hâkim değilsiniz başka kuvvetler var. Bu ülkede değişik kuvvetleri hesap edecek dengeli, dikkatli, tedbirli, temkinli yürümekte yarar var ki geriye adım atmayalım...'

'Türkiye'deki devlet yapısı ölçüsüne göre bütün anayasal müesseselerdeki güç ve kuvveti cephemize çekeceğimiz ana kadar her adım erken sayılır ... bunca kalabalık içinde ben bu dünyayı ve düşüncemi sözde mahremiyet içinde anlattım ... sırrınız sizin sırrınızdır. Söylerseniz siz esir olursunuz.'

'Daima tedbirli olmalıyız, daima istişare içerisinde karar alın, ana istişare organı olan Başyüceler ne karar aldıysa onu uygulayın (Kaldı ki; Başyüceler'in lideri de kendisidir) bütün güç merkezlerine ulaşmalıyız...'

'Bir gün bana Ankara'da bin evimiz olduğunu söyleyin, devletin paçasından şöyle bir tutacağım, devlet uyandığında yapacağı hiçbir şey kalmayacak.' şeklinde değişik yer ve zamanlarda örgüt mensuplarına verilen talimatlarda gizliliğe atfedilen önem görülmektedir."

27. FETÖ/PDY'nin anılan Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında yer alan hiyerarşik yapılanması ile ilgili diğer hususlar için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 63.

28. Danıştay Beşinci Dairesinin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/1/2022 tarihli ve E.2020/1197, K.2022/146 sayılı kararıyla onanarak kesinleşen 17/6/2019 tarihli ve E.2016/58146, K.2019/4158 sayılı kararında "FETÖ'ye İlişkin Tespit ve Değerlendirmeler" başlığı altında şu hususlara yer verilmiştir:

"...

Öte yandan Dairemizde derdest olan dava dosyalarında yukarıda belirtilen tespitleri destekler mahiyette, FETÖ'nün niteliğine ilişkin aşağıdaki beyanların yer aldığı görülmüştür:

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ü.ye ait Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 21/10/2016 tarihli ek sorgulama tutanağı: '...Şunu söylemem gerekiyor ki cemaat farklı sınav evlerinde kalan şahısları birbiriyle tanıştırmaz. ... Bu yapı sizi asla boşta bırakmaz, yani üniversiteden mezun olduğunuzda sınav çalışma eviniz hazırdır, sınavı kazanınca mülakat referans listeniz hazırdır, bunların her aşamasından sorumlu olan kişiler vardır. ...Kural olarak bu yapı gizlilik üzerine kurulu olduğundan bir evde kalan diğer evde kalan kişileri tanımazdı. Ama biz bazen tanıştığımızda kimin bizden olduğunu hissediyor ve anlıyorduk. Biz staja başladıktan sonra bize yavaş yavaş tedbire riayet etmemiz hususu anlatılmaya başlandı. ...bu yapıda ciddi bir hiyerarşi söz konusuydu. Ben maaşımın bekarken %15'ini, evlendikten sonra ise %10'unu cemaate himmet olarak verdim. ...Evde kalan kişi sadece ev abisini tanır. Kıdemsiz birinin üst abileri tanıma şansı yoktur. Staj esnasında bize namazınızı gizli kılın gerekirse zorunlu hallerde namazlarınızı cem edin diyorlardı. Ramazan orucunuzu tutun ancak gerekirse oruç tutmuyormuş gibi davranın diyorlardı. Bunun haricinde önemli bir husus da bize evliliğin faziletleri anlatılıyordu. ...Evlilikten sorumlu abi, evlendirmeyi düşündüğü erkeğe gelerek

erkekten bir vesikalık fotoğraf ve bir CV ister, devamında bu CV'yi ve fotoğrafı bir havuza atardı. Aynı işlemi bayanlar için de yapıyorlardı. Devamında evlilikten sorumlu abi kendince uygun gördüğü eş adaylarını birbirleriyle tanıştırıyordu.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan A.A.ya ait Kilis Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce düzenlenen 23/06/2017 tarihli şüpheli ifade tutanağı: '17-25 Aralık süreci sonrası örgütün sivil imamı Erdal kod adlı şahsın katıldığı …bir toplantıda sivil imam adlicilere hitaben 'elinizde ...siyasal iktidara ilişkin yolsuzluk ihale usulsüzlüğü vs. gibi ses getirecek dosya varsa, bu tarz ses getirecek dosyaları bekletmeyin, hemen davasını açın.' dedi. …Örgüt mensuplarının deşifre olmasını önlemek için tedbir ya da ruhsat diye tabir edilen yöntemler uygulanmaktaydı. Bu kapsamda örneğin; cuma namazına gitmememiz, adliyede namazları ima ile (göz ile) kılmamız, eğer mümkünse namaz vakti yetişiyorsa namazları cem ederek (birleştirerek) evde kılmamız, ramazan ayında eğer belli olacaksa oruç tutmamamız ve gerektiğinde alkol almamız talimatlandırılmıştı. …Bizim mezuniyet balomuzda, o dönemki yargı bürokrasisinin hassasiyeti de gözetilerek protokol masalarından görülecek açıdaki ön sıra masalara hep örgüt üyeleri oturtulmuş ve bunlara alkol almaları talimatlandırılmıştı diye biliyorum. …Seçim [2014 tarihli HSYK seçimi] süreciyle ilgili son olarak belirtmek istediğim, örgütün ByLock üzerinden birbirleriyle haberleşerek Facebook'taki hâkim-savcı gruplarında ya da adalet.org'da organize bir şekilde hareket ederek bağımsız aday tanıtımlarının altına adayı övücü, parlatıcı, adayı ön plana çıkartıcı yorumlar yapılmasının sağlanmasıydı. Buna örnek olarak bir olay anlatayım; R.Ş. mahkemede yanıma gelip bana te[le]fonundaki ByLock mesajını okuttu. Yazının içeriğinde; --Tüm arkadaşların dikkatine, şu gün şu saatte Facebook'taki hâkim savcı gruplarında ve adalet.org'da '[İ.Ç.] Gerçeği' isimli bir paylaşım yapılacaktır. Paylaşımın altına bağımsız aday [İ.Ç.yi] övücü yorumlar yapıp destekleyelim … Görüldüğü üzere örgüt sosyal medyada organize bir şekilde hareket ederek seçimde başarılı olmayı amaçlamıştır. ...FETÖ yargı mensuplarını T1, T2, T3, T4, T5 üst başlığı/tasnifi adı altında grup grup, hücre tipi yapılandırılmıştır. T3'teki bir kişinin ekstra bir tanışıklık yoksa diğerlerini bilmesi mümkün olmadığı gibi, yine T3 altında yer alan grupların da birbirini tanımaması genel kuraldır. Tedbir denilen gizlilik kurallarına riayet edilerek bu gizliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Ama özellikle Ankara'da staj döneminde bu gizliliği sağlayamadılar. Bir çok farklı gruba mensup kişi birbirlerini bir şekilde tanıdı veya başkasından duymak suretiyle öğrendi. Ancak tedbire son derece riayet edenler kendilerini gizleyebilmiştir.'

Yargı mensubu olarak görev yapmış olan ve ifadesine başvurulan M.Ö.ye ait Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 18/10/2016 tarihli sorgulama tutanağı: 'Taşra yapılanmasında o dönemki adı ile cemaatin bu yapılanması profesyonel olarak yürütülüyordu. 2002 yılından itibaren taşra yapılanması kendi içerisinde T1, T2, T3, T4, T5 şeklinde bölümlere ayrılmıştı. ('T' taşra anlamına gelen yapılanmayı simgelerdi). T1 grubu 39 bin sicilden daha önce gelenlerdi. T2 grubu 39 bin, 42 bin sicillileri, T3 grubu 92 bin 109 bin arası sicillileri, T4 grubu daha sonraki sicillileri, T5 grubu 125 bin ve sonraki sicillileri ifade ederdi.'

Sonuç olarak FETÖ'nün, yıllar itibarıyla takiye (olduğundan farklı görünme) esasına dayanan uzun vadeli bir projenin aşamalarını izleyerek kurduğu strateji doğrultusunda, kamu kurumlarında ve yargı organlarında demokratik devlet düzeninden ayrıksı ve ona paralel şekilde teşkilatlanmak suretiyle ülkenin bağımsızlığını, bütünlüğünü ve demokratik hukuk devletini tehdit edici, anayasal düzene sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar gösteren bir yapılanma hâline geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu yapılanma tarafından 15

Temmuz 2016 gecesi anayasal düzene, demokratik kurumlara ve bizatihi Türk Milletine karşı darbe teşebbüsünde bulunulmuştur.

Darbe teşebbüsünün bertaraf edilmesini takip eden günlerde, söz konusu kalkışmaya dâhil olan kişilerin telefon konuşmaları ve mesajları ortaya çıkmıştır. Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (B. No: 2016/22169, 20/06/2017) kararında da yer alan, darbe teşebbüsünün şüphelilerinden olan Komiser Yardımcısı E.G.nin telefonunda bulunan mesajlar bunlara örnek teşkil etmektedir. E.G.nin telefonunda, 'önemli, durum kötü, çok acil duyuru. tüm il ve ilçe imamlarını, abilere, ablalara, kurum imamlarına iletin, tüm hizmet mensupları darbeyi şiddetle kınayan açıklama yapsın, meydanlara inip kendisini kamufle etsin, resim çekilip sosyal medyada yayınlasın, demokrasi, seçilmiş irade falan desinler, ama fazla da asla muhterem hoca efendinin adı geçmesin açıklamalarda, hepimizi alabilirler, herkes -darbeden haberim yok TV'de gördüm ilk kez- desin, asla hükümete ve Tayyibe karşı olumsuz bir paylaşım yapmayın, bu gurubu kapatıyorum şimdi' şeklinde mesajların bulunduğu tespit edilmiştir."

b. Danıştay Kararları

29. Danıştay Beşinci Dairesinin 19/10/2022 tarihli ve E.2018/4233, K.2022/7392 sayılı kararı özetle şöyledir:

"...

Davalı idare bünyesinde istihbarat uzman yardımcısı olarak görev yapan davacı, 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendi uyarınca 26/09/2016 tarihli ve 9850/315 sayılı işlem ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

Bunun üzerine, anılan işlemin iptali ile bu işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi istemiyle temyizen incelenen davayı açmıştır.

Öte yandan, davacı hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde, Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/04/2021 tarihli ve E:2019/102, K:2021/128 sayılı kararıyla, davacının; silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan anılan suçu işlediğinin sabit olduğu gerekçesiyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesi gereğince mahkumiyetine; siyasal ve askeri casusluk suçundan ise anılan suçu işlediğinin sabit olmadığı gerekçesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223/2-e maddesi gereğince beraatine karar verildiği, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 04/10/2022 tarihli ve E:2021/998, K:2022/648 sayılı kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddedildiği, bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine Yargıtayda temyiz incelemesinin devam ettiği görülmüştür.

...

Dava dosyasının incelenmesinden; davalı idarece, davacının 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendi uyarınca kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin işlemin gerekçesi olarak davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu yönündeki tespit ve değerlendirme gösterilmiş ise de, bu tespit ve değerlendirmenin dayanaklarının yargılama esnasında davalı idarece dosyaya sunulmadığı gibi Mahkemece de bu yönde bir araştırma yapılmayarak salt bu tespit ve değerlendirme gerekçe gösterilmek suretiyle davanın reddi

yönünde verilen karara karşı yapılan istinaf başvurusunun Bölge İdare Mahkemesince reddedildiği görülmüştür.

Bu nedenlerle, öncelikle; davalı idareye, davacı hakkında terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu yönünde değerlendirme yapılmasına dayanak teşkil eden tespitlerin sorulması, öte yandan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca uyuşmazlığın çözümü için;

"Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığından; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait örgüt içi iletişim programı (ByLock) kullandığına ya da ankesörlü telefon görüşme kaydı bulunduğuna ilişkin tespit olup olmadığının sorulmasına, var ise tespitlere ilişkin belge ve raporların, (mahiyetleri ve kullanım bilgileri yer alacak şekilde) FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında var ise davacının adının geçtiği ifade tutanaklarının istenilmesine,

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonundan; davacının, müflis Asya Katılım Bankası AŞ'de katılım ya da cari hesabının bulunup bulunmadığının sorularak, var ise ilgili belge ve raporların (şahıs, hesap no, hesap açılma tarihi, işlem tarihleri, işlemlerin mahiyeti, tutarı yer alacak şekilde) istenilmesine,

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait özel öğretim kurum ve kuruluşlarına ilişkin eğitim kaydı ile özel öğrenci yurtları vb. ilişkin kayıt bilgileri (istihbari olanlar dâhil) olup olmadığının sorularak, var ise tespitine ilişkin belge ve raporların istenilmesine,

Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulundan (MASAK); davacının FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili gerçek (sivil imamlar vb) veya tüzel (Kimse Yok Mu Derneği vb) kişilere bağış ya da para transferinin olup olmadığının sorularak, var ise ilgili belge ve raporların (şahıs, dernek/vakıf, miktar ve tarih yer alacak şekilde) istenilmesine,

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan dernek ya da sendika/federasyon/konfederasyonlarda yönetim/denetim/genel kurul üyelik/aidat bilgisi olup olmadığının sorularak, var ise ilgili belge ve raporların (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde) istenilmesine,

Vakıflar Genel Müdürlüğünden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan vakıflarda üyeliği ya da mütevelli heyeti üyeliği olup olmadığının sorularak, var ise ilgili belge ve raporların (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde) istenilmesine,

Krea İçerik Hizmetleri ve Prodüksiyon Anonim Şirketinden; davacının Digitürk aboneliğinin bulunup bulunmadığı, aboneliği bulunuyorsa bu aboneliği iptal ettirip ettirmediğinin, iptal ettirmiş ise hangi tarihte iptal ettirdiğinin sorularak, var ise müşteri hizmetleri ile yapılan görüşmenin çözümünün ve diğer bilgi ve belgelerin birer örneğinin istenilmesine" yönelik yapılacak ara kararı neticesinde davalı idare ile yukarıda anılan kurum ve kuruluşlarca gönderilecek bilgi ve belgeler davacıya tebliğ edilerek karşı beyanlarının da alınmasından sonra davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kuşkusuz yukarıda anılan değerlendirme yapılırken davacı hakkındaki ceza soruşturmasındaki ve ceza kovuşturmasındaki (kesinleşmiş takipsizlik ya da beraat kararı ile sonuçlanmış olsa dahi) tespitlerin de irtibat ve iltisak noktasında göz önüne alınması gerekmektedir.

Bu itibarla, belirtilen hususlarda araştırma yapılmaksızın, eksik incelemeyle davanın reddi yönünde verilen İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddi yolundaki Bölge İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

30. Danıştay Beşinci Dairesinin 10/10/2022 tarihli ve E.2018/2776, K.2022/6428 sayılı kararı özetle şöyledir:

"...

Milli İstihbarat Teşkilatı bünyesinde istihbarat uzmanı olarak görev yapan davacı tarafından, 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendi uyarınca kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin 28/07/2016 tarih ve 217 sayılı işlemin iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

Ankara 9. İdare Mahkemesinin 25/09/2017 tarih ve E:2016/3611, K:2017/2671 sayılı kararında; atamaya yetkili amire 667 sayılı KHK ile verilen kanaat edinme ve değerlendirme yapma yetkisinin, içerik itibarıyla adli ve idari soruşturmalardan bağımsız olarak, İdare Mahkemelerince somut bilgi ve belgeler üzerinden denetlenmesi olanağının hukuken ve fiilen mümkün bulunmadığı belirtilerek, davacının kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Belirtilen gerekçelerle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacının istinaf başvurusunda bulunması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdare Dava Dairesinin 13/02/2018 tarih ve E:2018/144, K:2018/217 sayılı kararıyla; davacı tarafından ileri sürülen iddiaların söz konusu kararın kaldırılmasını gerektirecek nitelikte görülmediği belirtilerek 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

...

UYAP kayıtlarının incelenmesinden; davacı hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde, Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/01/2021 tarih ve E:2020/58, K:2021/3 sayılı kararıyla, davacının; "silahlı terör örgütü üyesi olma" ve "siyasal veya askeri casusluk" suçlarından anılan suçları işlediğinin sabit olduğu gerekçesiyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314/2. ve 328/1. maddeleri gereğince mahkumiyetine karar verildiği, söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesinin 30/03/2021 tarih ve E:2021/324, K:2021/485 sayılı kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddedildiği, Dairemizin karar verdiği tarih itibarıyla UYAP ortamında yapılan inceleme sonucu anılan mahkumiyet kararının kesinleşmediği görülmüştür.

...

Dava dosyasının incelenmesinden; dava konusu kamu görevinden çıkarma işleminin gerekçesi olarak davacının Milli İstihbarat Teşkilatına bildirmediği gizli/operasyonel GSM hattı üzerinden ayrı bir temas ve iletişim ağı kullanmak suretiyle FETÖ/PDY mensubu kişilerle görüşmeler gerçekleştirdiğinin tespit edildiği hususunun davalı idarece savunma dilekçesinde dosyaya sunulmasına rağmen Mahkemece anılan tespit değerlendirilmeden,

667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile verilen değerlendirme yapma yetkisinin İdare Mahkemelerince somut bilgi ve belgeler üzerinden denetlenmesi olanağının hukuken ve fiilen mümkün bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verildiği görülmektedir.

Bununla birlikte, İdare Mahkemesi tarafından davanın reddine karar[ı] verildiği tarih itibarıyla davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütüne üye olduğu veya anılan terör örgütü ile irtibatlı olduğundan bahisle yürütülen bir adli soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığı anlaşılmakta ise de; Dairemizce temyiz incelemesinin yapıldığı tarih itibarıyla UYAP kayıtları üzerinde yapılan incelemede, davacı hakkında "silahlı terör örgütü üyesi olma" ve "siyasal veya askeri casusluk" suçlarından mahkumiyet kararı verildiği görülmüştür.

Bu durumda, Mahkemece, davalı idarenin dava dosyasına sunduğu davacı hakkında terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu yönünde değerlendirme yapılmasına dayanak teşkil eden tespitlerin somutlaştırılmak suretiyle değerlendirilmesi ve davacı hakkında yürütülen ceza yargılamasındaki tespitlerin irtibat ve iltisak noktasında değerlendirilmesi suretiyle bir karar verilmesi gerekirken, belirtilen hususlarda araştırma ve değerlendirme yapılmaksızın, eksik incelemeyle davanın reddi yönünde verilen İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddi yolundaki Bölge İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir."

31. Danıştay Beşinci Dairesinin 26/9/2024 tarihli ve E.2021/1817, K.2024/13350 sayılı kararı özetle şöyledir:

"...

davacı hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde verilen Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesinin 07/04/2021 tarih ve E:2020/67, K:2021/101 sayılı kararında yer alan; "...FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyesi olduğu Mahkememizce kabul edilen sanığın, örgüt ile temasının 2013 yılında bünyesine katıldığı MİT'ten önceki dönemde başladığı, münasebet içerisinde olduğu örgütün izlediği stratejik hedefler doğrultusunda 2013 yılında MİT'e katıldığı, bu kapsamda 2014-2017 yıllarında İstanbul ünitesinde istihbarata karşı koyma konularında, 2017-2018 yılları arasında Muş ünitesinde görev yürüttüğü, mezkur dönemde örgütün MİT mahrem yapılanması içerisinde "öğrenci" konumunda faaliyet[t]e bulunarak, örgüt hiyerarşisinde üstü konumunda olan mahrem abileri ile belirli periyotlar içerisinde görüşerek paylaşımda bulunmak amacıyla teşkilata ilişkin gizli bilgileri temin ettiği, bilahare örgüt irtibatının tespiti üzerine de Teşkilattan ihraç edildiği, sanığın, 2013 yılında Teşkilatta eğitime başladığı, bu dönemde örgütün MİT mahrem yapılanmasında öğretmen konumunda faaliyette bulunan Sami kod M.Y. tarafından düzenli bir şekilde takip edildiği, adı geçen mahrem imamın mezkur beyanlarından anlaşıldığı üzere, teşkilattaki eğitim dönemi boyunca sanığın düzenli takibini haftalık periyotlar içerisinde gerçekleştiği, sanığın mahrem imam tarafından Ankara'da belirlenen adreste örgüt mensubu diğer MİT çalışanlarıyla birlikte grup yapılarak takip edildiği, Ramazan kod adını kullanan sanıktan düzenli olarak himmet alındığı, yukarıda ayrıntılı bir şekilde ifade edildiği üzere sanığın yapılan bu periyodik görüşmelerde, mahrem abisine aktarmak amacıyla teşkilatın kurs, kursa katılan hocalar, verilen dersler, kursiyerler hakkında öğrendiği, duyduğu, eriştiği bilgileri temin ettiği, teşkilatın eğitim döneminde örgütsel irtibatının tanık H.D'nin de beyanlarıyla teyit ettiği, kurs bittikten sonra sanığın teşkilatın İstanbul ünitesine 2014 yılında tayin olduğu burada istihbarata karşı koyma konularında çalıştığı, tayinle birlikte sanığın MİT mahrem temsilcisi Hakan kod [adlı] E.I. ile tanıştırılarak bu andan itibaren düzenli takibinin E.I ve

onun altında faaliyettte bulunan Halil kod S.G tarafından icra edildiği, E.I'nın müstakar anlatımlarından anlaşıldığı üzere sanık ile bazen Üsküdar'daki bekar evinde bazen de S.G'nin evinde düzenli görüşüldüğü, H.D'nin sanıkla birlikte İstanbul'a tayin olduğu, kendisiyle görüşen örgüt abisinin evine yakın olan sanığın ikametinden çıkarken gördüğü, bu hususu[nun] E.I'nın beyanıyla da teyit olduğu, sanığın, E.I. ile yapılan düzenli ve periyodik görüşmelerde teşkilatta görev yaptığı istihbarata karşı koyma ünitesinde çalıştığı konular, teşkilat personeli ve amirleri hakkındaki bildiği, öğrendiği, ulaştığı bilgileri mahrem imamlarında aktarmak amacıyla temin ettiği ve icra edilen buluşmalarda bu bilgileri abileriyle paylaştığı, E.I'nın, sanık hakkında ayrıntılı beyanlarda bulunduğu, sanığın Teşkilatta çalıştığı ünite ve baktığı konular dahil olmak üzere sanık hakkında her türlü bilgiye sahip olduğunu beyanlarıyla teyit ettiği, nitekim mezkur beyanlarının dosyadaki diğer beyanlar ve kanıtlarla uyumlu olduğunun anlaşıldığı..." şeklindeki tespit ve değerlendirmeler bakılmakta olan dava dosyasında yer alan diğer tespitler ile birlikte değerlendirildiğinde, davacının FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisak ve irtibatının bulunduğu sonucuna varılmıştır."

c. Anayasa Mahkemesinin Norm Denetimi Kararları

32. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2018 tarihli ve 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6. maddesiyle 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen "…ile terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanlar..." ibaresinin iptali talebi hakkındaki 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

14. 1512 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında noterlik stajına engel mahkûmiyeti olanlar ile terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyecekleri hükme bağlanmakta olup fıkrada yer alan "…terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların…" ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

15. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması ya da şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması gerekçesiyle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâlin ilanına karar verildiği gözetildiğinde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyeceklerini düzenleyen kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

...

30. Kuralda terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı bulunan kişilerin noterliğe kabul edilemeyecekleri belirtilmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan kavramlar genel kavram niteliğinde olmakla birlikte bunların belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Bu kavramların hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır.

31. Diğer yandan anılan kavramların, içinde bulunulan döneme göre farklı yorumlanabilmesi

de mümkündür. Bu bağlamda olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikeler gözetilerek olağanüstü hâl döneminde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunulup bulunulmadığının tespiti bakımından terör örgütleriyle üyeler arasındaki bağın varlığı konusunda yapılacak değerlendirme ile olağan dönemde yapılacak değerlendirmenin farklı olabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

32. Olağan dönemde anılan bağın varlığına yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi, kanunların Anayasa'ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucudur. Buna göre kural uyarınca ancak noterlik mesleğine alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuşkusuz bu değerlendirme, her hâlükârda cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin noterlik görevine alınmasının uygun olup olmadığı yönünde yapılacak bir incelemeden ibaret olacaktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise noterliğe atama konusunda yetkili olan Bakanlık tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında Bakanlık, kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözetecektir.

33. Bunun yanı sıra kuralda öngörülen terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olma durumu farklı şekillerde ortaya çıkabileceğinden bunların kanun koyucu tarafından önceden belirlenmesi ve kanunda tek tek sayılması zorunluluğundan da söz edilemez. Zira kanunların genel ve soyut olması; somut olayın özelliğine göre değişebilecek tüm çözümleri kuralın bünyesinde barındırma, bir başka ifadeyle kuralın amaca uygun sonuca ulaştıracak herhangi bir çözümü dışlamasını önleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

...

35. Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmama koşulunun; farklı saiklerle hareket edilmesinin önüne geçmek suretiyle noterlerin görevlerini gerçeğe uygun, doğru ve tarafsız biçimde yerine getirmelerine, noterlik işlemlerine ilişkin güvenilirliğin sağlanmasına, görev sebebiyle öğrenilen sırların gerektiği gibi muhafaza edilmesine, görev ve yetkilerin kötüye kullanımının önlenmesine hizmet etmek suretiyle noterlik hizmetinin sağlıklı biçimde işleyişine katkıda bulunmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın noterlik hizmetinde hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

36. Diğer taraftan noterlik mesleğinin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilen anılan koşulla herkes için eşit bir uygulama öngörülmektedir. Başka bir anlatımla noterlik mesleğine kabul edilecekler bakımından belli bir gruba yönelik istisnai bir düzenleme getirilmemektedir.

37. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda kural yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmediğinden noterliğe kabul edilmeyen bireylerin kuralın öngördüğü koşulun gerçekleşmediği, bir başka deyişle herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde noterliğe girmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun'da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine

girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kamu hizmetine girme hakkını sınırlandıran kuralın orantısız bir müdahaleye de neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

38. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

33. Anayasa Mahkemesinin 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 50. maddesiyle 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 37. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrada yer alan "…Milli Güvenlik Kurulunca…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 3/6/2021 tarihli ve E.2020/18, K.2021/38 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

4. 6755 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (3) numaralı fıkrasında terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve bu nedenle kamu görevinden çıkarılmış olan kişilerden adli veya idari soruşturma veya kovuşturması devam edenlerin sosyal güvenlik haklarına ilişkin başvuruları hakkında 31/10/2019 tarihine kadar karar alan, bu kararları yerine getiren veya işlem yapmayan kamu görevlilerinin bu karar ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun olmadığı öngörülmekte olup anılan fıkrada yer alan '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

…

9. Bu itibarla istişari nitelikte bir danışma organı olan MGK'nın icrai karar alma yetkisine sahip olmadığı gözetildiğinde Cumhurbaşkanınca ayrı bir kararla benimsenmemiş MGK kararlarına hukuki sonuç bağlanamayacağı ve bu kararların kendiliğinden icra edilemeyeceği açıktır.

…

11. Bununla birlikte dava konusu '…Milli Güvenlik Kurulunca…' ibaresi, tavsiye niteliğindeki MGK kararına kendiliğinden hukuki bir sonuç bağlamaktadır. Şüphesiz MGK'nın tavsiye niteliğindeki kararlarının yürütme organı tarafından dikkate alınması ve hukuk aleminde hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak MGK'nın kararları hakkında başkaca icrai bir karar alınmadan bu kararlara hukuk âleminde sonuçlar bağlanması Anayasa'nın açık lafzıyla bağdaşmamaktadır.

12. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir."

34. Anayasa Mahkemesinin 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "…üyeliği, mensubiyeti veya…" ibaresinin iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

52. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci

cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan '...üyeliği, mensubiyeti veya...' ibaresidir.

...

58. Dava konusu kural kapsamında Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üye veya mensup oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Söz konusu ibareler, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü üyesi veya mensubu olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek niteliktedir. Bunun yanında kuralda, listede yer alan kişiler hakkında kesin hükümle sonuçlanan herhangi bir yargısal sürecin varlığına yönelik açıklama da yapılmamıştır. Dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kural masumiyet karinesini ihlal etmektedir.

59. Açıklanan nedenlerle olağan dönemde Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarına aykırı olarak Anayasa'nın 13. maddesindeki güvencelerin ötesinde sınırlama getiren kuralın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

60. Anayasa'nın 15. maddesinde, olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınmasına imkân tanınmakla birlikte bu yetki sınırsız değildir. Maddenin ikinci fıkrasında, bu durumlarda dahi kişinin yaşam hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulması, din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanması ve bunlardan dolayı suçlanması yasaklanmış; suç ve cezaların geriye yürümemesi ilkesi ile masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağı kabul edilmiştir.

61. Yukarıda açıklandığı üzere dava konusu kural kapsamında haklarında kesin bir mahkûmiyet kararı verilmediği halde kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadelerin kullanılması, olağanüstü hâl şartlarında dahi dokunulması yasaklanan masumiyet karinesine aykırılık oluşturmaktadır.

62. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

35. Anayasa Mahkemesinin 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..." bölümünün iptali talebi hakkındaki 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

151. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam

edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

...

161. Kamu hizmetine girme hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığından bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir. Kamu hizmetine girme hakkına olağanüstü dönemde getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir.

162. Kamu hizmeti adı altında yapılan faaliyetlerin kamu güvenliği ve düzeni ile yakından bir ilişkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun anılan hususları gözeterek kamu hizmetinde istihdam edilecek kişilere yönelik birtakım tedbirler almasında, bu konuda gerekli şartları belirlemesinde takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bu açıdan kuralda öngörülen şartın Anayasa'nın 70. maddesi bağlamında görevin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

163. Bu noktada dava konusu kural yönünden 15 Temmuz darbe girişiminden sonra FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olan kamu görevlilerine karşı yürütülen tasfiye süreci ile özellikle komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde uygulanan ve arındırma olarak adlandırılan kamu görevinden tasfiyeye yönelik uygulamalar çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekir. Avrupa ve Türkiye'deki kamudan tasfiye süreçleri arasında birtakım benzerlikler olsa da arındırmanın temelinde yatan nedenler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa'da farklı ülkelerde çıkarılan arındırma yasaları, genel olarak demokrasiye geçişten önceki devlet yapısında anayasa ve kanunlara uygun konumda çalışan kişileri kamu görevinden uzaklaştırarak kamuya dönüş imkânlarını ortadan kaldırırken dava konusu kural kapsamında kamuda çalışmalarına yasak getirilen kişiler, demokratik devlet yapısını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir örgüt ya da oluşumla bağlantıları olduğu gerekçesiyle söz konusu tedbire maruz bırakılmışlardır.

164. Bu yönüyle millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

165. Kural, kişilerin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama da getirmemektedir. Ayrıca kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verilmiştir. Başka bir ifadeyle bireyselleştirme yapılmadan uygulanan tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve İdare Mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvenceler sağlanmıştır. Buna göre keyfiliğe yol açabilecek uygulamalara karşı Kanun'da gerekli güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

166. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike

oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemeleri ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenleyen kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

167. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

36. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

65. Kurallarla devlete sadakat bağı ile hizmet etmesi gerektiği hâlde millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan terör örgütü veya benzeri yapı ve oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı oldukları tespit edilen kamu görevlileri hakkında uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

66. Kurallarda öngörülen tedbirler bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralların, tedbire muhatap kişilerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kurallar Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli kişiler hakkında hükmünü icra etmiştir. Kuralların Kanun'a ekli listede sayılan kişilerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kurallar olağanüstü hâl dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralların anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

...

74. Dava konusu kuralların öncelikle düzenlenme amacına değinilmesi gerekir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Kanun koyucunun, anılan hususlar çerçevesinde kamu görevlisi olarak istihdam edilen kişilerle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

75. Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kişilerin kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetin alınmasını öngören kuralların milli güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

76. Bunun yanında kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayanması gerekir. Kurallarla söz konusu hakka kanuna dayalı olarak kısıtlama getirildiği açıktır. Ancak Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir olması gerekir.

77. Esasen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getiren dava konusu kuralların bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlemler içermesi gerekir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 153). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. madde[s]inde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır (AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 42).

78. Kuralda geçen iltisak ve irtibat kavramları ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında, iltisaklı kavramının kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramının ise bağlantılı anlamına geldiğini, bu ibarelerin genel kavram niteliğinde olduğunu, objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 30, 31). Dolayısıyla kapsam ve sınırlarının tespiti mümkün olan söz konusu ifadelerin belirsiz olduğu söylenemez.

...

111. Kuşkusuz kanun koyucunun demokratik düzene tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını, içeriğini tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim devletin tehlikenin içeriği ve boyutu ile doğrudan temas hâlinde olması nedeniyle buna yönelik savunma stratejisini belirlemede her zaman öncelikli bir konumu bulunmaktadır. Ancak olağanüstü hâl yönetim usullerinde dahi söz konusu yöntemler tespit edilirken belirli ölçülerde hareket edilmesi gerekir. Dolayısıyla olağanüstü dönemde devlete tanınan yetki alanının sınırları Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçü kriteri kapsamında değerlendirilmelidir. Söz konusu kriterin kapsamı da belirlenirken ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliğinin olup olmaması, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması gerekir.

112. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

113. Tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline gelmesi nedeniyle demokratik devlet

düzenine karşı oluşturduğu tehdit, darbe girişimiyle birlikte açık ve mevcut bir tehlikeye dönüşmüştür. Esasen darbe teşebbüsünden önce uzun bir zaman süreci içerisinde söz konusu tehlikeye karşı mücadele başlamıştır. Dolayısıyla tehlikenin ağırlığı ile orantılı olarak demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bertaraf edilmesi ve bir daha tekrarlanmaması amacıyla devletin olağan dönemle kıyaslanmayacak ciddi ve acil yöntemlere başvurulması zorunluluğunun ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

...

115. Dolayısıyla idari teşkilat içinde hangi konumda olduğu fark etmeksizin FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlilerinin millî güvenlik açısından tehlike oluşturduğu gözetildiğinde bir kısmı önemli pozisyonlarda bulunan ve farklı kurumlarda çalışan çok sayıdaki kamu görevlisinin doğrudan darbeyle ilişkili olmasa dahi söz konusu örgütlerle bağlantıları nedeniyle acil ve ivedilikle soruşturulması ve haklarında tedbir uygulanması ihtiyacı ortaya çıkabilecektir.

116. Bu yönüyle olağan dönemdeki idari usul ve disiplin hukuku kuralları çerçevesinde her bir kamu görevlisi nezdinde soruşturma yapılarak tedbir uygulanmasının, yakın ve acil nitelikteki bu tehlikeyi bertaraf etmede yetersiz kalacağı söylenebilir. FETÖ/PDY'nin yapısındaki gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kripto üyelerinin tespit edilmesindeki güçlük ve bunların eylem yapma potansiyeli, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi özellikleri dikkate alındığında darbe girişiminin üzerinden belli bir sürenin geçmesi de daha hafif nitelikteki tedbirlere başvurma zorunluluğunu ortaya çıkaran bir faktör olarak değerlendirilemez. Ayrıca millî güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunan diğer terör örgütleriyle bağlantısı olduğu değerlendirilen kamu görevlileri açısından da FETÖ/PDY'nin oluşturduğu tehdit ortamında, anılan yöntemlere başvurulması söz konusu olabilecektir.

...

128. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kamu görevinden çıkarılması ve memuriyetlerinin alınmasını düzenleyen kuralların, olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında milli güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

...

142. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarda uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin belli bir kurumun veya mesleğin disiplinini sağlamaktan ziyade devlet kurumlarına yönelik güveni yeniden tesis etmek suretiyle demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi nedeniyle uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tedbirler, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunlar için uygulanan usulün de ceza usul

hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Öte yandan kuralların kişilerin özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığı gözönünde bulundurulduğunda kurallarda öngörülen tedbirlerin ciddiyet ve ağırlığının bunlara cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, kamu görevinden çıkarma tedbirinin "olağanüstü tedbir" niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. AİHM de 667 sayılı olağanüstü hâl KHK'sı uyarınca uygulanan işten çıkarma prosedürü ve buna ilişkin yargılamanın AİHS'in 6. maddesi kapsamında suç isnadı niteliğinde olmadığını belirtmiştir (Pişkin/Türkiye, B. No: 33399/18, 15/12/2020, §§ 102-109)."

B. Uluslararası Hukuk

37. Sözleşme'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

38. Sözleşme'nin "Olağanüstü hallerde yükümlülükleri askıya alma" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklere ters düşmemek koşuluyla, bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hali dışında 2. maddeye, 3. ve 4. maddeler (fıkra 1) ile 7. maddeye aykırı tedbirlere cevaz vermez.

3. Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşmeci Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin tekrar tamamen geçerli olduğu tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirir."

39. MSHUS'nin 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Ulusun hayatını tehdit eden ve varlığı resmen ilan edilmiş olan olağanüstü bir durumun ortaya çıkması halinde, bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, uluslararası hukuktan kaynaklanan diğer yükümlülüklerine aykırı olmamak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din ya da toplumsal kökene dayalı bir ayrımcılık içermemesi kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde olmak üzere, bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerinden ayrılan tedbirler alabilirler.

2. Bu hükme dayanılarak Sözleşme'nin 6, 7, 8 (1. ve 2. fıkralar), 11, 15, 16 ve 18nci maddelerine aykırılık getirilemez."

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

40. Sözleşme'nin 8. maddesine yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına

ve AİHM'in özel hayata saygı hakkı bağlamında sebebe ve sonuca dayalı yaklaşımına ilişkin açıklamalar için bkz. C.A. (3), §§ 62-75; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 53-67.

a. Sözleşme'nin 15. Maddesi Bağlamında Değerlendirme

41. Taraf devletlere tek taraflı bildirimde bulunarak sınırlı bazı hâllerde Sözleşme'deki belli hak ve özgürlüklere aykırı davranma, bir başka deyişle anılan hak ve özgürlüklere ilişkin yükümlülükleri azaltma imkânı sunan Sözleşme'nin 15. maddesine ilişkin AİHM uygulamasına ve Türkiye'deki OHAL'e ilişkin Avrupa Konseyi nezdinde hazırlanan bazı raporlara Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında ayrıntılı şekilde yer verilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 148-162).

42. AİHM söz konusu kararlarında özetle derogasyon bildiriminde bulunan devletler yönünden ulusun varlığını tehdit eden tehlikenin olup olmadığı hususunda sınırlı da olsa bir denetim yaptığını, denetim standardı belirlenirken ulusal makamların geniş takdir yetkilerinin bulunduğunu özellikle vurgulamıştır. AİHM; takdir alanının sınırsız olmadığını, taraf devletlerin krizin doğurduğu zorunlulukların kesin olarak gerektirdiği ölçüde hareket etmenin ötesine geçmemesi gerektiğini belirtmiştir (Brannigan ve McBride/Birleşik Krallık, B. No: 14553/89, 14554/89, 25/5/1993, § 43).

b. Pişkin/Türkiye Kararı

43. AİHM; Pişkin/Türkiye (B. No: 33399/18, 15/12/2020) kararında, Ankara Kalkınma Ajansında çalışan başvurucunun 667 sayılı KHK uyarınca iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasını incelemiştir. Anılan başvuruya ilişkin olayda başvurucu, Kalkınma Ajansında iş hukukuna tabi olarak çalışmaktayken başvurucunun iş sözleşmesi millî güvenliğe karşı tehdit oluşturan oluşumlara üyeliği ya da bu oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı olması nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucunun işe iade talebiyle açtığı davada iş mahkemesi, iş sözleşmesinin feshinin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. AİHM öncelikle özel sektörde iş ilişkisinin sonlandırılmasına ilişkin olanlar başta gelmek üzere iş ilişkisi hakkındaki ihtilafların Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamındaki medeni hakları ilgilendirmesi dolayısıyla başvurucunun işten çıkarılmasına ilişkin yargılamaların başvurucunun medeni hakları ile alakalı olduğunu, tedbirin cezai yönü bulunmadığını vurgulamıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 99, 109). Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilirliği ile ilgili olarak ise AİHM, başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin olarak açılan yargılamaların Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir cezai suç hakkında verilecek bir karara ilişkin olduğunu gösterebilecek bir nedenin mevcut olmadığı kanaatinde olduğunu belirterek bu maddenin ceza yönünün uygulanabilir olmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, § 109).

44. Sonuç olarak AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucu ile idari makamlar arasındaki ihtilafı karara bağlamak için tam bir yargı yetkisine sahip olmalarına karşın Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının gerektirdiği şekilde önlerindeki ihtilafla ilgili tüm hukuksal ve olgusal sorunları incelemekten kaçındıklarını, başvurucunun ulusal makamlar tarafından dinlenmediğini, dolayısıyla başvurucunun Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası anlamında adil yargılanma hakkının güvence altına alınmadığını belirtmiştir. AİHM, ulusal mahkemelerin başvurucunun argümanlarını derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelemediğini, başvurucunun itirazlarının reddedilmesine yönelik gerekçeler sunmadığını özellikle vurgulamış; netice itibarıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin

(1) numaralı fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 150-152).

45. Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin feshi ile ilgili şikâyette bulunduğunu ve bir terör örgütüyle bağlantısı olduğu gerekçesiyle görevini kaybetmesinden bu yana terörist ve vatan haini olarak etiketlendiğini ileri sürdüğünü belirten AİHM, başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden de incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 159-166).

46. AİHM, öncelikle ceza soruşturmasının sonucuna bakılmaksızın, işverenin ulusal mahkemelere başvurucunun yasa dışı bir yapı ile bağlantısı olduğu iddiasını kanıtlayabilecek bilgi veya olgusal delil sunabileceğini, böylece çalışanı ile arasındaki güven ilişkisinin bozulmasının nedenlerini açıklayabileceğini kabul etmeye hazır olduğunu, hem uygulanma koşulları hem de usul rejimi açısından özerk olan söz konusu işten çıkarma usulünün ceza yargılamasının doğrudan bir sonucu olmadığını ifade etmiştir fakat AİHM, söz konusu iş sözleşmesinin feshinin başvurucunun kendi eylemlerinin öngörülebilir sonucu olduğuna dair kesinlikle hiçbir kanıt bulunmadığı sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 181-183). Neticede başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu değerlendirerek müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemiştir (Pişkin/Türkiye, §§ 209, 210).

47. Bu bağlamda AİHM, işverenin başvurucunun yasa dışı yapı ile iltisakı olduğu değerlendirmesini potansiyel olarak haklı çıkaracak şekilde eylemlerinin niteliğini belirtmediğini, ulusal mahkemeler önündeki yargılamalar sırasında böylesi bir yapıyla iltisakı bulunduğu iddiasına ilişkin açık bir şekilde somut bir suçlama yapılmadığını vurgulamıştır. Bununla birlikte ulusal mahkemelerin dava konusu tedbiri detaylı olarak incelemeden ve bu tedbirin başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yönelik ciddi etkileri olmasına rağmen işverenin değerlendirmesini iş sözleşmesinin sonlandırılması emri için geçerli bir gerekçe olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Sonuç olarak mevcut davada dava konusu tedbire ilişkin yargı denetiminin yetersiz olduğunu, başvurucunun Sözleşme'nin 8. maddesinin gerektirdiği şekilde, keyfî müdahaleye karşı korumadan asgari düzeyde faydalanamadığını ifade ederek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Pişkin/Türkiye, §§ 218-229).

c. Polyakh ve Diğerleri/Ukrayna Kararı

48. Polyakh ve diğerleri/Ukrayna (B. No: 58812/15, 53217/16 ..., 17/10/2019) kararında AİHM, rejim değişikliği sonrası genel düzenlemelerle kamu görevinden çıkarılan ve on yıl boyunca kamu görevine dönmeleri yasaklanan kişilerin yaptığı başvuruları karara bağlamıştır. Öncelikle AİHM; başvuruya konu olan tedbirlerin uygulanmasına neden olan davranışların iç hukukta suç olarak tanımlandığını, yaptırımın ağırlığının söz konusu tedbirlerin cezai yönünün bulunduğunu söylemek için tek başına yeterli olmadığını belirterek Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün mevcut koşullarda uygulanabilir olmadığına karar vermiştir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 154-159). AİHM, başvuruculların kamu hizmetinden çıkarılmalarının, on yıl boyunca kamuda görev almalarının yasaklanmasının ve isimlerinin kamuoyunun erişimine açık ve çevrim içi olan bir sicile kaydedilmesinin sonuçları itibarıyla ciddi olduğunu ve doğurduğu etkilerin ağırlık düzeyine ulaştığını belirterek başvuruyu özel hayata saygı hakkı yönünden ele almıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 203-211).

49. AİHM, birçok kişi hakkında tesis edilen arındırma işlemlerinin bir cezalandırma veya intikam aracı olarak kullanılamayacağını ve başvuruculların durumlarının bireysel olarak değerlendirilerek görevden alınmaları veya mümkünse daha genel pozisyonlarda istihdam

edilmeleri gibi daha az müdahale teşkil eden araçlarla da hedeflenen amaçlara erişilebileceğini vurgulamıştır (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 276, 277). Müdahalelerin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca cevap vermesi ve özellikle de hizmet edilen meşru amaçla orantılı olması hâlinde demokratik bir toplumda gerekli olarak nitelendirilebileceğini hatırlatmış; uygulanan tedbirin ağırlığının ve yasal çerçevenin orantılı, öngörülen zorunlu sosyal ihtiyaca karşılık gelecek şekilde yeterince dar kapsamlı olarak düzenlenip düzenlenmediğinin önemine değinmiştir. AİHM'e göre yasal düzenlemeler hakkındaki meclis denetiminin ve bu kapsamdaki işlemlerin yargısal denetiminin niteliği de önem arz etmektedir (Polyakh ve diğerleri/Ukrayna, §§ 292, 293).

d. Xhoxhaj/Arnavutluk Kararı

50. AİHM; Xhoxhaj/Arnavutluk (B. No: 15227/19, 9/2/2021) kararında, Anayasa Mahkemesi üyesi olan başvurucunun meslekten çıkarılması ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğinden süresiz olarak yasaklanmasından kaynaklanan iddialarını özel hayata saygı hakkı kapsamında incelemiştir. Arnavutluk'ta gerçekleştirilen yargı reformu kapsamında tüm hâkim ve savcıların mal varlıkları, organize suçlarla bağlantılarının olup olmadığı ve mesleki yönden yeterli olup olmadıkları incelenmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde başvurucu, mülkiyetinde yer alan bazı mal varlığı değerlerinin kaynağını açıklayamaması nedeniyle meslekten çıkarılmış ve bunun bir sonucu olarak da hâkimlik yapmaktan süresiz olarak yasaklanmıştır.

51. AİHM, öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 6. maddesinin cezai yönünün uygulanabilir olmadığına hükmetmiş; incelemesini adil yargılanma hakkının medeni hak ve yükümlülükler yönüyle yapmıştır. AİHM, bu kapsamda inceleme organlarının bağımsızlık ve tarafsızlıktan yoksun olduğu, yargılamanın adil olmadığı, itiraz makamı önünde aleni duruşma yapılmadığı ve hukuki kesinlik ilkesinin ihlal edildiği yönündeki iddiaları ayrı ayrı incelemiş; Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 230-353).

52. AİHM, ayrıca başvurucunun hukuka aykırı ve keyfî olarak görevden alındığı ve bunun bir sonucu olarak hâkimlik mesleğini yapmaktan süresiz şekilde yasaklandığı iddiasını Sözleşme'nin 8. maddesi yönünden incelemiştir. Öncelikle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanabilir olduğunu tespit etmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 356-364). Esas yönünden AİHM, meslekten çıkarılan başvurucunun özel hayatına saygı hakkına müdahale edildiğini, bu müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu belirtmiştir (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 374-393). Bununla birlikte müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli olup olmadığına yönelik yaptığı incelemede öncelikle Arnavutluk'taki yargı reformunun acil bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini belirtmiş; ardından ulusal makamlar tarafından sunulan gerekçelerin meslekten çıkarma tedbiri için yeterli ve ikna edici olup olmadığını, bu gerekçelerin yeterli bir bireyselleştirmeye dayanıp dayanmadığını değerlendirmiştir. Bu kapsamda yaptığı değerlendirme neticesinde ulusal makamlar tarafından başvurucunun mal varlığı hakkında yapılan gerekçelendirmenin yeterli ve ikna edici olduğu kanaatine varmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 394-412).

53. Öte yandan AİHM, başvurucunun meslekten çıkarma tedbirinin bir sonucu olarak hâkimlik mesleği yapmaktan ömür boyu yasaklanmasının ölçülü olup olmadığı üzerinde durmuştur. Hâkimlerin ve özellikle de başvurucu gibi yüksek derecede sorumluluk gerektiren görevlerde bulunanların devletin egemenlik yetkisinin bir kısmını kullandıklarını vurgulamış, başvurucuya ve ciddi etik ihlalleri nedeniyle görevden alınan diğer kişilere

getirilen ömür boyu meslekten men cezasının yargı makamının dürüstlüğünü ve halkın adalet sistemine olan güvenini sağlamak şeklindeki meşru amaçlarla uyumsuz veya orantısız olmadığını belirtmiş, tüm bu gerekçelerle somut olayda Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (Xhoxhaj/Arnavutluk, §§ 413, 414).

e. Naidin/Romanya Kararı

54. Naidin/Romanya (B. No: 38162/07, 21/10/2014) kararında AİHM, siyasi polis memuruyla çalıştığı konusunda yapılan tespite dayanılarak kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklanan başvurucunun iddiasını özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında ele almıştır.

55. Olayda 1990 ve 1991 yıllarında yüksek rütbeli hükûmet memuru olarak çalışan başvurucu, sonrasında parlamento üyesi olarak da görev yapmıştır. Başvurucu 2000 yılında üçüncü kez seçimlere katılmış ve bu süreçte Eski Siyasi Polis Arşivleri Araştırma Ulusal Konseyi başvurucunun geçmişi hakkında resen soruşturmalar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda başvurucunun 1971 ve 1974 yılları arasında, şüpheli olduğu düşünülen bazı iş arkadaşları hakkında bilgi sağlamak üzere siyasi polisle iş birliği yaptığı sonucuna varmıştır. Başvurucu, geçmiş faaliyetleriyle ilgili olarak ortaya konulan yorumlara mahkeme nezdinde itiraz etmiş ancak itirazı reddedilmiştir. 2003 yılında, siyasi polis memuruyla çalıştığı tespit edilen kişileri kamu hizmetinde görev yapmaktan yasaklayan bir yasal değişiklik getirilmiştir. Başvurucu, parlamento döneminin sonu olan 2004 yılında memur olarak çalışmalarına devam etme talebinde bulunmuş ancak talebi anılan düzenleme çerçevesinde reddedilmiştir. Yargılama sürecinde ayrımcılık temelli şikâyetlerini dile getiren başvurucunun iddiaları, yasama organının sahip olduğu takdir yetkisine ve mevcut koşulların zorunlu kıldığı gerekliliklere dayanılarak reddedilmiştir (Naidin/Romanya, §§ 6-17).

56. Başvurucu; temelde, istihdam yasağının mutlak nitelikte olması ve eylemlerinin önemsizliğinin dikkate alınmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur. AİHM, kural olarak devletlerin kamu hizmetinde istihdam şartlarını düzenlerken meşru bir menfaate sahip olduklarını ve demokratik bir devletin bünyesinde görev yapan çalışanlarından devletin kuruluşunun dayandırıldığı anayasal ilkelere sadakat göstermesini isteme haklarının olduğunu vurgulamıştır. Romanya'nın komünist rejim sırasındaki durumunun dikkate alınmasının gerektiğini ifade eden AİHM, devletin geçmişin tekerrür etmesini önlemek üzere kendisini savunabilecek nitelikte bir demokrasi temelinde kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucuya uygulanan kamu hizmetinde istihdam yasağına ilişkin muamelenin ulusal güvenlik, kamu düzeni ve başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması konusunda meşru bir amaç izlediği sonucuna varmıştır (Naidin/Romanya, §§ 49-51).

57. Bununla birlikte AİHM, başvurucunun kariyer beklentilerinin yalnızca kamu hizmetinde durdurulduğunu belirtmiş ve devlet memurlarının, özellikle başvurucunun istihdam edilmek istediği gibi yüksek derecede sorumluluk getiren görevlerde bulunan kişilerin devletin egemenlik gücünden pay sahibi olduğunu vurgulamıştır. Başvurucuya uygulanan yasağın kamusal yararın korumasından sorumlu kişilerin sadakatini sağlama konusunda devlet tarafından izlenen yasal amaçla orantısız olmadığını belirtmiştir. Ayrıca kararda; başvurucunun özel sektörde, devletin ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili çıkarları için potansiyel öneme sahip şirketlerde ya da kamu otoritesinin uygulanmasıyla bağlantılı olmayan diğer kamu sektörü alanlarında istihdam edilme olanağını etkileyecek herhangi bir

kısıtlamanın uygulanmadığını dile getirmiştir. Yanı sıra başvurucunun iddialarının yargılama süreçlerinde incelendiğini ve ulusal mercilere bırakılan takdir yetkisi kapsamında yer alan fiilî unsurların oluşturulduğunu ifade etmiştir. AİHM, yerel mahkemeler tarafından ulaşılan tespitlerin yerindeliğinin sorgulanamayacağını belirterek özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edilmediği kanaatine ulaşmıştır (Naidin/Romanya, §§ 42-57).

2. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun 12/12/2016 Tarihli Görüşü

58. Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) 12/12/2016 tarihinde "15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667 İlâ 676 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş" isimli belgeyi yayımlamıştır.

59. Venedik Komisyonu bir kişinin somut olay bağlamında görevinden alınması için suç örgütü ile gereken bağlantının bir kişiyi suç örgütünün üyesi olarak tanımlamak için gereken bağlantıdan daha az yoğun olabileceğini kabul ettiğini, bu bağlamda bir kamu görevlisinin görevden geçici veya kalıcı olarak alınabilmesi için suç örgütüyle daha zayıf bir bağlantı kurmuş olmasının yeterli olabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte bahse konu zayıf bağlantının yine de anlamlı, kamu görevlisinin sadakatiyle ilgili objektif kuşku uyandırır nitelikte olması gerektiğini vurgulamış; masum, tesadüfi vs. bağlantıların ise hariç tutulması gerektiğini belirtmiştir. Netice itibarıyla görevden almanın demokratik anayasal düzene sadakatte objektif olarak ciddi şüphe uyandıracak bir şekilde hareket edildiğini açıkça gösteren fiilî unsurlar kombinasyonunun varlığı hâlinde mümkün olabileceğini açıklamıştır (aynı görüşte bkz. §§ 130, 131).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

60. Anayasa Mahkemesinin 25/9/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

61. Başvurucu; kamu görevinden süresiz şekilde çıkarılmasının Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında bir ceza olduğunu, hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü olmadan aynı nedenlerle kamu görevinden çıkarıldığını ve kamu görevinden çıkarılmadan önce kendisine savunma imkânı verilmediğini ifade etmiştir. Hangi nedenle kamu görevinden çıkarıldığının kendisine bildirilmediğini vurgulayan başvurucu, gösterilen gerekçelerin kamu görevinden çıkarılması anında mevcut olmadığını belirtmiştir. Tesis edilen işlemin darbe teşebbüsünün bastırılmasıyla ilgisi olmadığını, geçmişteki eylem ve ilişkilerinden kaynaklı sonuç doğuran bir işlem tesis edildiğini, sonuca etkili iddia ve itirazların ise yargısal makamlar tarafından cevapsız bırakıldığını dile getirmiştir. Ayrıca özel hayatına ilişkin, fişleme niteliğindeki bilgilere dayalı olarak, geçimini sağladığı ve sosyal güvencelerinin bağlı olduğu kamu görevinden çıkarıldığını, işleme dayanak yapılan HTS kayıtlarının yasal saklama süresi dolmasına rağmen muhafaza edilerek dosyaya sunulduğunu belirtmiştir. Netice itibarıyla özel hayata saygı hakkının, adil yargılanma hakkının, aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkının ve kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

62. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu olay ve sürece ilişkin genel bilgilere yer verilmiş;

yargılama safahatının özeti yapılmıştır. Ayrıca özel hayata saygı hakkına yönelik müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve demokratik toplumda gereklilik kriterlerine ilişkin açıklamalarla birlikte yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Sonuç olarak mevcut başvuru ile ilgili Anayasa, mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadı hatırlatılarak bunlarla birlikte somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

63. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

64. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

65. Başvurucunun iddialarının mesleki hayatına kamu gücü marifetiyle bir tedbir uygulanmasına, bu doğrultuda kamu görevinden çıkarılmasına ve açtığı davanın reddedilmesine dayandığı görülmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı bir irtibatının olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Anayasa Mahkemesinin birçok kararında olduğu gibi somut olayla benzer nitelikteki durumlara ilişkin olarak da N.E. ve A.S. kararlarında detaylı olarak açıklanmıştır (N.E., §§ 89-99; A.S., §§ 91-101).

66. Somut olayda başvurucu; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplardan ya da terör örgütlerinden olan FETÖ/PDY ile irtibatı yahut iltisakı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucunun mesleki hayatına yönelik bu müdahalenin başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı, neticede özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağının ve etki doğuracağının muhtemel olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bireysel başvuru formundaki anlatımları ve FETÖ/PDY ile iltisakı veya irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldığı gözönüne alındığında başvurucu hakkında tesis edilen işlemin iç ve dış dünyasında meydana getirdiği etkinin ciddi düzeye ulaştığı anlaşılmıştır.

67. Bu nedenle mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşıldığından başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b. Başvuruyu İnceleme Usulü Yönünden

68. Bireylerin temel hak ve hürriyetlerine yönelen müdahalelerin koşulları ve hangi hukuki rejim çerçevesinde gerçekleştirildiği söz konusu müdahalelerin anayasallık denetiminin yöntemini doğrudan belirler. 1982 Anayasası, temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yönelik olarak olağan ve olağanüstü dönemler için iki ayrı hukuki rejim öngörmektedir.

Temel hak ve hürriyetlerin olağan dönemde sınırlanması rejimi Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmişken temel hak ve hürriyetlerin savaş, seferberlik veya OHAL dönemlerinde sınırlandırılması ya da kullanılmasının durdurulması rejimi Anayasa'nın 15. maddesinde yer almaktadır. Başvurunun incelenmesinde öncelikle gerçekleştirilen müdahalenin hangi hukuki rejime tabi olduğu saptanmalıdır (bu hususta ki detaylı açıklamalar için bkz. N.E., §§ 100-108; A.S., §§ 102-110).

69. Başvuruya konu olan kamu görevinden çıkarma tedbiri, OHAL durumuyla bağlantılı olarak birel işlem şeklinde tesis edilmiş ve OHAL döneminde uygulanmıştır. Tedbirle kamu görevinden çıkarılan başvurucunun bir daha bu göreve getirilmesi engellenmiş, böylece başvurucuya yönelik OHAL sonrası dönemi kapsayacak şekilde geleceğe yönelik yasaklama getirilmiştir. OHAL döneminde hayata geçirilen ve kamu görevinden çıkarma işlemine dayanak olan söz konusu kanuni düzenlemelerin olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu Anayasa Mahkemesince saptanmıştır. Ancak burada uygulanan tedbirin düzenleyici işlemlerde olduğu gibi genel ve herkesi bağlayıcı bir niteliği bulunmamaktadır. Tedbire dayanak olan kural, OHAL dönemindeki durumları değerlendirilerek terör örgütleriyle ya da millî güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplarla irtibatlı veya iltisaklı olduğu tespit edilen kişilere özgü düzenleme getirmektedir. Başka bir ifadeyle kural, düzenleyici işlemlerde olduğu gibi benzer durumda bulunan kişilere ve olaylara OHAL sonrası durumları da dikkate alınmak suretiyle uygulanacak şekilde geleceğe yönelik hüküm ve sonuç doğurma özelliği taşımamaktadır. Söz konusu kurala dayanılarak gerçekleştirilen somut tedbir başvurucu hakkında OHAL döneminde defaten uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Anayasa Mahkemesi, benzer şekilde kamu görevinden çıkarma usulünün dayanağı olan düzenlemelerin anayasallık denetimini yaptığı 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararında da bu hususu vurgulamıştır. (aynı kararda bkz. § 66).

70. Bu durumda terör örgütleriyle veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı ve irtibatlı olduğu OHAL döneminde değerlendirilen başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemesini içeren işleme yönelik olarak gerçekleştirilen bireysel başvuruya ilişkin incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., §§ 109-114; A.S., §§ 111-116).

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

71. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

72. OHAL durumuyla bağlantılı olan ve OHAL ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi amacını taşıdığı tespit edilen tedbirin olağanüstü dönemde meşru olup olmadığının Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak incelemesinde;

i. Tedbirin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı,

ii. Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği,

iii. Durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığı değerlendirilmelidir (Aydın Yavuz ve

diğerleri, § 186; Ayla Demir İşat, § 146; N.E., § 116; A.S., § 118).

i. Tedbirin Anayasa'daki Çekirdek Haklarla İlgili Olup Olmadığı

73. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden ve Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı olan tedbirin meşru kabul edilebilmesi için öncelikli olarak Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması gerekir. Buna göre olağanüstü dönemde de olsa savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Eğer Anayasa'da yer alan güvencelere aykırı tedbir, anılan çekirdek haklarla ilgiliyse Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru kabul edilmez ve başka bir inceleme yapılmaksızın ilgili hak ve özgürlüğün ihlal edildiği sonucuna varılır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 197; N.E., § 117; A.S., § 119).

74. Savaş, seferberlik veya OHAL ilanı gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâl dönemlerinde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (N.E., § 118; A.S., § 120).

75. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, kamu görevinden çıkarmaya ve memuriyetin alınmasına ilişkin tedbirlerin muhataplarının özel sektörde çalışma imkânını ortadan kaldırmadığına ve ciddiyet ve ağırlığının söz konusu tedbire cezai bir özellik kazandıracak boyutta olmadığına karar vermiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 142). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, benzer şekildeki kamu görevinden çıkarma tedbirinin olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Öngörülen tedbirlerin cezai niteliğinin olmamasının bir sonucu olarak başvuruya konu olan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 119; A.S., § 121).

ii. Tedbirin Milletlerarası Hukuktan Doğan Yükümlülüklere Aykırı Olup Olmadığı

76. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacak ikinci inceleme, tedbirin milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olup olmadığının belirlenmesine ilişkindir. Bu yükümlülüklerin başında taraf olunan insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler gelmektedir.

77. MSHUS'nin 4. ve AİHS'in 15. maddelerine göre ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durum meydana geldiğinde devletler, bu sözleşmelerdeki yükümlülüklerini azaltacak tedbirler alabilirler. Ancak MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, AİHS'e ek 7 No.lu Protokol'ün 4., 6 No.lu Protokol'ün 3. ve 13 No.lu Protokol'ün 2. maddelerinde yükümlülük azaltılması mümkün olmayan bazı hak ve özgürlüklere yer verilmiştir. Bunların önemli bir kısmı, Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında da yer almaktadır. Bununla birlikte Anayasa'nın 15. maddesinde sayılan çekirdek haklar arasında yer almasa da milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı olan tedbirler anılan ölçütle bağdaşmayacağından meşru görülemez (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 198-201; N.E., § 121; A.S., § 123).

78. Somut başvuruya konu olan tedbirle müdahalede bulunulan özel hayata saygı hakkı,

milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında sayılmamıştır. Yine somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale içeren tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. N.E., § 122; A.S., § 124).

iii. Tedbirin Durumun Gerektirdiği Ölçüde Olup Olmadığı

(1) Genel İlkeler

79. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük - Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük kavramından farklı olarak- olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü belirtmektedir. Bu itibarla Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen ölçülülük, Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçülülük kriterine göre temel hak ve özgürlüklere daha fazla müdahale etmeye izin vermektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 203; Ayla Demir İşat, § 153; N.E., § 123; A.S., § 125).

80. Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olmasını, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunmasını ifade etmektedir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Buna göre tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 204; Ayla Demir İşat, § 154; N.E., § 124; A.S., § 126; kıyasen birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

81. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Bu kapsamda olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahale teşkil eden tedbirin ölçülülüğüne ilişkin unsurlar değerlendirilirken olağanüstü yönetim usullerinin benimsenmesine neden olan tehdit veya tehlikenin niteliğinin öncelikle dikkate alınması gerekir. Yine müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Bununla birlikte tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir. Zira olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan değerlendirme yapılırken tedbirin alındığı andaki koşulların dikkate alınması gerekir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 205-207; Ayla Demir İşat, § 155; N.E., § 125; A.S., § 127).

82. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı, ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde

etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 208; Ayla Demir İşat, § 156; N.E., § 126; A.S., § 128).

83. Bu bağlamda alınan idari tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu ilgili ve ikna edici gerekçelerle ortaya konulmalıdır. Bu durum, maddi gerçeğin her türlü şüpheden uzak şekilde belirlenmesini gerekli kılan ceza yargılamalarından farklı olarak olağanüstü hâl ilanına neden olan tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik alınan tedbirin gerekliliğinin ciddi ve objektif şekilde açıklanmasının yeterli olmasını ifade etmektedir (N.E., § 127; A.S., § 129).

84. Ayrıca temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin olağanüstü hâl dönemlerinde de sağlanması gerekir. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu bulunan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte -bireysel başvuruya konu edildiğinde- alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 209, 210; Ayla Demir İşat, § 157; N.E., § 128; A.S., § 130).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

85. Kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması ve bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Bu bağlamda Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü hâl yönetim rejiminin uygulandığı dönemde başvurucunun özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak nihai inceleme, bu tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (N.E., § 129; A.S., § 131).

86. 15 Temmuz darbe teşebbüsünün ardından ilan edilen OHAL sürecinde kamu görevinden çıkarmaya ilişkin genel ve soyut normlar yürürlüğe konulmuş ve birçok kamu görevlisi hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler gerçekleştirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 56-61). Başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına ve kamu görevinden yasaklanmasına ilişkin olarak alınan tedbirin ve bu kapsamda yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfîlik içermemesi gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349; Ayla Demir İşat, § 152; N.E., § 130; A.S., § 132).

87. Anayasa Mahkemesince vurgulandığı üzere 15 Temmuz darbe teşebbüsü sadece demokratik anayasal düzen yönünden değil, bununla sıkı bağı olan bireylerin temel hak ve özgürlükleri ve millî güvenlik yönünden de mevcut ve ağır bir tehdit oluşturmuş ve ülke tarihinde ulusun yaşamını hatta varlığını hedef alan millî güvenliğe yönelik en ağır saldırılardan biri olmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 215; N.E., § 131; A.S., § 133).

88. Terör faaliyetleri, tüm dünyada demokratik topluma ve bireylerin şiddetten ari bir

ortamda yaşamını sürdürmesine yönelik en ciddi tehditlerin başında gelmektedir. Terör örgütleri çoğunlukla belli bir ülkenin coğrafi hudutlarıyla sınırlı olarak faaliyet göstermemekte, uluslararası mahiyeti bulunan bir küresel güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine özgü yapısı ve gizlilik esasına dayanan çalışma yöntemi, sivil organizasyonları örgütsel amaçlarına ulaşabilmek amacıyla kullanmadaki maharetiyle FETÖ/PDY, yetkili makamlarca 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olarak tespit edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri başta olmak üzere emniyet, yargı, eğitim ve din alanında faaliyet gösteren ülkedeki tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, siyasi partiler, sendikalar, vakıf ve dernekler ile ticari kuruluşlar gibi sivil organizasyonlarda örgütlenen FETÖ/PDY, faaliyetleri dünyanın her yanına yayılmış en organize ve tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 217; Bestami Eroğlu [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, § 148). Yargı kararlarında FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi örgütlenme, kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyetle hareket etme gibi özelliklerinin bulunması nedeniyle çözümlenmesi zor ve karmaşık bir yapıda olduğu, büyük gizlilik içinde istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme yöntemleri ve uygulamaları ve kaynağı bilinmeyen paralar kullanarak böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı konusunda tespitlerde bulunulmuştur (bkz. §§ 8, 26, 28). Ayrıca Anayasa Mahkemesi daha az önem taşıyan bir ünvan veya pozisyon için alınan tedbirlerin niçin gerekli olduğunun ortaya konulması yönündeki ölçütün FETÖ/PDY'nin örgüt içi hiyerarşik yapısının taşıdığı söz konusu özellikler dikkate alınarak mutlak olarak uygulanamayacağını ifade etmiştir (C.A. (3), § 133; N.E., § 132; A.S., § 134).

89. Darbe teşebbüsü, egemenliğin kaynağı olmayan ve milletin egemenliği kullanmak üzere yetkilendirdiği organlar arasında bulunmayan bir grubun zorla demokratik anayasal düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye kalkışmasıdır. Darbe teşebbüsünün başarılı olması hâlinde egemenlik milletten alınarak bir grubun eline geçmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 220). Böylesine kabul edilemez ağır sonuçları içeren darbe teşebbüsünün faili olduğu tespit edilen FETÖ/PDY'nin atipik yapısı, söz konusu yasa dışı yapılanmanın çözümlenmesini de güç kılmıştır. Bu nedenle FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibat ya da iltisak içinde olan kişilerin tespit edilmesi, kamu görevinden çıkarılması ve yasaklanması olağanüstü hâle neden olan somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacı doğrultusunda elverişli ve gerekli bir tedbir olarak nitelendirilmeye uygundur (benzer değerlendirme için bkz. N.E., § 133; A.S., § 135).

90. Nitekim Anayasa Mahkemesince darbe teşebbüsünden kısa süre sonra verilen kararda, Türkiye Cumhuriyeti'nin millî güvenliği tehlikeye sokan ve Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik hukuk devletini hedef alan bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalması nedeniyle söz konusu teşebbüsün arkasındaki terör örgütleriyle bağlantılı olduğu ve millî güvenliğe tehdit oluşturduğu değerlendirilen kamu görevlileri hakkında devlet tarafından bazı ilave ve olağan dışı tedbirlerin alınması, kamu hizmetinin yürütülmesi konusunda reform çalışmaları yapılması, bu bağlamda birtakım düzenlemelerin hayata geçirilmesi haklı gerekçelere dayanan gelişmeler olarak nitelendirilmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, §§ 77-81; N.E., § 134; A.S., § 136).

91. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince

kanun koyucunun anılan hususlar çerçevesinde anayasal düzene sadakat göstermeyen kamu görevlileriyle ilgili birtakım tedbirler alma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 74). Sadakatten duyulan şüphenin kamu görevlisinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Ancak kamu görevlisinin sadakatinden duyulan şüphenin ağırlığı, ciddiyeti ve delillendirilmesi ifa edilen görevin önemi ve niteliği gözönünde bulundurulmak suretiyle değerlendirmeli ayrıca keyfî uygulamaları önlemek adına tarafların menfaatlerini de dengeleyecek şekilde yeterli gerekçeyle açıklanmalıdır (N.E., § 135; A.S., § 137).

92. İstihbarat hizmetinde görevli kişiler bu kamu hizmetinin doğası gereği daha nitelikli bir sadakat beklentisi ile karşı karşıyadır. Bu kişiler için söz konusu olan mutlak ve sürekli bağlılık, mutlak sır saklama yükümlülüğü gibi bazı temel hususlar gözönüne alındığında sadakat kavramı salt bir anayasal yükümlülük olarak değil aynı zamanda yürütülen kamu hizmetinin niteliği gereği mesleğin vazgeçilmez bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim istihbarat hizmetinin, millî güvenlikle doğrudan bağlantılı ve gizlilik esaslı olması nedeniyle bu hizmeti yürüten kamu görevlilerinden beklenen sadakatin daha fazla yoğunluk ve kapsam kazanması kaçınılmazdır. Neticede istihbarat hizmetinde görevli kamu görevlilerinin sadakatinden duyulan şüphe değerlendirilirken görevin bu niteliklerinin dikkate alınması gerekmektedir.

93. Somut olaydaki tedbirin gerekçesi, MİT bünyesinde görev yapan başvurucunun devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmesidir. Anayasa Mahkemesi irtibat ve iltisak kavramlarının objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceğini, bu yönüyle anılan ifadelerin kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceğini daha önce ifade etmiştir (bkz. §§ 32, 36; AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 30). Yine Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesinin ve somut darbe teşebbüsünün bu yapılanmadan kaynaklanmış olmasının potansiyel tehdidi mevcut tehlikeye dönüştürdüğü ve demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü tedbirler alınmasının zorunlu olduğu kabul edilmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, § 80; Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; C.A. (3), § 126). Bu bağlamda FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olma hâli, demokratik anayasal düzene sadakat bağının ortadan kalktığını ya da zayıfladığını gösteren bir olgu olarak kabul edilmiştir. Bu noktada söz konusu tedbirin keyfîlik içerip içermediğinin ve durumun gerektirdiği ölçü korunarak tesis edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olup olmadığı konusunda ciddi ve objektif nedenlerin idari ve yargısal makamlarca ortaya konulup konulmadığının irdelenmesi gerekir (N.E., § 139; A.S., § 141).

94. İstihbarat hizmetinin niteliğinden hareketle ortaya çıkan sadakat ile ilgili beklentinin yoğunluk derecesinin ve kapsamının yüksek olması gerekliliği gözönüne alındığında FETÖ/PDY ile iltisaklı ve irtibatlı olunduğu hususunda oluşan diğer kamu görevlilerine nazaran düşük yoğunlukta bir şüphenin dahi sadakat bağının ortadan kalkması sonucunu doğurması beklenebilir. Bu bağlamda istihbarat hizmetinde görevli bir kamu görevlisinin FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibatının olduğuna yönelik ortaya çıkan bir şüphe, delillendirilmesi, keyfî olmaması ve ilgili ve yeterli gerekçeyle açıklanması şartıyla kamu görevinden çıkarma şeklinde bir tedbirin uygulanmasını gerekli kılabilir.

95. Başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin işlemin tesis edilmesi, devamında

İdare Mahkemesinin davanın reddine karar vermesi sürecinde başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakının ve irtibatının bulunduğuna yönelik oluşan kanaatin yanında kendi adına kayıtlı olmayan ve aynı zamanda İdareye bildirmesi gerekmesine rağmen bildirmediği GSM hattı üzerinden ayrı bir temas ve iletişim hattı kullanmak suretiyle FETÖ/PDY mensubu kişilerle görüşmeler gerçekleştirdiğine yönelik tespite yer verilmiştir. Bununla birlikte temyiz aşamasında Danıştay; yürütülen ceza yargılamasında başvurucu hakkında FETÖ/PDY tarafından MİT'e yerleştirildiğine, örgütün mahrem imamları ile operasyonel hat üzerinden haberleştiğinin alınan bilirkişi raporuna göre sabit olduğuna, sanığın FETÖ/PDY içinde öğrenci konumunda olup görevi gereği edindiği bilgileri örgütün kullandığı çeşitli programlar üzerinden mahrem imamlarına ilettiğine yönelik olarak tanık beyanlarının bulunduğunu belirtmiştir. Neticede Danıştay, İdare Mahkemesi kararına ek olarak ortaya koyduğu söz konusu gerekçelerle başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olduğu yönünde ulaşılan sonucu hukuka uygun bulmuştur. Nitekim Danıştay kararında yer alan bu hususların başvurucu hakkında verilmiş ve kesinleşmiş olan mahkûmiyet kararının gerekçesinde de detaylı şekilde yer aldığı görülmektedir (bkz. § 22).

96. Devletin darbe teşebbüsünün akabinde hızlı şekilde harekete geçerek FETÖ/PDY ile iltisak veya irtibatı olan kişileri tespit etmesi ve bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin tedbirler alması demokratik anayasal düzene yönelen yakın ve açık tehlikenin bertaraf edilmesi açısından gereklilik unsurunu içermektedir. Başvuruya konu olan tedbirler de somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınmıştır. Ayrıca devlet, ilgili tedbirlere karşı hak arama yolları oluşturarak tedbirlerin hukukiliğini idari ve yargısal mekanizmalarla denetlettirmiştir. Bu bağlamda başvurucunun istihbarat hizmetinde görevli olması ve hakkında ortaya konulan tespitler gözönüne alındığında, başvurucunun darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisak içinde olduğunu, bu suretle sadakat bağının ortadan kalktığını ilgili ve yeterli gerekçelerle kabul eden yargı mercilerince ulaşılan sonucun durumun gerektirdiği ölçüyle bağdaşmadığı söylenemez.

97. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personelinin kamu görevinden çıkarılmasına ve bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarına ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerine, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerine ilişkin kuralı da incelemiştir. Bu kararında Anayasa Mahkemesi, Avrupa'da farklı ülkelerde gerçekleştirilen arındırma uygulamalarının Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişiminden kaynaklanan anayasal düzeni hedef alan tehlikenin bertaraf edilmesi sürecinde hayata geçirilen tedbirlerden farklı olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesince FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin kamu görevinden çıkarılmasının kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldırmadığı belirtilmiş ve somut olaydakine benzer tedbirin millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli, gerekli ve ölçülü olduğu kabul edilmiştir (bkz. § 35).

98. Bununla birlikte AİHM'in rejim değişikliği gibi radikal bir dönüşümün olmadığı durumlarda da Sözleşme'deki güvencelere riayet edilmesi koşuluyla kamu görevlilerine yönelik meslekten çıkarma ve kamu görevinden yasaklama dâhil bazı tedbirlerin alınabileceğini kabul ettiği vurgulanmalıdır. Nitekim Xhoxhaj/Arnavutluk ve Naidin/Romanya kararlarında AİHM, başvurucular hakkında tesis edilen kamu hizmetinden süresiz şekilde yasaklanmalarına ilişkin tedbirlerin ortaya konulan meşru amaçlarla

uyumsuz ve orantısız olmadığı sonucuna varmıştır (bkz. §§ 50-57).

99. Buradan hareketle FETÖ/PDY'nin gizli yapısı, henüz tam olarak tüm üyelerinin tespit edilememesi ile terör örgütlerinin anayasal düzene karşı oluşturduğu tehdit gözetildiğinde bu tedbirin örgütün kamuda yeniden yapılanması ve güç elde ederek anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs etmesinin önlenmesi açısından somut koşullar bağlamında elzem olduğu açıktır. Somut olayda başvurucu, demokratik anayasal düzenin korunması bakımından kamu görevinden ilgili ve ikna edici somut gerekçelerle çıkarılmış ancak özel sektörde çalışmasını engelleyen herhangi bir ilave kısıtlamaya tabi tutulmamıştır. Bu konuda bir kısıtlamanın getirilmeyerek somut tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla hareket edildiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu tedbirin öngörülen amaç doğrultusunda ölçülü olmadığı da söylenemez.

100. Öte yandan somut olayda ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümüne imkân sağlamaya uygun yasal düzenlemelerin mevcut olduğu ve etkili şekilde işlediği görülmektedir. Nitekim yargılama sürecinde dava dosyasına sunulan ve başvuruya konu kararların gerekçelerini oluşturan tüm bilgi ve belgelerin başvurucuya tebliğ edildiği, bu bilgi ve belgelere karşı etkin bir şekilde beyanda bulunma imkânının sağlandığı görülmektedir. Özellikle başvurucunun kamu görevinden 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi uyarınca tesis edilen idari işlemle çıkarıldığı ve bu işleme karşı dava açtığı vurgulanmalıdır. Yine Danıştayın aynı konuyla ilgili olarak yeterli araştırma yapılması gerekliliğinden bahisle idare mahkemelerinin davaların reddine yönelik bazı kararlarının bozulmasına, bazı kararlarının da gerekçe eklenmek suretiyle onanmasına karar verdiği görülmektedir (bkz. §§ 29-31). Bu genel hususla birlikte bakılan başvurudaki olağan yargısal safahat gözönüne alındığında somut olayda yargısal denetimin etkili bir şekilde işlemediği ve yargılamayı yürüten mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmadığı söylenemez. Sonuç olarak başvurucunun yargısal makamlar önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı, dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

101. Diğer taraftan yargısal safahat sonucunda tanık beyanlarından da hareketle başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakını ve irtibatının açıkça tespit edilmiş olması nedeniyle, bireysel başvuru formunda dile getirilen HTS kayıtlarının yasal saklama süreleri dolmasına rağmen muhafaza edilerek dosyaya sunulduğuna yönelik şikâyetle ilgili olarak ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği Ertan Erçıktı (3) kararında ([1. B.], B. No: 2018/14040, 30/6/2021) benzer yöndeki şikâyetlerle ilgili olarak açılacak tazminat davalarının amaca uygun ve makul bir başarı sunma kapasitesinin bulunduğu sonucuna varmıştır (Ertan Erçıktı (3), § 53). Neticede başvurucu, bu yöndeki iddiasını olağan yargısal makamlar önünde dile getirmediği gibi anılan şikâyetiyle ilgili etkili yol olarak belirlenen tazminat yolunu tükettiğine yönelik bir bilgi veya belge de eldeki bireysel başvuru dosyasına sunmamıştır.

102. Neticede darbe teşebbüsünün faili olan FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğunu göstermesi açısından yeterli kabul edilen gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğu, somut başvurunun koşullarında alınan tedbirin olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli, ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olduğu ve keyfîlik içermediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla eldeki başvuruda olağanüstü hâl koşullarında durumun gerektirdiği ölçünün korunduğu sonucuna varılmıştır.

103. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata

saygı hakkına yönelik müdahalenin olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olduğuna ve başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

104. Başvurucu; hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmadığı hâlde kamu görevinden çıkarıldığını, ceza kovuşturması devam etmesine rağmen suçlu ilan edildiğini belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

105. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol [2. B.], B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

106. Bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile idare hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. İdare hukuku, kamu gücünü kullanma yetkisine sahip olan idarenin gerçekleştirdiği işlem ya da eylemlerde uygulanması gereken başta anayasa olmak üzere yürürlükteki hukuk kurallarının bütününü ifade etmektedir. Bu bakımdan idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biriyle hukuka aykırı olduğu ve iptali, menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davalarıyla ileri sürülür. Söz konusu davalar, idari yargı düzeninde yer alan yargı mercilerince idare hukuku ilkeleri kapsamında ele alınır. Bazı hâllerde kamu görevlisinin fiilî, ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra idare hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir. Bunun yanı sıra ceza hukuku anlamında suç teşkil etmeyen bir eylem ya da işlem idare hukuku bağlamında bir yaptırımı gerekli kılabilir. Zira cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş [1. B.], B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Kürşat Eyol, § 30).

107. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden idari soruşturma ve yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus; kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin [1. B.], B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

108. Somut olayda adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan olağanüstü tedbir niteliğinde bir meslekten çıkarma işlemi tesis edilmiştir. İdari yargı mercilerince eldeki başvurudan önce verilen kararlarda, bahse konu meslekten çıkarma işleminin nedeni olarak kabul edilen devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ ve/veya PDY ile iltisak ve irtibat içinde olma ölçütü

çerçevesinde ve idare hukuku ilkeleri kapsamında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Söz konusu kararlarda başvurucunun ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulmadığı, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmediği anlaşılmıştır.

109. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

110. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

111. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

112. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Rize İdare Mahkemesine (E.2017/501, K.2017/950), Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2018/332, K.2019/221), Danıştay

Beşinci Dairesine (E.2019/1846, K.2023/7084) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/9/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

IŞIK KAYASELÇUK

B. No: 2019/14094 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14094

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

IŞIK KAYASELÇUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14094)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Işık KAYASELÇUK

Vekili : Av. Burak SABUNCU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Adana'da bir ilkokulda sınıf öğretmeni olup Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM-İŞ) üyesidir. EĞİTİM-İŞ Merkez Yönetim Kurulunun 6/11/2017 tarihli ve 112 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...nöbet görevlerinin her birinin ücretlendirilmesine, isteğe bağlı olmasına, nöbet uygulamalarında yaşanan sorunların çözülmesine dikkat çekmek üzere ilk etapta üyelerimizin 20-26 Kasım 2017 ve 18-24 Aralık 2017 tarihleri arasında birden fazla nöbetlerini tutmamalarına..."

3. Başvurucu, söz konusu sendika kararına istinaden aynı hafta içinde ücreti ödenmeyen ikinci nöbeti tutmayacağını 17/11/2017 tarihli dilekçeyle okul idaresine bildirmiştir. Başvurucunun 21/11/2017 tarihinde nöbet görevini yerine getirmediği 22/11/2017 tarihinde tutanak altına alınmış ve başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

Başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (j) alt bendi gereğince "Kınama" cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle dava açmıştır. Adana 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun 21/11/2017 tarihindeki nöbet görevini tutmadığının sabit olduğu, kendisine nöbet görevi verilen başvurucunun salt sendika kararı gerekçe gösterilerek nöbet görevini yerine getirmemesinin devlet hizmetlerinin aksamasına ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkmasına sebebiyet verebileceği dikkate alındığında söz konusu eylemin sendikal hak kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir.

5. Kararın istinaf edilmesi üzerine Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 23/3/2019 tarihinde öğrenmiş olup 18/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; sendikanın aldığı karar uyarınca nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle kendisine disiplin cezası verilemeyeceğini ileri sürerek örgütlenme özgürlüğünün ve sendika hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında, kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucu, başvuru konusu nöbet tutmama eylemleriyle idareyi baskı altına alarak ikinci nöbet için ücret verilmesini hedeflemiş ve bu eylemi sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalelerin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirilme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 48-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34).

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Somut olayda, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet tutmama eylemine katılan başvurucunun kınama disiplin cezası ile cezalandırılmasının sendika hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerekir. Başvurucunun sendika hakkına müdahalenin kanuni dayanağını 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun nöbet görevini yerine

getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

12. Anayasa Mahkemesi benzer iddiaları Osman Bayat ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/11319, 5/9/2024) kararında değerlendirmiştir. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda, sendikaların öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebine ilişkin yetkililere seslerini duyurmak için 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar çeşitli sendikal araçlarla etkinlikler düzenledikleri ve nihayetinde üyelerinin 2015 yılı ikinci döneminde kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde kararlar aldıkları görülmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 7-9). Öğretmenlere nöbet ücreti ödenmesi taleplerine ilişkin olarak düzenlenen eylem kararına istinaden 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmeyen başvuruculara uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvurucular, bu disiplin işlemlerine karşı açtıkları davaların reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, anılan başvuruyu sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

13. Mezkûr kararda başvuruculara nöbet tutmama eylemine birçok defa (7 ilâ 11 gün) başvurarak kamu makamlarının sendika hakkı kapsamında yapılan eylemlere göstermesi gereken müsamaha seviyesinin ötesine geçildiği vurgulanmıştır (Osman Bayat ve diğerleri, § 47).

14. Osman Bayat ve diğerleri kararında, idarenin başvurucular hakkında hemen disiplin soruşturması açmadığı, nöbet ücretine ilişkin taleplerini dile getirebilmeleri için gerekli ortamı başvuruculara sağladığı, aynı eyleme her bir başvurucu tarafından birçok defa başvurulmak suretiyle başvuruculara eylemden bekledikleri fayda ile kamu hizmetlerinin devamlılığı arasındaki dengeyi bozacak surette hareket ettikleri belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 48). Anılan kararda, kamu görevlileri sendikalarının çeşitli sendikal araçlarla taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen görevi yerine getirmeme şeklindeki eylemlerin devletin öğretmenler için asli bir görev olarak öngördüğü ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir önemi olan nöbet düzenlemesinin tamamen ve fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kararda, iki ay gibi eğitim hizmeti bakımından oldukça uzun kabul edilebilecek bir süre boyunca devam eden nöbet görevini terk etme eylemine karşılık olarak başvuruculara uyarma cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 49).

15. Buna göre özet olarak Osman Bayat ve diğerleri kararında; başvuruculara eylemlerinin uzun süre devam etmesi, idare tarafından başvuruculara azımsanmayacak bir süre müsamaha gösterilmesi ve nihayetinde başvuruculara verilen cezanın en hafif disiplin cezası olması olguları esas alınarak müdahalenin zorunlu toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

16. Somut olayda başvurucunun ücreti ödenen ilk nöbet görevini yerine getirdiği hâlde ücreti ödenmediği gerekçesiyle aynı hafta içindeki ikinci nöbet görevini yerine getirmediği, nöbet tutmayacağını okul idaresine bildirdiği, ilk nöbet tutmadığı günün ertesi günü hakkında tutanak tutulduğu, disiplin soruşturması başlatıldığı ve başvurucunun kınama cezasıyla tecziye edildiği görülmektedir. Bu durumda, eldeki başvuruya konu olayda değerlendirmeye esas alınacak olgularla -eylemin süresi, idarece gösterilen müsamaha ve verilen disiplin cezasının ağırlığı- Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olaydaki olguların

esaslı farklılıklar içerdiği anlaşılmaktadır. Bu esaslı farklılıklar nedeniyle somut başvuruda demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk değerlendirmesinin başvurunun anılan koşullarına göre yapılması gerekmektedir.

17. Anayasa Mahkemesinin olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Özgür Köroğlu ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ([1. B.], B. No: 2021/65278, 29/4/2025) kararına konu olayda, sınıf öğretmeni olan başvurucunun ücreti ödenmediği gerekçesiyle aynı hafta içerisindeki ikinci nöbet görevini bir kez yerine getirmemesi üzerine aylıktan kesme cezasıyla cezalandırıldığı anlaşılmaktadır.

18. Mezkûr kararda, başvuruya konu disiplin cezası verilirken başvurucunun görev yaptığı okulda nöbet tutmaması nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetinde nasıl bir aksamanın olduğu, okulda nöbet tutan toplam öğretmen sayısının kaç olduğu, eylemin kaç kez yapıldığı, başvurucu dışında eyleme katılan başka öğretmenin bulunup bulunmadığı gibi hususların da hem idari işlem aşamasında hem de bunun yargısal denetiminde dikkate alınmadığı belirtilmiştir (Özgür Köroğlu ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, § 17). Kararda, yargısal makamlarca başvurucunun sendikal hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamadığından başvurucu hakkında aylıktan kesme cezası verilmesi ile Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altında olan sendika hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna varılmıştır (Özgür Köroğlu ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, § 18).

19. Başvurucunun ücreti ödenmediği gerekçesiyle aynı hafta içindeki ikinci nöbet görevini 21/11/2017 tarihinde yerine getirmemesi üzerine başvurucu hakkında 22/11/2017 tarihinde tutanak tutulduğu, okul idaresinin bundan bir gün sonraki talebi üzerine hakkında disiplin soruşturması başlatıldığı ve başvurucunun kınama cezasıyla tecziye edildiği görüldüğünden eldeki başvuruda Özgür Köroğlu ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucu hakkında kınama cezası verilmesi ile Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altında olan sendika hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

21. Başvurucu, soruşturmanın zaman aşımı süresi içerisinde başlatılmaması ve aynı sendika kararından kaynaklanan müdahalelerin incelendiği davalarda bazı mahkemelerce iptal kararları verildiğini belirterek içtihat farklılığı nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sendika hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp

Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 1. İdare Mahkemesine (E.2018/691, K.2018/1185) GÖNDERİLMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının sendika ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvurucu bir ilkokulda sınıf öğretmeni olup, Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası üyesidir. Sendika tarafından nöbet görevlerinin ücretlendirilmesi ve isteğe bağlı tutulması amaçları ile üyelerinin 20-26 Kasım 2017 ve 18-24 Aralık 2017 tarihlerinde birden fazla nöbet tutmamalarına yönelik karar alınmıştır. Başvurucu bu karar üzerine 17.11.2017 tarihinde, ücreti ödenmeyen ikinci nöbeti tutmayacağını idareye bildirmiştir. Başvurucunun 21.11.2017 tarihinde nöbet görevini yerine getirmediği 22.11.2017 tarihinde tutanak altına alınmış, yapılan disiplin soruşturması sonucunda kınama cezası uygulanmıştır. Başvurucunun disiplin cezasının iptali için açmış olduğu dava reddedilmiş, istinaf talebi de

Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Başvurucu bunun üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından Osman Bayat ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/11319, Karar Tarihi: 5/9/2024, R.G. Tarih ve Sayı: 9/1/2025 – 32777) öğretmenlerin nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle uygulanan disiplin cezasının başvuruculaların Anayasa'da koruma altına alınan sendika hakkını ihlal edip etmediği değerlendirilmiştir. Osman Bayat ve Diğerleri başvurusuna konu olayda, öğretmenlere nöbet görevi için ayrıca ücret ödenmesi talebiyle alınan süresiz nitelikteki sendika kararı uyarınca başvurucular nöbet tutmama eylemine 7 ilâ 11 gün katılmış, bu nedenle eyleme katılan öğretmenlere İdare tarafından disiplin cezası verilmiştir. Başvuruculaların disiplin cezasına ilişkin açtıkları davada ilk derece mahkemeleri sendika kararlarının uygulanma sürelerinin belirsiz olduğuna, başvuruculaların nöbet tutmama konusundaki ısrarlarına ve nöbet görevinin kamu hizmeti için önemine dikkat çekerek uzun bir süre yerine getirilmeyen nöbet görevinin sendikal bir hakkın kullanımını aştığını ve mevzuatla getirilmiş bir görevin sendika kararı ile sürekli olarak kaldırılmasının mümkün olamayacağını belirterek davaların reddine karar vermiş, anılan kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiş, bunun üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin Osman Bayat ve Diğerleri kararında, somut olaya konu disiplin cezalarının kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olan bir talebin konu edildiği, sendika kararının uygulanmasından kaynaklandığının görüldüğü, Anayasa Mahkemesi'nin benzer bir meseleyi ele aldığı Tayfun Cengiz başvurusunda, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak iki gün süreyle görevine gelmeyen kamu görevlisi başvuruculara verilen disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkı kapsamında incelendiği belirtilmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, § 39). Mahkeme, hâlihazırda olgunlaşma aşamasına gelmiş ve kamuya duyurulmuş bir politika yapma süreci devam ederken süresiz olarak alınan nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarının uygulamaya konulmasının -özellikle eğitim hakkının kullanımı ile çocukların güvenliği konularında ortaya çıkan zafiyet de dikkate alındığında- sendikal özgürlüklerle bağdaştığının ya da sendikaların sürece katlanma yükümlülüğüne ve iyi yönetişim ilkelerine uygun olduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, §44).

Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında (Osman Bayat ve Diğerleri), nöbet görevi ile eğitim hakkı arasındaki ilişkiyi de inceleyerek, nöbet görevinin yürütülmesinde yaşanabilecek aksaklıkların, sonuçlarını doğrudan hizmet alan kesim olan öğrencilerin eğitim hakkı üzerinde doğurduğunu, insan haklarının ilerletilmesi için elzem olan eğitim hakkı demokratik bir toplumda temel bir rol oynadığını, eğitim çağındaki her çocuğun kişisel gelişimi ve gelecekteki başarısı için son derece önemli olduğunu, bu anlamda özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi konuların eğitim sisteminin bir parçası hâline getirilmesine öncelik verilmesi gerektiğini, bunun yanında eğitim hakkının demokratik kurumların ve toplumların mevcudiyetini sürdürebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu demokratik kültürü geliştirmek için kritik olduğu ve devletin bu bağlamda ilgili kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinden sorumlu olduğunun da hatırlanması gerektiğini (Humpert ve diğerleri/Almanya, B. No: 59433/18, 14/12/2023, § 137), nöbet görevinin ihtiva ettiği izleme ve denetlemenin özellikleri ile ders çizelgesinin gerektiği gibi uygulanmasının, ders dışı zamanlarda okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması, okulun

fiziksel şartlarının (ısıtma, elektrik ve sıhhi tesisat) kontrol edilmesi gibi bir dizi görevler bütünü olduğu, bu nedenle anılan görevin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinin ve eğitim hakkının korunmasının en önemli araçlarından biri olduğunu belirtmiştir. Kararda, nöbet görevinin, izleme ve denetleme noktasında farklı haklara da temas edebildiğini, örneğin AİHM okulda vefat eden bir öğrencinin yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verdiği Kayak/Türkiye (B. No: 60444/08, 10/7/2012, § 59) başvurusunda, öğrencilerin gözetimi yükümlülüğünün ilke olarak öğrencilerin okula emanet edildiği sürede okul idaresine ve öğretmenlere ait olduğunu vurgulandığını, AİHM'nin, bütün öğrencileri sürekli gözetim altında bulundurarak öğrencilerin beklenmedik bir davranış sergilemesi durumunda buna derhâl müdahale etmeleri öğretmenlerden beklenmese de öğretmenlerin öğrencilerin okula giriş ve çıkışları ile okul içindeki ve dışındaki hareketlerini yakından izlemesi gerektiğini ifade ettiğini, dolayısıyla nöbet görevinin yerine getirilmemesinin başta eğitim hakkı olmak üzere diğer temel hak ve özgürlükler üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarabileceğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. (Osman Bayat ve Diğerleri, §45,46).

Başvurucunun eylemi, Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olaydan farklı olarak uzun süreli olmasa bile, başvurucunun ilkokulda sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı, öğrencilerin küçük olduğu nazara alınarak, öğrencilerin eğitim hakkı ve güvenliği, kamu hizmetinin aksaması hâlinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar ile başvurucunun eylemden beklediği fayda karşılaştırıldığında başvurucunun aradaki dengeyi bozacak surette orantısız şekilde hareket ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olayda başvuruculara uyarma cezası uygulanmasına karşın işbu başvuruda bir üst kategoride olan kınama cezası verilmesi de söz konusu kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir farklılık oluşturmamaktadır. Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâller 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre beş kategoride düzenlenmiştir. Başvurucuya nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle sıralamanın en alt kategorisinde yer alan uyarma cezasının bir üst kategorisinde olan kınama cezası uygulanmıştır. Söz konusu ceza, memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesinden ibarettir. Bu itibarla somut olayda mevzuattaki en hafif disiplin cezalarından biri olan kınama cezası verilmesi karşısında müdahalenin orantılı olduğunun kabulü gerekir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasanın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumdan, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

MUSTAFA DENİZ

B. No: 2019/18125 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18125

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DENİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18125)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Mustafa DENİZ

Vekili : Av. Mustafa Alper ORAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptali istemiyle açılan davanın reddine karşı yapılan temyiz başvurusunun farklı gerekçeyle reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; Antalya'nın Korkuteli ilçesinde bulunan bir lisede öğretmen olarak görev yaparken başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile iş birliği içerisinde olduğu, açıktan ve gizlice örgütün faaliyetlerini yürüttüğü iddialarından hareketle 6/10/2016 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır.

3. Maarif müfettişi tarafından düzenlenen 4/11/2016 tarihli soruşturma raporunda başvurucunun FETÖ/PDY lideri ile ilgili olarak "böyle muhterem hoca efendiye haşhaşi diyen kişi Yezittir" şeklinde ifadede bulunduğu, dershanelerin kapatılması ile ilgili olarak iktidarın yanlış yaptığını söyleyerek halk içinde FETÖ/PDY'yi savunduğu, 17-25 Aralık sürecinin öncesinde ve sonrasında başvurucunun FETÖ/PDY ile bağının devam ettiği belirtilmiştir. Neticede başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendine, 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 75.

maddesiyle eklenen ve 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 61. maddesiyle aynen kabul edilen (l) alt bendindeki "Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak" fiilini işlediği kanaati bildirilmiştir. Buradan hareketle Millî Eğitim Bakanlığı (İdare) Yüksek Disiplin Kurulu 26/1/2017 tarihinde başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucu, anılan işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının ve bu hususta yürütülen bir ceza soruşturmasının olmadığını, devlet memurluğundan çıkarılmasını gerektiren bir eyleminin bulunmadığını belirtmiştir.

5. Antalya 4. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 30/11/2017 tarihinde davanın reddine oy çokluğuyla karar vermiştir. Kararda disiplin soruşturması raporunda bulunan 2013 yılının Mayıs ayına kadar başvurucunun Aktif-Sen sendikasının üyesi olduğuna ve FETÖ/PDY lehine sözler sarf ettiğine yönelik şikâyetçi ve tanık beyanlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda dosyadaki bilgi ve belgeler ile soruşturma dosyasındaki tanık ifadeleri ve soruşturma raporunun birlikte değerlendirilmesi sonucunda başvurucunun üzerine atılı disiplin suçunun sübuta erdiği ve 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (l) alt bendi uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karşı oyda ise başvurucuya isnat edilen eylemlerin dayanak kanun maddesinin yürürlük tarihinden öncesine dayandığı ve başvurucunun fiili işlediği tarihten sonraki bir tarihte getirilen aleyhe düzenleme ile cezalandırıldığı belirtilerek dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yolu başvurusunda bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde; Aktif-Sen üyeliğini 2013 yılının Aralık ayından önce sonlandırdığını, bahse konu tanık ifadelerinin duyuma dayalı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte başvurucu, İdare Mahkemesi kararının karşı oyundaki hususa da vurgu yapmak suretiyle sonraki aleyhe düzenlemeyle cezalandırılamayacağını belirtmiştir.

7. Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi), İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasını gerekli kılan nedenlerin bulunmadığı gerekçesiyle 18/4/2018 tarihinde istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu, bu karara karşı temyiz kanun yolu başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde başvurucu, istinaf başvuru dilekçesinde belirttiği hususları tekrar etmiştir.

9. Danıştay Onikinci Dairesi (Danıştay) 21/11/2018 tarihinde İdare Mahkemesi kararının gerekçesinin değiştirilmek suretiyle Bölge İdare Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir. Kararda öncelikle başvurucuya isnat edilen eylemlerin 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (l) alt bendinin yürürlüğe girdiği tarihten öncesine dayandığını, dolayısıyla başvurucunun fiili işlediği tarihten sonraki bir tarihte getirilen düzenleme ile cezalandırıldığını vurgulamıştır. Bununla birlikte dava dosyasında yer alan mevcut soruşturma raporu ve tanık ifadelerinin incelenmesinden başvurucunun sübut bulan fiilinin 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan "Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" kapsamında olduğunu ifade etmiştir. İdare

Mahkemesi kararının gerekçesi yerinde bulunmamakla birlikte sonucu itibarıyla hukuka uygun olan kararın bozulmasını gerektirir nitelikte olmadığını belirtmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 30/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, hangi fiilinin memuriyet sıfatı ile bağdaşmayacak nitelikte ve derecede yüz kızartıcı olduğuna ilişkin bir değerlendirmenin yargısal makamlar tarafından yapılmadığını belirtmiştir. Disiplin soruşturması sırasında kendisine yöneltilen soruların 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (l) alt bendinde yer alan suça yönelik olduğunu vurgulayan başvurucu, (g) alt bendinde yer alan suçlamayla ilgili bir soru sorulmadığı gibi savunma hakkı da verilmediğini ifade etmiştir. Sonuç olarak başvurucu savunma hakkının, masumiyet karinesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruda öncelikle kabul edilebilirlik kriterlerinin karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği, ilgili yargı mercilerinin dava konusu maddi olay ve olguları, delillerin değerlendirmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdikleri, mevcut başvuruda adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

14. Kamu görevinden çıkarma disiplin cezaları, muhatabının mesleki yaşamına yönelik ağır bir müdahale olmakla birlikte, bu tür işlemler özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamaktadır (Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 96). Açık bir şikâyetin olmadığı ve mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığına ilişkin yeterli ve ikna edici açıklamalarda bulunulmadığı durumda özel hayata saygı hakkı çerçevesinde bir değerlendirme yapılması mümkün değildir. Somut başvuruda, bu bağlamda herhangi bir iddiada ve açıklamada bulunulmamıştır. Dolayısıyla başvurunun, adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Adil yargılanma hakkının unsurlarından olan çelişmeli yargılama ilkesi, taraflara dava malzemesi hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını ve bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir. Bu anlamda mahkemece tarafların dinlenilmemesi, taraflara delillere karşı çıkma imkânı verilmemesi, yargılama faaliyetinin hakkaniyete aykırı hâle gelmesine neden olabilecektir (Koray Erdoğan [1. B.], B. No: 2013/1989, 10/3/2016, § 33).

17. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında dengenin sağlanması ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmekte olup bu usul güvencesi gereğince uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmalıdır (Yüksel Hançer [1. B.], B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

18. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (Hüseyin Sezen [2. B.], B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38). Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğunu değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini denetlemektir. Bu kapsamda silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca taraflara delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınıp tanınmadığı yargılamanın bütünü nazara alınarak değerlendirilecektir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Fazlı Celep [1. B.], B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 25).

19. Somut olayda başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile iş birliği içerisinde olduğu, açıktan ve gizlice örgütün faaliyetlerini yürüttüğü iddialarından hareketle bir disiplin soruşturması yürütülmüştür. Soruşturma devam ederken 657 sayılı Kanun'a eklenen madde dikkate alınarak başvurucunun disiplin soruşturmasına konu edilen fiillerinin sabit ve bu madde kapsamında olduğu sonucuna varılmış ve başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir.

20. Yargılama safahatında İdare Mahkemesinin ortaya koyduğu gerekçenin aksine Danıştay, başvurucuya isnat edilen eylemlerin 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (l) alt bendinin yürürlüğe girdiği tarihten öncesine dayandığını, dolayısıyla fiilin işlendiği tarihten sonraki bir tarihte getirilen düzenleme ile başvurucunun cezalandırıldığını vurgulamıştır. Bununla birlikte Danıştay, davanın reddine ilişkin karara karşı yapılan istinaf başvurusunun reddine yönelik Bölge İdare Mahkemesi kararının bozulmasına değil, İdare Mahkemesince ortaya konulan gerekçenin değiştirilmek suretiyle onanmasına karar vermiştir. Nitekim Danıştayın onama kararında ortaya koyduğu bu yeni gerekçe, başvurucunun sabit görülen fiillerinin 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan "Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" kapsamında olduğu sonucuna dayanmaktadır.

21. Açılan bir davada idarece ileri sürülmemiş ancak idari yargı yerince dosyanın incelenmesi sonucu başka bir neden saptanmış ve idarece ileri sürülen nedenin hukuken geçerli olmadığı belirlenmiş ise idarenin ileri sürdüğü nedenin bir yana bırakılarak dosyadan saptanan nedene göre uyuşmazlığın çözümlenebilmesine idare hukukunda "sebep ikamesi" adı verildiği bilinen bir olgudur. Dosyadan saptanan bu nedenin dava konusu işlemin tesisini haklı kılacak nitelikte olması durumunda davanın reddine karar verilebilecektir. İdari yargı yerlerince sebep ikamesi yapılması durumunda çelişmeli yargılama ilkesi çerçevesinde yeni durumun taraflara bildirmek suretiyle görüş ve itirazların alınarak yeterli tartışma olanağının tanınması yahut ilk derece mahkemesince karar

aşamasında sebep ikamesi yapılmış ise karara karşı taraflara etkili ve sonuç alabilecek kanun yollarına başvuru yapma imkânı verilerek yeni sebebe ilişkin yeterli itirazların sunulmasının sağlanması ve bu yeni sebebe karşı tarafların ileri sürdüğü uyuşmazlığın sonucuna etkili iddiaların temyiz merciince değerlendirilmesi durumunda çelişmeli yargılama ilkesinin gerekleri yerine getirilebilecektir (Koray Erdoğan, §§ 38-40).

22. Bakılan başvuruya konu olayda İdare tarafından yürütülen soruşturmada ve temyiz incelemesinden önceki yargılama safahatında başvurucunun birtakım fiilleri terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak şeklinde değerlendirilmişken esasen bu tespitin temyiz mercii tarafından kabul görmediği anlaşılmaktadır.

23. Diğer taraftan başvurucunun fiillerinin "Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" kapsamında olduğuna yönelik değerlendirme yapılırken Danıştay tarafından bu durum başvurucuya bildirilmemiştir. Nitekim başvurucu tarafından hem idari hem de yargısal süreçte iddia ve itirazlarını sunma imkânı terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak isnadından hareketle kullanılmıştır. Danıştayın ortaya koyduğu yeni durum kapsamında ise başvurucuya delillerini sunma ve inceletme imkânı sağlanmadığı ve başvurucunun bu kapsamdaki görüş ve itirazlarını yargısal makamlar önünde tartıştırma olanağından yoksun kaldığı görülmektedir. Sonuç olarak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırılık teşkil eden bu husus nedeniyle taraflar arasında dengenin sağlanmadığı anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılanma ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip

sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 4. İdare Mahkemesine (E.2017/250, K.2017/1351) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Konya Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesine (E.2018/403, K.2018/724), Danıştay Onikinci Dairesine (E.2018/2004, K.2018/5470) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESRA KILIÇ

B. No: 2019/28967 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28967

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESRA KILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28967)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : İsmail ŞAHİN

Başvurucu : Esra KILIÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişisel verilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına esas alınması nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1987 doğumlu olan başvurucu 22/5/2016 tarihinde yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) katılarak 85,087 puan almış ve puan türüne göre 19/7/2017 tarihinde Bayrampaşa Belediyesine (Belediye) memur olarak yerleştirilmiştir.

3. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 60. maddesiyle aynen kabul edilen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Söz konusu araştırmanın olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun yerleşmeye hak kazandığı Belediyeye ataması yapılmamıştır.

4. Başvurucu, anılan işlemin iptali istemiyle İstanbul 2. İdare Mahkemesine (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun güvenlik soruşturması sonucunda kendisi ile

kardeşlerinin radikal grupların organize ettiği etkinliklere katılan şahıslardan olduğu yönünde istihbari nitelikte bilgiler bulunması nedeniyle atandığı kamu görevinin önemi ve niteliği dikkate alındığında kamu görevine başlatılmamasının kamu yararına ve hizmet gereklerine uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar istinaf ve temyiz kanun yolu aşamalarından geçerek kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 8/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 5/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, hiçbir yasa dışı örgüt ya da topluluk ile bağının bulunmadığını ve destekçisi olmadığını ifade etmiştir. Hangi organizasyona katıldığını bilmemesine bağlı olarak sebebini tam olarak bilmeden atamasının gerçekleştirilmemesinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvurucunun kendisi hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri olduğu açıktır (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 57; Turgut Duman [1. B], B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 58). Başvurunun temelinde başvurucu hakkında elde edilen kişisel verilerin kamu makamlarına açıklanması ve güvenlik soruşturmalarında kullanılması hususu bulunmaktadır. Kişisel verilerin tutulması, saklanması veya aktarılmasının ise Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmesi gerekir. Bu nedenle başvurunun özel hayata saygı hakkı içinde yer alan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında olduğu değerlendirilmektedir (benzer yönde yapılan inceleme ve değerlendirmeler için bkz. Fatih Saraman, § 57; Turgut Duman, § 58; Abdurrahim Kaya ve diğerleri [1. B], B. No: 2019/12271, 3/12/2020, § 19).

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. 7/4/2021 tarihli ve 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu 17/4/2021 tarihli ve 31457 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, bu Kanun ile 26/10/1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun yürürlükten kaldırmıştır. 7315 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bu Kanun kapsamında yapılmaktadır.

11. Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman kararında somut olayın dayanağı kuralla benzer nitelikteki bir kurala dayanan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yöntemini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi ilgili kuralın konuyla ilgili temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemediğini belirttikten sonra kanunun ve ilgili yönetmeliğin kişisel verilerin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını düzenleyen ve özellikle süre, stoklama, kullanım, üçüncü kişilerin erişimi, verilerin gizliliği, bütünlüğü ve

imhası konusundaki usullere ilişkin, muhataplarının yetki aşımı ve keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak açık ve detaylı kuralları içermemesi nedeniyle kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varmıştır (Fatih Saraman, §§ 88-90; Süleyman Akif Nazlıgül [1. B.], B. No: 2018/31982, 15/6/2021, § 33).

12. Öte yandan 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Kanun'un 60. maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bendin iptali istemiyle açılan davada, Anayasa Mahkemesi 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla başvuruya konu olayda uygulanan kuralı Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri niteliğinde olduğu, bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verdiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerektiği, kuralda ise güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı belirtilmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman kararında benimsediği bu yaklaşımı norm denetiminde verdiği iptal kararıyla da sürdürmüştür (Süleyman Akif Nazlıgül, § 34).

13. Somut olayda da başvurucunun yukarıda belirtilen düzenlemeler esas alınarak yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle atamasının yapılmadığı anlaşıldığından Fatih Saraman kararında belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan düzenlemenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmıştır. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Orhan Özkan ve diğerleri [1. B], B. No: 2019/19102, 4/10/2023, §§ 9-19; Hatip İmir [1. B], B. No: 2019/30759, 28/2/2024, § 15).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. İdare Mahkemesine (E.2018/39, K.2018/1472) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.Y.

B. No: 2020/16156 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16156

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16156)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucu : Y.Y.

Vekili : Av. Hasan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ifadeleri belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Patnos Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma kapsamında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle ifadesi alınan şüphelinin Kırıkkale ilinde üniversite eğitimi alırken, örgüte ait evde Sağlık Yönetimi bölümünde okuyan başvurucu ile birlikte kaldığını beyan etmesi neticesinde, Manavgat Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır.

3. Soruşturma neticesinde hazırlanan fezleke üzerine Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık), başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 2/10/2017 tarihinde iddianame düzenlemiştir. İddianamede başvurucu aleyhindeki deliller özetle;

i. Başvurucunun adına kayıtlı olan 541... 20 numaralı telefon hattı üzerinden 352...03 IMEI

numaralı cihaz ile ilk tespit tarihi 11/4/2015 olacak şekilde ByLock şifreli haberleşme programını kullandığına, adına kayıtlı olan 545...87 numaralı telefon hattı üzerinden 352...03 ve 351...59 IMEI numaralı cihaz ile ilk tespit tarihi 16/5/2015 olacak şekilde ByLock şifreli haberleşme programını kullandığına ve adına kayıtlı olan 545...33 numaralı telefon hattı üzerinden 356...80 IMEI numaralı cihaz ile ilk tespit tarihi 12/8/2014 olacak şekilde ByLock şifreli haberleşme programını kullandığına ilişkin tespitler içeren 11/2/2017 tarihli "Yeni ByLock CBS Sorgu Sonucu" başlıklı tutanak,

ii. Asya Katılım Bankası A.Ş.de (Bank Asya) 2014 yılı Eylül ayında hesap açıldığı ve hesabın 2015 yılı Mart ayına kadar aktif olarak kullanıldığı şeklinde sıralanmıştır.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Başvurucu; müdafiinin hazır bulunmadığı 6/3/2018 tarihli ilk celsede alınan savunmasında ByLock kullanmadığını, liseyi bitirdikten sonra F. Dershanesine gitmeye karar verdiğini, dershanede kamp organizasyonu kapsamında bir yurda götürüldüğünü, orada dinî sohbetler yapıldığını hatırladığını, üniversitede Y.A. isimli arkadaşıyla evde kaldığını, bu evin de örgüt evi olmadığını, beş altı bankada hesabının bulunduğunu bunlardan birinin de Bank Asya olduğunu ancak bu hesaba para yatırmadığını hatırladığını beyan etmiştir.

5. Aynı celsede yürütülen başka bir soruşturma kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak üzere başvurucu hakkında beyanda bulunan M.A.D.nin beyanları dosyaya gönderilmiştir. 3/10/2017 tarihli İfade Tutanağı'nda M.A.D. 2014 yılı eğitim dönemi tamamlandığında beş gün, kamp adı altında K.Kolejinin yarı yurt, yarı salondan oluşan en üst katındaki yerde toplandıklarını, o gün örgüt evlerinde kalan ilk defa tanıştığı kişilerin de orada bulunduğunu, bu kişiler arasında başvurucunun da olduğunu belirtmiştir. Burada beş gün kamp dönemi geçirdiklerini, sabahtan akşama kadar Kur'an-ı Kerim, Risale-i Nur ve cevşen okuduklarını, bir akşam yemekhanede Fethullah Gülen'in videosunu dev ekrana yansıtıp izlettiklerini ifade etmiştir. Başvurucu; M.A.D.yi tanıdığını, öğrenci evinde dört kişi kaldıklarını ancak okurken değil okul bittikten sonra kaldığını ve bu evin örgüt evi olmadığını savunmuştur.

6. Anılan celsede Isparta Cumhuriyet Başsavcılığınca 545...33, 541...20 ve 545... 87 No.lu GSM hatları üzerinden kullanıldığı iddia edilen ByLock programına ilişkin karşı IP'lerin gönderildiği belirtilmiş ve kullanıldığı iddia olunan ByLock programına ilişkin içeriklerin bulunmadığına ilişkin yazı cevabı okunmuştur. Ayrıca aynı yazı cevabında, incelemede 545... 33 No.lu GSM hattı üzerinden 30 ayrı gün, 545 ... 87 No.lu GSM hattı üzerinden 9 ayrı gün, 541...20 No.lu GSM hattı üzerinden ise 3 ayrı gün bu programa bağlanıldığı yönünde tespit yapıldığı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) başvurucunun kullandığı iddia edilen ByLock programına ilişkin HTS/CGNAT kayıtlarının geldiği belirtilmiştir. Aynı celse okunan HTS analiz raporunda başvurucunun hakkında FETÖ/PDY ile ilgili soruşturma yürütülen kişilerle iletişim hâlinde olduğu bildirilmiştir. Başvurucu, okunan belgelere karşı beyanında ByLock programını kullanmadığını yinelemiş ve aleyhe hususları kabul etmediğini ifade etmiştir.

7. Bu celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuş ve başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir. Başvurucu, esas hakkında mütalaaya karşı beyanda bulunmak üzere süre talep etmiştir. Mahkeme süre talebinin kabulüne karar vermiştir.

8. Yargılamanın 18/5/2018 tarihli ikinci ve son celsesinde başvurucu ve müdafi hazır

bulunmuştur. Bu celse yürütülen başka soruşturma kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak üzere başvurucu hakkında beyanda bulunan şüphelilerin beyanları ve Fotoğraf Teşhis Tutanakları dosyaya gönderilmiştir. Söz konusu tutanaklarda yer alan ve başvurucuya ilişkin olan beyanlar şöyledir:

i. 14/5/2018 tarihli Fotoğraf Teşhis Tutanağı'nda M.A.K. başvurucuyu Y. olarak tanıdığını, örgüt içinde kod isimi varsa da bilmediğini, başvurucunun kendisi gibi Kırıkkale Polis Okulunda bulunan bir sınıfın 2012-2013 yılları arasında sorumlu abiliğini yaptığını bildiğini ifade etmiştir.

ii. 17/4/2018 tarihli Fotoğraf Teşhis Tutanağı'nda Y.E.T. başvurucuyu Y. olarak tanıdığını, örgüt içinde kod isminin Emre olduğunu, başvurucunun kendisi gibi Kırıkkale Polis Okulunda bulunan bir sınıfın 2012-2015 yılları arasında sorumlu abiliğini yaptığını belirtmiştir. Ayrıca Y.E.T. 26/4/2017 tarihli İfade Tutanağı'nda başvurucunun kod adının Emre olduğunu, Tokatlı olduğunu, Kırıkkale Üniversitesinde Sağlık Yönetimi Bölümü son sınıf öğrencisi olduğunu, Atatape kod isimli evde kaldığını ve ByLock kullanıcısı olduğunu ifade etmiştir.

9. Başvurucu; M.A.K.yı tanımadığını, Y.E.T.yi de çıkaramadığını, belirtilen tarihler arasında 18-19 yaşında olduğunu, abilik görevini üstlenebilecek yaşta olmadığını beyan etmiştir. Başvurucu, ayrıca önceki savunmalarını tekrarlamak suretiyle isnat edilen silahlı terör örgütüne üye olma iddiasını reddetmiştir. Söz konusu celsede Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan alt sınırdan uzaklaşılarak 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda; dosya içerisinde bulunan internet bağlantı iletişim sorgu sonuçları raporundan (karşı IP bilgileri) anlaşılacağı üzere; sanığın, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü mensuplarınca münhasıran kullanılan ve internet üzerinden kapalı devre sistemi ile çalışan kriptografik haberleşme programı olan [Bylock] isimli programı kendi kullanımda olan 541...20, 545...87 ve 545...33 nolu GSM hatları üzerinden kullandığı, dosya içerisinde mevcut hts analiz raporuna göre, hakkında fetö/pdy silahlı terör örgütü ilgili soruşturma yürütülen kişilerle iletişim halinde olduğu, örgütün finans kaynağı olan Bankasya'da 2014 yılı Eylül ayında açılmış 2015 yılı mart ayına kadar aktif olarak kullandığı hesabının bulunduğu, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığından gelen 24.04.2018 ve 15.05.2018 tarihli yazı[sı] ekinde bulunan [Y.E.T.], [M.A.K.] isimli şahıslara ait ifade ve teşhis tutanaklarından anlaşılacağı üzere; sanığın örgüt içerisinde 'Emre' kod adını kullandığı, polis okulu abiliği yaptığı, yine Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığından gelen 22.12.2017 tarihli yazı[sı] ekinde bulunan [M.A.D.] isimli şah[sa] ait ifade tutanağından da anlaşılacağı üzere, sanığın örgüt içerisinde yer aldığı, bu suretle sanığın inkara yönelik savunmalarına itibar edilmeyerek, Fetullahçı Terör Örgütü Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) Silahlı Terör Örgütünün hiyerarşik yapısına örgüt üyesi olarak dahil olduğu anlaşıldığından, eylemlerine uyan TCK'nın 314/2, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 5/1 maddeleri gereğince TCK'nın 61. maddesi de dikkate alınarak suçun işleniş içimi, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zararın ağırlığı, kasta dayalı kusurunun ağırlığı, güttüğü amaç ve saik, eylemlerinin sürekliliği, çeşitliliği, yoğunluğu, örgüt içindeki konumu dikkate alındığında alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle cezalandırılmasına, TCK'nun 53/1. maddesindeki hak yoksunluklarına hükmolunmasına, hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilen sürelerin TCK'nun 63. maddesi gereğince cezasından mahsubuna, verilen cezanın TCK'nun 58/9. maddesi gereğince mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine karar verilmesi gerektiği

sonuç ve kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

..."

10. Başvurucu 23/7/2018 tarihli istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra ByLock kullanıcısı olmadığını, CGNAT kayıtlarının yeterli delil olarak kabul edilmemesi gerektiğini, mahkemede dinlenmeyen, sadece soruşturma aşamasında verdikleri beyanları hükme esas alınan M.A.K., Y.E.T. ve M.A.D.yi mahkeme huzurunda sorgulayamadığını ileri sürerek istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucunun istinaf kanun yolu başvurusu Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 7/2/2019 tarihli kararıyla esastan reddedilmiştir. Başvurucu ve müdafi bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

11. Başvurucu 12/3/2019 tarihli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra ByLock kullanıcısı olmadığını, CGNAT kayıtlarının yeterli delil olarak kabul edilmemesi gerektiğini, mahkemede dinlenmeyen, sadece soruşturma aşamasında vermiş oldukları beyanları hükme esas alınan M.A.K., Y.E.T. ve M.A.D.yi mahkeme huzurunda sorgulayamadığını ileri sürerek temyiz talebinde bulunmuştur. Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesi 23/12/2019 tarihinde temyiz isteminin reddine ve hükmün onanmasına karar vermiştir. Onama kararında sanığın ByLock kullanıcısı olduğuna dair ayrıntılı ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı getirtilmeden karar verilmesinin diğer delillerin atılı suçun sübutu açısından yeterli görülmesi nedeniyle sonuca etkili olmadığı belirtilmiştir.

12. Başvurucu müdafi, nihai hükmü 10/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının, tanık dinletme ve sorgulama hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialar dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne belirleyici ölçüde esas alınan tanıklar M.A.K., Y.E.T. ve M.A.D.nin kendisinin de hazır bulunduğu duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; söz konusu tanık ifadelerinin başvurucuya ve müdafiine okunarak beyanlara karşı diyeceklerinin sorulduğu, başvurucunun bu kapsamda tanık ifadelerine karşı savunmasını Mahkemeye sunduğu, tanık ifadelerinin tamamının ve dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerin başvurucuya bildirildiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile

ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedeninin varlığına bakılmalıdır. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (Atila Oğuz Boyalı [2. B.], B. No: 2013/99, 20/3/2014, §§ 34-56; Selçuk Demir [2. B.], B. No: 2014/9783, 22/1/2015, §§ 27-46; AZ. M. [2. B.], B. No: 2013/560, 16/4/2015, §§ 45-67; Baran Karadağ [2. B.], B. No: 2014/12906, 7/5/2015, §§ 49-76; Orhan Güleryüz [1. B.], B. No: 2019/30221, 28/12/2021, §§ 33-42; Abdurrahim Balur [2. B.], B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay [1. B.], B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim [2. B.], B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51; Metin Akdemir (2) [1. B.], B. No: 2020/3964, 21/9/2022, § 36; Uğur Özcan [1. B.], B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40).

19. Tanık sorgulama hakkına ilişkin testin birinci aşaması kapsamında tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığının ortaya konulması gerekliliği esasen -anayasal düzeyde bir ilke olan- hükme temel alınan delillerin hâkim huzurunda ikame edilmesi zorunluluğunu ifade eden doğrudan doğruyalık ilkesinin bir sonucudur. Bu kapsamda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecek ve bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilecektir. Bu bağlamda ceza yargılamasında kural olarak özellikle tanık beyanlarının esas hakkında kararı verecek hâkim/mahkeme tarafından alınması, tanık beyanlarının bu hâkim/mahkeme tarafından takdir edilmesi gerekir (Erdal Sonduk [GK], B. No: 2020/23093, 15/2/2024, §§ 43-46).

20. Sanığın, aleyhinde beyanda bulunan tanıklarla esas hakkında kararı verecek hâkimin huzurunda yüz yüze gelmesi, onların güvenilirliğini bu esnada test etme fırsatı elde etmesi adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkim, sağlıklı gözlem yapabilmek ve sadece iddia makamının yorum şekliyle değil savunma makamının iddia ve itirazlarını da değerlendirerek doğru bir vicdani kanaate ulaşabilmek için anlatımlarıyla sanığın hukuki durumunu önemli ölçüde etkileyecek tanıkları huzurda dinlemelidir. Dolayısıyla tanıkların duruşma öncesinde veya haricindeki dinlenmeleri sırasında düzenlenmiş tutanakların veya yazılı açıklamaların duruşmada okunması huzurda dinlemenin eş değeri olarak değerlendirilemez (bazı farklılıklar ve eklemelerle birlikte bkz. Erdal Sonduk, § 45).

21. Nitekim 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 210. maddesinin (1) numaralı fıkrası olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanığın duruşmada mutlaka dinleneceğini öngörmektedir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez. Anılan

hükmün gerekçesinde de "Delillerin hükmü verecek mahkeme huzurunda ortaya konulması, tartışılması ve irdelenmesi adil yargılama ilkesinin temel gereklerindendir. Bu itibarla, duruşmada sanık ve tanığın ifadesine ait tutanakların okunması ile yetinilmesi, ancak zorunlu hâllerde kabul olunabilir." denilerek bu husus vurgulanmıştır (Erdal Sonduk, § 53). Kaldı ki Yargıtayın da bazı kararlarında 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan, olayın delilinin tanık açıklamalarından ibaret olduğu durumlar hakkında genişletici bir yaklaşım benimsediği ve tanık ya da tanıkların beyanının tek değil belirleyici delil olduğu durumları da anılan hükmün kapsamında gördüğü anlaşılmaktadır (birçok karar arasından bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/3/2021 tarihli ve E.2019/9 MD.213, K.2021/118; Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 15/2/2021 tarihli ve E.2020/220, K.2021/1681; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/12/2024 tarihli ve E.2023/1657, K.2024/17714 sayılı kararları).

22. Somut olayda Mahkeme tarafından tanıklar M.A.K., Y.E.T. ve M.A.D.nin kovuşturma evrelerinde dava dosyasına giren İfade Tutanakları, başvurucu ve müdafiine okunmuş ancak tanıkların huzurda dinlenilmesine ilişkin herhangi bir çaba gösterilmemiştir. İlgili Duruşma Tutanakları ve gerekçeli kararda da tanıkların duruşmada hazır edilememesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun duruşmada sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

23. Duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin tek veya belirleyici delil olup olmadığı hususu öncelikle mahkûmiyet gerekçesine bakılarak tespit edilir. Bu açıdan mahkemenin, sorgulanmamış tanığın ifadesinin ağırlık derecesini gerekçeli kararda tartışmış olması beklenir. Ancak gerekçeli kararda bu tartışmanın yapılmadığı veya mahkemenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içerdiği hâllerde Anayasa Mahkemesinin kendisi bu değerlendirmeyi yapacaktır.

24. Mahkeme; başvurucu yönünden vermiş olduğu mahkûmiyet kararını, başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğuna ilişkin CGNAT kayıtlarına, hakkında FETÖ/PDY ile ilgili soruşturma yürütülen kişilerle iletişim hâlinde olduğuna ilişkin HTS analiz raporuna, başvurucunun Bank Asya'da 2014 yılı Eylül ayında açılmış, 2015 yılı Mart ayına kadar aktif olarak kullanılan hesabının varlığına, başvurucunun sorgulama olanağı bulamadığı tanıklar M.A.K., Y.E.T. ve M.A.D.nin başvurucunun örgüt içerisinde Emre kod adını kullandığına ve polis okulu abiliği yaptığına dair beyanlarına dayandırmıştır.

25. Çeşitli telefon görüşmelerinin örgütsel bir niteliği olduğuna ve açılan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olduğuna yönelik bir delil tespit edilemediği, iletişim içeriklerinin bulunmadığı ve iletişimin mahiyetinin de bilinmediği durumlarda, başvurucunun diğer birtakım sanıklarla sadece iletişim hâlinde olmasının başvurucunun örgütün nihai amacını bildiğini ve terör örgütü hiyerarşisi içinde gerçekleştirilmiş örgütsel faaliyetlerinin varlığını ortaya koyduğu söylenemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi Mustafa Özterzi ([GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019) kararında örgütsel amaçlarla yapıldığını gösteren somut olgular ortaya konulmadığı sürece -somut olayın koşulları itibarıyla- içeriği belli olmayan telefon görüşme kayıtlarının örgütsel bir ilişki bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulünü mümkün görmemiştir (Mustafa Özterzi, §§ 105, 106; aynı yöndeki değerlendirmeler için ayrıca bkz. Mustafa Açay [1. B.], B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 61; İlker Deniz Yücel [2. B.], B. No: 2017/16589, 28/5/2019, § 86; Murat Aksoy [GK], B. No: 2016/30112, 2/5/2019, §

79; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 146; mahkûmiyet kararı yönünden benzer değerlendirmeler için ayrıca bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz [1. B.], B. No: 2019/20791, 18/10/2022, §§ 17, 18, 57).

26. Yargıtay uygulamasına göre kişilerin örgütle iltisaklı Bank Asya'ya örgüt liderinin talimatıyla ve terör örgütüne yardım etme kastıyla destek amaçlı para yatırdıklarına ilişkin kesin ve inandırıcı delil bulunmaması durumunda, mevcut şüphe sanık lehine değerlendirilmektedir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 25/11/2024 tarihli ve E.2022/24737, K.2024/15026; 12/12/2024 tarihli ve E.2022/30656, K.2024/18046; 23/12/2024 tarihli ve E.2022/34231, K.2024/19255 sayılı kararları).

27. Yargıtay içtihadı uyarınca kişinin ByLock kullanıcısı olduğunun tespiti açısından -somut olayda da olduğu gibi- sadece BTK'dan getirtilen CGNAT kayıtları yeterli delil olarak kabul edilmemektedir [birçok karar arasından bkz. Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları].

28. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında duruşmada dinlenmeyen tanıkların beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında önemli ağırlıkta dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanıkların anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir. Sorgulanmalarına imkân sağlanmayan tanıkların ifadelerinin Mahkeme kararında belirleyici delil olduğu bu şekilde tespit edildikten sonra savunma tarafına dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği de belirlenmelidir. Yeterli ve dengeleyici faktörlerin somut olayda mevcut olup olmadığı dikkatli bir şekilde incelendiğinde kendileri hakkında yürütülen soruşturmalar kapsamında şüpheli sıfatıyla ifadeleri alınan tanıklardan M.A.D.nin başvurucuya ilişkin soruşturma evresindeki İfade Tutanaklarının başvurucu huzurunda, M.A.K. ve Y.E.T.nin soruşturma evresindeki ifadelerine ilişkin tutanakların ise başvurucu ve müdafi huzurunda okunduğu görülmüştür.

29. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin 5271 sayılı Kanun'un 180. maddesinin "...tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır." şeklindeki (5) numaralı fıkrasına rağmen sözü edilen tanıkları Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla neden dinlemediğine ilişkin olarak bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanık beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; tanıkların gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiştir. Böylelikle tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken ve sorulara cevap verirken gösterdikleri reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinememiş, doğruluğu test edilmiş tanık beyanlarını hükme esas alamamıştır.

30. Doğrudan doğruyalık ilkesine de aykırılık oluşturan bu durumun uyuşmazlığın aydınlatılmasında bir zafiyete yol açma riski bulundurduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Selçuk Arslan [GK], B. No: 2020/19752, 6/2/2025, § 94). Sonuç olarak doğrudan doğruyalık ilkesi kapsamında güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş

tanık ifadelerinin cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesinde belirleyici ölçüde esas alındığı hâlde savunma tarafına karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayda hiçbir şekilde dinlenmemiş ve dinlenmesi için de herhangi bir çaba gösterilmemiş tanıkların duruşmada veya SEGBİS gibi vasıtaların kullanılması suretiyle dinlenmemesinin ve yazılı beyanlarının hükme esas alınmasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

32. Başvurucu; ayrıca adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvuruda tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuç ve uygun görülen giderime göre diğer şikâyetler hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

33. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 5.000.000 TL manevi ve miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

36. Tanık sorgulama hakkı tanığın yargılama evrelerindeki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın yargılama evresindeki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar [1. B.], B. No: 2013/1664, 16/7/2014, § 53).

37. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/317, K.2018/145) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde adil yargılanma kapsamında güvence altına alınan tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirttiğim nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Mahkemenin mahkûmiyet kararının gerekçesinde; başvurucunun kendi adına kayıtlı GSM hatları üzerinden ByLock isimli gizli haberleşme programı kullandığı, HTS analiz raporuna göre FETÖ/PDY üyeliğinden soruşturma yürütülen birçok kişi ile iletişim hâlinde olduğu, örgütün finans kaynağı olarak kabul edilen Bank Asya’da 2014 yılı Eylül ayından 2015 yılı Mart ayına kadar aktif hesabının bulunduğu, Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığından gelen ifade ve teşhis tutanaklarından başvurucunun “Emre” kod adını kullandığı, polis okulunda abilik yaptığı belirtilmiş ve başvurucu hakkında alt sınırdan uzaklaşılarak terör örgütü üyeliğinden mahkumiyetine karar verilmiştir. Başvurucunun istinaf talebi esastan reddedilmiştir. Yargıtay, başvurucu hakkında ByLock tespit ve değerlendirme tutanaklar beklenmeden karar verilmiş ise de dosyada mevcut diğer delillerin atılı suçun sübutu için

yeterli olduğunu belirtmek suretiyle kararın onanmasına karar vermiş, başvurucu nihai hükmü öğrendikten sonra bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvurucu kovuşturma süreçlerinde müdafi yardımından yararlanmış, iddianameye konu eylemler ve dosya kapsamı hakkında bilgi verilmiş ve savunması alınmıştır. Etkin pişmanlık kapsamında başvurucu hakkında beyanda bulunan şüphelilerin beyanları ve fotoğraf teşhis tutanakları dosyaya celbedilmiş ve başvurucunun bu deliller hakkında beyanları alınmıştır. Dosya kapsamında başvurucunun 545…33, 541…20 ve 545…87 nolu GSM hattı üzerinden Bylock kullandığı tespit edilmiş, CGNAT kayıtları dosyaya girmiştir. HTS analiz raporunda başvurucunun hakkında FETÖ/PDY soruşturması yürütülen kişilerle iletişim halinde olduğu belirtilmiştir. Yargılamada başvurucuya esas hakkında mütalaaya savunma imkânı tanınmış, süre verilmiş ve başvurucunun savunması sonrasında hüküm verilmiştir. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi tüm dosya kapsamını nazara alarak, hukuk kurallarını nasıl uyguladığını ve yorumladığını, ayrıca takdir yetkisini gerekçelendirerek hüküm kurmuştur. Yerel Mahkemenin kararı istinaf ve temyiz kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir. Buna göre, başvurucunun bireysel başvurusunda yer alan iddiaları kanun yolu şikâyeti niteliğini haiz olup, bireysel başvuruda bu hususların değerlendirilmesi mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi, Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmaya ilişkin olarak FETÖ/PDY örgütünün özellikleri hakkında kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda, yetkili makamlarca ve soruşturma mercilerince 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'ye ilişkin olarak özellikle son yıllarda yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda bu yapılanmanın özelliklerine ve faaliyetlerine ilişkin birçok tespit ve değerlendirmeye yer verilerek, özetle; FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalıştığı, FETÖ/PDY bünyesinde bulunan ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirdiği ve bu kişilerin yapılanmanın insan kaynağını oluşturduğu, FETÖ/PDY'nin yöneticileri ve üyelerinin, faaliyetlerini gizlilik esasıyla yürüttüğü ve gizliliği sağlayacak haberleşme yöntemleri kullandığı, gizlilik anlayışı, devlet yönetimi bakımından önemli görülen TSK, yargı, emniyet ve mülki idare birimlerinde ayrı bir titizlikle uygulandığı, FETÖ/PDY'nin gerçek amacının devleti ele geçirmek olduğu belirtilmiştir.

Yine Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinin sübut bulduğunu kabul eden yerel mahkeme, somut olay bağlamında Bylock ve HTS kayıtları gibi dijital delilleri, Bank Asya hesabını ve etkin pişmanlık kapsamında başvurucu hakkında verilen ifadeleri değerlendirmiş, kararını gerekçelendirmiş ve hüküm kurmuştur. Yerel mahkeme gerekçeli kararında tanık beyanları yanında ByLock delilini ve Bank Asya hesap durumunu da nazara aldığını belirtmiş olup, başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurarken tek ve belirleyici delil olarak etkin pişmanlık kapsamındaki beyanlara dayanmamıştır. Yerel mahkemenin kararı gerekçeli olup, hukuk kurallarının uygulanmasında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de mevcut değildir.

Bu nedenlerle, başvurucunun, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında tanık sorgulama hakkının ihlal edilmediğinden, aksi yöndeki

çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

CEMAL KORKMAZ VE KEMAL KORKMAZ

B. No: 2020/23918 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23918

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL KORKMAZ VE KEMAL KORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23918)

Karar Tarihi: 1/10/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 10/2/2026 - 33164

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Cemal KORKMAZ 2. Kemal KORKMAZ

Vekili : Av. Ayhan AKIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, imar mevzuatına aykırı olduğu gerekçesiyle yıkılan yapılar dolayısıyla meydana gelen zararın giderilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ankara'nın Altındağ ilçesi Hacılar Mahallesi'nde bulunan 3459 ada 5 parsel sayılı taşınmazın 33981/974240 hissesi başvurucuların murisi Ş.K. tarafından 7/5/1975 tarihinde satın alınmıştır.

3. Muris tarafından Altındağ Belediyesi (Belediye) İmar Müdürlüğüne 8/5/1983 tarihinde sunulan ve "Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde İmar Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Ait Başvuru Dilekçe Formu" başlıklı belgede Hacılar Mahallesi 33. Sokak No: 5 Altındağ adresinde bulunan taşınmaz üzerine yapı inşa edildiği bildirilmiştir. Daha sonra muris, aynı yapı için 4/3/1987 tarihinde yeniden Belediyeye başvurmuş; 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun kapsamında imar affı başvurusunda bulunmuştur. Aynı tarihlerde yeminli özel büro

tarafından düzenlenen belgede murisin yığma tuğladan konut nitelikli, tek katlı yapı inşa ettiği, yapının 10/11/1985 tarihinden evvel inşa edildiği belirtilmiştir. Bu müracaatlar Belediye tarafından sonuçlandırılmamıştır.

4. Anılan bölgede yapılan kadastro çalışması sonucunda 3/11/1993 tarihinde taşınmaz 22254 ada 6 sayılı parsel olarak 165/853 hisse ile tapuya tescil edilmiştir. Daha sonra ise bölgede kentsel dönüşüm projesi uygulanarak parselasyon yapılmıştır. Buna göre başvuruculaların 22254 ada 6 sayılı parsel taşınmazda bulunan hisseleri yol ve park alanında kaldığından başvurucular aynı yerde bulunan 24045 ada 8 parsel sayılı taşınmaza hisselendirilmiştir.

5. Başvurucular, 2014 yılında Hacılar Mahallesi 889/1 Sokak No: 5 Altındağ adresinde bulunan yapı için emlak vergisi bildiriminde bulunmuştur.

6. Söz konusu yapı için Belediye 16/5/2014 tarihinde yapı tatil zaptı düzenlemiş ve aynı mahallede bulunan 22032 ve 22033 adalar arasında kalan park alanına zemin ve bir normal kattan oluşan ruhsatsız bina yapıldığını tespit ederek yapının 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca yıkılması için on gün süre vermiştir. Belediye Encümeni 28/5/2014 tarihinde yapının yıkımına karar vermiştir.

7. Başvurucu Kemal Korkmaz 22/8/2014 tarihinde, 28/5/2014 tarihli yıkım işleminin iptali talebiyle Belediye aleyhine dava açmıştır. Ankara 10. İdare Mahkemesi (10. İdare Mahkemesi) 14/7/2015 tarihinde usulüne uygun düzenlenmeyen tutanağa dayanılarak ve 3194 sayılı Kanun'un 32. maddesinde öngörülen bir aylık süre beklenmeden yapının yıkımı yönünde tesis edilen işlemin hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal etmiştir.

8. Ayrıca 10. İdare Mahkemesinde devam eden yargılama sırasında başvurucu Kemal Korkmaz'ın talebi üzerine Hacılar Mahallesi 889/1 Sokak No: 5 Altındağ adresinde bulunan yapı üzerinde Ankara 10. Sulh Hukuk Mahkemesince (Sulh Hukuk Mahkemesi) delil tespiti yapılmıştır. 14/8/2015 tarihinde düzenlenen inşaat mühendisi bilirkişi raporunda; tespite konu binanın bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluştuğu, bodrumun depo ve kömürlük, diğer katların ise mesken olarak kullanıldığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yapı yaklaşık birim maliyet hesabına göre binanın III/A yapı sınıfına girdiği, 2015 yılı birim fiyatının 590 TL/m² olduğu, yapı değerinin 70.800 TL, enkaz bedelinin ise 7.080 TL olduğu ifade edilmiştir. Taşınmazın bahçesindeki deponun I/A yapı sınıfına girdiği, 2015 yılı birim fiyatının 110 TL/m² olduğu, buna göre yapı bedelinin 330 TL, enkaz bedelinin 33 TL olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak bilirkişi raporunda bina ve deponun yapı bedeli 71.100 TL, enkaz bedeli ise 7.113 TL olarak hesaplanmıştır.

9. Başvuruculara Belediyeye yazdıkları yazıya verilen 11/9/2015 tarihli cevapta yapının yıkıldığı ifade edilmiştir.

10. 10. İdare Mahkemesi kararına karşı yapılan temyiz talebini inceleyen Danıştay (Kapatılan) Ondördüncü Dairesi (Danıştay) 20/6/2018 tarihinde kararı farklı gerekçeyle onamıştır. Onama kararının gerekçesinde, dava konusu parsel üzerinde 2981 sayılı Kanun'a göre imar affı başvurusu yapılan yerlerin bulunup bulunmadığının araştırılması, başvurucu Kemal Korkmaz'ın yaptığı af başvurusunun değerlendirilerek sonuçlandırılması ve buna göre işlem tesis edilmesi gerekirken af başvurusu sonuçlandırılmadan alınan yıkım kararının hukuka uygun olmadığını ifade etmiştir.

11. Başvurucular 27/9/2018 tarihinde Belediye aleyhine dava açmıştır. Davada, Hacılar

Mahallesi 889/1 Sokak No: 5 Altındağ adresinde bulunan binanın kaçak ve ruhsatsız olduğu gerekçesiyle Belediye Encümeni kararıyla 3194 sayılı Kanun'un 32. maddesi gereğince yıkıldığını ancak işlemin iptal edildiğini ve hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Meydana gelen zararları için 71.100 TL bina bedelinin yıkımın icra edildiği 11/9/2015 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle, yapıda bulunan iki dairenin yıkım tarihinden dava tarihine kadar rayiç kira bedeline karşılık fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik 900 TL'nin dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle ödenmesini, bu davada ve delil tespiti dosyasında yaptıkları yargılama giderlerinin tahsilini talep etmiştir.

12. Ankara 23. İdare Mahkemesi (23. İdare Mahkemesi) 7/10/2019 tarihinde dava konusu tazminat talebinin bina bedeline ilişkin 7.113 TL'lik kısım ile Sulh Hukuk Mahkemesi tespit dosyasında yapılan 747,90 TL yargılama giderine ilişkin kısmının kabulüne, kalan 63.987 TL'lik kısım ile kira bedeli ödenmesine ilişkin kısım yönünden davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; yapının kaçak olması nedeniyle yıkımından dolayı tazminat ödenmesi gerekmeyeceği ancak yıkım işleminin iptaline karar verildiğinden tazminat talebinin değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İmar uygulaması sonucunda anılan yerin park alanına dönüştürülerek başvuruculara yeni oluşan 24045 ada 8 sayılı parselden hisseli arsa verildiğini, 2981 sayılı Kanun'da imar affından yararlanabilecek yapıların bulunduğu yerde korunamaması durumunda yapıya karşılık enkaz bedeli ödenmesi ve başka yerden arsa veya hisse tahsis edilmesi gerektiğinin hüküm altına alındığını, bu nedenle enkaz bedelinin hüküm altına alınması gerektiğini, bunun yanında yapının kaçak olması, başka yerden taşınmaz verilmesi ve 2981 sayılı Kanun'da kira bedeli verilmesi gerektiğine ilişkin hüküm bulunmaması nedeniyle kira bedeli talebinin reddi gerektiğini açıklamıştır.

13. Başvuruculaların istinaf talebini inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) esasa yönelik olarak istinaf başvurusunun reddine, reddedilen maddi tazminat nedeniyle davalı Belediye lehine hükmedilen nispi vekâlet ücretinin kaldırılarak Belediye lehine 1.700 TL maktu vekâlet ücretine hükmedilmesine karar vermiştir. Kararda esasa ilişkin ayrı bir gerekçeye yer vermemiştir.

14. Başvurucular, nihai kararı 27/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucular; parselasyon işlemi sonucu yeşil alan üzerinde kalan yapının kamulaştırılması gerektiği hâlde bu usulün uygulanmadığını, muris tarafından imar affı başvurusunda bulunulmasına rağmen bu konuda bir karar verilmediği gibi binanın her türlü altyapı hizmetinden faydalandırıldıktan otuz beş yıl sonra yıkılmasına karar verilmesinin hukuki güvenliği ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Belediyenin yapının kullanılmasına uzun süre sessiz kalmasının, su ve elektrik aboneliğinin kesintisiz sürmesinin, emlak vergisi tahsil edilmesinin yapının yıkılıp yıkılmayacağı yönünde belirsiz bir durum oluşmasına neden olduğunu, devam eden edilgen tutumun bir anda değişeceğini öngörmelerinin beklenemeyeceğini, ayrıca yıkım işleminin hukuka aykırı olduğunu ve yapı bedeli ile kira kaybından oluşan gerçek zararın ödenmesi gerektiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

17. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Anayasa Mahkemesi, ruhsatsız yapıların yıkılmasına ilişkin Mehmet Memiş ([2. B.], B. No: 2015/5380, 30/10/2018) ve Beyhan Polat ve Mehmet Polat ([2. B.], B. No: 2016/6635, 4/4/2019) kararlarında başvuruculların yıkılan yapıların kullanımı yönünden Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı kapsamında korunması gereken bir menfaatleri olduğunu kabul etmiştir (Mehmet Memiş, § 37; Beyhan Polat ve Mehmet Polat, § 27). Başvuru konusu olayda da başvuruculların yıkılan yapı ve kullanımı yönünden Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı kapsamında korunması gereken menfaatlerinin olduğu kabul edilmiştir.

20. Durali Gümüşbaş ([2. B.], B. No: 2015/6427, 10/10/2018) kararında, başvurucu adına kayıtlı tapulu taşınmaz üzerindeki ruhsatsız binanın belediye tarafından yürütülen yol açma çalışması sırasında yıkıldığı, bu nedenle kamu makamlarının doğrudan yürütmekte olduğu bir faaliyet sırasında başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik bir müdahale meydana geldiği ifade edilmiştir. Söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Durali Gümüşbaş, §§ 40-42). Somut olayda da başvuruculların mülkiyet hakkı yönünden şikâyet ettikleri temel husus, taşınmaz üzerindeki yapının bedeli yerine enkaz bedeli tutarında tazminat ödenmek suretiyle yıkılmasına ilişkindir. Dolayısıyla bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı değerlendirilmiş ve başvurunun mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygıya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

21. Başvuruculların mülkiyet hakkı kapsamında olduğu, yıkıldığı anlaşılan yapıya ilişkin müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmelidir.

22. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağı olup olmadığı incelenmelidir.

23. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal

edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company [2. B.], B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

24. Demet Demirel ve diğerleri ([GK], B. No: 2019/12998, 1/12/2022) kararında, başvuruculara iş müfettişliğine atanmalarının geciktirilmesinin hukuka aykırı olduğunun idare mahkemelerinin istinaf denetiminden geçmiş kararlarıyla saptandığı ifade edilmiştir. Atama işlemlerinin geciktirilmesinin hukuka aykırı olmasının başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğunu gösterdiği belirtilmiş ve mülkiyet hakkına yönelik ihlalin idare mahkemeleri tarafından tespit edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemenin bu ihlalin giderilip giderilmediğine yönelik olacağı ifade edilmiştir (Demet Demirel ve diğerleri, § 41).

25. Hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin sebep olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare, eski hâle getirme (restitutio in integrum) ilkesi gereğince kişiyi, hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür (Demet Demirel ve diğerleri, § 45; Narin Nihal Parlak [1. B.], B. No: 2019/16487, 3/3/2022, § 39).

26. İdarenin tesis ettiği işlemle hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği başvuruculara uğradığı mali kayıpları telafi etmekle yükümlü kılınması hukuka aykırı işlem tesis edilmesi konusunda kamu görevlileri yönünden caydırıcı bir etki de yaratabilecektir. Anayasa'nın 5. maddesi devlete, hak ve özgürlüklerin ihlalinin önlenmesi için caydırıcı tedbirler alma ödevi de yüklemektedir (Demet Demirel ve diğerleri, § 46; Narin Nihal Parlak, § 40).

27. Somut olayda başvuruculara murisi, hissesi bulunan taşınmaz üzerine bir katlı yapı inşa etmiş; 1983 ile 1987 yıllarında imar affından yararlanmak için Belediyeye müracaat etmiştir. Murisin imar affı başvurusu hakkında karar verilmediği anlaşılmıştır. Yapının bulunduğu bölgede 1993 yılında kadastro çalışması ve daha sonra da kentsel dönüşüm projesi kapsamında parselasyon uygulaması yapılmış, uygulama ile başvuruculara hisseleri yol ve park alanında bırakılmıştır. Yapılan delil tespiti sonrası düzenlenen bilirkişi raporundan anlaşılacağı üzere tek katlı yapıya ilave birinci katın inşa edildiği, ayrıca yapının bahçesinde bir de depo bulunduğu görülmüştür. Belediye tarafından başvuruculara ait yapının ruhsatsız olduğu gerekçesiyle yapı tatil zaptı düzenlenmiş, daha sonra da Belediye Encümeni yapının yıkımına karar vermiştir. Başvurucu Kemal Korkmaz'ın yıkım kararının iptali talebiyle açtığı dava 10. İdare Mahkemesince 14/7/2015 tarihinde kabul edilmesine rağmen yapının 11/9/2015 tarihi öncesinde yıkıldığı anlaşılmıştır. 10. İdare Mahkemesi kararının temyiz incelemesini yapan Danıştay dava konusu parsel üzerinde 2981 sayılı Kanun'a göre imar affı başvurusu yapılan yerler olup olmadığının araştırılması, başvurucu Kemal Korkmaz'ın yaptığı af başvurusunun değerlendirilerek sonuçlandırılması ve buna göre işlem tesis edilmesi gerekirken af başvurusu sonuçlandırılmadan alınan yıkım kararının hukuka uygun olmadığını ifade etmiş ve kararı onamıştır. Dolayısıyla yapılan yıkım işleminin hukuka uygun olmadığı yargı mercilerinin kararları ile kesin olarak hüküm altına alınmıştır. Demet Demirel ve diğerleri kararında ifade edildiği üzere yıkım işleminin hukuka aykırı olması başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğunu gösterir. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme bu ihlalin giderilip giderilmediğine yönelik olacaktır.

28. Bilirkişi raporunda bina ve deponun yapı bedelinin 71.100 TL, enkaz bedelinin ise 7.113 TL olacağı belirtilmiş ve yargılama mercileri de 7.113 TL'lik enkaz bedeli yönünden davayı kabul etmiştir. 14/4/2006 tarihli ve 26139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kuzey Ankara

Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Yönetmeliği'nin 18. maddesinde enkaz bedeli tanımına yer verilmiştir. Buna göre hak sahiplerine ait gecekondu, tesis, müştemilat ve ağaçlar için belediyece oluşturulacak, kıymet takdir komisyonunca belirlenecek kıymet takdir bedelinin %10'unun enkaz bedeli olarak hesaplanacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla enkaz bedelinin gerçek bedelin yaklaşık %10'una denk düştüğü görülmektedir. Bu durumda Belediye hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanmış yıkım işlemi nedeniyle yapıların bedelinin yalnızca %10'undan sorumlu tutulacaktır. Oysa Belediyenin başvuruya konu yapıları hukuka aykırı şekilde yıktığı yargılama mercilerince belirlendiğine göre meydana gelen tüm zararı gidermek suretiyle anılan hukuka aykırılığı ortadan kaldırması gerekir. Aksi hâlde zarar tam olarak giderilmediğinden hukuka aykırılığın ortadan kaldırıldığından da söz etmek mümkün olmayacaktır.

29. Sonuç olarak Belediye, hukuka aykırılığı yargı mercilerince saptanan yıkım kararını uygulayarak başvuruculara ait yapıları yıkmış; bu nedenle başvuruculara mülkiyet hakkına kanuni dayanaktan yoksun şekilde müdahalede bulunmuştur. Bunun yanında mülkiyet hakkını ihlal eden bu müdahalenin başvuruculara zararının giderilmesi suretiyle ortadan kaldırılabilmesi mümkün olduğu hâlde yargı mercilerinin yalnızca yapıların enkaz bedelinin talep edilebileceği yönündeki yorumu mülkiyet hakkına ilişkin ihlalin devam etmesine yol açmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 23. İdare Mahkemesine (E.2018/386, K.2019/2405) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMÜR KINAY ALKAN

B. No: 2020/27480 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27480

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMÜR KINAY ALKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27480)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Ömür KINAY ALKAN

Vekili : Av. Halil Volkan ARIKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gerçekleşen bir depremde idarenin yapı kontrol ve denetim sorumluluğunu yerine getirmemesi sonucu bir binanın yıkılıp enkazı altında kalan başvurucunun yaralanması ve bir yakınının yaşamını yitirmesi ile olaya ilişkin yeterli giderim sağlanmaması nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. 17/8/1999 tarihinde Marmara Bölgesi'nde meydana gelen Rihter ölçeğine göre 7,4 şiddetindeki depremde başvurucunun annesi ile birlikte ikamet ettiği bağımsız dairenin bulunduğu İstanbul Küçükçekmece'deki sekiz katlı bina yıkılmıştır. Başvurucunun annesi, binanın enkazı altında kalarak yaşamını yitirmiş; olay tarihinde yirmi yaşında olan başvurucu ise enkazdan yaralı olarak kurtarılmışsa da vücut fonksiyonlarını önemli ölçüde kaybederek engelli kalmıştır. Olayda başvurucunun annesi dışında yirmi sekiz kişi aynı binanın enkazı altında kalarak can vermiştir.

6. Küçükçekmece Sulh Hukuk Mahkemesi (Sulh Hukuk Mahkemesi) tarafından 31/8/1999 tarihinde olay yerinde gerçekleştirilen delil tespiti sonucunda binanın taşıyıcı sisteminde hatalı ve eksik malzeme kullanıldığı, işçiliğinin yetersiz olduğu bilirkişi tespit raporuyla anlaşılmıştır.

A. Olayla İlgili Ceza Yargılaması Süreci

7. 24/11/1999 tarihinde binanın müteahhitlerinden ikisi için gıyabi tutuklama (yakalama) kararı verilmiş, bu kişiler ile birlikte bir müteahhit hakkında tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu (taksirle) birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebebiyet verme suçundan Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

8. Sanıklar tüm aramalara rağmen yakalanamamış ve 9/4/2007 tarihinde söz konusu suça ilişkin kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.

B. Olayla İlgili Tazminat Davası Süreçleri

9. Başvurucu 20/7/2000 tarihinde; annesi ile birlikte ikamet ettikleri binanın müteahhitlerinin ruhsatsız ve kusurlu olarak inşa etmeleri ve Küçükçekmece Belediyesinin (Belediye) bu konudaki denetim görevini yerine getirmemesi sonucunda yıkıldığını, annesinin ölmesiyle maddi desteğinden yoksun kaldığını, bütün ev eşyaları ve çeyizi ile birlikte evini yitirdiğini, olay nedeniyle manevi zarara uğradığını ileri sürerek söz konusu zararlarının bina müteahhitleri ile Belediyeden tahsiline karar verilmesi talebiyle Küçükçekmece 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Asliye Hukuk Mahkemesi) nezdinde dava açmıştır. Başvurucu bu davada toplamda 53.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

10. Duruşmanın 19/9/2002 tarihinde yapılan oturumunda bilirkişi marifetiyle mahallinde keşif yapılmasına karar verilmiştir. Keşif işleminden önce Sulh Hukuk Mahkemesinin delil tespiti sonucunda hazırlanan bilirkişi tespit raporunun dosya içeriğine alındığı anlaşılmıştır.

11. 22/5/2003 günü gerçekleştirilen keşif sonrasında hazırlanan 3/6/2003 tarihli bilirkişi raporu dava dosyasına sunulmuştur. Dava tarihi itibarıyla yıkılan yapı değerini 8.000 TL olarak belirleyen raporun kusur tespitine ilişkin kısımları şöyledir:

"...

3) Proje ve Ruhsat Durumu

Dosyaya sunulan belgelerden anlaşıldığına göre, dava konusu binaya ait proje olmadığı, bir başka projeye göre bina inşa edildiği ve bina[da] ruhsatsız bir şekilde işe başlandığı ve inşaatın tamamlandığı anlaşılmıştır. Bu zaman içinde ilgili belediyenin herhangi bir işlem yapmadığı, kaçak inşaat tutanağı tutmadığı anlaşılmıştır.

...

Üye DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

...

B) Dava konusu bina, projesiz ve ruhsatsız olarak KAÇAK inşa edilmiştir.

C) Kaçak olarak inşa edilen binanın tespit raporu ile tespit edilen taşıyıcı sistemde hatalı ve eksik malzeme kullanıldığı ve işçiliğin yetersiz olduğu anlaşılmıştır.

D) Yukarıda (5) maddenin (d) fıkrasında belirtildiği gibi tamamen yıkılmış bir binanın yeniden fen ve tekniğine uygun olarak eski ebatlarında yapılması bedelinden yüklenici kusuru oranında sorumludur.

E) Mahallinde ve dosya üzerinde yapılan incelemeler neticesinde [binanın]17.08.1999 günü meydana gelen deprem nedeniyle tamamen yıkıldığı, somut olayda davacı ve davalılar kusurları oranında sorumludur.

Daire Sahibi Davacı : Dava konusu binanın projesiz ve ruhsatsız inşa edildiğini, bildikleri veya bilebilecek durumda oldukları kabul edilerek %10 oranında kusurludur.

Yükleniciler : Ruhsatsız, projesiz inşa edildikleri binanın ayıplı ifa nedeniyle %80 oranında kusurludur.

Davalı Belediye : Ruhsatsız-projesiz binanın inşasında, belediye kontrol elemanlarının dikkatinden kaçan durum itibarıyla %10 kusurludur.

..."

12. Adli Tıp Kurumunca düzenlenen 29/6/2012 tarihli raporda başvurucunun olay nedeniyle beden çalışma gücünün 2/3'ünü kaybettiği belirtilmiştir.

13. Asliye Hukuk Mahkemesi duruşmanın 13/12/2013 tarihli oturumunda başvurucunun talebi üzerine Belediyenin dava konusu binanın yıkılmasındaki kusuru ve tazminat talepleri konusunda bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir.

14. 13/12/2013 tarihli ara kararına istinaden iki inşaat mühendisi ve bir aktüerya uzmanından oluşan heyet tarafından hazırlanan 25/2/2014 tarihli raporda Belediyenin kusur oranı ile ilgili olarak 3/6/2003 tarihli bilirkişi raporunda ayrıntılarıyla belirtilen kusur oranlarının aynen geçerli olduğu ve hesaplamalarda bu kusur oranlarının dikkate alınmasının uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucu vekili 2/4/2014 tarihli dilekçeyle 25/2/2014 tarihli bilirkişi raporuna yönelik itirazlarını sunmuştur. Buna göre denetim görevini yerine getirmeyen Belediye, yıkımın meydana gelmesinde en başta gelen sorumludur ve Belediye yönünden belirlenen %10'luk oran hakkaniyet duygusunu zedelemektedir.

16. Asliye Hukuk Mahkemesi, tarafların 25/2/2014 tarihli bilirkişi raporuna yönelik itirazları çerçevesinde ek rapor hazırlanmasına karar vermiştir. Bilirkişi heyeti tarafından düzenlenen 20/10/2014 tarihli ek raporda 3/6/2003 ve 25/2/2014 tarihli raporlardaki kusur oranlarının zarar hesabında aynen kullanılmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

17. Asliye Hukuk Mahkemesi, duruşmanın 10/12/2014 tarihli oturumunda davalı Belediye yönünden açılan davanın ayrılarak ayrı bir esas numarasına kaydedilmesine karar vermiştir.

18. Başvurucunun engelli kalması nedeniyle uğradığı iş göremezlik tazminatı alacağına ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan 20/10/2014 tarihli raporda başvurucunun sürekli nitelikteki kısmi iş göremezlik zararının 530.772,66 TL olduğu belirtilmiştir.

19. Asliye Hukuk Mahkemesi, Belediyeye karşı açılan davanın binanın müteahhitlerine karşı açılan davadan ayrılmasına karar verdikten sonra 11/12/2014 tarihinde bu davaya bakma görevinin idari yargı mercilerine ait olduğu gerekçesiyle dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar vermiştir. Mahkeme, binanın müteahhitleri hakkında açılan davaya bakmaya ise devam etmiştir.

1. Binanın Müteahhitlerinden Talep Edilen Tazminata İlişkin Olarak Küçükçekmece 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde Devam Eden Dava

20. Başvurucu vekili 20/10/2014 tarihli ek bilirkişi raporuna itiraz etmiştir. 24/11/2014 tarihli itiraz dilekçesinde başvurucu vekili, kaçak yapılan binanın inşaatını durdurmak ve yıkmakla yükümlü Belediyenin meydana gelen zararın tamamından sorumlu olduğunu belirtmiştir. Başvurucu vekili ayrıca 27/3/2015 tarihli oturumda, binanın kaçak olduğunu bilmeyen başvurucuya yüklenen %10 oranındaki kusuru kabul etmediklerini beyan etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi aynı oturumda tarafların itirazları değerlendirilmek suretiyle yeni bir bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir.

21. Mimar, inşaat mühendisi ve jeoloji mühendisinden oluşan üç kişilik heyet tarafından hazırlanan 5/5/2015 tarihli bilirkişi raporunda kusur oranlarına ilişkin farklı bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre olayın meydana gelmesinde müteahhitlerin %70, tapu tahsis belgesi sahiplerinin (arsa sahipleri) ise %30 oranında kusuru bulunmaktadır. Binanın üzerine yapıldığı arsanın Hazine ve Maliye Bakanlığına ait olması ve burada henüz bir imar uygulaması yapılmamış olması nedeniyle Belediyenin ve aldığı taşınmazın niteliği konusunda bilgi sahibi olmayan daire sahibinin ise herhangi bir kusuru bulunmamaktadır.

22. Asliye Hukuk Mahkemesi 21/10/2015 tarihli kararıyla, başvurucunun yaralanması sonucu meydana gelen iş göremezliği nedeniyle oluşan maddi zararlarının giderilmesi talebini kabul etmiştir. Mahkeme, başvurucunun talebiyle bağlı kalarak olay tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte 30.000 TL maddi tazminatın davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsili ile başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme, başvurucunun olay nedeniyle duyduğu elem, ızdırap ve sıkıntılarına karşılık talep ettiği 25.000 TL'nin de olay tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davalılardan tahsiline hükmetmiştir. Mahkeme ayrıca destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin talebin annesinin vefat ettiği tarihte başvurucunun yirmi yaşında olduğu gerekçesiyle, ev eşyası ve

çeyizine ilişkin talebin ispatlanamadığı gerekçesiyle, bağımsız bölüm bedeline ilişkin talebin ise binanın kaçak yapı olup ekonomik değerinin tespit edilemediği gerekçesiyle reddine karar vermiştir. Söz konusu kararın kusur oranlarının belirlenmesine ilişkin kısmı şöyledir:

"Davacı vekili son alınan kusur raporuna da müvekkiline %10 kusurun doğru olmadığını bildirerek itiraz etmiş ve yeniden bilirkişi raporu aldırılmış ise de; 03.06.2003 tarihli %80+%10, 25.02.2014 tarihli ve 20.10.2014 tarihli kusur ve hesap rapor ve ek raporunda aynı kusur oranının bu heyetçe de teyit edildiği ve kusur durumunun uygun olduğunun bildirildiği, tüm bu raporların kusur yönünden birbiri ile uyumlu olduğu anlaşılmakla son aldırılan ve önceki 3 raporla da uyumlu ve birbiri ile örtüşen kusur durumlarına rağmen bu kez tamamen belediyenin kusursuz olduğu bir rapor düzenlendiği ve bu kez müteahhitlere %70 oranında kusur verildiği anlaşılmakla 05.05.2015 tarihli rapora dosya kapsamı itibariyle itibar edilmemiş önceki her iki raporun da birbiri ile örtüştüğünden 25.02.2014 tarihli ve 03.06.2003 tarihli ve 20.10.2014 tarihli rapor ve ek raporlara itibar edilmiştir."

23. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, kararın destekten yoksun kalma tazminatına ve yıkılan evin bedelinin ödenmesine ilişkin taleplerin reddine ilişkin kısımları yönünden bozulmasına, diğer kısımlarının ise onanmasına 23/12/2020 tarihinde karar vermiştir.

24. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla yargılamanın Asliye Hukuk Mahkemesi önünde devam ettiği tespit edilmiştir.

2. Belediyeden Talep Edilen Tazminata İlişkin Olarak İstanbul 2. İdare Mahkemesinde GörülenTam Yargı Davası

25. Asliye Hukuk Mahkemesinin tazminat talebinin Belediyeye yönelik kısmının görev yönünden reddolunmasına dair kararının 5/2/2015 tarihinde tebliği üzerine başvurucu 16/3/2015 tarihli dilekçesiyle ruhsatsız yapının depremde yıkılması ve enkazı altında kalarak engelli hâle gelmesi nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü -yapı değeri, daire içinde bulunan eşya değeri, tedavi giderleri, iş gücü kaybı, destekten yoksun kalma dolayısıyla oluşan- toplamda 727.884,60 TL maddi, 100.000 TL manevi zararının olay tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte tazmini için İstanbul 2. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, engelli kalması nedeniyle erişmek zorunda kaldığı sağlık hizmetlerine ilişkin giderler ile tekerlekli sandalye gibi mutat masrafların gerekli görülürse bilirkişi incelemesi yaptırılarak tespit edilmesini talep etmiştir.

26. İdare Mahkemesi 27/5/2016 tarihli kararıyla, Asliye Hukuk Mahkemesinin dosyasına sunulan 3/6/2003 tarihli bilirkişi raporundaki tespitleri esas alarak olayın meydana gelmesinde davalı idarenin %10 oranında kusurlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu kararda 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca gerekli denetimleri yapmayarak mevzuata uygun şekilde imal edilmeyen yapının kullanımına ihmali hareketle göz yuman davalı Belediyenin hizmet kusurunun binanın yıkılmasında etkili olduğu tespitine yer verilmiştir.

27. İdare Mahkemesi başvurucunun maddi zararlarının davalı idarenin kusur oranına isabet eden kısmının 64.132,97 TL, olay dolayısıyla uğradığı manevi zararların ise 25.000 TL olduğuna 27/5/2016 tarihinde hükmetmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, toplam 89.132,97 TL tazminatın Asliye Hukuk Mahkemesi önünde dava açma tarihi olan 20/7/2000 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Anılan kararın maddi tazminat kısmının belirlenmesine ilişkin gerekçesi şöyledir:

"-Hastane masrafları ve tekerlekli sandalye ile ilgili olarak, davacı tarafından 6.000,00-TL tutarında tazminat istenilmişse de, bu zararı tevsik edici herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığı ve bu nedenle bu zarar kaleminin tazmin edilmesinin mümkün olmadığı açıktır.

-Yıkılan yapının değeri ile ilgili olarak, Küçükçekmece 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2000/912 sayılı dosyasına sunulan 03.06.2003 tarihli bilirkişi raporundaki tespitler esas alınmak suretiyle, dava konusu yapının ilgili bağımsız bölümünün 2000 yılı itibariyle değerinin 8.000,00-TL olduğu, davacı tarafından dosyaya ibraz edilen 14.03.2015 tarihli Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı yazısına göre söz konusu tutarın güncel değerinin 58.612,03-TL olduğunun belirtildiği anlaşılmaktadır.

-Ev ve çeyiz eşyaları ile ilgili olarak, Sakarya 1. İdare Mahkemesi'nin 2005/3441 esasına kayıtlı dava dosyasında, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı'ndan, 2000 yılında bir evde bulunması gereken ortalama eşyaların toplam değerinin sorulduğu, gelen cevap yazısında bir evde bulunan ortalama eşya fiyatının 7.090,00-TL olduğu belirtilmiş, davacı tarafından dosyaya ibraz edilen 14.03.2015 tarihli Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı yazısına göre söz konusu tutarın güncel değerinin 51.944,91-TL olduğunun belirtildiği anlaşılmaktadır.

-Davacının iş göremezlik tazminatı ile ilgili olarak, Küçükçekmece 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2000/912 sayılı dosyasına sunulan Adli Tıp Kurumu raporuna göre davacının beden çalışma gücünün 2/3'ünü kaybettiğinin belirtildiği, anılan Mahkemeye sunulan 20.10.2014 tarihli raporda ise, davacının işgücü kaybı oranına isabet eden tazminat miktarının 530.772,66-TL olduğu belirtilmiştir.

-Destekten yoksun kalma tazminatı ile ilgili olarak ise, olayın meydana geldiği tarihte davacının 20 yaşında olduğu da dikkate alındığında, annesinin vefatı ile destekten yoksun kaldığının kabulü mümkün olmadığından destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesine hukuki olanak bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda, davacının maddi zararlarının davalı idarenin kusur oranına isabet eden kısmının ... 64.132,97-TL olduğu ve söz konusu tutarın zararın meydana gelmesinde hizmet kusuru bulunan davalı idarece tazmini gerektiği sonucuna varılmıştır."

28. Tarafların kararın aleyhlerine olan kısımlarına yönelik temyiz taleplerini inceleyen Danıştay (Kapatılan) Ondördüncü Dairesi (Daire) 8/5/2017 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararının kısmen onanmasına, kısmen bozulmasına karar vermiştir. Anılan kararda özetle;

i. İdare Mahkemesi kararının maddi tazminat talebinin iş göremezlik, destekten yoksun kalma ve tedavi giderleri kısımları ile manevi tazminat talebinin miktarına ilişkin kısmının onanmasına,

ii. Maddi zararın yapı değeri ile ev eşyası ve çeyiz bedeli yönünden tespitinde bilirkişi raporlarıyla belirlenen rakamlar üzerinden davalı idarenin kusur oranı nispetinde yapılacak hesaplama sonucunda ortaya çıkacak bedellerin hüküm altına alınması gerekirken, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı tarafından 2015 yılı itibarıyla güncel değerlerinin belirlenmesine ilişkin yazılardaki bedellerin esas alınması nedeniyle kararın bu kısmının bozulmasına,

iii. Adli yargıda açılan davada manevi tazminat olarak 10.000 TL talep edildiği, görevsizlik üzerine İdare Mahkemesinde açılan davada ise manevi tazminat isteminin 100.000 TL'ye çıkarılmış olduğu hâlde kabul edilen manevi tazminata ilişkin bedelin tamamına adli yargıda açılan dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi nedeniyle hükmün bu kısmının bozulmasına

karar verilmiştir.

29. Tarafların karar düzeltme talepleri Dairenin 15/2/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

30. Bozma sonrası yürütülen yargılama kapsamında hazırlanan 8/1/2019 tarihli bilirkişi raporu dosyaya sunulmuştur. Söz konusu raporda başvurucunun yıkılan evinin Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan dava tarihindeki (20/7/2000) değeri 8.000 TL, tam yargı davası tarihindeki (16/3/2015) değeri ise 74.640 TL olarak hesaplanmıştır. Aynı raporda zarar gören eşya ve çeyiz bedelinin 20/7/2000 tarihinde 7.090 TL, 16/3/2015 tarihinde ise 66.149,70 TL olduğu belirtilmiştir.

31. İdare Mahkemesi 21/2/2019 tarihinde davanın bozulan kısmı yönünden kısmen kabulüne karar vermiştir. İdare Mahkemesi 3/6/2003 ve 8/1/2019 tarihli bilirkişi raporlarıyla Daire kararının bozma gerekçesi çerçevesinde;

i. Başvurucunun evinin yıkılması, ev eşyası ve çeyizinin yok olmasından kaynaklanan zararlarının davalı idarenin kusur oranına isabet eden kısmı olan 1.509,99 TL tutarındaki maddi tazminatın adli yargıda dava açıldığı 20/7/2000 tarihinden itibaren işletilecek faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine,

ii. Daha önceki kararla hükmedilen ve miktar itibarıyla onanarak kesinleşen 25.000 TL tutarındaki manevi tazminatın 10.000 TL'lik kısmı içen adli yargıda dava açıldığı tarihten, 15.000 TL'lik kısmı için ise ıslah tarihi (tam yargı davasının açıldığı tarih) olan 16/3/2015'den itibaren yasal faiz işletilmesine karar vermiştir.

32. Daire 19/11/2019 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararını onamıştır. Tarafların kararın düzeltilmesi talepleri 7/7/2020 tarihinde reddedilmiştir.

33. Başvurucu, nihai hükmü 21/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Anayasa Mahkemesinin Ömür Kınay ([2. B.], B. No: 2015/4686, 19/2/2019) Kararı

34. Başvurucu, Asliye Hukuk Mahkemesince Belediyeye karşı açılan dava yönünden görevsizlik kararı verilmesinin (bkz. § 19) ardından 6/3/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

35. Söz konusu başvuru, imar mevzuatına aykırı inşa edilen binanın depremde yıkılması sonucu gerçekleşen ölüm ve yaralanmayla ilgili yargısal sürecin makul özenle yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası kapsamında incelenmiştir.

36. Anayasa Mahkemesi 19/2/2019 tarihli kararında, Asliye Hukuk Mahkemesi önünde on dört yılı aşkın bir süre devam eden ve görevsizlikle sonuçlandırılan yargılamanın makul özen ve süratle yürütülmediği gerekçesiyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ve başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Hükmedilen manevi tazminat 29/7/2019 tarihinde vekili aracılığıyla başvurucuya ödenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

37. Olay tarihinde yürürlükte bulunan 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 41. maddesi şöyledir:

"Gerek kasten gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ika eden şahıs, o zararın tazminine mecburdur.

Ahlaka mugayir bir fiil ile başka bir kimsenin zarara uğramasına bilerek sebebiyet veren

şahıs, kezalik o zararı tazmine mecburdur."

38. 818 sayılı mülga Kanun'un 42. maddesi şöyledir:

"Zararı ispat etmek müddeiye düşer, zararın hakiki miktarını ispat etmek mümkün olmadığı takdirde hakim, halin mutat cereyanını ve mutazarrır olan tarafın yaptığı tedbirleri nazara alarak onu adalete tevfikan tayin eder."

39. 3194 sayılı Kanun'un "Ruhsatsız veya ruhsat ve eklerine aykırı olarak başlanan yapılar" başlıklı 32. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan metni şöyledir:

"Bu Kanun hükümlerine göre ruhsat alınmadan yapılabilecek yapılar hariç; ruhsat alınmadan yapıya başlandığı veya ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapıldığı ilgili idarece tespiti, fenni mesulce tespiti ve ihbarı veya herhangi bir şekilde bu duruma muttali olunması üzerine, belediye veya valiliklerce o andaki inşaat durumu tespit edilir. Yapı mühürlenerek inşaat derhal durdurulur.

Durdurma, yapı tatil zaptının yapı yerine asılmasıyla yapı sahibine tebliğ edilmiş sayılır. Bu tebligatın bir nüshası da muhtara bırakılır.

Bu tarihten itibaren en çok bir ay içinde yapı sahibi, yapısını ruhsata uygun hale getirerek veya ruhsat alarak, belediyeden veya valilikten mühürün kaldırılmasını ister.

Ruhsata aykırılık olan yapıda, bu aykırılığın giderilmiş olduğu veya ruhsat alındığı ve yapının bu ruhsata uygunluğu, inceleme sonunda anlaşılırsa, mühür, belediye veya valilikçe kaldırılır ve inşaatın devamına izin verilir.

Aksi takdirde, ruhsat iptal edilir, ruhsata aykırı veya ruhsatsız yapılan bina, belediye encümeni veya il idare kurulu kararını müteakip, belediye veya valilikçe yıktırılır ve masrafı yapı sahibinden tahsil edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

41. Başvurucu;

i. Mevzuata aykırı olarak inşa edilip bu konuda gerekli denetimlere tabi tutulmayan binanın depremde yıkılmasının annesinin ölümü ile beden ve çalışma gücünü kaybederek tekerlekli sandalyeye bağlı bir hayat yaşamak durumunda kalmasına yol açtığını,

ii. İdarenin anılan hizmet kusuru nedeniyle meydana gelen zararın tümünden sorumlu tutulması gerekirken hangi gerekçelerle hükme esas alındığı anlaşılamayan 3/6/2003 tarihli bilirkişi raporuna istinaden idareye sadece %10 oranında kusur atfedildiğini,

iii. Danıştayın benzer davalarda denetim görevini ihmal eden kamu kurumlarını zararın tamamından sorumlu tuttuğu kararları bulunmasına rağmen somut olayda idarenin kusur oranının %10 olarak belirlenmesinin yargısal kararlar arasında çelişki yarattığını,

iv. Lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarlarının yetersizliği nedeniyle gerçek zararını tazmin edemediğini,

v. Engelli kalması nedeniyle erişmek zorunda kaldığı sağlık hizmetlerine ilişkin mutat masrafların bilirkişi incelemesi yaptırılarak veya Engelli Dernekleri Federasyonundan

sorulmak suretiyle belirlenmesi talebinin kabul edilmediğini,

vi. Afetin gerçekleştiği tarihte hiçbir geliri olmamasına ve annesine ekonomik anlamda bağımlı yaşamasına rağmen destekten yoksun kalma tazminatı ödenmesine ilişkin talebinin olay tarihinde 20 yaşında olduğu gerekçesiyle reddedildiğini beyan ederek yaşam hakkı, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Bakanlık görüşünde, somut başvuruda kabul edilebilirlik koşullarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca esasa ilişkin yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu özetle annesinin ölümüne ve kendisinin engelli kalmasına kontrol ve denetim görevini yerine getirmeyen kurumun sebep olduğunu, hizmet kusuruna dayalı olarak açılan tam yargı davasında yeterli giderim sağlanmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla başvurucu hem mağdur olarak hem de annesinin ölümü nedeniyle dolaylı mağdur olarak bireysel başvuruda bulunmuştur.

44. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi ile türü, güç kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ [2. B.], B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran [2. B.], B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca [1. B.], B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110). Olayın meydana geldiği apartmanda ölen kişilerin sayısı, başvurucuda meydana gelen bedeni zararın ağırlığı ve başvurucunun olay sırasında potansiyel olarak ölüm tehlikesiyle karşı karşıya geldiği dikkate alınarak somut başvuru bir bütün olarak yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

45. Somut olayda İdare Mahkemesinin 27/5/2016 tarihli kararı (bkz. § 27) maddi tazminat talebinin iş göremezlik, destekten yoksun kalma ve tedavi giderleri ile ilgili kısmıyla manevi tazminat talebinin miktarına ilişkin kısmı yönünden 8/5/2017 tarihinde onanmıştır (bkz. § 28/i). Temyiz merci tarafından verilen bu karara yönelik karar düzeltme taleplerinin reddiyle İdare Mahkemesi kararının anılan kısmı 15/2/2018 tarihinde kesinleşmiştir (bkz. § 29). Söz konusu karar düzeltme taleplerinin reddi üzerine yasal süresi içerisinde bireysel başvuruda da bulunulmamıştır. Bu nedenle başvuru, başvurucunun hükmedilen manevi tazminat için işletilecek faizle ilgili bir iddiasının da bulunmadığı gözetilerek, Dairenin bozma kararı sonrası yapılan yargılama kapsamında ve maddi zararın yapı değeri, eş eşyası ve çeyiz bedeli kalemleri bağlamında incelenebilecektir.

46. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir."

47. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

48. Anayasa'nın yaşam hakkını güvence altına alan 17. maddesinin kendisine yüklediği pozitif yükümlülükler uyarınca devlet; yetki alanındaki bireylerin yaşamlarını kamu görevlileri ile diğer bireylerin eylemlerinden hatta kişilerin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi altındadır (Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri [GK], B. No: 2019/25727, 28/7/2022, § 35).

49. Koruma ödevinin yerine getirilebilmesi için devletin, yaşam hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal ve idari çerçeve oluşturması (İpek Deniz ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 149; T.A. [GK], B. No: 2017/32972, 29/9/2021, § 135), bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda organları veya görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (T.A., § 136; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 36) ve hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya [1. B.], B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Öte yandan yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir. Ayrıca hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir. Unutulmaması gerekir ki yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirindedir (T.A., §§ 136, 137; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 37). Deprem gibi önlenemez doğal afetlerin meydana gelmesi konusunda devletlerin yaşamı korumaya yönelik yükümlülüğü, felaketin zararlarının en aza indirilmesi hususunda bilimsel olarak alınması olanaklı tedbirlerin mali olanaklar çerçevesinde alınmasına ilişkindir. İmar planı uygulamaları ve arazi düzenlemeleri konusunda devletin sahip olduğu yetkilerin bu bağlamda kritik bir öneme sahip olduğu vurgulanmalıdır (Ömür Kınay [2. B.], B. No: 2015/4686, 19/2/2019, § 40).

50. Pozitif yükümlülüğü kapsamında devletin yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (T.A., § 134; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 38).

51. Yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Nafia Sevin Ergün Sefada ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14844, 1/12/2016, § 63).

52. Yaşam hakkı kapsamındaki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılan tazminat talepli davalarda makul derecede ivedilik ve özen şartının yerine getirilmesi gerekmektedir (Perihan Uçar ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/5860, 1/12/2015, § 52; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 39) ancak yargı mercilerinin özenli inceleme yapma yükümlülükleri, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine sonuca varılmasını garanti etmez (Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş [1. B.], B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73; Gökhan Yiğit Koç ve diğerleri, § 40).

53. Mevcut başvuruda depremde yıkılan ve başvurucunun yaralanmasına, annesinin ise ölmesine yol açan binanın kaçak olduğunun açık olduğu, olay sonrasında açılan tazminat davasında alınan bilirkişi raporunda Belediyenin gerekli denetimleri yapmaması nedeniyle kusurlu olduğunun belirtildiği, tam yargı davası sürecinde zararın meydana gelmesinde denetim ve kontrol yükümlülüğünü yerine getirmeyen kamu makamlarının kusurlu olduğunun idari yargı makamları tarafından tespit edildiği, başvurucunun zararlarının idarenin kusuru oranında ve hizmet kusuru ilkesine göre karşılanması gerektiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Nitekim başvurucunun da iddiası ölüm ve yaralanma olaylarının kamu makamlarının ihmali nedeniyle gerçekleştiği yönündedir.

54. Başvuruya konu doğal afet neticesinde başvurucunun yaralanmasından ve annesinin ölümünden kamu makamlarının sorumlu olduğunun tespit edilmesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğinin ve yaşam hakkının devlete yüklediği yaşamı koruma pozitif yükümlülüğünün kamu makamları tarafından yerine getirilmediğinin yargısal makamlar tarafından açıkça kabul edildiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu noktada söz konusu davada ihlal nedeniyle ödenmesine karar verilen tazminat miktarlarının -işbu başvurunun konusunu oluşturan maddi zararın yapı değeri, eş eşyası ve çeyiz bedeli kalemleri yönünden- yetersiz olduğu iddialarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

55. İdare Mahkemesi, Belediyeyi bilirkişi raporlarına istinaden belirlediği maddi zararların tamamından değil 3/6/2003 tarihli bilirkişi raporunda %10 olarak belirtilen kusuru oranında sorumlu tutmuştur. Söz konusu raporda (bkz. § 11) bina müteahhitlerinin ruhsatsız ve projesiz olarak inşa ettikleri binanın taşıyıcı sisteminde hatalı ve eksik malzeme kullanılması ve işçiliğin yetersiz olması nedeniyle %80 oranında kusurlu oldukları belirtilmiştir. Yine rapora göre binanın ruhsatsız ve projesiz olarak inşası sırasında kontrol görevini yerine getirmeyen Belediye ile binanın söz konusu niteliğini bilen veya bilebilecek durumda olan daire sahibinin %10 oranında kusurlu oldukları ifade edilmiştir. Bilirkişi raporundaki gerekçeler gözetildiğinde söz konusu kusur dağılımının idarenin hizmet kusurunun olayın gerçekleşmesindeki etkisini önemsizleştirdiğini kabul etmek mümkün görünmemektedir. Kaldı ki yargısal makamların kusur dağılımına ilişkin kabulünün başvurucunun olay nedeniyle uğradığı maddi zararlarını adli ve idari makamlar aracılığıyla %90 oranında telafi etmeye imkân sağladığı söylenebilir.

56. İncelemeye konu tam yargı davası kapsamında İdare Mahkemesi, Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılan davanın tarihi itibarıyla davaya konu ev değerini 8.000 TL, ev eşyası ve çeyizin değerini ise 7.090 TL olarak belirlemiştir. Mahkemenin bu yöndeki kabulü yargısal süreç içinde farklı tarihlerde alınan ve birbiriyle örtüşen bilirkişi raporlarına dayanmaktadır (bkz. §§ 11, 30). İdare Mahkemesi başvurucunun evinin yıkılması ve içindeki eşyaların kullanılamaz hâle gelmesi nedeniyle uğradığı zararı 15.090 TL olarak belirledikten sonra idarenin %10 olarak belirlenen kusuru oranını esas alarak 1.509 TL maddi tazminatın dava tarihi olan 20/7/2000 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine

karar vermiştir (bkz. § 31).

57. Öte yandan somut olayda ihlal nedeniyle tam yargı davası kapsamında ödenmesine karar verilen tazminat miktarlarının yetersiz olup olmadığı değerlendirilirken bina müteahhitlerine karşı açılan hukuk davası süreci de gözönüne alınmalıdır. Söz konusu hukuk yargılaması destekten yoksun kalma, evin yıkılması ve ev eşyasının yok olmasından kaynaklanan maddi zararların giderilmesi talepleriyle ilgili olarak hâlihazırda devam etmektedir.

58. Tüm bu bilgiler ışığında kamu hizmetinin yerine getirilmesi sırasında gerçekleştirilen hizmet kusuru nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğinin tartışmaya yer bırakmayacak şekilde yargısal makamlar tarafından belirlendiği, evinin yıkılması ve ev eşyası ile çeyizin zayi olması nedeniyle başvurucunun uğradığı maddi zararın bilirkişi raporlarıyla tespit edilerek idarenin kusuru oranında ödenmesine de hükmedildiği görüldüğünden ve -yargısal makam kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik de tespit edilmediği müddetçe- Anayasa Mahkemesinin tazminat miktarlarının belirlenmesi konusunda yargısal makamların takdir yetkisine müdahalesi söz konusu olamayacağından başvurucunun hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğu iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Z.J.M.R.

B. No: 2021/3732 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Z.J.M.R. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3732)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Merve ARSLANTÜRK

Başvurucu : Z.J.M.R.

Vekili : Av. Osman YURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kişinin idam cezasına mahkûm edileceği, işkence ve kötü muameleye maruz kalacağı ülkeye sınır dışı edilmesine karar verilmesi nedeniyle yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 1978 doğumlu bir erkek olup Irak Cumhuriyeti vatandaşıdır.

3. Samsun Valiliği 13/5/2020 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca başvurucunun sınır dışı edilmesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, sınır dışı etme kararının iptali talebiyle Samsun 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

5. İdare Mahkemesi 22/10/2020 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir.

6. İdare Mahkemesi kararı başvurucunun vekili Av. Osman Yurt'a elektronik tebligat (e-tebligat) yoluyla tebliğ edilmiştir. E-tebligat 24/12/2020 tarihinde Av. Osman Yurt'un

hesabına teslim edilmek üzere UETS (Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi) tarafından teslim alınmış, aynı tarihte alıcı için ayrılmış tebligat hesabına başarılı bir şekilde konulmuş, 29/12/2020 tarihinde ise alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik olarak "Okundu" sayılmıştır.

7. Başvurucu vekili Av. Osman Yurt nihai kararı 5/1/2021 tarihinde öğrendiğini belirterek 2/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Bölüm tarafından 2/2/2021 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay ([2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Aghelı Kohne Shahrı ([1. B.], B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda da yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu; DEAŞ terör örgütünün neden olduğu tehlikeye, ülkedeki iç karışıklığa ve Sünni olması nedeniyle Haşdi Şabi'nin tehdidine dikkat çekerek geri gönderilmesi hâlinde idam cezasına mahkûm edileceğini, işkence ve kötü muameleye maruz kalacağını, Türkiye'de eşi ve dokuz çocuğu ile birlikte yaşadığını, sınır dışı edilmesi hâlinde bir daha ailesi ile birleşmesinin mümkün olmayacağını belirterek yaşam hakkı, kötü muamele yasağı ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Mehmet Özcan ([1. B.], B. No: 2019/6266, 15/1/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiş; kararda, tebligatın elektronik tebliğ yöntemiyle yapıldığı hâllerde ilgili mevzuat uyarınca gönderinin muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayıldığını, bununla birlikte e-tebligatın UETS üzerinden elektronik ortamda açıldığı tarihte başvuruculların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

14. Somut olayda bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karar olan İdare Mahkemesi kararı başvurucunun avukatı Osman Yurt'a e-tebligat yoluyla tebliğ edilmiştir. İlgili mevzuat uyarınca e-tebligat yolunun kullanıldığı gönderiler, muhatabın hesabına

ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılmaktadır. Buna göre somut olayda tebliğ mazbatasında "Tebligat, alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik olarak okundu sayıldı." şeklindeki delil kaydının oluşturulduğu 29/12/2020 tarihi, tebliğ tarihidir (Mehmet Özcan, § 26).

15. Başvurucu her ne kadar başvuru formunda tebliğ veya öğrenme tarihini 5/1/2021 tarihi olarak göstermiş ise de tebliğ tarihi 29/12/2020'dir (bkz. § 14). Başvurucu, süresinde başvuru yapılmaması konusunda bir mazeret de ileri sürmemiştir. Dolayısıyla öğrenme tarihi olan 29/12/2020 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 2/2/2021 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KONUŞAN KAFALAR TURİZM ORGANİZASYON SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/7312 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7312

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KONUŞAN KAFALAR TURİZM ORGANİZASYON SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7312)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Konuşan Kafalar Turizm Organizasyon San. ve Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Kerem DİKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, lokantaya ait 1. sınıf turizm işletmesi belgesinin iptal edilmesinden kaynaklanan ticari faaliyetin engellenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu şirket; İzmir ili, Karşıyaka ilçesi, Bostanlı Mahallesi 6349 Sokak No:4/A-B adresinde lokanta işletmektedir. Lokantaya Kültür ve Turizm Bakanlığınca 22/11/2008

tarihinde 1. sınıf turizm işletmesi belgesi verilmiştir.

6. Kültür ve Turizm Bakanlığı 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 34. maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (e) bentleri uyarınca 26/11/2018 tarihinde 1. sınıf turizm işletmesi belgesinin iptaline karar vermiştir. Gerekçe olarak 31/10/2018 tarihli sınıflandırma komisyonu raporuna ve 15/11/2018 tarihli denetim raporuna dayanmıştır. Denetim raporunda; tesisin giriş holü ve bankolu vestiyerinin bulunmadığı, idare odasının amacı dışında içki deposu olarak kullanıldığı, 135 kişilik yemek salonu kapasitesinin sağlanmadığı, ana yemek salonunun tefriş, dekorasyon ve servis düzeninin lokantadan ziyade pub tarzında olduğu, yemek hizmeti yerine ağırlıklı olarak içki servisi yapıldığı, işletmenin belgelendirildiği dönemdeki yönetmelik hükümlerine aykırı faaliyet gösterdiği, mutfakta sıcak saklama teçhizatı ile ayrı bir fırın ve jeneratör bulunmadığı, sınıf için aranan asgari niteliklerin büyük kısmının sağlanmadığı, sınıflandırma çalışması sonucunda asgari puan barajının aşılamadığı ve işletmenin belgelendirmeye esas vasıflarını önemli ölçüde yitirdiği tespit edilmiştir.

7. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali için İzmir 3. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu; 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi için gerekli niteliklerin mevcut olduğunu, denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için 2634 sayılı Kanun'a göre süre verilmesi gerekirken bunun yapılmadığını, işlemin usul yönünden hukuka aykırılık taşıdığını, tesisin belgelendirmeye esas niteliklerini kaybetmediğinin keşif ve bilirkişi incelemesiyle tespit edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

8. İdare Mahkemesince 8/3/2019 tarihinde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiştir. 2/7/2019 tarihli bilirkişi raporu ve ekinde yer alan değerlendirme formunda, tesisin 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi için gereken asgari puanın üzerinde puan alarak 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi düzenlenmesinin uygun olduğu belirtilmiştir. Rapor ekinde yer alan değerlendirme formu üzerinden yapılan puanlamaya göre asgari puan 220 olmasına karşılık anılan lokanta için 237 puan takdir edilmiştir. Raporda doğrudan puanlama üzerinden bir sonuca ulaşılmış, denetim tarihindeki eksiklikler ve tesisin işletme döneminde belgelendirmeye esas vasıflarını önemli ölçüde yitirip yitirmediği konusunda açıklama yapılmamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı rapora itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; denetim tarihinden sonra gerçekleştirilen keşifte sonradan ikmal edilen hususlar için subjektif olarak puanlama yapıldığını, turizm işletmesi belgesinin iptal sebepleri arasında yer alan puanlama dışında tesisin turizm işletmesi belgesi aldığı tarihteki durumuna göre yatırım veya işletme döneminde belgelendirilmesine esas niteliklerini önemli ölçüde kaybettiğini, raporda anılan eksikliklerin hangileri olduğu tespit edilmeden en yüksek hadden puan verilerek sonuca ulaşıldığını belirtmiştir.

9. 23/10/2019 tarihli ek raporda tesisin keşif sırasında anlık değerlendirmesinin yapıldığı, fotoğrafların denetime elverişli olduğu, tesis için 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi düzenlenmesinin uygun olduğu tekrar edilmiştir.

10. İdare Mahkemesi 25/2/2020 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda; bilirkişi raporlarının yalnızca anlık durum ve matbu değerlendirme formuna dayalı olduğu, oysa yönetmelikte asgari niteliklerin açıkça belirlendiği, yapılan incelemede servis mahalleriyle bağlantılı ayrı servis girişinin, bankolu vestiyerin, fırının ve yemekleri sıcak saklama teçhizatının bulunmadığının saptandığı, bu eksikliklerin raporda da yer aldığı, dolayısıyla tesisin 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi için gerekli asgari nitelikleri kaybettiği belirtilmiştir.

11. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde; İdare

Mahkemesinin kendi ara kararıyla çeliştiğini, bilirkişi raporunu yok saydığını, hukuku yanlış uyguladığını, kararı gerekçelendirmediğini, denetim günü tespit edilen eksikliklere dayanarak hüküm kurduğunu, mevzuata göre eksikliklerin giderilmesi için süre tanınması gerekirken bunun yapılmadığını belirtmiştir.

12. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 30/12/2020 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

13. Başvurucu, nihai kararı 14/1/2021 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 2634 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin -bireysel başvuru tarihi itibarıyla- ilgili kısmı şöyledir:

"...

Turizm İşletmesi Belgesi: Turizm sektöründe faaliyet gösteren turizm işletmelerine Bakanlıkça verilen belgeyi,

...

Sınıflandırma: Turizm işletme belgeli tesislerin asgari nitelikler, kapasite, fizikî özellikler, kullanılan malzeme standardı, işletme ve hizmet kalitesi ile personelinin nitelikleri ve eğitim düzeyi gibi ölçütlerinin, iki Bakanlık kontrolörü ile bir sektör temsilcisinin, sektör temsilcisinin bulunamadığı hallerde iki Bakanlık kontrolörünün yer aldığı Sınıflandırma Komisyonunca değerlendirilerek sınıfının Bakanlıkça belirlenmesini,

...

ifade eder."

15. 23/5/2019 tarihli ve 7175 sayılı Kanun'la değiştirilen 2634 sayılı Kanun'un 34. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Turizm yatırım veya işletmesi belgesi, aşağıdaki durumlarda Bakanlıkça iptal edilir:

...

c) İşletmeye açılan turizm yatırım belgeli tesise ilişkin işletme iznine esas belgenin Bakanlıkça verilen süre içerisinde gönderilmemesi veya bu tesislerde yapılan denetimde tespit edilen eksikliklerin Bakanlıkça verilen sürede giderilmemesi nedeniyle kısmi turizm işletmesi veya turizm işletmesi belgesi düzenlenememesi.

d) Tür, sınıf veya kapasite değişikliği nedeniyle tesisin turizm yatırım veya turizm işletmesi belgesinin yeniden düzenlenmesinin uygun görülmesi durumunda, belge düzenlenmesi için 33 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi hükmü uygulanmasına rağmen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi.

e) Belgelendirilmeye esas olan ilgili kurum veya kuruluştan alınan işletme iznine esas belgenin geçerliliğini yitirmesi veya iptal edilmesi.

f) Yapılan denetim ya da sınıflandırma çalışması sonucunda niteliklerin önemli ölçüde kaybedilmiş olduğunun tespit edilmesi.

..."

16. 21/6/2005 tarihli ve 25852 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan -turizm işletmesi belgesinin idare tarafından iptal edildiği tarih itibarıyla yürürlükte olan- Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Sınıflandırma çalışmaları" başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tesisin fiziksel nitelikleri ile işletme ve hizmet kalitesinin sürekliliğinin değerlendirilmesi amacıyla, turizm işletmesi belgeli tesislerde talep üzerine veya Bakanlığın gerekli gördüğü hâllerde sınıflandırma çalışması yapılır.

Sınıflandırma çalışmaları için Bakanlıkça hazırlanan ve tesisin tür ve sınıfının nitelikleri, kapasitesi, fiziksel özellikleri, kullanılan malzemenin standardı, işletme ve hizmet kalitesi ile personelin nitelikleri ve eğitim düzeyi gibi kriterlerin yer aldığı, puanlama sistemine dayalı değerlendirme formları Sınıflandırma Komisyonunca tesiste işlenir.

Sınıflandırma Komisyonu; iki Bakanlık kontrolörü ile turizm belgeli tesislerin oluşturduğu derneğin ya da birliğin bir temsilcisinden oluşur. Dernek ya da birlik temsilcisinin bulunmadığı hâllerde bir Bakanlık kontrolörü daha Komisyona katılır. Kıdemli olan kontrolör, Komisyona başkanlık eder. Sınıflandırma çalışmaları sonucunda; Sınıflandırma Komisyonunca belirlenen puan karşılığı esas alınarak, asgarî fiziksel niteliklere ve niceliklere bakılmaksızın tesisin sınıfı belirlenir. Sınıflandırma talepleri üst üste üç defa değerlendirilen tesislerin bir sonraki başvurusu, en son değerlendirmenin sonucunun tebliğ tarihinden itibaren en az altı ay geçmiş olması hâlinde işleme konulur."

17. Yönetmelik'in "Lokantalar" başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Lokantalar; tabldot, alakart veya özel yemek ve bu yemeklere uygun servisler ile yeme-içme ihtiyaçlarını karşılayan tesislerdir.

Lokantalar ikinci ve birinci sınıf olarak sınıflandırılırlar. Ancak lokantalar, müstakilen belgelendirilemez. Lokantaların sınıflandırılmalarında Yönetmelik'te belirlenen nitelikler kadar işletmenin dekorasyonu, hizmet standardı, yemeklerin nefaset, kalite ve sunuş özellikleri de dikkate alınır.

...

Birinci sınıf lokantaların toplam kapasitesi en az yüzelli kişilik olup en az elli kişilik bir ana salon düzenlenmesi kaydı ile kapasitenin kalan kısmı ayrı salonlarda düzenlenebilir. Salon kapasiteleri, müşteri yerleşiminin rahat bir şekilde sağlanması koşuluyla, müşteriye hizmet verilen alanların kişi başına 1.2 metrekareye bölünmesiyle hesaplanır. Salonlar mutfak ile doğrudan bağlantılı veya servis mutfağı bulunacak şekilde düzenlenir. Ancak aynı kattaki salonlar için fonksiyonel düzenleme sağlanması kaydıyla tek bir servis mutfağı veya mutfak bağlantısı yeterli görülebilir. Mutfak için ayrılan alan, kapasiteye yeterli hizmet verilebilmesine imkan sağlayacak şekilde düzenlenmesi kaydıyla; ikinci sınıf lokantalarda müşteriye yemek hizmeti verilen salonun yüzde yirmibeşinden daha küçük, birinci sınıf lokantalarda ise, yüzde yirmibeş alan şartı aranmaksızın, elli metrekareden küçük olamaz. Hazırlama, pişirme, servis ofisi, servis bankosu bulaşık bölümleri ve mutfak fonksiyonlarını yerine getiren diğer alanlar bu alana dahildir.

İkinci sınıf lokantalar aşağıda belirtilen asgari nitelikleri taşırlar,

a) Tüm hacimlerin, fonksiyon ve sınıfına uygun malzeme ile tefriş ve dekore edilerek aydınlatılması,

b) İdare odası,

c) Kadın ve erkek için ayrı müşteri tuvaletleri,

d) Personel için soyunma yerleri ile lavabo, duş ve tuvaleti,

e) Malzeme deposu,

f) Soğuk dolap veya içerden açılabilen soğuk saklama deposu,

g) Mutfakta;

1) Kuzine,

2) Tesiste verilen yiyecek türlerine uygun hazırlık yerleri,

3) Servis takımları için kapasiteye yeterli bulaşık makinesi,

h) Salon ve servis birimleri ayrı katlarda ise servis merdiveni veya monşarj.

Birinci sınıf lokantalar; ikinci sınıf lokantalar için aranılan şartlarla birlikte aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyan tesislerdir:

a) Giriş holü,

b) Servis mahalleri ile bağlantılı ayrı servis girişi,

c) Bankolu vestiyer,

d) Müzik yayını,

e) Havalandırma ve klima sistemi,

f) Mutfakta;

1) Fırın,

2) Yemekleri ve tabakları sıcak saklama teçhizatı,

3)Tatlı ve pasta hazırlık yerleri,

g) Sıcak ve soğuk yemekler ile tatlı çeşitlerinden en az beşer adedinin yer aldığı mönü."

B. Uluslararası Hukuk

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) her ne kadar Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde açık olarak usule ilişkin güvencelerden söz edilmese de bu maddenin keyfî müdahalelerden korunmak amacıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin kanun dışı, keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma

ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsadığını belirtmektedir. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (AGOSI/Birleşik Krallık, B. No: 9118/80, 24/10/1986, § 55; Jokela/Finlandiya, B. No: 28856/95, 21/5/2002, § 45).

20. AİHM'e göre ayrıca usule ilişkin güvencelerin özel kişiler arasında ihtilaf oluşturan mülkiyet hakkı ile ilgili meseleler yanında taraflardan birinin devlet olması durumunda bu ilke daha kuvvetli uygulanma alanı bulur (Plechanow/Polonya, B. No: 22279/04, 7/7/2009, § 100). Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasına dair usule ilişkin güvenceler kapsamında mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçeye sahip olması gerektiğine değinilmiştir. AİHM'e göre bu zorunluluk davacının her iddiasına ayrıntılı cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte en azından mülk sahibinin esasa ilişkin temel iddia ve itirazlarının yargılama makamlarınca yapılacak dikkatli ve özenli bir inceleme sonucunda karşılanması gerektiği vurgulanmıştır (Gereksar ve diğerleri/Türkiye, B. No: 34764/05, 34786/05, 34800/05, 34811/05, 1/2/2011, § 54).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; İdare Mahkemesinin davada ileri sürdüğü esaslı iddiaları inceleyip değerlendirmediğini, denetim sonucunda tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için 2634 sayılı Kanun uyarınca süre verilmesi gerekirken böyle bir imkân tanınmadığını, İdare Mahkemesinin bu hususta gerekçe göstermeyerek bilirkişi raporundaki tespitlere rağmen keyfî şekilde karar verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Bölge İdare Mahkemesinin duruşma talebine rağmen duruşma yapmaksızın hüküm kurduğunu, kararın açık ve bariz takdir hatası içerdiğini ileri sürmüş; bu nedenlerle gerekçeli karar hakkı, duruşma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde ise 15/11/2018 tarihli denetim raporundaki bulgulara atıfla işletmenin belgelendirmeye esas niteliklerini önemli ölçüde yitirdiğini, bu durumda turizm işletmesi belgesinin iptali için eksikliklerin giderilmesi amacıyla süre verilmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

24. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, 1. sınıf turizm işletmesi belgesinin iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında dile getirdiği şikâyetlerin mülkiyet hakkının usul güvenceleri bağlamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

26. Başvurucu şirket, kendisine verilen 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi kapsamında on yıldır kesintisiz şekilde ticari faaliyet yürütmüştür. Bu süreçte yalnızca belirli bir müşteri çevresi edinmekle kalmamış, aynı zamanda turizm işletmesi belgesinin sağladığı kurumsal güvenilirlik sayesinde ticari itibar kazanmış ve piyasada kendine özgü bir konum elde etmiştir. Dolayısıyla 1. sınıf lokanta turizm işletmesi belgesi, başvurucu şirket açısından sıradan bir idari izin olmanın ötesine geçerek ekonomik bir değer ve yatırım unsuru hâline gelmiştir. Bu belgenin varlığı; işletmenin piyasa değerini, müşteri portföyünü ve rekabet gücünü doğrudan etkileyen bir unsur olup mülkiyet hakkı kapsamında korunması gereken bir menfaat teşkil etmektedir. Bu nedenle söz konusu belgenin başvurucu için ekonomik bir değer ifade ettiği ve mülkiyet hakkının kapsamına girdiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

27. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve üzerinde tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan [1. B.], B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

28. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

29. Başvurucu şirketin mülkiyetindeki 1. sınıf turizm işletmesi belgesinin iptal edilmesinin Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğunu belirtmek gerekir. Somut olayda turizm işletmesi belgesi verilmesinin ve denetimler sonucunda bu belgenin iptalinin kamu makamlarının kontrol ve düzenleme yetkisi kapsamında olduğu

açıktır. Bu sebeple başvurunun mülkiyetin kullanımını düzenleme ve kontrole ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde tutulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

32. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company [2. B.], B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

33. Eldeki olayda başvurucuya ait 1. sınıf turizm işletmesi belgesi, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun -7175 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki hâli- 34. maddesi ile bu maddeye dayanılarak yürürlüğe giren Yönetmelik hükümleri çerçevesinde iptal edilmiştir. Anılan Kanun ve Yönetmelik; turizm işletmesi belgelerinin verilmesi, korunması ve gerektiğinde geri alınmasına ilişkin usul ve esasları açıkça düzenlemekte olup idarenin söz konusu yetkisini kanuni bir temele dayandırmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

ii. Meşru Amaç

34. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân verdiğinden, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah [2. B.], B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar [1. B.], B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

35. Başvurucu şirkete verilen 1. sınıf turizm işletmesi belgesi iptal edilmiştir. İptal gerekçesi olarak 1. sınıf turizm işletmesi belgesine sahip lokantalar için mevzuatta öngörülen asgari puan barajının aşılamaması ve 15/11/2018 tarihli denetim raporunda yer alan eksiklikler

esas alınmıştır (bkz. § 6). İptal işlemi turizm işletmelerine ilişkin standartların belirlenmesini ve denetlenmesini, turizm hizmetlerinin kalitesini artırmayı, sektörde adil rekabet koşullarını sağlamayı ve tüketicilerin hizmetten duyacağı güveni temin etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla başvurucuya ait turizm işletmesi belgesinin iptali, sadece bireysel bir işletmeye yönelik bir idari işlem olmanın ötesinde genel olarak turizm sektörünün düzenlenmesi, geliştirilmesi ve nitelik bakımından belli standartlara kavuşturulması amacını taşımaktadır. Bu yönüyle gerçekleşen müdahalenin kamu yararına dayandığı ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

36. Son olarak kamu makamlarınca başvurucu şirketin mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araç arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

37. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

38. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven [2. B.], B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

39. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk [1. B.], B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 64; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

40. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için mahkemelerin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren, davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların

yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvurucu, sahip olduğu 1. sınıf turizm işletmesi belgesinin iptaline dayanak alınan denetim raporunda belirtilen eksikliklerin 2634 sayılı Kanun uyarınca giderilmesi için idarece süre verilmesi gereken nitelikte olduğunu, tesisin belgelendirmeye esas özelliklerini köklü şekilde yitirmediğini hem dava dilekçesinde hem de istinaf başvurusunda açıkça ortaya koymuştur. Ancak İdare Mahkemesi, iptalin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davayı reddetmiş; Bölge İdare Mahkemesi de istinaf başvurusunu aynı doğrultuda reddetmiştir.

42. Başvuru konusu olayda tartışılması gereken temel mesele, turizm işletmesi belgesinin denetimdeki eksiklikler gerekçe gösterilerek doğrudan iptal edilmesinin gerekli ve zorunlu bir tedbir olup olmadığıdır. Gereklilik ölçütü, kamu yararına ulaşılabilmesi için hakka en az müdahale teşkil eden aracın seçilmesini zorunlu kılar. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin amaca ulaşmak bakımından en hafif araç niteliği taşıması ve son çare olarak uygulanması gerekir. Turizm işletmesi belgesinin iptali; başvurucu açısından işletme faaliyetlerinin bütünüyle sona ermesine, ekonomik varlığının kaybına ve piyasadan çekilmesine yol açan ağır sonuçlar doğurmaktadır. Oysa idarenin amacı turizm sektöründe hizmet kalitesini güvence altına almak ve işletmelerin asgari standartlara uygunluğunu sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için doğrudan belge iptali dışında daha hafif müdahale yolları mümkündür. Nitekim denetim raporlarında tespit edilen eksikliklerin telafi edilemez mahiyette olmadığı, makul bir süre içinde giderilmesinin mümkün olabileceği görülmektedir. İdarenin başvurucuya bu eksiklikleri gidermesi için süre tanımadan belgeyi doğrudan iptal etmesi ulaşılmak istenen kamu yararı da gözetildiğinde gereklilik ölçütü yönünden sorunlu bir müdahale olarak değerlendirilmiştir.

43. Nitekim başvuruya konu denetimden ve işletme belgesinin iptalinden sonra ancak yargısal sürecin tamamlanmasından önce 2634 sayılı Kanun'da 7175 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu, tesislerde yapılan denetimde tespit edilen eksikliklerin giderilmesi amacıyla belge sahiplerine süre tanınmasına ilişkin bir mekanizma öngörülmüştür. Bu düzenleme, kanun koyucunun turizm işletmesi belgesinin doğrudan iptalini ancak son çare olarak öngördüğünü ve kamu yararına ulaşmada daha az sınırlayıcı tedbirlerin tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla anılan değişiklik, eksikliklerin telafi edilebilir nitelikte olduğu durumlarda idarenin iptal yerine daha hafif müdahale yollarını seçmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ne var ki İdare Mahkemesi kararında bu mekanizmaya ve kanun koyucunun ortaya koyduğu ölçülülük yaklaşımına hiç değinilmediği, dolayısıyla kararın ilgili mevzuat çerçevesinde gerekli değerlendirmeyi içermediği görülmektedir.

44. Sonuç olarak başvurucunun turizm işletmesi belgesinin herhangi bir süre tanınmaksızın doğrudan iptal edilmesi, kamu yararının korunması bakımından zorunlu bir tedbir değildir. Aynı amaca daha hafif müdahalelerle ulaşılması mümkünken idarece en ağır yaptırımın seçilmesinin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülülük ilkesinin gereklilik alt unsurunu karşılamadığı anlaşılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

47. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da başka bir karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

49. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2019/108, K.2020/263) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BULUT DUMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/8675 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/8675

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BULUT DUMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/8675)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Bulut DUMAN

Vekili : Av. Begüm Can GÜREL 2. R.C.

Vekili : Av. Halil Oğuzhan KÖKSAL 3. İmdat BERKSOY

Vekili : Av. Enes Malik KILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kişilik haklarını ihlal ettiği ileri sürülen internet içeriklerine erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması yönündeki taleplerin reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 23/2/2021, 20/5/2021 ve 25/11/2021 tarihlerinde yapılmıştır. 2021/28105 ve 2021/56309 numaralı başvuruların konu yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2021/8675 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucular, internette yayımlanan bazı içeriklerin kişilik haklarını ihlal ettiğini ileri sürerek 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesi uyarınca sulh ceza hâkimliklerinden ilgili internet sitelerine erişimin engellenmesi ve/veya içeriklerin yayından çıkarılması yönünde karar verilmesini talep etmişlerdir.

6. Birinci ve ikinci başvurucunun talepleri, ilgili içeriklerin basın ve ifade özgürlüğü kapsamında olduğu; üçüncü başvurucunun talebi ise haber içeriğinin gerçeğe aykırı olduğunun ilk bakışta anlaşılacak şekilde belirgin olmaması ve 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinde öngörülen şartların oluşmadığı gerekçeleriyle sulh ceza hâkimliklerince reddedilmiştir. Başvuruculların bu kararlara karşı yaptıkları itirazlar da yine sulh ceza hâkimliklerince reddedilmiş ve kararlar kesinleşmiştir.

7. Başvurucular, nihai kararları sırasıyla 3/2/2021, 20/4/2021 ve 26/10/2021 tarihlerinde öğrendikten sonra bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

8. 5651 sayılı Kanun'un "İçeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi" başlıklı 9. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 11/10/2023 tarihli ve E.2020/76, K.2023/172 sayılı kararı ile iptal edilmeden önceki hâli şöyledir:

"MADDE 9- (Değişik: 6/2/2014-6518/93 md.)

(1) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini de isteyebilir.

(2) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilerin talepleri, içerik ve/veya yer sağlayıcısı tarafından en geç yirmi dört saat içinde cevaplandırılır.

(3) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talepleri doğrultusunda hâkim bu maddede belirtilen kapsamda içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verebilir.

(4) Hâkim, bu madde kapsamında vereceği erişimin engellenmesi kararlarını esas olarak, yalnızca kişilik hakkının ihlalinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak (URL, vb. şeklinde) içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle verir. Zorunlu olmadıkça internet sitesinde yapılan yayının tümüne yönelik erişimin engellenmesine karar verilemez. Ancak, hâkim URL adresi belirtilerek içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle ihlalin engellenemeyeceğine kanaat getirmesi hâlinde, gerekçesini de belirtmek kaydıyla, internet sitesindeki tüm yayına yönelik olarak erişimin engellenmesine de karar verebilir.

(5) Hâkimin bu madde kapsamında verdiği kararları doğrudan Birliğe gönderilir.

(6) Hâkim bu madde kapsamında yapılan başvuruyu en geç yirmi dört saat içinde duruşma

yapmaksızın karara bağlar. Bu karara karşı 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir.

(7) Erişimin engellenmesine konu içeriğin yayından çıkarılmış olması durumunda hâkim kararı kendiliğinden hükümsüz kalır.

(8) Birlik tarafından ilgili içerik ve yer sağlayıcılar ile erişim sağlayıcıya gönderilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereği derhâl, en geç dört saat içinde ilgili içerik ve yer sağlayıcılar ile erişim sağlayıcı tarafından yerine getirilir.

(9) Bu madde kapsamında hâkimin verdiği kararına konu kişilik hakkının ihlaline ilişkin yayının başka internet adreslerinde de yayınlanması durumunda ilgili kişi tarafından Birliğe müracaat edilmesi hâlinde mevcut karar bu adresler için de uygulanır. Müracaatın Birlik tarafından kabulüne karşı itiraz, kararı veren hâkimliğe yapılır. İnternet sitesindeki yayının tümüne yönelik erişimin engellenmesi kararlarında bu fıkra hükmü uygulanmaz.

(10) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talep etmesi durumunda hâkim tarafından, başvuranın adının bu madde kapsamındaki karara konu internet adresleri ile ilişkilendirilmemesine karar verilebilir. Kararda, Birlik tarafından hangi arama motorlarına bildirim yapılacağı gösterilir.

(11) Sulh ceza hâkiminin kararını bu maddede belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen beş yüz günden üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır."

9. Yayın içeriğinin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi talebinin reddine ilişkin Yargıtay içtihatları ile konuya ilişkin uluslararası hukuk için İ.D. ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/14513, 28/12/2022, §§ 48-53) kararına bakılabilir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Şeref ve İtibar Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

11. Başvuruculaların bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddialar özetle şöyledir:

- Birinci başvurucu; kamuoyunca tanınan bir sanatçı olduğunu, internet sitelerinde hakkında yer alan gerçeğe aykırı içeriklerin ticari itibarını ve kişilik haklarını zedelediğini ileri sürmüştür. Söz konusu içeriklerde kişisel bilgilerine açıkça yer verilmesi nedeniyle özel hayatının gizliliğinin ihlal edildiğini belirtmiş; sulh ceza hâkimliğinin kararında gerekçeye yer verilmediğini, çatışan menfaatler arasında adil bir dengeleme yapılmadığını, suçluluğu sabit olmamasına rağmen talebinin reddedilmesinin lekelenmeme hakkı ile hak arama hürriyetini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

- İkinci başvurucu, arama motorlarında ismi yazıldığında özel hayatıyla ilgili ve beraatle sonuçlanan ceza yargılamasına ilişkin haberlerin görüntülenmeye devam ettiğini belirterek, bu durumun masumiyet karinesini, özel hayatın gizliliğini ve şeref ve itibar hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır.

- Üçüncü başvurucu; yakınlarının karıştığı suça konu eylemlerle herhangi bir ilgisi bulunmamasına rağmen adının bu içeriklerde yer aldığını, avukat olarak görev yaptığını,

arama motorlarında ismiyle yapılan aramada anılan haberler nedeniyle hakkında ön yargı oluştuğunu ve lekelenmeme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, sulh ceza hâkimliğinin talebini gerekçesiz şekilde, başka kararlardan kopyalama yoluyla oluşturulmuş ifadelerle reddetmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Bakanlık görüşünde, bireylerin maddi ve manevi varlığının korunması ile ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulabilmesi için dikkate alınması gereken kriterlere ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi kararlarına atıfta bulunulmuştur. Bu bağlamda söz konusu değerlendirmelerin yapılmasında yargı mercilerine belirli bir takdir yetkisinin tanındığı ifade edilmiştir. Bakanlık ayrıca, Anayasa Mahkemesinin görevinin yargı mercilerinin yerine geçmek olmadığını belirterek yapılacak incelemenin Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadı çerçevesinde ve somut olayın kendine özgü koşulları da gözönüne alınarak gerçekleştirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

13. Başvurucular Bakanlık görüşüne cevaplarında; görüş yazısında ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin genel ilkelere yer verildiğini, başvurunun esasına yönelik somut bir değerlendirme yapılmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu R.C., hakkında isnat edilen suçtan beraat etmesine rağmen söz konusu suç isnadına ilişkin haber içeriklerinin hâlen erişilebilir durumda olduğunu, başvurucu İmdat Berksoy ise başvuruya konu haberin gerçeği yansıtmadığını belirtmiştir. Başvurucular şeref ve itibarlarına yönelik saldırının devam ettiğini belirterek bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri iddiaları tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

14. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

15. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

17. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı

sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç [1. B.], B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

18. Şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının bulunması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması tek başına yeterli olmayıp bu yolların aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yollara başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan [2. B.], B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

19. Doğrudan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimi ile ilgili olan bir muhakemenin yokluğu, müdahalenin dayanağı kuralın yargılama hukukunun usule ilişkin güvencelerini sağlayamaması anlamına geleceğinden maddi hakkın ihlaline yol açacaktır. Öte yandan mahkemenin yokluğu aynı zamanda kamusal makamların başvurucunun müdahale edilen hakkına hukuki çare arayabileceği etkili bir başvuru yolu sunmadığı anlamına gelecektir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 144).

ii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

20. Anayasa Mahkemesi, 2017 yılından itibaren verdiği birçok kararında, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle düzenlenen erişimin engellenmesi ve/veya içeriklerin yayından çıkarılmasına yönelik usulü ayrıntılı biçimde incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu usulün çekişmesiz bir yargı yolu olduğunu vurgulamış; bu nedenle söz konusu tedbirin alınmasının ancak "ilk bakışta haklılık" esasına dayanabileceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarında ayrıca, söz konusu usulün internet ortamında işlenen suçlarla mücadelenin daha etkin yürütülmesi ve özel hayat ile kişilik haklarının hızlı ve etkili şekilde korunması amacıyla kanun koyucu tarafından öngörüldüğü; bu nedenle söz konusu yolun özel, hızlı sonuç alınabilecek, koruma tedbiri niteliğinde ve istisnai bir başvuru yolu olduğu istikrarlı biçimde vurgulanmıştır. Bu bağlamda kararlarda, erişimin engellenmesi usulünün ancak internet yayınının kişilik haklarını ihlal ettiğinin daha ilk bakışta anlaşılabildiği durumlarda işletilebileceği ifade edilmiştir (birçok karar arasından bkz. Ali Kıdık [2. B.], B. No: 2014/5552, 26/10/2017, §§ 55-63; Miyase İlknur ve diğerleri [2. B.], B. No: 2015/15242, 18/7/2018, §§ 32-35; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. [1. B.], B. No: 2015/6313, 13/9/2018, §§ 25-28; Ips İletişim Vakfı [2. B.], B. No: 2015/14758, 30/10/2018, §§ 27-30; İ.D. ve diğerleri, §§ 65, 66).

21. Anayasa Mahkemesi ayrıca, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca sulh ceza hâkimliğince verilen kararların; yalnızca ilk bakışta bir ihlal olup olmadığını ortaya koyma amacı taşıması nedeniyle uyuşmazlığı nihai olarak çözmediğini, dolayısıyla maddi anlamda kesin hüküm niteliğinde değerlendirilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Anılan kararlarda, ilk bakışta bir ihlalin bulunmadığı durumlarda, kişilik haklarının korunması için başvurulabilecek başka etkili hukuk yollarının mevcut olduğuna dikkat çekilmiş; bu gibi hâllerde ilgililerin genel hukuk ve/veya ceza hukuku yollarına başvurması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Ali Kıdık, §§ 66, 67; İ.D. ve diğerleri, § 68; başvuruda bulunulabilecek hukuk yollarına ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. İ.D. ve diğerleri, §§ 70-74).

22. Nitekim Anayasa Mahkemesi, İ.D. ve diğerleri kararına kadar, sulh ceza hâkimliklerince içeriğe erişimin engellenmesi taleplerinin reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına dayanan çok sayıda bireysel başvuruyu, olağan kanun yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur. Anılan kararlarda; başvurucuların, ortaya çıktığını iddia ettikleri zararın giderimi için uyuşmazlığın esasına ilişkin olarak, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle öngörülen erişimin engellenmesi yolu dışında kalan ve kişilik haklarının korunması bakımından daha etkili koruma sağlayabilecek hukuk yollarına başvurmadıkları, bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmadan önce tüm başvuru yollarını tüketmedikleri belirtilmiştir (diğerleri arasından bkz. C.K. [GK], B. No: 2014/19685, 15/3/2018; A.A. [2. B.], B. No: 2014/7244, 12/9/2018; Medeni Özer [2. B.], B. No: 2017/15421, 30/9/2020).

23. Bununla birlikte süreç içerisinde kişilik haklarına yönelik saldırılar nedeniyle açılan tazminat davalarına ilişkin temyiz incelemesini yapmakla görevli Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Daire), internet içeriklerine erişimin engellenmesi taleplerinin özel hukuk davaları yoluyla ileri sürülüp sürülemeyeceği hususunda, birbirine yakın tarihlerde farklı yönlerde kararlar vermiştir. Daire, 2009 yılından 2016 yılına kadar muhtelif tarihlerde verdiği bazı kararlarında, bu gibi hâllerde hukuki veya cezai koruma yollarına başvuruda bulunma konusunda seçimlik hakkın davacıya ait olduğunu belirterek, genel hükümlere göre hukuka aykırılığın tespiti ve internet yayınının durdurulması taleplerinin yargı merciince incelenmesi ve işin esasına girilerek karar verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Buna karşılık, 2013 ilâ 2019 yılları arasında oybirliğiyle verdiği bazı kararlarında ise Daire, erişimin engellenmesine yönelik taleplerin yalnızca sulh ceza hâkimliklerinin görev alanına girdiğini kabul etmiştir. Buna göre, Daire kararlarında Anayasa Mahkemesi içtihadının karşılık bulmadığı, kişilik haklarına yönelik suç teşkil etmeyen haksız fiil niteliğindeki saldırılar bakımından 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinde öngörülen usulün pratikte kullanılabilir tek başvuru yolu olarak kaldığı anlaşılmıştır (İ.D. ve diğerleri, §§ 75, 78, 82).

24. Anayasa Mahkemesi Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararında, ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin dayanağını oluşturan 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin kanunilik şartını sağlayıp sağlamadığını, yargı mercilerinin kararlarının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ile birlikte ele almıştır. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesine dayalı erişimin engellenmesi usulüne ilişkin içtihadını hatırlatmış (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, §§ 107–111); ardından başvuruya konu erişimin engellenmesi kararlarıyla Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı ve anayasal hakların ihlaline neden olan sorunun doğrudan 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Ayrıca anılan kararda, müdahaleye dayanak olan söz konusu düzenlemenin, kamusal makamların takdir yetkisini sınırlandıracak, keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde yargılama hukukunun usule ilişkin güvencelerinin yanında, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve orantılı karar verilmesini sağlayacak güvenceleri de içermediği tespit edilmiştir. Bu nedenlerle, ifade ve basın özgürlükleri yönünden yapısal bir sorunun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (geniş değerlendirme için bkz. Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, §§ 112–118, 120–133).

25. Anayasa Mahkemesi, Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararı akabinde, internet içeriklerine erişimin engellenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasını İ.D. ve

diğerleri kararında değerlendirmiş; daha önceki kararlarında ortaya koyduğu anayasal ilkeleri bir bütün olarak ele alarak sonuca ulaşmıştır (İ.D. ve diğerleri, §§ 63-97). Anayasa Mahkemesi anılan kararda, temel güvenceleri içermeyen bir kanuni dayanağın, çatışan iki haktan yalnızca biri -ifade ve basın özgürlüğü ya da şeref ve itibar hakkı- yönünden sorun oluşturduğunun düşünülemeyeceğini, her iki temel hak yönünden de anayasal güvence eksikliği oluşturacağını vurgulamıştır (İ.D. ve diğerleri, § 89).

26. Anayasa Mahkemesi, İ.D. ve diğerleri kararında; müdahaleye dayanak oluşturan kanun hükmünün temel güvenceleri içermemesi nedeniyle kişilik haklarına yönelik saldırılara karşı etkin bir koruma sağlayamadığını, sulh ceza hâkimliğine yapılan başvuruların ise şikâyetlerin esasını inceleme imkânı sunmadığını ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sağlamadığını değerlendirmiştir (İ.D. ve diğerleri, §§ 65–66, 89). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, çözüm sağlayabilecek nitelikte olduğu kabul edilen özel hukuk yolunun Yargıtay içtihadıyla erişimin engellenmesi taleplerine kapatıldığını da gözönüne alarak, erişimin engellenmesi taleplerinin reddi durumunda kişilerin şeref ve itibarlarının korunması hakkına yönelik etkili bir başvuru yolunun bulunmadığını değerlendirmiş; dolayısıyla şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (geniş değerlendirme için bkz. İ.D. ve diğerleri, §§ 83-98).

27. Daha sonra Anayasa Mahkemesi, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesini değerlendirdiği norm denetimi kararında; Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararında kanunilik ilkesi yönünden yapılan tespitlere atıfla, anılan maddenin Anayasa'nın 13., 26. ve 28. maddelerine aykırı olduğuna hükmetmiş ve söz konusu düzenlemeyi iptal etmiştir (AYM, E.2020/76, K.2023/172, 11/10/2023, §§ 97-107). Kararda, söz konusu kanunun uygulanması sürecinde sulh ceza hâkimliklerince çelişmeli bir yargılama yürütülmediği, çatışan haklar arasında adil bir denge kurulmadığı, verilen kararların ise somut olayların koşullarından bağımsız ve genel ifadeler içerdiği belirtilmiştir. Ayrıca bu kararlara karşı yapılan itirazların etkili bir sonuca ulaşmasının oldukça güç olduğu değerlendirilmiştir.

28. Bu bağlamda anılan kararda, dava konusu kuralların kişilik haklarına yönelik saldırılara karşı internet içeriklerinin sınırlandırılmasında kademeli bir müdahale yöntemi öngörmediği belirtilmiştir. Anılan kurallar kapsamında getirilen sınırlamanın, yalnızca belirli bir internet içeriğine belli bir süreye kadar erişimin engellenmesi ile sınırlı kalmadığı, kararın verildiği andan itibaren içeriğe erişimi süresiz şekilde engellediği ifade edilmiştir. Bu itibarla norm denetimi kararında, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin kamusal makamların takdir yetkisini sınırlayarak keyfî uygulamaların önüne geçilmesini sağlayacak usule ilişkin yargısal güvenceleri içermediği, bu nedenle ifade ve basın özgürlüklerine ağır bir müdahale oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (AYM, E.2020/76, K.2023/172, 11/10/2023, §§ 97-107).

29. Anayasa Mahkemesi, anılan iptal hükmünün Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vererek bu alanda oluşacak hukuki boşluğun yasama organı tarafından doldurulmasına imkân tanımıştır (AYM, E.2020/76, K.2023/172, 11/10/2023, § 113). Ne var ki söz konusu iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasının üzerinden yirmi aydan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen kanun koyucu tarafından bu zamana kadar yeni bir yasal düzenleme yapılmadığı görülmektedir.

30. İ.D. ve diğerleri kararında ihlal sonucuna varılırken, Yargıtayın genel hukuk yoluna göre 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesini özel bir düzenleme olarak kabul etmesinin belirleyici bir etkisi olduğu açıktır. Nitekim Yargıtay, internet ortamında yapılan yayınlarla kişilik haklarının ihlaline ilişkin taleplerin yalnızca 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi kapsamında

ileri sürülebileceği yönünde bir içtihat geliştirmiştir (bkz. § 23). Bununla birlikte, söz konusu madde hükmüne ilişkin iptal kararının yürürlüğe girmesiyle anılan içtihada dair hukuki yorumunun kanuni dayanağının ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, sulh ceza hâkimlikleri nezdindeki başvurularda, ihlalin ilk bakışta anlaşılmaması gerekçesiyle sonuç alamayan kişilerin, kişilik haklarına yönelik müdahalelere karşı genel hukuk yollarına başvurmaları hukuken mümkün hâle gelmiştir (başvurulabilecek özel hukuk davalarına ilişkin değerlendirme için bkz. Ali Kıdık, § 64). Dolayısıyla somut olayda kişilik haklarının ihlal edildiğini ileri süren başvuruculların, mevcut hukuki durumda genel dava yollarına başvurabilecekleri gibi, ihlalin devam ettiğini ortaya koymaları hâlinde erişimin engellenmesi talebinde de bulunabilecekleri konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu yöndeki talepleri değerlendirecek mahkemeler ise kişilik haklarına yönelik belirgin nitelikte bir ihlalin varlığını ve ihlalin süratle giderilmesinin zaruri olduğunu tespit ederse tedbir olarak içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine yargılamanın her aşamasında karar verebilecektir.

31. Bununla birlikte, somut başvuruların değerlendirilmesinde anılan tarihte yürürlükte bulunan 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin irdelenmesi gerekmektedir. Başvurulara konu kararların verildiği dönemde uygulanan kanun hükmünün, yargılama hukukunun usule ilişkin güvencelerini ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve orantılı bir karar verilmesini sağlayacak yeterli güvenceleri içermediği Anayasa Mahkemesinin gerek bireysel başvuru kararlarında gerekse norm denetimi kararında açıkça ortaya konulmuş; anılan dönemde kişilik haklarına yönelik müdahalelere karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz. §§ 26-27). Nitekim iptal kararının ardından, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca verilen erişimin engellenmesine dair kararlarla ilgili olarak yapılan çok sayıda bireysel başvuru, Abdullah Kaya ve diğerleri kararında birleştirilerek incelenmiş ve söz konusu düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşılamadığı gerekçesiyle başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmiştir (Abdullah Kaya ve diğerleri [2. B.], B. No: 2016/1430, 22/11/2023).

32. Bu bağlamda, başvurulara konu dönemde yürürlükte olan yasal düzenlemenin kişilik haklarına yönelik saldırılara karşı başvuruculara etkili bir başvuru imkânı sunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut olayda İ.D. ve diğerleri kararında yapılan değerlendirmelerden ve ulaşılan ihlal sonucundan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenlerle başvuruculların şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Birinci başvurucu, erişimin engellenmesi talebinin reddine karşı itiraz talebinin süresinde yetkili yargı mercine gönderilmemesi nedeniyle hak arama hürriyeti ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi

ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

37. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Ayrıca ikinci ve üçüncü başvurucular 100.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

38. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 55).

39. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

40. Eldeki başvurularda ihlalin kaynağı 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesindeki yapısal sorundan kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesince başvurulardan sonraki tarihte söz konusu norm iptal edilmiştir. Bu durumda iptal edilen kanun hükmüne dayalı olarak verilen kararları tesis eden sulh ceza hâkimliklerinin, ihlal kararı doğrultusunda yapacakları yeniden yargılamada iptal edilen norm kapsamında bir değerlendirme yapabilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin giderilebilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yarar bulunmamaktadır. Bu durumda ihlalin tazminatla giderilmesi gerekir.

41. Bununla birlikte ihlalin şeref ve itibarın korunması hakkı gibi temel haklarla bağlantılı olduğu dikkate alındığında, salt manevi tazminat ile yetinilmesi de etkili giderim sağlayamayabilir. Başvuruculların erişimin engellenmesi veya içeriğin çıkarılması talebinde bulundukları yayınların hâlen ulaşılabilir olması nedeniyle hak ihlalinin başvuru tarihlerinden sonra da devam ettiği iddialarının bulunması hâlinde ihlal kararında belirtilen anayasal ilkeler doğrultusunda ilgili internet içeriklerine ilişkin değerlendirme yapılmasını sağlamak üzere genel mahkemelere başvurma olanağına sahip olduğu (bkz. § 30) vurgulanmalıdır. Bu itibarla ihlalin giderilebilmesi için genel hukuk yoluna başvuru imkânına sahip başvuruculara, mahkemelerde dava açılması yolunun gösterilmesine karar verilmesi gerekir (benzer yönde bkz. Kırca Mühendislik İnş. Turz. Tic. ve San. A.Ş. [1. B.], B. No: 2014/6241, 29/9/2016, § 88; ayrıca bkz. § 21).

42. Ayrıca başvurucular R.C. ve İmdat Berksoy'a manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net

34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 2021/28105 numaralı birleşen başvuruda kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvurucuların şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlali nedeniyle devam eden ihlallerin sonlandırılması için genel hukuk mahkemelerinde dava açma yolunun GÖSTERİLMESİNE,

F. Başvurucular R.C. ve İmdat Berksoy'a net 34.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucular Bulut Duman ve İmdat Berksoy'a AYRI AYRI; 2.220,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 32.220,60 TL yargılama giderinin başvurucu R.C.ye ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EBRU KIZILIRMAK

B. No: 2021/11678 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/11678

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EBRU KIZILIRMAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/11678)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Ebru KIZILIRMAK

Vekili : Av. Burak SABUNCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine belletici öğretmenlik görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/3/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Arka Plan Bilgisi

4. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile nöbet görevine ilişkin genel arka plan bilgisi için bkz. Osman Bayat ve diğerleri [GK], B. No: 2016/11319, 5/9/2024, §§ 5-10.

5. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile nöbet görevine ilişkin düzenlemeler 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği) "Müdür yardımcısı ve öğretmenlerin nöbet görevi" başlıklı 44. maddesi ile 7/9/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği) "Öğretmenlerin görevleri ve sorumlulukları" başlıklı 86. ve "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesinde yer almaktadır (Osman Bayat ve diğerleri, § 5).

6. Anılan mevzuata göre nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülerek "Nöbetçi Öğretmen Görev Talimatnamesi" hazırlanır. Söz konusu görev, eğitim faaliyetinin başlamasından belli bir süre öncesinde başlar ve bitiminden sonra belli bir süre daha devam eder. Bu süre zarfında nöbetçi öğretmenden öğrencilerin izlenmesinden, öğretmenlerin derslere zamanında girip girmediğinin kontrolüne, izinli öğretmenler nedeniyle boş kalan sınıfların idareye bildirilmesinden, binanın ısıtma, elektrik ve sıhhi tesislerin çalışıp çalışmadığının takibine kadar idarecilerle koordinasyon içinde olmak kaydıyla bir dizi yoğun emek ve dikkat gerektiren çeşitli görevleri yerine getirmesi beklenir. Buna göre nöbet görevi eğitim ve öğretim hizmetlerinin gereği gibi (düzenli ve sürekli) yerine getirilmesinin asli bir unsurudur ve bu bağlamda izleme ve denetleme görevlerini kapsar (Osman Bayat ve diğerleri, § 6).

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Ordu'nun Korgan ilçesi, Korgan Yatılı Bölge Ortaokulunda (Okul) matematik öğretmeni olup Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM İŞ) üyesidir. EĞİTİM İŞ Merkez Yönetim Kurulunun 16/3/2018 tarihli ve 282 sayılı kararı şöyledir:

"Sendikamızda yapılan tüm girişimlerde ve açıklamalarda pansiyonlu okullarda belletici öğretmenlik ve belletici nöbetçi öğretmenlik görevlerinin isteğe bağlı olması, bunun için başta okul içi olmak üzere sırasıyla ilçe ve il düzeyinde duyurular yapılarak belirlenmesi gerektiği vurgulandığı halde idarece bu yönde bir tedbir alınmaksızın resen görevlendirmeler yapılmaktadır.

Üyelerimizin ailevi durumları, dinlenme durumları, sağlık gerekçeleri dahi göz önüne alınmadan yapılan bu görevlendirmelerin yol açtığı sorun ve mağduriyetler nedeniyle üyelerimizin 2017-2018 eğitim öğretim yılı boyunca resen verilecek bu tür görevlendirmeleri yapmamalarına karar verilmiştir."

9. EĞİTİM İŞ Merkez Yönetim Kurulu, eylemin aynı gerekçelerle 2018-2019 eğitim öğretim yılı süresince devam etmesi yönünde 3/9/2018 tarihinde karar almıştır.

10. Başvurucu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Okul pansiyonunda belletici öğretmen olarak görev almak istediğini 4/9/2018 tarihli dilekçeyle Okul idaresine bildirmiştir.

11. Başvurucu, söz konusu sendikanın 3/9/2018 tarihli kararına istinaden belleticilik ve nöbetçi belleticilik görevlerini yapmayacağını 26/11/2018 tarihinde verdiği dilekçeyle Okul idaresine bildirmiştir.

12. Başvurucunun 2/11/2018 tarihinde saat 20.00'de nöbet görevini terk ettiği ve 3/12/2018, 8/12/2018, 10/12/2018 tarihlerinde nöbet tutmadığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine 10/12/2018 tarihli olurla başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin

soruşturması sürecinde 17/12/2018, 24/12/2018, 5/1/2019 ve 14/1/2019 tarihlerinde de başvurucunun nöbet tutmadığı saptanmıştır. 13/6/2019 tarihli soruşturma raporlarıyla başvurucunun tevhiden 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (n) alt bendi gereğince "3 yıl kademe ilerlemesinin durdurulması" cezası ile cezalandırılması teklif edilmiştir. Bu ceza teklifi disiplin kurulunca reddedilmiştir. Başvurucu, Ordu Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 9/8/2019 tarihli işlemiyle "Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak" fiilini işlediği gerekçesiyle 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (a) alt bendi uyarınca 1/8 aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmıştır.

13. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle dava açmıştır.

14. Ordu 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) davanın reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun 4/9/2018 tarihli dilekçeyle 2018-2019 eğitim öğretim döneminde nöbet görevi almak istediğini okul idaresine bildirdiği ve onaylanan belletici öğretmen formunda başvurucunun adının yer aldığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca, mevzuatta başvurucunun iddiasının aksine okulda görevli öğretmenler arasında istekliler/istekli olmayanlar şeklinde bir ayrıma gidilmediğini, istekli olup olmama durumunun diğer eğitim kurumlarında görevli öğretmenler yönünden getirildiğini ifade etmiştir. Kararın gerekçesinde, sendika kararının kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmeye ilişkin olmadığını, bu kapsamda değerlendirilemeyeceğini, başvurucunun kendisine verilen nöbet görevini salt sendika kararını gerekçe göstererek yerine getirmemesinin devlet hizmetlerinin aksamasına sebebiyet verebileceğini vurgulamıştır.

15. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi, bu karara karşı yapılan istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

16. Başvurucu, nihai hükmü 1/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ MEVZUAT

17. 657 sayılı Kanun'un "Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı" başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelipte Devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır."

18. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aylıktan kesme : Memurun, brüt aylığından 1/30 - 1/8 arasında kesinti yapılmasıdır. Aylıktan kesme cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak"

19. 11/8/1982 tarihli ve 2698 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu'nun "Amaç" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında

yatılı okuma imkanı sağlamak üzere, parasız yatılı okumaya hak kazanan öğrencilerle paralı yatılı okumak isteyen öğrenciler için okul pansiyonlarının açılmasına ve yönetimine ilişkin esasları düzenlemektir."

20. Aynı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"'Belletici' ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında parasız ve paralı yatılı öğrencilerin ders saatleri dışında pansiyonlarda eğitim ve gözetimi ile yönetmelikte belirtilecek diğer idari hususları yürütmekle görevli kişileri;

İfade eder."

21. Aynı Kanun'un "Belleticilerin görevlendirilmesi" başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Pansiyonlardan öğrencilerin ders saatleri dışında eğitim ve gözetim faaliyetleri ile pansiyonların idari işlerini yürütmek üzere belleticiler görevlendirilir. Görevlendirme, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları öğretmenleri arasından Valilik Onayı ile yapılır."

22. Aynı Kanun'un "Yönetmelik" başlıklı 16. maddesi şöyledir:

"Pansiyonların yönetimi, belleticilerin nitelikleri ve görevleri, pansiyonlarda ücretli ve ücretsiz yemek yeme ve ödeme esasları, paralı yatılı öğrenci taksitleri ve bu Kanunun uygulanması ile ilgili diğer hususlar, Cumhurbaşkanınca çıkarılan bir yönetmelikle düzenlenir."

23. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin olay tarihinde yürürlükte olan "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesi şöyledir:

"(1) Öğretmenler, nöbet görevini nöbet çizelgesine göre yerine getirirler.

(2) Nöbetlerde aşağıdaki esaslara uyulur:

a) Öğretmenlere, dersinin en az bulunduğu gün veya günlerde nöbet görevi verilir.

b) Birden fazla okulda ders görevi bulunan öğretmenlere kadrosunun bulunduğu okulda, kadrosunun bulunduğu okulda dersi yoksa en çok ders okuttuğu okulda nöbet görevi verilir.

c) Nöbet görevi, ilk dersten 15 dakika önce başlar, son ders bitiminden 15 dakika sonra biter. İkili öğretimin yapıldığı okullarda öğretmenler, tek devrede nöbet tutarlar.

ç) Bayan öğretmenlere, doğumuna üç ay kala ve doğumdan sonra bir yıl nöbet görevi verilmez.

d)İstekleri hâlinde hizmet yılı 20 yıldan fazla olan bayan öğretmenlerle 25 yıldan fazla olan erkek öğretmenler, nöbet görevinden muaf tutulabilirler. Ancak bu kapsamdaki öğretmen sayısının fazla olması nedeniyle nöbet görevinin aksaması durumunda bu öğretmenlere de nöbet görevi verilir.

e) Nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülür ve okul yönetimince öğretmenlere yazılı olarak duyurulur.

f) Nöbet görevine özürsüz olarak gelmeyen öğretmen hakkında derse özürsüz olarak gelmeyen öğretmen gibi işlem yapılır."

24. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Belletici öğretmen görevlendirilmesi" başlıklı 92. maddesi şöyledir:

"(1) Belletici ve nöbetçi belletici öğretmenlik görevlendirilmesine ilişkin iş ve işlemler Millî

Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği hükümlerine göre yürütülür."

25. 25/11/2016 tarihli ve 29899 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği'nin (Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği) "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin ilgili bentleri şöyledir:

"b) Belletici öğretmen: Okul pansiyonlarında görevli oldukları günlerle sınırlı olmak üzere, yatılı öğrencilerin eğitim öğretim ve gözetimleri ile ilgili iş ve işlemleri yürüten öğretmeni,

...

h) Nöbetçi belletici öğretmen: Gece dahil görev yapan belletici öğretmeni,

...

j) Pansiyon: Okullarda yatılı olarak öğrenim gören öğrencilerin barınma, beslenme, etüt ve diğer sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı yeri,

...

ifade eder."

26. Aynı Yönetmelik'in "Belletici ve nöbetçi belletici öğretmen görevlendirilmesi" başlıklı 39. maddesinin başvuru konusu disiplin cezasının tesis edildiği tarihte yürürlükte olan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Belletici ve nöbetçi belletici öğretmenlik görevi pansiyonun bağlı bulunduğu okulda görev yapan kadrolu öğretmenler tarafından yürütülür.

(2) Belletici ve nöbetçi belletici öğretmen ihtiyacının okulda görev yapan kadrolu öğretmenler tarafından karşılanamadığı durumlarda, aynı yerleşim birimindeki diğer eğitim kurumlarında görev yapan kadrolu öğretmenlerden istekli olanlar arasından, buna rağmen ihtiyacın karşılanamaması durumunda ise o yerleşim biriminde görev yapan diğer kadrolu öğretmenler arasından resen görevlendirme yapılmak suretiyle karşılanır.

(3) Belletici ve nöbetçi belletici öğretmenler, pansiyonun bağlı bulunduğu okul müdürünün teklifi ve il veya ilçe millî eğitim müdürünün onayı ile görevlendirilir."

27. Aynı Yönetmelik'in "Belletici veya nöbetçi belletici öğretmenin görev ve sorumlulukları" başlıklı 40. maddesinin başvuru konusu disiplin cezasının tesis edildiği tarihte yürürlükte olan hâli şöyledir:

"(1) Belletici veya nöbetçi belletici öğretmenin görev ve sorumlulukları şunlardır:

a) Pansiyonlarda kalan öğrencilerin ders saatleri dışında eğitimleri ile ilgilenmek ve gerektiğinde derslerine yardımcı olmak.

b) Gece bekçilerini veya güvenlik görevlilerini kontrol etmek.

c) Etüt aralarında öğrencileri gözetim altında bulundurmak.

ç) Pansiyon yoklamalarını yapmak ve elektronik ortamda pansiyonla ilgili günlük veri girişini gerçekleştirmek.

d) Pansiyona gelen ziyaretçiler ile ilgili işleri yürütmek.

e) Disiplin olayları ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.

f) Hastalanan öğrencilerin durumuyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek.

g) Öğrencilerin ilaçlarının dağıtımı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.

ğ) Okul yönetimince verilen diğer görev ve sorumlulukları yerine getirmek.

(2) Belletici veya nöbetçi belletici öğretmen, görevlerinden dolayı ilgili müdür yardımcısına karşı sorumlu olup okul yönetimince hazırlanacak nöbet çizelgesine ve pansiyon yönergesine göre nöbet tutmakla yükümlüdür."

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ve uluslararası hukuk düzenlemeleri için bkz. Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 30-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; sendikaların aldıkları kararlar doğrultusunda kamu görevlilerinin eylem hakkına sahip olduğunu, eylemlere katılanların cezalandırılamayacağını, bunun Anayasa ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerle sabit olduğunu, sendikanın kararı gereğince belletici öğretmenlik görevini yerine getirmemesi nedeniyle disiplin cezası verilemeyeceğini ileri sürerek örgütlenme özgürlüğünün ve sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; başvurucunun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün ekinde yer alan Ordu Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün yazısında başvurucunun söz konusu nöbet görevi sebebiyle ilave ücret aldığı, bu Okulda görevli olması nedeniyle başka türden okulda görevli öğretmenlerden fazla hizmet puanına hak kazandığı, bunun gibi özlük ve parasal açıdan avantajlarının bulunduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucu, başvuru konusu nöbet tutmama eylemleriyle idareyi baskı altına alarak pansiyon nöbeti görevinin kaldırılmasını hedeflemiş ve bu eylemleri sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalenin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 49-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

34. Toplu eylemde bulunma Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının çekirdek alanında kalan bir faaliyet türü olmasa da toplu eylemde bulunmanın çalışanların hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla başvurulabilecek yardımcı bir sendikal araç olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bu nedenle toplu eylemde bulunmak da sendika hakkının kapsamında kalmaktadır (Osman Bayat ve diğerleri, § 28). Dolayısıyla somut olaydaki eylemin amacı gözetildiğinde, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar uyarınca nöbetçi belleticilik görevini yapmama eylemine katılan başvurucunun aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmasının sendika hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerekir.

35. Eldeki başvuruda sendika hakkına müdahale edildiğinin kabul edilmesi, somut olaya konu eylemin amaç yönüyle sınırlı olarak inceleneceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte kamu görevinin yerine getirilmemesi biçimindeki toplu eylem yöntemine başvurulmasının kamu görevlileri sendikalarının sendikal amaçlarını gerçekleştirmek için veya kamu görevlilerinin mesleki ve ekonomik çıkarlarını korumak için başvurabileceği meşru eylemlerden olup olmadığının somut olay yönünden değerlendirilmesi "Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı" başlığı altında yapılacaktır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nigar Hürel ve diğerleri [1. B.], B. No: 2017/16800, 22/11/2022, § 15).

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 51. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

38. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" başlıklı 51. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, ..., kamu düzeni, ...nin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

i. Kanunilik

39. 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin müdahalenin kanuni dayanağını

oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Başvurucunun nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

41. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır (sendikalarla ilgili olarak bkz. Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, §§ 31, 32; Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, §§ 53, 70, 74; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 73; Birleşik Metal İşçileri Sendikası [2. B.], B. No: 2015/14862, 9/5/2018, §§ 42, 43; derneklerle ilgili olarak bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç [1. B.], B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 45). Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve orantılı olmalıdır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 18; AYM, E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018, § 15).

42. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Tayfun Cengiz, § 56; Adalet Mehtap Buluryer [2. B.], B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan [1. B.], B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

43. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret eder. Kamu gücünü kullanan organlar, örgütlenme özgürlüğü kapsamındaki faaliyetlere müdahale ederken bu özgürlüğün kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermelidir (sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50).

44. Sendika hakkına yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak değerlendirilemez (Kristal-İş Sendikası, § 70; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, § 43; Ahmet Parmaksız, § 80). Sendika hakkına yargısal veya idari bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olup olmadığına, bu

bağlamda toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına ve sınırlamanın izlenen amaçlarla orantılılığına bakmak gerekir (İsmail Aslan ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/7197, 8/9/2015, §§ 51-62).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

45. Öğretmenlerin belleticilik ve nöbetçi belleticilik görevlerine ilişkin düzenlemeler 2698 sayılı Kanun, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 92. maddesi ve Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliğiyle yapılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmî okullarda öğrenciler için açılan pansiyonların yönetimine ilişkin esasları düzenleyen Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği'nde belletici ve nöbetçi belleticinin görevlendirilme süreci ve sorumlulukları detaylı olarak düzenlenmiştir. Buna göre belleticilik ve nöbetçi belletici öğretmenlik görevlerinin öncelikle pansiyonun bağlı bulunduğu okulda görev yapan öğretmenlerce yerine getirilmesi gerekmektedir (bkz. § 26). İhtiyacın söz konusu okulda görev yapan öğretmenlerce karşılanamadığı durumlarda diğer okullardan istek üzerine yapılan ihtiyaç karşılanamazsa resen görevlendirme yapılmaktadır (bkz. § 26). Belletici öğretmenler, yatılı öğrencilerin eğitim öğretim ve gözetimleri ile ilgili iş ve işlemleri yürütmektedirler (bkz. § 27). Bu bağlamda, pansiyonu olan okullarda çalışan öğretmenlerin pansiyonlardaki belleticilik/nöbetçi belleticilik görevlerini yerine getirmeleri -pansiyonlarda kalan öğrenciler açısından- eğitim ve öğretim hizmetlerinin önemli bir unsurudur (Öğretmenlerin benzer mahiyetteki nöbetçi öğretmenlik görevine ilişkin değerlendirmeler için bkz. § 6). Başvurucuya görev yaptığı okulun pansiyonunda verilen belleticilik görevi de bu kapsamdadır.

46. Anayasa Mahkemesi, nöbet görevlerini yerine getirmeyen öğretmenlerin disiplin cezası ile cezalandırılmasını Osman Bayat ve diğerleri kararında değerlendirmiştir. Bu kararına konu olayda, sendikaların öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebine ilişkin yetkililere seslerini duyurmak için 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar çeşitli sendikal araçlarla etkinlikler düzenledikleri ve nihayetinde üyelerinin 2015 yılı ikinci döneminde kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde kararlar aldıkları görülmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 7-9). Öğretmenlere nöbet ücreti ödenmesi taleplerine ilişkin olarak düzenlenen eylem kararına istinaden 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmeyen başvuruculara uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvurucular, bu disiplin işlemlerine karşı açtıkları davaların reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, anılan başvuruyu sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

47. Mezkûr kararda başvuruculara nöbet tutmama eylemine birçok defa (7 ilâ 11 gün) başvurarak kamu makamlarının sendika hakkı kapsamında yapılan eylemlere göstermesi gereken müsamaha seviyesinin ötesine geçildiği vurgulanmıştır (Osman Bayat ve diğerleri, § 47).

48. Osman Bayat ve diğerleri kararında, idarenin başvurucular hakkında hemen disiplin soruşturması açmadığı, nöbet ücretine ilişkin taleplerini dile getirebilmeleri için gerekli ortamı başvuruculara sağladığı, aynı eyleme her bir başvurucu tarafından birçok defa başvurulmak suretiyle başvuruculara eylemden bekledikleri fayda ile kamu hizmetlerinin devamlılığı arasındaki dengeyi bozacak surette hareket ettikleri belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 48). Mezkûr kararda, kamu görevlileri sendikalarının çeşitli sendikal araçlarla taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen görevi yerine getirmeme

şeklindeki eylemlerin devletin öğretmenler için asli bir görev olarak öngördüğü ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir önemi olan nöbet düzenlemesinin tamamen ve fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kararda, iki ay gibi eğitim hizmeti bakımından oldukça uzun kabul edilebilecek bir süre boyunca devam eden nöbet görevini terk etme eylemine karşılık olarak başvuruculara uyarma cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 49).

49. Buna göre özet olarak Osman Bayat ve diğerleri kararında; başvuruculara eylemlerinin uzun süre devam etmesi, idare tarafından başvuruculara azımsanmayacak bir süre müsamaha gösterilmesi ve nihayetinde başvuruculara verilen cezanın en hafif disiplin cezası olması olguları esas alınarak müdahalenin zorunlu toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

50. Somut olayda başvurucu, çalıştığı okulun pansiyonunda kendisine verilen belletici öğretmenlik görevini üyesi olduğu sendikanın kararını gerekçe göstererek yerine getirmemiştir. Sendikanın aldığı toplu eylem kararında, belletici öğretmenlik ve nöbetçi belleticilik görevlerinin isteğe bağlı olmasının ve özel durumların dikkate alınmasının talep edildiği görülmektedir (bkz. §§ 8-9). Şu hâlde eldeki başvuruya konu olayda talep, belletici öğretmenlik görevinin isteğe bağlı hâle getirilmesidir. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda ise talebin okulda tutulan nöbet görevine ücret verilmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla somut başvuru ile Osman Bayat ve diğerleri kararındaki olay ve olgular arasındaki farklılıkların yapılacak hukuki değerlendirmede dikkate alınması gerekir.

51. Yatılı ve pansiyonlu okullarda öğrencilere ilişkin eğitim, güvenlik ve disipline ilişkin temel bazı hizmetlerin (bkz. §§ 25-27) görülmesini temin amacıyla oluşturulduğu anlaşılan belletici öğretmenlik görevi, eğitim hizmetinin asli bir unsuru ve dolayısıyla öğretmenlik görevinin bir parçasıdır. Bu görevi yapacak öğretmenlerin öncelikle okuldaki öğretmenler arasından seçilmesinin görevin muhtevası ve düzenli bir biçimde aksamadan yerine getirilebilmesi açısından uygun olduğu söylenebilir. Nitekim idarenin cezalandırma kararını denetleyen Mahkeme gerekçesinde -başvurucunun iddiasına cevaben- pansiyonun bağlı bulunduğu okulda görevli öğretmenler yönünden nöbet görevinin isteğe bağlanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun yatılı bölge okulunda çalışması nedeniyle hizmet puanı, özlük ve parasal avantajlarının olduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 31). Bu sebeplerle başvurucunun bir defa belletmenlik görevini terk etmesi ve yedi defa nöbet görevini yerine getirmemesi eylemlerine karşılık olarak aylıktan kesme cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşılamadığı söylenemez (serbest kılık ve kıyafet eylemleri yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Teyfur ve diğerleri [1. B.], B. No: 2015/18147, 3/11/2022, § 75).

52. Başvurucunun 2018-2019 eğitim öğretim yılında belletici öğretmenlik yapmak istediğini Okul idaresine bildirdiği, daha sonra üyesi olduğu sendikanın aldığı kararı gerekçe göstererek nöbet tutmama kararını okul idaresine bildirmesinden yaklaşık on beş gün sonra disiplin soruşturmasına başlandığı, bir defa belletmenlik görevini terk etmesi ve yedi defa nöbet görevini yerine getirmemesi eylemleri nedeniyle 1/8 aylıktan kesme disiplin cezasıyla cezalandırıldığı görülmektedir. Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâller 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre cezalar beşe ayrılmıştır. Başvurucuya bir görevi yerine getirmemesi nedeniyle sıralamanın en altında yer alan uyarma ve kınamanın bir üst kategorisinde bulunan aylıktan kesme cezası verilmiştir. Bu itibarla somut olayda belleticilik

görevinin başvurucunun talebi üzerine verilmesi, sonrasında nöbet görevini yerine getirmemesine bir süre müsamaha gösterilerek başvurucunun hemen cezalandırılmaması, cezalandırılmasına gerekçe olan nöbetçi belletmenlik görev yerini terk ve görevi yerine getirmemesi fiillerinin toplamda sekiz defa gerçekleşmesinden dolayı disiplin cezası verilmesi karşısında müdahalenin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olan müdahalenin Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkını ihlal etmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET KÜÇÜK

B. No: 2021/14225 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14225

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KÜÇÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14225)

Karar Tarihi: 1/10/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 30/3/2026 - 33209

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Mehmet KÜÇÜK

Vekili : Av. Fidan Didem ALACA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, maliki olunan yapıya ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali talebiyle üçüncü kişi tarafından açılan davanın lehine yapı kayıt belgesi düzenlenen kişiye ihbar edilmeyerek yargılamaya katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; Muğla'nın Yatağan ilçesi, Kavak Mahallesi, Çallıçeşme mevkii, 121 ada, 2 parsel sayılı taşınmazda bulunan yapının malikidir. Başvurucu 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'na 11/5/2018 tarihli ve 7143 sayılı Kanun ile eklenen geçici 16. madde uyarınca 5/9/2018 tarihinde taşınmaz için yapı kayıt belgesi almıştır.

3. Yatağan Orman İşletme Müdürlüğü (İdare) başvurucunun maliki olduğu yapının 24,84 m²lik kısmının, yapının bulunduğu taşınmazın ise 53,91 m²lik kısmının devlet ormanı olarak belirlenen alanda kaldığı gerekçesiyle 11/10/2019 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığından yapı kayıt belgesinin iptalini talep etmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının söz konusu talebi zımnen reddi üzerine İdare tarafından yapı kayıt belgesinin iptali istemiyle

dava açılmıştır.

4. Muğla 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde görülen yargılamada 27/2/2020 tarihli ara kararı ile davanın başvurucuya ihbarına karar verilmiştir. Kararda uyuşmazlığın sonucunun başvurucunun hukuksal menfaatini etkileyebileceği, yargılama bitinceye kadar taraflardan biri yanında davaya katılmakta serbest olmak üzere davanın başvurucuya resen ihbarının icap ettiği, bu kapsamda ara kararı ile birlikte dava dilekçesinin bir örneğinin de başvurucuya tebliğ edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme, aynı tarihli kararı ile İdarenin yürütmenin durdurulması talebinin de kabulüne hükmetmiştir.

5. Ara kararı 26/3/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Tebliğ mazbatasının üzerinde "Muğla 1. İdare Mahkemesi Dosya No: 2020/77" ve "BU ZARFTA Dava Dilekçesi, Ara Kararlar 27/2/2020 Tarihli, Diğer Kararı- 12/3/2020 VARDIR." ibareleri yer almaktadır.

6. Mahkeme 17/7/2020 tarihli kararı ile dava konusu işlemin iptaline hükmetmiş, gerekçeli karar davacı ve davalı taraflara tebliğ edilmiştir.

7. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesince yapılan inceleme neticesinde 26/10/2020 tarihli ve kesin nitelikli karar ile istinaf talebinin reddine hükmedilmiştir.

8. Nihai karar, davanın taraflarına tebliğ edilmişse de Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede kararın başvurucuya tebliğ edildiğine dair bir belgeye rastlanmamıştır.

9. Nihai kararın İdareye tebliğ edilmesi üzerine Yapı Kayıt Belgesi Değerlendirme Komisyonu tarafından 20/1/2021 tarihli karar ile başvurucunun yapı kayıt belgesinin iptaline karar verilmiştir.

10. Başvurucu, yapı kayıt belgesinin iptaline dair kararı 25/2/2021 tarihinde öğrendiğini beyan etmiş; 21/3/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, davanın ihbarına dair tarafına yapılan tebliğ zarfında aynı Mahkemenin 2020/78 Esas sayılı dosyasında görülen yapı kayıt belgesinin iptali davasına ilişkin belgeler olduğunu, anılan belgelerin ise bahsi geçen davanın Y.Ç. ile H.Ç.ye ihbar edilmesine ilişkin ara kararı ile dava dilekçesinden ibaret olduğunu iddia etmiştir. Tebliğ edilen dava dosyası ile kendisinin bir bağlantısı olmadığını ifade eden başvurucu, bu evrakın sehven gönderildiğini düşünerek herhangi bir beyanda bulunmadığını belirtmiştir. Gerekçeli karar ile istinaf kararının da kendisine tebliğ edilmemesi nedeniyle yargılamadan haberdar olmadığını, görevlilerin elektriği kesmek için evine gelmesi üzerine davayı öğrendiğini ifade eden başvurucu, yargılamaya müdahil olmak suretiyle savunma yapamadığını, iddia ve itirazlarını ileri süremediğini, lehe delillerini ibraz edemediğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

13. Somut olayda bireysel başvuruya konu davanın 26/10/2020 tarihinde kesin olarak neticelendiği, başvurucunun ise 25/2/2021 tarihinde yargılamadan haberdar olduğunu iddia ettiği görülmüştür. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucunun usulsüz yapıldığını

ileri sürdüğü tebligat dışında kendisine yapılmış bir tebliğin bulunmadığı, gerekçeli karar ile istinaf kararına yönelik evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ise 26/2/2021 tarihinde başvurucunun anılan belgeleri açarak okuduğu tespit edilmiştir. UYAP kayıtlarından ayrıca başvurucunun 5/3/2021 tarihli dilekçe ile Mahkemeden dava dosyasının bir örneğini talep ettiği anlaşılmıştır. Bireysel başvurunun ise 21/3/2021 tarihinde yapıldığı görülmüştür.

14. Bu noktada öncelikle başvurucunun işbu bireysel başvurudaki ihlal iddialarının menfaatini etkilediğini ileri sürdüğü söz konusu davadan haberdar edilmemesi olgusuna dayandığını hatırlatmak gerekir.

15. Davanın başvurucunun söz konusu yargılamadan haberdar olmasını sağlayacak nitelikteki maddi ve hukuki sonuçların bir müddet ortaya çıkmadığı görülmüştür. Buna göre dosya kapsamında maddi olayın özel şartlarında başvurucunun bireysel başvuru formunda ihlali öğrendiği tarih olarak gösterdiği 25/2/2021'den önce ihlali öğrendiğinin kabul edilmesini haklı kılacak ya da bu hususta üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmediği kanaatine varılmasını gerektirecek nitelikte somut bir bulguya rastlanmamıştır.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

18. Bireylere menfaatlerini etkileyen işlemlere karşı dava açabilmelerinin yanı sıra üçüncü şahıslarca açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmeleri amacıyla davaya katılma imkânının sağlanması da mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken güvencelerden biridir. Bu itibarla bir davanın sonucundan menfaati etkilenecek olan kişilerin bu yargılama hakkında bilgi sahibi olabilmelerine, uyuşmazlığın çözümü için gerekli ve sonuca etkili olduğunu düşündükleri hususlarda açıklamada bulunabilmelerine, iddialarını ispata yönelik delil sunabilmelerine imkân sağlanması gerekir. Bu husus aynı zamanda yargı mercilerinin tüm verileri dikkate alıp değerlendirme yaptıktan sonra gerekçeli karar vermesini sağlayacağından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile de ilgilidir. Nitekim 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27. maddesinde, mahkemeye erişim hakkının güvenceleriyle örtüşür nitelikte bir düzenleme getirilerek davanın taraflarının yanı sıra müdahiller ve yargılamanın diğer ilgililerinin de kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme; davanın taraflarına, müdahillere, yargılamanın diğer ilgililerine savunma hakkını kullanma imkânı vermeden davanın esasıyla ilgili değerlendirme yapamayacaktır (Yusuf Bilin [1. B.], B. No: 2014/14498, 26/12/2017, § 44; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay [2. B.], B. No: 2013/4073, 21/1/2016, § 35).

19. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucunun maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin uyuşmazlık konusu edildiği bir idari dava söz konusudur. İdare tarafından açılan bu davada başvurucunun gayrimenkulüne ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali istenmiş ve yapılan yargılama sonucunda da dava konusu yapı kayıt belgesi iptal edilmiştir. Belirtilen

iptal hükmünün doğrudan başvurucu üzerinde etki ve sonuçlarını gösterdiği, nitekim anılan karar uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapı kayıt belgesinin iptal edilerek bu kapsamda gerekli işlemlerin başlatıldığı görülmüştür. Bu itibarla başvurucunun sonucundan doğrudan etkilendiği bir idari davanın yargılama sürecine katılımının sağlanmaması mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil edecektir.

20. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinde davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılacağı belirtilmiştir. Anılan düzenlemenin davanın üçüncü kişiye ihbar edilip edilmemesi noktasında yargı merciine tanınan takdir yetkisini de içerdiği anlaşılmıştır. Somut olayda ise Mahkeme tarafından verilen ara kararı ile takdir yetkisinin başvurucu lehine kullanıldığı ve davanın ihbarının gerektiği değerlendirilmiş, bu kapsamda tebliğe ilişkin belge de düzenlenmiştir (bkz. §§ 4, 5). Başvurucu ise kendisine tebliğ edilen belgelerin başvuruya konu yargılamayla ilgisinin olmadığını belirterek ilgili belgeleri bireysel başvuru formuna ek olarak Anayasa Mahkemesine de ibraz etmiştir. Buna göre gönderilen belgeler içinde Mahkemenin 2020/78 Esas sayılı dosyasına ilişkin 27/2/2020 tarihli ara kararı ve dava dilekçesi bulunmaktadır. Bahsi geçen davanın Y.Ç. ve H.Ç.nin maliki olduğu taşınmaza ait yapı kayıt belgelerinin iptali talebine ilişkin olduğu görülmüştür. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvuruya konu yargılama sürecinde başvurucuya yapılmış başkaca bir tebligat da tespit edilememiştir.

21. Davanın ihbarı, bireyin tarafı olmadığı ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davadan müdahale ve diğer yollarla haklarını kullanabilmesine imkân tanımak amacıyla haberdar edilmesini temin eden bir usul hukuku müessesesidir. Bu kapsamda üçüncü şahıslarca açılan ancak sonucu itibarıyla bireylerin menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmelerinin mahkemeye erişim hakkının bir gereği olduğu gözden uzak tutulmamalıdır (Yusuf Bilin, §§ 54, 55).

22. Söz konusu davada başvurucunun davalı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile örtüşen birtakım menfaatleri olduğu açıktır. Ancak bunun yanı sıra başvurucunun özellikle ihtilaf konusu taşınmazın maliki sıfatını taşıması sebebiyle dava konusu uyuşmazlığa ilişkin olarak sadece kendisinin ileri sürebileceği birtakım iddialarda bulunabileceği de öngörülebilir bir durumdur. Nitekim Mahkemece bu husus dikkate alınarak davanın başvurucuya ihbarına karar verilmiş ise de kararın usulüne uygun olarak yerine getirilmediği anlaşılmıştır. Bu kapsamda başvurucunun davayla ilgisi olmayan belgelerin tebliğ zarfına konulduğu yönündeki iddiası karşısında Mahkemenin ara kararından beklenen sonucun hasıl olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

23. Bu itibarla eldeki olayda başvurucunun davanın kendisine usulüne uygun şekilde ihbar edilmemesi nedeniyle maliki olduğu taşınmaza ilişkin yargı sürecine katılamadığı görülmüştür. Uyuşmazlıkla tamamen irtibatsız kalan başvurucunun davanın esasına ilişkin ve sonuca etkili olduğunu düşündüğü hususlarda görüşlerini dile getirme ve iddialarını ispata yönelik deliller sunabilme fırsatını bulamadığı anlaşılmış; mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ihlal oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

25. Başvurucu ayrıca ilgili taşınmazı 1994 yılında Maliye Hazinesinden ihale yolu ile satın aldığını, 1998 yılında bu alana ev ve ahır yaparak burada yaşamaya başladığını, 2009 yılında

Orman Tahdit Komisyonunca taşınmazda yer alan yapıların orman sınırı içinde kaldığından bahisle 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'na muhalefet suçundan hakkında ceza yargılaması başlatılmış ise de beraatine hükmedildiğini ve bu kararın kesinleştiğini belirtmiştir. Beraat kararının üzerinden sekiz yıl geçtikten sonra da yapı kayıt belgesi aldığını ifade eden başvurucu, iyi niyetle ve İdarenin yaptığı işleme güvenerek 25 yıldan fazladır kullandığı alana dair görülen yargılama neticesinde yapı kayıt belgesinin iptal edilmesinin hukuki güvenlik ilkesini ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddialarının yargılamanın esasına ilişkin olduğundan başvuru kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılması nedeniyle bu aşamada dile getirilen iddialar yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Muğla 1. İdare Mahkemesine (E.2020/77, K.2020/858) GÖNDERİLMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.R.M.

B. No: 2021/16397 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16397

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.R.M. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16397)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Duygu BAKAY

Başvurucu : N.R.M.

Vekili : Av. Nihat PEHLİVAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, 1994 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile el konulan bir bankada Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktayken el konulma kararının ardından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından hakkında alacak davası açılmış; hazine murakıpları tarafından bankanın durumunu ve sorumlularını tespit eden raporlarda aleyhine düzenlenmiş hususlar kapsamında sorumluluğu olduğu iddia edilmiştir.

3. İstanbul 3. Asliye Ticaret Mahkemesi (Mahkeme) tarafından yürütülen yargılamada, müflis bankanın özellikle kefaletsiz ve kefalet sınırı aşılarak kullandırılan kredilerden dolayı zarara uğradığı tespit edilerek başvurucu ile birlikte bankada farklı pozisyonlarda görev yapmış 15 kişinin farklı oranlarda bu zarardan sorumlu oldukları sonucuna varılmıştır. Gerekçeli kararda, başvurucunun sorumluluğunun 20.912.902,61 USD olduğu tespit

edilmiş, bu meblağın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte başvurucudan tahsiline hükmedilmiştir.

4. Başvurucu, adli yardım talepli olarak gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Dilekçesinde bekâr olduğunu, hâlen İstanbul'da maliki bulunduğu apartman dairesinde yaşadığını ve bankacılık kariyerinin 1994 yılında müflis bankaya el konulması ile sona erdiğini belirten başvurucu, o tarihten bu yana iflasa ilişkin devam eden yargılama süreçleri ile maddi manevi mağdur edildiğini ileri sürmüştür. Çeşitli şirketlere danışmanlık ve reklamcılık hizmeti veren özel bir firmada asgari ücretin biraz üzerinde maaşla mütercim tercüman olarak çalıştığını belirten başvurucu, ilaveten reklam metin yazarlığı yaparak yaşamını sürdürdüğünü, ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) emekli olması münasebetiyle 3.500 TL civarında emekli maaşı ile şirketten de ayda 2.000 TL gelir elde ettiğini, başkaca nakti ve gayrinakti gelirinin bulunmadığını ifade etmiş; buna ilişkin SGK dökümleri ile tapu kaydını ve maaş bordro örneğini dilekçesine eklemiştir.

5. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi), 28/1/2021 tarihli ara kararı ile başvurucunun adli yardım talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucu tarafından ibraz edilen belgelerin incelendiği belirtilmiş; adli yardımın şartlarının 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinde düzenlendiği, buna göre ödeme gücünden yoksunluk şartı ile taleplerin açıkça dayanaktan yoksun olmama şartının birlikte gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. 6100 sayılı Kanun'da açıkça mali duruma ilişkin belgeler konusunda bir açıklama yapılmadığını belirten İstinaf Mahkemesi, başvurucunun ibraz etmiş olduğu maaş bordrosu, SGK maaş ödeme belgesi, tapu örneği, icra takibi dosya örneği vb. bilgi ve belgelerin adli yardım talebinin kabulüne yeterli belge olarak kabul edilemeyeceğini ifade ederek aksi hâlde, bu oranda mal varlığı ve/veya geliri olan tarafların adli yardım talebinin kabulünün gerekliliği doğacağını, bunun ise Kanun'un amacına uygun düşmediğini ifade etmiştir.

6. Başvurucu, adli yardım talebinin reddine dair karara itiraz etmiştir. Mahkeme kararında aleyhe hükmedilen tutar gözetildiğinde istinaf talebinde bulunabilmek için ödemesi gereken harç tutarının çok yüksek olduğuna dikkat çeken başvurucu, buna mukabil SGK emeklilik maaşı ve üzerinde TMSF'nin haczinin olduğu tapu belgesi ile haciz bilgilerinin Mahkemeye eksiksiz olarak sunulduğunu belirterek adli yardım talebinin reddinin adil yargılanma hakkına aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

7. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 18. Hukuk Dairesi tarafından başvurucunun itirazına yönelik olarak yapılan incelemede 11/2/2021 tarihli karar ile adli yardım talebine dayanak belge örneklerinin talebin kabulü için yeterli olmadığı belirtilerek itiraz reddedilmiştir.

8. Adli yardım talebinin reddi üzerine İstinaf Mahkemesi 5/3/2021 tarihli bir muhtıra düzenleyerek 660.790,31 TL olarak hesaplanan istinaf kanun yoluna başvuru harcının tamamlanması için başvurucuya 6100 sayılı Kanun'un 344. maddesi gereğince bir haftalık kesin süre vermiş; harç yatırılmadığı takdirde istinaf talebinden vazgeçilmiş sayılacağını ihtar etmiştir.

9. Verilen kesin süre içerisinde başvurucu tarafından harcın yatırılamaması üzerine 3/6/2021 tarihli ve kesin nitelikli istinaf inceleme kararı ile istinaf kanun yolu başvurusunun yapılmamış sayılmasına hükmedilmiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 8/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 6/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; müflis bankada hizmet sözleşmesi ile çalıştığını, buna ilişkin belgelerin de Mahkeme dosyasına sunulduğunu, bu nedenle oluşan zarardan doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu olmasının söz konusu olmadığını, dolayısıyla kamu zararından kaynaklı tüm işlemlerden de ibra edildiğini belirtmiştir. Maddi durumuna ilişkin tüm bilgi ve belgeleri Mahkemeye ibraz ettiğini belirten başvurucu, talep edilen istinaf başvuru harcını karşılama imkânından yoksun olduğu bu belgelere göre sabit olduğu hâlde adli yardım talebinin reddedildiğini ileri sürmüştür. Mahkemenin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden inceleme yapmak suretiyle adli yardıma ilişkin belgelerin doğruluğunu teyit edebileceği hâlde sunulan belgelerin yeterli olmadığı tespiti ile yetindiğini ifade eden başvurucu, öte yandan davanın tarafları arasındaki ekonomik eşitsizliğin de gözardı edildiğini, zira davacı yan harçtan tamamen muaf olduğu hâlde kendisinin 660.790,31 TL harç ödeme mecburiyetine tabi tutulduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüş yazısında, 22/1/2021 tarihli Fon Kurulu kararı ile müflis bankada hâkim ortak ve yönetim kurulu üyeleri dışında kalan yöneticilerden genel müdür yardımcısı, şube müdürü ve dış işlemler yetkilisi ünvanı ile görev yapmış olan ve aralarında başvurucunun da bulunduğu kişiler hakkında yapılan icra takiplerinin ibraname alınmak suretiyle sonlandırıldığı, bu takipler kapsamında uygulanan icra ve hacizlerin kaldırıldığı belirtilmiştir. Başvurucunun maliki olduğu gayrimenkul üzerindeki haczin de 28/1/2021 tarihinde kaldırıldığını ifade eden Bakanlık 24/3/2021 tarihinde başvurucu tarafından taşınmazın 3. kişiye satışının gerçekleştirildiğini belirtmiş ve başvurucunun adli yardım talebinin bu bilgiler ışığında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucunun yargılama boyunca herhangi bir nedenle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırı bir kısıtlama ile karşılaşmadığını belirten Bakanlık, adli yardım talebine yönelik yeterli dayanak gösterilip gösterilmediğinin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. TMSF tarafından Bakanlığa iletilen yazıda ayrıca başvurucunun üzerinde iki adet taşınmaz kaydının bulunduğu, bunlardan ilkinin 2017 yılında devrinin yapıldığı, diğerinin de 2021 yılında satışının yapıldığı bilgisi verilmiştir.

14. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında 2017 yılında taşınmazını devrettiği yönündeki bilginin hatalı olduğunu, zira devir işleminin 2012 yılında dava dışı 3. bir şirkete yapıldığını (bu şirket başvurucunun hâlihazırda çalıştığı şirkettir), bahsi geçen şirketin 2017 yılında ünvan değişikliği yapması nedeniyle tapu kayıtlarında da düzeltme yapıldığını belirterek TMSF ve Bakanlığın hatalı yorum ve bilgilendirmesine istinaden hukuki yorum yapılamayacağını ileri sürmüştür.

15. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle ekonomik gücü olmamasına rağmen dava harcı ve yargılama giderlerini ödemeye zorlanması çerçevesinde dile getirdiği ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı başlığı altında değerlendirilmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir

olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

18. Başvuruya konu olayda, istinaf başvuru harcını ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuş ancak talebinin reddi üzerine yapılan istinaf incelemesi neticesinde verilen kesin sürede harcı yatırmadığı gerekçesiyle istinaf kanun yolu başvurusunun yapılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun aleyhine neticelenen bir davaya karşı istinaf kanun yoluna başvurmak suretiyle itirazlarını dinletme imkânının engellenmesinin mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale teşkil ettiği açıktır.

19. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının da belirlenmesi gerekir.

20. Başvuru konusu olayda adli yardım talebinin 6100 sayılı Kanun'un 334. ve devamı maddelerinde öngörülen şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle İstinaf Mahkemesince reddedildiği görülmektedir (bkz. § 5). Dolayısıyla müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı anlaşılmıştır.

21. Yargı harçları, yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payını ifade etmektedir. Yargı harcı ödeme yükümlülüğü getirilmesiyle, bölünebilen bir kamu hizmeti olan yargı hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanması hedeflenmektedir. Bunun yanında yargı harcının abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun taleplerin disipline edilmesi ve gereksiz başvuruların önüne geçilerek mahkemelerin meşgul edilmesinin önlenmesi amacına hizmet ettiği de açıktır. Öte yandan başvurucuların harç dışındaki yargılama giderleri karşılığında avans yatırmakla yükümlü kılınmasının amacı ise yargılama sırasında yapılması zorunlu giderleri finanse etmektir. Bu giderlerin yargı hizmeti talep eden kişi tarafından karşılanması işin doğası gereğidir. Dolayısıyla başvurucuların harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının doğasından kaynaklanan ve anayasal açıdan meşru amaçlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim [1. B.], B. No: 2017/21882, 10/2/2021, § 45).

22. Adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

23. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, § 68).

24. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirebilmesi amacıyla belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar [1. B.], B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39). Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında ilk değerlendirilmesi gereken husus elverişlilik kriteridir. Başvuruculardan harç ve yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasının gereksiz yere dava açılmasını önleme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 50).

25. Öte yandan temel hak ve özgürlükleri korumak öncelikle yargı mercilerinin görevi olduğundan ve maddi olguları değerlendirmek noktasında Anayasa Mahkemesine göre daha elverişli konumda bulunduklarından yargı mercilerinin kararlarında gösterdikleri gerekçeler ölçülülük incelemesinde büyük önem taşır.

26. Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay koşullarında ölçülülük incelemesi yapılırken İstinaf Mahkemesi tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvurucuya aşırı bir külfet yükleyip yüklemediği, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterli olup olmadığının da değerlendirilmesi gerektiği açıktır (İsmail Uğur [1. B.], B. No: 2019/14623, 16/11/2022, § 62).

27. 6100 sayılı Kanun'un 336. maddesinin (2) numaralı fıkrasında adli yardım talebinde bulunan kişinin yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Ancak 6100 sayılı Kanun'un 334. maddesinde de adli yardım talebinde bulunanlar için öngörülen söz konusu zorunluluğun temel hak ve özgürlükler bağlamında her somut olayın özelinde kişilerin durumu dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuralda öngörülen bu şartın bahsedilen durumlar dikkate alınmadan kategorik olarak uygulanması kişilerin mahkemeye erişimlerine ölçüsüz bir sınırlama getirebilir (İsmail Uğur, § 63).

28. Somut olayda başvurucu, mali gücünün bulunmadığını ileri sürerek adli yardım talebinde bulunmuş, 6100 sayılı Kanun'un öngördüğü yükümlülüğünü ifa etmek amacıyla bazı belgeleri (maaş bordrosu, SGK maaş ödeme belgesi, tapu örneği, icra takibi dosya örneği vb.) İstinaf Mahkemesine sunmuştur. Ancak İstinaf Mahkemesi, ibraz edilen belgelerin adli yardım talebinin kabulüne yeterli belge olarak kabul edilemeyeceğini belirterek ilave herhangi bir araştırmaya girmeksizin adli yardım talebini reddetmiştir. Başvurucu, anılan karara itiraz ederken ödemesi gereken harç miktarının çok yüksek olduğunu belirterek asgari ücretin biraz üzerinde aldığı maaşı, emekli maaşı ve üzerinde haciz bulunan bir ev dışında başkaca bir mal varlığı olmadığını ileri sürmüş ise de itirazı İstinaf Mahkemesinin gerekçesi yinelenmek suretiyle reddedilmiş, başkaca bir açıklama yahut değerlendirme de yapılmamıştır.

29. Mahkeme tarafından verilen karar ile başvurucunun 20.912.902,61 USD gibi bir miktarı yasal faiziyle birlikte ödemesine hükmedildiği, başvurucunun aleyhine neticelenen bir yargılamada istinaf kanun yoluna başvurmak suretiyle iddia ve itirazlarını ileri sürebilme imkânını kullanmak istemesi karşısında 660.790,31 TL başvuru harcı yatırması gerektiği, bu

miktarın başvurucunun adli yardım talebinde bulunduğu yıl için belirlenen brüt asgari ücret olan 3.577,50 TL'nin çok üzerinde olduğu görülmektedir.

30. Diğer taraftan üzerinde haciz olan bir ev ve asgari ücretin biraz üzerinde bir maaş ile 3.500 TL emekli maaşı dışında bir geliri olmadığını iddia eden başvurucunun, ödemesi gereken istinaf başvuru harcının kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için ibraz ettiği belgelere (maaş bordrosu, SGK maaş ödeme belgesi, tapu örneği, icra takibi dosya örneği vb.) itibar edilmezken ekonomik durumunun elverişsizliğini ortaya koyabileceği hangi belgelere itibar edileceğinin İstinaf Mahkemesince belirtilmemesi başvurucuyu iddiasını ispat hususunda zayıf durumda bırakmıştır.

31. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde davanın açıldığı dönemde 660.790,31 TL başvuru harcının, başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte olduğu, başvurucunun adli yardım talebinin ekonomik ve sosyal durumuna ilişkin iddiasının aksini ortaya koyacak yeterlilikte olmayan bir gerekçeyle reddedilerek istinaf talebinde bulunmamış sayılmasına yönelik kararla mahkemeye erişimine yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden gerekli ve orantılı olmadığı, başvurucu üzerinde aşırı bir yük oluşturduğu, bu açıdan yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI bu sonuca katılmamıştır.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

33. Başvurucu, başvuruya konu davanın yirmi yılı aşkın bir süredir devam ettiğini belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesine (E.2018/540, K.2021/669) iletilmek üzere İstanbul 3. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2013/165, K.2017/806) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal

edildiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz. Şöyle ki;

Başvurucu, Bakanlar Kurulu tarafından el konulan bir bankada genel müdür yardımcısı olarak görev yapmakta iken, TMSF tarafından hakkında alacak davası açılmıştır. Davanın kabulü ile başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmesi üzerine başvurucu, istinaf harcının yüksek tutarda olduğu ve bu tutarı ödeyemeyeceği gerekçesi ile adli yardım talepli olarak kararı istinaf etmiş, Bölge Adliye Mahkemesi ödeme yoksunluğu ve talebin açıkça dayanaktan yoksun olmama şartının birlikte gerçekleşmesi gerektiği, başvurucunun ibraz ettiği SGK maaş belgesi, ücret bordrosu, tapu örneği, icra dosyası vb. bilgi ve belgelerin adli yardım talebinin kabulü için yeterli olmadığını belirterek talebi reddetmiş, bu karara karşı yapılan itiraz da reddedilmiştir. Bunun üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından başvurucuya, istinaf harcının yatırılması aksi halde başvurunun reddedileceğine dair bir muhtıra gönderilmiş ve başvurucuya bir haftalık süre verilmiş, belirtilen süre içinde harç yatırılmadığından istinaf başvurusunun yapılmamış sayılmasına karar verilmiştir.

HMK'nın 334. maddesinin birinci fıkrasına göre, "Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler". Bu hüküm uyarınca, Bölge Adliye Mahkemesi kararının gerekçesinde belirtildiği üzere, adli yardımdan yararlanabilmek için ekonomik durum itibariyle yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olma koşulu yeterli olmayıp, talebin de açıkça dayanaktan yoksun olmama koşulunun sağlanması gerekir. Başvurucu hakkında, bankanın genel müdür yardımcısı olduğu döneme ilişkin olarak sorumluluk davası açılmış olup, söz konusu dava mahkemece kabul edilmiş ve başvurucu aleyhine tazminata hükmedilmiştir. Buna göre, başvurucunun ödeme gücü konusunda herhangi bir değerlendirme yapılmasa bile Kanunun öngördüğü "talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması" koşulunun gerçekleşmediği kabul edilmelidir.

Kaldı ki, dosya içeriğinde yer alan belgelerden anlaşıldığı ve başvurucunun beyan ve ikrarı olduğu üzere, başvurucu sahibi olduğu bir taşınmazı 2012 yılında üçüncü bir şirkete (halen çalıştığı) şirkete devretmiş olup, söz konusu şirketin 2017 yılında unvan değişikliği yapması nedeniyle tapu sicilinde düzeltme yapılmıştır. Yine dosya içeriğinde yer alan belgelerden davacı adına kayıtlı olan başka bir taşınmaz üzerindeki hacizlerin 28.01.2021 tarihinde kalktığı ve davacı tarafından 24.3.2021 tarihinde taşınmazın 3. kişiye satışının gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bölge Adliye Mahkemesinin muhtıra tarihi 5.3.2021 ve istinaf incelemesinin yapılmamış sayılmasına ilişkin kararı ise 3.6.2021 tarihli olup, taşınmazın satışı istinaf harcının tamamlanacağı tarihte ve istinafın yapılmamış sayılmasından önce gerçekleşmiştir. Başvurucunun 2012 tarihinde üçüncü bir şirkete taşınmazı devrettiğini beyan etmesi ve diğer taşınmazını da 2021 yılı Mart ayında satması karşısında, adli yardımın kabulü için HMK'nın 334. maddesinde belirtilen ödeme gücünden yoksunluk koşulunun gerçekleşmediği açıktır.

Başvurucunun halen çalıştığı, emekli maaşının da olduğu, 2012 ve 2021 yıllarında taşınmaz satışları yaparak gelir elde ettiği nazara alındığında yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olmadığı, bunun yanında Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçeli kararında da ifade edildiği üzere başvurucunun davalı olduğu ve "talebinin açıkça dayanaktan yoksun

olmaması” koşulunu sağlamadığı, bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Bölge Adliye Mahkemesinin başvurucunun adli yardım talebinin reddine ilişkin kararının HMK’nın 334. maddesine uygun olduğu, başvurucuya aşırı bir külfet yüklemediği ve başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurmasını zorlaştıracak nitelikte olmadığının kabulü gerekir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumuzdan, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Ömer ÇINAR Üye Metin KIRATLI

RAFİYE ÇAKAR

B. No: 2021/18462 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18462

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAFİYE ÇAKAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18462)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Rafiye ÇAKAR

Vekili : Av. Uğur UĞURELLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında esaslı iddia ve savunmaların gerekçede değerlendirilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, mali ve sosyal haklardan mahrum kalınması nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvuruda başkaca temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları da bulunmaktadır.

2. Öğretmen olarak atanmak isteyen lisans mezunlarının müracaat ettiği 2010 yılındaki Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) 10/7/2010 Cumartesi günü gerçekleştirilmiş ve sınav sonuçları 11/8/2010 tarihinde Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) resmî internet sitesinde duyurulmuştur. Sonuçların açıklanmasından sonra geçmiş yıllara oranla çok sayıda adayın eğitim bilimleri testinde 120 sorunun tamamına doğru cevap verdiği anlaşılmıştır. Bu sonucun sınav sorularının bazı kişiler tarafından sınavdan önce temin edilerek kendileri ile bağlantılı diğer kişilere elektronik posta yoluyla gönderilmesinden ve bu şekilde sınavda toplu olarak kopya çekilmesinden kaynaklandığı yönünde yazılı ve görsel basında fazla sayıda habere yer verilmesi üzerine idari ve adli makamlarca söz konusu iddialarla ilgili farklı tarihlerde çeşitli soruşturmalar başlatılmıştır.

3. 1986 doğumlu olan başvurucu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı

Bölümünden 2008 yılında mezun olmuştur.

4. Başvurucu, KPSS 2010 Lisans P3 Puan (Genel Yetenek ve Genel Kültür) türü ile ÖSYM tarafından memur olarak yerleştirilmiştir.

5. ÖSYM tarafından iptal edilen sınavdaki tüm sorulara doğru cevap veren veya yapılan inceleme sonucunda düzenlenen rapora göre birkaç soru yönünden yanlış seçenekte birleşen adaylar hakkında soruşturmalar başlatılmıştır. ÖSYM tarafından yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 15/3/2016 tarihli rapora göre genel yetenek testindeki birkaç soru yönünden yanlış seçenekte birleşen adaylardan biri olduğunun görülmesi üzerine başvurucu hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik yapma, silahlı terör örgütü üyesi olma suçlarını işlediği şüphesiyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

6. Soruşturma kapsamında başvurucunun 10/7/2010 tarihinde düzenlenen ve iptal edilen KPSS eğitim bilimleri testinde 120 sorudan 116 soruyu, genel yetenek testinde 60 sorudan 58 soruyu ve genel kültür testinde 60 sorudan 54 soruyu doğru cevapladığı, 31/10/2010 tarihinde tekrarlanan eğitim bilimleri testine ise girmediği görülmüştür. Başvurucunun daha önce 2009 yılında girdiği KPSS eğitim bilimleri testinde 120 sorudan 76 soruyu, genel yetenek testinde 60 sorudan 40 soruyu ve genel kültür testinde 60 sorudan 28 soruyu doğru cevapladığı, 2009 yılında yapılan sınava göre 2010 yılında yapılan sınavda eğitim bilimleri, genel yetenek ve genel kültür testlerinde daha fazla soruya doğru cevap verdiği tespit edilmiştir.

7. Soruşturma neticesinde Başsavcılık; başvurucunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık, resmî belgede sahtecilik, silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından cezalandırılması talebiyle toplam doksan bir şüpheli hakkında 4/4/2018 tarihli iddianameyi düzenlemiştir. İddianamede 2010 yılındaki KPSS'nin iptal edilmesi ve bu konuda başlatılan adli işlemlerle ilgili detaylı açıklamalara yer verdikten sonra farklı dosyalar üzerinde yürütülen soruşturmalar kapsamında ifadeleri alınan bazı şüphelilerin sınav sorularını sınavdan önce kimlerden aldıklarına dair ikrarda bulunduklarını, yer verilen teknik bilirkişi raporlarındaki bulguların ve tespitlerin yanı sıra başvurucunun iptal edilen sınavdan önce 2009 yılında girdiği sınava nazaran gösterdiği başarının oldukça yüksek olduğunun anlaşıldığını ifade etmiştir. Başvurucunun genel kültür testinin dokuz numaralı sorusunda yanlış seçenekte birleşen adaylardan biri olduğunu, iptal edilen testte 100 ve üzeri net yapan bir şüpheli aday ile telefon irtibatının bulunduğunu ve teknik bilirkişi raporlarındaki bulgulara göre elde edilen başarının şüpheli olarak değerlendirildiğini belirtmiştir.

8. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Beş celsede tamamlanan duruşmanın 19/12/2018 tarihli ilk celsesinde başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında; mezun olduktan sonra çalışmadığını, sadece 2010 yılı KPSS sınavına hazırlandığını, bunun sonucunda 2010 yılında iyi bir sonuç elde ettiğini, formasyonunu 2012 yılında aldığını, ayrıca 18/10/2010 günü doğum yaptığını ve hastanede yattığını, tekrarlanan sınav zamanında dikişleri alınmadığından Burdur'dan Ankara'ya gitmesinin zor olduğunu, 2010 yılında formasyonu olmadığından öğretmen olarak atanması mümkün olmadığı için tekrar sınavına girmediğini beyan ederek suçlamaları kabul etmemiştir. Ayrıca 2010 KPSS P3 puanı ile atamasının yapıldığını, iddianamede HTS irtibatı olduğu belirtilen T.E.nin asker olan eşinin Kara Harp Okulundan sınıf arkadaşının eşi olduğunu ifade etmiştir.

9. Yargılamanın tamamlanmasının ardından Mahkeme 26/2/2020 tarihinde hükmü

açıklamıştır. Buna göre başvurucunun resmî belgede sahtecilik ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından beraatine, kamu kurumu aleyhine dolandırıcılık suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve 299.460 TL adli para cezasıyla mahkûmiyetine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; mahkûmiyete temel olarak başvurucunun 2009 yılında girdiği KPSS'den aldığı sonuca göre 10/7/2010 tarihinde düzenlenen ve iptal edilen KPSS'de yüksek oranda elde ettiği başarısının Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından soruların ele geçirilip dağıtılması neticesinde tüm soruları daha önceden ele geçirmesi ve bu şekildeki hileli hareketiyle sınavda başarı sağlamış olmasına dayanılmıştır. Bu sonuca ulaşılırken iptal edilen sınav sonrasında yenilenerek 31/10/2010 tarihinde tekrarlanan eğitim bilimleri testine girmemesine, aynı olayla ilgili başka sanıklar hakkında açılan ve aynı Mahkemede görülen diğer dosyalarda verilen etkin pişmanlık kapsamındaki beyanları esas alınmıştır. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... sanığın iptal ve sonra da tekrar edilen 2010 KPSS'lerdeki doğru cevapları sayısındaki farkın hayatın olağan akışına aykırı olması ve iptal edilen 2010 KPSS sorularının daha önce verildiğine dair birçok etkin pişmanlık beyanının bulunması karşısında, sanığın sınava çok çalışıp doğru sayılarını bu şekilde arttırdığı, tekrar edilen sınava ise formasyonu olmadığı için zaten atanma şansının bulunmaması sebebiyle girmediği şeklindeki savunmasına itibar edilmemiş; şöyle ki atanma ihtimali bulunmayan bir sınava sıkı bir şekilde çalışmanın hayatın olağan akışına aykırı olması, bunun yanı sıra sanığın formasyonu olmasa bile sınavdan aldığı puanın 2 yıl geçerli olduğunun mahkememizce bilinmesi hasebiyle savunmasına itibar edilmemiş ve sanığın FETÖ/PDY silahlı terör örgütü tarafından soruları ele geçirilip dağıtılan ve bu sebeple iptal edilen 2010 KPSS'deki tüm soruları daha önce ele geçirdiği ve bu şekildeki hileli hareketiyle sınavda başarı sağlayıp, kamuda göreve atanıp, iddianame tarihine kadar haksız menfaat (maaş, ek ders vs.) elde ettiği kabul edilerek, zincirleme şekilde kamu kurumu aleyhine dolandırıcılık suçunu işlediği sabit görülmüştür.

Sanığın bu suçu üç veya daha fazla kişi ile birlikte işlediğine dair delil olmadığından veya yukarıda anlatıldığı şekilde suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemediği anlaşıldığından, sanık hakkında TCK'nın 158/3. maddesi uygulanmamıştır."

10. Başvurucu, hakkındaki kamu kurumu aleyhine dolandırıcılık suçundan verilen mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi 24/3/2021 tarihinde verdiği kararla istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık yapma suçu yönünden verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 5/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 4/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Öte yandan silahlı terör örgütü üyeliği suçundan verilen beraat hükmüne karşı Başsavcılık tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesince yukarıda belirtilen 24/3/2021 tarihli kararla bu suç yönünden de istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. Anılan karar, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından temyiz edilmiş; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 9/10/2024 tarihli onama kararıyla kesinleşmiştir.

13. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna, diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; eksik inceleme yapılması ve delillerin yanlış değerlendirilmesi neticesinde savunmasında belirttiği hususların araştırılmadan karar verildiğini, örgüt üyesi olmadığı yönünde karar verilmesine karşın kamu kurumu aleyhine dolandırıcılık suçundan mahkûm edilirken soruları nasıl ele geçirdiğinin kararda açıklanmadığını, iddia ve itirazlarına karşı yargı mercilerince yeterli açıklamalara yer verilmediğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamında bir kısım hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde özetle Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını yinelemiştir.

16. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak [2. B.], B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata [2. B.], B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnşaat Turizm Seyahat Yatçılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48; Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

19. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiilî ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir yargılamada karinenin adil yargılama hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurucunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir

(Gurbet Çoban [1. B.], B. No: 2019/38857, 17/11/2021, § 47).

20. Bununla birlikte genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiilî varsayımların olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi masumiyet karinesine aykırılık taşımaz (AYM, E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014). Ancak suç isnadını içeren karinenin aksinin başvurucu tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinelerin kişiyi otomatik olarak suçlu hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmamalı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır (Adem Hüseyinoğlu [2. B.], B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 36; Umut Çongar [GK], B. No: 2017/36905, 21/10/2021, § 44).

21. Mahkemece; başvurucunun 2009 yılında girdiği KPSS'den aldığı sonuca göre 10/7/2010 tarihinde düzenlenen ve iptal edilen KPSS'de yüksek oranda elde ettiği başarısına, iptal edilen sınav sonrasında 31/10/2010 tarihinde tekrarlanan eğitim bilimleri testine girmemesine ve aynı olayla ilgili aynı Mahkemede görülen diğer dosyalarda verilen etkin pişmanlık kapsamındaki beyanlara dayanılmıştır. Bu sonuca ulaşılırken başvurucunun, FETÖ/PDY tarafından soruların ele geçirilip dağıtılması neticesinde tüm soruları daha önceden ele geçirmesi ve bu şekildeki hileli hareketiyle sınavda başarı sağladığı kabul edilmiştir (bkz. § 9).

22. Başvurucu savunmalarında 2010 yılında gerçekleştirilen sınav öncesinde başka bir kurumda çalışmaması nedeniyle sınava iyi çalıştığını ve bu nedenle başarılı olduğunu, iptal edilerek tekrarlanan sınava ise 18/10/2010 günü doğum yapması ve rahatsızlıkları nedeniyle ayrıca sınav için Burdur'dan Ankara'ya gitmesi zor olduğundan girmediğini beyan etmesine karşın savunmasının doğruluğu hususunda Mahkemece herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

23. Bu noktada belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin doğrudan ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçerek delil değerlendirmesi yapması söz konusu olamaz. Bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir (Cemil Danışman [1. B.], B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 58). Ancak başvurucunun savunmasında belirttiği iddialarının kararın sonucunu değiştirebilme ihtimali olan iddialar olduğu ve bildirilen bu durum hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmektedir.

24. Mahkeme 2010 yılı KPSS sorularının örgütlü bir yapı tarafından sınavdan önce ele geçirilerek bu yapıya yakın kişilere sızdırıldığı iddiası hakkında yürütülen ana soruşturma dosyasındaki bilirkişi raporlarına ve diğer delillere atıf yapmak suretiyle söz konusu örgütlü yapının FETÖ/PDY olduğunu kabul etmiştir. Nitekim bahsi geçen ana soruşturma kapsamında sınavdan çok önceki bir tarihte soruların bilgisayarında kayıtlı olduğu tespit edilen ve ifadesi alınan şüpheli B.S.nin FETÖ/PDY ile bağlantılı kişiler aracılığıyla soruların kendisine ulaştırıldığı yönündeki beyanına gerekçeli kararda atıf yapmıştır. Yine aynı olaya ilişkin olarak yürütülen başka kovuşturmalarda etkin pişmanlık kapsamında ifadeleri alınan diğer sanıkların da sınav sorularının kendilerine FETÖ/PDY tarafından dağıtıldığına dair ikrar içeren ifadeler verdiği gerekçeli karardan anlaşılmaktadır.

25. Mahkemenin değerlendirdiği delillerin hiçbirinin başvurucunun soruları sınavdan önce kimden ve ne şekilde aldığını, diğer bir ifadeyle olayın nasıl gerçekleştiğini doğrudan ortaya koyamadığının altı çizilmelidir. Dahası Mahkeme, gerekçeli kararda başvurucunun farklı

tarihlerde yapılan sınavlarda sergilediği başarı farkına dayanmakla birlikte başvurucunun sınav sorularını sınavdan önce hileli bir davranışla elde ettiğini ortaya koyan bir delil göstermemiştir. Bununla birlikte Mahkeme; başvurucunun sübuta, ceza hukukunun temel prensiplerine ve Yargıtay uygulamasına (bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 13/9/2023 tarihli ve E.2022/1548, K.2023/5483; 8/12/2021 tarihli ve E.2021/4666, K.2021/10380 sayılı kararları) temas eden ve kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki savunma ve itirazları hakkında somut bir değerlendirmede de bulunmamıştır.

26. Buna göre başvurucu üzerine atılı suçu işlemediğine dair iddiasını destekleyebilecek mahiyette iddia ve talepler sunmasına rağmen Mahkemece bu durum gerekçeli kararda ayrı ve açık olarak tartışılmamış ve başvurucunun iddialarına cevap verilmemiştir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

28. Başvurucu ayrıca silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, masumiyet karinesinin ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuca ve uygun görülen giderime göre ileri sürdüğü anılan bu şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına ihlalin sonuçları itibarıyla bu aşamada gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

29. Başvurucu; haksız suçlamalar nedeniyle açığa alındığını, kesinleşen mahkûmiyet kararı nedeniyle ihraç edileceğini belirterek maaş, emeklilik ve sosyal haklardan mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun bu şikâyetinin bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Remziye Duman ([2. B.], B. No: 2016/25923, 20/7/2017) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 250.000 TL maddi ve 250.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate

veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

33. Maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunulmadığı için maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Adil yargılanma hakkının diğer bir kısım güvencelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/1652, K.2020/123) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, ceza yargılamasında esaslı iddia ve savunmalarının gerekçede değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından Başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

2010 yılında yapılan KPSS sınavında tüm sorulara doğru cevap veren ve birkaç soruda yanlış seçenekte birleşen adaylar hakkında soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılık

tarafından, soruşturma kapsamında başvurucunun eğitim bilimleri testinde yer alan 120 sorudan 116 soruyu doğru cevapladığı, genel yetenek testinde 60 sorudan 58 soruyu, genel kültür testinden ise 60 sorudan 54 soruyu doğru cevapladığı, tekrarlanan eğitim bilimleri testine girmediği, 2009 yılında ise 120 sorudan 76 soruyu, genel yetenek testinden 60 sorudan 40 soruyu ve genel kültür testinden 60 sorudan 28 soruyu doğru cevapladığı, başvurucunun genel kültür testinin 9 numaralı sorusunda yanlış seçenekte birleşen adaylardan olduğu, iptal edilen sınavda 100 ve üzeri net yapan bir şüpheli aday ile telefon irtibatının olduğu ve teknik bilirkişi raporlarına göre elde edilen başarının şüpheli olduğu belirtilmiştir. İddianamenin kabulü ile açılan dava görülmeye başlanmış ve yargılama sonucunda mahkemece başvurucu hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan mahkûmiyet kararı, terör örgütü üyeliğinden ise beraat kararı verilmiştir. Mahkûmiyet kararı, istinaf denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

Yerel Mahkeme gerekçesinde özetle, başvurucunun iptal edilen KPSS sınavındaki doğru cevap sayısındaki artışın hayatın olağan akışına aykırı olduğu, yine formasyonu olmaması nedeniyle tekrar edilen sınava girmediği yönündeki savunmasına, atama şansının olmadığı bir sınava sıkı bir şekilde çalışmasının hayatın olağan akışına aykırı olması, kaldı ki formasyonu olmasa bile alınan puanın 2 yıl süreyle geçerli olduğunun mahkemece bilindiği bu nedenle söz konujsu savunmaya itibar edilmediği, başvurucunun hileli şekilde soruyu ele geçirdiği ve haksız şekilde kamu görevine atanarak maaş aldığı, bu şekilde zincirleme şekilde kamu kurumu aleyhine dolandırıcılık suçunu işlediği belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) FETÖ/PDY örgütünün özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda yapılan tespitlerin bazıları şöyledir; "…i.FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. ii. FETÖ/PDY, bünyesinde bulunan ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirmiş ve bu kişiler yapılanmanın insan kaynağını oluşturmuştur…iv. FETÖ/PDY'nin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yürüttüğü yasal faaliyetleri; dershaneler, okullar, üniversiteler, dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek odaları, iktisadi kuruluşlar, finans kuruluşları, gazeteler, dergiler, TV kanalları, radyolar, İnternet siteleri, hastaneler gibi sivil alanlara ilişkindir…". Bu kararda belirtildiği üzere, FETÖ/PDY terör örgütünün ortaya çıkması ve toplumda meşruiyet kazanmasındaki en önemli unsur, eğitim faaliyetleri olmuştur. KPSS sınavının ve özellikle eğitim bilimleri testine ilişkin soruların önceden elde edilmesi ve örgütle irtibatlı ya da iltisaklı belirli kişilerle paylaşılması, örgütün resmi kurum ve okullara kendi bünyesi içerisinde yer alan kişilerin öğretmen olarak atanmasını sağlaması ve bu şekilde eğitim sektöründeki yapılanmasının bir görünümünü oluşturmaktadır.

Başvurucu, 2008 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. 2010 yılı KPSS sınavı sonucunda ÖSYM tarafından genel yetenek ve genel kültür puan türünden (P3 puan türünden) memur olarak yerleştirilmiştir. Yargılamayı yapan yerel mahkeme ve bu kararı denetleyen istinaf mahkemesi başvurucunun sadece ilk sınavda çok sayıda soruyu doğru cevapladığı için örgüt üyeliğini kabul etmemiş, başvurucunun ilk sınavdaki başarısı yanında, tekrar edilen sınava girmemesini, 2009 yılında yapılan sınavdaki başarı ölçütlerini, diğer şüpheli adaylarla yanlış soruda birleşmelerini, diğer dosyalardaki etkin pişmanlık kapsamında verilen ifadeleri değerlendirmiş ve bu hususları gerekçeli kararına yansıtmıştır. Nitekim, yerel mahkeme söz konusu deliller çerçevesinde, başvurucunun örgüt üyeliğinden

beraatına karar vermiştir.

Açıklanan nedenlerle, başvurucunun mahkûm edilmesi nedeniyle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

KEMAL TUĞRUL

B. No: 2021/18818 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18818

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL TUĞRUL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18818)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Kemal TUĞRUL

Vekili : Av. Alper Yılmaz ÇAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Aksaray'da bir ilkokulda sınıf öğretmeni olup Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (TÜRK EĞİTİM-SEN) üyesidir.

3. Başvurucunun üyesi olduğu TÜRK EĞİTİM-SEN'in aldığı 12/3/2018 tarihli ve 55 sayılı karar şöyledir:

"Toplu sözleşme hükümleri gereğince, örgün eğitim kurumlarında (mesleki eğitim merkezleri dahil) ders yılı süresi içinde eğitim ve öğretim fiilen yapıldığı normal çalışma günleri için ilgili mevzuatına göre kendilerine nöbet görev verilen ve bu görevi de fiilen yerine getiren müdür yardımcıları ile öğretmenlere haftada 3 saat geçmemek üzere ek ders ücreti ödenmektedir. Haftada birden fazla nöbet görev verilen öğretmenlerimize ise bu görev fiilen yerine getirilmesine rağmen haftada bir günden fazla nöbet ücreti ödenmemektedir. Bu durum T.C. Anayasası'nın 18 maddesinde yer alan 'Hiç kimse zorla

çalıştırılamaz. Angarya yasaktır' hükmü ile düzenlenen angarya yasağın[a] açıkça aykırıdır. Bu sebeple, angarya yasağına aykırı şekilde haftada birden fazla nöbet görevi verilen üyelerimizin isteklerine bağlı olarak 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar bu görevi yerine getirmeyeceklerine dair okul idarelerine dilekçe ile başvuruda bulunmalarına, buna rağmen verilen haftada birden fazla nöbet görevini yerine getirmemelerine karar verilmiştir."

4. TÜRK EĞİTİM-SEN aynı tarihte tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarındaki üyelerinden isteyenlerin 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar öğle arasında nöbet tutmamalarına ilişkin de bir karar almıştır. Mezkûr 12/3/2018 tarihli ve 53 sayılı karar şöyledir:

"Tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere, kesintisiz bir şekilde, tüm gün nöbet görevi verilmekte ve öğle arasında da nöbet alanında bulunarak nöbet görevini yerine getirmeleri istenilmektedir. Öğretmenlerimiz[e] beslenme, dinlenme ve ibadet gibi en temel ve insani ihtiyaçlarını karşılama hakkı verilmeksizin tüm gün nöbet görevi verilmesi yasal ve adil değildir. Bu sebeple tam gün eğitim yapan eğitim kurumlarında nöbet görevini yerine getiren üyelerimizden isteyenlerin 2017-2018 öğretim yılı sonuna kadar öğle arasında dinlenme hakkını kullanmalarına ve öğle arasında nöbet tutmamalarına karar verilmiştir."

5. Başvurucu, söz konusu sendika kararlarına istinaden aynı hafta içinde ücreti ödenmeyen ikinci nöbet görevini ve öğle arası nöbet görevini yerine getirmeyeceğini 16/3/2018 tarihli iki ayrı dilekçeyle okul idaresine bildirmiştir.

6. Başvurucunun sendikanın almış olduğu kararlara istinaden öğle arası nöbet görevini ve ikinci nöbet görevini yerine getirmediği tutanak altına alınmış ve başvurucu hakkında 20/12/2018 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturmasında başvurucunun mart ayında 1 saat, nisan ayında 5 saat, mayıs ayında 4 saat, haziran ayında 1 saat olmak üzere toplam 11 saat öğle arası nöbet görevini ve 29/3/2018, 26/4/2018 ve 24/5/2018 tarihlerindeki ikinci nöbet görevlerini yerine getirmediği tespit edilmiştir. Başvurucunun -tevhiden- 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (a) alt bendi gereğince "1/30 Oranında Aylıktan Kesme" cezası ile cezalandırılması öngörülmüştür. Ancak geçmiş hizmetleri sırasındaki olumlu çalışmalarından dolayı bir alt ceza uygulanmak suretiyle başvurucu aynı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendi uyarınca "Kınama" cezası ile cezalandırılmıştır.

7. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle dava açmıştır. Aksaray İdare Mahkemesi (Mahkeme) davanın reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun okul müdürlüğüne verdiği dilekçelerle sendika kararına istinaden kendisine öğle arası nöbet görevi ve haftada birden fazla nöbet görevi verilmemesini talep ettiği, nöbet görevi verildiği takdirde nöbet görevini yerine getirmeyeceğini bildirdiği, öğle arası nöbet görevleri ile 29/3/2018, 26/4/2018 ve 24/5/2018 tarihlerindeki ikinci nöbet görevlerini yerine getirmediğinin tutanakla sabit olduğu belirtilmiştir. Devamında devlet memurlarının kanunda ve diğer mevzuatta belirtilen esaslara uymakla ve kendilerine verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü oldukları, devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylemlerde bulunmalarının yasaklandığı, nöbet görevini yerine getirmemesinin devlet hizmetlerinin aksamasına sebebiyet verebileceği, bu eylemin sendikal hak kapsamında da değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir.

8. Mahkeme kararına karşı başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 5/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar uyarınca gerçekleştirdiği eylem nedeniyle disiplin cezası almasının dernek kurma hürriyetini, sendika hakkını ve örgütlenme özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca, yargılama mercilerince eksik inceleme yapılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ve ücreti verilmeden ikinci bir nöbet tutmaya zorlanması nedeniyle angarya yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında, kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucu, başvuru konusu nöbet tutmama eylemleriyle idareyi baskı altına alarak öğle arasında nöbet görevi yapmamayı ve tuttuğu ikinci nöbet için ücret verilmesini hedeflemiş ve bu eylemleri sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrılarının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalelerin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 48-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Öğle arası nöbet görevini ve ikinci nöbet görevini üyesi olduğu sendikanın kararını gerekçe göstererek yerine getirmeyen başvurucuya tevhiden disiplin cezası verildiği görülmektedir. Bu durumda başvurucunun sendika hakkına bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

15. Başvurucunun sendika hakkına müdahalenin kanuni dayanağını 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Başvurucunun nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır. Sendika hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 55; Abidin Aydın Tüfekçi [1. B.], B. No: 2013/1315, 15/4/2015, § 52; Hikmet Aslan [2. B.], B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 50). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır. Başvurucunun aynı hafta içerisinde birden fazla nöbet tutma ve öğle arası nöbet tutma görevlerini yerine getirmemesi sebebiyle

tevhiden disiplin cezası ile cezalandırıldığı (bkz. § 6) ve bu disiplin cezasının iptali talebiyle açtığı davanın mezkûr iki ayrı eylemin sabit olduğu değerlendirilerek reddedildiği (bkz. § 7) görüldüğünden söz konusu eylemler ayrı ayrı değerlendirilecektir.

A. Aynı Hafta İçerisinde Birden Fazla Nöbet (İkinci Nöbet) Tutmama Eylemi

16. Anayasa Mahkemesi benzer iddiaları Osman Bayat ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/11319, 5/9/2024) kararında değerlendirmiştir. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda, sendikaların öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebine ilişkin yetkililere seslerini duyurmak için 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar çeşitli sendikal araçlarla etkinlikler düzenledikleri ve nihayetinde üyelerinin 2015 yılı ikinci döneminde kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde kararlar aldıkları görülmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, §§ 7-9). Öğretmenlere nöbet ücreti ödenmesi taleplerine ilişkin olarak düzenlenen eylem kararına istinaden 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmeyen başvuruculların uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvurucular, bu disiplin işlemlerine karşı açtıkları davaların reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, anılan başvuruyu sendika hakkı kapsamında incelemiştir.

17. Mezkûr kararda başvuruculların nöbet tutmama eylemine birçok defa (7 ilâ 11 gün) başvurarak kamu makamlarının sendika hakkı kapsamında yapılan eylemlere göstermesi gereken müsamaha seviyesinin ötesine geçildiği vurgulanmıştır (Osman Bayat ve diğerleri, § 47).

18. Osman Bayat ve diğerleri kararında, idarenin başvurucular hakkında hemen disiplin soruşturması açmadığı, nöbet ücretine ilişkin taleplerini dile getirebilmeleri için gerekli ortamı başvuruculara sağladığı, aynı eyleme her bir başvurucu tarafından birçok defa başvurulmak suretiyle başvuruculların eylemden bekledikleri fayda ile kamu hizmetlerinin devamlılığı arasındaki dengeyi bozacak surette hareket ettikleri belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 48). Anılan kararda, kamu görevlileri sendikalarının çeşitli sendikal araçlarla taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen görevi yerine getirmeme şeklindeki eylemlerin devletin öğretmenler için asli bir görev olarak öngördüğü ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir önemi olan nöbet düzenlemesinin tamamen ve fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kararda, iki ay gibi eğitim hizmeti bakımından oldukça uzun kabul edilebilecek bir süre boyunca devam eden nöbet görevini terk etme eylemine karşılık olarak başvuruculların uyarma cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 49).

19. Buna göre özet olarak Osman Bayat ve diğerleri kararında; başvuruculların eylemlerinin uzun süre devam etmesi, idare tarafından başvuruculara azımsanmayacak bir süre müsamaha gösterilmesi ve nihayetinde başvuruculara verilen cezanın en hafif disiplin cezası olması olguları esas alınarak müdahalenin zorunlu toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

20. Somut olayda başvurucunun nöbet tutmayacağını okul idaresine 16/3/2018 tarihinde bildirdiği ve 2018 yılının mart, nisan, mayıs ve haziran aylarında nöbet tutmadığı (bkz. § 6), başvurucunun yaptığı eylem nedeniyle hemen cezalandırılmadığı, başvurucuya uzunca bir süre müsamaha gösterildiği, bu durumun aynı yılın haziran ayında okul idaresince bildirilmesi üzerine başvurucu hakkındaki disiplin soruşturmasının 20/12/2018 tarihinde başlatıldığı görülmektedir. Buna göre başvurucuya verilen disiplin cezasının zorunlu bir

sosyal ihtiyacı karşıladığı hususunda Osman Bayat ve diğerleri kararından ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucunun ücreti ödenen ilk nöbet görevini yerine getirmesi ancak ücreti ödenmediği gerekçesiyle aynı hafta içindeki ikinci nöbet görevini yerine getirmemesi ve başvurucuya verilen sonuç ceza bakımından eldeki başvurunun Osman Bayat ve diğerleri kararından farklılık arz ettiği, başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezasının daha ağır olduğu, bu nedenle cezanın orantılılığının ayrıca incelenmesi gerektiği belirtilmelidir.

21. Eldeki başvuruda Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olaydan farklı olarak başvurucunun ücreti verilmediği gerekçesiyle ikinci nöbeti tutmadığı, disiplin kurulu kararında mart, nisan ve mayıs aylarında -toplam üç kere- nöbet tutmadığı tespitinin yapıldığı ve kınama cezasıyla cezalandırıldığı görülmektedir. Her ne kadar başvurucunun üç kere nöbet tutmadığı tespiti üzerine disiplin cezası verilmişse de ikinci nöbet görevini yerine getirmeme eylemine uzunca bir süre müsamaha gösterilmiştir (bkz. § 20). Ayrıca disiplin cezasına konu eylem ücreti verilmediği gerekçesiyle ikinci nöbet tutmamaya ilişkindir. Disiplin cezaları 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre beş kategoride yer almıştır. Başvurucuya bir alt ceza uygulanmak suretiyle verilen ve en hafif ikinci ceza olan kınama cezası, kamu görevlisine görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesinden ibarettir. Bu itibarla somut olayda başvurucuya ikinci nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle uygulanan kınama cezasında müdahalenin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

B. Öğle Arası Nöbet Tutmama Eylemi

22. Anayasa Mahkemesi Mustafa Kumcu ([2. B.], B. No: 2020/19864, 17/9/2025) kararında, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine öğle arasındaki nöbet görevlerini yerine getirmeyen kamu görevlisine kınama cezası verilmesini sendika hakkı kapsamında incelemiştir. Mezkûr kararda, disiplin cezasına konu eylem kararının alındığı süreçte tam gün eğitim yapan okullarda nöbetçi öğretmenlerin temel gereksinimlerini karşılaması için yeterli zamanın sağlanmasını temin eden bir mekanizma olmadığı, sendika kararına dayalı toplu eylemin disiplin cezasına konu edilmesi durumunda hem idarenin hem de yargı makamlarının yapacakları değerlendirmelerde nöbet tutmama gerekçelerini gözönünde bulundurdurmalarının bekleneceği belirtilmiştir (Mustafa Kumcu, § 56). Kararda, başvurucunun nöbet tutmama gerekçesi olan sendika kararında ileri sürülen sakıncalara ilişkin olarak ne soruşturma raporunda ne de mahkeme kararlarında bir değerlendirmede bulunulmadığı, oysa tam gün eğitim yapan okullarda öğle arasında kesintisiz şekilde nöbet tutmanın dinlenme ve ibadet hakkı gibi temel insani ihtiyaçların giderimini imkânsız kıldığı hususunda ileri sürülen iddiaların yapılacak idari ve yargısal değerlendirmede haklı bulunması durumunda davanın esasını ve sonucunu doğrudan etkileme ihtimali olduğu ifade edilmiştir (Mustafa Kumcu, § 57). Yargılama merci kararında sadece başvurucunun yönetmelik hükmüyle kendisi için öngörülen görevi sürekli olarak yerine getirmemesinin sendikal faaliyet kapsamına girmediği tespitinde bulunulmakla yetinildiği, mahkemelerin bu gerekçesinin yeterli olmadığı ifade edilmiştir (Mustafa Kumcu, § 58). Netice itibarıyla sendika hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğunun ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamadığı değerlendirmesiyle ihlal sonucuna ulaşılmıştır (Mustafa Kumcu, §§ 59, 60).

23. Başvuru konusu olayda, tam gün eğitim uygulayan okulda görev yapan başvurucunun üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine öğle arasında nöbet tutmaması nedeniyle -bir alt ceza uygulanmak suretiyle- kınama disiplin cezasıyla cezalandırıldığı görülmektedir.

Sendikanın eylem kararının gerekçesinde kesintisiz tüm gün nöbet görevi verilen öğretmenlere öğle arasında da nöbet görevi verildiği, öğretmenlerin beslenme, dinlenme, ibadet gibi en temel ve insani ihtiyaçlarını karşılayacak bir zaman dilimi mevcut olmadığı, bu durumun yasal ve adil olmadığı belirtilmiştir. Yargılama merciileri, kararlarında başvurucunun öğle arasında nöbet tutmama gerekçesine ilişkin olarak herhangi bir irdelemede bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin Mustafa Kumcu kararındaki değerlendirmeleri de dikkate alındığında başvurucuya verilen disiplin cezasının -öğle arasında nöbet görevini yerine getirmediği gerekçesi yönünden- söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 10.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında talebiyle bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Maddi tazminata ilişkin taleplerin ise belgelenemediğinden reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aksaray İdare Mahkemesine (E.2019/521, K.2020/3) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının sendika ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvurucu bir ilkokulda sınıf öğretmeni olup, Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası üyesidir. Sendika tarafından nöbet görevlerinin ücretlendirilmesi ve isteğe bağlı tutulması amaçları ile üyelerinin 20-26 Kasım 2017 ve 18-24 Aralık 2017 tarihlerinde birden fazla nöbet tutmamalarına yönelik karar alınmıştır. Başvurucu bu karar üzerine 17.11.2017 tarihinde, ücreti ödenmeyen ikinci nöbeti tutmayacağını idareye bildirmiştir. Başvurucunun 21.11.2017 tarihinde nöbet görevini yerine getirmediği 22.11.2017 tarihinde tutanak altına alınmış, yapılan disiplin soruşturması sonucunda kınama cezası uygulanmıştır. Başvurucunun disiplin cezasının iptali için açmış olduğu dava reddedilmiş, istinaf talebi de Bölge İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir. Başvurucu bunun üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından Osman Bayat ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/11319, Karar Tarihi: 5/9/2024, R.G. Tarih ve Sayı: 9/1/2025 – 32777) öğretmenlerin nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle uygulanan disiplin cezasının başvuruculaların Anayasa'da koruma altına alınan sendika hakkını ihlal edip etmediği değerlendirilmiştir. Osman Bayat ve Diğerleri başvurusuna konu olayda, öğretmenlere nöbet görevi için ayrıca ücret ödenmesi talebiyle alınan süresiz nitelikteki sendika kararı uyarınca başvurucular nöbet tutmama eylemine 7 ilâ 11 gün katılmış, bu nedenle eyleme katılan öğretmenlere İdare tarafından disiplin cezası verilmiştir. Başvuruculaların disiplin cezasına ilişkin açtıkları davada ilk derece mahkemeleri sendika kararlarının uygulanma sürelerinin belirsiz olduğuna, başvuruculaların nöbet tutmama konusundaki ısrarlarına ve nöbet görevinin kamu hizmeti için önemine dikkat çekerek uzun bir süre yerine getirilmeyen nöbet görevinin sendikal bir hakkın kullanımını aştığını ve mevzuatla getirilmiş bir görevin sendika kararı ile sürekli olarak kaldırılmasının mümkün olamayacağını belirterek davaların reddine karar vermiş, anılan kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiş, bunun üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin Osman Bayat ve Diğerleri kararında, somut olaya konu disiplin

cezalarının kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olan bir talebin konu edildiği, sendika kararının uygulanmasından kaynaklandığının görüldüğü, Anayasa Mahkemesi'nin benzer bir meseleyi ele aldığı Tayfun Cengiz başvurusunda, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak iki gün süreyle görevine gelmeyen kamu görevlisi başvurucuya verilen disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkı kapsamında incelendiği belirtilmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, § 39). Mahkeme, hâlihazırda olgunlaşma aşamasına gelmiş ve kamuya duyurulmuş bir politika yapma süreci devam ederken süresiz olarak alınan nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarının uygulamaya konulmasının -özellikle eğitim hakkının kullanımı ile çocukların güvenliği konularında ortaya çıkan zafiyet de dikkate alındığında- sendikal özgürlüklerle bağdaştığının ya da sendikaların sürece katlanma yükümlülüğüne ve iyi yönetişim ilkelerine uygun olduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, §44).

Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında (Osman Bayat ve Diğerleri), nöbet görevi ile eğitim hakkı arasındaki ilişkiyi de inceleyerek, nöbet görevinin yürütülmesinde yaşanabilecek aksaklıkların, sonuçlarını doğrudan hizmet alan kesim olan öğrencilerin eğitim hakkı üzerinde doğurduğunu, insan haklarının ilerletilmesi için elzem olan eğitim hakkı demokratik bir toplumda temel bir rol oynadığını, eğitim çağındaki her çocuğun kişisel gelişimi ve gelecekteki başarısı için son derece önemli olduğunu, bu anlamda özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi konuların eğitim sisteminin bir parçası hâline getirilmesine öncelik verilmesi gerektiğini, bunun yanında eğitim hakkının demokratik kurumların ve toplumların mevcudiyetini sürdürebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu demokratik kültürü geliştirmek için kritik olduğu ve devletin bu bağlamda ilgili kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinden sorumlu olduğunun da hatırlanması gerektiğini (Humpert ve diğerleri/Almanya, B. No: 59433/18, 14/12/2023, § 137), nöbet görevinin ihtiva ettiği izleme ve denetlemenin özellikleri ile ders çizelgesinin gerektiği gibi uygulanmasının, ders dışı zamanlarda okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması, okulun fiziksel şartlarının (ısıtma, elektrik ve sıhhi tesisat) kontrol edilmesi gibi bir dizi görevler bütünü olduğu, bu nedenle anılan görevin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinin ve eğitim hakkının korunmasının en önemli araçlarından biri olduğunu belirtmiştir. Kararda, nöbet görevinin, izleme ve denetleme noktasında farklı haklara da temas edebildiğini, örneğin AİHM okulda vefat eden bir öğrencinin yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verdiği Kayak/Türkiye (B. No: 60444/08, 10/7/2012, § 59) başvurusunda, öğrencilerin gözetimi yükümlülüğünün ilke olarak öğrencilerin okula emanet edildiği sürede okul idaresine ve öğretmenlere ait olduğunu vurgulandığını, AİHM'nin, bütün öğrencileri sürekli gözetim altında bulundurarak öğrencilerin beklenmedik bir davranış sergilemesi durumunda buna derhâl müdahale etmeleri öğretmenlerden beklenmese de öğretmenlerin öğrencilerin okula giriş ve çıkışları ile okul içindeki ve dışındaki hareketlerini yakından izlemesi gerektiğini ifade ettiğini, dolayısıyla nöbet görevinin yerine getirilmemesinin başta eğitim hakkı olmak üzere diğer temel hak ve özgürlükler üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarabileceğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. (Osman Bayat ve Diğerleri, §45,46).

Başvurucunun eylemi, Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olaydan farklı olarak uzun süreli olmasa bile, başvurucunun ilkokulda sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı, öğrencilerin küçük olduğu nazara alınarak, öğrencilerin eğitim hakkı ve güvenliği, kamu hizmetinin aksaması hâlinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar ile başvurucunun eylemden beklediği fayda karşılaştırıldığında başvurucunun aradaki dengeyi bozacak surette orantısız şekilde

hareket ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olayda başvuruculara uyarma cezası uygulanmasına karşın işbu başvuruda bir üst kategoride olan kınama cezası verilmesi de söz konusu kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir farklılık oluşturmamaktadır. Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâller 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre beş kategoride düzenlenmiştir. Başvurucuya nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle sıralamanın en alt kategorisinde yer alan uyarma cezasının bir üst kategorisinde olan kınama cezası uygulanmıştır. Söz konusu ceza, memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesinden ibarettir. Bu itibarla somut olayda mevzuattaki en hafif disiplin cezalarından biri olan kınama cezası verilmesi karşısında müdahalenin orantılı olduğunun kabulü gerekir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasanın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumdan, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

EŞREF ERDOĞAN

B. No: 2021/19225 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19225

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EŞREF ERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19225)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Eşref ERDOĞAN

Vekili : Av. Burhan BUĞDAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sürekli işçi kadrosuna geçme talebine dair davanın süre aşımından reddi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Karayolları Genel Müdürlüğü (idare) nezdinde taşeron işçi olarak çalışmaktayken 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin (696 sayılı KHK) 127. maddesi ile 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması, Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlilerine Memuriyet Taban Aylığı ve Kıdem Aylığı ile Ek Tazminat Ödenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 23. ve 24. maddelere istinaden sürekli işçi kadrosuna geçmek için 9/1/2018 tarihinde idareye başvurmuştur.

3. Talebinin reddi üzerine 5/3/2018 tarihinde Tespit Komisyonu nezdinde itirazda bulunan başvurucunun itirazı da 12/3/2018 tarihli karar ile reddedilmiştir. Başvurucu, bunun üzerine

18/8/2020 tarihinde ikinci kez aynı taleple idareye başvurmuş; idarece talebinin zımnen reddi üzerine bu sefer Van 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde 18/8/2020 tarihinde yaptığı başvurunun zımnen reddine dair işlemi davaya konu yapan başvurucu, 2018 yılında yapılan başvuruya ilişkin süreçten ise bahsetmemiştir.

4. Mahkeme yaptığı inceleme neticesinde 27/11/2020 tarihli kararı ile 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesinde yer alan süre koşulunu gerekçe göstererek davanın reddine hükmetmiştir. Anılan maddede yer alan düzenlemeye göre; sürekli işçi kadrosuna geçirilme talebinin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on gün içinde idareye iletilmesi gerekmektedir. Başvurucunun idareye karşı ilk başvurduğu tarihte tesis edilen işleme yönelik dava açmadığı gibi bu yargılamada da söz konusu işlemin dava konusu edilmediğini belirten Mahkeme, ikinci başvurunun ise maddede bahsi geçen on günlük süre geçirildikten çok sonra yapıldığını, dava konusu bu talebin sürekli işçi kadrosuna geçmek için yeni bir başvuru hakkı vermeyeceğini ve önceki başvurunun reddine ilişkin işleme karşı dava açma süresini ve hakkını da ihya etmeyeceğini ifade etmiştir.

5. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, 696 sayılı KHK'ya ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 1/1/2018 tarihli ve 30288 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmet Alımı Sözleşmeleri Kapsamında Çalıştırılmakta Olan İşçilerin Sürekli İşçi Kadrolarına veya Mahalli İdare Şirketlerinde İşçi Statüsüne Geçirilmesine İlişkin 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 23 ve Geçici 24 üncü Maddelerinin Uygulanmasına Daire Usul ve Esaslar'ın (Usul ve Esaslar) 11. maddesine yer veren başvurucu, ilgili maddeye göre idarenin kendilerine idari işlemin sonucunu tebliğ etmesi gerektiğini ancak bu yükümlülüğün yerine getirilmediğini, dolayısıyla sürenin kaçırılması gibi bir durumun söz konusu olmadığını belirtmiştir. İlgili maddede, sürekli işçi kadrosuna geçirilme taleplerine yönelik yapılan inceleme neticesinde şartları taşıdığı ya da taşımadığı anlaşılan kişilerin isimlerinin ilan edildiği listeye karşı Tespit Komisyonuna itiraz edilebileceği, itiraz sonucunun da ilgilisine tebliği gerektiği hususu düzenlenmiştir. Başvurucu, idarenin itiraz sonucunu kendisine tebliğ etmediği gibi bilgi edinme hakkı kapsamında yaptığı başvuru neticesinde de mezkûr belgeleri sunmadığını ve herhangi bir bilgi vermediğini ifade etmiş, itiraz sonuç belgesini ilk kez dosyada gördüğünü ileri sürmüştür. Anayasa'nın 125. maddesinin üçüncü fıkrasına göre idari işlemlere karşı açılacak davalarda sürenin yazılı bildirim tarihinden itibaren başlayacağını ifade eden başvurucu, tebliğ edilen kararda ayrıca gerekçe ile dava açma süresi ve kanun yollarının da gösterilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Hâlihazırda usulüne uygun yapılmış bir tebliğ bulunmadığı için esasen dava açma süresinin hiç başlamadığını belirten başvurucu, bu nedenle Mahkeme kararında belirtildiği şekliyle ihya edilecek sürenin de bulunmadığını iddia etmiştir. Benzer nitelikte açılan davalarda süre ve mercii belirtilmediğinden farklı süreler ile farklı yargı yollarında dava açıldığını belirten başvurucu, ilgili düzenleme yürürlüğe girdikten ancak iki yıl sonra Uyuşmazlık Mahkemesi kararı ile idari yargının görevli olduğu hususunun netleştirilebildiğini, idareye karşı kendisi ile aynı konumda olan diğer işçilerin açtığı davalarda esasa girilerek inceleme yapıldığını işaret etmiştir.

6. İdare, istinaf başvuru dilekçesine cevaben yaptığı savunmada Tespit Komisyonu kararının başvurucu tarafından öğrenildiğini, bunun kendisi tarafından da ikrar edildiğini, kaldı ki aksi durumda dahi usulüne uygun yapılmış bir tebligat olmamasının başvurucuya söz konusu idari işleme karşı her zaman dava açma hak ve yetkisi vermeyeceğini, 6/1/1982

tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenen zımni ret müessesesinin getiriliş amacı da gözetildiğinde başvurucunun iddialarının yasal dayanağının bulunmadığını ileri sürmüştür.

7. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (İstinaf Mahkemesi) tarafından yapılan inceleme neticesinde 9/2/2021 tarihli nihai karar ile Mahkeme kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu belirtilerek başvurucunun istinaf talebi reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 24/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, kendisiyle aynı işyerinde çalışan başka bir işçi tarafından açılan davada koşullar ve süreler birebir aynı olduğu hâlde İstinaf Mahkemesinin sadece dört gün arayla kendi davasından farklı bir değerlendirmeye gittiğini, idareye yapılan başvurunun yeni bir talep olarak nitelendirilmesi ve davanın esasına ilişkin inceleme yapılması gerektiği yönünde karar verdiğini, bu yorum farkına ilişkin ise makul bir gerekçe ortaya koymadığını ileri sürmüştür. İlgili mevzuata göre Tespit Komisyonu kararının kendisine tebliğinin bir zorunluluk olduğunu belirten başvurucu, kendisine usulüne uygun bir tebliğ yapılmadığı ve kararla ilgili bilgi de verilmediği için dava açma süresinin işlediğinden bahsedilemeyeceğini iddia etmiştir. Farklı hukuki değerlendirmeler nedeniyle süre aşımından davanın reddi kararının eşitlik ilkesi ile hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olduğunu belirten başvurucu mülkiyet hakkı, mahkemeye erişim hakkı ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının mahkemeye erişim hakkı yönünden ele alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

14. Başvurucunun sürekli işçi kadrosuna geçme talebine ilişkin açtığı davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

15. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının da belirlenmesi gerekir.

16. Başvuru konusu olayda 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesinde yer alan on günlük süre kapsamında başvurucunun idareye ilk yaptığı başvuruya karşı dava açmadığı, bu süre geçirildikten çok sonra idareye yapılan ikinci başvurunun ise dava açma süresinin ihya etmeyeceği gerekçe gösterilerek davanın süre aşımından reddine karar verildiği görülmektedir. Geçici 23. maddede yer alan düzenlemeye göre; sürekli işçi kadrosuna geçirilme talebinin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on gün içinde idarenin hizmet alım sözleşmesinin yapıldığı birimine iletilmesi gerekmektedir.

17. Yukarıda yer verilen KHK maddesine göre somut olayda, mahkemeye erişim hakkına davanın süre aşımı yönünden reddi suretiyle yapılan müdahalenin kanuni dayanağa sahip olduğu ve sınırlamanın meşru amacının bulunduğu (idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amaca hizmet ettiği yönünde ayrıntılı değerlendirme için bkz Ayşe Yıldırım [1. B.], B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner [2. B.], B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi [1. B.], B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52) anlaşılmıştır.

18. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

19. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez (Ahmet Erdem [1. B.], B. No: 2018/34944, 6/10/2021, § 63). Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

20. 375 sayılı KHK'nın geçici 24. maddesinin birinci fıkrasında, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren (2/1/2018) on gün içinde hizmet alım sözleşmesini yapan idareye veya şirkete sürekli işçi statüsünde çalıştırılmak üzere yazılı olarak başvurulabileceği belirtilmiştir. Başvuranların şartları taşıyıp taşımadıklarının tespiti, bu tespite itirazların karara bağlanması, şartları taşıyanların belirlenen usul ve esaslara göre yapılacak yazılı ve/veya sözlü ya da uygulamalı sınava alınması, sınav sonuçlarına itirazların karara bağlanması ve sınavda başarılı olanların işçi statüsüne geçirilmesine ilişkin bütün sürecin ise bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren doksan gün içinde sonuçlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

21. Usul ve Esaslar'ın 8. maddesinde sürekli işçi kadrosuna geçirilmek için başvuranların şartları taşıyıp taşımadıklarının tespiti ile bu tespite ilişkin itirazların karara bağlanması amacıyla Tespit Komisyonu kurulacağı düzenlenmiş; 9. maddesinde ise Komisyonun

inceleme kriterleri belirlenmiştir. Buna göre Tespit Komisyonu, bütün başvuruların bitmesini beklemeksizin inceleme işlemine başlayacak ve ilgililer hakkında ön inceleme ve esas incelemeyi öngörülen süre içerisinde sonuçlandıracaktır. Usul ve Esaslar'ın "İlan" başlıklı 10. maddesinde sürekli işçi kadrosuna geçirilme taleplerine yönelik yapılan inceleme neticesinde şartları taşıdığı ya da taşımadığı anlaşılan kişilerin isimlerinin ilan edileceği, bu ilanın tebliğ yerine geçeceği, ayrıca bir tebliğ yapılmayacağı hususu düzenlenmiştir. Usul ve Esaslar'ın "Tespit komisyonu kararına itiraz ve süresi" başlıklı 11. maddesinde ise komisyonun kararına göre sınava girme hakkı elde edemeyenlerin, ilan tarihinden itibaren öngörülen süre içerisinde gerekçesini de belirtmek suretiyle yazılı olarak itirazda bulunabileceği düzenlenmiştir. Buna göre talep, Komisyonca değerlendirilerek öngörülen süre içerisinde karara bağlanacak ve sonuç ilgilisine yazılı şekilde tebliğ edilecektir.

22. Söz konusu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere 375 sayılı KHK'nın geçici 23. maddesi ile getirilen haktan yararlanma, belirli bir tarih aralığı ile sınırlandırılmıştır. Buna göre sürekli işçi kadrolarına geçiş için bütün sürecin (başvuru, itiraz, sınav alınma vb.) bu madde hükmünün yürürlüğe girdiği 2/1/2018 tarihinden itibaren doksan gün içinde (2/4/2018) idarelerce sonuçlandırılması gerekmektedir.

23. Eldeki olayda başvurucunun sürekli işçi kadrosuna geçirilmek için ilk talebini 2/1/2018 tarihinden itibaren on gün içinde (9/1/2018) idareye ilettiği, bu talebine yönelik sürecin de doksan gün içinde (Tespit Komisyonunun 12/3/2018 tarihli itirazın reddi kararı) neticelendirildiği görülmüştür. Buna mukabil anılan karara dair başvurucu tarafından açılmış bir dava bulunmamaktadır. Başvurucu, bu duruma gerekçe olarak 12/3/2018 tarihli kararın kendisine tebliğ edilmediğini ileri sürmekte ve bu kapsamda 18/8/2020 tarihinde ikinci kez aynı taleple idareye başvurmak durumunda kaldığını belirtmiştir. Mahkemece ara kararı ile idareden tebliğ belgesi talep edildiği hâlde anılan belgenin dava dosyasına sunulamadığı ve idarece, başvurucunun nihai kararı öğrendiği yahut öğrenmiş sayılması gerektiği yönünde itirazlar ileri sürüldüğü anlaşılmıştır. Başvurucu ise tebliğ belgesinde, itirazın reddi kararına karşı başvurulacak kanun yollarının ve süresinin de gösterilmesi gerektiğini, dolayısıyla dava açma süresinin işlemeye başlamadığını iddia etmiştir.

24. Usul ve Esaslar'ın 11. maddesine göre Tespit Komisyonu kararının tebliği gerekmekte ise de sürekli işçi kadrosuna geçirilme talebi ve bu talebe istinaden yürütülen sürece dair ilgili mevzuat tarafından özel süreler getirildiği, bu kapsamda hem başvuru sürelerinin (on gün) hem de Tespit Komisyonunun inceleme sürelerinin sınırlandırılmış olduğu (doksan gün), dolayısıyla Komisyon'un kararı tebliğ edilmese dahi en geç 2/4/2018 tarihinde itirazın reddedilmiş sayılması gerektiği, zira 375 sayılı KHK ile kurulan Tespit Komisyonlarının inceleme yetkilerinin bu tarih itibarıyla sona erdiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda başvuruya konu olayda tebliğ yapılıp yapılmadığı hususu tespit edilememiş ise de 2/4/2018 tarihi itibarıyla itirazının aleyhe sonuçlandığı hususunun başvurucu tarafından bilinebilir olduğu gözetilmelidir. Öte yandan dava dilekçesinde başvurucunun 2018 yılındaki süreçten bahsetmediği, doğrudan 2020 yılında yapılan itirazın zımnen reddini davaya konu ettiği, Mahkemenin de bu duruma vurgu yaparak bahsi geçen işleme karşı dava açılmadığı gibi ve bu davada da bu işlemin dava konusu edilmediği hususunun vurgulandığı görülmüştür. Başvurucu ayrıca kanun yolu ve sürelerinin, itirazın reddi kararının tebliği ile birlikte gösterilmesi gerektiğini ileri sürmüş ise de ilgili mevzuatta sürece dair bütün sürelere detaylı şekilde yer verildiği, bu kapsamda başvurucuya ayrıca ve açıkça bu konuda bilgi verilmemesinin mahkemeye erişim hakkı yönüyle aşırı ve orantısız bir yük teşkil ettiğinin

söylenemeyeceği, bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

25. Başvurucu ayrıca kendisiyle aynı durumda bulunan F.A. isimli kişinin Van 1. İdare Mahkemesi nezdinde açtığı davanın da süre aşımından reddedildiğini ancak İstinaf Mahkemesince yapılan inceleme neticesinde kendi kararından sadece 4 gün sonra verilen kararda süre aşımından ret kararının kaldırıldığını ve davanın esastan incelenmesi gerektiği yönünde karar verildiğini beyan ederek hukuki güvenlik ve eşitlik ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa Mahkemesinin görevi, aynı istinaf mahkemesinin spesifik bir maddi olay üzerine yaptığı değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan farklı hukuki yorumlardan birine üstünlük tanınmasını sağlamak değildir. Anayasa Mahkemesinin asıl görevi mevcut hukuki yorumlar yapılırken açıkça keyfî hareket edilip edilmediğini, bariz takdir hatasında bulunulup bulunulmadığını tespit etmektir. Somut olayda İstinaf Mahkemesinin F.A. isimli kişinin açtığı davada, başvurucunun da bahsettiği şekilde süre aşımından ret kararını kaldırdığı görülmüştür. Ancak dava dosyası kendisine gelen Mahkeme tekrar aynı gerekçeyi kurmuş, ikinci başvurunun dava açma süresinin canlandırmayacağını belirtmiş fakat bu sefer zımni ret kararında hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiş ve bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Dolayısıyla başvurucunun iddia ettiği şekliyle bir içtihat farklılığı bulunmadığı gibi Danıştayın da önüne gelen benzer bir uyuşmazlıkta süre aşımından ret kararını onamak suretiyle başvuruya konu olay ile benzer bir yaklaşımı benimsediği görülmüştür (Danıştay Onikinci Dairesi'nin 13/12/2021 tarihli ve E.2021/5708, K.2021/6587 sayılı kararı).

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BELEDİYE VE ÖZEL İDARE ÇALIŞANLARI BİRLİĞİ SENDİKASI VE TÜM BELEDİYE VE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ EMEKÇİLERİ SENDİKASI

B. No: 2021/20270 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20270

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BELEDİYE VE ÖZEL İDARE ÇALIŞANLARI BİRLİĞİ SENDİKASI VE TÜM BELEDİYE VE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ EMEKÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20270)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikası

Temsilcisi : Levent USLU

Vekili : Av. Emirhan TURAN 2. Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası

Temsilcisi : Neval ARDA

Vekili : Av. Nazan SAKALLI AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, toplu sözleşmenin tarafı sendikanın üyesi olmayan kamu görevlilerinin daha yüksek aidat ödeyerek sosyal denge tazminatından yararlandırılmasına ilişkin toplu sözleşme hükmünün iptal edilmesi nedeniyle sendika hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların tarafı olduğu ve kamu işvereni ile imzaladıkları toplu sözleşmelerde sosyal denge tazminatına ilişkin hükümler yer almıştır. Buna göre "Sosyal denge sözleşmesi imzalayan sendikanın üyesi olmayan kamu görevlilerinden aynı unvanlı personelden alınacak aidatın iki katına kadar taraf sendika sosyal denge sözleşmesi aidatı alabilir. Bu aidatı ödeyen kamu görevlileri söz konusu sözleşmeden aynı usul ve esaslar dahilinde yararlanır." düzenlemesine yer verilmiştir.

3. Toplu sözleşmenin tarafı olmayan sendikalar tarafından anılan sosyal denge sözleşmesine ilişkin düzenlemelerin iptali talebiyle davalar açılmıştır. Açılan davalarda yargı merciileri, sosyal denge sözleşmesinde taraf olan sendikanın dışında kalan sendikaların üyesi olan veya hiçbir sendikaya üye olmayan kamu görevlilerinden farklı oranlar üzerinden aidat alınmasına ilişkin hükümlerin sosyal denge tazminatının ödenmesinde aynı kadro veya pozisyonlarda bulunan kamu görevlileri arasında ayrım (eşitsizlik) yaratacağı gerekçesiyle iptaline karar vermiştir. Söz konusu iptal kararları kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir.

4. Nihai kararların tebliği üzerine başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. 2021/48339 ve 2024/531 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2021/20270 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Başvurucu Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası Yönünden

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

8. Somut olayda nihai kararın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, başvurucu vekili tarafından ilk kez 30/9/2021 tarihinde okunduğu anlaşılmıştır. Buna göre otuz günlük başvuru süresi 1/11/2021 günü mesai bitimi itibarıyla sona ermektedir. Başvuru ise 5/11/2021 tarihinde yapılmıştır. Bu sebeple başvurunun süresi içinde yapılmadığı anlaşılmıştır.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucu Yönünden

10. Başvurucu, sosyal denge sözleşmesinin 25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu kapsamında düzenlenebilen, toplu sözleşme niteliği taşımayan kendine özgü dönemsel bir sözleşme olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Danıştayın hatalı bir biçimde sosyal denge sözleşmesini toplu sözleşme gibi nitelendirdiğini ve toplu sözleşme kurallarına tabi olacağını değerlendirdiğini, söz konusu değerlendirmenin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Yanı sıra başvurucu; sosyal denge sözleşmesinin ek ekonomik bir destek olduğunu, sendikal faaliyetler için motivasyon amacı taşıdığını,

sendika üyesi olmayanların aynı şekilde yararlanmasının sendikanın varoluş nedenleriyle tamamen çeliştiğini iddia etmiştir. Başvurucuya göre idare mahkemelerinin bu sözleşmeyi iptal yetkisi bulunmadığı gibi toplu sözleşme ilkelerinin sosyal denge sözleşmesine kıyasen uygulanması da sendika hakkına müdahale teşkil etmektedir. Başvurucu, belirtilen nedenlerle adil yargılanma hakkı ile sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurucunun iddialarının özünü sendika ile kamu işvereni arasında imzalanan sözleşmeye, başvurucu sendika aleyhine müdahale edildiği iddiası oluşturmaktadır. Dolayısıyla ihlal iddialarının bir bütün olacak şekilde sendika hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikası ([GK], B. No: 2020/17953, 9/1/2025) kararında en çok üyesi olan sendikanın üyesi olanlarla olmayanlara sosyal denge tazminatından yararlandırılması hususunda farklı muamele yapıldığının ilk bakışta anlaşılabilecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Kararda, durumları benzer olan kamu görevlileri arasında sosyal denge tazminatı yönünden farklılık yaratıldığının ortaya konulduğu kabul edilmiş, farklı muamelenin varlığının ortaya konulmasından sonra bunun nesnel ve makul bir sebebe dayanıp dayanmadığına bakılması gerektiği vurgulanmıştır (anılan kararda bkz. §§ 58, 59). Başvurucu; olayda farklı muamelenin sebebinin kanun koyucunun sendika üyesi olunması konusunda teşvik edici bir düzenleme getirmesi olduğunu, objektif nedene gelindiğinde ise daha az aidat ödeyerek sosyal denge tazminatından yararlanılmasının, sendikaya üye olunmasında fiilî bir teşvik yaratacağını ileri sürmüştür.

14. Anılan kararda, toplu sözleşmenin tarafı sendikaya üye olanlarla olmayanlar arasındaki farklı muamelenin sendikalaşmayı teşvik amacı taşıyan nesnel ve haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı; nesnel ve haklı sebebe dayanıyorsa bu farklı muameleyle anılan sendikaya üye olmayanlara yüklenen külfetin orantılı olup olmadığı hususlarının ortaya konulması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ancak eldeki başvuruya bakıldığında yargı merciilerince salt farklı oranlar üzerinden aidat alınmasının eşitsizliğe neden olacağı belirtilmiş; bu durumun nesnel ve haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı ve orantılı olup olmadığı hususları tartışılmamıştır. Bu koşullarda yargı merciilerinin Anayasa'nın 10. maddesine uygun bir inceleme yapmadıkları değerlendirilmiştir (anılan kararda bkz. § 60).

15. Eldeki başvuruda da aynı şekilde yargı merciileri salt farklı oranlar üzerinden aidat alınmasının eşitsizliğe neden olacağı sonucuna ulaşmış; bu durumun nesnel ve haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı ve orantılı olup olmadığı hususlarına ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Dolayısıyla eldeki başvuru bakımından Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikası kararında belirlenen ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir yön görülmemiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Başvurucu Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası yönünden başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucu yönünden sendika hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Onikinci Dairesine (E.2018/3663, K.2019/7927; E.2019/4940, K.2022/3358) GÖNDERİLMESİNE,

E. 4.006,30 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 34.006,30 TL yargılama giderinin başvurucu Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikasına ÖDENMESİNE; Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VELİ BÜYÜKŞAHİN VE ANADOLU MEDYA İLETİŞİM HİZMETLERİ TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

B. No: 2021/23608 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/23608

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VELİ BÜYÜKŞAHİN VE ANADOLU MEDYA İLETİŞİM HİZMETLERİ TİCARET VE SANAYİ A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/23608)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf KARABULAK

Başvurucular : 1. Veli BÜYÜKŞAHİN 2. Anadolu Medya İletişim Hizmetleri Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Vekili : Av. Seyit DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir televizyon kanalının kapatılması nedeniyle basın ve ifade özgürlüğü ile ifade ve basın özgürlüğüyle bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu Anadolu Medya İletişim Hiz. Tic. ve San. A.Ş. (Şirket) "TV 10" logosuyla yayın yapan televizyon kanalının (kanal/televizyon kanalı) sahibi, diğer başvurucu Veli Büyükşahin (şahıs/gerçek kişi) ise şirketin ortağı ve yöneticisidir. Başvuruya konu televizyon kanalı 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (668 sayılı KHK) 2. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında kurulan Komisyonun 27/9/2016 tarihli kararıyla kapatılmış ve başvurucu Şirket ticaret sicilinden terkin edilmiştir. 21/10/2016 tarihli ve 9181 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde de terkin işlemi yayımlanmıştır.

3. Başvurucu Şirket, televizyon kanalının kapatılması işleminin iptali için 3/3/2017 tarihinde ilk olarak Danıştayda dava açmıştır. Danıştay Beşinci Dairesi (Daire) 16/4/2018 tarihli kararı ile uyuşmazlığın 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde sayılan uyuşmazlıklardan olmadığını belirterek davanın görev yönünden reddine ve dava dosyasının davayı çözümlemeye görevli ve yetkili olan Ankara İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

4. Bunun üzerine Ankara 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) yürütülen yargılama sonucunda davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında; anonim şirketlerin tüzel kişiliği kazandığı tarih ile tüzel kişiliği kaybettiği tarihler arasında bir davanın tarafı olabileceğini, tüzel kişiliğin sona erdiği tarihten sonra herhangi bir biçimde davaya taraf olmalarının ya da sona eren kişilikleri adına sıfatları tüzel kişilikle birlikte ortadan kalkan organları tarafından dava açılmasının olanaklı bulunmadığına ilişkin genel açıklamalara yer vermiştir. Başvurucu Şirketin 21/10/2016 tarihli Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ticaret sicilinden terkin edildiğinin ilan edildiğini, eldeki davanın ise 3/3/2017 tarihinde açıldığını belirten Mahkeme, dava tarihi itibarıyla başvurucu Şirketin tüzel kişiliğinin ortadan kalktığını ve bu sebeple başvurucunun dava açma imkânı bulunmadığını belirtmiştir.

5. Karar, başvurucu Şirket tarafından istinaf edilmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) tarafından yapılan istinaf incelemesi neticesinde 27/12/2018 tarihli kararla başvurucunun istinaf isteminin reddine karar verilmiştir. Başvurucu Şirketin temyiz başvurusu Dairenin 2/3/2021 tarihli kararıyla reddedilmiş ve Bölge İdare Mahkemesi kararının onanmasına kesin olarak karar verilmiştir.

6. Başvurucular, nihai hükmü 12/4/2021 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 6/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucular, televizyon kanalının kapatılmasına ilişkin işleme karşı açılan davanın Şirket'in ticaret sicilinden terkin edilmiş olması sebebiyle dava açma ehliyeti bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını, mahkeme kararlarının yeterli açıklama içermemesi sebebiyle gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Ayrıca işleme dayanak alınan 668 sayılı KHK'nın ilgili maddesinin kanunlaşması üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edildiğini, başta gündeme dair haber ve tartışma programları olmak üzere çeşitli konularda yayın yapan televizyon kanalının kapatılmasının ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvuruculara adil yargılanma hakkı ile ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder . Somut olayda başvurucu Şirket adına açılan dava, dava tarihinden önce Şirket tüzel kişiliğinin sona ermiş olduğu gerekçesiyle ehliyet yönünden reddedilmiştir. Bu kararın kesinleşmesi üzerine hem Şirket

hem de Şirketin ortağı ve yöneticisi olan gerçek kişi tarafından aynı başvuru formuyla bireysel başvuruda bulunulmuştur. Bu doğrultuda eldeki başvuru, her iki başvurucu yönünden ayrı ayrı ele alınarak aşağıdaki şekilde vasıflandırılmıştır.

A. Gerçek Kişi Başvurucu Yönünden

10. Gerçek kişi başvurucunun bireysel başvuruya konu davanın tarafı olmadığı için ehliyet yönünden davanın reddedilmesi yönündeki şikâyeti basın ve ifade özgürlüğü kapsamında vasıflandırılmıştır.

11. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

13. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle yargı mercileri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt [2. B.], B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

14. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin yargı mercilerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

15. İfade özgürlüğünün gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Bunun yanında pozitif yükümlülükler kapsamında ifade özgürlüğünün korunması amacıyla idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3) [2. B.], B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek [2. B.], B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, §§ 56, 57). Somut olayda televizyon kanalının kapatılmasına yönelik işleme karşı idari veya yargısal hukuki yollar harekete geçirilmemiş, bu hâliyle ifade özgürlüğüne yönelik müdahale şikâyetinin giderilmesi imkânı idari ve yargısal makamlara tanınmamıştır. Etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yollarına başvurulmaksızın yapılan bireysel başvuruların incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir (Hamdi Akın İpek (2) [2. B.], B. No: 2015/17048, 25/5/2022, § 21).

16. Bu bağlamda başvurucu tarafından, Şirketin ortağı ve yetkilisi sıfatıyla televizyon kanalının kapatılmasına ilişkin işleme karşı görevli ve yetkili mahkemede dava yoluna gidilmesi zorunludur. Başvurucunun etkili olabilecek bu yola başvurmaksızın, dolayısıyla hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunması mümkün görünmemektedir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

1. İfade ve Basın Özgürlüğü İle Bağlantılı Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucunun davanın ehliyet nedeniyle reddine ilişkin şikâyeti ifade ve basın özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

20. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç [1. B.], B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

21. Şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının bulunması, ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması tek başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen şartlar, somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddialar bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmeli; şartların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durum yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmalıdır (İlhan Gökhan [2. B.], B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

22. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 588. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre şirket, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır. Dolayısıyla henüz ticaret siciline tescil edilmemiş bir şirketin tüzel kişilik kazanması mümkün olmadığı gibi ticaret sicil kaydı silinen bir şirketin tüzel kişilik vasfı da sona erer. Başka bir deyişle ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik niteliğini edinen ticari şirketin sicil kaydının silinmesiyle de hukuki varlığı sona erer (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. [2. B.], B. No: 2015/18554, 25/9/2019, § 20).

23. Bu itibarla sicil kaydı terkin edilen bir ticari şirketin yargı mercileri önünde taraf statüsünde bulunması mümkün değildir (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş., § 21). Buna göre tüzel kişiliğini yitirmiş bir şirketin dava açması mümkün olmadığı gibi dava açan bir şirketin tüzel kişiliğini dava sürecinin sonuna kadar koruması da gerekmektedir. Dolayısıyla hiç tüzel kişilik kazanmamış veya tüzel kişiliği ortadan kalkmış şirket adına açılan dava ile dava devam ederken tüzel kişiliğini yitiren şirkete ilişkin davanın esasının incelenmesi mümkün değildir.

24. Somut başvuruda, iptal davası açıldığı sırada Şirket'in tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Tüzel kişiliği bulunmayan bir şirket adına dava açılması mümkün değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Gümüşdere İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş. (3) [2. B.], B. No: 2018/24685, 8/9/2021, § 38). Bununla birlikte başvurucu Şirketin ticaret sicilinden kaydının silinmesi üzerine tüzel kişiliği yeniden kazanmak adına yargı yoluna başvurulduğuna da rastlanılmamıştır. Bu durumda televizyon kanalının kapatılmasına ilişkin işleme karşı açılan davanın incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun ehliyetinin bulunduğu söylenemeyecektir.

25. İlk derece mahkemesince yapılan değerlendirmede, davanın açıldığı tarihte Şirketin ticaret sicil kaydının bulunmaması sebebiyle dava açma ehliyeti yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir. Bu karar istinaf ve temyiz incelemesi sonucunda kesinleşmiştir. Eldeki başvuruda Mahkeme tarafından başvurucunun hangi nedenle dava açma ehliyetinin bulunmadığı başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verilecek şekilde yeterli gerekçeyle ortaya konulmuştur (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Burak Akın [2. B.], B. No: 2021/62165, 27/2/2025, § 21). Dahası televizyon kanalının sahibi olan Şirketin gerçek kişi ortaklarının uğradıklarını iddia ettikleri zarar nedeniyle söz konusu idari işlemin iptali davasını açmalarının önünde bir engel bulunmadığı dikkate alındığında, Şirketin dava açma ehliyetine ilişkin yapılan yargısal yorumun ifade ve basın özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkı bakımından katı bir yorum olmadığı değerlendirilmiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Basın ve İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

28. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

29. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup, anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre; bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön koşul bulunmaktadır. Bunlardan birincisi başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı "güncel bir hakkının ihlal edilmesi" ve bunun sonucunda başvurucunun kendisinin "mağdur" olduğunu ileri sürmesi, ikincisi ise bu ihlalden dolayı kişinin "kişisel

olarak ve doğrudan" etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay [2. B.], B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

30. İlke olarak bireysel başvuruda bulunan başvurucu, tüzel kişiliği haiz bir şirket ise şirketin bireysel başvuru anında tüzel kişiliği haiz olması gerektiği gibi bu tüzel kişiliğin bireysel başvuru sürecinin sonuna kadar korunması şirketler tarafından yapılan başvurunun esasının incelenebilmesi için zorunlu bir koşuldur (Gümüşdere İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş. [1. B.], B. No: 2013/5016, 12/6/2018, § 36). Şirketin ticaret sicil kaydının silinmesi ve tüzel kişiliğini yitirmesi olgusu bireysel başvurunun esasının incelenmesine engel teşkil eder (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. (3) [1. B.], B. No: 2016/9785, 10/12/2019, § 20).

31. Anayasa Mahkemesi, Hamdi Akın İpek kararında iki televizyon kanalının dijital yayın platformundan çıkarıldığı tarihte başvurucunun söz konusu televizyon kanallarının bağlı olduğu iki şirketin ortağı ve yöneticisi konumunda olduğuna değinerek başvuruya konu çıkarma kararından kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olan başvurucunun mağdur sıfatının bulunduğunu kabul etmiştir. Diğer taraftan başvuruya konu olayda şirketlerin yönetiminin kayyıma devredildiğini dikkate alarak şirket tüzel kişiliğinin başvurmasını güçleştiren hukuki sınırlamalar nedeniyle bu şirketlerin olay tarihinde ortağı ve yöneticisi olan başvurucunun doğrudan ve güncel bir mağduriyetinin söz konusu olduğu sonucuna varmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özgür Güleç [2. B.], B. No: 2014/11503, 1/2/2017, § 37; Hamdi Akın İpek [2. B.], B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 79).

32. Somut başvuruda da, kapatılan ve yayın faaliyetine son verilen televizyon kanalına ilişkin olarak Şirket ortaklarının ve yetkililerinin mağdur sıfatının bulunması sebebiyle dava yoluna gitmesi hâlinde Hamdi Akın İpek kararındaki yaklaşım uyarınca doğrudan ve güncel bir menfaatinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, tüzel kişiliği sona eren ve ticaret sicilinden terkin edilen Şirketin, kapatılan televizyon kanalı sebebiyle basın ve ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Veli Büyükşahin yönünden ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Başvurucu Anadolu Medya İletişim Hiz. Tic. ve San. A.Ş. yönünden,

1. İfade ve basın özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Basın ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH KORKMAZ

B. No: 2021/26482 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26482

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH KORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26482)

Karar Tarihi: 1/10/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 6/1/2026 - 33129

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Fatih KORKMAZ

Vekili : Av. Göksel ÖZERKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, toplu iş sözleşmesinden kaynaklı ücret alacaklarından yararlandırılmama nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/4/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruya Konu Olmayan Süreç

5. Davalı işyeri, internet sitesinde yer alan bilgilere göre Türkiye'de ilk kez 1910 yılında kurulmuştur. 2024 yılı rakamlarına göre 18.000 çalışanıyla beş farklı ilde mobilite, sanayi teknolojileri, dayanıklı tüketim malları, enerji ve bina teknolojileri sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

6. Başvurucu, davalı işyerinin Bursa fabrikasında 24/1/2007-12/12/2014 tarihleri arasında pres operatörü olarak çalışmıştır. Başvurucu 30/12/2014 tarihinde iş sözleşmesinin haklı ya da geçerli neden olmadan feshedildiği iddiasıyla işe iade davası açmış, açılan davada feshin geçerli nedenle gerçekleştirildiği sonucuna varılarak dava reddedilmiş ve anılan karar Yargıtay tarafından 13/4/2016 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

B. Başvuruya Konu Süreç

7. Başvurucunun 12/3/2013 tarihinde üye olduğu ve iş sözleşmesinin sonlandığı 12/12/2014 tarihine kadar üyeliğinin devam ettiği sendika Türkiye Metal, Çelik, Mühimmat, Makina, Metalden Mamul Eşya ve Oto, Montaj ve Yardımcı İşçiler Sendikasıdır (Türk Metal) (ilgili Sendika hakkında detaylı bilgiler için bkz. Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri [1. B.], B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 9). Davalı işyeri ise Türkiye Metal Sanayicileri Sendikasına (MESS) bağlıdır (ilgili Sendika hakkında detaylı bilgiler için bkz. Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 8).

8. Davalı işyerinde yetki sorunları yaşanması nedeniyle 1/9/2012-31/8/2014 tarihleri arasında toplu iş sözleşmesi (TİS) imzalanamamıştır. Sonrasında 13/4/2015 tarihinde Türk Metal ile MESS arasında 1/9/2014-31/8/2017 tarihlerini kapsayan TİS imzalanmıştır. Anılan TİS'in 77. maddesinde, imza olunan TİS'in sona eren TİS'i takip eden günde yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca aynı tarihte TİS'in tarafı olan Türk Metal ile MESS arasında TİS yapılamayan 1/9/2012 ila 31/8/2014 dönemini kapsayan ve bu dönemdeki mali haklara ilişkin bir anlaşma protokolü de imzalanmıştır. Bu anlaşma protokolünde TİS'in yürürlük süresi 1/9/2014-31/8/2017 olarak tespit edilmiş ve TİS'in ücret zamlarının düzenlendiği 36. maddesi değiştirilerek 1/9/2012-31/8/2014 arası döneme ilişkin ücretlerde iblağ ve iyileştirme yapılmıştır. Anılan protokolün ise imza tarihinde (13/4/2015) davalı işyerinde çalışan sendikalı işçilere uygulanacağı taraf sendikalarca kararlaştırılmıştır.

9. Başvurucu 2/6/2016 tarihinde iş sözleşmesinin feshinin haklı nedenle gerçekleşmediğine dair kesinleşmiş mahkeme kararına (bkz. § 6) dayanılarak 13/4/2015 tarihinde imzalanan TİS'ten kaynaklı alacakları ile kıdem ve ihbar tazminatı ödenmesi talepli dava açmıştır.

10. Yargılamanın görüldüğü Bursa 4. İş Mahkemesi 23/5/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun 13/4/2015 tarihinde imzalanan anlaşma protokolüne göre o tarihte işyerinde çalışmaması nedeniyle TİS alacaklarından yararlanamayacağı belirtilmiştir.

11. Kararın istinaf kanun yoluna götürülmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 41. Hukuk Dairesi 14/2/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Kararda; davanın reddine dair kısa kararla hüküm kurulduğu, gerekçeli kararda ise davadaki taleple tamamen örtüşmeyen ve TİS'ten kaynaklanan fark alacağı olduğu hususu sehven değerlendirilerek gerekçe yazıldığı belirtilmiştir.

12. Devam olunan yargılamada Bursa 4. İş Mahkemesi 9/7/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; başvurucunun diğer çalışanları etkilemek suretiyle uyumsuzluk çıkarttığı, bu davranışlarının diğer işçilere sataşma niteliğinde olduğu kabul edilerek davalı tarafından yapılan feshin kıdem ve ihbar tazminatı ödenmeyecek şekilde

haklı nedenle feshedildiği kanaatine varılmıştır.

13. İstinaf başvurusu üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 41. Hukuk Dairesi 24/12/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın kısmen kabulüne kesin olarak karar vermiştir. Kararda; daha önce başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli sebebe dayandığına ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı bulunduğu, buna karşın ilk derece mahkemesince söz konusu hüküm gözardı edilerek feshin haklı nedene dayandığının kabul edilemeyeceği ve başvurucunun kıdem-ihbar tazminatlarının kabulü gerektiği belirtilmiştir. Yanı sıra kararda emsal İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında TİS'le ilgili protokolün o dönem çalışmayan işçilere uygulanmayacağı belirtildiğinden bu alacak yönünden başvurucunun talebi reddedilmiştir.

14. Başvurucu, nihai hükmü 29/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 27/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

15. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Toplu iş sözleşmesi ve çerçeve sözleşmenin içeriği" başlıklı 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesi, iş sözleşmesinin yapılması, içeriği ve sona ermesine ilişkin hükümleri içerir.

(2) Toplu iş sözleşmesi, tarafların karşılıklı hak ve borçları ile sözleşmenin uygulanması ve denetimini ve uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak yolları düzenleyen hükümleri de içerebilir."

16. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinin şekli ve süresi" başlıklı 35. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Toplu iş sözleşmesi en az bir ve en çok üç yıl süreli olarak yapılabilir. Toplu iş sözleşmesinin süresi, sözleşmenin imzalanmasından sonra taraflarca uzatılamaz, kısaltılamaz ve sözleşme süresinden önce sona erdirilemez."

17. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinden yararlanma" başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Toplu iş sözleşmesinden taraf işçi sendikasının üyeleri yararlanır.

(2) Toplu iş sözleşmesinden, sözleşmenin imzalanması tarihinde taraf sendikaya üye olanlar yürürlük tarihinden, imza tarihinden sonra üye olanlar ise üyeliklerinin taraf işçi sendikasınca işverene bildirildiği tarihten itibaren yararlanır.

(3) Toplu iş sözleşmesinin imza tarihi ile yürürlük tarihi arasında iş sözleşmesi sona eren üyeler de, iş sözleşmelerinin sona erdiği tarihe kadar toplu iş sözleşmesinden yararlanır."

B. Yargıtay İçtihadı

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin başvurucunun şikâyetleri ile aynı şekilde kapsam dışı bırakılarak TİS'ten yararlanamama konusundaki 20/2/2018 tarihli ve E.2017/17802, K.2018/3551 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... davacının üyesi olduğu sendika ile davalı işverenin üyesi olduğu sendika [arasında] imzalanan grup Toplu İş Sözleşmesi 31.08.2012 tarihinde sona ermiş, işyerinde sendikanın

yetki almaması üzerine 01.09.2012-31.08.2014 arası yürürlüğü süren önceki TİS hizmet akti olarak devam etmiş, bu arada davalı işverenin taraf olduğu sendika ile bu süre için başka işyerlerini kapsayan Toplu İş Sözleşmesi imzalanmış ve diğer işyerlerinde uygulanmıştır. Davalı işyerinde davacının üyesi olduğu sendikanın yetki alması üzerine ise 15.12.2014 tarihinde davalı işverenin taraf olduğu sendika ile bu kez 01.09.2014-31.08.2017 süreli Toplu İş Sözleşmesi imzalanmış, ancak Toplu İş Sözleşmesinin 77. maddesinde açıkça 'İş bu Toplu İş Sözleşmesi[nin], sona eren Toplu İş Sözleşmesini takip eden günde yürürlüğe gireceği' belirtilmiştir.

Toplu İş Sözleşmesinin taraflarını temsilen işçi ve işveren sendikaları bir araya gelerek daha sonra 13.04.2015 tarihinde davacının dava konusu ettiği alacaklara esas anlaşma tutanağını imzalamışlardır. Bu anlaşma tutanağı ile davacının çalıştığı işyerinde sözleşmenin imza tarihinde işyerinde çalışan sendika üyesi işçilere ödenmek üzere 15.12.2014 tarihinde imzalanan Toplu İş Sözleşmesinin yürürlük süresi 01.09.2014-31.08.2017 olarak tespit edildikten sonra 36. maddesi değiştirilerek, 01.09.2012-31.08.2014 arası ücretlerinde iblağ ve iyileştirme yapılmıştır.

Temel uyuşmazlık, iş sözleşmesi gerek TİS ve gerekse değiştiren anlaşma tutanağından önce feshedilen davacının, anlaşma tutanağı sonucu TİS'in 36. maddesi ile yapılan iblağ ve iyileştirmelerden yararlanıp yararlanmayacağı noktasında toplanmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere davacının çalıştığı işyerinde 01.09.2012-31.08.2014 arası yetki alınmadığı için Toplu İş Sözleşmesi imzalanmamıştır. Daha sonra yetki alınması ile imzalanan Toplu İş Sözleşmesinin 77. maddesinde açıkça 'bu Toplu İş Sözleşmesi[nin], sona eren Toplu İş Sözleşmesini takip eden günde yürürlüğe gireceği' belirtildiğine göre TİS'in yürürlük süresinin başlangıcı bu işyeri için 01.09.2012 tarihi olacaktır. 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi [Kanunu'nun] 35. maddesi uyarınca da 'Toplu iş sözleşmesinin süresi, sözleşmenin imzalanmasından sonra taraflarca kısaltılamayacağından, anlaşma tutanağı ile bu işyeri için 01.09.2014-31.08.2017 yürürlük süresi kararlaştırılması, açıkça yasanın ihlalidir. Diğer taraftan aynı kanunun 39/3 maddesinin açık ve emredici düzenlemesi karşısında da iş sözleşmesi yürürlük tarihi ile imza tarihi arasında feshedilen işçilerin Toplu İş Sözleşmesi ve onun eki olan anlaşma tutanağı nedeni ile yararlanmaları gerekir. Davacının iş sözleşmesi 20.05.2014 tarihinde 01.09.2012 yürürlük tarihinden sonra ancak imza tarihinden önce sona erdirildiğine göre iblağ ve iyileştirmenin hakkında uygulanması ve fark alacaklarının hesaplanarak hüküm altına alınması gerekirken, yazılı gerekçe ile reddi hatalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, 6356 sayılı Kanun'un 35. ve 39. maddelerindeki açık düzenlemelere rağmen kanuna aykırı şekilde yapılan protokolle kapsam dışı bırakılarak TİS'ten faydalandırılmadığını belirtmiş; adil yargılanma hakkı, mülkiyet hakkı ve sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; başvurucunun sendika hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken yargılama makamlarının kararlarının yeterli gerekçeyi içerip içermediği, verilen kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olup olmadığı,

açık bir keyfîlik taşıyıp taşımadığı ve bu bağlamda sendika hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

22. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda yer alan iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" başlıklı 51. maddesinin ilk üç fıkrası şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

24. Anayasa'nın "Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı" başlıklı 53. maddesinin ilk iki fıkrası şöyledir:

"İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.

Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir."

25. Başvurucu, kapsam dışı bırakılması nedeniyle geriye dönük olarak TİS'ten kaynaklı ücret alacaklarından faydalanamamıştır. Anayasa'nın 51. maddesinde çalışanlar ve işverenlerin üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için sendika kurma hakkı olduğu düzenlenmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 27; Birleşik Metal İşçileri Sendikası [2. B.], B. No: 2015/14862, 9/5/2018, § 21). Öte yandan Anayasa'nın 53. maddesinde işçi ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik, sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla TİS akdetme hakkına sahip oldukları belirlenmiştir. O hâlde mesele, Anayasa'nın 53. maddesi ışığında ve Anayasa'nın 51. maddesi kapsamında ele alınmalıdır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

27. Somut olayda özel bir şirkette çalışan başvurucu, TİS'ten haksız biçimde yararlandırılmadığını ileri sürmüştür. Başvurucunun TİS'ten yararlanamaması sendikalar ile başvurucu arasındaki bir uyuşmazlık olup bu duruma devletin herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olaydaki başvurunun Anayasa'nın 51. maddesiyle devlete yüklenen pozitif yükümlülükler kapsamında incelenmesi gerekir (Abbas Akçay ve diğerleri

[1. B.], B. No: 2015/2790, 23/5/2018, § 32).

a. Genel İlkeler

28. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan "çalışanlar... üyelerinin menfaatlerini korumak için" ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kristal-İş Sendikası, § 54). Dolayısıyla sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirir (Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

29. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, bu hakka yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (Anıl Pınar ve Ömer Bilge [1. B.], B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 52; Barış Adıgüzel [2. B.], B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29).

30. Sendika hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, devletin koruyucu ve düzeltici önlemler almasını gerektirebilir. Sendika hakkının korunması pozitif yükümlülüğü devlete, üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırıma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirler üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelik taşımalıdır. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (Barış Adıgüzel, § 30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 37).

31. Mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle yargı mercilerinin görevidir. Yargı mercilerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda olduğu tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi yargı mercileri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, yargı mercilerinin yerini almamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumlarını sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (Şeker İş) [2. B.], B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası [1. B.], B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 57).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Anayasa'nın 53. maddesi uyarınca ekonomik ve sosyal durum ile çalışma şartlarını

düzenlemek amacıyla işçiler ve işverenler TİS yapma hakkına sahiptir. Bu hak, doğası gereği toplu olarak kullanılabilecek olması nedeniyle işçiler tarafından sendikalar vasıtasıyla kullanılabilir (AYM, E.2020/57, K.2020/83, 30/12/2020). Dolayısıyla anılan maddenin birinci fıkrasına göre bütün işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla TİS yapma hakkı bulunmaktadır. TİS yapma hakkı sadece şeklî anlamda bir sözleşme yapma hakkını değil şüphesiz bu sözleşmeden yararlanma hakkını da kapsar. Başka bir ifadeyle hükümlerinin pratikte anlam ifade etmediği bir TİS yapma hakkından bahsedilemez. Buna göre işçilerin kısmen veya tamamen TİS'ten yararlanamamasına yol açan uygulama veya yorumlar Anayasa'nın anılan hükmüne aykırılık teşkil edecektir (Hülya Şimşek [GK], B. No: 2022/18821, 20/3/2025, § 39).

33. Nitekim kanun koyucu 6356 sayılı Kanun'da TİS'in imza tarihi ile yürürlük tarihi arasında iş sözleşmesi sona eren işçilerin de iş sözleşmelerinin sona erdiği tarihe kadar TİS'ten yararlanma hakkı olduğunu açıkça düzenlemiştir. Ayrıca belirtilen Kanun'da TİS'in süresinin sözleşmenin imzalanmasından sonra taraflarca kısaltılamayacağı belirlenmiştir. O hâlde hem anayasal olarak hem 6356 sayılı Kanun'a göre TİS'e aykırı bir şekilde; TİS'ten yararlanma hakkını kısıtlayan ve TİS'in süresine müdahale niteliği taşıyan anlaşmalar sendika hakkına aykırılık teşkil edecektir.

34. Somut olayda, başvurucunun iş sözleşmesi 12/12/2014 tarihinde sona ermiştir. Başvurucunun 12/12/2014 tarihine kadar olan TİS alacaklarının tahsili talebi; TİS sonrası imzalanan anlaşma protokolü gerekçe gösterilerek imza tarihinde (yani 13/4/2015 tarihinde) davalı işyerinde çalışmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Böylelikle başvurucu 1/9/2012-31/8/2014 arası dönemi kapsayan mali haklardan yararlandırılmamış ve bu dönem için TİS kapsamı dışında tutulmuştur. Devamında mahkemeler de salt anlaşma protokolünü esas alarak başvurucunun geriye dönük TİS hükümlerinden yararlanamayacağına karar vermiştir.

35. Ancak Yargıtayın da vurguladığı üzere başvuruya konu TİS'te, yeni TİS'in sona eren TİS'i takip eden günde yürürlüğe gireceği belirtilmiş, buna göre TİS'in yürürlük süresinin başlangıcının davalı işyerinde 1/9/2012 olduğu düzenlenmiştir (bkz. § 18). Sonrasında sendikalar kendi aralarında yaptığı bir protokolle TİS'in yürürlük süresini 1/9/2014-31/8/2017 olarak kararlaştırmış, başka bir ifadeyle sözleşmenin süresini kısaltmışlardır. Bununla birlikte TİS'in ücret kısmını düzenleyen maddesinde de değişiklik yaparak 1/9/2012-31/8/2014 dönemi için olan ücretlerde iyileştirme yapmışlar ancak bu iyileştirmeden de imza tarihinde işyerinde çalışanların yararlanabileceğini düzenlemişlerdir.

36. Özetle sendikalar Yargıtay kararında da altı çizildiği üzere 6356 sayılı Kanun'un 35. maddesine aykırı bir şekilde sözleşme süresini kısaltmış, yine aynı Kanun'un 39. maddesine aykırı şekilde TİS'ten yararlanma kapsamını daraltmışlardır (bkz. § 18). Bunun sonucunda başvurucu, Kanun'da yer alan açık düzenlemelere göre iş sözleşmesinin sona erdiği 12/12/2014 tarihine kadar TİS'ten yararlanma hakkına sahip olmasına rağmen bu haktan faydalanamamıştır.

37. Mahkeme kararlarına bakıldığında ise yalnızca anlaşma protokolünün esas alınarak başvurucunun geriye dönük olarak (1/9/2012-31/8/2014 arası) TİS hükümlerinden yararlanamayacağına karar verildiği ve daha ileri bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür. Bu itibarla mahkemeler tarafından Yargıtayın sendika hakkı yönünden devletin anayasal yükümlülükleriyle örtüşen içtihadından niçin ayrılındığı anlaşılamamıştır. Diğer bir ifadeyle anayasal bir hak olan TİS'ten yararlanma hakkından başvurucunun mahrum

bırakılmasının anılan Anayasa ve kanun hükümleri karşısında ne şekilde hukuka uygun olduğu izah edilememiştir. Oysa anayasal bir hak olan TİS'ten yararlanamama gibi ciddi bir sonuç doğuran hukuki yorumun somut olayın koşulları ve açık Kanun hükümleri dikkate alınarak yapılacak tespitlere dayanması gerektiği açıktır.

38. Anlatılanlar kapsamında mahkemelerin yukarıda değinilen hususlara dair bir değerlendirme yapmaksızın başvurucunun sendikalar arasında yapılan anlaşma protokolü ile kapsam dışı bırakılmasını hukuka uygun bularak 1/9/2012-31/8/2014 tarihleri arası TİS'e bağlı alacaklara hak kazanamadığı şeklindeki değerlendirmesinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez.

39. Neticede başvurucu, kapsam dışı bırakılarak iş sözleşmesinin sona erdiği tarihe kadar olan TİS hükümlerinden yararlandırılmamıştır. Buna karşın mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadan başvurucunun davasının reddedilmesi sendika hakkının gerektirdiği etkili yargısal inceleme bağlamında devletin pozitif yükümlülükleriyle bağdaşmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. Bununla birlikte sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 4. İş Mahkemesine (E.2020/133, K.2020/256) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 34.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL İBRAHİM YILMAZ

B. No: 2021/31592 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/31592

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL İBRAHİM YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/31592)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Halil İbrahim YILMAZ

Vekili : Av. Abdurrahman Levent KOÇER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, askerlik vazifesi sırasında meydana gelen bedensel zararın tazmini talebiyle açılan davada kanun hükümlerinin yanlış uygulanması ile eksik ve hatalı düzenlenen bilirkişi raporunun hükme esas alınması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/8/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) emrinde askerlik vazifesini ifa ederken 21/10/2007 tarihinde silahlı terör örgütü mensuplarıyla girilen çatışma neticesinde yaralanmıştır.

6. Nakdi Tazminat Komisyonunun 6/5/2008 tarihli kararına istinaden başvurucuya 7.051,75 TL tazminat ödenmiştir.

7. Tedavisinin ardından askerlik vazifesi 25/8/2008 tarihinde sona eren başvurucuya travma sonrası stres bozukluğu teşhisi konulmuştur. Gülhane Askerî Tıp Akademisi Hastanesi (GATA) Sağlık Kurulu tarafından düzenlenen 27/8/2010 tarihli raporda başvurucunun askerliğe elverişli olmadığı, hastalığın oluşmasına askerlik vazifesinin sebebiyet verdiği ve tesir ettiği belirtilmiştir.

8. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) başvurucuya 1/9/2010 tarihinden itibaren rücuya tabi olmayacak şekilde vazife malullüğü maaşı bağlamıştır.

9. Nakdi Tazminat Komisyonunun 13/4/2011 tarihli kararına istinaden başvurucuya 7.662,33 TL tazminat ödenmiştir.

A. Askerî Yüksek İdare Mahkemesince Yürütülen Yargısal Süreç

10. Başvurucu, askerlik öncesinde sabit bir işi ve geliri olduğunu ve kronik hâle gelen rahatsızlığı nedeniyle iş gücü kaybına uğradığını ileri sürerek maddi ve manevi zararlarının karşılanması talebiyle Millî Savunma Bakanlığı aleyhine Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) nezdinde tam yargı davası açmıştır.

11. Yargılama sürecinde GATA tarafından düzenlenen raporda başvurucunun %43,2 oranında meslekte çalışma gücü kaybına uğradığı tespit edilmiştir.

12. Başvurucunun maddi zararının tespiti amacıyla yaptırılan bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen 21/11/2013 tarihli raporda Nakdi Tazminat Komisyonu kararlarına istinaden yapılan ödemeler düşüldükten sonra ortaya çıkan zararın 173.358 TL olduğu belirtilmiştir.

13. AYİM İkinci Dairesi (Daire) 11/12/2013 tarihinde davanın kabulü ile başvurucuya 173.358 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Gerekçeli kararda 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesi uyarınca rücuya tabi olmayan SGK ödemelerinin ve bu kapsamda vazife malullüğü aylığının yarar kabul edilmediği, başvurucunun zararından indirilmediği vurgulanmıştır.

14. Davalı idare 10/2/2014 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmuş, dilekçede devlet tarafından bağlanan vazife malullüğü aylıklarının maddi yarar olarak kabul edilmemesinin hukuka aykırı olduğunu, kusur veya kusursuz sorumluluğun şartlarının gerçekleşmediğini, yüksek miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedildiğini ileri sürmüştür.

15. Daire tesis edilen kararda tazminat miktarının belirlenmesinde yarar-zarar hesabının usul ve kanuna uygun olarak yapılmadığı gerekçesiyle karar düzeltme talebinin kabulüne, yargılamaya kaldığı yerden devam edilmesine ve ek bilirkişi incelemesi yaptırılmasına 1/4/2015 tarihinde karar vermiştir.

16. Daire maddi zararın tespitine ilişkin değerlendirmede vazife malullüğü aylığının yarardan sayılmamasına ancak bu kısmı aşan miktar ile rücu edilip edilmediğine bakılmaksızın 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması

Hakkında Kanun ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu uyarınca ödenen aylıklarda yapılan artırımlar ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun ek 79. maddesi uyarınca yapılan ek ödemenin (tütün ikramiyesi) yarar olarak dikkate alınması gerektiğine karar vermiştir. Daire ayrıca başvurucunun uğradığı maddi zarar miktarının söz konusu kıstaslar gözetilerek belirlenmesi amacıyla ek bilirkişi incelemesi yaptırmıştır.

17. Başvurucuya ödenen tütün ikramiyesi 2330 sayılı Kanun gereğince yapılan tazminat ödemeleri ile vazife malullüğü aylığına eklenen %25 oranındaki fazlalıklarının %5 oranındaki artışları yarar kabul edilerek düzenlenen 12/5/2015 tarihli ek bilirkişi raporunda başvurucunun maddi zararının 71.317 TL fazlasıyla karşılandığı ve bu nedenle maddi tazminat hak edişinin bulunmadığı belirtilmiştir. Bilirkişi raporunda SGK tarafından başvurucuya ödenen vazife malullüğü aylığı yarar olarak değerlendirilmemiş ve bu kapsamda yapılan ödemeler zarardan düşülmemiştir.

18. Daire, başvurucunun maddi zararının idare tarafından fazlasıyla karşılandığı gerekçesiyle davanın maddi tazminat talebi yönünden reddine, manevi tazminat talebi yönünden kabulüne, 20.000 TL tutarındaki tazminatın olay tarihinden itibaren işletilecek faiziyle birlikte ödenmesine 24/6/2015 tarihinde karar vermiştir. Gerekçeli kararda başvurucunun SGK'ya prim ödeyen bir sigortalı olmadığı, bu nedenle devletin başvurucunun ödediği primler karşılığı olan ödemelerden yararlanarak tazminat borcundan kurtulmadığı tespitine yer vermiş; ayrıca yarar kapsamında değerlendirilen ödemelerin tazminatı ikame fonksiyonları bulunan, Hazinenin SGK'yı aracı kılarak maddi ve manevi zarar karşılığı yaptığı ifa amaçlı ödemeler olduğunu belirtmiştir.

19. Tarafların karara karşı yaptıkları karar düzeltme başvuruları Daire tarafından söz konusu olağan kanun yoluna bir defaya mahsus başvurulabileceği gerekçesiyle reddedilmiştir.

20. 22/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunan başvurucu, 2330 sayılı Kanun ile 3713 sayılı Kanun uyarınca ödenen aylıklardaki artışlar ve tütün ikramiyesi miktarının yarar olarak kabul edilip toplam zararından düşülmesinin 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu; ayrıca hukuk kurallarının yanlış yorumlanıp uygulandığını, hükme esas alınan bilirkişi raporundaki değerlendirmelerin hatalı olduğunu, ileri sürdükleri hukuki iddia ve beyanların AYİM tarafından gerekçeli kararda değerlendirilmediğini, idarenin karar düzeltme talebi kabul edilip maddi tazminat yönünden davanın reddine karar verilerek yeni bir karar verildikten sonra bu yeni karar yönünden karar düzeltme talebinin haksız yere reddedildiğini ifade etmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi 22/6/2016 tarihli ve 2016/7056 başvuru numaralı kararıyla başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı ve mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

22. Başvurucu kabul edilemezlik kararının ardından AYİM kararı sebebiyle hak ihlaline uğradığını, tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirterek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur.

23. AİHM, 20/9/2018 tarihli kararıyla AYİM kararlarına karşı 21/3/2018 tarihli ve 7103 sayılı Kanun'un 23. maddesi ile Ankara idare mahkemeleri nezdinde yargılamanın yenilenmesini talep etme hakkı tanındığına işaret ederek iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle

başvuruyu kabul edilemez bulmuştur (Yılmaz/Türkiye, B. No: 65799/16, 20/9/2018).

B. Ankara 1. İdare Mahkemesince Yürütülen Yargısal Süreç

24. Başvurucu, Ankara 1. İdare Mahkemesinden (İdare Mahkemesi) yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş; 10/5/2019 tarihli dilekçesinde AYİM'in talimatları doğrultusunda hazırlanması nedeniyle bağımsız, tarafsız ve objektif olma niteliğini yitiren, eksik ve hatalı olarak hazırlanan bilirkişi raporu esas alınarak karar verildiğini ileri sürmüştür.

25. İdare Mahkemesi; AYİM tarafından görülen dava dosyası ile bu kapsamda hazırlanan bilirkişi raporlarını temin ettikten sonra 1/4/2020 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulüne, AYİM'in 24/6/2015 tarihli kararının kaldırılmasına, maddi tazminat talebinin reddine ve manevi tazminat talebinin kabulüyle 20.000 TL manevi tazminatın idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyada mevcut bilgi ve belgelerin incelenmesinden, davacının yaralanması nedeniyle davacıya 01.09.2010 tarihinden itibaren 12. derece 3. kademe intibakı üzerinden 6. derece ordu vazife malullüğü aylığı bağlandığı ve maaşında her yıl artış yapıldığı, ek ödeme yapıldığı ve 2330 sayılı Kanun uyarınca 14.714,08-TL nakdi tazminat ödendiğinin anlaşıldığı, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi İkinci Dairesi tarafından yapılan yargılama sırasında da maddi zararın belirlenebilmesi için bilirkişi incelemesi yapıldığı ve resen seçilen bilirkişi tarafından tanzim olunan 12.05.2015 tarihli bilirkişi raporunda özetle; '...davacının maddi zararı, sadece maddi yararlarla ve 71.317-TL fazlasıyla karşılanmış, kendisine ayrıca 14.621-TL nakdi tazminat yararı sağlanmıştır. Bu nedenle maddi tazminat hakedişi mevcut değildir.' tespitine ulaşıldığı ve denkleştirme tablosuna göre toplam maddi zararın 253.631-TL, toplam maddi yararın 324.948-TL ve maddi yarar fazlasının 71.317-TL olarak belirlendiği görülmektedir.

Bu durumda, davacının askerlik hizmetini yapmakta iken uğradığı zarar nedeniyle bilirkişi tarafından belirlenen maddi zarar miktarının 2330 sayılı Kanunun 6. maddesi uyarınca karşılandığı anlaşıldığından, maddi tazminat talebinin yerinde olmadığı sonucuna varılmıştır."

26. Tarafların karara yaptıkları istinaf başvurularını inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 26/4/2021 tarihinde istinaf başvurularının reddi ile hükmün onanmasına kesin olarak karar vermiştir.

27. Başvurucu, nihai kararı 5/7/2021 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesi şöyledir:

"Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılamaz veya azaltılamaz.

Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin

ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır."

29. 5434 sayılı Kanun'un ek 79. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(Değişik birinci fıkra: 12/7/2013-6495/93 md.) Bu Kanunun 56 ncı maddesi ile mülga 45 inci ve 64 üncü maddeleri, 5510 sayılı Kanunun 47 nci maddesi, 2330 sayılı Kanun veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre harp veya vazife malullüğü aylığı üzerinden aylık bağlananlara, bu madde uyarınca ek ödeme verilir.

Hak sahiplerine, yukarıda yazılı durumlar sebebiyle, sosyal güvenlik kurumlarınca aylık bağlanmasına esas olan tarihten geçerli olmak üzere müracaat tarihini izleyen yılın en geç ilk üç ayı içinde T.C. Emekli Sandığı tarafından ek ödeme yapılır. Ay farkları yıllık miktarın onikiye bölünmesi suretiyle hesaplanır.

Her yıl ödenecek miktar, malûllük derecelerine göre aşağıdaki yazılı göstergelerin ödemenin yapılması gereken yılın ilk dönemindeki Devlet memuru aylıklarına uygulanacak katsayı ile çarpımı sonucunda bulunacak tutardır.

...

(Değişik yedinci fıkra: 21/4/2005 – 5335/3 md.) Bu maddeye göre yapılan ödemeler herhangi bir vergi ve kesintiye tâbi olmayıp, faturası karşılığında, Hazineden tahsil edilir.

..."

30. 3713 sayılı Kanun'un "Yardım" başlıklı 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...kamu görevlilerinden yurtiçinde ve yurtdışında görevlerini ifa ederlerken veya sıfatları kalkmış olsa bile bu görevlerini yapmalarından dolayı terör eylemlerine muhatap olarak yaralanan, engelli hâle gelen, ölen veya öldürülenler hakkında 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. ..."

31. 2330 sayılı Kanun'un "Aylık bağlanması" başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

Bu madde gereğince ilgili sosyal güvenlik kurumlarınca kendi mevzuatlarına göre bağlanan aylıklar, (...) %25 artırılarak ödenir.

d) Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayanların engelli hâle gelmeleri halinde, öğrenim durumlarına göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 36 ncı maddesi hükümlerine göre belirlenecek giriş derece ve kademeleri üzerinden (Öğrenimi bulunmayanların ilkokul mezunu gibi) kendilerine, ölümlerinde dul ve yetimlerine 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre T.C. Emekli Sandığınca görev malullüğü aylığı % 25 artırılarak bağlanır.

..."

32. 2330 sayılı Kanun'un "Nakdi tazminat ve aylığın etkisi" başlıklı 6. maddesi başvuruya konu hükmün kesinleştiği tarihte şu şekildedir:

"Bu Kanun hükümlerine göre ödenecek nakdi tazminat ile bağlanacak emekli aylığı uğranılan maddi ve manevi zararların karşılığıdır.

Yargı mercilerinde maddi ve manevi zararlar karşılığı olarak kurumların ödemekle yükümlü tutulacakları tazminatın hesabında bu kanun hükümlerine göre ödenen nakdi tazminat ile

bağlanmış bulunan aylıklar gözönünde tutulur."

33. 2330 sayılı Kanun'un "Hazineden tahsil" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun 4 ve 5 nci maddeleri gereğince % 25 fazlası ile bağlanan aylıklardaki bu fazlalık ile 4 ncü maddenin (d) bendine göre bağlanan aylıkların tamamı ilgili sosyal güvenlik kurumlarınca ödenir ve faturası karşılığında hazineden tahsil edilir."

34. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller" başlıklı 266. maddesi şöyledir:

"Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. (Değişik cümle: 3/11/2016-6754/49 md.) Ancak genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. (Ek cümle: 3/11/2016-6754/49 md.) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak görevlendirilemez."

35. 3/11/2016 tarihli ve 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun "Temel ilkeler" başlıklı 3. maddesinin (1), (2), (3) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir.

(2) Bilirkişi, raporunda çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz.

(3) Genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.

...

(6) Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorun açıkça belirtilmeden ve inceleme yaptırılacak konunun kapsamı ile sınırları açıkça gösterilmeden bilirkişi görevlendirilemez.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu; Dairenin talimatı doğrultusunda hazırlanan, bu nedenle bağımsız ve tarafsız olmayan 12/5/2015 tarihli ek bilirkişi raporunun hükme esas alınması ve 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesinin hatalı uygulanması suretiyle hukuka aykırı karar verildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca söz konusu bilirkişi raporunun SGK'dan alınan aylık ve bu aylığın maddi yarar niteliğindeki kısımlarına ilişkin belgeler temin edilmeden, prim karşılığı bağlanan aylık ile tazminat olarak ödenen kısımlar arasında ayrım yapılmadan ve kullanılan hesaplama yönteminin tercih nedeni açıklanmadan eksik ve hatalı olarak hazırlandığını ifade ederek yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının

ihlal edildiğinden yakınmıştır.

38. Bakanlık görüşünde, eldeki başvuruda kabul edilebilirlik koşullarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi, esasa ilişkin yapılacak değerlendirmede de Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Hukuki tavsif (nitelendirme) ise başvurucu tarafından ileri sürülen olgusal iddiaların Anayasa'da güvence altına alınan hangi hak, özgürlük ya da yasak kapsamında inceleneceğinin tespit edilmesinden ibarettir. Bu bakımdan ileri sürülmeyen bir olay veya olguyu incelemek ya da bireysel başvuruya konu edilen hususun ötesinde yahut dışında bir karara varabilmek için "Hâkim hukuku resen (kendiliğinden) uygular (jura novit curia)." ilkesine yani nitelendirme yetkisine başvurulamaz (Enes Talha Demir ve Rabia Demir [1. B.], B. No: 2022/38463, 21/11/2023, § 66).

40. Başvurucu, yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini iddia etse de başvuru formunda askerlik hizmeti sırasında terör örgütü mensuplarıyla çıkan çatışmada yaralandığını iddia etmekle yetinmiş, kamu makamlarının olayın meydana gelmesinde kusurlu olduğunu, devletin somut olayda negatif veya pozitif yükümlülüklerini ihlal ettiğini olgusal olarak ileri sürmemiştir. Bu sebeple başvurucunun hatalı, eksik ve yanlı olarak düzenlenen bilirkişi raporu esas alınarak ve ilgili mevzuat hükümleri hatalı şekilde uygulanarak maddi tazminat talebinin reddedilmesine yönelik şikâyetleri yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğinin olgusal olarak ileri sürülmediği dikkate alınarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

41. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı, temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

42. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam [2. B.], B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

43. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda yargılama mercilerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci, Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen

güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

44. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi, çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai durumlarda, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin yargılama mercilerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, yargılamamercilerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B., § 83).

45. Uyuşmazlığın başvurucuya vazife malullüğü maaşı artışı, nakdi tazminat ve tütün ikramiyesi adı altında yapılan ödemelerin başvurucunun askerlik vazifesini ifa ettiği sırada gerçekleşen bir çatışma sırasında yaralanması nedeniyle uğradığı maddi zarardan indirilip indirilemeyeceği noktasında toplandığı anlaşılmıştır.

46. Yargılamanın yenilenmesinden önce Daire 12/5/2015 tarihli ek bilirkişi raporunu esas alarak başvurucuya yapılan ödemelerin maddi zararı fazlasıyla karşıladığı gerekçesiyle maddi tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Daire söz konusu inceleme sırasında dikkate alınacak kıstasları belirlemiş ve bu kapsamda yarar olarak kabul edilerek olaydan kaynaklanan maddi zarardan indirilecek ödeme kalemlerini bilirkişiye bildirmiştir. Dairenin belirlediği kıstaslara göre başvurucuya ödenen ve rücuya tabi olmayan vazife malullüğü aylığı 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesi uyarınca yarar kapsamında değildir. Yine bu kıstaslara göre 2330 sayılı Kanun ve 3713 sayılı Kanun uyarınca söz konusu aylıkta yapılan %25 oranındaki artış ile başvurucuya Nakdi Tazminat Komisyonunca yapılan ödemeler ve tütün ikramiyesi yarar olarak kabul edilecektir. Başvurucu; bilirkişinin Daire tarafından bildirilen kıstaslara göre rapor hazırlamasının bağımsız, objektif ve tarafsız olma yükümlülüğüne aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

47. 6100 sayılı Kanun'un 266. maddesi uyarınca çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşü alınabilir ancak genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Yine 6754 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (6) numaralı fıkrası gereğince uyuşmazlığa konu sorun açıkça belirtilmeden ve inceleme yaptırılacak konunun kapsamı ve sınırları açıkça gösterilmeden bilirkişi görevlendirilemez. Anılan uyuşmazlıkta Daire, uyuşmazlığın çözümünde esas alınacak hukuki kıstasları belirlemiş; inceleme yaptırılacak konunun kapsamı ile sınırlarını açıkça göstermek suretiyle bilirkişi görevlendirmiştir.

48. Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulünden sonraki süreçte İdare Mahkemesi yine 12/5/2015 tarihli ek bilirkişi raporundaki tespitleri gözeterek 2330 sayılı Kanun'un 6.

maddesi kapsamında yaptığı değerlendirme neticesinde başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Anılan hükümde ödenecek nakdi tazminat ile bağlanacak emekli aylığının uğranılan maddi ve manevi zararların karşılığı olduğu, yargı mercilerinde maddi ve manevi zararlar karşılığı olarak kurumların ödemekle yükümlü tutulacakları tazminatın hesabında bu Kanun hükümlerine göre ödenen nakdi tazminat ile bağlanmış bulunan aylıkların dikkate alınacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla İdare Mahkemesinin başvurucuya 2330 sayılı Kanun kapsamında yapılan ödemelerin olaydan kaynaklanan zararın karşılığı olduğu değerlendirmesiyle uyuşmazlığı çözümlediği görülmektedir. İdare Mahkemesinin bu değerlendirmesinin hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmaktadır.

49. Başvurucunun iddialarının delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

51. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

52. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİNE BAŞLI

B. No: 2021/36409 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36409

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİNE BAŞLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36409)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Emine BAŞLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sosyal güvenlik aylığının kesilmesi ve ödenen aylıkların iadesi talebi üzerine görülen davada iddia ve itirazların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Matematik öğretmeni olarak görev yapan başvurucu, en son 2015 yılında özel bir dershanede çalışmaktayken işten ayrılmış; talebi üzerine 25/8/1999 tarihli ve 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında kendisine Türkiye İş Kurumu Müdürlüğünce (Kurum) 3/10/2016 tarihinden itibaren kendisine işsizlik ödeneği bağlanmıştır.

3. Başvurucu hakkında Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması üyeliği kapsamında ceza soruşturması başlatılmış, 3/8/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu 1/9/2016 tarihinde Başsavcılık huzurunda ifade vermiştir. Başvurucu, sorgusunda şu ifadelere yer vermiştir:

"Ben 2015 yılında Sabah Dershanesinde matematik öğretmeni iken bu görevimden ayrıldım. Bir sene boyunca özel ders verdim. Aylık ben 2000 TL civarında özel ders parası alıyordum. Buna rağmen eşim ve ben iş kurdan işsizlik parası her ay düzenli olarak aldık. Aylık 640 TL civarında ben ve yine 640 TL civarında eşim işsizlik parası alıyordu. Ben vermiş olduğum özel derslere ilişkin olarak vergi dairesine hiç bir zaman bildirimde bulunmadım ve vergisini

de vermedim."

4. Bu ifade nedeniyle Kurum tarafından 4447 sayılı Kanun'a 25/6/2003 tarihli ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun'un 29. maddesi ile eklenen 52. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince 24/2/2017 tarihi itibarıyla işsizlik ödeneğinin kesilmesine karar verilmiştir. İlgili maddede işsizlik ödeneği aldığı sürede gelir getirici bir işte çalıştığı tespit edilen kişilerin ödeneklerinin kesileceği hüküm altına alınmıştır. Kurum tarafından ayrıca bir hesap çıkarılmış ve geriye dönük olarak 6.470,11 TL fazla ödeme yapıldığı tespit edilerek on beş gün içinde yasal faiziyle (229,73 TL) birlikte ödenmesine yönelik ihtar başvurucuya tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucunun borcu ödememesi üzerine Ankara 25. İcra Müdürlüğü nezdinde 404,39 TL gecikme faizi de dâhil olmak üzere toplam 7.104,23 TL üzerinden genel icra takibi başlatılmış ancak başvurucunun itirazı üzerine takip durmuştur. İcra takibinin devamı için Kurum, dava açarak itirazın iptali ile %20'den aşağı olmamak üzere inkâr tazminatına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucu, cevap dilekçesinde ilk olarak Başsavcılıkta verdiği ifadeyi kabul etmediğini belirtmiştir. Söz konusu ifadeyi tutuklanma korkusu ile verdiğini beyan eden başvurucu, aynı soruşturma kapsamında eşinin de ifadesine başvurulduğunu ve benzer bir beyanda bulunması nedeniyle işsizlik ödeneğinin kesildiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine eşinin hakkında icra takibi başlatıldığını ifade ederek bu kapsamda açılan itirazın iptali davasında Ankara 22. İş Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmenin emsal teşkil etmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Zira bahsi geçen Mahkemenin gerekçeli kararında "gelir getirici iş" kavramının dar yorumlandığına dikkat çekmiştir. Mahkeme kararında özel ders vermenin aylık düzenli bir iş olmayıp arızi olarak ve ders verdikçe para kazandıran bir iş olduğunun hüküm altına alındığını belirten başvurucu, bu doğrultuda verdiği özel dersler nedeniyle gelir sahibi olduğu yönündeki değerlendirmenin hatalı olduğunu iddia etmiştir.

6. Ankara 36. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde görülen yargılamada tarafların iddia ve itirazları incelenmiş, ceza soruşturmasına ilişkin belgeler dosyaya getirtilmiş, bilirkişi incelemesi yaptırılmış ve 23/11/2018 tarihli karar ile itirazın iptaline ve takibin devamına hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde; Başsavcılık sorgusunda verilen ifade esas alınmış ve başvurucunun özel ders vererek aylık 2.000 TL gelir elde ettiğini ikrar ettiği, bu kapsamda başvurucunun kusurlu davranışı nedeniyle yersiz ödendiği tespit edilen işsizlik sigortasının faizi ile birlikte iadesi için gerekli koşulların oluştuğu değerlendirilmiştir. Başvurucunun itirazında haksız olduğuna kanaat getiren Mahkeme, başvurucu aleyhine %20 inkâr tazminatına hükmetmiştir.

7. Başvurucu, yargılama sürecinde ileri sürdüğü iddia ve itirazları istinaf kanun yoluna taşıyarak gerekçeli karara itiraz etmiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesince yapılan inceleme neticesinde 11/6/2021 tarihli nihai karar ile istinaf başvurusunun reddine hükmedilmiş; Mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden kanuna aykırılık olmadığı belirtilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 30/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca oybirliği sağlanamaması nedeniyle başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Ödeme gücünden yoksun olduğu

anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu, Başsavcılık sorgusunda aylık düzenli geliri olduğu yönünde bir beyanda bulunmadığını ancak beyanda bulunmuş olsa dahi özel ders vermenin gelir getirici bir iş kapsamında sayılıp sayılmayacağı hususunun ayrıca incelenmesi gerektiğini zira aynı olaya ilişkin eşi hakkında görülen yargılamada tam tersi bir değerlendirme ile icra takibinin haksız olduğu sonucuna varıldığını belirterek iddia ve itirazları incelenmeksizin hatalı değerlendirme neticesinde davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özü itibarıyla itirazlarına yönelik olarak yargı mercilerince inceleme ve değerlendirme yapılmadığı hususuna ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda başvurunun gerekçeli karar hakkı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

16. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciinde ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

17. Başvuruya konu olayda Mahkemece yapılan incelemede Başsavcılık tarafından alınan ifade tutanağı dosyaya getirtilmiş ve başvurucunun burada verdiği beyana itibar edilerek gelir getirici bir işe sahip olduğundan bahisle davanın reddine hükmedilmiştir. Başvurucu ise yargılama aşamalarında Başsavcılıkta baskı ve korku altında ifade verdiğini, burada

verdiği ifadeyi kabul etmediğini, öte yandan özel ders kapsamında elde edilen gelirin 4447 sayılı Kanun'un 52. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen şekliyle gelir getirici bir iş niteliği taşımadığını belirterek aynı konuya ilişkin olarak eşi hakkında yürütülen yargılamada yapılan değerlendirmeyi emsal göstermiştir. Dolayısıyla uyuşmazlığa konu meselenin 4447 sayılı Kanun'un 52. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan "gelir getirici iş" kavramının nasıl anlaşılması gerektiği hususunda toplandığı görülmektedir.

18. Yargıtay tarafından bahsi geçen konuya ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda sadece bir gün gelir getirici bir işte çalışmanın gelir getirici iş kapsamında değerlendirilerek işsizlik ödeneğinin iptal edilemeyeceğini belirten Yargıtay, öte yandan bu durumun başkasına bağımlı olarak iş sözleşmesi ile çalışma hâli çerçevesinde sınırlandırması gerektiğini ifade etmiştir. Bu noktada doktrine atıf yapan Yargıtay, işsiz kişinin zamanının önemli bir bölümünü, ücret karşılığı kendisine ya da başkasına ait bir işyerinde çalışarak geçirmek suretiyle kazanç elde etmesinin 4447 sayılı Kanun'un 52. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında değerlendirilebileceğini karar altına almış ancak bu çalışmanın da işsiz sigortalının hayatını arızi değil, normal ölçüler içinde kazanmaya elverişli olması gerektiğini ifade etmiştir [bkz. Yargıtay (kapatılan) 22. Hukuk Dairesinin 9/1/2019 tarihli ve E.2016/1321, K.2019/268 sayılı kararı].

19. Somut olayda Mahkemenin sadece Başsavcılık sorgusunda verilen beyana itibar etmek suretiyle karar verdiği, yargılama sürecinde başvurucunun düzenli geliri olmadığı, özel dersten sürekli gelir elde edemediği yönündeki iddia ve itirazlarına yönelik ise ayrıca bir inceleme yapmadığı görülmektedir. Başvurucunun, eşi ile ilgili görülen yargılamayı da emsal göstererek ileri sürdüğü iddialarının -Yargıtayın yukarıda yer verilen kararı da dikkate alındığında- uyuşmazlığın sonucu ile doğrudan ilgili olduğu, dolayısıyla anılan itirazların yargılama mercileri tarafından incelenmesi ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu itibarla başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddialarının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı

uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 36. İş Mahkemesine (E.2017/466, K.2018/639) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLAVER AYDIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/52322 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52322

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLAVER AYDIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52322)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Dilaver AYDIN 2. Mürsel SÜRÜCÜ 3. Serkan TEKİN

Vekili : Av. Fahri YILMAZ 4. Serkan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tapu iptali ve tescil talebinin kesin hüküm ve uğranılan zararın tazmin edilmesi talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Yalova ili Çınarcık ilçesinde bulunan sazlık ve çalılık vasıflı 241.200 m² yüz ölçümlü taşınmaz 1969 yılında yapılan kadastro çalışmalarında tapu kayıtlarına istinaden tamamı kırk hisse kabul edilmiş ve on sekiz hissesi Asım oğlu İ.G., dokuzar hissesi Asım oğlu S.G. ve Mehmet oğlu A.I. ile ikişer hissesi Mehmet oğlu H.B. ve H.Ö. adlarına tespit edilmiştir.

3. 16/6/1970 tarihinde bu tespite karşı K.E. ve diğer kişiler Yalova Kadastro Mahkemesine (Kadastro Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Bu davaya Orman Genel Müdürlüğü (Orman İdaresi) de dâhil olmuştur. Kadastro Mahkemesi 8/11/2002 tarihinde taşınmazın orman vasıflı olduğu gerekçesiyle davacıların davasının reddine, orman vasfıyla Maliye Hazinesi (Hazine) adına tapuya tesciline karar vermiştir. Bu karar kanun yolu aşamalarından geçerek 9/11/2004 tarihinde kesinleşmiş ve taşınmaz 30/12/2004 tarihinde orman vasfıyla Hazine adına tescil edilmiştir.

4. H.Y. ve başvurucu Serkan Yılmaz (Ahmet Yılmaz mirasçısı olduğunu ifade eden) 22/12/2016 tarihinde taşınmazın orman olarak kayıtlı tapu kaydının iptali ile hisseleri oranında adlarına tescili, olmadığı takdirde 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesi uyarınca şimdilik 50.000 TL tazminatın ödenmesi talebiyle Orman İdaresi ve Hazine aleyhine dava açmıştır.

5. Yalova 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Asliye Hukuk Mahkemesi) 9/10/2018 tarihinde, Kadastro Mahkemesinin 8/11/2002 tarihli kararı ile taşınmazın orman olarak Hazine adına tapuya tesciline karar verildiği, bu kararın temyiz aşamasından geçmek suretiyle kesinleştiği ve anılan dosyada davacıların davalı sıfatıyla yer aldığı gerekçesiyle davayı kesin hüküm nedeniyle dava şartı yokluğundan reddetmiştir.

6. Davacılar tarafından kararın istinaf edilmesi üzerine Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 21/3/2019 tarihinde, davada iki ayrı talep bulunmasına rağmen tazminat talebi hakkında karar verilmemesi nedeniyle istinaf talebini kabul etmiş ve kararı kaldırarak dosyanın Asliye Hukuk Mahkemesine iadesine karar vermiştir.

7. Bölge Adliye Mahkemesinin kaldırma kararı üzerine yeniden yargılama yapan Asliye Hukuk Mahkemesi 27/6/2019 tarihinde, davanın tapu iptal tescil talebi yönünden kesin hüküm nedeniyle dava şartı yokluğundan, maddi tazminat talebi yönünden ise zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; taşınmaza ilişkin Kadastro Mahkemesi kararının 30/12/2004 tarihinde kesinleştiği ve davacıların anılan davaya taraf oldukları belirtilmiştir. Ayrıca zararın tapu iptal ve tescil davasının kesinleşme tarihi olan 30/12/2004'te başladığı, on yıllık zamanaşımı süresinin 30/12/2014 tarihi itibarıyla dolduğu ve davanın ise 22/12/2016 tarihinde açıldığı ifade edilmiştir.

8. Kararın davacılar tarafından istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi talebi reddetmiş ve Asliye Hukuk Mahkemesi kararını uygun bulmuştur. Kararın gerekçesinde özetle:

i. Taşınmazın bulunduğu köyde 1947 yılında yapılan ilk orman tahdidinde taşınmazın tamamının devlet ormanında kaldığı, köyde maki tefrikinin yapıldığı ancak dava konusu parselin toprak tevziine tabi tutulmadığı ifade edilmiştir.

ii. 1969 yılında yapılan kadastro tespitinde 241.200 m² yüz ölçümündeki taşınmazın tespite müstenit tapu kayıtlarına istinaden hisseli olarak tespiti yapıldığı ancak Orman İdaresi ve diğer kişilerce yapılan itiraz üzerine Kadastro Mahkemesinde davaya konu olduğu belirtilmiştir. Taşınmazın davalık olmasına rağmen 1986 yılında 2/B çalışma sahasına dâhil edildiği, bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybettiği ve kültür arazisine dönüştüğü gerekçesiyle Hazine adına orman rejimi dışına çıkarıldığı ancak eldeki dava nedeniyle 2/B işleminin kesinleşmediği ifade edilmiştir. Bu esnada kadastro davasının sonuçlandığı, Kadastro Mahkemesince taşınmazın orman olarak Hazine adına tapuya tesciline karar verildiği ve kararın temyiz ve karar düzeltmeden geçerek 9/11/2004 tarihinde kesinleştiği belirtilmiştir. Ayrıca onama kararında 1989 yılında yapılan 2/B işleminin de usulsüz olduğu ve taşınmazın orman vasfında olduğunun açıklandığı, davacı Serkan murisi Ahmet Yılmaz'ın ve davacı H.Y'nin sözü edilen davanın tarafı oldukları bu itibarla kesin hüküm bulunmaması şeklindeki olumsuz dava şartının gerçekleşmediği ifade edilmiştir.

iii. Yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi uyarınca açılacak tazminat davalarının 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146.

maddesinde düzenlenen 10 yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olduğuna işaret edilmiştir. Kadastro tespiti nedeniyle mülkiyet kaybının kesinleştiği tarihten itibaren on yıl içinde tazminat davasının açılması gerektiği, ayrıca 22/12/2016 tarihinde açılan davada zamanaşımı süresinin sonunun Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK) 18/11/2009 tarihli kararından sonraki döneme denk geldiği ve dava tarihi itibarıyla zamanaşımı süresinin dolduğu ifade edilmiştir.

9. Dava devam ederken 19/6/2020 tarihinde verilen temlikname ile bir kısım kişilerin davadaki alacak haklarını başvurucu Serkan Yılmaz'a temlik ettiği, başvurucu Serkan Yılmaz'ın da 28/8/2021 tarihli temlikname ile davadaki alacak haklarının bir kısmını diğer başvuruculara temlik ettiği anlaşılmıştır.

10. Davacıların temyiz talebi Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Yargıtay) reddedilmiş ve karar 6/10/2021 tarihinde onanmıştır. Onama kararında, Bölge Adliye Mahkemesi kararında yer verilen gerekçelere işaret edilmiş ve kararın uygun bulunduğu belirtilmiştir.

11. Başvuruculardan Serkan Yılmaz, nihai hükmü 28/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra başvurucular 15/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurucu Serkan Yılmaz 5/4/2023 tarihli dilekçesinde temlik yaptığı diğer başvuruculara azlettiğini ifade etmiştir. 21/3/2024 tarihli dilekçesinde, taşınmazın murisince satın alındığını gösteren belgeleri eklediğini belirtmiştir. Bunun yanında vekilini ve temlik yaptığı diğer başvuruculara azlettiğini ifade ederek, diğer başvuruculara dosyadan ve sistemden çıkarılmasını talep etmiştir. Dilekçe ekindeki satın almaya ilişkin belgeler eski tarihli yazı olması nedeniyle okunamamıştır.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucular, murislerinin 28/6/1928 tarihinde bedelini ödeyerek satın aldıkları taşınmaza ilişkin resmî kayıtların yok sayıldığını, açtıkları davanın kesin hüküm ve zamanaşımı gerekçesiyle reddedildiğini, zamanaşımı süresi ve başlangıcı yönünden hatalı değerlendirme yapıldığını ve Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının aksine bedel ödenmediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Davanın kesin hüküm ve zamanaşımı gerekçesiyle reddedildiği dikkate alındığında başvurunun, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

16. Başvuruculardan Serkan Yılmaz, bireysel başvuruya konu dava dosyasına taraf olduğundan mağdur sıfatının olduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Diğer başvurucular ise dava dosyasına taraf olmayıp yargılama sırasında dava dosyasına konu alacak hakkını belli oranlarda başvurucu Serkan Yılmaz'dan temlik aldıklarına ilişkin belge sunmuştur. Bireysel başvuru formunun aynı avukata vekâletname verilmek suretiyle tüm başvurucular yönünden birlikte hazırlandığı dikkate alındığında, başvuru tarihi itibarıyla temlikname ve içeriğine bir itirazın bulunmadığı değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin görevi temlikin geçerlilik şartlarının ne olduğunu tespit etmek olmayıp bu görevin konusunda uzman yargılama mercilerinde bulunduğu açıktır. Somut olayda bireysel başvuruya konu davanın tarafı olan başvurucu Serkan Yılmaz bir kısım alacak hakkını diğer başvuruculara temlik ettiğine göre, diğer başvuruculara bu temlik kapsamında bir menfaatlerinin dolayısıyla mağdur sıfatlarının bulunduğu değerlendirilmiştir. Bireysel

başvuru tarihinden sonra başvurucu Serkan Yılmaz tarafından sunulan dilekçede diğer başvurucuların azledildiği ifade edilerek dosyadan çıkarılmaları talep edilmiş ise de diğer başvurucuların bu yönde bir talepleri bulunmadığı anlaşıldığından menfaatlerinin dolayısıyla mağdur sıfatlarının devam ettiği değerlendirilmiştir.

A. Tapu İptali ve Tescil Talebinin Dava Şartı Yokluğundan Reddedilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

18. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

19. Müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

20. Somut olayda tapu iptali ve tescil talebinin esası incelenmeden kesin hüküm nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendine -aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması- dayanmakta olup müdahalenin kanuni dayanağı mevcuttur.

21. Yargılama usullerinin düzenlenmesinde usul ekonomisinin gözetilmesi, bu suretle iyi adalet yönetiminin de sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biridir. Dolayısıyla usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesi gözetilerek idari işlemlerin dava konusu edilebilirliğinin belli koşullara bağlanması mümkündür (Levent Tütüncü [2. B.], B. No: 2015/3690, 18/7/2018, § 48).

22. Somut olayda usul kurallarını yorumlayan Asliye Hukuk Mahkemesinin tapu iptali ve tescil talebi yönünden kesin hüküm nedeniyle dava şartının bulunmadığını belirterek esas yönünden inceleme yapmamasının karara bağlanmış uyuşmazlıkların yeniden uyuşmazlık konusu edilmesini önlemek yönündeki kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

23. Bu kapsamda mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da

incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

24. Davanın kesin hüküm nedeniyle dava şartı yokluğundan reddine ilişkin kararın aynı uyuşmazlığın tekrar yargılama mercileri önüne taşınmasını önleyerek hukuki istikrarın temin edilmesi bakımından elverişli ve gerekli olduğu değerlendirilmiştir. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

25. Somut olayda Asliye Hukuk Mahkemesi, aynı davanın taraflarının daha evvel Kadastro Mahkemesinde açılan ve karara bağlanan davanın tarafları ve mirasçısı olduklarını belirterek kesin hüküm nedeniyle talebi reddetmiştir. Kadastro Mahkemesinde görülen ve kesinleşen davada aynı davacılar ve murislerinin iddialarının incelenerek nihai karara varıldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla Asliye Hukuk Mahkemesinin kesin hüküm nedeniyle davayı reddetmesine ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı ve başvuruculların dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği değerlendirilmiştir. Bu itibarla müdahalenin orantılı olduğu ve başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tazminat Talebinin Zamanaşımından Reddedilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Anayasa Mahkemesi 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında açılan tazminat davalarının zamanaşımından reddedilmesine ilişkin başvuruları daha evvel Yaşar Çoban ([GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017); Ayşe Çidem Tekindağ ve diğerleri ([2. B.], B. No: 2017/15121, 11/12/2019); Mehmet Aykut Vural ([1. B.], B. No: 2017/16486, 29/1/2020); Asım Uzun ve diğerleri ([1. B.], B. No: 2018/26593, 12/2/2020); Bayram Hasan Özer ve Rüses Özer ([1. B.], B. No: 2017/17513, 3/6/2020) ile Işıl Kantarcı ([1. B.], B. No: 2018/17640, 14/10/2020) kararlarında incelemiştir.

28. Anayasa Mahkemesi, Yaşar Çoban kararında Yargıtayın 18/11/2009 tarihinden önceki içtihadının, devletin tapu sicilinin tutulmasından doğan sorumluluğunun tapu kütüğünün oluşumu sırasında yapılan hataları kapsamadığı yolunda olduğunu, HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararından sonra içtihadın değiştiğini belirtmiştir. Bu içtihatta 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen sorumluluğun kadastro görevlilerinin dayanaksız ya da gerçek hukuksal duruma uymayan kayıtlar düzenlemelerini ve taşınmazın niteliğinde yanlışlıklar yapmalarını da kapsadığını ifade etmiştir. Yargıtay hukuk dairelerinin de bu tarihten sonra HGK'nın bu içtihadı doğrultusunda karar verdiğini belirtmiştir. Nitekim AİHM'in de HGK'nın bu içtihadından sonra yeni bir iç hukuk yolu oluştuğunu kabul ederek kabul edilemezlik kararları verdiğini ifade etmiştir. (Yaşar Çoban, §§ 45, 46, 68). Anayasa Mahkemesi, daha

önceki kararlarında Yargıtay içtihadına dayanarak 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen tazminat yolunun kadastro tespiti aşamalarındaki işlemlerden doğan zararların telafisi yönünden de etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Nazmiye Akman [1. B.], B. No: 2013/1012, 16/4/2013, § 25; Ahmet Hilmi Serter [1. B.], B. No: 2014/10954, 17/11/2016, §§ 41, 42; Hatice Avcı ve diğerleri [2. B.], B. No: 2014/9788, 22/9/2016, §§ 74-76).

29. Ayrıca Yaşar Çoban kararında 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolan başvuruculara dava açabilmelerini mümkün kılacak makul bir süre öngörülmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Ayşe Çidem Tekindağ ve diğerleri kararında ise 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle reddedilen davalarda bu tarihten sonra makul bir süre içinde dava açılmasına imkân tanınması gerektiği ifade edilmiş ve 18/11/2009 tarihinden 1 yıl 10 ay 15 gün sonra açılan davanın makul bir sürede açıldığı hâlde zamanaşımından reddedilmesinin başvuruculara mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Mehmet Aykut Vural kararında 18/11/2009 tarihinden 1 yıl 9 ay 6 gün sonra açılan davanın zamanaşımından reddedilmesinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği değerlendirilmiştir. Buna karşılık Anayasa Mahkemesi Asım Uzun ve diğerleri kararında 18/11/2009 tarihinden 4 yıl 1 ay 13 gün sonra, Bayram Hasan Özer ve Rüses Özer kararında 3 yıl 2 ay 13 gün sonra ve Işıl Kantarcı kararında 4 yıl 5 ay 10 gün sonra açılan davaların zamanaşımından reddedilmesinin başvuruculara mahkemeye erişim hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır (Ayşe Çidem Tekindağ ve diğerleri, § 45; Mehmet Aykut Vural, § 47; Asım Uzun ve diğerleri, § 42; Bayram Hasan Özer ve Rüses Özer, § 28; Işıl Kantarcı, § 40).

30. Somut olayda Asliye Hukuk Mahkemesi; Kadastro Mahkemesi kararının 9/11/2004 tarihinde kesinleştiğini, tazminat talebine konu davanın ise 22/12/2016 tarihinde açıldığını ve dolayısıyla on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğunu ifade etmiştir. Yukarıda yer verilen kararlar doğrultusunda Kadastro Mahkemesi kararının kesinleştiği 9/11/2004 tarihinden HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararına kadar açılacak tazminat davalarının başarıya ulaşma kapasitelerinin bulunmadığı açıktır. Ancak HGK'nın 18/11/2009 tarihli kararından sonra etkin ve erişilebilir bir hukuk yolunun ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucular 18/11/2009 tarihinden sonra ve 9/11/2004 tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresi içerisinde dava açabilecek durumdadır. Ancak başvuruculara bu süreden çok sonra 22/12/2016 tarihinde dava açtıkları görülmektedir. Ayrıca başvurucular zamanaşımı süresinin başlangıcı ve hesaplanmasının hatalı olduğunu ileri sürmüşlerse de bu iddialarını ortaya koyacak yeterli açıklamada da bulunmamıştır. Dolayısıyla 18/11/2009 tarihinde etkili hâle gelen hukuk yolu için bu tarihten sonra makul kabul edilebilecek dava açma süresi bulunduğu hâlde süresinde dava açmayan başvuruculara davasının zamanaşımından reddedilmesi suretiyle yüklenen külfetin orantısız olduğundan söz edilemeyecektir. Bu nedenle kamu yararı ile bireyin mahkemeye erişim hakkı arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulmadığı değerlendirilmiştir.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun

olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, tapu iptali ve tescil talebinin kesin hüküm ve uğranılan zararın tazmin edilmesi talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirttiğim gerekçelerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Somut olayda davacıların maliki olduğu taşınmaz hakkında kadastro mahkemesi 8.11.2002 tarihinde taşınmazın orman vasıflı olduğu gerekçesiyle Maliye Hazinesi adına tesciline karar vermiş, bu karar kanun yolu incelemesinden geçerek 9.11.2004 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucular 16.12.2016 tarihinde tapu iptali tescil, olmadığı takdirde TMK m.1007 hükümlerine göre tazminat ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Yerel mahkemece tapu iptali ve tescil talebi yönünden kesin hüküm nedeniyle, tazminat talebi açısından ise, on yıllık zamanaşımı süresinin 30.12.2014 tarihinde dolduğu gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, bu karar istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 18.11.2009 tarihli ve 2009/4-383 E., 2009/517 K. sayılı ilamında kadastro çalışmalarından kaynaklanan zarardan TMK 1007. maddesi uyarınca devletin sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Hukuk Genel Kurulunun söz konusu kararında öncelikle, kadastro işlemlerinden doğan zararın, tapu sicilinin tutulmasından kaynaklanan zarar kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin irdelenmesinde yarar olduğu belirtilmiş, kararda, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK)'nun "Sorumluluk " kenar başlığını taşıyan 1007. maddesinde; "Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet, zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür." hükmüne yer verildiği, burada Devletin sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olduğu, kusursuz sorumluluk tapu siciline bağlı çıkarların ve ayni hakların yanlış tescili sonucu değişmesi ya da yitirilmesi ile bu haklardan yoksun kalınması temeline dayandığı, sicillerin doğru tutulmasını üstlenen ve taahhüt eden Devletin, gerçeğe aykırı ve dayanaksız kayıtlardan doğan zararları da ödemekle yükümlü olduğu, bu itibarla, kadastro görevlilerinin dayanaksız ya da gerçek hukuksal duruma uymayan kayıtlar düzenlemelerini ve taşınmazın niteliğinde yanlışlıklar yapmalarını da aynı kapsamda düşünülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.11.2009 tarihli kararına kadar kadastro tespitinin hatalı yapılmasından doğan zararların TMK'nın 1007. maddesi uyarınca tazmin edilmesine yönelik içtihat mevcut değildir. Hal böyle olunca Hukuk Genel Kurulunun 2009 yılındaki söz konusu kararından çok önce kesinleşen kadastro mahkemesi kararları nedeniyle açılacak

tazminat davalarında on yıllık zamanaşımı süresinin ne zaman işleme başlayacağı sorununun tartışılması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu Yaşar Çoban başvurusunda (Başvuru Numarası: 2014/667, Karar Tarihi: 25/7/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 29/9/2017 – 30195) zamanaşımı dolan davalar açısından konuyu tartışmıştır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında (Yaşar Çoban başvurusu), 18/11/2009 tarihinde Hukuk Genel Kurulu içtihadı ile oluşan hukuki yol için zamanaşımı süresinin somut olayda mahkeme kararının kesinleştiği 1980 yılından itibaren işlemeye başladığı yolundaki kabulün, 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesinde öngörülen dava yolunu başvurucu açısından anlamsız hâle getirdiği, 18/11/2009 tarihinden önce başvurucunun talebi yönünden etkisiz olduğu açık olan bir yolun başvurucu tarafından 1990 yılından önce tüketilmesinin beklenmesi başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmesi sonucunu doğurduğu, Dairenin bu yorumunun, aşırı şekilci ve katı olup 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş başvurularda başvurucular yönünden 4721sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamındaki tazminat yolunu etkisizleştirdiği, sonradan oluşan bir hukuk yoluna ilişkin zamanaşımı süresinin kişinin bu yola başvurmasını kesin olarak imkânsız hâle getirecek bir tarihte başlayacağının kabulü, sınırlamanın istisna olduğu ilkesiyle bağdaşmadığı, başvurucunun dava açma hakkını kullanabilmesindeki bireysel yarar ile hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin sağlanmasındaki kamu yararı arasında dava açmanın süreye bağlanmış olmasını anlamsız kılmayacak şekilde bir denge kurulması gerektiği, bu denge kurma çabasının, on yıllık zamanaşımı süresinin bu hukuki yolun oluştuğu 18/11/2009 tarihinden itibaren yeniden işleyeme başlayacağının kabulünü zorunlu kılmadığının altı çizilmesi gerektiği, aksi takdirde zamanaşımı süresinin öngörülmesi anlamsız hâle gelecek ve kamu yararı ile bireysel yarar arasında gözetilmesi gereken denge kamu yararı aleyhine bozulmuş olacağı, önemli olan hususun, 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolmuş bulunanlar yönünden 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesi kapsamında dava açılabilmesine imkân tanınmış olması gerektiği, bu durumda 18/11/2009 tarihinden önce zamanaşımı süresi dolan başvuruculların dava açabilmelerini mümkün kılacak makul bir süre öngörülmesi, kamu yararı ile bireylerin mülkiyet hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulabilmesi bakımından yeterli olup bu sürenin ne kadar olacağının takdirinin derece mahkemelerine ve özellikle içtihat mahkemesi konumunda olan Yargıtay'a ait olduğu belirtilmiş, sonuç olarak başvurucunun talebi yönünden 18/11/2009 tarihinde etkili hâle gelen hukuk yolunun bu tarihten önce tüketilmesi gerektiği gerekçesiyle reddedilmesi suretiyle başvurucuya yüklenen külfetin, kamu yararı ile bireyin mahkemeye erişim hakkı arasında kurulması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu ve mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi orantısız kıldığı ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, on yıllık zamanaşımı süresinin Yargıtay HGK kararından sonra yeniden başlamayacağı, ancak kesinleşmesinin üzerinden on yıldan fazla zaman geçtiği için zamanaşımı dolan davalar açısından yeni içtihadı işlevsel kılmak amacı ile makul bir dava açma süresinin tanınması gerektiğini ifade etmiştir. Zamanaşımının süresinin ve başlangıcının kanun ile belirlendiği nazara alındığında Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen makul süre nasıl hesaplanacaktır? Yani, kesinleşen kadastro mahkemesi kararları üzerinden on yıldan fazla bir süre geçmiş ise, hangi hukuki gerekçe ile ve hangi tarihten itibaren ve ne kadar makul bir süre hesaplanacaktır? Bu sorular hiç şüphesiz yasal mevzuat hükümleri değerlendirilerek cevaplanmalıdır.

TMK'nın 1007. maddesinde zamanaşımı konusunda özel bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle TMK m.1007 uyarınca açılacak tazminat davalarının Türk Borçlar Kanunu'nun 146.

maddesi uyarınca on yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu kabul edilmektedir. TBK'nın 149. maddesinde zamanaşımı süresinin alacağın muaccel olması halinde başlayacağı düzenlenmiştir. Kadastronun hatalı tutulması halinde mahkemece verilen tapu iptali ve tescil kararının kesinleştiği tarihte alacağın muaccel olduğu ve zamanaşımının işleyeceği kabul edilebilecek ise de yukarıda yer verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2009 tarihli kararı ile kadastronun hatalı yapılması nedeniyle devletin sorumlu olduğu kabul edildiğinden ve Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun Yaşar Çoban başvurusunda verdiği kararda belirtildiği üzere Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/11/2009 tarihli içtihadından önce başvurucunun talebi yönünden etkisiz olduğu açık olan bir yolun başvurucu tarafından tüketilmesinin beklenmesi mümkün olmadığından zamanaşımı süresinin bu tarihten başlamayacağı kabul edilmelidir.

Bu durumda Türk Borçlar Kanunun 153. maddesinde düzenlenen zamanaşımı süresinin durmasına ilişkin hükümlerin somut olay açısından uygulanabilirliğini tartışmak gerekir. Söz konusu maddeye göre (TBK m.153), "Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı işlemeye başlamaz, başlamışsa durur: …6. Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece". Görüldüğü üzere, Türk Borçlar Kanunu'nun 153. maddesi alacağın Türk Mahkemelerinde ileri sürülme imkânı bulunmadığı sürece zamanaşımı süresinin işlemeyeceğini düzenlemektedir. Her ne kadar doktrinde söz konusu maddenin, alacağın Türk Mahkemelerinde dava edilmesi gereken yabancılık unsuru içeren olayları veya mahkemelerden kaynaklı sebeplerle (deprem, isyan, mücbir sebepler vb.) yargının işleyişinin durmasını kapsadığı kabul edilmekte ise de, somut olayda olduğu üzere etkili bir başvuru mekanizmasının bulunmadığı hallerde de alacağın mahkemelerden kaynaklı nedenlerle ileri sürülme imkanının bulunmadığı kabul edilerek zamanaşımının durduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

Buna göre, 18.11.2009 tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı öncesinde, kadastronun hatalı yapılması nedeniyle TMK m.1007 uyarınca alacağı Türk Mahkemelerinde ileri sürme imkânı bulunmadığından ve başvurucuya etkili olmayan bir hukuk yolunu tüketmesi külfeti yüklenemeyeceğinden zamanaşımı süresinin en erken 18.11.2009 tarihinde başladığı kabul edilmelidir. Kaldı ki, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun söz konusu kararından hemen sonra zarara uğradığını ileri süren kişilerin bu kararı öğrendiği ve bu konuda yerleşik mahkeme içtihatları oluştuğu sonucuna varılamayacağından zamanaşımının 18.11.2009 tarihinden başlayacağı hususu da tartışmaya açıktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Yaşar Çoban başvurusunda ve birçok bireysel başvuruda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına rağmen zamanaşımı nedeniyle reddedilen tazminat davaları için ihlal kararı vermiştir. Buna göre, zamanaşımının 18.11.2009 tarihinden çok sonraki bir tarihte yani, TMK m.1007 uyarınca açılan tazminat davalarının Yargıtay içtihatları ile etkili bir yol olarak görülmesi halinde başlayacağı kabul edilebilecektir.

Ancak somut başvuru açısından, TMK m.1007 uyarınca tazminat davasının 16.12.2016 tarihinde açıldığı sabit olup, TBK m.153 uyarınca zamanaşımının durduğu kabul edildiğinde, on yıllık zamanaşımı süresinin 18.11.2009 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararından itibaren hesaplanması halinde dahi zamanaşımının dolmadığı açıktır. Bu nedenlerle başvurucunun, 2016 yılında açtığı dava açısından on yıllık zamanaşımı süresi henüz dolmadığından, makul bir sürede dava açmadığı gerekçesi ile kabul edilemez kararı verilmesi isabetli değildir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ihlal edildiğinden aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

CENAP AKMAN

B. No: 2021/52370 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENAP AKMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52370)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Cenap AKMAN

Vekili : Av. Mustafa EREN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ihalenin feshi için açılan dava sonunda verilen kararlarda ilgili ve yeterli gerekçe bulunmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, delillerin eksik toplanması ve hatalı karar verilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve ihale bedelinin %10'u oranındaki para cezasının Hazineye irat kaydına karar verilmesi ile aleyhe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle de mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, İzmir 15. İcra Müdürlüğü (İcra Müdürlüğü) dosyası ile alacağının tahsili için borçlu E.Ö. aleyhine icra takibi başlatmış ve İcra Müdürlüğünce borçlunun taşınmazına haciz konmuştur. Başka bir alacaklı tarafından aynı borçlu aleyhinde İzmir 27. İcra Müdürlüğünde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla başlatılan icra takibi sonucunda anılan taşınmaz ihaleye çıkarılmış ve 305.080 TL bedelle D.Ş.ye satılmıştır.

3. Başvurucu 16/6/2017 tarihinde ihalenin feshi talebiyle alacaklı, borçlu mirasçısı C.Ö. ve ihaleyi alan D.Ş. aleyhine İzmir 7. İcra Hukuk Mahkemesinde (İcra Hukuk Mahkemesi) dava açmıştır. Bu davada, C.Ö.nün ihalenin yapıldığı esnada yerin maliki olduğunu ve kendisinin alacağını ifade ederek katılımcıları etkilediğini, ihaleyi yöneten memurun uyarıda

bulunmasına rağmen bu durumu tutanağa geçirmediğini, bu nedenle tutanağın da usulsüz olduğunu ve kamera kayıtlarının izlenmesi hâlinde durumun görüleceğini ileri sürmüştür. Ayrıca ihale tutanağında ihale alıcısının adresinin bulunmadığı gibi ikinci olarak en yüksek pey süren N.B.nin de imzası dışında hiçbir bilgisine yer verilmediğini iddia etmiştir. Bunun yanında taşınmazın piyasa değerinin 550.000-600.000 TL edebilecekken çok düşük bedele ihale edildiğini belirterek gerekirse bedel hususunda bilirkişi incelemesi yapılmasını, ihaleye teminat yatırarak katılan, teminat yatırmayıp salonda olan ve memur olarak görevli olan kişilerin tanık olarak dinlenilmesini ve kamera kayıtlarının getirilerek incelenmesini talep etmiştir.

4. İcra Hukuk Mahkemesi 10/7/2017 tarihinde dosya üzerinden yaptığı inceleme ile başvurucunun ihalenin feshi davası açma sıfatının bulunmadığı gerekçesiyle davayı dava şartı yokluğundan reddetmiştir. Kararın istinafı üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 11/3/2019 tarihinde duruşma açılmadan karar verilmesi ve başvurucunun haciz alacaklısı olduğu iddiasının değerlendirilmemesi nedeniyle kararı kaldırmıştır.

5. İcra Hukuk Mahkemesi yeniden yaptığı yargılamada, tapu kaydı ve icra dosyasını dosya arasına almış ve ihale görevlisi H.Y.yi tanık olarak dinlemiştir. H.Y. duruşmada, dava dilekçesinde belirtildiği şekilde C.Ö.nün evin maliki olduğuna ve taşınmazı kendisinin alacağına ilişkin beyanda bulunup bulunmadığını hatırlamadığını, ihale esnasında ihaleye aykırı davrananları uyarıp durumu ihale tutanağına geçirdiklerini ve ihale tutanağı içeriğinin doğru olduğunu beyan etmiştir. İcra Hukuk Mahkemesi E.2017/581, E.2017/578 ve E.2017/573 sayılı dosyaları da dosya içerisine almış, ayrıca 11/2/2020 tarihli duruşmada ihaleyi gösterir kamera kayıtlarının İzmir Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanlığından (Adalet Komisyonu) istenilmesine ilişkin ara karar kurmuştur. Adalet Komisyonu tarafından verilen 17/2/2020 tarihli cevapta, İzmir Adliyesi müzayede salonunda bulunan kayıt cihazının en son 17/2/2020 tarihinde incelendiği ve görüntü kayıtlarının 3/9/2019 tarihinden itibaren başladığı, daha önceki kayıtların silinmiş olduğu ve dolayısıyla istenilen tarihteki kamera kayıtlarının alınamadığı belirtilmiştir.

6. İcra Hukuk Mahkemesi 30/6/2020 tarihli celsede davanın reddine, ihale bedelinin (305.080 TL) %10 'u oranında para cezasının başvurucudan alınarak Hazineye gelir kaydına ve davalılar kendilerini vekille temsil ettirdiğinden dolayı 1.130 TL vekâlet ücretinin başvurucudan alınarak davalılara verilmesine karar vermiştir. Ayrıca 54,40 TL maktu harcın başvurucudan alındığı anlaşılmış, başvurucu tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasına karar verilmiştir. Ancak kararda yargılama giderlerinin miktarı hususunda bir açıklama bulunmadığı gibi bireysel başvuru dosyası ve eklerinde de bu konuda bir bilgi ve belgeye yer verilmemiştir. Kararın gerekçesinde, ihale görevlisinin beyanına göre ihalenin usulüne uygun yapıldığı, kamera kayıtlarının tespit edilemediği, ihale tutanağına göre de, N.B. tarafından altmış dört kez pey ileri sürüldüğü, tellal tarafından taşınmazın en fazla artıran D.Ş.ye 305.080 TL'ye ihale edildiği ve ihalenin bittiğinin üç kez bağırılmak suretiyle belirtildiği ifade edilmiştir. Ayrıca tutanakların aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu ve aksinin başvurucu tarafından ispat edilemediği belirtilmiştir.

7. Başvurucu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde kamera kaydının üç yıl sonra istenilmesi sonucunda görüntülerin tespit edilemediğini, tanıkların dinlenmediğini, ihale hakkında aynı şikâyetlerle açılmış diğer ihalenin feshi dava dosyalarında dava açan kişilerin açıkça C.Ö.nün söylemlerinden etkilendiklerini

belirtmelerine rağmen İcra Hukuk Mahkemesince bu beyanların dikkate alınmadığını ileri sürmüştür.

8. Bölge Adliye Mahkemesi 5/4/2021 tarihinde istinaf talebini esastan reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, ihaleye katılımın engellendiğine dair herhangi bir iddia veya delil bulunmadığı, aksine dava konusu ihaleye sekiz kişinin katıldığı ve ihalenin davalı üçüncü kişiye yapıldığı belirtilmiştir. Taşınmazın muhammen bedelinin 380.000 TL olduğu ve 305.080 TL'ye ihale edildiği ifade edilmiştir. Taşınmazı ihalede satın alması usulen mümkün olmayan takip borçlusunun taşınmazı kendisinin satın alacağını söylemesinin ve başvurucunun iddia ettiği üzere bir kısım kişilerin bu söylemden etkilenmesi ya da kendi iradeleri ile vazgeçmelerinin ihaleye fesat karıştırıldığı anlamına gelmeyeceği, bu itibarla ihaleye dair kamera görüntülerinin vaktinde celp edilmemesi ya da bir kısım tanıkların dinlenmemesinin eksik inceleme olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmiştir. İhale tutanağının usul ve yasaya uygun düzenlendiği, ihale alıcısı davalının adresinin yazılmaması ya da ikinci en yüksek pey süren kişinin başkaca bilgilerinin yazılmamasının ihalenin feshi sebebi olmadığı vurgulanmıştır. Bu karara karşı yapılan temyiz talebi de Yargıtay 12. Hukuk Dairesince (Yargıtay) 14/9/2021 tarihinde reddedilmiş ve karar onanmıştır.

9. Başvurucu, nihai kararı 30/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, kararlarda ilgili gerekçeye yer verilmediğinden şikâyet etmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Abdullah Topçu ([1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017), Sencer Başat ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014) ve Yasemin Ekşi ([1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013) kararlarında adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkına ilişkin uygulanacak temel ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda; gerekçeli karar hakkının kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçladığı, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri için bunun gerekli olduğu, mahkemelerin anılan yükümlülüğünün, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde cevap verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamayacağı ifade edilmiştir. Söz konusu kararlarda, mahkeme kararlarında hangi unsurların bulunması gerektiğinin davanın niteliğine ve koşullarına bağlı olduğu, muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiği, mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul ya da esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmasının hak ihlaline neden olabileceği belirtilmiştir (Abdullah Topçu, §§ 75, 76; Sencer Başat ve diğerleri, §§ 31, 34, 35, 39; Yasemin Ekşi, §§ 56, 57).

13. Somut olayda İcra Hukuk Mahkemesi ve Bölge Adliye Mahkemesi kararlarının gerekçelerinde, ihaleye sekiz kişinin katılmış olması, ihale sırasında katılımcılardan N.B.nin altmış dört kez pey sürmüş olması, ihalenin üçüncü bir kişi olan D.Ş.ye yapılması, muhammen bedeli 380.000 TL olan taşınmazın 305.080 TL'ye ihale edilmesi ve görevli

memurun herhangi bir usulsüzlük olduğunu hatırlamadığına ilişkin beyanının bulunması hususlarına yer verildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında taşınmazı ihalede satın alması usulen mümkün olmayan takip borçlusunun taşınmazı kendisinin satın alacağını söylemesinin ve başvurucunun iddia ettiği üzere bir kısım kişilerin bu söylemden etkilenmesi ya da kendi iradeleri ile vazgeçmelerinin ihaleye fesat karıştırıldığı anlamına gelmeyeceği, bu itibarla ihaleye dair kamera görüntülerinin vaktinde celp edilmemesi ya da bir kısım tanıkların dinlenmemesinin eksik inceleme olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmiştir. İhale tutanağının usul ve yasaya uygun düzenlendiği, ihale alıcısı davalının adresinin yazılmaması ya da ikinci en yüksek pey süren kişinin başkaca bilgilerinin yazılmamasının ihalenin feshi sebebi olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca Yargıtay tarafından bu gerekçeler uygun bulunmuş ve karar onanmıştır. Söz konusu kararlar incelendiğinde davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmaların tartışılarak hükme ulaşılması için ilgili ve yeterli gerekçe bulunduğu görülmüştür.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, ihalenin usule uygun yapılmadığını, bu kapsamda mahkemeye sunulan delillerle ilgili yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Başvurucunun yargılama sürecine ve sonucuna ilişkin iddialarının hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

17. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam [2. B.] B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

18. Başvurucunun iddialarının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu ve mahkeme kararlarının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik de içermediği anlaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Aleyhe Hükmedilen Yargılama Gideri ve Vekâlet Ücreti Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, yapılan yargılama giderleri ve vekâlet ücretinden sorumlu tutulması nedeniyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyeti mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara

bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

22. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmaması, meşru bir amaç izlemesi, ölçülü olması ve başvurucuya ağır bir yük getirmemesi gerekir (Serkan Acar [1. B.], B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

23. Mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmemesi ve uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu makamlarının takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Davanın sonucuna göre kaybeden tarafa yüklenen vekâlet ücretinin davanın açıldığı tarih itibarıyla öngörülebilir olduğu takdirde mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinden söz edilemez (Serkan Acar, §§ 38-40).

24. Somut olayda İcra Hukuk Mahkemesi başvurucu aleyhine 1.130 TL vekâlet ücretine hükmetmiştir. Başvurucu şikâyet ettiği yargılama giderleri hakkında ise bir açıklamada bulunmamış ve belge de sunmamıştır. Yargılama sırasında keşif ve bilirkişi deliline de başvurulmamıştır. İcra Hukuk Mahkemesi kararından başvurucudan 54,40 TL maktu harç alındığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla toplam 1.130 TL tutarındaki vekâlet ücreti ile başvurucu üzerinde bırakılan ve yüksek bir meblağ oluşturmadığı değerlendirilen yargılama giderinin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak açısından orantılı olduğu ve ağır bir yük oluşturmadığı görüldüğünden mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlal olmadığı sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Aleyhe Hükmedilen Para Cezası Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Başvurucu, yargılama sonunda aleyhine hükmedilen para cezasından şikâyet etmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi, Yıldız Eker ([GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018) kararında mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yapmış ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda, mahkemelerin somut durumun özelliklerini gözönünde tutmasına izin vermeyen ve hâkime herhangi bir takdir yetkisi de tanımayan kanun hükmüne dayalı olarak uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varmıştır. Somut başvuruda davası reddedilen başvurucu, ihale bedelinin (305.080 TL) %10'u oranında para cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucunun şikâyetleri yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi toplam 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

29. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun maddi zararlarının giderilmesi gerekir. Olayda başvurucu aleyhine verilen ve ihale bedelinin %10'u olan 30.508 TL para cezasının hükmün kesinleşmesinden sonra tahsili amacıyla ilgili vergi dairesine gönderilmek üzere harç tahsil müzekkeresi düzenlenmiştir. Bireysel başvuru ve dava dosyasında para cezasının tahsil edildiğine ilişkin bir bilgi ve belge olmadığı gibi başvurucu tarafından da bu hususta yapılan bir bildirim bulunmamaktadır. Bu itibarla İcra Hukuk Mahkemesince düzenlenen 30/9/2021 tarihli harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince gereğinin yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptali ve ilgili mahkemesine iadesi yeterli bir giderim sağlayacaktır (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. İcra Hukuk Mahkemesince düzenlenen harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptalinin ve mahkemesine iadesinin yeterli bir giderim imkânı sağladığı değerlendirilerek başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. a. Aleyhe hükmedilen yargılama gideri ve vekâlet ücreti nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

b. Aleyhe hükmedilen para cezası nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının aleyhe hükmedilen para cezası nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aleyhe hükmedilen para cezası nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla harç tahsil müzekkeresinin iptali ve ilgili kurumdan geri çekilmesi için İzmir 7. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2019/275, K.2020/329) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DAVUT ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/53058 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/53058

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DAVUT ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/53058)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Şehadet ÖZTÜRK

Başvurucular : 1. Davut ÖZTÜRK 2. Doğan ÖZTÜRK 3. Merve MERİÇ 4. Ömer ÖZTÜRK 5. Sebiha ÖZTÜRK 6. Serhan ÖZTÜRK

Vekili : Av. Kadir KÖSTEKÇİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu gerçekleştiği iddia edilen ölümle ilgili olarak sağlık yetkilileri hakkında soruşturma izni verilmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Sebiha Öztürk'ün eşi ve diğer başvuruculaların babası olan F.Ö. kasten öldürme suçundan hükümlü olarak tutulduğu Siirt Açık Ceza İnfaz Kurumundan Bitlis Açık Ceza İnfaz Kurumuna (Kurum) 7/11/2018 tarihinde nakledilmiştir.

3. F.Ö. Kurum revirine ilk olarak 6/12/2018 tarihinde mide ağrısı ve görme bozukluğu şikâyeti ile başvurmuş, muayene sonucu F.Ö.nün peptik ülser tedavisine başlanmış, görme bozukluğu nedeniyle hastaneye sevki yapılmıştır. F.Ö. 3/7/2019 ve 20/8/2019 tarihlerinde midesinde ağrı ve reflü şikâyetiyle yeniden Kurum revirine başvurmuş, kendisine ilaç reçete edilmiş, 3/9/2019 ve 3/10/2019 tarihlerinde kontrole çağrılmıştır. F.Ö.nün şikâyetlerinin devam ettiğinin ve ciddi kilo kaybı yaşadığının tespit edildiği 3/10/2019 tarihli kontrolde genel cerrahi polikliniğine sevki yapılmıştır. Tatvan Devlet Hastanesinde yapılan tetkikler sonucu 14/10/2019 tarihinde F.Ö.nün midesinde tümör olduğu tespit edilmiştir. Bitlis

Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 5/12/2019 tarihli kararıyla F.Ö.nün cezasının infazı sağlık nedeniyle altı ay ertelenmiş ve F.Ö. aynı tarihte tahliye edilmiştir. F.Ö. kemoterapi tedavisi devam ederken 17/4/2020 tarihinde vefat etmiştir.

4. Başvurucu Ömer Öztürk, babası F.Ö.nün ölümünde Kurum revirinde görev yapan Dr. E.Z.nin ihmali olduğu iddiasıyla Başsavcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu 31/3/2021 tarihli şikâyet dilekçesinde Kurum revirinde görevli Dr. E.Z.nin babasını hastaneye sevk etmek yerine ilaç yazarak göndermesi nedeniyle kanser tedavisine geç başlandığını ve kanserin tüm vücuda yayılması nedeniyle babasının vefat ettiğini iddia etmiştir.

5. Başsavcılık, başlattığı ceza soruşturması kapsamında 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesi uyarınca ilgili sağlık görevlileri hakkında Bitlis Valiliğinden (Valilik) soruşturma izni talebinde bulunmuştur.

6. Valilik yürüttüğü idari soruşturmada 17/5/2021 tarihli Ön İnceleme Soruşturma Raporu'nu almıştır. Anılan raporda kilo kaybının malignite (kötü huylu tümörler) açısından bir alarm semptomu olduğu, bu semptomun ilk kez ortaya çıktığı 3/10/2019 tarihli kontrolde hastanın ileri tetkik ve tedavi yapılmak üzere hastaneye sevk edildiği, Dr. E.Z.nin tıbbi yönden bir kusuru olmadığı belirtilerek soruşturma izni verilmemesi gerektiği kanaati bildirilmiştir. Valilik 18/5/2021 tarihinde soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir.

7. Başvuruculaların bu karara karşı yaptığı itirazı Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesinin 30/9/2021 tarihli kararı ile kesin olarak reddedilmiştir.

8. Başsavcılık 10/6/2022 tarihinde soruşturma şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle dosyanın işlemden kaldırılmasına karar vermiştir.

9. Başvurucular, nihai kararı 29/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucular, yakınları F.Ö.nün Kurumda kaldığı süre içinde dört kez Kurum revirine gitmesine rağmen hastaneye sevk edilmediğini, F.Ö.ye kanser teşhisinin geç konulup tedavide gecikilmesinin F.Ö.nün ölümüne neden olduğunu ileri sürerek ölüm olayında ihmali bulunan Dr. E.Z. hakkında ceza soruşturması yürütülmemesinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle olaya ilişkin detaylı açıklamada bulunularak yargısal içtihat aktarılmış, ardından F.Ö.nün Kurumda kaldığı sürece değinilerek tedavisinin özenle yerine getirildiği ve tahliye edildikten sonra vefat ettiği belirtilmiştir. Ayrıca idarenin sorumluluğuna ilişkin olarak açılan tam yargı davasının devam ettiği belirtilerek bu hususun başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bir ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurulacak birden fazla başvuru yolunun bulunması hâlinde bu yolların tamamının tüketilmesinin beklenemeyeceğine ve ceza soruşturması ile tam yargı davasının aynı amacı taşımadığına işaret ederek başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

13. Başvuru, yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Başvuruculaların mevcut başvuruda yakınlarının sağlık hizmetlerine erişimden mahrum bırakılması sonucu öldüğüne dair bir iddiası bulunmamaktadır. Başvurucular; hastane sağlık personelinin bildiği veya bilmesi gereken sistemsel veya yapısal bir işlevsizlik (Sözü edilen işlevsizliğe hastanenin erken doğan bebekler için uygun bir üniteye ve bu bebekleri tedavi etmek için teknik araçlara sahip olmayıp erken doğan çocukların tamamına yakınını diğer hastanelere şüpheli koşullarda sevk etmesi örnek olarak gösterilebilir.) olmasına rağmen yetkililerin gerekli tedbirleri almadığını, bu işlevsizlik neticesinde de yakınlarının acil sağlık hizmetlerine erişimden yoksun kalarak öldüğünü iddia etmemiştir. Ayrıca başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeler de anılan hususlara işaret etmemektedir. Bu bağlamda başvuruculaların iddialarının özünü ölüm olayında tıbbi sürecin belli bir kısmında görev alan sağlık personelinin ihmali olduğu yani tanı ve tedavide hata yapıldığı oluşturmaktadır. O hâlde başvuru, tıbbi ihmale ilgilidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Ayhan Keçeli ve diğerleri [2. B.], B. No: 2019/24231, 23/2/2022, § 88).

15. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre Türk hukuk sistemindeki mevcut hukuki yollardan olup hem ilgili sağlık personelinin ve hastanenin sorumluluğunu saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesi yoluyla uygun giderim sağlayabilecek hukuki tazminat yolu, yakınlarının tıbbi ihmal sonucu öldüğünü iddia eden başvurucular yönünden devletin yaşam hakkı kapsamındaki etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğünü yerine getirebilmesi bakımından öncelikle tüketilmesi gereken bir başvuru yoludur (Nafia Sevin Ergün Sefada ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14844, 1/12/2016, § 75).

16. Tıbbi ihmal sonucu yakınlarının ölümü nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini belirten başvurucular, tüm ihlal iddialarını ceza soruşturması sürecine ilişkin olarak ileri sürmüş; ceza soruşturması tamamlandıktan sonra bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuruculaların söz konusu ihlal iddiaları için hangi adli ya da idari mercilere başvurduğu ve anılan mercilerde yürütülen süreçleri tükettiği yönünde bir bilgi/belge sunmadığı görülmüştür. Ayrıca Bakanlık görüşü ve bu görüşe karşı başvuruculaların verdiği cevabi yazıdan idare hukuku bakımından sürecin devam ettiği anlaşılmıştır. Bu tespit ve belirlemeler ışığında başvuruculaların tıbbi ihmal temelinde ileri sürdüğü yaşam hakkının ihlal edildiği iddiaları için başvuru yollarını tüketmedikleri kanaatine ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA SEYHAN

B. No: 2021/58283 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58283

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA SEYHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58283)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Mustafa SEYHAN

Vekili : Av. Çağrı Seyfettin GÖKDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda başkaca temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları da bulunmaktadır.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/12/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna, diğer haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayların Arka Planı

1. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması Hakkında Genel Bilgiler

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Kamu makamları ve yargı organları olgusal temellere dayanarak bu teşebbüsün arkasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) olduğu sonucuna ulaşmıştır (darbe teşebbüsü ve arkasındaki FETÖ/PDY'ye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-36).

2. 2010 Yılındaki Kamu Personeli Seçme Sınavı Eğitim Bilimleri Testinin İptal Edilme Süreci

6. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) tarafından önceden ilan edilen sınav takvimine göre belirli tarihlerde Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) düzenlenmektedir. ÖSYM'nin resmî internet sitesinde yer alan bilgilere göre ortaöğretim ve ön lisans mezunları ile lisans mezunları için farklı şekilde uygulanan KPSS, kamu hizmeti ve görevlerine atanmak isteyen adayların müracaat ettiği merkezî bir sınavdır.

7. Öğretmen olarak atanmak isteyen lisans mezunlarının müracaat ettiği 2010 yılındaki KPSS 10 Temmuz Cumartesi günü gerçekleştirilmiş ve sınav sonuçları 11/8/2010 tarihinde ÖSYM'nin resmî internet sitesinde duyurulmuştur. Sonuçların açıklanmasından sonra geçmiş yıllara oranla çok sayıda adayın eğitim bilimleri testinde 120 sorunun tamamına doğru cevap verdiği anlaşılmıştır. Bu sonucun sınav sorularının bazı kişiler tarafından sınavdan önce temin edilerek kendileri ile bağlantılı diğer kişilere elektronik posta yoluyla gönderilmesinden ve bu şekilde sınavda toplu olarak kopya çekilmesinden kaynaklandığı yönünde yazılı ve görsel basında fazla sayıda habere yer verilmesi üzerine idari ve adli makamlarca söz konusu iddialarla ilgili farklı tarihlerde çeşitli soruşturmalar başlatılmıştır.

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

8. 1980 doğumlu olan başvurucu Pamukkale Üniversitesi Tarih Öğretmenliği Bölümünden 2001 yılında mezun olmuştur.

9. Başvurucunun KPSS 2010 Lisans P3 Puan (Genel Yetenek ve Genel Kültür) türü ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına memur (sözleşmeli öğretmen) olarak ÖSYM tarafından yerleştirmesi yapılmıştır.

10. ÖSYM tarafından iptal edilen sınavdaki tüm sorulara doğru cevap veren veya yapılan inceleme sonucunda düzenlenen rapora göre birkaç soru yönünden yanlış seçenekte birleşen adaylar hakkında soruşturmalar başlatılmıştır. ÖSYM tarafından yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 15/3/2016 tarihli rapora göre genel yetenek testindeki birkaç soru yönünden yanlış seçenekte birleşen adaylardan biri olduğunun görülmesi üzerine başvurucu hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve resmî belgede sahtecilik yapma, silahlı terör örgütü üyesi olma suçlarını işlediği şüphesiyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

11. Soruşturma kapsamında başvurucunun 10/7/2010 tarihinde düzenlenen ve iptal edilen KPSS eğitim bilimleri testinde 120 sorudan 113 soruyu doğru cevapladığı, 31/10/2010 tarihinde tekrarlanan eğitim bilimleri testine girdiği ve aynı başarılı performansı gösteremeyerek ve zorluk derecesi bakımından daha kolay olduğu bilirkişi raporlarıyla tespit edilen ikinci sınavdan ise 120 sorudan 71 soruyu doğru cevapladığı görülmüştür. Başvurucunun telefon iletişim kayıtlarının ayrıca incelenmesi sonucunda kendisi gibi yanlış seçenekte birleştiği görülen şüphelilerin bazılarıyla telefonunun aynı baz istasyonundan sinyal verdiği, diğer bir ifadeyle baz birlikteliği olduğu, bir kısım şüphelilerle de aynı

yıllarda birlikte çalıştığı ve işyeri birlikteliğinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bundan başka başvurucunun 2004-2010 yılları arasında FETÖ/PDY ile iltisaklı kurumlarda çalıştığını gösteren sosyal sigorta kaydı olduğu, ayrıca Bank Asya hesabında 31/12/2013-24/12/2014 tarihleri arasında para artışı olanları gösterir listede bulunduğu belirtilmiştir.

12. Soruşturma neticesinde Başsavcılık; başvurucunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık, resmî belgede sahtecilik ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından cezalandırılması talebiyle toplam doksan bir şüpheli hakkında 11/11/2016 tarihli iddianameyi düzenlemiştir. İddianamede 2010 yılındaki KPSS'nin iptal edilmesi ve bu konuda başlatılan adli işlemlerle ilgili detaylı açıklamalara yer verdikten sonra farklı dosyalar üzerinde yürütülen soruşturmalar kapsamında ifadeleri alınan bazı şüphelilerin sınav sorularını sınavdan önce kimlerden aldıklarına dair ikrarda bulunduklarını, yer verilen teknik bilirkişi raporlarındaki bulguların ve tespitlerin yanı sıra başvurucunun iptal edilen sınav üzerine girdiği sınavda gösterdiği başarının iptal edilen sınava nazaran oldukça düşük olduğunun anlaşıldığını ifade etmiştir.

13. İddianamenin kabulü ile açılan dava Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2016/181 sayılı dosyası üzerinden görülmeye başlanmıştır. Otuz sekiz celsede tamamlanan duruşmanın 9/2/2017 tarihli dördüncü celsesinde başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu; herhangi bir terör örgütüyle bir alakasının olmadığını, örgütsel faaliyet olarak herhangi bir şekilde para transferinde bulunmadığını, 2001 yılında çalıştığı dershanedeki maaşını almak için Bank Asyada hesap açtırdığını, 2009-2010 yıllarında çalıştığı kurumda açılan KPSS kursunda tarih ve vatandaşlık derslerine girmeye başladığını ve bu süreçte kendisinin de KPSS'ye girmeye karar verdiğini, çalışmalarını yoğunlaştırdığını beyan etmiştir. Ayrıca ilk sınav iptal edildikten sonra Muğla'da başka bir işe başvurduğunu ve bu nedenle de tekrar edilen sınava kadar olan dönemde çalışamadığını, sınav yeri de İstanbul'a alındığından yeterince dinlenemeden yorgunluk ve uykusuzluk altında tekrar sınava girdiğini, buna bağlı olarak da istediği sonucu elde edemediğini ileri sürerek suçlamaları kabul etmemiştir.

14. Öte yandan Başsavcılık, başvurucu hakkında yürütülen başka bir soruşturmada 12/2/2018 tarihli iddianameyle aynı suçlardan (kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık, resmî belgede sahtecilik ve silahlı terör örgütüne üye olma) cezalandırılması talebiyle yeni bir dava açmıştır. Mahkemenin E.2018/866 sayılı dosyasında 5/3/2018 tarihinde birleştirme kararı verilerek yargılamaya E.2016/181 sayılı dosyası üzerinden devam edilmiştir.

15. Yargılamanın tamamlanmasının ardından Mahkeme 7/11/2018 tarihinde hükmü açıklamıştır. Buna göre başvurucunun resmî belgede sahtecilik yapma suçundan beraatine, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis ve 206.500 TL adli para cezasıyla, FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan ise 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; öncelikle FETÖ/PDY hakkında ayrıntılı açıklamalara yer vererek örgütün karakteristik özelliğinin gizlilik ve tedbir olduğunu, mensuplarını kamuya yerleştirmek amacıyla kamu sınavlarının sorularını önceden ele geçirme ve kendisine tam anlamıyla bağlı olan üyelere soruları vererek başarılı olmalarını temin etme gibi meşru olmayan yöntemleri sıklıkla uyguladığı yönünde değerlendirmelere yer vermiştir. Bu bağlamda Mahkeme gerekçeli kararında "sınav sorularını önceden aldığı kesin olarak tespit edilen bir kişinin örgüt üyesi olduğu karinesinin ortaya çıktığını" vurgulamıştır. Gerekçeli kararın anılan genel değerlendirmelere ilişkin kısmı şöyledir:

"D-2010 KPSS SINAVINDA SORULARIN SIZDIRILMASI İLE İLGİLİ HUKUKİ DEĞERLENDİRME VE MAHKEMEMİZİN NİTELENDİRMESİ;

1-Terör Örgütü Üyeliği Suçu Yönünden;

Yukarıda ayrıntısı anlatıldığı üzere FETÖ tarafından bir şekilde (muhtemelen daha önceden ÖSYM'ye sızdırılan örgüt elemanlarınca) 2010 KPSS sınav sorularının çalınıp kurum dışına çıkartılarak sınavdan yaklaşık bir hafta önce örgüt mensuplarına dağıtıldığı sabit görülmüştür. Sızdırılan sınav sorularının FETÖ terör örgütü üyeleri dışında kişilere verilmesi mümkün değildir. Stratejisi ve hareket tarzı itibariyle gizliliğe ve tedbire azami derecede önem veren bu örgütün sınav sorularının sızdırılması gibi önemli ve kamuoyu nezdinde örgüt aleyhine rahatsızlık yaratacak bir konuda tedbirsiz davranması düşünülemez. ÖSYM'den çalınan sınav sorularının FETÖ tarafından %100 güvenilen örgüt mensupları dışındaki kişilere, hatta örgütle yeni tanışmış sempatizan konumundaki kişilere dahi verilmesi mümkün değildir. Bu nedenle sınav sorularını önceden aldığı kesin olarak tespit edilen kişilerin Fetö terör örgütü üyesi olduğu karinesi oluşmaktadır."

16. Gerekçeli kararda başvurucu ile ilgili olarak Mahkeme, başvurucunun 2005-2010 yılları arasında bir kez KPSS sınavına girdiğini, 10/7/2010 tarihinde düzenlenen ve iptal edilen bu sınavda KPSS eğitim bilimleri testinde 120 sorudan 113 soruyu doğru cevapladığını, 31/10/2010 tarihinde tekrarlanan sınavda eğitim bilimleri testine girdiğini ve aynı başarılı performansı gösteremeyerek ve zorluk derecesi bakımından daha kolay olduğu bilirkişi raporlarıyla tespit edilen ikinci sınavda ise 120 sorudan 71 soruyu doğru cevapladığını, aynı sınavda iptal edilmeyen Genel Yetenek Testinde 60 sorudan 49 soruyu, Genel Kültür Testinde ise 60 sorudan 54 soruyu doğru cevapladığını belirtmiştir. Mahkeme 10/7/2010 tarihli sınavın iptal edilmesi üzerine 31/10/2010 tarihinde tekrar edilen ve önceki sınava nazaran daha kolay olduğu bilirkişilerce tespit edilen sınava da giren başvurucunun aynı başarıyı gösteremeyerek bu defa doğru cevap sayısını 113'ten 71'e düşürdüğüne dikkati çekmiş, bu durumun iptal edilen 10/7/2010 tarihli sınavda gösterdiği başarının yeteneği dışında başka faktörlere dayandığı yönünde güçlü bir kanaat oluşturduğunu ifade etmiştir. Mahkeme bu kanaate dayanarak başvurucunun sınav sorularını önceden alarak hileli hareketlerle sınavda gerçek başarısının üzerinde performans gösterip sıralamada diğer adayların önüne geçtiğini ve bu sebeple anılan terör örgütünün üyesi olduğunu, ayrıca hileli bu hareketiyle haksız şekilde kamu görevine atandığını ve birden fazla kez maaş aldığı için sınav sorularını sınavdan önce elde etmek suretiyle dolandırıcılık suçunu işlediğini kabul etmiştir. Mahkeme soruları sınavdan önce alabilmesinin de başvurucunun örgüt üyesi olduğuna bir karine oluşturduğunu değerlendirmiştir.

17. Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle kapatılan kurumlarda daha önceki tarihlerde çalışmış olmasına ve eşi olan M.S. ile genel yetenek testinin 39 numaralı sorusunda yanlış cevapta birleşmiş olmasına ilişkin tespite de delil olarak dayanmıştır. Gerekçeli kararın başvurucunun eylemleriyle ilgili olan kısmı şöyledir:

"Soruşturma aşamasında alınan 18.03.2015 tarihli Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilirkişi İnceleme Raporuna Göre; tekrarlanan Eğitim Bilimleri sınavı, ilkine göre nispeten daha kolaydır. Elde edilen veriler incelendiğinde, 2010 yılında uygulanan KPSS Eğitim Bilimleri testinin iptal edilen ve tekrarlanan sınavına ikinci kez giren 2052 adaydan 35’i puanını artırırken, 18’i aynı puanı almış ve 1999 kişi puanını düşürmüştür. Aynı amaca yönelik tekrar edilen ve daha kolay olan bir sınavda adayların %97,4’ünün puanlarını

düşürmesi olağan bir durum değildir. 2010 yılında yapılan Eğitim Bilimleri testinin her ikisine de giren adayların doğru cevap sayıları karşılaştırıldığında, sanığın 10 Temmuz 2010 tarihinde girdiği Eğitim Bilimleri Sınavı ile ilk sınava göre daha kolay olduğu ÖSYM ve bilirkişi tarafından belirtilen 31 Ekim 2010 tarihinde girdiği Eğitim Bilimleri Sınavı doğru cevap sayısı arasındaki farkın 42 (doğru cevap sayısındaki düşüş) olduğu, ilk uygulanan Eğitim Bilimleri testindeki doğru cevap sayısı ile ikinci kez uygulanan Eğitim Bilimleri testindeki doğru cevap sayısının farkının 12 ve üzeri olması adayların iki farklı testteki başarı puanlarının tesadüfi hata ile açıklanamayacak kadar büyük olduğu ve bu nedenle sanığa ait 2010 yılı Eğitim Bilimleri Testinin doğru cevap sayıları farkının beklenenden yüksek çıkmasının ölçmenin standart hatası ölçütü ile açıklanamayıp, başka etkenlerden kaynaklanabileceğine yönelik GÜÇLÜ KANAAT OLUŞTUĞU anlaşılmıştır.

Sanığın 2010 KPSS sınavında Eğitim Bilimleri testinde 100 ve üzeri doğru yapan şüpheli 3227 kişi ile olan irtibatlarına bakıldığında ise, benzer şekilde 2010 yılındaki ilk sınava girip (120) sorudan (116) doğru yapıp, ikinci sınavda ise (120) sorudan (86) doğru yapan [M.S.]nin sanığın eşi olduğu tespit edilmiştir. Genel Yetenek Testinin 39 numaralı sorusunda Mustafa SEYHAN'ın, eşi [M.S.] ile birlikte aynı yanlış şıkta birleştiği görülmüştür.

Sanığın KPSS 2010 Lisans P3 Puan (Genel Yetenek ve Genel Kültür) türü ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Memur olarak ÖSYM'ce yerleştirilmesinin yapıldığı ve iddianame tanzim tarihine kadar maaş, ek ders vs olmak üzere toplam 99.135,19-TL gelir elde ettiği anlaşılmıştır.

Sanık hakkında yukarıda bahsedilen deliller değerlendirildiğinde,

Ölçme değerlendirme bilirkişi raporunda belirtildiği üzere 2010 yılındaki başarı grafiğindeki anormal yükselişin şüpheli olduğu, 31.10.2010 tarihinde tekrarlanan Eğitim Bilimleri Testinin ise zorluk derecesi bakımından daha kolay olduğu bilirkişi raporlarıyla ve ÖSYM yazısıyla sabit olmasına rağmen başarısında büyük bir düşüş olduğu ve ikinci sınavda (120) sorudan (71) soruyu doğru cevapladığı nazara alındığında iptal edilen sınavdaki yüksek başarının kendi başarısı olmadığı kanaatine varılmıştır. Sanığın ilk sınava çok çalışıp yüksek başarı elde edip ikinci sınava ise hazırlanamaması sebebiyle başarısının düştüğü şeklindeki savunması mahkememizce makul görülmemiş ve suçtan kurtulmaya yönelik nitelikte olduğu değerlendirilmiştir.

Anlatılan nedenlerle; FETÖ tarafından sızdırılan 2010 KPSS sorularını önceden alarak sınavda yüksek başarı elde eden sanığın FETÖ/PDY üyesi olduğu, örgütün 2010 yılında aldığı kararla hem kendi okullarında maaşlı olarak çalıştırdığı üyelerini kamuya aktarıp maaş yükünden kurtulmak, yeni gelenlere yer açmak, bu şekilde himmet adı altında topladığı aidatları artırmak ve hem de mahrem hizmetlerdeki örgüt mensuplarının eşlerinin ve mahrem imamların kamuya atanması için sınav sorularını sızdırdığı, sanığın sınav öncesi örgüt tarafından kendisine verilen sorulara çalışarak sınavda gerçek başarısının üzerinde performans gösterip, sıralamada diğer adayların önüne geçtiği, tekrar edilen Eğitim Bilimleri testinden aldığı puan ve iptal edilmeyen ancak kopya çekildiği mahkememizce kabul edilen Genel Kültür-Genel Yetenek testlerinden aldığı puanla Milli Eğitim Bakanlığına öğretmen olarak atandığı ve iddianame tanzim tarihine kadar maaş, ek ders vs olmak üzere gelir elde ettiği, sınav sorularını önceden alarak hileli hareketlerle sınavda gerçek başarısının üzerinde performans gösterip, sıralamada diğer adayların önüne geçtiği anlaşılmış, bu sebeple anılan terör örgütünün üyesi olduğu sabit olmuş, hukuki kesintinin iddianamenin tanzimi ile gerçekleşeceği cihetle, sanığın birleşen dosyalarının bir kül

halinde değerlendirilmesi sonucu 'tek' örgüt üyeliği suçunun oluştuğu anlaşılarak bu suçtan mahkûmiyet; bunun yanında sanığın diğer adayların önüne geçtiği hileli bu hareketiyle haksız şekilde kamu görevine atandığı ve birden fazla kez maaş aldığı için sanığın eyleminin zincirleme nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu sonuç ve kanaatine varılarak bu suçlardan cezalandırılmasına karar vermek gerekmiştir.

Sanık hakkında resmî belgede sahtecilik suçundan kamu davası açılmış ise de, yukarıda ayrıntısı anlatıldığı üzere, iddianamedeki anlatım itibariyle sanığın ÖSYM sonuç belgesi üzerinde sahtecilik yaptığının iddia edilmediği, iddianın içerik sahteciliğine yönelik olduğu, içerikte sahteciliğin yukarıdaki anlatımlar karşısında ancak memur kişi tarafından işlenebileceği, sanığın sınav tarihinde memur olmaması nedeniyle içerik sahteciliğinin faili olamayacağı, dolayısıyla sahtecilik suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı anlaşılmakla atılı suçtan beraatine karar verilmiştir."

18. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi (İstinaf Dairesi) 25/11/2020 tarihinde verdiği kararla kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık yapma suçu yönünden kesin olmak üzere, silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden ise temyiz kanun yolu açık olmak üzere istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık yapma suçu yönünden verilen karar kesinleşmiştir. Başvurucu müdafi, kesin olarak verilen bu hükme karşı 5/1/2021 tarihinde temyiz başvurusu yapmıştır. İstinaf Dairesi aynı tarihte verdiği ek kararla ceza miktarı itibarıyla hükmün temyiz edilemeyecek nitelikte bulunduğunu belirterek temyiz isteminin reddine karar vermiştir.

19. Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçundan verilen hükümle birlikte diğer suçtan verilen temyiz isteminin reddi kararına karşı da temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 16/9/2021 tarihinde verdiği kararla, "dosyada mevcut diğer delillerin atılı suçun sübutu için yeterli olduğu görülmekle, sanıklar ..., Mustafa Seyhan, ... yönünden ByLock tespit ve değerlendirme tutanakları beklenilmeden karar verilmesinin sonuca etkili görülmediğini" belirterek hükümdeki uygulama hatasını da düzeltmek suretiyle silahlı terör örgütü üyeliği suçundan verilen hükmü onamıştır. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık yapma suçu yönünden verilen temyiz talebinin reddine yönelik İstinaf Dairesinin ek kararını da onamıştır.

20. Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin nihai kararı 22/11/2021 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

21. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Dolandırıcılık" başlıklı 157. maddesi şöyledir:

"Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası verilir."

22. 5237 sayılı Kanun'un "Nitelikli dolandırıcılık" başlıklı 158. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Dolandırıcılık suçunun;

...

e) Kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak,

...

İşlenmesi halinde, üç yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. ..."

23. 5237 sayılı Kanun'un "Silâhlı örgüt" başlıklı 314. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

24. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İstinaf" başlıklı 272. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir."

25. 5271 sayılı Kanun'un "Temyiz" başlıklı 286. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

(2) Ancak;

a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adlî para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,

b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,

c) (Ek: 20/7/2017-7035/20 md.) Hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

d) (Anayasa Mahkemesinin 27/12/2018 tarihli ve E.:2018/71 K.:2018/118 sayılı Kararı ile İptal; Yeniden Düzenleme:20/2/2019-7165/7 md.) İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272 nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamı dışında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adlî para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

e) Adlî para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

f) (Değişik: 18/6/2014-6545/78 md.) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

g) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adlî para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine

dair kararları,

h) (Değişik: 18/6/2014-6545/78 md.) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

ı) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları,

Temyiz edilemez."

B. Yargıtay İçtihadı

26. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 6/12/2023 tarihli ve E.2023/3-376, K.2023/644 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Diğer taraftan, amacı somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suçu işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmek olan ceza muhakemesinin en önemli ve evrensel nitelikteki ilkelerinden biri de öğreti ve uygulamada; suçsuzluk ya da masumiyet karinesi olarak adlandırılan kuralın bir uzantısı olan ve Latincede; in dubio pro reo olarak ifade edilen şüpheden sanık yararlanır ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, dava konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse sanık tarafından işlenip işlenmediği veya gerçekleştirilme biçimi konusunda bir şüphe belirmesi hâlinde de geçerlidir. Sanığın bir suçtan cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak kesinlikte ispat edilebilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılamamış olaylar ve iddialar sanığın aleyhine yorumlanarak mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Ceza mahkûmiyeti; toplanan delillerin bir kısmına dayanılıp, diğer kısmı göz ardı edilerek ulaşılan kanaate ya da herhangi bir ihtimale değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalı, bu ispat, hiçbir şüphe ya da başka türlü oluşa imkân vermemelidir. Yüksek de olsa bir ihtimale dayanılarak sanığı cezalandırmak, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm vermek anlamına gelecektir."

27. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 13/9/2023 tarihli ve E.2022/1548, K.2023/5483 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma Suçundan Kurulan Hükme Yönelik Temyiz İstemleri

Ayrıntıları Dairemizin 26.10.2017 tarih ve 2017/1809 esas 2017/5155 karar sayılı kararında ve Dairemizce de benimsenen, istikrar kazanmış yargısal kararlarda açıklandığı üzere;

Örgüt üyesi, örgüt amacını benimseyen, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olan ve bu suretle verilecek görevleri yerine getirmeye hazır olmak üzere kendi iradesini örgüt iradesine terk eden kişidir. Örgüt üyeliği, örgüte katılmayı, bağlanmayı, örgüte hakim olan hiyerarşik gücün emrine girmeyi ifade etmektedir. Örgüt üyesi örgütle organik bağ kurup faaliyetlerine katılmalıdır. Organik bağ, canlı, geçişken, etkin, faili emir ve talimat almaya açık tutan ve hiyerarşik konumunu tespit eden bağ olup, üyeliğin en önemli unsurudur. Örgüte yardımda veya örgüt adına suç işlemede de, örgüt yöneticileri veya diğer mensuplarının emir ya da talimatları vardır. Ancak örgüt üyeliğini belirlemede ayırt edici

fark, örgüt üyesinin örgüt hiyerarşisi dahilinde verilen her türlü emir ve talimatı sorgulamaksızın tamamen teslimiyet duygusuyla yerine getirmeye hazır olması ve öylece ifa etmesidir.

Silahlı örgüte üyelik suçunun oluşabilmesi için örgütle organik bağ kurulması ve kural olarak süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması aranmaktadır. Ancak niteliği, işleniş biçimi, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı, örgütün amacı ve menfaatlerine katkısı itibariyle süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk özelliği olmasa da ancak örgüt üyeleri tarafından işlenebilen suçların faillerinin de örgüt üyesi olduğunun kabulü gerekir. Örgüte sadece sempati duymak ya da örgütün amaçlarını, değerlerini, ideolojisini benimsemek, buna ilişkin yayınları okumak, bulundurmak, örgüt liderine saygı duymak gibi eylemler örgüt üyeliği için yeterli değildir. (Evik, Cürüm işlemek için örgütlenme, syf. 383 vd).

Örgüt üyesinin, örgüte bilerek ve isteyerek katılması, katıldığı örgütün niteliğini ve amaçlarını bilmesi, onun bir parçası olmayı istemesi, katılma iradesinin devamlılık arz etmesi gerekir. Örgüte üye olan kimse, bir örgüte girerken örgütün kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgüt olduğunu bilerek üye olmak kastı ve iradesiyle hareket etmelidir. Suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüte üye olmak suçu için de saikin 'suç işlemek amacı' olması aranır (Toroslu özel kısım syf. 263-266, Alacakaptan Cürüm İşlemek İçin Örgüt syf. 28, Özgenç Genel Hükümler syf. 280).

Kuruluş, amaç, örgüt yapılanması ve faaliyet yöntemleri Dairemizin 2015/3 esas sayılı kararında anlatılan ve nihai amacı, Devletin Anayasal nizamını cebir ve şiddet kullanarak değiştirmek olduğu anlaşılan FETÖ/PDY terör örgütünün başlangıçta bir ahlak ve eğitim hareketi olarak ortaya çıkması ve toplumun her katmanının büyük bir kesimince de böyle algılanması, amaca ulaşmak için her yolu mübah gören fakat sözde meşruiyetini sivil alanda dinden, kamusal alanda ise hukuktan aldığı izlenimi vermek için yeterli güce ulaşıncaya kadar alenen kriminalize olmamaya özen göstermesi gerçeği nazara alındığında;

Oluş ve dosya kapsamına göre, sanığın 2010 KPSS sınavına girdiği, iptal edilen 2010 KPSS sınavında Eğitim Bilimleri testinde 120 sorudan 119 soruyu, Genel Kültür testinde 60 sorudan 50 soruyu doğru cevaplandırdığı, iptal edilen Eğitim Bilimleri testine ilişkin 31.10.2010 tarihinde yapılan sınavda Eğitim Bilimleri testinde 120 sorudan 80 soruyu doğru cevaplandırdığı, iptal edilen sınavda 100 ve üzeri net yapan 5 şahısla aynı kurumda çalıştığı, Genel Kültür sınavında 44 nolu soruda yanlışta birleşen adaylar arasında bulunduğu belirlenerek kamu kurum ve kuruluşlarının zararına neden olacak şekilde dolandırıcılık suçunun varit olduğunun dikkate alındığı ve bu hususun silahlı terör örgütü suçuna dayanak teşkil ettiğinin kabul edildiği somut olayda silahlı terör örgütü üyesi olduğuna ilişkin suçlamayı kabul etmeyen sanığın FETÖ/PDY terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı kurumlarda çalışmasının örgütsel faaliyet kapsamında kabul edilemeyeceği, kod adı kullanmayan, bylock kullanıcısı olmayan sanığın örgütle organik ilişki içine girip süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gösteren örgütsel eylem ve faaliyetlerde bulunduğuna ilişkin her türlü şüpheden uzak, kesin ve yeterli delil bulunmadığı dikkate alındığında, atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraati yerine yerinde ve yeterli olmayan gerekçe ile yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur.

Dolandırıcılık Suçundan Kurulan Hükme Yönelik Temyiz İstemleri

Dosya içerisine alınan 18.03.2015 tarihli bilirkişi raporunda sanığın iki ayrı sınavdaki başarı farklılığının tesadüfi olamayacağına yönelik güçlü kanaat oluştuğunun ifade edilmesi

karşısında; ihtimallere dayanan yüzdelik oranlarının yer aldığı değerlendirme içermesi, sanığın hileli bir davranışını ortaya koymaya elverişli olmadığı gibi, kişinin önceki ve sonraki yıllardaki doğru ve yanlış cevap sayılarının kıyaslanarak, sınav sorularını haksız elde etmek sureti ile sınavda hileli yollarla yüksek puan aldığının kesin olarak ispatlanamayacağı, ayrıca bilirkişi raporunu teyit eder başkaca delil, beyan, bilgi bulunmadığı gibi, bilirkişi raporunda sınav sorularının alındığına dair kesin kanaatin de bildirilmediği de gözetilerek, sanığın üzerine atılı kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu işlediğine dair her türlü kuşkudan uzak mahkûmiyetini gerektirir yeterli delil bulunmadığından beraati yerine, delillerin değerlendirilmesinde düşülen yanılgı sonucu yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur."

28. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 8/12/2021 tarihli ve E.2021/4666, K.2021/10380 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"III-Katılan Hazine ve Maliye Bakanlığı, sanık ve müdafiinin kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan kurulan mahkûmiyet hükmüne yönelik temyiz itirazlarının incelenmesinde;

Somut olayda, öğretmenlik görevinden 24.12.2017 tarihinde 695 sayılı KHK ile ihraç edilen sanığın 10.07.2010 tarihinde yapılan KPSS sorularını ve cevaplarını sınav öncesinde temin etmek suretiyle atandığından bahisle mahkûmiyet kararı verilmiş ise de, sanığın daha sonra yapılan 31.10.2010 tarihli iptale konu olmayan KPSS'nin eğitim bilimleri ve 10.07.2010 tarihinde yapılan KPSS'nin genel kültür genel yetenek kısmı ile atandığı ve atandığı bu sınava ilişkin kendisine soru verildiği hususunda, dolayısıyla atılı suçu işlediğine dair mahkûmiyetini gerektirir her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı ve 2009 yılı KPSS genel kültür genel yetenek testi ile 2010 yılı genel kültür genel yetenek testlerindeki doğru cevap sayısı farkının 8 olmasının dosya kapsamında makul düzeyde delil teşkil etmediği gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi,

Kanuna aykırı, katılan Hazine ve Maliye Bakanlığı vekili ile sanık ve müdafiinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükmün bu sebeplerden dolayı CMK'nın 302/2. maddesi uyarınca BOZULMASINA [karar verilmiştir]."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 1/10/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Zararına Dolandırıcılık Yapma Suçu Yönünden

30. Başvurucu; işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu, bu yöndeki iddia ve itirazlarına karşılık yargı merciilerince yeterli açıklamalara yer verilmediğini, soruları sınavdan önce ele geçirdiğine dair somut bir delil olmadığını, bu bağlamda yanlış seçenekte birleşme ve önceki sınava nazaran daha kolay bir sınavda düşük performans göstermesinin olağan olamayacağı gibi varsayımlardan hareketle cezalandırıldığını belirterek çeşitli anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, öncelikle 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nde (İçtüzük) belirtilen kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını yinelemiştir.

33. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal [2. B.], B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

34. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu [2. B.], B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi [1. B.], B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

35. Somut olayda başvurucunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçu yönünden İstinaf Dairesinin kesin olarak verdiği karardan en geç bu hükme karşı temyiz talebinde bulunduğu 5/1/2021 tarihinde haberdar olduğu görülmektedir (bkz. § 18). Bu durumda nihai kararı öğrenme tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 9/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma Suçu Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu; işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu, bu yöndeki iddia ve itirazlarına karşılık yargı merciilerince yeterli açıklamalara yer verilmediğini, soruları sınavdan önce ele geçirdiğine dair somut bir delil olmadığını, bu bağlamda yanlış seçenekte birleşme ve önceki sınava nazaran daha kolay bir sınavda düşük performans göstermesinin olağan olamayacağı gibi varsayımlardan hareketle cezalandırıldığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde; 6216 sayılı Kanun ve İçtüzükte belirtilen kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi, kabul edilebilirlik şartlarının karşılandığı değerlendirildiği takdirde başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.

39. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

40. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğu, bu yöndeki iddia ve itirazlarına karşılık yargı merciilerince yeterli açıklamalara yer verilmediği yönündeki şikâyetlerinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

43. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının, davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

44. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciinde ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

45. Mahkemece başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasında FETÖ/PDY ile iltisaklı olan kurumlarda daha önceki tarihlerde çalışması delil olarak kullanılmıştır. Yargıtay, bu tür eylemlerin örgütsel alanda olduğunun kabul edilmesi için örgütsel özellik taşıdığının belirlenmesini beklemektedir (Bilal Celalettin Şaşmaz [1. B.], B. No: 2019/20791, 18/10/2022, § 20). Başvuruya konu olayda ise ilk derece mahkemesinin iltisaklı kurumda çalışmış olmanın örgütsel özellik taşıyıp taşımadığı konusunda bir değerlendirmede bulunmadığı görülmüştür. Nitekim Yargıtay, kişilerin Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtlarına göre örgüte müzahir kurum veya kuruluşlarda çalışmalarının tek başına örgütsel bir faaliyet olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir [birçok karar arasından bkz. Yargıtay (kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 2/3/2021 tarihli ve E.2019/5505, K.2021/1793 sayılı kararı; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 20/10/2022 tarihli ve E.2021/14774, K.2022/6617

sayılı kararı].

46. Hazırlanan iddianamede başvurucunun 2010 KPSS'de hakkında soruşturma yürütülen bir kısım şüphelilerle HTS irtibatının olması, yine bir kısmıyla aynı yıllarda aynı işyeri arkadaşlıklarının bulunması ve belirtilen HTS irtibatlı bir kısım şahıslar arasında para transferine ilişkin tespitler bulunduğu iddia edilmiş ise de anılan bu tespitlerin örgütsel özellik taşıdığının belirlenmesine yönelik bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca Mahkemece de bu iddialar kararda mahkûmiyete dayanak olarak alınmamıştır.

47. Geriye ilk derece mahkemesinin ifade ettiği şekliyle sınav sorularını önceden aldığı kesin olarak tespit edilen kişilerin FETÖ/PDY üyesi olduğu yönündeki kabul kalmaktadır.

48. Mahkeme 2010 yılı KPSS sorularının örgütlü bir yapı tarafından sınavdan önce ele geçirilerek bu yapıya yakın kişilere sızdırıldığı iddiası hakkında yürütülen ana soruşturma dosyasındaki bilirkişi raporlarına ve diğer delillere atıf yapmak suretiyle söz konusu örgütlü yapının FETÖ/PDY olduğunu kabul etmiştir. Nitekim bahsi geçen ana soruşturma kapsamında sınavdan çok önceki bir tarihte soruların bilgisayarında kayıtlı olduğu tespit edilen ve ifadesi alınan bazı şüpheliler tarafından verilen soruların kendilerine ulaştırıldığı yönündeki beyanlara/ikrarlara dayanılmıştır. Yine aynı olaya ilişkin olarak yürütülen başka soruşturmalar kapsamında ifadeleri alınan diğer şüphelilerin de sınav sorularının kendilerine FETÖ/PDY tarafından dağıtıldığına dair ikrar içeren ifadeler verdiği gerekçeli karardan anlaşılmaktadır.

49. Gerekçeli karara göre örgütün stratejisi ve hareket tarzı itibarıyla gizliliğe ve tedbire son derece önem verdiği dikkate alınarak sınav sorularının sızdırılması gibi örgüt aleyhine rahatsızlık yaratacak bir konuda tedbirsiz davranmasının düşünülemeyeceği değerlendirilmiş ve sızdırılan soruların sadece örgüte tam sadakatle bağlı olan üyelere dağıtıldığı kabul edilmiştir. Bu kabule göre sınav sorularını önceden aldığı kesin olarak tespit edilen kişilerin FETÖ/PDY üyesi olduğu karinesi oluşturulmuştur.

50. Mahkemece FETÖ/PDY tarafından sızdırılan sınav sorularının sınavdan önce başvurucuya verildiği ve bu suretle anılan suçun işlendiği yönündeki kabulün başvurucunun farklı tarihlerde yapılan sınavlarda sergilediği başarı farkına dayandırıldığı görülmekle birlikte soruların kim tarafından, ne şekilde başvurucuya verildiği hususunda somut bir değerlendirmede bulunulamadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle Mahkeme sınavlar arasındaki başarı farkının tesadüf olamayacağı kanaatiyle başvurucunun sınav sorularını önceden elde etmek suretiyle silahlı terör örgütü üyeliği suçunu işlediği sonucuna ulaşmış ancak tümüyle ihtimale dayanan bu kanaati destekleyen ve başvurucunun sınav sorularını sınavdan önce hileli bir davranışla elde ettiğini ortaya koyan bir delil göstermemiştir (bu konuya ilişkin Yargıtay değerlendirmeleri için bkz. §§ 26-28).

51. Mahkeme başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle sonradan kapatılan kurumlarda 2004-2010 yılları arasında çalışmış olmasını da delil olarak kabul etmiştir ancak Mahkemenin değerlendirdiği delillerin hiçbirinin başvurucunun soruları sınavdan önce kimden ve ne şekilde aldığını, diğer bir ifadeyle olayın nasıl gerçekleştiğini doğrudan ortaya koyamadığının altı çizilmelidir. Dahası Mahkeme örgütün sadece karakteristik özelliklerini temel alarak soruları kendisine sıkı sıkıya bağlı mensupları dışında hiç kimseye vermeyeceğini kabul etmiş; örgüt üyesi olduğu gerekçesiyle başvurucuyu silahlı örgüt üyeliği suçundan da mahkûm etmiştir. Başvurucunun suçlamayı kabul etmemesi karşısında gerekçeli kararda silahlı terör örgütü üyeliği suçundan mahkûmiyete yeterli bir değerlendirme yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

52. Bu noktada belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin doğrudan ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçerek delil değerlendirmesi yapması söz konusu olamaz. Bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir (Cemil Danışman [1. B.], B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 58). Ancak başvurucunun savunmasında belirttiği iddialarının kararın sonucunu değiştirebilme ihtimali olan iddialar olduğu ve bildirilen bu durum hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür.

53. Eldeki olayda ilk derece mahkemesi -başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı olan kurumlarda daha önceki tarihlerde çalışması ve sınav sorularını önceden aldığı kesin olarak tespit edilen kişilerin FETÖ/PDY üyesi olduğu karinesiyle alakalı olgular bir bütün olarak ele alındığında- başvurucunun bir terör örgütüne üye olma bilinciyle hareket ettiğini somut olayın koşullarında ortaya koymakta başarılı olamamıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

55. Başvurucu ayrıca suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle birlikte tarafsızlık, bağımsızlık ve kanuni hâkimlik ilkelerine aykırı karar verildiğini, müdafi yardımından faydalanma hakkının kısıtlandığını, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamında bir kısım hakları ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuca ve uygun görülen giderime göre ileri sürdüğü anılan bu şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına ihlalin sonuçları itibarıyla bu aşamada gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

56. Tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Fırat İşgören ([1. B.], B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34) ve Mehmet Emin Kılıç ([2. B.], B. No: 2013/5267, 7/3/2014, §§ 19-32) kararları doğrultusunda süre aşımı nedeniyle, ceza infaz kurumuna gelen belgelerin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine kaydedilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ve el konulan dijital materyallerin kendisine geri verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarının bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği İsmail Buğra İşlek ([1. B.], B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle, eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkin ise açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediğinden ve dolayısıyla bu iddialar temellendirilemediğinden Cemal Günsel ([GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve 10.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 6216 sayılı Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

59. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

60. Maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunulmadığı için maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Adil yargılanma hakkının diğer bir kısım güvenceleri ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/181, K.2019/464) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, ceza yargılamasında esaslı iddia ve savunmalarının gerekçede değerlendirilmediğini ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından Başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

2010 yılında yapılan KPSS sınavında tüm sorulara doğru cevap veren ve birkaç soruda yanlış seçenekte birleşen adaylar hakkında soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılık tarafından, soruşturma kapsamında başvurucunun eğitim bilimler testindeki 120 sorudan 113 soruyu doğru cevapladığı, 31.10.2010 tarihinde tekrar edilen ve daha kolay olduğu bilirkişi raporlarıyla tespit edilen sınavda ise 120 sorudan 71 soruyu doğru cevapladığı, başvurucunun telefon iletişim kayıtlarının incelenmesinden kendisi ile yanlış seçenekte birleşen bazı şüpheliler ile birlikte aynı baz istasyonundan sinyal verdiği, bazı şüphelilerin ise işyeri birlikteliklerinin olduğu, bunun dışında başvurucunun 2004-2010 yılları arasında FETÖ/PDY ile iltisaklı kurumlarda çalıştığını gösteren sosyal güvenlik kaydının olduğu, ayrıca Bank Asya hesabında 31.12.2013 ila 24.12.2014 tarihleri arasında para artışları olduğu belirtilmiştir. İddianamenin kabulü ile açılan dava görülmeye başlanmış ve yargılama sonucunda mahkemece başvurucu hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan ve terör örgütüne üye olma suçlarından mahkûmiyet kararı vermiştir. Bu kararlar istinaf ve temyiz denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

Yerel Mahkeme gerekçesinde özetle, başvurucunun iptal edilen KPSS sınavında toplamda eğitim bilimleri testinden 120 sorudan 110 soruyu doğru cevapladığı, başvurucunun eşinin de 120 sorudan 116'sını doğru cevapladığı, genel yetenek testinde 39. soruda aynı yanlışı yaptıkları, tekrar edilen sınavda ise başvurucunun eğitim bilimleri testinden 120 sorudan 71 soruyu eşinin ise 86 soruyu doğru olarak cevaplayabildiği, bu durumun iptal edilen sınavdaki başarının başvurucunun başarısı olarak değerlendirilmesini mümkün kılmadığı, FETÖ/PDY'nin örgüt mensupları ve eşlerinin kamuya atanması için sınav sorularını sızdırdığı, başvurucunun kendisine verilen sorulara çalışarak hileli şekilde diğer adayların önüne geçtiği, tekrar edilen sınavda aynı başarıyı gösteremediği, bu nedenle terör örgütü üyesi olduğunun sabit olduğu, başvurucunun haksız şekilde memur olarak atanarak birden fazla kez maaş aldığı, bu fiilin ise zincirleme nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) FETÖ/PDY örgütünün özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda yapılan tespitlerin bazıları şöyledir; "…i.FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. ii. FETÖ/PDY, bünyesinde bulunan ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirmiş ve bu kişiler yapılanmanın insan kaynağını oluşturmuştur…iv. FETÖ/PDY'nin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yürüttüğü yasal faaliyetleri; dershaneler, okullar, üniversiteler, dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek odaları, iktisadi kuruluşlar, finans kuruluşları, gazeteler, dergiler, TV kanalları, radyolar,

İnternet siteleri, hastaneler gibi sivil alanlara ilişkindir…". Bu kararda belirtildiği üzere, FETÖ/PDY terör örgütünün ortaya çıkması ve toplumda meşruiyet kazanmasındaki en önemli unsur, eğitim faaliyetleri olmuştur. KPSS sınavının ve özellikle eğitim bilimleri testine ilişkin soruların önceden elde edilmesi ve örgütle irtibatlı ya da iltisaklı belirli kişilerle paylaşılması, örgütün resmi kurum ve okullara kendi bünyesi içerisinde yer alan kişilerin öğretmen olarak atanmasını sağlaması ve bu şekilde eğitim sektöründeki yapılanmasının bir görünümünü oluşturmaktadır.

Başvurucunun Tarih Öğretmenliği mezunu olup, iptal edilen KPSS sınavı sonucunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (sözleşmeli öğretmen) memur olarak yerleştirildiği, FETÖ/PDY örgütü ile iltisaklı kurumlarda çalıştığı, eşi ile birlikte girdiği sınavda çok yüksek sayıda soruyu doğru cevapladığı nazara alındığında artık başvurucunun örgütün hiyerarşik yapısına bilerek dahil olup olmadığı ya da eylemlerinin çeşitlilik, yoğunluk ve süreklilik içerdiğinin ortaya konulmadığını söylemek mümkün değildir. Yargılamayı yapan mahkeme ve bu kararı denetleyen istinaf ve temyiz mahkemeleri başvurucunun sadece ilk sınavda çok sayıda soruyu doğru cevapladığı için örgüt üyeliğini kabul etmemiş, başvurucunun ve eşinin ilk sınavdaki başarısı yanında, tekrar edilen sınavdaki başarı ölçütlerini, eşi ile yanlış soruda birleşmelerini ve başvurucunun memuriyet öncesi terör örgütü ile iltisaklı kurumlarda çalıştığını da değerlendirmiş ve bu hususları gerekçeli kararına yansıtmıştır.

Açıklanan nedenlerle, başvurucunun terör örgütü üyeliğinden mahkûm edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

EVRİM AYDAR VE NERMİN BİLGİN

B. No: 2021/62868 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/62868

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EVRİM AYDAR VE NERMİN BİLGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/62868)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : 1. Evrim AYDAR 2. Nermin BİLGİN

Vekili : Av. Burak SABUNCU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevini yerine getirmeyen kamu görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, İzmir'de bir ortaokulda öğretmen olup Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM-İŞ) üyesidir. EĞİTİM-İŞ Merkez Yönetim Kurulunun 16/9/2019 tarihli ve 772 sayılı kararı şöyledir:

"1-Taşımalı eğitim yapılan okullar ile diğer okullarda servis işlemleri için asli görevi olmamasına, görev tanımlarında yer almamasına rağmen öğretmenlere; öğrencileri servise bindirme ve indirme, servis araçlarında yoklama alma, araç sürücüsünün kimlik, sürücü belgesi gibi belgeleri kontrol etme, aracın plaka, ruhsat, sigorta, emniyet kemeri… gibi bilgi ve belgelerini kontrol etme gibi servis taşımacılar için görevler verildiği anlaşılmaktadır.

Nöbetçi öğretmenlerin görevlerinin nöbet mahallinde gerekli tedbirleri almakla sınırlı olduğu, öğretmenlere, öğrencileri servise bindirme ve indirme, servis araçlarında yoklama alma, araç sürücüsünün kimlik, sürücü belgesi gibi belgelerini kontrol etme gibi görevlerin

verilmesi hukuken mümkün değildir. Bu nedenle üyelerimizin 2019-2020 eğitim-öğretim yılı boyunca bu tür görevleri yapmamalarına,

2- Nöbetçi öğretmeni görevinde bulunan öğretmenlerimizin görevi; en geç haftalık ders çizelgelerine göre dersinin bittiği saati takip eden 30 dakika sonra (kurulda belirlenecek süreye göre) sona erecek şekilde görev yapmalarına, nöbet görevi bittiği halde servis aracı bekleme ya da indirme için dayatılan ek sürelerde beklememelerine..."

3. Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası 12/3/2018 tarihinde benzer mahiyette bir eylem kararı almıştır. Söz konusu kararda; nöbetçi öğretmenlerin ilgili yönetmelikte belirtilen görev tanım ve sürelerinin dışına çıkan, görevleri arasında yer almayan taşımalı eğitime ilişkin görevlerin yerine getirilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

4. Başvurucular, söz konusu sendika kararına istinaden servis araçlarına ilişkin nöbet görevlerini yapmayacaklarını 2020 yılının Şubat ayında verdikleri dilekçelerle okul idaresine bildirmiştir. Başvurucu Evrim Aydar'ın 25/2/2020 tarihinde, başvurucu Nermin Bilgin'in ise 20/2/2020 ve 25/2/2020 tarihlerinde nöbet görevlerini yerine getirmediği tutanak altına alınmış ve başvurucular hakkında aynı ay içinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucular, disiplin soruşturma sürecinde sundukları savunmalarında üyesi oldukları sendikanın eylem kararına uyarak nöbet tutmadıklarını belirtmiştir. 26/3/2020 tarihli soruşturma raporlarıyla başvurucuların 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (a) alt bendi gereğince "1/30 Oranında Aylıktan Kesme" cezası ile cezalandırılması teklif edilmiştir. Başvurucular anılan ceza ile cezalandırılmıştır.

5. Başvurucular, haklarında tesis edilen disiplin cezalarının iptali talebiyle dava açmıştır.

6. Başvurucu Evrim Aydar'ın açtığı davada İzmir 3. İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Kararda, 657 sayılı Kanun'un 124. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin emrettiği ödevleri yerine getirmeyen memurlara disiplin cezası verileceğine ilişkin kurala, 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (İlköğretim Kurumları Yönetmeliği) "Müdür yardımcısı ve öğretmenlerin nöbet görevi" başlıklı 44. maddesine ve 26/4/2018 tarihli ve 2018/10 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması Genelgesi'nin (Genelge) taşımalı okul servis araçlarının kontrolüne ilişkin (ö) bendine yer verilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun mevzuat uyarınca verilen nöbet tutma görevini yerine getirmediği, bu eylemine dayanak olarak gösterdiği sendika kararının kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmeye ilişkin olmadığı, sendika kararının başvurucunun nöbet tutmaması için geçerli bir mazeret olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi bu karara karşı yapılan istinaf başvurusunu reddetmiştir.

7. Başvurucu Nermin Bilgin'in açtığı davada İzmir 5. İdare Mahkemesi dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu kabul edilerek mahkeme kararı kaldırılmış ve davanın reddine karar verilmiştir. Kararda, 657 sayılı Kanun'un 124. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin emrettiği ödevleri yerine getirmeyen memurlara disiplin cezası verileceğine ilişkin kurala, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 44. maddesine ve Genelge'nin (ö) bendine yer verilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun sendika kararı gereğince

nöbetçi olduğu günlerde öğrenci servislerinin kontrolünü yapmadığı ve verilen nöbet tutma görevini yerine getirmediği, bu eylemine dayanak olarak gösterdiği sendika kararının kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek şeklindeki sendikal amaçlarının sınırlarını aşarak yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerinin eğitim-öğretim dönemi boyunca uygulanmaması niteliği taşıması nedeniyle nöbet tutmaması için geçerli bir mazeret olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir.

8. Başvurucular, muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. 2022/54793 numaralı başvurunun 2021/62868 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucular; hizmet gereklerine ve mevzuata aykırı olan, öğretmenlerin uzmanlık alanlarına girmeyen, okul yönetiminin sorumluluğu altındaki okul servislerine ilişkin eyleme katılarak sendikanın aldığı karar uyarınca nöbet görevini yerine getirmediklerini, sendikal eylem gereğince nöbet görevlerini yerine getirmemeleri nedeniyle kendilerine disiplin cezası verilemeyeceğini ileri sürerek örgütlenme özgürlüklerinin ve sendika haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucuların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında, kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy [1. B.], B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucular, başvuru konusu nöbet tutmama eylemleriyle idareyi baskı altına alarak okul servislerinin kontrolüne ilişkin nöbet görevinin kaldırılmasını hedeflemiş ve bu eylemleri sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalelerin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirilme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 48-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruculaların üyesi oldukları sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevlerini yerine getirmemeleri nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmalarının sendika hakkına müdahale olduğu değerlendirilmiştir. Başvuruculaların sendika hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Başvuruculaların nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle yapılan müdahalenin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

15. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile genel itibarıyla nöbet görevine ilişkin düzenlemeler İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Müdür yardımcısı ve öğretmenlerin nöbet görevi" başlıklı 44. maddesi ile 7/9/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği) "Öğretmenlerin görevleri ve sorumlulukları" başlıklı 86. ve "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesinde yer almaktadır (Osman Bayat ve diğerleri [GK], B. No: 2016/11319, 5/9/2024, § 5).

16. Anılan mevzuata göre nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülerek "Nöbetçi Öğretmen Görev Talimatnamesi" hazırlanır. Söz konusu görev, eğitim faaliyetinin başlamasından belli bir süre öncesinde başlar ve bitiminden sonra belli bir süre daha devam eder. Bu süre zarfında nöbetçi öğretmenden öğrencilerin izlenmesinden, öğretmenlerin derslere zamanında girip girmediğinin kontrolüne, izinli öğretmenler nedeniyle boş kalan sınıfların idareye bildirilmesinden, binanın ısıtma, elektrik ve sıhhi tesislerin çalışıp çalışmadığının takibine kadar idarecilerle koordinasyon içinde olmak kaydıyla bir dizi yoğun emek ve dikkat gerektiren çeşitli görevleri yerine getirmesi beklenir. Buna göre nöbet görevi eğitim ve öğretim hizmetlerinin gereği gibi (düzenli ve sürekli) yerine getirilmesinin asli bir unsurudur ve bu bağlamda izleme ve denetleme görevlerini kapsar (Osman Bayat ve diğerleri, § 6).

17. Genel çerçevede nöbet görevi öğretmenlerin asli görevi içinde kabul edilmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, § 7). Başvuru konusu disiplin cezalarının tesis edildiği tarihte yürürlükte olan Genelge'nin (ö) bendinde "Taşımalı okul servis araçları ile okula gelen çocukların iniş ve binişteki kontrollerinin nöbetçi öğretmen/idareci tarafından yapılması ve kayıt altına alınması..." ve 11/9/2014 tarihli ve 29116 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği'ne (Yönetmelik) göre gerekli tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

18. Yönetmelik'in başvuru konusu işlemlerin tesis edildiği tarihteki "Taşıma merkezi okul/kurum müdürünün görevleri" başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"(1) Taşıma kapsamında öğrencisi bulunan okul/kurum müdürünün öğrenci taşıma uygulamasına ilişkin görevleri şunlardır:

a) Okul/kurumun fiziki durumu ve kontenjanına göre öğrenci taşıma uygulaması kapsamında okul/kurumuna alabileceği öğrenci sayısını sınıflara göre tespit ederek ilkokul ve ortaokul müdürlerince şubat ayının ikinci haftasında, imam-hatip ortaokulu ve ortaöğretim okul/kurum müdürlerince de ağustos ayının ilk haftasında millî eğitim müdürlüğüne bildirmek,

b) Taşıma yoluyla okul/kuruma gelen öğrencilerin kayıt kabul ve nakil işlemlerini ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda yapmak,

c) Taşınan öğrenciler ile taşıma merkezi okul/kurumlardaki öğrencilerin birlikte öğrenim görmelerini sağlayacak şekilde sınıf ve şubelere göre dengeli dağılımını yapmak,

ç) Taşınacak öğrencilerin geliş ve gidişlerine göre haftalık ders dağıtım ve günlük vakit çizelgesini düzenlemek,

d) Okul/kurumların fiziki imkânları ölçüsünde geliş ve gidiş saatlerinde oluşan boşluklarda öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile kitaplık ve kütüphanelerden yararlandırılmasını sağlamak,

e) Taşınan ilköğretim ve ortaöğretim okul/kurumu öğrencilerinin öğle yemeklerini düzenli şekilde yiyebilmeleri için gerekli tedbirleri almak, yüklenicinin sözleşme hükümlerine uyup uymadığını günlük olarak kontrol etmek ve giderilemeyen aksaklıkları rapor hâlinde millî eğitim müdürlüğüne bildirmek,

f) Taşınan öğrencilerin velileri ve ilgili muhtar/belediye başkanı/kamu görevlileri ile iş birliğini sağlamak için gerekli önlemleri almak,

g) Servis araçları ile taşınan öğrencilerin, isim listelerine göre kontrol edilmesini sağlamak,

ğ) Araçların aylık çalışma programlarına göre hazırlanan puantaj cetvellerini her ayın sonunda millî eğitim müdürlüğüne göndermek,

h) Taşıma işini yüklenenlerin ve taşıt sürücülerinin, 25/10/2017 tarihli ve 30221 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Okul Servis Araçları Yönetmeliği ve sözleşme hükümlerine uyup uymadığını günlük olarak denetlemek, aksaklıkları önlemek ve gidermek üzere gerekli tedbirleri almak ve giderilemeyen aksaklıkları rapor hâlinde millî eğitim müdürlüğüne bildirmek,

ı) Okul servis araçlarının arkasındaki "OKUL TAŞITI" tabelasının üst kısmına, okunabilecek şekilde sürücü hatalarının millî eğitim müdürlüğüne bildirileceği telefon numarasının yazdırılmasını sağlamak,

i) İşitme engelli özel eğitim meslek lisesi öğrencileri ile yaygın eğitim hizmetinden yararlanan işitme engelli kursiyerlere dağıtılmak üzere aylık toplu taşıma bilet miktarını millî eğitim müdürlüğüne bildirmek, aylık toplu taşıma biletlerini öğrencilere veya velilerine imza karşılığı dağıtmak, öğrencinin devamsızlık yaptığı günleri bir sonraki ayın bilet miktarından düşmek,

j) Özel eğitim öğrenci/kursiyerlerinin taşındığı araçlarda bulunan rehber personelin servis aracında bulunduğu zamanlar ile eğitim-öğretim saatlerinde sorumluluğunda olan öğrenci/kursiyerlere yönelik görevlerini yerine getirmesini sağlamak,

k) Özel eğitim öğrenci ve kursiyerlerinin okul/kurumlarına daha kısa sürede ulaşımlarının sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak,

l) Mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında, ders yılı içerisinde işletmelerde mesleki eğitime devam eden öğrencilerden şartları uyanların kayıtlı olduğu okula kadar güzergâh değişikliği yapmadan taşınmasına ilişkin planlamaları yaparak, öğrenci velisinden yazılı izin almak ve bu durumdaki öğrencilerin sayılarını millî eğitim müdürlüğüne bildirmek."

19. Yönetmelik'in başvuru konusu işlemlerin tesis edildiği tarihte yürürlükte olan 13. maddesinde (bkz. § 18) taşıma kapsamında öğrencisi bulunan okullarda müdürün öğrenci taşıma uygulamasına ilişkin görevlerinin düzenlendiği görülmüştür. Söz konusu Yönetmelik maddesinde 1/8/2024 tarihli ve 32619 sayılı Resmî Gâzete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değişiklik yapılmıştır. Bu yönetmelikle söz konusu maddenin başlığı "Taşıma merkezi okul/kurum müdürü, taşımadan sorumlu müdür yardımcısı, nöbetçi müdür yardımcısı ve nöbetçi öğretmenin görevleri" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye taşımadan sorumlu müdür yardımcısının, nöbetçi müdür yardımcısının ve nöbetçi öğretmenin görevlerine ilişkin birer fıkra eklenmiştir. Bu değişiklikle okul müdürü ile birlikte taşımadan sorumlu müdür yardımcısına, nöbet görevi verilen müdür yardımcısına ve nöbet görevi verilen öğretmelere de öğrenci taşıma uygulamasına ilişkin görevler verildiği ve bu

görevlerin ayrıntılı olarak düzenlendiği anlaşılmıştır.

20. Yapılacak anayasallık denetiminde ilk olarak somut olaydaki durumun Osman Bayat ve diğerleri kararından farklı olduğunu belirtmek gerekir. Osman Bayat ve diğerleri kararına konu olayda başvurucular, kamuda çalışan öğretmenlerin asli görevlerinden kabul edilen nöbet görevi karşılığında ücret ödenmediği için sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevlerini yerine getirmemişlerdir. Mezkûr karardaki başvurucuların mesleki olarak nöbet tutmamaları gerektiği yönünde bir itirazda bulunmadığı, herhangi bir branş ayrımı yapılmaksızın 7 ilâ 11 gün arasında değişen sürelerde nöbet tutmadığı görülmektedir (Osman Bayat ve diğerleri, § 38). Söz konusu nöbet tutmama eyleminin nöbet için ücret ödenmesi talepli eylemlerin bir halkasını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Nöbet görevinin bazı istisnaları hariç -rehberlik öğretmenleri gibi- tüm öğretmenlerce yerine getirildiği, nöbet tutulmaması gerektiği yönünde genel bir kabulün veya bir iddianın da ileri sürülmediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle anılan karara konu olayda öğretmenler nöbet tutmamayı değil tuttukları nöbetin ücretinin ödenmesini talep etmektedirler. Nitekim kararda ihlal olmadığı sonucuna ulaşılırken; talebin nöbet görevine ilişkin yapısal bir reforma dair olduğu, sendikaların bu sürece katlanmaları gerektiği, eylemin öğrencilerin eğitim hakkını etkilediği, taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen öğretmenlerin asli bir görevi ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin kesintisiz devamı için önemli olan nöbet düzenlemesinin fiili olarak işlevsiz kalmasına neden olduğu belirtilmiştir (Osman Bayat ve diğerleri, § 49).

21. Somut olayda ise başvurucular; nöbetçi öğretmenlik görevi kapsamında yapmaları istenilen öğrenci servislerine ilişkin görevleri, nöbetçi öğretmenin görevleri arasında yer almadığı gerekçesiyle yerine getirmemişlerdir. Ayrıca Osman Bayat ve diğerleri kararında başvurucular uyarma cezasıyla tecziye edilirken eldeki başvuruda başvurucular aylıktan kesme cezasıyla tecziye edilmiştir. Dolayısıyla somut başvuru ile Osman Bayat ve diğerleri kararındaki olay ve olgular arasındaki birtakım farklılıkların yapılacak hukuki değerlendirmede dikkate alınması gerekir.

22. Başvuruculara sendika faaliyetleri çerçevesinde nöbet tutmamak şeklindeki eylemine verilen disiplin cezasının demokratik toplumda gerekli olduğunun kabulü için disiplin cezası verilmesine ve buna dair açılan davanın yargı mercilerince reddedilmesine ilişkin gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gereklidir (benzer yaklaşım için bkz. Tayfun Cengiz [2. B.], B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 57).

23. Başvuruculara üyesi olduğu sendika, aldığı eylem kararında bu eylemin gerekçesini; öğrencilerin taşınmasına ilişkin verilen görevlerin nöbetçi öğretmenin görevleri arasında olmadığı, nöbetçi öğretmenin görev tanım ve sürelerinin aşıldığı (bkz. § 3) şeklinde açıklamıştır. Başvurucular da nöbet tutmayacağını okul idaresine bildirirken ve disiplin soruşturma sürecinde nöbet tutmamasının gerekçesini açıklarken 16/9/2019 tarihli sendika kararını (bkz. § 4) gerekçe olarak göstermiştir. Şu hâlde öğrenci servislerine ilişkin olarak verilen görevlerin nöbetçi öğretmen görevine dâhil olmadığı ileri sürülerek yapılan eylemin disiplin cezasına konu edilmesi durumunda hem idarenin hem de yargı makamlarının yapacakları değerlendirmelerde bu hususu da gözetmesi beklenir.

24. Yargı mercileri kararlarında; devlet memurlarının görev kapsamını belirleyen mevzuat türünü düzenleyen kurala (657 sayılı Kanun'un 124. maddesi), bu görevleri yerine getirmeyen devlet memurlarına disiplin cezası verilmesine ilişkin kurala (657 sayılı Kanun'un 125. maddesi), öğretmenlere nöbet görevi verilmesine dair genel mahiyetteki

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği hükmü ile bu konudaki alt düzenleyici işlem niteliğinde olan Genelge hükmüne yer verildiği (bkz. §§ 6-7) görülmüştür. Ne var ki yargısal kararlarda disiplin cezalarının tesis edildiği tarihlerde başvuruculara taşımalı okul servis araçlarının kontrolü hususunda usulüne uygun olarak getirilen bir yükümlülüğün olup olmadığı değerlendirilmemiştir. Oysa başvuruculara sürecin başından itibaren hemen her aşamada cezalandırılmalarına konu edilen nöbet görevinin hukuka uygun olmadığı şikâyetini ileri sürdükleri anlaşılmıştır. Mahkeme kararlarında da vurgulandığı üzere başvuruculara cezalandırılmalarına konu nöbet görevinin 657 sayılı Kanun'un 124. maddesinde sayılan mevzuatla verilmiş olması gerekir. Bu yönüyle bakıldığında başvuruculara öğrenci servislerine ilişkin olarak kendilerine verilen görevlerin nöbet görevi kapsamını aştığı yönündeki şikâyetleri temelsiz değildir. Nitekim 2024 yılında yapılan mevzuat değişikliğiyle Yönetmelik'in 13. maddesinde nöbet görevi verilen öğretmenlerin öğrenci taşıma uygulamasına ilişkin görevlerinin ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir (bkz. § 19). Bu bağlamda yapılacak yargısal değerlendirmenin davanın sonucunu doğrudan etkileme ihtimali bulunmaktadır. Buna karşın yargılama mercileri, kararlarında başvuruculara disiplin cezalarının dayanağına ilişkin olarak ileri sürdüğü bu esaslı şikâyetleri incelemeden sendika kararının nöbet tutmamak için mazeret olarak değerlendirilemeyeceği, eylemin sendikal amaçların sınırlarını aşarak yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerinin eğitim-öğretim dönemi boyunca uygulanmaması niteliği taşıdığı şeklindeki gerekçelerle ret kararları verilmiştir.

25. Bu belirlemeler ışığında başvurucular hakkında yapılan idari soruşturmada ve buna ilişkin yargısal denetimde başvuruculara esaslı itirazlarını karşılayacak ilgili ve yeterli gerekçe bulunması gerekirken ne idari kararlarda ne de yargı kararlarının gerekçesinde buna yönelik bir değerlendirme bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargısal makamlarca başvuruculara sendikal hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulamamıştır. Başvurunun bütün bu koşulları gözetildiğinde başvurucular hakkında aylıktan kesme cezası verilmesi ile Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altında olan sendika hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

27. Başvurucular, soruşturmanın zamanaşımı süresi içerisinde başlatılmaması ve aynı sendika kararından kaynaklanan müdahalelerin incelendiği davalarda bazı mahkemelerce iptal kararları verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Sendika hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculara bu iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp

Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2020/1022, K.2021/139) ve İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (E.2021/3023, K.2022/479) iletilmek üzere İzmir 5. İdare Mahkemesine (E.2020/918, K.2021/1773) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucu Evrim Aydar'a 487,60 TL, başvurucu Nermin Bilgin'e 664,10 TL harcın AYRI AYRI, 30.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucular, üyesi olduğu sendikanın aldığı karar üzerine servis araçlarına ilişkin nöbet görevini yerine getirmemesi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının sendika haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından başvurucunun Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirtilen gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvurucular bir ortaokulda öğretmen olup, Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası üyeleridir. Sendika tarafından, nöbet tutan öğretmenlerin çocukları servise bindirme indirme, yoklama alma gibi görevlerinin bulunmadığı bu nedenle 2019-2020 öğretim yılı boyunca bu tür görevleri yerine getirmemesine ve nöbetçi öğretmenlerin ders çizelgesine

göre derslerin bittiği saati takip eden 30 dakika sonra sona erecek şekilde görev yapmalarına yönelik karar alınmıştır. Başvurucular bu karar üzerine 2020 yılı Şubat ayında okul idaresine dilekçe vererek servis araçlarına ilişkin nöbet tutmayacaklarını bildirmişlerdir. Başvuruculardan ilkinin bir nöbet görevini 25.2.2020 tarihinde yerine getirmediği, diğer başvurucunun ise 20.02.2020 ve 25.02.2020 tarihlerinde iki kez yerine getirmediği tutanak altına alınmış ve aynı ay içinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda başvuruculara "1/30 Oranında Aylıktan Kesme" cezası verilmiştir. Başvuruculaın disiplin cezasının iptali için açmış olduğu davaların reddedilmesi ve istinaf aşamasından geçerek kesinleşmesi üzerine, başvurucular tarafından bireysel başvuruda bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından Osman Bayat ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/11319, Karar Tarihi: 5/9/2024, R.G. Tarih ve Sayı: 9/1/2025 – 32777) öğretmenlerin nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle uygulanan disiplin cezasının başvuruculaın Anayasa'da koruma altına alınan sendika hakkını ihlal edip etmediği değerlendirilmiştir. Osman Bayat ve Diğerleri başvurusuna konu olayda, öğretmenlere nöbet görevi için ayrıca ücret ödenmesi talebiyle alınan süresiz nitelikteki sendika kararı uyarınca başvurucular nöbet tutmama eylemine 7 ilâ 11 gün katılmış, bu nedenle eyleme katılan öğretmenlere İdare tarafından disiplin cezası verilmiştir. Başvuruculaın disiplin cezasına ilişkin açtıkları davada ilk derece mahkemeleri sendika kararlarının uygulanma sürelerinin belirsiz olduğuna, başvuruculaın nöbet tutmama konusundaki ısrarlarına ve nöbet görevinin kamu hizmeti için önemine dikkat çekerek uzun bir süre yerine getirilmeyen nöbet görevinin sendikal bir hakkın kullanımını aştığını ve mevzuatla getirilmiş bir görevin sendika kararı ile sürekli olarak kaldırılmasının mümkün olamayacağını belirterek davaların reddine karar vermiş, anılan kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiş, bunun üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin Osman Bayat ve Diğerleri kararında, somut olaya konu disiplin cezalarının kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olan bir talebin konu edildiği, sendika kararının uygulanmasından kaynaklandığının görüldüğü, Anayasa Mahkemesi'nin benzer bir meseleyi ele aldığı Tayfun Cengiz başvurusunda, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak iki gün süreyle görevine gelmeyen kamu görevlisi başvurucuya verilen disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkı kapsamında incelendiği belirtilmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, § 39). Mahkeme, hâlihazırda olgunlaşma aşamasına gelmiş ve kamuya duyurulmuş bir politika yapma süreci devam ederken süresiz olarak alınan nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarının uygulamaya konulmasının -özellikle eğitim hakkının kullanımı ile çocukların güvenliği konularında ortaya çıkan zafiyet de dikkate alındığında- sendikal özgürlüklerle bağdaştığının ya da sendikaların sürece katlanma yükümlülüğüne ve iyi yönetişim ilkelerine uygun olduğunun kabul edilmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Osman Bayat ve Diğerleri, §44).

Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında (Osman Bayat ve Diğerleri), nöbet görevi ile eğitim hakkı arasındaki ilişkiyi de inceleyerek, nöbet görevinin yürütülmesinde yaşanabilecek aksaklıkların, sonuçlarını doğrudan hizmet alan kesim olan öğrencilerin eğitim hakkı üzerinde doğurduğunu, insan haklarının ilerletilmesi için elzem olan eğitim hakkı demokratik bir toplumda temel bir rol oynadığını, eğitim çağındaki her çocuğun kişisel gelişimi ve gelecekteki başarısı için son derece önemli olduğunu, bu anlamda

özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi konuların eğitim sisteminin bir parçası hâline getirilmesine öncelik verilmesi gerektiğini, bunun yanında eğitim hakkının demokratik kurumların ve toplumların mevcudiyetini sürdürebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu demokratik kültürü geliştirmek için kritik olduğu ve devletin bu bağlamda ilgili kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinden sorumlu olduğunun da hatırlanması gerektiğini (Humpert ve diğerleri/Almanya, B. No: 59433/18, 14/12/2023, § 137), nöbet görevinin ihtiva ettiği izleme ve denetlemenin özellikleri ile ders çizelgesinin gerektiği gibi uygulanmasının, ders dışı zamanlarda okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması, okulun fiziksel şartlarının (ısıtma, elektrik ve sıhhi tesisat) kontrol edilmesi gibi bir dizi görevler bütünü olduğu, bu nedenle anılan görevin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinin ve eğitim hakkının korunmasının en önemli araçlarından biri olduğunu belirtmiştir. Kararda, nöbet görevinin, izleme ve denetleme noktasında farklı haklara da temas edebildiğini, örneğin AİHM okulda vefat eden bir öğrencinin yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verdiği Kayak/Türkiye (B. No: 60444/08, 10/7/2012, § 59) başvurusunda, öğrencilerin gözetimi yükümlülüğünün ilke olarak öğrencilerin okula emanet edildiği sürede okul idaresine ve öğretmenlere ait olduğunu vurgulandığını, AİHM'nin, bütün öğrencileri sürekli gözetim altında bulundurarak öğrencilerin beklenmedik bir davranış sergilemesi durumunda buna derhâl müdahale etmeleri öğretmenlerden beklenmese de öğretmenlerin öğrencilerin okula giriş ve çıkışları ile okul içindeki ve dışındaki hareketlerini yakından izlemesi gerektiğini ifade ettiğini, dolayısıyla nöbet görevinin yerine getirilmemesinin başta eğitim hakkı olmak üzere diğer temel hak ve özgürlükler üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarabileceğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. (Osman Bayat ve Diğerleri, §45,46).

Başvurucunun eylemi, Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olaydan farklı olarak uzun süreli olmasa bile, başvuruculaların ortaokulda sınıf öğretmeni olarak görev yaptığı, öğrencilerin küçük olduğu nazara alınarak, öğrencilerin eğitim hakkı ve güvenliği, kamu hizmetinin aksaması hâlinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar ile başvurucunun eylemden beklediği fayda karşılaştırıldığında başvurucunun aradaki dengeyi bozacak surette orantısız şekilde hareket ettiğinin kabul edilmesi gerekir. Osman Bayat ve Diğerleri kararına konu olayda başvuruculara uyarma cezası uygulanmasına karşın, işbu başvuruda daha üst kategoride olan 1/30 oranında aylıktan kesme cezası verilmesi de söz konusu kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir farklılık oluşturmamaktadır.

Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâller 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre beş kategoride düzenlenmiştir. Başvuruculara servise ilişkin nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle sıralamanın en alt kategorisinde yer alan uyarma cezasının iki üst kategorisinde olan aylıktan kesme cezası uygulanmıştır. Söz konusu ceza, memurun, brüt aylığından 1/30 - 1/8 arasında kesinti yapılmasıdır. Somut olayda başvuruculaların fiili için, mevzuatta öngörülen aylıktan kesme cezasının asgari oranı uygulanmış olup, bu anlamda müdahalenin orantılı olduğunun kabulü gerekir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvuruculaların Anayasanın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediği kanaatinde olduğumdan, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

DAVUT BUZKIRAN

B. No: 2022/19784 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/19784

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DAVUT BUZKIRAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/19784)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucu : Davut BUZKIRAN

Vekili : Av. Mehmet TUNÇER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde gerçekleştirilen işlemler nedeniyle başka temel hakların ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri de içermektedir.

2. Başvurucu, Pamukkale Üniversitesinde (PAÜ) araştırma görevlisi olarak görev yapmaktayken kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. Denizli Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçunu işlediği şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda Başsavcılık, başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle 13/4/2017 tarihli iddianame düzenlemiş; iddianamede diğerlerinin yanı sıra başvurucunun kullanıcısı olduğu 053[2] ...39, 0541 ...40 00 ve 0541...30 00 numaralı GSM hatlarına ByLock programını indirerek bu programı kullandığını, göreve başlayana kadar Bank Asyada hesabı bulunduğunu ve aleyhinde tanık beyanları olduğunu ileri sürmüştür.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Denizli 5. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 15/5/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra Emniyet Genel Müdürlüğüne müzekkere yazılarak başvurucunun ByLock programı kullanıcısı olup olmadığı, hangi tarihler arasında bu sistemi kullandığı, anılan programa telefon hattı üzerinden mi yoksa kablosuz ağ üzerinden mi giriş yaptığı, bu sistem üzerinden görüşme ve mesajlaşma yapıp yapmadığı, yapmış ise hangi tarihler arasında yaptığı, ayrıca varsa konuşma ya da mesaj içeriklerinin tespit edilmesinin istenmesine ve duruşmanın 13/6/2017 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucu, yargılamanın 19/7/2017 tarihli ikinci celsesinde müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Başvurucu; savunmasında aleyhinde sanık ya da tanık beyanı bulunmadığını, ByLock kullanıcısı olmadığını, mahkûmiyete yeter başka delil olmadığını belirterek hakkındaki suçlamaları kabul etmediğini ifade etmiştir.

6. Yargılamanın 15/12/2017 tarihli yedinci celsesinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu ile yapılan yazışma sonucunda Mahkemeye gönderilen ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı başvurucuya okunmuştur. Başvurucuya ait ByLock Tutanağı'nın incelenmesi neticesinde kullanıcı adının ayse200, şifrenin ayse123, telefon numarasının 0541...30 00 olduğu, "171033 ID'yi Ekleyenlerin Verdikleri İsimler (Roster)" başlığı altında aynı grupta D.K., Ü.S.K., U.E., M.K., S.S., M.Y., A.K., G.Ç.C., M.A., S.E. ve Ş.D.nin yer aldığı görülmüştür. Başvurucu tutanağa karşı beyanlarında tutanakta geçen isimleri tanımadığını, 0541 ... 30 00 numaralı telefonun kendisine ait olduğunu ancak bu numarayı 2014 yılının son ayında kapattırdığını, söz konusu içeriklerin kendisine ait olmadığını, içeriklerde kullanıcı olduğuna dair bir ibare bulunmadığını, kişi bilgilerinde de kullanıcı olduğunu gösteren bir bilgi yer almadığını ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu müdafi; gönderilen tutanakların kendi içinde çelişkili olduğunu, Yargıtay kararından da anlaşılacağı üzere ByLock'un delil olarak kabul edilebilmesi için kesin deliller ile ispatın gerekli olduğunu savunmuştur.

7. Ayrıca dosya içinde yer alan 5/10/2017 tarihli ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'na göre; 171033 ID'ye ait sohbet grupları incelendiğinde, grubun genellikle kadın kullanıcılardan oluştuğu, bu sebeple ID'yi kullanan kişinin başvurucunun eşi E.B. olabileceği değerlendirilmiştir. Bununla birlikte 156595 ID'nin kullanıcı adı mesut20, şifresinin mesut123 olduğu, 156595 ID'ye ait sohbet grupları incelendiğinde, grubun genellikle erkek kullanıcılardan oluştuğu, bu sebeple ID'yi kullanan kişinin başvurucu olduğunun değerlendirildiği belirtilmiştir.

8. Yargılamanın 2/4/2018 tarihli onuncu celsesinde Başsavcılık tarafından esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Aynı celsenin devam eden 10/4/2018 tarihli oturumunda Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) başvurucunun CGNAT kayıtları Mahkemeye gönderilmiştir. Bu kapsamda BTK'dan gönderilen verilere göre başvurucunun kullanımında olan 0532 ...39 nolu GSM hattı ile 20/9/2014-21/3/2015 tarihleri arasında 705 kez ByLock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı, yine başvurucuya ait 0541 ...30 00 nolu GSM hattı ile 10/6/2014-11/12/2014 tarihleri arasında 9388 kez ByLock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı, 0541 ...40 00 nolu GSM hattı ile 28/5/2014-29/11/2014 tarihleri arasında 7703 kez ByLock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı anlaşılmıştır. Başvurucu bu verilere ilişkin olarak yaptığı savunmasında ByLock programını indirmediğini ve kullanmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu 16/4/2018 günü başlayan on birinci celsenin devam eden 9/5/2018 tarihli oturumunda esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı reddetmiştir. Ayrıca savunma dilekçesini sunmuştur. Mahkemece başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararda, diğerlerinin yanı sıra ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı ve başvurucunun GSM hattına ait CGNAT kayıtları doğrultusunda başvurucunun ByLock programını kullandığı değerlendirilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın örgütün kriptolu haberleşme programı olan By-lock programını kullandığı, Bank Asya isimli bankada hesabının bulunduğu, hesap hareketleri incelendiğinde katılım hesabı açılmadığı, idari ve mali yönü olduğundan talep edilen makamlarda görev almadığı, halen faal olan ve örgütle ilgisi bulunmayan Eğitim-Bir-Sen adlı sendikanın üyesi olduğu anlaşılmakla sanığın örgütle irtibatını gösterir başkaca delil elde edilememiştir.

By-lock mesaj içeriği dosyaya sunulan sanığın adına kayıtlı diğer hat olan 0541.30.00 nolu hatta ilişkin kullanıcı bilgilerinin incelenmesinde, bir kadın tarafından kullanıldığı anlaşılmıştır.

Sanık Davut Buzkıran'ın bylock içeriklerinin incelenmesinde; Kullanıcı adının ayse200, şifrenin ayse123, telefon numarasının 0541..3000 olduğu, aynı grupta [...] adlı kişilerin yer aldıkları, aynı gruptaki kişilerin bylock kullanıcısına ayse200 ve denizli şeklindeki takma isimlerle kaydettikleri sanık Davut Buzkıran'dan sorulduğunda sanık cevaben; 'Adlarını söylediğiniz kişileri tanımıyorum. 0541...3000 numaralı telefon bana aittir. Ancak ben bu numarayı 2014 yılı son ayında kapatmıştım. Öncesinde bu hattı ben kullanıyordum. Ancak bu içerikler bana ait değildir. Telefonumu kimseye vermedim' demiştir.

BTK'dan gönderilen CGNAT kayıtlarına göre;

Sanık Davut Buzkıran'a ait 0532 ...[3]9 nolu GSM hattı ile 20/09/2014-21/03/2015 tarihleri arasında 705 kez bylock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı görülerek sanıktan sorulduğunda sanık cevaben: 'Ben bylock indirmedim, kullanmadım. Gelen kayıtları kabul etmiyorum' demiştir.

Sanık Davut Buzkıran'a ait 0541 ...40 00 nolu GSM hattı ile 28/05/2014-29/11/2014 tarihleri arasında 7703 kez bylock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı görülmekle sanıktan sorulduğunda sanık cevaben: 'Bu hat bana aittir. Ancak ben bylock indirmedim, kullanmadım. Gelen kayıtları kabul etmiyorum' demiştir. Sanık Davut Buzkıran'a 0541...30 00 nolu GSM hattı ile 10/06/2014-11/12/2014 tarihleri arasında 9388 kez bylock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal aldığı görülmekle sanıktan sorulduğunda sanık cevaben: 'Bu hat bana aittir. Ancak ben bylock indirmedim, kullanmadım. Gelen kayıtları kabul etmiyorum.' demiştir.

Sanık hakkında aleyhe tanık beyanının bulunduğu görülmüştür."

10. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra yargılama kapsamında ByLock deliline ilişkin veriler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması talebinin reddedildiğini ve suç teşkil etmeyen eylemleri nedeniyle peşinen suçlu kabul edilerek ByLock kullandığının tespiti ile karar verildiğini belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

11. Başvuru 14/2/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından

yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, ByLock kullanıcısı olmadığına dair karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddialarının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yargılama kapsamında başvurucuya iddianamede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirilmesinin anlatıldığı, kanundan kaynaklı temel haklarının hatırlatıldığı vurgulanmıştır. Atılı suçlamanın hukuki niteliği, iddianameye konu eylemler ve dosyada bulunan deliller hakkında bilgi sahibi olan başvurucunun yargılama aşamasında lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve yargılamaya konu olaya ilişkin kendi anlatımını mahkemeye sunabildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki beyanlarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26;Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51; Vesim Parlak [2. B.], B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata [2. B.], B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnşaat Turizm Seyahat Yatçılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

17. Somut olayda başvurucunun terör örgütü üyeliği suçundan mahkûm olmasında dayanılan deliller, Bank Asya hesabı bulunması ve CGNAT kayıtları ve 171033 ID'ye ilişkin ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı kapsamında ByLock programı kullanıcısı olmasıdır. Başvurucu, yargılamanın tüm aşamalarında ByLock kullanıcısı olduğu iddiasına itiraz etmiş; ByLock tespitine konu GSM hattının kendisine ait olduğunu ancak söz konusu programı kullanmadığını savunmuştur.

18. Yargıtay uygulamasına göre kişilerin örgütle iltisaklı Bank Asya'ya örgüt liderinin

talimatıyla ve terör örgütüne yardım etme kastıyla destek amaçlı para yatırdıklarına ilişkin kesin ve inandırıcı delil bulunmaması durumunda, mevcut şüphe sanık lehine değerlendirilmektedir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 25/11/2024 tarihli ve E.2022/24737, K.2024/15026; 12/12/2024 tarihli ve E.2022/30656, K.2024/18046; 23/12/2024 tarihli ve E.2022/34231, K.2024/19255 sayılı kararları).

19. Mahkemenin başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan verdiği mahkûmiyetin gerekçesi gözönüne alındığında başvurucunun terör örgütü üyeliği suçundan mahkûm edilmesinde dayanılan tek olmasa da belirleyici delilin ByLock kullanımı iddiasına ilişkin veriler olduğu anlaşılmıştır. ByLock kullanımına dayanak gösterilen 5/10/2017 tarihli tutanağa göre 171033 ID'nin kullanıcı adının ayse200, şifresinin ayse123 olduğu, sohbet gruplarının kadın kullanıcılardan oluşması sebebiyle başvurucunun eşi E.B. tarafından kullanılıyor olabileceği tespitinin yapıldığı görülmüştür. Bunun yanında aynı tutanakta 156595 ID'nin kullanıcı adının mesut20, şifresinin mesut123 olduğu, 156595 ID'ye ilişkin sohbet gruplarının çoğunlukla erkeklerden ve PAÜ'de görev yapan kişilerden oluşması sebebiyle bu ID'yi kullanan kişinin ise başvurucu olduğunun değerlendirildiği görülmüştür. Bu kapsamda söz konusu tutanakta yer verilen tespitlere karşın Mahkemece hükme esas alınan 171033 ID'yi başvurucunun kullandığı sonucuna nasıl ulaşıldığı gerekçede yeterli bir şekilde açıklanmamıştır. Başvurucunun ByLock programını kullanmadığına dair ayrı ve açıkça karşılanması gereken savunmalarına bu kapsamda yeterli bir gerekçe sunulmamıştır.

20. Öte yandan ByLock kullanımına dayanak diğer delil ise CGNAT kayıtlarıdır. Somut olayda CGNAT kayıtlarının Yargıtay içtihadında açıklanan kriterleri (birçok karar arasından bkz. Yargıtay (Kapatılan) 16. Ceza Dairesinin 9/7/2020 tarihli ve E.2018/4070, K.2020/3413; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 26/1/2022 tarihli ve E.2021/2160, K.2022/249 sayılı kararları) sağlayıp sağlamadığı hususu da Mahkemece tartışılmamıştır. Diğer bir deyişle ByLock programı ile başvurucu arasındaki bağlantının açık bir şekilde kurulamadığı, bu konuda çelişkilerin Mahkemece giderilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında -somut olayın özel koşullarında- Mahkemenin ve kanun yolu mercilerinin davanın sonucuna etkili hususlar hakkında yeterli bir yanıt vermediği anlaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR bu sonuca katılmamıştır.

22. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuç ve uygun görülen giderime göre, adil yargılanma hakkının diğer güvencelerine ilişkin şikâyetler ve diğer hak ihlalleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 1.000.000 TL manevi ve miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlali sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının

gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

26. Eldeki başvuruda ihlalin sonuçlarının giderilmesi bakımından yeniden yargılama yapılması yeterli olduğundan başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Denizli 5. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/19, K.2018/176) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru, karar sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olup, Sayın Mahkemece yapılan değerlendirmede çoğunluk tarafından, başvurucunun Anayasanın 36. maddesinde

güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği kabul edilmiştir. Aşağıda belirttiğimiz nedenlerle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Şöyle ki;

Başvurucu Pamukkale Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak görev yapmakta iken kamu görevinden çıkarılmıştır. Denizli Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkında FETÖ/PDY terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatmış ve iddianamenin kabulü ile başvurucu hakkındaki dava görülmeye başlanmıştır. Yerel Mahkeme başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurmuş, bu karar kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir. Yerel mahkeme gerekçeli kararında özetle, başvurucunun kendi adına kayıtlı GSM hatları üzerinden ByLock isimli gizli haberleşme programı kullandığı, Bank Asya'da hesabının bulunduğu, Eğitim- Bir- Sen adlı sendika üyesi olduğu belirtilmiş, başvurucuya ait 0541…00 nolu GSM hattı üzerinden 28.05.2014 ila 29.11.2014 tarihleri arasında 7703 kez bylock IP'sine bağlanıldığı, yine 0541…30… GSM hattı üzerinden 10.06.2014 ila 11.12.2014 tarihleri arasında 9388 kez bylock IP'sine bağlanıldığı, baz istasyonu olarak Denizli'den sinyal alındığı, sanık aleyhine tanık beyanlarının olduğu belirtilmiştir.

Başvurucu kovuşturma süreçlerinde müdafi yardımından yararlanmış, iddianameye konu eylemler ve dosya kapsamı hakkında bilgi verilmiş ve savunması alınmıştır. Dosya kapsamında başvurucunun GSM hattı üzerinden ByLock kullandığı tespit edilmiş, CGNAT kayıtları dosyaya girmiştir. Yargılamada başvurucuya esas hakkında mütalaaya savunma imkânı tanınmış ve başvurucunun savunması sonrasında hüküm verilmiştir. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi tüm dosya kapsamını nazara alarak, hukuk kurallarını nasıl uyguladığını ve yorumladığını, ayrıca takdir yetkisini gerekçelendirerek hüküm kurmuştur. Yerel Mahkemenin kararı istinaf ve temyiz kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir. Buna göre, başvurucunun bireysel başvurusunda yer alan iddiaları kanun yolu şikâyeti niteliğini haiz olup, bireysel başvuruda bu hususların değerlendirilmesi mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi, Aydın Yavuz ve Diğerleri başvurusunda (Başvuru Numarası: 2016/22169, Karar Tarihi: 20/6/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 30/6/2017-30110) darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmaya ilişkin olarak FETÖ/PDY örgütünün özellikleri hakkında kapsamlı açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kararda, yetkili makamlarca ve soruşturma mercilerince 15 Temmuz darbe teşebbüsünün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'ye ilişkin olarak özellikle son yıllarda yürütülen soruşturma ve kovuşturmalarda bu yapılanmanın özelliklerine ve faaliyetlerine ilişkin birçok tespit ve değerlendirmeye yer verilerek, özetle; FETÖ/PDY'nin başlangıçta özellikle din ve eğitim alanında faaliyet göstererek toplumda meşruiyet kazanmaya çalıştığı, FETÖ/PDY bünyesinde bulunan ışık (talebe) evleri, okullar, yurtlar ve dershaneler aracılığıyla ulaştığı gençleri amaçları doğrultusunda yetiştirdiği ve bu kişilerin yapılanmanın insan kaynağını oluşturduğu, FETÖ/PDY'nin yöneticileri ve üyelerinin, faaliyetlerini gizlilik esasıyla yürüttüğü ve gizliliği sağlayacak haberleşme yöntemleri kullandığı, gizlilik anlayışı, devlet yönetimi bakımından önemli görülen TSK, yargı, emniyet ve mülki idare birimlerinde ayrı bir titizlikle uygulandığı, FETÖ/PDY'nin gerçek amacının devleti ele geçirmek olduğu belirtilmiştir.

Yine Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarında belirtildiği üzere, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi yargılamayı yapan derece mahkemelerinin görevidir. Anayasa Mahkemesinin görevi ise, derece mahkemelerinin yorumlarının açıkça keyfi veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir. Başvurucu hakkında terör örgütü üyeliğinin sübut bulduğunu kabul eden yerel mahkeme, somut olay bağlamında ByLock, Sendika ve Bank Asya hesabına

ilişkin delilleri değerlendirmiş, kararını gerekçelendirmiş ve hüküm kurmuştur. Yerel mahkemenin kararı gerekçeli olup, hukuk kurallarının uygulanmasında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik de mevcut değildir.

Bu nedenlerle başvurucunun, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye Ömer ÇINAR

SAMNAR FOOD STUFF TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2022/21094 | Karar tarihi: 01.10.2025

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21094

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAMNAR FOOD STUFF TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/21094)

Karar Tarihi: 1/10/2025

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Ayça GANİDAĞLI DEMİRCİ

Başvurucu : Samnar Food Stuff Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Kemal DURKAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların gerekçede karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket, ihracat yapmakta olan bir vergi mükellefidir. Hatay Vergi Dairesi Başkanlığı Şükrü Kanatlı Vergi Dairesi Müdürlüğünün ihbar yazısı üzerine Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu Şirket hakkında 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 3. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince 87.065,16 Amerikan doları tutarındaki ihracat bedelinin tamamını süresinde yurda getirmediğinden bahisle 6/10/2021 tarihinde 34.105,16 TL tutarında idari para cezası düzenlemiştir. İhracat hesaplarının kapatılmasını teminen doksan gün süreli ihtarname düzenlenmesi ve tebliğ edilmesi konusunda da başvurucu ve ilgili idare arasında anlaşmazlık bulunmaktadır. İdari para cezasına konu olan ihracat işlemi 2020 yılında gerçekleştirilmiştir.

3. İdari para cezasının gerekçesinde 7/8/1989 tarihli ve 89/14391 karar sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 nolu Tebliğ'in (Tebliğ) 8. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında başvurucuya 9/9/2020 tarihli yazı ile ihracat

hesaplarının kapatılmasını teminen doksan gün süreli ihtarname gönderildiği ancak kabahat tarihi itibarıyla söz konusu hesabın kapatılmadığı ve ihracat bedelinin tamamının yurda getirilmediği ifade edilerek başvurucu Şirket hakkında alacakları süresi içinde yurda getirmemek kabahati nedeniyle takdiren yurda getirilmesi gereken paranın %2,5 oranında idari para cezası uygulandığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu Şirket idari para cezasına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde -diğer nedenlerle birlikte- ihracat bedelinin süresinde yurda getirildiğini, ihracat bedeli kabul belgeleri (İBKB) ve banka hesabının incelenmesinden durumun anlaşılabileceğini, aracı bankanın hatalı olarak ihracat bedelinin getirilmediğinden bahisle ihbarda bulunduğunu, ayrıca ihracat hesaplarının kapatılmasını teminen düzenlenen doksan gün süreli ihtarnamenin mevzuata uygun şekilde tarafına tebliğ edilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu belirtilen nedenlerle alacakları süresi içinde yurda getirmeme kabahati nedeniyle aleyhinde idari para cezası düzenlenmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle idari para cezasının iptal edilmesini talep etmiştir.

5. Hatay 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 9/12/2021 tarihli kararında itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; ihracat hesabına konu bedelin yurda getirildiği yönündeki banka dekontlarının tek başına idari para cezası uygulanmasına engel teşkil etmediği, ihracatçının gümrük beyannamesi örneği ya da bilgisini, İBKB ya da döviz alım belgesini sunmak suretiyle ihracat işlemlerine ilişkin bedelleri yurda getirdiğini Vergi Dairesi Başkanlığına ya da Vergi Dairesi Müdürlüğüne beyan ederek ihracat hesabını bizzat kapattırması gerektiği belirtilmiştir. Kararda ayrıca ihracat bedelinin yurda getirilmiş olmasına rağmen ilgili Vergi Dairesine müracaat ederek hesabın kapatılmaması hâlinde kanuni zorunluluk olan usulüne uygun hesap kapatma yükümlülüğünün yerine getirilmemiş olacağı ifade edilmiştir. Somut başvuru yönünden başvurucunun yasal süreler içinde ihracat hesabını usulüne uygun şekilde kapatmamış olduğu, bu nedenle hakkında bildirimde bulunulduğu ve idari yaptırım kararı verildiği, sonuç olarak verilen idari yaptırım kararının usul ve kanuna uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

6. Başvurucu vekili tarafından karara itiraz edilmesi üzerine Hatay 2. Sulh Ceza Hâkimliği (itiraz mercii), verilen kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 16/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 10/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

9. 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3. maddesinin birinci fıkrasının ilgili bentleri şöyledir:

"Bu Kanunda geçen;

...

13. (Değişik: 18/6/2009-5911/1 md.) 'Gümrük kontrolü' deyimi, Türkiye Gümrük Bölgesi ile diğer ülkeler arasında taşınan eşyanın giriş, çıkış, transit, nakil ve nihai kullanımını ve serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın durumunu düzenleyen gümrük mevzuatı ve diğer mevzuatın doğru uygulanmasını sağlamak için gümrük idareleri tarafından yürütülen;

eşyanın muayenesi, beyanname verileri ile elektronik veya yazılı belgelerin varlığının ve gerçekliğinin doğrulanması, işletmelerin hesap ve diğer kayıtlarının incelenmesi, taşıma araçlarının kontrolü, bagajların ve kişilerin yanlarında ya da üstlerinde taşıdıkları diğer eşyanın kontrolü ile resmi araştırmalar ve diğer benzeri uygulamaları;

...

6. 'Gümrük beyanı' deyimi, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulması talebinde bulunulmasını;

...

ifade eder."

10. 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası şöyledir:

"Cumhurbaşkanının bu Kanun hükümlerine göre yapmış bulunduğu genel ve düzenleyici işlemlerdeki yükümlülüklere aykırı hareket eden kişi, üçbin Türk Lirasından yirmibeşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır.

...

Her türlü mal, kıymet, hizmet ve sermaye ithal ve ihraç edenler veya bu işlere aracılık edenlerden bu işlemlerinden doğan alacaklarını 1 inci maddeye göre alınan kararlardaki hükümlere göre ve bu kararlarda tayin edilen süreler içinde yurda getirmeyenler, yurda getirmekle yükümlü oldukları kıymetlerin rayiç bedelinin yüzde beşi kadar idarî para cezasıyla cezalandırılırlar. İdarî para cezasına ilişkin karar kesinleşinceye kadar alacaklarını yurda getirenlere, birinci fıkra hükmüne göre idarî para cezası verilir. Ancak, verilecek idarî para cezası yurda getirilmesi gereken paranın yüzde ikibuçuğundan fazla olamaz."

11. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 16/1/2020 tarihli İhracat Genelgesinin (Genelge) "Tanımlar ve kısaltmalar" başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısımları şöyledir:

"...

c) Aracı Banka: GB'nin 28 inci hanesinde kayıtlı banka veya ihracatçı tarafından ihracat hesabının kapatılması işlemlerini gerçekleştirmek üzere GB'nin bir örneği/GB bilgileri ibraz edilerek anlaşma sağlanan bankayı,

...

e) Fiili İhraç Tarihi: Eşyaya ilişkin ihracat beyannamesinin kapanma tarihini,

f) GB: Gümrük Beyannamesini,

g) İBKB: 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in ekinde yer alan İhracat Bedeli Kabul Belgesini

...

ifade eder."

12. Genelge'nin "İhracat bedellerinin yurda getirilmesi" başlıklı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"2018-32/48 sayılı Tebliğ'in yürürlüğe girdiği tarihten itibaren fiili ihracatı gerçekleştirilen işlemlere ilişkin ihracat bedellerinin yurda getirilme süresi fiili ihraç tarihinden itibaren 180 günü geçemez. 180 gün azami süre olup bedellerin ithalatçının ödemesini müteakip

doğrudan ve gecikmeksizin yurda getirilmesi esastır."

13. Genelge'nin "İhracat hesabının kapatılması" başlıklı 23. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" ... ihracat bedeli dövizlerin (avans dahil) fiili ihraç tarihinden itibaren 180 gün içinde yurda getirilmesi ve İBKB düzenlenmesi halinde ihracat hesabı aracı banka nezdinde kapatılır."

14. Genelge'nin "İhracat hesabının kapatılacağı aracı banka" başlıklı 24. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) İhracat hesabı, peşin ödeme ya da GB'de peşin ödeme ile diğer ödeme şekillerinin birlikte beyan edildiği işlemlerde, peşin bedel kabulünü yapan, bunun dışındaki işlemlerde ise ihracatçı tarafından GB'nin 28 inci hanesinde beyan edilen veya ihracatçı tarafından ihracat hesabının kapatılması işlemlerini gerçekleştirmek üzere GB'nin bir örneği/GB bilgileri ibraz edilerek anlaşma sağlanan aracı banka nezdinde kapatılır. İhracat bedelinin fiili ihraçtan sonra tahsil edildiği ödeme şekillerinde, ihracat bedeli aracı bankadan farklı bir bankaya gönderilmiş ise bedel kabulünü yapan banka, düzenlendiği İBKB ile ibraz edilmesi halinde GB'nin bir örneği/GB bilgilerini ihracat hesabını kapatacak olan bankaya gönderir.

(2) İhracatçı tarafından ihracat hesabının kapatılması işlemlerini gerçekleştirmek üzere GB'nin bir örneği/GB bilgileri ibraz edilerek anlaşma sağlanan bankanın GB'nin 28 inci hanesinde beyan edilen bankadan farklı olması durumunda, belirlenen aracı bankanın GB'nin 28 inci hanesinde beyan edilen bankaya yazılı olarak bildirimde bulunması zorunludur. "

15. Genelge'nin "Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerine bildirim" başlıklı 29. maddesinin (1), (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) İhracat hesabının, ek süreler de dâhil olmak üzere, süresi içerisinde kapatılamaması halinde açık hesap tutarı aracı bankaca 5 iş günü içinde Ek:1'deki forma uygun olarak ilgili Vergi Dairesi Başkanlığı veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne ihbar edilir. Söz konusu formun açıklama kısmına ilgili ihracat bedelinin ne kadarının İBKB'ye bağlandığı ayrıntılı olarak yazılır.

...

(3) Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince ihracat hesabının kapatılması için ilgililere ihbardan itibaren 10 iş günü içinde 90 gün süreli ihtarname gönderilir. İhracatçılarca bu ihtar süresi içinde ihracat hesabının kapatılması veya mücbir sebep halinin ya da haklı durumun ilgili Vergi Dairesi Başkanlığı veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne belgelenmesi gerekir.

(4) Bu Genelgenin 28 inci maddesinin birinci fıkrası kapsamındaki işlemlerden 90 günlük ihtarname süresi ve ek süreler sonunda kapatılmayanlar için Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince Cumhuriyet Savcılıklarına 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun uyarınca yasal işlem başlatılmasını teminen bildirimde bulunulur ve Bakanlığa ihbara ilişkin bilgi verilir."

16. Tebliğ'in "İhracat bedellerinin yurda getirilmesi" başlıklı 31/12/2019 tarihli ve 30995 5. mükerrer sayılı Resmî Gazete ile değişik 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Türkiye'de yerleşik kişiler tarafından gerçekleştirilen ihracat işlemlerine ilişkin bedeller, ithalatçının ödemesini müteakip doğrudan ve gecikmeksizin ihracata aracılık eden bankaya

transfer edilir veya getirilir. Bedellerin yurda getirilme süresi fiili ihraç tarihinden itibaren 180 günü geçemez."

17. Tebliğ'in "İhracat işlemlerinde sorumluluk" başlıklı 31/12/2019 tarihli ve 30995 5. mükerrer sayılı Resmî Gazete ile değişik 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) İhraç edilen malların bedelinin süresinde yurda (Değişik ibare:RG-31/12/2019-30995 5. Mükerrer) getirilmesinden ve ihracat hesabının süresinde kapatılmasından ihracatçılar sorumludur.

...

(3) İhracata aracılık eden bankalar ihracat bedellerinin yurda getirilmesini (Mülga ibare:RG-31/12/2019-30995 5. Mükerrer) (...) izlemekle yükümlüdür."

18. Tebliğ'in "Hesap kapatma, ihbar ve ek süre" başlıklı 8. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Ticari amaçla mal ihracında, bedelleri yurda getirilme süresi içinde gelen ihracat ile ilgili hesaplar aracı bankalarca kapatılır.

(2) (Ek:RG-31/12/2019-30995 5. Mükerrer) Bankalarca söz konusu bedellerin yurda getirildiğine dair EK-1'de yer alan İhracat Bedeli Kabul Belgesi düzenlenir.

(3) Süresi içinde kapatılmayan ihracat hesapları aracı bankalarca 5 iş günü içinde muamelenin safhalarını belirtecek şekilde yazılı olarak ilgili Vergi Dairesi Başkanlığına veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne ihbar edilir.

(4) İlgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce, ihbarı müteakip 10 iş günü içinde ilgililere hesapların kapatılmasını teminen 90 gün süreli ihtarname gönderilir. Bu süre içinde hesapların kapatılması veya 9 uncu maddede belirtilen mücbir sebep hallerinin ya da haklı durumun belgelenmesi gereklidir."

19. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 27/3/2024 tarihli ve E.2023/15664, K.2024/3500 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının, ... kanun yararına bozma isteminin; ...Gümrük Beyannamesi ile yapmış olduğu ihracata dair 240.981,69 Türk lirası tutarındaki bedeli 180 gün içinde yurda getirmeyen kabahatli hakkında, anılan Kanun'un 3/3. maddesi uyarınca uygulanan idari para cezasına yönelik başvurunun, kabahatli tarafından sunulan banka dekontlarında yatırılan bedellerin idari yaptırıma konu ihracat bedellerine ilişkin olup olmadığına ilişkin açıklama bulunmadığından bahisle reddine karar verilmiş ise de;

'Dosya kapsamına göre, kabahatli vekili tarafından dosyaya sunulan [T.E.] Bankası A.Ş.'nin 21/06/2022 tarihli ve VN ... sayılı ihracat bedeli kabul belgesine göre 06/05/2020 tarihinde 100.000,00 Türk lirası, 21/06/2022 tarihli ve VN ... sayılı ihracat bedeli kabul belgesine göre 08/05/2020 tarihinde 50.000,00 Türk lirası, 22/06/2022 tarihli ve VN ... sayılı ihracat bedeli kabul belgesine göre 12/05/2020 tarihinde 80.000,00 Türk lirası ve 22/06/2022 tarihli ve VN ... sayılı ihracat bedeli kabul belgesine göre 15/05/2020 tarihinde 37.757,43 Türk lirası olmak üzere toplam 4 adet banka dekontu sunularak ihracat bedellerinin yurda getirildiğinin iddia edilmesi karşısında, bankadan kayıtların getirilmesi ve söz konusu bedellerin yaptırıma konu ihracat beyannamesine ilişkin bedeller olup olmadığı tespit edilip, sonucuna göre kabahatlinin hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiştir.' yönündeki

gerekçeye dayandığı anlaşılmıştır.

...

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarnamesindeki talep yerinde görüldüğünden istemin kabulüne karar vermek gerekmiştir."

20. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4/6/2024 tarihli ve E.2022/16369, K.2024/5995 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ... kanun yararına bozma isteminin; ... Gümrük Beyannamesi ile yapmış olduğu ihracata dair 63.466,44 USD tutarındaki bedeli 180 gün içinde yurda getirmeyen kabahatli hakkında, anılan Kanun'un 3/3. maddesi uyarınca uygulanan idari para cezasına yönelik başvurunun reddine karar verilmiş ise de; 'Dosya kapsamına göre, kabahatli şirket tarafından tanzim edilen 06/12/2019 tarihli ve ... sayılı faturaya istinaden kabahatli şirketin [Tu.Co.] isimli şirkete yapmış olduğu birim fiyatı 1,590 Amerikan doları olan 39.916,00 kilogram beyaz fasulye ürününe ilişkin toplamda 63.466,44 USD satış tutarlı ihracat bedelinin Adıyaman Vergi Dairesi Müdürlüğünün 23/06/2020 tarihli ve ... sayılı ihtarnamesinden önce, 63.427,00 USD tutarındaki kısmının yasal süre içerisinde 31/12/2019 tarihi itibariyle yurda getirildiğinin, kabahatli vekilinin 05/03/2021 tarihli itiraz ve 19/10/2021 tarihli Kanun yararına bozma dilekçesi eklerinde [T.H.] A.Ş. Adıyaman Şubesine ait 31/12/2019 tarihli ve ... seri numaralı dekont ve ihracat bedeli kabul belgesi ile anlaşıldığından, bahse konu ihracat bedeli kabul belgesinin sıhhat ve içeriğinin teyidi amaçlı ilgili banka şubesinden sorularak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.' şeklindeki gerekçeye dayandığı anlaşılmıştır.

...

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarnamesindeki talep yerinde görüldüğünden istemin kabulüne karar vermek gerekmiştir."

21. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4/6/2024 tarihli ve E.2022/10378, K.2024/5996 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ... kanun yararına bozma isteminin; ... Kabahatli şirketin ... gümrük beyannamesi kapsamında gerçekleştirilen ihracata ilişkin bedellerin tamamının yurda getirilmediği, bahse konu ihracat bedelinin kapatılması hususunda kabahatli şirkete vergi dairesi tarafından 90 gün süreli ihtarname gönderildiği, ancak söz konusu hesabın kapatılmadığı ve ihracat bedelinin tamamının yurda getirilmediği gerekçesiyle, ... idarî para cezası uygulanmış ise de; 'Kabahatli şirketin fiili ihracı 10/12/2019 tarihinde, ... sayılı, 04/12/2019 tarihli ve 43.898,90 USD tutarlı gümrük beyannamesi kapsamında gerçekleştirilen ihracata ilişkin bedellerin 27.948,90 USD tutarının 09/12/2019 tarihinde ... Bankası şubesine yatırıldığı, 15.950 USD tutarının 06/01/2020 tarihinde aynı bankaya yatırıldığı, ilgili dövizin Türk parasına çevrildiği, dekontların şirket tarafından dosyaya sunulduğu, dekontların açıklama kısmında yapılan ihracat sonucu paranın yatırıldığının görüldüğü, ihracatın yaklaşık bir ay içerisinde iki parça halinde banka hesaplarına yatırıldığı, verilen süre içerisinde Amerikan Dolarlarının Türk parasına çevrildiği anlaşıldığından, itiraz mercii Denizli 1. Sulh Ceza Hâkimliğince itirazın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde itirazın reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.' şeklindeki gerekçeye dayandığı anlaşılmıştır.

...

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarnamesindeki talep yerinde görüldüğünden istemin kabulüne karar vermek gerekmiştir."

22. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 3/2/2025 tarihli ve E.2024/5321, K.2025/1325 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, Adana Cumhuriyet Başsavcılığının ... idari yaptırım kararıyla, Gelir İdaresi Başkanlığı, Adana Vergi Dairesi Başkanlığı ve Yüreğir Vergi Dairesi Müdürlüğünün ... sayılı kabahat yazısı gereğince, [Y.K.B.] A.Ş ve [D. A.Ş.]nin muhtelif tarihlerde yazmış olduğu yazıları ile Vergi Dairesine yaptıkları bildirimde kabahatli şirketin değişik tarihlerde gümrük çıkış beyannameleri verdiği ve bu kapsamda ihracatlara ilişkin bedellerin fiili ihraç tarihlerinden itibaren yasal 180 günlük tahsil süresi içerisinde yurda getirilmemesi sebebiyle 121.371.117,00 Türk lirası tutarlı bedellerin ihracat hesabının kapatılmasını teminen 90 günlük sürede yurda getirilmediğinden ve getirildiğine dair belge sunulmadığından bahisle 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 3. fıkrası uyarınca kabahat tarihindeki döviz satış kuruna denk gelen 121.371.117,00 Türk lirası ihracat bedelinin gümrük beyannamesine esas alınarak %5'i olan 6.068.555,00 Türk lirası idarî para cezası uygulanmasına ve idari para cezasına yönelik başvuru ile itirazın reddine karar verilmiş ise de;

'Kabahatli vekilinin 20/04/2023 tarihli idari yaptırım kararına karşı yaptığı itiraz dilekçesinde, kabahate konu gümrük beyannamelerin[in] 180/90 günlük yasal süreler içerisinde kapatıldığına dair [Y.K.B.] A.Ş'ne ait dekont ve ihracat bedeli kabul belgelerini incelemeye konu dosyaya sunduklarını iddia etmesi karşısında;

Dosya kapsamına göre,

1-Başvuru üzerine kurum ve kuruluşlardan kabahatli vekilince başvurusunda bahsettiği ve dilekçe ekinde sunulan dekontlar ile hesap ekstresi aslı ve gümrük beyannamesi asıllarının temin edilmeden karar verildiği gibi, benzer bir olayla ilgili Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 08/11/2022 tarihli ve 2022/9909 esas, 2022/15815 karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere, bahse konu dekont ve banka ekstresinde söz konusu bedellerin idari yaptırıma konu ihracat beyannamesine konu bedeller olup olmadığı ve ilgili beyanname işlemlerinin süresinde tamamlanarak kapatılıp kapatılmadığı hususlarının ilgili kurumlardan sorularak tespit edilip gerekirse bu hususta bilirkişi incelemesi yaptırılıp, sonucuna göre kabahatlinin hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde,

2-Dosya arasında bulunan Gümrük Beyannameleri kapsamında ihracat bedeli kabul belgelerinin ilgili bankaca düzenlediği, buna göre yurda getirilmesi gereken bedelin fiili ihraç tarihinden itibaren 180 günlük yasal süre içerisinde ya da vergi dairesince yapılan 90 günlük ihtarname süresi içerisinde getirilip getirtilmediğinin tespiti bakımından alanında uzman bilirkişilerce rapor tanzim edilmesi sonrasında, sonucuna göre kabahatli hakkında yurda getirilmesi gereken tutardan daha az bir tutarın getirilmesi halinde, hesaplanacak tutarın terkin sınırları içerisinde de kalmış olabileceği ve buna göre hesaplanacak tutar üzerindeki miktar yönünden itirazın kısmen kabulüne de karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde,

Kabule göre de;

Dosyaya sunulan ihracat bedeli kabul belgeleri incelendiğinde, bir kısım ihracatlara ilişkin yurda getirilmesi gereken bedelin tamamı, bir kısmının da kısmi olarak yurda getirildiği anlaşılmakla, ihracat bedellerine karşın kabahatli hakkında 1567 sayılı Kanun'un 3/3. maddesi uyarınca idari yaptırım kararı uygulanamayacağı, ancak kabahatli ihracatçı tarafından vergi dairesince verilen 90 günlük ihtarname süresine rağmen ilgili evrakın süresinde ibraz edilmediği tespiti halinde, kabahatli hakkında anılan Kanun'un 3/3. maddesi yerine 3/1. maddesi uyarınca idari yaptırım kararı düzenlenmesi gerektiği gözetilmeden, itirazın bu yönden kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde, isabet görülmemiştir.' şeklindeki gerekçeye dayandığı anlaşılmıştır.

...

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarnamesindeki talepler yerinde görüldüğünden istemin kabulüne karar vermek gerekmiştir."

III. DEĞERLENDİRME

23. Başvurucu; ihracat kabul belgesi ve gümrük beyannamesi kapsamındaki ihracat bedelinin tamamını süresinde yurda getirdiğini, ihracat hesabının aracı bankalarca kapatılması gerekirken hatalı işlem silsilesi izlenerek hakkında idari yaptırım kararı verildiğini iddia etmiştir. Ayrıca ihracat hesabının kapatılmasını teminen kendisine doksan gün süre verilmesine ilişkin ihtarname gönderilmesi usulünün işletilmediğini, dolayısıyla bu kapsamda ihracat hesabının kapatılmasını teminen herhangi bilgi ve belge bildirme yükümlülüğü bulunmadığını, itirazlarının haksız olarak reddedildiğini, Genelge ve Tebliğ'de yer alan istisna hükümlerinin somut olayda uygulanması gerektiğini, Hâkimlik kararında ileri sürdüğü iddiaların değerlendirilmediğini ifade etmiş; adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

24. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucu Şirketin ileri sürdüğü ihlal iddiaları hakkında yapılacak incelemede belirtilen mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde, Hazine ve Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğünden görüş sorma yazısı ve ekleri de eklenmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek esaslı iddiaların gerekçeli kararda karşılanmamasına ilişkin olduğundan başvurucunun iddialarının gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

27. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun

yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak [2. B.], B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata [2. B.], B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri [2. B.], B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnşaat Turizm Seyahat Yatçılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [2. B.], B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48; Mehmet Yavuz [1. B.], B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

28. Somut olayda başvurucu Şirket hakkında ihracat bedellerinin tamamını süresinde yurda getirmediği gerekçesiyle idari para cezası düzenlenmiştir. Başvurucu Şirket; bu idari para cezasına yönelik itiraz aşamasında ihracat bedelini süresinde yurda getirdiğini, T.G.B.A.Ş. Mersin Sanayi Şubesi tarafından 19/10/2021 tarihinde düzenlenen İBKB'nin incelenmesinden fiili ihracat tarihinin 18/2/2020, bedel getirme süresi için son tarihin 17/8/2020, İBKB'de paranın hesaba geçiş tarihinin ise 10/3/2020 olduğunu, dolayısıyla süresi içinde ihracat bedelinin tamamının yurda getirildiğini, bu bakımdan doksan günlük ek süre verilmesine ilişkin ihtarname düzenlenmesinin hukuki sebebi bulunmadığını, bununla birlikte idari para cezasına konu ihtarnamenin tebliğ edilmediğini, bu nedenle de ek doksan günlük sürenin hiç verilmediğini, idari para cezasının üst sınır olan %2,5 oranı üzerinden verilmesinin gerekçelendirilmediğini ifade etmiştir.

29. Öte yandan başvurucu Şirket, başvuru formunda daha önce itiraz dilekçelerinde değinmediği, Genelge ve Tebliğ'de yer alan istisna hükümlerinin somut olayda uygulanması gerektiğine ilişkin itirazlarını ileri sürmüştür. Genelgenin K-3 başlıklı listesinde ihracat bedelinin yurda getirilmesinde gümrük beyannamesinde yer alan tutarın %50'sinin tasarrufunun serbest bırakıldığı ülkelerin tahdidi olarak sayıldığını, bu listeye göre Azerbaycan, Cezayir, Fas, Kazakistan, Mısır, Özbekistan, Tunus, Türkmenistan, Ukrayna ve Yemen ülkelerinden gelecek ihracat bedellerinin %50'sinin ülkeye getirilmesinin istisna tutulduğunu belirtmiştir. Somut olayda, gümrük beyannamesine göre ihraç ülkesi Mısır, ihracat bedeli 87.065,16 Amerikan doları olup, 19/10/2021 tarihli İBKB'ye göre 72.645,93 Amerikan doları tutarının 10/3/2020 tarihinde yurda getirildiği, kalan 14.419,23 Amerikan dolarlık kısmın %50 istisna sınırında ve 30.000 Amerikan doları sınırının altında kaldığı, bu nedenle genelgeye göre getirilmesi gereken tutarın yurda getirildiğini ancak sayılan tüm bu hususlarda Hâkimlik kararında değerlendirme yapılmadığını belirtmiştir.

30. İhracata ilişkin mevzuat hükümlerinin incelenmesinden ihracat gümrük işlemlerinin, ihracata ilişkin bilgilerin gümrük idaresine gümrük beyanı ile bildirilmesi gerektiği, gümrük müdürlüğü ihraç edilecek mallar için verilen gümrük beyanı ile ilgili kontrollerini tamamladığında malın yurt dışına çıkmasına izin verildiği, fiili ihracatın gerçekleşmesi, yani ihraç eşyasının yüklü olduğu taşıtla birlikte Türkiye Gümrük Bölgesini terk etmesi akabinde ihracat bedellerini yurda getirme süresi ve sorumluluğunun başladığı anlaşılmaktadır. Ticari amaçla mal ihracında, süresi içinde ihracat bedellerinin yurda getirilmesi hâlinde ihracat hesapları aracı bankalarca kapatılacak, bankalarca söz konusu bedellerin yurda getirildiğine dair İBKB düzenlenecektir. İBKB, Genelge kapsamında ihracat bedellerinin ülkeye girdiğini kanıtlamak için düzenlenen belgedir. Mevzuat ve uygulamanın incelenmesinden

ihracatçıların, ihracat bedellerini yurda getirmeleri akabinde İBKB düzenlenmesini şubeden talep edebilecekleri gibi internet bankacılığı menülerini kullanarak ilgili şubeye başvurmadan İBKB düzenlenmesini temin edebilecekleri anlaşılmaktadır (bkz. §§ 16-18).

31. Süresi içinde kapatılmayan ihracat hesapları hakkında aracı bankalarca yapılan ihbar üzerine Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince, ihracatçı ilgililere hesapların kapatılmasını teminen doksan gün süreli ihtarname gönderilecektir. Doksan günlük ihtarname süresi sonunda kapatılmayan hesaplar için Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince Cumhuriyet savcılıklarına 1567 sayılı Kanun uyarınca yasal işlem başlatılmasını teminen bildirimde bulunacağı hüküm altına alınmıştır.

32. Başvurucu Şirket; yurda getirilmesi gereken ihracat bedellerinin tamamının süresinde yurda getirildiğini, başvuru formuna eklenen T.G.B.A.Ş. Mersin Sanayi Şubesi tarafından düzenlenen ve gümrük beyannamesinin 28. hanesinde kayıtlı bankayı T.G.B.A.Ş. şeklinde gösteren İBKB'nin iddiasının dayanağını oluşturduğunu, anılan İBKB'de paranın hesaba geçiş tarihinin 10/3/2020 olduğunu ifade etmiştir. Buna göre ihracat bedelinin yurda giriş tarihi konusunda uyuşmazlık bulunmakta ve bu uyuşmazlık doksan gün süreli ihtarnamenin hukuki sebebinin varlığı konusunda da ihtilaf yaratmaktadır. Ayrıca ihracat hesabının kapatılması ve İBKB'nin düzenlenme tarihinin başvurucuya isnat edilen kabahatin sübutuna etkisine ilişkin tereddüt bulunmaktadır. Anılan İBKB'nin incelenmesinde 19/10/2021 tarihinde düzenlenen İBKB'de 87.065,16 Amerikan doları tutarındaki paranın hesaba geçiş tarihinin 10/3/2020 şeklinde belirtildiği anlaşılmaktadır. İhraç edilen malların bedelini süresinde yurda getirdiğini, ihracat hesabının süresinde kapatılmasına ilişkin sorumluluğu kapsamında İBKB düzenlenmesini temin ederek ilgili banka şubesinden ihracat hesabının kapatılmasını süresi içinde sağladığını iddia eden başvurucu yönünden fiili ihracatına, ihracat bedellerinin yurda getirilmesine ve ihracat hesabının kapatılmasını teminen düzenlenen İBKB'ye ilişkin talep ve tarihler dikkate alınarak 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesi kapsamındaki kabahatin oluşup oluşmayacağının; kabahatin oluştuğuna kanaat getirilir ise eylemin, maddenin hangi fıkrasındaki kabahate karşılık geleceğinin açıkça değerlendirilmesi gerekmektedir (bkz. § 22). Zira ihracatçı yönünden Tebliğ'in 6. maddesinde belirtilen yükümlülükleri kapsamında ihraç edilen malların bedelinin süresinde yurda getirilmesinin ayrı bir sorumluluk, ihracat hesabının süresinde kapatılmasını temin etmenin ise ayrı bir sorumluluk olduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 17). İBKB'lerin tarih, içerik ve süreçlerinin teyidi amaçlı ilgili banka şubelerinden sorularak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken (bkz. §§ 19-21) başvurucunun iddiası hakkında ilgili yargı merciileri tarafından verilen gerekçeli kararlarda bir değerlendirme yapılmamıştır. Buna göre başvurucunun savunmalarında ileri sürdüğü ve sonuca etkili olabilecek temel iddialar ayrı ve açık olarak tartışılmamış, başvurucunun iddialarına cevap verilmemiştir.

33. Ayrıca başvurucu Şirket, itiraz aşamasında da belirtilen iddiaları ileri sürmesine rağmen itiraz mercii başvurucu Şirketin itirazları hususunda hiçbir değerlendirme yapmaksızın soyut ve yetersiz gerekçelerle itirazın reddine karar vermiştir. Sonuç olarak yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında -somut olayın özel koşullarında- Hâkimlik ve itiraz merciinin kararlarında davanın sonucuna etkili hususlar hakkında yeterli bir yanıt vermediği anlaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

35. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 34.105,16 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

38. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Hatay 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/4692 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 1/10/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.